11050

H·VII.
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
34 K
6
1.22.26.
L.VI.7.

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE PERFECTIONIS
PRO
TRIPLICI HOMINVM STATV
INCIPIENTIVM, PROFICIENTIVM,
& Perfectorum, ex ſanctis Scripturis, & Patribus

Libri Quinque.

BERNARDINO ROSIGNOLIO VLMETANO, EX SOCIETATE IESV, AVCTORE.

Collegij S. Pauli
ad plateam Columnae

Cum gratia & priuilegio CAESAR. MAIEST.

INGOLSTADII,

Ex Typographia ADAMI SARTORII.

ANNO M. DC.

Caroli Ghelli dono

CLAVDIO AQVAVIVÆ

PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV

BERNARDINVS ROSIGNOLIVS S.

LIbrum de diſciplina Chriſtianæ perfectionis à me conſcriptum, ne ſine ea quam è tuis manibus accipiet luce, in lucem prodeat, vt authoritate tua, ita & nomine illuſtratum emitto. vt cui initium & quaſi conceptio debita eſt, dicetur partus, & qui parens conſilij fuiſti, primus fructum laboris percipias. Et licet indignum videri poſsit, iis adnumerari me, qui te per librum adeunt, tu tamen nō es, Pater optime, tuis humaniſsimis moribus indignus. Et liber qui in manus tuas venit, non tam meus eſt, quàm eorum, quo-

rum ſacra monumenta, quantum tute tibi ab aſsiduis occupationibus eripere potes, diligentiſsimè volutas, & verò etiam auguſtè venerari. Si quidem ſecundùm Scripturas ſacras ex ſanctorum potiſsimùm Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus: vt qui nobis duces ſunt Catholicorũ dogmatum aduerſus hæreticos, quod latè oſtendunt alij lucubrationibus ſuis, iidem Euangelicæ perfectionis ſimul magiſtri eſſe ex hiſce noſtris intelligerentur. Quæ autẽ nullis authoribus diſſeruntur, quod interdum fieri neceſſe eſt; neque illa vſque adeò mea ſunt, quin vel ſapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentium, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epiſtolarum, Tractatuum, Adhortationum, ac priuatarum congreſſionum fontibus hauſta ſint. Vt nulla commendatione ſcriptoris ſui apud te egere poſsit his tibi nominibus commendatus liber. Niſi fortè multa tibi idcirco minus placeant, quod tua ſint. Sed in communi alio-

rum

rum conſenſu ignoſcet nimirum tibi modeſtia tua. Ego certè plurimum referre ad ſuſceptum opus exiſtimaui, ſi intelligerent omnes me ſub tuæ vmbra ſapientiæ, quæ quanta ſit, nouit Societas Ieſu vniuerſa, quaſi ſub myſtica platano collegiſſe, ſi non vberiorem aquam tuam, ſaltem guttas, quas potui, quasque hiſce ſcriptis ea identidem luſtrans aſperſi. Vt quando his refectionis aquis educatus ſum, eas dum foras deriuo ad aliorum vtilitatem Deique gloriam propagandam; patiendum tibi ſit, nomen capitis inſcriptum legi.

Vale.

ADMONITIO AD LECTOREM.

IN ſacris Scripturis, ſanctorũq; Patrum libris habere nos omnia, quæ hominem ab ipſis incunabulis Chriſtianæ vitæ per reliquas omnes eius ætates perducere poſſunt ad perfectionis ſummum, confeſſa res eſt & manifeſta. Siquidem omnis Scriptura, *vt ait Apoſtolus,* diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docẽdum, ad arguendum, ad corripiendũ, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonũ inſtructus. *Sanctorum etiã Patrum ſcripta de vniuerſæ Theologicæ ſcholæ ſentẽtia quædam reconditæ venæ ſunt, ex quibus quaſi pretioſiſſimum aurum ex copioſiſſimis fodinis arcanæ perfectionis eruuntur. Certè S. Greg. Nazianzenus ſcribit, ſe in enarrationibus S. Baſilij* non ſuperficiem tantùm verborum ſpectare, ſed ex gurgite ad gurgitem adhuc pergendo, abyſſo abyſſum accerſendo, lumine lumẽ inueniendo; quieſcere nunquam, donec ad ſummum verticem perueniat. *Quodſi de quibuſcunq;*

1. Timoth. 3.

Oratione in laudem Baſilij.

buſcunq; Sanctorũ monumẽtis hoc ipſum dici poteſt, quid exiſtimandum de iis, quæ in moribus ac perfe- ctione explicãda propriè verſantur? Mihi quidem de omnibus ſanctorum Cypriani, Athanaſij, Gregorij Papæ, Chryſoſtomi, Bernardi, & Caßiani, pleriſq; etiam S. Auguſtini & aliorũ ſcriptis affirmandum videtur, quod idẽ S. Nazianzenus ſcripſit de Aſceticis S. Baſilij. Cùm orationes, *inquit*, eas, quę de morib⁹, ac benè viuendi ratione ſcripſit, in man⁹ accipio; animo & corpore purgor, templumq; Dei capax efficior, atq; inſtrumentum muſicum à ſpiritu pulſatũ, diuinamq; gloriam, & potentiam decantans. Hoc reconcinnor & cõponor, atq; in alium virum migro, diuinitusq; immutor. *Et quod Seuerus aſſerit de S. Auguſtini opuſculis,* fauos eſſe nectaris plenos, delicias animæ, ex quib⁹ ea, quicquid in ſe minus inuenit, aut imbecillũ ſentit, reſarciat, atque ſuffulciat, *idem in aliorum Patrum ſacros Commentarios ac lucubrationes quadrare dubitandum non eſt.*

Epiſt. 37. inter epiſt. S. Auguſtini.

Optaſſem propterea, vt quod ego ſum conatus efficere, feciſſet aliquis ante me, qui & ingenio & facultate, multoq; magis ſpirituali experiẽtia ac ſa-

cra le-

cra lectione præſtaret: hoc eſt, è ſacrarũ Scripturarum et Patrum fontibus doctrinã perfectionis hauſiſſet, in nosq; deriuaſſet: ſed quoniam qui id adhuc molitus ſit, ſcio neminem, & res eſt meo iudicio vtiliſsima, ne dicã neceſſaria iis, qui perfectionis viam ſemel ingreſsi, tutò ac fructuosè in ea pergere ſtudent; non exiſtimaui vitio dandum eſſe, ſi quod duce caruerim, ipſe vno diuino nixus auxilio, mihi viã aperuerim, ſcrutandoq; Scripturas, ac vetera Sanctorum monumenta, ex his ea, q̃ ſacroſancti ſcriptores de vniuerſa perfectionis ratione ac forma prodiderũt, eruere inchoauerim. Abſoluent fortaſſè alij, quib. otium, induſtria, vires ingenij & ſpiritus maiores ſuppetent; pingentq; ſuis coloribus perfectionẽ. Mihi ſatis eſt qualemcunq; viam ad eam demonſtraſſe, & prima tantæ imaginis lineamẽta duxiſſe. Vt hanc etiam ob cauſam ſperãda venia ſit, ſi multa ſint omiſſa, quæ præter ea q̃ allata ſunt ex Patribꝰ, adhuc adferri potuiſſe videbantur: ſi aliqua nõ, vti oportebat, expenſa: aliqua non optimo loco collocata; aliquorum ſententiam minus aſſecutus ſim, aut ne fortaſſè aſſecutus. Siquidem tentaui ſolùm, & certè bona fide & candidè, quid in hoc genere poſſem ad meam aliorumque vtilitatem.

Illud

Illud monitum lectorem volo, nihil ſcribere me, quod Scripturæ et Patrum verbis approbatum & communitum non ſit, omiſſis ſæpenumerò, ad moleſtiam euitandã (Inquit) et (Hæc ille): Et quanquã res eaſdem, quas hi quinq; libri, Theologia etiam magna ex parte tractat; hîc tamen non ſcholaſticè ſed ſimpliciter, & ad vſum tantùm accommodatè explicari: Vſum enim res de qua agitur ſpectat: quare & ad vſum fuit dirigẽda tractatio. Ob quem etiam diſſerui de quibuſdam, vt minus ad inſtitutũ noſtrum neceſſariis, breuiter, qualis eſt in primo libro peccatoris conuerſio, & iuſtificatio, & in quinto nonnulla ad perfectionis proprietates pertinentia. De aliis fuſius dicere oportuit, vtpotè, noſtris, De vincendis nimirum tentationibus, de abnegatione, de ſpirituum diſcretione, oratione, & virtutibus, quæ ſecundo, tertio, & quarto libro continentur. Ita tamen vtrumq; præſtitum eſt, ni fallor, vt nec breuitas offundat tenebras, nec explicatio faſtidium adferat.

Quod ſi aliquando recẽtiores ſcriptores producti ſunt; id factum eſt in rebus illis, quas Patres vix attigerunt, & recentiores copioſè ſunt proſecuti: eoq; delectu, vt nõ niſi paucos, graues, doctos, pios viros de

ros de iis ipſis ſcribentes adduxerimus, quod cùm de ſcrupulis, diſcretione ſpirituum, et præparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæpretiū fuit. Sancti autem Thomæ doctrinam atq; ſentẽtias, non minus frequenter, quàm libenter vſurpo, tum propter intelligẽtiam, ſapientiam & auctoritatẽ tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos ſanctorū Patrum ſenſus, quos ille pro re nata fœliciter aſſequitur, vt ex tractatione de abnegatione malorum habituum, aliiſq; ex locis perſpicuum eſt.

Poſtremò, in quo ſummum eſt momentum, vt ad eundem vſum ad quem inſtituitur tota tractatio, referatur; ad vtilitatem eorum, qui in rebus ſpiritualibus exercentur, et ad magiſtrorum, qui in his verſantur induſtriam quoquo modo ſubleuandam; adieci ad calcem ferè cuiuſq; libri, qua ratione, rerum, quæ eo explicantur, vſus ſubeundus, & in conſuetudinem deducendus ſit, propoſitis exemplis, tum reducendi ad certa capita res illas, quibus meditando potius, quàm legendo, imbui, formarique hominem ſpiritualem oportet: tum deſignandi locos examinandæ conſcientiæ ad cuiuſq; generis hominum proprium, & præſentem ſtatum accommodatos.

DE DI-

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR EA, QVÆ SPECTANT AD STATVM INCIPIENTIVM.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

Liber Primvs.

In quo explicantur ea, quæ ſpectant ad ſtatum Incipientium.

Proœmium, quo explicatur ſcopus & partitio totius Operis de Diſciplina Chriſtianæ perfectionis.

Cap. I. Ad perfectionis doctrinam percipiendã neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

II. Quis ſit idoneus magiſter doctrinæ perfectionis Chriſtianæ.

III. Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.

IV. Conuerſionis principium & auctor Deus eſt.

V. Quomodo Deus excitet peccatores ad conuerſionem à peccatis.

VI. Quæ peccati cognitio ad lapſi reparationem & conuerſionem requiritur.

VII. Quis timor à peccatore concipi debeat in conuerſione à peccato.

IIX. De compunctionis dolore, amore item & ſpe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.

IX. De propoſito emendationis, confeſſionis Sacramento, & ad Chriſtum Saluatorem conuerſione in eundem finem neceſſaria.

X. De ſatisfactione ac pœnitentiæ operum vſu.

XI. De coniecturis perfectæ conuerſionis & pœnitentiæ.

XII. Quis fuerit ſtatus pœnitentium in veteri Eccleſia & deinceps.

XIII. De pœnitentia quæ poſt reconciliationem cum Deo & ſatisfactionem Sacramentalem perſoluenda eſt à pœnitente reliquo vitæ tempore.

XIV. An pœnitens poſt conuerſionẽ conſeruare debeat memoriam peccatorum.

XV. Qualis debeat eſſe oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

XVI. De perſeuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.

XVII. De tentationibus quæ poſt conuerſionem inſurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

XVIII. De ſecunda tentatione quam Incipienti adferunt ſcrupuli.

XIX. Enitendum pœnitenti, ne in priſtina peccata recidat, quæ ſolet eſſe tentatio communis poſt conuerſionem.

XX. Ex ardua & difficili vita ſpirituali tentatio quarta & quinta.

XXI. Vniuerſales cauſæ & remedia tentationum Incipientium.

XXII. Vſus exempla.

Liber Secvndvs.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, quæ prima pars eſt ſtatus Proficientium.

Cap. I. Progreſſus ſpiritualis, donum Dei eſt: hominis tamen ſtudium, induſtriamque requirit.

II. Proficientis animũ profectus & perfectionis ſpiritualis maximè ſitientem eſſe oportet, nihilq; ei de progrediendi deſiderio remittendum.

III. Proficiens intẽtionem in Deum & eius gloriam inprimis dirigit, eamq́; ab omni alterius propoſiti admiſtione liberam ſeruat.

IV. Proficiens intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

V. Quis ſit ſcopus proficientis & perfecti, & quæ ſumma perfectionis Chriſtianæ.

VI. De prima cura proficientis in abnegatione aduerſus peccata venialia.

VII. Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.

IIX. Quæ peccata venialia magis retardent progreſſum proficientis.

IX. De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuiſio, deinceps pertractanda.

X. De gulæ abnegatione, & victoria.

XI. Quæ ſint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

XII. Quænã regula generalis ſeruanda ſit in corporis caſtigatione, & mortificatione ſubeunda.

XIII. De abnegatione exercenda aduerſus linguæ incontinentiam, præſertim in verbis otioſis,

XIV. De abnegatione luxuriæ.

XV. De remediis contra prædictum vitium, & indiciis victoriæ de eodem, ſimulq́ue de ſenſuum abnegatione.

XVI. De Auaritiæ abnegatione.

XVII. De Iræ abnegatione.

XIIX. De Acediæ abnegatione.

XIX. De tepiditate ſpirituali, & de prima eius ſpecie.

XX. De ſecunda ſpecie tepiditatis ſpiritus.

XXI. De puſillanimitatis abnegatione, ex eaq; enaſcẽtibus ſcrupulis.

XXII. De inuidiæ abnegatione.

XXIII. De abnegatione ſuperbiæ.

XXIV. De inanis gloriæ abnegatione.

XXV. De abnegandis paſſionibus animi.

XXVI. De concupiſcentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.

XXVII. De vitando errore ἀπαθείας, ſiue impaſſibilitatis, & de concupiſcentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.

XXIIX. De abnegatione intellectus & memoriæ.

XXIX. De abnegatione propriæ voluntatis.

XXX. De abnegatione amoris proprij.

XXXI. De diaboli ſuperbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.

XXXII. De diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præſertim contra tyrones.

XXXIII. De eiuſdem diaboli aſtutis tẽtationibus, præſertim aduerſus proficientes prouectos.

XXXIV. De decem diaboli cogitationibus, & aſtutiis quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.

XXXV. Qua demùm calliditate ſe Diabolus in intimum proficientis animum inſinuare conetur.

XXXVI. Quomodo gerere ſe debeat proficiens in diaboli tentationibus.

XXXVII. Deum in tentationibus adeſſe dimicantibus, & multis magniſque præſidiis, ac præſertim diuinis conſolationibus illis ſuppetias ferre.

XXXIIX. Quot ſint genera diuinæ conſolationis, qui eius effectus & cauſæ.

XXXIX. De cauſis deſolationis.

XL. Vſus exempla.

LIBER TERTIVS.

Quo explicantur virtutes Theologicæ, & prudentia, maximè verò ea, quæ pertinent ad diſcretionem ſpirituum.

CAP. I. De Virtutibus vniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.
II. Quibus gradibus cõſtet progreſſus in virtutibus.
III. De gradibus progreſſus in eadem virtute, & de quibuſdam generalib. virtutis proprietatibus.
IV. De Fide.
V. De Spe.
VI. De Charitate erga Deum.
VII. De Charitate erga Proximum.
IIX. De Zelo animarum.
IX. De Prudentia.
X. De Electione.
XI. De quibuſdam electionis prioris exemplis.
XII. Exempla poſterioris rectè eligendi rationis.
XIII. De Diſcretione ſpirituum.
XIV. De ſpiritu Diuino & Angelico.
XV. De ſpiritu Diabolico, Carnis & Mundi.
XVI. De ſpiritu humano ſiue naturali.
XVII. De eorũdem ſpirituum, Diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.
XIIX. De comparatione eorundem ſpirituum cum inſtinctu naturali ſecũdùm doctrinam eiuſdem Recentioris.
XIX. De iiſdem ſpiritibus diſcernendis, quænam Italicè ſcripſerit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.
XX. De ratione diſcernendi viſa, & reuelationes veras à falſis, ex doctrina ſanctorum Patrum & recentiorum.

XXI. De ſpirituali ſeceſſu proficienti ad certum tempus aliquando neceſſario.

XXII. Quomodo conſilium capiendum ſit ab Euangelico præſide, & qui in conſilium adhibendi.

XXIII. Qua iudicij prudentia præditum eſſe oporteat Euangelicum Præſidem.

XXIV. De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit Euangelicus Præſes.

Liber Quartus.

Quo reliquæ virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum eſt.

Cap. I. De præparatione ad orationem.

II. De Modo, quo initio orationis, qui orat, ſe ſiſtere debet conſpectui Maieſtatis Dei.

III. De peculiari quadam ratione præſentiæ Dei orationis tempore, ex S. Auguſtini ſententia.

IV. De ordine in meditatione ſeruando.

V. De Intellectus exercitatione orationis tempore, præſertim circa diuinas perſonas.

VI. De reliquis Euangelicis perſonis.

VII. De eadem intellectus exercitatione circa actiones Chriſti Domini.

IIX. Exempla virtutum, quæ obſeruanda ſunt inter meditandum in actionibus primi generis, ſiue virtuoſis Ieſu Chriſti Domini.

IX. Alia in aliis eiuſdem generis actionibus exempla virtutum Chriſti D. N.

X. Exempla item virtutum, & fructus ſpirituales ex nobilioribus quibuſdam Chriſti D. N. actionibus colligendi.

XI. Actionum internarum Chriſti Domini nonnulla virtutum exempla.

XII. Ge-

XII. Generalia quædam præcepta ad eadem virtutum exẽpla ex actionibus Domini faciliùs eruenda.
XIII. Eiuſdem generis exempla virtutum ex actionibus quibuſdam perſonarum nonnullarum Euangelicarum erga Chriſtum Dominum.
XIV. De reliquis actionibus diuerſarum perſonarum, quæ in Euangelio continentur.
XV. De actionibus Dei externis, quæ in Euangeliis continentur.
XVI. De reliquis actionibus, quæ ſimiliter in Euangelio deſcribuntur.
XVII. De laborioſis actionibus aut paſſionibus Chriſti Domini.
XIIX. De reliquis Chriſti actionibus laborioſis, iis præſertim, in quibus Paſſionis tẽpore verſatus eſt.
XIX. De Intellectus exercitatione circa Scripturæ ſacræ verba, quæ meditationi ſubiiciuntur.
XX. Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo ſenſu morali cum hiſtorico.
XXI. De exercitatione voluntatis & affectus orationis tempore.
XXII. De impedimentis Contemplationis.
XXIII. De pietate & obſeruantia.
XXIV. De Obedientia.
XXV. De Gratitudine.
XXVI. De Veritate ſeu Veracitate, ac Simplicitate.
XXVII. De Amicitia & affabilitate ſiue comitate.
XXIIX De Miſericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemoſyna.
XXIX. De Fortitudine.
XXX. De Magnanimitate Chriſtiana.
XXXI. De Patientia.
XXXII. De Perſeuerantia.
XXXIII. De Temperantia.

XXXIV. De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.
XXXV. De Continentia, Caſtitate, & Virginitate.
XXXVI. De Manſuetudine.
XXXVII. De Modeſtia.
XXXIIX. De Humilitate.
XXXIX. Vſus exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

Liber Qvintvs.

Quo ea traduntur, quæ ſtatui Perfectorum conueniunt.

Cap. I. Quis ſit perfectus vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.
II. Quibus rationibus & virtutibus ex Domini & Euangelij doctrina tollantur impedimenta proxima Perfectionis.
III. Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.
IV. Quæ externę virtutum actiones conducant ad Perfectionem acquirendam, & quomodo.
V. Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad charitatem.
VI. Vberior quædam & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.
VII. De duob. proximis & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.
IIX. Qua via Diuinus amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.
IX. Status quatuor animæ Deum diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.
X. Aperitur primus Amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſę ſtatus, qui in primo & ſecũdo Canticorum capite continetur.
XI. Secundi diuini Amoris gradus, ſiue ſecũdi ſponſæ ſtatus, qui in tertio & quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.

XII. Tertius Amoris gradus, ſiue tertius ſponſæ ſtatus, qui in quinto, ſexto & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.

XIII. Quarti Amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus, qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.

XIV. Comparatio Actionis & Contemplationis.

XV. De duplici genere Actionis; & de ea vita, quæ ex Actione & Contemplatione conflatur.

XVI. De Contemplatione.

XVII. De primo genere Contemplationis, quæ verſatur circa Dei Maieſtatem.

XIIX. De ſecundo & tertio genere Contemplationis cœleſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, Mundi & Hominis.

XIX. De iis quæ cum Contemplatione cōiuncta ſunt: & qua ratione ad eam perueniatur.

XX. De natura diuini Amoris, & partibus.

XXI. De proprietatibus diuini Amoris.

XXII. De gradibus ad diuinũ Amorem per diuina Beneficia.

XXIII. De gradibus amoris Dei erga homines, eiuſque mirabilibus effectibus.

XXIV. De Conformitate noſtræ voluntatis cum Diuina, deque proxima ad eam præparatione.

XXV. Exempla quædam ex ſanctis Patribus, ad vſum Contemplationis & Amoris Dei.

XXVI. Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſſimi Amoris exemplar.

XXVII. De Tentationibus Perfectorum.

Ego Clavdivs Aqvaviva, Societatis Iesv Præpoſitus Generalis, facultatem cõcedo, vt opus hoc de Diſciplina Chriſtianæ Perfectionis, in quinque libros diſtributum, à P. Bernardino Rossignolio, noſtræ Societatis Theologo cõpoſitum, eiuſdemque Societatis quatuor doctiſsimorũ virorum iudicio recognitum, approbatumque; typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus, Romæ 22. Aprilis M. DC.

CLAVDIVS.

PROOE-

PROOEMIVM,

QVO EXPLICATVR SCOPVS, ET PARTITIO TOTIVS OPERIS DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

STATVM Perfectionis eſſe in Eccleſia militante, perſpicuum eſt, & affirmant vno conſenſu antiqui Patres, & Theologi recentiores: huncq́ inſtitutum, & in altiſſimo dignitatis gradu in ea collocatum à Chriſto Domino, cuius illa vox eſt; Eſtote perfecti; ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt. *Et illa*: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & ſequere me. Matth. 5. Matth. 19.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Ea enim eſt natura voluntatis humanæ, vt eius conatus & motus, quo, & ad alia omnia, & ad perfectionem etiam contendit, non repentè fit ſummus; ſed certis progreſſionibus, & incrementis feratur ad ſummum. Primò igitur debilis eſt, & quaſi infans in Incipientibus: Deinde confirmatur & adoleſcit in Proficientibus: Poſtremò, virile robur & vtilitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat Apoſtolus vinculum perfectionis, cùm nata fuerit, *vt S. Auguſtinus ſcripſit*, nutritur, nutrita roboratur, & roborata perficitur. *Et quanquam idem S. Auguſtinus libro de vera Religione ad ſimilitudinem exterioris hominis, per ſex hominis interioris ætates, ſpiritualem perfectionem metiendam putat; alibi tamen huic tripartitæ diuiſioni non obſcurè fauet. Et ante ipſum S. Hieronymus, & poſtea S. Gregorius, S. Bernardus, & alij. Atq; hæc illa eadem eſt partitio, qua rem hanc S. Dionyſius Areopagita per Angelorum munera diuidit ex traditione Apoſtolica, purgandi, inquam, quod eſt prioris gradus, illuminandi, & perficiendi, quæ pertinent ad poſteriores duos. Immò S. Gregorius iis ipſis gradibus tribus, accommodat ea, quæ Dominus parabolicè dixit*

maturitate

Coloſſ. 3. In cap. 1. Ioan. tract. 5. Lib. de vera Relig. cap. 26. In Pſal. 130. ſer. 16. & 17. de verbis Apoſtoli. Hieron. in Iſa. cap. 61. S. Greg. lib. 24. mor. ca. 7. & in Ezech. hom 15. Bern. ſer. de ligno, & ſer. 4. ad fratres. ſer. de cant. Ezechiæ. S. Dion. de cœleſti. hier. c 3. S. Greg lib 22. mor. cap. 20.

apud

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

apud S. Marcum: Terra primùm fructificat herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum. *Et S. Hieronymus:* Ioannes Apoſtolus, *inquit*, ſecundùm merita filiorum ſuorum, profectusque operum ſingulorum, ſcribit ad paruulos, ſcribit ad iuuenes, ſcribit ad patres, *vt hinc etiam intelligamus, nō ſolùm quàm elegantibus, aptisq́ translationibus eoſdem illuſtrarit S. Euangeliſta; ſed quàm grauiter de iis nos exiſtimare voluerit.*

S. Hieron. epiſtola 139.

Gradus porrò hi non ita diſtinguuntur, vt inter ſe nullo modo miſceantur. nam lumen diuinæ gratiæ, quo peccatorum in Incipientibus caligo diſcutitur, & cuius ſplendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illuſtratur atq; perficitur; à primo & vltimo gradu non abeſt. Et quandiu viuitur in ergaſtulo corporis, vt in primis duobus propria inſunt principia perfectionis; ſic in perfectis etiam viris ſemper eſt aliquid quod expietur, vt ſapienter à S. Bernardo ſcriptum ſit: Sic nimirum, conſeruandæ humilitatis gratia, Diuina ſolet pietas ordinare, vt quantò quis plus proficit; eò minus ſe reputet profeciſſe. Nam & vſque ad ſupremum ſpiritualis exercitij gradum, ſi quis couſque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix ſibi primum videatur adeptus. *Quare diſtinguuntur hi gradus ex eo, quod in vnoquoque proprium, & potius eſt, quod Incipientibus eſt purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.*

Serm. de quatuor modis orandi.

Ordinem hunc ſequar ego, Deo fauente, accommodatum ni fallor, ad doctrinam de Chriſtiana Perfectione, quam tractandam ſuſcipio. vt primo loco de Incipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, & officiis. idq́ ex ſacris Scripturis: potiſſimùm verò de ſententia ſanctorum Eccleſiæ Catholicæ Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc ſcriptionis genere inter alios excelluêre. Quales ſunt S. Baſilius Epiſcopus, S. Gregorius Papa, S. Bernardus Abbas, & Caſſianus Monachus. ab aliis ſimul petendo, quæ ad eandem hanc ipſam rem pertinere videbuntur: præſertim à S. Auguſtino, & S. Chryſoſtomo, &c.

Ad per-

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

CAPVT I.

CERTVM eſt illud quod à S. Gregorio Papa ſcribitur, Lege non conſtringi Spiritus ſancti donum; & reperiri aliquando nonnullos, qui ita per magiſterium ſpiritus intrinſecus docentur, vt ſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri intimi cenſura non deſit. *Cuius tanta gratia* (vt idem ait) *propria ſigna ſunt virtutes, & humilitas, quæ ſi vtraq; perfectè in vna mente conueniunt, liquet quod de præſentia ſpiritus teſtimonium ferat. Sic Ioannes Baptiſta magiſtrum habuiſſe non legitur. & Moyſes in eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit.* Hæc ſanctus Pontifex. In hunc numerum referre poſſumus pleroſque ſanctiſſimos viros, quos elegit Deus, vt multorum filiorum in Chriſto patres, & inſtitutores eſſent. nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuiſſe diſcipulos. & quidem de ſancto Antonio narrat S. Athanaſius, eum à Deo ſolitum fuiſſe edoceri. quod idem multarum religionum fundatoribus Dei dono accidiſſe, mihi probabiliſſimum eſt. immò & aliis præter eos non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis ſpiritalem ſcientiam nonnunquam mirabiliter viguiſſe, Caſſianus teſtatus eſt. & S. Auguſtinus *cælum*, inquit, *cæli Domino. qui erexit, & ſublimauit quorundam Sanctorum mentes in tantum, vt nulli hominum, ſed ipſi Deo ſuo dociles fierent.*

Lib. 1. dialog. cap. 1. — *In vita S. Antonij.* — *Coll. 14. c. 16.* — *In Pſal. 113.*

Cæterùm hæc, præcipit S. Gregorius, vt veneremur, nec nobis putemus eſſe propoſita ad imitandum: *Vſus enim*, inquit, *recta conuerſionis eſt, vt præeſſe, non audeat, qui ſubeſſe, non didicerit, nec obedientiam ſubiectis imperet, quam Prælatis non nouit exhibere. alioquin fiet, vt dum ſe quiſq; ſancto Spiritu impletum præſumit, diſcipulus hominis eſſe renuat, & magiſter errorũ fiat.* Ad quam præſumptionem euitandam Deus ipſe, qui Apoſtolum Pau-

Ibidem.

Col.21.cap.25. lum vocauerat, vt obſeruauit Caſſianus, non eum docet perfectionis viam ſtatim, quod facilè poterat, ſed mittit ad Ananiam, vt ab eo illam cognoſcat, *Eum,* inquiens, *illius prius* Actor. 9. *doctrina quàm ſua inſtitui volens, ne ſcilicet, quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præberet exemplum.* Ob quam etiam cauſam affirmat idem, Apoſtolum poſtea longo Galat. 2. interuallo ad conferendum Euangelium, quod prædicabat, quodque non ab homine didicerat, ſed à Deo ipſo, eiuſdem Dei iuſſu (hoc enim ſignificat ſecundùm reuelationem) aſcendiſſe Hieroſolymam ad ſuos anteceſſores, & coapoſtolos. Vnde vt rectè concludit Caſſianus, manifeſtiſſimè comprobatur, Ibidem. nulli à Domino viam perfectionis oſtendi, qui habens vnde valeat erudiri, doctrinam ſeniorum, vel inſtituta contempſerit. paruipendens illud, *interroga patrem tuum, & annunciabit* Deuter. 32. *tibi, ſeniores tuos, & dicent tibi.*

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam grauiſſimæ conficiuntur. Prima ſit hæc poſterior, nempe diuina Prima ratio. voluntas, nobis ſatis explorata, & manifeſta in Scripturis ſacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc poſſent, niſi prædicta ſufficerent.

Secunda ratio. Secunda eſt, quam S. Gregorius exaggerat, conſuetudo, & praxis in Eccleſia recepta, vt nemo viã perfectionis ingrediatur, aut pergat, ſine duce itineris, ac magiſtro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Tertia ratio. Tertia ſit conſtans ſanctorum Patrum de hac re conſenſus, nam præter iam dictos idem docuerunt S. Baſilius in regu- Baſil. ſer. de inſtit. monaſt. lis, S. Hieronymus, & idem S. Baſilius cùm laudant vitam cœ- Hieron. ep. ad Ruſticum. nobiticam, atque S. Hieronymi hæc ſunt verba: *Mihi quidem* Baſil. Reg. fuſ. diſp. cap. 16. *placet, vt habeas Sanctorum contubernium, nec ipſe te doceas, & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es, ſtatimq́; in partem alteram tibi declinandum ſit, & errori pateas; pluſq́; aut minus ambules, quam neceſſe eſt: ne aut currens laſſeris, aut moram faciens obdormias.* Præclara etiam eſt illa S. Bernardi ad idem Epiſt. 87. pertinens vox; *Qui ſe ſibi magiſtrum conſtituit, ſtulto ſe diſcipulum ſubdit.* Poſterioribus temporibus cum Patribus quoque ſenſerunt

runt quicunque de ſpirituali via tradiderunt præcepta, è quibus ne longum faciam, producam vnum S. Vincentium: *Plus,* inquit, *dico, Chriſtus, ſine quo nihil poſſumus, nunquam ſuam gratiam miniſtrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductum eius. Obedientia via eſt via regia, quæ homines inoffenſo pede ducit ad ſummum ſcalæ, in qua Dominus apparet innixus.* *Tract. de via ſpirituali.*

Quarto loco occurrit ipſamet neceſſitatis ratio. Etenim (vt ait Caſſianus) *cùm omnes artes, ac diſciplinæ humano ingenio repertæ, quæ & nihil amplius quàm vitæ huius commodis proſunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquam ſine inſtituentis doctrina nequeant comprehendi; quàm ineptum eſt credere, hanc ſolam non egere doctore, quæ & inuiſibilis, & occulta eſt, & quæ non niſi corde puriſſimo peruidetur. cuius error non temporale damnum, nec quod facilè reparetur, ſed animæ perditionem parit mortemq́; perpetuam.* Hæc ille. Cuius ratiocinatio vrget ſine dubio, efficitque, vt qui de re tanti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione diſſentire queant. Quamuis enim, vt ait S. Baſilius, ductore ſancto & bono ſpiritu indiget homo, vt dirigatur in viam veritatis; & affirmat Apoſtolus, non eſſe nos ſufficientes, cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis; vtitur tamen, vt plurimum Deus hominis opera ad auxilium animarum. Et quemadmodum vult, vt fides, quæ ipſius donum eſt, ex auditu prædicationis percipiatur; ſic ſapienter etiam decernit, vt doctrina Chriſtianæ perfectionis, quę fide tanquam fundamento nititur, munere quidem ſuo, ſed non niſi magiſtri voce in animis hominum inſeratur. *Quarta ratio.* *Coll. 21. cap. 11.* *Reg. breu. q. 1.* *2. Corinth. 3.*

Poſtremò perſuadent idem pręſtantes & vberes fructus, qui ex hac ipſa inſtitutione, de qua agimus, percipiuntur. Nam cùm hæc diſciplina id poſtulet, vt non ſolùm inſtituentem audiamus, ſed illi etiam aperiamus omnia, quę intus in nobis ſunt; magna certè vtilitas eſt frœnum, quod ex hoc ipſo nobis iniicitur, vehementerque retrahit à peccatis. & ſtimulus qui admouetur ad ſerio, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam ſententiam S. Athanaſius de B. Antonio ſic ſcribit: *Quinta ratio.* *Prima vtilitas.* *In vita Antonij.*

Dicebat, inquit, *magnam eſſe ad virtutem viam, ſi ſinguli vel obſeruarent quid gererent, vel vniuerſas mentium cogitationes fratribus referrent. non enim poſſe aliquem peccare, cùm relaturus eſſet ad alium, quacumq; peccaſſet, & ſubire pudorem, in publicum turpia proferendi. Deniq; nullum peccantem coram alio audere peccare, & ſi peccet, tamen teſtem vitare peccati. Igitur quaſi ſub oculis aiebat noſtris, & cogitatu confundimur, & actu, ſi omnia referenda faciamus, multò autem magis, ſi peccata noſtra fideliter deſcribentes, digeramus in ordinem. hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.*

Secunda Vtilitas. Altera vtilitas (& hanc etiam prędicant omnes, qui de hac re ſcripſerunt) eſt, inſtituẽtis curam eſſe neceſſariam, ad præcauendas, & eludendas Satanæ inſidias. in quas ſe coniiciunt ad manifeſtiſſimam perniciem, quicumque in via perfectionis aliorum conſiliis repudiatis, ad ſua ſe conſilia, quaſi ad normam dirigunt. *Nullo namque alio vitio*, ait Caſſianus, *tam præcipitem diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cùm neglectis conſiliis ſeniorum ſuo iudicio perſuaſerit, definitioniq; confidere.* Nec aliam cauſam habent antiquorum & recentiorum lapſus grauiſſimi, ac vtinam non æquè frequentes, quàm mentis in propria opinione obſtinationem. Hac enim aduerſario aperitur via in animam ingrediendi, eamque ad ſuam ipſius voluntatem iam illaqueatam ad interitum deducendi. præſertim deficiente feruore illo ſpiritus, qui primam ad Dominum conuerſionem tanquam nutritius comitatur & fouet. Si enim tunc deficiat inſtitutor, nec ſit qui hominem deferueſcentem excitet, atque corroboret, quid mirum ſit, ſi redeat ad ingenium natura, eamque languentem verſet ad arbitrium ſuum Satanas? Contra verò, ſi debilitatum fractumque ſpiritum, ſtatim doctus magiſter, ac pius pater excipiat, conſilio, & opera iuuet aduerſus præſentem teporem, & diaboli imminentes fraudes, ille qui iam periculi laqueis ſuffocabatur, animum erigit, & reſpirat; eique in manibus eſt de aduerſario victoria. Maximè certè offenſus eſt diabolus huiuſmodi pædagogis, & curatoribus, *Odit*, dicebat Salomon, *tutelæ, & cautionis nomen malignus*, quippe qui perſpicuè cernit, de ſuis mani-

Coll. 2. cap. 11.

S. Dorotheus ſer. 5. & Caſſianus coll. 1. cap. 20, ita le-

manibus non aliter prædam hanc eripi, quàm cùm adoleſcens, & vt ita dicam, adhuc pupillus ſpiritus ſub plena tutoris ſui cuſtodia, & poteſtate perſeuerat. in qua poteſtate tunc ſanè totus eſt, cùm illi ſe totum aperit, regendumq; committit.

gunt ſecund. 70. Vbi nos habemus, qui canet laqueos, ſecurus erit.

B. P. Ignatius, Societatis noſtræ parens, ad hoc idem propoſitum ita ſcribit: *Inimicus noſter morem inſequitur nequiſſimi cuiuſpiam amatoris, qui puellam honeſtorum parentum filiam, vel vxorem viri alicuius probi volens ſeducere, ſummoperè procurat, vt verba & conſilia ſua occulta ſint. nihilq; reformidat magis, ac ægrefert, quàm ſi puella patri ſuo, vel vxor marito ea patefaciat: cùm ſciat hoc pacto de votis & conatibus ſuis actum eſſe. Ad eundem modum obnixè ſatagit diabolus, vt anima, quam circumuenire cupit, ac perdere, fraudulentas ſuas ſuggeſtiones teneat ſecretas. Indignatur verò maximè, & grauiſſimè cruciatur, ſi cui vel confeſſionem audienti, vel ſpirituali homini molimina ſua detegantur, à quibus ita excidere ſe funditus intelligit.* Hæc B. Pater. Qui plura deſiderat, legat ſermonem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodum piè hoc argumentum tractat.

Reg 13. de diſcernendis ſpiritibus.

Accedit & illud, virtutē in medio poſitam refugere extrema. at quàm difficile eſt, non dicam intelligere, ſed reipſa attingere hoc virtutis medium, ac bonum? igitur neceſſaria nobis eſt magiſtri doctrina, & prudentia, quæ hoc ipſum medium in actionibus noſtris digito demonſtratum, tuto nos amplecti faciat, in eoque conquieſcere. ne quod timebat S. Hieronymus, plus aut minus ambulemus, quàm neceſſe eſt: aut currentes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus.

Tertia Vtilitas.

Epiſt. ad Ruſticum.

Poſtremò, quanti meriti apud Deum eſt hæc ipſa ſubmiſſio, qua ſe homo homini propter Dei amorem ſubiicit? quam putamus, complaceat ſibi Deus, qui alta à longè cognoſcit, humilia autem perbenignè reſpicit, in hac hominum liberorum ſub ſibi pares homines ſubiectione? præſertim, ſi aut ex inſtituti regula, aut præſcripto maiorum id faciunt? vt propterea dubitandum non ſit, quin eorum cogitationibus Deus adſit, ea conſilia ſuggerens, quæ neceſſaria & vtilia eſſe intelligit iis, quos erudiunt ad perfectionis Euāgelicæ inſtituta. Dixit enim;

Quarta Vtilitas.

Luc. 10. *Qui vos audit me audit*. Poſitum igitur ſit, neceſſariam eſſe magiſtri idonei operam ad viam perfectionis ingrediendam, & proſequendam.

Conſequens illud etiam eſt, & ex antedictis conficitur, maximi momenti eſſe ad ſpiritus profectum, arcana cordis, & totum interioris hominis ſtatum ſpirituali Rectori animorum penitus aperire: eſſeque in omnibus religioſis inſtitutis ſapientiſſimè, aut vſu continuo introductum, aut etiam lege ſancitum, vt cogitationes mentis, & motus animi omnes ad eum finem explicentur ſpiritus magiſtro. Obſeruari denique poteſt apud pleroſque hiſtoricos, & chronographos familiarum religioſarum, in eis tamdiu primi ſpiritûs feruorem curſum ſuum feliciter tenuiſſe, quamdiu tam ſalutaris conſuetudo nihil ſpirituales Patres omninò cælandi, eiſque in omnibus ſeſe committendi retenta, corroborata, ac propagata fuit. cùm primum verò intermitti negligentia cœpit, exteriori forſitan obſeruantiæ aliquid datum eſſe, ad proximorum ædificationem; ſolidam tamen ſanctitatem vitæ, ac morum maximoperè labefactatam penè concidiſſe. Ideoque ad eam reſtituendam in ſtatum priſtinum, non alia iudicio bonorum omnium ſpes eſt, quàm ſi interna hæc adeoque neceſſaria diſciplina ad antiquam praxim, ſplendoremque reſtauretur. ſicque in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam reliquerunt.

Quis ſit idoneus magiſter doctrinæ perfectionis Chriſtianæ.

CAPVT II.

EGREGIVS perfectionis doctor S. Baſilius, eiuſque perfectiſſimũ exemplar, ſuis coloribus magiſtrum Chriſtianæ perfectionis ita depinxit, vt an ſe ipſum potius quàm illum, licet minus cogitans, deſcripſerit, non facilè iudicari poſſit. Eius hic adſcribo verba ex aurea illa

illa oratione de renunciatione, & abdicatione deprompta: *Simul ac*, inquit, *in primo congreſſu aduerſarium ſuperaueris, ſumma vigilantia acerrimaq́ in omnes partes circumſpectione operam dato, vt aliquem tibi virum inuenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ ſtudiis certiſſimum ducem ſequaris, eiuſmodiq́ qui rectũ iter ad Deum volentibus pergere ſciat commonſtrare: qui ornatus virtutibus ſit, cuius vniuerſa totius ipſius vitæ actiones teſtimonio ſint, charitatem in eo erga Deum ineſſe, qui diuinarum literarum ſcientiam habeat, virum integrum, nec vlli diſtractioni indulgentem, ab auaritia abhorrentem, minimè libenter gerendis ſe negotiis admiſcentem, quietum, amantem Deum, egentium ſtudioſum, minimè iracundum, iniuriarum immemorem, natura propenſum ad eos docendos, qui ad ipſum accedant, quem gloria inanis non inflet, ſuperbia non extollat, adulatio non frangat, ſeuerum atque conſtantem, cui deniq́ nihil ſit præſtantius honore Dei.* Et poſt pauca ſubdit: *Si te viro credideris virtutibus multis inſtructo, ſine dubio omnium, quæ in ipſo bona fuerint, hæres remanebis, æquè & apud Deum, & apud homines beatiſſimus iudicaberis. Si verò, quod cum corpore tuo agere mitius volueris, magiſtrum aliquem quæſieris, tecum ſe ad tua vitia demittentem, vel vt verius dicam, tecum vnà in eandem perniciem corruentem, fruſtrà mundanis rebus nuntium remittendi laborem ſuſcepiſti; & cæcum tibi ducem aſciuiſti, cuius ductum ſecuto in foueam tibi ſit procidendum.* Hæc S. Baſilius.

Quæ omnia, quanquam ſufficiunt ad eum, quem quærimus perfectionis magiſtrum indagandum, videtur tamen operæpretium, quædam adhuc eius officia, quæ ad vſum plurimùm iuuare poſſunt, in medium adducere, & breuiter explicare.

Primum officium eſt agnoſcere vultum internum, atque adeò totum ſtatum animæ, quam regendam ſuſcipit. vt enim medicus niſi ægrotantis corporis conſtitutionem, morbumq́; ipſum quantumlibet latentem acutiſſimè inueſtiget, fruſtrà in ęgro curando operam ponit; ſic ſpiritualis magiſter, niſi diſcipuli propenſiones & mores intelligat, & ad ipſa etiam cordis ſecreta, quantum fieri poteſt, animique ægritudines perueniat, *1. Officium.*

ueniat,

ueniat, nunquam vel ſanabit infirmum, vel valentem confirmabit.

Hanc cognitionem duplici via maximè aſſequetur. Altera, ſi dono diſcretionis ſpirituum opportunè vtatur ad explorandas neceſſitates grauiter ægrotantis animæ, aut etiam otio

Ierem. 17. languentis. Licet enim prauum ſit cor hominis, & inſcrutabile, & ſolus Deus ſcrutetur renes & corda, ſolent tamen ſpirituales viri diuino hoc lumine illuſtrati, quæ in animis hominum ſunt diiudicare. quippe quibus in primis præceptum ſit

1. *Ioan.* 4. à Domino per S. Ioan. vt non velint omni ſpiritui credere, ſed probent ſpiritus, ſi ex Deo ſint. & de illorum numero ſint, de

Eccleſ. 37. quibus ſcribit Sapiens; *Anima viri ſancti enunciat aliquando vera, quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum.* Neque in alium finem diuinitùs hoc munere donetur, quàm, vt quando vicarij Dei ſunt in cura & auxilio animarum, eiuſdem etiam quaſi vicem ſuppleant, in perſcrutandis animæ receſſibus, & in lucem eruendis cogitationibus eius & affectionibus. Et quanquam donum hoc gratis à Deo datur; vix tamen, niſi in viris valdè ſanctis reperitur. cuiuſmodi erat, qui

Pſal. 118. dicebat: *Conſilium meum iuſtificationes tuæ.* Ac ſi diceret, ex iuſtè & ſanctè acta vita intelligo, quid mihi conſilij in actionibus tam meis, quàm aliorum capiendum ſit, & qua via inſiſtendum, ne ipſe errem, neque aliis ſim erroris auctor. ob id etiam

Ibidem. ſe intellexiſſe dicit, *à mandatis Dei.*

3. *Reg.* 3. Quare vbi magiſter cum Salomone petierit à Domino cor docile, vt iudicare poſſit populum ſuum, & diſcernere inter bonum & malum, magna in ſpe ſit, ab eo ſibi ſubminiſtrandas vires ad exercendum hoc miniſterium, ſeſeque accingat ad opus Dei, ſanctorum Patrum, qui hac de re ſcripſerunt inhærens

1. veſtigiis. Illudque ante omnia velit, in ſpirituali hac & grauiſſima functione imitari Deum, cuius adiutor eſt, immunem ſe ab omni affectione vitioſa præſtando: *Geſtabit* (inquit S. Gre-

2. *Par. paſtor. cap.* 11. gorius de Scripturis ſacris loquens) *ſacerdos iudicium filiorum Iſraël in conſpectu Domini in pectore ſuo, hoc, inquam, eſt ſubiectorum cauſas pro ſola interni iudicis intentione diſcutere, vt nil ſe in eo humanita-*

manitatis admiſceat, quod diuina vice diſpenſat (quo verbo amor omnis humanus affectusque excluditur) *ne correptionis ſtudia priuatus dolor exaſperet, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet.*

Deinde, quandoquidem diſcretionis donum abſtruſas animi latebras non retegit, ſed iuuat ſolum doctoris ingenium, vt eas diſcutiat, ipſe ſua induſtria, & externorum ſignorum ductu aditum ſibi aperiat ad ea, quæ occulta ſunt, quoad poterit, cognoſcēda. *Nonnulla,* (inquit idem S. Gregorius) *ſubtiliter & occultè ſunt perſcrutanda, vt quibuſdam ſignis erumpentibus rector in ſubditorum mente quid clauſum lateat, inueniat, & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoſcat. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur, fodi tibi parietem. & quid eſt fodere parietem, niſi acutis inquiſitionibus duritiam cordis aperire?* II. *2. par. paſtor. cap. 10.* *Ezechiel. 8.*

Poſt eam oportet eundem verſatum eſſe maximè in dignoſcendis initiis, & quaſi ſeminibus primis humanarum cogitationum. de quibus inter alios legendus eſt S. Baſilius in conſtitutionibus, & Caſſianus in Collatione Abbatis Moſis, & ſanctus Bernardus pluribus locis. Scireque inter tentationes carnis, mundi, & Satanæ, inter virtutes item & vitia certum diſcrimen ponere. nam, vt idem S. Pontifex confirmat, *plerumque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur.* Et alibi: *Portat ſacerdos rationale iudicij, quia debet rector ſemper ſubtili examine bona maláque diſcernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, ſtudiosè cogitare.* III. *Baſil. conſtitut. monaſt. c. 18.* *Bernard. ſerm. de 3. cogitationum gen.* *Coll. prima, capit. 19. &c.* *2. par. paſtoral. cap. 9.* *2. par. cap. 2.*

Sed huius doni maximè neceſſarius eſt vſus in excogitandis, & adhibendis remediis accommodatis ad cuiuſque naturam, & ægritudines. nam neque ille laudandus eſt qui ad omnes morbos animi depellendos, eodem ſemper vtitur medicamento, & ita varia ſunt hominum ingenia, & propenſiones, vt certiſſimum ſit, quod idem S. Gregorius aſſerit, teſtimonio etiam S. Nazianzeni, ſæpe aliis officere, quæ aliis proſunt. *Plerumque,* inquit, *herbæ quæ animalia nutriunt, alia occidunt, & lenis ſibilus equos mitigat, canes inſtigat, & medicamentum quod hunc* IV. *3 par. paſtor. in prologo.*

morbum

morbum imminuit, alteri vires iungit. deniq; panis vitam fortium roborat, paruulorum necat.

V. Sed non minor cura ponenda eſt in præſtolanda curationis opportunitate. nam, vt idem ait, *Secta immaturè vulnera deterius inferueſcunt, & niſi cum tempore medicamenta cōueniant, conſtat proculdubio quod medendi officium amittant.*

2. par. paſtor. cap. 9.

Secundum officium. Altera via, quam ſequi debet ſpiritualis magiſter, vt perſpectam planè habeat ſui alumni animam, eſt, (& hoc eſt alterum eius officium) ſumma ope niti bonarum virtutum exemplo, præſertim verò charitatis, patientiæ, manſuetudinis, hominem allicere, itáque ſibi conciliare ac deuincire, vt ille libenti & alacri voluntate ſeipſum aperire magiſtro, deſideret. *Tales ſeſe*, inquit ſanctus Papa, *qui præſunt exhibeant, quibus ſubiecti occulta quoque ſua pandere, non erubeſcant. vt cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad paſtoris mentem, quaſi ad ſinum matris recurrant. & hoc quod ſe inquinari pulſantis culpæ ſordibus prævident, exhortationis eius ſolatio, & lachrymis orationis lauent.*

2. par. paſtor. cap. 2.

Magiſtro ſpirituali, ſi is viſcera matris ſemel induat, mirum eſt quàm multa ſtatim ſuppetent adiumenta pietatis exercendæ.
1. Aliquando enim patientia, & lenitate ita recreabit hominem timidum, & verecundum, minusq; audentem, quid in animo lateat explicare, vt quaſi obſtetricante manu eius (vt
Iob 26. ille dicit) educatur coluber tortuoſus. quod feciſſe S. Macarium erga vnum illum monachum, qui ſolus diaboli poculum
Serm. 5. deguſtarat, egregiè narrat S. Dorotheus. Aliquando quæ ille
2. reticet, vel pudore, vel ignoratione, vel etiam ſermonis inopia, ita ipſe ſuggeret, vel Spiritu ſancto adiuuante, diuinans aſſequetur, vt magiſtrum diſcipulus animo ſuo præſentem, ac quidquid in eo occultum eſt, veluti intuentem ſuſpiciat. quæ res magnum animum adfert diſcipulo, & via certiſſima eſt ad
3. ſpiritus ſanitatem. Quod ſi idem pater audita alterius tentatione, aut eam coniectura aſſecutus, poſſit affirmare ſe tentatione eadem aliquando, & grauiter eſſe pulſatum, qua com-
Caſſianus coll. 2. cap. 13. municatione Abbas Apollo vſus dicitur, cum adoleſcente monacho, quem ſenex alius rigidè acceptum in deſperatio-

nem

nem adduxerat, quam lucem veritatis, quod charitatis ſolatium in afflicti hominis animo exoriri repentè debere, putamus? Apoſtolus certè hunc ipſum lenitatis ſpiritum, præſertim dum cum iis agitur, qui fragilitate peccarunt, apprimè cõmendat, cùm ait: *Fratres, ſi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.* quo loco S. Auguſtinus; *Nihil,* inquit, *ſic probat ſpiritualem virum, quam peccati alieni tractatio, cùm liberationem eius, potius quàm inſultationem, potiusq́; auxilia, quam conuitia meditatur, & quantum facultas tribuitur, ſuſcipit.* pax igitur & dilectio, & communis periculi cogitatio in corde reſeruetur. modus autem ſermonis ſiue acrius, ſiue blãdius proferatur, ſicut ſalus eius, quem corrigis, videtur poſtulare, moderandus eſt. Quod ſi grauiora etiã remedia ob morbi ſæuitiam, vulneriſque atrocitatem neceſſaria fuerint, dubitandum non eſt, quin à Deo abundè ſuppeditanda ſint homini, quem vicarium ſuum huic muneri deſtinauit. præſertim, ſi vir ſit, vt dicebamus ſanctæ charitatis zelo & ſpirituali prudentia præditus. *Galat. 6.*

Illud verò ſummoperè magiſtro neceſſarium eſt (& hoc ſit tertium eius officium) vt cum Deo maximè coniunctus viuat, & quandoquidem habet in manibus Dei opus, oratione, piis deſideriis, ac gemitibus ad eum crebrò, & ardẽter emiſſis committat Deo animam, quam regit. ſiquidem à Deo proficiſci debet quidquid in diſcipuli gratiam in re hac molitur magiſter. Et Dei eſt dare linguam eruditam, & verba ignita magiſtro, diſcipuli autem aperire aures ad ea percipienda, quæ proponuntur, vireſque addere ad eadem fortiter, & alacriter exequenda. Ita quotidiano experimento edocti intelligunt, qui ſe in tam ſancti muneris exercẽt labore: Dei nimirum manum præſentem eſſe, eumque verba eorum factaque ita moderari, vt ſæpe iis minimè cogitantibus, & fortè etiam quidlibet aliud volentibus, inexſpectatus fructus repentè exiſtat, ortaque noua luce in audientis animo, ea vis illi diuinitùs afferatur, vt velit, nolit, vulnus pectoris, quod antè cælauerat, cogatur aperire. *Tertium officium. I.*

rire. quod accidit Abbati Theonæ, cum aliis quibuſdam monachis, prę́ſente diſcipulo Serapione adhuc adoleſcente de gaſtrimargiæ vitio & occultarum cogitationum tyrannide diſſerenti, & earum naturam, & atrociſſimam vim, quam habent, dum cælantur, exponenti. compunctus enim Serapion, cuius cauſa tamen ea tunc non habebatur oratio, & conſcientia perterritus, proſtratus in terram, magno cum lachrymarum imbre peccatum, quod diu tacuerat, patefecit, excuſſitque à ſe dæmonem, qui ad illud vſque tempus os eius pernicioſa verecundia concluſerat. *In cuius ſignum*, inquit Caſſianus, qui hæc

Coll. 2. cap 11. ſcripſit, *lampas accenſa de ſinu eius procedens ita cellam repleuit odore ſulphureo, vt vehementia fœtoris ipſius vix homines in ea reſidere permitteret.*

2. Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus vitiis quaſi febribus tentatur ægrotus, & vnius earum, aut etiam plurium cura negligenda eſt, ne vna, quæ cæteris eſt grauior interitum adferat, ſi nō ſtatim aduerſus illam pugnetur. certum eſt enim de inani gloria minus laborandum eſſe, ſi oriatur ex abſtinentia ieiunantis, interim dum intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. *Quæ enim peſtis*, inquit S. Gregorius, *ardentius inſequenda eſt, niſi quæ periculoſius premit?*

Par. 4. paſtor. cap. 4.

3. Multò adhuc maior patientia, feruentiorque oratio adſciſcenda eſt, quando cum illis res eſt, qui non ſolùm non fatentur commiſſa delicta, ſed certis indiciis deprehenſi ea etiam excuſant, negant, quidlibet aliud, quàm ſpem vllam veræ emēdationis pollicentur. tunc autem, inquit S. Chryſoſtomus, *imitandi ſunt parentes, qui filiis ſuis grauiter ægrotantibus, licet deſperatis aſſident lachrymantes, lamentantes, exoſculantes, omnia quæ poſſunt admonentes ad ſupremum vſque halitum. Hoc tu*, inquit, *quoque facito pro fratribus. & tamen illi non poſſunt lachrymis, & lamentis, neq; morbum depellere, neque mortem imminentem abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam aſſiduitate, inſtantiaq; per lamenta reuocare, ac ſuſcitare. Dediſti conſilium, nec perſuaſiſti, illachryma, punge frequenter, ac ſuſpira paululum, vt tua ſolicitudo incutiat illi verecundiam, itaque ſe conuertat ad ſalutem.* Pergit præcla-

Concione 2. de Lazaro.

præclarè in eandem ſententiam plura ſcribere S. Chryſoſtomus, quæ breuitatis cauſa hîc prætermittuntur. Addit S. Bonauentura, diſsimulet in hoc caſu Rector, & patientiam ſuam exerceat, & quod arguendo non valet, orando conetur obtinere, vt aut Deus citiùs eum corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliquid remedij apponatur. Sic Iudam Chriſtus tolerauit (quam rem fusè S. Chryſoſtomus) dum eius iniquitas patēter erupit, quamdiu enim latuit, nulli nocuit. *Huc*, inquit, *pertinet, quod dicitur de zizania, & tritico, ſinite vtraq; creſcere*; *& in Apocalypſi; qui ſordidus eſt ſordeſcat adhuc.* Quanquam enim qui huiuſmodi ſunt, monendi generatim ſunt, vt reſipiſcant, ſicut monuit Iudam Dominus, cùm dixit, *væ homini illi*; omniſque peccandi occaſio ſit præcidenda; opportunius tamen tanto malo remedium adhiberi non poteſt, quam ſi cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerentur. Nec plura in præſentia de ſpiritualis patris muneribus.

De ſex alis Seraphin. cap. 7. — *Matth. 13.* — *Apocal. Vlt.* — *Matth. 26.*

Si igitur, addit S. Baſilius, Dei munere talem quempiam virum inueneris (prorſus autem ſi perueſtigare volueris, inuenies,) magiſtrum bonorū operum, hoc apud te conſtanter teneto, vt nihil omninò quidquā, præter illius ſentētiam, facias. quidquid enim eo inſciente facis, id furtum, ac ſacrilegium eſt, tibique exitium, non autem vtilitatem vllam apportat. *Caue*, inquit, *ne excantationes eorum, qui demorſi ſunt à ſerpente velis imitari, cùm ipſe excantandi artem non teneas, niſi ad te foras ſerpentes attraxeris, illiq; ſe tibi circumplicuerint, tuq; te ab ipſis explicare non poſsis, immaniter ab illis abſumare.* Sed inſtituti ratio poſtulat, vt initia, & quaſi incunabula perfectionis inſpiciamus. in primis autem conuerſionem hominis ad Deum.

De renunciat. & abdicat.

Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.

CAPVT III.

CONVERSIONIS ſpiritualis non vna eſt ratio, nam alij conuertuntur à peccato ad gratiam Dei: alij à vita communi rectè viuentium Christianorum ad perfectionem Apoſtolicamque viuendi normam. Et quamquam aliquando ſummo diuinæ miſericordiæ beneficio, vtraque ſimul contingit alicui, vt Apoſtolo Paulo, & S. Auguſtino accidiſſe certum eſt, & vt ego opinor, etiam pleriſq; illis antiquæ Eccleſiæ vtriuſq; ſexus martyribus; prior tamen à poſteriori longè diſtat, eamq; ſemper natura ſaltem anteuertit. quare de vtraque ſeparatim à nobis agendum eſt. ſed prius quis ante conuerſionem à peccato ſit peccatoris ſtatus, conſideremus. Eſt enim hæc meditatio nondum conuerſis, & conuerſis ipſis maximè ſalutaris, & neceſſaria.

Ser. de diuerſis affectionibus animæ. Primus ſtatus peccatoris.

Qua de re præclarè S. Bernardus: *Videntur mihi*, inquit, *quatuor interdum conuerſionem noſtram præcedere ſtatus: vnus ſub nobis ipſis, tres ſub principe mundi huius. Eſt enim anima ſub ſeipſa, cùm propriam ſequitur voluntatem, libertate pernicioſa gaudens. hic eſt filius ille prodigus, qui portionem paternæ ſubſtantiæ, quæ ſe contingebat, accepit, ingenium ſcilicet, memoriam, vires corporis, cæteraq; ſimilia bona naturæ; quibus non ad diuinam, ſed ad ſuam vteretur voluntatem, eſſetq; tanquam ſine Deo in hoc ſeculo. Eſt autem interim homo ſub ſe, cùm propriæ ſatisfaciens voluntati, nec dum tamen poſſidetur à vitiis, & peccatis. nec iam proficiſcitur in regionem longinquam, ſeparatus quidem, ſed nec dum elongatus à patre. hoc autem tamdiu fit, dum licita quidem, ſed non expedientia pro ſua ſequitur voluntate.* (*Luc. 15.*)

Secundus ſtatus.

Verumtamen tripliciter, inquit, *mihi videntur homines eſſe ſub principe tenebrarum. Primum quidem, nec volentes, nec nolentes, quod conuenit his, qui nec dum habent voluntatis vſum: ſunt tamen vaſa iræ propter originale peccatum: donec alligato forti vaſa eius diripiat*

ripiat fortior per Sacramentum (Baptiſmi) adueniens. verus vtique Moyſes qui in aqua venit, nec in aqua ſolùm, ſed in aqua, & ſanguine.

Secundo modo volentes, cùm iam voluntariè peccant. hic filius prodigus iam proficiſcitur in regionem verè longinquam, quia ab eo qui ſummè, & ſingulariter eſt, nihil longius eo, quod nullo modo eſt: nihilq́; remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo ſunt omnia, quam peccatum, quod nihil eſt inter omnia. Porrò iuſtum diuinæ vltionis iudicium eſt, vt fugitiuum patris filium alter ſibi vſurpet in ſeruum. vnde vni ciuium legitur adhæſiſſe. quem ego non alium, quam vnum ex malignis ſpiritibus intelligendum puto. qui pro eo quod obſtinatione irreparabili peccant, & tranſierunt in affectum malitiæ, & nequitiæ, iam non ſunt hoſpites & aduenæ, ſed quaſi ciues, & inhabitatores peccati. quid eſt autem quod ciui dicitur adhæſiſſe pauper adoleſcens & peregrinus, niſi quod factus eſt ſubditus illi? & ſequentia manifeſtãt. miſit, inquit, in villam ſuam paſcere porcos. Et nota quod famis neceſſitate ciui maligno dicitur adhæſiſſe, ſicut Iſraël tempore famis dicitur deſcendiſſe in Aegyptum. periculoſa planè & perníicioſa eſuries, quæ liberos addicat miſeræ ſeruituti, ſubiiciat operibus luti, & lateris, porcis aſſociet, imò & ſeruos faciat eſſe porcorum. Vnde autem egeſtas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna ſubſtantia in ſuam acceperat portionem? ex eo ſine dubio, quod præmiſſum eſt, diſſipaſſe bona ſua, viuendo luxurioſè cum meretricibus. propterea, inquit, cœpit egere. porrò meretrices iſtas concupiſcentias carnis intellige, cum quibus luxurioſè viuendo diſſipat bona naturæ, dum eis abutitur ad voluptatem. Hinc egeſtas ſuccedit pernicioſa (teſte Scriptura) quod non ſatietur oculus viſu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo paſcere porcos, corporeos ſcilicet ſenſus, qui volutabro luti, & ſpurcitiis oblectantur.

Tertius ſtatus. Geneſ. 24. Eccleſ. 1.

Tertio quoque modo nolentes ſunt ſub principe tenebrarum homines, cùm iam reſipiſcere volentes, niſi quod peccati conſuetudine miſerabiliter obligati, iuſto Dei iudicio, qui in ſordibus ſunt, ſordeſcunt adhuc. In quo tertio ſtatu laboraſſe videtur prodigus ille filius, & verè prodigus nimis, qui non modò diſſiparat ſua, ſed ſemetipſum ſubiecerat miſeræ ſeruituti, infelix, venundatus ſub peccato, cùm ad ſe

Quartus ſtatus.

reuerſus

reuerſus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo, id eſt, inſatiabilibus crucior peccatorum deſideriis, & affectibus vitiorum? Hæc ſanctus Doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem noſtram facere duos poſteriores peccatoris ſtatus. nam de primo qui videtur à ſancto Bernardo fingi, quaſi ſtatus vel naturæ per ſe ipſam conſideratæ, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit ſine ſcelere, ſed non ſine periculo ſceleris; de ſecundo item qui pertinet ad ſolum originale peccatum, nihil eſt, quod laboremus in præſentia, vt de duobus aliis, qui vt plurimum peccatoris ad Deum regreſſum antecedunt. In his autem perpendenda maximè ſunt hæc.

I. Primum eſt, peccatum mortale hominem à Deo alienare, ac procul facere. quod eſt (vt S. Chryſoſtomus ſcribit) ſeparare Deum ab homine, & conſtituere illi inimicum. & hoc ideo, (vt idem ait) quia peccator peccans offendit Deum; eſt enim peccatum iniuria diuinæ bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impiè ille trãſgreditur, eius ſanctiſſimam voluntatem parui pendens. quod ſi peccator id minimè cogitat, cùm peccat, re tamen ipſa pręſtat, cùm ab eius lege diſcedit, vt alter prodigus filius à paterna obedientia. quapropter à S. Ambroſio peccatum dicitur *præuaricatio legis diuinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum.*

Lib. 3. de prouidentia.

Homil. 4. in 2. ad Cor.

Lib. de paradiſo.

II. Secundum eſt, hinc habere peccatum, vt ſit nihil, quia cõſtituit hominem ſine Deo, quod eſt ipſum ens, & bonum, infinita ac incomprehenſa perfectio, & bonum omnis boni. vt propterea à S. Chryſoſtomo ſapienter ſcriptum ſit, *nihil eſt peccante pauperius*, & ſanè ſi Dei gratia, quam amicis largitur Deus, maius bonum eſt, quàm bonum naturæ totius vniuerſitatis creatæ, vt docet ſanctus Thomas, in qua egeſtate poſitum dicemus peccatorem, qui ſtatim ac peccat grauiter, ea omninò priuatur?

Homil. 5. de prouidentia.

1. 2. q. 113. art. 9. ad ſecundum.

III. Tertium eſt, peccatorem Dei patris amantiſſimo patrocinio deſtitutum adhærere diabolo, eiusque mancipium fieri. quod etiam præter S. Bernardum aſſeritur à beato Auguſtino;

Vnuſ-

Vnuſquiſque, inquit, *peccando animam ſuam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis*. ex quo cõſequens illud eſt, quod S. Baſilius ſæpe docet, peccatum, angelum vitæ noſtræ cuſtodem, quantum in ipſo eſt à nobis cùm peccatores perſeueramus, abigere. *Expoſit. propoſitionum Ep. Rom.* *Homil. in Pſal. 33. & oratione de peccato.*

Quartum eſt peccati fœditatem, & graueolẽtiam eſſe maximam. quanta autem ſit, non poterat fortaſsè clarius explicari, quàm deſcriptione prodigi adoleſcentis luxuriæ in cœno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodem quaſi ſepulti. & re vera Deo non minus, immò multò magis odioſus eſt peccator, quàm homini intolerandus grauiſſimus cloacarum fœtor. vt propterea, vt videtur S. Chryſoſtomo, dixerit Dauid: *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ. nihil enim*, inquit, *peccato ſordidius, nihil immundius*. Et hæc omnia peccatis grauioribus omnibus communia ſunt. IV. *Homil. in Ioannem 52.* *Pſalm. 37.*

Quintum illud ſit, quod proprium eſt poſtremi, ac peſſimi ſtatus, quo, in peccato perſeuerat, & quaſi conſeneſcit peccator. namque verbis exprimi vix poteſt, quam diram tyrannidem in huiuſmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dæmon, idque ne reſipiſcat, etiam, ſi diuina adiutus gratia id aliquando deſideret. *Barbarum eſt enim peccatum*, inquit S. Chryſoſtomus, *& tyrannidem exercens in animam ſemel captam, ſed in perniciem eorum, qui ipſum ſuſcipiunt*. Nihil eſt enim æquè inconſideratum, atque peccatum, nihil adeò amens, ſtultum, ac violentum. omnia euertit, & confundit, & perdit, quocunque inſilierit. eſt viſu deforme, importunum, moleſtum, & graue. & ſi quis pictor ipſum depingeret, non mihi videretur aberrare ipſum ſic effingens, mulierem quandam forma belluina, barbaram, ignem ſpirantem, iniucundã, nigram, quales externi poëtæ depingunt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationem ſibi quærunt primùm, pòſt etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore addicti prauæ huius conſuetudinis pondere premuntur. & mira ſunt, quæ in ſe ipſo expertum ſe ſcribit ſanctus Auguſtinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorum iuuentutis ſuæ. à quibus quod V. *Homil. 9. in 2. Corinth.*

Lib. 8 confeſſ. cap. 5. & 10. tamen optabat, expedire ſe nulla ratione poterat. Sic enim ait: *Suſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate. velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me.* Et poſtea: *Nec plenè volebam, nec plenè nolebam, ideo mecum contendebam, & diſſipabar à me ipſo.*

VI. Poſtremus ſit reatus, quem appellant Theologi æterni ſupplicij, quod duas habet partes, diuinæ viſionis priuationem perpetuam, & ignis ardentiſſimi cruciatum ſempiternum. atque hic eſt ſtatus hominis antequam ad Dominum conuertatur. in quo peccator conſtitutus eſt Dei hoſtis, Dei gratia ſpoliatus, egentiſſimus, inquinatiſſimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diabolique oppreſſus, & hæres inferni. qua de re adhuc plura cap. ſexto, & decimo quinto ſequenti. nunc ad conuerſionem ipſam inueſtigandam accedamus.

Conuerſionis principium & auctor Deus eſt.

CAPVT IV.

CONVERSIONEM quamcunque ad Deum, & ad perfectiorem viuendi modum, à Deo præueniente, & iuuante proficiſci, nemo dubitare debet. *Ei,*
Serm. 78. in Cant. inquit S. Bernardus, *adſcribenda cuiuſq; conuerſio eſt, cui dicere neceſſe habent vniuerſi illud de Pſalmo. Conuerte nos Deus*
Pſal. 84. *ſalutaris noſter.* quod ante S. Bernardum S. Auguſtinus in dictũ
Pſal 79. Prophetæ; *Conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. auerſi,* inquit, *ſumus à te, & niſi tu conuertas, non conuertemur.* nam
13. de ciuit. Dei cap. 6. vt alibi ſcriptum eſt apud eundem: *Hæc eſt humanæ voluntatis natura, vt ad malum quidem eius prior ſit, ad bonum verò eius, prior ſit voluntas creatoris eius, ſiue vt eam faceret, quæ nulla erat, ſiue vt*
Lib. 2. contra 2. epiſt. Pelag. cap. 9. *reficiat, quæ lapſa perierat.* & alibi, amentiam vocat exiſtimare in donis Dei nos priores eſſe, quoniam *miſericordia eius præue-*
Pſal. 58. *niet me, & ipſe eſt, cui fideliter veraciterq; cantatur, quoniam præue-*
Pſal. 20. *niſti eum in benedictionibus dulcedinis.* ergo benedictio dulcedinis eſt

nis eſtgratia Dei,qua fit in nobis,vt nos delectet, & cupiamus, hoc eſt,amemus, quod præcipit nobis.

Cæterùm B.Bernardus hoc beneficium diuinum paulò altius repetit, & quia eius contemplatio magnum poteſt in nobis diuinum amorem excitare, hîc mihi videtur inſerenda, non omnibus quidem verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omninò. Sic verò ſcribit in illa verba ſponſæ in Canticis: *Inuenerunt me vigiles. Intuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere noſtræ ſalutis tria eſſe quædam, quæ ſibi vendicat auctor Deus,præuenit q́; in illis omnes auxiliatores & cooperatores ſuos, prædeſtinationem,creationem,inſpirationem. quarum prædeſtinatio ante tempora eſt. creatio cum tempore. inſpiratio iam in tempore fit, vbi & quando vult* DEVS. *ſecundùm prædeſtinationem nunquam Eccleſia electorum* hæc eſt ſponſa *penes* DEVM *non fuit. Elegit nos (inquit Apoſtolus) ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate.in illo tam profundo æternitatis ſinu, antequã in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum ſpirituum inuenire aliquo modo valuerit, niſi cùm ipſa æternitas, Deus voluit reuelare? ſed cùm iam ad nutum creantis viſa eſt emerſiſſe in formas factitias, atque viſibiles, non continuò tamen inuenta eſt à quoque hominum, vel angelorum, eo quod non agnoſceretur imagine terreſtris hominis adumbrata, & operta mortis caligine (hoc eſt peccato originali) omnes enim peccauerunt, & omnes capitium ſuæ verecundiæ portant. itaque inueniri, & agnoſci non poterat, miro modo latens intra gremium beatæ prædeſtinationis,& intra maſſam miſeræ damnationis. Cæterùm quam celauerat prædeſtinans ſapientia, & creans potentia minimè prodiderat,viſitans gratia ſuo in tempore reuelauit, ſecundùm operationem inſpirationis, quæ de ſponſi ſpiritu infuſum quippiam humanis ſpiritibus fuit,in præparationem Euangelij pacis. fruſtrà vigiles laboraſſent in prædicando, ſi hæc gratia non præceſſiſſet. nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti, cognouerunt de diuitiis gratiæ,quæ à ſeculo tenebantur abdito prædeſtinationis æternæ, ex quo clarum fit,non otioſum eſſe, quod ſe inuentam ab his ſponſa teſtata eſt. inuenta,inquam, ab his, à Domino autem collecta, & conuerſa.*

Cantic. 3. Serm. 78. in Cant.

Epheſ. 1.

Rom. 3.

F 2

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

uerſa. non enim eſt inuenire Domino, ſed prauenire, & inuentionem prauentio excludit. denique quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? nouit Dominus, qui ſunt eius. Benè proinde ſe inuentam perhibuit ſponſa ab his, qui cuſtodiunt ciuitatem, quæ à Domino ciuitatis præcognitam iam ſe nouerat, & prauentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. ſic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti ſunt, nam ambo præuenti erant à Domino, & præparati. quid Paulo paratius, qui ſupplici iam & mente, & voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus Cornelius, qui eleemoſynis & orationibus ſuis, Domino quidem eas ſibi inſpirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, ſed prius illum Dominus, cùm eſſet ſub ficu, iam viderat. & Andreas Simonem fratrem inueniſſe refertur, ſed præuiſum à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in vtero habens de Spiritu ſancto. Hæc ex Bernardo.

2. Tim. 2.

Actor. 9.
Actor. 10.

Quæ omnia in eos etiam conueniunt, qui poſt acceptam veritatis notitiam, lapſi in peccatum, ex eo per ſalutarem pœnitentiam emergunt. nam horum nomine dixit Ieremias, *Poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam, & poſtquā oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum, confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.* Quo loco S. Hieronymus: *Ergo idipſum,* inquit, *quod agimus pœnitentiam, niſi Dei nitamur auxilio, implere non poſſumus. confuſus ſum (inquit) & erubui. quod enim tempus non eſt confuſionis noſtræ, ſi recordemur antiqua peccata, & omnium quæ malè egimus, capiamus memoriam?*

Ierem. 31.

Ex quibus ſatis intelligitur Devm ſuo fauore, & auxilio non ſolùm præuenire peccatorem, antequam ſurgat à peccato, ſed gratia etiam ſua omninò illum ſubleuare, & quaſi portare, dum ſurgit. quæ gratia iuuans, & ſubſequens appellatur, quia, *vt incipiamus,* inquit S. Auguſtinus, *dictum eſt, miſericordia eius præueniet me: & vt perficiamus, dictum eſt, miſericordia eius ſubſequetur me.* Hoc S. Thomas apertè demonſtrat. homo enim peccato ſuo mortali triplex incurrit detrimentum. maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo decore gratiæ, igitur cum recuperare non poteſt

Lib. 2. contra 2. epiſt. Pelag. cap. 9.
Pſalm. 38.
Pſalm. 22.
1. 2. q. 109. artic. 7.

poteſt ſine diuini luminis illuſtratione. bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obſcuratur mens, & vulneratur voluntas. at quis medicus alius tanto malo mederi poſſit præter Deum, qui animam ſua gratia erigit, illuminat, & ſubiicit ſibi? deniq; reatum pœnæ remittit ille, qui offenſus eſt peccati iniuria. Hic autem Deus eſt.

Innumeræ ſunt & magnæ vtilitates, quæ ex huiuſmodi cogitationibus capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. ex his aliquas hic breuiter attingemus. Prima ſit ex verbis S. Auguſtini, ſenſus, inquã, timoris, & maximæ ſubiectionis ſub Deum prædeſtinantem, & liberantem à peccato. *Sentiat*, inquit, *anima, ſeipſam non ſibi ſufficere ad extrahendum ſe de ſeruitute peccati, atq; hoc modo detumeſcente, & extincta omni ſuperbia ſubdatur liberatori ſuo, ſinceriterq; homo dicat, Adhæſit anima mea poſt te.* *Prima vtilitas.* *Lib. 83. qq. q. 76.* *Pſalm. 62.*

Secunda vtilitas ex eodem S. Auguſtino, vt attendamus nobis, & ne laboremus, vt inquiramus prædeſtinationem noſtram, ſed vt obediamus diuinæ vocationi. *Quos enim*, inquit, *prædeſtinauit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædeſtinauit, illos & vocauit. pœniteat te peccatorum, contumacẽ te fuiſſe aduerſus Deum, ſecutum te fuiſſe vias tuas malas.* Signum igitur prædeſtinationis noſtræ eſt pœnitentia, & dolor de peccatis noſtris. *Secunda vtilitas.* *In Pſal. 147.*

Tertia vtilitas eſt feruor orationis ad Dominum, ſine quo nihil nec perficere, nec inchoare poſſumus. qua in re ſuadenda multus eſt idem S. Auguſtinus, vtiturque ac monet nos etiam, vt vtamur in oratione noſtra ad Deum aſſiduè verbis illis, *Domine, da quod iubes, & iube quod vis.* *Tertia vtilitas.* *Lib. 2. de peccat. mer. & remiſſ. cap. 5.*

Quarta vtilitas eſt ſuauitas quædã in Spiritu ſancto, quam percipit homo Dei munere in contemplatione amantiſſimæ præuentionis huius. hanc guſtabat Dauid, cùm cecinit; *Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* ſed aduertamus ea, quæ in eadẽ Dauidis verba ſcripſit S. Bernardus: *Triplex nobis*, inquit, *neceſſaria eſt benedictio, præueniens, adiuuans, & cõſummans. prima miſericordiæ, ſecunda gratiæ, tertia gloriæ. præuenit miſericordia conuerſionem, adiuuat gratia cõuerſationem, perficit gloria conſummationem.* *Quarta vtilitas.* *Pſalm. 20.* *Ser. par. 39.*

nem. Verùm in his tribus non immeritò dulcius ſapit ea, quæ non modò immeritos, ſed & malemeritos præuenit, vt dum adhuc ſumus filij iræ, & operamur opera mortis, ipſe cogitet ſuper nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, immò & impetentibus, non inuocantibus, ſed prouocantibus, non interpellantibus, ſed etiam repellentibus, ſpiritum bonum, ſpiritum vitæ, adoptionis ſpiritum largiatur. quid illi animæ dulce ſapiat, cui miſericordia tanta non ſapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ conſummat plenitudinis eſt. Legantur etiam

In Pſal. 144. quæ adfert S. Auguſtinus, explicans illud Prophetæ: *Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. quid eſt hoc?* inquit, *quia noſtri oblitus non es, cùm nos obliti te fueramus. hæc enim memoria ſuper nos prædicanda eſt, enarranda eſt, & quia valde dulcis eſt, manducanda, & eructanda eſt.*

Ad extremum hîc animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiam, & adiuuantem efficere nihilominus conuerſionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem. propter eandem omninò rationem.

Matth. 11. Sic enim S. Bernardus intelligit verbum Domini: *Ita Pater, quo-*

Epiſt. 146. *niam ſic placitum fuit ante te,* & addit, *tuo placito ſunt, quod ſunt, non ſuo merito. nec enim inuenis merita, ſed præuenis. omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnoſce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non à me qui nihil ſum, ſed ab illo qui me, vt de tua te ſalute monerem, aſpirando præuenit. nam vt multum mihi tribuas, plantator ſum, rigator ſum, abſque illo tamen qui incrementum dat, quid ſum? Ipſi te in omni humilitate ſubiicias, ipſi tota deuotione inhæreas. me verò vtere eius ſeruo, conſeruo tuo, comite in via, & cohærede futuro in patria,* quæ poſtrema verba ſancti Patris libenter adſcribo, vt intelligamus etiam, quo loco apud nos eſſe debeant, qui nos inſtituunt, & deducunt in viam ſpiritus.

Quo mo-

Quomodo Deus excitet peccatores ad conuerſionem à peccatis.

CAPVT V.

QVÆ reparationem lapſi, & iuſtificationem eius à peccato antecedunt, multa ſunt; omnia tamen diuinæ gratiæ ſunt beneficia, quibus Deus peccatorem mouet, vt in ſe ipſum redeat, & creatori ſuo ſe omninò reſtituat. Et quamquam ex Scripturis & Patribus ea poſſunt adferri, alienum tamen eſt ab inſtituta breuitate, ſingula recenſere. præſertim cùm à S. Proſpero ferè numerentur, cùm ſcribit in hunc modum: *Gratia Dei,* inquit, *omnibus iuſtificationibus principaliter praeminet, ſuadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, cor ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* *Lib. 2. de Vocatione gentium, cap. 26.*

Solet Deus diuinis beneficiis hominem plerumque mulcere, vt reſipiſcat. *Vna ex diuinis prauentionibus,* inquit S. Gregorius, *ſunt diuina beneficia. vocat nos Deus cùm muneribus praeuenit. reſpondemus nos vocationi eius, cùm dignè iuxta percepta munera, deſeruimus.* *Lib. 14. mor. cap. 19.* Adhibet interdum etiam flagella, vt S. Hieronymus & alij multi ſæpe teſtantur, vt quos non emendarunt beneficia, calamitates corrigant: eſtque diuinæ vltionis formidandum indicium, quod impij peccare ſinantur impunè. *In Pſal. 54.* Sed hæc & alia multa his ſimilia externa ſunt, & remotiora. Admirabilia ſunt, nec explicari facilè poſſunt illa, quæ peragit Dñs in animis peccatorum, vt ad ſe redeant. & ingentis miraculi loco eſt intelligere, quomodo excutiantur & concutiantur à Dño conſcientię peccatorum, vt tandem agnoſcant, & exuant immanem illam peccati ſeruitutem, ſeq; libenter dedant clementiſſimo patri reuocanti. *Agit,* inquit S. Proſper, *hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis, torrem obruti cordis exagitat, & deſiderio veritatis inflammat. non vt inuitum hominem ſubigat, ſed vt ſubiectionis* *Ibidem.*

ctionis cupidum faciat: nec vt ignorantem trahat, ſed vt intelligentem, ſequentemq́; præcedat. idcirco S. Auguſtinus affirmat, maius opus diuinæ poteſtatis extitiſſe, ex impio pium facere, quàm mundum vniuerſum condidiſſe.

In Ioan. tract. 17.

Eſt igitur ſecretum hoc ſoli Deo planè cognitum, ſolius enim Dei donum, & partus eſt. poſſumus tamen ex his, quæ Scriptura diuina teſtatur, & à ſanctis Patribus, ac experientia ipſa didicimus, quas nam affectiones in peccatoris quam conuerſurus eſt, animam, Deus immittat, aliqua coniectura conſequi, & ad ordinem certum reducere, ſimul cum iis quibus pœnitentia completur vniuerſa.

Primo igitur loco ſtatuitur commiſſæ culpæ cognitio.

Secundo, timor ſupplicij peccato debiti.

Tertio, dolor de offenſione & iniuria Deo per peccatum illata.

Quarto, ſpes veniæ impetrandæ à diuina miſericordia.

Quinto, amor erga Deum tam liberaliter condonantem iniuriam.

Sexto, propoſitum, firmaq́ue voluntas ſecuturæ emendationis.

Septimo, confeſſio peccatorum.

Octauo, ſatisfactio per pœnitentiæ opera.

Seriem & quaſi hiſtoriam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrunt, deſcribit S. Bernardus, aut quiſquis eſt auctor, & quaſi in tabella depingit in ſermone quem inſcripſit: Parabola de filio Regis. nobis nunc agendum eſt de prædictis ſingulis capitibus breuiter. Si tamen prius monuerimus, & peccatores, & eos qui ad eorum conuerſionem incumbunt, duo inter alia omnia poſſe plurimum ad reuocandos homines ad bonam

Primum. vitam. Primum quidem eſt oratio Sanctorum aſſidua, qualis erat, quam pro chariſſimis filiis aſſiduè Deo offerebant Apoſtoli adhuc viuentes, ſed non hæc ſolùm, ſed etiam peccatoris ipſius, ſi conſtans ſit, & deuota. ſic enim ſcribit S. Auguſti-

In Ioan. tract. 26. nus: *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum. Magna gra-*

gna gratia commendatio. nemo venit niſi tractus. quem trahat, quem non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, ſi non vis errare. ſemel accipe, & intellige. non traheris, ora vt traharis. Secundum verò eſt, audire verbum Dei, vel ſaltem legere attentè & piè. ſiquidem dicit Dominus de eo: *Numquid non verba mea ſunt quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petram?* Ioann. 6. Secundum. Ierem. 29.

Quæ peccati cognitio ad lapſi reparationem & conuerſionem requiritur.

CAPVT VI.

INTER alia quæ Dauid poſt lapſum in grauiſſima illa duo flagitia Domino proponit, ad cõmouendam pietatem, & cōmiſerationem eius, primum locum obtinet illud: *Quoniam*, inquit, *iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* quô loco ſcribit S. Auguſtinus: *Ideo peto vt ignoſcas, quia ego cognoſco.* Et alibi: *Quo pacto, quæſo, Deus dignatur ignoſcere, quod in ſe ipſe homo dedignatur agnoſcere?* Et S. Hieronymus: *Si ponis*, ait, *peccatum tuum ante te, Deus non ponit ante ſe.* Pſalm. 50. Homil. 50. lib. 50. homiliar.

Duplex autem de peccato haberi poteſt conſideratio. vna, quæ ad peccatum duntaxat cognoſcendum refertur: altera, quæ ſimul ſpectat eius deteſtationem. de priore, non eſt, quod multum quærat peccator, nec de ea à nobis ſermo inſtituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos. poſterior noſtra eſt, & hanc debet in primis comparare, qui ſeriò conuerti ad Dominum, ſatagit. In Pſalm. 50.

1. Cognoſcat igitur primùm peccator, quomodo concipiatur, & formetur in anima peccatum, quo modo idem foras prodeat in opus, & in exemplum. qua de re ſanctus Gregorius: *Quatuor modis*, inquit, *peccatum perpetratur in corde, quatuor conſummatur in opere. In corde namque ſuggeſtione, delectatione, conſenſu, & defenſionis audacia perpetratur. ſit enim ſuggeſtio per aduer-* Lib. 4. moral. cap. 25.

ſarium, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum, defenſionis audacia per elationem. culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deiiciendo eleuat, ſed grauius eleuando ſupplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hoſtis his quatuor ictibus fregit. nam ſerpens ſuaſit, Eua delectata eſt, Adam conſenſit. qui etiam requiſitus confiteri culpam, per audaciam noluit. hoc verò in humano genere quotidie agitur. ſerpens ſuadet, quia occultus hoſtis mala cordibus hominum latenter ſuggerit. Eua delectatur, quia carnalis ſenſus ad verba ſerpentis mox ſe delectationi ſubſternit. conſenſum verò Adam mulieri præpoſitus præbuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à ſua rectitudine ſpiritus infirmatus inclinatur: & requiſitus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet ſpiritus, quo peccando à veritate diſiungitur, eo in ruina ſua audacia nequius obduratur. Eiſdem etiam quatuor modis peccatũ conſummatur in opere. prius namq; latens culpa agitur, poſtmodũ verò etiam ante oculos hominum ſine confuſione reatus aperitur. dehinc, & in conſuetudinem ducitur. ad extremum verò, vel falſæ ſpei ſeductionibus, vel obſtinatione miſeræ deſperationis enutritur.

2. Secundo loco oportet, intelligat idem, quando nam peccatum ſit mortiferum, quando venia dignum, & de hoc ipſo idem B. Gregorius ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum ita docet: *Neceſſaria eſt*, inquit, *magna diſcretio, vt inter ſuggeſtionem, delectationem atq; conſenſum iudex ſui animus præſideat. Cùm enim malignus ſpiritus peccatum ſuggerit in mente, ſi nulla delectatio ſequatur, peccatum omnimodò perpetratum non eſt. cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci. ſi autem etiam ad conſenſionem ex deliberatione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. in ſuggeſtione igitur peccati ſemen eſt. in delectatione fit nutrimentum. in conſenſu perfectio. Et ſæpe contingit, vt hoc quod ſpiritus malignus ſeminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat. & cùm caro ſine anima delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec conſentiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe eſſe vehementer ingemiſcat.* Eandem rem adhuc planius

Lib. 11. Regiſtri cap. 11.

planius explicat S.Bernardus. & quia res eſt magni momenti, ad ipſius etiam verba attendiſſe oportet. *In nobis*, inquit, *eſt,ſi vinci nolumus. & nemo noſtrum in hoc certamine deiicitur inuitus. ſub te eſt, ô homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius. poteſt inimicus excitare tentationis motum, ſed in te eſt, ſi volueris, dare, ſeu negare conſenſum. in tua facultate eſt, ſi volueris, inimicum tuum facere ſeruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus deſiderium cibi, vanitatis, aut impatiētiæ, cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum, ſolummodo ne conſenſeris, et quoties reſtiteris, toties coronaberis.* Ser.5. in quadrageſima. Geneſ. 4.

Tertio cognoſcat peccator peccati dicam ne vim, & naturam, an immaniſſimam atrocitatem. Primùm enim iniuria eſt, vt attigimus capite tertio, quam Deo facit, qui peccat, qua indicit illi inimicitias ſempiternas. derelinquit enim (vt Scriptura loquitur) Deum ſuum, cōtemnit, ſpernit. à Deo recedit cor eius, aduerſus Deum rebellis eſt homo, recalcitrat, apoſtatat, repugnat, & quaſi bellum gerit. & reipſa ita inſoleſcit ſuperbia atq; barbarie, vt Deum odio proſequatur. imò apud Apoſtolū peccatores accuſantur, tanquam Deum facto negantes. quo loco ſanctus Hieronymus: *Quotieſcunq́*, inquit, *vincimur vitiis, atque peccatis, toties Deum negamus*. quam immanitatem meritò conſequitur odium Dei ipſius aduerſus peccatorem *(odio enim eſt Deo impius, & impietas*, ait Salomon) & maxima abalienatio voluntatis eius ab homine, tanquam ab hoſte nominis, & gloriæ ſuæ. 3. I. Ierem. 2. 1. Reg. 2. Ierem. 33. Ierem. 17. Num. 15. Ezech. 2. Iſa. 45. Epheſ. 1. Sapient. 14.

Deinde, pondus grauiſſimum eſt peccati labes, quod hominem ad vilia quæque deiectum non ſinit dignas ſe, hoc eſt, cœleſtes cogitationes ſuſcipere. ob quam cauſam iniquitas apud Zachariam deſcribitur, ſedens in talentum plumbi: *Omne enim peccatum*, inquit S. Gregorius, *graue eſt, nec permittit animam ad ſublimia eleuari*. neque enim deſertor Dei eſt peccator, niſi quia animo rebus creatis, iiſq; infrà ſe poſitis, adhæreſcit, & colligatur, & ob amorem bonorum commutabilium, quod ſæpe & fusè docet S. Auguſtinus, cōtemnit ſummum illud incommutabile, ac diuinum bonum. II. Zachar. 5. Homil. 2. in Ezech.

III. Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quaſi cæca captum, non ſolùm proſternere ſeſe, & abiicere ad ea, quibus præeſſe iure debet, & dominari; ſed eodem ipſo peccati impetu in alia, eaque plerumque grauiora ſcelera præcipitare; abiectaque recta ratione viuere potius pecudum ritu, quàm hominum. quem propterea monſtro ſimilem ex homine belluaque conflato ſcripſit S. Gregorius: *Quodſi quando*, inquit, *quaſi ab obtentu rationis incipit, ſemper tamen ad irrationabiles motus tendit. & quaſi homo in beſtiam deſinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans vſque ad irrationabilem effectum trahit.* Ex quo exiſtit abominanda illa peccati fœditas, qua homo ſceleſtus, & peccati lue inquinatus inuiſus redditur Deo, & Angelis eius. quamuis vt ſcribit S. Auguſtinus: *Illi peccata non puteant, qui non habet olfactum animæ ſanum.*

Lib. 7. moral. cap. 13.

In Pſalm. 37.

IV. Sequitur ad prædicta atrox peccati tyrannis, qua ſibi peccatorem omninò ſubiicit, eiusque animam, vt ait S Chryſoſtomus dirè vexat, lacerat, ſecat. neque hæc ſolùm, ſed ſimul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile mancipium, vt ex Scripturis ritè colligit S. Auguſtinus. & iam cap. tertio à nobis eſt explicatum. addit denique S. Chryſoſtomus, peccatorem non ſubſtantia quidem, voluntate tamen conuerti in dæmonem. voluntatum nimirum indiuidua conglutinatione, vt propterea à Domino dictum ſit: *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* Quod igitur ſupplicium tanto ſceleri ſtatui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quàm rebelles hoſce, ac deſertores æterno cœli exilio damnare, & ſempiternis apud inferos flammarum incendiis adiudicare?

Homil. 9. in 1. Corinth.

In 1. Ioann. tract. 4.

Homil. 2. de Lazaro.

Ioan. 8.

V. Hæc omnia ad peccati grauitatem intelligendam ſatis ſunt quidem, præſertim iuncta iis quæ dicta ſunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap. 15. ſed reſtat adhuc quiddam, quod, ni fallor, prædicta omnia ad fidem huic rei faciendam longè ſuperat. idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: *Ludebam ego foris in platea, & in ſecreto regalis cubiculi ſuper me ferebatur iudicium mortis. audiuit hoc vnigenitus eius, exiit poſito diade-*

Serm. 3 in natali Domini.

diademate ſacco veſtitus, aſperſus cinere caput, nudus pedes, flens, & eiulans quod morte damnatus eſſet ſeruulus eius. Intueor illum ſubitò procedentem, ſtupeo nouitatem, cauſam percunctor, & audio. quid facturus ſum? adhuc ne ludam? & deludam lachrymas eius? planè ſi inſanus ſum, & mentis inops, non ſequar eum, nec ſimul cum lugente lugebo. Ecce vnde pudor. dolor & timor vnde? vtique quia ex conſideratione remedij, periculi mei æſtimo quantiatem. neſciebam, ſanus mihi videbar. & ecce mittitur virginis filius, filius Dei altiſſimi, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioſo illius ſanguinis balſamo medeatur. Agnoſce, ô homo, quàm grauia ſunt vulnera, pro quibus neceſſe eſt, Dominum Chriſtum vulnerari. ſi non eſſent hæc ad mortem, & mortem ſempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.

Ad comparandam tam neceſſariam, & ſalutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iuſtificationem neceſſarius, faciunt in primis meditationes de peccatis, quæ à B. P. Ignatio initio primæ hebdomadæ Exercitiorum in hunc finem poſitæ ſunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conuerſione à peccato.

CAPVT VII.

HÆc ipſa cõſideratio mortis Chriſti obitæ pro peccatorum noſtrorum expiatione reducit nobis in mentem diuinam iuſtitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini. nam vt dixit ipſemet Chriſtus in mediis ſuæ paſſionis tormentis conſtitutus, *ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* ſi enim proprio filio, & tali filio Deus non pepercit, ſed in eo, in quo omnis ſanctitatis flos, & quaſi viriditas eſfloreſcebat, poſuit iniquitates noſtras, voluitque vt per ignem tantorum tormentorum tantum germen noſtri cauſa tranſiret, quid faciet nobis, nobis, inquã, arboribus per peccata penitus areſactis, tote diuinæ gratiæ deſtitutis, ſi nos Luc. 23. Roman. 8.

ipſos non incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimusque à nobis peccatorum onera? Quo loco illud in primis intelligendum eſt, neceſſariam eſſe nobis cognitionem & fidem diuinæ iuſtitiæ, ac diuinorum iudiciorum momenta, quę ex Scripturis habemus, diligentiſſimè examinanda. nam (vt ſentit S. Baſilius) ex fide hac exiſtit timor ſalutaris, & ad peccatorum execrationem neceſſarius. explicat autem rem hanc alibi, ponitque quaſi ob oculos huius timoris ortum, & incrementa, his verbis: *Si quando te ſenſeris ad vnum aliquod cieri, ac proſilire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Chriſti iudicium, in quo quidem præſidet iudex in alto & ſublimi throno. aſtabit porrò creatura omnis pratrepida, & contremiſcens ad illius glorioſum, & illuſtrem aduentum. & ſinguli quique ſiſtentur, de his examinandi, quæ quiſque geſſit in viuis. Deinde eos, qui multa perperam in vita admiſerunt, horrendi quidem ac triſtes circumſtabunt Angeli, ignem paratum continentes, ignem expirantes, propter propoſiti amarulentiam, vultum præferentes nocti ſimilem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conſpicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obſcurum, cauſticas vires habentem, luce deſtitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenoſum, ac carniuorum eſitans ſemper, nec tamen ſe exſatians, intolerabiles dolores morſibus infligens. Poſtremò omnium duriſſimam pœnam, probrum illud, & verecundiam ſempiternam. Hæc tu time, & huiuſmodi timore eruditus quaſi freno quopiam arce animam, & inhibe, cùm propendet ad concupiſcentiam vitioſam.* Hic ille timor eſt, quem docet per fidem Deus. *Venite,* inquit, *filij, audite me, timorem Domini docebo vos. vox,* inquit ſanctus Baſilius, *eſt hæc magiſtri ſuos intimo complectentis affectu, & ad condiſcendam diſciplinam paterna commiſeratione eos inuitantis.*

Reg. breu. Inter. 209. — *In Pſal. 33.* — *Pſalm. 33.*

Cæterùm timor hic à Patribus, præſertim verò à Caſſiano, & S. Bernardo, triplex eſſe dicitur. Primus timor eſt (inquit ſanctus Bernardus) ne cruciemur in gehenna. Secundus ne excluſi à viſione Dei priuemur tam inæſtimabili gloria. Tertius replet animam omni ſolicitudine timidam, ne fortè deſeratur à gratia. prior ille metus bonus eſt, & ſalutaris, ſed ſimilis illi timori,

Coll. 11. cap. 6. & 13. Ser. 2 Domin. 6. poſt octauã Epiph.

moti, quo anguntur famuli aduerſus heros, qui eos imperio coërcent, & continent in officio adhibita ſæuitia. & ſanè hinc inchoandum eſſe in exordio conuerſionis tradunt omnes, illi præſertim, qui diu peccatorum laqueis irretitus, longa conſuetudine deprauatæ vitæ theſaurizauit ſibi iram, Dominumque contra ſe ad vindictam concitauit & armauit. Excitatur autem hic ſeruilis timor meditatione mortis, inferni, atque vltimi iudicij. Sed non in eo ſiſtendum eſt, ſed potius ex hoc timore faciendus gradus eſt ad ſuperiores alios, maximè verò ad tertium, qui lõgè ſublimior ac perfectior reliquis eſt. (nam vt ait Caſſianus) primi duo proprij ſunt hominum eorum, qui ad profectum tendentes, nondum affectum concepere virtutum. Tertius ſpecialiter Dei eſt, & eorum, qui in ſeſe imaginem Dei, ac ſimilitudinem receperunt. ille namque ſolus ea quæ bona ſunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia prouocante, ſed ſolo bonitatis operatur affectu. quę doctrina aliorum etiam Patrum eſt, maximè S. Auguſtini.

Ser.18. de verbis Apoſt. in Pſal. 118. conc. 16. & in Pſalmum 127.

Quia tamen prior ille ſeruilis timor maximè locum habet in prima hac, de qua loquimur, inueterati peccatoris conuerſione, libet hic adiicere praxim ſancti Bernardi, quæ ad prædictum timorem, alioſque ſuſcitandos in corde, ni fallor, valebit plurimum. Sic verò ſcribit: *Penſa cuius ſit formidinis, & horroris tuum atq; omnium contempſiſſe factorem, offendiſſe Dominum Maieſtatis. Maieſtatis eſt timeri, Domini eſt timeri. & maximè huius Maieſtatis, huiusq; Domini. Ille ille timẽdus eſt, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. paueo gehennam, paueo iudicis vultum, ipſis quoque tremendum angelicis poteſtatibus. Contremiſco ab ira potentis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempeſtate valida, à voce Archangeli, & à verbo aſpero. Contremiſco à dentibus beſtiæ infernalis, à ventre inferni, à rugientibus præparatis ad eſcam. horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & ſulphur, & ſpiritum procellarum. horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt præueniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium, & manuum pedumq; dura vincula, &*

Serm. 16. in Cant.

pondus

pondus catenarum prementium, ſtringentium, vrentium, nec conſumentium. Heu me, mater mea, vt quid me genuiſti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis, & plorationis æternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combuſtiònem & cibum ignis? S. Auguſtinus breuius, & ad rem: *Aſcẽdat*, inquit, *homo aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, & conſtituto in corde iudicio adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor.*

Lib. 50. homil. homil. 50.

De compunctionis dolore, amore item & ſpe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.

CAPVT VIII.

Lib. 5. in 1. Reg. cap. 11.

C*OMPVNCTIONIS gratia*, inquit ſanctus Gregorius, *menti non infunditur, niſi prius ipſa ei peccati magnitudo monſtretur.* igitur vbi per cognitionem peccati diuinitùs illuſtrata mens peccatoris eſt, ſperãdum eſt, facilè ſubſecuturum donum compunctionis. cognoſcitur verò donum hoc præſens eſſe, quando in peccatorum recordatione mens & conſcientia cõturbata in lachrymas ſaltem cordis erumpit. Sic Sanctus idẽ in verba illa Iob: *Occupet eũ caligo, inuoluatur amaritudine. quia*, inquit, *caligine oculus confunditur, ipſa per pœnitentiam mentis noſtræ confuſio caligo nominatur. cùm enim ad mentem malè geſta pœnitendo reducimus, graui mox mœrore confundimur. perſtrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuaſtat, in ærumnam mens vertitur, & quaſi quodam nubilo caliginis obſcuratur. quem enim fructum ait Apoſtolus, habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? diem verò amaritudine inuoluimus, cùm praua delectationis gaudium, quæ ſupplicia ſequatur aſpicimus, & aſperis hoc fletibus circundamus. ſed ſi ita eſt, quanta animaduerſione pœnitentiæ huius diei nox ferienda eſt, videlicet ipſe conſenſus ad culpã? vnde & aptè ſubiungitur, noctem illam* tenebro-

Lib. 4. moral. cap. 17.
Iob 3.
Rom. 6.

tenebroſus turbo poſſideat. quaſi enim quidam turbo tempeſtatis eſt concitatus ſpiritus mœroris.

Porrò compunctionis apud S.Gregorium duo ſunt gene- *Lib. 3. dialog.*
ra, vt ſæpe ille docet, cui addi debet tertium ex aliis auctori- *cap. 34. lib. 2.*
bus, & præſertim S.Bernardo. De primis duobus ita ſcribit ſan- *ſuper Ezech. homil. 22. &*
ctus Pontifex: *Duo compunctionis genera ſunt, quia Deum ſitiens* *lib. 5. in 1. Reg.*
anima prius timore compūgitur, poſt amore. Prius enim ſeſe in lachry- *cap. 14.*
mis afficit, quia dum malorum ſuorum recordatur, pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. at verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus inflammatur. & qui prius flebat, ne duceretur ad ſupplicium, poſtmodum amariſſimè flere incipit, quia differtur à regno. Hæc S.Gregorius.

Primum compunctionis genus illud eſt quod à Theologis appellatur attritio, nec alio nomine dignum eſt, eo quod adhuc longè diſtat ab altiſſimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore coniunctum ſit, eſt nihilominus & ipſum attritio, licet priore excellentius, vt quod ex amore proficiſcitur. non autem adhuc contritio, quia nititur non amori Dei perfecto, qualem exigit contritio, ſed amori cœleſtium gaudiorum, qui non ineptè appellatus eſt amor concupiſcentiæ.

Neceſſe igitur eſt, vt altiorem gradum de peccatis commiſſis dolor teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo ſui peccata ſua defleat, ſed præcipuè ipſo amore ſolius Dei, in quem ſolum grauiſſimè iniurioſus fuit, ſanctiſſimam eius legem violando, eiuſque voluntatis placita temerè reſcindendo. hanc contritionem non poterat explicatius vno verbo nominare S. Bernardus quam nomine pudoris, & hic eſt tertius compunctionis altiſſimuſque gradus. ſic verò ſcribit: *Cogitantem quod Patrem offenderim, eſt certè quod pudeat, & ſi* *Serm. 16. in*
non quod terreat. voluntariè genuit me verbo veritatis, non ſtimulo *Cantic.*
carnalis cupiditatis excuſſit, quemadmodum genitor carnis meæ. De- *Iacob. 1.*
inde etiam non pepercit vnigenito pro ſic genito. ita ipſe quidem patrem ſe exhibuit mihi, ſed non ego me illi viciſſim filium. Quanam

fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius?
Pſalm.118. *pudet indigna geſsiſſe genere meo, pudet tanto patri vixiſſe degene-*
Pſalm 68. *rem. Exitus aquarum deducite oculi mei; operiat confuſio faciem*
Pſalm.30. *meam, vultum meum pudor ſuffundat, occupetq; caligo. deficiat in do-*
lore vita mea, & anni mei in gemitibus. proh pudor, quem fructum
Galat. 6. *habui, in quibus nunc erubeſco? ſi in carne ſeminaui, de carne non me-*
1.Ioan. 2. *tam niſi corruptionem, ſi in mundo, & ipſe tranſit, & concupiſcentia*
eius. Quid? caduca, vana, & propè nulla, & quorum finis mors eſt, in-
felix & inſanus præferre non erubui æterni Patris amori, & honori.
Malach.1. *confundor, confundor audire: ſi ego Pater, vbi eſt honor meus? ſed & ſi*
pater non eſſet: obrueret me beneficiis. Inſtaurat aduerſum me teſtes,
(vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & huius temporis
vſum, & ſuper omnia ſanguinem dilecti filij clamantem de terra. pu-
det ingratitudinis, quanquam ad confuſionis cumulum arguat etiam
reddidiſſe mala pro bonis, & odium pro dilectione. Minimè quidem
Iac. *mihi à benefactore, ſicut à patre timēdum. verus quippe beneficus eſt,*
dans affluenter, & non improperans. Non improperat dona, quia do-
na ſunt: & beneficia ſua mihi dedit, non vendidit, deniq; ſine pæni-
tentia ſunt dona eius. at quanto de illo benignius, tanto de me indi-
gnius ſentire cogor. Erubeſce nihilominus, & dole anima mea, quo-
niam etſi illum non repetere, & non improperare decet: nos tamen
Pſal. 115. *omninò dedecet ingratos, immemoresq; extitiſſe. Heu quid vel nunc*
tandē retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? hæc ille. ex quibus etiam colligi poſſunt ea quæ in nobis amorem hunc pudoremq; facilè excitant.

Amorem ſpes comitatur, vel etiam anteit, vt cauſa & fons amoris. illa, inquam, ſpes, quæ tremefactam voluntatem & mentem peccatoris, confuſioniſq; tenebris obrutam erigit ad diuinæ, & ſummę miſericordię viſcera contemplanda, liberans à periculo peſſimæ deſperationis, in quam ſanè præceps rueret, ſi timore ſaucia timori habenas remitteret: eamque in ſingulari ſupernæ gratiæ conſolatione conſtituens. Sed libet de
Ser.52. in Cantica. re hac audire S.Bernardū: *In pace in idipſum*, inquit ex Pſalmo,
Pſalm. 4. *dormiam, & requieſcam. quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. quod equidem tale eſt. Donec quis premitur à ſpiritu ſerui-*

ſeruitutis, parumq; habet de ſpe, de timore plurimum, non eſt ei pax, neq; requies, fluctuante nimirum conſcientia inter ſpem, & timorem, maximeq; quod ſupercedente timore abundantius cruciatur. nam timor pœnam habet, & ideo non eſt illi dicere, In pace in idipſum dormiam, & requieſcam. quando nec dum ſe ſingulariter in ſpe conſtitutum dicere poteſt. Cæterùm, ſi paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere ſpes, cùm demùm ad hoc ventum fuerit, vt totis viribus exurgens charitas in aduentum ſpei foras mittat timorem, non eiuſmodi anima ſingulariter in ſpe conſtituta videbitur, ac proindè in pace in idipſum dormire iam & requieſcere? Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentata, quod propterea dictum puto; quoniam eſt locus inter timorem & ſecuritatem tanquam inter leuam, & dexteram media videlicet ſpes, in qua mens & conſcientia molli nimirum ſuppoſito charitatis ſtratu ſuauiſſimè requieſcit. & de ferculo Salomonis dicitur, media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. nam qui ſe ſingulariter in ſpe conſtitutum ſentit, non iam in timore ſeruit, ſed in charitate requieſcit.

Pſalm. 67. *Cantic. 3.*

De propoſito emendationis, confeſſionis Sacramento, & ad Christum Saluatorem conuerſione in eundem finem neceſſaria.

CAPVT IX.

PERFECTE conuertitur, ſcribit ſanctus Gregorius, *qui cùm ſemel quod prauè egerat, plangit, quod rurſum plangat, vltra non repetit.* id quod ab aliis Patribus conſtanti conſenſu prædicatur. *In lege poſitum eſt,* inquit S. Hieronymus, *in vibice & cicatrice combuſturæ lepram ſolere generari, & mutare colorem pili, & ad priorem deformationem cicatricis nouellam accedere fœditatem. hoc propterea ne quis ſecurus de pœnitentia peccet, & cauterio indigeat, & ſanatus vulneretur.* & ſanè vera contritio, intimusque de peccatis commiſſis dolor hoc firmum propoſitum voluntatis, non eadem iterum,

Lib. 3. in 1. Reg. cap. 7. *Leuit. 13.* *In Michaam, cap. 7.*

nec alia denuò ſcelera patrandi, gignat, oportet. alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio ſimulata. talis fuit triſtitia Corinrhiorum ab Apoſtolo commendata, tanquam parens perfectæ pœnitentiæ, ex qua ſequitur hæc conſtans delibera-

2. Corinth. 3. tio in eadem non recidendi in poſterum. *Idipſum quod contriſtati eſtis ad pœnitẽtiam, quantam,* inquit, *in vobis operatur ſolicitu-*

Ibid. lect. 3. *dinem?* hoc eſt, ad vitanda mala, & facienda bona, vt exponit

Moral. reg. 1. cap. 3. S. Thomas, & ante illum ſignificauit S. Baſilius. in quam rem

Pſal. 118. poſt peccatum adeò incubuit verus pœnitens Dauid, vt non ſolùm ſtatuerit, & iurarit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei, ſed

Ibidem. auſus ſit ſibi in hac re Deum, (cui ſoli nota erat mens eius, atque conſcientia) quaſi ſponſorem, & fideiuſſorem depoſcere. ſic Aquila & Theodotio, à quibus non diſſentit S. Chryſoſtomus legunt illud: *Suſcipe ſeruum tuum in bonum, hoc eſt,* inquiũt, *ipſe ſponſorem te præbe promiſſi mei, quod ſcilicet leges tuas exequi ſtudebo.*

Ad imbuendum animum hominis vitæ prioris pertæſi, adeò ſanctis & neceſſariis affectionibus, quales illæ ſunt omnes, quas proximè recẽſuimus, mirificè iuuat hebdomada prima Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clauſula poſt maturam conſcientiæ propriæ diſcuſſionem, eſt ſacramentalis confeſſio, altera tabula poſt naufragium à Chriſto Domino & Saluatore noſtro inſti-

Ioann. 20. tuta; cùm dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* de qua mihi hoc loco agendum non eſt vberius, quod ab aliis præclarè præſtitum eſt hoc officium, neque ad propoſitum noſtrum pertinet. Duo tamen breuiter attingenda ſunt. Primum eſt, quod à ſancto Bernardo fusè explicatur. Confeſſionem vt re-

Serm. 16. in Cant. ctè fiat, quædam omninò requirere. *Omne,* inquit, *quod remordet conſcientiam confitere humiliter, purè, fideliter. ſunt qui glorian-*

Prouer. 2. *tur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. hos tanquam ſeculares ab hac diſputatione amoueo. quanquam de his qui religioſè veſtiti ſunt, nonnunquam audimus aliquos reminiſci, & impudentiſſimè iactare mala præterita. Secularis adhuc animi indicium eſt hoc.*

nonnulli

nonnulli talia quaſi dolendo, & pœnitendo rememorant, ſed gloriam intentione captantes. hi commiſſa non diluunt, ſed ſeipſos illudunt. oportet confeſſionem eſſe ſimplicem. non intentionem (fortè quia latet homines) excuſare delectet, ſi ſit rea, nec leuigare culpã, quæ grauis eſt, nec alieno adumbrare ſuaſu, cùm inuitum nemo coëgerit. Primum illud non confeſſio eſt, ſed defenſio, nec placat, ſed prouocat. ſequens monſtrat ingratitudinem. & quo minor reputatur culpa, eo minuitur, & gloria indultoris. iam à poſtremo primi hominis dehortetur exemplum, nec culpam ſiquidem diffitentis, nec tamen conſequẽtis veniam. non dubium quin ob reatus mulieris admixtionẽ. genus excuſationis eſt, cùm argueris tu, alium incuſare. ſit autẽ & fidelis confeſſio, vt confitearis in ſpe, de indulgentia penitus nõ diffidens, ne tuo te ore, non tam iuſtifices, quàm condemnes. Iam verò ſic compunctus, & certus de vita, certus quoq; nihilominus es, vacuo nequaquã nomine appellari Ieſum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.

Atque hoc ipſum alterum illud eſt, quod à me hoc loco afferendum eſt. Chriſtum IESVM Dominum, & Saluatorem noſtrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficij vendicare ſibi gloriam vniuerſam, & hiſce miſericordiæ tantæ viſceribus hominum corda ad ſui amorẽ mirabiliter excitare: *Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus* (ſcribit ſanctus Leo Papa) *hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem daret, & eadem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad cõmunionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Cui vtiq; operi inceſſabiliter ipſe Saluator interuenit, nec vnquam ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit, dicens; Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi: vt ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordine, & grato impletur affectu, non ambigamus per Spiritum ſanctum nobis fuiſſe donatum.* Chriſtus igitur Redemptor noſter, ipſe eſt, qui diuinam gratiam omnem, & eam præſertim, quæ facit ad peccatorum condonationem, per paſſionem, & mortem ſuam nobis meruit. Siquidem lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. ipſe eſt, qui Sacramentum reconciliationis inſtituit, ipſe, qui præuenit gratiæ ſuæ ſplendore, diſiicitque tenebras

Epiſt. 91. ad Theodorum.

Matth. 28.

Apocalyp. 1.

conſcientiæ, ipſe qui cor hominis excitat, commouet, & agitat, ipſe qui infigit timorē, ſuſcitat ſpem, ciet lachrymas compunctionis, ignem amoris incendit, ipſe qui Sacramentalem virtutem gratiæ iuſtificantis productricem informat, & animat, qui in nouam creaturam hominem transfert depoſito veteri homine, qui nos in amicitiam recipit, qui patri ſuo reconciliat. vt planè non vacuo nomine (vt ait S. Bernardus) Ieſus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit operari. & alibi idem ſic: *Peccatum quod mors animæ eſt, nec compunctionis mihi ſenſum, nec confeſſionis reliquerat vocem, & eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumq; reſtituit, & dicit animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Quid mirum ſi cedit mors, vbi vita deſcendit? Iam corde creditur ad iuſtitiam, & ore confeſſio fit ad ſalutem. iam oſcitat puer, & oſcitat ſepties, & dicit. ſepties in die laudem dixi tibi Domine.*

Ibidem. *Serm. 15. in Cantic.* *Pſal. 34.* *Rom. 10.* *4. Reg. 4.* *Pſal. 118.*

Igitur ad eandem conuerſionem peccatoris concurrat neceſſe eſt, & fides in Chriſtum Dominum, & timor venturi iudicis, & ſpes in ſanguine ipſius, & dolor quod in nobiſmet ipſis crucifixerimus Filiū Dei, & oſtentui habuerimus, & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardensque ſtudium illi eidem in omnibus obtemperandi, eius veſtigia imitandi, reiecta denique mundi carniſque cura, Chriſto per eius Sacramenta inhærendi, Chriſtum eiusque crucem amplectendi, Chriſtum in omnibus, quoad fieri poterit, induendi.

De ſatisfactione ac pœnitentiæ operum vſu.

CAPVT X.

Lib. 6. in 1. Reg. cap. 15.

S*IGNVM veræ confeſſionis*, inquit S. Gregorius, *non eſt in oris confeſſione, ſed in afflictione pœnitentiæ. tunc namq; benè conuerſum peccatorem cernimus, cùm digna afflictionis auctoritate delere nititur, quod loquendo cōfitetur. Vnde Ioan. Baptiſta malè conuerſos Iudæos ad ſe confluentes increpans ait, Genimina viperarum, quis oſtēdit vobis fugere à ventura*

Matth. 3.

tura iræ? facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. in fructu ergo non in folijs, aut ramis pœnitentia cognoſcenda eſt: quaſi arbor quippe bona voluntas eſt. confeſsionis ergo verba quid ſunt aliud, niſi folia? non ergo folia propter ſe ipſa, ſed propter fructum nobis expetenda ſunt: quia idcirco omnis confeſsio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Vnde & Dominus arborē folijs decoram, fructu ſterilem maledixit, quia confeſsionis ornatū non recipit ſine fructu afflictionis. Hæc S. Gregorius.

At hic fortaſsè quæret quiſpiam, cur recipienti Sacramentum confeſſionis neceſſaria ſit ſatisfactio, non item illi qui Sacramento Baptiſmi initiatus eſt. Reſpondeo; Quia pœna comitatur culpam, & quanquam culpa remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ, pœna tamen non omninò relaxatur, ſed potius cùm æterna eſſe deberet in temporaneam commutatur. iuſto ſanè Dei iudicio, vt qui aduerſus tam inſignem Dei liberalitatem pœnam omnem omninò condonantis in Baptiſmo, nouis ſceleribus poſtea patratis ingratus fuit, indignus etiam ſit, cui eadem in confeſſione penitus remittatur. quare oportet verè pœnitentem pœnas luere, quibus diuinæ iuſtitiæ ſatisfactum facilè putet. ob quam cauſam à S. Ambroſio fortè ſcriptum illud eſt: *Si peccator futuras pœnas gehennæ in hoc paruo vitæ ſpatio compenſauerit, ſe ipſum ab æterno iudicio liberat.* *Lib. ad Virginem lapſam, cap. 8.*

Quod ſi adhuc quæras, vnde vim habeat noſtra ſatisfactio. Vnde, inquam, & noſtra confeſſio: nempe ex pretioſiſſimo ſanguine Chriſti. Sanctus Bernardus cùm attuliſſet ex Apoſtolo, nō relinqui nunc nobis alium Baptiſmum ſiue hoſtiam pro peccato, vndamque nunc exigi lachrymarum propriam, propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hoſtiam immolandam; addit, *ſola nimirum ſecundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offenſio ſola prioris.* non quod propria ſufficere poſsit cuique ſatisfactio quid enim eſt vniuerſa pœnitentia noſtra, niſi quòd ſi nō compatimur, omninò non poſſumus conregnare? quod enim in nobis minus eſt, ipſe ſupplet: modicum tamen illud, quodcunque noſtrum *Serm. de ſex tribulat.*

eſt,

eſt; non patitur reſeruari. Quod ſi omnis pœnitentiæ hoc proprium eſt, multò magis illius, quam pœnitenti peccatori in confeſsione Sacerdos imponit. hæc enim ex iiſdem Chriſti meritis, & ſanguine adhuc vires maiores obtinet, quàm alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio.

Tertiò etiam quæri poteſt, quomodo ritè fiat ſatisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confeſſione accepta pœnitētia; Duobus modis apud ſanctos Patres ſcriptum eſt ſatisfactionis opera exerceri. Primùm, cùm contraria opponimus medicamenta peccatis. (vt loquitur S. Gregorius.) ac propterea lubricis imponimus continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mãſuetudinem, elatis humilitatem. quo prorſus modo S. Ambroſius inſtituit virginem lapſam ad pœnitentiam. *Mens, inquit, ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. amputentur crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt. defluant oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt. palleſcat facies, quæ quondam viruit impudicè. denique totum corpus incuria maceretur cinere aſperſum, & opertum cilicio perhorreſcat, quia malè ſibi de pulchritudine placuit. cor verò ſit liqueſcens ſicut cera, ieiuniis inquietans ſeipſum, & cogitationibus ventilans, quare ſit ab inimico ſubuerſum. ſenſus etiã crucietur, quia in membra corporis cùm haberet dominationem malo ceſſit imperio.* Hæc S. Ambroſius.

Homil. 22. in Euang.

Cap. 8.

Modus alter eſt, cùm indiſtinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cum carnis caſtigatione coniuncta ſunt, ſeriò opera datur. tribus illis præſertim, orationi, ieiunio, & eleemoſynæ, à S. Angelo Raphaële Tobiæ commendatis. in quibus S. Auguſtinus ſcribit, poſitam eſſe in hac vita hominis iuſtitiam. & alij plerique ſancti Patres auctores ſunt, iis ipſis ſtare fidem, conſtare deuotionem, manere virtutem. quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omninò amplecti, & reuereri debemus. nec in re tam certa confirmanda eſt diutius immorandum. legantur alij qui ex inſtituto in hoc argumento explicando bene ſe gerunt.

Tob. 12.

Lib. de perfect. iuſt. cap. 8. ad 17.

Petrus Chryſol. ſerm. 43.

Nos

Nos quarto loco quæramus, an huiuſmodi pœnitentiæ opera, ſint ab omnibus eodem prorſus modo ſubeunda. Et huic quæſtioni hæc eſt reſponſio. Vbi quiſque Eccleſiæ, aut Sacerdotis confeſſarij, aut inſtituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in iis ſanctorum operum actionibus exercendis, ſi quid amplius poſsit vel debeat addere, vel quaſi ſupererogare, agat cum viris prudentibus, & ſpiritu Dei præditis. quos omninò in conſilium adhibendos initio docuimus. alioquin viæ difficillimæ ducibus ſpretis, aut de recto itinere diſcedet, aut declinabit ſaltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac ſuſtineri poſsit, conſideratis primùm iis omnibus, quorum ratio in graui deliberatione habenda eſt. Caſsianus certè non ſolùm cogitationes internas ſeniorum examini reſeruari iubet, ſed vniuerſa etiam, quæ agenda ſunt. Et quidem, quod attinet ad ieiunia aliaſque ſimiles corporis afflictiones, cùm non omnibus poſſit eadem forma preſcribi, idem fieri oportere demonſtrat exemplo Beniamin cuiuſdam monachi, qui quod obſtinatione, & peruicacia mentis ſuæ in abſtinentiæ ratione ſeruanda definitionibus potius propriis, quàm traditionibus ſeniorum acquieuerit, relicta eremo rurſus ad vanitatē ſeculi ſit deuolutus, *ruina*, inquit, *ſua cunctos docens, neminē ſuis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando poſſe conſcendere.* Qua de re ſæpe S. Baſilius, ſed præſertim in regulis breuioribus, in quarum vna tanquam fulmen iacit aduerſus huiuſmodi homines dictū illud Apoſtoli, *Facientes voluntates carnis, & cogitationum, & eramus natura filij iræ.* & poſtea adhuc copioſius plura adiungit, quæ quiſque apud illum legere facilè poterit: demumque concludit; *Si ſit qui neceſſario acriore vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus eſſe arbitretur, rationem is, quare id ſic exiſtimet, iis aperito, quibus credita eſt communis diſciplinæ procuratio. & quod illi ſtatuerint, id obſeruato.* ſiquidem fieri poterit, vt neceſſitati illius alia ratione melius conſulatur. Et ſanctus Bernardus cùm laudat vt virum ſanctiſsimum Humbertum monachum, vita functum, minus tamen laudandum ex eo putat, quod præter volunta-

Coll. 2. cap. 10.

Cap. 24.

Interr. 128.

Epheſ. 2.

Interr. 138.

Serm. de obitu Humberti.

tem eius, nimiam aliquando ſectatus eſt abſtinentiam. *Credo*, inquit, *quia ſi quid triſte ſenſit, propter hoc ſenſit, quod minus nobis conſenſit de neceſſitate corporis ſui.* quanquam hac etiam de
Capite duodecimo. re ſequenti libro dicturi ſumus plura. hæc ſufficiant pœnitenti.

De coniecturis perfectæ conuerſionis & pœnitentiæ.

CAPVT XI.

QVI ſtatum conuerſionis, quam hactenus deſcripſimus, attigerit, ſe Deo amicum & charum eſſe facilè ſibi perſuadere poteſt, non tamen certus omninò eſſe, ſe cum Deo in gratiam rediiſſe. hoc enim à Deo ſtatutum eſt, vt ignoretur, ad homines etiam probos in ſanctæ vigilantiæ, & humilitatis officiis occupandos aſſiduè, firmiterque continendos. quare culpa non vacat, id curioſius quàm par eſt inueſtigare. quemadmodum olim reſpõſum fuit à ſan-
Epiſt.186. cto Gregorio nobili fœminæ ex Imperatoris aula, quæ id ex eo obnixè quæſierat. *Rem*, inquit, *inutilem poſtulaſti, quia ſecura de peccatis tuis fieri non debes, niſi cùm iam in vltimo vitæ tuæ die plangere eadem peccata minimè valebis. quæ dies quouſq; veniat, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida metuere culpas debes, atq; eas quotidianis fle-*
2. Corinth.12. *tibus lauare. Certè Paulus Apoſtolus iam ad tertium cœlum aſcenderat, in paradiſum quoq; ductus fuerat, arcana verba audierat, quæ*
1.Corinth.9. *homini loqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio, ne fortè aliis prædicans ipſe reprobus efficiar. adhuc timet, qui iam ad cœlum ducitur, & iam timere non vult, qui adhuc in terra conuerſatur? perpende filia, quia mater negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. habere ergo in hac vita non debes ſe-*
Prouer.28. *curitatem, per quam negligens reddaris. Scriptum eſt enim, beatus*
Pſalm. 2. *vir, qui ſemper eſt pauidus. & ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Hæc Sanctus. Quod quanquam ita eſt, ſolent tamen Patres ad ſolatium pœnitentium, veræ conuerſionis, & remiſſio-

remiſſionis peccatorum ſigna quædam indicare, vt ex iis quiſque coniiciat, in quo ſtatu ſit, quaſique ſe, vt poteſt, deprehendat. quæ emolumentum etiam illud adferunt, vt animum pœnitentis incendant ; ad id optandum, & conſequendum, quod fortaſsè nondum adeptus eſt in hac cum Deo reconciliatione. hæc ex iis ipſis hic adſcribimus, ſancto Baſilio, inquã, & ſancto Bernardo.

S. Baſilius ſic habet: *Hac ratione perſuaderi poteſt animæ cuipiam, quod à peccatis libera ſit, & expurgata: Si quis in ſe ipſo affectionem illam, ſimilem Dauid ineſſe animaduerterit, apud quem eſt, iniquitatem odio habui, & abominatus ſum. Secundò, aut aſſecutum ſe præceptum illud Apoſtoli, qui dixit; Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, vt verè dicere illud poſſit, non adhæſit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoſcebam. Tertiò, porrò intelligit aliquis, ſe in huiuſmodi affectione poſitum, ſi etiam aduerſus peccatores admirabilem & horrore plenã ſanctorum virorum miſericordiam illam imitatus ſit. velut Dauid, apud quem eſt; Vidi præuaricantes, & tabeſcebam. Apoſtoli verò, qui ait, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Etenim ſi (vt veritas credere ſuadet) animus nobilior eſt corpore, in corpore autem videmus conſueuiſſe nos, fœditatem omnem odiſſe, reſpuereq́; animum item noſtrum aſpectu cuiuſuis immanis carnificinæ, & inſidiarum quarumuis, naturaliter vehementer ſolere commoueri, triſtariq́; quomodo non tandem credibilius ſit, ea quæ antè diximus, aduerſus peccantes in animis eorum euenire, in quibus Chriſtiana, fraternaq́; charitas vigeat, quotieſcunq; animum eorum, qui peccant, veluti à feris beſtiis ſauciari, abſumiq́; animaduerterint, ac veluti cruore vndique ac tabo oppleri? cùm ſcriptum ſit apud Dauid, iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. & apud Apoſtolum, ſtimulus mortis peccatum eſt. Quandocunq; igitur quis, vel in ſuis, vel in alienis peccatis eo modo quemadmodum ſuprà initio diximus, animo affectum ſe animaduerterit, tum credat ſe liberum eſſe à peccato.*

Reg. breu. inter. 296. — *Primum ſignũ.* — *Pſalm. 118.* — *Secundum ſignum.* — *Coloſſ. 3.* — *Pſalm. 110.* — *Tertium ſignum.* — *Pſal. 118.* — *1. Cor. 11.* — *Pſal. 37.* — *1. Cor. 15.*

Ser. de quatuor orandi modis.

S. Bernardus ſic: *At fortaſſe quaeras, vnde aut quomodo noſſe poteris, vtrum hanc conſecutus ſis indulgentiam. Sic nimirum conſeruandae humilitatis gratia diuina ſolet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus ſe reputet profeciſſe.* Et poſt pauca: *Tunc ait Dominus paralytico, ſurge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo I. Si iam ſurgis deſiderio ſupernorum. II. Si grabatum tollis, corpus ſcilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiſcentiis eius ſed magis ipſa, vt dignum eſt, regat illud, & ferat quo non vult. III. Si demùm ambulas, quae retrò ſunt obliuiſcens, & ad ea quae antè ſunt extendens deſiderio, et propoſito proficiendi, curatũ te eſſe non dubites, neq; enim ſurgere poteras, ſi non aliquatenus onus eſſet alleuiatum, & nec grabatum tollere, niſi exoneratus magis, quia nec ambulare in feruore conuerſationis cum peccatorum graui mole poſſibile eſt.*

Matth. 9. Primum ſignũ. Secundum ſignum. Tertium ſignum. Philip. 3.

In fine lib. 50. homil.

Sed libet rem totam concludere S. Auguſtini praeclaro ſenſu: *Fac incertum eſſe, vtrum ignoſcat Deus. quid perdit cum ſupplicat Deo, qui ſalutem perdere non dubitauit, cùm offenderet Deum? quis enim certus eſt, quod etiam Imperator ignoſcat? & tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur, & penè vt mors euitetur mors ipſa ſuſcipitur. ſupplicatur deinde per homines homini. ſine dubitatione fiunt iſta, cùm ſit dubium quo fine proueniant. & tamen certiores ſunt claues Eccleſiae, quàm corda Regum, quibus clauibus quodcunque in terra ſoluitur, etiam in coelo ſolutum promittitur. & multò eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat Eccleſiae Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors aeterna vitatur.*

Qui

Qui fuerit ſtatus pœnitentium in veteri Eccleſia & deinceps.

CAPVT XII.

QVANTI olim fecerit Eccleſia Chtiſtiana ſtatum pœnitentium, quamque floruerit eadem ſanctiſſima pœnitentiæ arctioris diſciplina, fusè multi diſputant. Quantum verò nunc diſtemus à feliciſsimis temporibus, & vtinam non etiam ab iis donis, quibus cumulat Deus verè pœnitentes; vident boni omnes, & ingemiſcunt. cur enim cùm ſint eadem ſcelera, & fortaſsè etiam grauiora, non ſit eadem animaduerſionis ſeueritas? Non erit igitur alienum ab inſtituto attingere hic feruorem illum antiquiorum pœnitentium in pœnis pro flagitiis patratis ſubeundis, & ſimul etiam obligationem pœnitentiæ, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè cõuertantur. Horum primum explicant luculenter ſcriptores Eccleſiaſtici duo. quorũ vnus eſt Tertullianus, qui ſic ſcribit. *Lib. de pænitentia.*

Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtro confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaq; exhomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu, atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit triſti tractatione mutare. Cæterùm paſtum, & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa. plerumque verò ieiuniis preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum tuum. Preſbyteris aduolui & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere. Hæc omnia exhomologeſis vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipſa pronuncians pro Dei indignatione fungatur,

& temporali afflictatione æterna ſupplicia non dicam fruſtretur, ſed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm ſqualidum facit, magis mundatum reddit: cùm accuſat, excuſat: cùm condemnat, abſoluit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi DEVS, *crede, parcet. pleroſque tamen hoc opus, vt publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumo, pudoris magis memores quàm ſalutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.* Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc ſententiam tractantur. in quibus ob oculos ponit antiquum pœnitentium ritum; quem poſtea alij adhuc copioſius explicarunt. illos nimirum iuberi ſolitos, indui veſte pulla extra Eccleſiam, & pœnitentibus deſignatum locum, qui intra Eccleſiam vltimus erat, & pleriſq; etiam extra Eccleſiam in ipſis foribus. quo loco veſtitus ſaccus erat atque cilicium, & cinis capitibus aſperſus. cuius diſciplinæ, quia initiũ, & reſtauratio fiebat in capite quadrageſimæ, quotannis, adhuc retinemus veſtigium in ſacrorum cinerũ aſperſione. primo ipſo die ieiuniorum, caput viris detondebatur. arcebantur à conuiuiis, à balneis, à nuptiis, à theatris & ſpectaculis, ab equitando in vrbibus, ab omni genere honeſtæ voluptatis, & recreationis non neceſſariæ. non patebat illis aditus in clerum, immò nec ad militiam. & quod caput eſt, Sacramenta quamdiu pœnitentes erant, non percipiebant, niſi in paſchate, & in mortis articulo. in quo etiam ſacro infirmorum oleo priuabantur. huncq; viuendi modum, & ipſo aſpectu tam miſerabilem ritum ſequebantur pro magnitudine, & multitudine ſcelerum multos annos. immò vnius ſolius peccati mortalis ſtatuta pœna erat trium, quinque, ſeptem, & adhuc plurium annorum. in quibus Sancti illi pœnitentes carnem ciliciis, ieiuniis, & orationibus mirificè affligebãt, & toti Eccleſiæ tremendum exhibebant ſpectaculũ mortificationis, qua homines abſterrerentur à peccando, & Chriſtianæ diſciplinæ rigor quotidie magis effloreſceret.

Scriptor alter, qui eſt huius ſcriptionis princeps, eſt Ioan. Climacus. qui pœnitentium quendam carcerem refertiſsimum monachis, in hoc vitæ genere ſe exercentibus, ita deſcribit, vt nec audiri, nec legi poſſit ſine horrore, & lachrymis. attingo pauca. nam nimis longum facerem, ſi omnia: *Cùm perue-* Gradu quintę. *niſſem*, inquit, *ad pœnitentium monaſterium, immò verò ad Religionem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre poſſent, habitus & ſtudia quæ ipſius clementiam celerrimè flecterent. quoſdam ex reis illis vidi noctibus totis vſque ſub diuo ſtare peruigiles, pedesq́ immobiles tenere, contra ſomnum vim naturæ inferre, nullam ſibi ipſis requiem indulgere, ſed ſeipſos increpare. alios in oratione in reorum morem vinctis poſt terga manibus humi luridas facies ſuas inclinantes, indignos ſe, qui cœlum aſpicerent, vociferantes, nihil petentes, ſed tacitam mutamq́ mentem Deo offerentes confuſione plenam. nonnullos in pauimento ſtrato cilicio & cinere ſedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes. alios pectora iugiter tundentes, animamq́ ſuam ac vitam ſuſpirio ingenti reuocantes. alios lachrymantes, alios quod id non poſſent lamentantes. vidi nonnullos veluti æneos ex mœrore effectos, & inſenſibiles ad omnia. alios fixis obtutibus in terram caput aſsiduè mouere, & leonum rugitum edere.* Et paulò poſt cùm multa eorum verba, & facta verè admirabilia retuliſſet, ſubiungit, vidiſſe in illis *æſtuantes linguas inſtar canum ex ore procedentes. ex his alij ſub ardentiſsimo ſolis æſtu ſeipſos cruciabant. alij acerrimo frigore ſe affligebant. quidam modicum aquæ guſtantes, ne omninò ſiti areſcerent, ita quieſcebant. aliqui cùm panis exiguum quid accepiſſent, reliquum tanquam illo indigni proiiciebant. quem locum apud illos riſus habuit? quem ſermo otioſus? quem iracundia? quem furor? vbi tenuis vini cogitatio? vbi pomorum deguſtatio? Iugiter ad Dominum clamabant, ſolaq́ orationis vox audiebatur.* qui plura deſiderat, apud eundem leget, & quidem ad ſtuporem vſque. concludit ibidem: *Vidi, & feliciores exiſtimaui, qui poſt lapſum ita lugent, quàm qui nunquam lapſi ſunt, & ſeipſos non ſic deflent.* Sic Climacus.

Verum ſecularium hominum pœnitentiæ publicæ iam diu fieri deſierunt. ſicut & illæ quæ ſollemnes appellaban-

tur.

tur. cuius rei duas cauſas reperio. Prior eſt, quia charitas & virtutum Chriſtianarum exercitatio in Chriſtiano populo maximè deferbuerat. ob quam cauſam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vſus vix vllus eſt in Eccleſia. Poſterior cauſa eſt, quod *In Pſalm. 37.* cùm ſacerdotum eſſet, vt ait Origenes, iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda eſſent, aut quæ animaduerſione publica digna; aliqui per imprudentiam ſcelera, quæ tacita tenere, & ſecum ipſi habere debebant, manifeſtæ pœnæ impoſitione diuulgabant, cum multorum grauiſſima offenſione. non enim publicari oportebat, niſi quæ Eccleſiam offendiſſent vniuerſam. qua de re S. Leo Papa acriter reprehendit Epiſcopos Campaniæ, iuſſitque ne id amplius à quoquam committeretur. & huc ſpectat etiam Nectarij factum in Eccleſia Conſtantinopolitana, de quo ſcriptores Eccleſiaſtici multa ſcribunt, & illud pariter quod aduerſus abuſum hunc aliquando dixit ſanctus Chryſoſtomus.

In Eccleſiæ igitur foro multum remiſſum eſt de publicæ pœnitentiæ ſeueritate, at non idcirco remiſſa culpa condonat Deus ſupplicia ab ipſo peccatis hominum iuſtiſſimè conſtituta, ſed ea omninò, aut hic, aut in purgatorio perſoluenda ſunt. quod ex his quæ nunc tractanda ſunt, magis intelligetur. dicendum enim ſupereſt, num pœnitentia ſua diuturnitate cum vita pœnitentis æquari debeat. quod alterum caput ex antè propoſitis duobus.

De pœnitentia quæ poſt reconciliationem cum Deo, & ſatisfactionem Sacramentalem, perſoluenda eſt à pœnitente reliquo vitæ tempore.

CAPVT XIII.

CVLPÆ deberi pœnam, vt diximus, eique proportione reſpondere certius eſt, quàm vt à nobis multis verbis explicari debeat. idque non ſolùm humanis legibus, ſed diuinis etiam. exploratiſſimum

vt ſu-

vt ſuprà tetigimus, ſimul eſt illud, & in Eccleſia definitum, remiſſa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœnam, quæ in Sacramento non ſemper, ſed rarò admodum tota expiatur, exolui omninò debere, eamque iuſtè à Deo repeti. notum enim eſt illud S. Gregorij: *Delinquenti Dominus non parcit, quia delictum ſine vltione non deſerit, aut enim ipſe homo in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit.* *Lib. 9. moral. cap. 17.*

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere. ſed perdifficilis explicatu eſt modus, quem ſequi debet in ea peragenda; tam in illis pœnis, quas ſacerdos miniſter tanti muneris, pro arbitratu ſuo, ex legibus tamen, imponit, quam in illis quas homo ſua ſponte ſuſcipit. neq; enim minus verum, quàm celebre exiſtimandum eſt dictum illud S. Ambroſij: *Facilius inueni, qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congruè pœnitentiam egerint.* *Lib. de Vnica pœnit. cap. 10.* Et quidem ſi dum hic viuimus, diuinæ iuſtitiæ non ſatisfacimus, daturos nos in Purgatorio pœnas noſtris flagitiis debitas, nemo Catholicus dubitat; nec inſtituti noſtri eſt, id hoc loco copioſius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tempore qui peccauimus, pergere debeamus in exexcitatione pœnitentiæ, & quo modo in hac item vita in perſoluenda peccatis noſtris diuinitùs cõſtituta pœna gerere nos debeamus; idque ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas perfectionis, quam nunc inquirimus.

Probamus igitur primo loco, quod docent ſancti Patres iiſdem finibus pœnitentiam, quibus vitam terminari. *Altera pœnitentia eſt*, inquit ſanctus Auguſtinus, *cuius actio per totam* *Lib. 50. homil. homil. Vlt. c. 3.* *iſtam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt, primò, quia vitam æternam incorruptibilem immortalemq; nullus deſiderat, niſi eum vita huius temporalis, corruptibilis, mortaliſq; pœniteat. Deinde quamuis quiſque ſe glorietur ſic habere corpus edomitum, vt mundo crucifixus ab omni opere malo in ſeruitutem redacta membra caſtiget. intelligat ſibi omnia hæc præſtita eſſe, non à ſe exiſtere. non ſolùm ergo propter ipſam mutabilitatem, & ignorantiam, & propter diei malitiam; ſed etiam propter ipſum pulnerem mundi huius, quotidianam debemus agere pœnitentiam.*

Vbi S. Auguſtinus neceſſariam eſſe quotidianã,& perpetuam pœnitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, neceſſitatem.

Lib.50.homil. homil.50.c.4. Sed maiorem rationem adfert ipſe alibi, & alij multi, ex ipſis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitẽtia eſt maioris momenti,quàm ea, quam Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis.Sed audiatur primùm S.Bernardus: *Exigunt à me,* ſcribit, *præterita peccata mea futuram vitam meam,vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus. quod ergo ſine numero eſt, quomodo numerabo?quomodo ſatiſfaciam cùm cogar reddere debitum, vſque ad vltimum quadrantem?* Et S. Auguſtinus: *Si Apoſtolus,*inquit,*etiam peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat, nobis etiam ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis, quid præter plorare reſtat?quid niſi ſemper dolere in vita?vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia?tamdiu gaudeat,& ſperet de venia, quamdiu ſuſtentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus: (Vade & amplius noli peccare.) non dixit,ne pecces,ſed nec voluntas peccandi in te oriatur. quod quomodo ſeruabitur, niſi dolor continuus in pœnitentia cuſtodiatur? hinc ſemper doleat,& de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentia, ſi contigerit,ſemper doleat: & non ſatis quòd doleat,ſed ex fide doleat, & non ſemper doluiſſe doleat.* Eandem doloris huius perpetui cauſam, & quaſi neceſſitatem adfert S.Chryſoſtomus: *Conſuetudine,* inquit, *contemnendi dum de præteritis nullus dolor eſt, facilius ſuperuenientibus malis locum damus. quod ſi omnis ex anima ſtimulus auferatur, & cuncta ei ſecuritatis fræna laxentur, quis eam poſt hac tenebit, aut quis eam de præcipitiis reuocabit?* & S. Gregorius condemnans quoſdam,qui tres annos agendæ pœnitentiæ conſtituebant, ait: *Magna eſt contra peccatum virtus pœnitentia,ſed ſi quis in eadem pœnitentia perſeueret.*

Ser. de quad. debito. — *Lib.de vera & falſa pœniten. cap. 13.* — *Ioan. 8.* — *Lib. 2. de compunctione cordis circa finẽ.* — *Lib. 9. Regiſtr. epiſt. 39.*

Nec deſunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmant. Dauidis: *Peccatum meum,* inquit, *contra me eſt ſemper.* Apoſtoli Pauli, qui oblata occaſione in medium adducendi peccata vitæ anterioris, id libenter facit, tam vt culpam ſuam, quàm

Pſalm.10. — *Niceph. lib. 2. cap 37.*

quàm vt miſericordiam exaggeret Redemptoris. Deinde Apoſtoli Petri oculi iam ſeneſcentis nonne ſanguine reſperſi [*Baron. anno Chriſti 69.*] viſebantur, quod aſſiduè ploraſſe dicatur? S. Auguſtinus libris Confeſſionum ſuarum peccata vitæ ante Baptiſmum tranſactæ narrans, & confitens Domino: *Amore*, inquit, *amoris tui* [*Lib. 2 confeſſ. cap. 2.*] *facio iſtud, recolens vias meas nequiſſimas in amaritudine recogitationis meæ, vt dulceſcat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix, & ſecura, & colligens me à diſperſione, in qua fruſtatim diſciſſus dum ab vno te auerſus in multa euanui.* quem refert Poſſidius, dicere ſolitum, inter familiaria colloquia, poſt perceptum Baptiſmum [*In Vita Auguſtini cap. 31.*] etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. quod ipſe fecit vltima, qua defunctus eſt ægritudine. Carcer pœnitentium Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletiſſimus teſtis eſt perpetuæ huius valdeq; ſeriæ pœnitentiæ. immò monaſteria omnia tam virorum, quàm mulierum, ſi propriè loqui volumus, & inſtitutionis eorum repetamus memoriam, domicilia ſunt pœnitentium, vt propterea ſacri Canones pleroſq; ſceleratos homines tam clericos quàm laicos ad agendam pœnitentiam in monaſteria coniiciant, tanquam in opportuniſſima peccata ſua lugentium diuerſoria.

Secundo loco, vt certum nihilominus ponendum eſt, modum agendæ pœnitentiæ, quanquam non vnus eſt, nec vnicuiq; idem accommodatus, eum tamen potiſſimùm eſſe, quem diximus cap. 10. requiri ad pœnitentiam tempore conuerſionis, & ſancti Patres explicāt, in ea S. Ioan. verba, *Facite* [*Luc. 3. Ioël. 2.*] *fructus dignos pœnitentiæ.* Sic enim ſcribit S. Hieronymus: *Qui peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur, cubet vel dormiat in ſacco, vt præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ auſteritate compenſet.* Idem ipſe S. Doctor vel Origenes potius, in illa verba Iudicum: *Quanto tempore ſeruierunt Baalim, tanto tempore ſeruiant Chuſarſaton*, monet vnum- [*Origen. homil. 3. in 3. cap. Iudicum.*] quemque tantundem temporis pœnitentiæ vnicuique peccato expiando ſaltem dicare debere, quanto in eo perſeuerauit. vt temporis ſpatio etiam par culpæ ſit pœna. Addit S. Grego- [*Homil. 34 in Euang.*]

rius idque frequenter, *cogitandum*, inquit, *ſummoperè eſt, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere: quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat. vt qui commiſit prohibita, ſibimetipſi abſcindere debeat etiam conceſſa, & ſe reprehendat in minimis, qui ſe meminit in maximis deliquiſſe.* S. Baſilius, *vt Zachæus*, inquit, *commiſſa peccata contrariis rectè factis multis compenſent.* Denique res hæc apud ſcriptores ſacros atque Theologos adeò certa eſt, vt ſuperuacaneum ſit, eam pluribus argumentis aut teſtimoniis confirmare.

Reg. breu. Inter. 5.

Quæ cùm ita ſint, conſequens eſt omninò, peccatori, etiàm conuerſo eam eſſe ineundam vitæ rationem eamq; vitam proſequendam, quæ maximè ſit coniuncta cum ſenſuum carniſq; mortificatione.

Videtur etiam antedictis conſentaneum peccatorum prę teritorum à pœnitente recentem memoriam aut retinendam aut renouandam. quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

An pœnitens poſt conuerſionem conſeruare debeat memoriam peccatorum.

CAPVT XIV.

Lib. 2. de compunctione cordis circa finē.

SANCTVS Chryſoſtomus: *Tantum boni*, inquit, *confert meminiſſe frequentius hominem peccati ſui, vt etiam Paulum Apoſtolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cùm culpam de præſentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumq́; ſciebat animæ prodeſſe, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commiſſa, gratia Baptiſmi & Confeſſio fidei aboleuerat. oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniam conſecuti ſumus, vt intuentes quod ingentem modum debiti nobis remiſit Deus, & amplius eum diligere poſſimus, & verecundiam pudoremq́; concipere, atq; ex his corde compungi. conſiderantes quod niſi miſeratio illius nobis ſubueniſſet, tantum illud peccatorum*

catorum pōdus ſine dubio in imis nos inferni pœnis ſupplicij preſsiſſet. Hæc ille, quæ vt antè dixi, ex initiis illis, quæ tanquam fundamenta in ſuperiori capite ponebamus, apertè conſequuntur. qui enim poſſumus renouare dolorem de peccatis, niſi renouemus peccatorum memoriam? & hac de re idem ſentiunt ſanctus Auguſtinus & S. Bernardus, quos ſuperiori capite produximus.

Caſſianus autem auctor grauis diſcrepare videtur ab hac ſententia. quanquam enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur pœnitentia, peccatorum recordationem vtilem eſſe, & neceſſariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur; *Iniquitatem meam ego cognoſco, & cogitabo pro peccato meo*; tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labe purgata, conſcientiæ ſpina de medullis animæ gratia Dei miſerātis euellitur, & peccatorum recordatio conſopitur. quo in ſtatu pernicioſa eſt memoria peccatorum, & eius loco procuranda omninò eſt eorundem obliuio. Hæc eſt Caſſiani opinio. *Coll. 10. cap. 7. & 9.* *Pſalm. 50.* *Pſalm. 37.*

Ad hanc quæſtionem, vt facilius reſpondeamus, ponendæ prius ſunt diſtinctiones nōnullæ, quæ aditum aperiant ad controuerſiam dirimendam.

Prima diſtinctio eſt, memoria peccatorum poteſt eſſe cum vtilitate coniuncta, poteſt item cum damno. quare vtilitas & damnum duo indices ſunt viæ huius. vtilitas quidem aſciſcendæ memoriæ peccatorum, damnum verò reiiciendæ. *Prima diſtinctio.*

Secunda diſtinctio, peccatum dupliciter commemorari poteſt ab homine. vno modo vt peccatum eſt, hoc eſt, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni ſupplicij. altero modo, vt coniunctum cum ſibi ſubiecta materia, qualis eſt obſcœna, aut alia quæpiam, quæ ſit ſeminarium verbi gratia vindictæ alicuius, aut odij. *Secunda diſtinctio.*

Tertia diſtinctio, peccatum aut ſpontè ſeſe ingerit, & intrudit, aut quaſi abſens aduocatur. *Tertia diſtinctio.*

Quarta diſtinctio, incipientes in via Domini quales ſunt pœnitentes, & multi etiam quos ſacra Scriptura tepidos nominat, *Quarta diſtinctio.*

minat, non ſunt planè liberi ab importuna peccati, vt eſt in certa aliqua materia, occurſatione, & blanditia. Perfecti & ex parte etiam proficientes ipſi, ad eum virtutis gradum perueniunt, vt ſubtus ſe habeant appetitus ſuos, & perfectè dominentur illis abſq; culpa. pro aliquo ſaltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præſentia gratiæ diuinæ id in ipſis miſericorditer operantis.

His ita conſtitutis, explico controuerſiam per ſequentes regulas.

Prima regula. Prima regula. pœnitenti vtilis eſt recordatio peccati, vt peccatum eſt. immò, ſi ſpontè non occurrit, id adducendum eſt in memoriam de induſtria. quæ doctrina eſt ſanctorum Patrum, præſertim Auguſtini & Chryſoſtomi. hæc ſiquidem ante mentis oculos ponit vim & pondus peccati; iniuriæ, inquā, qua Deum peccator offendit, & laceſſiuit. ex quo exiſtit ſaluberrimus timor, & dolor. hæc pudorem ruboremque parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentem optimum. hęc excitat & fouet incendium amoris in eundem Creatorem & Dominum benigniſſimum, & in condonandis criminibus clementiſſimum. Id verò vtile eſt homini non ſolùm proximè poſt conuerſionem, ſed deinceps etiam longo interuallo.

Secunda regula. Secunda regula. peccata adſtricta materiæ præſertim turpi, aut æqualis periculi, non ſunt poſt conuerſionem in memoriam reuocanda. niſi fortè confeſſionis cauſa. qui enim id facit repræſentat animo eas imagines, & hiſtorias, quarum ſine periculo delectationis prauæ meminiſſe minimè ſolemus.
In Pſal. 102. *Non ſit*, inquit S. Auguſtinus, *ante oculos tuos delectatio præteriti*
In Pſal. 66. *peccati, ſed ſit ante oculos tuos damnatio peccati.* Et alibi: *Præterita nos non delectent.* quod adhuc perículoſius eſt, quando ſpectra ipſa turpia non acerſita recurrunt, & ſe ingerunt importunè. indicant enim in voluntate hominis adhuc reſidere reliquias vulneris, illi dum in antiquo voluptatis cœno volutaretur inflicti, propenſionemq; animi ad inueteratam in malo conſuetudinem tacitè ſuſpirantis. atque hæc eſt ſententia non ſolùm Caſſiani,

Caſſiani, ſed etiam S. Bernardi, qui ſic ſcribit: *Caterùm iam & voluntate mutata, & in ſeruitutem redacto corpore, velut ſiccato aliquatenus iam fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauiſſimum reſtat depurganda ſcilicet memoria, & exhaurienda ſentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? membrana vilis & tenuis atramentum forte prorſus ebibit, qua deinceps arte delebitur? ſolus itaque ſermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. dimittuntur tibi peccata tua. mihi qui id loquitur Deus eſt. huius indulgentia delet peccatum, non quidem vt à memoria excidat, ſed quod prius ineſſe pariter & inficere conſueuiſſet, ſic de catero inſit memoria, vt eam nullatenus decoloret.* Et paulò pòſt monet, ſi velimus, orando Deum pro hac eadem liberatione exaudire, lauandum lectum per ſingulas noctes, & lachrymis rigandum ſtratum in dolore & gemitu cordis contriti perſeuerando. cor enim ſic ad Deum verè conuerſum non poterit à peccato eiuſque fœcibus non omninò auerti. atque hæ duæ regulæ in imperfectis locum habent.

Lib. de cõuerſ. ad Clericos, cap. 23. — *Hebr. 4.* — *Cap. 24.* — *Pſalm. 37.*

Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, mihi veriſimillimum eſt, vtilem illis eſſe præteritorum peccatorum memoriam etiam ad mortem vſque. tum quia Apoſtoli Pauli, & aliorum hominum perfectorum habemus exemplum, & teſtimonium. tum quia hæc eſt ſanctorum Patrum communior ſententia. Denique, quia res hæc vtilitatem habet nõ paruam etiam in perfectis, videlicet humilitatem: ſanctus Bernardus certè ſic loquitur. Cùm enim attuliſſet illud Apoſtoli: *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quoniam Dominus Ieſus venit peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. Hoc ergo*, ait, *apud beatum Paulum fiducia, & conſolationis accipite fratres, vt ad Dominum iam conuerſos non nimis cruciet præteritorum conſcientia delictorum, ſed tantùm humiliet vos, ſicut & ipſum. Ego ſum*, inquit, *minimus Apoſtolorum, & non ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. ita & nos humiliemur ſub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos miſericordiam conſecuti ſumus, abluti ſumus, ſanctificati ſumus. & hoc quidem omnibus nobis, quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei.* Et S. Auguſtinus

Tertia regula. — *Ser. 3. in ſolemnit. Apoſtolor.* — *1. Timoth. 1.* — *1. Corinth. 15.* — *Rom. 3.* — *In Pſalm. 75.*

ſtinus alias vtilitates huius commemorationis adfert. vultque eſſe cogitationem quæ Domino diem feſtum agat, vt ſcribitur in Pſalmo.

Quarta regula. Quarta regula. dictum Caſſiani, ni fallor, contrarium non eſt antedictis regulis, ſed verum eſt in eo tempore, in quo mẽs hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illique coniungitur, vt pro piaculo ſit, amoris ardorem recordatione peccati *Eccleſ. 10.* tunc refrigerari; & (vt ait Sapiens) muſcis morientibus perdere vnguenti ſuauitatem. quod apertè oſtenditur ex ipſius Caſſia- *Cap. 9.* ni verbis. Sic enim habet: *Dum enim recolis ea, quæ ſecundùm Principem huius ſeculi per ignorantiam, ſiue laſciuiam commiſiſti, vt concedam tibi, quod in hac cogitatione poſito cogitatio nulla ſubrepat, certè antiquæ putredinis vel ſola contagio, neceſſe eſt, vt tetro mentem fœtore corrumpat, & ſpiritalem virtutum fragrantiam, id eſt, ſuauitatem boni odoris excludat. Cùm ergo præteritorum memoria vitiorum pulſauerit ſenſum, ita ab ea reſiliendum eſt, ſicut refugit vir honeſtus, & grauis, ſi impudica ac procacis fœmina in publico, aut colloquiis, aut amplexibus appeteretur.* Plura ibidem. & nos de perfectorum ſtatu poſtea.

Qualis debeat eſſe oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

CAPVT XV.

DE pœnitentiæ operum neceſſitate non eſt quod plura dicam, nec vniuersè, nec ſigillatim. ſatis enim intelligimus ea, & quidem omnia ſigillatim ad perfectam conuerſionem requiri. idque quamdiu viuimus quoad eius fieri poſſit. niſi fortè charitatis feruor ea præueniens, omnem pœnam peccatis debitam abſorbuerit, & quaſi excoxerit. quod Dei ſingulari beneficentia, accidit la- *Luc. 23.* troni in cruce, & peccatrici Euangelicæ, de qua dicitur: *Remit- Luc. 7.* tuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* ac niſi quoque peccator cõuerſus, & ad maiora vocatus ſeſe Deo ac religioſæ diſci-

diſciplinæ in monaſterio perpetuò conſecrarit. ſiquidem vt docent Sancti, ingreſſus in religionem, tanquam alter Baptiſmus pœnas etiam temporaneas omninò relaxat. & ipſamet religioſa diſciplina quaſi quoddam martyrij genus eſt,& ſchola pœnitentiæ, qua ſimiliter debitorum huiuſmodi ſolutio continetur. quod egregiè, vt reliqua tractat & probat P. Hieronymus Platus in ſuo opere de bono ſtatus religioſi. *Lib.1. cap.14.*

Quanquam in vtroque occurrit quiddam conſideratione dignum, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua pœnitentia plurimùm facit. ſiquidem Magdalena, quæ charitatis ardore exoluerat omnem pœnā peccatis propriis à Deo conſtitutam, triginta annorum vitam, qua poſtea vixit, mira ſeueriſſimæ pœnitentiæ exercitatione tranſegit. & pleriq; homines qui Sancti in Religionibus diem vltimū obierunt, ob vitæ prioris crimina vſque ad mortem ieiuniis, orationibus & omni mortificationum genere ſeſe acriter confecerunt. hæc eſt igitur via trita Sanctorum, tam eorum qui in ſeculo, quā qui in religione vixerunt. qua in re quia non idem eſt omnium humanorum corporum robur, nec eadem omnium animorum virtus, & vnicuique à Domino datur gratia ad menſuram; ſtandum eſt inſtituti legibus, quibus tenemur, ſiue in monaſterio, ſiue in ſeculo: & in primis audiendus ſpiritualis magiſter, quem in rebus hiſce in conſilium adhibere, vt iam diximus, oportet. Verùm vt nihil de aliis operibus ſit amplius hoc loco dicendum, de oratione certè cuius tanta vis & vtilitas eſt in vita ſpirituali vniuerſa, aliquid hic attingendum eſt, quo ſaltem pœnitēs intelligat, qualem inſtituere eam debeat in ſtatu pœnitentiæ,& quibus affectibus animi communire.

S. Ambroſius ad virginem lapſam, S. Chryſoſtomus de compunctione cordis, & ad Theodorum lapſum, S. Baſilius ad Monachum itidem lapſum, S. Anſelmus in libro deplorationis Virginitatis,& S. Auguſtinus in libris cōfeſsionum materiam & ſegetem vberem ſuppeditant pœnitēti ad orandum, atque ex his fontibus qui haurire volet facilè poterit. Ego in hac re proponam pœnitēti illum vnum hominem, quem me-

ritò pœnitentium exemplar nomines, Dauidem, inquam, ſeptem pœnitentiæ Pſalmis, quaſi lugubri cantu animæ ſuæ interitum apud Deum deplorantis. quibus idem etiam exprimit, quibus animi motibus conformare debeat orationem ſuam pœnitens. ij autem totidem illi ſunt, quos ſigillatim paulò antè videbamus ad conuerſionem peccatoris concurrere. neque enim oratio pœnitẽtis veſtiri debet aliis affectibus quàm iis, quibus conſtat conuerſio. ſiue illa adhibeatur ad ſtiuuandam naſcentem conuerſionem, ſiue etiam ad eandem iam habitu ipſo firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum eſt à diuinæ miſericordię imploratione dicendumq; cum Dauide: *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam.* S. Gregorius, de cuius expoſitione Pſalmorum pœnitentiæ quod ſit affectibus plena, facilis & ad manum, accipientur orationis pœnitentis exempla omnia: *Deſperarem de vulnere, ſi non præſumerem de omnipotente. quærant paruam miſericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. ego autem ſicut grauiter cecidi, ita etiam ignoranter peccaui. ſed tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & neſcientes inſtruis, & confitentibus ignoſcis. Vtinam Domine Ieſu ad me miſericordia motus digneris accedere, qui deſcendẽs ab Hieruſalem in Hiericho, proruens de ſummis ad infima, de vitalibus ad infirma, in Angelos tenebrarum incidi, qui non ſolùm gratiæ ſpiritalis mihi veſtimentum abſtulerunt, ſed etiam plagis impoſitis ſemiuiuum reliquerunt. Vtinam peccatorum meorum vulnera data mihi recuperandæ ſalutis fiducia alliges, ne deterius ſæuiant, ſi ſanari deſperent. Vtinam oleum mihi remiſſionis adhibeas, & vinum compunctionis infundas. quod ſi in iumentum tuum me impoſueris, de terra inopem, & pauperem de ſtercore ſuſcitabis. Tu es enim qui peccata noſtra pertuliſti, qui pro nobis quæ non rapueras, exoluiſti. Si in ſtabulum me Eccleſiæ tuæ duxeris, corporis & ſanguinis tui me refectione cibabis. ſi curam mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frementium rabiem beſtiarum incurro. Audi ergo me Samaritane ſpoliatum & vulneratum, flentem & gementem, inuocantem, & cum Dauid clamantem: Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Et ſecundùm multitudinem*

Pſalm. 50.

In Pſal. pœnit.

Luc. 10.

miſera-

miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Peccata mea magna ſunt, & multa, & ideo non ſolùm magnam miſericordiam expeto, ſed etiam multitudinem miſerationum tuarum requiro. hinc ad affectus ipſos progrediendum eſt.

Cognitioni peccati debetur primus locus: *Quoniam*, inquam, *iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Adeſt miſer*, ait S. Gregorius, *adſit & miſericordia. miſeriam meam ego cognoſco, vulnus non diſſimulo, peccatum non celo. niſi enim miſerum me agnoſcerem, in gemendo non laborarem.* *Cognitio peccati.* I. *In 1. Pſalm. penit.*

Secundò cognoſco, me mea ſponte, & peſſima voluntate peccaſſe. ideo iniuſtitiam meam non abſcondo (S. Gregorius) *mihi quia deliqui imputo, me ſolum in operum meorum prauitate, culpabilem clamo*, nec ſuperficie tenus peccatum meum annuncio, ſed & quando, & vbi, & quomodo, & ſi vel ignorantia, vel caſu, vel ſtudio deliquerim, manifeſto. II. *In 2. Pſalm. penit.*

Tertiò cognoſco, vnde ceciderim, & quid incurrerim. *Hac mors peccati*, ait idem, *eſt qua animam meam à Deo ſeparauit, ſenſuum interiorum intercluſit officia, diuinam deturpauit imaginem, lucis ademit claritatem.* Denique ſic Chriſto mortuus in ſepulchro conſcientiæ tumulatus ſum, ligatus concupiſcentiarum inſtitis, à conſpectu Dei proiectus, duritie opertus, lapide iniquitatis intus clauſus. vt prodierit quaſi ex adipe iniquitas mea. vt iam nil reliquum ſit, niſi vt reſuſciter à clamore tuo ô bone Ieſu. III. *In Pſalm. 7. penit.*

Quartò cognoſco, cui me mancipaui peccando, nempe diabolo omnis boni inimico. *Similis factus ſum pellicano ſolitudinis. Auis enim hæc*, ait S. Gregorius, *amans ſolitudinem in ea venenatis animalibus veſcitur.* qualis ego infelix peccator, qui in deſerto mundi corde habitans & affectu, ærumnoſis illius vitæ captus illecebris, delectatus ſum veneno diabolicæ perſuaſionis. & quia timore tuo poſthabito, qui Dominus omnium es, diabolicæ me poteſtati ſubieci, & animam quæ ſedes ſapientiæ eſſe debuerat, fallacis Domini ditioni mancipaui, ſine intellectu proculdubio (quod peſſimum eſt) extiti ſicut equus, & ſicut mulus. IV. *In Pſalm. 4. penit.* *In Pſalm. 2. penit.*

V. Quintò cognoſco maculam, quam contraxi peccando, & ſordes, quibus me horrēdè fœdaui, & idcirco dele, quæſo, iniquitatem, & amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. computrui enim iumentum in ſtercore meo. ſus lotus in volutabro meo. quia putruerunt & corruptæ ſunt iniquitates meæ. ita vt oculi tui à me omninò auerſi ſint, & facies tua me vti ingentem putredinis cloacam prorſus abominetur.

VI. Sed illud in primis ante mentis oculos obuerſatur, quod te Creatorem, Dominum, Patrem, & Deum meum, bonum omnis boni, & ſolum bonum animæ meæ tam ſæpe, tam multum, & tam grauiter offenderim. Tibi enim ſoli peccaui, &
1. malum coram te feci. tibi Creatori. cui ego infelix creatura non ſeruiui, ſed creaturæ potius, quàm Creatori miſerabiliter
2. adhæſi. Tibi Domino. à quo perditiſſimus ſeruus rebellaui,
3. vt obſequerer inimicis tuis. Tibi Legiſlatori, cuius voluntatem quam ſequi debebam, vt viuendi normam, turpiter ſpreui, vt irem poſt meas concupiſcentias. cuius leges ſanctiſsi-
4. mas infinities, & grauiſsimè ſum tranſgreſſus. Tibi Parenti optimo, cuius beneficiis innumerabilibus, & immortalibus ingratiſſimus tamdiu extiti. immò illis incraſſatus & impinguatus aduerſum Patrem recalcitraui in grauiſſimis peccatis perſeuerans. cuius amoris oblitus creaturarum & mei ipſius tur-
5. piſſimis amoribus obnoxius vixi. Denique tibi Deo meo optimo, potentiſsimo, iuſtiſsimo, à quo, quantus ſum, totus ſum, & totus pendeo, & in quo tanquam in fine creaſti me, vt tandem conquieſcerem. quia peruerſiſſimo ordine à te diſcedens per fornicationes animæ in me ipſo tanquam fine con-
S. Auguſt. 14. quieui, ciuis Babylonicæ ciuitatis, & ſpontaneus exul cœleſtis
de ciuit c. 28. Hieruſalem, quando per amorem mei aſcendi ad contemptum tui. quæ ſumma eſt à me tibi, & honori tuo illata Iniu-
6. ria. Quod ſi hoc in Devm meum quid in Redemptorem meum? quid in Ieſum meum, qui me ſanguine ſuo pretioſiſſimo ſuum fecerat, eruens de ſeruitute antiqua & noua? cuius ego vitam, immò & mortem, immò & ſanguinē nihili duxi,

immò

immò & conculcaui, & iterum eundem in memetipſo peſſima vita mea crucifixi, & oſtentui habui? quo nomine ſatis digno appellabitur tam infamis,& nefaria cōtumelia? Ecce Domine,quoniam iniquitatē meam ego cognoſco,& peccatum meum contra me eſt ſemper. & tibi ſoli peccaui.

Nec ſolùm cognoſco nunc tantam iniquitatem meam, ſed peccatum meum contra me eſt ſemper, vt ſemper hæreat in memoria, nec vnquam obliuiſcar illius. ſiquidem audio te in Propheta loquentem: *Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me,& peccatorum tuorum non recordabor*, & addis, *reduc me in memoriam, & iudicemur ſimul. quaſi velis*, ait S. Gregorius, *non recordari iniquitatum mearum, ſi ego earum memor fuero.* cauebo ergo ne vnquā quod deliquerim à memoria mihi excidat;aut aliqua obliuione peccata mea obliterem. *Iſa. 43.* *In Pſalm. 4. pœnit.*

Sequitur timor Domini. qui Dauidem ſtimulabat acriter, ac pungebat,cùm dixit: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*S.Gregorius, *ac ſi apertè dicat, hoc ſolum tota cordis intentione efflagito, hoc indeſinenter votis omnibus concupiſco,ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobis ferias* (hoc eſt enim in furore) *vel cum purgandis in purgatorio igne, flammis vltricibus affligas*, & hoc eſt in ira. *Tota die namque contriſtatus ingrediebar, quia cum ſollicito ſe timore mea mens circumſpicit* (ſic idem Sanctus) *modo quæ egit mala enumerat: modo quæ agere neglexit ad memoriam reuocat: modo reprehenſibilia eſſe, in quibus verſatur conſpicit: modo ſibi recta opera adhuc deeſſe perpendit: quia malorum tantorum in ſe remedium non inuenit, triſtitiæ intolerabilis pōdere prægrauata tabeſcit,& tanto ſe durius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius eſſe quod imminet iudicium penſat.* *Timor Domini.* *Pſalm. 6.* *In Pſalm. 1. pœniten.* *In Pſalm. 3. pœnit.*

Sit tertius,dolor. propter quem Dauid;*afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. vt intelligas*, inquit S.Gregorius, *Dauid pœnitentem in anima grauiſſimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miſeriis & paſſionibus afflictum. rugitus autem gemitus eſt cordis cum dolore magno, quia quanto vehementius pœnitentis animum concutit; tanto velocius ad aures diuinæ miſericordiæ conſcendit. dolorem carnis gignit* *Dolor.* *In Pſalm. 3. pœnit.*

 amiſſio

amiſſio pecuniæ & pignorum, cordis dolorem cõfert exterminatio virtutum. Audiat igitur cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne patet cogitationis arcanum. moueant illum lachrymæ tuæ, & quadam illum importunitate quærendi ſemper ad eum alta de profundo cordis ſuſpiria educito. perueniat ad eum dolor tuus, vt dicatur etiam tibi. Tranſtulit Dominus peccatum tuum ob id ſacrificium, inquit, offero tibi ſpiritum contribulatum, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

In Pſal. 4. pænit. Gregorius.

2. Reg. 12.

Spes. Accedit ſpes quarto loco. *conuertere Domine, & eripe animam meam. Saluum me fac propter miſericordiam tuam. quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? dico,* inquit S. Gregorius, *ſi non eripueris me, ait ad te anima mea in morte me futuram. & non ſolùm in morte futuram me præuideo, ſed etiam in inferno deſperationis me ſepeliendam cognoſco. accedo autem ad thronum gratiæ miſericordiæ tuæ, non in alio fiduciam habens, quàm in illa: præſertim autẽ in infinita illa miſericordia miſericordiarum, qua ad me liberandum de cœlis ad terram deſcendiſti, vt me à terra ad cœlum ſubleuares.*

In Pſalm. 1. pænitẽ.

Amor Dei. Ex his quinto exiſtit amor in Deum liberatorem & parentem meum. *Conuertere Domine, & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam. Sicut anima mea,* inquit S. Gregorius, *conuerſa eſt ad te per turbationem pænitudinis, ita tu conuertere ad eam per ſerenitatem miſerationis, & conuerſus eripe animam meam. Impediunt eam vepres carnaliũ delectationum, detinent illam ſecularium illecebræ cupiditatum, ſed tu qui potens es omnia facere ſuperabundanter, quam petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tua manu fortitudinis trahe. vt tibi perfectè adhæream bono meo, tibiq́; ſeruiens laudem inter homines. ſiquidem Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.*

In Pſalm. 1. pænitẽ.

Epheſ. 3.

Propoſitum emendationis. Succedit emendationis propoſitum ſexto loco. *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Quæ ſocietas,* explicat S. Gregorius, *luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?*

In Pſalm. 1. pænitẽ.

2. Cor. 6.

ſicut

ſicut enim qui diabolum ſequitur, Sanctorum collegium affectu, & opere aſpernatur; ita qui Deo perfectè adhaſerit, impiorum conſortium nequaquàm admitttit. diſcedite, inquam, vt amplius non communicem operibus veſtris. Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. malo, inquam, occidi quàm vinci. flagella libenter patior, perſecutiones amplector, viſitationes deſidero, correptiones concupiſco.

Deinde ad confitenda peccata ſeptimo quaſi gradu peruenitur. *Confeſſio. I.* *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. ſi quis,* inquit S. Gregorius, *peccata ſua tecta eſſe deſiderat,* *In Pſal. 2. pœniten.* *Deo ea per vocem confeſſionis oſtendat. præoccupemus igitur faciem iudicis in confeſſione, vt qui tentationi parentes manum effugere non poſſumus iudicis, per confeſſionem mundati clementiam experiamur miſericordis.*

Poſtremum ſit ardens ſatisfaciendi voluntas. *Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.* *Satisfactio. D.* *Qui peccatum ſuum confitendo annunciat,* inquit S. Gregorius, *& pro eiuſdem peccati ſatisfactione cogitare non ceſſat, & quia nullam in mundo inuenit requiem, in conſpectu ſuo habet dolorem.* *In Pſal 3. pœniten.* *Hæc enim ſunt vera humilitatis teſtimonia & iniquitatem ſuam quemque agnoſcere & cognitam voce confeſſionis enunciare, & enunciatam pœnitentiæ ſatisfactione delere. & ideo oculos Deus à peccatoris peccato auertit, quia ipſe illud ſine ceſſatione animaduertit.* *In Pſal. 4 pœniten.* *ob id offero tibi Deus in ſacrificium cor contritum, & ſpiritum contribulatũ, ſed etiam per pœnitentiæ perſeuerantiam, & ſatisfactionis opera humiliatum.*

De perſeuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.

CAPVT XVI.

NON ſufficit pœnitenti, Deo gemitum cõtriti cordis non abſcondiſſe, & apud illum inſtitiſſe ardentibus precibus ad peccatorum ſuorũ veniam impetrandam. oportet adhuc, vt perſeuerat orans, petens,

Sacrificium etiam Miſſæ, quod ad pœnitentiæ donum à Deo impetrãdum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandum eſt, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Sed de tota orationis incipientium ac pœnitentium ratione ſcribit S. Bernardus in hæc verba: *Sunt*, inquit, *quos adhuc peccati conſcientia terret, & cruciat, nondum accepta reſiſtendi virtute, tunc ſcilicet, cùm primum ipſos in peccatorum cœno iacentes ſpiritus veritatis irradiat, & excitans erubeſcere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram ſe gehennam expaueſcentes, quoniam in ſeipſis boni nil inueniunt; aliundè apprehendunt, vnde tegantur. quia ergo timent, & meritò timent per ſeipſos accedere, ſtudent quaſi per alios ſupplicare. tale eſt illud orationis genus, quo ſolemus vti dicentes. Sancte Petre ora pro nobis, & ſimilia. maximè verò illud obſecratio eſt manifeſta; per paſſionem tuam libera nos Domine. hoc eſt genus obſecrationis. At verò iam continendi virtute accepta ſecurus accedit, qui ſibi conſcius fuerit, pro delictis præteritis veniam quærens, & oratione vtens, quæ oris noſtri eſt ratio, quando iam ore ſuo loquitur cum Deo ſuo. Hinc illud eſt, quod Maria Magdalena quanquam non minus humilis Hæmorroiſſa illa, non ſic tamen veretur accedere, ſed rigat lachrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, oſculatur ore deuoto. vnde ſatis liquet, quod iam propoſuerat in corde ſuo, à peccato deinceps abſtinere, & quaſi profluuium ſtabat. quod ſi iam conſecutus es & tu, primum eſt, vt ipſi Domino in oratione loquens recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Deinde poſtquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perſeuerans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad poſtulationes, vt ſecurus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conſeruis tuis audeas petere, quod oportet.* Hæc Sanctus.

Serm. de quatuor modis orandi, &c.

Luc. 7.

Luc. 8.

Perſeuerandum autem eſt pœnitenti, vt in pœnitentiæ operibus, ſic in oratione contriti cordis: & venia criminum à Domino expectanda ſimul & conſcientiæ tranquillitas. qua probabili firmaque coniectura aſſequatur, ſe à Domino in gratiam eſſe receptum. hac enim perſeuerantia dubitandum non eſt, quin à Deo obtineatur quod petitur. quod aliquando qui-

buſdam in hoc ſtatu poſitis diuinitùs demonſtratum eſt, dimiſſa ſcilicet illis eſſe peccata, vt quando id non apertè explicatur, quod ideo fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & ſperemus idem à benigniſsimo Domino nobis reuera concedi. libet autem ad ſpem corroborandam diuinæ huius benignitatis, exemplum ex ſancto Gregorio adferre, qui ita ſcribit: *Noſtris temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Aemilianus appellatus eſt, non inops ſubſtantiæ iuxta mediocritatem vitæ. ſed quia plerumque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodam facinore lapſus eſt, quod debuiſſet valde pertimeſcere, ac de ſuæ mortis immanitate cogitare. reatus ergo ſui conſideratione erexit ſe contra ſe, mundi huius omnia dereliquit, monaſterium petiit. In quo monaſterio tantæ humilitatis, tantæq; ſibi diſtrictionis extitit, vt cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, ſuam cogerentur vitam deſpicere, dum illius pœnitentiam viderent. ſtuduit namque toto mentis anniſu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis ſe lachrymis lauare, deſpectum ſui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. hinc itaque nocturnas fratrum vigilias præuenire conſueuerat, ſub montem ex vno latere ſecretiori monaſterij. Quadam nocte Abbas monaſterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede ſecutus eſt. quem cùm in ſecreto montis latere cerneret in oratione proſtratum, expectare voluit, quando ſurgeret. cùm ſubitò lux cælitus emiſſa ſuper eum fuſa eſt, qui in oratione proſtratus iacebat, tanta claritate, vt tota pars regionis illius ex eadem luce candeſceret. quam Abbas, vt vidit, intremuit, & fugit. Cumq; poſt longum horæ ſpatium idem frater ad monaſterium rediiſſet, Abbas requirere ſtuduit, vbi fuiſſet, & compulit eum dicere quid vidiſſet. At ille compulſus dixit, quando ſuper me vidiſti lucem de cælo deſcendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimiſſum eſt tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, ſed loquendo per vocem, radiando per lumen exemplo ſuæ miſericordiæ noſtra ad pœnitentiam voluit corda conuertere.*

Homil. 34 in Euang.

Ad hunc

Ad hunc ſtatum pœnitentiæ pertinent tres modi orandi B. P. N. Ignatij. præſertim primus. & ſimul, vt ante dixi, omnia primæ hebdomadæ exercitia.

De tentationibus quæ poſt conuerſionem inſurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

CAPVT XVII.

HACTENVS de conuerſione peccatoris ad pœnitentiam, nunc agendum nobis eſt, de ſtatu, in quo illico poſt pœnitētiam collocatur homo. qui non eſt peccatoris ſtatus, ſed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: vt illi inſeruire incipiat in ſanctitate & iuſtitia, & iam Incipientis nomen pœnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum eſt; *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore, & prapara animam tuam ad tentationem.* *Eccleſiaſt. 2.*

Porrò tentatio ad quam ſe præparare debet, qui nouæ huius militiæ tyrocinium ingreditur, varia eſt, & multiplex. nec eadem primò quemcunque Incipientem aggreditur, ſed hunc vna, illum alia, ex occulta diſpoſitione & conſilio Dei. qui vt *1. Corinth. 10.* non permittit nos tentari ſupra id, quod poſſumus; ſic quo ordine exercendi ſimus, ſapientiſsimè, & amantiſsimè permittendo ſaltem prouidet. aliqui enim ſeipſos durè puniendi nimio quodam ardore flagrantes terminos moderatæ pœnitentiæ plerumque tranſiliunt. alij conſcientiæ ſcrupulis mitificè anguntur. alios ad priores voluptates reuocat memoria anteactæ vitæ. alios denique maximè perturbat, & quaſi deiicit de perſeuerandi ſpe virium corporis imbecillitas, & vitę ac diſciplinę Chriſtianæ labor & difficultas, atque adeò ipſa nouitas tentationum. Et vt de ſingulis hiſce tentationibus dicamus, exordiamur à prima, quam excitat immoderatus & impotens

pœnitentiæ feruor. ſiquidem pœnitentiæ ſpiritus vehemens
Pſal. 47. eſt. quippe qui ille ſit, de quo myſticè ſcribitur in Pſalmo: *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. Tharſis*, inquit ſanctus
Lib. 4. *moral. cap.* 17. Gregorius, *exploratio gaudij dicitur. cùm enim vehemens pœnitentiæ ſpiritus mentem occupat, omnem in ea reprehenſibilis gaudij explorationem perturbat, vt nihil ei iam niſi flere libeat. ſpiritus ergo vehemens Tharſis naues conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes noſtras huic mundo quaſi mari deditas ſalubri terrore confundit. dicit ergo Iob noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, id eſt, perpetrationem culpæ non blandimenta ſecuræ quietis foueant, ſed piè ſæuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat.* his cōfectus curis animus, & carnem caſtigationibns macerat, & ſeipſum contra eam,
Serm. 2. *ſuper Vidi Dominũ.* (vt docet S. Bernardus) huiuſcemodi incitationibus inflammat. quid adhuc murmuras caro miſera, quid adhuc recalcitras? & aduerſum ſpiritum concupiſcis? ſi te humiliat, ſi caſtigat, ſi redigit in ſeruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua intereſt, quàm ipſius. ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat imprudentibus & temerariis pœnitentibus. vt ſcilicet timore periculi imminentis perculſi, & in ſpem veniæ erecti inſideant iam veluti equo ſancti deſiderij, feranturque magno impetu in pœnitentiæ opera, ſed ſine fræno prudentiæ. & propterea
Prouer. 19. contingit illis, quod dicitur à Salomone: *Qui feſtinus eſt pedibus, offendit.*

Et quidem aliquid ſine dubio concedi debet pio feruori
Luc. 7. huius ſpiritus vehementioris. propterea enim peccatrix mulier, quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis acceſſit,
S. Auguſt. lib. 50. *homil. homil.* 23. *& in Pſal.* 140. rigans eos lachrymis, capillis tergens, vnguento liniens & oſculans, à ſanctis Patribus vt piè impudens, & importuna, & frontoſior ad ſalutem, quàm fuerat ad peccatum, commẽdatur.
Actor. 9. & Saulus à Domino percuſſus, & conuerſus diuino ſanè inſtinctu tres integros dies ſine cibo potuque vigilat in oratione: & multi alij initia ſuę conuerſionis admirabili in ſeipſos ſeueritate laudabiliter conſecrarunt. ſed tamen pœnitentiæ modus etiam initio eſt adhibendus. quanquam enim præcipiunt

piunt diuinæ literæ, vt otium vitemus, & corpus in ſeruitutem animæ redigamus; nullo tamen modo (ait S. Baſilius) id volunt, vt corpus immodicis macerationibus extabefactum reddamus, ac diſſolutum. Idcirco diaboli tentatio eſt magna ſeipſum cum ſui pernicie excruciare: *Quoties*, inquit S. Bernardus, *ſuggeſſit Satanas anticipare vigilias, quò ad ſolemnia fratrum illuderet dormitanti? quoties produci ieiunia, & diuinis obſequiis eò inutilem reddidit, quò imbecillem? Quoties ad opus manuum pluſquā opus fuerat, incitauit, & fractum viribus cæteris regularibus exercitiis inualidum reddidit?*

1. Corinth 9. *Conſt. monaſticis cap. 5.* *Ser. in Cant. 33*

Quo loco facilè quiuis intelligit, Incipientibus quàm non ſolùm vtilis, ſed neceſſaria ſit ſub prudenti magiſtro aſsidua diſciplina, qua inſtituantur tempeſtiuè ad dignoſcendas Satanæ fraudes easque repellendas. hoc enim ſpectat in hac re aduerſarius aſtutiſſimus, vt dum pœnitentiæ opera pluſquam par eſt, & ſupra vires exercemus, pœnitentia ipſa ſatietatem, & ſtomachum faciat, ab eaque paulatim eò magis abalienemur, quò maiore eam ſtudio prius ſecuti ſumus: & ſi non id, illud certè aſſequatur, vt ſub onere illo grauiſsimo vires corporis ita debilitentur, vt quanquam animus perferendi non deſit, deficiat tamen ipſa valetudo corporis, in qua recuperanda dum ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in curanda carne totus occupetur. *Experti*, inquit S. Bernardus, *eſtis, quomodo quidam qui ante inhiberi, non poterant, (ita in ſpiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum ſpiritu cœperint nunc carne consummentur: quàm turpe nunc iniere fœdus cum ſuis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellum?* His in primis neceſſarium eſt magiſtri præceptum, cui omninò pareant, eiusque iudicio ſtent in corporū ſuorum caſtigatione, ac omnibus aliis pœnitētiæ exercitationibus. ſubdit enim idem: *Scriptum eſt, melior eſt obedientia quàm victima, & auſcultare magis, quàm offerre adipē arietum, id eſt, abſtinentiam contumacium. vnde Dominus per Prophetam: Nunquid manducabo, ait, carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? ſignificans minimè ſibi accepta fore ieiunia ſuperborum, & immundorum.*

Galat. 5. *1. Reg. 15.* *Pſalm. 49.*

Illa igitur Satanæ aſtutia benè nota,& hic exitus hominum imprudenter ſe gerentium initio conuerſionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa ſeueritate. ſed non eſt tamen adhuc eius curatio perfecta,aut animi eius ſanitas in tutò poſita, niſi præterea explorentur accuratè à magiſtro illi affectus, quibus ad eam ſtimulabatur pœnitens,& in fraudem deducebatur.

Hi autem potiſſimùm ſunt timor,deſiderium, ſpes; timor quidem ſupplicij,deſiderium veniæ, & ſpes eiuſdem obtinendæ;magis tamen timor ne deſit tempus ad opportunam ſatisfactionem neceſſarium, deſiderium perfectè ſatisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi,& corporis coniuncta ſint,& ſpes magna, poſſe ſe voti huiuſce ſui compotem fieri, ſi ſe inconſultis etiam & repugnantibus viris prudentibus voluntariis ſuppliciis egregiè confecerit. exemplo multorum, quos tunc pœnitens falſo opinatur, in eodem ſtadio, eodem modo eſſe verſatos. Quare primùm deducendus eſt de falſa illa opinione, docendusque neminem omninò ſine aliorum conſilio, aut prudentia ſingulari diuinitùs immiſſa,hoc iter pœnitentiæ vtiliter vnquam, & tutò, eſſe ingreſſum. Deinde euellenda ex animo eius eſt vana illa, & temeraria fiducia, qua ſibi & ſuis viribus nimium confidit. ſiquidem pœnitentia & ſatiſfactio Dei dona ſunt, & ſi quid in iis ipſis de noſtro eſt, ſine

Ioan. 15. Deo non eſt,ſine quo facere poſſumus nihil. poſtea iuuandus eſt ad timorem, & deſiderium illud moderandum: perſuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, niſi quod dare poſſumus, ſaluis animi,& corporis viribus: velle in primis vt maiorum noſtrorum dictis obſequamur,noſq; in exercenda pœnitentia moderatè prudenterque geramus. denique virtutem ſine prudentiæ norma aut nullam eſſe, aut vitium potius,quàm virtutem. & quia amor proprius horum affectuum dux eſt & parens, aduerſus illum armatum eſſe pœnitentem maximè oportebit. ſed de hoc poſtea.

De ſecunda tentatione quam Incipienti adſerunt ſcrupuli.

CAPVT XVIII.

ALIA permoleſta tentatio accidit plerumque tyronibus vitæ ſpiritualis, dum confeſſuri ſunt Sacerdoti præteritę vitæ peccata, & multò etiam magis poſtquam confeſſi ſunt. eaque ſcrupulis, qui in eorum mentibus oriri ſolent, ex acuratiſſima illa diligentia, quam in cunctis iiſque tam multis, magniſq; criminibus, cordis etiam intimis ſubtilibuſq; cogitationibus, & motionibus aperiendis, adhiberi, neceſſe eſt. cruciari enim ſolet pœnitentis animus formidine quadam, & ſuſpicione ſit ne actio, aut cogitatio, aut affectio illa peccatum an non: dixeritne omnia, an aliquid omiſerit, quod confeſſarium latere non oportuit: explicaritne benè, quid, quo animo, quo loco, quicum, quo tempore, quamdiu, cæteraq; omnia, quæ actionem ipſam circumſtant. Satanas enim qui vt animorum tyrannus timorem omnem excutit à peccatorum animis, dum peccāt, vt in quælibet ſcelera liberè ſe dent præcipites, cū eos è cœno illo emerſiſſe iam videt, mirum eſt, quantoperè laboret, ne diu de vſurpata poſſeſſione deturbetur. atque ideo pœnitentium mentem flagitiorum periculoſa recordatione, & ſpinoſa quadam meditatione quaſi obſidione quadam obruit. timore inprimis adminiſtro & impulſore, vt finem nunquam faciant eadem iterum, & ſæpius peccata confitendi, viuantque vitam acerbam, & hiſce angoribus plenam.

Huius tentationis exigua fit mentio apud antiquiores Patres. ideo fortaſſis quia pœnitētibus illius temporis antiquius nihil erat, quàm poſt cōfeſſionem ritè peractam, operibus pœnitentiæ ſeuerioris, ſibi Deum propitiū reddere. poſterioribus verò tēporibus quibus pœnitentiæ ſtudium adeò refrixit, exerit magis aculeos diabolus aduerſus cōfeſſionem ipſam, vt aut tantum bonum, quantum eſt hoc Sacramentum nobis eripiat,

aut confeſſionem odioſam,& moleſtã efficiat, vtpotè ſcrupulorum ſpinis refertam.antiquos tamen Chriſtianos hac tentatione etiã pulſatos aliquando fuiſſe, ex nobis ipſis diſcimus, & rationi,ac naturæ confeſſionis ipſius conſentaneum eſt. certè

Coll. 10. cap. 9. præceptum Caſſiani huc pertinere videtur, cùm ait: *Cæterùm quod dixiſti,te etiam de induſtria præteritorum peccatorum memoriã retractare, hoc fieri penitus non oportet: quinimmò etiam ſi violenter irrepſerit,protinus extrudatur.* Sanctus Bernardus etiam: *Ad Dominum iam conuerſos non nimis cruciet præteritorum conſcientia delictorum.*

Ser. 3. de S S. Petro & Paulo.

Et verum eſt,ſcrupulos illos,qui nobis gignuntur ex ignoratione tam cordis humani aut noſtri, aut alterius, quàm peccati ipſius,qui nõ pauci ſunt,nec exigui,antiquorum etiã conſcientias pupugiſſe.quod facilè intelliget,qui leget librum decimum confeſſionum S.Auguſtini,cuius ſunt illæ voces: *Contendunt mærores mei mali cum gaudiis bonis, & ex qua parte ſtet victoria,neſcio. heu mihi Domine,miſerere mei. ecce vulnera mea non abſcondo. Medicus es, æger ſum.* Et illæ: *Eripe me ab omni tentatione. non ego immunditiam obſonij timeo,ſed immũditiam cupiditatis.* Item illæ: *Multum timeo occulta mea,quæ norunt oculi tui, mei autẽ non. In his omnibus periculis et laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis ſubinde à te ſanari,quã mihi non infligi,ſentio.* quiddam his ſimile habet idem in epiſtola ſexageſima ſexta.de qua re in ſequenti libro. Hoc ipſum etiam confirmat celebre dictum S.Gregorij: *Bonarum mentium eſt etiam ibi aliquo modo culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt.* qui etiàm tentationem ſcrupulorum in moralibus indicat, vt exponemus capite 21. libri ſecundi.

Cap. 28. *Cap. 37.* *Cap. 28.* *Lib. 12. Regiſt. reſponſ. 10. ad Auguſtinum.*

Poſteriores igitur Theologi hac de re ſcribunt plura. in primis Cancellarius Gerſon, S. Antoninus, & B. Laurentius Iuſtinianus. aſſeruntq; hanc eſſe diaboli tentationem, vtilem quidem Incipienti in ipſo cõuerſionis principio, & propterea à Deo permitti,eo quod obtuſam alioquin hominis mentem acuat ad intelligendas res ſpirituales, & ſtimulis quaſi quibuſdam excitet voluntatem inexercitatam adhuc, ad certamina contra

Gerſon tract. de præpar. ad Miſſam, & de remediis 9. puſillanim. & de diuerſis tẽtationibus. S. Antonin. 1. p. tit. 3. cap. 10. B. Laurent. lib. de diſciplina monaſt. cap. 12. & 16.

contra peccati,& carnis inſidias, purget denique animam tenebricoſis libidinibus ante refertam, & in nouum hoc lumen euocet ſpiritualiter iudicandi omnia, & deinceps ex virtute,& cum circumſpectione viuendi. Cæterùm procedente tempore tentatio hæc perniciosiſſima eſt,& niſi illi opportunè occurſum ſit, periculum homini creat & ruinam. quare quærenda,& adhibenda ſunt remedia, quibus à periculis præſentibus & imminentibus,qui hoc morbo laborat, facilè liberetur. Adferuntur autem à prædictis ſcriptoribus, & aliis, hæc quæ ſequuntur,ad radices ſcrupulorum euellendas inſtituta.

Primum remedium aduerſus ſcrupulos eſt recta,& pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaque ſpes de eius immenſa bonitate, & clementia. ſiquidem cauſſa ſcrupulorum magna eſt diuini examinis ac iudicij metus. apprehendit enim, qui ſcrupulis angitur, Deum vt ſeueriſſimum vindicem ſcelerum, & cui difficillimum ſit, planè ſatisfacere. immò intuetur illum tanquam quæſitorem ſeuerum & acerbum, omnia ad viuum reſecantem. ex quo fit, vt nunquam ad eum accedat niſi inani hac timiditate, & quaſi deſperatione oppreſſus. & ſanè huc ſpectant, vt dicebamus Satanæ conſilia, vt quem ſcrupulis vexat,ita perturbet,& cruciet, vt pertæſus ſpinoſi huius & laborioſi vitæ generis, ſpem omnem abiiciat diutius perſeuerandi, conuertatque animum ad priſtinas voluptates, & liberam à curis viuendi rationem. Igitur aduerſus hoſce Satanæ conatus inſtituat magiſter ſpiritualis Incipientem. efficiatque primùm vt is, quidem Deum tanquam iuſtum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduerſarium, ſibi proponat, miſericordem tamen & benignum, & cui proprium magis eſt miſereri ſemper, & parcere, quàm pœnas de hominibus ſumere. *Sentite de Domino*, inquit Salomon, *in bonitate.* Et Dauid: *Quam bonus Iſraël Deus his,qui recto ſunt corde?* Et Ieremias: *Bonus eſt Dominus ſperantibus in ſe, animæ quærenti eum.*

Primum remedium.

I.

Sap. 1. *Pſalm. 72.* *Thren. 3.*

2. Præterea Dominus tantæ benignitatis eſt, vt ſi nos pœniteat peccatorum, ipſe eorum velit obliuiſci. ſic enim ait a-

Ezech. 18. pud Prophetam: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor.* Iniuriam ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuiſci vult, ſuperſtitioſè recolendo, ei quaſi recognoſcenda proponit. quod facit qui ſcrupulis premitur. &

Rom. 11. cùm (vt ait Apoſtolus) Deum non pœniteat donorum, quibus nos cumulat, ipſe quod iam poſſidet, à Deo repetere non ceſſat, ac ſi adhuc nihil obtinuiſſet.

3. Accedit ad ſolatium pœnitentis, quod ſcripſit Iob, cum

Iob 15. Deo loquens: *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parces peccatis meis.* hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut greſſus dinumerare, non eſt ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac ſi ea veluti in charta deſcriberet, ne excidant, ſed illud potius ea nobis recenſenda proponere, ac de ſingulis dolorem,

Lib. 11. *moral. cap.* 12. quem debemus, concipiamus. *Culpas ergo dinumerat*, inquit ſanctus Gregorius, *cùm noſipſos ad ſingula, quæ fecimus, deflenda conuertit: quas miſericorditer relaxat, quia dum eas nos punimus,*

1. *Cor.* 11. *ipſe nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo atteſtante qui ait, ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* Et in hanc

Pſal. 129. ſententiam ſine dubio ſcribitur à Dauide, dum cum Deo in oratione agit: *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?* vt igitur eximamus hunc ſcrupulum pœnitenti, eximendus eſt ex eius animo ſuperuacaneus timor de nimia Dei ſeueritate, vt iſte euellatur, inferenda eſt recta opinio de paterno in nos Dei amore, & infinita eiuſdem miſericordia. ad quod maximè iuuabit explicatio parabolæ filij prodigi tam a-

Luc. 15. manter à Patre in gratiam recepti, poſtquã diſſiparat ſubſtantiam in flagitiis.

At dicet pœnitens, id quidem rectè, ſi per me præſtitum Deo iam eſſet id, quod ille à me iure ſuo exigit. at quis me certiorem faciet, me verè pœnituiſſe, peccata omnia ex diuino præſcri-

præſcripto ritè eſſe confeſſum, nihilque prætermiſiſſe eorum, quæ mihi Deo in re tanti momenti exoluenda fuerant?

Sit igitur ſecundum remedium, à magiſtro ſpirituali petendum eſſe conſilium, quod vbi ille dederit, in eo omninò quieſcendum eſſe. ſic docent prædicti Doctores, & quicunque hac de re ſcribunt. ſcrupulus enim mentem atque conſcientiam ita perplexam reddit, vt nonniſi perplexè, qui eo laborat, iudicare poſſit, ideoque non rectè, aut ſaltem non tutò. quare docti & prudentis Patris iudicio ſtandum eſt. *Ne innitaris prudentiæ tuæ*, ait Salomon, ſignificans minimè tutum eſſe ſequi propria conſilia in rebus propriis, niſi primùm probentur aliis; quod accidit, cùm nobis non deſunt recta conſilia. at qui ſcrupulorum moleſtiis implicati ſunt, non modò non habent recta conſilia, ſed ne conſilia quidem. quid enim conſilij in tantis tenebris & cogitationum continuo tumultu eſſe poteſt? quare audiendi alij ſunt. quam ad rem diuinitùs concurrit Deus & mirabiliter ſcrupulorum anguſtias tollit, ſtatim ac magiſtri dicto audientes ſumus. *Secundum remedium.* *Prouerb. 3.*

Narrat Climacus monachum cùm ad viginti annos carnem ſuam ieiuniis & vigiliis aſſiduè diſcruciaſſet, vt neſcio quam blaſphemiæ tentationem abigeret. nihil tamen obtinuiſſe donec ſcripto cōfeſſus moleſtiam, quam ſuſtinebat grauiſſimo cuidam ſeni, ab eo benigniſſimè habitus eſt, iuſſuſque vt manum collo ſuo imponeret. quod cùm feciſſet, dixit illi Pater: *Super collum meum ſit frater hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud floccipende, nihilq́ formida.* quo reſponſo ita corroboratus eſt monachus, vt antequàm inde diſcederet, morbus ille prorſus euaneſceret. referunt alij S. Bernardum idem feciſſe cum diſcipulo, quem à ſacroſancti ſacrificij Miſſæ celebratione retardabant ſcrupuli: *Vade*, dixit, *fili, & in fide mea celebres*. quod ille præſtitit, & conſcientiæ tranquillitatem ſtatim adeptus eſt. *Gradu 23.* *Gerſon de præpar. Miſſa.*

At, inquis, da mihi alterum Bernardum, & ego eius ſententiam libentiſſimè amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc ſit ter- *Tertium remedium.*

tium remedium) non alterum Bernardum, ſed eundem fideiuſſorem, qui in Bernardo ſecurum diſcipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiuſmodi dubitationes tollendas loquitur, & conſilium præbet nobis in Patribus ſpiritualibus, quos curæ conſcientiæ noſtræ præficit. quibus idem iubet, vt ex animo, & in omnibus pareamus, illiſque nos ipſos penitus ſubmittamus. quod inprimis neceſſarium eſt ad vincendam, proſternendamq; mentis humanæ ſuperbiam, quæ altera radix, & mater eſt harum conſcientiæ moleſtiarum. ſiquidem ſcrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quaſi coniugatum, fouentur, & creſcunt in animo à proprio hominis ſenſu, atque ſententia, quæ huiuſmodi hominibus ita chara eſt, vt ab ea difficilè admodum aliorum ſuaſionibus deducantur. malunt enim ſibi, quàm aliis omnibus credere. hæc ſuperbia grauius peccatum plerumque eſſe poteſt, quàm culpæ omnes, quas refricat ſcrupulus, indigetque remedio magis, quàm ipſi ſcrupuli. Quare nulla vnquam medicina ſcrupulis reperietur, niſi curetur prius hæc arrogantia, & proprij iudicij amor nimius. curatur autem ſubmiſſione animi, & humilitate, qua homo ſeipſum ſpirituali magiſtro in rebus omnibus ſubiicit, ſententiam propriam, ſeipſum fortiter abnegando, prorſus abiiciens. quod adhuc magis faciendum eſt ab illis, quorum deprauata corporis, capitiſue conſtitutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria ſanitate abducit.

1. Curet igitur magiſter primum, vt huiuſmodi homines illi
ſe totos tradant, committantq; in rebus omnibus ſuam ipſo-
2. rum conſcientiam. Deinde præſcribat examinandæ conſcien-
tiæ, & confeſſionis inſtituendæ leges, à quibus nihil omninò
3. diſcedant. Tertiò, poſtquam vnam aut alteram generalem
totius vitę criminum confeſsionem habuerint, ne tertiam aut
plures amplius cogitent, vehementer interdicat. confeſsiones enim huiuſmodi, quę neceſſariæ iam nō ſunt, ſeges ſunt &
4. materia ſcrupulorum. Quartò tradat orandi modos accom-

modatos

modatos ægritudini, qua laborant, & præſertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè ſperandum de diuina benignitate. oportet autē huiuſmodi homines orationi eſſe deditos, ita tamen vt non inde ſcrupuli nutriantur. Quintò caueat ne vel in libros, vel in homines incidant, qui lectione & cōſuetudine ſua huiuſmodi hominibus nouos ſcrupulos iniiciant, vel impedimento ſint, quo minus veteres deponant. quales ſunt libri, quibus caſus conſcientiæ explicantur, & homines, qui vel natura timidiores ſunt, & minus prudentes, vel cum ipſi auſtero more viuant, omnibus hominibus idem vitæ genus ſuadendum, exiſtimant. Sextò, cùm obſit hominibus, qui ſcrupulorum angoribus implicantur, otium, & vita laboris aut occupationis expers; magiſter omnem adhibeat operam, vt honeſtis occupationibus, & quoad fieri poterit, alienis ab inanibus curis aſſiduè diſtineantur. neque enim deſuefiet vnquam animus à cogitationibus ſcrupulorum, niſi conſuetudine aſſidua aliarum rerum, quæ aptæ natura ſua ſint, animum ab illis abſtrahere. 5. 6.

Quartum remedium.

Superſunt adhuc cauſſæ duæ ſcrupulorum, aduerſus quas totidem remedia proponimus. prior eſt ignorantia, poſterior puſillanimitas. ignorat enim Incipiens multa. ac propterea ſi non habet, qui eum doceat, ſeipſum decipit in multis. vnde originem habet cōſcientia, quam appellant erroneam. de qua nobis agendum non eſt, quia ſcrupulus non eſt, & eius facilis eſt curatio, ſi deponatur ſolū, quod omninò eſt neceſſarium. ſed hæc alij. Alia eſt ignoratio, ex qua exiſtit interdum ſcrupulus admodum moleſtus. adſit nec ne vera & neceſſaria deteſtatio peccati, ſiue contritio. aliqui enim eò quod vel lachrymarum vim non profundunt, vel ſenſum doloris, quem requiri ad contritionem putant in ſe ipſis non animaduertunt, mirificè anguntur animo, exiſtimantque ſe adhuc in Dei gratiam non rediiſſe. His vtiliſſima eſt Gerſonis admonitio: ***Exiſtimant***, inquit, ***aliqui Doctores***, (quibus ille aſſentitur,) ***aliquando non tam meritorium eſſe credere, ſicut velle credere, nec velle dolere*** 1. 2.

N 3 *ſenſua-*

ſenſualiter de peccatis, ſicut velle dolere, & non poſſe. & hoc probatur ex Pſalmo: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* & ita iudicat nos Deus ſecundùm rationis ſuperioris arbitrium, voluntatem & iudicium, & non ſecundùm ea, ad quæ nobis inuitis portio ſenſualitatis inferior adhæſit, & perducit, qualia ſunt volubilitates

Pſal. 10.

3. imaginationũ, & Phantaſiarum. Fallitur etiam Incipiens ignoratione virium & naturæ contritionis, quæ, vt omnes Theologi ſcribunt, tantarum virium aliquando eſt, ob ingentem diuini amoris ardorem, quo interdum pœnitens flagrat, vt nõ ſolùm aboleat omnem culpæ maculam, ſed excoquat etiam omnem illam temporaneam pœnam, quæ reliqua eſt ad remiſſionem culpæ. Quod ſanè Magdalenæ datum eſt à Domino, cùm audiuit, remittuntur tibi peccata tua. & dari adhuc poteſt nobis, ſi per nos non ſtet, quia manus Domini abbreuiata non

Luc. 7.

4. eſt. Laborat denique Incipiens ignoratione multarum aliarum rerum, quibus ſtatuendis Epiikia neceſſaria eſt. Epiikia, inquam, non Incipientis, cuius conſcientiæ & mentis anguſtiæ eam adhuc non capiunt, ſed ſpiritualis magiſtri. qua de re ſanctus Antoninus, qui tradit ſeptem veluti regulas Epiikiæ huius, in gratiam pœnitentis, quas ſibi familiares faciat ſpiritualis magiſter. ex legantur apud ipſum. nos breuitati ſtudemus.

Quintum remedium.

Aduerſus puſillanimitatem ea faciunt omnia, quæ ad propulſandam timiditatem valent. Sunt enim hæ duæ affectiones quaſi vna animi affectio in plures diſtincta gradus. puſillanimitas enim timor eſt animum mœrore deiiciens. hac qui laborat, ſcrupulis maximè obnoxius eſt, & magis adhuc, quàm is qui ſolo timore pungitur. quare puſillanimis curatio longè eſt difficilior, nec niſi magno labore, charitate, & patientia medici ſpiritualis efficitur. Intelligat igitur primùm Incipiens,

1. quid ſit apud ſacras literas hæc affectio, & quo nomine, & loco cenſeatur. *Longanimitati*, inquit S. Hieronymus, *contraria eſt puſillanimitas, de qua ſcribitur. puſillanimis vehementer inſipiens,*

In epiſt. ad Galat. cap. 5.

qui

qui verò patiens eſt & vniuerſa ſuſtentat, vir ſapiens & cum ectaſi multum ſapiens appellatur, vt in prouerbiis quoq; ſcriptum eſt; longanimus, vir multum in prudentia. res hæc nō per hyperbolem dicta accipienda eſt, ſed verè & propriè. faciet autem maximè, ſi à puſillanimi vti debet, animo comprehendatur, ad medicinæ eius principium. quis enim ſe ſtultum intelligens, non ſe alij, qui ſapiens ſit, regendum libenter tradat? certè mens puſillanimis hoc veluti lumine illuſtrata errore opinionis falſę quam de ſe ille habuerat, purgabitur. Prouer. 14. ſecundum 70.

Deinde, manus admouenda eſt ad proſtratam voluntatem eius ſubleuandam, iiſdem nimirum auxiliis, quibus erigitur ad ſpem. qua de re ſuprà dictum eſt. proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deiectionis fouea, ſi incutiatur timor certæ deſperationis, niſi ſe exſuſcitet, & ex extremo periculo extrahat. hic ſiquidem finis eſt puſillanimitatis, & ſcopus diaboli ad eam occultè trahentis. quod S. Bernardus: *Non immeritò,* inquit, *his, quos in anxietate poſitos videmus, amicis noſtris compatimur, quibus vtique dum exitum ignoramus, defectum metuimus. quoniam quidem ſicut ſanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem non confunditur. ſic damnandis & reprobis tribulatio parit è contrario puſillanimitatem, puſillanimitas perturbationem, perturbatio deſperationem. & illa interimit.* Quare elaboret ſtrenuè Incipiens, vt ſcrupulos cùm ſeſe ingerunt, magno animo ſtatim tanquam peſtem abigat à ſe, ſciatque ſe rem non minus gratam Deo facere, ſi eorum importunitati initio fortiter reſiſtat, quàm cùm viriliter dimicat aduerſus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes. à quibus ita abhorreat ipſe, ſicut omnes veri pietatis cultores, qui antè eas extingui curant, quàm exoriantur. 2. Epiſt. 32. Iacob. 1. & Rom. 5.

Denique puſillanimitas cauſa eſt & effectus ſcrupulorum, neſcio deterior ne parens, an filia. facilius certè expugnatur antequam producat ſcrupulos, quàm poſtquam ex ſcrupulis orta in habitum naturamque conuertitur. Ad Satanam autem eludendum cogitet pœnitens cum in ſcrupulis immittendis 3.

Homil. 4. in ep. 2. ad Corinth. abuti contra nos pœnitentia noſtra. nec (vt ait S. Chryſoſtomus) ſufficere illi inducere nos ad apertum peccatũ, niſi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex pœnitentia contracto. *Perquàm autem ridiculum*, inquit, *eſt, & pudendum, vt per medicamenta noſtra ipſe vulnera efficiat. ob id Paulus, non enim ignoramus cogitationes ipſius*. *2. Cor. 2.* De ſcrupulis & puſillanimitate adhuc plura ſecundo libro.

Enitendum pœnitenti ne in priſtina peccata recidat, quæ ſolet eſſe tentatio communis poſt conuerſionem.

CAPVT XIX.

TENTATIO tertio loco explicanda eſt, quæ pœnitenti maximè infeſta eſt, & periculoſa. Concitatur autem à memoria vitæ præteritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam ſtatim ſequitur grauis mœſtitia in voluntate, quod ab ea ſuauitate vitæ per pœnitẽtiam ſe perpetuò excluſum intelligat. *Lib. 24. moral. cap. 7.* *Occurrit*, inquit S. Gregorius, *illa familiaris ſua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum quanto eum diutius tenuit, tanto arctius adſtringit, atque à ſe tardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc ſpiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuerſationis inuitat, hinc vſus vetuſtæ peruerſitatis impugnat: hinc deſiderio ad cœleſtem patriam flagrat: & hinc in ſemetipſo carnalem concupiſcentiam tolerat?* propoſitum eſt autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc mœrore, quaſi funibus duobus, Incipientem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere. qui recidiuus caſus in morbum ſpiritualem animæ eſt grauiſſimus. cui propterea ſalutaria remedia quærenda ſunt.

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ ineſt huic rei. quid enim indignius excogitari poteſt, quàm paulò antè ingemuiſſe, fleuiſſe, Dei miſericordiam infinitam, Sanctos omnes imploraſſe, obteſtatum eſſe, omnia denique miſcuiſſe, vt peccatorum venia impetraretur: & repentè mutato conſilio ſui obliuiſci, Dei gratiam pro nihilo putare, virtuti nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & eſſe, atque fueras, & velle ſemper eſſe volueras? ô præclaram hominum erga Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quam ſi tibi res eſſet cum viliſſimo quolibet homuncione. Cùm legimus, aut audimus Iudæos obuiam proceſſiſſe Chriſto Hieroſolymam ingredienti, & honorificentiſſimè eum appellaſſe filium Dauidis, Regem Iſrael, benedictum qui veniret in nomine Domini, poſtea verò breui interuallo nullam prorſus ob nouam cauſam in contrariam partem verſos, impetu quaſi facto in prætorem exclamaſſe, *crucifige eum*, miramur meritò, & exardeſcimus aduerſus inconſtantiam gentis, inauditamq; barbariem. quid ergo faciendum nobis eſt, cùm intelligimus ita vt res eſt, eundem pœnitentem ad Chriſti pedes abiectum in confeſſione miſericordiam poſtulare, quod peccarit, qui mox in eadem grauioraque peccata relapſus, omnis immemor beneficij, bellum Chriſto indicit, iterumque eum in ſemetipſo crucifigit? reos proditionis deteſtantur homines, & communis lucis vſura priuant; quo ſupplicio ac morte dignũ exiſtimabimus eum, qui non ſolùm ſalutem propriam, ſed etiam Chriſtum ipſum cui nomen in baptiſmo dederat, & in confeſſione reddiderat, nefariè prodit diabolo? & quem conſcientiam expiando, hoſpitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando turpiter eiicit? *An* (vt ait S. Chryſoſtomus) *non ſunt hæc magni odij, & contemptus manifeſta ſigna?*

Primum remedium. *Ioan. 12.* *Homil. 2. in epiſt. ad eph. c. 1.*

Secundum remedium eſt timor. ſiquidem cùm primum peccamus, facilius nobis ignoſcitur. cùm ad eadem ſæpius peccata redimus, difficilior ſine dubio eſt reditus in Dei gratiam: tum quia grauior eſt iniuria, iuſtiorq; Dei à nobis auerſio, tum

Secundum remedium.

O quia

quia noſipſi in ſcelere callum obducimus. denique quia creſcit ſatanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicent patres reſipiſcẽtiam ab tam graui lapſu, nec ferè poſ-
Hebr. 10. ſibilem. in quam ſententiam ſcribit Apoſtolus: *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ cõſumptura eſt aduerſarios.* Quod etiam ex multorũ
Ser. 3. SS. Petri & Pauli. euentu diſcimus: *Eorum,* inqt S. Bernardus, *qui peccant antequam Deũ nouerint, anteq̃ miſerationes eius experti ſint, anteq̃ portauerint iugũ ſuaue, & onus leue, priuſquàm deuotionis gratiam, & conſolationes acceperint Spiritus ſancti, eorum inquam copioſa redemptio eſt, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui poſt conuerſionem ſuam pecca-*
Luc. 14. *tis & vitiis occupantur, ingrati acceptæ gratiæ, & poſt miſſam manũ ad aratrum retrò reſpiciunt, tepidi & carnales facti, aut poſt agnitam viam veritatis retrò eunt, eorum vtique perpaucos inuenias, qui poſt hæc redeant in gradum priſtinum, ſed magis in ſordibus poſiti ſordeſcant adhuc. nec tamen ſi quis eiuſmodi eſt deſperamus de eo, tantum vt ſurgere velit cito. quanto enim diutius permanebit, tanto euadet*
1. *difficilius.* Et hæc ſit prima cauſa difficultatis huius.

2. Altera cauſa eſt quia noſipſi nobiſcũ portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana, vel potius quo veluti altero quo-
2. Pet. 2. dam inferni rudente (vt S. Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia. hæc autem caro eſt, & concupiſcentiæ fomes nobis innatus. quam rationem exaggerat gra-
Ser. 3. ſuper Qui habitat. uiſſimè idem S. Bernardus: *Quid vltra pauendum eſt? vnum vtiq; idq; grauiſſimum peccatum Iudæ, peccatum apoſtaſiæ. Legimus de filiis Iſrael, quia corde redierunt in Ægyptum. nam corpore reuerti clauſum poſt eorũ talos mare rubrum prohibebat. hoc eſt quod ſingulis quibuſq; vehementer timendũ, ne quando fortè eatenus Deum offendant,*
1. Cor. 9. *vt manifeſtè abiiciantur, & euomantur ab eo. neq; enim ſumus Apoſtolo ſanctiores, qui tamen verebatur ne fortè cum aliis prædicaſſet, ipſe reprobus efficeretur. ſed id tamdiu timendum eſt, donec laqueus contritus eſt, donec corpus iſtud animam depoſuerit. nam & ipſum cor-*
Thren. 3. *pus laqueus quidam eſt, vnde & oculus legitur animam deprædari.*

minimè

minimè ergo decet eſſe ſecurum hominem, qui ſecum portat laqueum ſuum.

Tertia ratio timoris eſt ipſa vis & natura peccati repetiti: 3.
quod ſine dubio eſt longè deterius, maiuſque damnum affert animo, quàm febris recidiua corpori. paria ſunt, quia qui in eãdem febrim ſæpius recidit, experitur eam grauiorem ſemper, magiſque frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob efferueſcentem in dies magis vim æſtus illius interni, qui cauſa febris eſt. quare ſic febricitans vt plurimùm deſperatur à medicis. quod idẽ planè accidit animæ, cùm ab æſtu concupiſcentiæ ad priſtina peccata frequenter reuocatur. at hîc præterea aliquid grauius. nam nec febris, nec peſtis vlla eſt quæ ita corpori interitum adferat, vt à Deo reſuſcitandum non ſit ante extremum & generale iudicium. at peccata recidiua eam tyrannidem in animam exercent, vt eam plerumq; penitus perdant, ac tunc extra ſpem ponant ſalutis æternæ vllo amplius tempore recuperandæ. ſiquidem dicitur, ſuper quatuor non conuertam. *Amos 1.*

Tertium remedium eſt horror ab huiuſmodi peccatis. qui *Tertium remedium.* haud ſcio an poſſit in homine excitari maior, quàm quem cõmouent ſacræ litteræ, cum hac de re loquuntur: *Si enim*, inquit *2. Pet. 2.* S. Petrus, *refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. melius enim erat illis nõ cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. contingit enim illud veri prouerbij, canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti. ſi canis*, inquit S. Auguſtinus, *hoc faciens horret oculis tuis, tu quideris oculis Dei?* Et alibi eadem ſcriptura, *Qui nutriebantur in croceis* *In Pſalm. 83.* *amplexati ſunt ſtercora.* Et, *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* *Thren. 4.* *Ioelis 1.* Et, *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ.* Sed legatur caſus huius deploratio apud S. Bernardum: *Pſalm. 37.* *Turpis mutatio ſtudiorum; vt cui ante fuerat ſtudij peregrinantem & exulem animam ſuam ſacris meditationibus tanquam cæleſtibus* *Ser. 35. in Cant.*

paſcere bonis, Dei beneplacitum, & myſteria voluntatis eius inquirere, penetrare deuotione cælos, & mente ſupernas circuire manſiones, ſalutare patres, atq; Apoſtolos, & choros Prophetarum, Martyrumque admirari triumphos; ac ſtupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omiſſis turpi ſe mancipet corporis ſeruituti, ad obediendum carni, ad ſatisfaciendum ventri, & gulæ, ad mendicandum in vniuerſa terra,
1. Cor. 7. *vnde ex ea, quæ præterit mundi figura, ſuam ſemper famelicam curioſitatem aliquatenus conſoletur. exitus aquarum deducant oculi mei, ſuper huiuſmodi animam, quæ cùm nutriretur in croceis, demum am-*
Pſalm. 48. *plexatur ſtercora.* Et paulò pòſt: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt il-*
Geneſ 3. *lis. puto dicerent iumenta, ſi loqui fas eſſet: Ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis.* Quomodo autem coram Deo ſtare debeat diabolus aduerſus huiuſmodi recidentes in iudicij die explicat S.
Tom. 6. Auguſtinus concione ad Catechumenos.

Sed vt hæc remedia vtilitatem afferant Incipienti, iſq; iuuetur ne denuò prolabatur in familiaria peccata; inſtituendus
1. eſt, primùm ne negligens ſit in cura cogitationum, quæ ſtimulant ad veterem vitam replicandam. immo quo illæ magis ſe inculcant menti, eo celerius & fortius reiiciantur. quod præceptum omnium antiquorum patrum eſt, ſed præſertim S. Cy-
Ser. de ieiunio. priani: *Diaboli,* inquit, *titillationibus obuiandum eſt, nec coluber fo-*
Epiſt. ad Euſtach. *ueri debet, donec in ſerpentem formetur.* S. Hieronymi quoque & aliorum: *Nolo* (inquit S. Hieronymus) *ſinas cogitationẽ creſcere, nihil in te Babylonium, nihil confuſionis adoleſcat. dum paruus eſt hoſtis interfice, & nequitia elidatur in ſemine.* Qua de re etiam alibi
2. nobis agendum erit. Deinde aperienda eſt ſpirituali magiſtro mentis turbatio cùm primùm excitatur. quod antè docuimus in primis duobus capitibus huius libri, & conſtans eſt ſancto-
3. rum patrum voluntas. Frequentanda etiam ſunt ſacramenta Confeſſionis & Euchariſtiæ, vt ex vtroque tanquam ex pretioſiſſimo vaſe hauriantur medicamenta animæ neceſſitati accõ-
Pſalm. 103. modata, præſertim verò robur ad reſiſtendum diabolo, & co-
4. natibus eius. Siquidem cœleſtis panis confirmat cor hominis, & vi-

& vinum illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Poſtremò inſiſtendum orationi eſt, & crebrò illa vſurpanda, quæ S. Auguſtino familiaris eſt, *Da quod iubes, & iube quod vis. continētiam iubes, perſeuerantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.* Docet autem idem S. Auguſtinus aduerſus recidiui peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque ex animo repetendam. legantur quæ apud illum ſcripta ſunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigeſima. ad eandem rem pertinent alia quædam quæ poſtea & in hoc & in ſequenti libro tractanda ſunt.

Zachar. 9.

Lib. 10. confeſſ. cap. 29. 31 &c.

Ex ardua & difficili vita ſpirituali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

SANCTVS Bernardus hanc tentationem primam dicit eſſe poſt cōuerſionem. intelligamus nos primam, & præcipuam. eſt enim ex ſe grauiſſima, & ſanè parum refert immorari in definiendo, quo ordine hæ tentationes inſurgunt, cùm S. Auguſtinus hanc ipſam dicat, eſſe ſecundam. Sic autem ſcribit S. Bernardus: *Scimus quia aduerſus eos qui conuertuntur, primum eſſe certamē de moleſtiis corporis conſueuit, caro enim hactenus indomita caſtigari, & in ſeruitutem redigi, nequaquam æquanimiter patitur, ſed adhuc memor recens perditæ libertatis acrius cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, maximeq́; in his pœnis, in quibus eſtis vos quotidie morientes: immo verò morte affecti tota die, quæ & ſuprà vires ſunt, & vltra naturam, & contra conſuetudinem veſtram. Quid igitur mirum? turbant iſta maximè eos, qui necdum conſueuerunt, nec dum ſatis in promptu habent recurrere ad orationes, reſurgere ad meditationes ſanctas, vt ſic releuetur diei pondus & æſtus.* Hanc tentationem ait, nominari in Pſalmo timorem nocturnum, & non noctem, quia non tam afflictio, quæ nocte ſignificatur, quàm timor afflictionis tentatio

Ser. 6. in Pſal. Qui habitat.

In Pſal. 105.

eſt. *Nam & omnes laboramus*, inquit, *cùm tamen non omnes inde tentemur, & qui tentantur multò magis timore futura pœnæ, quàm præſentis dolore læduntur.* Idem S. Bernardus in progreſſu eiuſdem ſermonis adfert adiumenta ad hunc timorem excutiendum.

1. Primum adiumentum continetur illis verbis: *Caminus* inquit, *eſt timor iſte: ſed vt examinet, non exurat, veritas facit.* Et ideo in Pſalmo: *Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à*

Iob 41. *timore nocturno.* Legimus in Iob: *territi purgabuntur.* quia terror tentationis huius animum purgat, ſubitque locum pœnæ peccatis debitæ, ex quo fit, vt pœnitenti timor & turbatio huiuſcemodi ſalutaris pęnitētia ſit, ideoq; à Deo pœnitēti iniici permittitur, vt eo tanquam auri ſanies igne, planè exurantur peccatorum reliquiæ, quæ tam multæ poſt culpæ remiſſionem in pœnitentis animo corporeque ſuperſunt, vt hinc etiam in-

Rom. 8. telligamus, quàm verum ſit quod ait Apoſtolus: *Diligentibus Deum omnia coöperantur in bonum.* quando etiam ex his tentationis ſpinis vua, & ex his tribulis ficus debitæ ſatisfactionis exiſtit.

2. Secundum adiumentum eſt conſentaneum primo. petitur autem ex conſideratione peccatorum, quæ commiſimus: propter quæ æternis etiam pœnis addicti eramus. ex illis igitur tanto Dei beneficio ereptos, quid erit in hac vita tam moleſtum, & difficile quod à rectè viuendo & à pœnitentiæ operibus deterreat? *Nocturnus* (inquit S. Bernardus) *& tenebroſus timor, ſed facile hunc radius veritatis exuperat. ingerit enim oculis cor-*

Pſal. 37. *dis nunc quidem peccata, quæ egimus, vt quemadmodum de ſe Propheta ait, & nos in flagella paratiſſimus annunciantes iniquitatem noſtram, & cogitantes pro peccato noſtro; nunc verò æterna ſupplicia, quæ meruimus, vt in comparatione eorum, quæ euaſimus, vniuerſa, quæ patimur, delicias reputemus.*

3. Tertium adiumentum eſt ex contemplatione cœleſtis beatitudinis, & præmij illius inexplicabilis quod victoribus, & perſeuerantibus tanquam corona certaminis à Deo donabitur. *Nunc*, inquit, *quoq; ingerit cæleſtia præmia, ad quæ tendimus:*

crebrò

crebrò videlicet memorantes, quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Rom. 8.

Sed ex meditatione paſſionis & mortis Domini noſtri Ieſu Chriſti exiſtit quartum, & quidem magnum adiumentum ad timorem hunc omnino abiiciendum. *Nunc etiam*, inquit, *ea quæ pro nobis pertulit Chriſtus. vt crebrò conſiderantes quanta ſuſtinuit illa maieſtas pro inutilibus ſeruis, erubeſcamus non ſuſtinere vel parua pro nobis.* 4.

Alia etiam multa auxilia ſuppetunt ad expugnandum prædictum timorem. cùm nimirum conſideramus, neceſſe eſſe, virtuti operam dare, virtutem autem in difficili re arduaque verſari: virtutes innumeras, ac ſingulares non aliter comparari, quàm ferendo dura quæque & aſpera, dolorem etiam, & infamiam, ſi opus ſit: decipi falſæ opinionis errore, qui exiſtimant, vitam ſanctè traductam plenam eſſe anguſtiis, laboribus, tormentis, ita, vt omnino expers ſit ſuauitatis & voluptatis, cùm virtus non ſit ſine voluptate, & iugum Chriſti ſuaue ſit, onuſque leue: non poſſe ſufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigilias; denique non perſeueraturum vſque in finem hominem hiſce caſtris, aut armis minimè aſſuefactum; cùm nihil ſit difficile volenti, & ipſi cum volumus, rebus alioquin moleſtis & alienis patientia & cõſuetudine aſſueſcamus, idque vt appetitus noſtros expleamus. ſed rem hanc copiosè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti ſubueniendum eſt exercitiis ſpiritualibus de gloria cœleſti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis. *Matth.* 11. *Platus lib.* 3. *cap.* 16.

Ego hîc adiungam quintam tentationem, quæ incipienti in hoc ſtadium iam inuecto occurrere prætereà ſolet, non ſine magni damni periculo, ſi non reiiciatur viriliter. ea autem eſt cogitatio illa, ſe ſuo cùm adhuc viueret ex arbitrio, & appetitui fræna relaxaret, nunquam tot, & tam multas, ſed ne vnam quidem exiguam ex his curis, & moleſtiis expertum eſſe, quibus in hoc ſtatu, hoc eſt in ipſo virtutis aditu, & gratiæ Dei limine acerbè concutitur. Cui reſponderi poteſt, maximam eſſe ten-

ſe ten-

ſe tentationis fructum, quo non vult Deus, eum carere. nam *qui non eſt tentatus, quid ſcit?* inquit Sapiens: hanc viam tenuiſſe ſanctos omnes, tam antiquos, quàm recentiores. Chriſtum ipſum Dei filium dilectiſſimum huius militiæ ducem eſſe & anteſignanum: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiuſque ſequenda veſtigia. denique (inquit Apoſtolus) *eum tentatum fuiſſe per omnia.* rem hanc vtriuſque teſtamenti libris ſignatam, expreſſam, teſtatamque eſſe. vt conqueri poſſit nullus, ſe, cùm vocatus eſt ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatum, & non potius ad laborem, ad tentationem, ad crucem, immo etiam ad mortem pro Chriſto ſubeundam, ſi opus fuerit. iure & candidè igitur ſecum agi, ſi quod prius denunciatum eſt euenire, & quod prædictum eſt fore, iam fieri cernit, & ſentit.

Eccleſiaſt. 34. *Matth. 16.* *Hebr. 4.*

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiares cauſſæ. quarum prima eſt. tentatio exploratio quædam eſt, qua inueſtigat Satanas, quo modo pœnitens ſe habeat in amicitia, quã tum primum cum Deo iniuit. ſtabilis ne illa ſit, an vacillet. at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus eſſe cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixiſſe, & ad ſuum ipſius arbitrium viuere?

Prima cauſa.

Altera cauſa eſt; inuadit Satanas in hominem, quem tentat, & ſumma vi aggreditur, vt eum loco dimoueat, & abducat à certa viuendi ratione. *Peccatorem*, vt ait S. Auguſtinus, *non eſt quod hanc ob cauſam adoriatur. nam poſſidet, vtiturq́; eo, vt libet.* attentat tunc potius hominem Deus, ſtimulatque conſcientiam peccatoris, vt ſeſe colligat, & reſipiſcat. quem ſi audit, illuſtrat continuò gratiæ ſuæ ſplendore, conuertit & reuocat ad virtutem, & ſic attentatum non deſerit, niſi prius ipſe deſeratur. quod poſtremum vt fiat, ad extremã hominis perniciem ſumma vi eodem tempore nititur diabolus, menti tenebras obducens, conſcientiæ ſtimulos obtundens, eamque animo tranquillitatem adferens, qua voluptarię vitę dediti exiſtimãt, maiorem eſſe nullam. quare diabolus tentationes arcet, non admo-

Secunda cauſa. *Serm. de tempore, 85. & 93.*

admouet, cùm peccas. contra verò ſi vitam ſanctam inſtituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. *Primordia ſemper boni pulſat,* inquit S. Chryſologus, *tentat rudimenta virtutum: ſancta in ipſo ortu feſtinat extinguere, ſciens quod ea ſubuertere fundata non poſſit.* *Serm. 11.*

Tertia cauſa eſt illa, quam adfert S. Gregorius, eamque copioſè proſequitur in Moralibus. ſumma eſt. ſemina tentationis in nobis ſunt, ſed occulta quandiu viuimus, aut vitiis dediti, aut negotiorum ſecularium cura diſtracti. ea caput exerunt, ac ſe produnt, cùm primum ſecundùm Deum viuere incipimus. ſed præſtat ad illa, quæ ſcribit, attendere. *Plerunq; conuerſus quiſque* (inquit) *talibus tentationum ſtimulis agitatur, qualibus ante conuerſionis gratiam nunquam pulſatum ſe eſſe, reminiſcitur. non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, ſed quia non apparebat. humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus ſæpe ſibimetipſi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat, neſciat, quia dum per multa ſpargitur, ab interna ſui cognitione remouetur. ſi autem Deo vacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abſcindat, tunc liberè conſpicit, quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque ſi naſcatur in via, itinerantium pedibus conteritur, atq; ipſo vſu tranſeuntium eius ſuperficies, ne appareat, confringitur. ſed quamuis deſuper fruticantes ſpinæ non appareant, ſubtus tamen radix occulta perdurat. ſi autem eum tranſeuntium pedes terere, & calcare ceſſauerint, mox in ſuperficiem ſurgendo progreditur, & per ſpinam prodit in publicum, quidquid in radice viuebat occultum. Ita & in corde ſecularium ſæpe occulta quædam tentationum radix non facilè apparet exurgere, quia veluti in via actionū ſita tranſeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quaſi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuerſionis gratiam à via cordis curarum turba remoueatur, vt nulla actionum inſolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoſcitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè ſpina tentationum.* Hæc S. Gregorius. Certum igitur eſt, in nobis eſſe mali noſtri principium, & domi noſtræ ſcatere fontes tentationū, & periculorum nobis imminentium. Contra nos ipſos igitur

Tertia cauſa. Lib. 24. moral. cap. 7.

arma ſumenda ſunt, & graue bellum gerendum ſemper quidem, ſed principio magis, cùm ferueſcit magis concupiſcentia noſtra, & furit audacia Satanas.

Vniuerſales cauſſæ, & remedia tentationum Incipientium.

CAPVT XXI.

TENTATIONVM antedictarum, & reliquarum omnium quatuor ſunt velut capita, & cauſæ, quas hîc vberius explicare neceſſe eſt, vt facilius, iis inſpectis, quæ ſint ad ſingulas conuellendas, & propulſandas, apta remedia, intelligamus.

Prima cauſa. 1. Reg. 18. Prima cauſa permitrens tentationem Deus eſt. S. Gregorius in illa verba: *Spiritus Domini malus irruebat in Saul,* ait, diabolum dici ſpiritum Domini propter poteſtatem à Deo permittente acceptam, malum autem ex nocendi voluntate. tentationem autem nunquam Deus permittit, niſi ad maiorem ſui gloriam, & noſtram, qui tentamur, vtilitatem. interdũ quidem, vt tentationibus quaſi quibuſdam ſtimulis excitemur ad
1. apperendam quietem cæleſtis patriæ, & ab amore pręſentis vi-
Lib. 23. mor. cap. 15. tæ diſtrahamur. rractat id S. Gregorius: *Plerunque,* inquit, *in eo, quod ad requiem conſtruitur, maior dolor tentationis inuenitur. vn-*
Pſalm. 40. *de rectè per Prophetam dicitur, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. omne quod hic ſibi parauit ad requiem, hoc ei mutaſti occulto iudicio ad perturbationem. quod pio quidem Dei conſilio agitur, vt huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur. via quippe eſt vita præſens qua ad paradiſum tendimus, & idcirco occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria dili-*
2. *gamus.* Nonnunquam verò, vt vnde vires nobis ad pugnan-
2. mor. cap. 26. dum ſubminiſtrẽtur, intelligamus. à Deo ſcilicet, & non à nobis. *Tentatus,* inquit idem S. Gregorius, *non ſolum vires, à quo ſuſcipiat, diſcit, ſed quanta eas vigilantia ſeruet, intelligit. ſæpe enim*

quem

quem tentationis certamē ſuperare non valuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit. nam dum lapſus quiſque ſe in otio remittit, diſſolutam mentem corruptori proſtituit. at ſi eum ex diſpenſatione ſupernæ pietatis tentatio non repentè vehementer irruens, ſed temperato acceſſu erudiens pulſet; nimirum ad inſidias prouidendas euigilat, vt contra hoſtem ſe in certamine cautius accingat. Aliquando verò tentatione 3.
nos affligi permittit Deus in vindictam priſtinæ conuerſationis. *Quem enim diligit Deus, caſtigat, corripit autem omnem filium,* Hebr. 12.
quem recipit. documento autem nobis eſt hac in re Dauid, qui 1. Paralip. 21.
à Deo percuti maluit, quàm ab hominibus. melius inquiens Lib. 2. de conſenſu Euang. in cap. 30.
eſſe, incidere in manus Dei, quàm in manus hominum. hæc porro tentatio ad probandum eſt, non ad ſeducendum, vt au-ctor eſt S. Auguſtinus.

In promptu autem ſunt præſidia aduerſus tentationes huiuſmodi. Primum autem eſt oratio ad Deum, quo ſupplices cum Dauid dicamus: *Ceſſet iam manus tua, & Domine ne in furore tuo arguas me.* 1. Paralip. 21. Pſal. 6.

Secundum ſpes de diuina miſericordia. ſiquidem qui nos 2.
punit pater eſt, qui nunc ſe pro patre, ne poſtea pro iudice ſe- 1. Corinth. 10.
ueriſſimo gerat. porrò quantam ſpem facit nobis dictum illud Apoſtoli: *Fidelis Deus, qui non patietur nos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere?*

Tertium eſt alacriter de manu Domini pœnitentiā, quam 3.
imponit, ſuſcipere, ſiquidem pro commiſſis ſceleribus luenda pœna eſt & quidem æterna, ni reſipiſcamus. quæ igitur ſuauior pœna nobis vnquam accidet, quàm ea quam Deus de nobis per ſemetipſum ſumit dum viuimus? *Durus eſt hic ſermo,* Serm. 3. in Pſal. Qui habitat.
inquit S. Bernardus, *ergo ne durum eſt momentaneum hoc, & leue tribulationis, quod ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ* 2. Corinth. 4.
pondus operatur in nobis? durum eſt breuiſſimo ac leuiſſimo labore cruciatus illos, & tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus valeat cogitare?

Quartum eſt inuicta patientia in huiuſmodi tentationi- 4.

Serm. 7. in Pſal. Qui habitat. bus tolerandis. qua de re idem: *Glorificate dilectiſſimi, & portate Chriſtum in corpore veſtro. onus delectabile, ſuaue pondus, ſarcinã ſalutarem, etiamſi premere aliquando videtur, etiamſi interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiamſi quando in chamo & *Pſal. 72.* fræno maxillas conſtringit, & coërcet omnino fœliciter; eſto vt iumentum. vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. ſcio aliquam ſimilitudinem iumentorum homini commendari, non eam, quæ non intelligendo, & inſipientiæ, ſed patientiæ imitatione cõſiſtit.*

Secunda cauſa. Matth. 4. Secunda tentationum cauſa diabolus eſt, qui propterea aduerſarius, & tentator antonomaſticè nominatur. cuius propoſitum peſſimum eſt. neque enim ſpectat aliud, quàm ruinam, & interitum hominis, animæ præſertim, cuius ſalute reſtaurari ruinas, quas ille edidit in cœlis, iniquiſſimè fert. quidlibet propterea molitur, & agit, vt ſaluti hominum aduerſetur, & eam quibuſcunq; poteſt viribus & artibus impediat. qui quan- *Luca 14.* quam (vt Scriptura loquitur) cum viginti millibus venit ad nos, hoc eſt infinitis machinis, & magno robore, poſſumus nos tamen cum decem millibus, hoc eſt multo minore virtutum numero, imo cum vna Dei gratia occurrere illi, certamque nobis victoriam polliceri. At quibus id armis conſequi debeamus, diſcamus ex his quæ propria Dęmonis ſunt, quibus ipſe quaſi præſidiis nititur ad tentandum.

1\. Primùm quidem aſtutiſſimus eſt Dęmon. *Sed quid ſunt* (in- *Serm. 3. in Pſal. Qui habitat.* quit S. Bernardus) *venatores iſti? venatores vtiq; peſſimi, & nequiſſimi, calidiſſimi, & crudeliſſimi. venatores qui cornu non ſonant, vt audiantur, ſed ſagittant in occultis immaculatum. ipſi rectores ſunt tenebrarum, aſtutiſſimi verſutia, & malitia diabolicæ fraudis. ita vt ſicut eſt ante venatorem beſtia, ſic ad eorum comparationem ſit* *2. Corinth. 2.* *quilibet aſtutiſſimus hominum. præter eos duntaxat, qui cum Apoſtolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei ſapientia datum eſt fraudes deprehendere malignorum.*

Primum ſequi maiorum conſilia. Aduerſus huiuſmodi dolos Dæmonis, qui ſunt planè innumeri, vnico telo nos armat idem Sanctus, cùm ait, loquens cum Incipientibus, de quibus & nos agimus. *Obſecro vos nouella plan-*

la plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis ſenſus ad diſcretionem boni & mali, nolite ſequi cordis veſtri iudicium, nolite abundare in ſenſu veſtro, ne vos tanquam rudes adhuc verſutus ille venator decipiat. obſecro vos humiliamini ſub potenti manu Dei paſtoris veſtri, & acquieſcite eorum conſiliis, qui melius norũt venatoris illius verſutias. De his fraudibus ſuo loco dicemus, nunc inſtituimus Incipientem, qui tutus ab inſidiis diaboli erit, ſi ſteterit conſilio.

Deinde eſt diabolus valde robuſtus, ac potens viribus: *Non eſt*, inquit Iob, *poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei*, & quãtum in ipſo eſt, vires ſuas exerit omnes, vt propterea à S. Petro deſcribatur, *tanquam leo rugiens, qui circumeat quærens quem deuoret.* Præſertim verò aduerſus eos, quos ſibi eripi, & in Dei gratiam, & clientelam traduci videt. Verùm poſtq̃ Chriſti morte & ſanguine victus proſtratuſq; eſt, nobis quidem etiam nunc pugna cum illo eſt, tanquam cum valentiore, ſed quem ligauerit Chriſtus, ita vt iam non vincat niſi volentes. quod tractat S. Auguſtinus: *Ante aduentum Chriſti*, inquiens, *ſolutus erat diabolus. venit Chriſtus, & alligauit diabolum. ſed dicet aliquis. quare adhuc tantum præualet? Verum eſt fratres, quia multum præualet ſed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus dominatur. alligatus eſt enim tanquam innexus canis catenis, & neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe illi mortifera ſecuritate coniunxerit. quàm ſtultus eſt, quem canis in catena poſitus mordet. tu te illi per voluntates & cupiditates noli coniungere, & ille ad te non præſumit accedere. latrare poteſt, ſolicitare poteſt, mordere omnino non poteſt niſi volentem. non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet à nobis conſenſum, ſed petit.* Ergo optimum remedium aduerſus hanc tentationem eſt bona vita cum vigilantia coniuncta.

Secundum, bona vita cum vigilantia.
Iob 41.
1. Pet. 5.
Serm. 197. de tempore.

Sed præſtantiſſimũ etiam remedium contra diaboli quamcunque poteſtatem eſt vera fides in Chriſtum: *In omnibus*, inquit Apoſtolus, *ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.* Et S. Petrus, *cui reſiſtite fortes in fide*, ſcilicet in Chriſtum. mirum enim eſt quàm facilè diaboli vis concidat,

Tertium remedium fiducia in Chriſtum.
Epheſ. 6.
1. Pet. 5.

cidat, ad eius fidei commemorationem, qua tyrãnidem ſuam extinctam reminiſcitur.

Quartum remedium magnitudo animi.

Eſt denique diabolus vt immaniſſimus ex vna parte, ſic ex altera parte timidiſſimus, maximè poſt triumphum, quem de eo tulit Chriſtus Ieſus crucifixus. vt igitur ſi auditur, cum tentat, aſſentientem in animam ſæuiſſimus irrumpit, eamque miſerè labefactat, & exterminat; ſic ſi fortiter repellitur, nihil eſt eo vilius, nihil fractius. quare in acie aduerſus diabolum magno & alacri animo ſtandum eſt: *Reſiſtite*, inquit S. Iacobus, *diabolo, & fugiet à vobis*. Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: *Secundùm ſeptuaginta Myrmicaleon dicitur, leo & formica. formicis enim leo eſt, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hoſtis ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtẽtes debilis. ſi enim eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquam poteſt, ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. aliis ergo leo eſt, aliis formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, ſpirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant.*

Iacob. 4.
Lib. 5. mor. cap. 17.

Tertia cauſa.

Tertia tentationum cauſa nos ipſi ſumus. in primis concupiſcentia: *Vnuſquiſq; enim tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* Aduerſus hunc domeſticum hoſtem ſuſcipiendum bellum initio, & continenter gerendum per continuam abnegationem paſſionum noſtrarum, omniumque prauarum propenſionum, quæ in nobis ſunt. Caſſianus: *Non enim eſt nobis aduerſarius extrinſecus formidandus, in nobiſmetipſis hoſtis incluſus eſt, inteſtinum nobis quotidie geritur bellum: deuicto eo, omnia quæ forinſecus ſunt reddentur infirma, ac militi Chriſti vniuerſa pacata erunt, & ſubdita. nõ habebimus aduerſarium nobis extrinſecus metuendum, ſi ea quæ intra nos ſunt, ſpiritui deuicta reddantur.* Ad hoc autem eſt neceſſarium conſtans propoſitum otiique deteſtatio, & fuga. ſiquidem, vt ait S. Chryſoſtomus, *non lapſus & ruinæ cauſa tentatio eſt, ſed inſtabilitas animi & ignauia, qua plerunq; ſine tentatione homo ſpontè deiicitur.* Inſtituendus eſt autem Incipiens quo modo primis noxiarum cogitationũ, & delectationũ ſtimulis ſtatim ac excitantur, magno ſtudio repugnãdum ſit. Siquidem

Iacob. 1.
Primum remedium abnegatio, mortificatio.
Lib. 5. cap. 11.
Secundum remedium conſtans propoſitum & otij fuga.
Hom. quod nemo læditur niſi à ſe ipſo.
Tertium cogitationum & motuum ſubita repulſa.

ex huius rei ignoratione,& neglectu vel in antiqua peccata reciditur, vel maximè retardatur vitæ ſpiritualis progreſſus. & quia alibi hac de re diſſerendum eſt, id in præſentia indicaſſe ſufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet,& plurimum etiam valet ad fugandum aduerſarium. S. Bernardus: *Credo etiam*, inquit, *ſi cogitationes iſtas, quàm cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, ſed in ſpiritu vehementi animus aduerſus illas excitatur, quoniam inimicus confuſus abſcedet à nobis, nec tam libenter illico reuertetur.* *Ser. de modo orandi 3.*

Quarta cauſa tẽtationum eſt, quicquid extra nos eſt, quod in ſeipſo quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitum flectere, allicere,& à recta ratione poſſit abducere. quę tentationis cauſa latiſſimè patet, & nulla creatura ferè eſt, de qua dici non poſſit illud, quod à Salomone dicitur de iis, ex quibus conflabantur idola: *Creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* Quod alij legunt: *Et in tentationem animabus.* Hoc modo Euam tentauit pomum illud pulchrũ viſu, Ioſeph hera, Berſabee Dauidem, Iudam loculi, quos portabat. non quod creaturæ Dei bonæ non ſint, quando ex illis iiſdem viri ſancti occaſiones capiũt diuinæ laudis, ſed quod hominis natura deprauata ex iis velut aranea ex floribus ſuccũ trahit, quem in venenum vertat. & ne longum faciam, ad hoc genus tentationum reducuntur occaſiones omnes labendi in peccatum, quas offerunt creaturæ, homines præſertim, de quibus non ſine cauſa Dominus: *Cauete*, ait, *ab hominibus.* Et re vera pœnitenti hæc maxima cauſa eſt non perſeuerandi aliquando in propoſito,& operibus pœnitentiæ, quod nimirum ad priſtinas occaſiones oculos animumque conuertat. *Quarta cauſa.* *Sap. 14.* *Geneſ. 3.* *Infrà 39.* *2. Reg 11.* *Ioan. 13.* *Matth. 10.* *Conſt. monaſt. cap. 4.*

Eſt igitur huius tentationis victoria poſita in occaſionibus peccati omnino tollendis. quod fusè perſequitur S. Baſilius his verbis: *Non elaborandum*, inquit, *in moderandis animi motionibus, & corporis affectionibus tantum, ſed quoad fieri poſſit, ab earum etiam rerum congreſſu longiſſimè fugiendum eſt cum primis, quæcunque in conſpectum nobis adductæ, refricata libidinum memoria conſilium rationiſque* *Remedium fuga occaſionum.*

niſq; vim nobis perturbant, atq; confundunt, bellaq; & ſollicitos in animo angores cient. etenim bellum, quod præter voluntatem incidat nobis excipere, fortaſſe neceſſarium ſit: ipſum verò aliquem ſibi voluntarium creare, id verò ſummæ ſtultitiæ eſt. Siquidem ignoſci ei forſitan poſſit, qui in priore illo victus ſit, (nolim autē hoc omnino Chriſti athletis euenire) at qui in poſteriore hoc ſuperatus diſcedat, is præterquàm quod rem admodum ridiculam facit, non meretur etiam, cur ſibi ignoſcatur: quocirca fugiendæ in primis cum mulieribus cōgreſſiones ſunt, collocutionéſque, neq; ad eas vnquàm accedendum. Et cætera quæ ille in hanc ſententiam copioſè diſſerit. S. Bernardus etiam: *Sit,* inquit, *vera compunctionis indicium opportunitatis fuga, ſubtractio occaſionis.*

De reſur. Domini, Ser. 1.

Vltimum remedium eſt perſeuerantia in pugnando.

Ser. in Pſal. Qui habitat. 5.

Ad extremum afferendum eſt remedium omnium, ni fallor, maximè neceſſarium & vtile, patientiſſima inquam tentationis tolerantia, quandiu adeſt, & contra eam pugnæ perſeuerantia: *Hoc enim,* inquit S. Bernardus, *præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſque tentatione victurum, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram ſecurus expectet. qua in re conſideranda eſt nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis diſpenſatio, vt quibuſdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne fortè periculoſiores occurrant: ab aliquibus verò citius liberet, vt poſſimus in alijs, quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri.* De tentationibus proficientium agēdum eſt ſequenti libro.

Vſus Exempla.

CAPVT XXII.

QVONIAM verò vſus optimus eſt magiſter, vſus autem rei qua de agimus, conſiſtit partim in meditatione rerum hactenus explicatarum, & in ſui ipſius diligenti diſcuſſione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hîc eſt à nobis dicendum, ſic videntur meditationis & examinis exempla aliqua

qua ſubiicienda, tam hîc, quàm in vnoquoque extremo libro ſequenti? Quorum ſimilitudinem ſequi poſſit ſpiritualis magiſter, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum eſt in ſpiritu educator.

Exemplum igitur ſit Meditatio de Peccato, ex antecedenti capite ſexto, in hæc puncta diſtributa.

Primum Punctum. Peccatum à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauiſſimè infenſum, & eidē hominem ſummè inimicum conſtituens. I.

Secundum Punctum. Quam ob rem homo propter peccatū, intelligitur dignus qui deſtituatur à Deo, & ſuo modo nihil efficitur, ad extremam ſimul inopiam ſpiritus redactus, gratia nimirum Dei priuatus & gloria. II.

Tertium Punctum. Peccatum hominem facit amicū Diaboli, imò ſeruum eius & mācipium, ac proinde gehennæ ignis hæredem. III.

Quartum Punctum. Peccatum res eſt fœdiſſima, & vt ſcriptura loquitur, volutabrum luti, fæx, putredo, corruptio. IV.

Quintum Punctum. Peccatum eſt animæ Tyrannus, eam duriſſima ſeruitute premens. V.

Exemplum aliud Meditationis eiuſdem de Peccato, ex antecedenti capite decimo quinto.

Primum Punctum. Peccatum eſt iniuria Deo illata à peccatore, contemptio ſummæ maieſtatis eius, dum illius præceptum, voluntatemque ſpernit, præ amore ſui & creaturarum: rebellio item, & quædam quaſi apoſtaſia à Deo. I.

Secundum Punctum. Peccatum eſt pondus grauiſſimum, hominem trahens ac deprimens ad quæque vilia, abiecta, nefaria. II.

Tertium Punctum. Peccatum eſt præcipitium, quo Peccator ni ſtatim reſipiſcat, in alia grauiora ſcelera continuò præcipitat. III.

Quartum Punctum. Peccatum eſt Satanæ regnum, & Tyrannis immaniſſima. IV.

V. Quintum Punctum. Peccatum noſtris viribus eſt omnino inexpiabile, adeò vt (audet dicere S. Bernardus) neceſſe fuerit pro eo, filium Dei hominem factum vulnerari, hoc eſt, ſanguinem profundere, & morte crucis ignominioſiſſima conſumari, nec niſi diuinis eius meritis & gratia, ex eo vlla ratione ſubleuari poſſimus.

Ad hanc normam confici poſſunt meditationes de Beneficio conuerſionis, ex capite quarto & quinto; de Timore ex capite ſeptimo, de Compunctione ex capite octauo; de Oratione pœnitentis ex capite decimo quinto, & decimo ſexto libri huius.

Vſus autem diſcuſſionis ſui ipſius in hoc libro, maximè pendet ex cognitione ſtatus, in quo eſt homo conſtitutus. Si enim adhuc peccator eſt, ſeipſum recognoſcat peccatorē, eum videlicet, quem deſcribit ſuperior meditatio: ſi quærit, aut exiſtimat ſe iam conuerſum à peccato, examinet ſe ad ſigna perfectæ conuerſionis, quæ in capite vndecimo habentur: Si tentationibus pulſatur, habet omnia, quæ ad eas pertinent in capite decimo ſeptimo & ſequentibus, vſque ad finem libri:

Ex his facilè ſeliget magiſter capita examinis ad cuiuſque ſtatum accommodati.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER SECVNDVS.

IN QVO PONITVR DOCTRINA DE ABNEGATIONE, QVÆ PRIMA PARS EST STATVS PROFICIENTIVM.

Progreſſus ſpiritualis donum Dei eſt: hominis tamen ſtudium, induſtriamq́; requirit.

CAPVT I.

DIXIMVS initio primi libri hominum proficientium gradum in ſpirituali viuendi ratione adoleſcētiæ, aut ætati mediæ comparari. Nunc ad huius ætatis explicationem aggredimur. adſit qui incrementum dat Deus. ſiquidem Deus gratia ſua hominem vt creaturam nouam generat ad vniuerſam ſpiritualem vitam; ſic animatum iam, ac formatum deinceps alit, promouet, perficit, vt non ſit volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, vt ait Apoſtolus. qui ob eandem quoque cauſſam ſpiritualem progreſſum augmentum Dei appellat. *1. Corinth. 3.* *Rom. 9.*

Intelligēdum igitur in primis eſt, progreſſum ſpiritualem non minus, quàm conuerſionem à peccato donum Dei eſſe: in qua multus eſt Dauid, & Apoſtolus. Sanctus etiam Auguſtinus in concionibus ſuper Pſalmos. Ex quibus adfero duo. Primū eſt in ea verba: *Legem pone mihi Domine viam mandatorum tuorum: ad hoc*, inquit, *poſcit ſibi legem poni, quæ vtiq; ſi non ei poſita fuiſſet, non in via mandatorum Dei (vt ante dicit) in cordis latitudine cucurriſſet. ſed quia proficiens loquitur, & Dei donum nouit eſſe quod proficit; quid aliud petit, cùm ſibi legem poni petit, niſi vt in ea magis, magisq; proficiat? quēadmodum ſi poculum plenum teneas, & ſitienti dare incipias, & haurit bibendo, & poſcit deſiderando.* Secundum S. Auguſtini dictum eſt in alia Pſalmi verba: *Adoleſcentior ſum ego, & contemptus. Senior*, inquit, *agnoſcatur vetus homo, & nouus iunior. ſenior, qui portat imaginem terreni hominis, iunior qui cœleſtis, quia non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, poſtea ſpirituale. ſit ergo licet quilibet, quantum ad ætatem pertinet cor-* *Coloſ. 2.* *Pſal. 118.* *1. Corinth. 15.*

poris, annoſa vetuſtate decrepitus, iunior erit apud Deum percepta gratia nouitate conuerſus. & in hoc corrigit viam ſuam, in cuſtodiendo verba eius, hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, & ipſa eſt fides, quæ per dilectionem operatur. ſed iſte iunior populus gratiæ filius, homo nouus, cantator noui cantici, hæres teſtamēti noui, iſte iunior non Cain, ſed Abel, non Iſmaël, ſed Iſaac, non Eſau, ſed Iſraël, nō Manaſſes, ſed Ephraim, non Heli, ſed Samuel, non Saul, ſed Dauid, quid adiungat attendite, In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Quid eſt enim à Deo repelli, niſi non adiuuari? mandatis quippe eius rectis, & arduis humana non contemperatur infirmitas, niſi præueniēs eius adiuuet caritas. indebita Dei miſericordia ſanatur debita miſeria noſtra. Inde eſt, quod & corrigit viam ſuam in cuſtodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neq; enim per ſe ipſe poſſet, cùm

Hierem. 10. *Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non eſt hominis via eius, neq; viri, vt corrigat viam ſuam. Et iſte ſuperius optauit, vtinam dirigantur viæ meæ, & hic, In corde meo abſcōdi eloquia tua, vt non peccem tibi: continuò diuinum quæſiuit auxilium, ne in corde eius Dei eloquia ſine fructu abſconderentur, niſi opera iuſtitiæ ſequerentur.*

Ex his illud perſpicuum eſt, orationem ad profectum ſpiritus à Deo impetrandum neceſſariā eſſe. ſi enim donum Dei eſt, certè ab eo, in cuius eſt manu, flagitandum eſt, ſimulque petendum, vt tam difficilis itineris, quod eius inſtinctu ingredimur, ſit ipſe, ſi fas eſt dicere, comes, & dux, quod, vt explicat

In Pſalmum quintum. S. Auguſtinus, fecit Dauid, cùm dixit: *Deduc me, Domine, in tua iuſtitia propter inimicos meos.* & alibi ſæpe. Apoſtolus etiam frequens eſt in huiuſmodi ad Deum precibus, præſertim in gratiam filiorum, quos Chriſto per Euangelium genuerat. *Et hoc*

Philip. 1. *oro,* inquit, *vt caritas veſtra magis, ac magis abundet*: præcipuè ve-

Epheſ. 4. rò cùm ſcribit Epheſiis: *Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtutem, corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati, & fundati.* Nec

Matth. 6. deſunt, qui quod Saluator docuit nos dicere inter orandum,

Fiat

Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra, intelligi velint de optãtibus perfectionem, quales ſunt viri ſpirituales ibi cœli nomine indicati, vt terra imperfecti. *S. Auguſtinus Serm. 48. de diuerſis.*

Et quia orationis non poſtrema pars eſt gratiarum actio, eam familiarem proficienti eſſe debere innuunt ſacræ litteræ, & Patres docent. Ob id enim Apoſtolus ibidem addit: *Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſæculi ſæculorum. Amen.* Et S. Auguſtinus: *Semper magnificetur Dominus: peccator es, magnificetur, vt vocet: confiteris, magnificetur, vt ignoſcat: iam iuſtè viuis: magnificetur, vt regat: perſeueras vſq; in finem, magnificetur, vt glorificet.* *In Pſalmũ 69.*

Gratiarum actioni proficientis coniuncta maxima humilitas eſſe debet, ad declinandum ſuperbiæ periculũ, quæ etiam rectè factis inſidias ſtruit. *Quis ſapiens, & cuſtodit hæc?* inquit Dauid. *Non ſuperbus, non inflatus*, ait S. Auguſtinus: *Quare? quia intelligit miſerationes Domini, & non merita ſua, non vires, non potentiam, ſed miſerationes Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pauit: qui pugnantem aduerſus difficultatẽ peccatorum, & colligatum vinculis conſuetudinis ſoluit, & liberauit: qui faſtidientem verbum Dei, & tædio quodam penè morientem, miſſa medicina verbi ſui, recreauit: qui periclitantem inter naufragia, & procelloſa maris huius diſcrimina, mari placato ad portum perduxit: qui eum deniq; conſtituit in eo populo, vbi humilibus dat gratiam, non in illo, vbi ſuperbis reſiſtit. Quis ſapiens, & cuſtodiet hæc? Vnde cuſtodiet? per humilitatem intelligendo miſerationes Domini, quia vtiq; dictum eſt: Confiteantur Domino miſerationes eius, & mirabilia eius filiis hominum.* *Pſal. 106.* *In Pſalmũ 106.* *Pſal. 106.*

Sed Dei munus eſſe profectum ſpiritus, & quidẽ præſtantiſſimum, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res eſt cum perſeuerantia in recta viuendi ratione, vel eius eſt aſſiduus comes. Perſeuerantia autem donum Dei eſt, quod nullis hominis meritis, ſed ſola, ſummaque Dei benignitate poſſidetur. *Elegi enim vos*, inquit Dominus, *vt eatis, & fructum adferatis, & fructus veſter maneat.* *Ioan. 15.*

Vt verò hoc veriſſimum ſit, poſtulat tamen hic progreſſus ingens

ingens hominis ſtudium, & induſtriam: de qua re Apoſtolus
1. Timoth. 4. cùm Timotheum inſtituit, ſic ſcribit: *Exerce autem te ipſum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia.* Et in hac antiquorum patrum, & monachorum optimus quiſque totum animum, omnemque curam poſuit. Quam ob cauſſam monachi Aſcetę à Gręcis dicti ſunt: & eorum profeſſionem, quam Latini mitiore vocabulo conuerſationem, & diſciplinam appellant, iidem nominant exercitationem, rem ſine dubio propius attingentes. S. Baſilius quoque quæ in hanc ſententiam præclarè ſcripta reliquit, propter eandem rationem Aſcetica, ſiue exercitamenta nuncupauit.

Cap. 3. Partes huius exercitationis (eſt autem hæc altera conuerſio ad Deum, ſub initium primi lib. commemorata) diuina ſcriptura refert. In primis verò principes Apoſtolorum in epiſtolis, quas nos toto hoc libro explicaturi ſumus. Nunc tractationi huic ſatis erit locus S. Petri, quo Chriſtianos recenti adhuc conuerſione feruentes magis inflammat ad viam ſpiritus proſequendam, cùm ſcribit: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles ſine dolo lac cōcupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtaſtis quoniam dulcis eſt Dominus.*
1. Pet. 2. Vbi quamquam Apoſtolus exercitationis huius pleraque omnia capita recenſet, vrget tamen in primis ſtudium, & cupiditatem progreſſionis ſpiritualis. *Concupiſcite,* inquit, *vt creſcatis, ſi tamē guſtaſtis:* quod ſanè ad vniuerſum ſpiritus incrementum, maximo adiumento eſſe, nemo non videt. Cùm igitur huius nos hoc loco generalia fundamenta ponamus, vt hactenus ipſum à Deo, tanquam à capite fluere, quod eius eſt principium, primum conſtituimus, ſic nunc alterum explicemus, quod quidem ab hominis ſtudio, non niſi tamen, Deo iuuante, naſcitur.

Proſi-

Proficientis animum profectus, & perfectionis ſpiritualis maximè ſitientem eſſe oportet, nihilque ei de progrediendi deſiderio remittendum.

CAPVT II.

CONSTANTISSIMA ſententia Patrum, & Theologorum eſt, proficienti neceſſariũ eſſe vehementem voluntatem progrediendi in ſpiritu perfectionis, cui reſpondeat par conatus, viriumque animi, & corporis exercitatio: in hocque maximum eſſe momẽtum ad omnem virtutem. Igitur huius rei cauſæ nunc explicandæ ſunt.

Harum prima eſt diuina voluntas, quæ vult omnes perfectos: *Eſtote*, inquit Dominus, *perfecti, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*. Et S. Iacobus: *Vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes*. Et S. Petrus: *Vt in omni conuerſatione ſancti ſitis, quoniam ſcriptum eſt, Sancti eritis, quoniã ego ſanctus ſum*. ad ſanctitatis autem diuinæ imitationem, altiſſimamque perfectionem minimè peruenitur, niſi magna animi, corporiſque contentione, & labore. ideo idem Dominus hortatur, *Contendite intrare per anguſtam portam*: Et: *Tollite iugum meum ſuper vos*. Quin accendit animos ad vim cœlis ipſis adferendam: *A diebus*, inquit, *Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Et S. Baſilius in Ethicis oſtendit, Chriſtum Dominum in ſuis actionibus exemplo nobis vt eſſet etiam in hac re, nulla perſuaſione, aut euentu à ſuſcepto laborum, patientiæque propoſito dimoueri voluiſſe vnquam, adeo vt Petrum eum auocantem à cogitatione mortis pro nobis obeundæ, peſſimè acceperit, dixeritque illi: *Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi*. & alibi idem S. Baſilius ad Apoſtoli Pauli ſimile ſtudium amplectendum Chilonem commouet. *Huc te*, inquit, *ſuo exemplo inuitat Paulus inter lucta ſpiritualis athletas Agoniſtes longè eximius: qui cùm acquieſcere nollet, tot alioqui officiis vitæ retroacta, ſed vlteriore,*

Prima cauſa. *Matth. 5.* *Iacob. 1.* *1. Pet. 1.* *Leuit. 19.* *Luca 13.* *Matth. 11.* *Ibidem.* *Regula 19.* *Matth. 16.* *Epiſtola ad Chilonem.*

riore, & quotidiana virtutum acceſsione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorum, quæ retrò ſunt obliuiſcens, ad ea, quæ priora ſunt, me extendens, ad deſtinatum proſequor, ad brauium ſupernæ vocationis.

Philip. 3.

Secunda cauſa. Secunda cauſa eſt gratiæ diuinæ natura: eſt enim gratia talis animis hominum, qualis orbi terrarum ſolis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorem, fœcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & ſterilitate vitæ ſuperioris, in nouæ vitæ, & bonorum operum vbertatem conuerſa. Hæc igitur diuina lux ſuas progreſſiones facit, vbi ſemel exorta eſt in animis hominum, & vt alter ſol, quaſi quodam aſcenſu, ad ſpirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux eſt diluculo pœnitentiæ in Incipientibus: eiuſdem augmento in proficientibus illuſtratur animus maiore lumine, & virtutum ſemina mirabiliter augeſcunt. Demùm complebuntur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes, quod ipſum à Salomone ſignificatum eſt, cùm ait: *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſq; ad perfectum diem.* & quia in Eccleſia nunquam deſunt qui ſe ipſos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens,* in incipientibus, *pulchra vt luna*, in proficientibus, *electa vt ſol,* in perfectis. Ad gratiam accedit natura: quæ quanquam à gratia longè, multumque ſuperatur, vt quæ ordine inferior, & humilior eſt, eam tamen à communi vtriuſque parente, & effectore Deo capacitatem accepit, ad virtutem, pietatem, & religionem, vt gratia Dei perfuſa auidiſſimè in res ſupernaturales feratur, ſequaturque motionem, & ductum gratiæ in deſiderio boni in dies maioris, vſque ad immenſum, & infinitum bonũ ſupernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis eſſe dicitur. Et verè à S. Baſilio ſcriptum eſt: *Is genius eſt, ea humanæ vitæ conditio, nunquam contenta acceptis, ſpe alitur continenti, & ſecura præteritorum inhiat futuris.*

Prouerb. 4.

Cantic. 6.

S. Thom. 1. p. q. 12. artic. 1.

Epiſtola ad Chilonem.

Tertia cauſa. Sed vt ad rem propius accedamus, tertia ratio, cur ſemper in deſiderio proficiendi debeat eſſe proficiens, eſt ipſamet natura

tura profectus, & deſiderij. Siquidem vt adſit apta natura, & gratia Dei non parua, ſi velit homo languere, licet illi per naturam præſertim deprauatam, & à gratia quantumlibet ſtimuletur ad res arduas, nunquam tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apoſtolus monet, *ne deſimus gratiæ Dei*; & patrum in hoc deſudat induſtria, vt intelligat proficiens, ſibi ſumma voluntate, & ſtudio in ſpiritus profectum incumbendum eſſe, & tam ardenti deſiderio progrediendi incenſum eſſe oportere, vt non ſolum de eo nihil remittat, ſed nunquam ſe adeò profeciſſe, quin ſibi adhuc magis proficiendum, putet. ſiquidem progreſſus ſpiritus, curſus quidã eſt, de quo Dauid: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Initium viæ huius eſt vita noua in Chriſto, & deſiderium vſque in finem perſeuerandi. Terminus, perfectio, & tandem beatitudo cœleſtis, progreſſiones, & quaſi paſſus quidam ſpirituales, inflammata deſideria, ſtudiaque virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis aſſiduę. Qui hoc curriculum ingreſſus, hæret in primo gradu benè inſtitutæ vitæ, ſi eo contentus nil vltra requirit, otioſus eſt, ſi exiſtimat virtutis perfectionem ſe eſſe adeptum, ſuperbus. quare non proficit hic, ſed deficit. Itaque patres hunc falſæ opinionis errorem conuellunt, dum aiunt, hæc eſſe pugnantia, currere, & reſiſtere in via, & fieri non poſſe, vt progrediatur qui ſe perueniſſe iam putat, aut contrà, perueniat aliquando, cui vltra progrediendi nulla cura eſt. Sic S. Bernardus: *Non vis*, inquit, *proficere? vis ergo deficere. non, inquis, ſed ſic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod eſſe non poteſt.* Et paulò pòſt: *Si proficere currere eſt, ibi proficere, vbi & currere deſinis. vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere non niſi deficere eſt. Vidit ſcalam Iacob, & in ſcala Angelos, vbi nullus reſidens, nullus ſubſiſtens apparuit, ſed vel aſcendere, vel deſcendere videbantur vniuerſi: quatenus palàm daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc ſtatu mortalis vitæ nihil medium inueniri: ſed quomodo ipſum corpus noſtrum continuè aut creſcere conſtat, aut decreſcere; ſic neceſſe ſit ſpiritum aut proficere ſemper,*

Hebr. 12. — Pſalm. 118. — Epiſtola 254. — Geneſ. 28.

aut deficere. S. etiam Auguſtinus: *Quantumcunque hic vixerimus*, inquit, *quantumcunq; hic profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi, iuſtus ſum: qui dixerit, remanſit in via, non nouit peruenire. Vbi dixerit, ſufficit, ibi haſit. Attende Apoſtolum, cui non ſufficit, Fratres, inquit, ego me nō arbitror apprehēdiſſe. Et rurſum dicit: Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit, quemadmodum oporteat eum ſcire. Vnum autem, quæ retrò ſunt oblitus, in ea, quæ antè ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Ille ergo currit, tu haſiſti? ille dicit nōdum ſe perfectum, & tu iam de perfectione gloriaris? Confundantur qui dicunt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge.* Et alibi huiuſmodi hominem apertè ſuperbum appellat; & addit, *Melior eſt peccator humilis, quàm iuſtus ſuperbus.*

In Pſalmū 69. *Philip. 3.* *1. Corinth. 8.* *Sermone 50. de tempore.*

Deſiderij verò humani, ſi deſiderium eſt, ea eſt natura, vt ardens, & actuoſum ſit, nec antè quieſcat cupiditas, quàm obtineatur quod cupitur. Quare ſi perfectionem Incipiens deſiderat, vt deſiderare debet, quieta mente nō erit, niſi cùm ea fruatur in æterna fęlicitate. Interim igitur ferueat deſiderium, vſuſquè virtutis, & quo in ipſo curſu, & contentione procedendi accedit propius, ſentitque magis ſpiritus ſuauitatem, eo etiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hanc enim cauſſam ait S. Auguſtinus, ſanctorum hominum deſideria tam ſancta differri. *Deſiderium*, inquit, *eorum differtur, vt creſcat, creſcit, vt capiat, non enim parum aliquid daturus eſt Deus deſideranti, aut parum exercendus eſt ad capacitatem tanti boni. nō aliquid Deus quod fecit, daturus eſt, ſed ſe ipſum, qui fecit omnia. ad capiendū Deum exercere, quod ſemper habiturus es, diu deſidera.*

In Pſal. 83.

1\. Porrò ad ſemper, dum viuitur in hoc ſęculo, proficiēdum, præter tres explicatas cauſſas, multa ſunt, quæ hominem excitant. Primum eſt ſanctarum animarum, & Angelorum gaudium. *O ſi cognoſceremus*, ait S. Bernardus, *& nos quomodo expectant, & quantum deſiderant aduentum noſtrum, quàm ſollicitè quærunt, quàm libenter audiunt bona de nobis? quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ paſſi ſunt, compaſſionem, quando & ipſi Angeli ſancti nos deſiderant? nonne de vermiculis iſtis, & de puluere iſto*

Bernard. Ser. 2. in Vigilia Natalis Domini.

teſtaurandi ſunt muri cœleſtis Hieruſalem? exultare Angelos fecimus, quando conuerſi ſumus ad pœnitentiam: proficiamus, & feſtinemus de nobis eorum implere lætitiam.

Sed vrget nos magis ad progrediendum illud alterũ, quod addit idem pater: *Currite,* inquit, *fratres, currite, non ſoli Angeli, ſed ipſe Angelorum vos Creator expectat. nuptiæ paratæ ſunt, ſed nondum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur.* Idem auctor eſt alibi, Deum parentem optimum filiorum ſuorum profectibus paſci: *Bonus,* inquit, *pater familias, qui ſuorum domeſticorum curam gerit; maximè in diebus malis, vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ, & intellectus, & ſic nutriens ad vitam æternam. at paſcens nihilominus paſcitur ipſe, & quidem eſcis, quibus libenter veſcitur, profectibus noſtris. Etenim gaudium Domini fortitudo noſtra. Ita ergo & dum paſcit, paſcitur, & paſcitur cùm paſcit, ſimul nos gaudio ſuo ſpirituali reficiens, & de noſtro æque ſpirituali progreſſu gaudens. cibus eius pœnitentia mea, cibus ſalus mea, cibus eius ego ipſe.* 2. *Ibidem.* *In Cantica ſermone 61.*

Exemplum autem Chriſti Domini quos ſtimulos ad currendam viam ſpiritus, tanto duce præeunte, addere debet hominibus? *Ipſe,* ſcribit S. Bernardus alio loco, *hominis, ſeculiq; auctor, quamdiu cum hominibus conuerſatus eſt, nunquid ſtetit? & quidem, teſte ſcriptura, pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes. pertranſiit ergo ſicut non infructuosè, ita non remiſsè, non pigrè, non lento gradu, ſed quemadmodum de eo ſcriptum eſt, Exultauit vt gigas ad currendam viam. porrò currentem non apprehendit, qui & ipſe pariter non currit. & quid prodeſt Chriſtum ſequi, ſi non contingat conſequi? Ideo Paulus aiebat, Sic currite, vt comprehẽdatis. Ibi, Chriſtiane, fige tui curſus, profectuſq; metam, vbi Chriſtus poſuit ſuam. Factus eſt, inquit, obediens vſq; ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, ſi vſque ad mortem non perueneris, brauium non apprehendes. Brauium Chriſtus eſt.* 3. *Epiſtola 254.* *Actor. 10.* *Pſalm. 18.* *1. Cor. 9.* *Philip. 2.*

Huc pertinent exempla etiam ſanctorum hominũ, & quidem omnium, omnes enim inflammatis ſtudiis rapuit charitas ad Chriſti imitationem, & ſuum profectum. nec enim aliter fieri quodammodo poteſt: nam, vt ait Apoſtolus, *charitas* 4. *2. Cor. 5.*

vrget, & ſtatus proficientium libertas eſt quidem à peccato, ſed
L. 2 q 183 art. 4. ſeruitus iuſtitiæ, vt docet S. Thomas, hoc eſt ex iuſtitiæ habitu inclinans ad bonum maius. quod multò adhuc magis verum eſt in religioſis hominibus, qui ſe perpetuis votis ad perfectionis ſtudium obligarunt. Ob id iis præſertim præcipiebat S. Antonius: *Hoc ſit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propoſiti vigore laſſeſcere.* Et moriens hoc idem quaſi teſtamento legauit: *Hodie*, inquiens, *vos religioſum ſtudium arripuiſſe arbitramini, & cœpta voluntatis fortitudo ſuccreſcat.*

S. Athanaſius in vita S. Antonij.

Sed ad hoc ſtudium ſemper proficiendi plurimum iuuabunt hæc duo ſanctorum Patrum conſilia. Vnum eſt, ſi proficiens ſibi certò perſuadeat ſe quotidie incipere. Sic S. Gregorius: *Humana mens*, inquit, *dum igne amoris excoquitur, ſemper in ſe ſeruat claritatem pulchritudinis, quotidiana innouatione feruoris. neſcit enim mens per torporem veteraſcere, quæ ſtudet per deſiderium ſemper inchoare. hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Hinc pſalmiſta, qui ad perfectionis culmen iam peruenerat, quaſi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cœpi: quia videlicet ſi laſſeſcere ab inchoatis bonis volumus, valde neceſſe eſt, vt inchoare nos quotidie, credamus.*

Primum Conſilium. Lib. 22. mor. cap. 20. Epheſ. 4. Pſalm. 82.

Alterum conſilium facit, ne proficiens animo cadat, ſi ſe quantum optat, nondum profeciſſe cognoſcit: nam ſcribit S. Auguſtinus: *Ipſa eſt perfectio hominis, inueniſſe, ſe non eſſe perfectum.* Et S. Bernardus: *Indefeſſum*, inquit, *proficiendi ſtudium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur: & ſtudere perfectioni, eſt eſſe perfectum. atque hæc*, vt ait alibi, *eſt ſciētia Sanctorum, ſcilicet cum Apoſtolo ſentire: Ego me non arbitror apprehendiſſe.* Et quanquam hæc ſcientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen eſt, quàm illa, quæ inflat: *Ergo proficite*, inquit S. Auguſtinus, *fratres, diſcutite vos ſemper ſine dolo, ſine adulatione, ſine palpatione. Semper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id, quod non es: nam vbi tibi placuiſti, ibi remanſiſti.* Et hactenus explicata ſint duo prima principia ſtatus proficientium.

Alterum conſilium. Sermone 50. de tempore. Epiſtol. 254. Lib. 2. de conſideratione. Phil. 3. 1. Cor. 8. Sermone 50. de verbis Apoſtoli.

Proſ-

Proficiens intentionem in Deum, & eius gloriam inprimis dirigit, eamque ab omni alterius propoſiti admiſtione liberam ſeruat.

CAPVT III.

NVNC tertium fundamentum ponamus. Tertium, inquam, explicationis ordine, primum tamen natura, & vſu; & hoc eſt Intentio; quæ mentis oculus à Chriſto domino dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione propoſitum eſſe debeat proficienti, & quo omnes cogitationes, affectiones, & actiones, tanquam ad cynoſuram dirigere debeat. & breuiter reſpondendum eſt. Deus, & ad Deum. Eſt enim profectus, vt antè attigimus, & vberius poſtea proſequemur, ædificij ſpiritualis incrementum, curſus item, & aſcenſio quædam: Deus autem finis ædificij huius eſt, & curriculi terminus. Siquidem, vt ait Apoſtolus, *Omnis ædificatio in Chriſto conſtructa creſcit in templum ſanctum*, hoc eſt in templum Deo habitatore dignum. Et Dauid currentes incitans: *Accedite*, inquit, *ad eum*. Et certè in ſummo faſtigio ſcalarum, quibus cœlum verſus conſcendentes Angelos vidit Iacob, qui apparuit, Deus eſt. Vt intelligat proficiens, ſe per omnes profectus ſui gradus aſcendere ad Deum ſolum, ac non niſi Deum in omni vita ſpectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attentè quæ ſequuntur conſideranda ſunt.

Matth. 6. *Epheſ. 2.* *Pſalm. 33.* *Geneſ. 28.*

Primum hoc ſit. Deus eſt finis hominis, non ſolùm quia eſt finis omnium earum rerum, quæ ab ipſo conditæ ſunt, neque enim Deo quidquam melius eſt, à quo ad agendum moueatur Deus Et ideo dicitur à Salomone: *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*; Sed etiam quia creauit hominem, vnum, qui ex omnibus animantibus Dei capax eſſet, vtpote qui ad imaginem ipſius formatus eſt, & ad ipſius gratiam, & gloriam capeſſendam factus. Ideo S. Auguſtinus: *Feciſti nos, Domine, ad te*,

Primum. *Prou. 16.* *Lib. 1. confeſſionum cap. 1.*

Epiſtola ad Valerianum. *te.* Quod S. Eucherius copioſè declarans, *Primum*, inquit, *inſtituti, atq; editi in lucem hominis officium eſt, proprium cognoſcere auctorem, cognitumq; ſuſcipere; vitamque, id eſt, diuinum donum, in diuinum officium, cultumq; conferre: vt quod Dei munere ſumpſit, Dei deuotione conſumetur: atque id, quod ab eodem indignus cæpit, eidem ſubiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos ſicut ab ipſo, ita ipſi arbitremur. vnde ille planè, magnificeq; perſpicit creatoris noſtri in effingendo homine ſententiam, quiſquis ita intelligit, quod nos & ipſe, & ſibi fecit.*

Secundum. Deinde intelligendum etiam eſt illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem conſequendum homini inſeruire debere. Ideo enim inquit Dauid: *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* (*Pſalm* 8.) Et Apoſtolus: *Omnia veſtra ſunt.* (*1. Cor.* 3.) Et Salomon: *Fidelis viri totus mūdus diuitiarum eſt.* (*Prouerb.* 17.)

Tertium. Ex his duobus conficitur tertium, Deum finem eſſe actionum humanarum. Si enim Deus hominis per ſe finis eſt, hoc eſt, hominis, quia homo eſt, actionum humanarum neceſſe eſt etiam finem eſſe, vt hinc ſapientiſſimè ab Apoſtolo dictum ſit (*Actor.* 17.) Areopagitis, *Homines à Deo in mūdo hoc poſitos, vt quærant Deum, ſi fortè attrectent eum, quia non longè eſt ab vnoquoq; noſtrūm.* Res autem creatas non finem hominis vllo modo eſſe, ſed adminicula ſolum, ad quæ adnitamur, vt ſummum bonū, & finem noſtrum adipiſcamur. Quare perpetuò docet S. Auguſtinus (*Lib. 1. de doctrinà chriſtiana cap. 35. Et 10 de Trinit. cap. 10.*) Deo ſolo, quia finis eſt, frui nos, ceteris rebus vti. Ideo peruerſè, & præpoſterè agit peccator cùm peccat, fruitur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquam in vltimo fine conquieſcit, reiecto interim Deo incommutabili, & ſummo bono, in quo ſolo conditus eſt, vt conquieſcat. *Nec eſt*, inquit S. Auguſtinus (*10. de Trinit. cap. 10.*), *alia vita hominum vitioſa, atq; culpabilis, quàm malè vtens, & malè fruens.* Et ante illum Origenes (*Homil. 1. in Cant. tomo 8. S. Hieronymi.*), *Peccator rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult Deus, nō enim Deus dilectionem horum, ſed vſum hominibus dedit.*

Porrò Deus finis hominis, & actionum eius intelligitur dupliciter. Primum quidem ad vtilitatem, deinde ad honorem, & gloriam ipſius Dei. Vtilitas ab homine nulla poteſt Deo afferri,

ferri, ſed gloria ſolùm. Finis ergo eſt Deus hominis ea ſignificatione, vt homo in rebus omnibus Dei gloriam quærat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudē. Quod à Salomone luculenter explicatur in Eccleſiaſtico; in quo cùm diſſeruiſſet de hominis creatione, dignitate, ornamentiſq; cæteris tum naturæ, tum gratiæ, ad oſtendendum in quem finem ea in vtrumque noſtri generis parentem collata eſſent diuinitus beneficia, addit, *Vt nomē ſanctificationis collaudent, & gloriam in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius.* Et Moyſes: *Faciet te excelſiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam ſuam.* Quod in oratione dominica precari nos docuit Chriſtus, cùm dicimus, *Sanctificetur nomen tuum.* Et apertè Apoſtolus, *Omnia*, inquit, *in gloriam Dei facite.* Et S. Bernardus, *Deo quodammodo inſulſa noſtra obedientia, ſeu patientia eſt, niſi omnium, quæ agimus, vel patimur ipſe ſit cauſa.* Huc dirigere, & quaſi collineare propoſiti ſui intentionem omnem in rebus omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepat, quod oculi huius ſpiritualis animæ lumen obſcurare aliquo modo poſſit. Legatur S. Baſilius in regulis fuſius diſputatis. *Eccleſ. 17.* *Deut. 26.* *Matth. 6.* *1 Cor. 10.* *Sermone de obedientia, & patientia.* *Inter. 5.*

Primò. Maculant autem ſplendorem intentionis humanæ multa. Primum ſi ad quidlibet agendum moueatur homo, ne incurrat damna tàm vitæ huius, quales ſunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates, quàm alterius, vt æterni ſupplicij apud inferos, aut etiam purgatorij ignis. Qui hanc ob cauſſam bene viuit, timore ſeruili ducitur, vt latè docet S. Auguſtinus: quod & alienum eſt à proficientis ſtatu, & actionem alioquin illuſtrem ſua nobilitate ſpoliat, vilemque reddit, & vulgarem. Simili modo ſe habent, qui ad hæc terrena, & caduca bona, tanquam ad mercedem ſuorum rectè factorum, aliquid rectè faciendo intuentur. Legantur quæ ſcribit S. Auguſtinus in illa verba, *Nunquid Iob gratis colit Deum? adhuc ad hoc*, inquit, *prouocamur ab aduerſario, vt gratis Deum colamus, quando ille quærens quod obiiciat, pro magno ſe putauit inueniſſe, quia dixit, Nunquid gratis colit? colis non gratis, vt aliquid ab ipſo accipias.* *In Pſalm. 127.* *Hom. 38. lib. 50. homiliarum.* *Iob 1.*

Secundò. Secundò, peſtis intentionis eſt inanis gloria, quam tanto-
Matth. 6. perè deteſtatur Dominus in Euangelio: *Attendite*, inquit, *ne iu-
ſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alio-
quin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.*
Et alibi ſæpe, præſertim cum præcipit de eleemoſynis, de ora-
tionibus, de ieiuniis. Hæc autem bonis actionibus hominis fa-
cilè, & ferè ſemper inſidiatur innumeris ꝓpe rationibus, quas
S. Gregorius ad tria capita reuocat. *Bona*, inquit, *noſtra tribus
Lib. 1. moralium cap. 29. modis antiquus hoſtis inſequitur, vt videlicet hoc, quod rectum co-
ram hominibus agitur in interni iudicis conſpectu vitietur. aliquan-
do namq; in bono opere intentionem polluit, vt omne quod in actione
ſequitur, eò purum, mũdumq; non exeat, quò hoc ab origine perturbat.
cùm enim facilia ad decipiendum corda hominum conſpicit, eorum de-
ſideriis auram tranſitorij fauoris opponit, vt in his, quæ recta faciunt
ad appetenda ima tortitudine intentionis inclinentur. Vnde rectè ſub
Iudææ ſpecie de vna quaq; anima miſeræ intentionis laqueo capta, per
Thren. 2. Prophetam dicitur, Facti ſunt hoſtes eius in capite. Cum verò hi hoſtes
intentionem vitiare non præualent, in via poſitos laqueos tegunt, vt
in eo, quod bene agitur, cor exaltans ſe ex latere ad vitium deriuetur.
Sæpe enim bono operi, dum laus humana obuiat, mentem operantis
immutat. Vnde Pſalmiſta, In via hac, qua ambulabam abſconderunt
Pſalm. 141. *Hier. 41.* ſuperbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibuſdam, cùm veniſſent,
inquit, ad medium ciuitatis, interfecit eos. Cùm verò antiquus hoſtis
nec in exordio intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, du-
Pſalm. 55. riores in fine laqueos tendit, quos Propheta conſpexerat, cùm dixit,
Ipſi calcaneum meum obſeruabunt. Tota ergo virtute perſpiciendus
fluuius operis, ſi purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura ſer-
uandus eſt à malitiæ puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione re-
ctum hominibus oſtentat, apud ſemetipſum per vitium prauæ inten-
tionis intorqueat. Curandum itaq; eſt, ne bona noſtra pauca ſint, ne in-
ueniamur ſteriles, ne indiſcuſſa, ne inueniamur vecordes.* Vide etiam
Cap. 21. D. Bernardum in tractatu de paſſione domini.

S. Auguſtinus hoc idem argumẽtum tractans, dicit, Dauid
Pſalm. 118. contra inanem gloriam orando pugnare, cùm ait: *Auerte ocu-
los meos, ne videant vanitatem. Non quia*, inquit, *ipſa laus humana
culpan-*

culpanda ſit (nam quid tam optandum eſt hominibus, quàm vt eis placeant, quæ debent imitari?) ſed propter ipſam laudem bene operari, eſt vanitatem in ſuis operibus intueri: quandoquidem & ipſa ab hominibus laus homini iuſto quantacumq; prouenerit, non ibi eſſe debet eius finis boni, ſed etiam ipſa referenda eſt ad laudem Dei, propter quam bona faciunt verè boni. Denique in eodem ſermone Dominus dixerat, ſic *Matth. 5.* *luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Vbi finem poſuit in gloria Dei. Non ergo ſit finis boni noſtri operis in laudibus hominum, ſed ipſas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quidquid in nobis ſine laudantis errore laudatur.* Addit *Sermone 27. de* idem pater alibi: *Hoc ſi quæris, vt glorificetur Deus, noli timere, ne* *diuerſis.* *videaris ab hominibus. Etiam ſic intus eſt eleemoſyna tua in abſcondito, vbi ſolus ille eſt, cuius tu gloriam quæris, te videt hoc quærere.*

Duo igitur nobis præſtanda ſunt, vt intentionem puram, integramque ſeruemus. Vnum eſt diſcutere diligenter nos ip- 1.
ſos initio actionis, & poſtea circumſpicere in progreſſu, & termino eiuſdem. Et eſt S. Gregorij monitum. Alterum eſt S. Au- 2.
guſtini, ſubſternere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex rectè factis nobis poſſit accedere.

Reſtat vltimum maximi momenti, in quo ſumma inten- 3.
tionis rectæ perfectio poſita eſt, & quod eam non ſolùm macula, ſed omni maculæ ſuſpicione liberat. Ita nimirum in omni vitæ inſtituto, & actione ferri intentione in Deum, vt nihil omnino nec ipſa cœleſtis beatitudo, aut quidpiam quæratur aliud, quàm Deus ipſe, eiuſque diuinæ voluntatis beneplacitum. S. Auguſtinus ſic habet: *Cauere debemus, ne ad præmium dili-* *Sermone 38. lib. 50. homil.* *gamus Deum. Quidquid tibi aliud dederit, minus eſt, quàm ipſe. colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias. gratis cole, & ipſum accipies.* Et alibi: *Nec illud, quod tibi pro magno præſtat Deus, præponas illi, qui* *Sermone 32. de tempore, cap. 4.* *præſtitit: quod enim dulcius à Deo præmium, quàm ipſe Deus?* S. etiam Chryſoſtomus rem hanc grauiter, & frequenter prædicat: *Hoc* *Lib. 2. de compunctione.* inquit, *parum quod agere videmur, nec ita honeſtè, & emendatè ge-*

rimus, vt decet liberos, ſed prius requirimus, ſi mercedem habeamus, an non. Inuerecunda ſatis, & non tàm libero digna vox, quàm mercenario. Quid agis, ô homo? quid ineptis? ad hoc creatus es, vt conditori tuo placeas, vt domino tuo ſeruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam adhuc præter hoc ipſum, quod placere meruiſti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonum ſit placere Deo. Si enim ſcires, nũquam aliud aliquid extrinſecus mercedis, aut muneris expeteres. Neſcis quia maior augetur tibi merces, quando non ſpe mercedis operaris, ſed ſtudio placendi?

Homil. 5. in cap. 2. Rom. Et homil. 42. 1. Cor. 6. Et alibi: *Maior tibi merces, ſi modò citra mercedis ſpem feceris. Ob hoc Deus & gehennam comminatus eſt, & cælorum regnum promiſit, vt à nobis ametur. Amemus igitur illum, vt amare quidem par eſt; hoc enim magna certè merces eſt, hoc cælorum regnum, & voluptas, & delitiæ, & gloria, & honor: hoc lumen, hoc beatitudo infinita.*

Sed ad extremum huius dogmatis adeo præclari ratio explicanda eſt ad hunc modum. Vniuerſum malum, maliq́ue periculum, quod intentioni humanæ in vſu virtutum occupatæ imminet, creatur homini ab amore ſui, qui quaſi lucifer alter ſeipſum Deo in mente hominis opponit, exigitq́ue (id quod ſoli Deo debetur) actionum eius omnium finis eſſe, & haberi, & quod eſt maximo animorum ſenſu deplorandum, re ipſa id à peccatoribus obtinet. *Lib. 2. mor. cap. 27.* quod à S. Gregorio ſubtiliter ſcribitur in hæc verba: *Nonnunquam amor ſuus ſe menti ingerit, eamq́; latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit. Et quo ſe totam auctori reddere negligit, eo in ſe iuſtitiæ viri cõtra dicit.* *Lib. 11. de Gen. ad literam cap. 15.* Et à S. Auguſtino breuius, ſed expreſſius, cùm amorem hunc proprium & priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitq́ue vt ſe deflectat homo ad ſe ipſum, commodumq́ue ſuum in rebus omnibus conſectandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduerſus Deum, cui, vt antè diximus, ob hanc cauſſam iniuriam maximam facit, qui peccat.

Amo-

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorij, & S. Auguſtini, ſed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chryſoſtomo. nihil enim intentionem hominis ab omni contagione terrena magis liberat, quàm ſi nulla propriæ vtilitatis ratione habita in ſuſcepto propoſito conſtanter perſeueret, frequentique conatu, & exercitatione animum aſſuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ illum abſtrahant ab omni re, quæ Deus non eſt. Aduerſus amorem hunc nobis eſt magni animi contentione certandum. Sed id quo modo, & quibus auxiliis fieri debeat, poſt dicemus.

Proficiens intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

CAPVT IV.

NIHIL repugnat Deum finem eſſe hominis, & actionum eius, & eiuſdem etiam finem conſtitutum eſſe Chriſtum Saluatorem, & Dominum noſtrum à Patre. Siquidē omnia dedit ei Pater in manus, & eum *Ioan. 13.* conſtituit hæredem vniuerſorum. Quare omnia per ipſum, & *Hebr. 1.* propter ipſum facta, ſacræ literæ tradunt, & ipſe ſe appellat A, *Hebr. 2.* & Ω, principium, & finem. Eſt autem finis hominis Chriſtus, *Apocal. 22.* quoniam caput eſt Eccleſiæ, quæ ſub eius ſignis militat in terris, & in qua ipſe de inimicis triumphans, regnum ſibi ſempiternum ſtatuit, quod tamen, vt ait Apoſtolus, tradet tandem Deo, & Patri, tamquam fini omnium vltimo, & maximo do- *1. Corinth. 15.* minatori. Finis igitur eſt ſub fine, finis tamen.

Sed ob aliam etiam cauſſam finis eſt Chriſtus, quia nimirum exemplar eſt virtutum omnium, & idea perfectionis, ad quam ſolum, vel maximè intueri debet quicumque virtutis, & perfectionis ſtudioſus eſt, vt eius in ſe ipſo imaginem expri-

mat. *Donec occurramus omnes*, inquit S. Paulus, *in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Et vt intelligamus, id in primis Apoſtolum dictum velle proficientibus, addit: *Veritatem facientes creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam adminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.* Et ibidē, hoc ipſum dicit eſſe, Chriſtum didiciſſe, & in eo edoctum eſſe. Hanc finis in Chriſto rationem affert S. Gregorius, cùm exponit titulum Pſalmi ſexti, *in finem. Id eſt*, inquit, *in Chriſtum, qui eſt initium, & finis. Chriſtus finis dicitur vel quia eſt conſummatio Legis, & Prophetarum, vel quia bonorum omnium perfectio eſt, quia nullum bonum perficitur, niſi quod in ſummo bono ſolidatur. Sicut enim nobis nō ſufficit alios bonos quærere, niſi ſtudeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior quæritur: quia omnis creatura eo, ſub cuius pedibus omnia à Patre ſunt ſubiecta, inferior inuenitur.*

Ephes. 4.

In prologo 7. Pſalmorum pœnitentialiū.

Sed Chriſtum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum eſſe, prçterquam quòd ex ſacris literis intelligitur, dicitur etiam à Patribus, S. Auguſtino præſertim, & S. Baſilio, & ita fieri, planè neceſſe erat. nam quanquam non deerant, qui de virtutibus diſſererent, & benè, beateque viuendi præcepta traderent; ij tamen primùm nō de omnibus diſputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera caſtitate, cuius expertes fuerant etiam Philoſophi. *Quare Saluator*, inquit S. Auguſtinus, *docuit primus humilitatē, docuit primus caſtitatem.* Deinde quæ docuerunt, qua errorum labe ſunt aſperſa? legantur politica ipſorum, & Senecæ tractationes: quàm multa, eaque præclara de virtutum actionibus, & vſu per ignorantiam prætermiſerunt? ac, vt dicam breuiter, perfectionis rationem, & vim ne ſomniarunt quidem. Denique quantamcunque ſanctitatem ſimularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui aperta ſunt animorum penetralia, minus ſanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quando etiam ſanctiſſimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Chriſtum coluerunt,

Lib. de fide, & ſymbolo, cap. 4. lib. 83. Quæſtionum q. 25. & q. 42. Conſt. monaſt. cap. 2.

Homil. 33. 50. homilarum.

luerunt, grauiſſimos fuiſſe lapſus, non ignoramus: & nullus adeo inſigni virtute claruerit, qui abſque mendacio diceret: *Mundus ſum à peccato.* ſolus igitur Chriſtus liber à culpa is fuit, *Prouerb. 20.* à quo exemplum virtutis omnis petendũ eſſet. ſolus ipſe perfectionis auctor, & magiſter. *Omnis virtus noſtra*, ait S. Bernardus, *tàm longè eſt à vera virtute, quàm longè eſt ab ea forma, quam verbo, & exemplo commendauit Chriſtus præſens in carne.* *Serm. 4. de aduentu.*

Sed quàm multa antè incognita docuerit Chriſtus de virtute, de moribus, teſtes ſint Euangeliſtæ, qui eius cõciones accuratè deſcribunt de timore gehennæ, de ieiunio, oratione, eleemoſyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, ſpe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferentes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcunque deſiderio, amore æternę vitæ, obedientia, caſtimonia, virginitate, paupertate, affectionũ prauarum mortificatione, abnegatione ſui, octo denique illis actionibus à communi hominũ ſenſu remotiſſimis, in quibus vitæ prçſentis beatitudinem collocauit. teſtes ſint Chriſti diſcipuli in ſcriptis ſuis de eadem Chriſti diſciplina ſubtiliſſimè ſupra humanam intelligentiam diſputantes. *Matth. 5.* Teſtes denique omnes Patres tam Latini, quàm Græci, qui non in doctrina ſolùm, ſed etiam in vita Saluatoris & moribus inaudita, & admiranda virtutis exempla paſſim obſeruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei ſpecimen aliquod, affero ex vno S. Auguſtino locum: *Satellites*, inquit, *voluptatum diuitias pernitiosè populi appetebant: pauper eſſe voluit. honoribus, & imperiis inhiabant: Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant: tale coniugium, polemq́; contempſit. contumelias ſuperbiſſimè horrebant: omne genus contumeliarum ſuſtinuit: iniurias intolerabiles eſſe, arbitrabantur: quæ maior iniuria, quàm iuſtum, innocentemq́; damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atq́; cruciatus eſt. mori metuebant: morte mulctatus eſt. ignominioſiſſimum mortis genus crucem putabant: crucifixus eſt. omnia, quæ habere cupientes non rectè viuebamus, carendo vilia fecit. omnia, quæ vitare cupientes à ſtudio* *Libro de vera religione cap. 16.*

dio deuiabamus veritatis,perpetiendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi poteſt, niſi dum appetuntur ea, quæ ille contempſit: aut fugiuntur ea,quæ ille ſuſtinuit. Tota itaque vita eius in terris per hominem, quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morum fuit. Hæc ille.

Atque hæc cauſſa eſt, cur Chriſtus ſol iuſtitiæ, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis ſacris. Ipſe eſt enim luminare illud magnum, vt S. Chryſoſtomus exponit, de quo apud Prophetam ſcriptum eſt: *Populus, qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Ipſe, qui poſitus eſt in ſignum, ſicut Moyſis ſerpens, ſanans omnem infirmum, & omnia ad ſe trahens. Proficientes autem in primis Apoſtolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cùm ſcribit: *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen reſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum.* Quo loco illud ex S. Gregorio commemorandum eſt. cùm enim dixiſſet, veteris teſtamenti Patres contemplatione myſteriorum redemptionis exultaſſe, addit, *penſemus itaque ſi mentes ſpiritualium patrum in illo delectatæ ſunt, qui nec dum venerat, ſed prævidebatur, cuius reatus ſit eius vias, eius exempla, eius monita, poſtquam venit, & redemptionem exhibuit, non amare?*

Homil. 5. in Matth. Eſaiæ 9. Matth. 4. Ioan. 3. Infra 12. Hebr. 12.

Homil. 12. in Ezechielem.

Sed hîc non eſt prætermittendum id, quod ex S. Bernardi ſermone quodam accepimus. Intentio motio voluntatis eſt. nō mouetur autem voluntas niſi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor voluntati erga Chriſtum ineſſe poteſt, & vtriuſq; explicatio ad intentionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor eſt incipientium: ſecundus eſt proficientium. Quare quamuis initio liceat homini priore amore in Chriſtum ferri, deinceps tamen perfectionis ætate procedente, poſteriorem ſequi neceſſe eſt. Sic autem ſcribit S Bernardus: *Nota*, inquit, *amorem cordis quoddammodo eſſe carnalem, quod magis erga carnem Chriſti, & quæ in carne Chriſtus geſſit, vel iuſſit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiuſmodi amore ſermonem compungitur. nihil audit libentius, nihil legit ſtudioſius, nihil frequentius recolit, nihil ſuauius meditatur. Inde holocauſta orationum tanquam ex adipe vituli ſaginati impin-*

Sermone 20. in Cantica.

impinguat. adſtat oranti hominis Dei ſacra imago aut naſcentis, aut lactentis, aut docentis, aut morientis, aut reſurgentis, aut aſcendentis, & quidquid tale occurrerit, vel ſtringat neceſſe eſt animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, deſideria ſedet. Ego hanc arbitror, inuiſibili Deo fuiſſe cauſſam, quod voluit in carne videri, & cum hominibus homo conuerſari, vt carnalium, videlicet qui niſi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad ſuæ carnis ſalutarem amorem affectiones retraheret, atq; ita gradatim ad amorem perduceret ſpiritualem. non ne in hoc gradu adhuc ſtabant qui dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? ſolo profectò corporalis præſentiæ amore reliquerant omnia, adeò vt ſalutaris futuræ paſſionis, & mortis ne audire quidem verbum, æquanimiter ſuſtinerēt, ſed nec gloriam aſcendentis poſtmodum niſi cum graui mœrore ſuſpicere. Itaque in ſola interim gratia præſentis ſuæ carnis eos ab amore omnis carnis ſuſpenderat. Monſtrabat autem eis poſtea altiorem amoris gradum, cùm diceret, ſpiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Puto hunc aſcenderat iam, qui dicebat, Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus. nam aliàs quidem nequaquam ſine Spiritu ſancto vel in carne diligitur Chriſtus, et ſi non in illa plenitudine: cuius tamen menſura deuotionis hæc eſt, vt totum cor illa ſuauitas occupet, totum ſibi ab amore vniuerſæ carnis, ac carnalis illecebræ vendicet. hoc quippe toto corde diligere eſt. Alioquin ſi carnis meæ quamlibet conſanguinitatem, vel voluptatem fortè præfero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, quæ in carne manens verbo, & exemplo me docuit, non ne liquidò conſtat, quod toto nequaquam diligo corde, cùm id diuiſum habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad propriam? Deniq; qui amat patrem, aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus, & qui amat filium, aut filiam pluſquàm me, non eſt me dignus. Ergo, vt breuiter dicam, toto corde diligere eſt omne, quod blanditur de carne propria, vel aliena, ſacroſanctæ eius carnis amori poſtponere. in quo æquè mundi gloriam comprehendo, quia gloria mundi gloria carnis eſt, & qui in ea delectantur, carnales eſſe non dubium eſt. Licet verò donum, & magnum donum ſpiritus ſit iſtiuſmodi erga carnē Chriſti deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amo-

Matth. 19. Luca 18. Ioan. 6. 2. Corinth. 5. Matth. 10.

quin deformes,& fortaſſis monſtroſi, propter illas tamen nobis cariſſimi,& amiciſſimi ſunt.

Exempla amoris carnalis erga Chriſtum Dominũ, quem S. Bernardus laudat, multa ſunt apud poſteriores, pioſque auctores contemplationũ de vita,& paſſione Chriſti: inter quos libros principem locum aliqui aſſignant illi, quem S. Bonauẽtura inſcripſit Stimulum diuini amoris. Cęterùm proficiens ne primo amori inſiſtat, ſed eo quaſi fundamẽto iacto, aditum ſibi faciat ad ſecundum, dicatque cum Apoſtolo: *Etſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus.* Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apoſtolum in epiſtola ad Philippenſes, cùm ait: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu.* Et ad Hebræos cùm ſcribit: *Reſpicientes in auctorẽ fidei, & recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus contradictionem.* Et alibi paſſim.

Ludouicus Granatenſis lib. 3 Symb. cap. 21. *2. Corinth. 5.* *Philip. 2.* *Hebr. 12.*

Quis ſit ſcopus proficientis, & perfecti, & quæ ſumma perfectionis Chriſtianæ.

CAPVT V.

IN ſuperioribus capitibus quatuor, ſpiritualis profectus, perfectioniſque fundamenta ſunt poſita; nunc totius ædificij forma ante oculos ſtatuenda eſt, vt partes deinde ſingulas facilius explicemus, id autem fiet, ſi vniuerſæ ædificationis huius (ſic enim appellatur etiam profectus ab Apoſtolo) ſcopus, qui idem eſt cum proximè propoſito fine proficientis, declaretur. Scopus enim non idem eſt, ac finis: qui enim ſagittam arcu iacit in ſignum, finem habet propoſitum laudem, aut cuiuſq; modi præmium: ſcopum verò ſignum ipſum iaculo ferire. ſic finis proficientis in virtutibus Deus eſt, & eius gloria, quod docuimus cap. tertio, ſcopus autem nunc inquirẽdus eſt. & quidem Chriſti Domini imitationem ſcopum proficienti pręfigere maximè conſentaneum eſt, quando ad hanc ab eo omnia referenda ſunt, vt

Epheſ. 2.

capite quartò oſtenſum eſt. Explicandum tamen adhuc eſt, quid nam ſit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, vt Chriſtum Dominum perfectè imitetur: hic enim propriè ſcopus erit proficienti propoſitus.

Regula fuſius Reſp. 5. & ſermone de inſtitutione monachorum. Collatione prima. Cap. 4. Cap. 5. Rom. 6. Philip. 3.

Rem hanc tractant Patres, præſertim S. Baſilius, & Caſſianus: aliqua etiam huc ſpectantia tradunt alij; ſed in hac re maximè verſatur Caſſianus, qui poſt multa ſic habet. *Finis*, inquit, *regnum Dei, ſeu cælorum regnum eſt. deſtinatio verò, id eſt ſcopus puritas cordis, ſine qua ad illum finem impoßibile eſt, quempiam peruenire. In hac igitur deſtinatione defigentes noſtræ intentionis obtutus, velut ad certam lineam curſum rectißimum dirigemus, ac ſi paululũ ab hac cogitatio noſtra deflexerit, ad contemplationem eius illico recurrẽtes rurſus ea velut quadã norma rectißima corrigemus.* Et paulò pòſt: *Habentes quidem (ait Apoſtolus) fructum veſtrum, in ſanctificatione, finem verò vitam æternam. Scopus verò eſt puritas cordis, quam ſanctificationem non immeritò nuncupauit, ſine qua prædictus finis non poterit apprehendi; ac ſi aliis verbis dixiſſet: Habentes quidem ſcopum veſtrũ in cordis puritate, finem verò vitam æternam. De qua deſtinatione alibi docens nos idẽ beatus Apoſtolus, ipſum nomen, id eſt ſcopum ſignificanter exprimens, ita intulit: Quæ poſteriora ſunt obliuiſcens, ad ea verò, quæ ante ſunt extendens me, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ vocationis Domini. tamquam ſi dixiſſet, hac deſtinatione, qua illa, quæ poſteriora ſunt obliuione tranſmitto, id eſt, anterioris hominis vitia, ad finem brauij cæleſtis peruenire contendo.*

Collatione prima, cap. 7.

uide n.° 753.

Quamquam verò Caſſianus puritatem nonnũnquam à charitate non ſeparat, quia ſimul inſunt animo; opinatur tamen, eas inter ſe diſcrepare: quod non obſcurè ſignificat cùm profectus, atque adeò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim ſcribit: *Principium noſtræ ſalutis, ſapientiæque ſecundùm ſcripturas, timor Domini eſt: de timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris: de compunctione cordis procedit abrenunciatio, id eſt, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marce-*

marceſcunt vitia vniuerſa: ex pulſione vitiorum virtutes fructificant, atq́; ſuccreſcunt: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis Apoſtolicæ caritatis perfectio poſſidetur.

Hæc Caſſiani ſententia vera eſt, & ideo probanda: certum namque eſt perfectionem eſſe charitatem, charitas autem ſcopus quidem vltimus eſt proficientis, ſed non proximus. anteuertit enim charitatem cùm infunditur à Deo, animæ præparatio. præparatur anima depulſione vitiorũ, & adeptione virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur. hęc igitur ſcopus eſt proficientis.

His porrò duabus partibus, hoc eſt, extractione vitiorum, & inſitione virtutum, cõſtare progreſſum proficientis, & perfectionem acquiri certiſſimum eſt. namque idem Caſſianus alio loco perfectionis cognitionem explicans: *Actualis perfectio*, inquit, *duplici ratione ſubſiſtit: nam primus eius eſt modus, vt omniũ natura vitiorum, & curationis ratio cognoſcatur. Secundus vt ita diſcernatur ordo virtutum, earumq́; perfectione mens noſtra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quaſi violento imperio ſubdita famuletur, ſed tanquam naturali bono delectetur, atq́; paſcatur.* Sed præter Caſſianum, idem etiam affirmant alij Patres. S. Baſilius ſcribit in hac re caput eſſe illud, *vt Chriſtianus, qui ingreditur genus vitæ, quod eſt ſecundum philoſophiam, id eſt, ſecundum virtutis perfectionem, vitioſas animi affectiones diuerſas, ac varias, quibus illius anima infici ſolet, à ſe ſegreget.* S. Auguſtinus: *Creſcat*, inquit, *quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati ſunt homines, omnia illis peccata dimiſſa ſunt, iuſtificati ſunt à peccatis, negare non poſſumus. Reſtat tamen lucta cum carne, reſtat lucta cum diabolo, reſtat lucta cum mundo.* Quo loco addit etiam alteram partem ꝑfectus ſpiritualis poſitam eſſe in amore iuſtitiæ, hoc eſt, omnium virtutum, quod idem ſermone ſequenti copioſius: *Amanda*, inquit, *iuſtitia eſt, & in iſta iuſtitia amanda gradus ſunt proficientium:* quos gradus vbi perſecutus eſt, ſubiungit: *O amare, ô ire, ô ſibi perire, ô ad Deum peruenire. Qui animam ſuam amat, perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet illam. ſic armandus eſt amator inuiſibilis pulchritudinis.* Idem ad Paulinum

Collatione 14. cap 3.

De inſtitutione monachorũ.

Sermone 16. de Verbis Apoſt.

Sermone 17.

Matth. 16.

hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctitate veritatis. Secundum: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induẽtes nouum, eum, qui renouatur in agnitionẽ ſecundùm imaginem eius, qui creauit illum.* Quid plura? Chriſtus Dominus ipſe hoc ſanxit, & promulgauit, cùm dixit: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam (quotidie* additur apud S. Lucam) *& ſequatur me.* Matth. 16. Luc. 9.

Eſt igitur puritas cordis ſcopus proficientis, prout ea ex his duabus partibus exiſtit, veteris hominis depoſitione, & ſpiritus renouatione; ſiue abnegatione ſui, crucisq́ue complexu, & Chriſti domini in virtutum vſu, imitatione. Ob quam cauſſam vniuerſæ etiam huius tractationis de proficientibus ſcopus erit.

Antequam autem aggrediar ad primam ex his duabus partibus explicandam, operæpretium exiſtimo præmonere duo. *Primum.* Vnũ eſt, & ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem, etiamſi religioſæ vitę votis non teneatur, intercludi aditum, ſi velit vitam veterem abiicere, & complecti nouam. Immo auctor eſt Caſſianus, ſecularibus hominibus id aliquando concedi, quod religioſis tepidis eorũ culpa negatur: *Facilius*, inquit, *ad ſalutarem conuerſationem, ac perfectionis faſtigium carnalis quis, id eſt, ſecularis, vel gentilis accedit, quàm is, qui profeſſus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens ſecũdùm regulam diſciplinæ, ab illo ſemel ſpiritualis feruoris igne diſceſſit. Ille namque corporalibus ſaltem vitiis humiliatus, atq; immundum ſe ſentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis ac perfectionis culmen quandoque compunctus accurrit, & horreſcens illum, in quo eſt, gelidiſſimum ſtatum, ſpiritus ardore ſuccenſus, ad perfectionem facilius conuolabit.* Caſſianus collatione 4. ca. 19.

Alterum eſt, multò magis homini deſudandum in fugandis vitiis, & ſe ipſum perfectè domando, quàm in conſectandis virtutibus. *Secundum.* Ob quam cauſſam ſcribit Caſſianus à Domino dictũ fuiſſe Hieremiæ de vitiis euellendis, deſtruendis, diſperdendis, Collatione 14. cap 3.

ſam, inquit S. Auguſtinus, *multa peccata venialia occulta eſſe Deus voluit, & ita occulta, vt periculoſiſſimum ſit de iis definire. & fortaſſis*, ait, *propterea latent, ne ſtudium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigreſcat: quoniam ſi ſcirentur quæ, vel qualia ſint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu vitæ melioris abſumptis interceſſio ſit inquirenda, & ſperanda iuſtorum, eis ſecura ſe obuolueret humana ſegnities, nec euolui talibus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret.* Et S. Bernardus blaſphemiam in Spiritum ſanctum ait eſſe, ſi dicas: *Non eſt magnum, ſi in his maneam venialibus, minimiſq; peccatis. Hæc eſt*, inquit, *dilectiſſimi, impœnitentia, hæc blaſphemia in Spiritum ſanctum, blaſphemia irremiſſibilis*, nimirum propterea quòd ad illius grauiſſimæ blaſphemiæ ſimilitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo perſiſtendi propoſitum non mutatur. Denique S. Chryſoſtomus ob eandem cauſſam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quàm magna: *Magna enim*, ait, *vt auerſemur, ipſa peccati natura efficit; parua autē hæc ipſa re, quia parua ſunt, deſides reddunt. & dum contemnuntur, non poteſt ad eorum expulſionem animus generosè inſurgere.* Lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 27. Sermone 1. in conuerſione S. Pauli. Homil. 87. in Matth.

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non eſt, id perſuadere, afferre tamen rationes quibus adducti leuia peccata, quantum poſſumus, euitemus, perutile eſt.

Prima igitur ratio ſit, peccatum etiam veniale eſſe contra Dei mandatum, vt his verbis explicat S. Bernardus: *Omne peccatum contra Dei mandatū præſumitur.* Et paulò pòſt: *Stultiloquium, ſeu vaniloquia, & quæq; otiosè dicta, vel facta, vel cogitata huiuſmodi nunquam niſi contra mandatum, & Dei mandatum vſurpantur: peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur.* quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cùm aiunt, peccatum veniale eſſe non tàm contra, quàm præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, vt loquitur S. Paulus: *Contriſtat Spiritum ſanctum.* Et quia, vt ſignificat idē Apoſtolus: *Non ſunt facienda mala, vt veniāt bona*, idcirco nullum peccatum veniale committi fas eſt, ꝑpter quodcūque, etiam excellentiſſimū bonū nanciſcendum, aut quodcunq; aliud vel maximū malum depellendum. Prima ratio. Libro de præcepto, & diſpenſat. Epheſ. 4. Rom. 3.

Secunda ratio. Secunda ratio, animam viri iuſti peccata venialia ſua turpi-
Epheſ. 5. tudine fœdant. ideo inquit Apoſtolus, Chriſtum Eccleſiam purgaſſe ita, *vt maculam nõ haberet, neq; rugam*, careret, inquam,
Lib. 50 homil. homil. 50. ca. 3. vtriuſq; peccati macula. Et S. Auguſtinus clariſſimè ait: *Noſtrũ decus ita exterminãt, vt ab illius ſponſi ſpecioſi forma præ filiis hominũ caſtiſsimis amplexibus ſeparent.* Et ibidẽ affirmat, quamuis animã lethali vulnere nõ afficiant, efficere tamẽ maculoſam, ac velut ſcabie infectam. Et apertè comparantur in Euãgelio, & in Canticis ſordibus pedum, quas nemo neſcit, q̃ putidæ, & moleſtæ
Ioan. 13. Cantic. 5. ſint. Qui lotus eſt, inqt Dominus, nõ indiget niſi vt pedes lauet. Et Sapiẽs. Laui pedes meos, quomodo iterũ coinqnabo illos?

Tertia ratio. Tertia ratio. Et ſi exigua, ac leuia peccata hæc ſint, non inulta tamen dimittit Deus, nec impunita: *Peccata enim*, inquit
In ſententiis cap. 210. S. Proſper, ſiue S. Auguſtinus, *ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt, quia aut homine pœnitente, aut Deo iudicante plectũtur.*
Lib. 50. homil. homil. 16. Et alio in loco elegantiſſimè explicat S. Auguſtinus quomodo purgatorij flammis expientur peccata venialia, pro quibus hîc debitæ pœnæ exolutæ non fuerint: *Per fluuium igneum*, ſcribit, *& vada feruentibus globis horrẽda tranſibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranſeundi mora: quãtum exegerit culpa, tantũ ſibi ex homine vindicabit quadam flamma rationabilis diſciplina, & quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiens pœna deſæuiet.*

Quarta ratio. Quarta ratio. Venialia peccata quamuis à ſalute minimè diſiungant, deteriora tamen ſunt, quàm fortaſsè putant, qui in ea nullo negotio, vel etiam data opera prolabuntur. aiũt enim patres ea tandem, ſi multa ſint, interitum adferre: *Quid enim*,
In Pſalm. 108. inqt S. Auguſtinus, *intereſt ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta, atque contempta impleat nauem,*
Tract. 12. in Ioannem. *atq; ſubmergat?* Et alibi: *Minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ, ſed ſi multa arena imponatur, premit, atque*
Lib. 2. de ſummo bono, ca. 18. De decẽ chordis, cap. 11. *opprimit.* Idẽ aſſerit S. Iſidorus, & alij, ſi quidem, vt addit S. Auguſtinus: *In quotidianis peccatis timenda eſt ruina multitudinis, & ſi non magnitudinis, quoniam non leuia ſunt, quia plura.* Quod intelligi dicunt Theologi ea ratione, quia hæc etiam ſimul iuncta, etſi nunquam vni peccato mortali exæquentur, ſternunt tamẽ

viam

viam ad illud, & prognoſtica ſunt, eum, qui huiuſmodi peccatis paſcitur, non longè abeſſe à grauiore caſu, & mortis æternæ periculo: præſertim quia peccata aliqua, etſi venialia, eius ſunt naturæ, *Vt ex paruis*, vt inquit S. Chryſoſtomus, *maxima fiant negligentia noſtra: nemo enim*, ait, *repentè ad extremam improbitatem inſiliit.* Habet inſitum quendam anima pudorem, atq; innatũ, quem ſubitò calcare, atq; proiicere non poteſt, ſed ſenſim, atq; paulatim ex negligentia perit. Quid enim eſt riſus? orta tamen ex immoderato riſu pauliſper ſcurrilitas, à ſcurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta eſt. *Homil. 87. in Matth.*

Sed aliud, & magnũ ſanè damnũ adferunt animæ peccata venialia, obſcurant conſcientiæ lumen, minuuntq; charitatis ardorẽ. quod q̃ graue malũ ſit, intelligunt illi præſertim, qui ex animo amãt Dominũ Ieſum Chriſtũ. è quorũ numero S. Chryſoſtomus ſic ſcripſit: *Non ſolũ Chriſto adhæreamus, ſed etiã Chriſto agglutinemur per facta, & opera. Nam qui ſeruat, inq̃t, mandata mea, ipſe in me manet. etenim ꝑ multa exẽpla nos vnit. Conſidera autẽ. Ipſe eſt caput, nos aũt corpus, inter caput, & corpus nõ poteſt eſſe vllũ interſtitium; ipſe fundamẽtũ, nos ædificium. Ipſe eſt vitis, nos palmites. Ipſe eſt ſponſus, nos ſpõſa. Ipſe eſt paſtor, nos oues. Ille eſt via, nos qui ingredimur. Nos rurſus templũ ſumus, ipſe qui inhabitat. Ipſe eſt primogenitus, nos fratres. Ipſe eſt hæres, nos cohæredes. Ipſe eſt vita, nos viuẽtes. Ipſe eſt reſurrectio, nos reſurgentes. Ipſe eſt lux, nos qui illuminamur. Hæc omnia indicant vnitatẽ, nec ſinunt aliquid vacuum eſſe intermedium, ne minimum quidem: nam qui parum abſceſſerit, multũ etiam procedens abſcedet: corpus enim ſi ab enſe accipit diſiunctionem, interibit. Quamobrem hoc parum non eſt parum, ſed eſt ferè totum.* *Quinta.* *1. Cor. 3.* *Oratione 8.*

Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus exiſtit, explicationem venio. Hoc autem eſt mora, & tarditas, quam adferunt proficienti, ne pergat, vt incœperat, & vt par eſt, in virtutum curriculo, quod eſt ingreſſus. ſunt enim peccata venialia veluti compedes quidam inducti in pedes proficientium, vt vel in via reſiſtant, vel certè ingrediãtur tardiſſimè. ſunt vincula, quibus cõſtringũtur, ne ruere poſſint in amplexum Chriſti. ſunt denique veluti amari quidam ſucci, quibus aſpergit ſatanas *Sexta.*

 tanas

tanas cibos menſæ Chriſti, vt ne guſtent proficientes, quàm ſuauis eſt Dominus, & inde in ſalutem creſcant. Quod ex his, quæ nunc ſubiicientur, erit etiam magis perſpicuum.

Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.

CAPVT VII.

QVIA quotidiana ſunt peccata venialia, exciduntq; proficientibus etiam non cogitantibus, & quaſi inuitis, poſtulant remedium facile; & quod ſemper habeatur in promptu. Idcirco clemētiſſimus Deus ea multis, variiſque rationibus expiari ſapientiſſimè prouidit: remittuntur enim perceptione ſacramentorum, & ſacramentalium, quæ vocant, Epiſcopi benedictione, aſperſione aquæ ſacræ, oratione dominica, pœnitentia, pia pectoris percuſſione, eleemoſyna, & charitatis amore feruenti.

Verùm vt hæc ad leuium peccatorũ veniam ſatis ſint, non ſufficit tamen proficienti, peccatis, quæ commiſſa ſunt, profligandis tantum incumbere, ſed multò magis antè laborandum eſt, ne ea committat. Hoc vt aſſequatur, ſimulq; antedicta pericula ſubterfugiat, ad hæc, quæ ſequuntur, multum ſtudij adhibeat, neceſſe eſt.

Primum. Primùm ſit, accuratè quotidie conſcientiæ ſuæ latebras diſcutere, & aſſiduè aduerſus peccata, quantumlibet minima, ſeuera pœnitentia, nouaque animi deliberatione pugnare. Eſt hoc ad omnia vitia conuellenda ſingulare remedium: nec recens inuentũ, ſed præceptum antiquiſſimorũ Patrum S. Chryſoſtomi, & S. Baſilij: quorum ille ſic ſcribit: *Habeto codicem conſcientiam tuam, & ſcribe quotidiana peccata. Anteq̃ veniat ſomnus, reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo, ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. Hoc enim dicit Propheta: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris cõpungimini.* Et pòſt pauca: *Dicito in corde tuo, & in*

Homil. 2. in Pſalm. 50.

Pſalm. 4.

& in anima tua, Expendimus diem, ô anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati ſumus? & ſi quid boni feciſti, gratias age; ſi quid mali, de catero ne facias. Iudicium facito tibimet ipſi terribile; leuiorem prapara confeſſionem cogitatuum tuorum. Hic verò, nempe S. Baſilius, numerat etiam aliqua huiuſmodi peccatorum capita, quæ inquiramus, cogitationes nimirum, verba, mentis inter orandum euagationem, tœdium pſallendi, deſiderium vitæ liberioris, & communis; denique addit delictum, quod deprehenſum fuerit nullo modo occultandum eſſe, ſed confeſſione etiam publica, & fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ ſcribit S. Bernardus. Quod ſi moleſtum eſt id quotidie agere, non ideo tamen eſt minus neceſſarium, quotidie enim peccamus, ſiquidem *ſepties in die cadit iuſtus.* Quotidie igitur mederi malis noſtris debemus. Optandum ſanè fuerat, vitam per ſe miſeram ſine peccatis traducere, ſed quando noſtro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti ſumus, vt ſine peccato non ſimus, neceſſitati ſeruiendum eſt. *Et quoniam,* vt ait S. Auguſtinus, *inſudat aqua per anguſtas rimulas nauicula noſtra, ne impleatur ſentina, & cymba mergatur, non ceſſetur à nautis, ambulent manus, & quotidie, quod nauta faciunt, exhauriantur ſentina.* Vti autem hîc neceſſe eſt S. Chryſoſtomi præcepto, quo ait: *Suſpendito cogitationes tuas in equuleo.* hoc eſt, nõ ſolùm peccata tua recognoſcas, ſed etiam eorum radices inquiras, ex quo ſcilicet habitu, paſſione, propēſione, occaſioneue incurras in ea peccata, vt tandem ſecuris ad radicem poni poſſit, & ea præciſa quod ex ea oritur peccatum aliquando exareſcat.

Serm. de Inſtit. monachorum.

Sermone 55. in Cantic.

Prouerb. 24.

Homil. 42. lib. 50. homil.

Secundum eſt illud. ſubinde animo recolere, in homine diuinæ gratiæ donis cumulato, quales ſunt proficientes, & religioſam vitam profitentes, peccata alioquin minima, maiora cenſeri, & eſſe: quò enim illuſtrior eſt qui peccat, eò magis extat labes, qua aſpergitur, & maculatur peccando. S. Iſidorus ſic habet: *Peccata, qua incipientibus leuia ſunt, perfectis viris grauia reputantur: tanto enim maius cognoſcitur eſſe peccatum, quanto maior, qui peccat, habetur. Creſcit enim delicti cumulus, iuxta ordinem*

Secundum.

Lib. 2. de ſummo bono, ca. 18.

nem meritorum, & ſæpe quod minoribus ignoſcitur, maioribus imputatur. S. Bernardus Eugenio Summo Pontifici, quid ſentiat hac de re, explicat illo dicto iam ſatis celebri. *Inter ſæculares nugæ, nugæ ſunt: in ore ſacerdotis blaſphemia.* Et addit: *Conſecraſti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum, aſſueſcere, ſacrilegum eſt.*

In fine lib. 2. de Conſideratione.

3. Tertium eſt, ob hanc cauſam viri ſanctitatis ſtudioſi grauiſſimè vindicant in ſe ipſis peccata, etiam venialia. *Quid peccatores,* inquit S. Iſidorus, *de magnis ſceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quaſi grauiſſima lugent?* Exempla multa ſanctorum hominum adferri poſſent, ſed legantur eorum hiſtoriç: admiranda enim ſunt, quæ hac in re ab iis pręclare quidem ad documentum, in ſe ipſos tamen iniurioſè facta narrantur. Non præteribo ſilentio quod de Euſebio monacho refert Theodoretus: *Is, ait, dum alter quidem legeret Euãgeliorum hiſtoriam, ad contemplationem quorundam agricolarum, qui in ſubiecto campo terram coleret, tractus eſt: qui propterea ſuis deinceps oculis legem tulit, vt neq; campum illum vnquam contemplarentur, neq; cæleſti pulchritudine, & chori aſtrorum aſpectu fruerentur. Sed anguſtiſſima vtens ſemita, id eſt, vnius palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non eſt paſſus. Vt autem ad id eum quoq; traheret aliqua neceſſitas, cùm lumbos zona ferrea alligaſſet, & grauiſſimum collare collo impoſuiſſet, alio ferro coniunxit zonam collari, vt hoc modo inclinatus cogeretur aſſiduè in terram deſpicere. Has ipſe de ſe exegit pœnas, quòd illos eſſet contemplatus agricolas, continuauitq; totos quadraginta annos, quibus poſtea vixit.*

Ibidem.

Hiſtoria Sanctorum ſect. 4.

4. Quartum addo, magnum nimirum virtutum vſum, & exercitationem orationis præſertim, humilitatis, deſiderij æternæ vitæ, amoris denique in Deum, & Chriſtum Dominum, eò in dies ardentioris, quò huiuſmodi neceſſitati, & culpæ iidem ſe diutius obnoxios eſſe cognoſcunt: *Quoniam,* inquit S. Auguſtinus, *tentatio eſt vita hominis ſuper terram, etiamſi à criminibus longè ſimus, non tamen deeſt vbi deſideriis peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando aduerſus maiora vigilantibus quædam incautis minuta ſubrepunt. Et propter hoc qui ambulant in viis Domini dicunt: Dimitte nobis debita noſtra.* Et S. Gregorius in illa

In Pſalmũ 118. concione 3.

in illa verba: *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus, Quanto*, inquit, *electus quiſq; maiori ſanctitate praeminet, tanto magis de his, ſine quibus hæc vita nō ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis ſanctior Paulo, qui de ſe diffidens de corpore mortis per Dei gratiam liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpa obſcuritate, quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamē peccati nebulas, veluti quaſdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis diſpenſatione agitur, vt qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ad humilitatis celſitudinem ſua melius infirmitate ſubleuetur, quatenus vnde parua reprahenſibilia humiliter patitur, inde melius in iuſtitiæ virtute roboretur: & eò ſe in virtutis culmine erectum minimè ſentiat, quò ſuis viribus etiam parua, quæ eum impediūt, non expugnat. Orat ergo pro remiſſione peccati omnis Sanctus, quia ſine peccati macula ſolus inuēitur homo* I E S V S C H R I S T V S. *Verum ne aliquid intelligas tranſitorium appeti in oratione Sanctorum, adiungitur, Ad te, electi enim Dei orantes, vt ad Deum perueniant, infirmitatis ſuæ inceſſanter exceſſus deplorant, quia & inde refectionis intimè dulcedinem ſentiunt, vnde vim ſuauiſſimi amoris per lachrymas emittunt.* *In 2. Pſalmum pænitentialē. Rom. 7.*

Vt autem ſciamus quàm leuia ſint peccata ſanctorum hominum, de quibus prædicti patres verba fecerunt, libet ea ex Caſsiano, qui idem ſentit, & ſcribit, memorare. *Aliud eſt admittere peccatum mortale, & aliud eſt cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otioſi ſermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid haſitare, aut ſubtili quadam cenodoxiæ titillatione pulſari, aut neceſſitate naturæ aliquantiſper à ſumma perfectione recedere; hæc enim ſunt ſeptem lapſuum genera, in quibus vir ſanctus licet nonnunquam cadat, tamen iuſtus eſſe non deſinit.* Ecce qualia ſint ex Caſsiani ſententia peccata venialia perfectorum: hoc eſt quàm exigua, quàm exilia, quàm ferè nulla. vt nos tandē noſtrimet pudeat, qui religioſi ſumus, & perfectionis ſtudioſi, & tamē multa, tam magna, & tam ſæpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tam vbere materia, quarum ſancti viri in tam ſterili ſegete leuiſsimorum peccatorum fructus vberrimos aſsiduè capiūt. *Collat. 22. cap. 13.*

Qua

Quæ peccata venialia magis retardent progreſſum proficientis.

CAPVT VIII.

VIDIMVS quomodo ſancti viri ex ſpinis peccatorũ ſuorum, videlicet minimorum florem, fructumq; virtutis accipiant. nunc agendum eſt de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, ſed quę ſi non reſecentur, ſuffocant tandem ſemẽtem diuinæ gratiæ, aut certè ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non ſunt ſubreptitia illa, quæ nobis etiam inſciis, & quodammodo nolentibus inſurgunt; ſed alia quædam, quæ venialia ex genere nominantur, & ab homine ſponte committuntur. Ex his quædam hîc exempli cauſſa ponemus, vt de ſimilibus aliis generis eiuſdem idem iudicium fiat.

1. Primum omnium occurrit ingrati animi vitium: quo fit vt poſt conuerſionem noſtram, quaſi diuinorum beneficiorum immemores, non ſolùm animo, verbisque Deo gratias non habeamus, ſed, quæ maxima eſt ingratitudo, ne rectè quidem factis, vt pareſſet, diuino beneficio reſpondeamus, ſed contenti præteritorum peccatorum venia, deinceps oſcitanter viuimus, tamquam de ſalute ſecuri. Egregiè hoc quoque S. Bernardus: *Non ſine cauſſa, cùm ſint eadem nobis cum patribus initia, diſpar valde conuerſationis profectus inuenitur: adeo vt, cùm eos profeciſſe de die in diẽ, & curſum conſummaſſe legamus, apud nos magnus æſtimaretur, ſi quis vel ipſa conuerſionis ſuæ primordia conſeruaret. Vt non minus humilis, aut timoratus, non minus ſolicitus, & circumſpectus, non minus feruens ſpiritu, non minus patiens, ac manſuetus in medio, quàm in initio videretur. Quantos enim videmus, quaſi oblitos ſui, & peccatorum ſuorum, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, ſic nõ redimere, ſed amittere tempus, vt de moribus, & affectionibus ſuis vix vltima apud ipſos mentio fiat?* Et poſt pauca, *Iſtos quid aliud agere dixerim, quàm ſecuros iam de gratia Domini ſui,*

Sermone contra ingratitudinem.

ſui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate præſumere? hoc nempe eſt, quod vulgari prouerbio dicitur, Familiaris Dominus fatuum nutrit ſeruum. Sed vbi eſt, dilectiſſimi, quod toties canitis, Quoniam ego aduena ſum apud te, & peregrinus ſicut Pſal. 38.
omnes patres mei? heu heu non inuenitur qui redeat, & agat gratias Luca 17.
Deo, niſi hic alienigena: nonne decem mundati ſunt, & nouē vbi ſunt? meminiſtis verba Saluatoris hæc eſſe, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene ſiquidem oraſſe, obſecraſſe, poſtulaſſe leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: IESV Fili Dauid miſerere mei. Sed defuit eis quarta, quam adiecit Apoſtolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo. Et hoc eſt peccatum tepidorum, de quo etiam poſtea.

Secundum peccatum eſt eorum, qui propera feſtina- 2.
tione ducti, cùm vix digni ſint minimis gratiæ Dei donis, aſpirant ad maxima, & cùm detineri adhuc debeant pœnitentiæ, aliarumque virtutum actionibus, ardenter appetunt deuotionis, & amoris Dei ſummum. Hi etiam audiant S. Bernardum,
qui ſic eos alloquitur: *Nolo repentè fieri ſummus, paulatim proficere volo.* Serm. 4. in Cantic.
Quantum diſplicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum, ſi menſuram tuam ſeruaueris, & altiora te ne quæſieris. Longus ſaltus, & arduus eſt de pede ad os. Sed nec acceſſus conueniens. Quid enim? recenti adhuc conſperſus puluere, ora ſacra continges? heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præſentaris? per manum tibi tranſitus ſit. Illa prius te tergat. Illa te erigat. Quomodo eriget? dando vnde præſumas. Quid iſtud? decor continentiæ, & digni pœnitentiæ fructus, quæ ſunt opera pietatis. Hæc te de ſtercore erigent in ſpem audendi potiora. His addendum, eos, qui huiuſmodi ſunt, vt in proprio abundent ſenſu, ſunt tamē conſilij ſanioris inopes, ideoq; illis in primis neceſſaria eſt magiſtri ſpiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus ſermone ſeptuageſimo ſeptimo ſuper Cantica.

Tertium peccatum eſt mendacium, etiam officij, aut io- 3.
ci cauſſa prolatum, ſi quidem lege diuina prohibetur omne mendacium. *Os enim quod mentitur, occidit animam.* Et in Prouerb. 17.
Pſalmis laudatur: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo, & non egit* Pſalm. 14.

dolum in lingua ſua. Qua in re grauius peccamus nos, quàm non dicam antiquiores Iudæi, ſed aliqui etiam Chriſtiani & antiqui Scriptores, qui exiſtimarunt, prudentem virum poſſe aliquando officioſo mendacio vti, non ſecus atq; medicamento: quia res hęc ab Eccleſia temporibus illis non ita perſpicuè definita erat, vt noſtra hac tempeſtate, in qua ſacris canonibus interdicitur quodcunque mendacium, vitæ etiã ſeruandæ cauſſa pronunciatum. Inter illos ſcriptores numeratur Caſſianus pluribus locis ſententiam pro mendacio ferens, ſecutus ſanè antiquiores alios, quibus idem dogma placuerat. Contra quos tamen ſcribit doctiſſimè ſuo more S. Auguſtinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inſcriptis: cuius ſunt illa verba: *Aut ergo cauenda mendacia rectè agendo, aut confitenda ſunt pœnitendo: non autem cùm abundent infœliciter viuendo, augenda ſunt, & docendo.* Et alibi ait, omne mendacium à viris ſpiritualibus omnino alienum eſſe. Quod vtinam proficientibus noſtri temporis diuinitus concedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores ſunt, expertes quoq; ſint magnorum Dei munerum, quibus ad progrediendum in ſpiritu maximè opus habent.

Cap. ſuper eod. de Vſuris, & 22. quaſt. 3.
Lib. 5. cap. 37. & 39. & collat. 17. cap. 15. & ſequentt.
Tomo 4. Lib. contra mendacium, cap. 7.
In Pſalmum 4.

Mendacio affinis eſt maledictio, & contumelia, quæ ſunt etiam pleriſq; familiariſſimę, & tamen ſcribit Salomon, *eas in proferentem ſuperuenire.* Et Origenes auctor eſt, rem eſſe fœdã, & oris inquinati, conſuetudinem maledicendi, etiam ſi voto, & animo maledico maledicta non proferantur. Quid dicam de detractionibus, & murmurationibus, quando à verbis etiã otioſis vt abſtineamus, monemur à Domino? & vt perfectionem aſſequamur, neceſſe ſit maximam cuſtodiam ori adhibere, quod adeo difficile, laborioſum, & diuturni temporis eſt, vt dicat S. Iacobus: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.* Longiſſimè igitur abeſt à perfectione Chriſtiana, non ſolum qui verbo offendit, ſed multò maximè qui maledicendi, & obtrectandi licentiam ſibi permiſſam putat, quod ipſe iis vitiis careat, quæ in aliis perſtringit, & ſi ſalutis aliorum cauſſa id ſe facere arbitretur.

Prouerb. 26.
Homilia 14. in cap. 24 Leuit.
Iacobi 3.

Et vt breuiter dicamus, quodlibet peccatũ veniale, quantumlibet leue, moram infert, & impedimentum progredienti ad perfectionem, præſertim verò ſi iam in habitum euaſerit. Si enim ſemel, atque iterum cõmiſſum retardat, quid facturum putamus cùm eſt diuturna conſuetudine firmatum? *Omne malum naſcens,* inquit ille, *facile opprimitur, non item cùm inueteratum eſt.* Quare principiis obſtandum: quamquam enim peccata hæc ſpinæ ſint, quæ leuiter feriunt, cùm parua ſunt, cùm tamen vſu robuſtiora fiunt, infixa magis animo, interiorem hominem, ſi non proſternũt, concidunt tamen, & quaſi delumbant, redduntque deformiter in via ſpiritus claudicãtem. Meminerit igitur proficiens, peccatũ, & ſi veniale, non cõdonari à Deo niſi eius peccatorẽ pœnituerit. Vix autẽ hominem pœnitet eorũ, quæ diuturnitate callũ obduxerunt, & ad quæ vſu continuo repetita, voluntas quodammodo obdureſcit. *Cicero Philippica 5.*

Concludam tractationem hanc de peccatis, ſi prius monuero quorundam peccatorum proficientium mentionem fieri à S. Auguſtino, cùm ſcribit in hunc modum: *Inter flagitia, & facinora, & tam multas iniquitates ſunt peccata proficientium, quæ à bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudantur ſpe frugis, ſicut herba ſegetis.* Hæc autem nõ ſunt ea, de quibus hactenus locuti ſumus, quę nemo nõ videt, quàm nullius ſpei ſint: ſed illa potius, de quibus Caſſianus ait: *Incipientem aliquando inanis gloriæ cogitationibus ſuſtentari, ne in grauiora peccata labatur*: vel illa de quibus idem S. Auguſtinus alibi ſic: *Animæ virtutis capaces, ac fertiles præmittunt ſæpe vitia, quibus hoc ipſum indicent, cui virtuti ſint potiſſimùm accõmodatæ, ſi fuerint præceptis excultæ.* Confirmat id exemplis Moyſis, Petri, & Sauli: & concludit, reſecandum hoc vitium, vel eradicandũ, ſed tamen tam magnum cor, tanquã terra frugibus, ita ferẽdis virtutibus excolendũ. Huius generis ſunt zelus ſalutis animarũ feruidus & intemperatus, correctionis fraternę vſus intẽpeſtiuus, animi imbecillitas ac deiectio ex pręteritorum peccatorum memoria, ſolicitudo ex cogitatiũcula, motu animi repẽtino, verbo, ſilentio & ſimilibus ad ſuperſtitionem vſque, denique arden- *Lib. 3. Confeſſionum, cap. 9.* *Collat. 5. cap. 12.* *Lib. 22. contra Fauſtum, cap. 70.*

tiora,quàm par eſt,pœnitentiæ ſtudia, quibus nõnunquam ſeſe dant incipientes, aut etiam proficientium aliqui, quæ laudanda ſunt ad eum modum, quo orationis luxuries quædam in nouis oratoribus commendatur. Sed ſicut hæc ſtylo poſtea depaſcenda eſt, ſic illa magiſtri ſpiritualis prudentia moderanda.

De habenda cura abnegationis prauorum habituũ: quorum etiam ponitur generalis diuiſio, deinceps pertractanda.

CAPVT IX.

SECVNDA cura proficientis in abnegatione, poſt illam nimirum,quam in peccatis profligandis, ponit,verſari debet in reuellendis, abiiciendisq; illis prauis affectionibus,aut habitibus, quibus homo dum peccat,imbuitur. Si quidem, vt ait S. Auguſtinus, *cum aliquibus cupiditatibus nati ſumus,aliquas conſuetudine fecimus: nam propter illas,cum quibus nati ſumus,baptizantur infantes, vt ſoluantur à reatu propaginis malæ, quã habuerunt. Conſuetudini ſemper repugnandum eſt.* Exemplum adfert ebrioſi ante baptiſmũ: *Qui,* inquit, *baptizatus eſt, dimiſſa ſunt illi omnia, quibus inebriatus eſt. Reſtat aduerſaria conſuetudo.* Et concludit: *Quod dixi de ebrietate, de omnibus vitiis intelligas.* Ex quibus illud (quod etiam experientia magiſtra diſcimus) compertũ eſt. Vitia, quæ ante remiſſionem peccatorũ,ſiue ea per baptiſmũ,ſiue per pœnitentiam obtineatur, à peccatore contracta ſunt, quod quidem ad culpam attinet, aboleri,non autem quod ſpectat ad affectionem, ſiue habitũ naturæ, ſi ad eum iam antè perducta fuerant. Manere igitur, deleta culpa, prauos cõſuetudinis habitus,tanquã peccati ſoboles,& hominis hoſtes, contra quos continenter à proficiente pugnãdum eſt, donec eorum vis vniuerſa peruertatur. Atque hoc eſt,quod hoc loco tractandũ ſuſcipimus. Et quamuis nõ omnia vitia omnibus etiã peccatoribus cõmunia ſint,

Serm. 45. de tempore. Vide etiam S. Greg. lib. 4. moral. cap. 31.

ſint,ſed vt varia ſunt hominũ ſtudia,variæ item peccandi conſuetudines,& cauſſæ, alia aliis vitia inſint, & ſingulis propria; nobis tamen, qui diſciplinam vniuerſam explicamus, conuenit agere de vniuerſis. Et tametſi nonnulli quoque proficientes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes ſunt; iis nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum eſt, cognoſcere quæ cuiuſque vis, & natura ſit, & quibus rationibus expugnetur.

Nulla porrò partitio prauorum habituum propoſito noſtro magis conuenit, quàm illa, quæ eſt apud Caſsianum. Cùm enim docuiſſet animæ vitia ſimiliter ad corporis morbos illud nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres autem eſſe partes animæ rationalem, iraſcibilem, concupiſcibilem, conuenienter huic diuiſioni vitia vniuerſa in tres partes diſtribuit, his verbis: *Si rationabilem animæ partem vitiorũ peſtis infecerit, cenodoxiæ, elationis, inuidiæ, ſuperbiæ, præſumptionis, hæreſeos vitia procreabit. Si iraſcibilem vulnerauerit ſenſum, furorẽ, impatientiam, triſtitiã, acediam, puſillanimitatem, crudelitatemq́ parturiet. Si concupiſcibilem corruperit portionem, gaſtrimargiam, fornicationem, philargyriam, & deſideria noxia, terrenaq́ germinabit.* *Collatione vltima, cap. 15.* Alibi autem idem Caſsianus ſupraſcripta vitia omnia contrahit ad octo capita, de quorum connexione, & curatione ita ſcribit. *Collatione 5. cap. 10.* *Sex priora, gaſtrimargia, fornicatio, philargyria, ira, triſtitia, acedia, quadã inter ſe cognatione, &, vt ita dixerim, concatenatione cõnexa ſunt, ita vt prioris exuperantia ſequentis efficiatur exordium: nam de abundãtia gaſtrimargiæ fornicationẽ, de fornicatione philargyriã, de phylargyria iram, de ira triſtitiã, de triſtitia acediã neceſſe eſt pullulare. Ideoq́ ſimili cõtra hæc modo, atq́ eadem ratione pugnandũ eſt, & à præcedentibus ſemper aduerſus ſequẽtia nos oportet inire certamina. Facilius enim cuiuſlibet arboris noxia latitudo, ac proceritas exareſcit, ſi antea radices eius, quib⁹ innititur vel nudatæ fuerint, vel ſuccisæ. Quamobrem vt acedia vincatur, antè triſtitia ſuperanda eſt, vt triſtitia propellatur, ira prius extrudenda eſt, vt extinguatur ira, philargyria calcãda eſt, vt euellatur philargyria, fornicatio cõpeſcenda eſt, vt fornicatio ſubruatur, gaſtrimargiæ vitium eſt caſtigandum.*

Reſidua verò duo, id eſt, cenodoxia, & ſuperbia, ſimiliter illa, qua de ſuperioribus vitiis diximus, ratione vincuntur, ita vt incremẽtum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxia enim exuperantia ſuperbia fomitem parit. Sed ab illis prioribus vitiis penitus diſſident, nec ſimili cum eis ſocietate fœderantur. Et contrario modo, & ordine ſuſcitantur: nam illis euulſis, hac vehementius fructificant, & illarum morte viuacius pullulant, atq; ſuccreſcunt. Et paulò pòſt: *Vt ſuperbia poſſit excludi, cenodoxia eſt præfocãda. Licet autem octo vitia ſibi inuicem connexa ſint, ſpecialius tamen in quatuor coniugationes, & copulas diuiduntur. Gaſtrimargia namq; fornicatio peculiari conſortio fœderatur, philargyria ira, triſtitia accidia, cenodoxia ſuperbia familiariter coniugatur.* Nobis igitur à gaſtrimargiæ vitio incipiendũ eſt.

De gulæ abnegatione, & victoria.

CAPVT X.

ESSE nobis primũ certamen contra gulæ vitium (quod alij nominant gaſtrimargiam) ineundum, docent Patres, in primis autem Caſſianus: cuius rei hæ rationes ſunt. Prima: *Impoſſibile eſt,* inquit, *ſaturũ ventrem pugnas interioris hominis experiri: qui enim gulæ ſuperfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo æſtus carnalis cõcupiſcentiæ valebit extinguere? & qui non quiuit paſſiones in propatulo ſitas, paruaſq; compeſcere, quemadmodum occultas, nulloq; hominum teſte prurientes moderatrice diſcretione poterit debellare?* Et S. Gregorius: *Neq; ad conflictum ſpiritualis agonis aſſurgitur ſi non prius intra noſmetipſos hoſtis poſitus, gula videlicet appetitus, edometur.* Hæc autẽ ratio inde vim habet, quod militia eſt vita hominis, nobiſque contra ſpiritus hoſtes innumeros, ſemper in acie verſandũ eſt: *Non enim coronabitur,* ait Apoſtolus, *niſi qui legitimè certauerit.*

Ex quo etiam pendet altera eorundem ſcriptorum ratio: *Nunquam,* inquit Caſſianus, *robuſtioribus æmulis colluctari poſſe confidas eum, quem in leuiori conflictu conſpexeris ab infirmioribus, paruiſq; ſuperari, ſpirituales enim nequitia non niſi victoribus huius vitij,*

Lib. 4 cap. 3. 11. 16. 20. &c.
Prima ratio.
Cap. 13.
Cap 20.
Lib. 30. moralium, cap. 13.
2. Tim. 2.
Secunda ratio.
Cap. 10.
Cap. 16.

vitij, & his, qui merentur in ſpirituali agone contendere, concertare dignantur. Inſultant victis potius tanquam peccati ſeruis. Immo per Apoſtolum ironia vtentem non optantis, ſed exprobrantis affectu, iiſdem obiicitur: Tentatio vos non apprehendit, niſi humana. Ac ſi diceret, nō mereri mentis robore conquiſito grauiores pugnas nequitiarū cœleſtium experiri, qui carnem fragilem reſiſtentem ſpiritu ſubiugare nequiuerunt. Quamobrem cùm affirmat eſſe colluctandum aduerſus principes, & poteſtates tenebrarum harum, iam victoriam de corpore reportatam eſſe ſignificat, aſſerens antè ſibi non eſſe colluctationē cum carne, & ſanguine. 1.Cor.10. Epheſ.6.

Tertia ratio eſt S.Gregorij, qui ita ſcribit: *Ex vno gulæ vitio innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producūtur, & cum idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia ſubiugamus.* Tertia ratio. Lib.5. in primo Regum, cap.11.

Quarta ratio eſt S.Baſilij ex vtilitate petita ſicut ſuperior: *Ventris*, inquit, *moderatio animi perturbationum compreſſio eſt, perturbationum autem compreſſio, animi pax eſt, atque tranquillitas, animi verò tranquillitas nihil aliud, quàm virtutum fœcundiſſimus fons.* Quarta ratio. Conſtitut.monaſt. cap.5.

Hic autē erit de vitiis tractationis ordo, vt primò naturam cuiuſq; vitij inueſtigemus, deinde effectus, tertio remedia, poſtremò indicia victoriæ de eodem vitio partæ, ſiue in eo abnegando profectum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex tentationibus, quibus hominem aggreditur facilè cognoſcitur. Hæc autem à S.Gregorio referuntur: *Quinq; nos*, inquit, *modis gulæ vitium tentat. Aliquando namq; indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit: aliquando qualibet ſumenda ſint, præparari accuratius expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit: nonnunquam verò & abiectius eſt quod deſiderat: & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat. Mortis quippe ſententiam patris ore Ionathas meruit: quia in guſtu mellis conſtitutū edendi tempus anteceſſit. Et ex AEgypto populus eductus in eremo occubuit, quia deſpecto manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putauit. Et* 1.Reg.14. Num.11.

prima

1. Reg. 2. *prima filiorum Heli culpa ſuborta eſt, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de ſacrificio carnes accipere, ſed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cùm ad Hieruſalem dicitur,* Ezech. 16. *hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, apertè oſtenditur, quod idcirco ſalutem perdidit, cùm ſuperbiæ vitio menſuram moderatæ refectionis exceſſit. Et primogenitorum gloriam Eſau amiſit, quia magno æſtu deſiderij vilem cibum,* Geneſ. 25. *ſcilicet lenticulam concupiuit: quã dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neq; enim cibus, ſed appetitus in vitio eſt. Vnde & lautiores cibos plerunque ſine culpa ſumimus, & abiectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus. Hic quippe, quem diximus Eſau, primatum per lenticulam perdidit; & Helias in Eremo per virtutem ſpiritus carnes edendo ſeruauit. Vnde antiquus hoſtis quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam eſſe cauſſam* Geneſ. 3. *damnationis intelligit, & primum ſibi hominem non carne, ſed pomo* Matth. 4. *ſubdidit; & ſecundum non carne, ſed pane tentauit.* Huc pertinet ꝙ idẽ S. Gregorius alio loco, & Caſſianus in inſtitutionibus tradunt de tribus gulæ ſpeciebus. Lib. 21. in primum Regũ, c. 3. Cap. 23.

Effectus autem gulæ ex his, quæ capitis initio dicebamus, ex parte manifeſti ſunt, & apertè recenſentur ab eodem S. Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: *De ventris ingluuie, inepta lætitia, ſcurrilitas, immũditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam propagantur.* Has autem ſic intelligi debere auctor eſt S. Thomas: *Gula,* inquit, *propriè conſiſtit circa immoderatam delectationem, quæ eſt in cibis, & potibus, & ideo illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus conſequuntur. Quantum ad rationem, cùm animus hebetatur ex immoderatione cibi, & potus, & hinc eſt hebetudo ſenſus circa intelligentiam, propter fumoſitates perturbantes caput. Ob id Salomon, cogitaui abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam. Quantum ad appetitum verò, qui quaſi ſopito gubernaculo rationis deordinatur plurimùm, ponitur inepta lætitia, inordinatum verbum, hoc eſt, multiloquium, inordinatus actus, id eſt, ſcurrilitas, aliter ioculàritas, quæ riſum mouet aliis. denique ex parte corporis ponitur immunditia, id eſt, incontinentia omnis ad libidinem perti-*

Marginal notes: Lib. 31. moralium, cap. 17. — 2. 2. q. 147. articulo 6. — Eccleſ. 2.

pertinens. An autem gulæ intemperãtia ad Eccleſiaſticos,& religioſos viros vſque pertineat; intelliget, qui leget extremam apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remedia veniamus.

Primum remedium.

Primum remedium eſt abſtinentia, & ieiunium, quo quiſque facilè intelligit, curari gulæ vitium tanquã contrario contrarium. Sed S. Chryſoſtomus ſcribit non ſolum ipſam delectationem, quæ gulæ vitij maxima pars eſt, abſtinentia frangi, ſed auferri etiam reliquam eius ſobolem, quam ex S. Gregorio recenſuimus. ſic enim habet: *Angelorum nempè ieiunium imitatio eſt, contemptus præſentium, ſchola precum, alimonia animæ, frænum oris, mitigat concupiſcentias: ſciunt qui ieiunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compeſcit iram, ſedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas. Bene compoſiti ſunt ieiunis geſtus, facilis lingua, abeſt ritus ebriorum, recta eſt cogitatio, non enim effunduntur concupiſcentiæ, hilaris eſt continentia, ſerenitas inualeſcit.* Hoc autem remedium non tàm de ieiunio, quàm de temperantia accipi debet: quæ ſine dubio idem non eſt, ac ieiunium, vt etiam docet S. Auguſtinus. ſi quidem ieiuniorum, quæ Eccleſiæ lege iubentur, ſunt ſtata tẽpora, ſunt proprij ritus, quos etiam ſeruamus, cum ieiunia ſpontè ſuſcipimus: temperantia non eſt temporis legibus aſtricta: vſum eius quotieſcunque volumus, habemus: habere autem debemus ad ſingulas horas, & momenta, vt hac aſſiduitate abſtinentiæ, non ſolum os, ſed cupiditatem multò magis cohibeamus, rationique, ac Deo obediẽtem reddamus.

Sermone 1. de ieiunio.

Epiſtola 86.

Secundum remedium.

Secundum remedium affertur ab omnibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus aliis vitiis omnibus, quàm nocẽtibus cibis abſtineat ille, qui gulæ cupiditatem coercere deſiderat. Cuius rei hæc ratio eſt, quia ſicut immoderata ciborum cupiditas, & vſus fons eſt aliorum vitiorum; ſic viciſſim alia vitia mutuam illi gratiam, gulam fouendo, referũt. Neque enim ſine cauſa ij, *quorum Deus venter eſt*, dicuntur ab Apoſtolo *terrena ſapere:* hoc eſt, terreſtribus, & vitioſis cogitationibus delectari.

Phil. 3.

Tertium remedium. Lib 5. in primum Regum, cap. 11.

Tertium remedium eſt S. Gregorij, nobis ad carnis illecebras,& diaboli inſidias eludendas agendum eſſe, contra quàm faciunt qui gulæ tentationi ſuccumbunt: *Hi enim,* inquit, *ſæpe ieiunare diſponunt, ſed cum conſueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. At ſancti viri, vt hoſti illudant, rigorem conuerſationis in præſenti habent: pro illuſione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nam ſæpe ingentia ſunt quæ agunt, ſed pro infirmitate carnis ſemper agere dura, & aſpera promittere non præſumunt. Tanto quidem facilius eadẽ dura ſuſtinent, quanto eorum onera ſibi ineſſe in perpetua promiſſione non vident. Sed dum optimè viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo deſperare non poſſunt, ſemper carni in futura æſtimatione promittunt: Sed ei cæpta afflictionis dolorem infligere nequaquam deſinunt.* Quod monitum ſancti Patris eò ſpectat, vt dum corpus caſtigamus, auertamus nos ipſos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non ſuffecturas corporis vires ad tolerandam inediam longi temporis: agamuſq; quod agimus, vt eſt in prouerbio: *Sufficit enim diei malitia ſua, & craſtinus dies ſolicitus erit ſibi.* Et, *Maior eſt Deus corde noſtro.*

Matth. 6. 1. Ioan. 3.

Quartum remedium.

Quartum remedium eſt ſeriò operam dare rebus ſpiritualibus: huiuſmodi enim cogitationes, & ſtudia quàm maximè animum abſtrahunt à corporis cura. Ex quo ſequitur corporis imbecillitas, & macies: *Gula,* ait S. Gregorius, *per abſtinentiam frangitur: ſed abſtinentiam ciborum corporalium habere non poteſt, qui mentem ſpiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœleſtium cor inflammat: quia dum ſpiritualia fortiter diligit, deſideria carnis valenter premit.*

Lib. 5. in primũ Regum, cap. 15.

Quintum remedium.

Quintum remedium eſt reſpicere ad exemplar Chriſti Domini, quem ſcimus eſuriiſſe ſæpe, & ſitiiſſe: ſiquidem de eo legimus: *Cùm exiret à Bethania eſuriit.* Et, *Mane reuertens in ciuitatem eſuriit.* Et: *Mulier,* inquit, *da mihi bibere.* Et poſt ieiunium itẽ eſuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panem. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibis depellit, ſi eum vrget animarum ſalus.

Marci 11. Matth 23. Ioan. 4.

ſalus. Vt cùm ad conuertendam Samaritanam intẽtus, cibum ſe alium habere ad manducandum, diſcipulis hortantibus, vt comedat, eſuriens licet, reſpondet. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Chriſto Domino in medio ſuorum tantorum tormentorum poſito accidit. Scribunt enim Euangeliſtæ: *Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum.* Et, *Dabant ei myrrhatum vinum.* Deniq; cùm moribundus modeſtiſſimè ſuam ſitim inſinuat Chriſtus illa voce: *Sitio*, teſtatur S. Ioannes, ſatellites ſpongiam aceto plenam hyſopo circumponentes, obtuliſſe ori eius. Et cùm accepiſſet Ieſus acetum dixit: *Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum.* Ioan. 4. Matth. 22. Marci 15. Ioan. 19.

Denique huc pertinent, quæ habet B. P. Ignatius in regulis de temperãdo victu libri ſuorum Exercitiorum, & illud in primis, vti proficiens ſe quotidie diligenter examinet, inquiratque, quomodo ſe in hoc primo cum vitioſitate conflictu, gerat. Quod item fit, ſi proficiens prius intelligat, qua tentatione ex ſupradictis pulſetur: quodue ex allatis remediis ſibi, & ſuo morbo ſalutare magis fore putet, eoque vtatur aſſiduè.

Quæ ſint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

CAPVT XI.

CLAMOREM *exactoris non audit.* Ita legimus ſcriptũ apud Iob. Quo loco S. Gregorius ſic habet: *Nonnulli per exactorem intelligi ventrem volunt: ipſe namq; à nobis quoddam debitum exigit, quia quotidianum fructum ſibi humani laboris impendi etiam per naturam quærit. Ineſt enim edendi, & bibendi natura neceſſitas, fame, ſitiq; quaſi quibuſdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & potus, à quo liberi nunquam ſumus, quandiu in mortali corpore viuimus.* Quare gulæ vitium ab aliis hoc diſcrepat, quod naturæ neceſſitatem poteſt ſemper prætexere, cùm inuadit hominem, quod non poſſunt alia: & propterea *ſic neceſſe eſt*, ait idem, *vt artem quiſq; continentiæ* Cap. 39. Lib. 30. moralium cap. 13. Cap. 14 Lib. moralium 30.

tinentiæ teneat, quatenus non carnem, ſed vitia carnis occidat. Adiutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem, quem exterius geſtamus, & ipſi inſunt motus laſciuiæ, & ipſi effectus ſuppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dum in illo hoſtem inſequimur, etiam ciuem, quẽ diligimus, trucidamus: & ſæpe dum quaſi conciui parcimus, ad prælium hoſtem nutrimus.

Primum indicium. Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus proficientis in ea, ſit timor, ne rapiatur homo aliquando occaſione neceſſitatis extra metas neceſſitatis. Qua de re S. Auguſtinus: *Non ego*, inquit, *immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omnis carnis genus quod cibo eſſet vſui, manducare permiſſum, Eliam cibo carnis refectum, Ioannem mirabili abſtinentia præditum, animalibus, hoc eſt, locuſtis in eſcam cedentibus non fuiſſe pollutum. Et ſcio Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptum, & Dauid propter aquæ deſiderium à ſe ipſo reprehenſum, & Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Ideoq; & populum in eremo, nõ quia carnes deſiderauit, ſed quia eſcæ deſiderio aduerſus Dominum murmurauit, improbari. In his ergo tentationibus poſitus certo quotidie aduerſus concupiſcentiam manducandi, & bibendi: non enim eſt, quod ſemel præcidere, & vlterius non attingere decernam, ſicut de concubitu potui. Itaq; fræni gutturis temperata relaxatione, & conſtrictione tenendi ſunt. Et quis eſt, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas neceſſitatis? quiſquis eſt, magnus eſt, magnificet nomen tuum. Ego autem non ſum, quia peccator homo ſum.*

Lib. 10. confeſſionum, cap. 31. Geneſ. 9. 3. Reg. 17. Matth. 3. Geneſ. 25. 2. Reg. 23. Matth. 4. Num. 11.

Secundum indicium. Secundum indicium eſt pugna, quam ſuſcipit proficiens aduerſus ipſammet gulæ delectationem, quam percipit eiuſdem neceſſitatis occaſione. Hæc autem duplex eſt ex ſententia

1. eiuſdem S. Auguſtini. Prior eſt, ſi antequam cibum capias, ita te compares, ac ſi medicamentum ſumere deberes. De qua re

Ibidem. ſic idem: *Nunc autem ſuauis eſt mihi neceſſitas, & aduerſus iſtam neceſſitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis ſæpius in ſeruitutem redigens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & ſitis quidam dolores ſunt. Vrunt, & ſicut febris, necant, niſi alimentorum medicina ſuccurrat: quæ quoniam præſto eſt*

Ibidem.

ſtò eſt ex conſolatione munerum tuorum, in quibus noſtra infirmitati terra, & aqua, & cœlum ſeruiunt, calamitates deliciæ vocantur. Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.

Poſterior eſt cum edacitate compreſſa, abnegationis prædictæ virtute, inſurgit inter edendum noua voluptas, in qua iudicãda acutiores nos eſſe oportet, quò quid in ea vitioſum ſit, occultius eſt. Nam, vt ait S. Gregorius: *Facilè eſt deprehendere cùm voluptas eius neceſſitatem præuenit: Sed valde eſt difficile diſcernere cùm in ipſo eſu neceſſario ſe occulta ſubiungit: nam quia præeuntem naturæ appetitum ſequitur, quaſi à tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo neceſſitati debitum ſoluitur, quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, quid neceſſitas petat, & quid, ſicut dictum eſt, voluptas ſuppetat, ignoratur.* Sed redeamus ad S. Auguſtinum, qui ſuo nos exemplo inſtituit, quomodo pugna hæc nobis ineunda ſit: *Sed dum ad quietem ſatietatis,* inquit, *ex indigentiæ moleſtia tranſeo, in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcentiæ: ipſe enim tranſitus voluptas eſt, & non eſt alius, qua tranſeatur, quàm quò tranſire cogit neceſſitas. Et, cùm ſalus ſit cauſſa edendi, & bibendi, adiungit ſe tanquam pediſſequa periculoſa iucunditas, & plerunque præire conatur, vt eius cauſſa fiat, quod ſalutis cauſſa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriuſq; eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et ſæpè incertum fit, vtrum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium petat, an voluptaria cupiditatis fallacia miniſterium ſuppetat. Ad hoc incertum hilareſcit infelix anima, & in eo præparat excuſationis patrocinium, gaudens nõ apparere quid ſatis ſit moderationi valetudinis, vt obtentu ſalutis obumbret negotium voluptatis.* 2. *Lib. 30. moralium cap. 14.*

Aduerſus hãc voluptatem adeò occultam, & implicatam neceſſitati noſtræ, non aliter agendum videtur S. Auguſtino, quàm quod in huiuſmodi rebus faciendum eſſe ſcriptura nos docet: *Cùm ignoremus, quid agere debeamus, ad te ſunt oculi noſtri ne pereamus. His,* inquit S. Auguſtinus, *tentationibus quotidie conor reſiſtere, & inuoco dexteram tuã ad ſalutem meam, & ad te refero* *2. Paral. 20.*

æſtus meos, quia conſilium mihi de hac re nondum ſtat. Multa nobis orantibus tribuis, & quidquid boni, antequam oremus, accipimus, à te accipimus, & vt hoc poſtea cognoſceremus, à te accipimus. Audiui vocem tuam: Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. Omnia poſſum, inquit Apoſtolus, in eo, qui me confortat. Conforta me, vt omnia poſſim. Da quod iubes, & iube quod vis. Iſte ſe accepiſſe confitetur. Audiui alium rogantem vt accipiat. Aufer à me, inquit, concupiſcentias ventris. Vnde apparet, ſancte Deus meus, te dare cùm fit, quod imperas fieri.

Eccleſiaſt. 18. *Philip. 4.* *Eccleſiaſt. 23.*

Tertium indicium. Tertium indicium eſt virtus, præſertim verò caſtitas, tùm animi, tùm corporis. vt enim ex intemperantia gulæ vitia, ſic conſequens eſt, vt ex abnegatione gulæ, abſtinentiaque virtutes exiſtant. Illæ, inquã, virtutes, quæ intemperantis vitijs ſunt contrariæ. S. Gregorius in illa ſcripturæ verba: *Reliqui verò diſperſi ſunt, ita vt nec relinquerentur duo pariter*, ſic ſcribit, *probatio vera abſtinentia non eſt in attenuatione corporis, ſed in perfectione caſtitatis: nam bene ſerpens atteritur, ſi ſic gula reſtringitur, vt libidinoſi motus corporis omnis violentia minuatur. Bene ergo alij in fugam verſi perhibentur, quia cùm abſtinẽtes quoſq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obſcœnitatum aculeos tollit: ſed eis ipſos motus naturales deſerit, vt tẽtari ſemper poſſint, vinci nunquam poſſint: dum id deſerit, quod eis valdè diſplicet, ſed ſic debilitat, quod deſerit, vt praualere victoribus non permittat.* Ibidem plura S. Pater, ſed ea pertinent ad alium locum, à nobis poſtea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem, *Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia diſperſi ſunt, vt duo pariter ex eis non ſint relicti: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter ſuperetur, dum conuenire in pugnam non ſinitur.*

Lib. 5. in primum Regum, cap. 11.

Quartum indicium. Quartum indicium ex Caſſiano habetur. Eſt autem cùm non ſolum non voluptati, ſed etiam magnæ moleſtiæ eſt proficienti ad reficiendas corporis vires, & valetudinem ſuſtentandam, neceſſitas cuiuſlibet moderationis adhibendæ cibi, potionisque. *Ob quod*, ait, *ciborum non ſolùm ſuperfluus appetitus*

Lib. 5. cap. 14.

vir-

virtutum contemplatione calcandus eſt, ſed etiam ipſi naturæ neceſſarius, tamquam caſtitati contrarius, non ſine cordis anxietate ſumēdus eſt. Et ita demùm vitæ noſtræ inſtituendus eſt curſus, vt nullum magis ſit tempus, quo ſentimus nos à ſpiritualibus ſtudiis reuocari, quàm quo deſcendere ad neceſſariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumq; ad hanc neceſſitatem ſubmittimur, vſui potius vitæ, quàm mentis deſiderio famulantes quantocius ab ea, velut à ſalutaribus nos ſtudiis retrahentes, ſubtrahi feſtinemus: nequaquam enim poterimus eſcarum præſentium ſpernere voluptates, niſi mens cōtemplationi diuinæ defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum cœleſtium delectetur. Summam totius perfectionis huius attigit Dominus illis verbis: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, Matth. 4. *quod procedit de ore Dei. Et illis: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem* Ioan. 4. *eius, qui miſit me.*

Quanam regula generalis ſeruanda ſit in corporis caſtigatione, & mortificatione ſubeunda.

CAPVT XII.

SED monet hic locus, vt diſſeramus de grauiſſima illa cogitatione, quæ aliquando angit multos proficientes, vrgetque vt pergant ſequi vſque ad vitæ finem, non ſolùm magnā frugalitatem victus, ſed etiam ſummam abſtinentiam, ieiunia, vigilias, aliaſque afflictiones quaſcunque ferre poteſt corpus. quòd hæc fuerit ſanctorum hominum vita, & id illis videatur ad perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hîc agitur de pœnitentibus, aut de iis, quibus ad declinanda peccati pericula huiuſmodi vitæ inſtitutum, quod cum magna corporis mortificatione coniunctum ſit, neceſſarium eſt (de his enim, quæ ſententia patrum ſit, primo libro explicauîmus) nec in controuerſiam vocatur, ſanctum ne ſit ieiunium, ſalutares vigiliæ, vtilis, & neceſſaria caſtigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide Catholica tenemur omnes.

mnes. Sed illud eſt, quod quæritur, an quantacunque corporis vexatio ſuſtineri poſſit à nobis, ea ſemper amplectenda ſit, & tenenda mordicus; etiamſi alia charitatis opera Deo gratiſſima ab illa nos aliquando auocent. & quidem eius generis aliqua, in quibus, ex vocationis inſtituto collocare nos operam debeamus: idque quoniam ita requirit ipſa perfectionis vis, atque natura. De qua tota re mihi videtur reſponderi poſſe per capita, quæ ſequuntur.

Primum caput. Primum caput eſt. leges, quæ quibuſdam religioſis familiis de vitæ genere auſtero ex earum inſtituto à Patribus datæ ſunt, obſeruãdæ ſunt diligenter ab iis, qui in eas adſcripti ſunt: non ſunt tamen producendæ tanquam norma viuendi omnibus perfectionis Euangelicę ſectatoribus retinenda, neque enim id fieri poteſt. Et ne diſcedamus à religioſorũ hominum *Lib. cap. 11.* exemplis, Caſſianus ſic ſcribit: *Apud Aegypti monachos ſummæ reputantur deliciæ, ſi herba ſale condita, quam lapſanum vocant, aqua diluta, ad refectionem fratribus apponatur.* Et addit: *Quæ in hac prouincia, nempe Gallicana, nec aërum temperies, nec qualitas noſtræ fragilitatis admittit.*

S. Bernardus Ciſtercienſium familię maximus amplificator ſic ſancit de monachis ægrotis illius ordinis. *Epiſtola 321.* *Minimè competit religioni veſtræ medicinas quærere corporales, ſed nec expedit ſaluti: nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid ſumere tolerabile eſt, & hoc aliquando fieri ſolet: at verò ſpecies emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens eſt, & contrarium puritati: maximeq́; ordinis noſtri nec honeſtati congruit, nec puritati: hæc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere non poſſunt. Spiritualia proinde ſpiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, &* *Pſalm. 40.* *clamandum in toto corde, Sana animam meam Domine, quia peccaui tibi.*

Reg. fuſius diſputat, cap. 55. Et nihilominus S. Baſilius monachis ſui temporis leges ſanctiſſimas præſcribens, quibuſdam non tam artis, quàm hominum vitiis indicatis, medicinę ſcientiam valde commendat: appellatque munus diuinitus hominibus datum: *Neque enim*

enim, inquit, *fortuitò ortæ de terra herbæ ſunt ad ſingula morborum genera accommodatæ; ſed nimirum hæ ſupremi Opificis voluntate editæ ſunt, eo conſilio, ut iis nos ad vtilitatem noſtram vti poſſemus. Quocircca ea quidem, quæ in radicibus, floribuſue, aut foliis, aut fructibus, aut ſuccis naturalis vis ineſt, aut quodcunque etiam ex metallis, mariue aliquid ad corporis noſtri vſum appoſitum habere inuentum ſit, ea omnia earum rerum inuentioni ſimilia iudicari debent, quibus in cibo, potioneque vti conſueuimus.* Idque poſtquàm ſacrarum literarum teſtimoniis, & exemplis confirmaſſet, concludit: *Mihi ad colendam continentiam hæc ars haud mediocre momentum videtur adſerre. Si quidem animaduerto ab ea delicias amputari, & crapulam damnari, epularum præterea varietatem, & exquiſitam nimis condimentorum prauè excogitatam ſolertiam, tanquam inutilem improbari. In ſumma denique indigentiam ab ea ſanitatis matrem appellari.*

S. Auguſtinus etiā medicos conſulendos religioſis, cùm infirma ſunt valetudine, apertè ſcribit in regula Monachorum. *Epiſtola 109.* Deinde aliquę religiones ſanctiſſimè interdicunt vſu carnium ſuis alumnis. Alię etiam lactis, caſei, ouorum. Aliquę plures ieiuniorum quadrageſimas celebrant ſingulis annis, alię pauciores. Religioſi multi interulas cilicinas induunt, laneas alij, lineas etiam nonnulli. Cędunt ſe multi verberibus crebrò, alij rarius, idque ex regulæ pręſcripto. Non poſſunt ſanè proficientes inſtituta hęc omnia ſimul complecti. Sed nec vocātur plerique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non ſunt hęc omnibus, aut certè non omnibus ſingula iter ad perfectionem neceſſarium: Sed iis, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Denique Caſſianus de ieiuniis (quæ eadem eſt ratio de cęteris quoq; corporis afflictationibus) ſic habet: *Lib. 4. cap. 5.* *Super ieiuniorum modo haud poteſt facilè vniformis regula cuſtodiri, quia nec robur vnum cunctis corporibus ineſt, nec ſicut cæteræ virtutes animi ſolius rigore parantur: & idcirco quia non in ſola fortitudine mentis, animaque conſiſtunt, cum corporis enim poſſibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuerſum quidem eſſe*

refectionis tempus, ac modum, & qualitatem pro impari ſcilicet corporum ſtatu, vel ætate, vel ſexu, vnam tamen eſſe omnibus pro mentis continentia, atque animi virtute, caſtigationis regulam.

Secundum caput. Secundum caput. Ita religioſus quiſque ſecundùm ſuę religionis huiuſmodi inſtituta viuere debet, vt ne latũ quidem vnguem diſcedat ab eis. Hoc pertinet ad ſingularitatis vitium euitandum: quod in religioſo quoque conuentu ſolet exiſtimari grauiſsimum.

Lib. 5. cap. 23. *Quicquid enim*, ait Caſsianus, *extra conſuetudinem præſumitur, vſumq́ communem, vt vanæ gloriæ, atq́ oſtentationis morbo pollutum antiquiſſima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito ſcientiæ, & diſcretionis enituiſſe peruidimus, vel quos ad imitandum gratia Chriſti, velut ſplendidiſſima luminaria, omnibus prælocauit, eſu panis, qui apud eos vilis habetur, ac facilis, abſtinuiſſe cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermiſſo panis vſu, leguminum, vel olerum, ſeu pomorum refectionem ſectati ſunt, inter probatiſſimos habitum aliquando conſpeximus, ſed ne diſcretionis quidem, aut ſcientiæ gratiam conſecutum.*

Reg. breu. cap. 128. Eandem ſententiam ante Caſſianum habuerat S. Baſilius: ſic enim reſpondet interrogationi, An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt pluſquàm cæteri ieiunet, vigilétue ex proprio ipſius voluntatis arbitrio:

Ioan. 6. *Cùm Dominus*, inquit, *dixerit, Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me, Patris: quidquid quiſque ex propriæ voluntatis arbitrio facit, id cùm facientis proprium ſit, alienum eſt à cultu pietatis: metuendumq́ eſt, ne de eo, quod videtur facere, ipſi dicatur à Domino:*

Geneſ. 4. *Ad te conuerſio eius, & tu dominaberis illius: in collatione enim cum cæteris, hoc quod quis in rebus etiam bonis velit excellere, contentionis vitium eſt, quod ex appetitione naſcitur inanis gloriæ: quod vitium fugiendum eſſe, Apoſtolus docens, ait:*

2. Corinth. 10. *Non enim audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam, qui ſe ipſos commendant. Quocirca omiſſis propriis voluntatibus, eoque, vt videri velimus aliquid excellentius facere, quam cæteri, parere debemus Apoſtolo admonenti,*

1. Corinth. 10. *Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriã in Dei facite. Sibi enim placere, & inani gloria,*

gloria, & contentionis ſtudio delectari, res ſunt prorſus alienæ ab iis, qui bonum certamen legitimè certant. Ad extremū S. Baſilius ita concludit, quod etiam Incipientibus conuenire, primo libro diximus: *Si verò ſit, qui neceſſariò acriore ſibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus eſſe, arbitretur, rationem is quare id ſic exiſtimet, iis aperito, quibus credita eſt communis diſciplinæ procuratio, & quod illi ſtatuerint, id obſeruato. Siquidem fieri poteſt plerunq; vt neceſſitati ipſius alia ratione melius conſulatur.*

Tertium caput. Nec caſtigationis corporis norma, quæ ad *Tertium caput.* omnes pertineat, accipienda eſt ab eo inſtinctu etiam diuino, quo moti ſecuti eam ſunt aliqui ſancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim inſtinctus varius eſt, & multiplex: *Siqui-* *1. Corinth. 12.* *dem diuiſiones gratiarum ſunt: & vnuſquiſq; proprium donum habet ex Deo.* Alioquin protrahatur ieiunium ſine vllo cibo, potiúe vſque ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moyſis primùm, deinde Eliæ, poſtremò Chriſti Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianū, quia id S. Paulo heremitarum parenti diuinitùs conceſſum, legimus apud S. Hieronymum. Contenti ſimus ſolo *In Vita Pauli.* ſanctiſſimæ Euchariſtiæ pabulo, nec aliud præterea quicquā ad victū adhibeamus, quia hoc etiā aliquibus à Deo datū eſt. Toto vitæ tempore, quod reliquū eſt, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum ſequenda veſtigia in carceres, in ſepulchra, in obſcuriſſima, & anguſtiſſima ergaſtula: quæ ſanè facta quanquam dubitandum non eſt, à ſanctis illis hominibus ex auctoritate diuina geſta eſſe, nullus eſt, qui non videat, ea admiranda quidem eſſe, non eſſe tamen ſcripta, vt imitationi exponerentur; ſed vt in iis etiam prædicemus infinitam Dei poteſtatem, & ſapientiam, qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis: & quædam ali- *Pſalm. 67.* quando præcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, ſed quo conſilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in ſanctuarium eius, & intelligamus in nouiſsimis illi- *Pſalm. 71.* us. Quæ igitur, inquies, ſeruanda norma eſt, ad quam in hoc vitæ genere ſeueriore nos ipſos dirigamus?

Quartum caput. Quattum caput. Debet proficiens animo maximè affectus eſſe erga genus vitę ſeuerioris, ſuoque corpori, ac ſenſui, hoc eſt, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem poſsit efficere. Id verò neceſſarium eſt, tum vt aſſequatur proficiens abſtinentiam, ſobrietatem, & alias huius generis virtutes; ſunt enim hæ propriç virtutes animi, & quę ne ad effectum perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus ſit ad quaſcunque res aduerſas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta ſunt, fortiter ferenda, quandocunque ſeſe occaſio obtulerit. Id enim proprium eſt hominis Chriſtiani, ne dum religioſi: & officium planè Apoſtolicum, cuius præclariſſimum exemplum nobis eſt vel vnius Apoſtoli Philip. 4. Pauli vita. *Ego*, inquit, *didici, in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare* (vbiq; & in omnibus inſtitutus ſum) *& ſatiari, & eſurire, & abūdare, & penuriā pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et alibi: *In labore, & ærumna, in vigiliis multis, in* 2. Corinth. 11. *fame, & ſiti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate.* Has autē perpeſſiones, & calamitates ſibi cum aliis Apoſtolus communes 1. Corinth. 4. eſſe teſtatur, cùm ait: *Vſq; in hanc horam & eſurimus, & ſitimus,* 2. Corinth. 4. *& nudi ſumus, & colaphis cædimur, &, in omnibus tribulationem patimur; ſed non anguſtiamur, aporiamur, ſed non deſtituimur, perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur, deiicimur, ſed non perimus, ſemper mortificationem* IESV *in corpore noſtro circumferētes, vt & vita* IESV *manifeſtetur in corporibus noſtris.* Et ſanè hanc eandem fuiſſe vitam, hoc eſt, viuendi rationem IESV intelligit, qui legit Euangelium, in quo quam famē, & ſitim, quam inediā Dominus tolerarit, quas vigilias ſuſceperit, quanto, vt ita dicā, odio, carnem ſuam innocentiſſimam, ſanctiſſimā habuerit propter ſalutem, & inſtitutionem noſtram, quam ſemper animo paratiſſimus fuerit ad grauiſſima quæque mala noſtri cauſſa expectanda, & ſuſtinēda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur ſit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam ſi deſint huiuſmodi mala, quæ ferat, non deſit tamen firma deliberatio tenendi occaſionem quācunque, cùm dabitur, eadē omnia ſubeundi.

Quintum caput. Poſitis ſupradictis rebus omnibus, non mihi videtur certior regula afflictationis corporis ſuſcipiendæ, vel reiiciendę, quàm illa, quam adfert ad hoc idem ſtatuendum, ſapientiſſimus vir Baſilius his verbis: *Ita amplectenda à nobis continentia eſt, vt eam cum viribus corporis commetiamur.* Per continentiam autē intelligit omnem corporis, & animæ mortificationem, ſed corporis præſertim. Sic autem ſequitur: *Quæ ſolo animo cernuntur virtutes, ea omnes omnibus promiſcuè æqualiter ſeruandæ proponentur: veluti manſuetudo, morum facilitas, ſummiſſio animi, bonitas, amor in fratres, innocentia, ſtudium veritatis, miſericordia, lenitas, humanitas: has enim peculiares animi eſſe virtutes, dicimus: quando ad eas parandas, colendáſue animo, corpus nihil plus adfert, quam quòd ipſi quædam veluti curia eſt, in qua huiuſcemodi res deliberantur. Porrò modum vires corporis finient, ſi neque leuiores quis labores ſuſcipiet, quàm quantis ferendis eſſe par poſſit: neque ſi ea item perſequi voluerit, quæ ſuſtinere ſe non poſſe, intelligat. Si quidem huius rei haberi quoque rationem arbitror, ne propterea quod in continentiæ cultu ſeruatus modus nō ſit, corpus eneruauerimus, inertes deinde, & ad res gerendas inutiles exiſtamus: neq; enim eo conſilio Dominus hominem finxit, vt ſegnis, ac languens deſideret, ſed contrà potius, vt eſſet, qui ſe in laboribus honeſtis exerceret.* Hāc ſententiam Baſilio dignam confirmat præcepto, quod Deus initio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur, & multò magis poſt lapſum, cùm dixit: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*; Deinde quia reliqua diuina oracula, præſertim S. Pauli, præcipiunt vt laboremus, & corpus actuoſum, motionique expoſitum habeamus. Et Deus non cōdidit nos, vt diſſoluto corpore, quaſi ſpirantes mortui iaceremus. Conſeruandum igitur illud eſt, quod Deus optimam rationem ſecutus fecit, cùm nos condidit: alioquin ſimiles erimus oleribus, quæ ſolis ardore langueſcunt, & *quaſi beta ſemielixa*, vt eſt apud Prophetam: cùm tamen fœcundas arbores imitari potius debeamus, quę & ipſę copioſæ ſunt, & alios fructuum, quos habēt, vbertate delectāt. Nec Deo ſeruiemus, niſi ex dimidia tantum parte, ſolo videlicet animo, non autem corpore, & tamē conſtamus duplici hac natura,

Quintū caput.

Conſtitut monaſt. cap. 5.

Geneſ. 2.
Infrà 3.

2. Theſſal. 3. & 4.

Iſaia 51. ſecundum 70. qui vbi Vulgata editio habet quaſi Oryx illaqueatus, legunt, quaſi beta ſemicocta.

natura, vt duplici etiam virtute tum animi, tum corporis exerceamur.

Ioan. 12. Adfert deinceps Chriſti Saluatoris exemplum, quod omnibus ipſemet ad imitandum proponit, cùm ait: *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.* Ac primùm quidem docet, quænam virtutum animi documenta præbuerit, lenitatis, patientiæ, facilitatis, manſuetudinis, humanitatis, comitatis, humilitatis, prudentiæ, & reliquarum omnium; deinde ſubiungit: *Corporis verò cuiuſmodi, & quanta? prima ſua ætate parentum imperio ſubiectus, omnes labores corporis cum ipſis tolerauit: iiſq; victum quæſiuit. Ætate iam progreſſus non in angulo abiectus, & corpore viribus deſtituto, indiguit aliorum miniſterio, ſed itineribus, & quidem pedibus continenter conficiendis, diſcipulis miniſtrando, immo & eorum pedes lauando, doctrina, & longioribus ſermonibus inſtruendo, ex locis aliis in alia ſe transferendo, ſaluti noſtræ conſulere non intermiſit.* Poſtea etiam recenſet, quæ de ſe ipſo narrat S. Paulus: & proponit omnium Apoſtolorum viuendi rationem minimè otioſam, ſed laboribus omnibus obnoxiam: Sicut etiam antiquorum Patrum veteris Teſtamenti. tandemque concludit: *Perſpicuum igitur eſt ex legibus naturæ, doctrina diuinarum litterarum, ſanctorum omnium virorum exemplis, Saluatoris ipſius vitæ inſtituto, & illa perfecta viuendi norma, & honeſtius, & vtilius eſſe, confirmando corpori ſuggerere, quàm adimere vires: idq; ſtrenuum reddere obeundæ bonæ actioni, quàm vltronea quapiam maceratione exoletum.* Ex quibus perſpicuum in primis eſt, S. Baſilium loqui non ſolum, vt quibuſdam viſum eſt, de conſeruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit, ſed etiam, & multò magis ad labores illos grauiores ſubeundos, quos Apoſtolica vita, & Saluatoris noſtri exemplum ab Euangelij miniſtris, & vineæ Domini cultoribus ſuſcipi oportere demonſtrant.

Eſt igitur ſententia ſancti Patris hæc: ſuſtentādum eſſe corpus, vt par ſit oneribus Chriſtianæ vocationis, quæcunque ea ſit, ferendis: eaque in voluntariis ieiuniis, vigiliis, & aliis corporis

poris vexationibus regula ſeruanda, quæ nihil impediat munera rectæ, & ex Deo inſtitutæ cuiuſque vitæ. Ad quod vt magna prudentia opus eſt, *ne per cauſſam*, vt inquit ille, *neceſſitatis corporis, eo impingamus, vt voluptatibus ſeruiamus*; ſic qui prudentia vſus, & ad prædictum finem ſuæ vocationis conſequẽdum, corpori neceſſarium cibi ſubſidium tribuit, *nihil eſt*, ait ſanctus Pater, *quamobrem eo inferior habendus ſit, qui ab eo ſe temperarit.* Quod adeò certum, verumque eſt, vt ſectatoribus etiam ſolitudinis, vt finem ſuum conſequantur, hoc idem faciendum eſſe, Caſſianus his verbis admoneat: *Omni cautione, atque ſolertia iugis circumſpecti cordis ſeruetur intentio, ne quo modo iudicio noſtræ diſcretionis errante, aut inconſiderata continentiæ cupiditate ſuccenſi, aut deſiderio nimiæ remiſſionis illecti ſubſtantiam virium noſtrarum iniqua trutina examinatione libremus: Sed in altera quidem lance animæ puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita vero conſcientiæ iudicio vtraq; pendamus, vt in neutram partem vnius rei affectu præponderante, peruerſi, vel ad immodicam diſtrictionem, vel ad nimiam remiſſionem, æqualitatis libram propenſius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti?* *Collatione 21. cap. 22.* *Geneſ. 4.*

Poſtremum illud eſt, doctrinæ huius, quam ex S. Baſilio attulimus ratio præcipua hæc eſt: ieiunia, vigiliæ, & alia huiuſmodi corporis afflictiones non tam perfectio ſunt, quàm inſtrumẽta perfectionis, vt docet Caſſianus, & confirmat S. Thomas: non enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, ſed vt eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectionem conſequendam confert. Qui modus non vnus eſt, ſed varius, vt variæ ſunt corporum humanorum conſtitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio eſt ad bonum aptior; non eædem etiam omnibus ad virtutes occaſiones, & incitamẽta: plura oppoſita aliquibus impedimenta, pauciora aliis, vt omninò neceſſe ſit, etiam in corporum pœnis magnas exiſtere varietates: *Sextum caput.* *Collatione 21. cap. 15.* *2. 2. q. 188. articulo 7.*

cuius

cuius tamen menſura euidens eſt corporis robur, & valetudo relata ad progreſſum in virtutibus, & perfectione faciendum, ex propriæ cuiuſque vocationis inſtituto. Legantur etiam quæ hac de re idem S. Baſilius ſcribit in regulis breuioribus. *Reg. 113.*

De abnegatione exercenda aduerſus linguæ incontinentiam, præſertim in verbis otioſis.

CAPVT XIII.

LINGVÆ vitia gulæ ſoboles eſſe; S. Gregorius affirmat; & ſunt ſine dubio cognata. palato quippe, & ore omnia gignuntur. Nobis hîc de lingua, vt vniuerſitas iniquitatis eſt, & nominatur à S. Iacobo, *Iacob. 3.* nequaquam agendum eſt: Siquidem proficiens, ſi proficiens eſt, abſtinet à grauibus illis, mortiferiſque peccatis, quæ blaſphemiis, detractionibus, huiuſcemodique aliis linguæ officiis committuntur. Quoniam tamen in hæc ipſa vel labi per incuriam, vel etiam recidere proficiens poteſt, inſtituẽdus eſt, qua ratione ſecurim ad radicem mittere, ipſumque omnium linguæ malorum fontem ſiccare poſſit. Hoc enim ad perfectionis ſtudioſum maximè pertinet. Eſt autem id, vt à verbis etiam otioſis, quantum poteſt, caueat. Verbum enim otioſum, vt eius *Natura verbi otioſi.* rationem, & vim explicemus, peccatum eſt: *Dico autem vobis,* *Matth. 12.* inquit Dominus, *quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Sic verò deſcribitur à S. Gregorio: *Otioſum verbum eſt, quod aut ratione iuſtæ ne-* *Lib. 7. moralium, cap. 17.* *ceſſitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret.* Et S. Hieronymus ſic ſcribit in Matthæum: *Otioſum verbum eſt quod ſine vtilitate & lo-* *Lib. 2. cap. 12.* *quentis dicitur, & audientis. Si omiſſis ſeriis de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſoluit, & aliquid profert turpidinis, hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus.*

Quo loco illud reticendum non eſt, vt otioſa verba ex ore dicentis prodeunt, ſic prodire etiam poteſt & oratio otioſa. Hæc autem ea eſt, cùm quis dicendi genere inutili,& inani,aut etiam offenſionis aliquid habente, vtitur ad populum, & pro concione. In qua ſententia eſt S. Auguſtinus, qui cùm produxiſſet illud Dauidis dictum: *In populo graui laudabo te,* ait, *nec illa ſuauitas delectabilis eſt, qua non quidem iniqua diligũtur, ſed exigua, & fragilia bona ſpumeo verborum ambitu ornãtur, quali nec magna, atq; ſtabilia decenter, & grauiter ornarentur. Eſt tale aliquid in epiſtola beati Cypriani, quod ideo puto vel accidiſſe, vel conſultò factum eſſe, vt ſciretur à poſteris, quam linguam doctrinæ chriſtianæ ſanitas ab iſta redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, modeſtioremq; reſtrinxerit: qualis in eius conſequentibus litteris ſecurè amatur, religioſè appetitur, ſed difficillimè impletur. Ait ergo quodam loco, Petamus hanc ſedem: dant ſeceſſum vicina ſecreta: vbi dum erratici palmitum lapſus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur iſta niſi mirabiliter affluentiſſima fœcunditate, ſed profuſione nimia grauitati diſplicent. Quapropter vir ſanctus & poſſe ſe, oſtẽdit, ſic dicere, quoniam dixit alicubi, & nolle, quia poſtmodũ nuſquam.* Effectus verbi otioſi vno verbo à Salomone indicantur cùm ait: *In multiloquio non deerit peccatum.*

Lib. 4. de doctrina chriſtiana, cap. 34.
Pſalm 34.
Effectus Verbi otioſi.
Prou. 10.

Duplex autem hoc peccatum eſt, vnum leuius, & eſt culpa ipſa venialis, quæ ex verbo otioſè prolato cõtrahitur: alterum eſt periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per imprudentiam ſæpenumerò incurritur. quæ ſunt omnia linguæ flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemorata: *Quis numeret, quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes? quàm multiplex in labiis incircumciſis immunditia coaguletur? quàm ſit grauis pernicies oris incircumſpecti? Eſt lingua diſſoluta in ſermonibus otioſis, eſt lingua impudica, eſt & magniloqua, quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & item lingua maledica, quarum altera in falſiloquam, & adulatoriam ſubdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc*

Sermone de triplici cuſtodia.

detrahit in occulto. quàm vera ſententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum? Quorum malorum ex otioſo verbo deriuationem declarat S. Gregorius: *Dum enim*, ait, *ab otioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur, ad temeritatem quoq; ſtultæ increpationis effrenatur. Quibuſdam enim ſuæ ruinæ gradibus deſidioſa mens in foueæ lapſus impellitur; nam dum otioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus.* Quæ ille ibidem copioſè perſequitur. Ad vniuerſitatem igitur iniquitatis, quàm in lingua ſedem collocaſſe S. Apoſtolus dicit, aditum primum patefaciunt hominibus otioſa verba.

Lib. 7. moralium, cap. 17.

Sed grauiſſimum illud damnum cenſeri debet, quod adferunt proficienti verba otioſa, præſertim cū multa ſunt: nempe mentis euagationem, & quaſi peregrinationem longius à cogitationibus vtilioribus, vix vt ad ſe redire deinde queat. *Humana mens*, ait ſanctus Gregorius, *aquæ more, & circumcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit, vnde deſcendit, & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit: quot enim ſuperuacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur: vnde & redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit, quia per multiloquium exterius ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit.*

Ibidem.

Remedia cōtra verba otioſa. Primum remedium.

Reg. breu. c. 24.

Epheſ. 4.

Primum remedium eſt ex ſancto Baſilio: *Adeo magnum*, inquit, *eſt otioſi verbi periculum, vt licet genere ipſo de numero bonorum ſit, quod dicatur, tamen niſi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam liber eſt à periculo, qui illud loquitur. quippe qui eo quod ad ædificationem illud non accommodauit, contriſtaſſe noſcitur Spiritum ſanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apoſtolus, cùm ait, Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et ſubiecit illud: Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. Quàm verò pernicioſa res ſit contriſtare Spiritum ſanctum, quid opus eſt, vt dicatur?*

Secun-

Secundum remedium eſt diſcere vtiliter loqui, & huic rei aſſueſcere. Id autem fiet, ſi quæ in loquendo conſiderare debeat, Doctor Euangelicus S. Gregorius docet, ea quaſi locutionis ſuæ leges ſibi ſeruandas, quiſque exiſtimet. Sunt autem hæc: *Penſare doctor debet*, inquit, *quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Quid, vt iuxta Pauli vocem ſermo noſter ſemper in gratia ſit ſale conditus. Cui, quia ſæpe verbum, quod hæc admittit perſona, altera non admittit, ſæpe eadem perſona ſecundum factum ſit altera. Quando, quia ſæpe etiam differtur verbum, poſtmodum benignè recipitur, & nonnunquam languesćit; ſi hoc, quod antè proferri debuit, tempus amiſerit. Qualiter, quia verba, quæ hunc ad ſalutem reuocant, alium vulnerant. Paulus Titum monet, argue cum omni imperio. Timotheum verò, argue, obſecra, increpa cum omni patientia. Quid eſt quod vni imperium, alteri patientiam præcipit, niſi quod vnum leuioris, alterum feruentioris ſpiritus eſſe conſpexit? Quantum, ne ſi eum, qui multa ferre non valet, per verba, vel increpationis, vel exhortationis longius trahimus, auditorem noſtrum ad faſtidium perducamus. Vnde prædicator egregius, Obſecro vos, fratres, vt ſufferatis verbum ſolatij, etenim perpaucis ſcripſi vobis. Hoc infirmis præcipuè congruit.* *Secundum remedium. Homilia 11. in Ezechielem. Coloſ. 3. Tit. 2. 2. Tim. 4. Hebr. 4.*

Tertium remedium. conſiderare tempus illud, quod fruſtrà teritur inutiliter loquendo, pretioſum tempus eſſe, diuinitus nobis conceſſum, vt eo vtamur ad ſalutem ſempiternam procurandam: *Nemo*, inquit ſanctus Bernardus, *parui æſtimet tempus, quod in verbis conſumitur otioſis. Siquidem tempus acceptabile eſt, & dies ſalutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit inſipiens, quid amittat. Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miſeratio conditoris indulget. Donec tranſeat, inquis, tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam ſocietatem, ſuſpirare ad amiſſam hæreditatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem.* *Tertium remedium. Ibidem.*

Quartum remedium. Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex ſuperiori loco cum verba faciunt, vt dicebamus, otioſè multa dicunt. Et vt nihil dicamus de iniuria, quam faciunt Dei verbo, quod tanti ponderis eſt, inani illud ſermone eleuãdo, audiant ſaltem eiuſdem diuini verbi præclariſſimum, & perfectiſſimum oratorem Auguſtinum: is enim hoc dat cõſilium aduerſus futilem illum

Lib. 4. de doctrina chriſtiana, cap. 14. & 15. orandi modum: *Agat*, inquit, *noſter eloquens vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiatur, & hæc ſe poſſe pietate magis orationum, quàm oratorum facultate non dubitet, vt orando pro ſe, & pro illis, quos eſt allocuturus ſit orator, antequam dictor. Ipſa hora iam vt dicat, accedens, priuſquam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam ſitientem, vt eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat.* Et poſt aliqua: *Si loquitur in eis Spiritus ſanctus, qui perſequentibus traduntur pro Chriſto, cur non & in eis, qui tradunt diſcentibus Chriſtum?* Et in eodem extremo libro: *In ipſo ſermone malit*

Cap. 28. *rebus placere, quàm verbis, nec exiſtimet dici melius, niſi quod dicitur verius: nec doctor verbis ſeruiat, ſed verba doctori. Hoc eſt quod*

1. Cor. 1. *Apoſtolus ait, Non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: non*

2. Tim. 2. *quod aduerſariis oppugnantibus veritatem, nihil nos pro veritate dicamus: nam ſcribit, vt potens ſit in doctrina ſana, & contradicentes*

Tit. 1. *poſſit redarguere: Sed verbis contendere, eſt, non curare, quomodo error veritate vincatur, ſed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius.*

Primum indicium vtilis locutionis. Indicium autẽ ſermonis vtilis, & alieni ab otioſitate verborum, eſt, cùm proficiens ita ſe comparat ad loquendum, vt vtilitatem ſemper ſpectet, cùm loquitur: *Verborum autem vtilitas*, inquit S. Baſilius, *ea opinor fuerit, ſi aut de virtute in loco diſſeratur, aut ſi ad rei alicuius, quæ facienda eſt, inſtet, vrgeatq; vſum, ſermo accommodetur, aut etiam deniq; ad audientium ædificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere ſermones verſentur, ij reiici tanquam ſuperuacanei, & inutiles debent.* Certè non eſt hæc aduerſus inutilem locutionem abnegationis ratio in poſtremis

Conſtit. monaſtic. cap. 12.

Iacob. 3. habenda à proficiente: quia *ſi quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.*

Alterum

Alterum indicium eſt imitatio modi loquendi, & tacendi, quo vſus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS, dum inter homines verſaretur, qui licet non caruerit figuris vſitatioribus ad hyperbolem vſque, vt eſt illa: *Excolantes culicem, Camelum autem glutientes*; fuit nihilominus ſimpliciſſimus, & inſtitutus ſolum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus ſemper Dominus, & veritatis amātiſſimus. *Si veritatem dico*, ait: prudentiſſimus in dicendo: *Et ſtupebant ſuper prudentia, & reſponſis eius.* Silentij in tempore cultor eximius, præſertim in propria cauſſa: *Et non reſpondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præſes vehementer*: potens verbo maximè inter concionandum. *Et ſtupebant in doctrina eius, quia in poteſtate erat ſermo ipſius:* vehemens item, & feruens ſpiritu: quare crebrò etiam vocem tollebat, clamans: in reprehenſionibus peccatorum acer: Serpentes: *Genimina viperarum. Generatio mala, & adultera*, inquit: ſuauis nihilominus, & gratioſus. *Et mirabantur*, ait S. Lucas, *in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius:* Semper intentus ad animarum conuerſionem, & ſalutem: quare etiam dum non concionaretur, omnem occaſionem capiebat de rebus ſpiritualibus agendi ex quacunq; præſenti materia: vt cùm agit de aqua cum Samaritana muliere: *Et dediſſet tibi*, inquit, *aquam viuam*. Et cùm diceretur illi: *Domine ſemper da nobis panem hunc*, ait: *Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me non eſuriet.*

Secundum indicium. Matth. 23. Ioan. 8. Luca 2. Matth. 27. Luca 4. Ioan. 7. & 11. Matth. 23. & 12. Luca 4. Ioan. 4. Ioan. 6.

De abnegatione luxuriæ.

CAPVT XIV.

SANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Regum: *Recenſui quæcunq; fecit Amalech Iſraeli, quomodo reſtitit ei in via, cùm aſcenderet de Aegypto*: per Amalech vitium luxuriæ, ſiue fornicationis intelligit; per aſcendentes de Ægypto nouiter, vt ille ait, conuerſos ad Dominum, qui peccatorum tenebras, & ima deſerunt, & ad

Lib. 6. in primum Reg. cap. 15.

lumen veritatis accedunt, & montem boni operis aſcendunt. *In via autem,* inquit, *Amalech Iſraël reſtitit, quia libido ad perfectionis ſummam tendentibus arma voluptatis obiicit, & corda, quà poteſt, gladio immundæ ſuggeſtionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta eſt pugna fornicationis, reſtitiſſe perhibetur, non quomodolibet obuiaſſe: reſiſtere quidē forti expugnationi inſtare eſt. Iſraël de Aegypto aſcendit, quia electi omnes dum ſanctè viuendo proficiunt, ad ſupernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne ſunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, ſibi vtique per validos modos Amalech reſiſtentem vident. Quid eſt autem, quod contra alios ſolis armis pugnabat Moyſes, contra Amalech autem non ſolis armis, ſed etiam virtute orationis? ſed profectò magnum certamen fornicationis oſtenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate ſuperatur.*

Exod. 17.

Lib. 6. cap. 1.

Caſſianus etiam affirmat aduerſus ſpiritum fornicationis certamen eſſe longum præ cæteris, ac diuturnum, & perpaucis ad purum deuictum. Immane bellum, & quod cùm à primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non niſi prius cætera vitia ſuperentur, extinguitur.

Natura vitij luxuria.

1. Reg. 15.

Porrò naturam vitij huius pulchrè deſcribit idem S. Gregorius explicans illud: *Non parcas ei, & non concupiſcas illius aliquid, ſed interfice à viro vſq; ad mulierem, & paruulum, & lactentem, & bouem, & aſinum, & ouem, & camelum. Quis eſt autem,* inquit, *qui parcit Amalech, niſi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne laſciuiæ aliquid retinet? nam plerią; turpitudinis opera non exercent, ſed linguam à turpi locutione non cohibent: plerią; per opus luxuriā vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, ſed quod actu refugiunt, corde concupiſcunt. Parcit itaq; Amalech qui blandimenta laſciuiæ, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequiſſimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non concupiſces ipſius aliquid, vt penitus eradicetur à cogitatione. Qui ſunt viri interficiendi, niſi ſuadētes motus turpitudinis? viri etenim ſunt, quia violenter ſuggerunt, & corruptis mentibus ſemina prauitatis infundunt. Mulieres ſunt mentis concupiſcentiæ, quæ prædictis motibus ad fœtus impios ſubſternuntur. Paruuli, & lactentes qui ſunt, niſi*

qui de Amalechitarum virorum, & mulierum commiſtione generantur? nam ſi motus malæ ſuggeſtionis quaſi adulteri mente recipitur, concupiſcentia quaſi meretrix impragnatur: quæ ſi effundere partum ſinitur, libidinum motus non ſolum in mente, ſed etiam in carne generantur: qui dum naſcuntur, paruuli ſunt, quia adhuc carni violentiam mouendo non inferunt. Lactentes ſunt cum tenui, & negligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo paruulorum eſt cogitatio immunditiæ, quia ſi motus turpis per cogitationem non paſcitur, quaſi negato ſibi lacte paruuli necantur. Quod lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiſcentiæ mentem præuenit, quaſi ex peſſima cordis vbertate agitatur, vt peiores motuum ſoboles, in carne nutriantur. Quid verò in boue niſi conſilium fraudulentum accipitur; quod exemplo veterum carnis voluptatem ſuggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? ouis autem nomine innocentum vita ſignatur: hoc eſt ſimulatio innocentiæ: quidam enim dum formam humani corporis proprietates vtriuſque ſexus, & inſitam libidinem membris conſiderant, quaſi naturali bono ſe hoc poſſe vti licenter putant. Quaſi ergo ouis eſt, quando continentibus illud quaſi bonum ſuggeritur, quod verè bonum non eſſe liquidò comprobatur. Camelus ruminat, ſed non findit vngulam, & eſt quædam cogitatio luxuriæ, quæ quaſi à ratione incipit, ſed per diſcretionem non finitur: nonnulli etenim continentiam profeſſi, dum à carnis concupiſcentia ſuperantur, in coniugali vita ſaluari poſſe confidunt. Quid aſinus niſi aperta nequitia fornicationis accipitur? quoſdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibuſdam per fraudes illudit. Aſinus etiam aliena onera portare conſueuit: quo robur coniugalis copulæ deſignatur: quia electi coniuges onera ſua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum remiſſius corruant. Aſinus ergo interficiendus eſt, ſed Amalechita, quia copula coniugis in honeſtate thalami roboranda eſt, ſed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi inuicem reddere, ſed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech demoliri iubentur, quia qui caſtè viuere proponunt, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere non debent. Et alibi: *Beatus*, inquit, *Iob crimen*

Lib. 21. moral. cap. 9. *crimen luxuriæ definiens, ait, Ignis eſt vſq; ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non ſolum vſq; ad inquinamentum maculat, ſed vſq; ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, ſi luxuriæ ſcelus non obruitur, immenſitate huius criminis obruuntur, ſecutus adiunxit, & omnia eradicans genimina.*

Effectus luxuriæ. Lib. 31. moral. cap. 17. Effectus luxuriæ commemorat breuiter S. Pontifex alio loco hiſce verbis: *De luxuria, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror autem, vel deſperatio futuri generantur.* Quos ſic explicat S. Thomas: *Per vitium luxuriæ maximè appetitus concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto delectabili, propter vehementiam paſſionis, & delectationis, & ideo conſequens eſt, quod per luxuriam maximè ſuperiores vires deordinentur, ſcilicet ratio, & voluntas. Sunt enim rationis quatuor actus in agendis: primò ſimplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum, & quantum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus eſt conſilium de his, quæ ſunt agenda propter finẽ: & quantũ ad hoc ponitur præcipitatio, quæ importat ſubtractionẽ conſilij. Tertius actus eſt iudiciũ de agendis: & quantum ad hoc ponitur inconſideratio. Quartus eſt præceptum rationis de agendo; & quantum ad hoc ponitur inconſtantia. Ex parte autem voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus: quorum vnus eſt appetitus finis: & quantum ad hoc ponitur amor ſui, quantum ad delectationem, quam inordinatè appetit, & per oppoſitum odium Dei: alius autem eſt eorum, quæ ſunt ad finem; & quantum ad hoc ponitur affectus præſentis ſæculi, in quo vult frui voluptate, & per oppoſitum deſperatio futuri; quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad ſpirituales, ſed faſtidit.*

22. q. 153. artic. 5.

De

De remediis contra prædictum vitium, & indiciis victoriæ de eodem, ſimulque de ſenſuum abnegatione.

CAPVT XV.

PRIMVM remedium, quod ab omnibus inprimis commendatur, eſt humilitas, & oratio. *Ante omnia*, inquit Caſſianus, *humilitas vera, ſine qua nullius penitus vitij poterit triumphus acquiri.* Et S. Gregorius: *Nam ſi mens Deo ſubdi humiliter deſpicit, carnis ſuæ deſideria dominando, ac præeminendo non premit.* Hac humilitatis virtute paratur cognitio inprimis ſalutaris, qua intelligit homo inimicitias, quas in carne ſua circumfert, hoſtium aduerſantium robur, audaciam, inſidias, periculum denique ęterni ſupplicij; quod imminet, niſi viriliter, perpetuoque contra ſe ipſum decertet, carnem domando, libidinemque coërcendo. Propterea cum Salomone ad Deum, qui ſolus in tanto diſcrimine opem ferre poteſt, & vult, magna humilitate mentis accurrit, continentiam, & fortitudinem poſtulans. *Et ſciui*, inquit, *quia aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum, adij Dominum, & deprecatus ſum illum. Per continentiam quippe*, ait S. Auguſtinus, *colligimur, & redigimur in vnum, à quo in multa defluximus. Minus enim te amat* (Deum alloquitur) *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui ſemper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.*

Primum remedium. — *Lib. 6. cap. 1.* — *Lib. 5. in primum Regum, cap. 14.* — *Sapient. 8.* — *Lib. 10. Confeſſionum, cap. 29.*

Secundum remedium eſt abſtinentia, & carnis afflictio. *Abſtinentia ciborum*, ait S. Gregorius, *contra hoc vitium fortiſſima eſt. Si enim ignis libido eſt, ſubtrahis igni materiam, cùm cibos ſubtrahis, & vinum præſertim, in quo, vt eſt apud Apoſtolum, luxuria eſt.* Qua de re S. Hieronymus. *Hoc obteſtor*, inquit, *ſponſa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduerſus adoleſcentiam prima arma ſunt dæmonum. Vinum, & adoleſcentia duplex incendium voluptatis.*

Secundum remedium. — *Lib. 5. in primũ Regum, cap. 14.* — *Ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis.*

Quid oleum flāmæ adiicimus? quid ardenti corpuſculo fomenta igniū miniſtramus?

Tertium remedium. Tertium remedium eſt interioris hominis cuſtodia, & cura: *Principaliter*, ait Caſſianus, *vitij huius correctio de cordis perfectione deſcendit. Ex quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire ſignatur. De corde, inquit, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia. Illud ergo eſt primitus expiandum, vnde fons vitæ, & mortis manare cognoſcitur: dicente Salomone: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo vita procedit.*

Lib. 6. cap. 2.

Matth. 15.

Prouerb. 4.

Porrò expiationis cordis duplex eſt ratio. Vna eſt abiectio, & expulſio prauarum cogitationum ſtatim ac in animo excitantur, quod præſcribitur ab omnibus Patribus. Altera eſt, vt loco vitioſarum, caſtę, honeſtęque cogitationes mentem occupent. *Vitare*, inquit S. Gregorius, *turpes cogitationes non præualet, qui honeſtas in ſe non habet: quia enim ſemper cogitamus, exquirenda ſunt nobis bona, ne mala cogitemus.* Et S. Baſilius: *Illud diligenter pietatis cultor obſeruato, num qua ex incuria in ipſius animo domicilium ædificaris praua affectio, & delituerit: nuncubi peruigil illa, ac vehemens in Deum mentis intentio oblanguerit, ne fortè ſpiritus ſanctificatio, & quæ inde in animum promanat illuminatio, obſcurata ſit: vigentibus enim his, quæ diximus, bonis, nullam prorſus rebellionis occaſionem nanſciſcentur hæ corporis affectiones: quippe cùm animus in rerum altiorum cura ſit occupatus, neque corpori vſquam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitantibus nobis ſæpenumero aliquid de rebus vitæ huius, mente acriter in aliquam cogitationem defixa, neque oculi neque aures muneribus funguntur ſuis, animuſque relictis ſenſibus in ea commentatione totus inhæret, multò profectò facilius ſi in animis noſtris diuinus amor viguerit, omnis prorſus vel leuiſſima à nobis de libidinibus aberit cogitatio. Quod ſi ſeſe hæ interdum loco paululum commouerint, extemplò eas facillimè in ordinem rediget magnanimis prudentia.* Huc pertinent ea quæ de obſeruatione diuinæ legis ad carnem animæ ſubiiciendam, prædicant Patres: maximè verò S. Au-

Ibidem.

Conſt. monaſt. cap. 5.

S. Auguſtinus: *Expedit*, inquit, *inferius ſubiici ſuperiori, vt & ille, qui ſibi ſubiici vult, quod eſt inferius, ſe ſubiiciat ſuperiori ſuo. Agnoſce ordinem, quære pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iuſtius? quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi, ſerui tu ei, qui fecit te, vt tibi ſeruiat quod factum eſt propter te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: Sed tu Deo, & tibi caro. Si autem contemnis tu Deo, nunquam ſubiicietur tibi caro.*

In Pſalmũ 143.

Quartum remedium eſt cuſtodia ſenſuum. *Vt enim*, inquit Caſſianus, *certa ægritudine laborantibus vtile eſt, vt cibi noxij ne oculorum quidem obtutibus offerantur, ne quod aſpectus occaſione deſiderium eis lethale gignatur; ita plurimum confert ad depellendum hunc ſpecialiter morbum quies, & ſolitudo.* Quod de omnibus quinque ſenſibus intelligi, aſſerit S. Auguſtinus his verbis: *Si virginitatem animæ integram ſeruare deſideras, quantum potes, obſerua blandimenta draconis; ne fortè ſi incautus fueris, quinque ſenſus, qui in te ſunt, quaſi quinque virgines, permittas à ſerpente corrumpi. Quicquid enim pulchreſcit viſu, quicquid dulceſcit guſtu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocinatur odoratu, quicquid molleſcit attactu, in his omnibus ſi incauti fuerimus, ſurrepentibus concupiſcentiis malis; animæ virginitatem corrumpi permittimus, & impletur illud, quod per Prophetam dictum eſt: Intrauit mors per feneſtras veſtras.* Eandem rem tractat ſanctus Baſilius cùm ſcribit de virginitate: iubetque ita nos moderari progreſſum ſenſuum ad exteriora, ne ſi ad quæ velint, effundantur, ſupernatantem ſibi interdum animam fluctibus agitent, & ad ſua vitia pertrahant. Ea item quæ ab exterioribus in animam inuehuntur per ſenſus, anguſtis aditibus ita colare, vt ſordidum nihil in eam penetret: idque in primis agendum cenſet erga tactum, guſtum, & viſum. Porrò tota hæc cura in abnegatione ſenſuum poſita eſt, quæ tantę efficacitatis eſſe debet, vt Dominus de ea loquens dixerit ſemel, iterumque: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te; expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Idem addit de manu dextera. Illo ſenſum oculorum, hoc tactum ſignificans:

Quartum remedium.
Lib. 6. cap. 3.
Lib. 50. homiliarum hom. 35.
Hierem. 9.
Lib. 4. de vera virginitate.
Matth. 5. & 18.

loquebatur autem Dominus tunc de non videnda muliere ad concupiſcendum eam.

Quintum remedium. Quintum remedium eſt conſideratio odij infiniti, quod inſitum CHRISTO Domino fuit in luxuriæ vitium, quo iuſtiſſimè incitatus quidlibet, vt illud exterminaret, effecit. nam nō ſolùm leges antiquas, quibus prohibetur, renouauit; ſed eas accuratè ſingulari opera, ſermoneq; declarauit; illis grauiſſimas pęnas appoſuit: remedia ad huiuſcemodi peccata euitanda, & ſalutaria dedit, & mirifica; ipſo etiā loquēdi modo quantum ab eis abhorreret ſignificans: vt cùm ait: *Erue oculum, abſcinde manum, proiice.* Suaſit deinde virginitatem, cœlibatum, quę Chriſtianæ perfectionis magnam partem eſſe voluit, auxit vtriuſque laudem perpetuitatis vtriuſque commendatione, cuius ipſe primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, ſed nouum, & ſingulare exemplum. Quippe qui à virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate ſeruata, virgo ita vixit toto vitæ ſuæ tempore, vt nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in aliis abſque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduerſarij Iudæi, qui, vt canes venatici perueſtigarunt omnia dicta eius, & facta, in eius vitam curioſiſsimè inquirentes, ne tenuiſsimę quidem ſuſpicionis maculæ huius odorem aſſecuti vnquam ſunt, quo eum huius culpæ reum facere, ſe poſſe crediderint.

Primum indicium. Primum indicium neceſſarium perfectæ continentiæ, & caſtitatis eſt, cùm homo Dei gratia, & abnegationis virtute eò peruenit, vt ſi experitur carnis ſtimulos, eos ſine ſua culpa patiatur. S. Gregorius hanc appellat perfectionem caſtitatis, & addit: *Non quidem tolli poteſt carni, quod lex carnis membra non moueat, ſed tamen tolli poteſt carni violentia motionis, vt relinquatur ei motus; ſed eidem motui omnis delectationis obſcænitas auferatur, & ſimplex motus ille ſit, in quo aliqua libidinis turpitudo non ſit. Et poſtea, cùm abſtinentes quoſque diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obſcænitatum aculeos tollit; ſed eis ipſos motus naturales deſerit, vt tentari ſemper*

In primum Regum lib. 5. cap. 11.
Lib. 6. moral. cap. 17.

ſemper poſſint, vinci nunquam poſſint, dum id deſerit, quod eis valdè diſplicet, ſed ſic debilitat, quod deſerit, vt praualere victoribus, non permittat. Confirmat denique id Apoſtoli verbis: *Video aliam legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ.* Item: *Quia debilitatos viderat, qui remanſerant (motus) dicit, nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Chriſti. Quid eſt ergo quod deplorat, legem ineſſe membris legi mentis repugnantem? niſi quia perfecti viri hoc ipſum, quod ſimplices motus carnis contra voluntatem ſuſtinent, vehementer dolent. Vellent quippe ſic manere in carne, vt contra voluntatem de carne nulla ſuſtinerent: quod quidẽ quia impoſsibile eſt, præmiſit dicens; Velle adiacet mihi, poſſe autem non inuenio: nõ enim quod volo bonũ, hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio: quaſi dicat, vellem eſſe in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus eſt, ſed ſicut Angeli Dei in cælo. Sed hoc poſſe non inuenio, quia quandiu mors peccati abſorpta in futura reſurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me.* S. Auguſtinus idem ſentit, aitque, *concupiſcentiam quis ambigat, poſſe minui, non poſſe conſumi?*

Rom. 7.
Rom. 8.
Lib. contra Iulianũ, cap. 5. & lib. 2. circa finem.

Secundum indicium eſt præuentio prauæ cogitationis, aut ſubita & facilis victoria eiuſdem, cùm ſe ingerit animo. Hoc idem affirmat S. Gregorius: *Ad Sanctorum*, inquit, *conflictum aliquando immunda cogitatio præuenit: aliquando inſurgentem ſibi ſentiunt legem carnis contra legem mentis: ſed quia victores iam ſunt; hoſtes in fugam verſos non timent, ſi ad pugnam redeunt, quia cum eis pariter pugnare non poſſunt; nam cùm praua cogitatio obuiat, prius eam abiiciunt, quàm de eius ſuggeſtione caro moueatur. Bene ergò de electorum perfecta victoria dicitur, quia diſperſi ſunt alij, & duo pariter ex eis non ſunt relicti; quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter ſuperetur, dum conuenire in pugnam non ſinitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus ſenſibus corporis electi percipiunt.*

Secundum indicium.
Ibidem.

Tertium indicium eſt diminutio concupiſcentiæ, quamuis enim hæc non omnino tollitur, virtute tamen, & frequenti abnegationis vſu frangitur: *Deſideria carnis*, inquit S. Auguſtinus,

Tertium indicium.
Lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap. 27.

nus, ſunt in aliis maiora, in aliis minora, prout quiſq; in hominis interioris nouitate profecerit. Ex qua ſancti Auguſtini doctrina, accedente ſimul aliqua experientia, cum ſtudio perfectionis coniuncta, exiſtunt aliqua alia indicia, quæ dat Caſſianus, quæ nos etiam hîc ponemus ad proficientem excitandum ad amorem caſtitatis, & laborem abnegationis.

Quartum indicium. *Collatione 12. cap. 7.* Quartum indicium. ad hunc amorem accendunt maximè hominis animum gradus caſtitatis, quos recenſet idem Auctor his verbis: *Primus eſt, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius ne fœmineo, vel tenuiter ad concupiſcentiam moueatur aſpectu. Quartus, ne vigilans vel ſimplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cùm memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel neceſſitas lectionis ingeſſerit, ſubtiliſſimus mentem voluptariæ actionis perſtringat aſſenſus, ſed velut opus quoddam ſimplex, ac miniſterium humano generi neceſſario contributum tranquillo, & puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius recordatione concipiat, quàm ſi operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus eſt, ne illecebroſis phantaſmatibus fœminarum, vel dormiens illudatur.*

Cap. 10. 20. 21. & 22. Hæc Caſſiani doctrina ſimilis eſt illi, quam tradidit in ſexto inſtitutionum libro: videturq; contraria ſententiis ſanctorum Patrum, Auguſtini præſertim, & Gregorij, qui aſſerunt motus carnis tolli non poſſe, & concupiſcentiam non poſſe conſumi: fauere etiam illis, qui cum Stoicis apathiam laudant, & vt finem proficientibus propoſitum volunt. Quare piè exponendus eſt Caſſianus: primùm quidem, vt id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum caſtitatis gradum poſſe conſcendere, in quo conſtitutus concupiſcentiæ ſtimulos vix, ac ne vix quidem ſentiat. perinde ac ſi eius incitamēta omnino iam eſſent extincta; quod ille ſignificat, cùm

Collatione 12. cap. 12. ita ſcribit: *Magna, ac mirifica ſunt, nec vlli hominum, niſi his tãtum, qui experti ſunt nota, quæ Dominus fidelibus ſuis, adhuc in iſto corruptionis vaſculo conſtitutis ineffabili liberalitate largitur. De quibus*

Pſalm. 138. *Propheta, Mira opera tua.* Et paulò pòſt: *Quis enim non obſtupeſcat*

opera

opera Dei, cùm illum ignem libidinis, quem naturalem antea, & velut inextinguibilem eſſe, credebat, ita refriguiſſe perſenſerit, vt ne ſimplici quidem corporis motu ſe ſentiat incitari? Et quidem aliquibus donum hoc diuinitùs fuiſſe conceſſum dubitat nemo, qui vel leuiter ſanctorum virorum res geſtas attigerit.

Deinde quanquam Caſſianus videtur velle abrogare omnem motionem carnis etiam in dormientibus, nihilominus ipſemet alicubi ſignificat, in perfectis etiam viris remanere ſenſum aliquem huiuſmodi motionum, quem nō putat de caſtitatis perfectione quicquam detrahere: ſic enim ait in ipſamet eadem collatione, in qua adeò ſeuerus eſt aduerſus carnis ſtimulos: *Quod autem per hoc ineuitabilem commotionem carnis aſſeritis, quod vrina cum veſicam iugi ſtillatione repleuerit, quieta ſuſcitet membra, licet veris ſectatoribus puritatis ad obtinendam eam nihil præiudicet iſta commotio, quam hæc ſolet interdum etiam per ſoporem neceſſitas excitare: ſciendum tamen eſt, quod ita ſi commota fuerint membra ad quietem propriam reducantur caſtitatis imperio, vt non modo cum nullo pruritu, ſed ne cum minima quidem libidinis recordatione ſedentur.* Addit ita temperatè aquam bibendam, vt illum ineuitabilem corporis motum non ſolum rariſſimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, vt ita dicam, ignem, & abſque vllius aduſtionis ardore rorantem ſuſcitet flammam, inſtar Moſaicæ viſionis rubi ardentis, & non combuſti: fornacis etiam Chaldaicæ: deniq; vt incipiamus in corpore poſſidere: *Cùm ambulaueris per ignem non combureris, flamma non ardebit in te.* Quod etiam in fine collationis expreſſit, cùm ſic ſcripſit: *Hæc eſt conſummatio caſtitatis, vt vigilantem monachum oblectatio libidinis nulla perſtringat, & quieſcentem ſomniorum non fallat illuſio: ſed cum dormienti tantum per ſopita mentis incuriam commotio carnis obrepſerit, quemadmodum ſine vlla titillatione voluptatis excitata eſt, ita etiam ſine vllo pruritu corporis conquieſcat.* Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigilantibus, & dormientibus, ſed exutum in perfectis viris oblectatione, voluptate, pruritu.

Cap. 11. Exod. 3. Daniel. 3. Eſaia 43. Cap. 16.

Quintum

Quintum indicium. Quintum indicium eſt feruens caſtitatis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc eſt, de ſtimulis illis etiam naturalibus carnis, & de ſomniorum quoque ludibriis, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis conceditur. Quæ fuerunt S. Auguſtini & aliorum vota, & preces: *Numquid*, ait, *non potens eſt manus tua, Deus omnipotens, ſanare omnes languores animæ meæ, atq; abundantiore gratia tua laſciuos motus etiam mei corporis extinguere? Augebis, Domine, magis magiſq; munera tua in me, vt anima mea ſequatur me ad te concupiſcentiæ vitio expedita, vt non ſit rebellis ſibi.* Legantur quæ ſcribit etiam ſuper Geneſim.

Lib.10 confeſſionum, cap.30.

Lib.12, cap.15.

Sextum indicium. Sextum indicium eſt diligentiſſima ſenſuum cuſtodia: qua de re multa Patres: ſed admirandum eſt vt ingenij, ſic ſpiritus acumen in S. Auguſtino, quo culpas etiam leuiſſimas in vſu oculorum, & aurium cernit: de iiſque à Domino veniam precatur. Loquens enim de ſacro pſalmorum cantu, ſic ait: *Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor: & tunc mallem nõ audire cantantem.* Commemorans item non mulierum, aut adoleſcentulorum pulchritudinem, & aſpectum, ſed colorum, & aliarum rerum creatarum formas: *Reſiſto*, inquit, *ſeductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te inuiſibiles oculos, vt tu euellas de laqueo pedes meos. Tu ſubinde euellis eos, nam illaqueantur. Tu nõ ceſſas euellere, ego autem crebrò hæreo, vbiq; ſparſis inſidiis, quoniam non dormies, neq; dormitabis, qui cuſtodis Iſrael.*

Lib.10. confeſſionum, cap.23.
Cap.24.
Pſalm.120.

De Auaritiæ abnegatione.

CAPVT XVI.

Natura auaritiæ. NON poterat Apoſtolus auaritiam deteſtabiliorem reddere, quàm nominando idolorum ſeruitutem, & hoc ideò, quia, vt ait S. Auguſtinus: *Peruerſi, & auari frui volunt nummo, vti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt:*

Col.3.
Lib.11. de ciuit. Dei, cap.25.

lunt: quia nimirum, licet Deum agnoſcant, & reuereantur tanquam rerum omnium parentem, immoderato tamen affectu, quo in ſordibus pecuniæ inhæreſcunt, eum vltimum ſui finem, & ſummum bonum eſſe, re, & facto negare videntur. Itaq; in pecunia conquieſcunt: ac ſi nulla Dei cura, & prouidentia egere deberent vnquam. Quod ſanè immane ſcelus eſt, & ab eodem patre alibi cum hæreſeos crimine comparatum. Proprietas autem auaritiæ præcipua eſt auiditas inexhauſta plura ſemper poſſidendi, quæ nulla copia, diuitiis nullis ſatiari poſſit: quam ſequitur etiam crudelitas inſatiabilis, quam auari in alios homines adhibent, vt eorum bonis ſuas libidines expleant: vt eos propterea peiores vrſis, & lupis, & Dæmonibus ipſis ſimillimos vocet S. Chryſoſtomus: apud quem peſtis huius deteſtationem quiſque facile legere poterit in eius libris, præſertim in Epiſtolam ad Corinthios.

Lib. 4. de baptiſmo 9. donat. cap. 4. & 5.

Homil. 9. 1. Cor. 3 homil. 11. 1. Cor. 4. homil. 23 2 Cor. 11. homil. 15. cap. 5. & 23 cap. 10. & 19 2. Cor. 9.

Duobus autem modis auaritiæ tentationibus homines pulſantur: vno videlicet illi, qui in mundo ſunt, nec de nuncio rebus terrenis remittendo cogitant: altero autem qui perfectionem Euangelicam propoſitam habent. Priores enim *tanquam deuictos,* inquit S. Gregorius, *quaſi ex ratione ſolet exhortari cùm dicit, Valde ſine culpa eſt, quod quædam habenda concupiſcis: quia non multiplicari appetis, ſed egere pertimeſcis, & quod malè alius retinet, ipſe melius expendis.* Et alibi: *Sæpe etiam quod auaritia ex appetitu ſuggerit, neceſſitatem putat: & cùm minora ſufficiant, docet maiora deeſſe, atq; incautus animus quandam quaſi neceſſitatem patitur, quam parit, & cùm minima ſunt, quæ deſiderat, ſuam ſibi auaritiam aliquo modo excuſat.* In hoc numero ponendi ſunt homines illi Eccleſiaſtici, quos occupat auaritia: quos deplorat idem ſummus Pontifex: *Tenet enim,* inquit, *captiuum cor ſæua cupiditas, & licitum ſuadet eſſe malum, quod imperat. Quis igitur poſt hoc locus contra auaritiam tutus eſſe præualeat, ſi Dei illi à prauis ſacerdotibus aperiatur Eccleſia? quando ouium ſepta inuiolata cuſtodiet, qui intrare lupum inuitat?*

Prior modus.

Lib. 31. moralium cap. 17.

Lib. 2. ſuper Ezechielem, homil. 20.

Poſteriores verò nempe perfectionis ſtudioſos homines aliter aggreditur: vel ad modum, quem ſcribit S. Bernardus: *Vide-*

Alter modus.

Sermone 4. de aduentu.

Videmus, inquit, *pauperes aliquot, qui ſi veram haberent paupertatem, non adeò puſillanimes inuenirentur, & triſtes, vtpote reges, & reges cœli. Sed hi ſunt, qui pauperes eſſe volunt, eo tamen pacto, vt nihil eis deſit, & ſic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur:* vel certè ad eum modum, quem particulatim tentationes huius generis explicans Caſſianus ponit in hæc verba: *Hæc miſtos quoſdam, & rationabiles colores, ob quos reſeruare ſibi aliquid pecuniæ monachus debeat, vel parare, deſcribit: nam & ea, quæ præbentur in monaſterio queritur non eſſe ſufficientia, & ſano, robuſtoq́; corpore vix poſſe tolerari: quid faciendum ſit, ſi valetudo mala carnis emerſerit, monaſterij praſtationem eſſe pertenuem, & negligentiam erga ægrotantes maximam: ipſum etiam veſtimentum non ſufficere, quod præbetur: & niſi parauerit ſibi viatici ſumptus, & euectionis tranſmarinæ mercedem, non poſſe cùm voluerit tranſmigrare. Itaque cum huiuſcemodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter vnum ſaltem denarium acquirere poßit, excogitat. Tum deinde diuturna vita promittitur, ſenectus incurua, infirmitates diuerſæ, & prolixæ, quæ niſi maior ſumma in iuuentute fuerit præparata, tolerari in ſenecta nō poſſunt.* Ibidem plura, quæ vtinam omnia non etiam in homines noſtri temporis religioſos, & paupertatem ſolemni voti religione profeſſos dici poſſint.

Lib. 7. Inſtit. cap. 7.

Effectus auaritiæ. *Lib. 31. moralium cap. 31.* *2. 2. q. 118. art. 8.*

Effectus auaritiæ recenſentur à ſancto Gregorio hoc modo: *De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur.* S. Thomas: *Quia*, inquit, *auaritia eſt ſuperfluus amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim ſuperabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra miſericordiam, quia ſcilicet cor auari non emollitur, vt de diuitiis ſuis ſubueniat miſeris. Secundò ad auaritiam pertinet ſuperabundare in accipiendo: & ſecundùm hoc auaritia poteſt conſiderari dupliciter: vno modo ſecundùm quod in affectu, & ſic oritur inquietudo, in quantum ingerit homini ſolicitudinem, & curas ſuperfluas: alio modo poteſt conſiderari in effectu, & ſic acquirendo aliena vtitur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentias, quandoq́; autem dolo, quod ſi fiat verbo; fallacia erit quantum*

ad ſimplex verbum; periurium autem, ſi addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus in opere committitur, ſic quantum ad res erit fraus, quantum ad perſonas proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit CHRISTVM.

Primum remedium eſt grauitas peccati auaritiæ, de qua initio capitis loquebamur: hæc enim ſi perpendatur, facile auocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præſertim quia ſcelus hoc non ſolum per ſe immane eſt, ſed eſt etiam principium, & cauſa aliorum peccatorum: *Qui feſtinat ditari*, inquit Sapiens, *non erit innocens. Profectò enim*, ait ſanctus Gregorius, *qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, & more auium captus, cùm eſcam terrenarum rerum auidè conſpicit, quo ſtranguletur, peccati laqueo non agnoſcit.* Quam etiam ob rem ſcribit Apoſtolus: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Quare diuitiæ laquei ſunt, & tentationes: immò *radix omnium malorum*, vt idem ait, *cupiditas eſt.* Igitur poteſt etiam cauſſa eſſe impœnitentiæ: ac tunc, *quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?*

Primum remedium. *Prou. 28.* *Lib. paſtoral. parte 3, cap. 21.* *1. Tim. 6.* *Ibidem.* *Matth. 16.*

Secundum remedium contentum eſſe paucis, vt eſt natura, ſicque magnis moleſtiis liberari. S. Gregorius in illa Iob verba: *Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet ſuper eum*, ait, *omnis dolor ſuper eum irruit, quem & hic prius pœna concupiſcentiæ, poſtmodum verò cura cuſtodiæ, & illic quandoque pœna vltionis cremat. Mira autem eſt ſecuritas cordis aliena non quærere, ſed vniuſcuiuſque diei victu contentum manere.* Et huc pertinent quæ idem in paſtorali ſcribit: *Quæ eſt illa pietas cum ſufficientia, ab Apoſtolo laudata, & prius à Salomone expetita.* Ad quam complectendam facilè adducitur homo, ſi, vt idem Sanctus docet, *verbis admonentis, quàm fugitiua ſit vita monſtretur, ſi eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati ſunt, & tamen in adeptis diuitiis diu manere nequiuerunt: quibus feſtina mors repentè, & ſimul abſtulit, quicquid eorum nequitia nec ſimul*

Secundum remedium. *Lib. 15. moralium, cap. 13.* *P. 3, cap. 21.*

mul, nec repentè congregauit: qui non ſolùm hic rapta reliquerunt, ſed ſecum ad iudicium cauſſas rapinæ detulerunt.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt, ſi abundant diuitiæ, liberalitas: officiis enim virtutis vitium cōtrarium paulatim conuellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quæ de eleemoſynis in ſcripturis, & apud ſanctos Patres ſcripta reperiuntur. Et hæc remedia ſufficiant mundanis hominibus, vt declinent auaritiam. Nunc aliqua dicenda, quæ religioſos homines iuuent ad hāc peſtem fugiendam.

Quartum remedium. Lib. 30. moralium, cap. 16. Pſalm. 30. Quartum remedium. Tam ſanctus Gregorius, quàm Caſſianus referunt cauſſam auaritiæ religioſorum hominum in pernicioſiſſimam tepiditatem: *Auaritia,* inquit ſanctus Gregorius, *non ſolet euenire illis, qui viriliter currunt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, ſed his maximè, qui effœminato greſſu gradientes per blandimenta ſeculi reſoluuntur.* Et Caſſianus ait, naſci hoc vitium ex torpidæ mentis

Lib. 7. cap. 1. ignauia: quare fugandus eſt tepor cordis, & ſanandus languor animi, vt pellatur auaritia. De tepore autem poſtea agendum nobis eſt vniuersè: nunc teporem, qui auaritiam generat, perſequimur.

Quintum remedium. Quintum remedium eſt cogitatio vtiliſſima peccatorum huius generis, quorum mentio fit in ſacris litteris, & pœnarum, quas de illis dederunt Deo, & hominibus, auctores eo-

Lib. 7. cap. 14. 4. Reg. 5. rum: de quibus ſic Caſſianus: *Giezi,* inquit, *ea, quæ ne antè quidem poſſederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetiæ non meruit poſſidere, quam per ſucceſſionem velut hæreditariam à ſuo habuit magiſtro ſuſcipere; verùm etiam è contrario æterna lepra ſancti Eliſæi maledictione perfunditur. Iudas autem volens reſumere pecunias, quas antea Chriſtum ſecutus abiecerat, non ſolum ad proditionem Domini lapſus, Apoſtolatus perdidit gradum, ſed etiam vitam ipſam finire non meruit communi exitu, eamq́; violenta morte concluſit.*

Actor. 5. *Ananias verò, & Saphira reſeruantes partem quandam ex his, quæ poſſederant, apoſtolico ore morte mulctantur.*

Sextum remedium. Sextum remedium eſt amor paupertatis Euangelicæ, quæ maximè nititur ſpe in Dei optimi, & maximi prouidentia, qui dicit:

dicit: *Non te deſeram, neq; derelinquam:* & de qua Dominus, cùm auarum deſcripſiſſet, concludens: *Sic eſt qui theſaurizat, & non eſt in Deum diues.* Addit: *Nolite ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, & corpori, quid induamini, Pater veſter ſcit, quoniam his indigetis.* Et poſt multa amantiſſimè dicta: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit* PATRI *veſtro dare vobis regnum.* Hebr. 13. Deut. 31. Lucæ 12.

Oportet autem, vt amori paupertatis comes ſit obedientia religioſis legibus, quæ de paupertate conſtitutæ ſunt, propriæ in vno quoque religioſorum ordine. Si enim ab eis vel tantillum diſcedatur, maximam neceſſe eſt aperiri ianuam ad perniciem paupertatis, & totius diſciplinę, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam minima quæque paupertati non congruentia abiicienda ſunt, & deteſtanda, tanquàm perfectione inimiciſſima. *De auaritia,* inquit Caſſianus, *erit ſumma victoria, ſi nec minuto quidem nummo conſcientia monachi polluatur: impoſſibile namq; eſt, eum, qui victus exigua ſtipe concupiſcentiæ ſemel in corde ſuo radicem ſuſceperit, non maioris deſiderij protinus incendio conflagrari. Ideoq; non ſolum pecuniarum eſt cauẽda poſſeſſio, verùm etiam voluntas ipſa ab animo penitus extrudenda: non enim tam effectus philargyriæ vitandus eſt, quàm affectus ipſius radicitus amputandus.* Lib. Inſt. cap. 21. Et ſanè monſtro ſimilis eſt religioſus ille, hoc eſt, conflatus ex homine mundano, & religioſo, qui quæ reliquiſſe profitetur, cùm Deo ſe conſecrat, reipſa poſſidet Deo iam conſecratus. Et eò deformius monſtrum eſt, quò fortaſſis quis neglecto ampliori patrimonio, nullius momenti rebus quaſi aranearum telis muſca, irretitus tenetur. Scitum eſt certè dictum illud S. Baſilij aduerſus Senatorem quẽdam, quem dicit Caſſianus, mundo ſpreto, quædam ſibi de ſuis facultatibus reſeruaſſe, *& Senatorem,* inquit, *perdidiſti, & monachum non feciſti.* Lib. 7. cap. 19.

Septimum remedium eſt exemplum CHRISTI Domini, qui auaritiæ inimiciſſimus fuit, & verbis, & factis. Pauperrimã vitam prætulit omnibus mundi huius commodis. Pauper in ſtabulo natus; in domo in ſinu parentum pauperum educatus; pauperrimè vixit, immò mendicus alienis opibus ſuſtentatus, & longè pauperior, atque adeo nudus in cruce mortuus Septimum remedium.

eſt, in alienum ſepulchrum inferendus. Vt meritò dixerit: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet vbi reclinet caput ſuum.*

Lucæ 9.

Primum indicium.

Primum indicium, quo cognoſcitur curationi vicinus auarus, non tàm in ipſo auaro eſt, quàm extra: aut ſi in ipſo eſt, ab iis, quæ extra ſunt, emanat. Eſt enim auaritia vitium, quod, vt ait Caſſianus: *Sine vlla præcedente naturali occaſione concreſcit, ſed ſolius corruptæ, ac malæ voluntatis arbitrio, & cùm nulla habeat in nobis de naturali inſtinctu principia, extrinſecus cõtrahitur.* Hoc eſt, non habet in homine eos impetus appetitus, quos habet fornicatio, gula, & ira. Ob id maiorem vim ad illud in homine progignendum habent rerum externarum ſpecies: vt propterea auaritia appelletur à S. Ioanne *concupiſcentia oculorum.* Inde igitur expectandum remedium, vnde malum exortum eſt: vt videlicet auarus calamitatibus concutiatur, aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in corporis bonis. *Clamauerunt enim ad Dominũ cum tribularentur.* Et: *Vexatio dat intellectũ.* Tunc enim auari ſi id non alia ratione obtineri poteſt ab huiuſmodi hominibus, vel inuiti fatentur, ſpinas eſſe diuitias, & neceſſe eſſe facere ſibi amicos de mamona iniquitatis, vt cùm deficiunt, recipiantur in æterna tabernacula. Et dum in labore hominũ ſunt, ſi adhuc non didicerunt bene, deſinunt certè male facere, abſtinentque à pauperum hominum vexationibus, & ſenſus ipſe, metusque malorum illis ſalutis initium aliquod eſt.

Lib. 7. cap. 5.

1. Ioan. 2.

Pſalm. 106.

Iſaia 28.

Secundum indicium.

Secundum Indicium recuperandæ valetudinis, & auaritiã depellendi in homine religioſo non occurrit maius, quàm ſi magno animo obtemperet legibus ſui ordinis, ac nulla mercede in vinea Domini elaboret: & gratis det, quod accepit: reliqua autem petat ex capite de renunciatione.

& quæ ſint verę diuitiæ religioſi cognoſcat

ex his, quæ ſcribit S. Auguſtinus.

De ciuitate Dei.

Lib. 1. cap. 10.

De

De Iræ abnegatione.

CAPVT XVII.

SANCTVS Baſilius: *Indignatio*, inquit, *& ira pluri-* *Natura iræ.*
mum inuicem differunt: eſt enim indignatio ſtimulus *Homil. de ira.*
quidam breuis, & ſubitus, acutuſque paſsionis vapor: ira
verò permanens, ac diuturna triſtitia, aptaque ſeſe otiosè
vlciſci, veluti libido quædam ſe vindicandi. Animaduertere verò
opus eſt, quod vtroque modo, & affectu homines delinquant, vel furo-
re ſubitò contra irritantes commoti, vel per dolos, & inſidias eos, à
quibus patiuntur iniuriam circumuenientes, quæ ambo nobis omnino
cauenda.

Iræ proprietates explicant S. Baſilius, & S. Auguſtinus, & *Ibidem.*
alij, ſed S. Gregorius commemorat, vt ſolet, accuratiſſimè: *Lib. 5. moral. cap. 31.*
Exuit hominem ſimilitudine Dei, qui cum tranquillitate iudicat; di-
laniat enim mentem, vt nec ſibimetipſi congruat. Per iram, inquit,
ſapientia perditur, vt quid, quoúe ordine agendum ſit, omnino neſcia- *Prouerb. 22.*
tur. Ira, ait Salomon, in ſinu ſtulti requieſcit. Per iram vita amitti- *Eccleſiaſt. 7.*
tur, etiam ſi ſapientia teneri videatur; ſicut ſcriptum eſt: Ira perdit
etiam prudentes. Per iram iuſtitia relinquitur, ſicut ſcriptum eſt: Ira
viri iuſtitiam Dei non operatur. Per iram gratia vitæ ſocialis amitti- *Iacobi 1.*
tur. Noli, inquit Sapiens, eſſe aſsiduus cum homine iracundo, ne diſcas
ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit *Prouerb. 22.*
habitare cum homine, cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcendum? quia
qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt, vt beſtialiter ſolus
viuat. Per iram concordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir animoſus *Prouerb. 16.*
ſuſcitat rixas. Per irã lux veritatis amittitur, ſicut ſcriptũ eſt: Sol non *Epheſ. 4.*
occidat ſuper iracundiam veſtram: quia cum menti iracundia confu-
ſionis tenebras incutit, huic DEVS *radium ſuæ cognitionis abſcondit.*
Per iram ſancti Spiritus ſplendor excutitur: quo contra ſcriptum eſt:
Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietũ? Si
ergo ira quietẽ mentis ſubtrahit, ſuam S. Spiritui habitationẽ claudit: *Eſaia 66.*
cuius receſsione animus vacuus ad apertã mox inſaniam ducitur: nam
ira ſuæ ſtimulis accẽſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit,
facies

Facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. Lingua quidem clamorem format, ſed ſenſu quid loquatur, ignorat. In quo itaq; iſte abreptitiis longè eſt, qui actionis ſuæ conſcius non eſt? vnde fit plerumq; vt vſq; ad manus ira proſiliat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat. Aliquando in maledictionis iaculum linguam vertit: Fratris namq; interitum precibus expoſcit: fitq; vt voce, & voto homicidium peragat. Et paulò pòſt diuerſa iræ genera numerans ait: *Sciendum eſt quod nonnullos ira citius accedit, facilius deſerit, nonnullos verò tardè quidem commouet, ſed diutius tenet: alij namq; accenſis calamis ſimiles dum vocibus perſtrepunt, quaſi quoſdam accenſionis ſuæ ſonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, ſed protinus in fauillã frigeſcunt: alij autem lignis grauioribus, durioribusq; non diſpares, accenſionem tardè ſuſcipiunt, ſed tamẽ accenſi ſemel difficilius extinguuntur: alij autem, quod eſt nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli verò has, & tardè ſuſcipiunt, & citius amittunt.* In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoſcimus, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus pluſquam primus appropinquat, & in malo ſecundum tertius ſuperat.

Tentatio autem irę eſt ea ipſa cauſſa, quam iratus ſe iuſtam putat habere ſuæ iracundiæ, cùm iraſcitur: nemo enim ſine cauſſa iraſcitur, vt propterea ira ſemper ſit cum imagine ſaltem rationis coniuncta; quamuis eadem initium inſaniæ nominetur, quia errore ſuæ opinionis fallitur, qui vitioſè excandeſcit. *Ira*, inquit idem S. Gregorius alibi, *deuictum cor, quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri nõ poſſunt: immo hæc patienter tolerare peccatũ eſt, quia etſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur, contra te deinceps ſine menſura cumulantur.*

Lib. 31. moral. cap. 17.

Effectus iræ. *Ibidem.*

Effectus iræ ſunt hi, auctore eodem S. Pontifice: *Rixa, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemia.* S. Thomas ſic explicat: *Ira poteſt tripliciter conſiderari: vno modo, ſecundum quod eſt in corde, & ſic ex ira naſcuntur duo vitia: vnum ex parte eius, contra quem quis iraſcitur, quem reputat indignum, vt ſibi tale quid fecerit, & ſic ponitur indignatio; aliud autẽ vitium eſt ex parte ipſius,*

22. q. 158. artic. 7. Primo.

ipſius, in quantum ſcilicet excogitat diuerſas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum ſuum replet, & ſic ponitur tumor mentis. Alio modo conſideratur ira, ſecundum quod eſt in ore, & ſic ex ira duplex inordinatio procedit, vna quidem, ſecundum hoc, quod homo in modo loquendi iram ſuam demonſtrat, & ſic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata, & confuſa locutio, vt racha: alia etiam eſt inordinatio, ſecundum quod aliquis prorumpit in verba iniurioſa, quæ quidem ſi ſint contra Deum, erit blaſphemia; ſi autem contra proximum, contumelia. Tertio modo conſideratur ira, ſecundum quod procedit vſque ad factum, & ſic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira. Lege etiam quæ Caſſianus habet initio octaui libri. *Secundo.* *Tertio.* *Cap. 1.*

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis; *Mens ſollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati poteſt, ſibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris ſui probra cogitans ad aduerſa ſe præparet: quæ nimirũ venientia tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex præſcientia armauit: qui enim improuidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte dormiens inuenitur, eumque citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat: nam qui mala imminentia per ſollicitudinem prænotat, hoſtiles incurſus quaſi in inſidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde neſciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis ſuæ primordia cuncta debet aduerſa meditari; vt ſemper hæc cogitans, ſemper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid acciderit, prouidus ſuperet: & quicquid acceſſerit, lucrum putet.* Et quia hic S. Gregorius monet vt Redemptoris noſtri probra interim cogitẽtur, affero alterum remedium ex S. Baſilio. Sic enim. *Primum remedium.* *Homil. de ira.*

Si ſtultus, & indoctus appellaberis, reminiſcere eorum, quæ à Iudæis iactata ſunt in veram ſapientiam: Samaritanus es, & Dæmoniũ habes. Alapa, ſeu pugillo cæſus es? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus eſt paſſus: nec enim ab expuentibus, aut cædentibus faciẽ auertit. Calumniam pateris? & Dominus. Tua laceratur veſtis. & à Domino quoque veſtis per vim extracta, & ſuper eam miſſæ ſortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt *Secundum remedium.* *Ioan. 8.*

da, vt ad eius imaginationem peruenias. Talia, & horum ſimilia tibi ſuccurrant, mentiſq́; tuæ impetum, ac iram compeſcant. Similes namq́; præparationes, & animi diſpoſitiones morſus cordis, & impulſus facile delebunt, & animi cogitationes in tranquillum ſtatum deducent.

Tertium remedium. Tertium remedium ex eodem S. Gregorio petatur: *Modus*, inquit, *ſeruandæ manſuetudinis eſt, vt cùm alienos exceſſus inſpicimus, noſtra quibus in aliis exceſſimus delicta cogitemus. Conſiderata quippe infirmitas propria mala nobis excuſat aliena: patienter namq́; illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quod fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari; & quaſi aqua ignis extinguitur, cùm ſurgente furore animi, ſua cuiq́; ad mentem culpa reuocatur: quia erubeſcit ſibi peccata nō parcere, qui vel Deo, vel proximo ſæpe ſe recolit parcenda peccaſſe.*

Primum indicium. Primùm indicium victoriæ alicuius iræ eſt, cohibere ſaltem externos motus, ſi internos non ita facilè, aut citò poſſumus. *Si aliquid animo pateris*, ait S. Baſilius, *ſaltem in te conde triſtitiam: In me turbatum eſt cor meum, inquit Propheta: hoc eſt, non extra turbationem animi oſtendi, ſed veluti quandam intra littus abruptam vndam retinui. Turbatus ſum, & non ſum locutus, ait idem.* *Ibidem. Pſal. 142. Pſal. 76.*

Secundum indicium. Secundum indicium eſt cùm fœdum nobis videtur ira commoueri, erubeſcimuſque, ſi deprehendimur irati à viris prudentibus. hic enim gradus eſt ad abnegādos, & extinguendos irarū internos ardores, cùm videlicet, iam incipimus nos ipſos erubeſcere, etiamſi animo ſolùm, non extra, iracundia concitamur. *Sedabis*, inquit S. Baſilius, *mentem latrantem, & exacerbatam, ſi tecum in tui cordis receſſu rationis tribunal verebere: quemadmodum pueri immodeſtum aliquid agentes viri venerabilis præſentiam vereri ſolent. Itaque animus ipſe ſibi ſpeculum erit, in quo quàm turpis ſit iræ facies, intuebitur, ſe ipſumq́; auerſabitur, & corriget.*

Tertium indicium. Tertium indicium eſt, cùm rectè factis, & dictis, malè dicta, factaue alterius in nos compenſamus: id enim maximo argumento eſt iracundiæ iam reſtinctæ. Et quia iracundia leuis eſſe animi, atque infirmi videtur, contrà, hoc officium magnam

gnam animi conſtantiam, fortitudinemque declarat. *Ille maledixit*, ait S. Baſilius, *tu benedicas. Verberauit, tu patere. Expuit, nihilique te exiſtimauit, tu cogita quemadmodum es terra, & in terram reuerteris: his namq; modis, atque rationibus te confirmans, longè leuiora quàm reuera ſint inuenies tibi aduerſarij facta, iurgiaq́; ſic etiam talionem illi reddes, oſtendesq́;, quàm ſis contumeliis inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius inſaniam, occaſionem philoſophiæ, ac tuorum feceris meritorum.* Hæc porrò omnia, & quicquid in hanc ſententiam dicitur, requirunt in proficiente magnam animi ſubmiſſionem, & voluntatis propriæ abnegationem, quandoquidem omnis noſtra iracundia ex eo ortum habet, quòd alij nos contemnant, aut certè nos ab aliis contemni exiſtimamus. Et ſi horum neutrum eſt, dolemus, & grauiter ferimus, impediri voluntatem noſtram, aut id fieri, quod non fieri vllo modo, vel certè aliter fieri volumus. Quare ſuperbiæ, & voluntatis propriæ abnegatio iræ victoria eſt, eoque glorioſior, quo illa vehemẽtior, & fortior.

Quartum indicium eſt, vt cùm exurgit iracundia aliqua, non enim omnis iracundia ſemper eſt repudianda, non præueniat rationem, ſed ſequatur: ſitque non dux, ſed miniſtra conſilij, officiiúe. *Ita*, ait S. Baſilius, *iram retineamus vt equum iugalem nobis ratione ac fræno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredientem, qua mentis recto conſilio dirigitur.* Addit autem idem; *vt miles duci, ſic iracundia rationi adiutrix eſt contra peccatum.* Quo ex dicto fortaſſis Caſſianus accepit, quod ſcribit ſæpe, irę miniſterium ad hoc nobis ſolum eſſe inſertum, vt laſciuientibus motibus, ac vitiis animæ noſtræ iraſcamur. Qua tamen in re ſequenda nobis eſt reliquorum patrum omnium communis ſententia, quæ ſic à S. Gregorio explicatur. *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus iuſtitiæ format. Illa ex vitio, hac ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute ſurgeret, diuinæ animaduerſionis impetum Phinees per gladium non placaſſet. Hanc iram quia Heli non habuit, motum*

Quartum indicium.

Lib. 8. cap. 6. 7. & 8.

Lib. 5. moral. cap. 31.

Num. 25.

contra ſe implacabilis ſuperna vltionis excitauit: nam quò contra ſubditorum vitia tepuit, eò contra illum diſtrictio æterni Rectoris exarſit. De hac ira per Pſalmiſtam dicitur: Iraſcimini, & nolite peccare. (Pſalm. 4.) *Quod nimirum non rectè intelligunt* (hoc videtur ſcriptum aduerſus Caſſianum) *qui iraſci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim ſic proximos, vt nos amare præcipimur, reſtat, vt ſic eorum erratibus, ſicut noſtris vitiis iraſcamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.* (Eccleſiaſt. 7.) *De hac iterum Pſalmiſta ait: Turbatus eſt præ ira oculus meus.* (Pſalm. 6.) *Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat; ira autem per zelum turbat: quia cùm ſaltem zeli æmulatione concutitur, ea, quæ niſi tranquillo corde percipi non poteſt, contemplatio diſſipatur. Sed eadem æmulatio poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur, ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clareſcat.* Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij ſolis nube obducti, & addit id, in quo ſumma eſt huius indicij; *Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum ſummoperè eſt, vt nec hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi Domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata à rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cum ſubdita rationi famulatur: nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit, & tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat.* Concludit modum, tempuſque in vltione peccati conſiderandum, retractando reſtringendam animi perturbationem, animoſitatem reprimendam, motus feruidos ſub æquitate diſponendos, vt fiat iuſtior vltor alienus, quò prius extitit victor ſuus. Lege etiam S. Chryſoſtomum in extrema homilia ſexta de laudibus S. Pauli.

De

De Acediæ abnegatione.

CAPVT XVIII.

ACEDIA à ſancto Damaſceno dicitur *triſtitia aggrauans, & ita hominem deprimens*, vt ait S. Thomas, *vt nihil ei agere libeat*. Ideo habet annexum, & inſeparabilem comitem tædium animi, & torporem benè agendi deiicientem totum hominem languore pigro, & inducentem mentis continuam amaritudinem. Hinc ait Doctor quidam, naſcitur ex vehementiore triſtitia taciturnitas, & defectio vocis, quod adeò abſorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, vt in vocem depromendam non exeat, ſed ſui ipſius confuſione, & obnubilatione impediatur, detineaturque conſtricta, ne ſermonem efformet. Caſſianus diſtinguit acediam à triſtitia; ſed S. Gtegorius melius coniungit, vt ait S. Thomas, *quia triſtitia*, inquit, *non eſt vitium diſtinctum ab aliis*. Omne etenim vitium refugit bonum virtutis oppoſitæ: & triſtitia, quæ eſt de priuatione quietis in corpore contra id quod laborioſum eſt, ſecundum quod aliqui eam diſtinguũt ab acedia, eſt propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis triſtitia, quàm ea, quæ eſt de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia eſt: quæ idcirco eſt vitium capitale.

Natura acedia. *Lib. 2. cap. 14.* *2. 2. q. 35. art. 1.* *Clitonens in Damaſcenũ.* *Lib. 9. & 10.* *Lib. 1. in primum Regum, cap. 14.* *Ibidem art. 4. ad 3.*

S. Auguſtinus de tentationibus loquens, aſſerit primùm tentari hominem conuerſum ad Deum tentatione famis cognoſcendæ veritatis, quam ante ignorauit: quam cognitionem vbi Dei dono adeptus eſt, tentari deinde tentatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri ſe dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus tentationibus ſcripſimus aliqua in primo libro: poſtremò tẽtatione tædij, his verbis ſcribens: *Quiſquis talis eſt, & vicit illas difficultates, & probabiliter iam conuerſatur inter homines ſine vlla querela malorum morum, excipitur tertia tentatione tædij cuiuſdam, in mora huius vitæ, ita vt aliquando eum nec legere, nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: prius enim periclitabatur fame, poſtea faſtidio. vnde & hoc niſi* *In Pſalm. 106.*

de quodam languore animæ? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam poſt periculum imperitiæ, & concupiſcentiæ, de quibus duobus te euaſiſſe lætaris, vide ne tædium, faſtidiumq́; te necet. Non eſt & iſta leuis tentatio.

Tractatu de paſſione Domini, cap. 19. S. Bernardus in eandem ſententiam ſcribens, addit quædam ad naturam acediæ explicandam pertinentia. Sunt autem hæc: *Sunt*, inquit, *nonnulli, qui bona quidem opera faciunt, vel coactione, vel neceſſitate, vel conſuetudine, ſed ad hæc agenda nulla alacritate mouentur. Quod vitium propriè acedia dicitur. & hoc quidem vitio religioſi homines maximè affliguntur: nam ſeculares admodum pauci, & ſi hoc ſit vitium, non animaduertunt: mundo enim alligati ſpiritualis vitij vix poſſunt apprehendere nomen, cùm tamen hoc vitium inter ſeptem principalia nominetur. Eſt autem vitium acediæ quod quendam torporem incutit animæ, vt ipſi omnia exercitia ſpiritualia quaſi inſipida videantur, & in graue tædium conuertantur. De* *Pſalm. 118.* *quo tædio dicit Pſalmus: Dormitauit anima mea præ tædio. Et alibi:* *Pſalm. 106.* *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt vſque ad portas mortis. Tanto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, vt omnem eſcam, id eſt, omne ſpirituale exercitium abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant vſq; ad portas mortis, id eſt, vt etiam ipſius vitæ faſtidium habentes, morte finiri deſiderent, cum* *Iob 10.* *ſancto Iob dicentes: Tædet animam meam vitæ meæ.*

Effectus acediæ. Effectus acediæ ſic à S. Gregorio deſcribuntur: *De triſtitia,* (quam vt ſuprà diximus, eandem cenſet eſſe cum acedia) *malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio* *2. 2. q. 35. art. 4. ad 2.* *mentis erga illicita naſcitur.* S. Thomas ſic exponit: *Quia*, inquit, *nullus diu poteſt manere abſq; delectatione cum triſtitia, neceſſe eſt, vt ex triſtitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo vt homo recedat à contriſtantibus; alio modo vt ad alia tranſeat, in quibus delectatur: vt qui non poſſunt gaudere in ſpiritualibus delectationibus, transferunt ſe ad corporales. In fuga autem triſtitiæ talis proceſſus attenditur, quia primò homo fugit contriſtantia, ſecundò etiam impugnat ea, quæ triſtitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus triſtatur acedia, ſunt & finis, & ea, quæ ſunt ad finem. Fuga autem finis fit per deſperationem;*

tionem; Fuga autem bonorum, quæ ſunt ad finem quantum ad ardua, quæ ſubſunt conſiliis, fit per puſillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iuſtitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contriſtantium bonorum ſpiritualium, quandoq; quidem eſt circa homines, qui ad bona ſpiritualia reducuntur, & hic eſt rancor: quandoq; autem ſe extendit ad ipſa ſpiritualia bona, in quorum deteſtationem aliquis adducitur, & hoc propriè eſt malitia: in quantum autem propter triſtitiam à ſpiritualibus aliquis transfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia acediæ vagatio circa illicita.

Primum remedium eſt oratio ad Dominum. Ita docet ſanctus Auguſtinus: *Agnoſce te in illa ſcilicet tentatione tædij, cùm adeſt, & exclama ad Dominum, vt de neceſſitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cùm fueris, confiteantur illi miſerationes eius.* Et paulò pòſt idem repetit: *Quædam,* inquit, *corruptela mentis eſt faſtidire, quod dulce eſt, ergo & de hoc beneficio, ſicut & de cæteris ſuperioribus, confiteantur Domino miſerationes eius.* Formam orationis huius proponit ſanctus Bernardus: *Trahe⁀,* inquit, *me poſt te⁀, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia refriguit pauliſper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius currere modo, ſicut heri, & nudius tertius. Curremus autem poſtea, cùm reddideris lætitiam ſalutaris tui, cùm redierit melior temperies gratiæ, cùm ſol iuſtitiæ iterum incaluerit, & pertranſierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atque ad leuem flatum auræ blandioris ſolito cæperint vnguenta liqueſcere, & aromata fluere, & dare odorem ſuum. Spirantibus vnguentis curremus, quia abſcedet torpor, qui nunc eſt, & reuertetur deuotio, & iam non erit opus nobis, vt trahamur, quippe odore excitatis, vt ſponte curramus.*

Primum remedium.
In Pſalm.106.
Sermone 21. in Cantica.

Secundum remedium eſt. *Experimento,* inquit Caſſianus, *probatum eſt acediæ impugnationem non declinando fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam.* In quam ſententiam S. Bernardus: *Ergò cùm te,* ait, *torpore, acedia, vel tædio affici ſentis, noli propterea diffidere, aut deſiſtere à ſtudio ſpirituali.* Ratio huius eſt, quia plerunq; origo languoris huius, ac tædij eſt negligentia in intermitten-

Secundum remedium.
Lib.10.cap.25.
ibidem.

dis

dis officiis virtutum, iiſq; exercitationibus, quibus nititur noſter ſpiritualis progreſſus, & Dei cultus. æquũ enim eſt, vt qui Deum per otium, aut deſidiam deſerit, à diuinis ipſe ſolatiis deſeratur. Atque hic eſt languor acediæ. Repetantur igitur eadem ſpiritualia munera, & augeantur potius, ſi fieri poteſt, vt hac ratione extincto acediæ languore, prioris ſpiritus feruor denuò excitetur.

Tertium remedium.

Tertium remedium. Non eſt acediæ peccatum contemnendum: eſt enim in ſacris litteris *maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Et quanquam acedia negligentia propriè non eſt, quia triſtitia eſt, & dolor, animíque remiſſio; hoc ipſum tamen ſine culpa negligentiæ plerunque non eſt, præſertim ſi nõ præcauetur cum poteſt, & ſtatim ac exoritur, non fugatur: eſtque negligentiæ, otiique parens, ac multorum grauiſſimorum criminum origo. De quibus in ſequentibus capitibus agendum eſt. Quare, quia culpa eſt, deteſtanda eſt: quia verò coniuncta eſt ſemper cum grauioris culpæ periculo, niſi celeriter conuellatur, extimeſcenda. Otium igitur omnino vitandum, ne incidamus in acediam.

Quartum remedium.

Quartum remedium eſt CHRISTI Domini exemplum, qui tædio vſque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit. vt hinc quoque intelligamus, poſſe hominem cum Dei gratia tædium etiam grauiſſimum tolerare ſine culpa: nec cadamus animo, ſi aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam cauſſam habeant à nobis, intelligimus.

Indicium progreſſionis.

Quod etiam indicium alicuius progreſſionis in hac abnegatione acediæ meritò poteſt eſſe. Sed hæc omnia cognoſcentur magis ex his, quæ adhuc dicturi ſumus.

Dete-

De tepiditate ſpirituali, & de prima eius ſpecie.

CAPVT XIX.

TEPIDITAS vel eſt effectus acediæ, *torpor* nominatus à ſancto Gregorio, vel eſt acedia ipſa progrediens, & ad habitum iam perducta. Quam ob cauſſam hoc loco tractanda eſt. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hoſtem habet proficiens, eſt etiam à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna eſt affectio quædam hominis ſine mortali peccato quidem, ſed iam defatigati, ſatietate rerum ſpiritualium, ita ac ſi nũquam eas deguſtaſſet: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quaſi de via languens reſiſtit, nil vltra progrediens: hæc in ſcripturis ſacris comparatur ſomno: *Dormitauit anima mea præ tædio*; Et apud Salomonem, & Apoſtolum non ſemel eodem nomine cenſetur. Eadem, penuria quædam ſpiritus eſt, contraria abundantiæ, de qua Dauid: *Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.* Macies item, & ſterilitas animæ, quas deprecatur idem, cùm dicit: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Et anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Denique (vnde etiam nomen accepit) ſanctus Ioannes in Apocalypſi de ea ſcribit celebratam ſententiam: *Vtinam calidus, aut frigidus eſſes, ſed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.*

Prima ſpecies tepiditatis.

Pſalm. 118.

Pſalm. 29.

Pſalm. 62.

Pſalm. 142.

Apoc. 3.

Huius quæ ſint proprietates, vt ex iis ſe quiſque exploret, & cognoſcat, explicandum eſt ex Patrum obſeruationibus. Sanctus Bernardus igitur hominem ſpiritu feruentem ſic deſcribit primùm: *Aduertere potes in omnibus ferè religioſis cõgregationibus, viros repletos conſolatione, ſuperabundantes gaudio, iucundos ſemper, & hilares, feruentes ſpiritu, nocte, & die meditantes in lege Domini, crebrò ſuſpicientes in cœlum, & puras manus in oratione leuantes, ſolicitos obſeruatores conſcientiæ, & deuotos ſectatores bono-*

Sermone 6. de Aſcenſione.

rum operum: quibus amabilis diſciplina, dulce ieiunium, vigiliæ breues, labor manuum delectabilis, & vniuerſa deniq; conuerſationis huius auſteritas refrigerium videatur. Deinde vt ex hoc quaſi ſimulachro feruẽtis hominis cognoſcatur tepidus, deſcriptionem tepidi ſubiicit in hunc modum: *Contrà ſanè,* inquit, *inuenire eſt homines:*

I. *Primò puſillanimes, & remiſſos,*
II. *Deficientes ſub onere.*
III. *Virga, & calcaribus indigentes.*
IV. *Quorum remiſſa lætitia, puſillanimis triſtitia eſt.*
V. *Quorum breuis, & rara compunctio.*
VI. *Animalis cogitatio.*
VII. *Tepida conuerſatio.*
VIII. *Obedientia ſine deuotione.*
IX. *Sermo ſine circumſpectione.*
X. *Quorum oratio ſine cordis intentione.*
XI. *Lectio ſine* (ſui nempe) *ædificatione.*
XII. *Quos vix gehennæ metus inhibet.*
XIII. *Vix pudor cohibet.*
XIV. *Vix frenat ratio.*
XV. *Vix diſciplina coërcet.*

Lib. 10. cap. 2. 3. & 4. Caſſianus autem acediæ ſpiritu occupatum hominem dicit obnoxium eſſe innumeris malis, in eoque acediam generare hæc, quæ ſequuntur omnia.

I. Horrorem loci, in quo habitat.
II. Faſtidium cellæ.
III. Fratrum conuiuentium aſpernationem, & contemptum.
IV. Inertiam ad operandum.
V. Vagationem extra cellam.
VI. Negligentiam ſacræ lectionis.
VII. Suſpiria, gemituſque, quod ibi nihil proficiat.
VIII. Opinionem quod alibi ſibi, aliiſque magis prodeſſet.
IX. Deſiderium in vinea Domini laborandi ad aliorum etiam vtilitatem, & animarum lucrum.
X. Amorem monaſteriorum longè poſitorum.

Odium

Odium diſciplinæ, cui eſt addictus. XI.

Impatientiam inediæ, ſolitudinis, orationis, & cuiuſlibet alterius mortificationis. XII.

Somnum corporis diuturnum. XIII.

Viſitationes, & collocutiones ſuperuacaneas. XIV.

Peregrinationes longinquas, & inutiles. XV.

Familiaritates periculoſas. XVI.

Deſiderium conſanguineorum. Atque vt horum malorũ omnium cauſſas intelligamus, XVII.

Generat idem ſpiritus in corde perturbationem magnam. XVIII.

In mente confuſionem, atque caliginem. Ex quibus duobus tanquam ex fontibus ſuperiores omnes tàm animi, quàm corporis ægritudines emanant. XIX.

Verùm hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiorem adhuc radicem habet, quæ Caſſianum non latuit. Hæc autem eſt occulta quædam ſuperbia, quæ in hominis animum latenter irrepit, cumque vbi occupauerit, deiicit. cuius ille ſigna vt internoſcatur, enumerat his verbis: *Cùm gloriatur de nobilitate natalium, aut alia ſeculi dignitate, aut pecunia, cùm iugum monaſterij non ſuſtinet, cùm ſenioris vllius diſciplinam non admittit, nullam deniq; obedientiam, aut ſubiectionem: cùm creſcit in corde eius faſtidium ſpiritualis verbi. quod cognoſcitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obtutus vno loco ſtare neſcit, ſed ſtupidus huc, & illuc circumfertur intuitus: pro ſuſpiriis ſalutaribus ſputa de ſicco gutture corraduntur, excreationes etiam ſine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur, digiti ludunt, & in modum quiddam ſcribẽtis volutant, atq; depingunt: ita totus commouetur, ac ſi acutis ſudibus inſideret: verbum auditum, & ſimpliciter ad ædificationem prolatum æſtimat dictum ad ſuam ſugillationem: ſuis ſuſpicionibus occupatur, cauſſas cur quidq; dicatur inquirit, & quid poſſit ei obiicere, tacita volutatione coniectat. vnde ex ſpirituali collatione non iuuatur, ſed vehementiore cordis obſtinatione duratur, ira ſtimulis acrius incitatur. Poſt hæc, excelſa vox, ſermo rigidus, amara, & turbulenta reſponſio, inceſſus erectus, ac mobilis, lingua facilis, procax loquela, nec vnquam taciturnitatis amica, niſi cùm contra fratrem rancorem quendam in ſuo*

Vide librum 12. cap. 25. 26. & 27.

Cap. 27.

ſuo corde conceperit, ſitq́ ſilentium eius non compunctionis, & humilitatis, ſed ſuperbiæ, & indignationis indicium. Et ad ſatisfactionem læſi fratris ſemetipſum ſubmittere dedignatur, & ab illo ſibimet oblatam deſpicit, atq; contemnit. Concludit Caſſianus tandem huiuſmodi hominem cùm nihil ipſe didicerit, magiſtrum etiam aliorũ fieri, & cum huiuſcemodi elatione cordis in pernicioſiſſimum teporem, noxiumque corruerit, & nec verus monachus, nec ſæcularis effectus ſit, etiam perfectionem ſibi ex hoc ipſo miſerabili ſtatu, & conuerſatione promittere.

Cap. 30.

Quod ſi adhuc inueſtigemus, quæ nam ſit ſuperbiæ huius origo; idem Caſſianus quodam loco ait, eſſe tepidum, & malè arreptum renunciationis principium, quod hominem de priſtino, ac ſæculati tumore ad CHRISTI humilitatem deſcendere nõ permittit. Sed alio loco indicat aliquos tepefactos, quia de perfectæ renunciationis gradu, quem tenuerant initio conuerſionis, & deinceps aliquo temporis ſpatio, ad vituperabilem finem reciderunt: quia nimirum ad ſæculi mores, ſuperbiamque ſunt reuerſi.

Cap. 25.

Coll. 3. cap. 5.

Quamquam verò noſtrorum temporũ conſuetudini pleraq; ex dictis ſupra non planè conueniunt; tamen difficile non eſt ad nos ea transferre: ſuperbia enim eadem eſt etiam apud nos, quare eiuſdem erit eadem vis, & proprietas, effectus iidẽ. Initium etiam nos facimus à mundi contemptu, & renunciatione rerum ſecularium. Hæc ſi tepida ſit, & imperfecta, vt vtinam non eſſet in multis, quid mirum ſi tepida ſequatur, aut nulla virtutum exercitatio? qualia enim initia poſita ſunt, talia cætera omnia ſequi neceſſe eſt.

Quoniam tamen tractatio hæc vtiliſſima eſt, afferam adhuc rei huius explicationem aliam, nobis, noſtriſque temporibus accommodatam. Indicia igitur hominis tepidi vt plurimũ hæc eſſe cenſentur.

I. Orare ſine attentione, & feruore ſpiritus.

II. Meditari res diuinas ſine animi ſenſu, affectu, fructu.

III. Difficulter ſe expedire ab hominum frequenti, nec vtili congreſſione, & colloquio.

Ægrè

Ægrè redire ad ſe ipſum,& numquam, aut rarò admodum in cor ſuum diſſipatum animum cogere. IV.

Examinare conſcientiam, & ſe ipſum inſpicere quaſi per tranſennam,& ſtrictim abſque compunctione, propoſito, & emendatione. V.

Latè, libenterque ſeſe diffundere in omnes res exteriores, non hominum ſalutis procurandæ, ſed tædij ſui mitigandi cauſſa. VI.

Conſolari ſe quæſitis ſolatiis,ex rebus creatis,aut ex cogitationibus inanibus. VII.

Liberè de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta, dictaue obſeruare, & reprehendere. VIII.

Grauiter ferre diſciplinam religioſam,ſi religioſus ſis, & omnem admonitionem,aut correctionem,quæ olim iucundiſſima fuiſſet, inſuauem, intempeſtiuam, intolerabilem exiſtimare. IX.

Ad otioſam vitam aſpirare, & ſubterfugere labores ad animarum auxilium fructuoſos,& neceſſarios,permittereque, vt earundem zelus omnino langueſcat; quæ grauis eſt culpa iis, quibus animarum cura aliqua commiſſa eſt. X.

Obedire maioribus, patribus ſpiritualibus, aut etiam legibus,quibus tenetur, ſine vlla animi contentione, immò cum faſtidio,lentè,frigidè,inuitè. XI.

Optare ſibi ab hominibus honorẽ haberi, & ab illis ſe multum amari, hominum blanditiis, & fortè etiam aſſentationibus delectari. XII.

Exiſtimare vacationem laborum ſuis meritis iam deberi,& immunitatem,qua careant alij,dandam ſibi. Et ſi hæc fortè alicui minima videantur, illa ſine dubio maiora ſunt, videlicet. XIII.

Frigere iam ſacramentorum vſum, nec ea amplius frequentare,vt inceperas. XIV.

Sacras conciones non audire, ſpirituales, & vtiles libros non euoluere, vel certè rarò,& faſtidioſius. XV.

Occaſiones peccatorum minimè vitare, vt antea,idcirco, quia tibi multum, tuiſque viribus fidis: quæ temeritas eſt ma- XVI.

xima, atque occultior ſuperbia, ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, fitque quo minus ſecum reputat, eò magis periculo propior.

XVII. Indulgere tibi, tuoque corpori deſeruire, & paulatim quicquid ſalutari pœnitentia aſtrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione.

XVIII. Memoria replicare priſtinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoque mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates, & deliciæ, quæ prius ſomnia, ludibriaque, vti ſunt, videbantur, non diſpliceant, vt antea, arridere incipiant potius, ac præclara quædam bona videantur.

XIX. Diuinos inſtinctus, quibus ad ſeueritatem vitæ, & chriſtianam diſciplinam ſubinde excitaris, & impelleris, vel non aduertere, vel diſſimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum eſt tepiditatis genus, etiam negligere.

XX. Spiritualibus patribus non auſcultare, vti conſueueras, & quanquam eorum conſilia præſens probas, abſentem facto ab eis diſcrepare, clam te ſubtrahere, & ab eorum magiſterio, curaque refugere.

XXI. Denique hac tepiditate tenentur hi, qui cum perfectioni ex inſtituti, & profeſſionis obligatione operam dare debeant, in hoc ſtudio negligentiſſimè ſe geſſerunt, occupati nimirum vel literarum, etiam ſacrarum ſtudiis, vel aliis eccleſiaſticis, & religioſis muneribus obeundis, quæ ſpecioſa ſunt, & glorioſæ ſeges. Hi quanquam aduertunt, ſe ad ſummum perfectionis gradum iam perueniſſe oportere, aut ab eo certè nō longè diſtare, & in primo gradu adhuc hærere, hoc eſt, non vrgeri ſe mortiferi peccati conſcientia, optant quidem ſe ipſos corrigere, & excitare è ſomno deſidiæ ad laborem abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procraſtinant, nec adhibent quæ neceſſaria ſunt, ad tam præclarum finem conſequendum: immo, quæ malitioſa tepiditas eſt, cùm ſe ipſos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius nō exiguam partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati ſubiicere omnino deberent, toti ſunt in conquirendis rationibus, quibus diuinam voluntatem ad

ad ſua ſtudia reuocare poſſint: & ij eſſe ſine conſcientiæ ſcrupulo, qui eſſe nequeunt ſine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna.

Primum ſit diligens conſideratio periculi, in quo poſitus eſt neſciens homo tepidus: quod non vnum eſt, nec parui momenti, ſed multiplex, atque grauiſſimum. *Primum remedium.*

Primum eſt periculum recidendi in peccata, quibus olim ante cõuerſionem detinebatur. nam ſi praui habitus, qui poſt conuerſionem, vt diximus, remanent in homine, per continuam abnegationem non extrahantur radicitus, intermortua vitia refundunt, & hominem in actiones, quæ ex iis oriuntur, inducunt. *Primum periculum.*

Secundum eſt periculum, ſi non redeundi ad priſtina flagitia, perdendi certè omnem fructum vitæ benè inſtitutæ. *Si enim*, inquit S. Gregorius, *quod videtur gerendum, ſolicita intentione non creſcit, etiam quod fuerat benè geſtũ, decreſcit. In hoc quippe mundo humana anima quaſi more nauis eſt contra ictum fluminis condeſcendentis, vno in loco nequaquam ſtare permittitur, quia ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non ſubleuat, ipſa operandi remiſſio contra hoc, quod operatum eſt, pugnat. Hinc eſt enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis, & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipantis: quia videlicet qui bona capta diſtrictè non exequitur, diſſolutione negligentiæ manum deſtruentis imitatur. Hinc Sardis Eccleſiæ ab Angelo dicitur: Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant, nõ inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena coram Deo eius opera inuenta nõ fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant geſta, prædicebat: Si enim quod mortuum in nobis eſt, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc viuum tenetur.* *Secundum periculum.* *Tertia partis Paſtoral. cap. 35.* *Prouerb. 18.* *Apocal. 2.*

Tertium eſt periculum maioris alicuius ruinæ, quæ quanquam non impendere fortè videtur, eſt tamen certa, ni tepor iſte excutiatur ex animo. *Lapſus*, inquit Caſſianus, *quiſpiam nequaquam ſubita ruina corruiſſe credendus eſt, ſed aut prauæ inſtitutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam palatim virtuteani-* *Tertium periculum.* *Collat. 6. cap. 17.*

te animi decidente, & per hoc ſenſim vitiis increbreſcentibus, caſu miſerabili concidiſſe. Ante contritionem enim præcedit incuria, & ante ruinam mala cogitatio: quemadmodum domus nunquam ad ruinam ſubitaneo procumbit impulſu, niſi aut antiquo vitio fundamenti aut longa inhabitantium deſidia ſtillicidiis primùm pauciſſimis penetrãtibus corrupta ſenſim fuerint munimenta tectorum, quibus per vetuſtam negligentiam in maiorem modum patefactis, atq; collapſis riuatim poſthac influit pluuiarum, imbriumq; tempeſtas. In pigritiis enim humiliabitur contignatio, & in ſegnitie manuum ſtillabit domus. Et Salomon aliis verbis: Stillicidia eiiciunt hominem in die hiemali de domo ſua. Quo loco Caſſianus pergens ibidem pluribus verbis, ait ſtillicidia eſſe minuta paſſionum irritamenta, quę initio neglecta, & non mortificata corrumpunt paulatim tigna virtutum, & introducunt imbres vitiorum, vt tempore hiemis, hoc eſt, tentationis diabolicæ mens de ſua poſſeſſione deturbetur.

Prouerb. 16. Sec. 70. — *Eccleſiaſt. 10.* — *Prouerb. 7. Sec. 70.*

Quartum periculum.

Quartum eſt periculum maximum omnium, numquam emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis eſt, & impotentia, vt quem ſemel abſorbuit, retineat ſemper. *Sicut ante teporem*, ait S. Gregorius, *frigus ſub ſpe eſt, ita poſt frigus tepor in deſperatione: qui enim adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciam non amiſit: qui verò poſt conuerſionem tepuit, & ſpem, quæ eſſe potuit, de peccatore, ſubtraxit.* Quod dictum nemo non videt, quàm ſit planè formidandum. Hoc idem Caſſianus ita exaggerat: *Rectiſſimè pronunciatur eſſe deterior* (qui tepidus eſt) *quia facilius ad ſalutarem conuerſationem, ac perfectionis faſtigium carnalis quis accedit, quàm is, qui profeſſus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens ſecundùm regulam diſciplinæ, ab illo ſemel ſpiritalis ignis feruore diſceſſit. Ille nanq; corporalibus ſaltem vitiis humiliatus, atq; immundum ſe ſentiens contagione carnali ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit. Nam qui ſemel tepido exorſus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius profeſſionis arripuit, infectus ſemel hac miſerabili lue, & in ea quodammodo reſolutus, nec ex ſeſe vlterius perfecta ſapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues ſum, & neſcit,*

Tertia partis Paſtoral. cap. 35. — *Collat. 4. cap. 19.* — *Apocal. 3.*

ſcit, quia miſer eſt, & miſerabilis. In eo factus ſeculari deterior, quod nec miſerum ſe, nec cæcum, nec monitis indigere cognoſcit.

Secundum remedium eſt: quamuis non ſubeſſent tepori ſupraſcripta pericula, ſtatus ipſe hominis tepidi infeliciſſimus eſt, in quo tepidus quietus eſſe non poteſt longo tempore, quin agitetur cogitationibus, & ſcrupulis, & tædium ipſum, quo tenetur, etiamſi deſint alia, non poteſt non eum angere, atque conficere. Quæ ſingularis eſt Dei prouidentia, vt ſe cognoſcat infelix, & proprio coactus malo morbo ſuo remedium quærat. S. Bernardus ſic depingit huiuſmodi animæ quaſi ſectionem, & in contrarias partes diſtractionem. *Vtinam hæc,* inquit, *vt intellectum admonent, moueant & affectum, ne ſit intus amariſſima contradictio, & diuiſio moleſtiſſima, dum hinc quidem ſurſum trahimur, ſcilicet intellectu, & cognitione; ſed retrahimur inde deorſum, ſcilicet affectu, & tepiditate.* Subiicit deinde deſcriptiones feruentis, & tepidi initio capitis poſitas, & addit: *Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, neceſſe habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè ſuſtentantur, ſocij planè tribulationis, ſed non conſolationis. Exurgamus obſecro, quicunque huiuſmodi ſumus, reſarciamus animam, ſpiritum recolligamus, abiicientes pernicioſam tepiditatem, etſi non quia periculoſa eſt, & Deo ſolet etiam vomitum prouocare, certè quia moleſtiſſima, plena miſeriæ, & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure cenſetur. Et ſi quærimus, quæ ſurſum ſunt, etiam ſapere, & prælibare interim ſtudeamus.* Quod ſi faſtidij huius ſenſus non percipitur à tepido, hoc ſignum eſt, eum planè ſomniculoſum eſſe, & in eas tenebras iam corruiſſe, quæ veterno propiores ſunt, iamque carere ſtimulo ad eum excutiendum, quod ſolum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, vt illi durum eſſet contra ſtimulum calcitrare, haberetque vel inuitus, quo ſe ipſum excitaret.

Secundum remedium.

Ibidem.

Tertium remedium eſt, vt qui ſe eò præcipitem actũ intelligit, ſi tamẽ intelligit, intelligat etiam Dei ſibi irã imminere; ac proinde præoccupet faciẽ eius in confeſſione. Adeat ſpiritualem

Tertium remedium.

lem medicum, & magiſtrum, eique ſe totum recognoſcēdum, & regendum tradat: reputetque ſecum non aliam ad ſe ipſum recuperandum, ſupereſſe rationem, quàm ſi cum maxima humilitate, & ſimplicitate patri, & magiſtro ſui ſpiritus ſe tanquam puerum erudiendum, & gubernādum in omnibus præbeat. nam feruorem ſpiritus, quem languentem, & ſopitum reddidit tepiditas, & ſuperbia, non exuſcitabit, aut reſtituet, niſi ſui ipſius efficax abnegatio, atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate.

De ſecunda ſpecie tepiditatis ſpiritus.

CAPVT XX.

ALTERA tepiditas ſpiritus, ſuperiore hactenus explicata multò tetrior, & deteſtabilior eſt, quippe quæ cum peccato mortifero vt plurimùm coniuncta ſit: quamobrem frigus potius, quàm tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepiditas dicitur, vel quia eſt effectus ſuperioris, vel quia illam refert, vt imago quædam ipſius. Neque enim qui hac ratione tepidus eſt, ita perfrictæ frontis eſt, vt ſanctimoniæ alicuius ſpeciem non præ ſe ferat: ſed decipitur potius errore opinionis ſuæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Primum genus horum tepidorum.

Duo igitur ſunt genera tepidorum hominum, hac videlicet poſteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim ſunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationem, non ſe tamen expediunt ab iis negotiis, & occaſionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progrediantur in virtutis ſtudio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Iob: *Conſiderate ſemitas Theman, itinera Saba; Theman* ait, *auſter, Saba rete interpretatur. Quid hîc per auſtrū, qui afflata teporibus mēbra diſſoluit, niſi fluxa viuendi remiſſio: quid per rete niſi actionis obligatio demōſtratur? Qui enim diſſoluta mente ea, quæ terrena ſunt, appetunt, nec greſſu libero ad Deum pergunt, ipſi ſe ſuis inordinatis conatibus ligant, cumq́; ſe fluxis conuerſationis ſuæ actibus*

Lib. 7. moral. cap. 14.

bus implicant, quaſi remanſuros in retis vinculis pedes ponunt. Vt enim paulò ſuperius quoſdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta quædam, & non deuicta vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ reliquerant, redeunt per quædam, quæ vel honeſtatis nomine, vel laudis honore palliantur.

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionẽ, animo reſpondent, non facto: cùm non relinquant bona temporalia, quorum peruerſo deſiderio tenentur. *Diſſolutis itaque*, inquit, *greſſibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deſerunt, ſemetipſos gradiendo obligant, ne gradiantur.* Item illos, qui abnegato amore bonorum terrenorum, cùm pluſquam neceſſe eſt, carnis propinquos diligant, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. *Quò itaque*, ait, *iſti niſi in rete ambulant, quos à præſenti ſæculo inchoata iam vita perfectio ſoluerat, ſed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat?* S. Bernardus etiam *Serm. 3. de Annunciatione.* de hoc eodem tepore ſcribens ſic ait: *Tepeſcimus proceſſu temporis à feruore conuerſationis noſtræ: paulatim refrigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt conſumemur carne, qui ſpiritu cœperamus: inde enim eſt, vt minus ea ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis, indeuoti pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religioſam omittimus ſolitudinem: verboſi, curioſi, faceti etiam detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores diſciplinæ, quoties ſine nota id licet, quaſi verò confeſtim ſit etiam ſine noxa.* De iiſdem alibi dicit, eos eſſe, *qui ſcurrilitates, detractiones, iactantiæ, & impatientiæ verba non reputant: facilè contriſtant proximos, puſillorum ſcandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut dormitant, aut iraſcuntur, pſallunt cum aliis, ſed ineptias meditando, & ne ipſo quidem tremendo Angelis participare verentur Dominici corporis Sacramento.* *Sermone contra ingratitudinem.*

Alij verò homines tepidi reperiuntur, qui tepore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione poſſint excuſare. Hęc autem multa ſunt, & magna. *Secundum genus tepidorum.*

Primum eſt cogitatio, & oblectatio libidinoſa, & turpis, quam in hominẽ otioſum nullo negotio immittit diabolus. *Sunt nonnulli*, inquit S. Gregorius, *qui mundi quidem actiones* *Primum peccatum.* *Lib 5. moral. cap. 22*

fugiunt, ſed nullis virtutibus exercentur, hi nimirum torpore, non ſtudio dormiunt: quibus plerunq; contingit, vt quanto ſecurius ab externis actionibus ceſſant, tanto latius immunda in ſe cogitationis ſtrepitum per otium congerant. Vnde ſub Iudææ ſpecie per Prophetam torpens otio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbata eius. Hoſtes enim Sabbata videntes irrident, cùm maligni ſpiritus ipſa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahũt: vt vnaquæq; reproba anima quo remota ab externis actionibus ſeruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.

Thren 1.

Secundum peccatum. *Lib. 10. cap. 3.*

Secundum peccatũ poſt illa, quæ ante retulimus ex S. Bernardo, detractiones nimirũ, murmurationes, diſciplinæ fugam, & ſcandala, eſt apoſtaſia à religione. Scribit enim Caſſianus huiuſmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acediæ ſpiritu fatigari, ita vt poſtquam non repugnãdo, ſed fugiendo, & varia ſolatia, quibus diſtrahatur quærendo, locũ dederit tentationi, tandem eò hominẽ impellat, vt militiæ ſuæ fugitiuus, ac deſertor CHRISTI miles effectus, implicet ſe negotiis ſecularibus, ei, cui ſe probauit, minimè placiturus. quam rem, turpiſſimum ſaltum appellat S. Bernardus: cuius locum poſtea proferemus in tractatione de tentationibus.

2. Tim. 2.

Tertium peccatum. *In Pſalmũ 106.*

Tertium eſt peccatum deſperationis: de quo S. Auguſtinus: *Iam faſtidium patiuntur, faſtidio languent, faſtidio periclitantur: niſi fortè putas, occidi eos fame potuiſſe, & non poſſe faſtidio. Vide quid ſequatur, cùm dixiſſet: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, ne quaſi eos putares de ſatietate ſecuros; nõ magis videres de faſtidio morituros, & appropinquauerunt*, inquit, *vſq; ad portas mortis.* Quod exprimit adhuc apertius Caſſianus allatis exemplis Cain, & Iudæ. Quanquã verò priores tepidi, non ita malè vidẽtur habere ſicut poſteriores, oẽs tamen remediis indigent nõ vulgaribus.

Lib. 9. cap. 9.

Primum remedium. *Pſalm. 76.*

Primum remedium eſt, propoſitũ, & deliberatio ſimilis illi, in qua Dauid erat, cùm dixit: *Ego dixi, nunc cœpi.* Qui enim hoc tepore lãguet, gratia Dei deſtitutus eſt, hoc eſt, peccator eſt, Dei deſertor, & inimicus, non minus Dei auxilio ſupernaturali, & multo indigens, quàm quilibet alius peccator, qui diuinæ gratiæ particeps non ſit: immo fortaſſe magis. grauior enim caſus

huius eſt, quo ex altiore ſanctitatis gradu delapſus eſt. Quare intelligat, ſibi planè deliberandũ eſſe, de nouo vitæ genere inſtituẽdo, & inchoandũ ab anteactæ vitæ pœnitentia nõ aliter, ac faciunt meretrices, & publicani, cùm ad Dominũ conuertũtur. Ideo iiſdem prorſus rationibus iuuari velit, quibus prædicti peccatores vtuntur, cùm emergunt ex peccatorum cœno: iis nimirùm, quæ generent, nutriantq; ſpiritum veræ contritionis: deinde hominem rapiant ad integrè, & ex animo cõfitenda, & per pœnitentiæ ſacramentum ſuperioris vitæ peccata eluenda magna cum humilitate, & lachrymis: oportere deniq; exerceri ſe ſtrenuè in corporis, & animæ mortificatione, & orationibus ad Deum, ſuperoſque omnes, & omni cautione prouidendum, vt ſeſe abſtrahat quàm maximè ab omnibus otij, & peccati occaſionibus, & incitamentis, dedatque ſe ex animo virtutũ ſtudiis, & ſpiritualibus exercitationibus ſub prudentis, & pij magiſtri ſeuera diſciplina. ad quod præter prædicta, & omnia illa, quæ cùm inſtitueremus Incipientem, primo libro diximus, neceſſaria eſt aliqua ſaltem ad tempus ſeceſſio in locum aliquem ſecretiorem, & à ſeculi ſtrepitu remotiorem, in quo ſe mens planè colligat, & ad vitam deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt ſancti viri, vt ſe conſeruent, vt latè docet S. Gregorius, quid faciendum erit peccatoribus cùm reſipiſcũt, vt ſe recuperent, & ad priſtinum ſtatum reducant? ad hoc autem ſequentia monita non parum iuuare poſſe videntur. *Lib. 5. moralium, cap. 22.*

Secundum remedium eſt mortis, & aliorum nouiſſimorũ meditatio: *Monet horror in exitu,* inquit S. Bernardus, *dolor in tranſitu, pudor in conſpectu gloriæ magni Dei. Vnde nobis iſta diſſimulatio eſt fratres mei? Vnde tàm pernicioſa tepiditas? Vnde hæc ſecuritas maledicta? Quid ſeducimus miſeri noſmetipſos? Forſitan iam diuites facti ſumus, forſitan iam regnamus? nonne oſtium domus noſtræ horribiles illi ſpiritus obſident? nonne exitus noſtros laruales illæ facies præſtolantur? quis ille pauor erit, ô anima mea, cum dimiſſis omnibus, quorum tibi eſt tam iucunda præſentia, tam gratus aſpectus, cohabitatio ipſa tam familiaris, ſola ingrediens incognitam penitus regionem,* *Secundum remedium.* *Sermone in ſex tribulationibus.*

nem, occurſantia tibi cateruatim ruere teterrima illa monſtra videbis? quid tibi in die tantæ neceſſitatis occurret? quis tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam? quis conſolabitur? quis deducet? Reuocanda etiam in memoriam ſunt exempla diuinæ animaduerſionis in huiuſmodi homines, qui vel tepidè vixerunt, vel tepiditate acti ſunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recenſuimus: ſunt enim multa, manifeſta, & planè horribilia. principē locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananiæ, & vxoris, ſed plenæ ſunt hiſtoriæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt, conſiderare Deo maximè odioſam eſſe hypocriſim, & duplicitatem. Euangelia abundant cōcionibus, & minis Domini noſtri IESV CHRISTI aduerſus hypocritas. Et S. Bernardus ſic ſcribit: *Simplex natura ſimplicitatem cordis exquirit. Denique, Et cum ſimplicibus ſermocinatio eius: vir duplex animo inconſtās eſt. Non poteſt quem quæritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Æternitas eſt, quæ niſi perſeueranter quæſita non inuenitur. Væ peccatori terram ingredienti duabus viis: nemo enim duobus dominis ſeruire poteſt. Ne hanc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum eſt enim ei, vt inueniendam ſe præbeat, niſi perfecto eam quæſieris corde. Cæterùm ſi odibilis eſt canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti, ſed & ipſum quoque, quem inuenerit tepidum, ex ore ſuo euomere incipit Deus, ſimulator, & proditor vbi parebunt? ſi maledictus, qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem, cariſſimi, & à fermento Phariſæorum omnimodis caueamus. Si nolumus fruſtra quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perſeueranter: vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.*

Sermone 2. de altitudine cordis. Prou 3. Iacob. 1. Luc. 8. Matth. 6. Prouerb. 26. 2. Pet. 2. Hierem. 17. Matth. 16.

Quartum remedium. Quartum remedium eſt intueri vitam tepidorum: fieri enim non poteſt, vt ea cognita, nobis non maximè diſpliceat. Quod ergo diſplicet nobis in aliis, emendemus in nobis. Idcirco inquit ſanctus Gregorius: *Scribitur in Iob, Conſiderate ſemitas Theman, auſtri inquam, ſiue teporis: quia quæ,* inquit, *in nobis minus diiudicanda credimus, quàm ſint turpia in aliorum actibus cognoſcimus.*

Ibidem.

ſcimus. Sicq́ fit vt ad ſemetipſam mens redeat, & agere quod reprehendit, erubeſcat: quaſi enim à ſpeculo fœda facies diſplicet, cùm mens à vita ſimili, in ſe ipſa quod auerſetur, videt.

De puſillanimitatis abnegatione, ex eaq́ enaſcentibus ſcrupulis.

CAPVT XXI.

DE puſillanimitate hîc agimus, quia à ſancto Gregorio tribuitur acediæ, tanquam eius partus. Et in Euangelio ſeruus, qui Domini ſeueritatem reformidans fatetur ſe pecuniam eius abſcondiſſe, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. Et eſt vtilis proficienti hæc tractatio, quia puſillanimitate non rarò impeditur multorũ ſpiritus progreſſus: nam multi, vt idem ſanctus Gregorius explicat, in miſeriis per puſillanimitatem non ſubſiſtunt: animo enim cadunt tentationis tempore, minuſque ſe poſſe putant, quàm reuera cum Dei gratia poſſunt. quæ puſillanimitas eſt, planè cõtraria animi magnitudini, qua nixi cum Apoſtolo dicere audemus: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Qua de re ſæpe ſcribit idem S. Pater in moralibus, quodam loco ſic: *Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum noſtrorum gaudium vertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos eſſe deprehendimus, qui ſanctos paulò antè credebamus. Tabeſcit mens, ſtupent oculi, omne, quod prius proſperum arridebat, euaneſcit, lux ipſa faſtidio eſt: ſolæ ſe in animo tenebræ mæroris effundũt, nihil, quod delectet, aſpicitur, triſte eſt quidquid occurrit.* Et alio loco: *Dum ſe*, inquit, *homo in perturbatione conſpicit, penè amiſiſſe quod fuerat, fluctus in ſe innumeros, tumultuſq́ coaceruat, modò tranquillitatem ſuam, quia perdidit, dolet, modò ne vſq́ ad praua opera corruat, pertimeſcit: modò in quo culmine ſteterat, meminit: modò in quo vitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modò ad reſumendas vires ſe reparat; modò ſe eas poſſe reſumere, quaſi victus iam, fractuſq́ deſperat.*

Matth. 25.

In primum caput Iob. cap. 11.

Phil. 4.

Lib. 23. moralium, cap. 17.

Lib. 27. moralium, cap. 28.

Præter

Præter prædictas tenebras mentis,& animi perturbationes ex puſillanimitate, exiſtit mœror quidam euentuum futurorũ minimè neceſſarius,& valde noxius. De quo S.Chryſoſtomus: *Puſillanimitatis*,inquit,*maxima eſt,eorum gratia, quæ nec dum contigerunt, incertumq́ eſt, an euentura ſint, mœrore iam nos, ac dolore conficere.*

De Dei prouidentia, lib.2.

Sed ex puſillanimitate maximè oriuntur in proficientibus anguſtiæ conſcientiæ, quibus in via ſpirituali nonnunquam, Deo permittente, probantur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla ſcribit: *Conuerſi animum*, inquit, *ita ſpina tentationis cõturbat, vt ſæpe percuſſione ſubita penè ſuperari ſe ſentiat, eiuſq́ vulnus medullitus inflictum exitialiter pertimeſcat. Plerunq́ verò ipſi tentationum ſtimuli dum in vſum veniunt, dilatantur, & nõ quidem acriores, ſed longiores exiſtunt: minus dolent, ſed magis inficiunt, quia dum menti diutius adhærent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis aſſueti. Inter ergo hæc, depreſſa mens huc, illucq́ diſtenditur, & multiplicibus tentationum æſtibus diſſipatur, & ſæpe hinc inde diſſipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plerunq́ euenit, vt dum nimis inſurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animũ iam iamq́ in lapſum deſperationis inclinant, conuerſus quiſque hanc ipſam ſublimitatis viam, quam ſibi ad remedium elegit, expaueſcat, & quaſi in ſummo eductus titubat, qui in imo ſolidius ſtabat. Vnde abominabilis ei fit in vita ſua panis.* In illa autem verba Iob: *Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. Hoc ideò*, inquit, *quia ſuggeſtionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, vt pleroſq́ ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe peccatum fugere appetant, hoc ſine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab vna ſoluere valeant, niſi in alia conſentiant ligari.* Profert ſanctus Pontifex exempla tria, primum mundani hominis, qui iureiurando aſtrictus ſecretò habiturũ ſe dicta, factauè amici, reſciens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ, neſcit quid agat. Secundum hominis religioſi, qui cum obtemperare ſpirituali magiſtro ſtudio perfectionis ſtatuerit, perplexus eſt, cũ videt; eum aliquid cõtra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Eccleſiaſtici, qui perſo-

Lib.24 moralium, cap 7.

Lib 32. moralium, cap.17. Iob 40.

Primum exemplum.

Secundum.

Tertium.

perſoluto pretio ſacerdotium obtinuit,& officium animarum regendarum, cuius culpæ cùm poſtea pœnitet, veretur ne grauius peccet, ſi ſe abdicet eo munere cum animarum ſibi commiſſarum detrimento.

Ad idem quoque propoſitum habet quædam ſanctus Auguſtinus in epiſtola ad ſanctum Paulinum ſic ſcribens: *Omnis quæſtio, quæ agentes, quærentesq́; conturbat homines, qualis ego ſum, illa eſt, quonam modo viuendum ſit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum viuere moriendo nouerunt. Plerunque enim videtur nobis, quod niſi eis aliquantulum congruamus ad ea ipſa, vnde illos extrahi cupimus, nihil cum eis ſalubriter agere poterimus: quod cùm facimus, talium delectatio ſubrepit & nobis, vt ſæpe etiam loqui vana delectet, auremq́; præbere loquentibus, nec arridere tantum, ſed etiam riſu vinci, ac ſolui: ita puluereis quibuſdam, vel etiam luteis affectibus noſtras animas aggrauantibus, laborioſius, & pigrius leuamus ad Deum, vt viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod ſi aliquando ſucceſſerit, ſtatim ſubiicietur euge euge non ab hominibus, ſed in quodam intus ſilentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cùm ſæpe accidat, vt ſi in quempiam vindicaueris, ipſe pereat, ſi inultum reliqueris, alter pereat?* Et poſt multa: *Qui*, inquit, *in his omnibus timor, mi Pauline ſancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebræ? nonne putamus de his eſſe dictum, Timor, & tremor venerũt ſuper me, & contexerunt me tenebræ. Ecce elongaui fugiens, & manſi in deſerto. Veruntamen in deſerto ipſo fortaſsis expertus eſt, quod adiungit, Expectabam eum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate, & tempeſtate. Quid? ipſa diuina eloquia nonne palpantur potius, quàm tractantur à nobis? nonne in multis ſi non ſecundùm carnem homo ſapiat, quam mortem dicit eſſe Apoſtolus, magno ſcandalo erit ei, qui adhuc ſecundùm carnem ſapit? vbi & dicere quid ſentias, periculoſiſſimum, & non dicere, laborioſiſſimum, & aliud quàm ſentis dicere, pernicioſiſſimum eſt.* Et poſt alia concludit: *Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? ſiue quia pericula, in quibus quiſque verſatur, grauiora ſunt, quàm inexperta, ſiue quia reuera ita eſt, qualibet puſillanimitas, tempeſtasq́; deſerti mihi videtur minus eſſe moleſta, quàm ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbis.*

Epiſtola 250. Pſalm. 54. Rom. 8.

Alij etiam ſunt ſuperioribus ſimiles affectionis huius effectus: & præſertim varia ſcrupulorum genera, quæ ſanè longum eſſet numerare, nec neceſſe eſt. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando moleſtiſſimæ ſunt: curioſitates, & dubitationes de prædeſtinatione propria, de diuina præſcientia, diffidentia, & metus ſalutis conſequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obſtructa cernitur via: impotentia paſſionum animi, & carnis, ob quas etiam Apoſtolus infelicem ſe nominat: turba, & importunitas prauarum cogitationum, motionum animi, affectionúmue, quibus ſæpenumero an voluntate conſentiamus, grauiter ambigimus: vanæ gloriæ ſtimuli, ſuſpiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati ſcandali, aut verbo, aut facto, famæ ablatæ, & aliorum ſimilium. Spiritus denique blaſphemiæ, quo aliquando, Deo permittente, pulſantur etiam viri valde pij, ac religioſi.

Rom. 7.

Primum remedium. Primum remedium eſt ſpes de diuina prouidentia, ad quā tempore, quo confligimus cum puſillanimitatis angoribus, magnoperè nos erigere debemus: *Quos populos cogitationum,* ait ſanctus Gregorius, *non per ſe, ſed per diuinæ protectionis auxilium Propheta ſubigere ſe poſſe præſumpſerat, cùm dicebat, Protector meus, & in ipſo ſperabo, qui ſubiicit populos ſub me. Sanctis quippe mentibus populi ſubiguntur, cum ab eis per diſtrictæ ſeueritatis præſentiam, cogitationes ſtultæ diſsiliunt, vt non per abrupta phantaſmatum rapiant.* Atque hoc eſt

Lib. 27. moralium, cap. 28. Pſalm. 17.

Secundum remedium. Secundum remedium, Magnò nimirum animo repugnare, & ſeſe obiicere turbæ illi phantaſmatum, diuino auxilio cōfidendo: *In tentatione,* inquit idem S. Gregorius, *deprehenſus tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta ſenſeras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.* Id autem maiori à nobis animi contentione præſtandum eſt, quo hæc perturbatio mœroris, pluribus nos incommodis afficit, quàm aliæ, vt monuit S. Chryſoſtomus.

Ibidem.

Lib. 2. de prouidentia Dei.

Ter-

Tertium remedium, non paruo ſolatio eſt puſillanimi humilitatis ſtudium, & conſideratio vtilitatis, quæ percipi poteſt ex hac tentatione, ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex eſt: prior eſt humilitas, qua proſternitur occultior quædam ſuperbia, quæ ſanctis viris, & bonis actionibus inſidiatur: qua de re poſtea: poſterior eſt animæ purgatio quædam, qua abſumitur amoris proprij affectio illa, qua ſibi nonnũquam placent pluſquam par eſt, boni viri, ſeque ſeipſis, ſuiſque moribus oblectant: quod non abeſt etiam à ſuperbia: *Et quia ſæpe anima*, inquit S. Gregorius, *alicuius boni ſibi conſcia, cùm virtutes ſuas ſibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione paſcitur, & quaſi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulſante marceſcunt oſſa, quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoſcitur, omnis illa noſtrarum virium, velut pinguis, viridiſq; gratulatio, ſubitò anxietatis mœrore, ſiccatur: & qui nos alicuius eſſe momenti, bona noſtra penſando, credidimus, pulſati paulò amplius, perituros nos iam iamque formidamus.* Humilitati igitur operam det qui vexatur à ſcrupulis, & hi euaneſcent ſenſim. *Tertium remedium.* *Lib. 23. moralium, cap. 16.*

Quartum remedium eſt S. Chryſoſtomi: *Certum eſt*, inquit, *chriſtianum, ſi quando triſtatur, duas tantum habere mœroris cauſſas, vel cùm ipſe, vel cùm proximus offendit Deum.* Dices, hoc ipſum eſt quod me excruciat, vereor enim, ne Deum offenderim, cogitatione, aut voluntate, cùm id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ ſunt aliquæ veluti regulæ, ad quas ſe ipſum dirigat, qui ſpinoſis hiſce cogitationibus pungitur. *Quartum remedium.* *Lib. 2. de prouidentia Dei.*

Prima regula eſt omnium ſanctorum Patrum, ſed S. Auguſtini maximè: *Peccatum ſi voluntarium non eſt, peccatum non eſt.* Quandocunq; igitur certum nobis eſt, voluntate peccato non conſenſiſſe nos, certum etiam eſt, peccatum à nobis commiſſum non eſſe. Quæ regula præſentaneum remedium eſt aduerſus ſcrupulos, qui inſurgunt in animo de culpa mortifera: neq; enim mens de ſua ſalute ſolicita facilè huiuſmodi peccatum admittit: quippe cui planè deliberatum eſt quidlibet, mortem etiam ipſam potius ſubire, quàm Deum grauiter offendere. *Prima regula.* *Lib. de vera relig. cap. 14. & 1. Retract. c. 13.*

Secũda regula. Secunda regula eſt ſancti Gregorij,& eo pertinet, vt quan-
Lib.32. moralium, cap.17. do ſcrupuli plerunq; videntur potius, quàm ſint peccata, præponamus minora maioribus repudiatis: *Dum mens,* inquit, *inter minora, & maxima peccata conſtringitur, ſi omnino nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur: quia qui murorum vndiq; aditu ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, vbi breuior murus inuenitur.* Affert autem exemplum Apoſtoli,
1. Cor. 7. qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem, vxor ducatur. Ex quibus intelligitur ſanctum Gregorium loqui de peccatis mortalibus,& venialibus, vt videlicet ad illa declinanda, ſi non aliter poſſumus, potius in hæc incidamus: quod explicat cùm addit: *Cùm in dubiis conſtringimur, vtiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus,* quæ omnia ſic accipienda ſunt, vt primò intelligas, Deum permiſſurum nunquam, vt ita perplexus ſis, vt in alterutrum peccatorum mortalium tibi ſit incurrendum omnino: hoc enim alienum eſt ab infinita bonitate Dei. Mors ſubeunda eſt, ſi ita neceſſe eſt, ne vel minimum mortale peccatum committatur. atque hæc eſt voluntas Dei in ſacris litteris quàm maximè clara, atque teſtata. Permittit igitur ſanctus Gregorius, vt ad declinandum mortale, ſi aliter nulla ratione fieri poteſt, eligatur veniale.

Atque addendum eſt ad hanc regulam, ſperandum eſſe de diuina prouidentia, affuturum ſemper Deum viris bonis, & ſingulari ope illis in huiuſmodi diſcrimine ſubuenturum, vt nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur. nam vt te perplexum eſſe non permittit Deus in mortalibus peccatis, ſic nec in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus eſt, quando homo ſe ſponte coniicit in anguſtias peccandi, ſi tamen de veris peccatis loquitur. Cæterùm tunc etiam non deſunt effugia, quale illud eſt, aliquid tacere quod ad rem facit, ſed non ad cauſſam:
Actor. 23. vt cùm S. Paulus ſe de reſurrectione mortuorum iudicari, verè dixit, & ſapienter interim tacuit, quod vrgebant aduerſarij, ſe de CHRISTO loqui, & Reſurrectionis eius aſſertorem eſſe. Et
Infrà. cùm ne corrumperet pecunia iudicem, qui id expectabat, vt

eum dimitteret, & fortè licuiſſet Apoſtolo in cauſſa tàm iuſta, Cæſarem potius appellauit. Sed hæc perfectorum ſunt. S. Gregorius de illis loquitur, quibus nil ſuppetit aliud ad vitandum mortale, quàm veniale peccatum vel ſua culpa, vel ob mentis tenebras & perplexitatem à Diabolo iniectā. & regula adhibenda eſt in illis ſcrupulis, qui licet videantur, non ſunt tamen peccata.

Tertia regula eſt conſulere ſapientes, & ſanctos viros, quod exemplo ſuo in primis docet ſanctus Auguſtinus, ſcribit enim S. Paulino in hunc modum: *Sin & te ita, vt me mouet iſta, confer ea cum aliquo manſueto cordis medico, ſiue illic inueneris, vbi degitis, ſiue cum Romam toto anniuerſario pergitis; & quod per illum tibi loquentem, ſeu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, ſcribe mihi.* Oportet autem ſcrupulis anxium hominem ſtare huius ſpiritualis medici conſilio. Et quando, vt diximus primo libro, ſcrupuli aliquando originem ex ea ſuperbia ducunt, qua ſibi quis nimium credit, aliorum iudiciis repudiatis; neceſſaria eſt magna ſubmiſſio animi, qua illi ſe ſubiiciat, non minus tractabilem, quàm puerum magiſtro, eiuſque arbitrium ſequatur in omnibus. *Tertia regula.* *Epiſtola 250.*

Quarta regula eſt S. Bernardi, & ad ſanandum mœrore, & puſillanimitate animum, quæ radix altera eſt ſcrupulorum, plurimùm poteſt. *Omnino*, inquit, *quantum in ſe eſt, parum honorat eum, à quo vocatus eſt, quiſquis ei ſeruit in triſtitia, & rancore.* Hoc autem facit qui omnem induſtriam ſuam, operamq; non collocat in exuendo hoc mœrore, quo animo deiecto viuit, aſſiduè ſe ipſum paſcens ſcrupulorum agitationibus amariſſimis. Ad quam rem proderit legiſſe quæ ſcribunt quidam de conſolatione puſillanimium, & habere ad manum paracleſim diuinam ex ſacris Scripturis depromptam, eiuſque dicta ruminatione frequenti ſic repetere, ac recondere, vt illis animus recreetur à mœrore. Vt exempli cauſſa: *Conſolamini, conſolamini popule meus, confortamini puſillanimes, quia ego Deus veſter. Ego ſcio cogitationes, quas ego cogito ſuper vos, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finem, & patientiam. Quomodo ſi cui mater* *Quarta regula.* *Sermone de ſeptem miſericord.* *Ludouicus Bloſius.* *Eſaia 55.* *Hierem. 29.*

Iſaia 58. Iſaia 46. Hierem. 30. Iſaia 54. Matth. 18.

blandiatur, ita ego conſolabor vos. Ego, ego ipſe cõſolabor vos. Ego feram, ego portabo, & ſaluabo, quoniam ego ſum Deus. Obducam cicatricem tibi, & à vulneribus tuis ſanabo te. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. Quid timidi eſtis modicæ fidei? non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cælis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis.

In Pſalmũ 85.

Hoc affectu inflammatus S. Auguſtinus ſic ſcripſit contra vanas cogitationes, quæ oranti ſubrepunt. *Nobis,* inquit, *magna ſpes in miſericordia Dei, & ideo dicamus ei, Iucunda animã ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. Et quomodo leuaui? quomodo potui, & quomodo tu vires dediſti. Suauis es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me. Ex ægritudine diffluo, cura, & ſtabo, confirma, & firmus ero. Donec autem facies, toleras me, quia tu ſuauis es, & mitis, & multum miſericors.*

Quinta regula. *In Pſalmũ 138.*

Quinta regula eſt eiuſdem S. Auguſtini. *In libro tuo omnes ſcribentur,* inquit, *non ſolùm perfecti, ſed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, tantum proficiant.* Hæc regula eò ſpectat, vt cùm inſurgit ſcrupuloſa formido, ſtatim fortiter repellatur, applicceturque animus ad cogitationem vnam, vnamque curam proficiendi in via ſpiritus: peſſimum enim eſt formidoloſis illis ſcrupulorum ſuſpicionibus immorari, vt paulò ante dictum eſt. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus.

Capite decimo octauo, libr. 1. Didacus Perez.

Ex recentioribus præter eos, quos attulimus, vnus Didacus Perez in quarta parte ſuarum obſeruationum ſpiritualium Hiſpanicè ſcriptarum excellit. Hic primùm diſtinguit inter dubitationem, & ſcrupulum. Dubitamus num Deo grata ſit actio, & hæc dubitatio tollitur, conſulto viro docto: & huiuſmodi ſunt pleræque ex illis, quæ angebant S. Auguſtinum, & de quibus etiam S. Gregorius aliqua ſcribit, vt diximus paulò antè. Scrupulus autem eſt timor ille, qui dubitationi adiungitur, num videlicet peccatum committatur, aut commiſſum ſit, idque non graui aliqua ratione, ſed inani coniectura. Finis, propter quem Deus permittit huiuſmodi ſcrupulos viris ſpiritualibus, vt plurimum, inquit, eſt vt ſe demittant, aut vt peccata diligẽter vitent, aut denique ſe ipſos verè cognoſcant. Et ideò indicium ſunt futuræ ſalutis, dummodo qui eis angitur, dirigi ſe ſinat

nat

nat à ſpirituali patre: nam quos diligit Dominus caſtigat: & nemo ſeriò timet offendere Deum, niſi amet Deum. Quare qui negligunt ſeruire Deo, non affliguntur ſcrupulis, ſicut illi, qui ſe Deo ex animo deuouent.

Cauſſæ efficientes ſcrupulorum ſunt variæ. prima eſt dubitatio, num quis peccauerit, aut peccet. Remediũ omnium præſtantiſſimum eſt ſpiritualis patris conſilium, cui omninò ſtandum, quod eſt etiam maximè generale aduerſus omnes alios ſcrupulos. Secũda cauſſa eſt atra bilis, quæ ſi eſt grauis non aliter curatur, quàm amentia; ſi non adeò vehemens, eius medicina eſt ſupradictum conſilium, & diſcuſſio, qua inueſtiget is, qui ea laborat, eius effectus, qui figmẽta ſunt, & ſomnia, homine prorſus indigna. Tertia cauſſa eſt ſuperbia, qua nimium nobis, noſtroque iudicio tribuimus. Ob quam cauſſam permittit Deus, vt in cogitationes plerumque pueriles, & ridiculas delabamur. Curatio eſt inſignis humilitas, & obtemperatio patri, etiam tunc, cùm nullam rationem reddit ſui conſilij. Quarta cauſſa eſt, vt occupemur in exercitatione virtutũ humilitatis, patientiæ, manſuetudinis, amoris. Quinta cauſſa eſt pœna peccatorũ, quæ alioquin cõmittimus, præſertim in obſeruandis aliorum factis, & dictis. Affligit igitur nos Deus ſcrupulis, vt ad nos redeamus, & notemus in nobis ea peccata, quæ curioſitate impediti prætereram⁹. Sexta cauſſa eſt exigua, aut nulla mortificatio paſſionũ. Hæ enim cùm ſæpe inſurgãt, affligunt animũ, etiamſi ipſi minus cogitemus: quæ ſcrupulorũ ratio vtiliſſima eſt: nec eos nobis eximi optare debemus, niſi eã mortificationẽ conſecuti ſimus, ob quam diuino beneficio à Deo immittũtur: quandoquidẽ huiuſmodi ſcrupuli acerrimi ſtimuli ſint, quibus excitamur ad ſtrenuè excolendã animæ vineã, eamq; à vitioſis omnibus, morboſiſque affectibus purgãdam. Eſt contrà quaſi quoddã Dei flagellũ, & vindicta non parua, viuere cũ magna tranquillitate cõſcientiæ, in tanta incuria co rcẽdi noſtras affectiones, & noſipſos ſeriò abnegãdi. Quare ſi ſcrupulis cruciamur, vt expergiſcamur, & nos ipſos incitemus ad virtutum vſum, Dei beneficium eſt ſingulare. Abnegatio

Prima cauſa. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.*

tio igitur quęrenda eſt, in eamque ſummo ſtudio incumbendum: ſicque ſenſim dilabentur per ſeſe animorum angores, quibus nos ſubiicit Deus tanquam homines ignauos,&qui ad perfectionis exercitationem huiuſmodi ſtimulis concitandi ſimus.

Indicia. Indicia, quibus cognoſcamus ex qua nam prędictarum cauſſarum ſcrupuli oriantur in nobis, facilia ſunt, & peruia, ſi ſcrupulorũ cauſſa ſit, aut dubitatio, aut bilis. Si verò aliquam cauſſam ex aliis poſterioribus habeant noſtri ſcrupuli, difficillimũ eſt intelligere, vtra ſit ex illis, an ſuperbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos Deus, eſtque ad id inueſtigandum neceſſaria exquiſita diligentia, vixque ea ſufficit. Quare nitendũ maximè eſt, non tàm vt ſcrupulos abigamus, quàm vt in mortificatione, & ſtudio virtutum egregiè quotidie magis proficiamus, ſubmiſſeque nos geramus ſub ſpiritualis magiſtri diſciplina tanquam modò geniti infantes: reſiſtentes interim ſcrupulorum ſuggeſtionibus cùm pręſentes adſunt, tanquam tentationibus valdè periculoſis. Hęc auctor ille.

De Inuidiæ abnegatione.
CAPVT XXII.

Natura, & vis inuidia. *Homil. de inuidia.* INVIDIA, inquit S. Baſilius, *eſt dolor de proximi proſperitate, & rerum ſucceſſu conceptus: quapropter animo inuido nunquam triſtitia, nunquam mœſtitia deeſt. Huius vitij hæ ſunt proprietates. Inuidum feriunt omnia proximi ſui bona, tàm terrena, quàm corporis, & animi, ſpiritualia quoq; & ſupernaturalia: immò bonum ſucceſſum eorum ſuam calamitatem ducit. Inuidia tàm fœdum malum eſt, vt inuidus ipſe ſe prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacitè ſecum rumpitur. Ob quam cauſſam nec medium, nec medicinam ſui mali facile inuenit.* Hæc S. Baſilius.

Eſt verò ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quantum poteſt, diſſimulet, non poſſit tamen omnino ſe occul-

occultare: *Nam cùm deuictum cor*, ait S.Gregorius, *liuoris putredo corruperit, ipſa quoq; exteriora indicant, quàm grauiter animum veſania inſtigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigeſcunt: fit in cogitatione rabies, & in dentibus ſtridor, cumq; in latebris cordis creſcens abſconditur odiũ, dolore cordis terebrat conſcientiam vulnus incluſum.* *Lib. 5. moral. cap. 32.*

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic. Exemplum eſt apud Caſſianum inuidi cuiuſdam monachi, qui Paphnutij adoleſcentis ſanctitatem non ferens, inuidię ſtimulis actus furti notam illi inurere cogitauit: & codicem propterea quendam in eius plectas, quas de palmarum foliis ſolebat intexere, latenter abſcondit, eumque ſceleris accuſauit: quod cùm Paphnutius pro ſua excellenti humilitate, & patiẽtia, quamuis non confiteretur, non negaret tamen, pœnas impoſitas magna cum ſubmiſſione ſubiuit, donec à Dæmone arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiæ, vel inuitus confeſſus eſt. Quod ſi non auſint tantum nefas hi, qui habentur potius, quàm ſint ſpirituales viri; illud certè faciunt. *Sicut vultures*, inquit S. Baſilius, *permulta quidem prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumuolantes ad tabida, & fæculenta loca feruntur: muſcæ quoq; ſalubre ſi quod offendunt, prætereunt, ad vlcera verò properant: ſic hi vitæ ſplendorem, ac rerum benè geſtarum magnitudinem non reſpiciunt, inania verò, & fragilia, & ſi quid erratum, vt quandoq; in rebus accidit humanis, tantum obſeruant, hæc huiuſmodi diuulgant, & per hæc tantum homines cognoſci volunt.* Eſt & alia horum hominum proprietas, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem Pater: *Fortitudinem audaciam potius appellant: modeſtum ſine ſenſu hominem: iuſtum, immitem, & nimium ſeuerum: prudentem, aſtutum: magnificum, vaſtum: liberalem vt prodigum taxant, domeſticè frugalem auarum dicunt. Deniq; omnis virtutis ſpecies in vicina vitiorum nomina conuertunt, nuſquam calumnia rebus laudatis deficiente.* S. Chryſoſtomus ait, hoc vitium non ineſſe Dæmoni in Dæmonem, vt eſt in homine aduerſus alium hominem.

Collat. 18. cap. 15.

Ibidem.

Homil. 31. 1. Corinth. 12.

Effectus inuidiæ.

Effectus inuidię à S. Gregorio numerati ſunt: *Odium, ſuſurratio,* *Lib. 31. moral. cap. 17.*

ratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis. S. Thomas ita ait: *Numerus filiarum inuidiæ ſic poteſt ſumi: quia in conatu inuidiæ eſt aliquid tanquã principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem eſt, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio, vel manifeſtè, & ſic eſt detractio: medium autem eſt, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut poteſt, & ſic eſt exultatio in aduerſis, aut non poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis. Terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectat, & cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium.*

22. q. 36. artic. 4. ad 3.

Primum remedium. Primum remedium ex S. Baſilio eſt, ſi nihil rerum humanarum magnum, aut ſupra naturam exiſtimemus: non potentiam, non gloriam, non opes, non corporis habitudinem proſperam: non enim in rebus fluxis bonum conſtituimus, ſed ad ſempiternorum, ac verorum bonorum participationem vocati ſumus. Qui ita fuerit animatus, vt nihil vſquam humanũ admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne deſiderium, honoremque tuum in actione, quæ ex virtute eſt, conſtitue.

Secundum remedium. Lib. 5. moral. cap. 32. Secundum remedium ſuperius conſequitur proximè: affertur autem à S. Gregorio: *Qui liuoris*, inquit, *peſte carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus vna eſt, & ſingulis tota, quæ tantò largior eſſe oſtenditur, quantò ab hac percipientium multitudo dilatatur.*

Tertium remedium. Sap. 2. Geneſ. 4. 1. Ioan. 3. Geneſ. 37. 1. Reg. 38. &c. Matth. 27. Tertium remedium eſt conſideratio malorum, quæ ex inuidia, tamquam ex fonte, emanarunt. *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Inuidia Cain primum in mundo homicidium perpetratum eſt. Inuidia inflammauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miſeram ſeruitutem, & Saulem ad perſequendum Dauidem. *Sed ad magnam illam inuidiam*, inquit S. Baſilius, *tranſeamus, quam Iudæi per inſaniam aduerſus* SALVATOREM *noſtrum oſtenderunt. Quamobrem tantis eſt petitus inſidiis? ob magna eius prodigia. Quænam hæc erant? ſalus ſupplicum, ac miſerorum: paſcebantur eſurientes, & qui paſcebat, oppugnabatur. Reuiuiſcebant mortui, & auctor vitæ inuidiam ſuſtinebat. Dæmones fugabantur, & qui eis imperabat, inſidiis petebatur. Leproſi curabantur,*

tur, claudi ambulabant, ſurdi audiebant, cæci videbant, & is, qui hæc beneficia conferebat, fugabatur: & demùm vitæ munus tribuentem, ſupplicio affecerunt, liberatorem Dominum flagellis ceciderunt, mundi Iudicem condemnauerunt.

Quartum remedium eſt grauitas peccati inuidiæ, quæ ex *Quartum remedium.*
antedictis cernitur: & præterea difficilis curationis eius conſideratio: nam Caſſianus affirmat difficilius ad medelam, *Collat. 18. cap. 17.*
quàm cætera vitia perduci: *Nam eum,* inquit, *quem ſemel veneni ſui peſte corruperit, penè dixerim carere remedio, ipſa namq; eſt lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis* *Iſaia 14.*
ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos. Ratio verò cur id proprium ſit vitij huius, eadem eſt cum illa, quam S. Baſilius ſignificat: *Inuidi enim,* inquit, *erubeſcentes ipſam prodere veritatem, extrinſecus quaſdam ſuperfluas, & ineptas cauſſas offenſionis inquirunt: quarum quia falſæ ſunt, vana eſt curatio, cùm mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtutibus contrariis curantur, at inuidia creſcit virtutibus aliorum.* Videantur reliqua apud eundem.

Indicium curationis inuidiæ eſt quod à S. Gregorio poni- *Indicium.*
tur his verbis: *Imminutio liuoris eſt affectus ſurgens internæ dulcedinis, & plena mors eius eſt perfectus amor æternitatis.* Detractio- *Ibidem.* *Serm. 24. in*
nes autem, quæ ſoboles eſt inuidiæ, vt adhuc maiore odio proſequatur proficiens, legat S. Bernardum. *Cantic.*

De abnegatione ſuperbiæ.

CAPVT XXIIII.

VORBVS *ſuperbiæ*, inquit Caſſianus, *licet vltimus ſit* *Lib. 12. cap. 1.*
in conflictu vitiorum, origine tamen, & tempore primus eſt. Sæuiſſima, & ſuperioribus cunctis immanior beſtia, *Natura, & vis*
perfectos maximè tentans. A S. Auguſtino defini- *ſuperbiæ.* *Lib. 11. de Gen.*
tur ſuperbia, *amor propriæ excellentiæ*, ſicut inuidia odium feli- *ad literam,*
citatis alienæ. Hæc à Salomone dicitur *initium omnis peccati.* *cap. 14.* *Eccleſiaſt. 10.*
A S. Gregorio appellatur *Regina vitiorum.* Horribilia planè *Lib. 31. moral.*

 ſunt; *cap. 17.*

ſunt, quæ de ſuperbia à Patribus,& Scripturis dicuntur. Nos, prætermiſſis multis, inſtitutum ordinem ſequemur.

Lib. 34. moral. cap. 18. Superbia igitur omnibus virtutibus contraria eſt; *Quia cùm radix ſit omnium vitiorũ*, inquit S.Gregorius, *vnius virtutis extinctione non eſt contenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis, ac peſtifer morbus corpus omne corrumpit. Quaſi tyrannus obſeſſam ciuitatem intercipit. Quiſquis verò eius in ſe tyrannidem captiua mente ſuſceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauſo cordis organo, iudicij æquitatem perdit: nam cuncta, quæ ab aliis benè geruntur, diſplicent, & ſola ei, quæ ipſe vel prauè egerit, placent. Semper aliena opera deſpicit, ſemper miratur, quæ ipſe facit, quia & quicquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit, atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, ſibimet ipſi fauet per cogitationem, & cùm ſe in cunctis tranſcendere cæteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantam elationem mens ducitur, vt in eo, quod timet, etiam per oſtentationem locutionis effrænetur. Hæc aliter præpoſitos tentat, aliter ſubditos. Prælato ſuggerit quia vitæ merito ſuper cæteros excreuit: viles, qui ſubiecti ſunt, oſtendit, ita vt nullum reſpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mentis tranquillitas in iram vertitur. Subiectorum cor ſuperbia inſtigat, vt ſua acta conſiderare funditus negligant, & ſemper tacitis cogitationibus ſui rectoris iudices fiant: & dum eius facta deſpiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vſque inſaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non æſtiment, quia ei, qui quaſi iure reprehenditur, eſſe ſe commiſſos dolent. Sicq; dum contra rectorem ſuperbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumeſcunt; & dum paſtoris ſui vitam diiudicant, ipſam quoq; ſapientiam omnia diſponentis impugnant. Sæpe etiam rectoris ſui dictis proteruè obuiant, & eandem vocis ſuperbiam libertatem vocant: ſicut pleriq; reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate.* Et paulò pòſt: *Quos bene ab intimis prodimus, ſi paucis in exterioribus oſtendamus, cunctis namq; ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilẽtio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione. Horũ mens ſemper eſt ad irrogãdas*

das cõtumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendũ pigra, ad laceſſendos verò alios importuna, ad ea, quæ facere debet, & præualet, ignaua, ad ea autẽ, quæ facere nõ debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod ſponte non appetit, nulla exhortatione flectitur, ad hoc autẽ, quod latenter deſiderat, quærit, vt cogatur: quia dum metuit ex deſiderio ſuo vileſcere, optat vim in ipſa ſua voluntate tolerare.

Alio loco quatuor ſpecies ſuperbiæ ſtatuit: cùm arrogantes bonum, aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant, aut ſi ſibi datum deſuper credunt, pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant: aut certè cùm iactant ſe habere quod non habent, aut, deſpectis cæteris, ſingulariter videri appetunt habere, quod non habent. Sed hæ ſpecies ſunt ſuperbiæ cordis, præter quas tres alias adfert S. Bernardus, oris videlicet, operis, & habitus. *Lib. 25. moralium, cap 4.* *Ser. paru ſer. 5.*

De ſuperbiæ effectibus vniuersè ſcribens S. Gregorius ſic ait: *Vitiorum regina ſuperbia, cùm deuictum plenè cor ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitiis, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtãdum tradit: quos videlicet duces exercitus ſequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur.* Deinde ſigillatim addit: *Primæ ſuperbiæ ſoboles ſunt ſeptem principalia vitia; quæ de hac virulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria.* S. Thomas ſic habet: *Superbia dupliciter conſiderari poteſt: vno modo vt eſt ſpeciale peccatum: alio modo vt habet quandam influentiam in omnia peccata. Quidam conſiderantes ſuperbiam, vt eſt ſpeciale peccatum, connumerauerunt eam cum vitiis capitalibus, hæc enim ſunt ſpecialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur. S. Gregorius verò conſiderans vniuerſalem eius influentiam, quam habet in omnia vitia, non connumerauit eam cum aliis vitiis, ſed poſuit eam reginam omnium vitiorum, & matrem.* S. Auguſtinus idem ſentire videtur, & addit ex ſuperbia naſci hæreſes. *Effectus ſuperbiæ.* *Lib. 31. moralium, cap 17.* *2. 2. q. 162. ar. 8.* *De Gen. ad litteram lib. 11. cap. 14.*

Primum remedium eſt conſideratio peccati Luciferi, quæ ſuperbia fuit, & pœnę, quam Deus de tanto peccatore ſumpſit: deinde perpendendi ſuperborum caſus varij in ſcripturis ſacris commemorati: vt extruẽtium turrim Babel, vt Core, Dathan, & Abiron, vt Nabucdonoſoris, Antiochi, Herodis. *Primum remedium.* *Geneſ 11.* *Num. 16.* *Daniel 4.* *2. Machab. 9.* *Actor. 12.*

Secundum remedium. Lib. 12. cap. 7. Iacob 4.

Secundum remedium: *Tantum malum eſt ſuperbia*, ait Caſſianus, *vt ipſum Deum aduerſarium habere mereatur: nam Deus ſuperbis reſiſtit, non ait fornicariis, iracundis: illa namq; vitia vel in vnum quemque delinquentium tantummodo retorquentur, vel in ſuos participes, id eſt, in alios homines videntur admitti. Hæc verò propriè pertingit ad Deum, & idcirco eum ſpecialiter digna eſt habere contrarium.*

Tertium remedium. Lib. 34. moralium, cap. 18.

Tertium remedium eſt vitæ, & mortis Chriſti meditatio: *Ad hoc*, inquit S. Gregorius, *vnigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit: ad hoc inuiſibilis non ſolùm viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit: ad hoc cõtumeliarum ludibria, irriſionum opprobria, paſſionumq́; tormenta tolerauit, vt ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam, is, qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſque ad paſſionem factus eſt paruus?* S. Baſilius: *Vniuerſam*, inquit, *Domini diſpenſationem ad humilitatem nos inſtruere deprehẽdimus. Cùm infans eſſet, mox in ſpelunca, nec lecto, ſed præſepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & Matris paupercula enutritur ſubditus Matri, & illius ſponſo. Docetur audiens quorum non egebat, ſubditur Ioanni Baptiſtæ, baptiſmum ſuſcipit Dominus à ſeruo. Nemini aduerſariorum reſiſtit, nec inenarrabilem ſuam poteſtatem in quenquam vibrat, ſed quaſi potẽtioribus cedit. Principibus ſacerdotum in forma rei ſiſtitur, ad præſidem ducitur, iudicium illius ſuſtinet: & cùm poſſet calumniatores arguere, ſilentio tolerat illorum calumnias. Conſpuitur à ſeruis, ac viliſſimis famulis, morti traditur, eiq; hominum iudicio turpiſſimæ.*

Homil. de humilitate.

Quartum remedium. Ibidem.

Quartum remedium. Superbia ſignum eſt reprobationis, vt humilitas electionis diuinæ. S. Gregorius poſtquã pulcherrima, & longa contrapoſitione oſtendiſſet ex ſacris litteris infinitos quaſi gradus ſuperbiæ Luciferi, & totidem humilitatis CHRISTI Domini, concludit: *Quia igitur Redemptor noſter corda regit humilium, & Leuiathan iſte Rex dicitur ſuperborum, apertè cognoſcimus, quod euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt, & contra humilitas electorum. Cùm ergo quam quiſq; habeat, cognoſcitur, ſub quo rege militet, inuenitur. Vnuſquiſq; enim quaſi quendam titulum portat operis, quo facilè oſtendat ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris.*

Quin-

Quintum remedium eſt abnegatio amoris proprij, præſertim illius, qui vel parens eſt ſuperbiæ, ob quam etiam cauſſam ſuperbi in ſacris litteris *ſibi placentes* appellantur, vel certè qui eſt ipſamet ſuperbia, quæ ſine dubio amor eſt naturæ deprauatæ valde familiaris, & intimus: de qua abnegatione poſtea dicendum eſt. *Quintum remedium.*

Indicium alicuius curationis vitij huius eſt timor Domini ſanctus, & cautio diligens, qua ſe ipſum proficiens in rebus omnibus prudenter circumſpicit: *Qui ſub rege humilitatis militant*, ait S.Gregorius, *ſemper prouidi, atq; ex omni latere circumſpecti aduerſum iacula elationis pugnant, & quaſi contrauenientes ictus ſolum magis in ſuo corpore oculum cuſtodiunt, dum inſemet ipſis principaliter humilitatem tuentur.* *Indicium primum.* *Ibidem.*

Alterum Indicium eſt ſui contemptus. ſi quidem amor ſui vſque ad Dei contemptum progrediens, parens eſt ſuperbiæ: contemptus igitur & abnegatio ſui ſuperbiæ interitum vt adfert, ſic nunciat. præſertim ſi de nobis ipſis rebuſque noſtris humiliter ſentiamus, loquamurque, & cum Paulo gloriemur *in infirmitatibus*, & cum Apoſtolis gaudeamus, ſi quando magno Dei munere digni ſumus *pro nomine IESV contumeliam pati.* *Indicium ſecundum.*

De inanis gloriæ abnegatione.

CAPVT XXIV.

INANIS gloria eſt illa ſuperbia, de qua ſcribit S. Auguſtinus: *Superbia non eſt aliud niſi deſerto ſecreto conſcientiæ, foris videri velle, quod non eſt.* Proprietates huius vitij copioſè deſcribuntur apud Caſſianum. *Natura, & vis inanis gloriæ.* *Lib.2. de Gen. contra Manichæum, cap.5.*

Eſt hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex omni parte victori occurrens: nam & in habitu, & in forma, in inceſſu, in voce, in opere, in vigiliis, in ieiuniis, in oratione, in remotione, in lectione, in ſcientia, in taciturnitate, in obedientia, *Lib.11. cap.1.2.3.4. &c.*

dientia, in humilitate, in longanimitate militem CHRISTI vulnerare conatur. Aliquando, cui ſub ſpecie nitidæ veſtis diabolus cenodoxiam, id eſt, inanem gloriam non potuit generare, pro ſqualida conatur inſerere. Quem non potuit per honorem deiicere; humilitate ſupplantat. Si ieiunet palàm, vanitatis gloria pulſatur; ſi illud contemnendæ gloriæ cauſſa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde meritò cepæ, & bulbis comparatur à ſenioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio rurſum inueniuntur induta. Cætera vitia ſuperata marceſcunt, hoc verò deiectum acrius reſurgit ad luctam; & cùm putatur extinctum, ſuâ morte viuacius conualeſcit. Cętera impugnant eos, quos ſuperarint, hoc ſuos victores acrius inſectatur. Alia vitia vel locorum, vel temporis beneficio deferueſcunt, hoc verò minimè: nam omni loco, & tempore virtutũ eius, quem impetit, ſucceſſibus animatur. Denique reliqua vitia palàm aggrediuntur hominem, hoc verò quaſi nocte dimicat, non ſolum in parte carnali, ſed etiam in ſpirituali, ſtruens inſidias: immo virtutibus ipſis inſertum, & quaſi aciei permixtum clanculum quidem, ſed ideò atrocius inopinatos decipit, & incautos, & quod eſt etiam deteſtabilius, in externis actionibus virtutes ipſas imitatur, & refert: *Ponite*, inquit S. Augustinus, *in corde, facit ſimilia, & quaſi paria charitati: paſcit eſurientem charitas, paſcit & ſuperbia: charitas vt Deus laudetur, ſuperbia vt ipſa laudetur: veſtit nudum charitas, veſtit & ſuperbia; ieiunat charitas, ieiunat & ſuperbia: ſepelit mortuos charitas, ſepelit & ſuperbia. omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & ſuperbia.*

Tract. 8. in primam epiſtolam Ioan.

Lib. 22. moralium, cap. 5. *Lib. 9 cap. 13.*

S. Gregorius ſæpe diuidit inanem gloriam ex actionis bonæ ſerie: ſiquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progreſſu, vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro capite tertio.

Effectus inanis gloriæ.

22. q. 132. art. 5.

Effectus inanis gloriæ numerantur à S. Gregorio his verbis: *De inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & nouitatum præſumptiones oriuntur.* S. Thomas ſic explicat: *Finis inanis gloriæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ: ad quod homo poteſt tendere dupliciter: vno modo directè, ſiue per*

per verba, & ſic eſt iactantia: ſiue per facta, & ſic, ſi ſint verba habentia aliquam admirationem, eſt præſumptio nouitatum, quas homines ſolent magis admirari: ſi autem per facta ſit, ſic eſt hypocriſis: alio autem modo nititur aliquis manifeſtare ſuam excellentiam indirectè, oſtendendo ſe non eſſe alio minorem: & hoc quadrupliciter: primò quãtum ad intellectum, & ſic eſt pertinacia, per quam homo nimis innititur ſuæ ſententiæ, nolens credere ſententiæ meliori: ſecundò, quantum ad voluntatem, & ſic eſt diſcordia, dum non vult à propria voluntate diſcedere, vt aliis concordet: tertiò quantum ad locutionem, & ſic eſt contentio, cũ aliquis verbis clamosè contra alium litigat: quartò quantum ad factum, & ſic eſt inobedientia, dum ſcilicet aliquis non vult exequi ſuperioris præceptum.

S. Baſilius dicit inanem gloriam eſſe *dulcem ſpiritualium operum expoliatricem, iucundum animarum noſtrarum hoſtem, blandiſſimam bonorum noſtrorum deprædatricem, eandemq́; mellis illitu, fraudis ſuæ coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod ea de cauſſa facit, vt vitio ſe illi auidius ingurgitent homines, nec vlla illius expleantur ſatietate: dulce enim quid eſt imperitis humana gloria.* *Conſt. monaſt. cap 10.*

Primum remedium. ex prædictis ſatis intelliguntur inanis gloriæ damna: priuat enim hominem fructu ſuorum laborum, & Deum ſua laude. Facit hominem reum eius ſceleris, vt qui huiuſmodi ſunt, teſte S. Baſilio, à Domino appellentur operarij iniquitatis: *Qui enim*, inquit, *non ritè appellentur operarij iniquitatis, qui Dei donis ad mercaturam ſuarum voluptatũ abutuntur?* Sed quod maximè à viris ſpiritualibus eſt ponderandum, inanis gloria eſt impedimentum magnum, ne Deus influat in animam, eamque ſuis ſupernaturalibus donis cumulet: *Quomodo*, ait Dominus, *poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Igitur ſicut tunc ne Deus fidem infunderet Phariſæis, inanis gloria obſiſtebat; ſic eadem nunc etiam ne Deus gratiæ ſuæ munera nobis inſtillet, efficit. *Primum remedium.* *Reg. breu. cap. 282.* *Ioan. 5.*

Secundum remedium. Vna ex præcipuis, propriiſque cauſis tepiditatis eſt inanis gloria, adeò vt dicat S. Gregorius: *Quoſdam vſq; ad ſummam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem* *Secundum remedium.* *Lib 29. moralium, cap. 15.*

miſerando caſu redeunt, quia ſibi ab inanis gloriæ blandimentis cauere, aut neſciunt, aut negligũt. Idem antè dixerat S. Chryſoſtomus.

Lib. 5. de Sacerdotio.

Tertium remedium.

Lib. 5. moralium, cap. 8.

Tertium remedium eſt. Opera noſtra, ſiue etiam dicta, & cogitata non talia ſunt plerunque in oculis Dei, qualia videntur hominibus: *Sæpe enim*, inquit S. Gregorius, *ipſa iuſtitia noſtra ad examen diuinæ iuſtitiæ deducta iniuſtitia eſt, & ſordet in diſtrictione iudicis, quæ in æſtimatione fulget operantis.*

Quartum remedium.

Quartum remedium eſt occaſionis declinatio. Quare & exercẽda ſunt ex animo officia humilitatis, ſi ſunt ad manum, & verò etiam accerſenda cùm abſunt. In primis autem debet abſtinere proficiens à ſpecioſis muneribus, & cõſectari vtilia, exemplo Apoſtoli, *qui cùm poſſideret donum linguarum, eo tamen non vſus eſt. Cur?* inquit S. Chryſoſtomus, *non quod non haberet, ſed quod quæreret quæ ſunt vtiliora: erat enim liber ab omni inani gloria, & vnum ſpectabat, vt meliores redderet auditores: & hoc ipſum poterat videre: nam qui in ſeruitutem inanis gloriæ redactus eſt, non poterit videre non ſolùm quod aliis, ſed etiam quod ſibi vtile eſt.*

1. Cor. 14. Homil. 35. 1. Cor. 14.

Quintum remedium.

Ioan. 8.

Quintum remedium eſt exemplum CHRISTI Domini, qui profeſſus eſt toto vitæ genere id, quod etiam dixit: *Ego non quæro gloriam meam.* Vixit vt fabri filius mundi fabricator. Ignominioſiſſimum mortis genus elegit ipſe gloriæ ſplẽdor, & Angelorum, & hominum glorificator. Et cùm ad eum reuerſi Diſcipuli cum gaudio renunciarent, *Domine etiam Dæmonia ſubiiciuntur nobis*, eorum alacritatem compeſcuit horribili dicto, & exemplo ſimul: *Videbam*, ait, *Satanam ſicut fulgur de cœlo cadẽtem.* Et indignabundis propter ſpiritum ambitionis: *Qui*, inquit, *voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.*

Luc. 10.

Matth. 20.

Primum indicium.

Lib. 26. moralium, cap. 23.

Primum indicium alicuius profectus in abnegatione vanę gloriæ eſt animi dolor animo cõceptus à proficiente, cùm laudatur: *Laus ſua*, inquit S. Gregorius, *iuſtos cruciat, iniquos exaltat: ſed iuſtos cùm cruciat, purgat, iniquos dum lætificat, reprobos mõſtrat: iſti enim ſua laude paſcuntur, quia auctoris ſui gloriam non requirunt, illi autem, qui auctoris gloriam quærunt, ſua laude cruciantur, ne non ſit intus, quod foris dicitur, ne ſi eſt etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipſis fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamq;*

in ſui

in ſui delectatione proſternat, & qua adiumentum eſſe debet augendi operis, iam retributio ſit laboris. Cùm verò ſua præconia in Dei laudem tendere ſentiunt, ea etiam deſiderabiliter amplectuntur. Exemplum clariſſimum ſe nobis exhibet in hac re S. Auguſtinus, qui de ſe ipſo ſcripta reliquit ad hoc propoſitum verba hæc: *Quotidiana fornax noſtra eſt humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu noſti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: neq; enim facilè colligo, quàm ſim ab iſta peſte mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. Eſt enim qualiſcunq; in aliis generibus tentationum mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla eſt.* *Lib. 10. confeſſionum, cap. 37.*

Secundum indicium eſt quod addit idem S. Auguſtinus: delectari quidem laudibus (quando bene viuere neceſſe eſt, & bonam vitam laus comitatur) ſed amplius ipſa veritate, quàm laudibus: *Contriſtor*, inquit, *aliquādo laudibus meis, cùm vel ea laudantur in me, in quibus ipſe mihi diſpliceo, vel etiam bona minora, & leuia pluris æſtimantur, quàm æſtimanda ſunt.* *Secundum indicium. Ibidem.*

Indicium tertium ſit, gaudere, aut certè optare gaudere cū Apoſtolis in contumeliis, in iniuriis pro CHRISTO: quod altiſſimum eſt genus imitandi Domini noſtri, qui propterea opprobriis ſaturatus dicitur, vt nō puderet, aut tęderet nos, ignominiam aliquam pro eius amore ſubire. Ad quod etiam proderit cogitare quod ait S. Chryſoſtomus, & quidem ſapienter: *Fieri non poteſt, vt qui virtutibus deditiſunt, ab omnibus benè audiāt ſemper: & illud præterea, ne virtutis curam agentibus viris multi vbiq; detractores inſurgant: bona enim apud omnes fama, ſignum certè vel maximum eſt, haud multam ſanè virtutis haberi rationem.* *Tertium indicium.* *Homil. 23. in Geneſim.*

Vt igitur amatur ſine peccato gloria, quæ rectè facta comitatur, ſic feratur æquo animo, & ametur etiam ignominia, quæ eandem hominum culpa, vitioue aliquando conſequitur.

De abnegandis paßionibus animi.

CAPVT XXV.

HACTENVS docuimus habitus prauos abnegandos eſſe: hi tamen non planè tolluntur, niſi radices eorum euellantur. Hæ ſunt perturbationes,& affectiones animi, dictæ paſſiones, quia cùm excitantur in animo, afficiunt aliquo modo etiam ſenſus corporis. Ex his exiſtunt boni,& mali habitus,virtutes,& vitia: ſi enim ratione moueantur, virtutes generant; vitia,ſi præter, vel contra rationem.Quare hæ non natura ſua,ſed hominum vſu recto,prauonè laudabiles ſunt,aut vituperatione dignæ. Numerantur autem à Philoſophis vndecim, amor, odium, deſiderium, fuga, gaudium, triſtitia, quæ ſunt in appetitu concupiſcibili. In iraſcibili verò ſpes,deſperatio,timor,audacia,& ira:quarum omnium fontes, & principes ſunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor,triſtitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfectè abnegata ſint, facilè oſtenditur. ipſa enim vitia vix quidquam aliud ſunt, quàm paſſiones immoderatæ, & corroboratæ, eò grauiora,quo vſu, & conſuetudine magis diuturna ſunt. Quid enim eſt ſuperbia,niſi immoderatus amor ſui?quid inanis gloria,niſi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò triſtitia eſt de bonis proximi vehementer aucta. Acedia triſtitia item nimia animum deiiciens. Ira deſiderium impotens obtinendi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinoſus. Amor argenti philargyria, & eſculentorum, poculentorumq; gula.Vt igitur mali habitus radicitus conuellantur; ſecuris abnegationis ad paſſiones immodicas, quæ eorum radices ſunt, admouenda eſt.Legatur S.Auguſtinus, qui pluribus locis id apertè teſtatur.

Lib.12.de ciuit. Dei,cap.8 & lib.22.cap.22.

Non fit autem id, niſi longi temporis labore, & Dei miſericordia in primis adiuuante, vt ſæpe docet idem S.Auguſtinus,præſertim verò cùm agit de renouatione hominis interioris,de qua ſic ſcribit: *Renouatio iſta non momento vno fit ipſius conuerſio-*

Lib.14 de Trinitate,cap.16.

uerſionis, ſicut momento vno fit illa in baptiſmo renouatio remiſſione omnium peccatorum; neq; enim vel vnum quantulumcunque remanet, quod non remittatur, ſed quemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitate reualeſcere; ita prima curatio eſt cauſam remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: ſecunda ipſum ſanari languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis. Et paulò pòſt: *Qui de die in diem proficiendo, renouatur, transfert amorem à temporalibus ad æterna, à viſibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad ſpiritualia, atq; ab iſtis cupiditatem frænare, atq; minuere, illiſq; ſe charitate alligare, vehementer inſiſtit: tantum autem facit, quantum diuinitùs adiuuatur.* DEI *ſententia eſt: Sine me nihil poteſtis facere.* *Cap. 17.* *Ioan. 15.*

Eſt nihilominus maximum ſtudium proficienti adhibendum, & maximè vigilandum, vt paſſiones coërceantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniant. *Beatus enim*, ait Dauid, *qui tenuerit, & alliſerit paruulos ad petram.* Narrat S. Dorotheus, Senem quendam monachorũ patrem, cùm in cupreſſorum ſylua cum diſcipulis conſideret, imperauiſſe vni ex illis, vt paruulam cupreſſum euelleret, quæ ſtatim vna admota manu euulſa eſt. Maiuſculam deinde oſtendit, quam duabus manibus ille apprehenſam euulſit. Tertiò adhuc maiorem iuſſit educi, quæ nõniſi maiore labore conuulſa eſt. Ita deinceps quarta. Cùm ad quintam aliarum maximam ventum eſſet, ea reuelli ab vno minimè potuit. Ad hunc modum dixit tunc ſenex, ſunt paſſiones, & affectus noſtri. Dum paruuli ſunt, & recentes, ſumma facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterimꝰ: ſi verò eos vti paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdureſcent, conualeſcentque, & quò magis conualuerint, & obduruerint, eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod ſi vires ſuas acquirere, & eas contra nos exercere ſiuerimus, actum eſt de nobis: neque enim eas amplius vel ſummo ſtudio à nobis expellere poterimus, niſi virum aliquẽ ſanctum, & minimè ignauum habuerimus, qui poſt Dei adiutorium, conſiliis, monitis, & orationibus ſuis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Doro- *Primò.* *Pſalm. 136.* *Sermone 11.*

Homil. 11. 1. Corinth. 4. theus. Legatur etiam S. Chryſoſtomus in epiſtolam primam ad Corinthios.

Et ſanè permirum eſt, quantas vires habeat ad præpedienda vitia efficax abnegatio paſsionis cuiuſcunque in ipſo primo eius exortu, ſiue amor ſit Dei vel hominis alicuius, ſiue lętitia, cupiditas, ſpes, dolor, & mœror, ſiue alia quæcunque animi paſsionum.

Secundò. Sed nec cum initio huic abnegationi inſtiterimus, deinde otio languendum eſt, ſed aſsiduè amputandi rami cupiditatũ malarum in animo vitio hæreditario, vt pòſt videbimus, ſuccreſcẽtes. Nam, vt ſcribit S. Bernard. in illa Salomonis verba: *Sermone 58. in Cantic.* *Tempus putationis aduenit, Credite mihi,* inquit, *& putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & ſopita denuò excitantur. Parùm eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpe putandum eſt, immò ſi fieri poßit, ſemper, quia ſemper quod putari oporteat, ſi non dißimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, ſi vitia putas emortua, & non magis ſuppreſſa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Iebuſæus, ſubiugari poteſt, ſed non exterminari. Vnum in tanto diſcrimine conſilium eſt, obſeruare diligenter, & mox, vt renaſcentium capita apparebunt, prompta ſeueritate ſuccidere. Non poteſt virtus cum vitiis pariter creſcere. Ergo vt illa vigeat, iſta creſcere non ſinantur. Tolle ſuperflua, & ſalubria ſurgunt: vtilitati accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virtus roboretur.* Concludit tandẽ S. Doctor; *Scrutemur, iuxta Prophetam vias noſtras, & ſtudia noſtra. Et in eo ſe quiſq; iudicet profeciſſe, non cùm inuenerit, quod reprehẽdat, ſed cùm quod inuenerit, reprehendet: tunc enim te non fruſtra ſcrutatus es, ſi rurſum opus eſſe ſcrutinio aduertiſti. Et toties non te fefellit inquiſitio tua, quoties iterandam putaueris.*

Tertiò. Tertio loco intelligat proficiens, non ſolùm ſibi dandam diligentiſſimè operam in amputandis malarum paſſionum ramulis, ſed contrà etiam in inſerendis bonarum affectionum ſurculis, illorumque in locum ſubrogandis: vacat enim numquam animus motibus, aut turbidis, & malis, aut ſerenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne malis obruatur: immò vt purge-

purgetur malis, bonis compleatur. *Non poſſunt*, inquit Caſſianus, *deſideria præſentium rerum reprimi, vel auelli, niſi pro iſtis affectibus noxiis, quos cupimus amputari, alij ſalutares fuerint intromiſſi: nullatenus enim valet viuacitas mentis, abſque alicuius deſiderij, vel timoris; gaudij, vel mœroris affectione ſubſiſtere, niſi hæc eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcircò ſi carnales concupiſcentias de cordibus noſtris deſideramus extrudere, ſpirituales earum locis plantemus protinus voluntates, vt his noſter animus ſemper innexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras præſentium, ac temporalium reſpuat gaudiorum.* Collatione 12. cap. 5.

S. Bernardus in eandem ſententiam ita ſcribit: *Totum cor in quatuor affectionibus eſt: & de his accipiendam puto, quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertaris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omninò diligas niſi ipſum, aut certè propter ipſum. Conuertatur etiam ad ipſum timor tuus, quia peruerſus eſt timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum: ſic & gaudiũ tuum, & triſtitia æquè conuertantur ad ipſum. Hoc autem ita fiet, ſi non niſi ſecundum eum doleas, & læteris.* Et alia, quæ ibidem ſequũtur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo affectiones hæ purgandę primùm, deinde ordinandæ ſint. *Purgantur autem*, inquit, *ſic: ſi amantur, quæ amanda ſunt, ſi magis amantur, quæ magis amanda ſunt, amor purgatus erit. Et ſic de cæteris. Ordinantur autem ſic: in initio timor, deinde lætitia, poſt triſtitia, in conſummatione amor. Compoſitio harum talis eſt. De timore, & lætitia naſcitur prudentia, & eſt timor cauſa prudentiæ, lætitia fructus. De lætitia, & triſtitia naſcitur temperantia, cuius eſt triſtitia cauſa, lætitia fructus. De triſtitia, & amore naſcitur fortitudo, & eſt triſtitia cauſſa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus corona. De amore, & timore naſcitur iuſtitia, & eſt timor cauſſa iuſtitiæ, amor fructus. Conſidera ergo, quomodo iſtæ affectiones ordinatæ virtutes ſunt, inordinatæ perturbationes. Si timorem ſequatur triſtitia, deſperationem generat, ſi amorem lætitia diſſolutionem. Sequatur ergo timorem lætitia, quia timor futura cauet, lætitia de præſenti gaudet, prudentis cautelæ finem lætitia poſſidet. Probet ergo lætitia timorem: probatus timor nihil aliud, quàm prudentia eſt.* Serm. 2. in cap. Ieiunij. Sermon. paruis, Serm. 6.

Comi-

Comitetur lætitiam triſtitia, quia moderatè læta amplectitur, qui triſtia reminiſcitur. Temperet ergo lætitiam triſtitia; temperata lætitia nihil aliud quàm temperantia eſt. Iungatur amor triſtitiæ, quia fortiter ſuſtinet triſtia, qui per amorem, quæ ſunt amanda deſiderat. Confortet ergo amor triſtitiam. Confortata verò triſtitia nihil aliud, quàm fortitudo eſt. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorē, ordinatus timor nihil aliud quàm iuſtitia eſt. Hæc omittenda nō erant, quia tanti Patris meditationes ſunt: non ideò tamen quia obſcuriora ſunt hæc poſteriora, priora paruipendenda ſunt, & minus diligenter in vſum reuocanda.

Lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 9. Sed audiamus S. Auguſtinū, qui non minus egregiè, quàm breuiter modum corrigendarum paſſionum, eaſque bonas efficiendi tradit his verbis: *Apud nos,* inquit, *iuxta ſcripturas ſanctas, ſanamq́ doctrinam, ciues ſanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione ſecundùm Deum viuentes metuūt, cupiuntq́; dolent, gaudentq́. Et quia rectus eſt amor eorum, iſtas omnes affectiones rectas habent.* *Cap. 8. eiuſdem libri.* Quod hîc dicit de amore, antè dixerat de voluntate. *Lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 1.* Et alio loco docet de ſcripturæ ſententia, Deo mentem hominis ſubiici regendam, & iuuandam, menti verò paſſiones ita moderandas, atque frenandas, vt in vſum iuſtitiæ conuertantur.

Quartò. Quartò. Facit maximè ad moderandas paſſiones occupatio mentis in rebus ſpiritualibus, diuiniſúe: tunc enim hominis interioris labor otium eſt hominis exterioris, & ſpiritus feruor algor eſt carnis, & ſenſus. *Vera perturbatio, atq; confuſio,* inquit S. Chryſoſtomus, *Oratione de prouidentia Dei.* *non in rerum eſt motu, ſed in animo ita affecto, qui quamuis cæterarum rerum aptam deſcriptionem habet, vſque dum confuſionem, ac perturbationem in ſe ipſo coërcuerit, nullum illi ex aliarum rerum apta deſcriptione præſidium erit; ſed quemadmodum oculus ægrotus etiam clariſſimo meridie tenebras obtuetur, atque alia pro aliis, nullumq; radiorum ſolis fructum habet. ſanus verò, & firmus etiam veſperè poterit corpus quaſi manu ducere ſine vlla offenſione: ſic & mentis noſtræ oculus quandiu firmus eſt, multa quamuis confuſa, clarè tamen videbit, deprauatus autem quamuis in ipſum cælum*

lum attollas, multam ibi eſſe perturbationem, & confuſionem rerum indicabit. Itaque ſi menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confuſio, nulla moleſtia inueheretur, quamuis Euripo quouis turbulentius ſurſum, & deorſum vita noſtra iactaretur.

Rem hanc copioſè tractat S. Baſilius: ſcribit autem inter cætera & hæc: *Animus, qui mentem ſuam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuò occupatam detinuerit, is, & in his, quas dixi, contemplationibus verſabitur, & eiuſmodi exercitatione, conſuetudineque mores ſuos ad æquitatem, ad iuſtitiam, modeſtiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare deſtiterit, & in res cognitione dignas extendere, extemplò velut importuni, & proterui canes, abſente moderatore, ex diuerſis partibus libidines corporis foras ſe dant, & vehemẽter in ipſum oblatrãt, & variis modis dilacerare conantur: quippe cùm earum ſingulæ vitalem ad ſe vim quæque rapiant. Si quidem duplex eſt animi vis, quarum altera corpus attingit, vitalis ſcilicet, altera, quæ tota in perſpicienda veritate verſatur, quam rationalem appellamus. Vitalis in corpore agit naturaliter, rationalis voluntariè. Animus, qui vim rationalem inſtituerit, vt perpetuò peruigil ſit, dupliciter vitioſos corporis motus conſopit, atque tranquillat: ſiquidem & ſe in rebus potioribus, ſibique affinibus occupat, & motus corporis ſui confuſaneos obſeruatos cohibet, atq; cõpeſcit. Si verò ignauiæ deditus otioſam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim nactæ libidines corporis, partitaq́ nullo moderante, prohibenteuè, animum ad ſuum appetitum, & functiones pertrahunt.* Hæc S. Baſilius, & alia, quæ hîc ſcribere, minimè neceſſarium eſt. *Conſt. monaſt. cap. 3.*

Quintò, poſt mentis occupationem prædictam, eſt adhuc in curandis paſſionibus vlterior gradus: cùm videlicet animus ipſe, & voũltas hominis planè auertitur ab amore rerum omnium creatarum, nec ab amore ſolùm, ſed ab omni etiam honeſta voluptate, quæ ex eis percipi poteſt, & tota ſoli Deo applicata, coniungitur, & quaſi conglutinatur. Hæc res à S. Gregorio ſic deſcribitur: *Nonnulli iuſtorum ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: qui rebus ſe habitis nudant: gloria* *Quinto.* *Lib. 8. moral. cap. 15.*

honoris expoliant: qui internorum deſiderio per aſſiduitatem ſe amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus conſolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in ſe funditus corporeæ delectationis necant. De his Paulus: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum CHRISTO *in Deo. Et Pſalmiſta: Concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in ſalutari tuo anima mea. Et Dominus: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Et rurſum: Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Horum numero ſanctus vir diuiſa à terrenis deſideriis mente ſe inſerit, qui ait: Deſperaui, nequaquam vltra iam viuam. Iuſti quippe deſperare, eſt præſentis vitæ bona æternitatis electione deſerere, manſura quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquam vltra ſe viuere aſſerit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vita ſe paſſionis occidit.* Sed hæc ex ſequentibus capitibus planius intelligentur.

Coloſſ. 3. Pſal. 38. Pſal. 118. Matth. 16. Lucæ 14.

Et quidem de pleriſque ſingulis paſſionibus ſeparatim agere, eſſet operæpretium, ſunt enim in multis actionibus & fortaſſe in omnibus, animi adminiſtræ; ſed quæ dicta ſigillatim ſunt aduerſos prauos habitus, ea paſſiones ſimul iugulãt, ſi rectè & ad hactenus deſcriptæ Abnegationis normã in vſum à proficiente deducantur. & fortaſſis alio tempore de his diſſeremus etiam particulatim.

De concupiſcentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

SICVT prauos habitus vitioſę paſſiones, ſic vitioſas paſſiones generat concupiſcẽtię fomes; qui etiam poſt baptiſmum in regeneratis manet, ſine culpa quidem, quando hæc ſacramento deletur, culpæ tamen pœna hęreditaria ex primorum parentum peccato. Eſt autem fomes, appetitus, qui natura ſua, dicam ne, an vitio, inclinat hominem ad peccatum: in quod etiam nullo negotio deuol-

deuoluitur ſi Dei gratia, & hominis induſtria, Dei item gratia adiuta non impeditur. Atque hęc eſt prima eius motio à S. Iacobo nominata tentatio, cùm ait: *Vnuſquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua.* Quæ etiam eſt cauſſa vt *peccatum* dicatur ab Apoſtolo, & à quibuſdam Patribus: quamuis reuera peccatum non ſit amplius, ſed ſolùm peccati effectus, pœna item, & fons. *Iacob. 1. Rom. 7.*

Porrò concupiſcentia hęc non eſt eadem cum paſſione illa, quæ deſiderium dicitur: ſed eſt generalior quidam *appetitus conſperſus, & innatus carni,* vt ait S. Auguſtinus, hoc eſt toti homini, qui in ſcripturis aliquando nomine carnis intelligitur, vt idem alibi docet. Quare non ſolùm hic appetitus eſt in facultate animæ ſentiente, & in corporis membris, quibus illa vtitur, ſed redundat etiam in appetitum rationis. nam, vt idem S. Auguſtinus eſt auctor: *Anima peccatrix fecit corruptibilem carnem* (corruptione ſcilicet peccati, & fomitis) *ex qua corruptione carnis licet exiſtant quædam incitamenta vitiorum, & ipſa deſideria vitioſa; non tamen omnia vitæ iniquæ vitia tribuenda ſunt carni.* Et alibi ait: *Mala voluntas præceſſit omnia opera mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum.* Quare ineſt etiam animæ rationali ſua concupiſcentia, & quaſi fomes: quod S. Paulus non obſcurè ſignificat cùm fomitem vniuersè acceptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non ſolùm quæ carnis opera ſunt, vt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria; ſed etiam quæ rationis ſunt, vt auaritia, veneficia, inimicitiæ, contentiones, & quæ ſequuntur alia, quæ communia ſunt vtrique, & totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata ducunt originem; ſic ex peruerſa hac appetitus generali propenſione deriuantur omnes alię peruerſę hominis inclinationes, & propterea ſicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes paſſiones; ſic eiſdem anteeunt illæ inclinationes. Hę igitur cognoſcendæ ſunt à proficiente, & ſumma diligentia curandæ. *Lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 23. Libro eodem, cap. 3. Libro eodem, cap. 11. Galat. 5.*

Ponimus igitur primò in homine generalem inclinationem ad malum, quam experti fatemur omnes, accuſando noſmetipſos ad malum quàm ad bonum propenſiores, tam ratione ani- *Prima inclinatio ad malum.*

ne animę, quam ratione corporis ex Adam progeniti. De hoc ſermo eſt, cùm aſſeritur in Geneſi non ſolùm *ſenſus hominis*, ſed etiam *cogitatio cordis humani ab adoleſcentia ad malum prona.* Et cùm antè etiam ſcribitur: *Videns autem Deus, quod multa malitia hominis eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore.* Et apud Hieremiam: *Prauum eſt cor omnium.* Hæc autem inclinatio ſicut oritur, ſic vehementer augetur ex coniunctione animæ cum corpore antiqua labe infecto: nam ſcriptum eſt: *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animã.* Et S. Paulus aſſerit legem membrorum captiuare ſe, hoc eſt, ſuo pondere deprimere ad legem peccati.

Geneſ. 7. *Geneſ. 6.* *Hierem. 17.* *Sapient. 9.* *Rom. 7.*

Inclinationis huius ſunt incitamenta omnia, quę inſurgunt in homine ad vitia, quæ Caſſianus, & alij vitia ſpiritualia nominant: ad ſuperbiam videlicet, ad dominandi libidinem, ad difficultatem ſeruiendi luſtis etiam dominis, obtemperandi maioribus, legibus, religioſæ diſciplinæ, & Eccleſiaſticæ, ad inanem gloriam, ad deteſtationẽ iniuriarum omnium etiam pro CHRISTI nomine illatarum, omnis deiectionis, paupertatis: ad ſuſpiciones, iudicia temeraria, odia, auerſiones animorum, inuidiam: ad acediam mẽtis, cordis languorem, profuſam lætitiam, audaciam, obſtinationem, deſperationem, & alia his ſimilia complura: quales ſunt tentationes interiores contra Fidem, ſpiritus blaſphemiæ, immenſa humanæ mentis curioſitas, cordis humani obſcuritas, aſtutia, fallacia, & malitia. Denique inconſtantia, mutabilitas mentis, & viciſsitudo tàm multarũ cogitationum, quę animum hominis continenter, & importunè ſubeunt, huius inclinationis effectus eſt, & non exigua pœna peccati. de qua ſic habet S. Gregorius: *Humana anima ſemel æternitatis ſtatum deſerens, ad fluxum temporalitatis delapſa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet, volens appetiit, dum conatur ſurgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita eſt, vnde delectata.* Quod de prędictis aliis pęnis ſimiliter dici ob eandem rationem, nõ eſt difficile intelligere.

Lib. 24. moral. cap. 7.

Secunda inclinatio.

Secundò ponenda eſt in homine inclinatio ad malum propria

pria ſentientis appetitus, quæ propriè concupiſcētia, & fomes dicitur: cuius proprietates numerat Apoſtolus ita accuratè, vt nos pigere minimè debeat, in iis intelligēdis nonnihil immorari. *Rom.7.* Primò ſedem habet in carne: ideo ait: *Non eſt in carne mea bonum:* accipitur autem carnis nomine corpus ſubiectum viribus animæ ſentiētis; & addit eſſe in membris, & appellans eum peccati nomine ob cauſſam iam explicatam, ſimulque ſignificans fomitis labe totum hominem affici, ait: *Quod habitat in me peccatum.* 1. Secundò, fomes præuenit aliquando ſubitaneo ſuo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt paſſiones, & ideò Apoſtolus: *Quod enim,* ait, *operor, nō intelligo.* 2. Tertiò fomes facit, vt non comprimatur aliquando motus compreſſione dignus; ideò Apoſtolus: *Non enim,* inquit, *quod volo bonum, hoc ago.* 3. Et alibi: *Vt non quæcunq; vultis, illa faciatis.* *Galat.5.* Quartò efficit, vt inſurgat ille motus, quem nos minimè vellemus: *Sed,* ait, *quod odi malum, illud facio.* 4. Quintò lex eſt membrorum, ſenſuſque, quia ſine rationis, & gratiæ Dei fræno ſi ſint hæc, non ad aliam normam dirigunt ſe ſe, quàm ad fomitis propenſionem, quæ inclinatio eſt ad omne malum. 5. Sextò opponit ſe rationi: *Repugnantem,* ait, *legi mentis meæ.* 6. Septimò, propterea ſubiicit hominem ſeruituti: *Et captiuantem me,* inquit, *in legem peccati.* 7. Octauò, ex quibus conſequitur infelicitas non parua: *Infelix*, ait, *ego homo:* 8. immò corruptela quædam carnis, & ſenſus, quam mortis nomine ibidem nominat Apoſtolus. Hæc porrò omnia vera ſunt, & à Patribus dum explicāt Apoſtolum allata.

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apoſtolus meminit, legatur S. Thomas, qui ſic ſcribit: *Corruptio ſenſualitatis intelligenda eſt quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, tranſit enim peccatum originale reatu, ſed manet actu, id eſt, effectu. Sed talis corruptio fomitis non impedit, quin homo rationabili volūtate poſſit reprimere ſingulos motus inordinatos ſenſualitatis, ſi præſentiat, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, poteſt etiam circa illud inordinatus motus exurgere; ſicut cùm aliquis transfert cogitationem ſuam à delectationibus carnis, volens concupiſcentiæ motus vitare, ad ſpecu-* 1.2.q.74.art.3. ad 2.

lationem ſcientiæ, inſurgit quandoque aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatus. Et ideò non poteſt homo vitare omnes huiuſmodi motus propter corruptionem prædictam: ſed hoc ſufficit ad rationem peccati voluntarij, quod poteſt vitare ſingulos. Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primum eſt, fomitem nunquam tolli in hac vita. Secundum eſt, ſingulos motus ſenſualitatis poſſe nos præcauere ex liberi arbitrij facultate. Tertium eſt, idcirco motus ſenſualitatis imputari ad peccatum. Quartum eſt, omnes motus eiuſdem ſenſualitatis ſimul non poſſe nos coërcere. Et hic eſt ille infelicitatis humanæ cumulus, quem deplorat Apoſtolus, quandoquidem fomes iuſtos etiam viros, hiſce quaſi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, eſt neceſſitas illa peccandi, quàm S. Thomas verè affirmat, ineſſe nobis ex fomitis corruptela: nam etſi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas eſt ea induci nos ad aliqua vel minima

Libro de perfectione iuſtitia, reſp. 9.

Pſalm. 24.

venialia. Vnde de ea loquens S. Auguſtinus ait: *Fides clamat, de neceſſitatibus meis educ me. Quia verò peccaui, voluntas ſecuta eſt peccantem, peccatum habendi dura neceſſitas, donec tota ſanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt, permaneat bene viuendi voluntas, ita vt ſit etiam bene viuendi, & nunquā peccandi voluntaria, felixq́ neceſſitas.*

Tertia inclinatio.

Tertiò præter prædictas inclinationes, ſunt in homine aliæ multæ, quæ ſequuntur naturam indiuidui humani, & corporis conſtitutionem certam; quæ quoniam ita multiplex, & varia eſt, multas quoque, eaſque diſcrepantes inter ſe inclinationes hominum ſingulorum eſſe, neceſſe eſt. Sunt igitur in vnoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamētum ſingulorum ſequuntur: vt exempli cauſſa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & ſegniores, ſed pertinaces, animum non in multa diſtrahentes, ſed coarctantes ad vnam, aut alteram rem, in qua totus ſit. Ob eādem cauſſam alia placent adoleſcētibus, viris alia, ſenibus ſaltem diſplicent,

cent, quæ alij probant. Ægro corpore cùm ſumus, expetimus aliqua, quæ ſani repudiamus, & contrà.

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam poſſunt eſſe, ad ſupradicta addendum eſt, præter eas in vno quoque eſſe inclinationes ad peccatum proprias, & ſingulares, quas propterea ſanctus Thomas aſſerit ſequi naturæ corruptionem, & præterea duplicem habere originem: nam proficiſcuntur vel ex habitu aliquo acquiſito conſuetudine, qui in naturam ſit quodammodo conuerſus: vel ex deprauata corporis affectione, ſiue ægritudine. Prioris generis exempla ſunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quaſi ſeminãtur, & deinceps cõſuetudine adoleſcunt & corroborantur, qualia ſunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibuſdam barbaris comeſtiones humanæ carnis. quæ ſcelera quanquam ſunt omnino naturæ contraria; vſu tamen familiaria fiunt. Poſterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus ſapor dulcis ſentitur amarus, & in aliis multis, qui ob palati ægritudinem eſitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipſæ auderent attingere. *1.2 q. 78. art. 3.*

S. Gregorius huiuſmodi corporum conſtitutionem inclinantem ad familiaria, & ſingularia vitia vocat conſperſionem: ſecutus fortaſſis S. Auguſtinum, qui vt ſuprà retulimus, concupiſcentiam conſperſam carni affirmat, ex Apoſtoli loquendi forma, qua vſus eſt, cùm præcipit Corinthiis, vt abiiciant vetus fermentum, hoc eſt, veterem conſperſionem, vt eſſent noua conſperſio: *Nonnulli,* inquit S. Gregorius, *læti, vel triſtes non rebus fiunt, ſed quibuſdam conſperſionibus exiſtunt:* & hanc conſperſionem obſeruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis pòſt etiam afferendum eſt. Sed res poſtulat, vt aduerſus turbam tantarum cupiditatum proficientem armemus, vt poſſumus. *3. parte Paſtoral cap. 4. & Lib. 29. moralium, cap. 12.* *1. Cor. 5.*

De

De vitando errore ἀπαθείας, ſiue impaßibilitatis, & de concupiſcentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.

CAPVT XXVII.

ANTIQVIORES quidam Eccleſiaſtici ſcriptores inani perfectionis ſtudio in eum errorem lapſi sūt, vt dicerent, proficientem in victoria ſui, ſuarumq; paſſionum, couſque progredi poſſe, & debere, donec ad ſtatum quendam perueniret, in quo ἀπαθὴς, ſiue impaſſibilis eſſet. In quo videlicet conſtitutus, vitiis omnibus ſuperatis, expers omnino humanæ cuiuſcunque perturbationis, & affectionis vitam deinceps in ſolo virtutum vſu, fructuue iucundiſſimam viueret. Hunc errorem tribuit Origeni S. Hieronymus illis verbis: *Doctrina,* inquit, *tua Origenis ramuſculus eſt. In eo enim Pſalmo vbi ſcriptum eſt (vt de cæteris taceam) inſuper & vſq; ad noctem erudierunt me renes mei, aſſerit virum ſanctum, cùm ad virtutum venerit ſummitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum ſunt, nec cogitatione vitiorū aliqua titillari.* Sed erroris propagator inſignis fuit Euagrius Ponticus, & poſt eum diſcipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem aſſerit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius ætatis, Ammonium videlicet, Euſebium, Euthymium, Or quoque, & Iſidorum, quos omnes vt Origeniſtas ab Epiſcopis eſſe damnatos, confirmat. Deteſtabiliorem adhuc reddiderunt hanc impaſſibilitatem, qui eam nō multò poſt complexi ſunt hæreſiarchæ Pelagius, Iouinianus, & Priſcillianus.

Epiſt. ad Creſiphontem aduerſus Pelagianos. Pſalm. 15. Ibidem.

Diſputant contra hunc errorem S. Hieronymus, & S. Auguſtinus: & hic quidem adfert exemplum SALVATORIS noſtri. Scribit autem ſic: *Cùm rectam rationem ſequuntur iſtæ affectiones, quando, vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos, ſeu vitioſas paßiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipſe Dominus in forma ſerui agere vitam dignatus humanam, ſed nullum habens omnino peccatum,*

Lib. 14. de ciuitat. Dei, cap. 9.

catum, adhibuit eas, vbi adhibendas eſſe iudicauit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus affectus. Cùm ergo eius in Euangelio iſta referuntur, quod ſuper duritia cordis Iudæorum cum ira contriſtatus ſit: quod dixerit, Gaudeo propter vos, vt credatis: quod Lazarum ſuſcitaturus, etiam lachrymas fuderit: quod concupierit cum diſcipulis ſuis manducare paſcha: quod propinquante paſſione triſtis fuerit anima eius vſq; ad mortem, non falsò vtiq; referuntur: verùm ille hos motus certæ diſpenſationis gratia ita cùm voluit, ſuſcepit animo humano, vt cùm voluit factus eſt homo. Commemorat etiam eaſdem affectiones in Apoſtolo Paulo: cùm enim eum laudaſſet infinitis nominibus, & præſertim vt à CHRISTO edoctum, producit illum *gaudentem cum gaudentibus, flentem cum flentibus, foris habentem pugnas, intus timores, cupientem diſſolui, & eſſe cum CHRISTO, deſiderantem videre Romanos, Corinthios æmulantem, magnam triſtitiam, & continuum dolorem cordis de Iſraelitis habentem, luctum ſuum denunciantem de quibuſdam peccatoribus.* Et concludit: *Hi motus, hi affectus de amore boni, & de ſancta charitate venientes, ſi vitia vocanda ſunt, ſinamus, vt ea, quæ vera vitia ſunt, virtutes vocentur.* Idem copioſè docet, quomodo iidem affectus in viris ſanctis ſint, dum metuunt pœnam æternam, cupiũt vitam æternam, & alia, quæ longum eſſet hîc adſcribere, & apud ipſum legi poſſunt: *Ita autem fieri neceſſe eſt,* inquit S. Doctor, *ex humana conditionis infirmitate: immò dum viuimus, ex vita huius infirmitate, non rectè viuimus, ſi eas nullo modo habeamus. Itaq; aliquando quamuis non culpabili cupiditate, ſed laudabili charitate moueamur, etiam dum nolumus, flemus. Vituperabat etiam Apoſtolus quoſdam, quos dixit eſſe ſine affectione. Et ſacer pſalmus, Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit. Nam omnino non dolere dum ſumus in hoc loco miſeriæ, ſicut quidam etiam apud ſeculi huius litteratos ſenſit, & dixit, non ſine magna mercede contingit, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore.*

Marci 3. Ioan. 11. Luc. 22. Matth. 26. Rom. 12. 2. Cor. 7. Philip. 1. Rom. 1. 2. Cor. 11. Rom. 9. Rom. 10. 2. Cor. 15. Rom. 13. Pſalm. 68. Crantor ex Cicerone lib. 3. Tuſculan quæſtionum.

Idem confirmat S. Hieronymus neruis ſuis, vt ſolet, ſapientiaque præclarè: *Hoc eſt,* inquit, *hominem ex homine tollere, & in corpore conſtitutum eſſe ſine corpore, dicente Apoſtolo, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde illud Virgilianum;* Rom. 7.

Hinc metuunt, cupiuntquè, dolent, gaudentque:

Et grauiſſimus poëta Flaccus:

Nam vitiis nemo ſine naſcitur. Optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur.

Tertull. lib. Aduerſ. Hermogenem.

Et quia hæc de Stoicorum fonte manauit, ἀπάθεια, pulchrè quidam noſtrorum, ait, *philoſophi patriarchæ hæreticorum Eccleſiæ puritatem peruerſa maculauere doctrina.*

Dionyſius Carthuſianus.

Tomo 4. Annalium, anno Chriſti 388.

Ioannes Climacus Euagrium Ponticum hoc nomine etiam reprehendit: notans eius ἀπάθειαν nomine alacritatis ſenſus: quia fortaſſis hoc eam ipſe nomine appellabat, vt facilius ſimplicibus illuderet; vnde effectum quoq; eſt, vt quidam ſanctus vir, qui notationes in Climacum edidit, ſententiam eius minimè aſſecutus præferat ſenſum Euagrij dicto Climaci: non ita doctiſſimus atque illuſtriſſimus Cardinalis Cęſar Baronius, is enim hiſtoriam ἀπαθείας narrans planè ſenſum Climaci aſſecutus eum commendat, & Euagrium, vt dignus eſt, damnat. Apud ipſum qui velit, plura de re hac legere poterit.

Rom. 8.

Ex hoc catholico dogmate, quo ἀπάθεια in hac vita aſſeritur impoſſibilis, ſequitur dogma aliud non minus verum, dum hîc viuimus, nō vinci paſſiones vitioſas, inclinationes prauas, & ipſam fomitis concupiſcentiam, quia abnegationis vi planè extinguantur: id enim hîc à nobis obtinere non poſſumus, niſi velimus recidere in errorem ἀπαθείας, nec vnquam in homine puro factum eſt, niſi extraordinario miraculo in ſanctiſſima Dei MATRE, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia copioſiſſima ſopitus eſt, ac ſi nullus eſſet. Afferendæ igitur ſunt aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quantum fieri poteſt, expugnentur, aut certè retundantur à nobis, vt nec noceant, & ſi fieri poſſit, etiam proſint: quandoquidem, vt ait Apoſtolus, *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Sunt autem hæ, quę ſequuntur.

Prima ratio.

Initio libri 2. contra Iulianum.

Prima ratio eſt perſeuerantia, ſiue progreſſus in virtutum vſu, & exercitatione: qua de re ſic S. Auguſtinus: *Non enim,* inquit, *talia ſunt vitia, quæ iam peccata dicenda ſint: nec tamen extra nos ſunt, quibus vincendis cùm in hoc certamine proficienter laboramus,*

mus, inſtandum eſt: noſtra ſunt, paſſiones ſunt; vitia ſunt, frænanda, cohibenda, ſananda ſunt, ſed dum curantur, infeſta ſunt. etſi nobis ad meliora proficientibus magis, magiſq; minuuntur, tamen dum hîc viuitur, eſſe non deſinunt, diſcedente hac anima pia peribunt, inſurgente corpore non redibunt. Igitur profectu in virtutibus continuo, cõtinuè etiam minuentur. cuius rei hæc eſt ratio, quia habitus virtutis quaſi clauus fortiſſimus trudit habitum concupiſcentiæ; aliarumque vitioſarum affectionum, armatque, ac corroborat facultates animæ, quibus inſunt morboſæ affectiones aduerſus ipſaſmet affectiones, illiſque impedimento eſt, ne inſurgant, ſed nec inſurgere niſi furtim poſſint, dum aſſiduo virtutum vſu in virtutum actionibus vires animæ occupantur.

Quod ſi quæratur, quibus potiſſimùm virtutibus frangantur prædictæ cupiditates, idem S. Auguſtinus ſignificat id fieri virtutibus, quæ vitiis illis directò ſe ſe opponunt: *Concupiſcentia,* inquit, *quotidie minuitur in proficientibus, & continentibus. Vt igitur cohibeas inclinationes prauas, ſiue communes, ſiue proprias, iis te virtutibus exerceas, quæ illis maximè contraria ſunt, vt autẽ compeſcas concupiſcentiam, contine.* Continentiæ porrò nomine intelligit S. Auguſtinus generalem abnegationis vim, qua omnibus vitiis, quæ à concupiſcentia excitantur, fortiter reſiſtatur. Alicubi tamen docet idem Sanctus, amorem Dei gratuitum, cùm flammam digniſſimam, & ampliſſimam fecerit, conſumere cupiditates. *Lib 1. de nuptiis, & concupiſcent. cap. 25.* *Homil. de Verbis Apoſtoli.*

Secunda ratio poſita eſt in ipſa contentione reſiſtẽdi concupiſcentiæ, & motionibus eius: nam vt tradunt Patres, concupiſcentia relicta eſt ad certamen, certãdum eſt igitur: *Pugna,* inquit S. Auguſtinus, *reſiſte, noli conſentire,* & impletur hîc, poſt concupiſcentias tuas non eas, quia etſi quando ſurrepunt, & vſurpant ſibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationẽ, nec ſic deſperemus de ſalute noſtra: ideo quotidie dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra.* *Secunda ratio* *De Verbis Apoſt. Serm. 6.* *Eccleſ. 18.* *Matth. 6.*

Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum quidem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei 1.

Ibidem. gratia cōfirmata: *Plus*, inquit idem S. Auguſtinus, *habet virium mens ad tenenda membra carnis, ne dentur in arma iniquitatis, quàm ipſa concupiſcentia carnis ad mouenda membra carnis, ſi tamen Dei*
Geneſ. 4. *gratia adiuuetur. Ob id ſcriptum eſt, Subtus te erit appetitus tuus, &*
Rom. 6. *tu dominaberis illius. Et Apoſtolus hortatur. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.*

2. Deinde ad idem certamen fortiter ſuſtinendum incitant CHRISTI ſanguinis merita, eius præſens auxilium, & apud PA-
Rom. 8. TREM aſſidua deprecatio: *Nulla enim condemnatio*, ait Apoſtolus, *iis, qui ſunt in* CHRISTO IESV, cuius merito culpa relaxata
Rom. 7. eſt, & additæ vires ad inimicam carnem cohibendam. Ob id idem liberationem ſuam, atq; victoriam gratiæ Dei tribuit per IESVM CHRISTVM.

3. Tertium incitamentum, & ſolatium certaminis, eſt ſpes in
Pſalm. 90. Deum, de quo ſcribit Dauid: *Scapulis ſuis obumbrabit tibi*: in Spiritum ſanctum præſertim, cuius eſt hæc obumbratio, & refrigeratio, eſt enim, vt canit Eccleſia, *in æſtu temperies*, & à Domi-
Ioan. 7. no eius chariſmata *fluminibus aquæ viuæ* comparata ſunt.

4. Quartum ſolatium eſt, ſacramentorum frequens vſus, ma-
Lib. 4. in Ioan. cap. 17. ximè verò Euchariſtiæ: nam, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus; *Sedat cùm in nobis maneat* CHRISTVS, *ſæuientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.*

5. Quintum adiumentum certaminis huius eſt humilis, &
2. Cor. 12. feruens oratio ad Deum: *Datus eſt mihi*, inquit Apoſtolus, *ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogaui vt diſcederet à me.* Et S. Auguſtinus ad idem propoſitum: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Et cùm ait Dauid:
In Pſalm. 118. *Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me*, dicit idē, petere eum, *vt concupiſcentia carnis magis, magiſq́ minuatur*; nam quantum quiſque proficiat, habet mortalis carnis affectum circa terrena, pauimento corporis animam aggrauante. Quod ſi dicas, huiuſmodi preces non exaudiri, quandoquidem nō extinguitur fomes, niſi morte, & Apoſtolus ipſe reſponſum accipit à Domino, *ſufficere illi gratiam*: hæc quidem ita ſe habent, ſi quidem

dem radices concupiſcentiæ non conuelluntur omnino, dum viuimus, nec datur ἀπάθεια; ſedantur tamen ſuprapoſitis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimùm; & quæ remanent eius reliquię, non ad perniciem relinquuntur, ſed ad meritum hominis, atque coronam, ſi ſe, vt debet, in hoc conflictu geſſerit. Et nonnunquam accidit, vt auctores ſunt viri graues, & huius diſciplinę, quam tractamus, peritiſſimi, magis aliquando proficere quempiam continuę pugnæ laborem ſuſtinendo, quàm ſi, certaminis omnis occaſione ſublata, rebellionem carnis experiretur nullam. Hoc eſt enim: *Sufficit tibi gratia mea:* Et: *virtus in infirmitate perficitur.* 2. Corinth. 12.

Tertia ratio dominandi appetitui concupiſcentiæ, eſt, dum hominibus inſurgunt motus eius, nihil animo moueri, ſed ita immobilem perſeuerare in ſuſcepta deliberatione Deo placendi, ac ſi extra ipſum perturbationes exiſterent, nec ipſe ageret in ea re quicquam, ſed pateretur potius. *Cæterùm*, inquit S. Auguſtinus, *qui tanguntur huiuſmodi motibus, & immobiles, & in maiore charitate conſiſtunt, non ſolùm non eis exhibentes membra corporis ad malè operandum, ſed neq; nutu conſenſionis ad exhibendum conſentientes, non hæc agunt, & ideo regnum Dei poſſidebunt.* Et S. Bernardus: *An fortè*, inquit, *iam non ago illa, ſed patior? aguntur quidem in me, ſed à me non aguntur; ſi non conſentio: mea dixerim, non quia facio, ſed quia ſuſtineo.*

Tertia ratio.

Epiſtola ad Galat. cap. 5.

Epiſtola 42.

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura deprauata proficiſcentes obſeruantur: quidam primò primi, quidam verò non primò primi, ſed primi ſolùm. Priores illi ſunt, qui rationem ita præueniunt, vt præueniri ipſi à ratione non poſsint, & hi ſunt qui ſuſtinētur potius à viris iuſtis, quàm excitentur, nec in eis culpa vlla eſt. Poſteriores illi ſunt, qui à ratione præueniri potuerunt, ſed negligentia factum eſt, vt illis in tempore occurſum non ſit, ac proinde cùm excitantur, culpa non vacant, & multò magis ſi iam non primi, ſed ſecundi, & tertij ſint, quanquam nobis adhuc primi eſſe videantur. Quamobrem, quod ſæpe dicendum eſt, primis reſiſtendum eſt ſumma diligentia, & propterea vigilantiſsimè obſeruandum

Motus primò primi.

Motus primi tantùm.

eſt,ſi ſint primi ſecundi: primo verò primi patienter ferendi ſunt,curandumque ſummoperè,ne qui primi ſunt,&culpa carent, perſeuerantia, & negligentia ſecundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque quod hîc dicitur de motibus concupiſcentię, intelligi debet etiam de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propenſionum, de quibus verba fecimus capite ſuperiori: contra quas nihilominus ſunt etiam propria certamina,de quibus nunc eſt agendum paucis.

Quarta ratio. Quarta ratio prauas inclinationes coërcendi eſt earum exploratio,&deprehenſio: neque enim ſi hoſtem non videmus,expugnamus. inueſtigantur autem his indiciis. primum

1. eſt corporis conſtitutio, cuius variam qualitatem,vt diximus, variæ ſequuntur inclinationes.

2. Secundum frequens, & non accerſita cogitatio de re quapiam ſignum eſt propenſionis animi ad eam. *Vis noſſe quid ames?* inquit S. Fulgentius, *attende quid cogites*: neceſſe enim eſt,familiaria,& domeſtica eſſe,quæ vltrò,ac ſępe nullo noſtro ſtudio,mentem,ac memoriam ſubeunt. *Homil. 5. de Confeſſione.*

3. Tertium eſt replicare pueritiæ, & adoleſcentiæ ſtudia: *Ex ſtudiis enim ſuis intelligitur puer.* Ergo ex iiſdem vir. *Prouerb. 20.*

4. Quartum indicium eſt facilè, nulloque negotio commoueri animo ac ſenſu ad aſpectum,vocem, aut famam rei alicuius etiam exiguæ,nam vt docet S. Thomas: *Multùm paſſibilia patiuntur etiam à paruis actiuis.* *1. 2 q. 22. artic. 3. ad 2.*

5. Quintum indicium eſt experientia propria eorũ, quæ hactenus vel ad virtutem nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod accidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem,ac ſtatum:iis enim,quibus læſi ſumus olim in exercitatione virtutum,cur non lædemur in poſterum, niſi ea diligentius pręcauerimus? & cur iiſdem rebus, quibus hactenus feliciter vſi ſumus ad animi ſanitatem acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubium ſit,quæ iuuerunt antè,non debere etiam poſthac prodeſſe, vt illa propterea nobis familiaria reddamus,ſicut quæ hactenus nocuerunt,adhuc eſſe nocitura,niſi repudientur?

Acce-

Accedat vltimo loco non tàm indicium, quàm auxilium ad nos ipſos cognoſcendos, noſtraſque inclinationes corrigẽdas, amici alicuius, viri præſertim ſpiritualis, & prudentis iudicium, qui quid ipſe ſentiat de nobis, quidque opinentur alij, liberè, & ſine fallacia pronunciet. difficillimum eſt enim, nos ipſos noſſe, difficillimum, inquã, nobis, non item aliis. amor namque prudens etiam quantum caliginis nobis offundit, ne nos ipſos intueamur, tantum lucis affert aliis, vt ipſi nos penitus introſpiciant. *Quomodo*, inquit Salomon, *in aquis ſplendet vultus proſpicientium, ſic corda hominum manifeſta ſunt prudentibus*. Et: *Pauper prudens ſcrutatur diuitem, qui ſibi videtur ſapiens*. 6. *Prouerb. 27.* *Prouerb. 28.*

Quinta ratio qua vti debemus aduerſus prauas inclinationes, eſt ipſum abnegationis ſtudiũ, earum pręſertim, quę propriæ ſunt, & ſingulares: ſi quidem eæ nos aliquando ad turpiores certè, & ad frequentiores lapſus impellunt, & iis vt adminiſtris vtitur diabolus ad nos perdendos. *Prius*, inquit S. Gregorius, *conſperſionem vniuſcuiuſq; antiquus aduerſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus, exiſtit. Quo ergo occultus aduerſarius facilè capiat, vicinas conſperſionibus deceptiones parat: quia etenim lætitiæ voluptas iuxta eſt, lætis moribus luxuriam proponit: & quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit: quia timidi ſupplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quaque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis conuenientibus inſidiatur: neque enim facilè captiuaret, ſi aut luxurioſis præmia, aut auaris ſcorta proponeret*. Et alibi: *Vnde*, inquit, *neceſſe eſt, vt non ſolùm quiſque conſideret, quod ex conſperſione ſuſtinet, ſed etiam quod ex vicino deterius eſt, purget: ne dum nequaquam pugnat contra id quod tolerat, ei à quo ſe liberum exiſtimat, vitio ſuccumbat.* *Quinta ratio.* *Lib. 29. moral. cap. 12.* *Tertia part. Paſtoral. cap. 4.*

De abnegatione intellectus, & memoriæ.

CAPVT XXVIII.

ANIMA rationalis reliqua eſt, quæ abnegationis armis aduerſus vitia inſtruatur: vt enim hæc facultates alias omnes regit, ſic eius abnegatio fundamentum, & robur eſt aliarum abnegationum omnium. Eius ſunt tres illæ pręſtantiſſimæ virtutes, memoria, intellectus, voluntas. Intellectus fons eſt perpetuus infinitarum cogitationum, quas omnes quaſi apud ſe depoſitas memoria ſuſcipit, atque conſeruat. Hæ videntur ad quatuor capita reuocari poſſe. Tria colligit S. Bernardus: *Sunt*, inquit, *nonnullæ cogitationes penitus otioſæ, & ad rem non pertinentes: quas tàm facilè abiicere, quàm recipere poſſit anima, dummodo ſit ſecum habitans in corde ſuo.* De his dicendum idem quod de otioſis verbis antè à nobis dictum eſt: ſi enim peccatum eſt otioſum verbum, cur non & otioſa cogitatio?

Serm. de triplici genere cogitationum. Primum genus.

Ratio abnegationis harum eſt, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere aſſiſtere nos ſemper dominatori vniuerſæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cùm enim recitaſſet ex Pſalmo: *Memor fui Dei & delectatus ſum*, ait, *ne à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ ſolent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen eſt recordatio propriæ profeſſionis, & cùm ſeſe illis cogitationibus ſenſerit animus prægrauari, increpet ſe, & dicat ſibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui ſacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? cultor iuſtitiæ debet ne quicquam in ſe iniquum admittere?*

Sermone de triplici iudicio. Pſalm. 37.

Sunt & alię, ait, cogitationes violentæ magis, & fortius adhęrentes, quæ videlicet ad neceſſitates naturę pertinent: & quaſi ex eodem aſſumptæ limo, de quo nos facti ſumus, ſi paululum inſederint, auelli nequeunt ſine læſione, & difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de veſtimento.

Secundum genus.

Modus.

Modus abnegationis harum cogitationum eſt admouere ſecurim ad radicem delectationis, quę ex huiuſmodi cogitationibus volũtatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob: *Ruben primogenitus meus non creſcas. Hic eſt appetitus ille carnalis, qui initio vitæ pullulat in nobis*, ait Sanctus, *oportet ergo reprimere, quem extinguere non poſſumus appetitũ, & quàm citò cubile noſtrum ingreditur, creſcere eum nullatenus patiamur.* Geneſ. 49.

Tertiò loco ſunt aliæ cogitationes, quas malignus hoſtis offerre, vel afferre præſumit. *Dico autem*, inquit, *cogitationes illas immundas penitus, ac fœtidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam, & ad vanam gloriam pertinent, cæteraq; vitia deteſtanda.* Tertium genus

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodem in hęc verba: *Oportet, ſi mundas conſeruare volumus animas noſtras, adhuc longè agentibus cogitationibus huiuſcemodi multa cum indignatione occurrere, & exuſlare à nobis, vt nullus eis detur acceſſus.* Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiuſmodi cupiditatibus facilè titillatur, idẽ doctor alibi: *Ad portam*, inquit, *voluntatis in qua ſolent manere carnalia deſideria, tanquam in domo domeſtica familia, ſtatuatur oſtiarius, qui vocatur recordatio cœleſtis patriæ. Hic enim poteſt prauum deſiderium quaſi cuneus cuneum expellere, & ipſum, qui ait: Ego ſto ad oſtiũ, & pulſo, ſine cunctatione recipere. Deniq; ad thalamum rationis talis, & tam ferox adhibendus eſt cuſtos, qui nemini parcat, ſed quicunq; hoſtis ſiue clam, ſiue palàm ingredi præſumpſerit, procul eum arceat, & hic ſit recordatio gehennæ.* Hæc ex S. Bernardo. Serm. de tripl. indicio. Apocal. 3.

Reſtat quartum cogitationum genus, quas curioſas nominare poſſumus. Has mirificè inſectantur S. Chryſoſtomus, S. Auguſtinus, & idem S. Bernardus. Et quidem S. Auguſtinus ait: *Hanc eſſe tentationis formam multiplicius periculoſam: & eſt*, ait, *cupiditas non ſe oblectandi in carne, ſed experiendi per carnem, hoc eſt, per ſenſus corporis vana, & curioſa nomine cognitionis, & ſcientiæ palliata.* Hæc quàm ſit deteſtanda, oſtendit idem his rationibus: *Nam non ſolùm inſtigat curioſitas ad cognoſcenda ſuauia, pulchra, & ſimilia, ſed his etiam contraria, non ad ſubeundam moleſtiam, ſed ad experiendi, noſcendiq; libidinem: quid enim voluptatis* Quartum genus. Homil. 19. Epheſ. c. 5. Lib. 10. Confeſſ. cap. 35. Tract. de gradib. humilitatis.

habet videre in laniato cadauere, quod exhorreſcas, & tamen ſicubi iaceat, concurrunt, vt contriſtentur, & palleant. Ex quo morbo in ſpectaculis exhibentur quæq; miracula. Hinc ad perſcrutanda naturæ ſecreta, quæ præter nos eſt operata, perducitur, quæ ſcire nihil prodeſt, & nihil aliud quàm ſcire homines cupiunt. Hinc etiam, ſi quid eodem peruerſæ ſcientiæ fine per artes magicas quæritur. Hinc in ipſa religione Deus tentatur, cùm ſigna, & miracula flagitantur, non ad aliquam ſalutem, ſed ad ſolam experientiam deſiderata. Et paulò pòſt: *Verum tamen in quàm multis minutiſſimis, & contemptibilibus rebus curioſitas noſtra quotidie tentatur, & quam ſæpe labamur, quis enumeret? & tandem cùm in huiuſmodi rebus conceptaculum fit cor noſtrum, & portat copioſæ vanitatis cateruas, hinc & orationes noſtræ ſæpe interrumpuntur, atq; turbantur.*

Ad hoc caput reducuntur curioſæ rerum abſconditarum, tàm Dei, quàm hominum inquiſitiones: arcanorum percontationes, occultorum, & latentium ſcelerum inueſtigationes, aliaque permulta: quę omnia aliorum multorum criminum ſunt ſeminaria. Vt id ſolùm ſufficiat ad perſuadendum hominibus, vt curioſitatem omnem coërceant, & reſecent.

Rationes tamen aliquas proprias abnegationis, & curationis morbi huius proponit S. Bernardus. Prima eſt, ſi vitetur in-
1. curia ſe ipſum indagandi. *Anima enim,* ait, *dum à ſui circumſpe-*
Cantic. 1. *ctione torpeſcit incuria ſui, curioſa fit in alios, quia enim ſeipſam ignorat, foras mittitur, vt paſcat hædos: id eſt, oculos, & aures.* Quo loco
2. multa de oculorum cuſtodia, vt cuſtodiatur cor, quæ altera eſt abnegationis curioſitatis ratio. *Duabus,* inquit, *cauſis inculpabiliter oculos leuas, vel vt petas auxilium, vel impendas: alioquin non Prophetæ, non Domini, ſed Dinæ, & Euæ, & ipſius Satanæ imita-*
3. *torem te dixerim.* Quæ omnia ibidem latè proſequitur. Huc pertinet abnegatio non ſolùm ſenſuum omnium externorum, ſed etiam internorum, phantaſię præſertim, quæ tantam imaginum turbam menti offert, atque adeo tàm multa monſtra, vt ſi non compeſcatur, & purgetur forti abnegatione, animum vniuerſum ſola per ſe obrutura videatur.

Sed caſtigat egregiè S. Chryſoſtomus curioſitatem, cùm enim

nim oſtendiſſet multa in rerum natura à Deo facta, quorum ratio ab homine nulla reddi poteſt, addit, multò minus debere hominem curioſum eſſe de rebus humanis. *Quoniam*, inquit, *homo eſt his omnibus præſtátior, & honorabilior, & hæc propter illum facta ſunt, non ille propter hæc.* Indicat etiam voluntatem Dei eſſe, vt intellectum hac in parte abnegemus, quando ipſe Deus apes, formicas, & alia animalcula admirabilia, ea quę videtur naturam eorum ſuperare, operari voluit, quę tamen ab homine intelligi noluit, vt vel ſic diſceret, non eſſe curioſus. Denique non ſemper ſapientiæ aſcribi ſcientię profeſſionem, ſed aliquando potius ignorantiam confiteri. Sapientior enim reputabitur, qui negauerit ſe ſcire, quantum diſtet cœlum à terra, quotque aquę ciathos mare contineat, quàm qui horum, ſimiliumque rerum ſcientiam iactitet. Denique ad retundendam curioſitatis libidinem plurimum valet meminiſſe reſpõſionum, quas CHRISTVS Dominus aliquando dedit Apoſtolis hoc vitio laborantibus: *Quid ad te? tu me ſequere. Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ PATER poſuit in ſua poteſtate.*

1. 2. 3. 4. *Ioan. 21. Actor. 1.*

Hîc autem quæri poteſt ad quam regulam cogitationes noſtræ dirigendæ ſint, vt ſint laudabiles: & S. Baſilius his verbis reſpondet: *Si quis formidauerit iudicium Domini dicentis, Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes; & illum fuerit imitatus, qui dixit: Vt iumentum factus ſum apud te: atque abiecta* (ecce abnegationem) *omni caſſa opinione prudentiæ ſuæ, de iis, quæ cogitauerit, nihil antea tanquam rectum approbarit, immò ne initio quidem prorſus quicquam cogitauerit, priuſquam ab ipſo Domini mandato ſcire didicerit, quid placeat Deo, ſiue in opere, ſiue in verbo, ſiue in cogitatione.*

Reg. breu. 274. Iſaia cap. 5. Pſal. 72.

Legatur etiam collatio Caſſiani prima. *Cap. 18.*

De abnegatione propriæ voluntatis.

CAPVT XXIX.

VOLVNTAS eſt animę facultas, quę in alias omnes ſuo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, vt libet. Quare à volũtate vis, bonitas, & malitia actionum humanarum exiſtit. Vt igitur boni eius principium eſt, ſeſe Deo ſubiicere, ac committere regendam; ſic eius pernicies originem habet ex eo, quod ſuo illa ſe nutu, atque conſilio dirigat. Et quia tunc voluntas ſeipſam quærit, ſe ipſa delectatur, & neglectis aliis omnibus amore ſui quaſi capta tota eſt intenta in proprium commodum, nomine iam trito voluntas propria appellata eſt: cui morbo nullum remedium opportunius diuinitùs paratum eſt, quàm abnegatio. Deſcribitur ſic voluntas hæc à S. Bernardo: *Voluntatem dico propriam, quæ non eſt communis cum Deo, & hominibus, ſed noſtra tantùm: quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, ſed propter noſmetipſos facimus, non intendentes placere Deo, & prodeſſe fratribus, ſed ſatisfacere propriis motibus animorum.* Eandem deteſtans S. Baſilius affirmat: *Vti propria voluntate, arbitriouè non ſolùm eſſe alienum à recta ratione, ſed eſſe etiã contumaciæ, ac peruicaciæ periculum.*

Serm. 3. de reſur.

Reg. breu. cap. 123.

Verùm in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio eſt voluntatis, qua contra ſe ipſam inſurgit, & quaſi capit arma. quis enim abneget voluntatem malum amplectentem iam, aut ad illud accedentem propius, niſi voluntas reiiciens malum, & bonum eligens? Igitur voluntas contra ſeipſam conuertitur, cùm ſe ipſam abnegat. quod quidem opus eſt diuinæ gratię maximum, cùm abnegatio propter virtutis bonum, Deumq; exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonæ fortiter, conuertens cor à voluptatibus propriis ad virtutis ſeueram ſoliditatem: non quidem cogens, ſed alliciens voluntatem, omniaque diſponens ſuauiter. Maxima autem ſuauitatis eius pars poſita eſt

in intellectus illuſtratione: is enim certior factus de pernicie propriæ voluntatis, eam excitat, efficitque vt quam primùm peſtem illam à ſe radicitùs excutiat, viriliterque ſe ſe abneget. Nobis igitur ad iuuandam abnegationem hanc eadem via inſiſtendum eſt: vt videlicet proponamus intellectui ſtatum propriæ voluntatis, & quæ ex ea proficiſcuntur mala, vt hac cognitione inſtructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad ſe ipſam abnegandam.

Statum hunc nullus eſt qui deſcribat, & quaſi ponat ob oculos melius quàm S. Bernardus: *Primò*, ait, *propriam voluntatem Dominum maieſtatis proprio furore impugnare. nam ſeipſam primò ſubtrahit, & ſubducit eius dominatui, cui tanquam auctori ſeruire debuerat, dum efficitur ſua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? omnia deinde quæ Dei ſunt, quod in ſe eſt, tollit, & diripit. Quem enim modum ſibi ponit humana cupiditas? Mundus vniuerſus propriæ voluntati non ſufficit. Sed vtinam (horribile dictu) ne in ipſum deſæuiret auctorem: nunc autem (quantum in ipſa eſt) Deum perimit voluntas propria: omnino enim vellet Deum peccata ſua aut vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire: vult enim eum non eſſe Deum, quæ quantum in ipſa eſt, vult eum aut impotentem, aut iniuſtum eſſe.* propter hanc cauſam directò contraria eſt Deo propria voluntas. Vt idcirco eam Deus acriter perſequatur: *Quid enim*, inquit, *odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? ceſſet propria voluntas, & infernus non erit. In quem enim ignis ille deſæuiet niſi in propriam voluntatem?* *Ser. 3. de reſur.* *Primò.*

Secūdò dicit alio loco, Nos qui peccatores naſcimur peccato aliena voluntate, id eſt, Adami contracto, eo expiari per baptiſmum, & liberari ea ratione à ſeruitute diaboli, in quam poſt baptiſmum iterum nos reducit nil aliud, quàm propria voluntas, qua peccatum actuale complectimur: idque quàm multis accidat, nemo eſt qui neſciat: & (quod peius eſt) redit ad nos diabolus, duce peccato, non ſolus, ſed cum aliis ſeptem ſpiritibus illo nequioribus: *At quis*, inquit S. Bernardus, *illum admiſit, niſi propria voluntas? ipſa eſt, quæ in poteſtatem tenebrarum denuò rediit, quæ nos iterum ſubdidit mortis imperio. Quod ſi prioris* *Secundò.* *Ser. de duplici baptiſmo & relinquenda propria voluntate.*

ſceleris diræ cupiditas paucorum eſt, certè multorum, & pænè omnium eſt poſteriori ratione diaboli mancipium aliquando propria voluntatę fieri.

Tertiò. Tertiò eſt etiam voluntatis propriæ illud, vt non ſe ſubiiciat diuinæ voluntati, Sed diuinam volũtatem flectere potius, & ſuæ coniungere maximè conetur. S. Auguſtinus ſcribit, hanc voluntatem eſſe illud cor prauum, de quo Dauid: *Non adhæſit mihi cor prauum.* Et alio loco: *Qui ſunt,* inquit, *recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatem ſuam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad ſuam curuarę conantur.* Legantur quæ habet B. Pater Ignatius de tribus hominum claſſibus, in libro ſuorum exercitiorum.

In Pſalm. 100.
Pſalm. 100.
In Pſalm. 123.

Quartò. Quartò S. Baſilius, vt ſuprà retuli, *peruicaciam, & contumaciam propriæ voluntatis ſobolem eſſe,* ait. Hoc autem quantùm malum ſit, docet S. Gregorius quodam loco ſic ſcribens de Iſraëlitis, qui ius regis audierunt, & id propter quod exponebatur, deteſtabantur: *Vt,* inquit, *reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propoſiti conſummatio eſt, & inconuertibilitas voluntatis.*

Lib. 4. in primũ Regum, cap. 2.

Hoc porrò malum adeò graue non ita mundanorum hominum eſt, vt ad ſpirituales viros nũquam pertineat: nam ſanctus Bernardus docet Eugenium Papam, quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cùm videlicet vir religioſus, & alioquin proficiens occaſione accepta vel ab officio, vel aliunde, ita ſe ſe in occupationes externas immergit, vt vix & rarò ad ſe ipſum colligendum redeat: quod initio quidem inuitus, & gemens ſuſtinet, conſuetudine tamen paulatim ita obdureſcit, vt priora planè oblitus huic poſteriori vitæ generi ſit totus addictus: *Vereor inquam,* ait S. Pater, *ne in mediis occupationibus, quoniam multæ ſunt, dum diffidis finem, frontem dures, & ita ſenſim teipſum quodammodo ſenſu priues iuſti, vtiliſq; doloris. multo prudentius te illis ſubtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipſis, & duci certè paulatim, quo tu non vis. Quæris quo? ad cor durum? ne pergas quærere quid illud ſit. ſi non expauiſti, tuum hoc eſt. Quid ergo cor durum? ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur, nec*

Initio lib. 1. de conſiderat.

nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentium negligens, futura nō prauidens. Ipſum eſt, cui præteritorum præter ſolas iniurias nihil omnino non præterit, præſentium nihil perit, futurorum nulla niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio, ſeu præparatio eſt. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quo trahere te habent hæ occupationes maledictæ, ſi tamen pergis, vt cœpiſti, ita te dare totum illis, nil tui tibi relinquens. Poſtremò qui plura de hac fœdiſſima propriæ voluntatis imagine cognoſcere deſiderat, euoluat librum eiuſdem Patris de conuerſione ad clericos. *Cap 7. & 8.*

Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maxima abnegatione indigere; quippe quæ non ſolùm antedictorum, ſed etiam aliorum omnium peccatorum, & ſcelerum mater eſt, & ſentina. Huic accepta referenda ſunt omnia, quæ à mundanis hominibus crimina committũtur: huius partus ſunt omnia proficientium delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem, gignit deſperationem, creat apoſtaſiam, interitum parat animæ ſempiternum.

Eſt & aliud incitamentum abnegandæ propriæ voluntatis, nempe ſubmiſſio, & humilitas: ſi quidem eius obſtinatio ex ſuperbia proficiſcitur. Abnegatio etiam intellectus viam ſternit abnegationi voluntatis: quandoquidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propoſitum. Ergo vt ſe voluntas abneget, intellectum impellat ipſa ad ſe ipſum abnegandum. Intellectus enim abnegatus viciſſim voluntatis abnegationi ſubſidio eſt.

Sed quantum momenti poſitum ſit oportet in CHRISTI Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius noſtras voluntates abnegemus. voluntates, inquam, non ſolùm malas, ſed bonas etiam: neque enim in CHRISTO fuerunt niſi bonæ, & nihilominus cum illas abnegaſſe legimus: *Quia non quæro,* inquit, *voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.* Et cum, *Ioan. 5.*

poſitis

Luc.22. poſitis genibus orabat dicens: *PATER, ſi vis tranſfer calicem iſtum à me; veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Immo & in-
Ser.3. de Reſur. Cap.4. tellectum abnegauit, vt ſe matri Ioſephque ſubiiceret, ſi credimus S. Bernardo. Quæ omnia obſeruat ſanctus Baſilius in moralibus.

Reg. breu. Cap.269. Epheſ.2. Galat.5. Ad extremum alibi explicans idem, quid ſibi velit Apoſtolus, cùm nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis eſſe carnis opera, quæ numerat in epiſtola ad Galatas: *Voluntates autem cogitationum*, inquit, *opinor, ea conſilia appellari quæ ſcripturæ teſtimonium non habent. veluti ſunt illa, de*
2.Cor.10. *quibus dictum eſt; conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & intellectus, quæ non rediguntur in captiuitatem in obſequium CHRISTI.* Præſcribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum noſtrarum: qua ſimul intelligimus illas omnes abnegandas eſſe, de quibus dici
Pſalm.118. non poſſit illud: *Conſilium meum iuſtificationes tuæ.*

De abnegatione amoris proprij.

CAPVT XXX.

ABNEGATIONIS ſumma, & faſtigium eſt amoris proprij abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes ſunt, niſi amoris proprij abnegatione compleantur. Hæc per omnes alias permeans illis quaſi ſpiritum, vitamque largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminetque inter omnes. Vt propterea qui amorem proprium impugnat, ſingula vitia inſequatur: ſicut qui amorem proprium, ſingula ſimul vitia infringit. Multùm autem intereſt ad amorem hunc profligandum, vtrum contra ſingulas cupiditates ſigillatim repugnes, vtrum ipſum per ſe amorem proprium adoriare. nam priore conflictu quaſi membratim conciditur, poſteriore vniuerſus extinguitur. Atque hoc eſt quod nobis faciendum reſtat, vt videlicet poſtquā contra partes vitij deſudatum eſt, aut certè

eodem ipſo tempore, amorem proprium per ſe quantum no-
bis diuinitùs datur, iugulemus. Quod tractandum ſupereſt ex-
tremo hoc capite de abnegatione.

Duplex eſt amor ſui: naturalis vnus, alter non naturalis, ni-
ſi fortè naturæ corruptæ. Prior vitioſus non eſt, & eſt regula a-
moris proximi: nam iubemur ſicut nos ipſos proximos dilige-
re. & de hoc amore in præſentia agendùm nobis non eſt, niſi ea
ratione, qua, vt pòſt dicemus, ſit illi neceſſaria ad perfectionem
aliqua abnegatio. poſterior autem deſcribitur à ſancto Baſilio *Reg. breu. c.54.*
in homine ſui ipſius amante: *Amans*, inquit, *ſui ipſius eſt, qui ſe
ipſum amat priuato, & immodico amore*, cuius amoris ſignum ſub-
iungit: *Talem ſe eſſe quis cognoſcit, ſi quæ facit, ea commodi ſui cauſa
facit, licet quod fiat ex mandato ſit. nam illud, quietis ſuæ cauſa aliquid
omittere eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, ſiue animi illa
quies ſit, ſiue corporis, iam hoc quibuſuis etiam aliis perſpicuum eſt, vi-
tium eſſe amoris ſui ipſius, cuius finis perditio.* Et alibi: *Nam ſui ipſius* *Reg. breu.*
cauſſa ſolicitum eſſe, hoc crimen eſt hominis ſe ipſum amantis: contraq́; *cap.272.*
*propter mandatum ſolicitudinem ſuſcipere, ac laborem, hæc laus eſt
hominis* CHRISTVM *amantis, & affectionis animi, fraternam cha-
ritatem diligentis*. his ſimilia habet S. Gregorius Papa. De vtro- *Homil. 4. in*
que amore ſanctus Bernardus ſic: *Eſt amor carnalis, quo ante om-* *Ezech.*
*nia homo diligit ſeipſum propter ſeipſum. nondum quippe ſapit niſi
ſeipſum, ſicut ſcriptum eſt, prius quod animale, deinde quod ſpirituale.
Nec præcepto indicitur, ſed naturæ inſeritur: Quis nempe carnē ſuam* *1. Cor. 15.*
odio habuit? At verò ſi cœperit amor idem (vt aſſolet) procliuior eſſe, *Epheſ. 5.*
*ſiue profuſior, & neceſſitatis alueo minimè contentus campos etiam
voluptatis exundans latius viſus fuerit occupare, ſtatim ſuperfluitas
obuiante mandato cohibetur, cùm dicitur, diliges proximum tuum ſi-
cut teipſum.* *Matth. 22.*

Potiſſima, & peſſima amoris huius vitioſi proprietas eſt
eſſe contrarium charitati: qua de re ſanctus Auguſtinus, qui *Lib. 11. de Gen.*
eius reliquas proprietates ex illa tanquam ex fonte manantes *ad literam,*
elegantiſſimè commemorat, ſic autem habet: *Meritò initium* *cap. 15.*
omnis peccati ſuperbiam ſcriptura definiuit dicēs, Initium omnis pec- *Eccleſ. 10.*
cati ſuperbia: cui teſtimonio non inconuenienter aptatur etiam illud,

x quod

1.Tim.6. *quod Apoſtolus ait, Radix omnium malorũ eſt auaritia: ſi auaritiam generalem intelligamus, qua quiſque appetit aliquid amplius, quàm oportet, propter excellentiam ſuam, & quendam propriæ rei amorem: cui ſapienter nomen latina lingua indidit, cùm appellauit priuatum, quod potius à detrimento, quàm ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere ſuperbia, inde inter anguſtias, egeſtatemq́; concluditur, cùm ex communi ad proprium damnoſo ſui amore redigitur. Specialis autem auaritia eſt, quæ vſitatius appellatur amor pecuniæ: cuius nomine Apoſtolus per ſpeciem genus ſignificans vniuerſalem auaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omniũ malorum eſt auaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui vtiq; non amauit pecuniam, ſed propriam poteſtatem. Proinde peruerſus ſui amor priuat ſancta ſocietate turgidum ſpiritum, eumq; coarctat miſeria iam per iniquitatem ſatiari cupientem: hinc alio loco cùm dixiſſet, Erunt*
2.Tim.3. *enim homines ſeipſos amantes: continuò ſubiecit amatores pecuniæ, ab illa generali auaritia, cuius ſuperbia caput eſt, ad hanc ſpecialem deſcendens quæ propria hominum eſt. nec enim eſſent homines amatores pecuniæ, niſi eò ſe putarent excellentiores, quò ditiores. Cui morbo con-*
1.Cor.13. *traria charitas non quærit, quæ ſua ſunt, id eſt, non priuata excellentia lætatur: meritò ergo & non inflatur. Hi duo amores, quorum alter ſanctus eſt, nempe charitas; alter immundus (nempe amor ſui) alter ſocialis, alter priuatus: alter communi vtilitati conſulens propter ſupernam ſocietatem, alter etiam rem communem in poteſtatem propriam redigens propter arrogantem dominationem: alter ſubditus, alter æmulus Deo: alter tranquillus, alter turbulentus: alter pacificus, alter ſeditioſus: alter veritatem laudibus errantium præferens, alter quoquomodo laudis auidus, alter amicabilis, alter inuidus: alter hoc volens proximo quod ſibi, alter ſubiicere proximum ſibi, alter propter proximi vtilitatem regens proximum, alter propter ſuam, præceſſerunt in Angelis, alter in bonis, alter in malis, & diſtinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas, ſub admirabili, & ineffabili prouidentia Dei cuncta, quæ creata ſunt, adminiſtrantis, & ordinantis, alteram iuſtorum, alteram iniquorum, quarum etiam quadam temporali commiſtione peragitur ſeculum, donec vltimo iudicio ſeparentur: & altera coniun-*

coniuncta bonis Angelis in rege ſuo vitam conſequatur æternam, altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege ſuo mittatur æternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortaſſe alio loco, ſi Dominus voluerit, diſſeremus. Hæc ſanctus Auguſtinus. Porrò duas ciuitates quas pollicetur hîc, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idem propoſitum ſcribit egregium illud dictũ: *Fecerunt ciuitates duas amores duo: terrenam ſcilicet amor ſui vſq; ad contemptum Dei: cæleſtem verò amor Dei vſq; ad contemptum ſui.* Et alia, quæ ibidem adiungit ſuperioribus ſimilia. Quo loco indicat ſapientiſſimus Pater amore proprio peſtem nullã deteſtabiliorem eſſe, quandoquidem hominem pertrahit vſque ad contemptum Dei: quod in luciferi caſu perſpicuum eſt, & in pleriſque ſui perditè amantiſſimis hominibus, quos ſcriptura diuina in eãdem voraginem per ſuperbiam præcipitaſſe commemorat. *Lib. 14 de ciuitat. Dei, ca. 28.*

Hic eſt ille amor, qui vt diximus in extremo capite tertio huius libri, inquinat intentionem proficientis, nec ſolùm inquinat, ſed, quantum eſt in ſe omnino peruertit, & deflectit ad ſe ipſum: efficitque nonnunquam, vt quanquam nobis quod facimus, propter Deum facere videmur, re tamen ipſa non ad Deum, ſed ad nos ipſos intueamur, nihil aliud in eo propoſito, actionéue quærentes, quàm nos ipſos ſolum. etſi quidem etiam Deum vt finem, eiuſque gloriam propoſitam habeamus, non tàm eius honoris, quàm vel vtilitatis, vel gloriæ noſtræ cauſſa id fiat à nobis. quare amor proprius de honore ſummo, & vt ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit. etſi non aſſequitur, vt intentionis, & actionum hominis finis ſit, eas certè vt poteſt, quod plerunque viris etiam ſpiritualibus accidit, ſubtiliſſima ſui contagione contaminat.

Eſt etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit ſimiliter execrandum. Si enim ſemel obtinet ab homine vel apertè, vel quaſi ex inſidiis, vt finis ſit ſtudiorum, & actionum eius, infinitus eſt, immenſus, inſatiabilis (legatur S. Thomas cùm *1. 2. q. 30. art. 4.*

loquitur de concupiſcentia) ſicut enim ſi quis valetudinem corporis vt finem expeteret, quantamcunq; poſſet maximam expeteret, ſin autem vt ea ad Deo ſeruiendum vteretur, finem faceret expetendi, & ea contentus eſſet, quæ propoſito fini eſſet accommodata; ſic qui nihil aliud, quàm ſeipſum, hoc eſt, commodum, & gloriam ſuam per amorem proprium quærit, eius ſemper eſt appetentior, illiuſque cupiditati inexplebili nihil ſufficit. vt tunc nominari poſſit homo planè par igni, & in-
Prouerb. 30. ferno, de quo ſcriptum eſt, *nunquam dicit, ſufficit.*

Quamuis autem, quæ ex vitioſo amore ſui tanquam ex pri-
Lib. 22 de ciuitat. Dei, ca. 22. mo fonte mala deriuantur, ex iam dictis intelligamus; operæ pretium tamen eſt, ea vt recenſentur à S. Auguſtino animaduertere: *Quid amor ipſe,* inquit, *tot rerum vanarum, atq; noxiarum? & ex hoc mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, inſana gaudia, diſcordiæ, lites, bella, inſidiæ, iracundiæ, inimicitiæ, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, ſuperbia, ambitio, inuidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, ſæuitia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, inceſta, & contra naturam vtriuſq; ſexus tot ſtupra, atq; immunditiæ, quas turpe eſt etiam dicere, ſacrilegia, hæreſes, blaſphemiæ, periuria, oppreſſiones, innocentium calumniæ, circumuentiones, præuaricationes, falſa teſtimonia, iniqua iudicia, violentia, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita iſta hominum non recedit? verum hæc hominum ſunt malorum, ab illa tamen erroris, & peruerſi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam naſcitur.*

Antidotus contra venenum amoris proprij ardens abnegatio eſt. Fonti enim illi omnium malorum exſiccãdo, minor æſtus par non eſt. hanc igitur ſapientiſſimè parauit nobis Chriſtus Dominus, vt ſcelerum omnium capiti, virtutum omnium matrem opponeremus. & qui perieramus amando nos, reui-
Serm. 47. de diuerſis in cap. 17. Matth. uiſceremus abnegando nos: *Si enim,* inquit S. Auguſtinus, *perit homo amando ſe, profectò inuenitur negando ſe.* Et addit id explicãs copioſius: *Prima hominis perditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi præponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: non autem*

tem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem ſuam. prapone his voluntatem Dei, diſce amare te, non amãdo te. oſtendit deinde, quomodo amore ſui deducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipſum ſunt: & ſimiliter filio prodigo, egreſſus è paterna domo; ſubſtantiam quæ illi integra apud patrem ſeruabatur, habere voluerit in arbitrio ſuo, effuderitque eam, & inops factus ſit. *Quid*, ait, *de illo dicitur? & reuerſus eſt ad ſeipſum. ſi ergo reuerſus eſt ad ſe, exierat à ſe. quia ceciderat à ſe, & exierat ad ſe, redit prius ad ſe, vt redeat in illo, vnde ceciderat à ſe. ſicut enim cadendo à ſe remanſit in ſe, ſic redeũdo ad ſe, non debet remanere in ſe, ne iterũ exeat à ſe. ſurgam, & ibo ad patrẽ meũ, ecce vnde ceciderat à ſe, ceciderat à patre ſuo. redit ad ſe, & pergit ad patrẽ, vbi tutiſſimè ſeruet ſe. ſi ergo exierat à ſe, redeundo ad ſe, vt eat ad patrem, neget ſe. ſubducat ſe ſibi, vt hæreat Deo. Deus quod in illo malum eſt, non fecit, perdat quod fecit, qui inde defecit; abneget inquit ſe, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* *Lucæ 15.* *Matth. 16.*

Sed vim abnegationis vniuerſæ, eius inquam quæ radicitus conuellit amorem proprium, S. Baſilius explicatè tradens, omnia, quæ ad eam pertinẽt, ad capita quinque reuocat, & abnegationis, & renunciationis nomine, vt eſt in Euangelio, appellantur. Primùm nuncium remittere facultatibus, poſſeſſionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, cõſanguineis, omnibuſque ſecularibus amicis. Tertiò affectionibus omnibus erga prędicta, & quibuſcunque aliis affectionibus, quæ humanę ſint, & terrenę. Quartò honori, & glorię propriæ. Quintò amori etiam vitę. *Perfecta igitur renunciatio*, inquit, *in eo cõſiſtit, ſi quis id aſſecutus fuerit, vt ne de vita quidem ſua quicquã affectus ſit omninò, eſto habeat mortis reſponſum.* his quinque gradibus cœlum verſus paratur aſcenſus proficienti, quaſi per alteram ſcalam Iacob: vt appoſitè explicat eruditiſſimus Magiſter meus P. Benedictus Pererius in myſtica ſua eiuſdem ſcalę expoſitione. Plura de his renũciationibus dicenda etiam ſunt à nobis libro quinto. *Reg. fuſius diſput. cap. 8.*

Indicia porrò abnegationis amoris proprij ſunt hæc. Primum: Quò quis accedit propius ad prædictas renunciationes, *Primum indicium.*

2. cò abeſt longius ab amore ſui. Secundum: Abnegatio vitio-
rum & ſenſuum omnium, præſertim verò gaſtrimargię, phi-
largyrię, acedię, & maximè omnium inanis glorię, ſatis magno
Cap. 39. argumento eſt, de amore proprio non exiguam victoriam par-
tam eſſe. Vide S. Auguſtinum 10. lib. Confeſſionum. Ter-
3. tium eſt, peccata propria grauiſſimè ferre & accuſare, aliorum
autem leuiſſimè agnoſcere, vel etiam excuſare. Siquidem vt
Homil 4. in Ezech. ſcribit S. Gregorius: *Valde claudit oculum cordis amor priuatus.*
Ex quo fit, vt hoc quod nos agimus, & graue non eſſe exiſtima-
mus, plerunque agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile
4. eſſe videatur. Quartum eſt odium & contemptus ſui. Siqui-
Luca 14. dem Dominus: *Qui non odit animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* & ſui amantes dicuntur in Scripturis *ſibi placentes.*
ſibi igitur ipſi diſplicere, ſeipſum demittere, occultare, contē-
nere, minorē ſe exiſtimare cunctis Dei miſerationibus, & ſer-
uum omninò inutilem, potiora deferre aliis, ſibi vnam confu-
ſionem faciei reſeruare, indicant, quaſi vultus, animum amo-
5. re ſui penitus exutum, aut proximè exuendum. ſed legatur in-
dicium omnium maximum libro quinto, capite ſexto.

De Diaboli ſuperbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.

CAPVT XXXI.

IN ſpirituali militia, qua contra vitia decertamus,
ſoli non ſumus, nam fœdere cum carne, & mundo
primùm inito, cōtra nos acerrimè dimicat diabo-
lus. nec parcit proficientibus. immò vt exponit S.
In 19. Ezech. Hieronymus, *Eſca eius electa*: & quod omnes Patres affirmant,
Abacuc 1. contra eos præcipuè furore, ac rabie totus exardeſcit, quos in
primis conſiliis ſuis aduerſari intelligit, vitæ probitate, & Euā-
gelicæ perfectionis ſtudio. Oppugnatores noſtri igitur ſunt
noſter homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propu-
gnatores ſunt Deus optimus maximus, qui nos in acie conſti-

tutos

tutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes noſtras ſtudioſiſſimè tuentur, & iuuant.

Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi tentationibus aliqua dicenda primùm ſunt, deinde nonnulla etiam de Dei præſenti ope, & miſericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites ſuos Dominus aduerſus tam immanes, & callidos hoſtes communit, & roborat. vt enim Deus melius iudicauit (teſte Auguſtino) de malis bona facere, quàm nulla mala permittere, ſic vtilius nobis fore putauit, ſi tentationes nobis afferri permitteret ab aduerſariis, quam ſi nos ab illis omninò immunes ſeruaret. *In Enchirid. cap. 17.* Quamobrem inquit idem Sanctus: *Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatione: quia profectus noſter per tentationem noſtram fit, nec ſibi quiſq; innoteſcit niſi tentatus, nec poteſt coronari niſi vicerit, nec poteſt vincere, niſi certauerit, nec poteſt certare, niſi inimicum, & tentationes habuerit.* *In Pſalmū 60.* quam ob cauſam addit idem; fuiſſe tanti æſtimatam à Christo, vt voluerit tentationes admittere ob hoc ipſum, vt nos ad eas ſuperandas inſtrueret. *Poterat*, inquit, *à ſe diabolum prohibere: Sed ſi non tentaretur, tibi tentando vincendi magiſterium non praberet.*

De Diabolo autem poſſent huc multa adferri, ſed ea magna ex parte aliena ſunt ab inſtituto, & ſatis nota ſunt: mentis tamen eius, Luciferi præſertim, & aliorum illi ſimilium ſuperbiam, & arrogantiam cognouiſſe operæpretium eſt, quam ſcitè depingit S. Gregorius in moralibus: *Qui factus eſt* (inquit Scriptura) *vt nullum timeret. Factus eſt* (ait ſanctus Pater) *per naturam, vt conditorem ſuum caſtè timere debuiſſet. ſed ſua peruerſitate factus eſt, vt nullum timeret. ei quippe à quo conditus eſt, ſubeſſe deſpexit. ita enim Deus ſuper omnia eſt, vt ipſe ſub nullo ſit. Leuiathan verò iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, ius peruerſa libertatis appetiit, vt & praeeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet, dicens: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo. cuius eo ipſo ſimilitudinem perdidit, quo eſſe ei ſuperbè ſimilis in celſitudine concupiuit.* *Lib. 34. cap. 7. Iob 41.* *Iſaia 14.* Et paulò pòſt: *Factus eſt, vt nullum timeret, quia nec Deum, Sed neq; hoc quod paſſurus eſt, metuit. cui multò felicius fuerat, timēdo vi-*

do vitare ſupplicia, quàm non timendo tolerare. appetitum itaq; celſitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam ſe malè egiſſe non ſentiat, qui praeſſe per gloriam quaerebat. nam quia iure quaſita poteſtatis non obtinuit, quaſi quoddā ſuperbiæ ſuæ remedium inſaniam inſenſibilitatis inuenit, & quia prouectu tranſgredi cuncta non potuit, deſpectu ſe contra cuncta præparauit, cuius adhoc ſuperbia ſtudioſè deſcribitur, cùm protinus ſubinfertur, omne ſublime videt. id eſt, cunctos velut infrà ſe poſitos quaſi de ſublimi reſpicit: qui dum per intentionem contra auctorem nititur, aſtimare ſibi quemlibet ſimilem dedignatur. A mente adeò auerſa à vero, à voluntate tanta ſuperbia capta quid mali timendum non ſit, ſi accedat par poteſtas? Diaboli autem poteſtas magna certè eſt, quia

Iob 41. ſcriptum eſt: *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei.* eſt tamē voluntate eius peruerſa longè inferior, & hæc ipſa Chriſti Domini ſanguine diminuta, & vincta.

Ex illa adeò magna, & intoleranda ſuperbia, ac malitia voluntatis obſtinatæ exiſtit in diabolo odium par ſuperbiæ aduerſus Deum, & homines, & ſtudium adimendi Deo gloriam, & hominibus ſalutem. vnde officium tentatoris ſibi ſumens:

Lib. 3. moral. cap. 6. *Pro magno habet* (ait S. Gregorius) *quod ſub iure ſuæ tyrannidis terrena quærentes tenet. In primis tamen ardet cupiditate poſſidendi viros bonos, Propheta,* inquit idem, *atteſtante qui ait, eſca eius electa.*

Habacuc 1. Vulgata, cibus eius electus.

neq; enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabeſacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflāmat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans ſiccat. abſorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia non pro magno æſtimat, cùm eos deuorat, qui per ipſa ſua vitæ ſtudia deorſum currunt: ſed eos magnoperè curat, quos deſpectis terrenis curis iungi iam cæleſtibus contemplatur.

Modus porrò quo inſurgit Diabolus aduerſus bonos duplex eſt, vnus manifeſtus, alter occultus. manifeſtum ſequitur cùm palàm ſæuit per apertas perſecutiones, quibus exerit vniuerſas ſuas, ſuorumque vires, vt bonos, vel fidei confeſſione, vel vita priuet. quod præſtitit hactenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichriſto. Occultum verò modum

aggre-

aggrediēdi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo ſcripſerit S. Cyprianus: *In pace ſubdolus, in perſecutione violentus.* *Sermone de zelo.*

De apertis perſecutionibus Satanæ & miniſtrorum eius nihil eſt quod agamus in præſentia. monendus ſolùm proficiens eſt, vt intelligat, perſecutionis tempore non ſolùm vocari ſe à Domino ad profitendam Fidem, cùm ait: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo,* ſed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem deníque ipſam ex Dei amore, & ad Chriſti Domini imitationem. *Maiorem enim charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis.* quod ſanè egregiè præſtiterũt ferè in oculis noſtris martyres huius ſęculi apud Hæreticos in diuerſis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indiis, Braſilia, & Nouo orbe quamplurimi. De altero igitur modo qui aſtutius nititur, plura dicamus. hunc enim ferè tenet diabolus aduerſus proficientes. *Matth. 10.* *Ioan. 15.*

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præſertim contra tyrones.

CAPVT XXXII.

SCOPVS Diabolo propoſitus in tentandis proficientibus eſt, eos de ſuo ipſorum ſtatu deturbare, ac omnino peruertere: *Et aſcenderunt ſatrapæ Philiſtinorum ad Iſraël.* quo loco S. Gregorius: *Cùm,* inquit, *altiori vita proficimus, maligni ſpiritꝰ, qui ſemper benè agētibus inuidēt, nobis infeſtiores ſunt. & quia de innocentis vitæ ſublimitate nos deponere appetunt, aſcendere dicuntur. aſcendere quippe malignis ſpiritibus, eſt ſe ad expugnanda alta per cæleſte deſiderium corda ſubleuare. Quia etiam contra perfectiores Chriſti milites non quorũlibet malorum ſpirituum, ſed fortiorum Dæmonum prælia excitantur, non Philiſtim contra Iſraël aſcendere, ſed Philiſtinorum ſatrapæ perhibentur, quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus ſpi-* *1. Reg. cap. 17.*

ritus

ritus malus electorum ſingulis, ſed innumeri deputantur: vt de conſecuta eorum victoria tantò ſit copioſior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælia grauiora. Quo loco illud obiter obſeruandum, S. Gregorium aduerſus Caſſianum & alios qui putant, Angelum vnum malum vnicuique hominum datum ad pugnam, ſicut datur vnus bonus ad cuſtodiam, aſſerere falſum eſſe, electis ſingulis eſſe deputatum Angelum malum. Et quanquam diabolus perturbatè omnia facit, & ſine ordine, in perniciem tamen noſtram quidlibet molitur, & tentat, & ad ea etiam ſe accommodat, ad quæ minus propenſus eſt. ideoque ordinatè agit nonnunquam, ſi ea nos ratione facilius decipere ſe poſſe, arbitratur.

Sermone de zelo. S. Cyprianus comparat Diabolum hoſti, qui vt ciuitatem expugnet, luſtrat eius mœnia accuratè, antequam admoueat tormenta bellica, vel cuniculos inſtruat. Et ſanè S. Petrus ait: *1. Petr. 5.* *Diabolum tamquam rugientem leonem circuire quærendo, quem deuoret.* *Iob 1.* Et apud Iob deſcribitur tanquam *qui terram circumeat.* Eſt igitur hic ordo certus tentationis diaboli, vt primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat.

Primò. Explorat igitur primò diabolus ſtatum hominis internum vniuerſum. neque enim ſcrutatur corda, aut videt quæ intus in homine ſunt, cùm ſit id Dei munus proprium. Sed ex externis indiciis obſeruando colligit id, quod naturaliter non poteſt per ſe cognoſcere. *Collat. 7. cap. 15.* Qua de re Caſſianus multa, de quibus adfero pauca. quid igitur intus lateat malignos ſpiritus aſſequi, dicit, ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis, aut ſtudiis. quod etiam viri prudentes faciunt. ipſas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum ſuſceptæ, vel quemadmodum ſuſceptæ ſint, ex motibus atque indiciis exterioris hominis reprehendunt, vt gaſtrimargiam, cùm viderint monachum ad feneſtram oculos, aut ad ſolem curioſius erexiſſe, vel de hora ſolicitius inquiſiſſe, cognoſcunt, deſiderium gulæ fuiſſe ſuſceptum. ſi fornicationem ingerentes ſenſerint, eum patienter telum libidinis ſuſcepiſſe, ſeu viderint carne commotum, aut certè non vt oportuit, aduerſus ſuggeſtionis immũdę ſuſpiraſſe laſciuiã, ſi in-

ſi incitamenta triſtitiæ, ſi irę, ſi furoris admouerint, vtrum cordi inſederint, geſtu corporis, & ſenſibili commotione dignoſcunt, ſcilicet cùm vel infremuiſſe tacitum, vel cum aliqua indignatione ſuſpiraſſe, vel vultum conſiderauerint quodam pallore, aut rubore mutaſſe.

Deinde vt S. Cyprianus affirmat: *Similiter hoſti muros vrbis cuiuſpiam obſidentis explorat Diabolus, & tentat, an ſit pars aliqua murorum minus ſtabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiorem conſpicit fraudulentus, magis quàm generoſus inimicus aggreditur.* huiuſmodi ſolent eſſe praui habitus, & conſuetudines longi temporis vſu confirmatæ: paſſiones item animi vehementes, cupiditates & deſideria inflāmata rerum terrenarum, opiniones denique aliquæ propriæ, & inueteratæ. *Secundò. Ibidem.*

Tertiò explorat Diabolus proprias cuiuſque, & ſingulares propenſiones. *Exiſtunt etiam*, inquit S. Gregorius, *qualitates morum, quæ certis vitiis ſunt vicinæ, vt mores aſperi crudelitati, & ſuperbiæ, blandi, & pluſquam decet lætiores, luxuriæ, & diſſolutioni ſunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani vnius cuiuſque mores, cui vitio ſint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoſcit inclinari mentem, vt blandis, ac lætis moribus ſæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: aſperis verò mentibus iram, ſuperbiam, vel crudelitatem proponat.* Vide etiam quæ ſuprà poſita ſunt extremo capite 27. *Tertiò. Lib. 14. moral. cap. 7.*

Nec omittit in hac inquiſitione Diabolus occaſiones externas, quas ſe ad id quod ſpectat, iuuare poſſe, putet. ſi quidem per Euam tentauit Adamum, & per vxorem Iob, & alios innumeros per domeſticos, & amicos, vt propterea etiam à Domino *inimici hominis* dicti ſint *domeſtici eius*. obſeruat igitur qui illi ſint, qui ſibi contra nos adiutores eſſe poſſint. *Quartò. Matth. 10.*

Poſtremò conſiderat diabolus, quis nam ille ſit, quem vult tentare, ſit ne peccator, an qui iam peccato nuncium remiſerit. ſitne proficiens in primo adhuc profectus limine conſtitutus, an qui longo iam vſu, & exercitatione virtutum in iis magnos progreſſus habeat. *Eos enim*, ait ſanctus Grego- *Quintò. Lib. 23. moral. cap. 7.*

rius, *pulſare negligit, quos quieto iure poßidere ſe ſentit. contra nos verò eò vehementius incitatur, quo ex corde noſtro quaſi ex iure propria habitationis expellitur.*

Vbi prædicta omnia diabolo perſpecta, & explorata ſunt, venit quaſi ad arma, ad clandeſtina cõſilia: illiſque hominem aggreditur eo demum ordine, quem ſuo propoſito magis accommodatum intelligit. hic autem ille eſt, qui ad quemque illaqueandum eſt opportunior, prout ex moribus, & propenſionibus vniuſcuiuſq; deprehenſum eſt à diabolo. qui ideo incomprehenſibilis eſt, quia multiplices, immò infiniti ſunt animorum humanorum motus, quos ille obſeruat, & ſimiliter variæ, ac multæ rationes, quas excogitat ad homines decipiendos. connumeranda nihilominus hîc ſunt, quæ à Patribus de diaboli verſutiis obſeruata ſunt, & continentur his capitibus.

Primũ caput. Primum caput eſt. proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil exceſſerunt, non pulſat acriter *1. Corinth. 10.* diabolus, Deo ita volente: *Non enim*, vt ait Apoſtolus, *permittit nos tentari ſuprà id quod poſſumus, vt poßimus ſuſtinere. nullo enim modo*, ait Caſſianus, *quilibet Sanctorum ſufficeret talium, tantorumq́; hoſtium ſufferre nequitiam, vel inſidiis eorum poſſet occurrere, ſed nec crudelitatem quidem, ac ſæuitiam ſuſtinere, ſi non certamini noſtro clementißimus arbiter, atq; agonotheta præſidens Chriſtus, & exæquaret colluctantium vires, & immoderatos eorum refrænaret incurſus.* *Collat. 7. cap. 10.*

In hunc numerum ſine dubio referendi ſunt illi, qui multis iam annis viam ſpiritus ingreſſi eam quidem ſequuntur, ſed *Collat. 2. cap. 13.* cum exiguo, aut nullo fructu. *Sunt enim nonnulli*, inquit Caſſianus, *quorum etiam quod eſt lugubrius, maior eſt multitudo, qui in tepore ſuo quem ab adoleſcentia cõceperunt, atq; ignauia ſeneſcentes, auctoritatem ſibi non maturitate morum, ſed annorum numeroſitate cõquirunt. de quibus exprobratio illa Domini propriè ſatis dicitur per* *Oſea cap. 7.* *Prophetam, & comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit. Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit. ex horum grege ille erat, qui quod ipſe nunquã in ſe ipſo graues carnis tentationes animaduerterat, cum*

eum qui eas patiebatur, non ſolùm humaniter conſolatus non eſt, ſed etiam ſeueritate ſua à ſe abegit, vt ad ſeculum ille potius redire deliberaret, quàm in propoſito monachi perſeuerare. quod vbi reſciuit Abbas Apollo, à Deo obtinuit, vt is ad tempus experiretur tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. quod cùm eueniſſet, & ille accepto vulnere tẽtationis, huc illucq́; diſcurreret, nec quo ſe verteret, inueniret, dixit illi ſanctus Abbas, reuertere ad cellam, tandemq́; te intellige vel ignoratum hactenus à diabolo, vel deſpectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari, profectibus eorum, ac ſtudiis inſtigatur, qui vnum eius in te directum iaculum, ne vno quidem die poſt tantam annorum numeroſitatem ſufferre quiuiſti. quo te idcirco dominus paſſus eſt ſauciari, vt ſaltem in ſenecta diſceres compati infirmitatibus alienis. qui huiuſmodi ſunt, non eſt quod inani gloria inflentur, quia fortaſſe non tentantur. nam hoc non eſt virtutis indicium ſemper, ſed plerunque teporis, & ignauię.

Secundum caput eſt. Tyrones militiæ proficientium multis modis diabolus aggreditur, vt tentet. Primus modus eſt, ipſo deliberationis tempore, quo tyro ſtatuit non ſolùm vitam ſine peccato traducere, quod iam inchoauit, ſed ſeſe ſtrenuè in virtutibus exercere. tunc enim contendit omnes ingenij ſui neruos diabolus, vt quando nõ poteſt hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat ſaltem, vt in inſtituenda vita à peccati occaſionibus non longè recedat. quam rem fusè tractat S. Gregorius. ego contraham in pauca: *Ecce*, inquit, *quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis ſuæ commoda perdere, & valde deſpiciens cum peccatis lucra cumulare. hunc callidus hoſtis aggreditur, ſubminiſtrans vtile conſilium, his inquit deficientibus quid acturus es? paranda ſunt, quæ ſeruentur filiis. an non poteſt actio terrena peragi, & declinari culpa? hæc interim blandiens inſinuat, & iam ſeorſùm in negocio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renunciare, vt* CHRISTVM *ſequatur expeditior. Hunc aggreditur hoſtis, vnde hæc audacia, vt credas, quod omnia relinquendo ſubſiſtas? valentiorem viribus te Deus creaſſet, ſi te ſequi ſua veſtigia in inopia neceſſitate voluiſſet. quàm multi mercantur cælum per bona, non*

Secundum caput.
Primus modus.
Lib. 32. mor. cap 17.

na, non deſerentes ſua patrimonia? hac blandiens. ſeorſum verò in iiſdem rebus peſtiferas delectationes abſcondit. Alius non ſolùm renunciat bonis terrenis, ſed ſtatuit etiam ſibi renunciare, & voluntates ſuas frangere ſub alterius arbitrio ad perfectionis cumulum. ad hunc hoſtis mollius adhuc blandiens, ô quanta inquit, per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquam te iudicio alterius ſubdis? cur profectum tuum ſub ſtudio meliorationis imminuis? cur intētionis tuæ bonum, dum vltra quàm neceſſe eſt, extendere niteris, frangis? quæ enim dum voluntate propria vſus es, peruerſa perpetraſti? Seorſum autem in voluntatibus eius propriis exercēdæ ſuperbiæ cauſas parat. Alius fractis iam voluntatibus propriis, multa veteris hominis vitia correxit. hic zelo accenditur animas lucrandi. hunc callidus hoſtis aggreditur dicens: quid te ad aliena curāda dilatas? vtinam tua conſiderare valeas. dum ad aliena extenderis, ad tua minor inueniris. ſic zelum charitatis adimit, & omne bonum, quod ex charitate prodire poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit. hæc ex S. Gregorio.

Alter modus. Alter modus eſt, quo deliberatione iam facta proficiendi in via perfectionis, diabolus ipſi profectui impedimenta conatur adferre variis tentationibus, & ad hoc tēpus pertinet quartum exemplum S. Gregorij nunc allatum,: quod ab aliis ſeparandum non erat. & ea ſit vna ex tentationibus proficientis in ſtatu iam conſtituti.

Altera eſt illa tentatio, quam infert tyronibus ex memoria ſæculi, qua eos reuocet ad amorem Ægypti, aut ſaltem ad pernicioſam voluptatem ex carnium Ægyptiarum commemoratione capiendam. de qua alio loco S. Gregorius ſic ſcribit: *Lib 7. Regiſtri, cap. 53.* *Antiquus hoſtis mox vt otioſam mentem inuenerit, ad eam ſub quibuſdam occaſionibus locuturus venit, & quædam ei de geſtis præteritis ad memoriam reducit, audita quōdam verba indecenter cogitationi reſonat, & ſi qua dudum turpiter acta ſunt, eorum ſpecies oculis cordis apponit: vt quē de præſentibus non valet inquinare, de malis tranſactis violet, & decepta mens ſæpe inde delectationem reparet, vnde* *Pſalm. 37.* *iam diu ſe per pœnitentiam afflixit. ita vt verè cum Pſalmiſta dicat, computruerunt, & deteriorata ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. cicatrix quippe figura eſt vulneris, ſed ſanati. cicatrix ergo ad*

putre-

putredinem redit, quando peccati vulnus, quod iam per pœnitentiam ſanatum eſt, in delectatione ſui animum concutit. Sæpe quod nũquam fecimus, per hoſtis callidi inſidias cordis oculis videmus, cùm in hoc inſenſibiliter delectatio ſurrepit, & quamuis iam plangat, quæ fecerat, tædet tamen infœlicem animum, quædam non feciſſe, quæ plangat. hæ ſunt cordis noſtri tenebræ, quas in hac vita volentes, nolenteſq; ſuſtinemus.

Eſt & alia tentatio grauiſſima, qua ſolet Diabolus, ſi non omnes, aliquos ſaltem Chriſti milites initio profectus, & tyrocinij acerrimè diuexare, ac verò etiam nonnunquam peruertere. Cum enim eos minus repugnantes cogitationibus ſæculi, quas immittit in eorum mẽtes, animaduertit, aditum apertum ad ingerendam de vocatione dubitationem inueniens hominem inermen, & inertem adoritur ita vehementer aliquando, vt eum de tam ſublimi gradu nullo negotio deiiciat. De qua re audiamus S. Bernardum diuinè ſcribentem: *Aquilo,* Ser. 63. in Cãt. *inquit, mihi ſuſpectus eſt, & frigora matutina, quæ intempeſtiuos flores ſolent perdere, fructus præripere, ab Aquilone panditur veſtrum* Hierem. 1. *malum. à facie frigoris eius quis ſuſtinebit? hoc frigus ſi ſemel animam,* Pſalm. 147. *animæ quidem (vt aſſolet) incuria ſpiritu dormitante, peruaſerit, ac nemine inhibente ad interiora eius peruenerit, deſcenderit in viſcera cordis, & ſinum mentis, concuſſerit affectiones, occupauerit conſilij ſemitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addixerit ſpiritus, mox (vt in corpore euenire ſolet febricitantibus, ſubit quidam animi rigor, & vigor leneſcit, languor fingitur virium, horror auſteritatis intenditur, timor ſollicitat paupertatis; contrahitur animus, ſubtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, ſopitur ratio, ſpiritus extinguitur, deferueſcit nouitius feruor, ingraueſcit tepor faſtidioſus, refrigeſcit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit ſecuritas, reuocat conſuetudo. quid plura? diſſimulatur lex, abdicatur ius, fas proſcribitur, derelinquitur timor Domini, dantur poſtremò impudentiæ manus. præſumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpiſſimus, plenus ille ignominia, & confuſione ſaltus de excelſo in abyſſum, de pauimento in ſterquilinium, de ſolio in cloacam, de cælo in cænũ, de clauſtro in ſeculum, de paradiſo in infernum.* Aduertant igitur Incipientes initio conuerſio-

uerſionis ne per negligentiam cogitationes hæ peſſimæ, quæ teporem olent, & frigus ſpirant, immorentur in animo: aperiant ſtatim; quærant inhibentem Dominum & Patrem.

De eiuſdem Diaboli aſtutis tentationibus, præſertim aduerſus proficientes prouectos.

CAPVT XXXIII.

Tertiū caput. Lib. 7. Regiſt. cap. 126.

TERTIVM caput eſt ex S. Gregorio deprōptum: *Antiquus, inquit, hoſtis, quanto maiora in hominibus dona conſpicit, tāto hæc auferre ſubtilioribus inſidiis exquirit. neq; enim viatores in via capere viatores vacuos expetunt, ſed eos, qui auri vaſcula, vel argenti ferunt: via quippe eſt vita præſens. & tantò quiſq; neceſſe eſt, vt inſidiantes ſpiritus caueat, quanto maiora ſunt dona, quæ portat.* Exempla nō deſunt in Adam primùm, deinde in multis aliis vtriuſque teſtamenti ſanctiſſimis hominibus Abraham, Iacob, Ioſeph, Dauid, Tobia, Apoſtolis, primis illi Eremi ciuibus, Paulo, Antonio, Hilarione, Macariis, & aliis innumeris, quos totis collectis viribus ſuis lucifer dux cum vniuerſo exercitu immundorum ſpirituum tam ſæpe vexauit, afflixit, vicit tamen nunquam, & ſi Deo ita permittente acerbiſſimum prælium aliquando committeretur etiam apertè inter ſanctos illos viros, & dæmones ipſos, vt eò glorioſior eſſet Sanctorum victoria, maiuſque meritum, quò virtute, & oratione tàm multi, tàm immanes, terribileſque ſpiritus fugabantur, & ſternebantur ab homuncionibus inermibus, & debiliſſimis.

Cæterùm pauci nunc ſunt, qui grauiſſimis hiſce tentationibus vrgeantur. cuius rei duæ poſſunt eſſe cauſſæ, quas in ſimili propoſito adfert Caſſianus: *Aut enim, inquit, virtute crucis etiam deſerta penetrante, & vbiq; eius gratia coruſcante retuſa eſt nequitia dæmonum, aut negligentia noſtra illos ab impugnatione priſtina reddidit lentiores, dum dedignantur aduerſum nos illa intentione confligere, qua tunc contra illos probatiſſimos Chriſti milites ſæuiebant.*

Coll 7. cap. 23.

bant, hac ſcilicet fraudulentia viſibilium tentationum ceſſatione dirius elidentes. In tantum enim teporem videmus corruiſſe nonnullos, vt neceſſe ſit, eos etiam remiſſioribus monitis appalpari. Et alia quæ ibidem addit vitiis noſtrorum temporum ſatis accommodata. In quibus ſine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus, quò internis tentationibus deiicit in crimina maiore deteſtatione, & horrore digna, quàm ſit quilibet vel teterrimus dæmonum aſpectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipſis allatus.

Producamus igitur alias fraudulenti hoſtis inſidias, & tentationes, quibus eos, qui voluntate ſaltem proficientium iter arripuerunt, aggreditur. Quoſdam ita addicit externæ diſciplinæ orandi, pſallendi, alioſque ceremoniarum ritus accuratè ſeruandi, ſiue eas ipſi ſibi impoſuerint, ſiue eæ ex illis ſint, quæ aut Eccleſiæ vſu, aut religioſi alicuius inſtituti regula, approbantur: *Vt quidam*, inquit S. Bonauentura, *pro vna inclinatione in choro neglecta plus accendantur, quàm pro longa detractione de alio religioſo excitata; grauius indignentur pro verſiculo, & rubricula neglecta, quàm pro magna perturbatione cum ſcandalo procurata.* Ex his aliqui ſunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detrimento, vt nihil interim cogitent de animi interiore cultu, deque pietatis illius exercitatione, quam S. Paulus *ad omnia vtilem* adfirmat, *cùm corporalis ad modicum*, vt idem ait, *vtilis ſit*.

Primi.

Lib. de 6. alis Seraph. cap 3.

1. Tim. 4.

His coniungendi ſunt alij, quos ſæpe repræhendit S. Bernardus, qui licet mundo renunciauerint, ex ſapientia tamen huius ſeculi adhuc tenentur ſolicitudine maiore temporalium rerum, quàm vel oportet, vel decet: *Videas eos*, inquit, *tam auidè lucra captare præſentia, tam ſeculariter tranſitoriis vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima tam puſillanimiter turbari, tam carnaliter ſuper his decertare, diſcurrere tàm impudenter, tàm irreligioſè ſecularibus ſe implicare negotiis, ac ſi hoc eſſet tota eorum portio, hæc vniuerſa ſubſtantia.*

Secundi.

Ser. 7. in Pſal. Qui habitat. & homil. 4. ſuper miſſus eſt.

Prioribus dicit S. Bonauentura: *Intelligant ſe dolere debere principaliter de tranſgreſſione diuinorum mandatorum, deinde Eccleſiæ præceptorum, poſtea illorum, quæ ſub voto voluntario ſibimet*

quiſq; fecit neceſſaria, vt ſunt regulares obſeruantiæ, maximè quæ ſub præcepto ſunt ſtatutæ. debere ſimul dare operam, ne ſcandalum vllum detur proximis, in his quæ poſſunt habere ſpeciem auaritiæ, ſuperbiæ, inuidiæ & aliorum vitiorum. Deinde, ait, *cauenda eſt perturbatio ſtudij deuotionis, ex qua fulcitur omnis vera religio. poſtremò cauenda eſt negligentia exterioris diſciplinæ.* hæc ille.

Vtriſque autem prioribus inquam illis, & poſterioribus hiſce dicit S. Bernardus, vt intelligant primam ſibi curam animi, eiuſque cultus habendam eſſe: *Tu,* inquit, *quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij malè prodigus laboris, incumbis? eſt & alia tibi poſſeßio, & ſi fortè remota. erras, nihil tam propè nos, quàm quod intra nos eſt. ibi quàm maximè quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parcè ſeminat, parcè & metet: qui verò in benedictionibus ſeminauerit, de benedictionibus & metet. habes theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ſi tamen adhuc habes. puto enim iam amiſiſti, puto ſublatus eſt, puto iam comederunt alieni robur eius, & ignoraſti, nec potes theſauro tuo cor apponere, quippe qui theſaurum ipſum non habeas. alioquin quæſo te, ſi tàm ſollicitus es, ſi nec minima ſpernis, ſi tàm prudenter ſeruas paleas tuas, etiam horreum tuum ſeruare memento. immò verò non exponas theſaurum tuum, qui ſic incubas ſterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, ſed iſtum obſident decem millia, nec minus ſuperabundantes aſtutia, quàm numero. cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. verte illuc oculos fidei, fortè enim iam irruperunt aditus, fortè iam liberè diripiunt omnia, fortè iam ſpolia ipſa diſtribuunt.*

Galat. 6.

Tertiū. Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curēt, vel etiam negligant exteriorem diſciplinam: diligentiam adhibendam in excolenda vinea animæ: quæ extra nos ſunt, aut fiunt, facilia eſſe, nec magni momenti: quædam etiam fortè à religioſo viro aliena eſſe debere, vt ſunt ſilentij cultus, modeſtia exquiſita, & aliquæ ſui demiſſiones, quædam indigna, vt ſunt, culinæ miniſteria. His reſpondet S. Baſilius: *Vitæ,* inquit, *genus deligere Euangelio conueniens, hoc quidem cuiuis facile eſt. quod autem quis vel minutiſſima quæq;, quæ in eo deſcripta ſunt, conſilia conſeruet, neq; eorū quiduis neglectim tranſmittat, hoc verò rari quos quidem ego nouerim,*

Epiſt. ad Canonicam.

rim, opere ipſo præſtiterunt. vt videlicet lingua vſi continenti ſilentio obuincta, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelicæ perfectionis tenor, manibus inſuper indicerent intentum laborem ex ſuſcepto ineundæ Dei gratiæ conſilio, motum itidem præſcriberent pedibus, deniq; & reliquis totius corporis membris eo modo vterentur, quem & eorum ſuſceptæ vitæ propoſitum, & ipſa initio opificis noſtri fabricæ ratio requireret, qui in veſtitu pro decoro modeſtiam, in congreſſione cum cæteris circumſpectionem, in cibis illud modò quod natura deſideraret, teneret, in rebus ad vitæ vſum parandis vni tantum neceſſitati conſulerent. hæc quidem dum ſimpliciter hoc modo dicuntur, leuia videntur, ac nullius pœnè difficultatis, eiuſmodi ſunt tamen, in quibus ſeruandis magna opus eſſe contentione, ipſe nos vſus docuerit. Idem non ſolùm omnia humilitatis ſigna in tempore exhiberi vult à proficiente, ſed præcipit etiam, vt viliora munera magno cum ſtudio, & alacritate ſuſcipiat, etiam ſi ſarcinaria iumenta mulionum more ſequi oporteat: *Hoc fecerunt*, inquit, *Apoſtoli, qui iuſſi à domino pullum ad ſe alacriter adduxerunt.* demumque concludit; *ſi de muneribus iis, quæ abiectiora ſunt, aliquid exercendum ſit, ſcire conuenit, Saluatorem quoq; ipſum diſcipulis miniſtraſſe, & abiectiora opera facere non recuſaſſe: magnumq́; homini eſſe, ſi Dei imitator exiſtat, cùm per hæc quæ humilia ſunt, ad altitudinem illam, quòd illum eſt imitatus, aſcendat. quanquam quis iam humile auſit quippiam appellare, quod Deus ipſe attingere non recuſauit?* *Conſt. monaſt. cap. 24.*

Et quidem quod attinet ad ipſa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religioſorum morem fuiſſe ea diligenter obire, nō dubitat, qui legit veterum heremitarum inſtituta, ſed & occidentis monaſteriorum hæc fuit conſuetudo. ad quod confirmandum ſufficit, quod ſcribit S. Bernardus de S. Malachia Epiſcopo Hiberniæ. quem collocatum iam in Epiſcopalis dignitatis gradu, ait aliquando conſueuiſſe ad tempus ſecedere ad cœnobia monachorum, ſeſe colligēdi gratia: *Vbi*, inquit, *velut de nouo inchoans legem, & diſciplinam quam aliis imponebat, magis ipſe portabat Epiſcopus, & magiſter. ipſe in ordine vicis ſuæ coquinæ miniſterio inſeruiebat, ipſe fratribus cū recumberent, miniſtrabat.* *Cap. 6 vitæ ſancti Malachiæ.*

Denique præter morem iam receptum in omnibus religioſis inſtitutis, in quibus diſciplinæ ſtudia florent, demiſſionis ſui exercitationes externæ in oculis etiam ſæcularium ſi ita videatur maioribus, tanti æſtimantur à proficientibus, quanti fieri debet opprobrium Chriſti, quod Moyſes ipſe, vt ait Apoſtolus: *Prætulit AEgyptiorum Theſauris.* Qua etiam de re multa S. Bernardus in epiſtola ad Ogerium Canonicum regularem. cuius tãdem ea clauſula eſt: *Ludam & vilior fiam, vt dixit Dauid. Ludam, ſcilicet, vt illudar. bonus ludus, quo Michol iraſcitur, & Deus delectatur. bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet. bonus, inquã, ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis. nam reuera quid aliud ſæcularibus quàm ludere videmur, cùm quod ipſi appetunt in hoc ſeculo nos per contrarium fugimus, & quod ipſi fugiunt, nos appetimus? more ſcilicet ioculatorum, & ſaltatorum, qui capite miſſo deorſum, pedibuſq; ſurſum erectis, præter humanum vſum ſtant manibus, vel incedunt, & ſic in ſe omnium oculos defigunt. non eſt hic ludus puerilis: non eſt de theatro, qui fœmineis, fœdiſq; anfractibus prouocet libidinem, actus ſordidos repræſentet: Sed eſt ludus, iucundus, honeſtus, grauis, ſpectabilis: qui cæleſtium ſpectatorum delectare poſſit aſpectus. hoc caſto, & religioſo ludo ludebat, qui dicebat, ſpectaculum facti ſumus Angelis, & hominibus. hoc ludo & nos interim ludamus, vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles: qui nos lætificet, glorificet, in æternum exaltet.*

Hebr. 11. *Epiſt. 87.* *2. Reg. 6.* *1. Cor. 4.*

Regulas autem religioſæ diſciplinæ diligenter ſeruandas eſſe, & ex eis magnas vtilitates percipi, idem S. Bernardus breui ſententia demonſtrat, cùm ait quibuſdam: *Soliciti circa cuſtodiam ordinis, vt ordo ipſe cuſtodiat vos.*

Epiſt. 321.

Quarti.

Alios præterea Diabolus inſtigat, vt in cultu vtriuſque diſciplinæ interioris nimirum, & exterioris mediocritate contenti non ſint, ſed feruore ſpiritus rapi ſe ſinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant. hi ſimiles ſunt quibuſdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & caſtigandi ſunt ſcripturæ ſacræ verbis. ſic enim legimus: *Quia*

Hierem. 48. *Hierem. 6.*

plus

plus fecit, quàm potuit, idcirco perierunt. Et: *Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigeriũ animabus veſtris.* legantur quę ſcribit S. Gregorius contra præcipites. Tertia parte Paſtoral. cap. 13.

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: *Quid illud*, inquit, *quod nos quoq; toties in domo iſta tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos ſunt, ſuperſtitioſamq; abſtinentiam, ex qua ſe omnibus, ſibiq; omnes moleſtos reddunt? quomodo non & ipſa diſcordia tam generalis, & ſua illis conſcientiæ diſſipatio eſt, & quantum in ipſis eſt, grandis vineæ huius, quam plantauit dextera Domini, veſtræ ſcilicet omnium vnanimitatis demolitio.* Sermone 64. in Cantic.

De decem Diaboli cogitationibus, & aſtutiis quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.

CAPVT XXXIV.

SED iam res poſtulat, vt ipſas diaboli verſutias, & dolos, quibus multis illudit, omnes autem tentat, propius inueſtigemus. Sit igitur quartum caput. Quartum caput. Diabolum decem iis, maximè aſtutiis nixum proficientes adoriri, vt capiat, ſi poteſt, ſi non poteſt, vexet ſaltem, & perturbet.

Prima eſt, diabolum à tentandis hominibus etiam piis de induſtria aliquando deſiſtere: exiſtimans hac ſe ratione maius lucrum facere, quàm ſi eos tẽtationibus excitet à tepore, quo tenentur. Quod ſæpe docet Caſſianus, inprimis autem cùm narrat (id quod nos iam antè retulimus, ſed nunc etiam prætermitti non poteſt ſine culpa) imprudens ſcilicet factum ſenis illius, qui durus extiterat, & aſper aduerſus adoleſcentem monachum grauiter carnis tentatione vexatum. & vt dicebamus capite ſuperiore, cùm de poteſtate dæmonum imminuta differit, Prima. Collat. 2. cap. 13. Collat. 7. ca. 23

differit, eius diminutionis duas cauſſas adfert, quarum hęc vna eſt, vt non tentando dirius elidat.

2. Secunda eſt à S. Gregorio patefacta: *Maligni*, inquit, *ſpiritus eiſdem vitiis electos Christi athletas impugnant, quibus negligentes ſuperant.* hæc eò ſpectat, vt diligenter caueamus illa vitia, quibus aliquando dediti fuimus; nam vt in eadem recidamus, nobis facilius eſſe putat diabolus, nec fallitur. ſpectat & illud, vt intelligamus, diabolum quantumcunque occultet ſe ipſum, dum tentat, ſemper tamen vitioſum aliquid moliri, atque proponere.

Lib. 5 in primum Reg cap 13.

3. Tertia eſt. præparat diabolus animos, ad ſua, vt ita dicam, ſemina accipienda, immittendo in eos ſi poteſt, amorem rerum terrenarum, aut eos ad illum prouocando. eſt hoc idem ex S. Gregorio acceptum: *Dicunt*, ait Propheta, *animæ tuæ, incurnare vt tranſeamus, quia ſi hanc ad agenda vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis perſuaſionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant. hinc ergo colligere poſſumus, quantum à ſeculo actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus. verba quippe noſtra, cogitationes & opera plana ſunt, & humilia, quando ſunt ſecularia.*

Iſaia 51. Ibidem.

4. Quarta eſt. impugnat proficientes diabolus omnibus quidem vitiis pro occaſione, & tempore, in primis tamen iis, quibus humilitati, patientiæ, & charitati detrimentum maius affertur, maximè verò poſt actionis finē. Idem S. Gregorius exponens illa verba S. Pauli: *Vt non circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes eius*, huiuſmodi dicit eſſe cogitationes Satanæ, ſcilicet charitatem, humilitatem, patientiam, aliaſque ſimiles virtutes contrariis cogitationibus oppugnare. ſigillatim autem quomodo Satanas proficientem hoc genere tentationis vrgeat, explicat in hunc modum: *Callidus*, inquit, *hoſtis bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflammans, vt contumelias prior inferat, alterum prouocans, vt contumelias læſus reddat. Sed quia eius iam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra illum acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. vnde fit, vt tota ſe virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertuliſſe conſiderat. quem quia commouere in*

Homil. 7. in Ezech. 2. Corinth. 2.

Homil. 35. in Euangel.

re in ipſa iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedẽs in ſecreta cogitatione deceptionis tempus inquirit. & qui in publico bello perdidit, ad exhibẽdas occultè inſidias exardeſcit. quietis namq; iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit. cunctaque quæ ſibi illata ſunt, vehementer exaggerans, fuiſſe intolerabilia oſtendit, & quieſcentis animum tanto furore conturbat, vt plerumque vir patiens illa ſe æquanimiter toleraſſe, etiam poſt victoriam captiuus erubeſcat, ſeque non reddidiſſe contumelias doleat, & deteriora rependere, ſi occaſio detur, quærat. quibus iſti ſunt ſimiles, niſi his qui per fortitudinem in campo victores, ſed per negligentiam poſtmodum intra vrbis clauſtra capiuntur? quibus ſunt ſimiles, niſi quos irruens grauis languor à vita non ſubtrahit, ſed leuiter veniens recidiua febris occidit? Ille ergo veraciter patientiã ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadẽ retractans pertuliſſe ſe talia, exultat, ne bonũ patiẽtiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus cuſtoditur.

Alias diaboli inſidias quas inſtruit contra humilitatem, ſic deſcribit idem S. Gregorius: *Sæpe*, inquit, *malignus ſpiritus, vt bona deſtruat, quibus ante aduerſari non valuit, ad operantis mentem poſt peractam operationem venit, eamq; tacitis cogitationibus in quibuſdam ſui laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipſa, quàm ſint magna, quæ fecit. quæ dum per occultum tumorem apud ſemetipſam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Vnde per Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Et alibi: Quo pulchrior es, deſcende. anima enim vnde eſt pulchrior, inde deſcendit, quando ex virtutis decore, quo exaltari apud Deum debuit, ab eius gratia per elationẽ cadit. Quid ergo in his agendũ eſt? niſi vt malignus ſpiritus, cùm nobis ad eleuandam mentem, reducit bona, quæ egimus, nos ſemper ad memoriam mala noſtra reuocemus. quatenus & noſtra cognoſcamus eſſe, quæ peccando fecimus, & ſolius omnipotentis Dei munera, cùm peccata declinamus.* Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius periculum à Diabolo proficientibus imminere poſt opera bona, quæ faciunt, quàm vel antè, vel in ipſo operis progreſſu: vt proptereà cùm ea animo retractant, omnem aditum diaboli ſugge-

Lib. 7. Regiſtr. cap. 126.

Ezech. cap. 16

Ezech. cap. 32.

ſuggeſtionibus curent intercludere. eſt autẽ de aliis virtutibus eadem ratio, vt neceſſe non ſit, alia de illis exempla proferre.

5. Quinta aſtutia diaboli eſt ex S. Hieronymo & eodem S.
In Pſalm. 140. Gregorio accepta: *Diabolus*, ait S. Gregorius, *à minimis incipiẽs,*
Lib. 3. moral. cap. 16. *atque vſq; ad maiora perueniẽs, quaſi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerandó transfigit. quod intulit corpori ſancti Iob, idem contra animas ad earum perniciem machinatur, & eodem prorſus ordine. quare curandum eſt diligenter, ne vel minima rimula ad animæ receſſus diabolo pateat.* patet autem per venialia peccata, per quę irrumpens in animas hoſtis, mirum eſt, quas ſtrages bonarum cogitationum, & affectionum faciat.

6. Sexta aſtutia detegitur à multis, ſed in primis à S. Grego-
Lib. 32. moral. cap. 17. Serm. in Cant. 64. 2. Corinth. 11. Iob cap. 40. rio, & S. Bernardo, & eſt illa eadem, de qua Apoſtolus: *Ipſe enim Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis. hoſtis noſtri malitia,* inquit S. Gregorius, *tanta ſe arte palliat, vt plerunque antè deceptæ mentis culpas virtutes fingat. cartilago eius quaſi lamina ferrea. cartilago enim oſſis ſimilitudinem habet.* ex quo ſequitur in proficientis anima illa deceptio, quæ illuſio nominatur. *inde enim*, ait Sanctus, *quiſque expectat præmia, vnde dignus eſt æterna inuenire tormenta, plerunque enim in vlciſcendis vitiis crudelitas agitur, & iuſtitia putatur: atque immoderata ira iuſti zeli meritum creditur. plerunque diſſoluta remiſſio quaſi manſuetudo, ac pietas habetur, effuſio miſericordia; tenacia parcitas, pertinacia conſtantia, inconſtantia tractabilitas, timor incompetens humilitas, vocis ſuperbia libertas veri, loquendi procacitas veritatis defenſio, pigritia continentia, inquietudo ſpiritus vigilans ſolicitudo, incauta præcipitatio laudandi ſtudij feruor, accelerandi boni tarditas conſilium*, quorum omnium vberiorem explicationem, qui volet, apud ipſum ſanctum Gregorium leget.

Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam de-
1 riuentur, idem Sanctus latè docet. primum malum eſt, nullum ſenſum, ac ruborem habere tantarum culparum, quales ſunt prædictæ.

2 Secundum malum eſt difficultas emendationis, *Facilè enim*, ait, *culpa corrigitur, quæ & erubeſcitur, quia eſſe culpa ſentitur. quia*

quia itaq; error cùm virtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur cartilago eius quaſi lamina ferrea.

Tertium malum eſt obſtinatio. Behemoth enim iſte, quo ſub prætextu boni calliditatem ſuam fraudulentius exhibet, eò in culpa mentem durius tenet. 3.

Quartum malum eſt emendationis tarditas, ſi tamen emendantur aliquando. *Nonnunquam enim*, ait, *hi, qui viam ſanctitatis appetunt, in errorem lapſi tardius emendantur. rectum quippe æſtimant eſſe quod agunt, & ſicut excolendæ virtuti, ſic vitio perſeuerantiam iungunt. Vnde benè Hieremias cùm diceret, candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo Sapphiro pulchriores, denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis, illico adiunxit, adhæſit cutis eorum oſſibus, aruit, & facta eſt quaſi lignū.* quorum verborum diuinam planè explicationem ibidem ad hoc propoſitum ſanctus Papa perſequitur. 4. Thren. 4.

S. Bernardus: *Proficientium*, inquit, *ſanctioribus ſtudiis minimè quidem ſe ſe opponere contraria virtutes apertè audent, ſed ſolent ex occulto inſidiari quaſi quadam fraudulenta vulpecula: ſpecie quidem virtutes, re autem vitia.* ponit autem ibidem varios multorum caſus. primus eſt eorum, qui cùm benè proficerent in vocatione, in qua extra ſeculum à Domino poſiti fuerant, ſtudio lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam ſunt reuerſi. *It*, inquit, *is, & perit miſer, non tàm exul ad patriam, quàm canis reuerſus ad vomitum. & ſe perdidit infelix, & ſuorum acquiſiuit neminem. en vna vulpecula.* Primus caſus.

Secundus caſus cuiuſpiam proficientis item, qui minimè vocatus ad concionandi munus, incenditur tamen deſiderio illud obeundi, vt multorum aliorum ſaluti, non ſuæ tantùm conſulat. *Hæc eſt altera vulpes. quia*, inquit, *monachi officium eſt non docere, ſed lugere, & publicè prædicare nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec non miſſo licet.* Secundus caſus.

Tertius caſus eſt eius, qui ad cœnobiticam vitam in monaſterium ingreſſus, inde ſe educi amore ſolitudinis permittit, cum magno vitæ, & conſcientiæ hominis detrimento. S. Gregorius Tertius caſus.

gorius indicat ibidem, huiuſmodi hominibus ſaluberrimum remedium afferri poſſe, ſi à maioribus, ſi quos habent, eorum voluntates frangantur. S. Bernardus, cui etiã conſentit S. Gregorius, adfirmat remediũ opportunius inueniri nullum tanto malo, quàm ſi fraus diaboli ſemel patefiat. hoc eſt enim, quod ait Salomon: *Capite vulpes paruulas, quæ demoliũtur vineas. iubet,* inquit, *deprehendi, conuinci, prodi. alia vitia quæ apertè ſe ingerunt,* *coërcenda ſunt, hæ verò ſubtiles hoſtis aſtutiæ, vt declinentur, ſatis eſt, ſi cognoſcantur. quis enim niſi demens comperta decipula ſciens, & prudens pedem mittit in illam?* modus autem cognoſcendi eſt conſilium Scripturarum, ſanctorum Patrum, & ſpiritualium magiſtrorum. ad conſiliũ porrò impellit animi demiſſio ſancto amori coniuncta, humilis oratio adiuuat, maximè verò nulla de ſe exiſtimatio.

Cantic. 2.

7. Septima aſtutia eſt ex eodem S. Gregorio petita. ait enim (& nos retulimus extremo cap. 27. huius libri) diabolum maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitiis naturæ ipſius conuenientibus. ſunt enim hi veluti ſtipendiarij eius ſatellites, eò magis idonei ad quaſlibet hoſtis ſuggeſtiones, & quaſi mandata ad animum hominis perferenda, quò ſunt illis magis familiares, & intimi. quare Prophetæ dictum memoria repetendum, & re ipſa perficiendum eſt: *Solicitè cuſtodi te ab ea, quæ dormit in ſinu tuo.* Lege D. Bernardum.

Mich. 7.
Serm. 3. de 7. panibus.

8. Octaua aſtutia eſt. *Diabolus*, ait S. Gregorius, *ſi vſque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus ſubrepens nocet, vt cùm turbare bona mentis agnoſcitur, ea quaſi funditus abſtuliſſe videatur.* Scopus igitur diaboli eſt, ſi poteſt ad peccandum hominem deducere. ſi id non poteſt, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & ſuſpicionem peccati, quæ ſcrupulus dicitur, in proficiente generare.

Lib. 2. moral. cap. 25.

Quatuor autem ſunt affectiones, quas potiſſimùm ſuſcitat diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodem S. Gregorio alibi numerantur. Primò: Rerum deſideria, vt affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus

Lib. 10. Regiſt. ep. 38. ind.

bus quia occaſiones ſint aut peccati, aut teporis, nos carere, neceſſe eſt. Secundò: Terrores. ſpectris enim obiectis animum concutit, aut certè difficultatem longi itineris, & arctæ viæ, quæ ducit ad ſalutem, proponit, vt terreat. Tertiò: Blandimenta. nam vel nobis in mentem reuocat antiquas, & contemptas voluptates, vel nouarum delectationum etiam ſpiritualium ſpecie animum detinet. Quartò: Seductiones. ſeducere autem conatur diabolus ſuadendo, vt à bono propoſito tanquam intempeſtiuè aut temerè inito declinemus, vel in maius bonum illud conuertamus. his quædam ſimilia habet S. Bernardus in Pſalmum, Qui habitat, &c. *Secundò.* *Tertiò.* *Quartò.* *Serm. 14. in fine.*

9. Nona diaboli aſtutia eſt, vt ſi ſuas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non poſſit, nec efficere, vt bonas, quas iam conceperamus, abiiciamus, ipſas ſaltem, quę bonæ ſunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem noſtri nimium, quippe qui ij ſimus, qui ſeriò, & conſtanter ſuſceptas ſemel cogitationes, retineamus, vel inanē gloriam, quod eadem noſtra cogitata præclara ſint, nec omnibus communia. hoc idem obſeruandum monuit S. Gregorius. *Hoſtis*, inquit, *callidus cùm graues cogitationes in corde conſpicit, ſubintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit*: (hæc complacentia vulgo dicitur) *& dum motus cordis ſimplices videt, ſubtilia inuentionum acumina oſtendit, vt dum laus de ſubtilitate quæritur, puritatis ſimplicitas amittatur.* Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique ſuggeſtioni reſiſtit, turbat certè nonnihil eiuſdem animum. qui ſcopus erat aſtutiæ ſuperioris. *Lib. 2. Moral. cap. 25.*

10. Decima diaboli aſtutia eſt in animum hominis per ſenſum, & ſenſus appetitum irrepere. quod magnoperè quærit diabolus. nam animo dominari ipſe non poteſt, præſertim voluntati, ſine cuius conſenſu nullum peccatū ab homine committitur. quare adminiſtros fraudis ſuæ deſignat primùm, deinde etiam capit, & conciliat ſibi, vt poteſt. hi autem præcipuè ſunt phantaſia, & appetitus ſentiens. phantaſiam agitat ima-

 ginibus,

ginibus, & ſpeciebus, quæ cum ſanguine, ſpirituque mouentur, quibus intellectui tenebras obducit. idque vel dormientibus, vel vigilantibus nobis. quare reperiuntur etiam ſomnia fraudulenta, vtpotè diabolica, quod ſæpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium ſomniis perſimiles, quas ſæpenumerò opera diaboli commoueri, & formari nullus ſanctorum Doctorum dubitat, & affirmat S. Auguſtinus, & S. Gregorius.

Epiſt. 115. & lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 22.

Quare caueant ſibi qui calore ſanguinis feruefcentem conſtitutionem corporis nacti ſunt, iis enim facilius illudit Diabolus, quàm tardioribus, & frigidioribus. & mirum eſt quàm multa ipſi etiam vigiles ſomnia fingant ſibi, & quàm multa ſibi perſuadeant vera eſſe, quæ plerunq; veriſimilia, aut etiam falſa ſunt. appetitum autem ſenſus concitat diabolus motione cordis, & ſpirituum agitatione, qua eum iis perturbationibus complet, quæ motionibus illis affines ſunt. proficiens igitur acutè diſcernat oportet idola phantaſiæ, & cordis ſui motiones. Dei enim gratia adiutus id poteſt: nec id ſolũ, ſed & imagines illas inanes abigere, & has motiones comprimere, atque ſedare.

Rom. 8.

Quare ſi à concupiſcentia propter eandem cauſſam, cùm tamen ea nobis innata ſit: *Nihil damnationis eſt iis, qui ſunt in* CHRISTO IESV, vt ait Apoſtolus, propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamque coërcent, cur damnationem timeamus ab iis, quæ nobis contradicentibus, & inuitis ſuſcitat Diabolus in ſenſibus noſtris? timeant illi, qui non ſolùm ad hunc primum congreſſum diabolum admittunt, ſed eius ſuggeſtiones, & affectiones omnes imbibunt auidè, & arripiunt. de quibus ſcriptum eſt apud S. Auguſtinum: *Falſus mediator, id eſt, diabolus non traiicit ad ſuperiora, ſed potius obſidens intercludit viam per affectus, quos tanto maligniores, quanto ſuperbiores ſuæ ſocietati inſpirat. qui nempe affectus non poſſunt ad euolandum pennas nutrire virtutum, ſed potius ad demergendum pondera exaggerare vitiorum, tantò grauius animæ ruituræ, quantò ſibi videtur euecta ſublimius.*

Lib. 4. de Trinit. cap. 12.

Quibus autem indiciis hæ diaboli præſtigiæ inueſtigentur, pòſt

poſt docebimus. nunc illud tantùm monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, vt hęc aſtutia diaboli diligenter obſeruetur in eorũ gratiam, qui viſis abundant, ſiue viri, ſiue fœminæ ſint. *Caiet.2.2.q.10. art.2.*

Qua demùm calliditate ſe Diabolus in intimum proficientis animum inſinuare conetur.

CAPVT XXXV.

FRAVDES diabolicæ, de quibus hactenus ex patrum ſententia diſſeruimus, aduerſarij ſcopum magna ex parte aperiunt. nunc explicandus eſt ex iiſdem patribus modus, ſeu ratio, quam ſequitur Diabolus, cùm ad virum iuſtum cominus accedit. ſitque hoc poſtremum caput ad eius dolos pertinens.

Aſſerunt igitur ſancti Patres, initio Diabolum præſtolari tempus, quo otio aliquo etiam modico diſtentam animam videt: *Si ſemel animam*, ait S. Bernardus, *ſpiritu dormitante peruaſerit, deſcenderit in viſcera cordis, &c.* Et S. Gregorius: *Quietis tempore ad victoris animum redit*. Ob id ſancti viri non minus bellum otio, quàm Satanæ indicunt. legantur quæ habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non ſolùm monet, vt otium vitent, ſed docet etiam quibus in rebus ad illud fugandum occupari vtiliter debeant: *Quæris*, inquit, *quid agas, vel in quo te occupes? primum extra quotidianum orationum ſacrificium, vel lectionis ſtudium, quotidianæ diſcuſſioni conſcientiæ, emẽdationi, morum compoſitioni pars ſua diei neganda non eſt: deinde operandum eſt aliquid manibus, quod iniungitur, non tàm quod animum delectando ad horam detineat, quàm quod ſpiritualibus ſtudiis delectationem conſeruet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non reſoluatur.* *Quintũ caput.* *Ser.63. in Cãt* *Homil.35.in Euang.*

Quanquam verò diabolus otij tempus expectat, vt tentet, non ideò tamen vigilantibus, & diligentibus parcit. cùm enim ſibi per otium non aperiri aditum in hominis mentem aduertit, obſeruat ſi quæ ſit pars, quæ vel in internis, vel in externis

ſenſibus minus diligenter cuſtodiatur, & in eam repentè inuolat: *Quãtum ſe*, inquit S. Gregorius, *aduerſarius noſter ex omni parte præcaueri cognoſcit, tanto per occulta quærit irrumpere, & repugnantem ſibi callida arte noſcitur decipere. quoties quod non per oculos, per aures, per phantaſiam, per commemorationem rerum alieniſſimarum obtinet? quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilantibus extorquet, conſtitutis nobis inter vigiliam, & ſomnum ſenſim obtrudit, & impetrat?*

Lib. 9. Regiſtri, cap. 8.

Porrò modus proximè ſe in animum hominis inſinuandi, & eum paulatim ſibi conciliandi, ſi credimus S. Gregorio, diabolo familiaris eſt per voluptates potius, quàm per terrores. voluptates autem hîc nomino quaſcunque animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas. ſic autem ſcribit S. Pater in illa Iob verba: *Oſſa eius, ſicut fiſtulæ æris. quippe fiſtulæ*, ait, *ſonoris aptari cantibus ſolent, quæ admotæ auribus dum blandum carmen ſubtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce eſt, quod in auribus ſonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, ſenſus ab ſtatu ſuæ fortitudinis eneruatur. Ita quoque aſtuta eius conſilia dum quaſi blanda prouiſione conſulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia reſonant, ad noxia inclinant.*

Lib. 32. moral. cap. 17.

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primùm quidem contrectando affectus quoſdam animæ, eoſque variis ſuggeſtionibus verſando, vt exploret, quo eorum quiſque ſit ad vitium procliuior, ad ſimilitudinem eius, qui cytharæ chordas prætentans manu, admota aure quis cuiuſq; ſonus ſit, diligenter obſeruat. Sic enim ait S. Gregorius: *Dum laudat cor de inteſtina rectitudine, inueſtigat callidè, vbi ſubruat in prauitate.* Et quia eiuſmodi affectus propterea quod facilè deprauantur, ſunt veluti eſca apta ad arripiendum ignem tentationis diabolicæ, propter ſimilitudinem corruptionis, quæ illis eſt cum ipſa tentatione, S. Auguſtinus, de diabolo diſſerens ait: *Non ſeducit ille, aut trahit aliquem, niſi quem inuenerit ex aliqua parte iam ſimilem ſibi. Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupiditas*

Lib. 32. moral. cap. 17.

De diuerſis ſer. 20. cap. 11.

ditas aperit ianuam intrāti ſuggeſtioni diaboli. inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illum inuenit timere: monet, vt adipiſcatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & cupiditatis intrat. claude illas, & imples illud Apoſtoli, non detis locum diabolo. Huiuſmodi affectus illi ſunt vt plurimùm, qui prædominium aliquod ſuper alios obtinent, qualis eſt ira in iracūdis, mœror in triſtibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna conſuetudine obduruimus: denique perturbationes quæcunque immoderatæ, quas pro tempore nobis ineſſe, diabolo compertum eſt. *Epheſ.4.*

Deinde eaſdem voluptates ſuſcitat diabolus per ſe eas animo repræſentando, prout vitium ipſum comitantur, vna quæque ſuum. neque enim vitium perſequeretur homo, ſi iucundum non videretur, & commodum. quod copioſè oſtendit quomodo fiat S. Gregorius in illa verba Iob: *Dulcis fuit glareis cocyti. aliis,* inquit, *guſtum ſuæ dulcedinis per ſuperbiam, aliis per auaritiam, aliis per inuidiam, aliis per fallaciam, aliis per luxuriam, porrigit. & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quaſi tot ſua dulcedinis potus propinat. nam cùm aliquid ſuperbum in mentem perſuadet, fit dulce quod dicit, quia videri prælatus cæteris hominibus peruerſus appetit,* & cætera. *Lib.15.moral. cap.37. Cap.21.*

Sed quia *fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum*, vt ſcriptura teſtatur, & proficientibus hæc ſatietatem potius, & faſtidium adferunt quā deſiderium, iis ſuggerere conſueuit diabolus, vitia quidem, ſed ſpecie virtutis, & vtilitatis conueſtita, eaque vtilitate eos allicere, & demulcere. ſic habet idem S. Gregorius alibi: *Behemoth iſte magnoperè ad exequendam deceptionem ſatagit, vt dum peruerſitatis ſuæ conſilium quaſi vtile oſtēdit, ſuauiter valeat ſonare, quod dicit: quatenus & oſtenſa vtilitate mentem mulceat, & abſconſa iniquitate corrumpat.* Superiori porrò loco Sanctus idem habet hoc dictum memoria dignum: *Dulcis,* inquit, *fuit glareis cocyti, quia amarus electis, & ſuauis eſt reprobis. illos enim ſolummodo ſuis delectationibus paſcit, quos quotidianis lapſibus ad gemitum* (videlicet inferni, in quo eſt gemitus, & ſtridor) *impellit.* Quib⁹ verbis hæc, ni fallor, ſentētia ſubeſt. electos tentationib⁹ *Prou.1. Lib.32.moral. cap.17.*

hiſce

hiſce voluptariis non capi, ſed obſiſtere illis potius, & eas auerſari, non aliter quàm ſi iniucundæ eſſent, & amaræ: nec ſolùm illas, quæ primo aſpectu vitioſitatem ſuam præſeferunt, & oſtentant, ſed etiam illas, quæ cùm vitia ſint, virtutis tamen, & vtilitatis ſpiritualis imaginem referunt. id autem euenit non ingenij ſubtilitate, aut alia qualibet hominis induſtria, ſed Dei gratia, & munere ſingulari, quo ſolet Deus optimus, & liberaliſſimus hominũ benè viuentium, ſibiq; amore charitatis deuinctorum animos cumulare. de quo dono idem S. Pater alio

Lib. 4. dialog. cap. 48.

loco ſic ſcribit: *Sancti viri inter illuſiones, atq; reuelationes ipſas viſionũ voces, aut imagines quodam intimo ſapore diſcernunt, vt ſciant vel quid à bono ſpiritu percipiant, vel quid ab illuſore patiantur.* De quo etiam S. Auguſtinus in libris confeſſionum.

Lib. 6. Confeſſ. cap. 13.

Repulſus à proficiente Diabolus, vel aduocat alium quaſi auxiliarium militem, qui ſibi in tentando Vicarius ſuccedat, quod

Coll. 7. cap. 19.

adfirmat Caſſianus, aliquando fieri; vel vt S. Gregorius eſt auctor, abſcedit quidem, ſed rediturus: *Sæpe antiquus hoſtis*, inquit, *poſtquam menti noſtræ tentationum certamen inflixerit, ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat, ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit, repentè rediens, facilius inopinatus irrumpat.* Idcirco ſit ſemper in ſpeculis proficiens, obſeruetque ſe diligenter, & ſimul quid diabolus meditetur, cùm nihil gerit. nec vnquam diſciplinæ internæ, & virtutum perfectarum vſum dimittat, vt illi nullo tempore improuiſus, ac repentinus accidat aduentus diaboli.

Quomodo gerere ſe debeat proficiens in Diaboli tentationibus.

CAPVT XXXVI.

DIXIMVS ſanè iam multa de ratione ineundi certaminis cum diabolo ſuperioribus capitibus, ſunt tamen ea miſta iis, quæ de tẽtationibus traduntur. vt non inutile propterea futurum ſit, ſi ſeparatim quæ dicunt

dicunt de eadem ipſa dimicandi ratione patres, in medium adducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fidei quidem ante omnia: Cui, inquit S. Petrus, *reſiſtite fortes in fide.* Præcipuè verò quia hoc in primis diabolo propoſitum eſt, vt fidei vires in proficiente debilitet. neque enim ſibi ipſe diſſimilis eſt. primos quippe parentes hoc exordio deduxit in fraudem. perſuaſit enim falſum eſſe id, quod interminabatur, qui non mentitur Deus, morituros eos, ſi pomum vetitum deguſtaſſent: *Nequaquam*, inquit, *morte moriemini, ſed eritis ſicut dij, ſcientes bonum, & malum.* Denique ait S. Gregorius: *Quod in paradiſo egit, hoc quotidie antiquus hoſtis agere non deſiſtit. verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atq; in eis ficta promiſſionis ſuæ blandimenta radicare. quotidie quod Deus minatur, leuigat, & ad hoc credendum quod falſum promittit, inuitat.* Quare & fortes ſimus oportet, & diuinæ ſcripturæ ſententiis, quibus ille aliquādo abutitur ad noſtrā perniciem, nos ipſi vtamur ad eum à nobis fugandum. quemadmodum fecit Dominus, cùm ad eum tentandum acceſſit Satanas. *1. Pet. 5.* *Geneſ. 3.* *Lib. 24. mor. cap. 5.*

Sunt enim ſcripturæ ſacræ verba (quod de pſalmis præſertim dicunt plerique omnes patres) incantamenta quædam diuina, quibus nō ſolùm abigitur dæmon, ſed quaſi in ſtuporem vertitur. hoc armorum genere vtiliter ſemper vtimur, maximè verò aduerſus illas tentationes: Quid ſi non ſim prædeſtinatus? *At ſine pœnitentia ſunt dona Dei, & vocatio.* Et: *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis.* Quot ante me hoc iter ingreſſi, vel declinarunt, vel ceciderunt? at quot contrà vſque ad viç terminum peruenerūt? *Vidi*, inquit, *turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Quî fieri poteſt vt continentiam vſq; ad vitç finem retineam? crux etiam grauis eſt, arcta via ſalutis, anguſta vitæ porta, ego verò infelix homo malæ conſuetudinis, & peccatorum magnorum pondere oppreſſus. At: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos, tollite iugum meum ſuper vos.* Denique quis fide iubet me perſeueraturum? *Ego*, inquit Dominus, *non te deſeram, neq; derelinquam.* Et: *Eſto fidelis vſq; ad mortem.* *Rom. 11.* *1. Cor. 5.* *Apoc. 7.* *Matth. 11.* *Hebr. 13.* *Apoc. 2.*

Proxima fidei ſpes eſt, quam in proficiente magnam eſſe oportet. hanc autem alunt, & augent multa. diabolus enim nihil aduerſus hominem molitur, aut agit, niſi fiat ei à Deo poteſtas. quod latè probant multa, ſed in primis illud, quod in Euangelio narratur, ne in porcos quidem eum ingredi potuiſſe, niſi permiſſum. legatur S. Gregorius, & alij. & Deus Pater eſt, nec plus mali quàm ferre poſſimus, nobis permittit à Diabolo adferri. quæ cauſſa fuit, vt multi ſancti viri non ſolùm diaboli congreſſum non pertimuerint, ſed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; aggredientem verò glorioſè vicerint, & fugarint turpiter.

Luc. 8. Lib. 2. moral. cap 6.

Quare cogitet proficiens, pro ſe quidem certare ſe, magis autem Deum, ſuperoſque omnes, qui ſpectatores pugnæ non modò, ſed adiutores etiam ſunt. hoc eſt enim quod ait Apoſtolus: *Spectaculum facti ſumus Angelis.* Et quod ſcribit Dauid, *Cum ipſo ſum in tribulatione.* qui etiam diuino planè artificio inſidias diaboli in hominis emolumenta contra omnem illius voluntatem conuertit: *Apoſtatæ Angeli,* ait S. Gregorius, *peruerſa voluntas eſt, ſed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipſe quoque eius inſidiæ vtilitati bonorum ſeruiant, quos purgant, dum tentant.*

1. Cor. 4. Pſalm. 90. Lib. 16. moral. cap. 18.

Accedit ad ſpem hanc corroborandam illa conſideratio. hominem iuſtum diabolo quantumcunq; ſuperbo, & violento dignitate, & viribus ſupernaturalibus ſuperiorem eſſe, fido nimirum, gratia, aliiſque virtutibus omnibus, quarum in diabolo ne ſcintillula quidem reperitur, quamuis ſit in Dæmone natura præſtantior: *Natura,* inquit S. Gregorius, *viribus ſuperat diabolus humana omnia, licet ſanctis hominibus meritorum ſuorū deiectione ſubiaceat. vnde & eiſdem ſanctis contra eum decertantibus eo retributionis ſuæ meritum creſcit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quaſi iure ſe hominibus ſupereſſe gloriatur.* Cuius tamen naturæ vi, & ſubtilitate nunquam tentando eò vſque pertingit, vt ſi nolit homo, ad cor pertineat, extorqueatque ab inuito conſenſum. vt propterea quaſi foris vagari ab eodem ſancto Gregorio deſcribatur, quia videlicet, etſi virtutem mentis plerun-

Lib. 34. moral. cap. 7. Lib. 2. moral. cap. 25.

plerunque turbat, eo ipſo foris eſt, quia reſiſtente domino, vſque ad interitum bonorum corda non vulnerat. præterquam quod extra etiam vagari eum, neceſſe eſt, quandiu cordis noſtri cogitationes quas minimè cernit, aliunde non didicerit. nec verò hominem deiicit, ac ſternit, niſi prius bonis cogitationibus exuat. quæ ſententia fuit magni illius Antonij apud Caſſianum: *Nullatenus enim*, aiebat, *poſſe dæmonem mentem cuiuſquam, vel corpus inuadere, nec habere facultatem cuiuſlibet animam penitus irruendi, niſi eam primò deſtituerit omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpirituali contemplatione vacuam, nudamq; reddiderit.* Id autem qua ratione conſequi vnquam poterit, ſi nos ipſi noſtri proditores prius facti, quæ intus ſunt non aperuerimus, ſimulque aditum dederimus, quoad cor ipſum penetrare queat? quanquam tunc etiam *intrare quidem mentes iuſtorum poteſt*, inquit S. Gregorius, *ſed in eis morari non poteſt.* quia licet illicita ſuggerere poſſit, & tentationibus mentem fatigare, reſiſtente diuino adiutorio præualere non poteſt. & S. Chryſoſtomus eſt auctor, nos ne ad luctam quidem cum diabolo cogi, niſi per ſocordiam, nam virtute gratiæ poſſumus *calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones.* Coll. 8. cap. 19. Lib. 27. moral. cap. 17. Homil 22 in epiſt. ad Epheſ.

Sed fidem, ſpemque ſequatur oratio: *Fortiores*, inquit ſanctus Chryſoſtomus, *nos tentamenta faciunt, perſuadentq; familiariſſimos Deo fieri. qui enim imminere ſibi cernit inimicum, maiori ad illum currit deſiderio, qui ſe tueri poſſit. ita ferè infantes pueri cũ quid horrendum viderint, ad matrum ſinus, protinus fugiunt, illarumq; prandẽtes veſtes, eis ſe tuentur, & protegunt, atq; ita vt ſæpius retrahentibus plurimis inde auelli non poſſint. & tu idem cum Deo facito. Videntes ſe filij Iſrael in arcto poſitos abſconderunt ſe.* Quo loco ſanctus Gregorius: *Blanda & læta nobis appetenda aduerſarius ſuggerit, qui nunquam melius vincitur, quàm ſi tentati ad deuota orationis lamenta curramus.* Legatur Caſſianus, qui commendans orationis vim, perſuadet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoque verſiculo vtamur in primis: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* Hunc enim aduerſus tentationes mirum quiddam valere ſignificans ait: *Hic verſiculus omnibus infe-* Lib. de prouidentia Dei. 1. Reg. 13. Coll. 10. cap. 3. Pſalm. 69.

ſtatione dæmonum laborantibus inexpugnabilis murus eſt, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus.

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens conſtãtiam, atque patientiam, perſeueretque viriliter reſiſtendo, ita vt ne latum quidem vnguem diabolo vnquam concedat. Si quidem ſcribit S. Gregorius, *cum diabolicis anima ſubeſſe ſuaſionibus cœperit, quantò ſe hoſti callido crebrius ſubiicit, tantò eum ſibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo reſiſtere valeat, cui in vno ſui oblita aſſenſum præſtat.* S. autem Baſilius monet, non ſolùm nos conſtantes eſſe debere, & fortes in iis, quæ ſola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, ſed etiam in illis, quæ indigent præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanas impedire aliquando poteſt, vt ait Apoſtolus, accidiſſe ſibi cùm ſcribit Theſſalonicenſibus. & imitandus tũc maximè eſt idem S. Paulus, qui cùm Romam ſæpe petere decreuiſſet, & prohibitus eſſet, vt ipſe faſſus eſt, tamen eatenus in ea voluntate permanere non deſtitit, quoad etiam effecit, quod ſtatuerat. ꝙ etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantiæ ſancti Iob.

In Pſalm. 3. Pœnitent. *Reg. breu. cap. 275.* *1. Theſſal. 2.* *Rom. 1.*

Denique in hoc tam graui, perículoſoq; conflictu, eſt valdè neceſſaria proficienti ſpiritualis prudentia. nam diabolus, vt auctor eſt S. Auguſtinus, *magis timendus eſt, cùm fallit, quàm cum ſæuit.* infinitæ enim ſunt eius aſtutiæ, nec mortalium quiſpiam inuentus eſt vnquam, qui eas explicare, aut recenſere potuerit. Ob id contra Serpentis tortuoſos anfractus proponit dominus ſerpentis item prudentiam, ſed cum chriſtiana ſimplicitate coniunctam. quamquam prudentia hæc nõ tam quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirit, quàm quid nos ipſi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueemur.

In Pſalm. 39. *Matth. 10.*

Huius igitur prudentiæ duæ ſunt præcipuè partes: prior eſt diſpicere ſeipſum diligentiſſimè, quatenus ſe proficiens cognoſcat, & penitus introſpiciat. cognoſcet autem non ſolùm ſi intellexerit, qualis ſtatus eius ſit, quoad illa quæ diximus omnibus communia, amorem proprium, pronitatem ad malum,

Prior pars ſpirit. prud.

fomi-

fomitem, paſſiones, habitus vitioſos, ſed multò magis quod pertinet ad proprias, & ſingulares propenſiones, eas inueſtigando accuratè, ſiue ex naturæ, ſiue ex prauo conſuetudinis habitu promanent. quod inprimis à Deo flagitandum eſt aſſidua precum contentione. donum enim ipſius eſt.

Deinde ad eandem rem vnicuique conferet, quæ ſequuntur aduertere. prmùm quibus in rebus olim vel imprudentia, 1.
vel vitio frequentius lapſus ſit: quæ illi occaſiones, quæ conſuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutem magis, quæ obfuerint ad perniciem.

Deinde quibus in culpis, prolapſionibus, debilitatibus hactenus ſæpius notatus, & accuſatus fuerit ab amicis. in quibus nam rebus, actionibuſuè apud alios magis offenderit. quid ſentiant homines de ſe, quid taciti loquantur. qui illum amant, quid in eo deſiderare ſe dicant eo præſertim abſente (quanquam & ab inimicis vtilitas etiam in hoc genere non parua percipitur) vix enim fieri poteſt, vt verum non ſit aliqua ſaltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dictitant. in ſumma prudenter dixit S. Gregorius: *Ex anteacta vita ſe quiſq. inueniat.* quid ipſe præterea in ſui ſimilibus hominibus optet. quæ enim nos minus probamus in aliis, eadem ſi ſint in nobis, aliis diſplicere, conſentaneum eſt. 2. *Prima part. Paſtoral. cap. 9.*

Poſtremò, quis ipſe ſibi videatur, cum defixa in vnũ Deum mente ſe ipſum coram Deo recognoſcit, & contemplatur. cùm Chriſti Domini res geſtas, mores, vitam, & mortem meditatur, cùm ſe ipſum viris ſanctis comparat, aut etiam mortalibus prudentibus, & vitæ ſanctitate claris, cùm ſcripturas, libroſque ſacros, & pios lectitans, ſe quaſi in ſpeculo quis ſit, intuetur, ſine vlla erroris, aut amoris proprij nebula. omnem enim obſcuritatem, & dubitationem tollit tam magna, certaque lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget. nec fieri poteſt, vt veriſſimum non ſit, nos tales eſſe, quales tam multis conſentientibus teſtibus, immò etiam noſtrę met conſcientiæ tacita confeſſione, eſſe conuincimur. 3.

Poſterior prudentiæ pars pertinet ad pręcipuum illud eius *Poſterior pars*

officium, quo illa in omnes animi, corporiſque vires imperi-um gerens, ea efficacitate voluntati imperat eligere, quæ ad finem proficienti propoſitum neceſſaria ſunt, vt voluntas non poſſit non arripere, mordicuſque tenere remedia, quæ opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coërcendas, quas vitioſitatis alicuius labe aſperſas eadem prudentia docente, proficiens in ſe ipſo antè deprehenderit.

Collat. 5. cap. 16. Quod autem vitium in primis impugnandum ſit, ſapienter docet Caſſianus. cuius ſunt hæc verba: *Ita nobis*, inquit, *aduerſus vitia corripienda ſunt prælia, vt vnuſquiſq; vitium, quo maximè infeſtatur, explorãs aduerſus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac ſolicitudinem erga illius impugnationem; obſeruationemq; defigens, aduerſus illud quotidiana dirigens ſpicula, contra illud cunctis momentis cordis ſuſpiria, crebraq; gemituum tela contorquẽs, aduerſus illud vigiliarum labores ac meditationes ſui cordis impendens, indeſinentes quoq; orationum fontes ad Dominum fundens.* Et paulò pòſt: *Cumq; ſe ab ea paſſione ſenſerit abſolutũ, rurſum latebras ſui cordis ſimili intentione perluſtret, & excipiat ſibi, quam inter reliquas perſpexerit diriorem, atq; aduerſus eam ſpecialius ſpiritus arma commoueat, & ita ſemper validioribus ſuperatis celerem de reſiduis habebit, facilemq; victoriam, vt fieri ſolet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis congredi beſtiis præmiorum contemplatione conſueuerunt, quod ſpectaculi genus vulgò pancarpum nuncupatur. hi inquam feras quaſcunq; fortiores robore, vel feritatis rabie conſpexerint diriores, aduerſus eas primæ congreſſionis certamen arripiũt, quibus extinctis reliquas, quæ minus terribiles, minuſque vehementes ſunt, exitu faciliori proſternunt.*

Collat. 19. cap. 16. Aſſerit autem idem Caſſianus (id quod ad prouidentiam pertinet quæ prudentiæ pars eſt, & qua prouidentes imminentia mala aduerſus ea nos armamus) vt cùm irritationũ fomes, atque materia ab hominibus non poſſit exurgere, earundem incitamenta de induſtria retractemus, vt aduerſus ea iugi cogitationum colluctatione pugnantibus nobis medela promptior conferatur. hoc autem ait contra omnia vitia opportunum eſſe præludium. animi enim prouiſio, & præparatio mul-

tum

tum poteſt ad retardandum omnem impetum tentationum, quæ à vitiis, & affectionibus prauis ſubinde concitantur. periculoſum tamen eſſe ægrotis adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra ſpiritum fornicationis,cuius nefas eſt, vel tenuiſſimam cogitationem admittere,niſi viris cōſumatiſſimis, qui ſuper hac paſſione ſe ſimiliter probare poſſunt.

Hoc monitum Caſſiani dupliciter accipi poteſt. vno modo vt comparemus nos ipſos ad reſiſtendum vitiis, & occaſionibus,etiamſi præſentes non ſint,renouando nimirum propoſitum iam firmatum Deo fideliter ſeruiendi,& ob id eas cogitationes ſuſcipiendo,& in memoriam adducendo,quę ad id neceſſariæ ſunt,& hoc quidem vtiliſſimum eſt. eſt enim Spiritus ſancti præceptum; *Prepara animam tuam ad tentationem, & in die bonorum ne immemor ſis malorum.* 1. Eccleſiaſt. 2. Eccleſiaſt. 11.

Altero modo vt de induſtria fingamus animo, nos in acie ac pugna verſari,habereque qui nos,verbi gratia, contumelia afficiant,cædant, aliaque faciant, quibus viriliter nobis repugnandum ſit, reque ipſa cogitatione repugnemus exardeſcentes etiam animo, vt beneuolentia aduerſus virtutes, ſic odio, & ira aduerſus vitia. quod pręlium eſt phantaſiæ.& in hoc certamen nonniſi valdè cautè deſcendendum eſt. ſi quidem cogitatio vehemens,qualis ea tunc eſſet,ſenſim titillat,& mouet affectum,concitatque animum, vt ad libidinem, ſi libidinoſa eſt,ſic ad iram,odium, mœrorem, & alias huiuſmodi affectiones, quibus illa cognata eſt, & affinis. quare monent Theologi, delectationem moroſam non ſolùm cauendam in libidinis,ſed in omniū aliorū vitiorum materia, vt in eſculētis, poculentis, in iniuriis,offenſionibus,in adulationibus,blāditiis, laudationibus etiam iuſtis, in curioſis adinuētis, & ingenioſè tractatis,& innumeris aliis in rebus, in quibus ſi non ita turpiter,vt in obſcœnis labimur,labimur tamen animo grauiter, ſi cogitationem vel non abigamus ſubitò, vel quod eſt difficilius, non ita ſuſtineamus, vt appetitum non attingat. 2.

Deum in tentationibus adeſſe dimicantibus, & multis, magniſq́; præſidiis, ac præſertim diuinis conſolationibus illis ſuppetias ferre.

CAPVT XXXVII.

IN tentationibus patienter ferendis, & fortiter propulſandis nemo dubitat, proficienti præſentem eſſe opem Dei, ſine quo nihil boni facere, nec cogitare poſſumus. viris autem ſanctis id etiam eſt exploratius, quò de ſe demiſſius ſentiunt, & quotidie experiuntur diuino præſidio tentationis tempore ſe non ſolùm munitos, ſed tutos eſſe. *Foris*, inquit Apoſtolus, *pugnæ, intus timores. ſed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus.* propter quod gratias agens ait: *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri IESV CHRISTI, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* immò Deum eſſe, qui hominem gratię, & virium propriarum ponderibus examinans, ſtatuit quatenus progredi in tentatione poſſit, indicat idem Apoſtolus cùm ait: *Non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis.*

2. Corinth. 7.
2. Corinth. 1.
1. Corinth. 10.

Adeſt autem Deus iis, qui tentantur, auxilio gratiæ ſuæ, qua mentem eorum illuſtrat, vt videant tentationes Satanæ, eiuſque inſidias detegant, vt non circumueniantur ab eo. adeſt ad ſpem excitando, quia *momentaneum, & leue eſt tribulationis noſtræ pondus.* adeſt proponēdo præmium ſempiternum, & immarceſcibilem gloriæ coronam legitimè certantibus. adeſt denique animum recreando, vires corroborando, admirabilique conſolatione mulcendo, vt poſſint illi, qui in hac acie verſantur, *ſuſtinere, & facere etiam cum tentatione prouentum.*

2. Corinth. 4.

Nec adeſt ipſe ſolus, ſed iubet etiam Angelos, cuſtodes præſertim, prĉſto eſſe dimicantibus. *Angelis enim ſuis*, ait Dauid,

Pſal. 90.

uid, *mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum, ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.*

Angelis adiungit ſocios Sanctos, qui eius pręſentia fruuntur in cœlis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc poſiti orationibus, & votis diuinum eius numē pro afflictis omnibus placant. ſociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Eccleſiæ ſuffragia, quibus ſubſidiis non ſolùm animat pugnantes, ſed certantibus viriliter victoriam ipſam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus ſuccurrit ſaluti militum ſuorum, eſt internum animi ſolatium, ac robur, quo illos aſſiduè reficit, recreat, confirmat. ob id Apoſtolus: *Conſolatur nos*, ait, *in omni tribulatione noſtra.* Et alibi: *Gaudeo in paſſionibus.* Et alio loco: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et Dauid: *Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum ſuper excelſa ſtatuens me, qui docet manus meas ad prælium, & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea.* Et paulò pòſt: *Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea. præcinxiſti me virtute ad bellum, & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.* Et antè præmiſerat: *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.* 2. Corinth. 7. Philip. 4. Pſal. 17.

Hanc conſolationem virtute, & viribus ſuperiorem eſſe quolibet alio armorum genere, teſtatur S. Chryſoſtomus his verbis: *Quibuſuis armis firmior, ac valentior eſt voluptas ea, quæ ſecundum Deum percipitur. nec quicquam eſt quod huiuſmodi virum in triſtitiam, ac mœrorem poſſit conicere, omnia enim forti, ac generoſo animo perfert. quid enim igne grauius? nam vt etiam opes, & liberos, & deniq; quiduis amittat, hoc tamen ad ciendum dolorem eſt omnibus violentius. at ſi à ligno, vel à ſartagine nonnihil adhuc ſpirantem martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo ſitum comperies, quantum ne verbis quidem vllis exprimi poſſit.* confirmat dictum ſuum exemplis adductis Abrahæ, Pauli Apoſtoli, & Iob. Homil. 1. in 2. epiſt. ad Corinth.

Et idem ſine dubio accidit omnibus iis, qui ex animo ſe Deo dedicant, & rebus omnibus poſthabitis vnam eius voluntatem, ac nutum ſequuntur. *Habitant enim in adiutorio Altiſſimi*, vt Pſal. 90.

mi, vt ait Dauid, *& in protectione Dei cæli commorantur, dicuntque Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus.* & alia multa, quæ paſſim in Pſalmis legentibus occurrunt. hęc enim conſolatio eſt merces laborum, qua Deus in hac vita prægu-ſtandam proponit cœleſtem illam voluptatem, de cuius torrentis hauſtu Sanctorum ſitis planè extinguetur. vt propterea

In declamationibus, Ecce nos reliq. in fine. ſanctus Bernardus contendat probare, gaudium hoc eſſe centuplum illud, quod etiam in tempore hoc percipiendum Dominus in Euangelio pollicetur, immò hoc ipſum illud cen-

Matth. 19. tuplum longè antecellere. *Longè pluſquam centuplum eſt*, inquit, *viſitatio Paracleti ſpiritus, & præſentia Chriſti. quam magna, inquit,*

Pſal. 30. *multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis, qui ſperant in te. vides, quomodo abundantiam ſuauitatis huius eructet, quomodo exprimere geſtiens verba multiplicet? quàm magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum*

Luca 13. *eſt, libertas, & primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis, gloria conſcientiæ,*

Rom. 14. *regnum Dei quod intra nos eſt, non vtique eſca, vel potus, ſed iuſtitia, & pax; & gaudium in Spiritu ſancto. gaudium ſanè non modò in ſpe gloriæ, ſed etiam in tribulationibus. hic eſt ignis quem voluit Chriſtus vehementer accendi. hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem.*

Quoniam verò in hoc auxilio diuini ſolatij poſitum eſt maximum momentum ad victoriam tentationum, ideò hoc tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid perfecto magis conueniat, libro quinto capite ſexto declaratur) quanti audeo dicere victoriam ipſam. ac propterea longè abeſſe debet ab opinione eorum, qui affirmant conſolationes huiuſmodi non deſiderandas eſſe, cùm abſunt, ſed admittendas cum gratiarum actione cùm adſunt. ſi quidem, vt verum ſit, virtutis vim in conſolationibus hiſce minimè conſiſtere, quippe quæ conſtans per ſe eſſe debeat, & fortis aduerſus quaſcunque res terribiles, cum ſumma etiam afflictione animi,

Matth. 26. qualis in Chriſto Saluatore fuit, cùm dixit: *Triſtis eſt anima*

Matth. 27. *mea vſque ad mortem.* Et: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me.*

nihilo-

nihilominus virtus ipſa ſine delectatione non eſt, cuius proprium eſt cum delectatione agere, & tanta eſt hominis naturæ imbecillitas, vt ei ſuccumbendum deniq; ſit, ſi præter virtutis auxilium nō recreetur, ac roboretur interdum diuinæ conſolationis ſuſtentatione. natura enim fragilis, & deprauata pugnando laborat, & fatigatur, & quò ſæpius reſiſtit tentationi, propius eo nihil eſt, quàm vt exanimetur, & concidat, prorſus, ad Samſonis illius ſimilitudinem, qui cùm ſępius pernegaſſet vxori, quod illa pertinaciter poſtulabat, virorum fortiſſimus importunitate victus ceſſit fœminę. ſcribitur autem de eo ſic: *Cumq́; moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, nullum ad quietem ſpatium tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt.* *Iud. 16.*

Qua in re expreſſam videmus naturæ imbecillitatem, & intelligimus, quantum neceſſe ſit, vt diuinitùs ſubleuetur, non ſolùm vt non deficiat in certamine; ſed vt ita ſe ipſam aduerſarioſque vincat, vt eos in admirationem traducat. quæ cauſa eſt, vt à ſanctis Patribus diuina conſolatio tanti æſtimetur, vt à Deo, tanquam pretioſiſſimum donum requiratur. *Defecerunt,* inquit Dauid, *oculi mei in eloquium tuum, dicentes (in oratione, ſcilicet,* vt ait S. Auguſtinus*) quando conſolaberis me?* Et quo eiuſdem Pſalmi verſiculo nos legimus: *Bonitatem, & diſciplinā, & ſcientiam doce me.* Idem S. Auguſtinus legit: *Suauitatem, & diſciplinam*, vbi, poſtquam dixiſſet ſuauitatē hanc ſpiritus magnum bonum ex Deo eſſe, & hanc orationem, cantionem eſſe propriam proficientium, addit: *Cum quo ergo facit Deus ſuauitatem, id eſt, cui propitius inſpirat boni delectationem, atque vt apertius id explicem; Cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi: profectò inſtanter orare debet, quo tantum ſibi augeatur hoc donum, vt non ſolùm pro illo contemnat delectationes cæteras, ſed etiam pro illo quaſlibet perferat paſſiones. Ita ſuauitati ſalubriter additur diſciplina: non enim quantulacunque ſuauitati, vel bonitati, hoc eſt, charitati ſanctæ poſcenda, & optanda eſt, ſed tam magna, vt ſub eius preſſura non poſſit extingui. Sed ſicut ingens flamma ſub impetu venti, quanto magis reprimitur, tanto ardentius excitari* *Pſalm. 118.* *Conc. 20. in Pſal. 118.*

ſolet; Ideo parum fuit dicere, ſuauitatem feciſti cum ſeruo tuo, niſi verſus repeteret, vt eum doceat ſuauitatem, tantam vtique, vt diſciplinam poſſit patientiſſimè ſuſtinere.

Quamquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus ſuprà, & corpus, & animum, ipſam, videlicet, naturam hominis vniuerſam peruadat, occupat tamen inprimis volũtatem. hæc enim adeò infirma viribus eſt, vt aliquando præcurrẽtem intellectum, vel minimè, vel tardiſſimè ſequatur. quod præclarè, vt omnia, S. Auguſtinus explicans verba Pſalmi: *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas. Sæpe enim*, ait, *quid agendum ſit, videmus, nec agimus, quia non delectat, vt agamus, & concupiſcimus, vt delectet. præuolat intellectus, & tandem ſequitur, & aliquando non ſequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo deſiderare concupiſcebat, quæ bona eſſe cernebat, cupiens eorum habere delectationẽ, quorum potuit videre rationem.* Et paulò pòſt ſcribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iuſtificationes Domini perueniatur, cùm dicit, *ſe cupiuiſſe deſiderare. Prius eſt enim*, inquit, *vt videatur, quàm ſint vtiles & honeſtæ: deinde, vt earum deſiderium concupiſcatur: poſtremò vt proficiente lumine, atque ſanitate delectet earum & operatio, quarum ſola ratio delectabat.* Operæpretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum ſententiam explicare.

Concione 8. in Pſalm. 118.

Quot ſint genera diuinæ conſolationis, qui eius effectus, & cauſæ.

CAPVT XXXVIII.

Dvplex eſt diuina conſolatio. prior eſt incipientium, ſimilis puerorum alimentis, quale lac eſt, & eſculenta faciliora, dulcioraue. Solidior altera eſt proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimùm gratiæ, virtutiſque iam adultæ, & confirmatę comes eſt. Primam illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iamdiu ingreſſi, feliciter pergũt in via mandatorũ Domini, nec nouum,

nec mirum eſt: & indicium eſt virilis ſpiritus ac robuſti: alteram verò proficientes optant, ſi careant, & elaborant gnauiter, vt, cùm adeſt, eam apud ſe omnino retineant.

De vtraque S. Bernardus ſic ſcribit: *Eſt bona conſolatio de ſpe ſalutis æternæ, in quam, ſublatis peccatis, quæ ſeparabant inter hominem, & Deum, per Dei gratiam reuiuiſcit, & hilareſcit. In quo, cùm cœperit proficere, hoc eſt, piè viuere in Chriſto, neceſſe eſt, teſte Scriptura, perſecutionem patiatur, vt recens gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix ſummis labiis attacta in amaritudinem commutetur: ita vt libeat dicere: Verſa eſt cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem. plorat ergo amarius amiſſam dulcedinem quàm prius fleuerat admiſſam peccatorũ amaritudinem. Et hoc tandiu facit, donec, Deo miſerante, conſolatio redit.* Hæc pertinent ad primum conſolationis genus. *Ser. de Cant. Ezechia.* *2. Tim. 3.* *Iob 30.*

Paulò pòſt idem S. Pater ſecundum adfert in hæc verba: *Crebris itaq; huiuſmodi viciſſitudinibus inter gratiæ viſitationem, & tentationis probationem in virtutum ſchola proficiens, faciente vtiq; viſitatione ne deficiat, tentatione ne ſuperbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori ſtatim adeſt lux, cui fideliter inhærere cupiens, ſed corpore preſſus non præualens, ad ſe ipſum nolens dolenſq; reſilit. Guſtato tamen aliquatenus quàm dulcis eſt Dominus, eius etiam cùm ad ſua redierit, in cordis palato retinet ſaporem, quo fit, vt iam ipſum, non ipſius quæcunque bona deſideret; & hæc eſt caritas non quærens, quæ ſua ſunt: hæc facit filium non quærentem ſua, ſed Patrem diligentem.*

De hac loquebatur Dauid, quando dixit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua?* Quo loco S. Auguſtinus: *Hæc eſt illa ſuauitas, quam Deus dat, vt terra noſtra det fructum ſuum. vt bonum verè bene, non mali carnalis formidine, ſed boni ſpiritalis delectatione faciamus.* Prima igitur conſolationis huius proprietas eſt, eam eſſe veræ caritatis comitem. *Pſalm. 118.* *Prima proprietas.*

Secunda verò eſt, eadem augeri caritatem. Sic enim habet idem S. Auguſtinus: *Neceſſe eſt, inquit, vt oderit omnem iniquitatem amor iuſtitiæ: qui tanto maior eſt, quanto eum inflammat amplius* 2. *Concione 22. in Pſalm. 118. in fine.*

dulcedo ſapientiæ, quæ præbetur ei, qui obtemperat Deo, & à mandatis eius intelligit.

3. Tertia eſt hoc differre delectationem hanc à terrenis aliis oblectamentis, quod animæ ſitim ita explet, vt licet extinguat nunquam, non tamen faſtidium vllum adferat homini, ſed ſolatium potius, ſuique deſiderium. quod S. Gregorius explicat: *Spirituales deliciæ, cùm non habentur, in faſtidio ſunt, cum vero habentur in deſiderio, tantoque à comedente amplius eſuriuntur, quanto & ab eſuriente amplius comeduntur. in corporalibus deliciis appetitus placet, experientia diſplicet. in iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magis placet. in illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat. in iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit: augent enim ſpirituales deliciæ appetitum in mente, dum ſatiant; quia quantò magis earum ſapor percipitur, eò amplius cognoſcitur, quod auidius ametur.*

Homil. 36. in Euangel.

4. Quarta proprietas eſt conſolationem ſpiritualem in hac vita eſſe principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis. qua de re S. Auguſtinus: *Neq; in his omnibus*, inquit, *quæ percurro, conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa mea, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittis me in affectum multum inuſitatum introrſus, ad neſcio quam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid erit, ſcio quod vita iſta non erit.*

Lib. 10. Confeſſ. cap. 40.

5. Quinta proprietas eſt, vt hæc delectatio non ſolùm nos ab terrenis affectionibus abſtrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: ſed aliquãdo etiam nos ipſos extra nos ipſos rapiat, mentemque à ſenſibus abalienatam in Deum totam conuertat. Sic enim habet Caſſianus: *Quæ gratia*, inquit, *nunquam negligentes ac reſolutos inſpiratione hac ſancta, & exuberantia ſpiritualium cogitationum viſitare nõ deſpicit, ſed inſpirat indignos, exſuſcitat dormientes, & illuminat ignorantiæ cæcitate poſſeſſos, clementerq; nos arguit, atq; caſtigat, infundens ſe cordibus noſtris, vt vel ſic de inertiæ ſomno, compunctione ipſius caſtigati, ſurgere prouocemur. deniq; frequenter etiam odoribus vltra omnem compoſitionem*

Coll. 4 cap. 5.

nem ſuauitatis humanæ, in ipſis ſubitò viſitationibus adimplemur; ita vt mens hac viſitatione reſoluta, in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum: ſeq́ commorari obliuiſcatur in carne.

Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait ſanctus Bernardus: *Delicatam eſſe diuinam conſolationem, nec dari admittentibus alienam.* Et alibi: *Quomodo ignis, & aqua ſimul eſſe non poſſunt; ſic carnales, & ſpirituales deliciæ in eodem ſe non patiuntur.* Epiſt. 1.

Quoniam autem hæc conſolatio, etſi ſuauitatem habeat adiunctam, plus tamen neruorum ac roboris ſpiritualis habet quam voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia ſint præſentiæ eius in anima. qua de re S. Bernardus poſt multa ſic ſcribit: *Quæris igitur,* inquit, *cùm ſint inueſtigabiles viæ verbi in anima, vnde adeſſe norim? viuum, & efficax eſt, moxq́ vt intus venit, expergeſecit dormitantem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumq́ erat, & maleſanum. cœpit quoque euellere, & deſtruere, ædificare, & plantare, rigare arida, tenebroſa illuminare, clauſa reſerare, frigida inflammare: nec non & mittere praua in directa, & aſpera in vias planas: ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.* Et paulò pòſt: *Tantum ex motu cordis intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compreſſione affectuum aduerti potentiam virtutis eius, & ex diſcuſſione, ſiue ex redargutione occultorum meorum admiratus ſum eius profunditatem ſapientiæ, & ex quantulacunq́ emendatione morum meorum, expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione ſpiritus mentis meæ, id eſt, interioris hominis mei percepi vtramq́ ſpeciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium ſimul expaui multitudinem magnitudinis eius.* Ser. 74. in Cāt.
Sed hæc fuſius explicata ponentur ſequenti libro cùm agetur de præſentia diuini ſpiritus.

Cæterùm hæc Verbi præſentia, & gratia ſingularis, vt adſit viris ſanctis ſemper, conſolatio tamen, quæ ex ea deriuatur, nō ſemper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratiæ abſentia, & re vera deſolatio quædam animæ eſt, & afflictio nō

parua.

parua. Et conſentaneum eſt ad ea, quæ iam dicta ſunt, quærere, ex quibus cauſis oriatur in anima. In qua re conueniunt Sancti
1. omnes in duobus: quorum vnum eſt, id accidere aliquando ex inconſtantia humanæ mentis, quæ diuino ſolatio poſthabito, recidit ad terrenas delectationes conquirendas. Et quia peccando Deum deſerit, à diuinis conſolationibus meritò deſtituitur.

2. Alterum eſt, ſi deſint alia peccata, plerunque non deeſſe ſuperbiam, quæ diuinis donis omnibus inimiciſſima eſt. & ferè ſemper vel ob præteritam ſuperbiam, vel ob imminentem priuari animam diuinæ præſentiæ ſuauitate.

Sed legendus eſt inprimis idem S. Bernardus, qui copio-
Ser. 54. in Cāt. ſiſſimè hoc argumentum tractat: *Superbia*, inquit, *inuenta eſt in me, & Dominus declinauit in ira à ſeruo ſuo. hinc iſta ſterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non ſapit pſalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes ſolitas non inuenio: vbi eſt illa inebriatio ſpiritus? vbi mentis ſerenitas, & gaudium, & pax in Spiritu ſancto?* Poſt hæc ſic rurſum ſcribit: *In veritate didici nihil æque efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam ſi omni tempore coram Deo inueniaris non altum ſapere, ſed timere: beatus homo, qui ſemper*
Prouerb. 28. *eſt pauidus. Time ergo, cùm amiſeris gratiã; time, cùm abierit; timete, cùm denuo reuertetur: & hoc eſt ſemper pauidum eſſe. Succedant viciſsim ſibi in animo tres iſti timores, ſecundum quod gratia vel adeſſe dignatur, vel offenſa recedere: ſeu iterũ placata redire ſentietur. Cùm*
2. Cor. 6. *adeſt time, ne non dignè opereris ex ea. Videte, inquit Apoſtolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. quid ſi receſſerit? num multò magis tunc timendum? planè multò magis: quia vbi defecit tibi gratia, defecis tu. time ergo ſubtracta gratia, tanquam mox caſurus: time, & contremiſce Deo, tibi vt ſentis, irato. timete, quia reliquit te cuſtodia tua: nec dubites cauſam eſſe ſuperbiam, etiamſi non appareat, etiamſi nihil tibi conſcius ſis. quod enim tu neſcis, ſcit Deus, & qui te iudicat, ipſe eſt. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum ſuperbiæ priuatio eſt gratiæ. quanquam interdum ſubtrahitur*

trahitur gratia, ſiue retrahitur non pro ſuperbia, quæ iam eſt, ſed quæ futura eſt, niſi ſubtrahatur. habes huius rei euidens documentum in Apoſtolo, qui ſtimulos carnis ſuæ ſuſtinebat inuitus. non quia extolleretur, ſed ne extolleretur. Sed ſiue iam exiſtens, ſiue nondum, ſuperbia tamen ſemper cauſa erit ſubtractæ gratiæ. Iam ſi gratia repropitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne fortè contingat recidiuum pati, iuxta illud in Euangelio: Ecce ſanus factus es, vade, & iam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere eſſe deterius. proinde inualeſcente periculo, inualeſcat & metus. Beatus es, ſi cor tuum triplici iſto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amiſſa, longè plus pro recuperata. 2. Cor. 12. Ioan. 5.

De cauſis deſolationis.

CAPVT XXXIX.

QVAMVIS attigerimus ſuperiore capite cauſas deſolationis, quæ aliquando inuadit, & occupat proficientes, ſuperſunt nihilominus multa, & apud Patres ſcripta reperiuntur, quæ operæpretium ſit, hîc ex parte ſaltem referre.

Scribit igitur ſic Caſſianus: *Tripartita à maioribus ratio nobis ſuper hac, quam dicitis ſterilitate animæ eſt tradita. aut enim de negligentia noſtra, aut de impugnatione diaboli, aut de diſpenſatione Domini, ac probatione deſcendit, & de negligentia quidem, cum vitio noſtro tepore præcedente indifferenter noſmetipſos, & remiſſius exhibentes, & per ignauam deſidiam noxiis cogitationibus paſti terram cordis noſtri ſpinas, & tribulos facimus germinare, quibus in ea pullulantibus conſequenter efficimur ſteriles, atq; ab omni reddimur ſpiritali fructu, & contemplatione deſerti. De impugnatione verò diaboli, cùm etiam bonis nonnunquam ſtudiis dediti callida ſubtilitate mentem noſtram aduerſario penetrante, vel ignorantes ab optimis intentionibus* Coll. 4. cap 3. 1. 2.

5. *tionibus abſtrahimus, vel inuiti. Diſpenſationis autem ac probationis*
Cap. 4. *duplex eſt cauſa. Prima, vt pauliſper à Domino derelicti, & mentis*
Prima cauſa. *noſtra infirmitatem humiliter intuentes, ſuper præcedente puritate cordis, qua nobis eſt illius viſitatione donata, nullatenus extollamur, probanteſq; nos ab eo derelictos gemitibus noſtris, & induſtria illum lætitiæ, ac puritatis ſtatum recuperari non poſſe intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non noſtro ſtudio, ſed illius dignatione nobis fuiſſe collatam, & præſentē de ipſius rurſum gratia, & illuminatione poſcendam.* Secũda cauſa. *Secunda verò probationis eſt cauſa, vt perſeuerantia noſtra, vel mentis conſtantia, & deſiderium comprobetur, & qua intentione cordis, vel orationum inſtantia deſerentem nos viſitationem ſancti Spiritus requiramus, manifeſtetur in nobis, ac pariter agnoſcētes quanto labore amiſſum iſtud ſpirituale gaudium, & puritatis lætitiã conquiratur, ſolicitius inuentum cuſtodire, ac tenere intentius ſtudeamus.*

Et quidem ſi à tepore noſtro deſolatio naſcitur, adhibitis remediis, quæ iam ſcripſimus contra tepiditatem, facile excutietur. Si verò ex diaboli impugnatione proficiſcitur, aut interuenit culpa aliqua noſtra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda eſt diligenter, & contra eam arma ſumantur ex iis, quæ de tentationibus propulſandis dicta iam ſunt: ſi verò nulla apertè ſe prodit culpa, verendum adhuc eſt, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explorando maior adhuc diligentia ponenda ſit. ideoque rurſum examini conſcientiæ, & orationi ſumma cura incumbendum eſt. quod ſi demum manifeſtò, aut probabiliter comperiatur deſolationem à ſolo Reg. 8. primarum regularũ. Deo infligi; tũc docent ſancti Patres, & poſt illos diſertè B. P. N. Ignatius, magna opus eſſe patientia, qua fortiter toleretur diuina animaduerſio: retinendamque tunc propoſitorum bonorum conſtantiam, nihil in eis immutando, certa cum ſpe affore propediem diuinũ ſolatium, quo diſcuſſa caligine præſentis mœroris illuceſcat nouus lætitiæ ſpiritalis ſplendor in animo.

Eſt autem deſolatione laboranti non exiguum alleuamẽtum illa conſideratio, à Deo immitti deſolationes ad eam ipſam vtilitatem procreandam, ob quam expetit homo conſolationem.ad mentis, videlicet, illuſtrationem, ſcientiam ſpiritualem ampliorem, humilitatem, conſtantiam factorum, fortitudinem, perſeuerantiam. omnes denique virtutes, quas vix aut ne vix quidem ſine deſolatione vnquam conſequeremur. quod explicat S.Gregorius, cùm ſic ſcribit: *Fit, vt aliquando, ſe hæc eadem gratia vtiliter ſubtrahat, & præſumenti menti quantum in ſe infirmetur, oſtendat. Tunc enim verè cognoſcimus bona noſtra vnde ſint, quando hæc, quaſi amittendo, ſentimus; quia à nobis ſeruari non poſſunt. ad hoc itaque intimandæ humilitatis magiſterium, fit plerunq;, vt irruente tentationis articulo, tanta ſtultitia ſapientiam noſtram feriat, vt turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel contra tentationem quomodo ſe præparet, ignoret. Sed hac ipſa ſtultitia cor prudenter eruditur: quia vnde ad momentum deſipit, eò poſt verius, quò & humilius ſapit, & ſapientia vnde quaſi amittitur, inde certius poſsidetur. aliquando dum ſublimia intelligendo in elatione ſe animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigreſcit. vt ſibi etiam repentè ima clauſa videat, qui pernix ſumma penetrabat. Sed hac ipſa hebetudo intellectum nobis dum ſubtrahit, ſeruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad ſublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere conſilij grauitate gaudemus, pulſante cauſa emergentis articulo, præcipitatione ſubita rapimur, & qui nos ſemper diſpoſitè vixiſſe credidimus, repentè intima confuſione vaſtamur: Sed tamen eiuſdem confuſionis eruditione diſcimus, ne viribus noſtris noſtra conſilia tribuamus, & tantò maturius ad grauitatem reſtringimur; quantò ad hanc quaſi amiſſam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduerſa contemnit, ſubortis aduerſitatis euentibus, hanc metus vehemens percutit: ſed per hunc concuſſa diſcit, cui tribuat; quod in quibuſdam fortiter ſtetit: & tantò poſt validius retinet fortitudinem, quantò hanc repentè irruente formidine ſibi iam quaſi elapſam videt. Aliquando, dum magna nos ſcire gaudemus, repentina ignorantiæ cæcitate torpeſcimus: ſed quò ignorantia mentis oculus ad* Lib. 2. moral. cap. 27.

momentum clauditur, eò poſt adſcientiam veriùs aperitur, vt nimirùm flagello ſuæ cæcitatis eruditus, ſcire ipſum, à quo habeat, ſciat. Aliquando, dum religioſè cuncta diſponimus, dum pietatis viſcera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur. Sed quaſi obdurati cognoſcimus, cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quaſi amiſſa plenius amatur. Aliquando dum ſubiectum ſe diuinæ formidini animus gaudet, repentè ſuperbia tentante rigeſcit: ſed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem ſe iterum feſtinus inflectit, & tantò hanc ſolidius recipit, quantò eius virtutis pondus quaſi amittendo penſauit.

Et adeò verum eſt deſolationem huiuſmodi prædictas nobis vtilitates & virtutes adferre, vt aſſerat Caſſianus, Dauidem oraſſe, amoueri à ſe Dei hanc quaſi deſertionem, non tamen amoueri omnino: *Non me derelinquas*, inquit, *vſquequaque*. ac ſi diceret: ſcio quod derelinquere ſoleas vtiliter Sanctos tuos, vt probes eos: aliter enim ab aduerſario tentari non poſſunt, niſi à te pauliſper fuerint derelicti: & ideo non rogo, vt nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt non vel infirmitatem meam ſentiens, dicam, *bonum mihi, quia humiliaſti me*. vel exercitium non habeam præliandi, quod ſine dubio habere non potero, ſi mihi ſemper & indiruptè cohæſerit diuina protectio: ſed magis peto, ne me vſquequaque deſeras. quod Græcè dicitur vſque ad nimietatem. quantum enim mihi vtile eſt, ſi me paululum ſubrelinquas, vt deſiderij mei conſtantia comprobetur, tantum noxium eſt, ſi pro meritis, ac delictis meis nimium me deſeri patiaris. Sed de vniuerſo hoc genere rerum copioſius diſſeremus in ſequenti libro, cùm de prudentia & ſpirituum diſcretione tractabitur.

Coll. 4. cap. 6.

Pſalm. 118.

Vſus

Vſus Exempla.

CAPVT XL.

MEDITATIO de peccato veniali, ex capite ſexto libri huius petenda eſt.

Primum Punctum. Peccatum veniale diſplicet Deo, adeò vt dicant aliqui Patres, eſſe contra Dei mandatum, quia eſt præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in ſe talem turpitudinem, vt animam fœdam reddat, atque deformem perfectum ſpiritualem eius decorem exterminando, & Deum ab eius amplexu, & ſingularibus quibuſdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis eſt, vt ſi in præſenti vita non expiatur, non niſi purgatorij flammis deleri, ac abſtergi poſſit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquiſitum, tam de ſurreptitiis, quàm de iis, quæ ſunt ex ſuo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, deſideria, verba, actiones, & omiſſiones, non ſiſtendo in iis inueniendis & numerandis ſolùm, ſed vlterius etiam indagando paſſiones, inclinationes proprias, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex ſtirpe & truncorami procreantur, occurrent facilè de iis propria capita in hoc eodem libro.

Meditatio de prauis habitibus, ex capitibus ſingulis quæ de iis ſunt, excerpi poteſt, de vnoquoque vna, quæ tria puncta complectatur. Primum ſit natura vitij eiuſque proprietates. Secundum ſit effectus eiuſdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Conſimilis de abnegatione ſenſuum & linguę ex capite decimoquinto eruitur.

Examen verò verſabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiuſque vitij ſubiiciuntur.

Materia etiam examinis copioſa ſunt Paſsiones, propenſiones, & tentationes, de quibus diſſeritur à capite vigeſimo quinto vſque ad trigeſimum ſextum. In primis autem indicia vtriuſque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigeſimo; Indicia denique profectus in ſpiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in CHRISTVM Dominum, accipiantur, ex primis capitibus huius libri.

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER TERTIVS

QVO EXPLICANTVR VIRTVTES THEOLOGICÆ ET PRVDENTIA, MAXIME VERO EA QVÆ PERTINENT AD DISCRETIONEM SPIRITVVM,

Quod initium eſt ſecundæ partis ſtatus proficientium.

De virtutibus vniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.

CAPVT I.

EX DVABVS partibus profectum ſpiritualem conſtare, ſuprà docuimus; prior, quę eſt de vetere homine exuendo, ſecundo libro explicata eſt; poſterior quę poſita eſt in induendo nouũ, hoc tertio, quẽ ſcribere incipimus, & quarto quem huic ſubiicimus, tractãda eſt. aſſerunt autem Patres, pręſertim S. Chryſoſtomus, nihil aliud eſſe nouum hominem, quàm virtutem, iuſtitiam, optimamque vitæ inſtitutionem, quare nunc de virtutibus eſt agendum. *Homil. 13. ad Epheſ. & hom. ad Coloſs.*

Eſt verò virtus, vt Theologi ex S. Auguſtino colligunt, qualitas ſiue habitus bonus mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, & quam Deus operatur in nobis, ſine nobis, cuius effectus proprius, vt idem alibi docet, eſt optimam facere animam, vel vt ait ſanctus Chryſoſtomus pulchram, & refloreſcentem. *Ex lib. 2. de lib. arb. cap. 18. & 19.* *Lib. 2. de moribus Eccleſiæ, cap. 6.* *Ibidem.*

Duo ſunt genera virtutum; alię enim dicuntur Theologicę, aliæ morales. Theologicę ſunt tres, Fides, Spes, Charitas, Morales ſunt quamplurimę, quę tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quę quia ſunt capita, & quaſi cardines reliquarum, cardinales dictæ ſunt: & ſunt Prudentia, Iuſtitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quanquam aliqua ex parte vſu, & induſtria acquiri poſſent ab homine; tanta tamen eſt Dei benignitas, & liberalitas, vt hominis Chriſtiani animo cum eum ſibi adoptat filium, nõ ſolùm Theologicas virtutes infundat, ſed etiam morales omnes.

Et quidem theologicas largiri Deum homini nemo dubitat, cùm enim ſint omnino ſupernaturales virtutes, cœleſtẽ *2. Pet. 1. Philip. 1.*

Rom. 5. Tit. 3. Ioan. 5. Ioan. 15. Sapient. 8. Rom. 8.

originem habeant neceſſe eſt; & apertè in ſacris literis Dei dona nominantur. Morales verò ſimiliter diuinitùs immitti, plerique omnes nobiliores Theologi affirmant, & valde eſt conſonum iis, quæ de hoc virtutum genere paſsim prędicant ſacrę literę: *Continentiam quippe Deus dat*, ait Salomon: religionem item, & orationem, teſte Apoſtolo, hoc eſt enim *ſpiritum poſtulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Denique quatuor ipſas cardinales virtutes ex inſtitutione diuinę ſapientię in nos deriuari, idem Salomon auctor eſt, cùm ait: *Sobrietatem* (hoc eſt temperantiã) *& prudentiam docet, & iuſtitiam & virtutem*, id eſt, fortitudinem. docet autem inſpirando, & infundẽdo. Infunduntur verò non vna ſine altera, ſed ſimul omnes cõiunctim, hac enim coniunctione gaudent: vel quia vt aiunt S. Gregorius & S. Auguſtinus: *Prudentia vera non eſt, quæ iuſta, temperans, & fortis non eſt.* Et idem dicitur de reliquis; vel quia vt docet S. Thomas: *Virtus, ſi eſt perfecta, incitat, & iuuat hominem non ſolùm ad agendum bonum, ſed etiam ad bene agendum.* Id autem fieri nequit ſine Prudentia, & animo compoſito vi reliquarum omnium virtutum, quare animus ita conſtitutus, quamuis oculis cerni non poſſit, pulcherrimus tamen eſt, & admirabili luce circumfuſus, ita vt ſcripſerit S. Chryſoſtomus: *Eum ita clarum refulgere, ac ſi ipſo ſole circundatus eſſet, nec in terram ſolummodo radios propriæ virtutis emittere, ſed ſupra ipſum Cælum proprio ſplendore radiare.*

Sap. 8. Lib. 22. moral. cap. 1. Lib. 6. de Trinit. cap. 4. 1. 2 q. 65. art. 1. Homil. 15. in Matth.

Hinc illud eſt, quod S. Auguſtinus perpetuò docet, veram virtutem non eſſe, vbi non eſt vera religio, quia, vt ait ſcriptura: *Iuſtus ex fide viuit. Quamlibet enim*, inquit, *videatur animus corpori, & ratio vitiis laudabiliter imperare, ſi tamen Deo animus, & ratio ipſa non ſeruit, ſicut ſibi ſeruiendum eſſe, ipſe Deus præcepit, nullo modo corpori vitiiſq; rectè imperat. nam qualis corporis atq; vitiorum poteſt eſſe mens domina veri Dei neſcia, nec eius imperio ſubiugata, ſed vitioſiſsimis dæmonibus corrumpentibus proſtituta? proinde virtutes, quas ſibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitiis, ad quodlibet adipiſcendum, vel tenendum, niſi ad Deum retulerit, etiam ipſæ vitia ſunt potius, quàm virtutes: nam licet à quibuſdam tunc vera, &*

Lib. 19. de ciuit. Dei, capi 25. Et lib. 4. contra Iulian. cap. 3. & lib. 19. de Ciuit. cap. 4. Rom. 10.

ræ, & honeſtæ putentur eſſe virtutes, cum ad ſe ipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac ſuperbæ ſunt, & ideo non virtutes, ſed vitia iudicanda ſunt. ſicut enim non eſt à carne, ſed ſuper carnem, quod carnem facit viuere, ſic non eſt ab homine, ſed ſuper hominem, quod hominem facit beatè viuere, nec ſolum hominem, ſed etiam quamlibet poteſtatem, virtutemq; cœleſtem. quæ omnia ferè quadrant in hominem, etiam fidelem, & Chriſtianum, ſed peccatorem, & improbum. in eo enim, quamuis fides ſit, & ſpes, quas minimè tollit peccatum mortale, niſi id ſit infidelitas, & deſperatio, ſint etiam virtutes morales aliquę, non enim qui incontinens eſt, illico illiberalis eſt, aut qui continens, liberalis; nihilominus virtutes huiuſmodi imperfectę ſunt, & virtutis nomine, cuius eſt hominem optimum facere penè indignæ.

Ex his etiam efficitur primùm, virtutem, quæ tantum homini bonum eſt, per ſe maximè expetendam eſſe: 1.
Deinde eandem, quia Dei donum eſt precioſiſſimum, ab eo ſummis votis, & precibus poſtulandam; 2.
poſtremò gratias maximas Deo agendas, ſi quando coniectura conſequimur, ab eo nos tanto bono cumulatos eſſe, quæ omnia obſeruant Patres in ſacris literis creberrimè inculcata, pręſertim verò in Pſalmis, non quidem ſub virtutis nomine, id enim parui refert, ſed appellatione legis, & mandatorum, diuinorum propterea quòd legi ſubiecta materia virtutes ſunt, quas imperet, & vitia, quæ prohibeat: 3.
Quàm dulcia, inquit Dauid, *faucibus meis eloquia tua? deſiderabilia ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel, & fauum*, quæ optantis vota ſunt. *Pſal. 118.*
illa verò poſtulantis: *Vtinã dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis. doce me iuſtificationes tuas.* & his ſimilia ſexcenta. *Pſalm. 118. Pſal. 118.*
Illa verò gratiarum actionis incitamenta. *Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius*, & alia, in quibus omnibus officiis verſari ſtrenuè proficiens debet: pręſertim verò in petendis virtutum donis à Deo: *Pſal. 102.*
Qui dat omnibus affluenter, & non improperat, vt S. Iacobus teſtatur. atque hoc ſit veluti principium virtutis ca- *Iacobi 1.*

 peſſen-

Prima induſtria. peſſendæ,& prima induſtria,quam in hac exercitatione ponere debet proficiens.

Secunda induſtria. Secunda verò induſtria eſt adhibenda à proficiente ad virtutem conſeruandam,& hoc ipſum magna virtus eſt,videlicet parta tueri. quod quidem his rationibus conſequetur. prima *Prima ratio.* ratio eſt,frequens orationis vſus, vt dictũ eſt: Deus enim dat, & auget ſpiritum bonum,hoc eſt,virtutes & dona, ſed *petentibus ſe*, vt S. Lucas ſcripſit. *Luca 11.*

Secunda ratio. Secunda ratio eſt magnus animus, quem ad hanc exercitationem afferre maximè neceſſe eſt: virtus enim per ſe laborioſa eſt: natura verò hominis niſi ſuſtineatur, continenter ad malum procliuis. quare animosè,& fortiter ad virtutem accedendum eſt,& eadem fortitudine in eius exercitatione, ac paleſtra perſeuerandum. *Aſpera*,inquit S. Chryſoſtomus,*virtus* *Homil. 14. 1. Cor.* *eſt,ſi ad imbecillitatem noſtram comparetur: nam quod facilis, & leuis ſit,audi Chriſtum teſtantem,iugum meum ſuaue eſt,& onus meum leue. quod ſi non intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim forti animo es. vt enim cùm animi vis. leſt,grauia,leuia fiunt,ſic cùm abeſt,leuia grauia. quid quæſo,manna ſuauius? quid magis in promptu? ægrè tamen Iudæi tulerunt,cum eo in delitiis veſcerentur. quid fame, & cæteris, quos Paulus eſt perpeſſus, laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat dicens,nunc glorior in infirmitatibus meis. quæ igitur horum cauſa? animi diuerſitas,quem ſi qualem eſſe oportet inſtitueres, facilitatem virtutis dignoſceres.* *2. Corinth.12.*

Tertia ratio. Tertia ratio eſt ardens virtutis Amor: vincit enim amor *Cantic. 8.* omnia,& *fortis*,inquit Sapiens,*eſt,vt mors, dilectio.* quæ frangitur nunquam,quieſcit nunquam, donec mortalium vitas ſibi ſubegerit, talis virtutis amor eſſe debet in proficiente,hoc eſt, *Homil. 1. ad Philip.* vt ſcribit S. Chryſoſtomus: *Adeò violentus, atq; vt ita loquar, tyrannicus, vt nulli cedat occaſioni, ſed continenter inhæreat amantis animo, neq; committat, vt vlla afflictio,aut vllus dolor ſuperet animum.* quare non tam ad virtutis laborioſa certamina conuertat oculos proficiens, quàm ad diuinum præmium, quod illi *Epiſtola Baſilij 117. ad Eudoxium.* proponitur. eſt autem vt ſcribit S. Gregorius Nazianzenus: *Non aliud,quàm Deus ipſe,& puriſſima lucis illuſtratio, quæ in trina illa*

illa vnitate conſpicitur. Deniq; hæc eſt illa æmulatio boni, quam ſuadet S. Petrus, cùm ait: ***Et quid eſt, quod vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?*** hoc eſt, virtutis vehemẽtes amatores. & ſanctus Paulus: ***AEmulamini***, inquit, ***chariſmata meliora***, charitatem nimirum, & virtutes alias, quæ charitatem comitantur. quamobrem *virtus eſt precioſa poſſeſſio*, vt S. Baſilius ſcribit, ***ad quam obtinendam, nulli ſumptui, labori nulli parcendum eſt.*** *1. Pet. 3.* *1. Cor. 12.* *Epiſt. 42. ad Maxim.*

Quarta ratio conſeruandæ virtutis eſt eius perpetuus vſus, & exercitatio: eſt enim virtus talentum illud Euangelicum, ꝙ nullo modo otioſum relinqui permittit Deus. Quare vt obeantur virtutum officia, ſummoperè vigilandum eſt, omniſque, quæ offertur occaſio, auidè arripienda. ſi quidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, adeò vt vel minimo per negligentiam peccato mortali commiſſo, vniuerſa hæc virtutum ſtructura diſſoluatur, amittanturque, ſi fidem, & ſpem excipias, ad vnam virtutes omnes, quas Deus infuderat. ob quã etiam cauſam, quam maximè deteſtandum ſit peccatum mortale, planè cernitur. *Quarta ratio.*

Addo & aliud, quod proficienti ſemper infixum ſit animo, neceſſe eſt, virtutes acquiſitas humano ſtudio facillimè euaneſcere hoc ſolo nomine, quod earum officia non exerceantur, quæ ceſſatio ab actu dicitur à Theologis, ſic enim habet ſanctus Thomas: ***Manifeſtum eſt, quod habitus virtutis moralis facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & paſſionibus; cùm autem aliquis non vtitur habitu virtutis ad moderandas paſſiones vel operationes proprias, neceſſe eſt, ꝙ proueniant multæ paſſiones, & operationes præter modum virtutis, ex inclinatione appetitus ſenſitiui, & aliorum, quæ exterius mouent, vnde corrumpitur virtus per ceſſationem ab actu.*** *1. 2. q. 53. art. 3.*

Nec deſunt, qui aſſerant virtutes illas acquiſitas, quibus contrarij actus, non ſunt peccata mortalia, ſed ſolùm venialia, per ea ipſa venialia aſſiduè frequentata extingui. vt, verbi gratia, tollatur abſtinentiæ ſeu ſobrietatis habitus, etiam ſi in crapula, & ebrietate non pecces, ſat eſt tamen, ſi frequenter,

vel leuiter intemperans ſis. idem de inani gloria, & iracundia, aduerſus modeſtiam, & manſuetudinem dicendum eſt.

Adhibenda igitur in re hac eſt diligentia ab omnibus quidem, magis tamen à proficientibus, qui remiſſiores aliquando ipſa longitudine laborioſæ viæ reddi poſſunt. propterea vt ait S. Chryſoſtomus: *Vbi maior viæ pars nobis peracta eſt, iamq́ alacritatis vigor emarcuit, vireſq́ noſtræ defecerunt, nec aliud ſupereſt, quã vt decidamus, tunc nobis in tempore adeſt Propheta veluti pro baculo alloquium ſuum nobis porrigens, ac dicens, in fine ne corrumpas. tunc enim Diabolus ſpirat vehemẽtius. & quemadmodum Piratæ, qui mare nauigiis infeſtant, nõ tum vbi conſpexerint naues è portu exeuntes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent, ſi ſcapham inanem demergerent?) ſed vbi redierunt onuſta, plenaq́ ſarcinis, tum demùm omnes expediũt artes; ita ſceleratus ille Dæmon ſimul atq́ videt aliquos multa collegiſſe, videlicet Ieiunia, preces, eleemoſynam, caſtitatẽ, reliquaſq́ virtutes omnes, vbi videt nauigium noſtrum eſſe plenum pietatis lapidibus, tũc irrumpit vndiq́ theſaurum perfodiens, vt in ipſis portus oſtiis ſcapham demergat, iamq́ nudos nos ad eum portum eiiciat. ob id Propheta cunctos admonet in fine ne corrumpas. quod ab eiuſmodi ruina non facile ſe quis reflexerit, propterea quòd, qui in profundum malorum venerit, contemnit. tum in principio venia datur lapſis ab omnibus ob imperitiam, ſed eum, qui poſt multos curſus conciderit, nemo venia dignum iudicauerit, eo quòd tunc cadere non tribuitur imperitiæ, ſed negligentiæ. Sed nec id ſolum hîc eſt mali, verùm etiam, quod cõplures talium ruinis offenduntur, & ad lapſum ſollicitantur, vt rurſus hoc quoq́ peccatum nomine reddatur irremiſſibile. hæc cum ſciamus, auſcultemus Prophetæ, & in fine ne corrumpamus.*

Homil. 3. de Verbis Iſaiæ.

Pſalm. 74. in titulo.

Prouerb. 18.

Tertia induſtria.

Tertia induſtria magna cura ponenda eſt, ſimiliter in exercendis officiis virtutum infuſarum ſiue Theologicæ ſint, ſiue morales. quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferunt ad modum cauſæ efficientis eas augendo; afferunt tamen eas amplificando ad modum meriti. qui namque huiuſmodi virtutibus præditus eſt, dum actiones edit, quæ ab illis proficiſcuntur, dignus redditur virtute diuinæ gratiæ, cum qua ſemper iunctæ ſunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplifica-

plificator. Quo circa elaborandum eſt proficienti, vt eæ actiones tales ſint, quales exigit merendi ratio, hoc eſt, dirigantur in primis ad vnā Dei gloriam, & caſtæ ſint, ac puræ, ab omni peccati venialis quantum fieri poſſit, admiſtione liberæ. præſertim cùm verum ſit, quod pro certo traditur à pleriſque Theologis actionem moralem cum peccato veniali, verbi gratia, inanis gloriæ, aut indiligentiæ coniunctā, etiam ſi adſint reliqua, quæ eam alioquin bonam efficiunt, meritoriam nō eſſe diuinæ gratiæ, nec æternæ vitæ; cauendumque, vt dictum eſt de aliarū virtutum actionibus, ne per negligentiam, & inexercitationem accidat tandem nobis id, quod ſeruo pigro contigit ſummo *Luc. 19.* ſuo malo, vt quia ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit, lucro ſimul & nummis exutus ſit.

Quarta induſtria eſt, vt curet proficiens in vſu virtutum, q̃ *Quarta induſtria.* proximè poterit ad Chriſti Domini virtutes imitādas accedere. quare in perfectiſſimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt ſecūdo libro docuimus aſſiduè intueatur, eiuſq; imaginem in ſemetipſo exprimat: ad quam, vt ait Apoſtolus; *Conditus eſt* *Rom. 8.* *conformis fieri.* æquum enim eſt, vt quādo (auctore S. Gregorio) *Prima parte paſt. cap. 3.* *in carne Chriſtus apparuit, vt non ſolùm nos per paſſionem redimeret, ſed etiam conuerſatione doceret, habeat nos vt redemptione ſeruos, ſic conuerſatione diſcipulos.* Quod quomodo facilè aſſequamur, cū de virtutibus ſigillatim agemus, indicabimus.

Quinta induſtria eſt, vt eas virtutes potiſſimū exerceamus, *Quinta induſtria.* ad quas vel natura, vel gratia promptiores ſumus. eam enim promptitudinem, vel naturæ inſeruit Deus, vel gratuitò donauit ad hunc finem, vt iis ipſis virtutibus excellamus. & ideo veriſimillimum eſt, ad earum perfectionem in primis vocare nos Deum, vt iis bene confirmati, quicquid difficultatis, & laboris aliarum virtutū vſus habiturus eſt, facilius deinde ſuperemus. Quod etiam de virtutibus cuiuſq; ſtatus, & vocationis propriis intelligendum eſt. eas enim virtutes colere nos Deus vult, quibus nititur, quibuſq; perficitur munus vocationis, in qua ab eo conſtituti ſumus. qua ex re facilè cognoſcitur, quo in errore verſentur illi, qui ad vitam actuoſam vocati cùm ſint à Deo, ſe

totos

totos contemplationi addicere conantur, ad contemplãdum, vt ferè accidit, minimè idonei. & contrà, qui ad ſolitudinem diuinitus inuitantur, negotiis implicant ſe ſe, & qui ad concionandum minimè apti ſunt, ſemper ſunt in ſuggeſtis, & ſine fructu, quem tamẽ copioſiſſimum colligerent ex aliis pietatis exercitationibus, ad quas non ſunt inepti, ſi ſe ad eas accommodarent. Deniq; ſpiritus diuidit non pro vt volumus, ſed pro vt
1. Cor. 12. vult, & qui eius voluntatem, & inſtinctum non ſequitur, in vſu
Lib. 1. Dial. cap 4. doni, quod ab eo accepit, *caſurus tentat*, vt S. Gregorius loquitur, *donum, quod non accepit.*

Quibus gradibus conſtet progreſſus in virtutibus.

CAPVT II.

DE progreſſu in virtutibus, vt teſtantur Pſalmorum
Pſalm. 83. omnes interpretes, loquitur Dauid, cùm ait: *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarum in loco quem poſuit. etenim benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Syon.* Si enim conſideretur progreſſus is, vt refertur ad ea vitia, à quibus hominem abducit, tot habet gradus, quot per eum à nobis vitia ſuperantur: *Aſcenſus in corde*, in-
In Pſalm. 83. quit Caſſiodorus, *vtiq; illi beato cui eſt auxilium à Domino, aſcenſus eſt in corde, quia ſemper proficit, ſemper aſcendit, & quantum Dominus præſtat auxilium, tanto altius eleuatur ad Cœlum. tale eſt enim verbi cauſâ, quod dicimus, cũ vicerit quis auxilio Domini libidinem, aſcendit primum gradum, cùm dominatus fuerit ſuperbiæ, ſalit alterum, dum ſuperauerit auaritiam, ſubit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitiis fuerit abſolutus.*

Si verò conſideretur idem progreſſus, vt intuetur virtutes, ex quibus quaſi conflatur, tot eius ſunt gradus, quot ſunt illæ virtutes. Sunt verò præcipuæ tres, Fides, Spes, Charitas. aliæ enim quas morales nominamus harum ſunt comites & admi-
In Pſalm. 104. niſtræ. S. Auguſtinus explicans verba Prophetæ huc ſpectantia,

Quærite:

Quærite faciem eius ſemper, ſic ſcribit: *An ſemper dixit in tota vita iſta, quæ hîc viuitur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus quærendus eſt? Iam quippe illum inuenit fides, ſed adhuc eum quærit ſpes, Charitas autē, & inuenit eum per fidem, & eum quærit habere per ſpeciem, vbi tunc inuenietur, vt ſufficiat nobis, & vlterius non quæratur.* Et in eum ipſum Pſalmum, qui hac de re ſcriptus eſt ait: *Ambulabūt de virtutibus in virtutem: hîc enim per gratiam multæ virtutes dantur.* Et enumeratis quibuſdam gratuitis donis Dei, addit: *Virtutes agendæ vitæ noſtræ quatuor deſcribuntur à multis, Prudentia videlicet, iuſtitia, fortitudo, temperantia. ab his virtutibus ibimus in illam virtutem, & quæ erit illa virtus, niſi ſolius contemplationis Dei?*

Denique ſi progreſſum hunc accipiamus, vt à charitate ex qua tota vis eius eſt, pendet, totidem ſunt progreſſus gradus, quot amoris Dei: *Vbi illis facit gradus Deus?* inquit S. Auguſtinus, *in corde reſpondet, quanto ergo plùs amaueris, tanto plus aſcendes. Aſcenſus in corde diſpoſuit. vbi ergo diſpoſuit? in conualle plorationis. Ecce habetis torcular conuallem plorationis, ipſæ lacrymæ piæ contribulatorum muſtum ſunt amantium.* *Ibid. in Pſal. 83.*

Sed vt intelligat proficiens modum exercendæ virtutis, & actionum eius, res hæc eſt vberius explicanda. ſunt igitur obſeruandi hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipſa virtutum natura, & varietate. *Quatuor virtutum gradus.*

Virtutes morales acquiſitæ informant hominem ad bene viuendū ex rationis humanæ præſcripto, & hic eſt primus gradus ſtudioſæ actionis, ſequi videlicet rationē, & prudentiam, & bene agere virtutis amore: virtutes verò morales infuſę diuinitus dirigunt hominē ad rectè agēdū ex rationis quidē imperio, ſed vt ea eſt ſupernaturali lumine fidei illuſtrata, & hic eſt ſecūdus gradus ſuperiore longè præſtantior, quo homo bene agit non ſolùm amore virtutis, ſed multò magis propter Deum. *Primus gradus* *Secundus gradus.*

Primo gradu efficitur homo bonus, ſed intra terminos humanæ prudentiæ ſolùm, quales fuerūt boni viri, quos inſtituit etiam gētilium Philoſophia, in qua tam multa præclarè de virtutibus diſſeruntur, & cuius diſciplina informati extitere non

pauci, qui ſuæ virtutis illuſtria exempla poſteris reliquerunt: vt Socrates, Platones, Fabij, Fabritij, Scipiones & alij. has tamen virtutes ſæpe monet S. Auguſtinus tàm abfuiſſe à germana ratione virtutis, quàm aberant à vera religione, quod ſuperiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio additus eſt primo ſecundus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo ducitur non à prudentia ſolùm, ſed ſimul à Deo, qui ſingulari auxilio, & fidei ſplendore hominem ſubleuat ad agendum ex virtute morali, ſed ob finem nobiliſſimũ, qui eſt vita æterna. quam ob cauſam de huiuſmodi virtutibus loquens, Dauid

Pſalm. 83. aſcenſiones in corde quæ ex his etiam virtutibus conficiuntur, vt ſuprà dictum eſt, auxilio diuino adſcribit. Immo & ipſam o-

Pſalm. 93. mnium virtutum imperatricem Prudẽtiam, cùm ait: *Qui docet hominem ſcientiam.* Et: *Beatus homo, quem tu erudieris Domine.*

Quare actiones virtutũ moralium infuſarum imperantur quidem à prudentia, ſed multò magis à fide, ſpe, & charitate, prout actionis cuiuſq; ratio poſtulat, & per virtutes Theologicas à Deo ipſo. qui propterea quòd virtutes acquiſitæ hominem in ſtatu admodum humili & imperfecto ponerẽt, adiecit illis has virtutes infuſas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quaſi mutuò ſibi reſpondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones cõſentaneas virtutibus hiſce præſtãtiſſimis. quod vt fieret, poſtulat Dauid, cùm ſic precabatur:

Pſalm. 118. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me, da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.* Et: *Deduc me Domine in ſemitam mandatorum tuorum, quia ipſam volui.* Atq; hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo eſt, pertinent, perficiuntq; actiones humanas, quia humanæ ſunt.

Tertius gradus. Cæterùm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò ſuperiorẽ inſtitutus eſt, & quẽ propriis viribus conſequi nullo modo poſſet, ac propterea ad eum eſſet ſubleuandus nõ modò ope virtutum moralium, ſed etiam virtutibus ſupra humanis, quales ſunt Theologicæ tres. quarũ actiones ſupernaturales ſunt, nec à prudentia naturali imperantur, quamuis ſine prudentia exerceri non debeant. & hic eſt tertius gradus ex-

exercendę virtutis non ꝓpter Deum ſolũ,ſed etiam circa Deum. vt cum fide credimus Deo, & iis quæ alioquin incognita, nec naturæ vi cognoſci poſſunt,ipſe per ſe in ſacris monumẽtis explicauit: cùm ſperamus laborum noſtrorum præmia nos ab eo in æterna vita accepturos:cùm denique eum ſuper omnia,hoc eſt,etiam pluſquam nos ipſos diligimus.

Supereſt quartus virtutis gradus omniũ perfectiſſimus,ac planè diuinus, quo non ſolum propter Deum officia virtutis obimus,ſed id diuinè quodãmodo facimus. quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus eſt. mouet enim tũc Deus ſolus per ſe ipſum animũ hominis, non ſolum per virtutes Theologicas & morales infuſas,ſed etiam per Spiritus ſancti dona,quę in Iſaiæ libro numerantur: *Sapientia,Intellectus,Conſilium,Fortitudo,Scientia,Pietas, Timor Domini.* qui ſunt ſupernaturales habitus excellentiſſimi, ſemperq; charitatem comitãtur. quamuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animũ per virtutes infuſas,ſiue Theologicas,ſiue morales,ad quædam tamen altiſſima virtutis officia exercẽda, immittit in hominem altiſſima illa dona,quibus quaſi vinculis ſibi maximè colligatũ verſet in omnem partem animũ. vt igitur ad miracula & ſimilia munera explenda vtitur Deus gratuitis illis chariſmatibus, quæ dona gratis data nominantur, ſic actiones humanas præſtantiſſimas dirigit per dona Spiritus ſancti. *Quartus gradus.* *Iſaia 11.*

Appellarũt forſan huiuſmodi actiones Philoſophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerunt. qui enim hoc diuino ſpiritu afflantur, nõ tam homines, q̃ quaſi Dij ſunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli,& viri Apoſtolici tam multi, qui præſtantiſſimorũ horũ munerum beneficio,à mortalibus,& pluſq̃ homines,& tanquã celeſtes viri ſuſpiciũtur. Itaq; ad virtutes proprio conſilio, & deliberatione, adiutus tamen à Deo vt ſuprà dictũ eſt, ſeſe incitat homo. ad actiones autẽ has ſupernaturales impellitur à Deo,quod expreſſit Apoſtolus cùm dixit: *Quicunq; ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* Mouentur verò nõ lege, aut ordine communi, ſed inſtinctu diuino ſingulari, & extraordinario. *Rom 8.*

Sunt igitur quatuor modi exercendæ virtutis, quos gradus
Primus gradus nominamus. Primus; cùm exercetur virtus propter virtutem.
2. Secundus cũ exercetur virtus propter Deum ſupernaturaliter
3. cognitum. Tertius cũ exercetur per ſe virtus Theologica propter Deũ, hoc eſt, verſamur circa Deum propter Deũ per illius
4. virtutis actiones. Quart⁹ eſt cũ diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones ſuper humanas inducimur, quales ſunt rerũ humanarũ contẽptus, perpetua caſtitas, iniuriarũ obliuio, inimicorũ amor, mortis deniq; appetitio propter Deũ, ꝙ eſt diuinè agere.

Lib. 1. Dial. cap 4. Ad praxim, & vſum trium priorũ graduum pertinet dictũ S. Gregorij, quod tanquam regulam proficienti proponimus:
Prima regula. *Ex ſubſequenti*, inquit, *opere etiam dona ſuccreſcũt.* vt intelligamus quantumcunq; dona Dei ſint virtutes infuſæ, vſu tamen & exercitatione continua poſtea indigere, non vt infundãtur, quãdoquidem id à Deo fit liberaliter, quo tempore recipit nos in gratiam ſuã, ſed ne amittantur per otiũ, & deſidiam, & augeantur etiam ſimul cũ ipſa Dei gratia merito actionis, per quã exercentur. ad ꝙ etiam pertinet quicquid iuuat ad incrementum acquiſitarum virtutum, vt verbi gratia, oratio ſimilis illi, quæ
Luc. 17. eſt in Euangelio: *Domine adauge nobis fidem*. Et multis verſiculis
Pſalm. 17. Pſalmorum, vt illis: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.*
Pſalm. 118. *Exaudi Domine iuſtitiam meam. Ad hæſi teſtimoniis tuis Domine, noli me confundere*, & aliis.

Secũda regula. Ad exercitationem verò actionum diuinarum quarti gra-
Eſaia 30. dus regula proficienti ſit Iſaiæ dictum: *Dominus adaperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* Cui ſubeſt hæc ſententia, vt Deum loquẽtem in nobis audiamus, eius voluntati vt pareamus, voluntatem noſtram parenti optimo promptiſſimam reſeruemus. quod ſi quid ille velit à nobis, minus intelligamus, dabit ipſe intellectum, dummodo rogetur vt par eſt. mittet etiam fortè ad amicos ſuos viros bonos, quibus cum conſilia ſua cõmunicat, à quibus, quæ ſit voluntas eius, accipiemus. augebit deniq; in nobis amorem ſuum, quo illi coniunctiores effecti, conſilium eius per nos ipſos cognoſcamus. Siquidem vt idem
Lib. 2. Dial. cap. 16. S. Gregorius ait: *Sancti inquantum cum Deo vnum ſunt, ſenſum Domini*

mini non ignorant. quod verò idem alibi docet, *lege nõ conſtringi Spiritus ſancti donum*, ita accipere debemus, ſicut illud quod dixit S. Ioannes: *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*. Et illud Domini: *Spiritus, vbi vult ſpirat*. aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altiſſimum rerum ſpiritualium gradum, & cognitionem, & quædam in aliquibus aliquando agit, quorum ipſe ſolus, qui auctor eſt, rationem intelligit. nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur. in quorum numerum refert S. Auguſtinus imperaſſe Deum Abrahę, vt filium mactaret, & Samſoni inſpiraſſe, vt ſe cum Philiſtęis occideret. de quibus inſpirationibus aliqua poſt dicenda ſunt.

Lib 1. Dialog. cap 1.
Matth 4.
Ioan. 4.
Lib. 1 contra Gaudentium, cap 31.
Et lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 21.

De gradibus progreſſus in eadem virtute, & de quibuſdam generalibus virtutis proprietatibus.

CAPVT III.

ANTEQVAM de virtutibus ſingulis, dicendum eſt adhuc de gradibus aſcenſionis in eadem virtute, id enim pertinet ad omnes, & quædam præterea exponenda, quæ ſpectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiuſdem virtutis, ſic ſcribit S. Gregorius: *Virtutis gradus non magni laboris eſt prehendere, cùm ab vna in alteram tranſitur, ſed ſubtiliſſima diſputatione res indiget, cùm mens penſare nititur in vna, eademque virtute, quibus profectus ſui gradibus eleuetur. vt enim prima elementa virtutum fidem ſcilicet, & ſapientiam loquar, obtineri ſingula perfectè nequeunt, niſi ad hæc diſtinctis ordinatiſq; modis, quaſi quibuſdam gradibus aſcendamus. ipſa enim fides, quæ ad bona alia capeſſenda nos imbuit, plerumque in exordiis ſuis, & nutat, & ſolida eſt, & iam certiſſimè habetur, & tamen de eius fiducia adhuc ſub dubitatione trepidatur. Pars namque eius prius accipitur, vt in nobis poſtmodum perfectè compleatur. ſi enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requiſitus in Euangelio pater ſanandi pueri non dixiſſet, credo Domine, adiuua incredu-*

Lib. 22 moral. cap. 21. & 22.
Marc. 9.

 litatem

litatem meam. adhuc ergo aſcendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemq; tempore clamabat, ſe etiam credere, & ad huc ex incredulitate dubitare. Hinc eſt etiam, quod redemptori noſtro à diſcipulis dicitur, auge nobis fidem, vt quæ iam accepta per initium fuerat, quaſi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipſa quoq; ſapientia, quæ bonorum operum ſolet eſſe magiſtra, anhelanti mẽti per incremẽta tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus aſcendatur. Deinde S. Gregorius adfert illud ex

Ezech. 47. Ezechiele de viro, quẽ ille viderat, qui menſus eſt cubitos mille, & duxit illũ per aquam vſque ad talos, deinde menſus eſt adhuc mille, & traduxit per aquã vſq; ad genua, & poſt menſurã aliorũ mille vſq; ad renes, & deniq; poſt alios mille, per torrentẽ, quem non potuit pertrãſire. *Aquam*, inquit, *vſq; ad talos venire, eſt iam nos per acceptam ſapientiam deſideratæ rectitudinis veſtigia tenere. vſq; ad genua per aquam ducitur, quia cùm boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vſq; noſtra ſapientia augetur, vt in prauis*

Hebr. 12. *iam actibus minimè flectatur. hinc namq; per Paulum dicitur: Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris. aquã ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta ſapientia perfectè ad boni operis rectitudinem ſtringit. qui iterum metitur mille, & Propheta per aquas vſque ad renes ducitur, quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excreſcit, quando in nobis percepta ſapientia omnem quoq;, in quantum eſt poſsibile, delectationem carnis extinxerit, aqua ergo ad renes venit, cùm dulcedo ſapientiæ etiam incentiua carnis interimit. Percepta perfectione operis ad cõtemplationem venitur ad torrentem, qui pertranſiri non potuit, quia dum mens in altiora ducitur ſubleuata videt in Deo, quia nõ poteſt penetrare, quod videt, & quaſi tangit aquam torrentis, quam pertranſire non valet, quia & intuetur ſpeculando, quod libeat, & tamen hoc ipſum perfectè non valet intueri quod libet.*

Ex præclara hac ſanctiſſimi Patris doctrina intelligimus ge-

Primus gradus. neratim tres ſtatui debere in ſingulis virtutibus gradus. Primus eſt cùm veſtigium in primo limine virtutis cuiuſlibet figitur, firmo nimirum voluntatis propoſito virtutis amplectẽ-

dæ, &

dæ,& ad omnem occaſionem vſu ipſo exercendæ; appelletur primum propoſitum,primaque virtutis exercitatio.

Secundus gradus eſt,cùm ita firmiter in illo propoſito, ac vſu virtutis perſeueramus, vt nullis tentationibus nos ab eo vllo modo deduci ſinamus,& nominetur hic robur,aut fortitudo exercitationis virtutis. *Secundus gradus.*

Tertius gradus eſt,cùm virtutis ſpecies alioquin ſeuera,& fortè etiam deprauatæ naturæ noſtræ aſpera, & amara, ita iam incipit dulceſcere, vt non ſolùm nihil nos ab ea poſſit auellere,ſed omnia etiam eius officia magna cum alacritate, ac deſiderio à nobis expleantur. & ſit hæc virtutis exercitationis alacritas. primo igitur gradu iacto in firmo propoſito & primo vſu virtutis, roboratur virtus aduerſus tentationes ſicq; conſcenditur eius fortitudo, ex qua deinde vſu perſeuerante peruenitur ad tertium,quæ eſt alacritas in eodem vſu. *Tertius gradus.*

Huic ſententiæ S. Gregorij affinis eſt doctrina illa quorũdam Theologorum, qui vt oſtendant, quid ſit diſcriminis interactionẽ virtutis,doni ſancti Spiritus, & beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus in Euangelio recenſet, dicunt virtutem,verbi gratia,fortitudinis efficere, vt patiẽter res aduerſæ tolerentur,donum verò fortitudinis,vt alacriter,beatitudinẽ verò,quæ de perſecutionibus eſt, vt etiam appetantur propter Deum, hos gradus in ſingulis virtutibus, quoad poterimus,inueſtigabimus.

Ex prædictis colligitur Chriſtianam virtutem magnum Dei munus eſſe,inſignemque hominis perfectionem: pendere autem virtutes infuſas ex gratia Dei gratum faciente omnes (ſi fidem,& ſpem,quæ in peccatore remanent demas) ad eum modum,quo animi facultates ex ipſa anima deriuantur. quare abeunte gratia per peccatum mortale, vniuerſæ virtutes ſimul ruunt. quam igitur ianuam in hominis animã habet apertam Dei gratia,eadẽ virtutibus, quæ eius comites ſunt, patet: qua ratione conſeruatur, & augetur gratia, eadem virtutes, exitus denique gratiæ, finis virtutum eſt. quare vt peccatum gratiæ eſt inimiciſſimum, ſic virtuti. & hæc eſt prima proprietas virtutum Chriſtianarum. *Prima proprietas.*

Secun-

Secunda proprietas. Secunda proprietas earundem eſt, inter virtutes, & gratiã hoc intereſſe maximè, quod gratia actuoſa per ſe non eſt, ſed per virtutes. Itaque virtutes adiutrices ſunt gratiæ ad rectè agendum, ex quo fit, vt gratia non creſcat in anima, nec augeatur à Deo, cuius eſt hoc incrementũ dare, niſi ad virtutũ exercitationem. quare virtutum exercitatio duplici nomine neceſſaria eſt; & proficienti propterea familiariſſima eſſe debet, tum vt ſibi virtutes per eam, tum vt gratiæ ipſi incrementum afferant, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuant.

Tertia proprietas. Tertia proprietas eſt, virtus vitam cęleſtẽ homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, ſic virtus Angelo ſimilem efficit: vtque natura corrupta hominem ad humilia quæque terrenaque appetenda deprimit, ſic virtus excitat, & confirmat hominis animam ad res ſuperas amandas. quo inditio deprehenditur, quæ vera virtus ſit, quæ verò fucata ſpecie externa. qualis eſt, quam ſæpe ſuadet Sathanas, cùm ſe transfigurat in Angelum lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitam obtrudit. quæ enim hominis animum ad amorẽ, vel ſui, vel mundi quantumlibet remotè alliciunt, virtutes non ſunt. *Homil. 3. ad populum. Antioch.* nam vt ait S. Chryſoſtomus: *Virtus eſt omnia humana deſpicere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inhiare præſentium, ſed ſcire, quod omnia humana vmbra ſunt, & ſomnium, & ſi quid his vilius. Virtus hominem quaſi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidem animæ ſaluti tamquam mortuum operatione carere, ad ſpiritualia verò ſola viuere, & operari.*

Quarta proprietas. Quarta proprietas eſt. Virtus Chriſtiana ſolida eſt, quo vno verbo multa dicuntur. 1. Primò virtutem non eſſe rem aliquam extrinſecus ſplendidam ſolùm, ſed multo magis inſita, & innata ſoliditate robuſtam, vt quæ hominẽ roboret aduerſus tentationes & occaſiones omnes vitioſas. eſt enim habitus animi, hoc eſt animi fortitudo, & munimentum. quare in ſcripturis, ſcuto comparatur, & thoraci. 2. Secundò, qui ex virtute agit ita mentem in Deum vnum fixam habere, vt ab eo, quod æterna lege, & voluntate Dei iuberi intelligit, nullo vnquam

tempo-

tempore,aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumenti occaſione oblata,ne latum vnguem diſcedendum putet. Tertiò 3.
ob id non in hominem intueri,non allici præmio ad virtutis officia,non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à propoſito colendæ virtutis; ſed etiam ſi immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipſa,infamia quoq;, & ignominia, acri tamen animo tendere ad id, ad quod virtus vocat. facit ad huius rei explicationem, id, quod poſtea affertur cap. quarti lib. 19. cùm declarantur verba Domini,attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. Quartò,non exer- 4.
cere virtutem voluptate conſolationis, qua in piis actionibus plerunque mens perfunditur, ſed & ſi ardua, laborioſa, moleſta ſit virtutis via,ſpinis inquã potius, quàm floribus ſtrata, in ea conſtanter ad mortem vſque pergere.

Hæc omnia,& pleraque alia ſimilia continet hæc vna vox ſoliditas,quam Chriſtianæ virtuti,quæ virtus eſt ſolida, ineſſe dicimus. Legatur S. Auguſtinus de verbis Apoſtoli: multa e- *Serm. 19.*
nim habet,quæ ad rem hanc pertinent. inter alia hæc: *Interroga te,quiſquis vis iudicare,& vide ſi tunc non facis malè,quando potes facere, & ab homine non puniri.* Et paulò põſt: *Probat te Deus, quaſi tibi dicat,ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam,dilata luxuriam,quidquid libuerit,licitum puta,non hinc te punio,non in gehennas mitto,faciem meam tantùm tibi negabo. Si expauiſti,amaſti; ſi ad hoc,quod dictum eſt,faciem ſuam tibi negabit Deus tuus,contremuit cor tuum, & in non videndo Deum tuum, magnam pœnam putaſti. gratis amaſti.* Adfert etiam exemplũ duorum hominum obſeruatione digniſſimum: *Homo,*inquit, *pauperrimus nobis apud Mediolanum conſtitutus, ſed planè Chriſtianus, proſcholos cuiuſdam Grammatici, inuenit ſacculum cum ſolidis fermè ducentis. memor legis propoſuit pitaciũ publicè: reddendũ enim ſciebat,ſed cui redderet ignorabat,propoſuit pitaciũ publicè; q̃ ſolidos perdidit,veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquaq; vagabatur,inuento, & lecto pitacio venit ad hominem. & ne fortè quæreret alienum,quæſiuit ſigna,interrogauit ſacculi qualitatem,ſigillum, ſolidorum etiam numerum, & cùm omnia fideliter reſpondiſſet,reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & volens vicem rependere tam-*

re tamquam decimas, obtulit ſolidos viginti, qui noluit accipere, obtulit vel decē, noluit accipere, ſaltem rogauit vel quinq; accipere, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit ſacculū: nihil perdidi, ait, ſi non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamē, fratres mei, quale certamē, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrū mundus, ſpectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit, cōtinuò totū pauperibus erogauit, vnū ſolidum in domum ſuā non dimiſit.

Quinta proprietas. Quinta proprietas eſt. Virtus eſt moderatrix affectionum hominis. hæc ad omnes virtutes pertinet, ſed præcipuè ad eas, quæ in coërcendis paſſionib⁹ animi verſantur, qualis eſt fortitudo, & tēperantia. quare cùm dicitur virt⁹ hominis perfectio, ideò dicitur, non quia radicitus paſſiones euellat, aut prorſus extinguat, ſed quia earum vim, & impotentiam frangit, & corrigit quicquid eſt in illis exuperantiæ. Quæ cauſa eſt, vt aſſerunt Theologi, virtutem non ineſſe homini, niſi cum paſſione moderata. Legatur S. Thomas & S. Auguſtinus.

1. 2. q. 59. art. 2. & 3. *Lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 8. Lib. 22. cap. 22. & lib. 29. ca. 4.* Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitioſas non domuerunt, & ex occaſione qualibet perturbationibus facilè concitantur, ita vt impetum earum non facilè ſedent, aut non habere virtutes, aut non longè abeſſe à periculo eas amittendi, ſimul ac earundem paſſionum impulſu, quod facilè fit, ſe à Dei gratia deturbari permiſerint. Quod ſi quandoque perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abeſſe videatur, ſiquidem ratione comprimitur, quam primùm id fieri poteſt, virtuti nullū inde creatur damnum. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitùs, ad exercitationem virtutis diuturniorem, ſi quidem vt ait Apoſtolus loquens de ſtimulo carnis ſibi relicto; *Virtus in infirmitate perficitur*; tuncque dummodo voluntas non conſentiat, ſed reſiſtat quantum ei à Deo conceditur, peccatum non committitur: vel accidit, quia Deus eius paſſionis ſenſum expetit tamquam virtuti alteri conſentaneum, quamuis ſpecie ipſa repugnare videatur illi, cuius eſt eum cohibere: qualis eſt magnus doloris, & mœroris ſenſus in peccatore ad pœnitentiam, & *2. Corinth. 12.*

contritionem adaugendã, ſine vllo fortitudinis detrimento, quale item eſt tædium ipſum vitæ huius, quo maximè affecti ſunt ſanctiſſimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad accendendũ in eorum animis ignem deſiderij cæleſtis patriæ, qualis in Beatiſſima virgine Dei Matre fuit ingẽs ille animi corporiſque dolor, quo proximè acceſſit ad eum, quem in cruce omnium omnino acerbiſſimum tolerabat Chriſtus eius amantiſſimus filius; qualis denique ille idem mœror pauorque, quem vltrò Chriſtus acceſſiuit in horto, cruceúe, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vnquam: tuncque has affectiones, vt imperauit charitas, ſic eadem excitauit, & fouit ſine detrimento vllo virtutum earum, quarũ eſt mediocritatem in huiuſmodi affectionibus conſtituere.

Idem dicendum eſt de iis, & aliis eiuſdem generis paſſionibus, ſi quando in proficientibus, & ſanctis viris, diutius exuperare videantur magis, quàm requirat ratio virtutis, quæ eas moderatur. neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, ſed potius extrinſecus diuino auxilio ſupernaturali corroboratur, vt poſſit ſuſtinere.

Sexta proprietas eſt. Virtus non ita perficit animũ, vt ſentiendi doloris vim corpori adimat, quamuis eum ita temperet, vt non permittat hominem doloris ſenſu abripi vltra patientiæ, modeſtiæue terminos. Qua de re ſic ſcribit S. Gregorius: *Non nulli*, inquit, *magnæ conſtantiæ Philoſophiam putant, ſi diſciplinæ aſperitate correpti ictus verberum, doloremq; non ſentiant. nonnulli verò tam nimis percuſſionum flagella ſentiunt, vt immoderato dolore commoti etiam in exceſſu linguæ dilabantur: Sed quiſquis veram Philoſophiam nititur tenere, neceſſe eſt, vt inter vtraq; gradiatur: non eſt enim pondus veræ virtutis inſenſibilitas cordis, quia & valde inſana per ſtuporem membra ſunt, quæ & inciſa ſentire dolorem nequaquam poſſunt. Rurſus virtutis cuſtodiam deſerit, qui dolorem verberũ vltra quàm neceſſe eſt, ſentit; quia dum nimia afflictione cor tangitur, vſque ad impatientiæ contumelias excitatur, & qui per flagella corrigere malè facta debuerat, agit, vt nequitia per flagellum creſcat. Contra inſenſibilitatem quidem percuſſorum per Prophetam*

Sexta proprietas.

Lib. 2. moral. cap. 11.

phetam dicitur: Percuſſiſti eos, nec doluerunt; attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam. Contra puſillanimitatem percuſſorum per Pſalmiſtam dicitur: *In miſeriis non ſubſiſtent.*

Hierem. 5.

Pſalm. 139.

His quaſi fundamentis iactis, de ſingulis virtutibus, quibus ſpiritualis ædificij ſtructura conflatur, & conſtat, agendũ eſt.

De Fide.

CAPVT IV.

FIDES eſt virtus Theologica, ideò de Deo eſt, rebuſque à Deo reuelatione traditis, eidemque vni Deo nititur tamquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia eſt lux infinita, & prima, princepsque veritas. magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ fides eſt. Definitur autem ab Apoſtolo: *Sperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc eſt, fundamentum omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promiſſæ ſunt, adeoque ipſius æternæ vitæ quaſi principium, pignus, & via. *Argumentum*, hoc eſt, vt ait S. Bernardus, *certitudo eorum, quæ non videntur*. actus igitur fidei eſt credere, quia Deus dicit: ideo eſt habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio, obſcura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, ſed ita efficax, & potens, vt, teſte Apoſtolo, *in captiuitatem redigat omnem intellectum in obſequiũ Chriſti.* ad hanc autem captiuitatem ſtabiliendam vtitur quidem Deus miraculis, aliiſq; argumentis, & rationibus, quæ à Theologis motiua fidei dicuntur, præcipuè tamen voluntate ipſiuſmet hominis, qua intellectũ mouet, & flectit ad aſſentiendum iis rebus, quæ fide proponuntur. ad quam rem adfert Deus voluntati ſingulare auxiliũ ſupernaturale, quo eam ad id ſuauiter impellit, ſiue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt quidam putãt, ſiue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipſam voluntatem diuinitùs immittit, vt ad id præſtandum, eam iuuet, quod exiſtimant alij.

Epheſ. 2.
Hebr. 11.

Epiſt. 190.

1. Corinth. 10.

Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in ſcripturis, & apud ſanctos Patres leguntur. nam à S. Auguſtino dicitur *bonorum*

Suarez 3. part. quæſt. 7. artic. 3.
Serm. 38. de tempore.

bonorum omnium fundamentum, & humanæ ſalutis initium, ſine qua nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt peruenire, quia ſine ipſa, nec in hoc ſæculo quiſquam iuſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam. & à S. Cyrillo Hieroſolymitano appellatur *oculus illuminans conſcientiam, & intelligentiam efficiens.* Et ab altero Cyrillo: *Ianua & via in vitam, & recurſus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem.* *Catech.5.* *Lib 4. in Ioan. cap.9.*

Vt autem intelligamus quantum in hac re, ſicut in reliquis omnibus, Chriſto Domino & Saluatori optimo debeamus, nō infundit nobis fidem Deus niſi per ipſum, & ex ipſius precioſi ſanguinis merito. eſt enim ipſe fundamentum, quod poſitum eſt, & cui fidei noſtræ fundamentum nititur. Qua de re S. Auguſtinus de fide differēs ſic ait: *Loquitur Deus ipſa veritate, ſi quis ſit idoneus ad audiendum mente non corpore. Ad illud enim hominis ita loquitur, quod in homine cæteris, quibus homo conſtat, eſt melius, & quo ipſe Deus ſolus eſt melior. Cùm enim homo rectiſſimè intelligatur, & ſi hoc non poteſt, credatur factus ad imaginem Dei, profectò ea ſui parte eſt propinquior ſuperiori Deo, quo ſuperat inferiores partes ſuas, quas etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipſa mens, cui ratio naturaliter ineſt vitiis quibuſdam tenebroſis & veteribus inualida eſt; non ſolùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renouata, atque ſanata fiat tantæ felicitatis capax, fide primum fuerat imbuenda, atq; purgāda, in qua vt fidentius ambularet ad veritatē, ipſa veritas Deus, Dei filius, homine aſſumpto, non tamen Deo conſumpto, eandem conſtituit, atq; fundauit fidem, vt ad Deum iter eſſet homini per hominem Deum. hic eſt enim mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus. per hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via. quia ſi inter eum qui tendit, & illud quo tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi: ſi autem deſit, aut ignoretur, qua eundum ſit, quid prodeſt noſſe, quò eundum ſit? ſola eſt autem aduerſus omnes errores via munitiſſima, vt idem ipſe ſit Deus & homo, quò itur Deus, qua itur homo.* *Lib.2 de ciuitat. Dei, cap.2.*

Eſt igitur cauſa efficiens fidei Chriſtus: eſt item cauſa meritoria, cauſa etiam finalis, exemplar denique & regula. quod hic libentius ſcribimus, initio videlicet tractationis de virtuti-

bus, quod omnium aliarum virtutum ſimiliter parens, & fons eſt Chriſtus. quanquam intereſt inter exemplum, quod à Chriſto accipimus in aliis virtutibus, & id, quod in fide, & ſpe ipſe nobis reliquit. alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quæ ſummæ perfectioni eius repugnant, vt pœnitentiam) ideo non ſolùm dictis quid vnaquæq; requireret, ſed multò magis exemplo demonſtrauit. at fidem non exemplo docuit, quia cùm beatiſſimus perſpicua Dei viſione eſſet, ea caruit, ſed prædicauit, & vt ad eam prædicationem, reſque ab ipſo geſtas fidem noſtram dirigeremus, inſtituit, præſertim verò ad ea, quæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ Catholicæ tradidit, quam voluit, vt audiremus, ac ſequeremur ſicut ipſum.

Fides eſt duplex, vna dicitur informis, vt eſt illa, quæ ſine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apoſtolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc eſt fides proficientis. de qua multa Patres, quæ breuitatis cauſa omittuntur. *Galat. 5.*

Primus gradus. Fidei progreſſus ex tribus illis gradibus conſtatur, quos ſuprà dictum eſt auctore S. Gregorio in ſingulis virtutibus inueniri: propoſito videlicet, fortitudine & alacritate, in quibus proprij ſunt ſingulorum actus, & officia fidei exercẽda. Et quidem ꝙ ad propoſitum attinet, intelligendum eſt, initio quamuis infundatur à Deo virtus, eſſe tamen neceſſariam deliberationem animi ad eam in vſum deducendam.

Primus actus fidei. In fidei ergò exercendæ propoſito prima actio fidei eſt credere, quia Deus dicit. quã exercere debet proficiens, vt ea corroboretur fides. accidit enim plerunque, vt rebus fidei aſſenſum præbeat homo, non quia Deus dicit, ſed aliis multis de cauſis, tuncque vt actio bona ſit, fidei tamen diuinæ actio non eſt. Ob idque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quàm gignitur creſcitq; alius habitus fidei cuiuſdã acquiſitæ. qualis illa eſt, quæ cernitur in hæreticis, qui cùm fidem non habent vni articulo, diuina fide priuantur; retinent tamen fidem aliam humanam, qua reliquis articulis acquieſcunt.

Secun-

Secunda actio eſt mente ita adhærere rebus à fide propoſitis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæſitet: *Huic vnitati,* inquit S. Leo, *inconcuſſis mentibus inhærete.* Et S. Baſilius: *Fides eſt eorum, quæ dicta ſunt aſſentiens approbatio ſine vlla hæſitatione, cum animi perſuaſione de eorum veritate, quæ Dei munere ſunt prædicata.* Et S. Bernardus: *Audis ſubſtantiam ſperandarum rerum? ſubſtantiæ nomine aliquid tibi certum, fixumq́; præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non eſt fides æſtimatio, ſed certitudo.* Quod ſi tentatio contra fidem inſurgat, nullum eſt magis præſentaneum remedium, quàm huius, & ſuperioris actionis frequentatio. proderit tamen tentationẽ quamlibet quaſi proprio iaculo ferire, & frangere dictis quibuſdã celebriorib⁹, tum ſcripturarũ, tum ſanctorum Patrũ, quæ paulò pòſt ſubiicietur.

Secũdus actus. Serm. 4. Nat. Christi. Serm. de fidei confeſſ. Epiſt. 190.

Tertia eſt actio. ſumma animi ſimplicitate, & humilitate ſe fidei, & per fidem Deo & Eccleſiæ tanquã idiotam, puerumq́; inſtituendum ſubiicere omni prorſus curioſitate abiecta. ſic enim habet S. Chryſoſtomus: *Vt,* inquit, *ille, qui aliquid mali dedocetur, niſi totum abiiciat, & præparet animum, & purum reddat, vt in poſterum inſcribi poſſit, nihil profectò ſanum didicerit, ſic in hac exteriori ſapientia niſi omnia abiicias, niſi mentem tuam purges, & æquo iure cum idiota te ipſum fidei præbeas, nihil ſanè generoſum intelliges.* Tentationes contra fidem Incipientibus initio ſolent eſſe moleſtæ. Sed ſi detegantur Patri ſpirituali, illico euaneſcunt. Aduerſus verò ſuperfluam curioſitatẽ habeat Proficiens in promptu hæc quaſi tela. quibus etiam inſtrui debent pro captu Incipientes.

Tertius actus. Homil. 10. 1. Cor. 3.

Primum ſit Salomonis præceptum: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te, ne ſcrutatus fueris; ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus.* Secundum ſit illud, quod ſeptuaginta interpretes legũt apud Iſaiam: *Niſi credideritis, non intelligetis.* Tertium ex S. Gregorio: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Quartum S. Bernardi: *Quid magis contra rationem, quàm ratione rationem conari tranſcendere? & quid magis contra fidem, quã credere nolle quidquid non poſſit ratione attingere?* Quintum ex S. Baſilio: *In quocunque*

Primũ telum. Eccleſ. 3. Secundum. Iſaia 7. Tertium. Homil. 26. in Euang. Quartum. Epiſt. 190. Quintum. In Pſalm. 110.

quę humanarum artium exercitio, impoſsibile eſt primarum propoſitionum inquirere demonſtrationes. Sextum ex S. Auguſtino: *In rebus miris, ſumma credendi ratio eſt omnipotentia Creatoris.* Item: *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe.* Et illud: *Tota ratio facti eſt potētia facientis.* Oſtendit etiam idem copioſè, quàm plurima in rebus naturalibus fieri, cerniq; quotidie, quorum nulla ratio reddi poſſit, quæ tamen non niſi temerè negantur, quòd adeò ſint certa atque teſtata. quid igitur mirum, ſi rerum diuinarum pleræque cauſæ incognitæ mortalibus ſint? legatur vigeſimus primus eius liber de Ciuitate Dei.

Sextum. *Lib. 21 de ciuit. Dei, cap. 7.* *Epiſt. 3.* *Initio per aliquot capita.*

Exēpla etiam non exiguam vim habent aduerſus fidei tentationes curioſas; quale illud quod habent ſacræ litteræ de fide Abraham Patriarchæ, cùm iuſſus eſt mactare filium, per quem propagandam ſobolem, ad ſimilitudinem ſtellarum innumerabilium pollicitus erat Deus.

Geneſ. 22.

Referunt etiam aliqui, cùm ad moribundum S. Ludouicū Francorum regem, delatum eſſet ſanctiſſimum Sacramētum, quæreretque ex eo ſacerdos de more, num crederet ibi eſſe filium Dei? reſpondiſſe, id apud ſe minus habere dubij, quàm ſi videret Chriſtum in ea forma, qua aſcendit in cœlos.

Fidei ſecundus gradus continet fortitudinem eius, de qua S. Petrus: *Cui reſiſtite fortes in fide:* ſicut contrà, qui imbecillæ ſunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Hæc duplici ratione acquiritur. prior eſt ſupra dicta exercitationis ratio, præſertim qua infringuntur tentationes. Poſterior eſt humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo poſtulatur, cum illis, qui, in Euangelio idem precantur, cùm aiunt: *Adauge nobis fidem.*

Secundus gradus. *1. Pet. 5.* *Luc. 17.*

Porrò Deus duplici item modo fidem auget, & roborat, vel augēdo ad vſum noſtrum, habitum infuſum fidei: vel cum nouo dono locupletādo. hoc autem eſt donum gratis datum, quod inter alia eiuſdem generis recenſet Apoſtolus, cùm ait: *Alteri fides in eodem ſpiritu. hæc enim fides,* ait Thomas, *eſt conſtantia quædam, & robur in credendo.*

1. Cor. 12. *2. 2. q. 5. art. 4. ad 5.*

Ad hunc gradum potiſſimùm ſpectat cōfeſſio fidei etiam cum vitæ diſcrimine; qua hominem teneri vult Dominus, cū

ait: *Qui confitebitur me corã hominibus, confitebor & egò eum coram Patre meo.* Et Apoſtolus: *Ore confeſſio fit ad ſalutem.* Ad quæ omnia benigniſſimus Saluator noſter Chriſtus prouidentiſſimè inſtituit Sacramentum Confirmationis, quo homini, per merita ipſius cõfertur animi robur ingens ad eas tempeſtates, quæ cõtra fidem commoueri poſſunt ſuſtinendas & propulſandas, & ad ea omnia officia præſtanda, quæ fide præcipiuntur. atque ad hunc gradum pertinent illuſtriſſima, & propè infinita Martyrum exempla. *Matth. 10.* *Rom 10.*

Tertius gradus fidei eſt alacritas, vt dictum eſt, quã fortaſſis Apoſtolus appellat plenitudinem fidei. Certè Philippenſibus ita ſcribit: *Manebo, & permanebo, ad profectum veſtrũ, & gaudium fidei.* Alacritatis huius effectus ille eſt, quem idem Apoſtolus commemorat Hebræis, cùm ſic ait: *Vinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes* (per fidem nempe) *vos habere meliorẽ, & manentem ſubſtantiam.* Ad eandem igitur ſuo modo pertinent actiones omnes heroicæ, quæ ob bona inuiſibilia ab hominibus exercentur: præſertim autem, mundi contemptus, & humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. ſi quidẽ ita ſcribit de Moyſe Apoſtolus: *Fide reliquit AEgyptum, non veritus animoſitatem regis, inuiſibilem enim tanquã videns ſuſtinuit.* Et paulò ante: *Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium, filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æſtimans theſauro AEgyptiorum improperium Chriſti. aſpiciebat enim in remunerationem.* *Tertius gradus.* *Hebr. 10.* *Philip. 1.* *Hebr. 10.* *Ibidem.* *Eisdem.*

Ad hũc gradum peruenitur eadem via, qua ad ſuperiorem, exercitatione nimirũ & oratione, maximè verò oratione. quia hæc alacritas, plerumque eſt fructus Spiritus ſancti, numeratus ab eodem Apoſtolo inter duodecim illos, quos ponit in epiſtola ad Galatas, & appellat *fidem: delectationem,* inquit S. Thomas, *quam ex fidei certitudine percepit fidelis*, oppoſitam illi carnis operi, quæ ſectæ nominantur. quæ mirum in modum ſecãt & lacerant animos hominum ſchiſmaticorum & hæreticorũ. *Galat. 5.* *2. 2. q. 5. art. 4. ad 5.*

Signum fidei perfectæ ponitur à S. Hieronymo in dialogo

aduerſus Luciferianos feruor operis, & puritas intentionis: *Ad orationem aßiſto. nõ orarem, ſi non crederem: ſed ſi verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem. corpore inhorreſcerem. ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eoſq; fletu perfunderem, crine tergerem.* Et paulò pòſt: *Conueniat vnus quiſq; cor ſuum, & in omni vita inueniet, quã rarum ſit, fidelem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. Difficile eſt Deo tantum iudice eſſe contentum.*

De Spe.

CAPVT V.

ALTERA Theologica virtus ſpes eſt, quæ proptereà de Deo eſt, & æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur ſperantibus in ſe, conuenit cum fide, quia de iis eſt, quæ non videntur: *Spes autem*, ait Apoſtolus, *quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem, quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus.* Differt verò, quia vt ſcribit S. Auguſtinus: *Fides eſt malarum rerum, & bonarũ, quia bona creduntur, & mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Item fides & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur.*

Rom. 8.

In Enchir. c. 8.

Præcipua ſpei laus, qua virtutibus etiam aliis antecellit, eſt, eſſe beatitudinem vitæ mortalis, ſi qua hîc beatitudo eſſe poteſt. quam ſi cognouiſſent Philoſophi, non tàm diu fruſtrà laboraſſent in inueſtigando ſummo hominis bono. legatur ſanctus Auguſtinus, qui poſt quàm non minus acutè quàm copioſè, errores eorum coarguiſſet, concludit his verbis: *Vita igitur quæ iſtorum tam magnorum, tamque grauium malorum aut premitur oneribus, aut ſubiacet caſibus, nullo modo beata diceretur, ſi homines, qui hoc dicunt, ſicut victi malis ingraueſcentibus, dum ſibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus, cùm quærunt beatam*

Lib. 19 de ciuitat. Dei, cap. 4.

beatam vitam, dignarentur cedere veritati, & non ſibi putarent in iſta mortalitate fine ſummi eſſe boni gaudendum, vbi virtutes ipſæ quibus hîc certè nihil melius atq; vtilius in homine reperitur, quantò maiora ſunt adiutoria contra vim periculorum, laborum, dolorum, tantò ſunt fideliora teſtimonia miſeriarum. Si enim veræ virtutes ſunt, quæ niſi in eis, quibus vera ineſt pietas, eſſe non poſſunt; non ſe profitentur hoc poſſe, vt nullas miſerias patiantur homines, in quibus ſunt, neq; enim mendaces ſunt veræ virtutes, vt hoc profiteantur, ſed vt vita humana, quæ tot, & tantis huius ſæculi malis eſſe cogitur miſera, ſpe futuri ſæculi ſit beata, ſicut & ſalua. quomodo enim beata eſt, quæ nondum ſalua eſt? vnde & Apoſtolus Paulus, non de hominibus imprudẽtibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; ſed de iis, qui ſecundùm veram pietatem viuerẽt, & ideo virtutes, quas haberent, veras haberent, ait, ſpe ſalui facti ſumus. Spes autem, quæ videtur, nõ eſt ſpes. ſicut ergo ſpe ſalui, ita ſpe beati facti ſumus. & ſicut ſalutem, ita beatitudinẽ non iam tenemus præſentem, ſed expectamus futuram. & hoc per patientiam, quia in malis ſumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniamus bona, vbi omnia erunt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autem, quod iam tolerare debeamus. talis ſalus, quæ in futuro erit ſeculo, ipſa erit etiam finalis beatitudo. Rom. 8.

Spes duplex eſt, & ipſa ſicut fides; informis, ſine Dei gratia & charitate, qualem habet peccator, & eadẽ Dei gratia & charitate formata, qualis eſt in viris probis, & præſertim in proficientibus.

Primus gradus ſpei eſt propoſitum firmũ ſperandi ea, quæ ſub ſpem cadunt, quæ paulò pòſt numerabuntur. quo autem modo ad primum hunc gradum aſcendatur, docet S. Bernardus his verbis: *Septem ego in me video miſericordias Domini. Prima eſt, quod à multis peccatis adhuc in ſæculo poſitum cuſtodiuit: quis enim non videat, quod ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet. & hæc quanta dignatio pietatis, quod ingratum, & paruipendentem ſic gratia conſeruabat, quod in multis contrarium, & contemnentem nihilominus ab aliis benigniſſimè protegebat? At ſecunda miſeratio tua ſuper me Domine quonam poterit explicari ſermone? quàm benigna, quàm libera-* *Primus gradus* *De Euang. 7. panum, Ser. 2.* *Prima miſericordia Domini* *Secunda.*

lis, quàm gratuita fuerit? ego peccabam, & tu diſſimulabas, non continebam à ſceleribus, & tu à verberibus abſtinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. Sed qd prodeſſet expectatio, niſi ſequeretur pœnitudo? cumulus eſſet damnationis dicente Domino; hæc feciſti & tacui. Tertia proinde miſeratio fuit, quod viſitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent, quæ malè dulcia prius erant, qui lætabar cùm malè facerem, & exultabam in rebus peſſimis, inciperem demùm recogitare ei annos meos, in amaritudine animæ meæ. & nunc Domine commouiſti terram cordis mei, & conturbaſti eam; ſana contritiones eius, quia commota eſt. multi enim pœnitentia ducti ſunt, ſed infructuoſa. quoniam pœnitentia eorũ reprobata eſt, ſicut & prior culpa. Itaque & hæc miſeratio quarta fuit; quod pœnitentem miſericorditer ſuſcepiſti, vt in eorum numero inuenirer, de quibus Pſalmiſta: Beati, inquit, quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Sequitur miſericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi præſtitiſti virtutem, ne recidiuum paterer, & eſſet nouiſſimus error peior priore. omnino enim manifeſtè tuæ eſt Domine Deus, & non humanæ virtutis, ſuſceptum ſemel peccati iugum à ceruicibus excutere, quoniam omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, nec eſt liberari niſi in manu forti. Iam verò poſtquam in his quinque miſerationibus, à malo liberaueris, vt fiat quod ſcriptum eſt, declina à malo, & fac bonum, in duabus aliis bona largiris. hæ duæ ſunt gratiæ promerendi, quæ videlicet munus bonæ conuerſationis indulges, & ſpes obtinẽdi, quæ donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vſq; ad cæleſtia ſperanda præſumere. Hæc ſanctus Bernardus, ex quibus intelligimus, quàm multa ſint, quæ verę ſpei actum primum antecedunt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum, opus ſit.

Pſalm. 49. *Tertia.* *Quarta.* *Pſalm. 31.* *Quinta.* *Pſalm. 36.* *Sexta & Septima.*

Ad primum hoc propoſitum omnes iſtæ ſpes, ſiue ſpei actiones ſpectant. Prima actio eſt ſpes beatitudinis æternæ. Secunda actio eſt ſpes eorum omnium, quæ nobis neceſſaria, & vtilia ſunt ad beatiſſimam illam felicitatem obtinẽdam, qualia ſunt Dei gratia, ſupernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio eſt firma opinio prædeſtinationis, & electionis diuinæ, qua dominus miſericordia ſua infinita elegerit nos in Chriſto, vt eſſemus

Prima actio. *Secunda.* *Tertia.*

mus ſancti, & immaculati, ac demùm æternę ſalutis in conſpectu eius participes. Quarta actio firma item animi conceptio, hęc omnia per Christum Saluatorem noſtrum à Deo in nobis fieri, ſi quidem vt ait Apoſtolus: *Prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* Et alibi: *Qui liberauit, & vocauit vocatione ſua ſancta, non ſecundùm opera noſtra; ſed ſecundùm propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia; manifeſtata eſt autem nunc per illuminationem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* qui propterea ab eodem dicitur: *Chriſtus in nobis ſpes gloriæ*, & abſolutè *ſpes noſtra*, &, *in quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius.* *Quarta.* *Epheſ. 1.* *2. Timoth. 1.* *Coloſſ. 1.* *1. Timoth. 1.*

Aduerſus deſperationis ſpiritum, ſic pugnandum eſt. Primò replicandæ ſunt diligenter ſeptem miſericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quem ſperare debemus fore, erga ſeruos, amicos, filios? Deinde abiiciēda eſt, ſtatim ac incurrit in animum omnis ſuſpicio, aut inanis metus, quod non ſimus prædeſtinati, aut electi: eſt enim huiuſmodi cogitatio vt plurimum pernicioſa, & à Diabolo iniici ſolita. res enim hęc hominibus occultiſſima eſt, & ſoli Deo cognita, ideo, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quam rectè viuendi, agendiue. Certum eſt, Deum non irridere nos, ac ideo nō vocaſſe nos vocatione ſua ſancta ad perniciem; ſed ad ſalutem hortatur ipſe, pręcipit, vt pręceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus pręmiū ſempiternum: hoc eſt, ſe ipſum: quis auſit ſuſpicari Deum aliter velle, aut decernere, quàm prędicet, aut iubeat? Quęramus, petamus gratiam, & vitam æternam. nam quę iam à Deo accepimus, ad ea, quę adhuc expectamus poſtulanda, donata ſunt: *Quamuis enim*, inquit S. Ambroſius, *omnia bona dona ſint Dei, à Deo tamen quædam etiam non petita tribuuntur, vt per ipſa, quæ accepta ſunt, ea, quæ nondum ſunt donata quærantur. Deniq; nemo ſperauit in Deo, & confuſus eſt. In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.* *Primò.* *Secundò.* *Tertiò.* *Lib. 2. de vocatione gentium, cap. 2.* *Eccleſiaſt. 2.* *Pſal. 30.*

Secundus ſpei gradus eſt fortitudo ſpei, quę idcirco ab Apoſtolo comparatur galeę & alibi nominatur *anchora tuta, & firma.* de quo robore, ſimulque de rationibus, quibus homo id poſſit adipiſci, ſic ſcribit S. Bernardus: *Tria ſunt, quæ ſic roborant, & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla conſideratio propriæ vilitatis, nulla æſtimatio cœleſtis beatitudinis ab altitudine ſpei deiicere poſſit in ea firmiter radicatum. Tria igitur conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit, charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis. murmuret iam, quãtum voluerit inſipiens cogitatio mea dicens: quis enim es? aut quanta eſt gloria illa, quibuſue meritis obtinere ſperas hanc? & ego fiducialiter reſpondebo, ſcio cui credidi, & certus ſum, quia in charitate nimia adoptauit me; quia verax in promiſſione, quia potens in exhibitione. licet enim ei facere quod voluerit. hic eſt funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quem nobis à patria noſtra in hunc carcerem vſq; demiſſum, firmiter obſecro teneamus, vt ipſe nos ſubleuet, ipſe nos trahat, & pertrahat vſque ad conſpectum magni Dei.* Denique occurrendum deſperationi, vti ſuprà dicebamus. adiunctis iis quę 2. lib. dicta ſunt contra puſillanimitatem.

2. Theſſal. 5. 2. Corinth. 1. Hebr. 6. Sermone 3. de 7. panibus.

Tertius gradus eſt alacritas, de qua S. Paulus: *Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in ſpe, & virtute Spiritus ſancti.* hac perfuſus dicebat Dauid: *Quoniam tu es Domine ſpes mea.* in quæ verba idem S. Bernardus, qui poſt multa ſic: *Saluabit eos. quare? quibus meritis? audi, quid ſequitur, quia ſperauerunt in eo. dulcis cauſa, attamen efficax, attamen inrefragabilis. De quacunq; tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, ſecundùm multitudinem earum conſolationes eius lætificabunt animam tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo ſperes in eum, nec humile aliquod vel terrenum, ſed altiſſimum ponas refugium tuum.*

Tertius gradus. Rom. 15. Pſal. 90. Serm. 9 in Pſal. Qui habitat. Pſal. 36.

Ego verò opinor, quemadmodum fides, vt diximus, efficit actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam homo ſe ipſum, reſque humanas omnes animoſè, fortiterque contemnit, ſic ſpem maximè iuuare proficientem ad perſeuerandum conſtantiſſimè in eodem ſuſcepto propoſito vſque ad finem.

De

De Charitate erga DE V M.

CAPVT VI.

CHARITAS tertia Theologica virtus eſt maior reliquarum, vt ait Apoſtolus: nam Deus, quem fides cognoſcendũ nobis proponit in ænigmate; & ſpes deſiderandum, vt ſummum noſtrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt ſummum bonum per ſe & in ſe
ipſo. quare mandatum de ea dicitur à Domino *primum & ma-* *Matth. 22.*
ximum, & ipſa à S. Auguſtino appellatur *arx virtutum*, ab Apo- *Sermone 53. de tempore.*
ſtolo verò *plenitudo legis, & vinculum perfectionis*. Sed egregiè S. *Rom. 13.*
Proſper eius vim, proprietates, & effectus deſcribit in hunc *Coloſſ. 3.*
modum: *Charitas*, inquit, *eſt recta, vt mihi videtur, voluntas ab* *Lib. 3. de vita*
omnibus terrenis, ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta Deo inſepara- *contemplatiua, cap. 13.*
biliter & vnita, ignę quodam ſancti Spiritus, à quo eſt, & ad quem refertur incenſa, inquinamenti omnis extranea, corrumpi neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſupra omnia, quæ carnaliter diliguntur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionũ bonarum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentiũ, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum, in peccatis ſuis mortuos ſuſcitat, languentes ſanat, perditos inſtaurat, ſpem deſperatis inſpirat pacificas mentes inhabitat, fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyrib⁹, operoſa in omnibus fidelibus, quam fides concipit, ad quam ſpes currit, cui profectus omnium ſeruit, ex qua quicquid eſt boni operis viuit, ſub qua obedientia creſcit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religioſa contemnit, ſine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit, Hæc Proſper.

Adde his fide Chriſtianos eſſe nos, bonos autem, hoc eſt,
Dei amicos; gratia & charitate: *Cùm enim quæritur*, inquit S. *Enchir. ad*
Auguſtinus, *vtrum quiſq; ſit homo bonus, non quæritur quid credat,* *Laurent. cap.*
aut ſperet, ſed quid amet. Et alibi idem docet: *Nihil eſſe iſto Dei do-* *117.*
no excellentius. *Lib. 15. de Trin. cap. 18.*

Duplex

1\. *Deut. 6. Matth 22.* 2. Duplex eſt charitatis ratio, prior qua Deus diligitur, ſuper omnia amabilia, etiam plus quàm nos ipſi, de qua præcipitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota fortitudine tua:* poſterior qua diligitur proximus ſicut nos ipſi: ſic enim iubetur: *Diliges proximũ ſicut te ipſum.* vtramque complexus eſt S. Auguſtinus vna definitione. *Charitatem,* inquit, *voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atq; proximo propter Deum.* nunc de priore tantum loquimur.

Lib. 3 de doctrina Chriſt. cap. 10.

Primus gradus. Prima actio. Primus gradus amandi Deum eſt propoſitum amandi. cui coniunctus eſt ipſemet amor. prima actio huius gradus eſt, amare Deum quidem, ſed propter beneficia accepta, vel ſperata. *Diligam te Domine,* inquit Dauid, *fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.* ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit S. Bernardus: *Quia carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur, neceſſe eſt vt cupiditas noſtra vel amor noſter à carne incipiat. quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus duce gratia proficiens, ſpiritu tandem conſumabitur, quia non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, Deinde quod ſpirituale. & prius neceſſe eſt portemus imaginem terreſtris, deinde cæleſtis. In primis ergo diligit ſe ipſum homo propter ſe; caro quippe eſt, & nihil ſapere valet præter ſe, cumq; ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum quaſi neceſſarium incipit per fidem inquirere, atque diligere, diligit itaq; in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter Deum.*

Pſalm. 17.

De diligendo Deum.

Secunda actio. Homil. 38. lib. 50. homil. Secunda actio eſt amare Deum propter ſe ipſum, & hæc ſuperiore eſt longè perfectior. ſic habet S. Auguſtinus: *Amicitiæ amor,* inquit, *debet eſſe gratuitus: non enim propterea debes habere amicum, vel amare, vt aliquid tibi præſtet. Si propterea illum amas, vt præſtet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illũ amas, ſed illud, quod præſtat. amicus gratis amandus eſt propter ſeſe, non propter aliud. ſi hominem te hortatur amicitiæ regula, vt gratis diligas; quàm gratis amandus eſt Deus, qui iubet, vt hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine ſunt, quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, vt etiam illa, quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergo non debes propter quædam tolerãda diſſolue-*

*diſſoluere amicitiam; Dei amicitia; quibus rebus debet cogi, vt diſ-
ſoluatur, à te?* Sanctus autem Bernardus tradit modum, quo ad *Ibidem.*
poſteriorem hanc actionem peruenitur: *Cùm Deum cœperit ho-
mo occaſione propria neceſſitatis colere, & frequentare cogitando, le-
gendo, orando, obediendo quadam huiuſcemodi familiaritate, paula-
tim, ſenſimq; Deus innoteſcit, conſequenter, & dulceſcit, & ſic guſta-
to, quàm ſuauis eſt Dominus, tranſit ad illũ gradum, vt diligat Deum,
non iam propter ſe, ſed propter ipſum. ſanè in hoc gradu diu ſtatur.*
Addit verò S. Auguſtinus: *Sed dicturus es mihi, non Deum vi-* *Ibidem.*
*deo, quomodo ſum amaturus, quem non video. Modo oſtendo, ecce
amas amicum gratis. Sed fortè homo ſenex eſt amicus iſte tuus. Quid
amas in ſene; incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contra-
ctam maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme eſt, vn-
de vides, quod amas? reſponſurus es te amare, quia homo eſt fidelis. er-
go fidem amas. quibus oculis videtur fides, ipſis oculis videtur Deus.*
ex quibus intelligimus cognitionem Dei viam ſternere ad a-
morem Dei: cognoſce autem Deum cogitando, orando, le-
gendo, obediendo.

Tertia actio charitatis in Deum eſt imperare officia, & a- *Tertia actio.*
ctus omnium aliarum virtutum, efficereque vt exerceantur
propter Deum ſolum: eſt enim charitas arx & regina virtutũ.
hæc autem actio ſi rectè obeatur, gratiſſima Deo eſt, & homini
vtiliſſima, quippe quę totum hominem Deo dicat, & complet
innumeris magniſque meritis bonorum operum.

Secundus charitatis gradus eſt fortitudo, quæ ſanè par eſt *Secundus gradus.*
dignitati eius, hoc eſt, maxima. Audiatur S. Auguſtinus, & *In Pſal. 47.*
Scriptura ſacra: *Intellige*, inquit, *vim charitatis. ipſa eſt virtus,
quam nemo vincit. huius ignem nulli fluctus ſæculi, nulla flumina ten-* *Cantic. 8.*
*tationis extinguunt. de hac dictum eſt: valida eſt, vt mors dilectio.
Quomodo enim mors quando venit, reſiſti ei non poteſt, quibuslibet
artibus, quibuſlibet medicamentis occurras, violentiam mortis vita-
re non potes, quia mortalis natus es; ſic contra violentiam charitatis
mundus nihil poteſt; à contrario enim ſimilitudo data eſt de morte,
quomodo enim mors ad auferendum violentiſſima eſt, ſic charitas vio-
lentiſſima eſt ad ſaluandum.*

Ad hunc gradum maximè ſpectat nobiliſſima omnium actionum, quæ propter Deum obiri poſſunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: *Maiorem dilectio-*
Ioan. 15. *nem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* & qua proximè Chriſtum imitamur, qui poſtquā de ſua morte,
Ioan. 12. & paſſione locutus eſſet, addidit: *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur.* Et: *Qui perdiderit animam ſuam, inueniet eam.* nec martyrium ſolum, ſed etiā ſpiritualis mors, quā homo moritur mundo, vt Chriſto viuat in perfectionis ſtatu. Ob id pergit S. Au-
Ibidem. guſtinus: *Per charitatem multi mortui ſunt ſaculo, vt viuerent Deo. hac charitate accenſi martyres, non ſimulati, non vana gloria ventilati, ſed tales, quos verè Chriſti charitas perduceret ad paſſionem.* Legantur quæ ſequuntur.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt alacritas: copulatur enim ab Apoſtolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, imo ipſe-
Galat. 5. 1. Corinth. 13. Coloſ. 1. Actor. 5. met de ſe teſtatur: *Gaudeo in paſſionibus*, ſine dubio Dei amore toleratis. propter quem etiam *ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* & martyres in tormentis lætitia ſumma, & inexplicabili perfuſi, ſe numquam lautius affirmabant epulatos eſſe. quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter Chriſtum deligentes, poſthabuerunt omnia mundi gaudia de-
Philip. 3. liciaſque, *omnia vt ſtercora arbitrantes, vt Chriſtum lucri facerent.*

De charitate erga proximum.

CAPVT VII.

EADEM eſt Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum. vtriuſq; enim amoris Deus vnus ratio eſt & cauſa. Hęc propriis laudibus laudatur ab Apoſtolo, cùm ait: *Si linguis homi-*
1. Corinth. 13. *num loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeā, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalū tinniēs; & ſi habuero Prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnē fidem,* ita

ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperã, non inflatur non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Non æmulatur, idem eſt ac non inuidet, *non agit perperam,* ac non eſt procax, *non eſt ambitioſa,* vertunt alij, non agit inhoneſtè, vel non eſt faſtidioſa. id eſt, nihil ſibi indecorum putat, quantumlibet vile officium, modò proſit.

De charitatis ordine ſcriptum eſt: *Ordinauit in me charitatem,* qua de re ſic S. Proſper: *Iſte,* inquit, *nobis dilectionis ordo ſeruandus eſt, vt ſicut ordinata charitas poſcit, Deum principaliter diligamus, & propter ipſum in ipſo ea, quæ diligenda ſunt, tantum, quantum ipſe præcepit, diligamus, ipſe enim præcipit, vt corpora noſtra propter nos, proximum, ſicut nos, & ipſum plus diligere quàm nos debeamus: Ita ſanè vt eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, ſi eos fama non reprobat, & vita commendat, nos amplius impendamus, omnium profectus noſtros eſſe credamus, & de aliorum peccatis, tamquam de noſtris miſericorditer lugeamus.*

Cantic. 2.
Lib. 3. de vita contemplat. cap. 15.

Primus gradus charitatis erga proximum eſt propoſitum firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes. gratis, inquam, quia vt ait S. Bernardus: *Licet vera charitas vacua eſſe non poſſit, non eſt tamẽ mercenaria.* & indigna res eſt charitati alium finem, quàm Deum cõſtituere. hęc autem dilectio, qualis ſit, indicat S. Proſper: *Secundùm nos,* inquit, *proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad æternã vitã conſequendã, ſicut nobis ſaluti eorum conſulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & ſicut nobis ſubueniri optamus, ita eis pro viribꝰ ſubuenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatẽ ſubueniendi tenemus.*

Primus gradus charitatis.
Lib. de diligendo Deo.
Ibidem.

Prima charitatis actio eſt, amando non aliud, quàm proximi bonum propter Deum quærere: *Nam charitas,* inquit Apoſtolus, *nõ quærit, quæ ſua ſunt.* Et alibi pręcipit: *Nemo quod ſuũ eſt quærat, ſed quod alterius.* quæ pertinent ad auertendum amo-

Prima actio.
1. Corinth. 13.
1. Corinth. 10.

rem propriū, qui ſe ſe facillimè ingerit in huiuſmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, ſed mercenariā.

Secunda actio. Secunda actio eſt amare proximi ſpirituale bonū, ad quam ſpectant omnia miſericordiæ ſpiritualia opera, de quibus Apoſtolus: *Eſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut Deus in Chriſto donauit vobis, & corripite inquietos, cōſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.* *Epheſ. 4.* *1. Theſſal. 5.*

Tertia actio. Tertia actio eſt opitulari proximo, in iis omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, ſiue corporis ſiue externa bona ſint. & huc referenda ſunt omnia miſericordię opera, quę corporalia nominamus. *Filioli mei*, inquit S. Ioannes, *non diligamus verbo, neq; lingua; ſed opere, & veritate.* *1. Ioan. 3.*

Quarta actio. *Rom. 15.* Quarta actio eſt ædificatio ſpiritualis. *Vnuſquiſque*, inquit S. Paulus, *proximo ſuo placeat in bonum, ad ædificationem.*

Secundus gradus. Secundus gradus eſt fortiter conſtanterque proximum diligere. ad quem gradum pertinent Apoſtoli verba: *Charitas omnia ſuffert*, animo videlicet, *& omnia ſuſtinet*, etiam corpore, ſi opus ſit. & quamuis ad primum etiam gradum ſpectet dilectio inimicorum; maximè propria tamen eſt huius ſecundi, qui facit vt homo vim ſibi afferat aduerſus tentationes odij & vindictæ, ſi quæ inſurgunt nobis in eos, qui nos perſequuntur, aut iniurias nobis damnaque afferunt, hinc eſt, quod S. Auguſtino auctore: Charitas oleo comparatur in Euangelio decem virginum. eſt enim illa *via ſupereminentior*, quam nominat Apoſtolus, *omnibus enim*, inquit, *humoribus oleū ſupereminet. Mitte aquam, & ſuperinfunde oleum, ſupereminet oleum. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleum ſupereminet. Si ordinem ſeruaueris, vincit, ſi ordinem mutaueris, vincit. Charitas nunquā cadit.* Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab eodem S. Auguſtino: *Sic*, inquit, *diligendus eſt inimicus, non in quantum inimicus, ſed in quantum homo eſt vt ei hoc velis prouenire, quod tibi, id eſt, vt ad regnum correctus reuocatuſq; perueniat.* *Serm. 25 de Verbis Domini.* *1. Corinth. 11.* *Serm. 59. de tempore.*

Huius actus eſt tolerantia imbecillitatū erratorumq; proximi noſtri. *Debemus enim*, inquit S. Paulus, *nos firmiores imbecillitatē infirmorū ſuſtinere, & non nobis placere.* Et: *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legē Chriſti.* Ter- *Rom. 15.* *Galat. 6.*

Tertius gradus eſt charitas erga proximum iuncta gaudio, prout etiam coniungitur ab Apoſtolo, cùm numerat fructus ſpiritus dicens: *Charitas, gaudium, pax*, ac ſi charitatē perfectam conſequatur illico gaudium. Certè idem valde vult, vt charitatem exerceamus alacriter: *Qui miſeretur*, inquit, *in hilaritate.* Et alibi: *Non ex triſtitia, hilarem enim datorem diligit Deus.* Indicium vtriuſque charitatis, eſt in primis zelus animarum. *Tertius gradus* *Galat. 5.* *Rom. 12.* *1. Cor. 9.*

De zelo animarum.

CAPVT VIII.

ZELVS *effectus amoris eſt*, vt ſcribit ſanctus Auguſtinus. Quare cùm charitas ſit amor, & amicitia quædam excellens, ex ea etiam exiſtet zelus. & quia duplex eſt charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiam zelus eſt, alter, quo bonum proximi procuratur, & eiuſdē malum auertitur, alter, quo Dei gloria quæritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius eſt. Qua de re ſic S. Thomas: *Amor*, inquit, *amicitia quærit bonum amici, vnde quando eſt intenſus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & ſecundùm hoc, aliquis dicitur zelare pro amico, quando ſi qua dicuntur, vel fiunt contra bonum amici, homo repellere ſtudet. & per hunc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quæ ſunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere ſecundum poſſe conatur, ſecundùm illud: Zelatus ſum pro Domino exercituum.* *In Pſal. 18. Concion. 18.* *1. 2. q. 28. art. 4.* *3. Reg. 19.*

Proficiens vtroque zelo munitum pectus gerere debet: eo tamen maximè, quo incendi ſolent veri Dei amatores ad omni ſtudio procurandam ſalutem animarum, tanquam Deo ſummè gratam, præſertim ſi id vitæ ab eo inſtitutæ conſentaneum ſit. ad quam rem proderit legiſſe, quæ ſcribit S Chryſoſtomus: *Nihil*, inquit, *ita gratum eſt Deo, & ita curæ, vt animarum ſalus, ſicut clamat Paulus dicens, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & iterum Deus ipſe ait, nolo mortem pecca-* *Homil. 3. in Geneſ.* *1. Tim. 2.* *Ezech. 18.*

toris, ſed vt conuertatur, & viuat. & propter hoc etiam creaturā hanc omnem producit, & nos formauit, non vt pereamus, neq; vt ſuppliciis nos torqueat, ſed vt ſaluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat. talem igitur habentes Dominum, tàm miſericordem, tàm benignum, tàm manſuetum, tum noſtræ, tum fratrum noſtrorum curam geramus. nam & hoc noſtræ ſalutis argumentum erit, & occaſio, ſi non ſolùm pro nobis ipſis ſolliciti; ſed & proximo vtiles fuerimus, ipſum ad viam veritatis manu ducentes. & vt ſciatis, quantum bonum ſit, cum ſalute noſtra, & alios lucrari, audi Prophetam ex perſona Dei dicētem, Hierem. 15. *qui educit precioſum, à vili, quaſi os meum erit. Quid hoc? Qui ab errore ad veritatē, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur. etenim ipſe cùm Deus ſit, propter nihil aliud noſtram induit carnem, & omnia alia humana ſuſtinuit, & crucem quoq; ſuſcepit, niſi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoq; Paulus clamat dicens; Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Galat. 3. *Si igitur ipſe, qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos, & ſalutem noſtram ſuſcepit; cur non & nos erga fratres iuſti ſumus, agnoſcenteſq; eos, vt membra noſtra, & eripientes ex Diaboli faucibus in viam virtutis inducimus?* Concludit autem præ omnibus aliis huius vitæ curis de ſalute animarum agendum cū proximis. Et alibi: *Nihil,* inquit, *eſt, quod animæ poſsit æquiparari, ne vniuerſus quidem mundus. Itaq; ſi immenſas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, ſi vnam conuerteris animam.* Homil. 9. in 1. Cor.

S. Gregorius verò ſic ſcribit: *O quàm vtilis eſt peccatorum remiſsio, quæ conuerſos non ſolum à peccatis liberos efficit, ſed etiam alios à via impietatis, & iniuſtitiæ retrahit, flammam charitatis accendit? hæc eſt enim charitatis euidens probatio, & cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipſe ex zelo ſtudeat ad ſpem veniæ, delinquentes hortari. nullum quippe tam gratum Deo eſt ſacrificium, quàm zelus animarum. exerceat ergo ſe in via Dei, cui Deus peccata dimiſit, & exemplo ſuo peccatores quoſq; ad pœnitentiæ confugere remedium admoneat.* In Pſalm pænitent. In Pſalm. miſerere.

Repetendum eſt etiam memoria ſæpe, Chriſtum, pro ſalute animarum vitam ſanguinemque profudiſſe: idque in cruce:

reſpondiſſeque Carpo Epiſcopo (vt auctor eſt S.Dionyſius) *Se iam in Cælis triumphantem ſi opus eſſet, iterum pro ſalute hominum, mortem obiturum.* *Epiſt. ad Demophilum.*

Primus igitur zeli animarum gradus ſit propoſitũ hoc tam inſigne Charitatis officium obeundi, quacunq; occaſione oblata. quis enim eſt qui tãtum beneficium, cùm poſſit proximo conferre, aut grauetur, aut nolit? Prima igitur actio zeli huius timor eſt, hac de re reddendæ rationis Deo, ſi id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præſtare potuerimus, negligamus: *Nemo dicat*, inquit S. Gregorius, *admonere non ſufficio, adhortari idoneus non ſum: quantum potes, exhibe, ne malè ſeruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.* *Primus gradus* *Prima actio.* *Homil. 6. in Matth.*

Secunda actio eſt tantũ induſtriç in re hac collocare, quantum ſuggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuentos, corroboratoſque eſſe, intelligimus. neque enim eadem ab omnibus expectanda ſunt, ſatiſque eſt, ſi ſe quiſq; pro acceptæ gratiæ viribus exerceat: *In quantum*, ait S.Gregorius, *vos profeciſſe penſatis, etiam vobiſcum alios trahite, in via Domini ſocios habere deſiderate, ſi ad Deum tenditis, curate, ne ad eum ſoli veniatis. hinc in Apocalypſi ſcriptum eſt, Qui audit, dicat veni, vt qui iam in corde vocem ſuperni amoris acceperit, foras etiam proximis, vocem exhortationis reddat. & fortaſſe panem, vt indigenti porrigat, non habet, ſed maius eſt, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem moritura carnis terreno pane ſatiare.* *Secunda actio.* *Ibidem.* *Apoc. 22.*

Tertia actio eſt oratio pro iis, quos ope noſtra ſpirituali indigere cognoſcimus: *Orate*, inquit S. Iacobus, *pro inuicem, vt ſaluemini.* Et paulò pòſt: *Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* *Tertia actio.* *Iacob. 5.*

Quarta actio eſt ædificatio ſanctæ cõuerſationis: hac enim plerunque magis quàm verbo peccatores incitantur ad pœnitentiam: *Quarta actio.*

1. Cor. 7. 1. Pet. 2. tentiam: *Sanctificatur*, ait Apoſtolus, *vir infidelis per mulierem fidelem.* Et S. Petrus: *Conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam.*

Quinta actio. *Matth. 18.* Quinta actio eſt Correctio. de qua Dominus in Euangelio præcepit, & poſt præceptum ait: *Si te audierit, lucratus eris fratrē tuum.* Quo loco monendus eſt proficiens, vt operam det huic Domini mādato, eo ordine, & modo, quem charitas requirit, ne fortè remiſſior ſit in corrigendo, quàm res exigit, aut etiam ita præceps, vt offendat potius fratrem, perdatue, quàm lucretur: *Zelus*, inquit S. Bernardus, *abſq; ſcientia minus efficax minuſq; vtilis inuenitur. plerunq; autem & pernicioſus valde ſentitur. quo igitur zelus feruidior ac vehementior ſpiritus, profuſiorque charitas, eo vigilantiori opus ſcientia eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem.* *Ser. 49. in Cāt.*

Secundus gradus. *Galat. 2.* *Marci 6.* Secundus gradus eſt fortitudo, & conſtantia zeli, qualis fuit in Apoſtolo cùm ait: *Reſtiti ei in faciem, quia reprehenſibilis erat.* Qualis in S. Ioanne Baptiſta, cùm dicebat Herodi: *Non licet tibi habere vxorē fratris tui.* Quod ſi accidat, vt labori noſtro fructus, quem optamus, non reſpondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus; id non tàm detrimentum zeli eſt, q̄ indicium fortitudinis, & conſtantis charitatis, cuius eſt, vt diximus, omnia ſufferre. hoc enim eſt, quod ait Dauid: *Zelus domus tuæ comedit me*, id eſt, excedit me. Et alibi: *Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei*, Et: *Vidi præuaricantes, & tabeſcebam.* Quem diſcipuli etiam in Domino Ieſu Chriſto in Euāgelio agnouerunt. quo loco S. Auguſtinus: *Quis comeditur zelo Domus Dei? qui omnia quæ fortè ibi videt peruerſa, ſatagit emendare, cupit corrigere, non quieſcit. ſi emendare non poteſt, tolerat, gemit.* Ibidem multa hac de re S. Pater, & ad extremum ſic habet: *Quomodo dat Deus aditum, quo modo aperit ianuam verbo ſuo, nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto.* *Pſalm. 78.* *Pſalm. 118.* *Ioan. 2 tract. in Ioan. cap. 10.*

Tertius gradus. *Rom. 9.* *2. Cor. 12.* Tertius zeli gradus eſt alacritas, quæ in Apoſtolo Paulo excellentiſſima fuit: *Optabam*, inquit, *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.* Et: *Ego libentiſſimè impendam, & ſuper impendar ipſe, pro animabus veſtris, licet plus vos diligens minus diligar.* Ad hunc gradum

gradum pertinet oratio Moyſis ad Dominum: *Aut dimitte illis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*; Et facinus admirandum S. Paulini, qui ſe vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, vt narrat S. Gregorius. & hæc ſunt zeli apertiora indicia. *Exod. 32.* *Lib. 3. Dial. cap. 1.*

De Prudentia.

CAPVT IX.

De virtutibus Theologicis dicta hactenus ſunt, quæ proficienti ſufficiũt ad earum exercitationem amplectẽdam. qui plura de his adhuc intelliget ex his quæ tractabuntur ſequẽtibus libris, quinto præſertim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & aliis, quæ ex eis deriuantur, agendum eſt. Harum princeps eſt Prudentia, quam hîc tractamus, non alia ratione, quàm ea, qua ſpiritualis eſt, & proficientem iuuat ad progrediendũ in via ſpiritus, prout poſtulat ratio diuino ſpiritu informata. Hæc autẽ ſic deſcribitur à S. Auguſtino: *Prudentia eſt amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, ſagaciter eligens, & hunc amorem, non cuiuſlibet, ſed Dei eſſe diximus, id eſt, ſummi boni, ſummæ ſapientiæ, ſummæq́ concordiæ*. Non deſcribit autem S. Auguſtinus prudẽtiam per amorem, quod exiſtimet, eam nõ eſſe intellectus habitum: nam eodem libro ſic habet: *Ad prudentiam, pertinet dignoſcentia appetendorum, & vitandorum*, ſed potius vt ſignificet eam ab amore, quem ſummi Dei appellat, hoc eſt, à charitate proficiſci, vel ad prudentiam ſpiritus pertinere, ex amore agere, charitateq́ue ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum. *Lib. de morib. Eccl. cap. 25.* *Cap. 24.*

Prudentia non ſolùm virtus eſt, ad proprias actiones ritè obeundas inſtituta, ſed maxima ideo virtus eſt, quia aliarum etiam virtutum officiis ita præeſt, vt eorum norma ſit, ad quam ipſa omnia dirigantur. Ideo S. Gregorius ſic ſcribit: *Cæteræ virtutes, niſi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes eſſe nequaquam poſſunt*. Et S. Bernardus: *Diſcretio*, inquit, *omni virtuti ordinem* *Lib. 2. moral. cap. 25.* *Ser. 49. in Cant.*

Pſalm. 118. *ponit, ordo modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniq. ait. ordinatione tua perſeuerat dies, diem virtutem appellans. Eſt ergo diſcretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipſaq. affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumq. naturæ.*

Ad prudentiam ſpectant pleraque, quæ à Patribus diſſerũtur de diſcretione, à Caſſiano præſertim, qui ita ſcribit inter multa: *Eſt diſcretio non mediocris quædam virtus, nec quæ humana paſſim valeat induſtria comprehendi, niſi diuina fuerit largitate collata.* (Coll. 2 cap. 2.)

Prudentiæ partitio varia eſt: nam alia prudentia carnis. alia ſpiritus. de vtraque S. Baſilius: *Vna*, inquit, *eſt prudentia proprij commodi cuſtos, & alieni doli obſeruatrix, qualem ſerpens habet. ille ſi quid periculi imminere viderit, caput ſuper omnia cuſtodit. ea videtur eſſe verſutia illa, quæ prona eſt ad proprium commodum, & ſimpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille ſeculi prudens, & iniuſtitiæ œconomus apud Euangelium. vera autem prudentia eorum, quæ agenda ſunt, & non agenda, cognitio eſt, quam ſi quis rectè ſectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteq. diſcedet, nunquam vitiorum peſtem incurret.* Hæc eadem diuiſio prudentiæ eſt apud Apoſtolum, qui ait: *Prudentia carnis mors eſt, prudentia autem ſpiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica eſt Deo, legi enim Dei nõ eſt ſubiecta.* Et ad deprauatam quidem prudentiam illam pertinent omnia præcepta tyrannidis illius, quæ nunc ratio ſtatus à quibuſdam dicitur, melius ab Eccleſia tyrannica politia nominatur, cuius ſine dubio finis mors eſt, quia nihil ſapit niſi terrenum atque mortale, *commodum, inquam, proprium*, vt ait S. Baſilius. quanquam etiam mors, hoc eſt peccatum mortale finis eius eſt, vt plurimùm: dummodo enim bene rebus ſuis cõſultum ſit, proximi damnum, & Dei præpotentis offenſionem nihil curat, prorſus *quæ ſua ſunt, quærens, non quæ Ieſu Chriſti.* quare prudentia non eſt, ſed fraus, verſutia, & tyrannis.

(Homil. 12. Variorum argumentorum in principium Prouerbiorũ.) (Rom. 8.) (In indice librorum prohibitorum c. de correctione librorũ.)

2. 2. q. 47. ar. 11. Vera porro prudentia triplex eſt, vt auctor eſt S. Thomas: *Vna*, inquit, *ſimpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia*

lia œconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel ſamiliæ. & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni. Et hæc poſtrema adhuc duplex eſt, vt idem docet: *Alia Regia in Principe, qui cuſtos eſt iuſtitiæ, & boni publici procurator, alia militaris præſertim in exercitus duce, cuius conſilio inſultantes hoſtes comprimuntur.* Cæterùm gradus in prudentia aliter accipiendi ſunt, atque in virtutibus aliis, quę vel in appetitu ſunt tam rationis, quàm ſenſus, vel ab eo magis pendent, quàm prudentia, quę habitus intellectus eſt. ideo penes actiones mentis, quę propriæ prudentiæ ſunt, conſiderantur. hæ autē ſunt tres, conſilium, iudicium, præceptio, ſiue imperium. q. 50. ar. 1. & 4.

Primus igitur prudentiæ gradus eſt conſilium de re agenda, vel non agenda, cùm videlicet nos per nos ipſos id cogitamus, vel adhibitis conſiliariis inquirimus idem. huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita ſua miſericordia, Spiritus ſancti donum, quod idcirco cōſilium etiam dicitur, quod nobis à Deo tanquam Conſiliario datur in iis rebus, quas humana ratione conſequi non poſſumus. quæ ſanè innumeræ eſſe poſſunt, vtpotè ſingulares, & vt aiunt contingentes. vt propterea dictum ſit à Sapiente: *Timidas eſſe cogitationes mortalium, & in certas prouidentias noſtras.* *Primus gradus* *Sap. 9.*

Prima Conſilij huius regula eſt diuina lex, ad quam cogitatio & deliberatio omnis proficientis dirigenda eſt: *Et conſilium meum*, ait Dauid, *iuſtificationes tuæ*. Et Apoſtolus: *Contendimus placere illi.* Quicquid igitur peccatum eſt, aut ſpeciem peccati præſefert, nec Dei gloriam ſpectat, alienum omnino ſit à conſultatione proficientis. *Prima regula Conſilij.* *Pſalm. 118.* *2. Cor. 5.*

Secunda regula eſt oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & conſtituenda, quæ eius voluntati, legiue conſona ſint: *Dirige me*, ait idem, *in ſemitam mandatorum tuorum, quia ipſam volui.* Et: *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* *Secūda regula.* *Ibidem.* *Pſalm. 142.*

Tertia regula. Tertia regula eſt diligens inquiſitio, & meditatio eorum, de quibus conſilium capitur: hãc enim induſtriam exigit à nobis ille, de quo ſcriptum eſt: *Poſui adiutorium ſuper potente.* Et Salomon quanquam nõ niſi Deo placita cogitare iuſtum virum aſſerit, ea tamen ipſa, ab eo conſiderari pronũciat, cùm ait: *Labia iuſti conſiderant placita.* Et Dauid beatum cùm dixiſſet hominem, qui non abiit in conſilio impiorum, ſubiungit: *Sed in lege Domini meditatur die ac nocte.* Et alibi: *Et meditabar in mandatis tuis.* Et: *Lex tua meditatio mea eſt.*

Pſalm. 88. *Prou. 9.* *Pſalm. 1.* *Pſalm. 118.*

Quarta regula. Quarta regula eſt ſibi, ſuiſq; cogitatis non multùm tribuere: *Ne innitaris,* inquit Sapiens, *prudentiæ tuæ.* Quod maximè faciendum eſt, cùm de rebus propriis agitur. in huiuſmodi enim deliberationibus, & facilius, & periculoſius erratur, pręſertim, cùm obſtinatè in ſententia perſiſtitur. quod vitium inſectatur acerrimè S. Bernardus his verbis: *Lepra,* inquit, *proprij conſilij eò pernicioſior eſt, quò magis occulta, & quantò plus abundat, tantò ſibi quiſque ſanior eſſe videtur. hæc illorum eſt, qui zelum habent Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo, ita vt nullis velint conſiliis acquieſcere. hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, & quæ maior ſuperbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuum præferat, tanquam ipſe ſolus Spiritum Dei habeat? Idololatria ſcelus eſt non acquieſcere, & quaſi peccatũ ariolandi repugnare. Eant nũc, qui ſe faciunt religioſiores aliis, qui non ſunt ſicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatræ facti ſunt.*

Prouerb. 3. *De reſurrectione, Serm. 3.* *1. Reg. 15.*

Quinta regula Quinta regula in rebus grauibus adhibendi ſunt in conſilium alij. ſiquidem ſapientia de ſe ait apud Salomonem: *Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.* Magna autem cura ponenda eſt in conſiliariis deligendis: *Multi,* inquit Sapiens, *ſint tibi amici, vnus autem ſit tibi conſiliarius de mille.* Qua de re S. Bernardus ſic præcipit: *Ad conſilium ſoli eligantur, qui & prudentes eſſe videantur, & beneuoli. abſq; prudentia, & beneuolentia non ſunt perfecta conſilia. propterea Dominus, & imprudens diſcipuli,*

Prouerb. 8. *Eccleſ. 6.* *Epiſt. 42.*

puli,& fratrum infidele conſilium refutabat, reſpondens improuido; non ſapis, qua Dei ſunt, & maleuolis; vos aſcendite ad diem feſtum hunc. quo loco etiam illud obiter aduertendum. S. Bernardo eundem eſſe beneuolum, qui fidelis ſit, & contrà. Quàm alia multa, ex hiſce conſilij regulis conſequantur facilè intelliget per ſe proficiens. nobis ad reliqua pergendum eſt, cap. 22. plura dicturis. *Marc. 6. Ioan. 7.*

Secundus gradus prudentiæ ſpiritualis eſt rectè de iis omnibus, quæ in conſilium allata fuerint diiudicare. quæ propriè diſcretio eſt, qua diſcernuntur vera à falſis, certa à dubiis, inutilia ab vtilibus, intempeſtiua ab opportunis, honeſta ab inhoneſtis, iucunda à triſtibus, bona denique à malis, & inter hæc, quæ magis, minuſue bona, & quæ loco, tēpori, perſonæ, rei agendæ magis minuſue conueniant: nec quid ſolùm, ſed quantum, & quatenus in vnaquaque re ſtatuendum, & progrediendum ſit. Quam rem amplè Albertus Magnus proſecutus eſt. *Diſcretio,* inquit, *vera eſt prudenter iudicare inter creatorē & creaturam, quid ſit creator, & quid creatura. Item quid ſit bonum, quid melius, quid optimum, quid malum, quid peius, quid peſſimum. quantum bonum ſit appetendum, quantum malum deteſtandū. Item quantam reuerentiam debeat homo ſuperiori, quantam clementiam inferiori & compaſſionem, qualem ſocietatem æquali: qualiter debeat ſe habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad prædeceſſores, qualiter ad ſucceſſores, qualiter ad amicos, vt diligantur in Deo, qualiter ad inimicos, vt diligantur propter Deum, qualiter coram Deo occultè, qualiter corā homine manifeſtè: quæ refectio carni, quæ ſpiritui impēdenda ſit: quibus veſtibus induendum: quando comedendum, quando bibendum, quando abſtinendum, & quantum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantum, & quamdiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendum: quomodo ſe habendum ad laudem, quomodo ad reprehenſionem, quomodo loquendum, quomodo tacendum, & quando, quantum, & de quibus cauſis, cum quibus, quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendum, quando largiendum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & prudenter diiudicare eſt ve-* *Secundus gradus.* *In paradiſo animæ, cap. 34.*

ra diſcretio. Hæc virtus eſt magiſtra omnium virtutum, ſtatuens omnibus modum & ordinem. vbi autem diſcretio non eſt, ibi charitas non ſeruat ordinem, nec modum.

Collat. 2. cap. 4. Diſcretionis autem neceſſitatem, & vtilitatem maximam eſſe, Patres docent: *Tam beati Antonij, quàm vniuerſorum*, ait Caſſianus, *ſententia definitum eſt, diſcretionem eſſe, quæ fixo gradu intrepidum hominem perducat ad Deum, prædictasq; virtutes iugiter conſeruet illæſas, cum qua ad conſumationis excelſa faſtigia minore poſſit fatigatione conſcendi, & ſine qua multi etiam propenſius laborantes perfectionis nequiuerint culmen attingere. omniũ namq; virtutum generatrix, cuſtos, moderatrixq; diſcretio eſt.* Cap. 1. antè verò dixerat monachum ſi non poſſederit diſcretionem, neceſſe eſſe velut in nocte cœca oberrantem, non ſolùm in pernicioſis foueis, præruptiſque concidere; ſed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè concludunt omnes, diſcretionem magnum Dei donum eſſe, quod non niſi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur. proinde difficillimam eſſe eius adeptionem. præcepta autem, quæ de ea traduntur, ſunt huiuſmodi, & quidem communia omnibus, qualia ſunt hæc.

Primum præceptum. Collat. 24. cap. 8. Primum eſt Caſſiani: *Menſuram virium ſuarum conuenit vnumquemq; noſtrum diligentius antè penſare, atq; ad eius modulum arripere quam libuerit, diſciplinam. quia quamuis omnes vtiles ſint, tamen aptæ cunctis cuncta eſſe non poſſunt.*

Secundum præceptum. Serm. 19. in Cantic. Rom. 12. Secundũ præceptũ eſt S. Bernardi: *Sapientia eſt Deus, & vult ſe amari non ſolũ dulciter, ſed & ſapiẽter. vnde Apoſtolus rationabile, inquit, obſequium veſtrum. alioquin facillimè zelo tuo ſpiritus illudet erroris, ſi ſcientiã negligas, nec habet callidus hoſtis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionẽ, quam ſi efficere poſſit, vt in ea incautè, & nõ cum ratione ambuletur.* Serm 23. in Cant. Et alibi: *Virtus diſcretionis, abſq; charitatis feruore iacet.* vt poſtea capite vltimo huius libri.

Tertium præceptum. Lib. 30. Moral. cap. 14. Tertium præceptũ S. Gregorij: *Neceſſe eſt, vt artẽ quiſquis continentiæ teneat, quatenus non carnẽ, ſed vitia carnis occidat. nam plerumq; dum plus iuſto caro reſtringitur etiã ab exercitatione boni operis eneruatur: vnde neceſſe eſt, vt interior homo noſter æquus quidam arbiter pſideat inter ſe & eum, quẽ exterius geſtat: quatenus ei homo ſuus*

ſuus exterior, & ſemper ad debitũ miniſteriũ ſeruire ſufficiat, & nunq̃ ſuperbè libera ceruice contradicat: nec moueat, ſi quid ſuggerẽdo ſubmurmurat, dũmodo eum ſemp ſuperpoſito calce dominationis premat. ſicq; fit, vt dum repreſſa vitia reniti quidẽ nobis patimur, & tamẽ hac nobiſcum cõgredi ex æquo phibemus, nec vitia cõtra virtutẽ prævaleant, nec rurſum virtus, cũ vitiorum omnimoda extinctione ſuccũbat.

Quartũ eſt Caſſiani: *Sicut feſtinandũ nobis eſt, ne appetitu corporea voluptatis in diſſolutionẽ noxiã delabamur; ita eſt eſca ſomniq; refectio hora legitima etiã ſi horreat, ingerenda. vtrũq; enim bellum aduerſarij factione cõſurgit, & pniciosius continẽtia immoderata, quàm ſaturitas remiſſa ſupplãtat, ab hac namq; ad menſurã diſtrictionis intercedente ſalutari compunctione conſcendi poteſt, ab illa non poteſt.* Quartum præceptum. Collat. 2. cap. 17.

Quintũ præceptum eſt S. Gregorij: *Plerumq; virtus cum indiſcretè tenetur, amittitur, cumq; diſcretè intermittitur, plus tenetur; nec mirũ ſi in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex ſtudio namq; arcus diſtenditur, vt in ſuo tẽpore cum vtilitate tendatur. Quod ſi otium relaxationis non accipit feriendi virtutem, ipſo vſu tenſionis perdit. ſic aliquando in exercitatione virtus cùm per diſcretionẽ prætermittitur, reſeruatur, vt tantò poſt vitia valenter feriat quantò à percuſſione interim prudenter ceſſat.* & his ſimilia plura. hæc exempli cauſa adferuntur. Quintum præceptum. Lib. 38. moral. cap. 6.

Sextũ præceptũ eſt S. Bernardi, & pertinet maximè ad incipientes, & religioſos. *Ne incurrat, qui currit, illuminari neceſſe eſt lumine diſcretionis, quæ mater virtutũ eſt, & conſumatio pfectionis, hæc nimirum docet, ne quid nimis. at verò quia omnino rara eſt auis in terris, huius diſcretionis locum in vobis fratres ſuppleat virtus obedientia, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum ſit faciatis.* & hoc quidem eorum eſt, qui aliorum imperio parent, id, quod ſequitur ad illos, qui imperant, ſpectat. Sextum præceptum.

Septimum præceptum eſt S. Chryſoſtomi: *Non temerè ad delictorum modum & mulctam ipſam adhibere oportet, ſed tamquam coniecturis quibuſdam explorandus eſt delinquẽtium animus, cauendumq;, ne dum conſuere vis, quod interruptum eſt, ſciſſuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapſus eſt, erigere, atque emendare ſtudes, caſus ipſe maior per te reddatur.* hic lector repetat illa, Sextum præceptum. Lib. 2. de ſacerdotio.

quæ

quæ ſcripſimus ſuperiore libro ad extremum caput trigeſimũ quintum. & recurrat ad ea quæ pòſt dicuntur de diſcretione ſpirituum,& de iudicij vſu,cap. 23.

Tertius gradus. Tertius gradus prudentiæ eſt præceptio, ſiue imperiũ, quo magna vi, & efficacitate imperat animus ſibi, & intellectꝰ voluntati ad ea complectenda,&perficiẽda,quæ poſt conſiliũ,ad rem agendã neceſſaria, & opportuna cenſentur. *Accidere enim* *22 q. 51. artic. 3. ad 3.* *ſolet*,vt ait S. Thomas,*vt quod rectè iudicatum eſt, differatur, vel negligenter agatur,vel inordinatè: & ideò poſt virtutem,quæ eſt bene iudicatiua, neceſſaria eſt finalis virtus principalis, quæ eſt bene præceptiua,ſcilicet,prudentia.* Ex quibus intelligitur præcipere vi & poteſtate efficaci eſſe primam prudentis hominis actionẽ, munuſque præcipuum. Ad quam rem neceſſariũ eſt magnum animi robur, quo ſuperentur omnia, quæ quo minus exequamur, quod prudentia præcipit, quodque intelligimus eſſe faciendum, impediunt.

Prouerb. 24. *Vir ſapiens,fortis eſt,& vir doctus,robuſtus, & validus*, ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudenti conſilio,rectoque iudicio inſtructa, voluntatem prorſus adigit ad parendum. neque enim præceptio hæc tam ſuaſio eſt, quàm vis,& actio,qua intellectus voluntatẽ mouet, vt accipiat, exequaturque mandatum,quod ipſe proponit. ad quam formandam,quia maximi momenti, & difficillima eſt, comparatum & inſtitutum diuinitùs videtur vniuerſum illud donorum Spiritus ſancti præſidium, quo proficientis mens adiuta, & roborata concipiat primùm proprium hominis bonum, deinde re ipſa perfici magna efficacitate iubeat. ita ſentire videtur S. *Homil. 19. in Ezechiel.* Gregorius,cùm ſic ſcribit: *Eſt timor Domini in mente, ſed qualis eſt iſte timor, ſi cum eo pietas nõ eſt? qui enim miſereri proximo ignorat,qui compati eius tribulationibus diſſimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos,nullus eſt. quia non ſubleuatur ad pietatem. ſed ſæpe pietas per inordinatam miſericordiam errare ſolet, ſi fortaſſe pepercerit, quæ parcenda nõ ſunt. peccata enim,quæ feriri gehẽnæ ignibus poſſunt, diſciplinæ verbere ſunt corrigẽda. ſed inordinata pietas, cùm temporaliter parcit, ad æternum ſupplicium pertrahit. vt ergo*

vera;

vera; & ordinata ſit pietas, ad gradum eſt alium ſubleuanda, id eſt, ad ſcientiã, vt ſciat, vel quid ex miſericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat. ſed quid ſi ſciat, id agere, quis debeat, virtutem verò agendi non habeat? Scientia ergo noſtra creſcat ad fortitudinem, vt cùm videt, quid agendum ſit, hoc agere per mentis fortitudinem poſſit, ne timore trepidet, & pauore collapſa, non valeat bona defendere, quæ ſentit. ſed ſæpe fortitudo ſi improuida fuerit, & minus circa vitia circumſpecta, ipſa ſui præſumptione in caſum ruit. aſcendat ergo ad conſilium, vt prouidendo præmuniat omne, quod agere fortiter poteſt. ſed eſſe conſilium non poteſt, ſi intellectus deeſt, quia qui nõ intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo poteſt bonum ſolidare, quod adiuuat? itaq; à conſilio aſcendamus ad intellectum. ſed quid? ſi intellectus magno acumine vigilet, & moderari ſe neſciat per maturitatem? Ab intellectu ergo aſcendamus ad ſapiẽtiam, vt hoc, quod acutè intellectus inuenit; ſapientia maturè diſponat.

De electione.

CAPVT X.

ELECTIO actio quidem voluntatis eſt, ſed Prudẽtiæ proles, eiuſque actionibus ita complicata, vt ſine bona electione nulla ſit Prudentia, & ſine prudenti conſilio rectoque iudicio, nulla ſit electio. Quare in ſyllogiſmo, quem appellant prudẽtiæ, principia ſunt conſilium, & iudicium. quorum priore inuenimus, quæ nobis ad præſtitutum finem adipiſcendum conferunt, poſteriore verò iudicamus, quæ ex multis propoſitis eligi debeant. Clauſula verò, & concluſio eſt voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quæ certa ratione didicimus vſui noſtro inſeruitura. quibus accedens rationis, & prudentiæ præceptum, vltimam quaſi manum imponit actioni humanæ. vt nihil ſuperſit aliud quàm executio. quare actionis humanæ anima electio eſt. hæc autem libera eſt: propterea vt rectè ſanctèque exerceatur, magnoperè proficienti laborandum eſt, idque in o-

mnibus, quæ ſub electionem cadere poſſunt. quæ in primis ſunt illa, quæ dubia ſunt, & incerta, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quem, nullus, quod ſciã, ex inſtituto argumentum hoc tractauit. Eius ego veſtigiis inſiſtens colligam, quæ apud Patres ſparſa, diſiectaúe repercro.

Ponatur autem tamquam fundamentum, nihil aliud proficienti propoſitum eſſe debere, dum deliberat, quam vnam Dei voluntatem, & gloriam. ad quam cognoſcendam ſe omni ſtudio, præſertim verò bonis actionibus, inter quæ ſint etiam aliqua ſeuerioris pœnitentiæ opera comparare debet. *Obſecro vos*, inquit Apoſtolus, *fratres, per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum, & nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Ex quibus ſimul intelligitur illud, proficienti voluntatem quidem Dei quærendam eſſe, ſed perfectam, ſemperque illi in optatis eſſe debere Dei gloriam maiorem, ad quam tamquam ad vnum ſcopum dirigat omnem conſultationem & deliberationem ſuam.

Rom. 12.

Ad hunc præclariſſimum, & omnium optabiliſſimum finem conſequendum præparandus inprimis eſt animus expiatione peccatorum, & conſcientiæ munditia. nam non ſolùm non illuſtrat Deus ſupernaturali lumine mentem peccatis obnoxiam, ſed auerſatur, nec ſe illi docendo coniungit, ſed eam potius proſequitur odio, & vt indignam gratiæ ſuæ donis, craſſis illis peccatorum tenebris obuolutam relinquit. Et ſi quod aliquandò ex infinita miſericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitione completur, vt perſpicuè videat, quid ſibi ſit agendum, eadem peccatorum laqueis irretita tenetur, ne poſſit, quod intelligit re ipſa præſtare. Quod copioſè tractans S. Gregorius ſic ait: *Vocat, ſed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, ſed exigentibus noſtris meritis adiuuari non poſſumus: plerunq; enim videmus quæ agenda ſunt, ſed opere, non implemus. nitimur, & infirmamur. mentis iudicium*

Homil 31. in Euangel.

cium rectitudinem conſpicit, ſed ad hanc operis fortitudo ſuccumbit, quia nimirum iam de pœna peccati eſt, vt ex dono quidem poſſit bonum conſpici; ſed tamen ab eo, quod aſpicitur, contingat per meritum repelli. Quod damnum ex quocumque peccato quidem, ſed ex eo maximè proficiſcitur, quod aliqua conſuetudine iam inueterauit. Ob id ſubiungit idem ſanctus Gregorius: *Vſitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam ſurgere poſſit ad rectitudinem. conatur, & labitur, quia vbi ſponte diuperſtitit, ibi, & cum voluerit, coacta cadit. bene de hac noſtra incuruatione, ex typo humani generis per Pſalmiſtam dicitur, incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque.* Pſalm. 37. *contemplatus namq; quod ad ſupernam lucem intuendam homo conditus fuerat, ſed peccatis exigentibus foras miſſus mentis ſuæ tenebras ſecum portat, ſuperna non appetit, infimis intendit; cœleſtia nequaquam diſiderat, terrena ſemper in animo verſat, hoc quod de ſuo genere doluit, in ſe ipſo exclamauit, dicens, incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaq; contemplationem namq; cœleſtium perdens, ſi ſola carnis homo neceſſaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus eſſet, ſed tamen vſquequaq; nõ eſſet. quem ergo à ſupernis cogitationibus non ſolùm neceſſitas deiicit, ſed etiam voluptas illicita ſternit, non ſolum incuruatus, ſed vſquequaq; incuruatus eſt.*

2 Hanc ob cauſam ante omnem de re graui conſultationem, conſultiſſimum homini eſt, confeſſionem peccatorũ magna animi contritione, & firmo emendationis ſuę propoſito inſtituere; purumq; ſe ac integrum, quoad fieri poterit ſiſtere pręſentię Dei, quem conſulturus eſt. Ad hęc porrò omnia nulla expeditior via eſt, quàm in ſecretiorem aliquam, priuatumque locum ſecedere ſub diſciplina ſpiritualis alicuius Patris, multoque magis in eundem ſeceſſum afferre animum vacuum ab omni cura, terrenaque ſolicitudine, quod etiam ſcriptum reliquit ex parte aliqua S. Gregorius, cùm ait: *Dum ad ea, quæ foris ſunt per ſollicitudinem vigilamus, interna & ſpiritualia non ſentimus. Repulſio itaq; terrenæ curæ, præparatio eſt noſtra ad perceptionem ſupernæ gratiæ: quia in electis, eo fit vberior infuſio diuini muneris, quo mens fuerit purior per cuſtodiam internæ meditationis.* Lib. 2. in 1. lib. Regum, cap. 3. Et alio loco: *Intentioni, inquit, animæ ſi exterior euagatio clauditur,* Lib. 10. moral. cap. 9.

interior ſeceſſus aperitur: nam quò extra ſe ſpargi propter diſciplinam mens non poteſt, eò ſuper ſe tendere per proſpectum poteſt. quia & in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur, & cùm riuos fontis obſtruimus, fluenta ſurgere ad ſuperiora prouocamus.

Nihil eſt autem magis neceſſarium ad deliberationem ſanctè inſtituendam, quàm ſi præſertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione ſit liber, & quantum fieri poteſt ſolutus & quietus. *Quare*, inquit idem S. Gregorius, *reſtringenda ſub ratione poteſtas, ſiue mens eſt, nec quicquam agendum priuſquàm concitata ad tranquillitatē mens redeat: nam commotionis tempore, iuſtum omne putat, quod fecerit.* ob quam rem, ſcribit Mediolanenſibus Clericis, vt in deſignādo Antiſtite, *nullus neglecta vtilitate communi ſuo lucro proſpiciat; ne ſi quiſquam propria commoda appetit, friuola æſtimatione fallatur, quia nec libero indicio præferendam ſibi perſonam examinat mens, quam cupiditas ligat. Supercecidit, ait Propheta, ignis, ſcilicet paſſionis animum incendentis, & non viderunt ſolem. cæcata enim cupiditatibus mens, præſentem lucem veritatis minimè intuetur.*

Lib. 8. regiſtri, epiſt. 12.

Lib. 2. regiſtri epiſt. 68.

Pſalm. 57.

Electioni proficientis ſubiecta materia, vel eſt ipſe totius vitæ ſtatus, vel alia aliqua res, quæ digna ſit, vt in conſultationē eius veniat. qualis fuit, quam aliquando apud ſe habebat S. Hieronymus, an monachum profeſſus Romæ, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitam traduceret, & plerique ſancti viri creati Epiſcopi, an Epiſcopatum ſuſcipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione, denique vitæ certo ſtatu ſtabilito, quas nam debeat proficiens ſibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Prior electio.

Vniuersè autem loquendo, duplex eſt electionis ratio. prior eſt, quando voluntatem hominis diuina virtus ſic impellit, vt tollatur omnis dubitatio, quò minus ſequatur impulſum illum, ſiue id repentè fiat, ſiue antecedente ſpirituali aliqua, internaque motione ſpirituum diuerſorum, de quibus poſt loquemur. quod accidiſſe, certum eſt, ſanctis Matthæo, & Paulo Apo-

Apoſtolis,cùm ad Chriſti Apoſtolatum vocati diuinitùs ſunt. & aliis quotidie contingit, qui à mundi periculis in tranquillũ alicuius religioſæ familiæ portum à Deo hoc modo perducuntur.

Poſterior electionis ratio eſt, cùm vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & ſolius Dei gloriæ, propriæque ſalutis ratione habita, rem, de qua deliberat ſuis ponderibus,in vtramque partem diligenter examinat.tandemque rebus omnibus accuratè diſcuſſis, & oratione ad Deum religioſè facta, ſtatuit quid ſibi in ea re faciẽdum ſit: vel etiam omiſſa longiore diſputatione, via compendiaria ad idem peruenit,attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo poſitus, aut ante Dei tribunal conſtitutus feciſſe ſe vellet, deinde mox decernens, ſe illud ipſum omnino facturũ. quæ omnia exemplis quibuſdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter ſunt. *Poſterior electio.*

De quibuſdam electionis prioris exemplis.

CAPVT XI.

ELECTIONIS illius, quæ repentè fit, præter Apoſtolicas vocationes exempla perſpicua ſunt vocatio S.Antonij,& S.Hilarionis apud S.Hieronymum,& fortaſſis etiam S. Franciſci apud S.Bonauenturam, & aliæ multæ, quæ in hiſtoriis ſacris paſſim legentibus occurrunt. ad quod genus ſpectant etiam electiones aliæ repentinæ non ad vitæ ſtatum pertinentes,ſed ad graues alias aliquas actiones obeundas, ad quas ſuo inſtinctu Deus hominem aliquãdo mouet, vt Danielem ad innocentis Suſannæ defenſionem. Paulum ad Hieroſolymam adeundam, etiam cum vitæ diſcrimine,ad Cæſarem appellandum,& aliæ multæ. *In Vita S. Ant.* *In Vita S.Hil.* *In Vita S.Frãc.* *Daniel.* 13. *Actor.* 20.& 25.

Electioni autem,quam antecedunt,& pariunt experimenta ſpirituum diuerſorum cum magna animi commotione, & feruore,nullum haud ſcio,an inueniatur exemplum magis cõgruens,

gruens, quàm quod de ſua conuerſione, ad Deum, & vitæ ſtatum perfectiorem narrat S. Auguſtinus per multa capita ſuarũ confeſſionum: ex quibus, quæ ad id pertinẽt verba, ſic deſumpſimus: *Sed vbi*, inquit, *homo tuus Simplicianus de Victorino iſta narrauit, exarſi ad imitandum.* Et pòſt: *Cui rei* (hoc eſt, vacandi tibi) *ſuſpirabam ligatus non ferro, ſed mea ferrea voluntate: velle enim meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. voluntas autem noua, quæ mihi eſſe cœperat, vt te gratis colerem, fruiq́; te vellem Deus ſola certè iucunditas, nondum erat idonea ad ſuperandam priorem vetuſtate roboratam. Ita duæ voluntates, vna vetus, alia noua, illa carnalis, alia ſpiritualis, confligebant inter ſe, atq; diſcordando diſsipabant animam meam. ſic intelligebam meo ipſo experimento id, quod legebam: quomodo caro concupiſceret aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. ego quidem in vtroque, ſed magis in eo, quod in me approbabam, quàm in eo, quod in me improbabam. ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, quàm faciebam volens. ſed tamen conſuetudo aduerſus me pugnacior ex me facta erat, quoniam volens, quò nollem perueneram, & quis iure contradiceret, cum peccantem iuſta pœna ſequeretur? & non erat iam vlla excuſatio, qua videri mihi ſolebam, propterea nondum me contempto ſæculo ſeruire tibi, quia incerta mihi eſſet perceptio veritatis: iã enim & ipſa certa erat, ego autem adhuc terra obligatus, militare tibi recuſabam, & impedimentis omnibus ſic timebam expediri, quemadmodum impediri timẽdum eſt. Ita ſarcina ſæculi veluti ſomno aſſolet dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, ſimiles erant conatibus expergiſci volentium, qui tamen ſuperati ſoporis altitudine remerguntur. & ſicut nemo eſt, qui dormire ſemper velit, omniumq́; ſano iudicio vigilare præſtat, differt tamen plerumque homo ſomnum excutere, cùm grauis torpor in membris eſt, eumque iam diſplicentem carpit libentius, quamuis ſurgendi tempus aduenerit; ita certum habebam eſſe melius tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere. ſed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vinciebat. non enim erat, quod tibi reſponderem, dicenti mihi ſurge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus, & vndiq; oſtendenti vera te dicere; non erat, quid reſponderem veritate conuictus, niſi tantùm verba* lenta,

Lib. 8 confeſſionum, cap 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.

Galat. 5.

Epheſ. 5.

lenta, & ſomnolenta. modò, ecce modò, ſine paululum. Sed modò & modò non habebant modum, & ſine paululum in longum ibat. Fruſtrà cõdelectabar legi tuæ, ſecundum interiorem hominem, cùm lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum me duceret in lege peccati, quæ in membris meis erat. lex enim peccati eſt violentia conſuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quò in eam volens illabitur.

Hæc S. Auguſtinus ſcribit de pugna interiori, quam in ſe ipſo experiebatur: cùm non dum ſolutus eſſet cura carnis, & vxoris ducendę: cui ſe maximè deuinctum propter inueteratam conſuetudinem peccati ingemiſcebat. nec tamen ea ſe expedire, aut volebat, aut poterat. narrat deinceps, qua occaſione illa etiam vincula reuulſerit Deus, eamque fuiſſe rerum à S. Antonio præclarè, & ſanctè geſtarũ narrationem à Potitiano in ſermonem adductam: Deinde commemorationem Monaſteriorum, & multorum Dei ſeruorum in illis caſtiſſimè degentium, quorum adhuc notitiam habebat nullam ea tempeſtate Auguſtinus. poſtremò conuerſionem; quorundam Imperatoris familiarium, qui antedictis exemplis, ad continentiam, & perfectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo ſponſis etiam, quibuſcum iam fecerant ſponſalia, remiſerunt. Pergit tũc ille ſic: *Narrabat hæc Potitianus. tu autem Domine inter verba eius retorquebas mè ad meipſum, auferens me à dorſo meo, vbi me poſueram, dum nollem me attendere, & conſtituebas me ante faciem meam, vt viderẽ quàm turpis eſſem, quàm diſtortus, & ſordidus, maculoſus, & vlceroſus. & videbam & horrebã, & quò à me fugerem, nõ erat. & venerat dies in quo nudarer mihi, & increparet me conſcientia mea. vbi es lingua? nempe tu dicebas, propter incertũ verum nolle te abiicere ſarcinam vanitatis. Ecce iam certum eſt, & illa te adhuc premit, humeriſq́ liberioribus pennas accipiunt, qui neq́ ita inquirendo attriti ſunt, nec decennio, & amplius iſta meditati. ita rodebar intus, & confundebar pudore horribili vehementer, cùm Potitianus talia loqueretur. terminato autem ſermone & cauſa, qua venerat, abiit ille, & ego ad me, quæ non in me dixi? quibus ſententiarum verberibus non flagellaui animam meam, vt ſequeretur me conantem poſt te ire?* Lib. 8. cap. 7.

& reni-

& renitebatur, recuſabat, & non ſe excuſabat. conſumpta erant, & conuicta argumenta omnia, remanſerat muta trepidatio, & quaſi mortem reformidabat reſtringi à fluxu conſuetudinis, quo tabeſcebat in mortem.

Cap. 8. Tum in illa grandi rixa interioris domus meæ inuado Alipium, & exclamo, quid patimur? quid eſt hoc, quod audiſti? ſurgunt indocti, & Cælum rapiunt, & nos cum noſtris doctrinis ſine corde, ecce vbi volutamur in carne, & ſanguine. an quia præceſſerunt, pudet ſequi? & non pudet nec ſaltem ſequi? Dixi neſcio quæ talia, & abripuit me ab illo æſtus meus, cùm taceret attonitus intuens me: neq; enim ſolita ſonabam: pluſq; loquebantur animum meum frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quam verba, quæ promebam. Hortus quidam erat hoſpitij noſtri, quo nos vtebamur, ſicut tota domo. illuc me abſtulerat tumultus pectoris, vbi nemo impediret ardentem litem, quã mecum aggreſſus eram, donec exiret, qua tu ſciebas. Ego autem non, ſed tantùm inſaniebam ſalubriter, & moriebar vitaliter, gnarus quid mali eſſem, & ignarus qd boni poſt paululum futurus eſſem. abſceſſi ergo in hortum, & Alipius pedem poſt pedem. Sedimus quàndo potuimus remoti ab ædibus. Ego fremebam ſpiritu indignans turbulentiſſima indignatione, quod non irem in placitum & pactum tecum Deus meus, in quo eundum eſſe, omnia oſſa mea clamabant.

Cap. 11. Sic ægrotabam, & excruciabar accuſans memetipſum ſolito acerbius nimis ac voluens, & verſans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar, ſed tenebar tamen. & inſtabas tu in occultis meis Domine ſeuera miſericordia, flagella ingeminans timoris, & pudoris. dicebam apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat, & cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam, & nõ faciebam: nec relabebar tamẽ in priſtina, ſed de proximo ſtabam, & reſpirabam, & item conabar, & paulò minus ibi eram, & paulominus iam attingebam, nec tenebam, haeſitans mori morti, & vitæ viuere. punctum ipſum temporis quo aliud futurus eram, quanto propius admouebatur, tanto ampliorem incutiebat horrorem, ſed non recutiebat retrò, nec auertebat, ſed ſuſpendebat. retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ, & ſuccutiebãt veſtem meam carneam, & murmurabant, dimittis nos? & à momento iſto non erimus tecum

vltra

vltra in æternum. quas ſordes ſuggerebant? quæ dedecora? & audiebam eas longè minus, quàm dimidius à dorſo muſſitantes, & diſcedentes furtim vellicantes, vt reſpicerem, cùm diceret mihi conſuetudo violenta, putaſne ſine iſtis poteris? Sed iam tepidiſſimè hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam caſta dignitas continentiæ honeſtè blandiens, vt venirem, neq; dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus. irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret, tu nō poteris, quod iſti, & iſtæ? an verò iſti, & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? proiice te ſecurus in eum, noli metuere, nō ſe ſubtrahet, vt cadas, proiice te ſecurius, excipiet te, & ſanabit te. Ita controuerſia in corde meo, & Alipius affixus lateri meo.

Cap. 12 *Vbi verò à fundo arcano alta conſideratio contraxit, & congeſſit totam miſeriam meam in conſpectum cordis mei, oborta eſt procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum, & vt totum effunderem cum vocibus ſuis, ſurrexi ab Alipio, & ſeceſſi remotius, quàm vt poſſit mihi oneroſa eſſe etiam eius præſentia. manſit ille vbi ſedebamus nimiè ſtupens. Ego ſub quadam fici arbore ſtraui me neſcio quomodo, & dimiſi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum acceptabile ſacrificium tuum, & non quidem his verbis, ſed in hac ſententia multa dixi tibi, & tu Domine vſq; quò? vſq; quò Domine iraſceris in finem, ne memor fueris iniquitatum noſtrarum antiquarum; quandiu, quandiu Cras, cras. Quare nō modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amariſſima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, lege. tolle lege. Itaq; concitus redij ad eum locum, vbi ſedebat Alipius: ibi enim poſueram codicem Apoſtoli, cùm inde ſurrexeram. Arripui, aperui, & legi in ſilentio capitulum, quò primum coniecti ſunt oculi mei: Non in commeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis prouidentiam ne feceritis in deſideriis.* (Rom. 13.) *nec vltra volui legere, nec opus erat. Statim quippe cum fine huius ſenten-*

tiæ, quaſi luce ſecuritatis infuſa cordi meo, omnis dubitationis tenebræ diffugerunt. Hanc deliberationem paulò pòſt Deo acceptam refert Auguſtinus, ſe ipſum Deo in holocauſtum offerẽs adhibitis verbis Pſalmi: *Dirupiſti Domine vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo.*

Lib. 9. Conf. cap. 1.
Pſalm. 115.

Huic conuerſioni S. Auguſtini ſimilis extitit Conuerſio B. Patris Ignatij Fundatoris ordinis noſtri, quod attinet præſertim ad diuerſorum ſpirituum antecedentem commotionem, vt latè proſequuntur eius vitæ ſcriptores. Alia poſſent non diſſimilia exempla proferri, & verò quotidie accidunt huiuſmodi conuerſiones: ſed ad alia producẽda veniendum eſt, quibus illuſtretur poſterior electionis ratio.

Ribad. lib. 1. cap. 2.
Maffeius lib. 1. cap. 2.

Non eſt tamen prætermittendum illud, quod in hiſtoria conuerſionis S. Auguſtini obſeruatione etiam dignum videtur. Alipium Auguſtino veluti magiſtrum ſpiritus aſſiſtentem, illum non deſerere, quod eſt beneuolentiæ, non tamen vrgere, quod eſt prudentiæ. ſinere Deum cum Auguſtino agere per ſe ipſum, quod ſcientiæ huius ſpiritualis primum principium eſt, obſeruare tamen perturbationum eius motus, vt in tempore conſilium dare poſſit, denique quod poſtea ſequitur, infirmum in fide ſuſcipere, quod eſt maximæ charitatis, & caput ad certam victoriam.

Exempla poſterioris rectè eligendi rationis.

CAPVT XII.

POSTERIOR eligendi ratio eſt ea, vt diximus, quæ vtriuſque partis argumentis examinatis adhæret illi, quam diuino lumine illuſtrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac ſaluti propriæ magis conſentaneam eſſe. Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapſus S. Chryſoſtomo hortatore, ſanitati, & Monaſticæ exercitationi reſtitutus eſt. ita enim ſcribit Sozomenus: *Erat Theodorus ſcriptura ſacra, ac reliqua tum Oratorum, tum Philoſophorum diſciplina*

Lib. 8. Eccl. hiſt. cap. 2.

plina ſatis peritus. & ab initio quidem cùm in ſacras leges incidiſſet, & cum ſanctis viris conuerſaretur, hoc vitæ genus approbabat, ac ſeculare damnabat. ſed in eodem hoc propoſito non perſtitit: verùm pœnitentia ductus, ad aliam vitæ conſuetudinem perductus fuit. Et quod eſt conſentaneum, contrariis argumentis propoſitum ſuum ornans ex veterum exemplis (erat enim variæ lectionis) in vrbem reuerſus eſt, conducibilius id ſibi fore, ſua opinione ſtatuens, quo ipſe potiri concupiſcebat. Ioannes Chryſoſtomus igitur, intellecto quod ille negociis mũdanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus eſſet, epiſtolam tum verbis, tum ſententiis diuiniorem, quàm vt eã mens humana capiat, ad illum conſcriptam tranſmiſit. Ille verò, vbi in eam incidiſſet, pœnitentia ductus fuit. ac rurſus facultatibus relictis, & nuptiis abdicatis Ioannis conſilio ſaluatus, ad Philoſophicam vitam regreſſus eſt.

Hæc ea Epiſtola eſt, quæ ſecũda inſcribitur ad Theodorum lapſum, cuius hoc eſt argumentum.

Primùm S. Pater flagitij grauitatem proponit, idq; tribus rationibus. quòd ſe ex fratrum numero ſponte deleuerit, quòd negligendo calcauerit quidquid ante de pectore Chriſto ſpoponderat, quòd militiam ſpiritualem deſeruiſſet. Deinde quaſi leuiorem reddens hanc culpam lapſus præ obſtinata voluntate non reſipiſcendi, illum pulcherrimis ſimilitudinibus animat, vt reſurgat, athletæ, militis, nautæ: nam neque tam graue eſt athletã cecidiſſe, quàm iacere deiectum; nec tam reprehenditur miles, qui de prælio reuertitur vulneratus, quàm qui turpiter arma depoſuit, ne amplius vulneretur: nec tam irriſione dignus eſt nauta, qui ſemel naufragio facto, naui & mercibus ſit ſpoliatus, quàm qui ob id deſperatione concepta, nauigare deſiſſet. addit exemplum etiam martyrum quorundam, quibus nõ tam turpe fuit ſemel Chriſtum negaſſe, quàm poſtmodum mutato conſilio, ſeſe tormentis obieciſſe glorioſum. Poſthac quaſi cauſam reddens eius lapſus, ex ea, & vires addendi, & cohortandi argumentum ſumit. nam nihil ſanè mirum eſt, ipſum dum pugnaret, vulneratum fuiſſe, proprium enim eſt fortiſſimi cuiuſq; militis, dum pertinacius hoſtes inſequitur, aut cadere, aut vincere. neq; verò illi valde vitio verti debere, ſi dum ſubitò ſerpentem occiſurus aggreditur, minimè morſum tatri dentis euaſerit. nam ſi con-

ſtantior redeat,& paululum corde confidat,nō modò poſſe impreſsi vulneris veſtigia repentè delere, ſed etiam caput ſcelerati anguis extinguere. Poſtea cogitationem quandam,quæ illum retardare poſſe videbatur,amouet.terreri enim poterat Theodorus,quominus pugnam repeteret,quod in initiis,quando & animus videtur eſſe maior,& audacia promptior,cecidiſſet: ait enim id aſtutiſsimi hoſtis conſilio factum, qui inuictum debellatorem ſibi increſcere ſentiens,occupare feſtinauit. quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium ſigna virtutum, quæ ſuæ conuerſionis initio ediderat: verùm nihil profeciſſe Diabolum, immo etiam tanquam inexpertum magnoperè, malè negocium ſuum geſſiſſe.nam ſi redire ad pugnam velit, id tantum effectum priore caſu, vt fortior reſurgeret. etenim vt è portu ſoluenti mercatori ad merces emendas occurrens pirata, id tantum efficit vt è commerciis reuertens, tutus euadat.ac ſicut qui leonem ad pugnam prouocatum leuiter feriit, effecit ſæuiorem in ſui perniciem, ſic Diabolus priore illo caſu Theodorum magis ad certamen animarit,quàm debilitarit.

His addit egregium dictum è media Philoſophia, atque hominum natura petitum, lubricum eſſe natura genus mortalium; verùm,vt facilè cadit,ita & velociter ſurgere.ad quod confert Dauidis exemplum, qui tametſi duplex ab hoſte vulnus acceperat: nam & adulterij & homicidij crimen perpetrauit, non tamen ideo tertiò ſe ipſe percuſsit, ſed mox,ad medicum conuolauit, oportuna medicamenta plagis impoſuit, lacrymas,preces,peccatorum confeſsionem.quibus rebus effecit non ſolùm,vt ad priſtinam dignitatem rediret, verùm etiam Salomonis vitia obumbraret, quem ſpoliari omni dignum imperio ſuorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum,priore impedimento amoto,& aliud maius euertendum,aggreditur.nam cùm ſe ſe eloquentiæ ſtudiis Theodorus dediſſet,magnamq́ in iis laudem conſecutus eſſet, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cùm fructus colligendus eſſet, alio animum vocare:præclaram eſſe ſpeciem tribunalium,illuſtrem fori gloriam, immenſi fructus & pretij coronas & palmas, quæ ex illa arena reportarentur.ſed quis ſe hac cogitatione decipi ſinat, cùm ſibi ponit ob oculos Chriſti iudicium,atq; tribunal? iſte,qui nunc à nobis contemnitur,nos ſine dubio iudicabit.deinde coram hoc Iudice,atq; ante hoc tri-

bunal excuſationes omnes illas, quibus ſe tueri poſſet Theodorus examinans, quàm inanes ſint, & futiles, oſtendit. Tum nihil in hoc ſæculo beatum, nihil optabile demonſtrans, immò miſera potius omnia, & fugienda, nihil excelſius docet humilitate, in qua, quoniam requieſcit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religioſæ vitæ laudes conuerſus, eam inſtar rupis excelſæ ait eſſe, è qua turbidos mundi fluctus, fœda naufragia, extinctorum cadauera ſecuri ipſi proſpiciamus.

Ad extremum nullum eſſe poſt hanc vitam pœnitentiæ locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egreſſis è ſtadio, at ſpectaculis ex more finitis, nullus datur luctam repetendi locus; quandiu verò in ſtadio ſunt, ſemper licet ſperare palmam; docet, quanto in pretio vita hæc ſit habenda, non alia de cauſa, niſi, vt maligni Dæmonis gladium eiuſq; violentos impetus retundamus, atque in hunc modum nobis victoriæ palmam glorioſè comparemus.

Nuptiarum igitur & religioſæ vitæ rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato ſæculo, & thalamo, clauſtrum repetiit, in quo ita religioſè, & ſanctè vixit, vt Mopſueſtiæ poſtea in Cilicia Epiſcopus creatus ſit.

Eiuſdem electionis exemplum ſuppeditat nobis S. Hieronymus, cùm deliberationem ſeruandæ virginitatis nobiliſſimæ puellæ Demetriadis deſcribit: Refert primum vtriuſque teſtamenti exempla, quibus ad id inflammabatur Demetrias. Contrà deinde quomodo à tam ſancto propoſito eam remouerent, & quaſi retraherent (quod multis accidit) mundani quidam timores, ſuſpicioneſue, *Metuebat enim*, ait, *ne Auiam, matremq; offenderet, quarum cùm incitaretur exemplo, voluntate, & ſtudiis terrebatur. non quòd diſpliceret eis ſanctum propoſitum, ſed quòd pro rei magnitudine optare id, & appetere non auderent.* Sic tandem eam apud ſemetipſam cogitantem & ſtatuentem inducit: *Quid vltra differo?* cùm iam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, ſecretò, & abſque arbitris, noctem habens pro ſolatio, talibus ſe fertur armaſſe conſiliis: *Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pudore defendis? libertate opus eſt, & audacia. quæ ſic in pace metuis, quid*

Epiſt. ad Demetriadem de Virgin. ſeruan.

faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo ſuſtineres tribunalia perſecutorum? Et paulò pòſt: *Rumpe omnes moras, perfecta Dei dilectio foras mittit timorem, aſſume ſcutum fidei, loricam iuſtitiæ, galeam ſalutis. procede ad prælium. habet & pudicitia ſeruata martyrium ſuum. Quid metuis auiam? Quid formidas parentem? forſitan & ipſæ velint, quod te velle non credunt.* His & aliis compluribus inflammata ſtimulis omnem corporis cultum & habitum ſęcularem, quaſi propoſiti ſui impedimenta proiecit. Alia his affinia multa poſſent afferri, quæ ſtudio breuitatis omittuntur. & hæc ſatis ſunt ad electionis formulas explicandas.

Cæterùm quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem perueniſſe, adducto videlicet ante mẽtis oculos mortis articulo, & poſtremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illuſtratur. Si quidem S. Gregorius Nyſſenus eſt auctor, Ephrem adoleſcentem, cùm de iudicio, cogitationibus ſemper occuparetur, mundum, & quæcunque in eo ſunt, effugiſſe.

Orat. de S. Ephrem.

Cap. 5 & 6. hiſt. Ioſaphat.

Ioſaphat Regis Indorum filius (ſcribit S. Damaſcenus) cognita mortis neceſſitate, quę omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus eſt, vt accedẽte poſtea Barlaami ſanctiſſimi monachi perſuaſione nõ ſolùm ſit ad Chriſti fidem conuerſus, ſed etiam rege patre, regia, regnoque contempto in Syluas ac antra ſe abdiderit, vbi ſanctiſſimè, ſeueriſſimeque vixit. Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus eſt ad regnum fratri denunciandum, vitamque monachi traducendam. Michaël item Paphlagonus Conſtantinopolitanus Imperator, & poſterioribus ſeculis Vitalis Candianus Venetorum Dux, & Ioannes Picus comes Mirandulanus, & alij.

Aymoinus lib. 4 cap. 60.

Zonaras 3. par. annal.

Sabellicus. Franciſ. Picus.

De

De diſcretione ſpirituum.

CAPVT XIII.

MEMINIT ſpirituum diſcretionis Apoſtolus, cùm recenſet gratias gratis datas. ex quo intelligitur, reperiri etiam poſſe in peccatoribus. nec mirum. nam conſolatio ipſa, quæ à diuino ſpiritu in mentem immittitur, peccatoribus etiam communicatur. qua de re ſic ſcriptum eſt apud Richardum de ſancto Victore: *Impij, quibus erit in futuro væ, hîc quandoq; etiam intimis donis reficiuntur. Inimici Domini ait, mentiti ſunt ei, & cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. inimici ergo dicuntur, & tamen, non tàm ex frumento, quã ex adipe frumenti ſaturantur etiam myſtica, & interna percipientes.* Et quidem Deus, quod amoris eſt, quod amicitię etiam indignis facit, ſed qui gratiam ab eo percipit, & non ſe verſa vice amicũ exhibet reſpondendo gratiæ, & dignè ex hoc operando, inimicum ſe facit, & ad cumulum damnationis hanc ſibi vertit. id, quod etiam S. Bernardus ſentire videtur, eodem adhuius rei confirmationem adhibito ſcripturæ loco. Quod quamquam ita eſt, vt plurimum tamen donum hoc diſcretionis ſpirituum in ſanctis viris inuenitur tantùm, quãuis, non in omnibus, quia *ſpiritus diuidit ſingulis prout vult*; cùm enim ſcribit Apoſtolus: *Spiritualis iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur*, de viro iuſto loquitur, & mundis corde potiſſimùm promittitur lux ſpiritualis, & viſio à Dei Chriſto Domino.

1. Corinth. 12. *Pſal. 80.* *Serm. 74. in Cantic.* *1. Corinth. 12.* *1. Corinth. 2.* *Matth. 5.*

Prudentiam certè requirit diſcretionis ſpirituum donum; quippe prudentia quædam ſpiritualis eſt, & diuina, inſtitutum vt docet S. Thomas, ſicut aliæ gratię gratis datæ ad hoc, vt homo inſtituatur in rebus diuinis, quæ humanam rationem ſuperant: propriè autem ad explicãda cordium occulta. de quo ſic ſcribit S. Chryſoſtomus: *Diſcretio ſpirituum ſignificat cognitionem, quis nam ſpiritualis ſit, quis non: quis Propheta, & quis deceptor. quod & Theſſalonicenſibus dicebat Apoſtolus: Prophetias noli-*

Prim. 1. 2 q. 111. artic. 4. *Hom. 29. in 1. Corinth.* *1. Theſſal. 5.*

tene-

te negligere; omnia autem probate, quod bonum eſt tenete. etenim tunc nulla falſorum Prophetarum differentia erat, cùm Diabolus cum veritate mendacium confundere niteretur. Quare à S. Anſelmo Diſcretio hęc difficillima appellatur, cùm inquit: *Et ſpiritus malignus, quaſi tranquillus agit, ac ſine vexatione aliqua corporis aſſumpto humano ſpiritu dicit, quod poteſt. quando etiam vera dicit, & vtilia prædicat ad hoc, vt cùm illi in manifeſtis bonis creditum fuerit, ſeducat ad ſua. iſte quippe diſcerni non poteſt, niſi dono Spiritus ſancti, non enim magnũ eſt, tunc eum dignoſcere, cùm ad aliqua deuenerit, vel perduxerit, quæ ſunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis diſcernitur. dono autem Spiritus ſancti in ipſo primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continuò diiudicatur an malus ſit. ſed & ſpiritus hominum, id eſt, voluntates, hoc dono Dei diſcernuntur bonæ, à malis.*

1. Corinth. 12.

Serm. de ſept. ſpir. qui de ſex ſpiritibus inſcribi debet, nõ de ſeptem.

Porro auctore S. Bernardo ſex ſunt ſpiritus quos diſcernere oportet. Primus eſt diuinus, de quo Dauid: *Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* Secundus eſt Angelicus, quem Zacharias Propheta cõmemorans, ait: *Angelus, qui loquebatur in me.* Tertius eſt Diabolicus, de quo in Pſalmis ſcribitur: *Immiſſiones per Angelos malos.* Quartus eſt humanus: *Quis enim hominũ*, ait Apoſtolus, *ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt?* Quintus eſt ſpiritus carnis, cuius meminit idem Apoſtolus, cùm ſcribens Coloſſenſibus teſtatur quoſdam inflatos *ſpiritu carnis ſuæ.* Sextus eſt *ſpiritus mundi huius*, quem S. Paulus negat Apoſtolos accepiſſe, accepiſſe autem ſpiritum, *qui ex Deo eſt.* Ex his ſpiritibus tres perſpicuè falſi & mali ſunt. Diabolicus, carnalis, & mundanus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus. quamuis humanus indifferens potius eſt dicendus. vtriſque enim, bonis inquam, & malis adhęret, & ſeruit.

Pſalm. 84. Zachar. 1. Pſalm. 77. 1. Corinth. 2. Coloſſ. 2.

1. Corinth. 2.

In vnoquoque autem ſpiritu duo vt plurimum conſiderãda ſunt: primum eſt lux aliqua menti illata, quæ propriè dicitur inſtinctus: ſecundum eſt motio voluntatis ad aliquid, & hæc affectio aliqua ſit oportet, ſiue ſit amor, & gaudium, ſiue odium, mœror, & ſimiles affectus, qui in animo gigni conſueuerunt,

uerunt, cùm pręſens adeſt inſtinctus. à quibuſdam, vt à B. Patre Ignatio huiuſmodi omnes animi affectiones cõmuni nomine conſolationis, & deſolationis appellantur. de vnoquoque nunc eſt ſigillatim agendum.

De ſpiritu Diuino, & Angelico.
CAPVT XIV.

DIVINVS ſpiritus, à ſanctis Patribus appellatur etiã *locutio Dei*, &, *inſpiratio aduẽtus ſponſi*, *verbi viſitatio*, & aliis nominibus, quibus in multis ſcripturarum ſanctarum locis idem ſpiritus ſignificatur. Eſt igitur hic ſpiritus locutio Dei interna, cum aliqua animi commotione, & affectione erga bonum ſuum coniuncta. de qua S. Bernardus: *Felix*, inquit, *& beata anima, quæ venas ſuſurrij diuini percipit in ſilentio, frequenter iterans illud Samuelis, loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.* *Serm. de 7. ſpirit.* *1 Reg. 3.*

De hoc ſpiritu primam hanc regulam tradit B. Pater Ignatius his verbis: *Solius eſt Dei conſolari animam nulla præcedente conſolationis cauſa, cùm ſit hoc proprium Creatoris ſuam ingredi creaturam, & illam in amorem ſui totam conuertere, trahere & mutare. cauſam verò præcedere nullam tunc dicimus, quando nec ſenſibus, nec intellectui, neque voluntati noſtræ quicquam obiectum eſt, quod eiuſmodi conſolationem cauſare, ex ſe poſſit.* Qua de re ſic S. Bernardus: *Fateor & mihi aduẽtaſſe verbum, in inſipientia dico, & pluries: cumq́ ſæpius intrauerit ad me, non ſenſi. aliquoties cùm intrauit, adeſſe ſenſi. adfuiſſe recordor, interdum & præſentire potui introitum eius, ſentire nunquam, ſed nec exitum quidem: nam vnde in animam meam venerit, quoue abierit denuò eo dimittens, ſed & qua vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, ſecundùm illud: neſcis vnde veniat, aut quò vadat. nec mirum tamen, quia ipſe eſt, cui dictum eſt; & veſtigia tua non cognoſcentur.* Et paulò pòſt: *Quæris igitur cùm ita ſint omninò inueſtigabiles viæ eius, vnde adeſſe norim? Viuũ & efficax eſt, moxq́ vt intus venit expergefecit dormitantẽ animam* *Prima regula.* *Secunda regul. poſt Annot.* *Serm. 74. in Cantic.* *Ioan. 3.* *Pſalm. 76.* *Cantic. 4.*

meam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumq́ erat, & malè ſanum. & cętera, quę ſuprà retulimus capite 38. libri 2. poſt quę pergit: *Ita igitur intrans ad me aliquoties verbum ſponſus, nullis vnquam introitum ſuum indiciis innoteſcere fecit, non voce, non ſpecie, non inceſſu, nullis denique ſuis motibus compertũ eſt mihi, nullis meis ſenſibus illapſum penetralibus meis. tãtum ex motu cordis, ſicut præfatus ſum, intellexi præſentiã eius, & ex fuga vitiorum.* Ex quibus etiam intelligimus, quæ ſint ſigna præſentiæ Domini animam commouentis, & qui effectus, quantiue huius diuinæ inſpirationis, etiam cùm pręterierit.

Iſaia 42.

Secunda regula. *Lib. 5. moral. cap. 23.* *Iob cap. 4.*

Secunda regula eſt. Huiuſmodi diuinam inſpirationem diuturnam non eſſe, ſic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: *Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Nobis,* inquit, *præſentibus ſpiritus tranſit, quando inuiſibilia cognoſcimus, & tamen hæc non ſolidè, ſed raptim videmus. neque enim in ſuauitate contemplationis intima diu mens figitur, quia ad ſemetipſum immenſitate luminis reuerberata reuocatur. eumq́ internam dulcedinem deguſtat, amore æſtuat, ire ſuper ſe ipſam nititur, ſed ad infirmitatis ſuæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non poſſit, quod ardenter diligit, nec tam ardenter diligeret, niſi aliquatenus videret. non ergo ſtat, ſed tranſit ſpiritus, quia ſupernam lucem noſtra nobis contemplatio, & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abſcondit.*

Tertia regula. *Serm. 74. in Cantic.*

Tertia regula. Licet diuina ſpiritus viſitatio breuis ſit, frequens tamen eſſe poteſt. Sic enim ſanctus Bernardus: *Præteriens teneri vult, abiens reuocari. neque enim hoc irreuocabile verbum. it & redit pro beneplacito ſuo, quaſi viſitans diluculo, & ſubitò probans, & ire quidem illi quodammodo diſpenſatorium, redire verò ſemper voluntarium eſt, vtrumque autem plenum iudicij, & penes ipſum horum ratio, nunc verò conſtat in anima fieri huiuſmodi viciſſitudines euntis & redeuntis verbi, ſicut ait: vado, & venio ad vos. reuocatur autem, vt idem antè docuerat, deſiderio animæ, ſed eius animæ, cui ſemel indulſerit ſuauitatem ſui. numquid non deſiderium vox? & quidem valida: Denique deſiderium pauperum exaudiuit Dominus. verbo igitur abeunte vna interim & continua animæ vox*

Ioan. 14. *Pſal. 10.*

ma vox, continuum deſiderium eius tamquam vnum continuumq́ reuertere, donec veniat.

Quarta regula eſt. Diuinum ſpiritum non eodem modo omnes homines afficere, ſed prout quiſque animo eſt minus, magiſue præparato, atque capaci: *Spiritus enim ſanctus*, ait Richardus de S. Victore, *vnicus dicitur & multiplex, quia cùm vnus ſit, diuerſis tamen modis mentes viſitat, & afficit. audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus.* Duplex igitur eſt diuini ſpiritus viſitatio, vniuersè loquendo, quia duplex eſt animorum præparatio, & diſpoſitio, prout quiſque ſimilior illi, aut minus ſimilis eſt. Similibus enim, hoc eſt, verè ſpiritualibus illabitur diuinus ſpiritus, ſuauiter admodum, & placidè. diſſimilibus autem, id eſt, minus ſpiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno ſimul conſolationis ſenſu. *Aliquando*, inquit S. Gregorius, *nos amore, aliquando terrore compungit, aliquando præſentia, quàm nulla ſint oſtendit, & ad æterna deligenda deſiderium erigit. aliquando prius æterna indicat, vt poſt temporalia vileſcant, aliquando noſtra nobis mala aperit, & ad hoc nos vſque, vt alienis etiam malis condoleamus, extendit.* Et S. Bernardus: *Vides*, ait, *intuitum Domini, cùm in ſe ſemper maneat idem, non tamen eiuſdem ſemper efficaciæ eſſe, ſed conformari meritis ſingulorum, quos reſpicit, & aliis quidem incutere metum, aliis verò magis conſolationem, & ſecuritatem afferre. denique reſpicit terram, & facit eam tremere, cùm è regione reſpexerit Mariam; & infuderit gratiam. reſpexit ait, humilitatem ancillæ ſuæ, quæ verba non plorantis, aut trepidantis ſunt, ſed gaudentis.*

Quarta regula. | *Part. 2. in Cantic. cap. 33.* | *Lib. 5. moral. cap. 20.* | *Serm. 57. in Cantic.* | *Pſalm. 103.* | *Lucæ 1.*

Quinta regula. Peccatores, tepidos, & minus ſpirituales viros Diuinus ſpiritus cùm viſitat, conturbat primum, pòſt etiam conſolatur. hæc ſequitur ex ante dictis. quia videlicet cum ſibi diſſimilibus occurrat, concutit, & frangit, vt ſimiles effectos poſtea conſoletur. *Primum quidem*, ait ſanctus Bernardus, *ſonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, diiudicatque. ſed continuò ſi bene aduerteris viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat.* *Quid eſt illud*, ait S. Auguſtinus, *quod inter lucet mi-*

Quinta regula. | *Sermo de multiplici vtilit. Verbi Dei.* | *Lib. 11. Cõfeſſ. cap. 9.*

cet mihi, & percutit cor meum ſine læſione: inhorreſco, & inardeſco, inhorreſco in quantum diſsimilis ei ſum, inardeſco in quantum ſimilis ei ſum. Sapientia ipſa eſt, quæ interlucet mihi diſcindens nubilum meum, quo me rurſus coöperit deficientem ab ea caligine & aggere pœnarum mearum.

Sexta regula. Sexta regula eſt. Proprium eſt diuini ſpiritus conſolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim nõ facit niſi per accidens, prout quiſque ab eo alienior eſt. quare terror, qui conſolationem antecedit, præparatio eſt, & ſignum ſpiritus aduentantis. conſolatio autem aduentus ipſe & prçſentia. Sic enim S. Bernardus: *Si non ſolùm compungeris in ſermone illo, ſed & conuerteris totus ad Dominum iurans, & ſtatuens cuſtodire iudicia iuſtitiæ eius, etiam adeſſe ipſum iam noueris, præſertim ſi te inardeſcere ſentias amore eius, etenim vtrumque de illo legis, & ignem videlicet ante ipſum præcedere, & ipſum nihilo minus ignem eſſe.*

Pſal. 33. Deut. 4. *Moyſes ſiquidem de illo dicit: quia Deus ignis conſumens eſt. Differunt autem, quòd is qui præmittitur ignis ardorẽ habet, ſed nõ amorẽ, coquens, ſed non excoquens, mouens, nec ꝓmouens. tantũ ad excitandũ præmittitur, & præparandũ, ſimulq; ad cõmouendum, quid ex te ſis, quò dulcius ſapiat poſtmodum, quod ex Deo mox eris. At verò ignis, qui Deus eſt, & cõſumit quidẽ, ſed non affligit, ardet ſuauiter, deſolatur feliciter. eſt enimverè carbo deſolatorius, ſed q̃ ſic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicẽ exhibeat vnctionis. ergo in virtute, qua immutaris, & in*

Pſal. 117. *amore, quo inflãmaris, Dominũ præſentẽ intellige: nam dextera Domini facit virtutẽ. non aũt fit hæc mutatio dexteræ excelſi, niſi in feruore ſpiritus, & in charitate non ficta, ita vt dicat qui huiuſmodi eſt.*

Pſalm. 38. *concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.*

Septima regula. Serm. 57. in Cantic. Primò. Septima regula. Signa antecedentia diuinam hanc inſpirationem multa ſunt, pleraque autem, ab eodem S. Bernardo recenſentur. Primò: *Si admonitus,* inquit, *fuero vel foris ab homine, vel intus à ſpiritu, de tuenda iuſtitia, & ſeruanda æquitate, iſtiuſmodi*

Pſal. 84. Pſal. 88. *ſalutaris ſuaſio erit mihi profectò ꝓnuncia imminentis aduẽtus ſponſi, & præparatio quædã ad dignè ſuſcipiendũ ſupernum viſitatorẽ: iuſtitia enim ante eum ambulabit. Iuſtitia, & iudicium Præparatio ſedis, ſedis tuæ.*

Secundò. Secũdò: *Nihilominus ſpes eadẽ arridebit, ſi ſermo inſonuerit*

rit de humilitate, vel patientia, ſeu etiam de fraterna charitate, & obedientia deferenda Prælatis: maximè autem de ſectãda ſanctimonia, & pace, & cordis puritate quærenda. Quoniam quidem ſcriptura ait: Domum Domini decet ſanctitudo, & factus eſt in pace locus eius, & mundi corde Deum videbunt. Idem de aliis virtutibus dicendum eſt. Pſalm. 92. Pſalm. 75. Matth. 5.
Tertiò: *Sed & ſi corripuerit me iuſtus in miſericordia, & increpauerit, id ipſum ſentiam, ſciens, quia æmulatio iuſti, & beneuolentia iter faciunt ei, qui aſcendit ſuper occaſum. bonus occaſus cùm ad correctionem iuſti ſtat homo, & corruit vitium, & Dominus aſcendit ſuper illud, conculcans hoc pedibus, & conterẽs, ne reſurgat.* Quartò: *Quod ſi ſermo gratus venit, & placidus, quatenus pulſo faſtidio cum deſiderio audiatur, iam non modò venire ſponſus, ſed accelerare, id eſt, cum deſiderio venire credendus eſt: illius namq; deſiderium tuum creat.* Quintò: *Iam etſi ignitum eloquium ſentis, atq; ex eo conſcientiam vri in recordatione peccati, recordare tunc, de quo ſcriptura dicit, quia ignis ante ipſum præcedet, & ipſum prope eſſe non dubites. denique iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde.* Tertiò. Pſalm. 140. Quartò. Quintò. Pſalm. 96. Pſalm. 33.

Octaua regula. Signa præſentiæ diuini ſpiritus, ex eodem S. Bernardo locis antè adductis ſunt *excitatio animæ, motio, & emollitio, vulneratio cordis, euulſio, deſtructione vitiorum, ædificatio, & plantatio virtutum, roris deuotionis infuſio ad ariditatem mentis tollendam, illuminatio tenebrarum, reſeratio occultorum cordis, frigoris exterminium, inflammatio charitatis, & perfecta animæ, & facultatum eius omnium in Deum reductio, atq; conuerſio.* Quod aliis verbis idem Pater ſic explicat: *Fuga vitiorum, compreſſio carnalium affectuum, Diſcuſſio, ſiue redargutio occultorum noſtrorum, emendatio morum, Deniq; renouatio, & reformatio ſpiritus mentis, id eſt, interioris hominis, præſertim verò amor Dei.* Ad hæc addit idem hæc verba: *Porrò hoc igne conſumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, ſi iam emundata ac ſerenata conſcientia, ſequatur ſubita quædam atq; inſolita latitudo mentis, & infuſio luminis illuminantis intellectũ vel ad ſcientiam ſcripturarum, vel ad myſteriorum notitiam: quorum alterum propter nos oblectandos, alterum propter ædificandos proximos, reor dari, oculus reſpicientis proculdubio eſt iſte, educens quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.* Octaua regula. Ser. 57. in Cãt.

Nona regula. Nona regula. Diuina viſitatio non intelligitur perfecta, & plena, niſi, ad inſtinctum, & lucem mentis accedat voluntatis motio, & conuerſio in Deum. quod idem S. Bernardus egregiè colligit ex proprietatibus ſponſi cœleſtis duabus: Comparatur enim capreæ & ceruorum hinnulo: *Quia*, inquit, *caprea oculos habet veritas, & gratia hinnuli hilaritatē, vtraq; res neceſſaria mihi. & veritas quidem, cui abſcondi non poſſim; gratia autem, cui nolim, alioquin ſine alterutra viſitatio plena non erit, cùm & illius ſeueritas abſq; hac oneroſa, & huius hilaritas abſq; illa diſſoluta videri poſſit. amara eſt veritas ſine condimento gratiæ, ſicut abſq; veritatis fræno leuis & neſciens modum, plerumq; & inſolens ipſa deuotio.*

Ser. 74, in Cāt.

Quæ hactenus diximus de ſpiritu diuino ſuo modo conueniūt ex parte ſpiritui, ſiue inſpirationi Angelicæ: ſic enim ſcribit idem S. Bernardus: *Horum duorum ſpirituum quis loquatur, nec diſcernere facilè eſt, nec ignorare periculoſum. præſertim cùm certū ſit Angelum bonū nunq̄ loqui ex ſemetipſo, ſed Deū eſſe, qui loqtur in ipſo.*

Ser. de ſeptem ſpirit.

Decima regula. Decima regula. Quanq̄ diuina inſpiratio gratis fit, eſt tamē ingentibus deſideriis, & votis expetenda. rogandusq; ſponſus eſt, *vt deſcendat in hortū ſuum.* Et inprimis diligentiſſimè eſt excolenda anima virtutū optimarū exercitatione: *Arguit nos pro certo*, ait S. Bernardus, *negligentia & incuria ipſa inopia noſtra. nam ſi quis noſtrū integrè & perfectè iuxta verbū Sapientis, cor ſuū tradat ad vigilandū diluculo ad Dominū, qui fecit illū, & in conſpectu altiſſimi deprecetur, ſimulq; votis omnibus ſtudeat ſecūdū Iſaiam Prophetā; parare vias Domini, rectas facere ſemitas Dei ſui, cui cū Propheta ſit dicere: oculi mei ſemper ad Dominū, & quia prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, nonne hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo? viſitabitur profectò frequenter, nec vnq; ignorabit tempus viſitationis ſuæ, quantumlibet is, qui in ſpiritu viſitat, clandeſtinus veniat, & furtiuus, vtpotè verecundus amator.*

Ser. 57. in Cāt. *Eccleſ. 39.* *Iſaia 40.* *Pſalm. 24.* *Pſalm. 15.* *Pſalm. 23.*

Sed non ſolùm anteq̄ veniat, rogādus eſt Dominus, vt veniat, ſed poſtq̄ adeſt ſummo ſtudio retinēdus iiſdē virtutibus, & precibus, vt qui inſtituere, & dirigere incepit, ipſe perficiat; edoceatq; quibus exercitationibus pergendum ſit proficienti; vt ei indies magis placeat, & obſequatur: *Et cū loquitur ſpiritus,* ait:

Part. 2. cap. 33. in Cant.

ait Richardus de S. Victore, *inter audiendũ, rogandus eſt, vt audientem ducat, & qualiter meditationes dirigẽdæ ſint, doceat: offerunt enim ſe tũc meditationes ſpirituales, ita vt mens ſedeat, quaſi rex, circumſtante ſe harũ exercitu. Regere itaq; has debet, & diſcernere, quam potiſſimũ admittat, in qua ſe magis exerceat, & quandiu vnicuiq; inhæreat, quãdo de iſta ad iſtã tranſeat. Ferculũ enim eſt qualibet meditatio; quia paſcit mentẽ. ſed vt deuotio ipſa accendatur, cũ ſapor ceſſare iã cœperit, vtiliter aliud aſſumitur. ad aliã ergo meditationẽ conuertere, quæ vicinius ſe obtulerit, & q̃ præcedenti ſimilẽ, & nõ diuerſam noueris.* Et paulò pòſt: *Cordis cõſolatio, & ſpiritualis refectio Dei q̃dem donũ eſt, ſed cooperari te oportet huic dono, & prudẽter in eo exerceri.*

De ſpiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

CAPVT XV.

DE tribus ſpiritibus Diabolico nimirum Carnali, & Mundano, ſic ſcriptum apud S. Bernardum: *Hi duo ſpiritus carnis ſcilicet, & mundi ſunt ſatellites magni illius Principis tenebrarum, vt dominetur ſpiritus nequitiæ, hoc eſt, Diabolicus ſpiritui Carnis, & ſpiritui huius Mundi. Quiſquis ergo ex his tribus ſpiritibus ſpiritui noſtro loquatur, ne credamus ei, quoniam ſanguinem ſitiunt, non quidem corporũ, ſed quod grauius eſt, animarum. Sed quoniam ſpiritualis omnium natura eſt, à ſermonibus eorum cognoſcemus eos, & quis ſpiritus ſit, qui loquatur, ipſa ſuggeſtio declarabit. ſemper enim ſpiritus carnis mollia, ſpiritus Mundi vana, ſpiritus malitiæ ſemper amara loquitur. Quoties ergo importunè, vt aſſolet carnalis cogitatio mentem pulſat, verbi gratia, cùm de potu, de cibo, de ſomno, cæteriſq; ſimilibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodam inardeſcimus deſiderio, certum ſit nobis; ſpiritum carnis eſſe, qui loquitur, & tanquam aduerſarium repellamus eum, dicentes, vade retrò ſathana, quoniam non ſapis, quæ ſunt Dei, ſed magis ſapientia tua inimica eſt Deo. Cùm autem non de illecebris carnis, ſed de ambitione ſæculi, de iactantia, & arrogantia, cæteriſq; ſimilibus cogitatio vana verſatur in cordibus noſtris, ſpiritus mũdi eſt, qui loquitur, longè perniciosior hoſtis, & maiori ſolicitudine repellen-*

Ser. de ſeptem ſpirit.

Matth. 8.

pellendus. Interdum verò ſatellitibus iſtis terga vertentibus, Princeps ipſe habens iram magnam tanquam leo rugiens inſurgit aduerſus nos, cùm videlicet non ad voluptatem carnis, aut ſeculi vanitatem, ſed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur, importunè ingerendo, ſi quid minus amicabiliter, minuſue diſcretè factum videtur, aut dictum, ſi qua denique aut in ſigno, aut in opere quolibet data videtur indignationis occaſio, materia ſuſpitionis. huic ergo cogitationi non aliter, quàm ipſi Diabolo reſiſtendum eſt, nec aliter ab ea, quàm ab ipſa perditione cauendum. ſcriptum eſt enim; in *Luc. 21.* *patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.*

Quot modis verò, aut quibus malignus ſpiritus hominem aggrediatur, ſatis iam diximus duobus ſuperioribus libris. Addi tamen adhuc poſſunt ad ante dicta ea, quæ affert Richardus *Prima part. in Pſalm. 90.* de S. Victore de variis tentationibus: De quibus ſic ſcribit: *Septem ſunt genera tentationum. Prima eſt importuna, Secunda dubia, Tertia ſubita, Quarta occulta, Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna eſt quæ procaciter inſiſtit; dubia, quæ animũ ambiguitatis nubilo inuoluit, ſubita, quæ iudicium rationis præuenit, occulta, quæ deliberationis conſiderationem præterfugit, Violenta, quæ vires mentis tranſcendit, fraudulenta, quæ animum ſeducit, perplexa, quæ variis impetit vitiis. Et hi ſeptem tẽtationum modi poſſunt eſſe ſimplices, & impermixti, & compoſiti, atq; permixti, ita autem ſe habent, vt ſecunda ſit grauior tẽtatio, quàm prima, tertia quàm ſecunda, & ita deinceps, quæ ſequitur, quàm ea, quæ anteit. Importunæ tentationis eſt animum ſemper inquietare, & nunquam quietum permittere. dubia autem tẽtatio animum exagitare conſueuit, & vagum ſemper, & profugum facit: quid enim aliud timorem nocturnum putamus efficere, quàm animum timidum, & trepidum reddere, & vbi nihil timeri oporteret, ſummo horrore concutere? fugit enim eiuſmodi anima nemine perſequente, & cùm pax ſit, ſemper ſuſpicatur bellum. ſubitæ tentationis eſt animum ſauciare, delectationiſq; iaculo affectum transfigere. & quid aliud expectari oportet à ſagitta volante? Occultæ tentatio ex ea parte, qua præualet, animum ſemper excæcare ſolet, in tenebris ſemper perambulans & omne negocium ſuum in tenebris explicans. Violentæ tentationis eſt animum ſemper violenter opprimere, & fun-*

& funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare ſolet. Quid namque aliud Dæmonium meridianum faceret, quàm animum infatuare, vel in furorem vertere? Perplexæ tentationis eſt animum ſemper dilaniare, diſſipare, diſtrahere. Prima itaq; tentatio inquietat, ſecunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excæcat, quinta eneruat, ſexta infatuat, ſeptima dilaniat.

Spiritus porrò diabolici eſt his omnibus tentationum rationibus vti aduerſus proficientem, maximè vero fraudulenta, qua vt ſolet, transfigurat ſe in Angelum lucis, & virtutis ſpeciem obiiciens, clam vitij alicuius iaculo, cor trãsfigit. & quia ſecundo libro ăſtutias decē diabolici ſpiritus aperuimus, nunc vnam tantùm recenſendam putaui, q̃ S. Chryſoſtomus explicat eleganter. ea autem eſt, qua vtitur aduerſus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim ſi in calamitate ſint, non ſtatim initio adoritur, ſed cùm eos fractos iam vexationibus, & tormentis finem tantarum miſeriarum auidè expectare cognoſcit. accedit enim tunc, vt ſuo impulſu homines penè cadentes, omninò præcipitet. ſic itaque ſcribit: *Diabolus aduerſus Iob non perditis bobus neq; aſinis, neque camelis, neq; domo diruta, neq; filiis ruina obrutis, hac vſus eſt fallacia: ſed tacet adhuc, & ceſſat, conſiderata athletæ fortitudine: ſed cùm vermium fons ſcaturiebat, & putrida cutis decidebat, & conſumptæ carnes ſaniem grauiter fœtentem efflabant, & ſartagine & fornacibus, & omni flamma miſerius eum Diaboli manus conſumebat, fera omni crudelius vndiq; eius corpus deuorans; Cùm diutius is eſſet hac calamitate confectus, tunc vxorem ſubornat. nam ſi in calamitatis principio acceſſiſſet, non ſanè eum inueniſſet ita eneruatum, neque ita poſſet exprobrare calamitatem, & tanta loqui audacia. nunc autē cùm videret, ob temporis lōgitudinem, & ſanitatis, quàm cupidiſſimum, & malorum finem maiorem in modum deſiderantem, tunc accedit, & ait; quouſq; conſumeris? Grauis rhetor ad decipiendum eos, qui inconſultiores ſunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.*

Homil. 28. in 1. ad Cor.

De ſpiritu humano, ſiue naturali.

CAPVT XVI.

Prima part. in cant. cap. 33. DE humano ſiue noſtro ſpiritu, ſic ſcriptum eſt apud prædictum Richardum: *Habet etiam cibum homo ab ipſa natura, quia hæc iucundior paſcit cibo dulcedinis, habet & à cauſis accidentibus, reficiunt enim proſpera, dum ſuccedunt. non eſt cibus iſte ſpiritualis, quo reficit Chriſtus, attamen plerunq; cibus eſt imperfectorum, & olus infirmorum. & ſæpe vtiliter paſcit hoc olus infirmos, ſicut dicit Paulus: qui infirmus eſt olus* Rom. 14. *manducet, leuigat enim, & curat ex parte morbum accidiæ, quam patitur mens ex inopia gratiæ. O quàm frequenter imperfecti, & ignari gratiæ mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moueri ſe putant ſpirituali conſolatione? quàm ſæpe ab inimico, vel à proprio corde aliquid ſentit homo, & à ſpiritu ſancto hoc eſſe credit? Et quid mirum ſi in deuotione ſe miſceat inimicus, & falſa loquatur, qui in ipſis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à ſuo ſpiritu aliquando dixerunt, quod à Spiritu ſancto ſe dicere crediderunt? non ergo debet homo ſequi cordis ſui cogitationem, vel experimentum, cum in huiuſmodi quoſdam Prophetas nouerit interdum fuiſſe deceptos. nec ſolùm hæc pericula caueri oportet in ſtatu peccati, ſed etiam in ipſa gratia prudenter quid gerendum fuerit, eſt attendendum. Cùm Sapiẽtia bibe vinum ait Salomon,* Eccleſ. 31. *vino gratiam ſignificans. & item legitur, quod Spiritus ſanctus aufert* Sap. 1. *ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.*

Ibidem. De eodem Spiritu loquens S. Bernardus: *Fit aliquando, ait, vt Spiritus noſter, à quolibet horum trium crebro ſuperatus & addictus illi in ſuam ipſius perniciem (heu) vices illius agat, vt iam ſine omni alterius Spiritus ſuggeſtione, ipſa ex ſe anima, aut voluptuoſas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. iam vero non facilè arbitror poſſe diſcerni, quando noſter ipſe loquitur Spiritus, quandoue loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, quicunq; loquatur, dum vnum, & idem ſit, quod loquuntur? quid refert loquentis noſſe perſonam, dum conſtat perniciosum eſſe, quod loquitur? ſi inimicus eſt, reſiſte viriliter inimico. ſi tuus ipſe Spiritus eſt, argue eum, &*

um,& miſerabiliter plange,quod in tantam miſeriam,& tam miſerabilem deuenerit ſeruitutem. Obſeruetur igitur finis inſpirationis, quo nimirum modo terminetur, & quem quaſi ſonum referat cadendo. inde enim intelligitur, qualis ſit, ſi enim ſonat mollia,caro,ſi vana, mundus,ſi amara, diabolus eſt. qui quantumlibet caput ſuæ ſuggeſtionis abſcondat, exitu ipſo quaſi cauda ſerpens agnoſcitur.

De eorundem ſpirituum, diuini, Angelici, & diabolici comparatione ex doctrina recentioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.

CAPVT XVII.

INCIDI ego ante viginti annos in librum quēdam manu ſcriptū Bibliothecæ Genuenſis Collegij noſtri, quem nunquam poſtea etiam diu quæſitum videre licuit. huius erat inſcriptio Liber de inſtinctibus Magiſtri Wilhelmi de Vrimaria. Eius ſummas rerum atq; ſententias iam tunc collectas, vt ad rem præſentem pertinentes viſum eſt hic adſcribere verbis eius expreſſas, & alicubi etiam & ſcripturarum, & ſanctorū Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas.ſic igitur habent:

Quadruplex eſt inſtinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, naturalis.

Diuinus inſtinctus quadruplici ſigno cognoſcitur, ſi inuitet Primò,ad exemplum Chriſti, & Sanctorum. Secundò ſi ad humilitatem. Tertiò ſi ab exterioribus vocet ad interiora, & colligat cor, vt ſic magis ſit diſpoſitum ad vnionem cum Deo. Quartò ſi id,ad quod inuitat, ſit eius virtutis & roboris, vt animam maiore virtutum opulentia reficiat,& compleat. *Diuinus.* 1. 2. 3.

Angelicus inſtinctus quadruplici quoque ſigno dignoſcitur. Primò quidem initio terrefacit, poſt in fine cōſolationem adfert.Quod perſpicuè cernitur in congreſſu,Angeli cum Beatiſſima Virgine Dei genitrice Maria, quæ primùm *cōturbata eſt* *Angelicus.* 1. *Luc.1.*

Ff 2 *in*

in ſermone Angeli, ſed tandem ait: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi*
2. *ſecundùm verbum tuum*. Secundò initio abſcondit ſe, in fine verò ſe oſtendit, & prodit. id quod ex hiſtoria Tobiæ apertè intelligitur.
3. Tertiò inuitat ſemper ad bonum, quod ſi aliquando Abraham inuitauit ad mortem Iſaac innocentis, & ea tunc non fuiſſet mala, quia à Deo fuiſſet, qui auctor eſt, & Dominus vitę; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eam patrari, vt poſtea patrata non eſt, ſed vt illuſtrior eſſet Abrahæ obedientia, quæ magnum bonum eſt.
4. Quartò excitat bonam voluntatem in incipientibus quidem ad dolorem peccatorum, efficitque vt illis cadant peccatorum catenæ, vt beato Petro, cùm tenebatur in vinculis: in proficientibus autem ad feruorem. perfectos verò reficit internæ dulcedinis prægustatione, quorum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ, quem Angelus prius excitat, poſtea paſcit.

Gen. ſ.22. *Actor. 11.* *3. Reg. 19.*

Diabolicus. *Primò.* Diabolicus inſtinctus diſcernitur à diuino quadruplici ſigno. Primò quia id ad quod Diabolus inſtigat, ſemper eſt contrarium exemplis Chriſti, & Sanctorum. ratio eſt, quia Diabolus eſt Chriſti hoſtis, & ex directo aduerſarius. eſt enim Chriſtus ſpeculum diuinæ veritatis, cādor paternæ claritatis, & fons æternæ fælicitatis. Diabolus pater mendacij, princeps tenebrarum, & auctor mortis æternæ. qua de re S. Gregorius in moralibus.

Lib. 34. moral. cap. 18.

Secundò. *Ibidem.* Secundò id, ad quod diabolus inſtigat, eleuat hominem ad animi magnitudinem, ſiue tumorem mentis: *Ille*, inquit S. Gregorius, *nihil aliud mentes ſibi ſubditas docet, quàm celſitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore tranſcendere, ſocietatem omnium hominum alta elatione tranſire, ac ſeſe, & contra potentiam conditoris erigere. ſiquidem iniquitatem in excelſo loquuti ſunt*, ex quo inquit, Wilhelmus, tres defectus exiſtunt: Primò enim, qui huiuſmodi ſunt facilè rixantur. Secundò ægrè ferunt reprehenſiones. Tertiò defectus ita firmiter horum animis defiguntur, vix vt euelli poſſint.

Pſalm. 72.

Tertiò. Adhæc Tertiò id, ad quod Diabolus inſtigat hominem, à corde proprio, magis abſtrahit, & elongat. Quod idcirco ab eo fit,

ſit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, denique minus ſentiat diuinam præſentiam. nam *cùm Deus*, vt ait S. Auguſtinus, *ſit magis vicinus animæ, quàm anima ſibi, qui magis elongatur à corde, minus ſentit Deum.* Ideo dicit ſcriptura: *Redite prævaricatores ad cor*, & hoc ipſum eſt, quod dixit Dominus Petro: *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum.* Ob hanc cauſam docet S. Chryſoſtomus, vt Deum ſemper præ oculis habeamus. *Si Deum*, inquit, *aſſiduè in oculis feremus, Diabolus nos non adorietur: ſcit enim ſe fruſtra laboraturum, ſed ſi aberrantes, ac ſine fræno palantes viderit, ſumpto à nobis exordio, poterit nos, tamquam oues ſcabioſas, à grege ſummotos depellere.* *Iſaia 46.* *Luca 22.* *Homil. 4. in 1. cap. ad Rom.*

Quartò. id ad quod Diabolus inſtigat hominem in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quaſi exuit, abiicitque ad creaturas, & terram. Si quidem diuinus inſtinctus, vt dictum eſt, mentem humiliorem reddit, accendit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione. Contrà verò inſtinctus diabolicus mentem reddit ſuperbiorem, eamque ab amore Dei deprimit, & priuatam guſtu diuinæ dulcedinis abire facit poſt amorem, & conſolationem creaturarum. quamobrem idem S. Chryſoſtomus alludens ad id, quod legitur in ſcripturis de ſerpente: *Terram comedes, & ſuper pectus tuum gradieris*, ſic ſcribit de Diabolo: *Ab inferiori loco nobiſcum depugnat Diabolus. & tamen, vel ſic victor euadit. cuius rei cauſa eſt, quod nullum ſtudium adhibemus, quo ipſi illius plagis nos altiores collocemus: neque enim ille potis eſt admodum ſe ſurſum attollere, ſed deorſum trahitur ſerpentis formam gerens. Quid eſt autem ab inferiori loco depugnare? nempe à rebus, quæ intra nos ſunt digladiari, à voluptate, à diuitiis, denique à ſecularibus quibuſuis rebus.* *Quartò.* *Geneſ. 3.* *Homil. 8. in ca. 4. Rom.*

Diabolicus inſtinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici item ſigno, Primò enim conſolatur, & delectatione animũ complet: pòſt verò affligit, & cruciat, hoc eſt primo aſpectu, & ingreſſu lætificat animã, vt oculos roſa, ſed in progreſſu cùm iam tangitur, pungit. quod ſanè intelligendum eſt de inſtinctu Diabolico, cùm incidit in hominem ſegnem, & ſibi ſimilem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim ingreditur Dæmon *Primò.* *Reg. 7. poſteriorum de diſcernendis ſpiritibus.*

 in ta-

in talem animum, tamquam in propriam, & apertam domum cum quiete. poſteà verò ita exagitat hominem quem poſſidet, vt etiam laqueum deſperationis illi iniiciat. quod accidit Iudę Proditori, quem ſine dubio primo blandè accepit Diabolus, & intrauit, Deinde verò mirè vexauit, & ad vltimam vſq; perniciem deduxit.

Secundò. Secundò initio ſecuritatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum viſum eſt in eodem Iuda. ex qua re duo illi inſignes defectus exiſtunt, præſumptio malum non cauendi, & torpor, & diffidentia in melius proficiendi. Legatur Epiſtola S. Chryſoſtomi, qua conatur reuocare Theodorum lapſum, *Epiſtola priore.* docet enim multis verbis, Diabolum nihil magis appetere, quàm poſt indulgentiam hominem in deſperationis præcipitium trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentiæ coniuncta eſſe puſillanimitas, triſtitia, & mœror, mentis obſcuritas, & tenebræ, quod idem S. Chryſoſtomus elicit, ex *Pſalm. 135.* illis Pſalmi verbis; *Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſaeculi.* illa omnia dicens à Diabolo in animo creari. Et alibi ſcribit idē: *Omni actione diabolica, potentiorem eſſe ad nocendum mœroris magnitudinem: nam & dæmonem, quoſcunq; ſuperat per mœrorem ſuperare. quare ſi mœrorem auferamus, nihil à Dæmone quemquam lædi poſſe.* *Lib. 3. de prouid. paulò ante finem.*

Tertiò. Tertiò inſtinctus in ſpecie, & fortaſſis re ipſa bonus nunquam ſecurus eſt, an bonum exitū ſortiri debeat propter Diaboli dolos, quare diſpiciendum eſt diligēter initio, in progreſſu & in fine ipſius inſtinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. *Poteſt enim fieri*, vt S. Bernardus aiebat, *vt in fide humilitatis inſtinctus diabolicus efficiatur Angelicus.* quare ſicut apis dulcedinem à flore ſugit, vbi verò terreſtreitatem eius ſentit, diſcedit, ſic Dei ſeruus quicquid boni reperitur in Diaboli inſtinctu diſcernit, terreſtreitatem Diabolo relinquit.

Quartò. Quartò inſtinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatem. quare refert S. Antoninus, S. Franciſcum, Ruffino, qui conſenſerat diabolicę illuſioni, dixiſſe: *Ad hoc debes recognoſcere hoſtem, ſeu aduerſarium humani generis fuiſſe eum, qui tibi apparuit.* *2 p. hiſt. titulo 24. cap. 2. §. 2.*

ruit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat. quod eſt proprium eius officium. Extinguit autem Diabolus in primis charitatē, qui eſt oculus dexter, quem Naas volebat eruere iis, qui erant in Iabes. ſicut enim venenum ſtatim ad cor dirigitur, ſic diabolicus inſtinctus ſtatim ad necandam charitatem, & voluntatem: & ſicut carens oculo dextro eſt inutilis ad bellum, quia ſiniſtrum Clypeo tegit, ſic qui bona voluntate & charitate ſpoliatus eſt, bello ſpirituali nullo modo idoneus eſt. oculum autem hunc diabolus eruit in cautis patenter, & ſine fraudis integumento, cautioribus vero latenter, vt verbi gratia, amorem carnalem veſtiens amore ſpirituali. nam vt ait S. Auguſtinus: *Amor ſpiritualis generat affectuoſum, affectuoſus obſequioſum, obſequioſus familiarē, & familiaris ſæpe generat carnalem.* quo caſu accidit illud Apoſtoli, *vt cum ſpiritu cœperit quis, carne deinde, conſumatur.*

1. Reg. 11. (margin)

Galat. 3. (margin)

De comparatione eorundem ſpirituum cum inſtinctu naturali ſecundùm doctrinam eiuſdem Recentioris.

CAPVT XVIII.

PERGIT idem Wilhelmus, confertque naturalem inſtinctum cum reliquis in hæc verba: Homo inquit proficiens, vel proficit in augmento ſcientiæ, & cognitione veritatis, vel in augmento ſanctitatis, & gratiæ. vtrobique bene conſiderandus eſt inſtinctus. nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur ob lumen naturale, putans eſſe gratiæ, quod eſt naturæ: vtrūque enim lumen dictat Deum ſuper omnia diligendū. quare cum elicitur actus dilectionis, non poteſt eſſe certus homo, hoc ne ſit inſtinctu gratiæ, an inſtinctu naturæ. Vnde eſt, vt nemo ſciat amore ne, an odio dignus ſit. Diſcernendus eſt igitur motus naturę à motu gratiæ triplici ſigno.

Eccleſiaſt. 9. (margin)

Primum ſignum eſt, cum natura mouet ad cognitionem Primum ſignū.

verita-

veritatis ea cognitio eſt talis, vt ſpargatur per multa phantaſmata, nec recolligatur ad mentis vnitatem, at conatus gratiæ tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo. ex quo ſequitur, vt homo naturali ductus inſtinctu, ſtudeat loqui verba rara, grandia, ſubtilia, & quæ ſtuporem inducant, inſtinctus autem gratiæ ſpiritu illud ſolum vult, & loquitur, quod illum iuuet ad hoc, vt mens magis cùm Deo coniungatur. ex quo etiam efficitur, vt verba, quæ dicuntur ex inſtinctu naturali, licet magna ſint in ſe ipſis, fructu tamen exigua ſint, contrà verò illa, quæ à diuino ſpiritu proficiſcuntur. & hoc illud eſt, quod ait

1. Corinth. 8. Apoſtolus: *Scientia inflat, charitas autem ædificat*, qua de re S.
Homil. 46. in Matth. Chryſoſtomus ſic habet: *Omnia verba diuina, quãuis ruſtica ſint, & incompoſita, viua ſunt, quia intus in ſenſibus ſuis habent poſitam veritatem Dei, quaſi ſanguinem in venis incluſum, & ideò viuificant*
Ioan. 6. *audientem, ſicut teſtatur B. Petrus, dicens: Quò ibimus? verba viua habes. omnia autem verba ſecularia, quoniam non habent in ſe virtutem Dei, quamuis compoſita ſint, & ingenioſa, mortua ſunt.*

Secundum ſignum. Secundum ſignum eſt proximè poſiti ratio. Inſtinctus naturæ diſtrahit & ſpargit mentem ad multa phantaſmata, quia quærit gloriam hominum, qua infletur: amat enim ſciri, qui talis eſt, nec eius ſcire aliquid eſt, niſi eum ſcire hoc ſciat alter. at ſcientia, quæ eſt ab inſtinctu diuino quærit gloriam ſolius Dei, & placere illi. ideò eſt quaſi lux *ſplendens, & creſcens vſque*
Prouerb. 4. *ad perfectam diem*. quæ prorſus eſt differentia ſcientiæ Sanctorum, & Philoſophorum.

Tertium ſignum. Tertium ſignum. inſtinctus naturalis facit hominem tepeſcere in voluntate proficiendi, & minuit diuinum ardorem. Inſtinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiç. Quare qui naturali ducuntur inſtinctu, ſi aliquem ſenſum, ſiue conceptum à Deo recipiunt, ita illum per diuiſiones extenuant, vix vt eius ſaporem percipiant. Contrà verò qui inſtinctu diuino ſenſum bonum aliquem concipiunt, eo inflammantur toti ad vnionem cum Deo. ex his intelligitur diuerſitas motuũ, à quibus impulſi Philoſophi & Sancti libros ſuos ſcripſere. hi nempe ex pleno feruore deuotionis, illi ex proprio ſenſu.

ſenſu. vnde verba ſanctorum ſunt ſapida, non item Philoſophorum; ex quo etiam efficitur, vt ſi quis ponderaret verba ſanctorum ſecũdum plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, ſi eſſet tentatus, refrigeraretur, ſi indeuotus accenderetur, ſi feruens, efferueſceret adhuc magis, quę omnia longè abſunt à lectione ſcriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augumento gratiæ & ſanctitatis, impugnatur à natura. primum quantum ad dona gratuita interiora, in quibus ſanctitas conſiſtit: ſecundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutũ effectu exercetur.

Circa primùm tria ſunt dona gratuita interiora. Primum, vt homo meditetur beneficia diuina ſibi iugiter conceſſa. Secundum, vt in virtuoſis exercitiis dulciter delectetur. Tertiũ vt in mentalibus delitiis diuinæ contemplationis, & vnionis voluptetur. *Primum donum.*

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum conſiſtit in tribus. Primò quidem in meditatione acerbitatis paſſionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiæ, & pietatis, qua toties à malis liberamur: Tertiò in meditatione vbertatis diuinorum chariſmatum, tam in præſenti, quam in futura vita.

Naturalis igitur inſtinctus impugnat in meditatione hoc ferè modo, contingit enim aliquando, vt diuinus inſtinctus illabatur homini, ſimulque ſubrepat ac ſubintret naturalis, vt hominem auertat ab ipſa meditatione ſuggerẽs aliquam rem bonam cum propria cõplacentia. diuini enim inſtinctus proprium eſt ſuggerere mortificationẽ omnium affectuum, & abſtractionem ab amore terrenarum rerum, & ſui ipſius, & ad id magnoperè vrgere. Quare ſi homo ſequitur hunc inſtinctum, defatigantur, & debilitantur valde naturalia impura, immò & ipſa natura, quod egregiè docet S. Gregorius in illa verba Iob: *Requieuerunt feſſi robore. Qui enim*, ait, *in auctoris ſui amore robo-rantur, quò magis in cõcupita Dei fortitudine conualeſcũt, eò à propria virtute deficiunt, & quò robuſtius æterna appetunt, eo à temporalibus ſalubri defectione laſſantur. Hinc Pſalmiſta amore ſui robore feſſus di-* *Lib. 4. moral. cap. 30.* *Pſal. 118.*

Gg *cebat:*

cebat: Defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum tuum ſuperſperaui. Et paulò pòſt: *Qui ad appetenda æternitatis atria accẽditur, dignum profectò eſt, vt ab hoc temporali amore laſſetur, vt tantò frigeſcat ab ſtudio ſæculi, quanto ſurgit ardentior in amorem Dei: quem ſcilicet, ſi perfectè arripit mundum etiam planè derelinquit, & eò funditus temporalibus moritur quò ad ſupernam vitam altius aſflatu æternitatis animatur.* & vt intelligamus defectum hunc diuino inſtinctui adſcribendum eſſe, addit idem: *An non robore ſuo feſſam ſe inuenerat, quæ dicebat, anima mea liqueſacta eſt, vt dilectus locutus eſt? Quia nimirum mens dum occultæ locutionis aſpiratione tangitur, à ſtatu ſuæ fortitudinis infirmata ipſo, quo abſorbetur deſiderio liquatur, inde ſe apud ſemet ipſam feſſam inuenit.*

Cantic. 5.

Cum hæc ergo ita ſe habeant, naturalis inſtinctus ſua propenſione & motu repugnat effectui diuini inſtinctus tamquã ſibi laborioſo, & noxio, & abducit mentem à cogitationibus illis mortificatiuis naturæ, ad alia meditanda, in quibus natura refrigeretur, ex quo exiſtunt duo defectus: prior eſt diminutio feruoris, & deſiderij proficiendi: poſterior eſt extinctio dulcedinis veræ deuotionis. quæ cauſa eſt, vt perfecti viri pauci ſint, quia pauci ſunt qui non laborent hoc fluxu volubilium cogitationum. Oporteret igitur, vt vbi eſt inſtinctus diuinus, aut quo inclinat, illuc concurrerent cogitationes mentis, iuxta Ezechielis dictum: *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur animalia*, hoc eſt vires inferiores, *& tota pariter ſequentes ea*, id eſt, cogitationes volubiles, & vires animæ omnes, præſertim omnium volubiliſſima voluntas. attendendus eſt ergo maximè diuinus inſtinctus, & ſequendus quàm diligentiſſimè. & eo abeunte humiliſſimè Deo agendæ gratiæ, *vt vnde exeunt flumina, reuertantur.*

Ezechiel. 1.

Eccleſiaſt. 1.

Secundum donum.

Secundum vero donum quod diximus poſitum eſſe in iugi delectatione actuum virtuoſorum, perficitur ex tribus:
1. Primò, ex vigore deuotæ orationis, per quam mens in Deum eleuatur: eſt enim oratio mẽtis in Deum eleuatio. nec ſolum eleuatur, ſed quaſi ſuſpenditur per eleuationis continuationem,
2. propter quod à Dionyſio oratio *aurea catena* comparatur. Secundò

cundò ex feruore internæ deuotionis, in qua ſe mens exercet, quam homo aſſequitur feruido conatu, quia ſecundum S. Auguſtinum *magnitudini doni reſpondere debet magnitudo deſiderij.* Tertiò ex vigore gratificę refuſionis, qua mens Deum laudat de acceptis. Inſtinctus naturalis impugnat tria prædicta. immittendo curioſa, circa quæ mens vagetur, & priuetur vigore orationis, & feruore deuotionis & conſequenter Dei laudatione. 3.

Tertium verò, quod eſt in diuinis deliciis delectari, aſſequitur homo ex tribus, primò abſtractione à ſenſibilib⁹, & exterioribus rebus, & erectione mentis in Deum, qua eum quaſi complectitur, & in eo quieſcit. ſicque impletur illud, quod ſcriptum eſt: *Intrans in domum meam conquieſcam.* *Tertium donum.* 1. *Sapient. 8.*

Secundò aſſequitur homo idem donum per ſui ipſius intimam recollectionem & perfectam mentis ſimplificationē. nam ſecundum S. Auguſtinum, *ſolo puriſſimo, & ſimpliciſſimo mentis oculo attingitur guſtus diuinæ pietatis.* ratio eſt quia ſimplicitas animæ eſt quaſi quædam imago exemplata, & educta ex ſimplicitate diuina, vnde habet conuenientiam cum ſuo exemplari. ſimilitudo autem eſt cauſa vnionis. Vnde idem S. Auguſtinus: *Dimittam foris ſufflantes in puluerem, & excitantes terram in oculos ſuos, & intrem in cubile meum, & cantem tibi amatoria, & non auertar donec in eius pacem colligas totum, quod ſum, à diſperſione, & deformitate hac, & conformes in æternum.* 2. *Lib. 12. Confeſſ. cap. 16.*

Poſtremò aſſequitur idē homo per ignitæ charitatis tranſformationem. amor enim Dei mentem eò ducit, vt Deo omnimodo velit ſe conformari, nec ab eo vllo modo deficere. Vnde S. Bernardus: *Oculus amoroſus ſine intermiſſione intuetur ſpeculū diuinæ claritatis, & ſummoperè cauet, ne vel leuiter vnquam aliquid faciat, vel concipiat, quod oculos diuinæ Maieſtatis offendat.* Quare mirum non eſt, ſi diuina præſentia talem mentem paſcat interno guſtu. 3.

Naturalis autem inſtinctus impedit delectationem diuinæ præſentiæ, ingerendo aliquid cogitandum vel appetendum, quod quidem ſpirituale ſit, ſed non ita Deiforme. Quare li-

re licet nõ abſtrahat animam, à Deo, ſeparat tamen ab immediata coniunctione cum diuina pręſentia, & ideo eſt eius motus diligenter obſeruandus: nam non caret ſagacitate ſua, & quidẽm multa, ſiquidem *prauum eſt cor hominis, & quis cognoſcit illud? ego Dominus.* quia videlicet ſolus Deus ſcrutatur iſtas cordis humani prauitates, & ſolus eius inſtinctus diſcernit eas, cum reſidet in mente ſancta, & pura à delectationibus. ob id etiam dicitur in Apocalypſi: *Qui vicerit, dabo ei calculum nouum*, hoc eſt, influxum diuini luminis, *& in calculo nomen nouum*, hoc eſt, nouam cognitionem: *quod nemo nouit, niſi qui accipit.* atque hæc eſt vera cauſa cur tam pauci ſint perfecti: quia videlicet pauci ſunt, qui cum peruenerint ad aliquam coniunctionem immediatam animę cum Deo, non auertant cor ad alia, & ſi ſpiritualia, impulſu ſagacitatis, & prauitatis cordis, ſiue naturalis inſtinctus. quod ideo eſt, quia pauci ſunt, qui permittant ſe abſtrahi, & annihilari in ſuis deſideriis, & totum ſuum affectum transformari in Deum, ab amore etenim naturali recuruatur homo ad ſe ipſum, & naturalis inſtinctus quærit vias, quibus hanc annihilationem refugiat.

Hierem. 17. *Apocal. 2.*

Quod verò attinet ad exercitia exteriora. Notandum eſt, exercitationem virtutum poſitam eſſe in tribus, in feruenti
1. deſiderio omne virtutis bonum, quod Deus dederit, pro eius gloria libere exercendi. In ſui deiectione, qua putat, ſe nihil ad-
2. huc eſſe adeptum, reſpectu eorum, quæ ſibi adipiſcenda ſuperſunt, & quæ ſperat ſe adepturum. In feruenti denique deſide-
3. rio ferendi omne malum, quod Deus immiſerit.

Contra primũ. Inſtinctus naturalis aduerſus hæc omnia pugnat ſuo modo. aduerſus primum quidem per bonorum operum modicam appretiationem. ſi quidem hæc appretiatio naſcitur ex lumine ſupernaturali, quod facilè repellit, aut negligit ſaltem facto; natura.

Contra ſecundum. Aduerſus ſecundum pugnat faciendo hominem deſidioſum, & negligentem in bono, ex quo exiſtunt tria magna mala. Primum obtenebratio luminis rationis, quo fit, vt qui huiuſmodi ſunt, ſemper quærant quæ ſua ſunt. Secundum eſt relu-

ctatio

ſtatio diuinis inſpirationibus: Tertium denique impugnatio aduerſus animæ bonum præcipuum, quod eſt virtus. Eos qui huiuſmodi in ſtatu ſunt, ſuperfluum eſt diabolicis ſuggeſtionibus fatigari: ipſi enim ſe ipſos impugnant, & contra ſe ipſos vice Diaboli funguntur. eſt igitur perpetuò fouendus feruor deſiderij exercendę virtutis, & in via ſpiritus ſemper proficiendi, quod etiam Dominus optare ſe oſtendit, cum dixit: *Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit*, id eſt, vt cum tanto feruore poſſitis elicere opera veſtra, vt de vobis gaudeam. *Ioan 17.*

Poſtremum autem illud, quod eſt de malorum perpeſſione, naturalis inſtinctus impugnat per allegationem innocentiæ propriæ, aut iam peractæ ſufficientis ſatisfactionis de præteritis peccatis. eſt enim naturæ proprium nil velle pati, aut certè, quam minimè poteſt. Verus autem proficiens contrarium fouet deſiderium, quod eſt, à diuino inſtinctu, nimirum pati velle, etiam ſi eſſet innocens, & planè iam ſatisfeciſſet pro antiquis culpis (quamuis quis eſt hic?) hoc ſaltem nomine, vt ſe Chriſto conformet, qui pro nobis paſſus, *nobis reliquit exemplum, vt ſequamur veſtigia eius*. In hoc enim ſumma dignitas eſt hominis, & more Mardochæi ſic honoratur, *quem cæleſtis rex voluerit honorari*, induitur nimirū veſtibus regiis, hoc eſt, Chriſti aſſimilatione, deinde imponitur equo de ſella regis, hoc eſt, Chriſti manſuetudini, humilitati, & abiectioni, cui aſſimilatur per imitationem paſſionis, etiam iniuriarum, & probrorum, ſi ſit opus ea, pro eius amore tolerare, denique coronatur diademate æterni gaudij. *Contra tertiū.* *1. Pet, 2.* *Eſther 6.*

Ex quo intelligimus rem digniſſimam conſideratione, naturalem inſtinctum ſemper deprauare meditationes noſtras tum ſuadendo, vt eligamus materiam à vitæ, & mortis Chriſti Domini myſteriis remotam, vt ita nos abducat ab iis, quæ ad patiendum alliciunt, tum efficiendo, vt ſi Chriſti myſteria meditamur, in illis quæramus quidlibet aliud, quàm hunc ſpiritū conformandi nos ipſos Chriſto in paſſionibus & ignominiis, Caueat ergo proficiens, ne ſe permittat ſeduci ab hoc terreno, & animali inſtinctu, ſed erigat ſe potius, quantum diuina gra-

tia iuuatur ad intelligendum, & ſequendum inſtinctum diuinum in Chriſti Domini cruce cum Chriſto, & poſt Chriſtum ſemper ferenda.

De iiſdem ſpiritibus diſcernendis, quæ nam Italicè ſcripſerit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.

CAPVT XIX.

SVPERIORIBVS temporibus floruit in ſcribendis rebus ſpiritualibus Seraphinus Firmanus egregius ſui temporis Concionator ex Canonicorum Regularium familia. is multa præclara ſcripta reliquit de diſcernendis ſpiritibus, Italicè tamen, quæ latine verſa, quãuis nõ ad verbum expreſſa hic adſcribere ad vberiorem totius rei huius explicationem viſum eſt pertinere.

Primum hoc quaſi fundamentum totius diſputationis iacit. Spiritus ſanctus nõ ſolet eligere homines, vt in iis magnas res edat, in quibus eſt exigua intelligendi, aut iudicandi vis, ſed plerunque ſolertes, & acutos, etiam ſi interdum non ita videantur. deinde ad regulas venit, quas ita hic digeſſimus:

Regula prima. Primò Deus paulatim, ab imo ad ſummum, & ab imperfecto, ad perfectum perducit. ſolet etiam ætatis, & perſonarum habere rationem. aliam enim ſapientiam ſeni, aliam adoleſcẽti, aliam tyroni, aliam in rebus ſpiritualibus exercitato, aliam ei, qui aliis præeſt, aliam ei, qui paret, & ab alterius imperio pẽdet, impertit. Dæmonis eſt contrà nullum eiuſmodi ordinem ſeruare, ſed ſuis feruores intempeſtiuos immittere, & vnius ferè menſis ſpatio, ad mentis exceſſus prophetias, miracula, aliaque eiuſmodi admiranda perducere. in quibus tamen virus conſuetæ falſitatis abſcondit. huius diſcriminis ratio illa eſt, quia quod Deus non tribuit ſuis, niſi poſt diuturnum rerũ ſpiritualium vſum, & poſtquam multis, ac variis exerciti fuerint tribulationibus, ac tentationibus, neque id temerè, ſed ad ec-

cleſiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & ſtatim in ipſo quidē initio ſine vlla cauſa dat, vel potius dare ſe ſimulat ſuis, partim vt illos rerum nouarū ſtudio capiat, partim vt aliis admirationi ſint, ad eum finem, vt illos ita ineſcatos ad ſuperbiæ barathrum pertrahat.

Secūdò ſpiritus diuini indicium eſt, nullam à Deo certam rem beneficij loco niſi ad id peculiarem à Deo motum homo experiatur, petere, ſed ſe totum eius voluntati permittere, id ſolum, ab eo petendo, vt nos doceat ea petere, quæ ſint maximè nobis ꝓfutura. Quod ſi aliquid nominatim petimus, eam adiicere conditionem, modo nobis expediat hoc tempore, argumentum eſt diuini ſpiritus. nam in petendis à Deo beneficiis, ſæpe erramus, nec in hiſce rebus Deo quaſi vis precum eſt adferenda, ſed liberum illi permittendum, vt nos quo libuerit maximè impellat. fieri enim ſæpe ſolet, vt Deus iis, qui hac animi diſpoſitione carent, quod petunt, impertiatur, quod tamen ipſis ruinæ poſtea ſit occaſio. quare Diaboli videtur eſſe ad certarum eiuſmodi rerum intempeſtiuas efflagitationes incitare. 2.

Signum à Deo permotæ animæ eſt ea maximè ſenſa, & intelligentias ſequi, quæ ſactis ſcripturis maximè conſentaneæ ſint: contra ab iis abhorrentia, vel iis non valde conſentanea amplecti euidens eſt indicium mali ſpiritus. nam ſacra ſcriptura regula eſt diuinorum inſtinctuum, non contrà. 3.

Mentis, quæ Deum habet ſui motus auctorem, eſt deprimere ſe ſemper, & miro quodam modo, quo maiores efficit in virtute ꝓgreſſus, clarius ſe peccatis oneratam agnoſcere, ſemperq; magis ad proprium bonum peruidendum cæcutire. Dæmonis contrà eſt non vbi eſt opus, ſed in externis quibuſdam, & quæ hominibus patent, humilitatem quærere. 4.

Spiritus diuini effectus eſt, cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere. illa quidem de Deo concipitur, hic vero ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contrà, ſemper hominem, ad magna de ſe ſentiendum, & multum in ſuis meritis fidendum, inducit. 5.

6. Ad multa toleranda promptum,& cupidum eſſe,indicium eſt boni ſpiritus. immo hic eſt quaſi lapis lydius, ad quem probari poteſt,quis bonus ſit,quis malus,quis incipiens, quis proficiens,quis perfectus. malus enim cum aduerſa incurrunt, deterior efficitur, Deumq; incuſat. Incipiens primò quidem angitur animo,quod illa patiatur:Poſt tamen & huius quoque in animum admiſſi angoris pœnitentia ducitur. Proficiens ægre quidem tolerat, cum primùm ſe res aduerſa offert, ſed quot aduerſa ſecum adferant emolumenta conſiderans, acquieſcit animo,Deum collaudat.Perfectus ad res aduerſas,& calamitates tanquam ad copulandas nuptias adſpirat,immo ſe tãto bono indignum putat.

7. Qui Spiritu Dei aguntur experimentum quoddam habẽt diuinæ erga ſe prouidentiæ.nam tantũ ſibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum eſt virium ad perferendum. Itaque cum in modum ſe hodie tentari vident ac ſuperiores euadere, quo ſi alio tempore tentati fuiſſent, victi ſine dubio dediſſent manus,ac rurſus ea ſe hodie ratione ad aliquod rectè factũ permotos,quam rationem ſi alio tempore tenuiſſet Deus,nihil vtique fuiſſet effecturus,non ipſius,ſed noſtro vitio.Contrà qui in ſuis viribus poſitam ſpem habent, quod ſine dubio mali eſt ſpiritus, maiorem, quàm pro viribus experiuntur pugnam, & acriorem conflictum. huius rei ratio eſt, quòd ſanctorum vita etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur,& regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Contrà ferè vſu venit in prauis hominibus, qui hoc peculiari Dei auxilio deſtituuntur.

8. Spiritus diuini indiciũ eſt miſericordia, & pietas erga proximum,etiam eo tempore,quo in eum iuſtitiæ vis eſt exercenda.Contrà malus ſpiritus ferociam ſemper in animo quandam ingenerat, quam etiam cum ſe homo quietum & tranquillum oſtendit,præſefert.

9. Spiritus qui à Deo eſt, proprium videtur propẽſum quoddam ſtudium, & animi deuotionem erga ſanctos habere,eorũ rebus libenter adhærere, eorum quæ fecerunt veſtigiis inſiſtere, res

re, res geſtas non parui æſtimare, ſed tanquã magnas ſibi complectendas obiicere, interno quodam ſenſu erga eorum reliquias, & oſſa commoueri, nec ſolum hunc animi ſenſum experiri erga ſanctos vita functos, ſed etiam ſuperſtites omnes Dei ſeruos magno pietatis, & reuerentiæ affectu colere. Contrà is, qui ab Aquilone flat ſpiritus, proteruum efficit hominem, ſanctorumque virorum contemptum parit, vel neglectum.

Spiritus diuini indicium eſt iis, qui ſe ad Deum conuertũt, 10.
non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quàm Dei facilitatem, atque expeditum virtutis iter oſtendere: Benignus eſt enim Deus, & omnibus, qui ſe ad eum adducunt, non terrores iniicit, vt reſiliant, ſed vires addit, vt confirmentur: itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœleſtibus etiam conſolationibus reficit, ac nutricis quodammodo morem imitatur, quæ infantem ſuum lacte primum infuſo, deinde pane ſicco, ad extremum & ſolidiori cibo alit. quem ordinem ſi perturbet illa, tantum abeſt, vt nutriat infantem, vt etiam, ad manifeſtum interitum vocet. Contrà Diabolus difficillima quæque virtutis initio proponit, Dei Iuſtitiam, ac vindicandi voluntatem, quantum poteſt exaggerat, magis quæ admiſit homo peccatorum memoriam, quàm Dei facilitatis inculcat: non enim alios poteſt ſenſus ſuggerere, quã quos ſibi ipſe ſuggeſſit deſperationis. Itaque ſicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effuſam Dei miſericordiam oſtentat, ita poſtea exactam, & abſolutam iuſtitiam proponit. hic eſt timor ille nocturnus, quem ſi contemnamus, re ipſa experiemur, nihil æque in procliui, ac Dei familiaritatem, virtutiſque derelictum iter arripere.

Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota ſunt, præuidere non ſemper indicium eſt diuini ſpiritus, 11.
ſed tunc ſolùm cum de hominis charitate & humilitate non dubitatur. fieri enim poteſt, vt à malo ſpiritu ſæpe illa pandantur, ſed tunc ex fine cognoſcitur, cum nimirum ea re curioſitatem & inanem gloriam foueri cognoſcimus. Secretas vero hominum cogitationes antequam fiant intelligere omnino certum eſt, à Dei Spiritu naſci, ſi tamen eæ liberæ in animum a-

ſcenderint: non aliquod prius initium, vnde fluxerint, habuerint.

12. Vera miracula, quibus, non tam doctrina, quàm vitæ ſanctitas conſecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio ſunt, eum à quo eduntur Deo charum, & amicum eſſe. huc pertinet eorum miraculorum editio, quæ non oculis ſubiiciũtur, ſed in animis, & occultis hominum mentibus patrantur. inter quæ principem locum obtinet vera, & conſtans ad Deum conuerſio. non enim ſolet Deus aliquem ad tantum opus, quale eſt conuerſio peccatoris, tanquam inſtrumentum arripere, qui ſibi non ſit charus. Quare vſu compertum eſt, eos, qui hypocritæ hominis ſuaſu ſe ad Deum adiunxerunt, nunquam ad virtutis maturitatẽ perueniſſe. ac tametſi illuſtria quædam, & magna dent ſigna virtutum, ipſa tamen die marceſcunt, & veluti fumus in auras dilabuntur.

13. Arcana Dei aut auocato à ſenſibus animo, aut alia aliqua ratione cognoſcere, ſignum eſt Dei charæ mentis. hęc eſt enim perfectæ amicitiæ lex eorundem eſſe arcanorum, ſecretorumque participes. verùm hæc maximè lubrica res eſt, & iudicatu difficillima. diabolo Dei ſimilitudinem imitante, vt dictum eſt. Itaque indiciis hic vel in primis eſt opus; quæ omnia perſpecta habere nemo poteſt; niſi qui ſingulari ad id fuerit à Deo donatus munere. Pauca tamen hic vſu ipſo comperta adferemus.

Primum indicium. Primum eſt à Deo huiuſmodi reuelationes & mentis exceſſus eſſe, ſi is cui accidunt non inſolitis motibus quatiatur, & quaſi exęſtuans iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis eſt artifex. quod ſi aliquando ardenti animo omnino imperari non poſſit, ita ſe temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum iniiciat aſtãtium oculis, magnum eſt argumentum diuini ſpiritus. contrà malus ſpiritus, magnos quoſdam, & inſolitos motus, eoſque vel maximè oculis hominum patentes, & expoſitos efficit, vt in Flaminiæ quodam ſanctimonialium Cœnobio compertũ eſt, quæ cum ſtridoribus, ac vocum ſtrepitu magnam hominum turbam conciuiſſent,

tametſi

tametſi de diuinis rebus,magno quodam vt videbatur,amoris ſenſu loquerentur,ad extremum tamē patuit, à deceptore ſpiritu fuiſſe agitatas, cui ſemper nouæ res, & inſolitæ cordi fuerunt.

Alterum indicium ſi de ſe omnino parcè loquatur, neque identidem verba illa vſurpet: *Hæc mihi Deus ſignificauit. hac per me Deus loquitur: Dei iuſſu hoc,aut illud facias, ab hoc vel ab illo abſtineas: Spiritus ſancti nutu, aut impulſu id feci*, & alia eiuſmodi: huc etiam pertinet ſuas omnibus ingerere reuelationes,neque in illis enarrādis neceſſitatis aut animorum vtilitatis rationem habere,ſed palam venditare,atque iactare. *Secundum.*

Tertium eſt ſi in omni verborum vſu, homo moderatus ſit,ſeu de diuinis ſeu de aliis quas indifferētes vocamus,rebus, ſermo ſuboriatur. *Tertium.*

Quartum eſt, ſi cum de aliorum, aut in corpore accepto detrimento, aut, quod maius eſt in animo ſermo incidit, non id quaſi plenis buccis,ſed modeſtè omnino, & cum miſeratione quadam enarret. *Quartum.*

Quintum,ſi cum de Deo miſcentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentiora non conquirat, immo ab iis abſtineat,qualia ſunt,*Bone Ieſu,mi Domine,mi amor*. Huc ſpectat ex imo corde identidem ductis ſuſpiriis non delectari, & in rebus externis nimio plus quæſita humilitate. ab omni denique re,quæ hominem notabilem faciat, & inſignem abhorrere. *Quintum.*

Sextum eſt ſi ſibi parùm,aut nihil tribuat, immo vt multis abundet reuelationibus,nihil tamen,vt rectum probet,aut ſequatur,niſi quod aliis ita viſum fuerit, quibus ſe regēdum permiſit. Dei enim Spiritus,obedientiam in primis, & ad alterius nutum cōformationem amat, quippe ordinis,& pacis auctor. contra deceptor ſpiritus ante omnia contumaciam, & perturbationem quærit. huc omnia dirigit conſilia, & conatus princeps ſuper omnes filios ſuperbiæ. denique obedientia & ſpiritualis prudentia regula eſt intelligendæ diuinæ voluntatis extra ſcripturas reuelatæ. non contrà reuelatio, niſi ſit manifeſta- *Sextum.*

14\. Spiritus diuini indicium eſt, cum eas maximè ex rebus ſpiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, ſunt maximè accommodatæ. nullum verò ætatum, ac rerum delectum habere magnum eſt indicium, & argumentum mali ſpiritus. ſcire autem oportet à Deo aliam in aliis ætatibus, obſeruatam eſſe rationem perducendi homines ad ſalutem: nã ipſis mundi primordiis in ipſo rationis inſtinctu, quod lumẽ appellant naturale plurimum momenti erat. Itaq; vt illius maximè ductum, & normam ſequerentur homines, Deus volebat. Secuta eſt circumciſionis & ceremoniarum ætas, quibus religioſè inſiſtere, & non ad alienos ritus deflectere, plurimùm erat Deo charum. nouiſſimè à Chriſto Domino Euãgelij lux affulſit, quo tempore charitatem, & eximias quaſq; virtutes amplecti, non modò Deus optauit, ſed etiam iuſſit. In ipſa porro tota Euangelij ætate minorum aliarum quaſi ætatũ diſcrimina fuere: nam cum primum Eccleſia fundari cæpta eſt, palàm Spiritũ ſanctum Deus in ſuos immittebat è cœlo. Poſtea hoc ſubtracto munere, martyrum ſucceſſit, pro Chriſto patiendi ardor, & ad extremum vſq; conſtantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio doctorum eluxit ingenium in exponẽdis ſacris ſcripturis, & pugnis aduerſus hæreticos ſuſcipiendis. quo etiam tempore Anachoretarum, & monachorum examina omni ſe vitæ aſperitate afflictarunt. aliæ deinceps ætates quaſi nexæ, & colligatæ inter ſe hanc demum noſtram induxerunt. in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad ſalutem perducendi tenet. ea autem videtur eſſe eiuſmodi.

Primò. Primùm, quoniam minus quàm antea abſumus ab Antichriſto, qui mira multa & inſolita efficiet, quibus fidem noſtrã oppugnet, à miris omnibus, & inſolitis rebus quàm maximè abhorrere: ita enim minorem in nobis anſam habebit decipiendi nos, verſutus ille. Deinde in tota victus, & vitæ aſperitate *Secundò.* modum tenere, non extremam illam veterum formam ad vnguem æmulari: non enim id eſt huius ætatis, quò fractis hominum corporibus tantum pondus intolerabile eſſet. permittitur tamen res hæc, & ſi de modo dubitetur, ad ſeueritatem magis,

gis quàm ad remiſſionem inclinãdum eſt. Denique ſacramen-tis ſincerè & frequenter vti. ſincerè dixi vt id ſolum in eis quę-ratur, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad hanc extremam ætatem pertinet ſanctorum inuocatio, & magna de ipſorum meritis apud Deum cõcepta fiducia. cuius rei hæc ratio eſt, quoniam eo nunc maximè ſuos conatus per Hęreticorum hominum veſaniam deſtinat Dęmon, vt hæc duo nobis præſidia labefactet, ac demoliatur, frequentem Sacramentorum vſum, & piam Sanctorum inuocationẽ quod certum eſt argumentum, vtraque nobis à Deo tamquã certa noſtræ ſalutis inſtrumenta comparata eſſe. *Tertiò.* *Quartò.*

His itaque expoſitis patet diuini ſpiritus proprium eſſe, ad ea, quæ in ſingulis ætatibus conſtituta ſunt inſtrumenta ſalutis hominum deſtinare, cõtrà maligni ſpiritus eſſe inuentũ hunc ordinem peruertere. atque non exigua pars prudentiæ ſpiritualis eſt hoc intelligere.

15. Argumentum eſt magnum diuini ſpiritus tranquillitas quędam, & quaſi ſeruitus voluntatis ex eo orta, quod ſe homo prorſus ad Dei arbitriũ fingit, & accommodat, & quia ex corde tamquam ex vaſe quodam totum ſuum velle penitus extraxit, eiuſque loco diuinum nutum voluntatemq; repoſuit. itaque cum in rerum faciem mentis oculos figit, etiam ſi videat multa turbari, nihil tamen inde ipſe turbatur, ſed in Dei nutu, ac voluntate tamquam in altiſſimo otio conquieſcit. Contrà Diabolus tempeſtates inducit in animum, & quaſi nubes cogitationum offundit, quibus, qui agitatur, modo vnã rem, modo aliam tamquam vitioſas accuſat: omnia ſuopte arbitrio diſponere vellet, & in meliorem formam redigere. multa habet in quæ impingat, & offendat, facile in animum inducit de aliis obloqui. magnum indicium vigentis adhuc in animo proprię voluntatis, nondum in Chriſto obſequio mactatæ. quę cum ſeminarium ſit, & fons omnium perturbationũ, quid mirum ſi eiuſmodi fructus ferat?

16. Diuini ſpiritus eſt non ſolùm in eo, quod ſemel arreptum eſt & probatum virtutis conſilio conſtantem eſſe, & firmum,

ſed etiam in ſingulis atque adeo minimis quibuſque pietatis ſtudiis. exempli gratia, ſi cui Sanctorum nominatim adhęſeris, expertuſque ipſius fueris opem, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te conferas. nam tametſi inter Sanctos zelotypię morſum certũ eſt nullum eſſe, nihilominus tamen hæc ſubita vnius deſertio oſtendit, quàm exiguas in te radices eius egerit amor, & quàm pari temeritate alterum etiam, ad quem acceſſiſti, ſis poſtea derelicturus. idem dico de animi propoſito certæ alicuius virtutis acquirendę, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus conſtantiam in eiuſmodi rebus omnibus, & tenorem ſuggerit. Contrà inimici Dęmonis aſtutia eſt hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis nullo prorſus deguſtato, inanis & ieiunus recedat.

17. Dei ſpiritus indicium eſt nullam ex mirabilibus rebus, quę in nobis pręſertim fiant, quibus ſubeſſe poſſet aliqua dubitatio, pro certa & explorata habere. alias enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponimus. Contrà verò procliuem eſſe, & facilem ad eiuſmodi rebus fidem adhibendam, magnum eſt indicium maligni ſpiritus, qui ſemper deceptionis laqueos intendit, quibus, vt quiſque incautior eſt, hoc facilius capitur. Id pręſertim intelligitur in ſpiritualibus rebus & iis, quæ naturæ ordinem ſuperare videntur, de quibus S. Petrus Chryſologus dixiſſe videtur; *Quò quis altius credit, hoc etiam altius dubitat.* huius rei cauſa eſt, quoniam dubitationem hanc vera humilitas in animum inducit, qua ſe homo indignum putat, eiuſcemodi rerum, quę communem ordinem ſuperant, participem fieri. ita contrarium à ſuperbia ortum habere certius videtur.

18. Diuinus ſpiritus ita in vnius comparatione virtutis hominem excitat, vt non ſegnem efficiat in aliis, & incurium. contrà diabolus.

19. Item boni ſpiritus argumentum eſt, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire. contrà anxietates & moleſtias iniicere, diabolicum eſt.

Illud etiam non obſcurum indicium eſt diuini ſpiritus, cum intentio recta ſemper & nitida eſt, cui vt mentis oculo ſemper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur. 20.

Denique effectus eſt boni & ſancti Spiritus ſibi videri interna quadam aure excipere cœleſtes ſuſurros. Contrà vero ſtrepitum quendam & quaſi deforis venientem vocem videri ſibi audire, ſignum eſt mali ſpiritus. nam Dei proprium eſt intimè in animum illabi, diaboli extrinſecus aduentare. 21.

Has omnes ille regulas prætérquã ꝙ rationibus & argumentis confirmat, vſu etiam ipſo rerũ magiſtro ſe cõperiſſe, dicit.

De ratione diſcernendi viſa, & reuelationes veras à falſis ex doctrina ſanctorũ Patrum, & recentiorum.

CAPVT XX.

AD extremum, vt nihil huic tractationi deſit addenda exiſtimaui ea, quæ de diſcernendis viſis, & reuelationibus veris à falſis ſcripta ſunt apud ſanctos Patres & recentiores Theologos.

Et primum quidem S. Chryſoſtomus tradit regulam cognoſcendi ſpiritus diuini in iis, quibus ſupernaturale aliquod & extraordinarium lumen ineſſe videtur. *Dæmonis*, inquit, *eſt proprium, perturbationem, furorem & multam caliginem infundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quæ opus ſunt.* cui addit & alteram huic conſentaneam: *eos, qui dæmone ſuggerente vaticinantur, non intelligere, quæ loquuntur, qui autem diuino ſpiritu afflati prædicunt futura, omnia, vt decet nouerunt. illi ſerui diaboli ſunt, os tantum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt accommodantis: hi autem domini ſunt dicendorum, & tacendorum: illi mente commouentur, & neceſſariò compelluntur, & trahuntur tamquam furiis perciti.* quod confirmat in primis Apoſtoli teſtimonio, qui obſcurè quidem, verè tamen hoc exprimit, cùm ait: *De ſpiritualibus autem nolo vos ignorare fratres, ſcitis enim cum gentes eſſetis ad ſimulachra muta prout ducebamini euntes. arreptitij enim homines trahebantur ad Idola, quæ iam obmuterant*

Homil. 28. 1. Corinth. 12.

1. Corinth. 12.

tuerant ob Chriſti Domini aduentum, & illis colligabantur, vt operæ & dicta eorum Idolis aſcriberentur, ſicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem veri videlicet Prophetæ non eiuſmodi ſunt, ſed ſobria mente, modeſta, & firma, non neceſſitate detenti, ſed poteſtate in honore habiti. propterea Ionas fugit, propterea Ezechiel reiectus eſt, propterea Hieremias relictus. Deus autem non neceſſariò eos impellit, ſed conſilio, admonitione, minis, neq; mentem obſcurat. quibus omnibus tamquam certis indiciis diſcernitur ſpiritus diabolicus prophetarum falſorum à ſpiritu diuino, qui reſidet in Prophetis ſanctis, ipſo initio Prophetiæ, & ante omnem euentum. ad hoc enim datur donum diſcretionis ſpirituum. non enim eſt neceſſarium huiuſmodi donum ad diiudicandum ſpiritũ, poſtquam res, quæ futura prænunciabatur, euenit, vel non euenit.

Ioan. 1. Exod. 3. Ion. 1.

Hæc S. Chryſoſtomi doctrina videbitur fortaſſis alicui in ſuſpicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quoſdam, & exanimationes aliquorũ, qui quo tempore vel viſum aliquod ſupernaturale patiuntur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori ſalutare diuinitùs accipiunt, quaſi numine correpti in terram corruunt ſemimortui, præſertim cum id multis arreptitiis accidere ſolere conſtet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita eſt, & S. Chryſoſtomus loquitur de diſcrimine vatum, & Prophetarum. in Scripturis autem ſacris paſſim legimus ad aſpectum Angelorum turbari ſanctos viros, & trementes cadere ſuper terram, vt accidit Tobiæ: *Non remanere in homine fortitudinem, marceſcere, nec habere quicquam virium*, vt de ſe teſtatur Daniel, ſanctus etiam Ioannes ſcribit: *Cum vidiſſem Angelum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.*

Tob. 12. Daniel. 10. Apocal. 1.

Obſeruaui etiam in hiſtoriis Eccleſiaſticis ante vera miracula ſanitatis diuinitùs tributæ tremores, & exanimationes aliquando contingere. affero vnum dumtaxat exemplum ex ſcriptis S. Auguſtini depromptum, ſcribit enim ſibi à quodam oblatum libellum recuperatę ſanitatis per miraculum, in quo ille ſic loquebatur: *Orabam ego quotidie cum magnis lachrymis in loco, vbi eſt memoria glorioſiſſimi martyris Stephani. Die autẽ Dominico Paſchæ, ſicut alij, qui præſentes erant, viderunt, dum orans cum magno*

Sermone de diuerſis 31.

magno fletu cancellos teneb, ſubito cecidi, alienatus autem à ſenſu, vbi fuerim, neſcio. poſt paululum aſſurrexi. Si igitur accidit aliquando dubitatio, an ex Deo ſit aliquid, quod eiuſmodi ſit, non ex vno ſed ex multis indiciis, quod phyſionomi faciunt, de re vniuerſa, cognoſcendum eſt. eandem hiſtoriam refert S. Auguſtinus alibi. & meminit prolapſionis in terram, & exanimationis tàm huius ipſius, quam ſororis eius ante acceptum ſanitatis beneficium. *Lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8.*

Idem etiam S. Chryſoſtomus auctor eſt Deum nonnunquam magno ſtrepitu excitato homines eſſe alloquutum. *Nam ideo,* inquit, *in caligine cum terroribus Deus Hebræis legem tulit, quia illis vtpotè ferocioribus, & effranioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contrà verò Apoſtolis, vt virtute ſublimioribus, & doceri facilibus ſeſe placidiſſimè infudit in die Pentecoſtes, in quo ſonum quidem exaudiri Deus voluit; ſed propter Iudæos, qui ſi poſt illa prodigia dicebant adhuc Apoſtolos muſto plenos, quid dicturi fuiſſent ſi nihil huiuſmodi accidiſſet?*

Sanctus Gregorius præclarum, & ipſe in huiuſmodi rebus pronunciatum ſcriptum reliquit. Sunt eius hęc verba: *Mens quæ diuino ſpiritu impletur; habet euidentiſſima ſigna ſua, virtutes ſcilicet, & humilitatem: quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quod de præſentia ſancti Spiritus teſtimonium ferat.* *Lib. 1. dialog. cap. 10.*

Addatur humilitati charitas, de qua ſic ſcribit S. Chryſoſtomus: *Omnem ſpeciem boni, quam creauit Deus ad ſalutem hominum, ipſam ſpeciem & diabolus introducit ad ſeditionem: vt inter bonum verum, & bonum ſimulatum confuſio fiat. ſolam autem charitatem ſancti Spiritus non poteſt Diabolus imitari.* *Incertus in Matth. Homil. 4. in 4. Matth.*

Sanctus Bernardus præceptum vtiliſſimum tradit eadem hac de re: *Sapientia, quæ à Deo eſt, (ait S. Iacobus) primum quidem pudica eſt, deinde pacifica. omnem ergò cogitationem, in qua hæc duo non concurrunt, à Dei ſapientia alienam eſſe, ne dubites. eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit apertè, ſed virtutis prætẽdit imaginem, tum demum à Deo eſſe noueris, ſi pacifica ſit, ſi Prelati tui atque ſpiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non faciet Dominus verbum, quod non reuelauerit ſeruis ſuis.* *Sermone de multiplici Vtilitate Verbi Dei. Iacob. 3. Amos 3.*

Duo etiam ſcriptores inter Theologos nobiles hac de re ſcribunt, Ioannes Gerſon libro de probatione ſpirituum,& in altero de diſtinguendis veris à falſis viſionibus, & Ioannes de Turrecremata in prologo defenſionis reuelationũ S. Birgittę. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probandum ſpiritus, ſi ex Deo ſint.

Prima ratio. Prima ratio eſt Scriptura ſacra, cui quæ conſona ſunt, ea demum vera ſunt, & à Deo.

2\. Secunda ratio eſt interna inſpiratio, qua certior fit anima, vtrum ex Deo ſit aliquid, an ex Diabolo. de qua S. Auguſtinus ſcribit, ſanctam matrem Monicam dixiſſe ſolitam: *Se neſcio quo ſapore, quem verbis explicare non poterat, diſcernere, quid intereſſet inter Deum reuelantem & animam ſuam ſomniantem.* *Lib. 6. Confeſſ. cap. 13.*

3\. Tertia ratio pertinet ad officium hierarchicum, eſt enim in Eccleſia donum diſcernendorum ſpirituum. & qui Eccleſiam eiuſque paſtores legitimos adeunt, pręſertim verò paſtorum Principem Romanum Pontificem Chriſti Vicarium, ſine dubio, qui nam ſpiritus ex Deo ſint, certiſſimè cognoſcunt.

4\. Quarta ratio eſt eruditio Theologica, & exercitatio aſſidua in ſpirituali pugna, & virtutum actionibus. qui enim vſu proprio cum doctrina coniuncto didicit ex his, quæ paſſus eſt, facilè & in ſemetipſo, & in aliis, qui nam ſpiritus excitetur intelligit.

5\. Quinta ratio eſt ipſa vitæ eius, qui ſpiritu aliquo impellitur. *à fructibus enim*, ait Dominus, *cognoſcetis eos.* ad quam vtilia præcepta præſcribit. quæ hoc carmine indicantur. *Matth. 7.*

Quis, quid, cui, quare, tum qualiter, vnde, require.

Quis. conſiderandum eſt, an qui viſum aliquod patitur ſit ſani, & integri ſenſus, atque iudicij. ob id minimè audiendi ſunt phrętici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his ſimiles, qui aut mente quaſi capti, aut animo ſunt perturbato. peruidendum ſimul, an qui loquitur, ſit nouitius in fidei zelo. nouitius enim feruor facilè errori obnoxius eſt, ſi rectore caret. quod maximè accidit adoleſcentibus, & fœminis, quarum eſt ardor nimius, varius, præceps. obſeruanda perſonæ conditio,

eruditio, mores. quibus rebus aſſueta ſit, quorum vtatur familiaritate: diues ne ſit, an pauper, nam diues latentis ſuperbiæ, & voluptatis ſuſpecta eſt. ſimulationis, & fallaciæ pauper. Inprimis autem prouidendum, ne lateat interna ſuperbia, quæ etiam ex humilitate, ciliciis rebuſque omnino contrariis exiſtit. dominatur porro hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quando mordicus hæret quis ſuæ ſententiæ, voluntati vero, quando difficulter obtemperat. & hæc poſterior facilius curatur.

Quid. vera ne ſint omnia, quæ dicuntur ſpiritus impulſu, nihil enim falſi ſubeſſe poteſt rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris. & ſpiritus Diabolicus ita tectus eſt, & fallax, vt aliquando falſitatem vnam, qua hominem in fraudem impellat, ſexcentis & amplius veris rebus contegat. Ideo CHRISTVS Dominus Dæmonibus etiam cum teſtimonium veritati dabant, & phytoniſſis Apoſtolus ſilentium indixit. num in viſo illo, quod oſtenditur, inſit ſapientia, *Quæ deſurſum eſt*, quæ vt docet ſanctus Iacobus, *eſt pudica, pacifica modeſta ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione.* An item viſum illud atque doctrina superet communem intelligendi modum ſacra Scriptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehenſum. ſi enim non ſuperat, ſuperuacaneum videtur. adſit denique rei, quæ reuelatione explicatur teſtis *Moyſes & Helias*, hoc eſt, *Lex & Prophetæ.* *Matth. 20.* *Actor. 16.* *Iacob. 3.*

Cui. obſeruandum etiam eſt, cui nam aperiat viſa, & reuelationes ſuas is, qui illas accipit. & magnopere cauendum eſt illi, qui conſulitur, ne laudet, multò magis ne exaltet conſultorē. arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur communē viam, moneat, *ne altum ſapiat.* producat ſanctorū exempla, qui huiuſmodi viſa contempſerunt, qualis fuit S. Auguſtinus, S. Bonauentura, & alij multi. quod ſi dicas cum Apoſtolo: *Spiritum nolite extinguere*, aio, hac ratione non extingui ſpiritū, ſed probari, & Spiritum ſanctum, qui ſe ſe humilibus hominibus libenter adiungit exercitatione humilitatis non fugari. *Rom. 11.* *1. Theſſal. 5.*

Quare. obſeruandus eſt etiam viſionis finis proximus, remotus, apertus, occultus. nam initia aliquando bona infeliciſſimos exitus habent. cognoſcenda eſt mens aperientis viſum, quid nimirum ſpectet, num gloriolam aucupari, an accipere conſilium in re dubia, alterius ſaluti conſulere, an quærere *quæ ſua ſunt.* & ſi quidem conſilij capiendi cauſa moueatur, an adeat virum peritum huiuſmodi rerum, an ſit facilis ad obtemperandũ, & in ore, & conſcientia patris ſpiritualis acquieſcendum. non enim eſt diuiſionis auctor Deus, vt conſulenti oſtendat, & conſultori contraria. Adhibeatur igitur duplex cautela. prior eſt vt moneatur conſultor, non ſolũ ſuſpenſum tenere iudicium exemplo Ambroſij & Luciani preſbyteri, ſed etiam cum Petro dicere: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* poſterior eſt, quemadmodum de ſomniis facimus, vt viſa nec reiiciantur omnino, nec admittantur, ſed recognoſcantur, & examinentur.

Philip. 2.

Lucæ 4.

Qualiter. hoc eſt, quæ ſit vitę ratio eiuſmodi hominis, priuata an publica, ſecreta an aperta, actuoſa, an contemplationi dedita, ſit ne amans externæ cuiuſdam pietatis potius, quam ſolidę religionis. ſi fœmina eſt, quomodo agat cum ſpirituali patre, an neſciat ab eius latere vnquam diſcedere, delectetur ne ſermocinationibus & nugis, denique ſit ne ex illis, quę ſemper diſcunt, nec vnquam ad ſcientiam veritatis perueniunt.

Vnde. obſerua vnde nam veniat ſpiritus, aut quo vadat. nam Bernardus adeo in rebus ſpiritualibus expertus ſe id neſcire teſtatur, cum tamen ex motu cordis ſancti ſpiritus præſentiam ſępe cognouerit. planè in diuerſis ſpiritibus multa inſpirationum ſimilitudo reperitur. ſpiritus eſt Deus, Angelus, Diabolus, ſpiritus humanus etiam ſpiritus eſt, tam rationis, quã ſenſus. Quare difficillimũ eſt, tam multos diſcernere, pręſertim cum tam difficile ſenſum à conſenſu diſtinguamus.

Idem Gerſon in altero libro adfert ſimilitudinem monetę aureę quam quinque indiciis diiudicandam cenſet: *Pondere.* inquit, *flexibilitate, durabilitate, configuratione, colore.* reuelationi aut viſioni humilitas dat pondus, diſcretio flexibilitatem,

pati-

patientia durabilitatem, veritas configurationem, charitas colorem. multa in hanc ſententiam habet Caſſianus collatione prima, vbi etiam adfert dictũ Domini, quo nos iubet eſſe *probos trapezitas.* *Cap.20.*

Ioannes autem Turrecremata ſic breuiter ſcripſit de diuinis reuelationibus, eas firmas cenſeri, & veras: Primò quando iudicio magnorum virorum approbantur. Secundò ex parte effectus, quando nimirum in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertiò ex parte materiæ, cum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quartò ex parte formæ, cum adeſt conformitas cum ſacra ſcriptura. Quintò ex parte perſonæ, cum cernitur approbata ſanctitas.

Hæc de vniuerſa prudentiæ, & diſcretionis ſpirituum materia dixiſſe ſatis ſit.

His adiungendum reſtat vnum, quod inter ſpiritualis prudentiæ præcepta non poſtremum locũ habet: viro proficienti nimium occupato perneceſſarium eſſe aliquem aliquando ſeceſſum, & à negociis vacationem aliquo temporis ſpatio, quo ab omnibus curis vacuus, & abſolutus ſibi vni rebuſque ſuis in otio recognoſcendis, corrigendis, & ad diuinę voluntatis normam ordinandis diligenter incumbat: *Fieri enim non poteſt*, vt ſcribit S. Leo, *vt de mundano puluere non etiam religioſa corda ſordeſcant.* *Ser. 4. de Quadrageſ.*

De ſpirituali ſeceſſu proficienti ad certum tempus aliquando neceſſario.

CAPVT XXI.

IN Euangelio S. Marci ſcriptum eſt, Dominum dixiſſe diſcipulis: *Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite pauxillũ*, quo loco Euthymius ſic habet: *Docemur hinc, oportere Eccleſiæ magiſtros non ſemper exponere ſe ipſos multitudini, ſed cum datur opportunitas, retrahi, ac ſolitarios eſſe, mentemq́; ab exteriori diſtractione reuocare.* *Marci 6.*

Luc.17. In Euangelio S. Lucæ Dominus inter cætera hæc parabolicè dixit: *Quis veſtrum habens ſeruum arantem, aut boues paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi; Statim tranſi hinc, & recumbe: & non dicat, Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi, donec manducem, & bibam, & poſt hæc tu manducabis, & bibes?* Venerabilis
Luc. 9. Beda in hæc verba ſic ſcribit: *Seruus arans, aut paſcens eſt doctor Eccleſiæ, de quo dicitur, Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpici-*
Dan.21. *ens retrò aptus eſt regno Dei. Et Dominus Petro dicit: Paſce oues meas. Qui ſeruus de agro regreditur, cum intermiſſo opere prædicandi, quaſi ad curiam conſcientiæ rediens ſua dicta, vel facta pertractat. cui Dominus non ſtatim iubet ab hac vita tranſire, & æterna quiete refoueri, ſed domi parare quod cœnet; id eſt, poſt laborem apertæ locutionis*
Apoc. 3. *humilitatem propriæ conuerſationis exhibere. in tali enim conſcientia Deus cœnat, vnde & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. & Præcinge te, id eſt, fluctuantium cogitationum ſinus, quibus greſſus operum impediri ſolet, conſtringe.* Huius Curię meminerunt etiam alij Patres,
Baſil. conſtit. ſed in primis S. Baſilius. Seceſſionis etiam profani ſcriptores, vt
monaſt. cap. 5. Seneca qui Lucilio ſcribens ait: *Opto tibi facultatem tui.* Et Taci-
Epiſt. 32. Lib. 3. tus narrat, Agrippinam inſumpſiſſe componendo animo dies plures Brunduſij. Et ſanè non ſolùm, qui mundanis, ſed etiam qui ſpiritualibus rebus, & vitæ, quę poſita eſt in actionibus hierarchicis, quales ſunt prædicationes, & aliæ Eccleſiæ functiones, operam nauant, huiuſmodi ſeceſſione eò magis indigent, quò illa munera grauiora ſunt, & cum maiore animarum peri-
2. part. paſt. culo ſi non rectè fiant, coniuncta: *Arectoribus ergo*, ait S. Gre-
cap. 7. gorius, *ſummè cogitandum, vt ſcilicet oculum, qui prauidendis greſſibus præeminet, cura pulueris non obſcuret.* Idem etiam huc refert id, quod à Moſe factitatum legimus, cum tam ſæpe intrabat in
Luc. 6. tabernaculum: id quoq; quod fiebat à Chriſto Domino, *Cùm in monte ſolus orabat*: denique quod de ſe ipſo ſcribit Apoſtolus,
2. Cor. 5. *Siue mente excedimus Deo.* Animus enim viri boni in huiuſmodi ſolitudine, vt plurimùm ex diuinæ præſentiæ contemplatione ea ſolet conſolatione compleri, qua ſuperior rebus caducis omnibus factus extra ſe quodammodo ponitur: *Hoc me de-*
Lib. 10. confeſſ. cap. 40. *lectat*, ait S. Auguſtinus, *& ab omnibus actionibus neceſſitatis quantum*

tum relaxari poſſum, ad iſtam voluptatem refugio, neque in his omnibus, quæ præcurro conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa mea, nec à te quicquam recedat ex me.

Quod ſi ad has ſpirituales delicias non omnibus pateat aditus, patet certè ad explorandam, & cognoſcendam diuinam voluntatem. id, quod in primis propoſitum ſemper eſſe debet proficienti in omnibus vitæ ſuæ actionibus. Sic enim S. Gregorius ſcribit: *Sancti viri, qui exterioribus miniſteriis deſeruire officij neceſſitate coguntur, ſtudioſè ſemper ad cordis ſecreta refugiunt, ibique cogitationis intimæ cacumen aſcendunt, & legem quaſi in monte percipiunt, dum poſt poſitis tumultibus actionum temporalium in cõtemplationis ſuæ vertice ſupernæ voluntatis ſententiam perſcrutantur.* Lib. 29. moral. cap. 12.

Sed rem hanc vniuerſam latè S. Bernardus perſecutus eſt in libris de conſideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda ſunt, ſed ex tam multis, quæ in illis legi poſſunt, pauca, quæ magis ad inſtitutum noſtrum pertinent. in primis illud: *Quoniam,* inquit, *dies mali ſunt, ſufficit interim admonitum eſſe, non totum te, nec ſemper dare actioni, ſed conſiderationi aliquid tui & cordis, & temporis ſequeſtrare.* Et infrà: *Tam pio otio, tamque vtili nullam in vita operam dare, non ne vitam perdere eſt?* Hanc conſiderationem tanti facit S. Bernardus, vt appellet pietatem vacare conſiderationi, quia ſcriptum eſt: *Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.* Vtilitates etiam numerat ad hunc modum: *Et primùm quidem ipſum fontem ſuum, id eſt, mentem de qua oritur purificat conſideratio, Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, & ordinat, poſtremò diuinarũ pariter, & humanarum rerum ſcientiam confert. Hæc eſt, quæ confuſa diſterminat, hiantia cogit, ſparſa colligit, ſecreta rimatur, vera veſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat. hæc eſt, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente reſideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc eſt quæ in proſperis aduerſa præſentit, in aduerſis, quaſi non ſentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ eſt.* Lib. 1. de conſid. Epheſ. 5. Pſalm. 45.

Porrò potiſſima omnium conſideratio eſt cõſideratio ſuimet. quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: *Si conſideres,* ait, *quid,*

quis, & qualis ſis. quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus. Seceſſioni autē, & otio de quo loquimur nulla oportuna magis, quàm qualis quiſq; ſit in moribus. qua de re ſic idem Pater: *Sanè inter conſiderationē, qualis ſis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum: conferenda poſteriora prioribus, profeceris ne in virtute, in ſapientia, in intellectu, in ſuauitate morum; an ab his fortè, quod abſit defeceris, patientior ſis, an impatientior ſolito. iracūdior, leniorne, inſolētior, an humilior, affabilior, an auſterior, exorabilior, an difficilior, puſillior animo, an magnanimior, ſerius magis, an pluſculum diſſolutus, timoratior, an forte fidētior, quàm oportet.* Et paulò pòſt: *Oportet innoteſcat tibi zelus tuus, clementia tua; diſcretio quoque moderatrix earundem virtutum. qualis videlicet in donandis iniuriis, qualis ſis in vlciſcendis; quàm in vtroq; prouidus modi, loci, temporis obſeruator.* Ibidem adfert diſcretionis oculi caliginis cauſas duas. iram & molliorem affectum: *Is,* ait, *iudicij cenſuram eneruat, illa præcipitat. quomodo enim ab altero non periclitetur aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? turbatus præ ira oculus clementer nihil intuetur, ſuffuſus flùxa quadam, & muliebri mollitie animus rectum nō videt. In tribulationibus quoq; qualem te inueneris nolo diſsimules. ſi conſtantem in tuis, condolentem in alienis, gaude. recti cordis hoc eſt, è regione peruerſiſſimi; ſi cum in propriis deprehendaris fortaſſe impatiens, minimè in alienis tamen compatiens ſentiaris. Quid in proſperis? præferendus ille, & magnus eſt, cui inter proſpera ſaltem riſus indecentior, aut ſermo inſolentior, aut immoderatior cura veſtis, vel corporis non irrepſit. Et ſi rectè ſapiēs teſtatur. Sapientiam ſcribe in otio, cauendum & in otio otium eſt. fugienda proinde otioſitas mater nugarum, nouerca virtutū. Inter ſeculares nugæ nugæ ſunt, in ore ſacerdotis blaſphemiæ. Interdum tamen ſi incidant ferendæ, referenda nūquam.*

Huc ſpectant reliqua, quæ conſiderationi huic tanquā materiam ſubiectam deinceps tractat S. Bernardus, quæ videlicet ſubtus nos ſint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad domeſticam rem faciunt: maximè vero quæ ſupra nos ſunt, quæ conſiderare ad orationem pertinet, quam in huiuſmodi ſeceſſu in primis exercere debet proficiens ad ſe ipſum, & Dei volun-

Lib. 2.

Eccleſ. 38.

voluntatem perfectè intelligendam. Sicut & conſcientiæ examen, & regulas diſcretionis ſpirituum ad ſeipſum recognoſcẽdum,& quatenus opus eſt, renouandum. Sed de oratione poſtulat inſtitutum, vt ſeparatim agamus. quod faciendum eſt libro ſequenti. in quo etiam tractationem reliquarum virtutum proſequemur. hæc quæ ſuperſunt de prudentia ſpirituali breuiter abſoluenda ſunt.

Quomodo Conſilium capiendum ſit à Præſide Euangelico, & qui in conſilium adhibendi.

CAPVT XXII.

QVONIAM vt Ariſtoteles ſcripſit: *Prudentia eorũ, qui præſunt, propria magis eſt, quàm eorum, qui parent*; operæ pretium me facturum puto, ſi antequam huic de prudentia ſpiritus tractationi finem imponam, de perfectione prudentiæ, quam exigit à Chriſtianis Præſidibus, quicunque illi ſint, Chriſti doctrina, patrum ſententiam paucis explicem. atque vt ordine proprio res pertexatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quæ conſilium eſt, deinde ad alias duas iudicium nempe, atque præceptum progrediamur. *Lib. 6. Eth. cap. 12.*

Et quidem neceſſarium eſſe conſilium homini, cui adminiſtratio aliqua commiſſa eſt, perſpicuum eſt ex eo, quod nullus, quãuis doctiſſimus, & maximè expertus inuentus aliquando eſt, qui ad omnia præſtanda, quæ prudentia præcipit, ſe parem adferre poſſe vim ingenij, atq; induſtriam adfirmarit. immo quò quiſque ſapientior fortunatiorue, eorum magis indiguit. Auguſtum Cęſarem, cum quidpiam feciſſet, cuius deinde pœniteret cum ſenſit damna, ſcribit Seneca ſæpe exclamaſſe: *Horum mihi nihil accidiſſet, ſi aut Agrippa, aut Mæcenas vixiſſet.* Horum quippe conſiliis vtebatur, dum viuerent. Et ſapienter illud à S. Thoma dictum eſt: *Nullus in his, quæ ſubſunt prudentiæ, ſibi* *Lib. 6. de benef. cap. 32.* *2. 2. q. 49. art. 3. ad 3.*

ſibi quantum ad omnia ſufficit. Sanè ſcriptura diuina vtrumque vult, & ne nobis nimium tribuamus, & vt aliorum conſiliis in
Prouerb. 3. rebus agendis locum demus: *Ne innitaris*, inquit, *prudentiæ tuæ.*
Eccleſ. 6. *Ne ſis ſapiens apud temetipſum.* Et alibi: *Si dilexeris audire, ſapiens*
Rom. 12. *eris.* Apoſtolus etiam: *Nolite*, ait, *eſſe prudentes apud voſmetipſos.*

Sapientiſſimus fuit Moyſes, Deoque coniunctiſſimus, vtpotè qui ab eo, vt à magiſtro diſcipulus ad omnem diſciplinam inſtitueretur, hic tamen audire & ſequi conſilia Iethro ſoceri ſui ab eodem ipſo Deo iuſſus eſt. Sapientiſſimus Salomon diuinitus & ipſe omnem ſapientiam edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum ſuarum cōſilium ſemper adhibuit. Audeo dicere Chriſtum Dominum magni conſilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrum conſiliorum, vt in hac etiam re virtutis prudētiæ exemplum relinqueret, conſilium quaſi cœpiſſe à ſuis: *Vnde*, inquit, *ememus panes vt manducent hi?* Et iterū:
Matth. 17. *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filiis ſuis an ab alienis?* Et ille dixit: *Ab alienis.*

Sit hoc ad virtutis ſpecimen. illud certè ad neceſſitatem a-
Matth. 5. lios conſulendi nobis adferendum; quòd Apoſtoli *ſal terræ* à Chriſto deſtinati, *& lux mundi*, quamuis omnia à Spiritu ſancto docti, inter ſeſe conſilia ſæpius ineunt. S. Paulus conſilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hieroſolymam vſque: quòd in Eccleſia concilia indici certis temporibus, & cauſis voluerit Deus, idque ſanctis Patribus, vt ſancirent, inſpirauerit: quòd Chriſti Vicarium ſummum Romanum Pontificem, de rebus quibuſque grauibus conſuluerint ſemper tam Græci, quàm la-
Prouerb. 8. tini Epiſcopi, Doctores, Populi, orbis totus. Denique: *Ego Sapiētia*, inquit, *habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.* Nec id ſolum prudentia poſtulat à nobis, ſed humilitas. planè ſuperbus eſt, qui ſe ſubmittere aut nequit, aut negligit ſapientiori, à quo conſilio iuuari ſe poſſe, non dubitat: nec ſuorum ſaluti bene conſultū vult ille, qui eius procurandę ſocios quoſcunque habere poteſt, ſibi non adiungit.

Quales autem conſiliarij eligi debeant, docent omnes, in primis, fideles, & beneuolos. addūt ſancti Patres, etiam bonos viros,

viros, Deumque timentes. egregiè S. Ambroſius: *Talis debet eſ-* *Lib. 2. off. c. 17.*
ſe, qui conſilium alteri det, vt ſe ipſum formam aliis præbeat ad exem-
plum bonorũ operũ in doctrina, in integritate, in grauitate. vt ſit eius
ſermo ſalubris, atq; irreprehenſibilis, conſilium vtile, vita honeſta, ſen-
tẽtia decora. Et paulò pòſt: *Qui nihil nebuloſum habeat, nihil fallax,*
nihil fabuloſum, nihil ſimulatum quod vitam eius ac mores refellat, ni-
hil improbum ac maleuolum, quod auertat cõſulentes. Alia enim ſunt,
quæ fugiuntur, alia, quæ contemnũtur. fugimus ea, quæ poſſunt nocere,
quæ malitioſè poſſunt in noxam ſerpere: vt ſi is, qui cõſulitur dubiæ ſit
fide, & pecuniæ auidus, vt poßit p̃tio mutari, ſi iniurioſus, hic fugitur,
& declinatur. Qui verò voluptarius, intẽperãs, & ſi alienus à fraude,
tamẽ auarus, & cupidior lucri turpis, hic contemnitur. Rationẽ red-
diderat alibi S. Ambroſius: *Quis vtilem* (dixerat) *cauſæ alienæ iu-* *Cap. 12.*
dicet, quẽ videt inutilem vitæ ſuæ? Quis è turbida aqua potum petat?

Illud verò maximè à conſiliario exigitur, vt nõ ſolùm bo-
nus vir ipſe ſit, ſed conſultorem ſuum bonum ſimiliter redde-
re ſtudeat. non blandiatur, non aduletur, ſed arguat, & corrigat
amicè, cũ res exigit, vrgeat, pungat etiam, ſi opus eſt: *Nam me-* *Prouerb. 27.*
liora ſunt vulnera diligentis. Potius, vt cum ſancto Ambroſio lo-
quar, *periclitetur ſicut Daniel pro lege Domini, quàm pro gratia ho-* *Cap. 11.*
minis inflectatur. Talem conſiliarium ſe obtulit & præſtitit Ve- *Daniel. 14.*
nantio Italię Cancellario S. Gregorius, ad quem cùm ſcribit ne *Lib. 1. epiſt.*
vtatur conſiliis eorum, qui non ipſum, ſed res ſuas diligerent, *epiſt. 33.*
nec loquerentur, niſi quæ ad tempus placerent, attuliſſetq; de
ſeculari auctore: *Cum amicis omnia tractãda ſunt, ſed prius de ipſis;*
Adiungit: *Cõſiliarium rogo me ſuſcipe, ſi in cauſa tua conſiliariũ quæ-*
ris. nullus tibi fidelior eſſe ad conſilium poteſt, quàm qui non tua, ſed te
diligit. omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quãto te amore,
quantaq; charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia non
offendatur. Nam ſic culpam tuam inſequor, vt te diligam. ſic perſonam
diligo, vt culpæ vitium non amplectar.

Nec omittendum eſt, conſultorem ſi bonus ipſe vir fuerit,
facilè inuenturum conſiliarium bonum; nam hãc mercedem
probitati tribuit in hac vita Deus: vt non obſcurè indicat Salo-
mon: *Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis; & qui* *Eccleſ. 6.*

metuunt Dominum, inuenient illum. Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam ſecundum illum erit amicus illius.

Porrò conſiliarios non ſolum bonos, & integros viros eſſe oportet; ſed etiam prudentes, maximeq; peritos eius rei, quæ in deliberationem vocatur. Ad huiuſmodi enim conſiliarios mittit nos Scriptura diuina. *In multitudine presbyterorum prudentium ſta, & prudentiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatū, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus.* horum autem dictis ſtandum eſſe, ac ſi demonſtrationes adferrent, iubet Ariſtoteles his verbis: *Peritorum hominum, & ſeniorum ſeu prudentium pronunciationibus & opinionibus abſque demonſtratione non minus quam demonſtrationibus attendendum eſt. Quia namq; ex ipſa experientia viſum habent, principia intuētur.*

Eccleſiaſt. 6.

Lib. 6. Eth. cap. 11.

A iuuenibus autem potiſſimùm ſeniores adeundos, & audiendos maximè eſſe, docet Caſſianus, & latè explicat S. Ambroſius allatis exemplis Ioſue erga Moyſen, Loth erga Abraham, Heliſęi erga Heliam, Marci erga Barnabam, Silę, Timothei, Titi erga Paulum.

Collat. 2. Cap. 10. Lib. 2. off. cap. 20.

Sed egregiè S. Bernardus colligit bonorum conſiliariorum, eorum videlicet, qui principibus præſertim Eccleſiaſticis aſſiſtunt proprietates, ex quibus, quæ reliquis eiuſdem generis hominibus conueniant, facilè intelligitur: *In talibus* (ſcribit Eugenio Papæ) *vt opinor requieſcet ſpiritus tuus, qui non ſint attritæ frontis, ſed verecundi, ſed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil ſperent niſi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, ſed neceſſitates. Qui ſtent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terræ. qui ſint compoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam. parati ad obedientiam, manſueti ad patientiam: ſubiecti ad diſciplinam, rigidi ad cenſuram. Catholici ad fidem, fideles ad diſpenſationem: concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui ſint in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in otio non otioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi,*

Lib. 4. de conſid. cap. 6.

effuſi, in cura rei familiaris non anxij, aliena non cupidi, ſua non prodigi, vbiq; & in omnibus circumſpecti. Hæc Bernardus.

Quod ſi deſint homines (vt accidit nonnunquam) qui nobis conſilium dent, non deeſt hiſtoria *teſtis temporum*, vt inquit ille, *nuncia vetuſtatis, magiſtra vitæ.* non deſunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum vtilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis propter eorum aut penuriam, aut abſentiam audire. nec contemnenda virtus eſt Docilitas, aſſidua prudentiæ comes, non ea quidem, quæ homini à natura ineſt, ſed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano ſtudio: quando nimirum, vt ait S. Thomas: *Homo ſolicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum ſuum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter ſuperbiam.* Inter omnes autem libros ad ſana conſilia capienda in rebus omnibus tenent principem locum libri ſacri. Secundum hos legendæ ſacrę hiſtoriæ, auctoreſque ſacri, ij pręſertim, qui de Chriſtianis officiis ſcripſere. quibus adiungendi libri Ethnicorum, à quibus, vt docent S. Baſilius & S. Hieronymus *magna ad omnes humanæ vitæ partes emanare poteſt vtilitas.*

22. q. 49. artic. 3. ad 2.

Serm. de legendis lib. gentil. Epiſt. ad Magnum oratorem.

Partes autem conſultoris, quicunque ille eſt, ſunt viciſſim beneuolentia, & fide proſequi conſiliarium ſuum: maximè verò ſe ſe illi docilem prębere, dum conſulit, nec quantumcunque ſibi ipſe ſapiens doctuſque videatur, ita ſententię ſuæ addictus eſſe debet, vt ſi perſpicuè vera non eſt, ex ea ſe deduci nunquam ſinat. nam vt ait S. Iacobus: *Quæ deſurſum eſt ſapientia, ſuadibilis eſt.* & ſæpe monet Apoſtolus, vt acquieſcamus in aliorum conſilio, & voluntate; *Non alta ſapientes*, ait, *ſed humilibus conſentientes. Vnanimes id ipſum ſentientes. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus, in eadem permaneamus regula.* immò S. Chryſoſtomus ſuos reprehenſores etiam ipſe laudat, benigneque illis gratias agendas exiſtimat.

Rom. 12.

Philip. 2. & 3.

Tom. 3. homil. de ferendis reprehenſionibus, & conuerſione Pauli.

Quod vero initio dictum eſt, prudentiam virtutem eſſe eorũ, qui imperant, non ideo dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia. ſed quia pręcipua prudentiæ

actio, quæ eſt præceptio, dum erga alios exercetur, non ſit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterùm hi etiam prudentes ſint, oportet, conſilio ſaltem atque iudicio. Conſilio quidem, quia quomodo ſe gerere debeant, in humanæ vitę officiis ſiue publicis, ſiue priuatis, ſiue externis & corporis, ſiue ad internam curam animi ſpectantibus à maioribus diſcunt. Copioſè id Caſſianus explicat. *Humilitatis*, inquit, *hæc erit prima probatio, ſi vniuerſa, non ſolùm, quæ agenda, ſed etiam quæ cogitantur, ſeniorum reſeruentur examini, vt nihil quis ſuo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquieſcat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum traditione cognoſcat. Quæ inſtitutio non ſolum per veram diſcretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verùm etiam à cunctis fraudibus, & inſidiis inimici ſeruabit illæſum.*

Collat. 2. cap. 10.

Huc pertinent quod Patres omnes docent, & ratio demõſtrat, ſi pręceptũ, quod à præſide imponitur cum peccato coniunctum ſit, nullo modo implendum eſſe. nec enim imprudens eſt obedientiæ virtus, quamuis ſi peccatum in pręcepto non manifeſtè deprehẽditur, reſque dubia ſit, dicto potius audiendum eſt quàm repugnandum. ſed de obedientia ſequenti libro.

Quæ iudicij prudentia præditum eſſe oporteat Præſidem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

MAGNA vis prudẽtiæ eſt poſita in iudicio, aut quod perinde eſt, in ea virtute, quæ à rectè iudicando ſyneſis dicitur, vel in ea, quæ ex diuinis principiis iudicans ſtatuit, quid agendum ſit in iis rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. igitur ſecundum conſilium iudicio excellat præſes neceſſe eſt, vt ſciat *reprobare malum, & eligere bonum*, diſtinguere ambiguũ, vt dicebat Dominus Moyſi: *Inter ſanguinem, & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram.* Hoc poſtulauit à Domino Dauid.

Iſaiæ 7. Deut. 17.

uid, cùm dixit: *Deus iudicium tuum Regi da.* Et Salomon, cùm iuſſus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud inprimis petiit: *Da mihi ſapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo. quis enim poteſt hunc populum tuum dignè, qui tam grandis eſt, iudicare?* *2. paral. cap. 1.*

In iudicando autem poteſt homo grauiſſimè labi. quare maximè indiget illo Spiritus ſancti dono; quod quanquam à conſilio nomen habet, tribus tamen prudentię partibus commune eſt, eaſque Deo informandas regendaſque ſubiicit. ne igitur iudicando erret, ſed dirigatur potius, ad diuini conſilij normã præſes, orationi deditus ſit oportet: qua crebrò à Deo petat, *vt illuminet faciem ſuam ſuper ſeruum ſuum, itaque dirigat greſſus eius in ſemitis ſuis, vt non moueãtur veſtigia eius.* quare quãuis debeat doctrinæ ſtudio addictus eſſe, & tanquam ſacerdos cuſtodire ſcientiam, quando ab eo lex requirenda eſt: magis tamen incumbendum illi eſt in animæ ſuę curam, eaque excolenda diligentiſſimè ab illo eſt exquiſito examine ad cõſcientiæ puritatem, & aſſiduis ad Deum precibus ad cognoſcendam in rebus omnibus diuinam voluntatem. qua de re ſic S. Bernardus: *Quid enim periculi ſit, vbi non inuenit paſtor paſcua, ignorat dux itineris viã, Vicarius neſcit Domini voluntatẽ, Eccleſia quotidie multipliciter, & miſerabiliter experitur. Eſt enim vt ſanctiſſima ſic & ſacratiſſima res voluntas Dei, & occultum omnino conſilium, de quo & Apoſtolus gloriatur, puto autem quod & ego conſilium Dei habeam. Vnde & ipſa veritas; nemo ſcit, quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in ipſo. Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio eſt, ſed multò magis vnctio neceſſaria, quippe quæ ſola docet de omnibus. Vnde autem ſcire videbitur, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulſare, nec quærere, nec petere conſueuit, qui donec alienarum curam ſuſciperet animarum, nunquam ſuæ geſſiſſe curam, ſed in vano viſus eſt eam accepiſſe? Atque vtinam vel tunc curaret ſuam, vt meam quoque poſtea curaturum ſperare liceret: & de ſuo prius oculo feſtucam eiiceret, vt de meo videret eiicere trabem.*

Pſal. 118. *Pſalm. 16.* *Malach. 2.* *Serm. Ecce nos reliquimus omnia.* *1. Corinth. 7.* *1. Corinth. 2.*

Et quidem de cordis puritate, ſine qua non obtinetur ſapientiæ lux, ſcribit S. Gregorius in Paſtorali. qui ob aliam quoque *part. 1. cap. 2.*

que cauſam animarum Rectori neceſſarium putat orationis ſtudium: *Vt*, inquit, *eius vſu didicerit obtinere à Domino, quæ popoſcerit poſſe. cui prophetica voce quaſi ſpecialiter dicatur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adſum.*

Prima part. cap. 10.

Sed S. Bernardus alibi auctor eſt, orationem vim & robur adferre exemplo, quod de ſe præſes aliis præbere, & verbo prædicationis, quo ſibi ſubiectas animas paſcere debet. *Ergo*, ait, *in his duobus mandatis verbi ſcilicet, atque exempli, ſummam tui officij ad conſcientiæ ſecuritatem pendere intellige. Tu tamen ſi ſapis, iunges & tertium: ſtudium videlicet orationis. ad complementum vtique trinæ illius repetitionis in Euangelio de paſcendis ouibus. in hoc noueris illius Trinitatis ſacramentum in nullo fruſtratum à te, ſi paſcas verbo, paſcas exemplo, paſcas, & ſanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his eſt oratio. Nam & ſi vt dictum eſt, vocis virtus ſit opus, & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamque promeretur oratio.*

Epiſt. 201.

Eſt autem proficienti, & præſertim illi, qui præeſt aliis, maximè neceſſarius iudicij vſus ſi quando accidat materia aliqua in qua requiratur exercitatio gnomes. tunc enim quia præter communes regulas ſententia fertur, facile eſt, turpiſſimè labi. quare tunc maxime adhibenda humilis oratio ad Deum. quod dubitandum non eſt feciſſe Dauid, cum ſe inſtinctu gnomes furentem finxit coram Achimelech, ſi quidem exſtat Pſalmus trigeſimus tertius ſub hoc titulo, quem tunc ipſe conſcripſit, & in quo inter alia, & illud habetur: *Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.* Eſt enim gnome acumen & perſpicacia iudicij ſingularis, ideoque indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent, præſertim ſi ad finem ſupernaturalem referendæ ſint, vt referuntur pleræque omnes proficientis actiones.

1. Reg. 21.

Nec ſolum ad antedicta oratione vtatur præſes, ſed ad alia omnia etiam in quibus eius iudicij vis eluceat, neceſſe eſt. ſunt autem præcipua hæc quæ ſequuntur.

Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præ-

præſtanda quiſque idoneus maximè fuerit. nam vt ait S. Bernardus *in monaſteria admittuntur homines ſpe proficiendi, at officia bonos facilius recipiunt quam faciunt. quare ad ea viros probatos oportet deligi, non probandos.* pernoctat propterea in oratione Dei Dominus antequam deſignet Apoſtolos. & S. Paulus ſeuerè præcipit Timotheo: *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

Lib. 4. de conſid. cap. 5.
Luca 6.
1. Timoth. 5.

His conſentaneum eſt illud, vt quemadmodum qui paret ad præſidis arbitrium, nutumque totum ſe fingere & accommodare debet, iudicium ſuum iudicio eius ſubiiciendo cum præcipit, vbi perſpicuè peccatum non præcipit; ſic *qui iubet,* ait S. Baſilius, *obſeruet ne imponendis grauioribus, quàm quibus pares fratrum corporis vires ſint, imperatis, eos qui ea ferre non poſſunt ad abiiciendam obedientiam per contradictionem inſtiget. ideo perinde, vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus vires corporis cuiuſque conſiderare atque ita munera ſingulis imponere, ac diſtribuere ſortitò debet.*

Conſt. monaſt. cap. 32.

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præeſt in iuuandis in ſpiritu ſibi ſubiectis hominibus, diiudicans primum prudenter, quid ad conſequendum propoſitũ finem vocationis ſuæ, cuique conueniat; deinde diſcretè & electè aptans ſingulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant. nam vt ſapienter ſcriptũ eſt ab vtroque Gregorio: *Non vna eademq; cunctis exhortatio, aut remedium congruit, quia non cunctos par morum qualitas aſtringit vt enim varia ſunt corporum temperamenta; ſic animarum diuerſæ ſunt & diſcrepantes propenſiones, & vires. pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, vt & ſua ſingulis congruant, & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat.* Ad quam rem non parum proderit triuiſſe manibus tertiam partem Paſtoralis S. Gregorij Papæ. in ea enim ille egregiè docet, quibus rationibus omnes omnino homines cuiuſcunque ſtatus ſint, conditionis, ætatis, & ſexus exerceri ad virtutem poſſint ac-

Vide prologum 3. part. Paſt. S. Greg. Papæ.

commodatè ad cuiuſque captum,& naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam ſuſcepit.

Sed de tota hac re plura ſcripſimus capite ſecundo libri primi, cùm patrem ſpiritualem informaremus, nunc de præſide agimus, quem prudenti iudicio inſtructiſſimum adhuc oportet eſſe in conſuetudine agendi cum proximis. neque enim vulgaris prudentia cenſenda eſt illa, qua præſes cum ſancto Paulo ſcit *omnia omnibus fieri, vt omnes* CHRISTO *lucrifaciat.* captando occaſiones oblatas de hominibus bene merendi, etiám ſi non ſatis idoneæ videantur, aut expectari meliores poſſe ad rem adoriendam. quod fecit idem Athenis, qui ne præteriret occaſionem veritatem Dei Euangelizandi eam, quam vtcumque dedit inſcriptio Aræ: IGNOTO DEO. libentiſſimè, & feliciſſimè arripuit. ſciebat idem etiam aliquibus *lac potum dare*, aliquibus *eſcam*, denique & *ſapientiam loquebatur inter perfectos.*

1. Corinth. 9. Actor. 17. 1. Corinth. 3. Hebr. 5. 1. Corinth. 2.

De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit Præſes Euangelicus.

CAPVT XXIV.

MAXIMA omnium prudentiæ vis præceptio eſt. quandoquidem inanes ſunt reliquæ actiones eius, ſi præcepto efficaci non compleantur. & accidit aliquando, vt excellat quis conſilio, aut iudicio, aut vtroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel ſibi vel aliis, deſtituitur, prudens non ſit, nec habeatur. quare ad bene præcipiendum, vt ſeſe comparet, & multis virtutibus inſtruat, præſes Euangelicus neceſſe eſt. Sunt autem hæ.

Prima humilitas. Primò loco ponatur humilitas reliquarum virtutum fundamentum neceſſarium, maximeque à Christo commendata Apoſto-

Apoſtolis, cùm dixit: *Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur, & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.* Et ſanctus Petrus: *Neque*, ait, *vt dominantes in cleris.* Et ſanctus Paulus primum crimen, quo Epiſcopum carere vult, *ſuperbia* eſt. ſit igitur humilis præſes dum præcipit, ita, vt neglectis propriis inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque inſtitutionibus fundatas velit ſanctiones, potius quàm nouis, & ad ſpeciem pulchris legibus ſuis. *Nullus*, ait Caſſianus, *congregationi fratrum præfuturus eligitur, priuſquam idem, qui præficiendus eſt, quid obtemperaturis oporteat imperari, obediendo didicerit, & quid iunioribus tradere debeat inſtitutis ſeniorum fuerit aſſecutus.* Et paulò pòſt: *Ideo diuerſitates regularum per cæteras prouincias cernimus vſurpatas, quod plerumque ſeniorum inſtitutionis expertes monaſteriis præeſſe audemus, & abbates nos ante quàm diſcipulos profeſſi quod libitum fuerit, ſtatuimus: promptiores noſtrorum inuentorum cuſtodiam exigere, quàm examinatam Maiorum ſeruare doctrinam.* *Tenete traditiones*, ait Apoſtolus. Et Hieremias: *Interrogate de ſemitis antiquis.*

Matth. 23.
1. Petr. 5.
Tit. 1.
Lib. 2. cap. 3.
2. Theſſal. 2.
Hierem. 6.

Eſt autem hæc humilitas præcipuè cordis. ſimilis illi, quæ fuit in Chriſto Domino. qua qui præeſt non ſolùm re ſe gerit, ac ſi eſſet de ſibi ſubiectorum numero vnus, ſed animo etiam ac ſenſu ſe ipſum deprimit, aliiſq; ſe non tam imperare, quàm ſeruire reputat. qui ſenſus fuit antiquiſſimus ſanctorum Patrum omnium, præſertim ſancti Auguſtini: *Hi*, inquiebat, *ſunt ſerui tui fratres mei, quos filios tuos eſſe, voluiſti, Dominos meos, quibus iuſſiſti, vt ſeruiam, ſi volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, ſi loquendo præciperet, niſi & faciendo præiret. Et ego id ago factis, & dictis, id ago ſub alis tuis nimis cum ingenti periculo: niſi quia ſub alis tuis tibi ſubdita eſt anima mea, & infirmitas mea tibi nota eſt. Paruulus ſum, ſed viuit ſemper pater meus, & idoneus eſt mihi tutor meus. Idem ipſe eſt enim, qui genuit me, & tuetur me: & tu ipſe es omnia bona mea: tu omnipotens, qui mecum es, & priuſquam tecum ſim.* quo loco etiam illud intelligitur, hac animi ſubmiſſione ſubiici eos, qui præſunt, etiam Deo, à quo

Lib. 10 Confeſſ. cap. 4.

vt onus alios regendi ſibi imponi non ignorant, ſic etiam certò ſperant ſibi adfuturam opem, & auxilium ad illud vtiliter laudabiliterque ferendum. quandoquidem non tam ipſi regũt alios, quàm Deus per ipſos. Sed illuſtre eſt etiam huius humilitatis exemplum in Apoſtolo: *Nos autem*, ait, *ſeruos veſtros per Ieſum.*

2. Cor. 4.

2. Cor. 11. & 12. 1. Cor. 15. Hæc autem humilitatis affectio, qua ſe animo ſubmittit omnibus præſes, nõ animi occultis finibus coercetur, ſed ſi efficax eſt, foras etiam prodit & oſtendit ſe dictis, & factis: *Sed & ſupportate me*, ait Apoſtolus, *in inſipientia dico: ſum minimus Apoſtolorum, & non ſum dignus vocari Apoſtolus. Chriſtus Ieſus venit peccatores ſaluos facere, quotum primus ego ſum. tametſi nihil ſum.*

1. Tim. 1. 2. Cor. 12.

Homil. 24. Lib. 50. homil. Sanctus Auguſtinus etiam modeſtiſſimè, & humillimè à populo ſibi commiſſo veniam è ſuperiore loco petens, ſic ait: *De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigi cupio. neque enim ſic tumore vanæ mentis extollor, vt audeam dicere, ex quo huius muneris ſarcinam porto, nullum à me hominem perperam læſum: hoc cuilibet homini tam multis, & moleſtis actibus occupato, atque diſtento ne dicam impoſſibile, certè difficile eſt, quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me veſtris orationibus diebus ac noctibus offero ſanãdam Domino Deo meo. Diuerſarum ergo curarum æſtibus, ac difficultatibus conturbatus, ſi quem forte non vt poſcebat, audiui, ſi quem triſtius, quàm opus erat aſpexi, ſi in quem verbum durius, quàm oportebat emiſi, ſi quem corde contribulatum, & opis indigum reſponſione incongrua cõturbaui, ſi quem pauperem mihi in aliud intento importunius inſiſtentem, vel prætermiſi, vel diſtuli, vel etiam nutu aſpero contriſtaui, ſi cui de me falſi aliquid tanquam homini de homine ſuſpicanti iuſtò acerbius indignatus ſum, ſi quis in ſua conſcientia non agnouit, quod de illo humanitus ſuſpicatus ſum, vos quibus pro his atque huiuſmodi offenſis eſſe me fateor debitorem, ſimul me veſtrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet ſæpe in anguſtiis, ſed non toto pedis pondere calcat, & mater, nec ideo deſinit eſſe mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amãti vos debita difficultatis, qui*

qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Adſummam omnes vos obſecro, commẽdare Domino curam prò vobis meam.

Sed quid verſamus exempla Sanctorum? Illuſtriſſimum, & notiſſimum habemus factum Chriſti Domini, qui pedes abluit diſcipulorũ admiranda modeſtia, & humilitate. poſt quod idem ipſe ſic tantum facinus clauſit: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quo loco obſeruat S. Baſilius maioribus huiuſmodi humilitatis officia obeũtibus ab inferioribus eſſe parẽdum, cum diſcipuli Domini nequaquam cõtra hoc eius factum auſi ſint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum ſuum hoc recuſauerat Petrus, confeſtim vbi certior factus eſt de periculo, quod iis immineret, qui obedientiam abieciſſent, mutata ſententia obedientiam auidiſſimè eſt amplexus. *Ioan. 13.* *Reg. fuſius diſp. Int. 31.*

Accedat ad Humilitatem patientia, qua præſes forti animo toleret vitia ſibi ſubiectorum, ſiue illa grauia ſint, ſiue leuia: *Debemus autem nos firmiores*, ait Apoſtolus, *imbecillitates infirmorum ſuſtinere.* Qua in re rationes officij ſui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes ægre ferunt ſe in homines imperfectos, & peccatores incurriſſe: *Hoc onus*, ait S. Bernardus, *animarum eſt & infirmarum. nam quæ ſanæ ſunt portari non indigent, ac per hoc nec onus ſunt. Quoſcunq; igitur de tuis inueneris triſtes, puſillanimes, murmurioſos, ipſorum te Patrem, ipſorum te noueris eſſe abbatem. conſolando exhortando increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando, ſanas, quos ſanando portas. Si quis verò ita ſanus eſt, vt magis iuuet te, quàm iuuetur à te, huius te nõ Patrem, ſed parem, comitem, non Abbatem agnoſcas. Quid igitur cauſaris, te aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſortio, quàm frui ſolatio, cum ſolus omnium omnibus datus ſis ſolatium, tanquam omnibus ſanior, omnibus fortior, qui omnibus ſufficias per Dei gratiam ſolatiari, & à nemine omnium indigeas confortari? Deniq; in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua præmia minuis. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando* *Secunda Patientia.* *Rom. 15.* *Epiſt. 73.*

 uando

uando grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum exiſtunt. Nam qui ſocij laboris proculdubio, & mercedis participes erunt. Sciens ergo te miſſum iuuare, & non iuuari, illius te agnoſce vicarium, qui venit miniſtrare, & non miniſtrari. Hæc S. Bernardus. Certè S. Chryſoſtomus, cũ explicat quæ ſint illæ opitulationes, quas in numerandis gratiis gratis datis adiungit S. Paulus gubernationibus, adfirmat eas eſſe, *imbecillos amplecti.*

Homil 32. in 1. ad Cor.

Tertia charitas.

Patientiæ copulanda charitas, quæ propriè Patrem efficit Præſidem, atque hæc coniũctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum ſubiectorum, qui omnes ſoboles ſunt charitatis. ille primùm, vt qui ſuperiores ſunt dignitate & ordine, ad infimis etiam opem ferendam ſe libentiſſimè demittant. explicat id elegantiſſima ſimilitudine, vt ſolet S. Chryſoſtomus: *Calcaneo ſpina infixa eſt, ſentit totum corpus cruciaturq́, incuruatur dorſum, & venter, fœmora corripiuntur: manus ceu ſatellites miniſtriq́ properantes, retrahunt infixam: inflectitur caput, ſoliciti oculi tuentur. Ita fit, vt pes quantum relinquitur aſcendere non valens, tantò ſuperet, ad ſe caput, quod ſummum eſt, deducens: idq́ non amicitia, ſed debiti & officij iure. Ergo ſic qua maiora ſunt, nihil amplius cæteris habent, quàm quod minoribus magis ſunt obſtricta, & ſolicitudinem debent.*

Homil 31 in 1. ad Cor.

Ex eodem fonte manat & aliud bonũ. nempe lenitas correctionis, quando præſes reprehendit, vt debet, eos, qui peccant, non iudiciali, aut accuſatorio more, ſed paterno, aut ſi mauis etiam materno. non ad timorem, ſed ad vtilitatem. Certè S. Bernardus ad illa verba: *Memores vberum tuorũ,* valde probat affectum parentis in imperante: *Diſcite,* ait, *ſubditorum matres vos eſſe debere, non dominos, ſtudete magis amari, quàm metui. Etſi interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Manſueſcite. ponite feritatem, ſuſpendite verbera, producite vbera, pectora lacte pingueſcant, non typho turgeant. Quid iugum veſtrum ſuper eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis. cur morſus à ſerpente paruulus, fugit conſcientiam ſacerdotis, ad quem eum magis oportuerat, tanquam ad ſinum*

Cantic. 1. Ser. 23. in Cãt.

ſinum recurrere matris? Si ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans vnuſquiſq; ſe ipſum, ne & ipſe tentetur.

Eſt autem probi filij Patrem obiurgantem, ne dum benignè accuſantem libenter audire, & grauiſſima pœna cenſenda eſt, cùm erras, non caſtigari: *Miſereamur impio*, ait Dominus, *& non diſcet facere iuſtitiam. Super omnem iram*, ſcribit S. Bernardus, *miſeratio iſta.* quo loco docet, ſi ſe qui reprehenditur, non corrigit, aut etiam fit deterior, iubere prudentem charitatem, vt præſes taceat, immo & doleat, quod nolens occaſionem grauioris ſceleris obtulerit peccanti: *Mallem*, ait idem, *pro huiuſmodi aliquando tacuiſſe atq; diſſimulaſſe, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendiſſe perniciem. Dicas forſan, niſi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mũdus ſum à ſanguine hominis, cui annunciaui, & locutus ſum, vt auerteretur à via ſua mala, & viueret. Sed & ſi innumera talia addas, me tamen iſta minimè conſolabuntur mortem filij intuentem. Quaſi verò meam illa reprehenſione liberationem quæſiuerim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam, ſi omnem quam potuit curam, & diligentiam ægrotanti filio adhibuiſſe, ſe ſciat, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquam à fletibus temperauit? Et illa quidem pro morte temporali, quanto magis me pro morte æterna mei filij manet vtiq; ploratus, & vlulatus multus, etiamſi nihil mihi conſcius ſum, quo minus annunciauerim illi?* *Eſaia 26.* *Ser. 42. in Cãt.*

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, eiuſdem S. Bernardi doctrina de coniũgenda charitate cum diſcretione in rebus omnibus, præſertim autẽ dum aliquid nominatim mãdamus. ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad quem ſui contemptum ſe ſe abiicit Euangelicus præſes, aliis vt proſit. ac non niſi Spiritu ſancto magiſtro edoceri eum artem regendi animas: *Pauci ſunt, qui vtiliter, pauciores, qui & humiliter præſint, facilè tamen vtrumq; adimplet, qui matrem virtutum diſcretionem perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis vſq; ad contemptum propriæ gloriæ, vſq; ad ſui ipſius obliuionem, & non ad quærenda, quæ* *Quarta diſcretio.* *Ser. 23. in Cãt.*

da, quæ ſua ſunt, inebriatur. quod ſolo, ac miro Spiritus ſancti magiſterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus ſiquidem diſcretionis abſque charitatis feruore iacet, & feruor vehemens abſq; temperamento diſcretionis præcipitat. Ideoq; laudabilis cui neutrum deeſt, quatenus & feruor diſcretionem erigat, & diſcretio feruorem regat.

His virtutum pręſidiis armatus pręſes animoſè pręceptioni incumbat. & quanquam ſuauitati ſtudendum eſt, intelligat tamen ſimul perfringẽdam fortiter difficultatẽ, ſi incidat. hoc
Eccleſ.7. eſt enim quod ait Salomon: *Irrumpere iniquitatem*. Idque multò magis faciendum eſt, cum ſibimetipſi arbitra prudẽtia præ-
Eccleſ.14. cipit: *Qui enim ſibi nequam, cui bonus?* Et qui ſibi vel negligit, vel nequit imperare, qua ratione alios ſibi, vel legibus obtemperantes reddet?

Porrò ad imperãdum ſibi maximè iuuat ſeipſum iis ſtimulis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, ſpe, Chriſti imitatione, Dei amore, & voluntate, qua vult nos non ſemper in deſideriis, ac veluti prægnantes aut tepidos, ſed actuoſos, feruentes, perfectos, ſibique quoad fieri poteſt, omnino ſimillimos.

Finis Libri Tertii.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVAE VIRTVTES MORALES DECLARANTVR, PRINCIPIO AB ORATIONE FACTO: ABSOLVITVRQVE SECVNDA PARS ſtatus proficientium.

PONVNTVR VIRTVTES, DE QVIBVS DEINCEPS AGENDVM EST.

DE Iuſtitiæ, fortitudinis, & temperãtiæ partibus ſubiectiſue virtutibus iam diſſerendum nobis eſt, eo ordine, quem in ſua Theologia ſequitur S. Thomas; non quidem ſcholaſticas ſubtilitates inquirendo; ſed deſcribendo potius, vt hactenus fecimus eas virtutum actiones, & gradus, quæ ad vſum proximè iuuant: proindeq; non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more ſuo Theologus inueſtigat, explicandæ à nobis ſunt, ſed illæ duntaxat, quas proficientem nouiſſe oportet, vt in earum exercitatione accuratè verſetur: quaſq; ſcriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & SS. Apoſtoli in ſuis epiſtolis memorant, & inculcant Chriſtianorum auribus. Sunt autem hæ: Oratio, pietas, obſeruantia, obedientia, gratitudo, veritas & ſinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, *quæ iuſtitiæ ſunt ſoboles.* fortitudo *deinde ſeqtur,* magnanimitas, patientia, perſeuerantia. *Poſtremum locum ſubit* temperantia, *& ſpecies eius* continentia *nimirum,* abſtinentia, ſobrietas, caſtitas, virginitas, manſuetudo, modeſtia, humilitas.

De præparatione ad orationem.

CAPVT I.

DE oratione dicturus incipio à præparatione, ſiquidem ſcriptum eſt: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Præparatio hæc duplex eſt, remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima ſit carere peccatis, nam: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo,* ait Dauid, *non exaudiet Dominus.* Quan- *Eccleſ. 18.* *Præparatio remota.* I. *Pſalm. 65.*

quam qui peccatis mortalibus irretitus eſt, non arcetur ab o-
2.2.q.83.art.16. randi ſtudio, modo vt ait S. Thomas: *Oret peccator adhibitis quatuor conditionibus, vt ſcilicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeueranter.*

2. Remota præparatio etiam eſt compreſſio propriarum paſſionum, & mortificatio vitiorum: *Si volumus*, inquit Caſſianus, *orationes noſtras non ſolùm cœlos, ſed etiam quæ ſuper cœlos ſunt, penetrare, curemus mentẽ ab omnibus terrenis vitiis expurgatam, cunctiſq; mundatam fœcibus paſſionum ad ſubtilitatem perducere naturalem, vt ita ad Deum oratio nullo vitiorum pondere prægrauata, conſcendat.*

Coll.9.cap.3.

3. Tertia præparatio eſt mentem euagationibus vacuam ad orationem adferre: *Mens*, ait S. Gregorius, *nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, niſi ſtudioſè prius à terrenorum deſideriorum tumultu ſopiatur.* *Quicquid*, ait Caſſianus, *ante orationis horam anima noſtra conceperit, neceſſe eſt, vt orantibus nobis per ingeſtionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.*

Lib.5.moral. cap.22. Coll.9.cap.3.

Ex his præparationibus quaſi conflatur illa ſolitudo cordis tantoperè neceſſaria ad orationem accedenti, & multò magis quàm corporis ſolitudo. Sic enim habet S. Gregorius: *Quid enim prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos cūrarum ſecularium tumultus in corde patiatur, non eſt in Vrbe. Itaq; bene conuerſantibus primùm ſolitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinſecus ſtrepitum terrenorum deſideriorum premant, vt ebullientes ab infimis curas cordis per ſuperni gratiam reſtringant amoris, omneſq; motus importunè ſe offerentium leuium cogitationum, quaſi quaſdam circumuolantes muſcas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam ſibi cum domino intra ſe ſecretum quærant, vbi cum illo exteriori ceſſante ſtrepitu per interna deſideria ſilenter loquantur.* Ex quibus intelligimus eos huiuſmodi mentis diſtractionibus obnoxios eſſe, qui leues moribus ſunt, & nugis puerilibus

Lib.30.moral. cap.12.

rilibus dediti. ait enim muſcas cogitationum inanium manu grauitatis abigi. Vnà cum his adnumerandi ſunt illi, quorum corda, vt ait Dominus, *grauantur curis ſecularibus*, & quos Apo- *Luca 21.* ſtolus reprehendit, cùm dicit: *Nemo militans Deo implicat ſe ne-* *2. Tim. 2.* *gotiis ſecularibus.* Horum enim mentes vt plurimùm in varias partes diſtrahuntur, vix vt ab euagationibus retineri poſſint. & propterea etiam inquietæ ſunt, & perturbationibus plenæ.

Sequitur proxima præparatio, quæ bipartita eſt. prior eſt *Præparatio proxima.* lectio ſacra, eius præſertim rei, quam inter orandum nobis cogitandam, & ponderandam proponimus. 1. *Cùm oramus*, ait S. Bernardus, *cum Deo loquimur, cùm legimus Deus nobiſcum loquitur*, *Serm. 50. ad ſorores.* valde nobis eſt neceſſaria lectio diuina, nam per lectionem diſcimus quid facere, quid cauere, quò tēdere debeamus. lectio nos ad orationem inſtruit & operationem. lectio nos informat ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Intereſt autē maximè ante orationis tempus rem quam meditari vis, præuidiſſe, legiſſeue diligenter. *Præpara foris opus tuum*, ait Salomon, *&* *Prouerb. 24.* *diligenter exerce agrum tuum, & poſtea ædifices domum tuam.* fieri enim nō poteſt, vt qui colit agrum, ſimul fabricetur aratrum, & vomerem cudat. ſimiliter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quærit, quam diſcutiat. Ante orationem igitur memoria, animoque concipienda, & præmeditanda eſt.

Poſterior proxima preparatio eſt vt ſe ſiſtat homo ante 2. Deum, quem deprecaturus eſt, & in cuius conſpectu meditaturus. quæ res maximum momentum habet ad vniuerſam orandi rationem inchoandam ritè, & attentè ac religioſè ad finem vſque proſequendam.

De Modo, quo initio orationis qui orat ſe ſiſtere debet conſpectui Maieſtatis Dei.

CAPVT II.

INITIO igitur orationis excitet ſe proficiēs aliquò Dauidicorum Pſalmorum verſu, affectuúe, quo vel lumen ad ſe parandū, à Deo petat: Quales illi ſunt: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipſa me deduxerunt,*

runt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula
Pſal. 42. *tua, & introïbo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meã. Confitebor tibi in Cythara Deus Deus meus:* vel commoueat deſiderium aſtandi Deo, eiuſque dulciſſima luce fruendi in tabernaculis illis ęternis, ac cœleſtibus, quibus ſeipſum Angelis, ac ſanctis animabus videndum exhibet, Quales illi ſunt: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.* Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos: Altaria tua Domine virtutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum, in loco, quem poſuit.* ſimiles
Pſalm. 41. his illi ſunt: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam, quoniã tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſq; ad domum Dei. In voce exultationis, & confeſſionis ſonus epulantis.*

Huius autem deſiderij orandi quanta ſit vtilitas docet S.
Lib. 2. de ſerm. Domini, cap. 3. Auguſtinus his verbis: *Ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat, & purgat, capaciusq; efficit ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur. non ambitione precum nos exaudit Deus, qui ſemper paratus eſt dare ſuam lucem nobis non viſibilem, ſed ſpiritualem, & intelligibilem; ſed nos non ſemper parati ſumus accipere, cùm inclinamus in alia, & rerum temporaliũ cupiditate tenebramur.*

Deinde erigenda mens eſt & contemplatio ad cœlum ipſum, quæ Dei ſedes eſt, & tabernaculum, animoque contuendus apparatus ille ornatuſque pulcherrimus, ac ſplendidiſſimus Empyrei cœli, in quo regnat Deus, videturque à Sanctis, & beatis mentibus. cogitandumque me in illud ob Dei ſingularem miſericordiam ope cuſtodis Angeli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipſius beatiſſimę Dei Matris induci, vt me ipſum ſiſtam diuinæ maieſtati, atque præſentiæ. quam ad finem

propo-

propoſitum mihi repręſentabo ad eum modum, qui, vt opinor, familiaris fuit S. Bernardo. ſic enim ſcribit: *Quid aliud cogitare debet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſq; ad domum Dei? Omnino ſiquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cæleſtem, illam, inquam, curiam, in qua Rex Regum ſtellato ſedet ſolio, circumdante innumerabili, & ineffabili beatorum ſpirituum exercitu. Vnde & ipſe, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, millia ait millium miniſtrabant ei, & decies centena, millia aſſiſtebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude ſua procedens, & repens ranuncula vilis? quàm tremebundus, quàm ſupplex, quam deniq; humilis, & ſolicitus, & toto intentus animo maieſtati gloriæ in præſentia Angelorum, in conſilio iuſtorum, & congregatione aſſiſtere poterit miſer homuncio?* Et paulò pòſt: *Porrò quamuis vbiq; ſit Deus, in cælo tamen orandus eſt, ibique orationis tempore cogitandus: vt mens noſtra non oratorij tecto, non äëris ſpatio, non ipſa retardetur nubium denſitate, iuxta eam formã, quã nobis à Chriſto tradita eſt, vbi ait ſic orabitis: Pater noſter qui es in cælis. ſic igitur oret, qui orat tanquam aſſumptus, & præſentatus ei, qui ſedet ſuper excelſum thronum in Angelis, qui minimè ceciderunt, & eleuatum in hominibus, quos ſuſcitauit de puluere inopes, & erexit de ſtercore pauperes; ſic, inquam, ſemetipſum conſideret, & ſic attendat, tanquam præſentatum Domino maieſtatis, vt dicat cum Abraham, loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis, & cinis, & quia tuo præcepto commonitus tua inſtitutione formatus id præſumo Domine fons pietatis.*

Serm. de 4. modis orandi. *Matth. 6.* *Geneſ. 18.*

Duas igitur rationes pręſentiæ Dei pręſcribit S. Bernardus. Prima eſt illa, qua in cœli curiam introductus homo oculos mentis figit in Dei ſupremam maieſtatem ſolio in ſtellato ſedentem, circundatam innumerabili, & inexplicabili Angelorum, & beatarum animarum exercitu. Secunda verò ſublimior eſt, & difficilior, qua in cœlis quidem cogitamus, adimuſque animo Deum, ſed non tam ſedentem in ſtellato, aut etiã illuſtriore ſolio, quàm in ſanctis Angelis hominibuſque, quos ſuoglorioſiſſimo conſpectu beat. Siquidem in Scripturis ſa-

Prima ratio. 2.

Pſal. 79. ris ſacris dicitur ſedere *ſuper Cherubin*, &, *ſuper Angelos*, & ex ſuperioribus hierarchiis vna *thronorũ* nomine appellatur *ratione propria* quidem, vt S. Gregorius ſcribit, & nihilominus omnibus beatis Throni nomen cõmune eſt, quia in omnibus Deus præſidet.

Homil. 34 in Euangel.

Quocunque autem modo Thronus Dei animo fingatur, cauendus in primis eſt phantaſiæ error, qui olim multos monachos tenuit, ac vtinam nõ etiam nunc ſimpliciores aliquos alioquin pios viros detineat: *Qui*, vt ait Caſſianus, *incomprehenſibilem, & ineffabilem veri numinis maieſtatem ſub circumſcriptione alicuius æſtimant imaginis adorãdam, nihil ſe tenere credẽtes, ſi propoſitam non habuerint imaginem quandam, quam in ſupplicatione poſiti iugiter interpellent, eamq; circumferant mente, ac præ oculis teneant ſemper affixam, cùm tamen, vt ait Dominus, Deus ſpiritus ſit, & adoratores, qui in ſpiritu adorent, quærat. Soli autem illi*, ait Caſſianus, *puriſſimis oculis diuinitatem ſpeculantur, qui de humilibus, ac terrenis operibus, ac cogitationibus aſcendentes cum Ieſu ſecedunt in excelſo ſolitudinis monte, quo liber ab omnium terrenarum cogitationum, ac perturbationum tumultu, & à cunctorum vitiorum permixtione ſecretus, fide puriſſima ac virtutum eminentia ſublimatus, gloriam vultus eius, ac charitatis reuelat imaginem, his qui mundis eam merentur animæ obtutibus intueri. Quare*, inquit, *puro & intimo cordis affectu ab omni inquietudine, & confuſione turbarum ſimiliter ſecedamus, nam ſecundum menſuram puritatis ſuæ vnaquæq; mens in oratione vel erigitur, vel formatur.* Ex duabus illis rationibus poſterior eſt longè remotior à periculo antedicto, quod cognatum eſt hæreſi Antropomorphitarum.

Collat. 10. cap. 4.

Ioan 5.

Cap. 5.

Quinque autem ſunt affectus, quos in nobis ante Dei maieſtatis conſpectum conſtitutis excitari S. Bernardus deſiderat. Primus eſt reuerentia & adoratio Dei, tanquam primi rerum omnium Principis, mundi creatoris, hominumque maximi parentis, qui eſt ille qui eſt, ſummum bonum, ſumma perfectio, fons vberrimus omnis bonitatis, & perfectionis. Secundus eſt timor omnipotentis virtutis eius ſeueriſſimæ in vindicandis hominum ſceleribus, quæ in nobis tam multa, & magna.

Primus affectus.

2.

gna extiterunt. Tertius eſt humilitas ad ſupremam illam maieſtatem Dei, auctoritatem, excellentiam infinitò præſtantem paruitati noſtræ, adeoque ipſi nihilo, quod nos ipſi ſumus cum Deo cõparati. Quartus eſt confidentia, & ſpes de Deo, eiuſq; ſumma benignitate, qui tantus cùm ſit, tamque potens, dominus dignatur nos homunciones viliſſimos diuino ſuo conſpectu. Quintus eſt amor erga tam bonum Deum, qui pater noſter & eſſe, & nominari vult, noſque vt eum fidenter conueniamus, vt filij præcipit, & inſtituit. Addatur ſextus ex D. Baſilio, eſtque gratiarum actio: *Te ipſum, ait, relinquito, à terra procul excedito, cælum ſuperato; ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit, cumq; in eo ſatis fueris commoratus, dic: gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam; qui peccantem me quotidie patiẽtia tua ſuſtines, & ad reſipiſcendum omnibus modis poteſtatem facis.*

3. 4. 5. 6. *Conſt. monaſt. cap. 10.*

Sed quoniam ſupra mentionem fecimus cuſtodis Angeli tanquam idonei ad introducendum nos orationis initio in cœlum, & ante Dei maieſtatem conſtituendum; libet hîc adſcribere, quæ ſcripta reliquit S. Bernardus, ad hanc ipſam rem aliquo modo pertinentia, & quibus iuuetur proficiens ad agẽdum cum Angelo eiuſque præſenti ope in tanta re fruendum: ſic enim habet: *Sed & Angelus eius qui vnus eſt de ſodalibus ſponſi in hoc ipſum deputatus miniſter profectò & arbiter ſecreta, mutuaq; ſalutationis, is inquam Angelus, quomodo tripudiat, quomodo collatatur & condelectatur; & conuerſus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi Domine maieſtatis, quia deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eam, ſcilicet ſponſam. ipſe eſt, qui in omni loco ſedulus quidam pediſequus animæ non ceſſat ſolicitare eam; & aſſiduis ſuggeſtionibus monere dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. & rurſum: Expecta Dominum, & cuſtodi viam eius. Item: Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ad Dominum autem; Sicut ceruus, inquit, deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat ad te Deus: deſiderauit te in nocte, ſed & ſpiritus tuus in præcordiis eius; de mane vigilauit ad te: & iterum tota die expandit ad te manus ſuas; dimitte illam, quia clamat*

Serm. 31. in Cantic. *Pſal. 36.* *Abac. 2.* *Pſalm. 41.* *Pſal. 87.* *Matth. 15.*

clamat poſt te. Conuertere aliquantulum, & deprecabilis eſto ſuper eam. Reſpice de cœlo, & vide, & viſita deſolatam. fidelis paranymphus, qui mutui amoris conſcius, ſed non inuidus non ſuam quærit, ſed Domini gratiam: diſcurrit medius inter dilectum, & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat iſtam, placat illum. Interdum quoque (licet rarò) repræſentat eos pariter ſibi; ſiue hanc rapiens, ſiue illum adducens. Siquidem domeſticus eſt, & notus in Palatio, nec veretur repulſam, & quotidie videt faciem patris.

Pſal. 89.

Obiectio.

Quod ſi quis obiiciat, non poſſe nos quandiu ſumus in corpore, non corporea cogitare, & phantaſiam noſtram ſenſibus ita colligatam eſſe, vt non niſi morte diſſoluenda ſit, eademq; tum demum liberãdos nos à phantaſtica ac corporea cognoſcendi ratione, quam vitandam ſuprà diximus.

Reſponſio.

Reſpondendum huic eſt, è contra iudicãdi vim ineſſe nobis in corpore adhuc conſtitutis, qua ſpirituales res, vti ſunt, intelligimus, hoc eſt, ſpirituales, non vt corporeas, ſed vt ſpirituales iudicamus. immò eiuſdem ope corrigimus etiam phantaſiã ipſam, ſenſuſq; omnes, quandocunque eaſdẽ res vti corporeas nobis obiiciũt. quomodo oculorũ ſenſum caſtigamus, cùm proponit ſolem vt orbiculum aliquem à nobis cogitandum, conficimuſque ex aliis rebus, non ea exiguitate, qua videtur, ſed infinitis partibus longè maiorem eſſe. ſic igitur cum phantaſia Deum aut Angelum, qui ſpiritus ſunt, vti corpora repręſentat animo, corrigatur virtute animę ſuperiore, quę iudicatiua dicitur à philoſophis, concipiaturq; tam Deus, quàm Angelus non vti corporei, quales ſeſe obiiciunt phantaſiæ, ſed vti verè ſunt, ab omni corporis, & materiæ concretione remoti.

Prior ratio. Tract. III. in Ioan.

Id verò conſequi poſſumus altera ex duabus rationibus. prior eſt poſita in reiectione phantaſmatum corporeorum, quæ occurrunt inter meditandum res ſpirituales. hanc ſuadet S. Auguſtinus his verbis: *Sed quis idoneus loca iſta, vel quæ ſunt in locis iſtis ſine ſpatioſis capacitatibus, & ſine corporeis molibus cogitare? non parum tamen proficitur, ſi ſaltem quicquid tale oculo cordis occurrit, negatur, reſpuitur, improbatur; & lux quædam in qua iſta negan-*

neganda, improbanda cernuntur, ſicut potuerit, cogitatur, & quàm ſit certa cognoſcitur, & amatur, vt inde ſurgatur, atq; ad interiora tendatur. Quæ cum penetrare mens inualida, & minus quã illa ſunt pura, nequiuerit, nõ ſine amoris gemitu, & deſiderij lachrymis inde pellatur, & patienter ferat, quãdiu fide mundatur, atq; vt illic habitare valeat, ſanctis moribus præparetur. Ad hanc S. Auguſtini rationem magnũ momentũ habet noſtra induſtria, & intellectꝰ exercitatio.

Poſterior ratio adiuuat priorem, & poſita eſt potius in voluntatis affectu, ac compunctione quadam vehementi, quam vulgato nomine deuotionem appellamus. qua præſentis vitę, ac tantarum miſeriarum tædio confectus animus amore Dei, cœleſtiumque locorum inflammatus aſpirat ad Patriam. hac enim mentem hominis ſubleuatam res ſpirituales, quantum mortali homini fas eſt, vti ſunt percipere abſq; corporearum imaginum impedimento ſcribit S. Gregorius: *Perfectã ſcilicet animam iſta compunctio afficere familiarius ſolet, qua omnes imaginationes corporeas inſolenter ſibi obuiantes diſcutit, & cordis oculum figere in ipſo radio incircũſcriptæ lucis intẽdit. Has quippe corporaliũ figurarũ ſpecies ad ſe intus ex infirmitate corporis traxit. ſed perfectè cõpuncta hic ſummoperè inuigilat, ne cùm veritatẽ quærit, eam imaginatio circũſcriptæ viſionis illudat: cunctaſq; ſibi obuiãtes imagines reſpuit. Quia enim per illas infra ſe lapſa eſt, ſine illis ſuper ſe ire conatur; & poſtq̃ per multa indecẽter ſparſa eſt in vnũ ſe colligere nititur, vt ſi magna vi amoris p̃ualet, eſſe vnũ atq; incorporeũ contempletur.*

Poſterior ratio.

Lib. 33. moral. cap. 13.

De peculiari quadam ratione præſentiæ Dei orationis tempore, ex S. Auguſtini ſententia.

CAPVT III.

NON eſt hoc loco prætermittendum, quod ad præſentiam Dei animo concipiendam momentum aliquod, & peculiarem rationem habere poteſt ex doctrina S. Auguſtini depromptum in illa verba: *Pater noſter, qui es in cælis. In ſanctis,* inquit, *& iuſtis. non enim ſpatio locorum continetur Deus, ſunt enim cæli excelſa mundi corpora,*

Lib. 2. de ſerm. Domini in mõte, cap. 5.

ſed tamen corpora, quæ non poſſunt eſſe niſi in loco. ſed ſi in cælis tanquam in ſuperioribus mundi partibus locus Dei eſſe creditur, melioris
Pſal. 33. *meriti ſunt aues, quarum vita eſt Deo vicinior. non autem ſcriptū eſt, propè eſt dominus excelſis hominibus, aut eis, qui in montibus habitāt, ſed ſcriptū eſt, propè eſt Dominus obtritis corde. quod magis pertinet ad humilitatem: ſed quemadmodum terra appellatus eſt peccator, cùm*
Geneſ. 3. *ei dictum eſt, terra es, & in terrā ibis. ſic cælum iuſtus è contrario dici poteſt, iuſtis enim dicitur, templū Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Qua*
1. Corinth. 3. *propter ſi in templo ſuo habitat Deus, & ſancti templū eius ſunt, rectè dicitur. qui es in cælis, qui es in ſanctis. & accōmodatiſſima iſta ſimilitudo eſt, vt ſpiritaliter tantū intereſſe videatur inter iuſtos & peccatores, quantū corporaliter inter cælū & terram. cuius rei ſignificandæ gratia, cùm ad orationes ſtamus, ad Orientē conuertimur, vnde cælū ſurgit, non tanq̄ ibi ſit Deus, & quaſi cæteras mundi partes deſeruerit, qui vbiq; præſens eſt, non locorū ſpatiis, ſed maieſtate potentiæ, ſed vt admoneatur animus ad naturā excellentiorē ſe conuertere, id eſt, ad Dominū, cū ipſum corpus eius, quod eſt terrenū, ad corpus excellētius, id eſt, ad corpus cæleſte cōuertitur. Cōuenit etiā gradibus religionis, et plurimū expedit, vt omniū ſenſibus, & paruulorum & magnorum bene ſentiatur de Deo, & ideo, qui viſibilibus adhuc pulchritudinib9 dediti ſunt, nec poſſunt aliquid incorporeum cogitare, quoniā neceſſe eſt, vt cælum pferant terræ, tolerabilior eſt opinio eorum, ſi Deum, quem adhuc corporaliter cogitant, in cælo potius credant eſſe, quàm in terra, vt cùm aliquādo cognouerint dignitatē animæ cæleſte etiā corpus excedere, magis eum quærant in anima, quàm in corpore etiā cæleſti. & cum cognouerint quantum diſtant inter peccatorum animas, & iuſtorum, ſicut non audebant cum adhuc carnaliter ſaperent, eum in terra collocare, ſed in cælo, ſic poſtea meliori fide vel intelligentia magis eum*
Matth. 6. *in animis iuſtorum quàm in peccatorum requirant; rectè ergo intelligitur, quod dictum eſt: Pater noſter, qui es in cælis, in cordib9 iuſtorum eſſe dictum, tanq̄ in templo ſancto ſuo. ſimul etiā, vt qui orat in ſe quoq; ipſo velit habitare, quē inuocat, & cum hoc affectu teneat iuſtitiā, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.*

Videat igitur proficiens num illi aliquando futurum facilius ſit, in ſe ipſo præſentiam Dei ſibi ante oculos mentis conſtitue-

ſtituere, quàm in alio remotiori loco, quale eſt cœlum, eumq; *Lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 10.*
ſanctis deſideriis compellare, nam vt ſcribit S. Auguſtinus, *ad eum qui vbiq; præſens eſt, non locis mouemur, ſed ſtudio & bonis moribus.* Certè quando vitæ Chriſti Domini myſteria tanquã hominis in terris poſiti, meditanda ſunt, cõmodius multò videtur non alibi, quàm in terris Dei maieſtatem præſentem contemplari, & alloqui, & multò etiam magis, ſi eam in nobis ipſis (ſi quidem probabiliter nobis perſuaſum eſt, ab eo nos amari) intueamur, & veneremur. ſic enim minimum à nobis diſcedimus, & aberramus. Quod ſi cui id minus probetur, nec tantum audeat, ſunt apud nos alij viri iuſti non pauci, in quibus ſine dubio Deus inhabitat. & eſt in Eccleſiis in Euchariſtiæ ſacroſancto myſterio ipſe Sanctus Sanctorum, Saluator mundi, Chriſtus Dominus, *in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* *Coloſ. 2.* Cæterùm Deus vbique eſt, & præcepit olim Abrahæ, *vt coram ipſo ambulares.* *Geneſ. 17.* Igitur qui orat, cogitet ſaltem adeſſe ſibi præſentem Deum, eumque maxima reuerentia, & humilitate proſequatur, & colat, diuinoſq; oculos, omnia, ſe inprimis, ſuiq; cordis arcana intuẽtes, ſemper obſeruet, dũ orat.

De ordine in meditatione ſeruando.

CAPVT IV.

EX his, quæ de præparatione dicta ſunt, nemo nõ intelligit, nos hîc nõ de quacunq; oratione diſſerere, ſed de ea, quã optabat, & ſuadebat Apoſtolus, cùm ſcripſit: *Pſallã ſpiritu, pſallã & mente.* *1 Corinth. 14.* quã idcirco nominãt nunc orationẽ mentalẽ. Huius duæ ſunt partes, meditatio, & oratio ꝓpriè dicta. *Serm. 1. in die S. Andreæ.* De quibus S. Bernard. ſic habet: *Meditatio docet, quid deſit, oratione quid deſit, obtinet; illa viam oſtẽdit, iſta deducit. Meditatione deniq; agnoſcimus imminẽtia nobis pericula, oratione euadimꝰ.* De vtraq; ſic S. Auguſt. *Lib. 2. de ſerm. Domini, cap. 3.* *Nõ verbis agere debemus apud Deũ, vt impetremꝰ, ꝙ volumus, ſed rebus, quas animo gerimus, & intẽtione cogitationis, cum dilectione pura, & ſimplici affectu. ſed res ipſas verbis nos docuit Dominꝰ noſter, quibꝰ memoria mãdatis,*

eas ad tempus orandi, recordaremur. Ex quorum Patrum ſententiis perſpicuum eſt, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & quidem circa res, quas animo gerimus, & docuit dominus noſter.

Homil. 19. in 6. Matth. Intereſt autem ordinis, quem ad huiuſmodi orationis genus perutilem eſſe, & res ipſa docet, & ſcribit S. Chryſoſtomus, qui ſic ait: *Et tu igitur regalem ingreſſus aulam, non eam, quæ in terra eſt, ſed illam, quæ multò eſt terribilior, videlicet in cælo, plurimum reuerētiæ atq; ordinationis oſtende. vnus enim es ex Angelorum Choro atq; Archangelorum ſocius effectus, cum Cherubin quoq; atq; Seraphin canis. omnes namq; iſti cælorum populi maximum ordinem percuncta conſeruāt, cum timore, ac tremore multo regi omnium Deo cæleſte illud carmen, & ſacros ſemper hymnos canendo. iſtos igitur tempore orationis admiſce, & myſteriorum eorum imitator efficere.*

Ordo prior. Ordo duplex eſt. vnus rerum, quæ meditationi ſubiiciuntur: alter earum actionũ quas meditando exercemus. priorem Deo placere manifeſtum eſt ex ordine petitionum orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas, quæ ſpectant diuinam gloriam, poſtremum eas, quę noſtram vtilitatem. & pleriq; omnes, qui de meditandi ratione ſcribunt, meditationis materiam ad certa capita, & quaſi puncta reduci debere ſentiũt, quæ primùm memoria comprehendantur, deinde attentè cōſiderata ad animæ vtilitatem referantur. Et quidem in hiſtoriarum ſacrarum contemplationē non alia ſeries quærenda eſt, quàm ea, quam adfert ipſamet hiſtoria, quæ conſideranda ſuſcipitur, modò ea, in ſuas partes aptè diſtribuatur. Quod fecit B. P. Ignatius & alij. In aliis verò materiis, quæ vel doctrinam continent, quales ſunt Domini, & Apoſtolorum conciones, vel ſermócinationes cum Deo, quales Pſalmi ſunt, cum eas meditamur, non magnoperè laborandum nobis eſt in illis ordinandis, aut diſtribuendis in puncta: ſingulæ enim periodi, verſiculiue punctorum loco nobis eſſe poſſunt.

Poſterior. Poſterioris ordinis ratio à meditante pendet. is enim inter meditandum ordine procedere debet, & certa ratione, & via actio-

actiones quæ meditationi inſeruiunt, partiri: Ante omnia autem curãdum eſt, cùm hiſtorias meditamur, vt loci imaginem, vbi geſta res eſt, accuratè ac prudenter animo cõcipiamus, imprimamuſque eam menti phantaſiæ opera, cuius eſt huiuſmodi ſimulacrum repræſentare; itaque nos ad illas rès geſtas contemplandas comparare, ac ſi eas coram denuò geri oculis cerneremus, illiſque dum geruntur præſentes eſſemus. ſic præcepit S. Bonauentura: *Tu*, inquit, *ſi ex his, quæ per Dominum Ieſum dicta, & facta narrantur, fructum ſumere cupis, ita te præſentem exhibeas, ac ſi tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter, & moroſè, omnibus aliis curis, & ſolicitudinibus tunc omiſſis.* Et alio loco: *Rem per Dominũ Ieſum geſtam, vel dictam ante oculos mẽtis ponas, & quod cum eo conuerſeris, & familiaris fias. nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficacior, & quaſi totus fructus meditationis conſiſtere. & vbiq; & ſemper intueare eum deuotè in aliquo ſuo actu, vt quando ſtat cum diſcipulis ſuis, quando cum peccatoribus, quando etiam loquitur eis, quando prædicat turbæ, quando vadit, & quando ſedet, quãdo dormit, & quãdo vigilat, quando comedit, quando aliis miniſtrat, quãdo ſanat ægrotos, & quando alia facit miracula. In his autem, & ſimilibus conſidera omnes geſtus ſuos, maximè contemplans faciem eius, ſi potes imaginari, quod ſupra omnia prædicta mihi videtur difficilius. Illud etiam attentè obſerua, ſi fortè ipſe te cum benignitate reſpiciat.* Ante S. Bonauẽturam idipſum ſcripſerat Beda initio meditationum ſuarum de Domini paſſione. Apoſtolus etiam monet: *Vt aſpiciamus in auctorem fidei, & conſumatorem Ieſum.* Et eo loco S. Chryſoſtomus: *Aſpicientes*, inquit, *hoc eſt, vt diſcamus currere, ſicut enim filij parentes, diſcipuli in certaminibus magiſtros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per viſum regulas quaſdam ſumentes, ſic etiam hic ſi volumus currere, & diſcere, vt bene curramus, ad Chriſtum attendamus.*

Prolog. medit. vitæ Chriſti.

Cap. 12.

Hebr. 12.

Homil. 28.

Ob hanc cauſam imaginaria applicatio ſenſuum ad ea, quę iam meditatione ſæpius recogitata ſunt maximè commendatur ab iis, qui de ratione meditandi præcepta tradunt, cum nimirum poſtquam iterùm tertioque repetiuimus eandem meditatio-

ditationem, ita perſonæ, reſque geſtæ meditationis illius animo occurrunt ſpontè, ac ſi viderentur, audirentur, aliiſq; corporis ſenſibus perciperentur. quæ res maximam vtilitatem habet ad meditandi habitum comparandum, maximoſq; ex meditatione fructus capiendos. Hoc inſtitutum inprimis placuit
Cap. 101. B. P. Ignatio, nec ab eo diſſentit S. Bonauentura, cum rationem præſcribit meditandi Chriſti Domini vitam.

Dubium. Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohæreat hæc loci terreſtris imaginaria compoſitio cum iis, quæ ante dicta ſunt de Dei præſentia in cœlis contuenda; neceſſe enim eſſe videtur, vt poſtquam cœlum ad modum præſcriptum penetrauimus, fingamus animo nos de cœlis iterum ad terram delabi, immo & à Dei conſpectu diſtrahi, vt hiſtoriæ, quam meditamur, locum viſamus, eiq; meditationis tempore præſentes ſimus.

Reſpondetur. Hanc dubitationem tollendi non vna eſt ratio, ſed multi-
1. plex. prima eſt fingere animo ſpectaculum, quod nos ipſi conformatione illa terreſtris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cœlis. certum quippe eſt id eum factitare cũ ſanctis. quibus myſteria vitæ, & mortis Chriſti inter ipſa cœleſtia arcana demonſtrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis, ad admirationem tamen excitandam, & ad recolẽdam memoriam tanti beneficij, quo cœlum ipſum
Apoc. 5. adepti ſunt. niſi enim ita eſſet, non ſcripſiſſet S. Ioannes: *Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tanquam occiſum.* Et paulò pòſt: *Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius. quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo.* Et ſanè Seraphin ille, qui S. Franciſco paſſionis dominicæ ſtigmata impreſſit, & fixit, crucifixi effigiem inter alas continens de cœlo deſcendere viſus eſt. & vulnerum cicatrices Chriſtus Dominus in cœlo retinuit, ſine dubio ad repreſentandam beatis mentibus paſſionem ſuam in omnem æternitatem.

2. Secũda ratio eſt orationis tempore concipere animo cœ-
Act. 7. lum apertum, ad eum modum, quo ſemel patuit S. Stephano, qui

qui dixit: *Ecce video cælos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.* Et iterum S. Petro, de quo in mentis exceſſu poſito ſcriptũ eſt: *Vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum ſubmitti de cœlo.* Hac ſi quidem ratione facile aſcendit animus ante Dei conſpectum Angelo duce, & facile eodem comite deſcendit in terras ad Caluariæ locum, aut ad alium aliquem, in quo res geſta ſit, quam meditamur: interimque ſemper patet ante mentis oculos cœlum inſpectante nos Deo, coram quo meditatio curſum ſuum tenet ad finem vſque. *Actor. 10.*

Tertia ratio eſt id, quod ſemel datum diuinitus eſt, & quidem in oratione S. Ioanni, exiſtimare ſe videre *ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de Cœlo à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo, & audire vocem magnam de Throno dicẽtem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.* Sed hic totus phantaſiæ ludus eſt, quę etſi diſiunctiſſima iungat, in huiuſmodi rebus feliciter errat. 3. *Apoc. 21.*

Et hæc dicta ſunt tyronibus. nam proficientes paruo negotio ſeſe conſtituunt ante Dei conſpectum, ad eam rationem, quam ſuprà tradidimus.

Sequitur poſt ſenſuum, & phantaſiæ actiones prædictas exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum intellectus, & voluntatis.

De Intellectus exercitatione orationis tempore præſertim circa diuinas perſonas.

CAPVT V.

MEDITATIO intellectus exercitationem requirit. idcirco enim oratio dicitur à S. Auguſtino: *Inquiſitio ſupernorum.* Et communis multorum ſanctorum Patrum definitio eidem conuenit. illa nempe, quæ eſt apud S. Damaſcenum: *Aſcenſio mentis in Deum.* Et à Richardo de S. Victore deſcribitur meditatio: *Occultæ veritatis ſtudioſa in-* *Serm de tempore, 230.* *Lib. 3. cap 24.*

Tract.1. de Ex-term. mali, cap.15. *ſa inueſtigatio.* Addit autem idem: *Quæ occulta ſunt ſolere prodire in manifeſtationem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina reuelatione. Et vbi reuelationis gratiam præſentem habemus, meditationis officio non egemus. vbi autem diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis ſtudium ex neceſſitate recurrit.*

Docet verò S. Auguſtinus in ſcripturis ſacris, quę ſunt proficienti materia meditãdi, duo conſiderari: *Res & ſigna, ſiue res, & verba.* Rerum nomine accipit idem perſonas, & actiones, ſiue perſonas, & res, quæ geruntur, & vt aut geſtæ iam, aut adhuc gerendæ, conſiderantur. Perſonæ illæ præſertim, quæ in hiſtoriam Euangelicam incidunt, atque vt plurimùm in meditationem veniunt, ſunt Deus, Chriſtus Dominus, beatiſſima Virgo, Angeli, Ioannes Baptiſta, Ioſeph, Apoſtoli, & diſcipuli vtriuſq; ſexus: Iudęi, Turbæ populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniaci, peccatores, principes præterea ſeculi, poſtremò dæmones. *Lib.1. de doctr. chriſt. cap.1.*

Matth.11. Deus in teſtamẽto nouo concipi vult, à nobis, vt eſt *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.* Pater nominatur *Dominus cœli, & terræ, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Filius *verbum, quod erat in principio, & Deus erat verbum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Spiritus ſanctus, *qui à Patre procedit, quem mittit Pater in nomine Filij, virtus ex alto, qui docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis,* ait ipſemet Dei Filius, vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris. *2.Cor.1. Ioan.1. Ioan.15. Ioan.14. Luc.24.*

Cùm igitur Dei nomen ita nominatur in punctis meditãdis, vt immorandum videatur aliquantulum in perſonæ tantæ
1. contemplatione. Primò exerceatur actio fidei, & adorationis
2. ſanctiſſimæ Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde concipiatur Deus ipſe ſub ratione alicuius attributi diuini, vnius ex quatuor nobis notioribus, & ex quorum conſideratione vberiores fructus ſpiritus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum attributum. Primum eſt diuina poteſtas, propter quam Deus appellatur omnipotens, & creator. qua ratione à Chriſto Domino dicitur *Dominus cœli, & terræ.* tunc enim primum cœpit eſſe Dominus, *Matth.11.*

minus,quia tunc primum cœpit habere ſeruos. Attinguntur igitur hîc duo beneficia,creationis,& conſeruationis. obiter etiam hîc recolenda eſt animæ noſtræ creatio, de qua Dominus ait: *Pater meus vſq; modò operatur,& ego operor,* vt ita recogitetur, vt creator,& Dominus meus peculiaris & proprius. *Ioan. 5.*

Alterum attributum eſt diuina ſapientia, omnia enim nuda ſunt, & aperta oculis eius. ob id Dominus in Euangelio ait, Patrem Deum ſcire *quid nobis opus ſit,* nec ſcire ſolùm,ſed videre; *& pater tuus, qui videt in abſcondito.* *Secundum. Hebr. 4. Matth. 6. Ibidem.*

Tertium attributum eſt diuina bonitas, eſt enim Deus infinitè Bonus,& miſericos, deniq;: *Ipſe enim Pater amat vos,quia vos me amaſtis.* *Tertium. Ioh 16.*

Quartum eſt diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè, nam veſtri & capilli capitis omnes numerati ſunt. Propter quæ frequentiſſimè præſertim apud S. Matthæum Chriſtus Deum appellandum docet *Patrem* cum quinque adiunctis. Patrem nimirum *cœleſtem, ſanctum, iuſtum, noſtrum, meum, & tuum. Cœleſtem,* inquam, vt omnino egrediamur ex cognatione noſtra, nec Patrem velimus nominare nobis ſuper terram. *Sanctum,* vt ſancti filij ſimus, quoniam ſanctiſſimus eſt Pater. *Iuſtũ,* vt intelligamus penes ipſum eſſe mercedem laboris & operis noſtri, & coronam, quam donaturus eſt legitimè certantibus. *noſtrum,* vt tanquam eiuſdem parentis filij, nos mutuò diligamus, *meum* denique, & *tuum,* ita enim eſt affectus erga vnum quemque noſtrum, ac ſi non alius illi, quàm is vnicus filius eſſet. *Quartum. Matth. 10. Matth. 5. 6. 15. & 16. Ioan. 17.*

Sub his rationibus ſine dubio obuerſari debet Deus animo meditantis. Inprimis autem ſub illa, qua deſcribitur ab Apoſtolo tanquam omnia videns, penetrans cordis intima, noſtrarumque cogitationum, & affectionum etiam ſecretiſſimarum momenta pōderans: *Viuus eſt enim ſermo Dei* (aut verbum Dei) *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagum quoq; ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis. & non eſt vlla creatura* *Hebr. 4.*

inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda ſunt, & aperta oculis eius, ad quem nobis ſermo, hoc eſt, ad quē noſtra oratio dirigitur.

Chriſtus Dominus. Dominus autem Ieſus Chriſtus Dei filius, & verus homo filius Virginis Mariæ occurrat meditanti, qualis depingitur à

1\. Ser. 45 in Cāt. Cantic. 1. S. Bernardo in illa Canticorum verba: *Ecce tu pulcher es, & decorus. Quàm pulcher es, & decorus Angelis tuis Domine Ieſu in forma Dei, in Die æternitatis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, ſplendor, & figura ſubſtantiæ Patris, & quidem perpetuus & minimè fucatus candor lucis æternæ. Quàm mihi decorus es Domine mi in ipſa tui huius poſitione decoris? etenim vbi te exinaniſti, vbi, naturalibus radiis lumen indeficiens exuiſti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulſit, ibi amplius gratia radiauit. Quàm clara mihi oriris ſtella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Ieſſe egrederis, quā iucundum lumen in tenebris viſitaſti me oriens ex alto: quàm ſpectabilis & ſtupēdus etiam virtutibus ſupernis in conceptu de Spiritu ſancto, in ortu de Virgine, in vita innocētia, in doctrinæ fluentis, in coruſcationibus miraculorum, in reuelationibus ſacramentorum: quàm deniquè rutilans poſt occaſum ſol iuſtitiæ de corde terræ ſurgis, quàm formoſus in ſtola tua demum Rex gloriæ in alta cœlorum te recipis? quomodo non pro omnibus his omnia oſſa mea dicent. Domine quis ſimilis tui? Hæc ergo ſimiliaq́; puto de dilecto intuentem ſponſam aduertiſſe, cùm diceret, Ecce tu pulcher es, & decorus. neq; hæc ſola, ſed inſuper aliquid procul dubio de natura decoris ſuperioris, quod noſtrum omninò præteruolat intuitum, & effugit experimentum. ergo iteratio vtrinſque decorem ſubſtantiæ deſignauit.*

2\. Sed ſi hæc alicui fortaſſis ſubtilia, ſublimiaque videantur, concipiatur Chriſtus Dominus ad alium illum modum, quem

Ser. 15. in Cant. idem S. Bernardus ad hiſtorias vitæ eius contemplandas accōmodatiorem alio loco ſe adhibuiſſe commemorat. quem etiam paulò altius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus ſum de nomine Ieſus: *Ieſus,* inquit, *mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, ſed eſt & medicina. triſtatur aliquis noſtrum? veniat in cor Ieſus, & inde ſaliat in os, & ecce ad exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit ſerenum. Labitur quis in crimen, currit inſuper ad laqueum mortis deſperando? non ne ſi innocet*

nomen

nomen vitæ, confeſtim reſpirabit ad vitam? cui aliquando ſtetit ante faciem ſalutaris nominis duritia (vt aſſolet) cordis, ignauiæ torpor, rancor animi, languor accediæ, cui fons fortè ſiccatus lachrymarum, inuocato Ieſu non continuò erupit vberior, fluxit ſuauior? cui in periculis palpitanti, & trepidanti inuocatum virtutis nomen, non ſtatim fiduciam præſtitit, depulit metum? cui quæſo in dubiis æſtuanti, & fluctuanti non ſubitò ad inuocationem clari nominis, emicuit certitudo? cui in aduerſis diffidenti, iam iamq́ deficienti, ſi nomen adiutorij ſonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi, & languores animæ iſti ſunt. illud medicina. deniq; & probare licet, inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. nihil ita iræ impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem ſedat, ſanat liuoris vulnus, reſtringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, ſitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cùm nomino Ieſum, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, ſobrium, caſtum miſericordem & omni deniq; honeſtate, ac ſanctitate conſpicuum, eundemq́ ipſum Deum omnipotentem, qui ſuo me & exemplo ſanet & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi ſonant cùm inſonuerit Ieſus. Sumo itaq; mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias ſpecies, hoc tanquam vnde acuam eas, & facio confectionem, cui ſimilem medicorum facere poteſt nemo. hoc tibi electuarium habes ô anima mea, reconditum in vaſculo vocabuli huius, quod eſt Ieſus, ſalutiferum certè, & quod nulli vnquam peſti tuæ inueniatur inefficax. Semper tibi in ſinu ſit, ſemper in manu, quo tui omnes in Ieſum, & ſenſus dirigantur, & actus: pone me, inquit, ſignaculum in corde tuo, ſignaculum in brachio tuo. Sed hoc alias. nunc verò habes, vnde brachio medearis, & cordi. habes, inquam, in nomine Ieſu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas, Itemq́ vnde tuos ſenſus, aut ſerues, ne corrumpantur, aut, ſi corrumpantur, ſanes.

Psalm. 49.

Cant. 8.

Quoniam verò Chriſti Domini paſſio, & mors maximè omnium à proficiente meditanda ſunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam ſimile contemplationi S. Auguſtini, quã ſcripſit illis verbis: *Nihil magis imolatio Chriſti nos docet, quam illud, quod ipſe clamat, tanquam ad eos quos in AEgypto videt laborare ſub Pharaone: Venite ad me, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam* Lib. 2. de doctr. Christ. cap. 41. Matth. 11.

vos: Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. ponatque ſibi ob oculos mẽtis Chriſtum in tormentis, quaſi clamantem, & inuitantẽ nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia viſa antè nunquam fuerant: nec exprimi potuere maiora. Quamquam enim Chriſtus Dominus virtutum omnium exempla perfectiſſima ſemper ediderit; in paſſione tamen, & morte ſua actionum omnium maximè heroicarum imaginem expreſſit.

Porro de Chriſti perſona quinque conſiderationes inter meditandum vt plurimum occurrere poſſunt. Prima conſideratio comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: *Verbum caro factum eſt*, quod idem eſt ac filius Dei; Secunda perſona ſanctiſſimæ Trinitatis, homo factus in vnitate perſonæ diuinæ ſinè humana ſubſiſtentia. hæc autem perſona ſic conflata ex duabus naturis concipi poteſt à meditante dupliciter. Primùm coniunctim, & tunc adhuc dupliciter. vna quidẽ ratione, vt *principium*, altera vt *finis*: nam idẽ *Alpha eſt & Omega.* Eſt enim Deus homo, aut verbum caro perſona tantæ dignitatis, vt nulla ſit, quæ poſſit iure cum ea conferri, vt *principium* quidem (& ipſe hoc ſe nomine appellat apud S. Ioãnem, & à Scripturis eodem titulo inſcribitur) quia *omnia per ipſum facta ſunt.* quare dicitur *principium creaturæ Dei, in quo condita ſunt vniuerſa in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant.* vt propterea habeat in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Sic igitur apprehenſus filius Dei factus homo, debet à meditante adorari adoratione latriæ, quæ maximus eſt Dei cultus. Vt *finis* autem concipiendus eſt tanquam ille *propter quem facta ſunt omnia*, vt ait Apoſtolus, & *quem Deus conſtituit hæredem vniuerſorum.* Quo nomine ad eius gloriam noſtra intentio dirigenda eſt, vt quicquid facimus aut volumus, aut intelligimus, aut loquimur, totum ad eius laudem referatur.

Prima conſideratio. *Ioan. 1.* 1. *Apocal. 22.* *Ioan. 8.* *Ioan. 1.* *Apocal. 3.* *Coloſſ. 1.* *Apocal. 19.* *Hebr. 2.* *Cap. 1.*

Deinde

Deinde Deus homo comprehendendus animo eſt, ratione diſquirente, cur Deus factus ſit homo: eſtque reuocanda in memoriam doctrina Apoſtoli hac de re loquentis, & inſinuantis duas huius rei cauſas, quę Deum mouerunt ad carnem induendam. prior eſt charitas in homines: poſterior eſt humilitatis exemplum: nam cùm de vtraq; virtute diſſereret, & diceret: *In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum.* Addit: *Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto IESV, qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſeſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis.* 2. Philip. 2.

Secunda conſideratio erit de nomine, *Chriſtus*, quod eidem perſonæ cõuenit, & idem eſt, quod latinè *Vnctus*. fuit autem vnctus Dominus, vt dicitur in Actis Apoſtolorũ, *Spiritu ſancto & virtute*, hoc eſt, ſcientia, & gratia. quo loco meditans intelligere curabit, Chriſtum repletum his cœleſtibus donis, non ſolùm ſui ſed etiam noſtri cauſa: & gratiam eius eſſe veluti fontem à quo omnes Angelorum, & hominum gratiæ, reliquaque Dei dona deriuantur. *Vidimus eum*, ait ſanctus Ioannes, *Plenum gratia, & veritate, & de plenitudine eius nos omnes accepimus*, ob hanc cauſam dicitur, & eſt *caput hominum, & Angelorum*, vt ſępe tradit Apoſtolus, quia vt à capite accipiunt membra ſenſum, & motum, ſic à Chriſto emanat in nos tanquam à capite in membra ſenſus fidei, & gratiæ, virtutumque motus. ob eandem quoque cauſam ipſemet ſe *Oſtij* nomine vocat apud S. Ioannem. Oſtium enim nobis aut ianua eſt, vt docet ſcriptura, præſertim ſanctus Paulus, ad præclara quæque Dei beneficia accipienda: ad electionem; *elegit nos in ipſo.* ad fidem; *per ipſum fideles eſtis in Deo.* ad remiſſionem peccatorum; *in quo habemus redemptionem, remiſſionem peccatorum.* ad gratiam & iuſtitiam: *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto IESV.* ad bona opera: *Creati in Chriſto IESV in operibus bonis.* ad ſpem; *Chriſtus in vobis ſpes gloriæ.* ad fiduciam: *in* Secunda conſideratio. Actor. 10. Ioan. 1. Epheſ. 1. Coloſſ. 1. & 2. Epheſ. 4. Ioan. 10. Epheſ. 1. 1. Petr. 1. Coloſſ. 1. Rom. 3. Epheſ. 2. Coloſſ. 1.

quo

Ephes. 3. *quo habemus fiduciam, & acceſſum.* ad conſolationem; *Per Chri-*
2. Corinth. 1. *ſtum abundat conſolatio noſtra.* ad cultum Dei; *Honorificetur Deus*
1. Petr. 4. *per* IESVM *Chriſtum.* ad actionem gratiarum: *Gratias agentes*
Coloſſ. 3. *Deo, & Patri per ipſum.* ad meritum; *Offerre ſpirituales hoſtias, ac-*
1. Petr. 2. *ceptabiles Deo per* IESVM *Chriſtum.* ad perſeuerantiã; *Per quem*
Rom. 5. *habemus acceſſum in gratiam iſtam, in qua ſtamus.* ad ſalutem æter-
nam; *Non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionẽ ſalutis per Do-*
1. Theſſal. 5. *minum noſtrum* IESVM *Chriſtum.* ad reſurrectionem carnis: *Eos,*
1. Theſſal. 4. *qui dormierunt per* IESVM, *adducet cum eo.* Denique in agnitione
Epiſt. ad Phil. omnis boni, *quod eſt nobis in Chriſto* IESV.

Hoc loco tres affectus commouere in ſe ipſo poterit,
1. qui meditatur. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Chriſtum Dominum parentem noſtrum, & auctorem nobis tantorum bonorum: Secundum reuerentiæ erga ſeipſum,
2. tanquam erga Chriſti membrũ, quæ eſt cogitatio, & affectus
1. Corinth. 6. Apoſtoli, cùm ait: *Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt*
3. *Chriſti?* Tertium verò amoris erga Dominum tanquam caput noſtrũ, zeli, inquam, ardentis, qualem experimur in membris, quæ ſe ſponte omni periculo obiiciunt pro ſuo capite.

Tertia conſideratio. Tertia conſideratio eſt de nomine, IESVS, hoc eſt, Saluator:
Matth 1. *Ipſe enim,* dixit Angelus, *ſaluum faciet populum ſuum à pecca-*
1. Timoth. 2. *tis eorũ:* qua ratione dictus eſt: *Mediator Dei & hominum Chriſtus* IESVS: Sacerdos item, Pontifex, Epiſcopus, & Paſtor no-
Hebr. 2. ſter. *Pontifex,* inquam, *fidelis,* vt ait Apoſtolus, *qui ſempiternum*
Hebr. 7. *habet ſacerdotium: Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt.* nec id ſolùm, ſed eſt etiam ſacrificium, & hoſtia: ſi quidem: *Dilexit nos*
Epheſ. 5. (ſcribit idem) *& tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.* qua ratione idem Redemptor noſter, &
1. Timoth. 2. Dominus eſt: *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro nobis, & re-*
Apocal. 5. Sup. cap. 26. *demit nos in ſanguine ſuo.* Huc pertinent quæ de nomine IESV ex S. Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione
1. Corinth. 6. inter cæteras vtilitas capitur, cuius nos monet Apoſtolus: *Empti eſtis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.*

Quarta conſideratio. Quarta conſideratio eſt nominis *Sponſi,* quo nomine à S.
Ioan-

Ioanne Baptiſta vocatus eſt,cùm dixit: *Qui habet ſponſam,ſponſus eſt,amicus autem ſponſi qui ſtat, et audit eum, gaudet gaudio propter vocem ſponſi.* Immò Chriſtus ipſe idem ſibi nomen imponit: *Nunquid,* ait,*poſſunt filij ſponſi lugere,quādiu cum illis eſt ſponſus?* ob id Apoſtolus: *Viri diligite vxores veſtras,ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiã.* Pulchritudo ſponſi huius explicatur à S. Bernardo,vt retulimus ſuperius. hic autem affectus meditantis ſit ille, de quo Apoſtolus; *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* à ſponſa enim in primis exigitur fides. cui accedat reuerentia conciliata maximè ex ſplendore illo,& maieſtate, quam in Chriſti Domini faciẽ refulſiſſe poſtea adducimus ex S. Hieronymo. *Ioan. 3.* *Matth. 9.* *Epheſ. 5.* *2. Corinth. 11.* *Cap. 9. ſequenti.*

Quinta conſideratio eſt nominis, *Iudex*, nam *conſtitutus eſt Chriſtus à Deo iudex viuorum, & mortuorum*, quem vt reformidant impij,ſic viri boni expectent auidè. vnde ait Apoſtolus; *Et Saluatorem expectamus.* Et S. Ioannes: *Etiam veni citò Domine* IESV. Comparemus igitur nos ita, vt in eorum numero ſimus, qnibus optatus & gratus futurus ſit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus. *Quinta conſideratio.* *Actor. 10.* *Philip. 3.* *Apocal. vlt.*

Prima & ſecunda contemplatio perſonæ Chriſti ſub nomine *Verbum Caro*, & *Chriſtus* aptiſſima eſt meditationi hiſtoriç totius vitæ eius.Tertia de nomine IESV,& *redemptore* conuenit meditationi ſacræ paſſionis, & mortis eiuſdem. Quarta ſub nomine *ſponſi* accõmodata eſt reſurrectioni, aſcenſioni & gloriæ Domini. Poſtrema quæ eſt de *Iudicis* vocabulo iudicio extremo prçcogitando quadrat.

De reliquis Euangelicis perſonis.

CAPVT VI.

DE beatiſſima verò Dei Matre MARIA quid cogitare debeamus orando: docet inprimis S. Ambroſius: *Sit vobis tanquam in imagine deſcripta virginitas, vitaque beatæ Mariæ, ex qua velut in ſpeculo* *Lib. 2. de Virginibus.*

refulget ſpecies caſtitatis, & forma virtutis. hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, oſtendunt. Et paulò pòſt: *Virgo erat non ſolum corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior. non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens, intenta operi, verecunda ſermone, arbitrum mentis, ſolita non hominem, ſed Deum quærere, nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quando diſſenſit propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? eos ſolos ſolita cœtus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, non præteriret verecundia. nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis.*

Beatiſſima igitur Virgo inter orandum occurrat meditanti, ita corpore conformata, vt ſpecies corporis, ſit ſimulachrũ mentis, & figura probitatis. eius certè ſanctitas ita in facie relucebat, vt Origenes ſcripſerit ſanctum Ioſephum, ſponſum eius voluiſſe eam occultè dimittere: *Quia iuſtè ſe humilians in omnibus caueret, & ſibimet timeret tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere. ad eum modum, quo ſanctus Petrus dixit: Recede à me Domine, quia ego peccator ſum. Et Centurio: Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Et ſancta Eliſabeth: Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me?* Maximè verò ad id facit, quod à quibuſdam ſcriptum eſt, Virginis ſanctiſſimæ aſpectum ea maieſtate, & ſanctitate compoſitum ad omnem pietatem, & deuotionem, vt in animis eam intuentium virtutis amorem, & præſertim caſtitatis & virginitatis ingeneraret.

Homil. 1. in diuerſ.

Lucæ 5. Matth. 8. Lucæ 1.

Vide Dionyſiũ Carthuſ. ſerm. 5 de Annunciatione. Caniſ. lib. 1. de B. Maria, c. 13. In primis Suarez, tom. 2. 3 part. diſp 2. ſect. 2 qui citat S. Thom. Bon. Ambroſ.

Altera etiam ratio concipiendi & adeundi inter orandum Virginem ſanctiſſimam eſt ſub nomine matris Dei primùm, eſt enim vera Dei mater, deinde ſub nomine matris meæ aut noſtræ,

noſtræ, omnibus enim nobis in perſona Ioannis dictum ſine dubio eſt: *Ecce mater tua.*

Gabriel Archangelus, inquit S. Gregorius, *ex his eſt, qui ſumma nunciant. hinc eſt enim, quod ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, ſed Gabriel Archangelus mittitur. ad hoc quippe myſterium ſummum Angelum venire dignum fuerat, qui ſummum omnium nunciabat. Gabriel autem fortitudo Dei dicitur.* *Ioan. 9. Homil. 34. in Euangel.*

Angeli erga nos optimè affecti ſunt, de quibus Dominus ait: *Semper vident faciem Patris mei.* Et Apoſtolus: *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſteriũ miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* quibus & cuſtodi noſtro præſertim, vt ait S. Bernardus: *Debemus reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia. Cautè,* inquit, *ambula, vbi adſunt Angeli ſicut eis mandatum eſt in omnibus viis tuis.* quanto igitur magis in oratione. *Matth. 18. Hebr. 1. Serm. 12. in Pſal. Qui habitat.*

Sanctus Ioannes Baptiſta magnus coram Domino Spiritu ſancto repletus adhuc ex vtero matris ſuæ, Propheta Altiſſimi, qui præceſſit ante Dominum in ſpiritu, & virtute Eliæ, quo inter natos mulierum non ſurrexit maior, pluſquam Propheta, amicus ſponſi, Chriſti Domini Baptiſta, habitans in deſertis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ, non manducans, neque bibens, in carcere decollatus, propter teſtimonium veritatis. ſi inter meditandum occurrat, tantis ſanctitatis nominibus illuſtris ſine dubio commouebit animum ad magna. *Luca 1. & 2. Matth. 11. Ioan. 3. Matth. 14.*

Sanctus Ioſeph, à S. Bernardo ita laudatur: *Coniice ex hac appellatione, qua, (licet diſpenſatoria) meruit honorari, adeò vt pater Dei, & dictus & creditus ſit: coniice, & ex proprio vocabulo, quod augumentum non dubitas interpretari, quis & qualis fuerit iſte homo Ioſeph. Simul & memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Aegypto, & ſcito ipſius iſtum non ſolum vocabulum fuiſſe ſortitum, ſed & caſtimoniam adeptum, innocentiam aſſecutum, & gratiam.* Et paulò pòſt: *Non eſt dubium, quin bonus & fidelis fuerit iſte Ioſeph, cui Mater deſponſata eſt Saluatoris: fidelis inquã, ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuæ Matris ſolatium, ſuæ carnis nutritium, ſolum denique in terris magni conſilij coadiutorem fidiſſimum. huc* *Homil. 2. ſuper miſſus eſt.*

accedit, quod dicitur fuiſſe de domo Dauid. nobilis genere, mente nobilior. prorſus inquam filius Dauid non tantùm carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui denique datum eſt, quod multi Reges & Prophetæ cum vellent videre, non viderunt, & audire, & non audierunt, non ſolum videre, & audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, & nutrire & cuſtodire. Hunc virginem corpore, & mente fuiſſe S. Hieronymus exiſtimat

Lib. 1. aduerſus Iouinianũ.

Apoſtoli, cùm adhuc eſſent *infirma mundi*, vt ait ſanctus Paulus, hoc eſt incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, vt mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, vt Matthæus & poſtea Paulus, electi ſunt à Domino de hoc mundo, & vocati vt ipſum ſequerentur; *Relictis omnibus, ſecuti ſunt Dominum*, facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & formâ Prælatorum, & religioſorum omnium, vocati inquam, ſunt ad Chriſti diſciplinam, contubernium, conuictum, amicitiam, familiaritatem, eiuſque diuina ſecreta, ac intimam voluntatem cognoſcendam, vt euaderent poſtea *ſal terræ, lux mundi*, Chriſti Apoſtoli & teſtes vitæ & paſſionum eius *in omni Iudæa & Samaria vſque ad extremum terræ.*

1. Corinth. 1. — *Matth. 5.* — *Actor. 1.*

Alij Chriſti diſcipuli diſcipulæque electi & ipſi à Domino fuerant, cùm *deſignauit alios ſeptuaginta duos, quos miſit binos ante faciem ſuam:* quos etiam ſingulari benignitate inſtituit, & fouit tamquam nutrix chariſſimos filios. In horum numero ſunt duæ illæ ſorores adeò in Euangelio celebres, *Martha* Chriſti Domini hoſpita, eiuſque menſæ adminiſtra, & *Magdalena* primùm peccatrix, conuerſa deinde tanto Chriſti amore ſuccenſa, vt, poſthabitis omnibus rebus, ipſo inprimis mundanæ nobilitatis ſplendore, illi audiẽdo, pedibus eius affixa, ſe totã dedicarit, eius vitæ, mortiſque teſtis, & æmula ſingularis.

Lucæ 10.

Iudæi porrò, in Euangelica hiſtoria cogitanda, vix occurrere poſſunt animo alia ratione, quàm vt Chriſti hoſtes, veritatis inimici, *duræ ceruicis, incircumciſi cordibus & auribus*, auaritiæ dediti, hypocriſi, & inuidiæ: ob quæ vitia & Chriſto prædicãti aduerſati ſunt toto conatu, & cum de medio tollere eiuſque nomen

Actor. 7.

nomen extinguere inter ſe primò deliberauerunt,& apud prouinciæ prætorem Romanum obtinere contenderunt.

Turbæ autem & populi Chriſtum vi miraculorum & prædicationis allecti ſequebantur; pleriq; quidem ad tempus credentes: omnes autem vtilitatis propriæ emolumēto capti. Poſtea in contraria ſtudia conuerſi per ſummam inconſtantiam & ſcelus Chriſtum ad necem acerbiſſimam crucis poſtularūt.

In turba numerātur infirmi variis afflicti morbis, qui ſymbolum ſunt peccatorum, diuerſis criminum quaſi febribus iactatorū. mortui etiam, qui in peccato obfirmatos, & vita gratiæ functos ſignificant. Denique Dæmoniaci, qui eos qui tentationibus vexantur, referunt.

Peccatores verò qui in Euangelio commemorātur, repræſentant nobis eos, qui adhuc viuunt ſimiliter peccatores, aut obſtinatos & proteruos; vt fuêre pleriq; Iudæi, & ciues earum Ciuitatū, quibus dominus exprobrauit ſcelera immania, quibus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam cōuerſi ſunt, vt Apoſtoli, Publicani quidā, & Meretrices, de quibus dictum eſt, debere *præcedere Iudæos in regno Dei*, & alij. *Matth. 11.* *Matth. 21.*

Principes, qui Chriſti Domini temporibus imperarunt in Iudæa fuêre Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, homines ſine Deo, & vitioſiſſimi, ſuperbi, imperij magis amantes quàm iuſtitiæ: Ideo (vt ſunt huiuſmodi) timidi, ſuſpicioſi, nihil curantes religionem cultumque Dei, ſed ſolum quomodo ſibi ſuum imperium, auctoritatemque ſtabilirent.

Dæmones concipiendi, vt Dei caſtrorum deſertores per ſummam impietatem & ſuperbiam, mendaciorum opifices, immūdi, vaſa iniquitatis, & nequitię ſpiritus, aduerſarij noſtri, & tentatores audaciſſimi, tyranni, *principes mundi huius, & tenebrarum harum*, veteratores, hominum deceptores, indigniſſimi, qui aut admittātur, aut vlla ratione audiantur. Quare & Dominus non ſinebat eos loqui. Hæc breuiter de perſonis, nunc ad actiones veniendum. *Epheſ. 6.*

De eadem intellectus exercitatione circa actiones Christi Domini.

CAPVT VII.

Conſt. monaſt. cap. 2. OMNIS actio, cariſſime, ſcribit S. Baſilius, *omnis item ſermo Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti excolendæ pietatis, virtutiſq; obeundæ regula eſt. Propter hoc enim etiam humanã naturam ſuſcepit, vt ſe velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, eamq; omnibus nobis maribus ſimul ac fœminis ante oculos ſtatutam vnicuique pro viribus imitãdam, ceu archetypon proponeret. Qua propter quodcunq; factum tu audieris memorari vel dictum, ea nolito negligenter, & tanquam aliud agens audire. quin ſtude potius, vt mente tecum ipſe cogitando, rimandoq; ad eorum profundum peruenias, eorumque, quæ ibi apertè traduntur, particeps fieri contende.* Idem habet S. Gregorius & alij. Lib. 1. Dial. cap. 9. Quoniam vero potiſſima meditationis Chriſtianæ materia, hiſtoria Chriſti eſt, intereſt maximè, vt in eius actionibus cogitandis ordinatè accurateque ſe, qui meditatur, exerceat.

Et primùm quidem vniuersè proponat ſibi ob oculos finem actionum, & paſſionum vitæ, inquam, & mortis Domini. qui duplex extitit. Gloria nimirum Patris, & humani generis vtilitas. propterea enim dixit de ſe ipſo: Ioan. 7. *Qui quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.* Et ſcriptura loquitur: Iſaie 9. Ephes. 5. *Eum nobis natum, & datum eſſe, & tradidiſſe ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.*

Et quidem idem propoſitũ diuinæ gloriæ habere nos conuenit, & in hac re, ſeu ſcopo Chriſtum imitari, vt docuimus libro ſecundo, obſeruareque nos in noſtris actionibus, qua nam ratione in vna Dei gloria quærenda, nos habeamus. maximè verò iuuat orantem ad ea conſequenda, quę oprat, immorari potiſſimum in ea cogitatione; Quod Chriſtus tantoperè, tantoq; vt ita dicàm ſuo damno, noſtris cõmodis, & vtilitatibus ſemper ſeruierit. 1. Qua de re duplex cõſideratio haberi debet à proficiente: prior verſabitur circa præcipuas partes vitæ Chriſti, quas omnes retulit Chriſtus amore incredibili ad noſtram vtilitatem.

litatem, poſterior vero circa ipſaſmet actiones Chriſti ſingulares quæ eodem etiam ſpectarunt omnes. 2.

Sanctus Bernardus priorem contemplationem deſcribit ad hunc modum: *Placebit ne tibi, Domine Ieſu, vt dones mihi vitam tuam, ſicut dediſti conceptionem? quia non ſolum conceptio mea immunda, ſed mors peruerſa, vita periculoſa, & poſt mortẽ reſtat mors grauior, mors ſecunda. Non ſolum ait, conceptionem meam, ſed & vitam meam, & hoc per ſingulos ætatum gradus infantiæ, pueritiæ, adoleſcentiæ, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, reſurrectionem, & aſcenſionem, & miſsionem Spiritus ſancti. Hoc autem, ideo vt conceptio mea emundet tuam: vita mea inſtruat tuam: mors mea deſtruat tuam: reſurrectio mea præcedat tuam: aſcenſio mea præparet tuam: porrò ſpiritus adiuuet infirmitatẽ tuam. hic enim planè videbis, & viam, per quam ambules, & cautelam, qua ambules, & ad quam ambules manſionem. In vita mea cognoſces vitam tuam: vt ſicut ego paupertatis, & obedientiæ, humilitatis, & patientiæ, caritatis, & miſericordiæ indeclinabiles ſemitas tenui, ſic & tu eiſdem veſtigiis incedas, non declinans ad dexteram, neq; ad ſiniſtram. In morte autem mea dabo tibi iuſtitiam meam, dirumpẽs iugum captiuitatis tuæ, expugnans hoſtes, qui ſunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi. his autem completis reuertar in Domum meam, vnde exiui, & ouibus illis, quæ in montibus remanſerant, & quas propter te reliqueram, vt non, te ducerem, ſed reportarem, reddam faciem meam. & ne de abſentia mea vel murmures, vel contriſteris, mittam tibi Spiritum paracletum, qui tibi donet pignus ſalutis, robur vitæ, ſcientiæ lumen.* Et paulò pòſt: *Quàm dulciter Domine Ieſu, cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tā indigna, quàm aſpera pro hominibus paſſus es? ita vt liceat ſugere mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſsimo. duro ad verba, duriore ad verbera, duriſsimo ad crucis horrenda, quia in omnibus his, ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.*

Serm. 2. in die Pentecoſtes.
Prior conſideratio.

Poſterioris cōſiderationis exemplis plena ſunt ſancta quatuor Euangelia: in quibus, paſſim occurrit Chriſtus legentibus in rebus omnibus hominibus vtilis, & beneficentiſſimus, ſiue loquatur: *Quorum fidem vt vidit, dixit: homo, remittuntur tibi peccata*

Poſterior conſideratio.
Luc. 5.

Ioan. 8. *cata tua.* ſiue taceat, vt cum digito in terra ſcribens, ſilentio abigit ab infelice illa adultera muliere lapides, quibus iam
Ioan. 7. penè obruenda erat à Iudæis. Siue clamet, vt cum voce magna clamans, Lazarum quatriduanum reuocat ab inferis. ſiue ſub-
Marci 7. miſſa voce loquatur, vt cùm ait: *Epheta, quod eſt adaperire, & ſtatim apertæ ſunt aures hominis ſurdi, & ſolutum eſt vinculum linguæ*
Matth. 8. *eius.* Siue tangat, vt cùm tãgit mulieris manum, *& dimittit eam*
Luc. 6. *febris.* Siue attrectatus, vt cum *omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.* Siue dormiens: *Dormiuit enim in nauicula tempeſtatis tempore*, vt ait S. Chryſoſtomus,
Matth. 8. *vt daret tempus formidini diſcipulorum, & vt eum rogarent.* Siue
Matth. 14. vigilans, vt cùm *quarta vigilia noctis venit ad eoſdem, ambulans ſu-*
Luc. 6. *pra mare*, & cùm *pernoctat in oratione Dei.* Siue ſedens, *quotidie*,
Matth. 26. inquit Christus, *apud vos ſedebam, docens in templo.* Siue ſtans, vt
Luc. 8. cùm ſtans viſum reſtituit cæco Hiericuntino. Siue peregrinãs;
Actor. 4. *pertranſiit enim benefaciendo.* Siue inter homines verſans; quare
Luc. 4. & turbæ *detinebant eum, ne diſcederet ab eis.* Denique, *omne bonũ*,
1. Cor. 1. vt ſcribit Apoſtolus Philemoni, *eſt nobis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo; iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio.*

Conſt. monaſt. cap. 5. Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Chriſti Domini loquendo, duo earũ capita recenſet S. Baſilius: quamuis enim, vt ante dixerat, omnis Chriſti actio ſit virtutis regula: vno tamen actionis genere dedit Chriſtus documenta virtutum; altero verò etiam laboris, & tolerantiæ. Illæ appellantur actiones virtuoſæ, hæ laborioſæ: priores vocat Baſilius virtutes animi, poſteriores corporis: *Peccatum*, inquit, *non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sed contra lenitatis, patientiæ, facilitatis, manſuetudinis, humanitatis, comitatis, animi demiſſionis, prudentiæ, virtutum deniq; cuiuſq; modi documenta præbuit complura. Quæ quidem omnia in Euangeliis explicata cernuntur.* Et paulò pòſt: *Corporis verò cuiuſmodi, & quantá?* Adfert ibidem S. Baſilius vtriuſque generis ex Euangeliis exempla. nobis res eſt latius explicanda.

Exem-

Exempla virtutum, quæ obſeruanda ſunt inter meditandum in actionibus primi generis ſiue virtuoſis Ieſu Chriſti Domini..

CAPVT VIII.

NON eſt conſilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutum genera, quæ in Chriſti Domini actionibus elucent, cõmemorare, ſed ea ſolùm attingere, quæ ad id faciendum viam monſtrent proficienti. Prioris ergo generis actiones eius numeramus has: *Videre, audire, loqui, prædicare, orare, edere miracula; diſcumbere, ſedere, iter facere, Eccleſiam fundare, ſacramentaq́; inſtituere:* Deniq; actiones multas *internas* noſtris ſimiles, obire.

Videre. Vidit duos fratres, Simonem & Andream. Vidit alios du- Matth. 4.
os fratres. Vidit hominem ſedẽtem in telonio. Hos homines videns, Matth. 9.
vocat vt ſequantur ipſum, *& relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* Vi-
dit igitur non curioſè, non fruſtra, & ſine certo conſilio, vt nos
facimus: ſed quæ hîc diuina oculorũ Saluatoris vis admirabi-
liter captans, & concilians animos ſibi? at quanta hîc humani-
tas, benignitas, charitas, animarum zelus? *Et cõuerſus Dominus,* Luc. 22.
reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini, & egreſſus
foras, fleuit amarè. Vno oculorum coniectu quaſi acutiſſimo a-
moris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. *Vt vi-* Ioan. 11.
dit Mariam plorantem lachrymatus eſt, & videns ciuitatem, fleuit ſu-
per eam. Ecce Patris viſcera. Ecce compaſſionis, & miſericordiæ Luc. 19.
lachrymas. Ecce ſingularis amoris indicium, vt meritò in ea
verba proruperint circumſtantes Iudæi: *Ecce quomodo amabat* Ioan. 4.
eum. Vidit etiam ſæpe homines opis ſuæ indigẽtes; vt cùm *præ-* Matth. 9. & 15.
teriens vidit hominem cæcum à natiuitate: cùm *vidit turbas* fame
laborãtes, quibus promptiſſima liberalitate ſubuenit ſemper.
ideo enim narrant Euangeliſtæ eum vidiſſe huiuſmodi homi- Matth. 9. & 15.
nes, vt, ſcilicet, eorum tam animi, quàm corporis infirmitates
recognoſceret, eoſq; ſtatim vt faciebat opera ſua mirificè re-
ſtitueret, & recrearet: *Vidit ſimiliter cogitationes hominũ, quia ſpi-* Luc. 7.

rituum pōderator Dominus, eas examinare ſe ſignificare volebat. Et pro ſua immenſa in nos charitate nobis etiam diiudicādas obiicere.

Matth. 9. Luc. 2. *Audire. Audit in templo, & interrogat, & mirantur ſuper prudētia.* Prudentiſſimus ſanè, qui prius audit, quā interroget, & modeſtiſſimus, qui quamuis docendo potuit prudentiam ſuam oſtendere, maluit tamen id facere ſolùm reſpondendo: *Cùm audit, ꝙ Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam.* Matth. 4. Ecce iterum prudentiam Domini, & modeſtiam: *Secedit enim*, vt ait S. Chryſoſtomus, Homil 8 in Matth. *vt Iudaicam mitiget inuidiam, vt det locum iræ. Audiens Ieſus verba Centurionis miratus eſt:* Matth. 8. non miratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Auguſtinus, In Gen. contra Manich. lib. 1. cap. 8. *ipſe, qui miratur eam fidem, q̄ mirabatur, in eo fecerat*, ſed miratur, vt mirandū nobis eſſe ſignificet. mira enim opera Domini exigūt à nobis noſtram cognitionē, admirationem, gratitudinē, & auctoris commendationē. Cùm *audit accuſationes aliorū*, ſe ſemper propenſum maximè ad lenitatem, & ad ignoſcendum demonſtrat. Quare de Iudæorū manibus mulierem adulterā eripit; Ioan. 8. & ab iiſdē delatos diſcipulos tanq̄ alicuius ſceleris reos amantiſſimè defendit: vt cùm accuſantur, ꝙ ſpicas vellerent die ſabbati, ad famem vtcunq; depellendam: *An non legiſtis*, inquit, *quid fecerit Dauid, quando eſuriit?* Matth. 12. & 15. Cùm item deferuntur, ꝙ traditiones tranſgrediantur, ꝙ non ieiunent ſimiliter ac Ioannis diſcipuli. Luc. 5. Immo cū ipſimet diſcipuli prohibuiſſe ſe dicerent, quendam eiicientem dæmonia in eius nomine, quia nō ſequeretur cum eis, dicit: *Nolite prohibere eum: qui enim non eſt aduerſum vos pro vobis eſt.* Luc. 9. Deniq; cùm nunciaretur ei miſcuiſſe Hærodem ſanguinem quorūdam cum ſacrificiis eorū, ait: *Putatis, ꝙ hi præ omnibus peccatores fuerant, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis, ſed niſi pœnitentiam habueritis, oēs ſimiliter peribitis.* Luc. 13. Sed illud mirū, ꝙ ait: *Ego ſicut audio, iudico.* Ioan. 5. Quāuis enim verū ſit, ꝙ ait S. Auguſtinus, Serm. contra Arrianos. *In illa incommutabili natura idem eſſe audire, videre, & eſſe.* indicat tamen etiam Dominus, ſe, in exercendo iudicio diligenter examinaturū omnia: ita tamen vt reis ipſis, etiam pro ſe dicentibus, aures daturus ſit attentiſſimas, vt qui de aliis ſtatuunt, idem ipſi præſtare conētur.

Loqui. verbū Chriſti & ſermo ſemper maximè verax extitit,

vt de

vt de mẽdacio nunq̃ iuſtè reprehendi potuerit. Ideo enim ait:
Si veritatẽ dico vobis. Particula enim *(ſi)* indicat etiam aduerſa- *Ioan. 8.*
riis conſtitiſſe, veridicas eſſe habitas Chriſti voces. Manſuetu-
dinem maximã præ ſe tulit ſemper Dominus, in verbis autem
ſingularem: *Quis ex vobis*, ait, *arguet me de peccato? Vide*, inquit *Ibidem.*
S. Gregorius, *manſuetudinem Dei: non dedignatur ex ratione oſten-* *Homil. 18. in*
dere ſe peccatorẽ non eſſe, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores *Euangel.*
iuſtificare. In verbis etiam quàm ſæpe humilitatem? Certè cùm *Marc. 5.*
beneficium curationis Dæmoniaco illi feciſſet, dixit illi: *Vade*
in domum tuam ad tuos, & annũcia illis, quanta tibi fecerit Dominus.
Vide, ait Theophylactus, *humilitatem, non enim dicit, quanta tibi* *Tract. in Ioan.*
feci. Similiter Patiẽtiam, vt obſeruat S. Auguſtinus in illa Chri- *43.*
ſti Domini ſimplici reſponſione, qua negat criminationem il-
lam grauiſſimam: *Ego dæmonium non habeo.* Et ibidẽ cùm dixiſ- *Ioan. 8.*
ſent Iudæi Domino: *Teſtimonium tuũ non eſt verum.* Simpliciter
item reſpondit: *Verum eſt teſtimonium meum.* Clemẽtiam etiam: *Ioan. 5.*
vt cùm ait: *Nolite putare, quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem.* *Ibidem.*
Etſi enim (vt exponit Euthymius) *id poſſum facere, non tamen fa-*
ciam, quia clemens ſum. Quantæ vero charitatis ſunt verba Chri-
ſti in Euangelio vniuerſo? at quem Charitatis ardorem indicãt
illa apud S. Ioannem: *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos de-* *Ioan. 17.*
diſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos. Sanctifica eos in veritate: nõ pro
eis autem rogo tãtum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt, per verbum eo-
rum in me. Quàm verò prudenter loqui ſolitus eſſet Dominus,
quis ſatis explicet? proferantur, ſi opus ſit, ex Euãgelio eius per-
acutè dicta, & prudentiſſimæ reſponſiones datæ aduerſus Iu-
dæorũ fraudulentas cauillationes: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæ-* *Matth. 22.*
ſari, quæ ſunt Dei, Deo. Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in eam la- *Ioan. 8.*
pidem mittat.

Sed admirabilis fuit eius domeſtica prudẽtia verbis ab ipſo
ſubinde inſinuata, illa nempe, qua ſapientiſſimè regebat, & gu-
bernabat Apoſtolorum, diſcipulorumque vitam. humaniſſi-
mis pollicitationibus allexit: *Faciam vos fieri piſcatores hominũ.* *Matth. 4.*
Verbis item humaniſſimis retinuit: *Nunquid & vos vultis abire?* *Ioan. 6.*
Quo loco Gloſſa S. Chryſoſtomi ſic habet: *Si eos laudaſſet, paſſi eſ-*
ſent aliquid humanum, exiſtimantes ſe gratiam Chriſto facere, eum nõ

relinquendo. Nec dixit: abite, ne videretur expellere, ſed rogat, an velint abire, vim eis auferens & neceſsitatem. Ad ingenia verba accõmodauit in hominum vitiis curãdis: aliquos, nouitios præſertim, blãdè monet: *Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos:* Alios duriuſculè, præſertim eos, qui ſibi ſapere videbãtur, ad eorum videlicet ſuperbiam frangendam. Ita cum Nicodemo ſe gerit, cũ ait: *Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? Inſultat,* ait S. Auguſtinus, *tanquã indocto: exagitat ſuperbiam hominis: tollitur homini ceruix, ſed aſpera, & dura, vt ſit lenis ceruix ad portandum iugum Chriſti D. N.* Deniq; labuntur errore ambitionis filij Zebedæi, & audiunt: *Neſcitis, quid petatis, &c.* Zelo ſalutis Chriſti percitus Petrus auocare conatur eum à mortis cogitatione. Et audit: *Vade poſt me Satana. vt ita feruor eius intẽpeſtiuus retundatur*, vt ait S. Chryſoſtomus. Quantæ verò diſcretionis illa ſunt verba, quibus ad corporis etiam quietem diſcipulos vocat Dominus? *Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum.* Erãt enim qui veniebant, & redibant multi, nec ſpatium manducandi habebant. Similia ſunt illa, quibus etiam inuitat eoſdem ad ſomnum: *Dormite iam, & requieſcite.* Paternæ autem ſolicitudinis, & curæ plena vox illa eſt: *Sufficit:* nam, vt ait S. Auguſtinus, *ſiluit aliquantulum, poſtquam dixit, dormite, & poſt, quaſi excitans eos, vt ſe ad imminentẽ tentationem pararent, dixit, ſufficit: Sat quieti datũ.*

Luc. 9. *Ioan. 3.* *Tract. 12. in Ioan.* *Matth. 20.* *Matth. 16.* *Homil. 87. in Ioan.* *Marci 6.* *Marci 14.* *Lib. 3 de conſen. Euangel.*

Sed planè admirabile eſt prudentiæ, & charitatis exemplũ, quod dedit Dominus in Iudæ perfidia corrigẽda, & vt facilius reſipiſceret, obtegenda. Primum enim ipſo audiente in menſa dicit omnibus: *Amen dico vobis, quia vnus veſtrũm me traditurus eſt. quibus verbis*, ait S. Leo, *notam ſibi eſſe proditoris conſcientiam demonſtrat.* Non aſperè & apertè confundens; ſed leniter, & tacitè conueniens vt facilius corrigeret pœnitendo. Deinde vt vehementius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit, *qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. Qui latenter notatus,* ait Gloſſa, *non reſipiſcit, manifeſtius arguitur, nõ tamen ex nomine.* Poſtremò cũ ille quæreret: *Nunquid ego ſum Rabbi?* ait ille, *tu dixiſti.* Quo loco S. Remigius: *Tu dixiſti, ait, & non ego. hoc eſt, tu te prodidiſti, & non ego.* Datur pœnitentiæ locus, dum non apertius manifeſtatur.

Serm. de Paſſ. Domini.

Sed

31 Sed qualis fuerit amor Chriſti Domini in diſcipulos, o-
ſtendunt multa, quæ hoc loco prætermittenda non ſunt. quã-
quam non omnia ad ipſa Domini verba pertinent. ſuos pecu-
liari appellatione nominari voluit: *Cùm dilexiſſet ſuos, qui erant* Ioan. 13.
in mundo, in finem dilexit eos. ſuos, nimirum, quos de mundo e-
legerat, quos dederat illi Pater, quos non ſeruos, ſed amicos
nuncupabat: *Quia omnia, quæcunq; audiui*, inquit, *à Patre meo no-* Ioan. 15.
ta feci vobis. Immò etiam fratres: *Aſcendo ad Patrem meum, &* Ioan 20.
Patrem veſtrum. Immò filios chariſſimos: idcirco enim *filiolos* Ioan. 13. Ioan. 14.
vocat: *& non relinquam*, inquit, *vos orphanos*, paternum affe-
ctum demonſtrans, vt propterea *ſponſi filios* etiam appellet, vt Matth. 9.
aduertit S. Auguſtinus. Auſim dicere quaſi dominos eos ha-
buiſſe, vt cum illis pedes abluit, tanta cum humilitate. & cùm Tract. in Ioan. 75.
dicit: *Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* De- Luca 22.
nique quid addi poteſt ad illud ſingulare amoris ſignum, & ad
illum loquendi modum, quo vſus eſt Dominus, cùm exten-
dens manum in diſcipulos ſuos, dixit: *Ecce mater mea, & fratres*
mei: quicumq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ip- Matth. 12.
ſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

32 Iam verò de inſtitutione, ac diſciplina, qua tantus Magi-
ſter diſcipulos ſuos formauit, quis pro dignitate loquatur? In-
ſtituit primùm in fide, & propterea ipſis præſentibus, edidit
miracula, *& crediderunt in eum diſcipuli eius*, exegitque ſigilla- Ioan. 2.
tim ab ipſis fidem diuinitatis ſuæ, cùm dixit: *Vos autem quem me* Matth. 16.
eſſe dicitis? & quæ ſequuntur. Deinde animauit, & vocauit ad
perfectam mundi, affectioniſque omnis carnis, & ſanguinis &
ſui ipſius renunciationem. *Si quis*, inquit, *venit ad me, & non o-* Luca 14.
dit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſoro-
res, adhuc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et
paulò pòſt: *Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt*
meus eſſe diſcipulus. explicauit autem magis renunciationẽ per
abnegationem, cui addit imitationem ſui: *Si quis vult venire* Matth. 16.
poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me,
& quæ ibidem adiungit. ſicut etiam illa, quæ ſunt apud S. Io-
annem de *perditione animæ ſuæ*, quæ perfecta mortificatio eſt ad Ioan. 12.

exemplum Chriſti crucifixi, qui ſeipſum eo loco nominat *frumentum iactum in terram & mortuum.* Et ita cœleſtem hanc diſciplinam fundauit in paupertate, contemptu ſui, & mortificatione. Adiecit caſtitatem: quia *ſunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum*: Obedientiam: quia *deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me*: Virtutes omnes quidem, eaſque perfectas, cùm Decalogi præcepta accuratè tradit, & explicat, & cum in monte aperiēs os ſuum, ait: *Beati pauperes ſpiritu.* imprimis tamen diſcipulis ſuis inculcat, vultque eſſe quàm commendatiſſimas, & chariſſimas duas illas virtutes, quarum vna fundamentū reliquarum eſt, altera princeps, humilitatem, ſcilicet & charitatem. De humilitate quidem: *Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubiiciuntur vobis.* Et: *Quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.* Et: *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.* Et: *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* Charitatis autem exaltandæ nullum finem facit Dominus apud Ioannem: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem; manete in me & ego in vobis, manete in dilectione mea.* & hoc à Patre obnixè poſtulat; *Vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit.* Cumulauit pręcepta exemplis quamplurimis: ſed illo præſertim, quo humi proſtratus, Dominus pedes abluit Apoſtolorum.

Matth. 19. *Ioan. 6.* *Matth. 5.* *Matth. 10.* *Luca 22.* *Matth. 11.* *Ioan. 13.* *Ioan. 15.* *Ioan. 17.* *Ioan. 13.*

Hæc ſunt maxima præcepta à Chriſto Apoſtolis data, interna magna ex parte, quibus addidit externa nō pauca, ad eorūdem tyrocinium informandum inſtituta. Hæc autem ferè numerantur ab Euangeliſtis communia Apoſtolis, & 72. diſcipulis: *Miſit illos binos ante faciem ſuam. melius eſt enim* (vt ait Theophylactus) *ſimul eſſe duos, quam vnum. In viam gentium ne abieritis; & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.* Vt videlicet prius prædicarent Iſraëlitis: *Euntes, prædicate, dicetes, quia appropinquauit regnum cœlorum.* Hęc erat prædicationis ſumma, qua continebatur *pœnitentia*, vt habet S. Marcus, & reliqua, quę erant neceſſaria ad regnum cœlorum recipiendum. *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, Dæmones eiicite,* Quæ actiones pietatis, & miſericordiæ ſunt, vt teſtimonia etiam veritatis,

Matth. 10. *Marc. 6.* *Luca 10.*

ritatis, quam prędicabant. *Gratis accepiſtis, gratis date. ſuperbiam cōprimit*, ait S. Chryſoſtomus, *cùm dicit, gratis accepiſtis. reuocat ab auaritia; cùm addit (gratis date.) Nolite poſſidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis veſtris: as* habet S. Marcus: vt omnem omnino pecuniæ ſpeciem ſibi interdictam intelligerent Apoſtoli. *Nolite portare ſacculum, neq; peram in via, neq; duas tunicas, neq; calciamenta, neq; virgā. Dignus eſt operarius mercede ſuâ.* Quo loco S. Hieronymus; *Qui diuitias detruncarat propemodum, & neceſſaria vitæ amputat, vt Apoſtoli doctores veræ religionis, qui inſtruebant omnia prouidentia Dei gubernari, ſeipſos oſtenderent, nihil cogitare de craſtino; non ſacculum*, ne pecuniam ad aliquid emendum reconderent; *non peram*, ne in ea coëmpta reponerent. *Neq; duas tunicas*, hoc eſt, vt ait S. Hieronym⁹, *ne alio veſtiti, aliud nobis futurorum timore ſeruemus. Neq; calciamēta, ne aſſuefierent*, vt loquitur idem Sanctus *pedū mollitiei. neq; virgam; Qui*, ait idem, *domini habemus auxilium, baculi præſidiū cur quæramus? neminem per viam ſalutaueritis. recta*, ſcribit S. Cyrillus, *ad opus procedite, nec ſalutationibus impediamini. In quamcunq; ciuitatem, aut caſtellū intraueritis, interrogate, qui in ea dignus ſit. in quācunq; domum intraueritis, ibi manete donec exeatis inde.* hoc pertinet ad hoſpitium, ritè eligendum, & retinendum. *Intrantes domū ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui.* vt ipſi humilitate, & beneficētia priores eſſent, & prius ſpiritualia impenderent, quàm reciperent, quæ ad corpus pertinerent. *Et quicunq; non receperit vos, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite, in teſtimoniū ſupra illos; dicite tamen; Hoc ſcitote, quia appropinquauit in vos regnū Dei.*

Huc referri poteſt illud præceptum, quod dat Dominus diſcipulis apud S. Lucam, cùm ait: *Nolite in ſublime tolli.* quod Græcè eſt μὴ μετεωρίζεσθε. hoc eſt, nolite anxiè oculos in cœlum tollere, vt ſcrutemini cœlorum curſus, quaſi de diuina prouidentia dubitantes. quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem. *Luca 12.*

Hæc fuerunt ſine dubio initia diſciplinæ religioſæ, & præſertim tyrocinij. Quid eſt enim aliud: *in viam gentium, ne abieritis*: quàm fugite hominum mundanorum conſuetudinem?

Nemi-

Neminem per viam ſalutaueritis; quam date operam ſilentio? *Nolite poſſidere aurum, neq; æs*, quàm renunciare etiã poſſeſſioni cuiuslibet rei vel minimę? *Nolite portare ſacculum*, quàm mẽdicare, & ex diuina prouidentia pendere? *neq; calciamenta, neq; virgam*, quàm nuncium remittere omnibus illecebris, & quibuſdam etiam rebus, quas alioquin nobis neceſſarias iudicaſſemus. *Curate infirmos*; quàm date operam actionibus pietatis? quare & additur; diſcipulos in hunc finem oleo etiam vſos eſſe: *Prædicate, appropinquabit regnum cœlorum: & pœnitentiam agere*; quàm rudes homines inſtituere in iis, quæ pertinent ad rudimenta Chriſtianæ doctrinæ & Confeſſionis Sacramẽtum?

Hæc initio tradidit Dominus diſcipulis, adhuc tyronibus, vt eos omnino à mundo, carniſq; cura diſtraheret. Iiſdem verò prouectioribus virtute remiſit aliquid de ſumma ſeueritate ante dictarum legum. Quare vt exponit Euthymius, & ſandalia poſtea conceſſit, & virgam ad imbecillitatem eorũ ſubleuandam propter laborem, qui ex itinere prouenit. Poſtmodũ verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt *docerent gentes*, & alia facerent, quæ factitata eſſe ab Apoſtolis præter prædictas Chriſti ſanctiones non ignoramus. Qua in re elucet etiam, vt in aliis omnibus diuina lux prudentiæ Domini, eiuſque erga diſcipulos amor ſingularis, & prouidentia.

In cap. 10. Matth.

Ad extremum ſuperſunt duo monita, Apoſtolis à Chriſto data, quæ ſuperioribus internis, inquam, & externis poſſunt cenſeri communia. Vnum eſt ædificationis cura: *Vos*, inquit, *eſtis ſal terræ. Vos eſtis lux mundi. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis.* quo etiam pertinet ſtudium profitendę fidei vſque ad ſanguinem, ſi res, & proximi ſalus Deique gloria ita poſtulet: nam, *qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.*

Matth. 5. 1. *Matth. 10.*

2. Alterum eſt oratio ad Deũ, & aduerſus tentationes, quod docebat Apoſtolos Dominus in horto Gethſemani, & ad alia omnia officia ritè obeunda, obtinendaque à Deo cuncta, quæ corpori, animoque neceſſaria, vtiliaue ſunt. Quare & aſſiduè oran-

orandum præcipit, & verò etiam orandi formã, rationemque verbatim præſcribit.

Quàm verò comis Dominus fuerit, & quàm dulcis eius oratio, indicant illa: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis. Sinite paruulos ad me venire. Si quis ſitit veniat ad me, & bibat, filioli, adhoc modicum vobiſcum ſum; manete in dilectione mea*, & alia huiuſmodi innumera. Matth. 11. Matth. 19. Ioan. 7. 13. & 15.

Fuit etiam ſermo eius vulgaris quo ſe omnibus piiſſimus Pater fieri omnia demonſtraret: itaque figuris communibus, & vſitatis abundans: metaphoris quidem, & parabolis perſpicuè, ſicut & interrogatione & exclamatione, & ſimilibus; verùm etiam aliis, vt præoccupatione. *Vtiq, dicetis mihi, medice cura te ipſum.* Conuerſione, & apoſtrophe: *Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas*, ſimilitudine: *Quoties volui congregare filios tuos, quemamodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas.* Prouerbio, & quaſi hyperbole: *Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Metonymia; *Comeditis domos viduarum.* Luca 4. Matth. 23. Ibidem.

Denique vt etiam ante tetigimus cum libro ſecundo ageretur de moderanda lingua, in communi conſuetudine ita loquebatur Dominus, vt ex rebus quibuſcunq; etiã ſecularibus occaſionem arriperet tractandi ſpiritualia. Vt cum agit cum muliere Samaritana de aqua cœleſti, ex occaſione aquę putei Iacob. & cum locutus eſſet de panibus, addit: *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* Et illud dictum piſcatori: *Noli timere, ex hoc enim homines eris capiens.* Ioan. 4. Ioan. 6.

Prædicare. Magna humilitate, & charitate ſibi populi audientiam faciebat Dominus, conuocans ſibi auditores ſuos. *Aduocans*, inquit Marcus, *iterum turbam, dicebat illis. Et conuocata turba eum diſcipulis dicit. Prædicabat magna virtute, erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens.* hoc eſt, ait Euthymius, *cum increpandi fiducia, & non cum metu, & qui tanquam futuri Iudex ſæculi, bonis promittebat ſalutem, malis vero comminabatur ſupplicium.* vel vt ait Beda: *Faciebat quæ docebat. tunc enim ſermo Doctoris eſt in poteſtate, cum facit, quæ docet.* Marc. 7. & 2. Matth. 7. Luca 4. Ibidem.

Gratioſus erat, & mirabilis in munere prædicationis illæ Dominus, & *omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in ver-*

B b bis

bis gratiæ, quæ procedebant de ore eius. quæ ſine dubio *diuina erat gratia,* vt ait Euthymius. propterea alibi, qui miſſi fuerant, vt
Ioan. 7. eum ligarent, capti ipſi eius ſermonis ſuauitate, & vi referunt: *nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic loquitur.*

Vehemens autem & feruens erat Dominus in prędicando,
Ibidem. quippe animarum ſalutis ſitientiſſimus. *Clamabat ergo IESVS in templo docens.* Et iterum: *In nouiſſimo die magno feſtiuitatis ſtabat IESVS, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Aſſiduus etiam. nam *iter faciebat per ciuitates, & caſtella, prædi-*
Luca 8. *cans, & Euangelizans regnum Dei.* Ita tamen aſſiduus, vt dies concioni dicaret, noctes orationi & ſolitudini. *Erat,* inquit S. Lucas, *diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in*
Marc. 12. *monte, qui vocatur Oliueti. Oſtendens* (ſcribit Theophylactus) *oportere nos noctu, & quiete alloqui Deum, & die prodeſſe hominibus, noctéq; collecta diſtribuere.* quare mirum non eſt, ſi libenter audiebatur, & ſi populus *manicabat*, id eſt, mane accelerabat ad
Luca 19. & 21. eum in templo audire eum. Denique ſi *ſuſpenſus erat, audiens illum,* vt loquuntur Euangeliſtæ.

Marc. 1. *Orare.* Orabat Dominus ante concionem. cùm enim dixiſſet S. Marcus eum abiiſſe in deſertum locum ibique oraſſe, facit illum loquentem; *Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.* quo loco etiam obſeruandum eſt, Chriſtum vicos pręponere ciuitatibus, & in humilioribus pagis humillimum Dominum initium feciſſe concionandi. Vt oraret autem, ſecedebat à turbis, intermiſſo prædicationis officio. *Et*
Marc. 6. *cùm dimiſiſſet eos, abiit in montem orare.* Surgebat verò tempeſtiuè, vt oraret; *Et diluculo valde ſurgens egreſſus, abiit in deſertum locum, ibiq; orabat.* Longo temporis ſpatio orabat: & ſolus, & in
Marc. 1. deſertis locis. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratio-*
Luca 6. *ne Dei, ſecedebat in deſertum, & orabat, & cùm ſolus eſſet, orans.*
Luca 5. *Aſcendit in montẽ, vt oraret.* Orabat, antequam conſtitueret a-
Luca 9.
Luca 5. liquid magni momenti: cum enim *pernoctaſſet in oratione Dei, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim.* Orabat pro diſcipulis,
Ioan. 17. & Eccleſia vniuerſa. *Non pro eis rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbũ eorum in me.* Orabat ad Patris volunta-

tem, nihil aliud omninò ex iis, quę poſtulaſſet fieri cupiens quàm quod illi perplaceret. *Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Orabat cum lachrymis, & clamore. *Qui*, ait Apoſtolus, *in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationesq́, ad eum, qui poſſit illũ ſaluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Orabat ſubleuatis in cœlum oculis; *Et ſubleuatis in cœlũ oculis, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum.* Orabat denique proſtratus in terram: *Et cùm proceſſiſſet paululum, procidit ſuper terram, & orabat.*

Lucæ 22. Hebr. 5. Ioan. 16. Marc. 14.

Alia in aliis eiuſdem generis actionibus exempla virtutum Chriſti Domini noſtri.

CAPVT IX.

EDERE miracula. Docent Patres, & S. Auguſt. inprimis; *Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam ſpiritualiter volebat intelligi:* & ideo eum miracula feciſſe, vt excepto eo quod mira, magna, & diuina eſſent; aliquid inde etiam diſceremus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum, intelligendum eſt Chriſti Saluatoris conſilium in miraculis patrandis. Id autem fuit miraculis diuinitatem ſuam hominibus probare. ideo tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthęus: *Eum ſanaſſe omnem languorem, & infirmitatem in populo.* Et alio loco: *Eiiciebat*, inquit, *ſpiritus verbo, & omnes malè habentes curauit.* Quo loco S. Chryſoſtomus: *Intende*, inquit, *quantam multitudinem hominum curatam tranſcurrunt Euangeliſtæ, non vnumquemq; curatũ enarrantes; ſed vno verbo pelagus ineffabile miraculorũ inducentes, quod & alibi faciunt ſæpe.* Eodem pertinet magnitudo miraculorum. *Stupebant*, inquit Lucas, *in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quæ faciebat.* Et ipſe Dñs ait: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit.* Modus etiã, & ratio miracula faciendi planè mirabilis, idem confirmat. *Eiiciebat ſpiritus verbo. Et agebat ex imperio, & poteſtate*, vt S. Lucas, & alij commemorant.

Serm. 44. de verbis Domini. Matth. 4 & 8. Homil 28. in Matth. Matth. 9. 10. 14. & 21. Lucæ 7. & 9. Ioan. 1 & 20. Lucæ 9. Ioan. 15. Matth. 8. Lucæ 4 & 5.

Cùm incidant igitur miracula inter meditandũ, exercen-

da eſt actio fidei in Chriſtum, qua recognoſcatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda eſt adoratio, vehemẽsque voluntas, & libens qua omnino velimus, lętemurq; Chriſtum Deum eſſe, Regemque & Saluatorem noſtrum. Tertiò adiungenda maxima humilitas erga tantum Dominum illi ſimilis, qua ob eandem cauſam compulſus Petrus, accidit ad eius pedes clamans: *Exi à me, quia homo peccator ſum.* *Lucæ 5.*

Sed nec ſiſtendum hic eſt, ſed vlterius progrediendũ. Duoque inprimis in Domini perſona miracula patrantis contemplanda ſunt. *Primum.* Primum (quod maximè ad meditandum intelligentiam, & affectum iuuat) eſt id, quod S. Hieronymus ſcribit: *In cap. Matth. 9.* *Fulgor ipſe, & maieſtas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu.* Et alibi: *Igneum quiddam, atq; ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie eius.* *In cap. Matth. 21.* Hæc maieſtas animo, ritè concepta, magnã in nobis erga Chriſtum venerationem, & amorem conciliat. Quare dum de eo meditamur, obuerſetur ante mẽtis oculos amabilis, & mirabilis ſplendor vultus eius, & decor, precemurque illum verbis ſponſæ: *trahe me poſt te, & curremus in odorem.*

2\. Secundum verò ſunt ſpirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum cauſa fiebant miracula, efficiebat. nam exempli cauſa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, *ſimul etiam tot millium hominum*, vt ait Origenes, *ingenia perdomuit.* *In Ioannem.* Et quando eius hoſtes, eum mox capturi abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram, ait Auguſtinus: *Vna voce tantam turbam, odijs ferocem, armiſq; terribilem ſine telo vllo percuſſit, repulit, ſtrauit.* *Ioan. 18.* *Tract. in Ioan. 112.* afferunt etiam Patres, Dominũ, cum curaret corpora hominum ægrotorum, ſimul etiam animabus eorum ſalutem attuliſſe. quare cum incidunt inter meditandum huiuſmodi miraculorũ narrationes, operępretium eſt obnixè cum Domino agere, vt rebelles voluntates noſtras proſternat, vt obfirmata corda molliat, animæ ſanitatẽ impertiat, qua eadem liberetur à mentis cæcitate, & ſurditate, ſi ea laborat, à teporis quaſi paralyſi, à tarditate progreſſionis in via perfectio-

perfectionis, ab innumeris aliis morbis, quibus ſubinde vexatur animus magis, quàm vulgaribus infirmitatibus corpus.

Sed imitanda à nobis eſt in contemplatione miraculorum, & aliarum rerum à Chriſto mirabiliter geſtarum, Chriſti modeſtia, & humilitas; ob quam grauiſſimè aliquando interdicebat hominibus, ne miraculi auctorem proderēt; *Et præcepit eis*, ait S. Matthæus, *ne manifeſtum eum facerent*. Imitanda beneficētia; & charitas, qua impulſus eandem miracula faciendi poteſtatem fecit diſcipulis. Imitanda liberalitas, integritas, continentia, à qua in huiuſmodi officiis, nec deduci poterat ipſe, & ſeuerè ſtatuit, ne ſe vnquam deduci ſinerent Apoſtoli: *Gratis, accepiſtis, gratis date*, *Matth. 12.* *Matth. 10.* *Matth. 10.*

Diſcumbere.) In nuptiis diſcubuit: Sed in nuptiis ſeruorum cœli Dominus. Quare ait S. Auguſtinus, *erubeſcat homo eſſe ſuperbus, quoniam factus eſt humilis Deus*. Ecce venit ad nuptias, qui cum apud Patrem eſſet, inſtituit nuptias; & quidem ad pauperū nuptias, in quibus ipſe defuturum vinum non ignorabat. hoc ſuaſit humilitas. amplius charitas, quæ eum impulit ad Phariſæorum conuiuia, & peccatorū: *Conueſcens enim*, vt ait S. Chryſoſtomus, *emendabat male diſpoſitos*. Quam ob cauſam ſe aliquādo vltro hoſpitem obtulit Zachæo, ac ſi diceret, vt idem ait: *Iudex non veni, ſed Medicus, ob hoc conuiua fio languentium, patiorq́; fœtorem, vt præſtem remedia*. Quo loco illud obſeruandum videtur, quanquā Chriſtus Dominus peccatricem mulierem ſuper menſam ad pedum oſcula admiſerit, & poſtea ad capillorū vnctionem: & Martha etiam ſolicita fuerit in miniſtrando, nunq̄ tamen permiſiſſe eum legimus, vt præter matrem ſimul cū eo ſanctæ etiam mulieres cibū ſumerent: niſi fortè in nuptiis Canæ Galilææ. Exemplū nimirum decori retinēdi vt præbeat perfectionis ſectatoribus. Inter cœnandum igitur peccatores conuertebat Dominus, vt Magdalenā, & Zachæum: loquebaturq́; iis de rebus, quæ animos ad virtutem amplectendam accenderent: quare etiam ad inuitatos parabolam direxit, & ſuis hoſpitibus rectè viuēdi præcepta tradidit. Sed quæ illa humilitas, paternaue ſolicitudo, & cura, quam oſtendit, cùm iam à mortuis *Ioan. 2.* *Serm. 41 de Verb. Domini.* *In Matth. c. 9.* *Luc. 19.* *Luc. 7.* *Matth. 26.* *Luc. 14.* *Ioan. 21.*

rediuiuus ipſe diſcipulis in piſcatione occupatis prandium parat? Si quidem ſcriptum eſt: *Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem, & dicit eis Ieſus: Venite, & prandete.*

Sedere. Sedet Chriſtus Dominus, ſuadēte charitate, vt ſedēs faciliùs inueniretur à turbis, illiſq; præſtò eſſet; Exiens enim de
Matth. 13. domo, dicit Euangeliſta, *ſedebat ſecus mare, & congregata ſunt ad*
Matth. 26. *eum turbæ multæ.* Sedet igitur, vt doceat, vel publicè: *Quotidie apud vos ſedebam, docens in templo.* Vel priuatim, vt cum diſcipulis familiariter agat, & ex humili loco humilitatem doceat: *Et reſi-*
Marci 9. *dens*, ait S. Marcus, *vocauit duodecim, & ait illis, ſi quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter.* Sic etiam cùm ſe-
Matth. 5. diſſet in monte, docebat diſcipulos ſuos, dicens: *Beati pauperes ſpiritu.* Sedit etiam aliquando bonas mortalium actiones contemplans, & ex eis quaſi ædificationem, & lætitiam capiens: *Et ſedens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactabat æs, & multi diuites iactabãt multa.* Deniq; ſedit humiliter ſemper, qui venerat debellaturus hoſtem, q auſus erat ſedere in Aqui-
Matth. 15. lone. Ideo de eo dicitur: *Aſcendens in montem, ſedebat ibi:* hoc eſt,
Marc. 11. ſuper nudam humum. Et quid plura? *Sedit ſuper aſinum.*
Matth. 20. & 21. *Iter facere.* Religionis exemplum vt det, iter facit ad templũ Dei in Hieruſalem. Nec vnq̃ legitur aſcendiſſe Hieroſolymam, quin ſimul ad templum aſcenderit, vt qui eum ſequuntur, non inuiſant, aut ingrediantur ciuitates, niſi ſola Dei gloriæ cauſa. elegerat autē Dominus Hieruſalem tanq̃ ſuæ paſſionis & mortis theatrũ, quare de illa ſæpe cogitabat, & eam ſpectabat, vt ſui poſtremi, magniq; certaminis curriculum. Conſtans tamen, & fortis, vt ex eo diſceremus, non ſolum patienter Crucem ſuſti-
Luc. 9. nere, ſed fortiter etiam appetere. *Factũ eſt*, ait S. Lucas, *cùm complerentur dies aſſumptionis eius, ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Hieruſalem.* Quare aliquando ita in ea cogitatione defixus iter
Marci 10. habebat Hieruſalem verſus, vt ſcripſerit S. Marcus: *Præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant*, nempe, diſcipuli, *& ſequentes timebant.* Inter eundum etiam de rebus cœleſtibus cum diſcipulis ſermo-
Matth. 20. nem habebat, vt de paſſione ſua, & aliis: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur.*

Tene-

Tenebatur Dominus eo deſiderio diuinæ gloriæ, euãgelij publicandi,& omni hominum generi benefaciendi, vt oẽs regiones illas pedes peragrarit,ciuitates oẽs, vicos, caſtella, omnem deniq; angulum perluſtrarit, vt æterni patris nomen perwulgaret,& omni hominum generi vtilitatem corporis,& animæ adferret. Quare legimus illum ſæpe conſcendiſſe montes, deſcendiſſe in campeſtria,per ſata & loca deſerta,iter direxiſſe, flumina,lacus,maria trãſmiſiſſe, percurriſſe maris littora, prouincias,gentium oppida;domos priuatas penetraſſe,ipſas porticus Noſocomiorum,& templi: *Nec erat prorſus,qui ſe abſconderet à calore eius,qui pertrãſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo.* *Pſalm. 18.* *Actor. 10.*

Huius autem peregrinationis circumſtantiæ conſiderẽtur diligenter inter meditandũ.Iter enim habebat Dominus pedibus.Ecce paupertatẽ,& humilitatem. Sedit ſemel myſterij cauſa ſuper aſellum,mundi contemptũ humilitati iungens: *Ex itinere feſſus ſedit ſic ſupra fontem Samariæ*: Quia nec alibi habebat *vbi caput reclinaret*.In itinere eſurit: *Mane enim reuertens in ciuitatem eſuriit*,ait S.Matthæus.Sitim etiam patitur ita,vt cum nõ habeat,quo expleat,eleemoſynam petat,dicẽs: *Da mihi bibere.* Et ad ſolatium ſeruorum ſuorum mendicantium aliquando ab ipſo publico hoſpitio excluſus eſt: quod tamen ipſe æquiſſimo tolerauit animo pro ſua inexplicabili patientia, & manſuetudine: *Et non receperũt eum*,ait S.Lucas,*quia facies eius erat euntis Hieruſalem.cùm vidiſſent autem Iacobus,& Ioannes,dixerũt;Domine,vis,dicimus,vt ignis deſcendat de cœlo,& conſumat illos? & cõuerſus Ieſus increpauit illos,dicẽs: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis:filius hominis non venit animas perdere,ſed ſaluare. & abierunt in aliud caſtellum.* Comitabantur autem Chriſtum in itinere diſcipuli,& turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles viſebantur: *Nullus enim ſexus*, vt ait Theophylactus, *à Chriſto excluditur,qui propter ſalutem omnium hominum carnem induerat,nec ab eo diſcedere ſibi tutum putabat turba*,vt innuit Euthymius, *à quo tã multa,tamq; magna beneficia ad ſe quotidie deriuare cernebat.* *Ioan. 4.* *Luc. 9.* *Matth. 13.* *Ioan. 4.* *Luc. 9.* *Luc. 8.* *Ibidem.*

Exem-

Exempla item virtutum & fructus ſpirituales ex nobilioribus quibuſdam Chriſti D. N. actionibus colligendi.

CAPVT X.

SVPEREST Chriſti Domini actio nobiliſſima harũ omnium, quas cum S. Baſilio non laborioſas appellauimus: quæ vno nomine *Eccleſiam fundare* dicatur. hãc operæ pretium arbitror, hic breuiter attingere. Chriſtus igitur Rex & Dominus *viſitauit* Eccleſiam ſuam, *oriẽs ex alto*, & viſitans congregauit, & quaſi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibuſdam præclariſſimis.

Luc. 1.

Prima actio. Prima actio eſt Eccleſiæ ipſius vocatio. vocauit autem ad fidem, & pœnitentiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerunt duo hæc: *Credite, & Pœnitemini.* Nec ſolum ſe natum eſſe, & veniſſe in mundum ad hoc aiebat Dominus, *vt teſtimonium præberet veritati:* ſed id ſemper conſtantiſſimè præſtitit. immo ad fidem gignendam in animis hominum miracula fecit innumera: quibus patratis illico ad aſſentiendum iis, quæ ab ipſo proponerentur Auditores ſe ſe promptiſſimos exhibebant. tantoque feruore animi ad fidem prædicandam ferebatur, vt aliquando clamaret modeſtiſſimus Dominus: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* De pœnitentia etiam ad quam profitebatur palàm ſe veniſſe peccatores vocare, ſententiam pronunciauit ſeueriſſimam: *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.*

Ioan. 18. *Ioan. 7.* *Luc. 7.* *Luc. 13.*

Et quidem ad fidem vocauit Eccleſiam per *baptiſmum*, quo etiam pœnitentibus peccata remitteret; eoque ſacramento, ianuam aperiret orbi vniuerſo ad Eccleſiæ ſuæ ingreſſum. Porrò hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primũ ſic inter maxima eſt. Ea enim vocamur non ad fidem tantum, aut pœnitentiam, ſed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remiſſionem. quo vno beneficio cumulus multorũ, magnorumque Dei donorum continetur: *Non enim*, ait S. Chryſoſto-

Homil. ad Neophytos.

ſoſtomus, *recens baptizati ſunt tantum liberi, ſed & ſancti, nec tantum ſancti, ſed & iuſti, nec ſolum iuſti, ſed & filij: nec ſolum filij, ſed & hæredes; nec ſolum hæredes; ſed & fratres Chriſti: nec tantum fratres Chriſti, ſed & cohæredes, nec ſolum cohæredes; ſed & mēbra: nec membra tantum, ſed & templum, nec tantum templum, ſed organa ſpiritus. Vides quot ſint baptiſmatis largitates? Multis quidē videtur cæleſtem gratiam in peccatorum tātum remiſſione conſiſtere: nos autem honores computauimus decem.* Addidit Baptiſmo Dominus *Confirmationis* ſacramentum: nam *quia in hoc mundo*, vt ſcribit S. Papa Melchiades, *tota ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt; in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmū confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. & ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia.* *Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ.*

Quanta hîc charitas Chriſti; quanta benignitas, liberalitas, largitas ſe obiicit meditanti recolenda? quæ animi gratitudo par eſſe poterit tantis beneficiis? quàm neceſſarium, quàm æquum eſt, vt filius Dei factus homo gerat ſe pro filio? vt tyro cœleſtis militiæ adſcriptuſque numero Chriſti militum Ducis veſtigiis inhærens aduerſus hoſtes eius ſtrenuè, conſtanterque dimicet? Quo loco proficiēs occaſionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo repetet ſe tanto Patri degenerem filium, tanto Duci deſertorem, & transfugam extitiſſe peccando. Inter meditādum autem cùm incidit in locum aliquem Euangelij, in quo fidei, vel baptiſmi, vel huius diuinæ adoptionis mentio fit, immoretur meditans in recognitione diuini beneficij, ſeq; excitet ad reſpondendum in amore ei, qui tātoperè dilexit nos, vt filiorū nomine dignatus ſit eos etiam, quos ipſe tamen præuidit & ingratos, & rebelles aliquando futuros.

Secunda Chriſti actio eſt, Eccleſiam, q̄ adoptauit, & deſpondit ſibi, pauiſſe verbo, & perditam reſtituiſſe, atque fouiſſe aliis ſacramentis, & donis. atq; huc ſpectant prædicationes omnes Chriſti tam multiplices, tam variæ: in templis habitæ, in ſynagogis, in plateis, in compitis, in priuatis ædibus, in mōtibus, & *Secunda actio.*

Ss deſertis,

Matth. 13. deſertis locis, in mari etiam, & in nauibus: ſi quidem *docebat de nauicula turbas*. Ad hunc locum pertinent, quę de verbo Dei, & Euangelio habemus in ſacris litteris, quod à S. Petro *lumen admirabile* nominatur. & ſanè diuina reuelatio per verbũ Dei facta Eccleſię tanti eſt habita ab ipſomet Chriſto, vt eam aliquãdo animo voluens, exultarit, & præ gaudio proruperit in eam gratiarum actionem, quæ eſt apud S. Matthæum, & S. Lucam: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis*. Quibus enim in tenebris iaceremus, ſi mundo non affulſiſſet lux Euangelij?

1. Pet. 2.

Matth. 11. Luc. 10.

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacramenta: *Euchariſtia*, qua ſe cibum nobis prębet, & potum, Saluator mũdi: *Pœnitentia*, qua commiſſa poſt baptiſmum peccata remittit: *Extrema etiã vnctio*, quæ in mortis periculo cõſtitutis reliquas, ſi quæ ſunt, peccatorum maculas abſtergit. quæ omnia, quam gratitudinem, quem amorem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio. Tertia actio eſt eandem Eccleſiam ſanguine redemiſſe. antedicta enim beneficia, vt in eam conferret Dominus, ſicut & alia omnia de tyranni, & inuaſoris eius imperio, ac poteſtate eriperet, oportuit. Eripuit autem ſui ſanguinis pretio. vt propterea ſicut alter Moyſes, non alieno ſanguine, ſed proprio abundantiſſimè profuſo ſponſus ſanguinum Eccleſiæ ſuæ fuerit. ſed hęc actio poſterioris generis eſt. hoc eſt, laborioſa: hîc tamẽ commemoranda breuiter fuit.

Exod. 4.

Quarta actio. Quarta actio eſt eandẽ Eccleſiam ſibi amore perpetuo copulaſſe: *Illo*, inquam, *igne, quem miſit in terras, & voluit vehemẽter accendi. Dilexit enim nos Dominus.* Eandem aluit ſpe futurorum bonorũ, & quidem certiſſima. Si quidem *complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*, & corroborauit prędictionibus quãplurimis euentuum ſecuturorum. inter quos principem locũ obtinet, futura carnis reſurrectio, & iudiciũ. Hæc fuit fabrica, qua Chriſtus Eccleſiam ædificauit, & in qua ſeipſum poſuit fundamentum, *præter quod non poni poteſt aliud, quàm quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus*. Quare fundauit Eccleſiam merito ſanguinis ſui Religione, hoc

Luc. 12. Apoc. 1. Luc. 12.

1. Cor. 3.

ne, hoc eſt, cultu Dei, & Chriſti, fide, ſpe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mãdatorum. Et diſceſſurus ad Patrem, non reliquit orphanos Apoſtolos, & Eccleſiam, ſed ſpiritu ſancto miſſo de cœlo eam cõſolatus, ſubſtituit ſibi Vicarium in terris Petrum Apoſtolorũ principem, & Petri ſucceſſorem Romanũ Pontificem, cùm dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hãc* *Matth. 16.* *petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et iterum: *Paſce oues meas*, præ- *Ioan. 21.* ſertim cum priuilegio fidei nunquã amittendæ: *Rogaui enim pro* *Luc. 22.* *te, Petre, vt non deficiat fides tua*, dixit Chriſtus. qua dignitate, poteſtate, & gratia quid excogitari poteſt excellentius? ſi igitur inter meditãdum occurrat hoc beneficium, magna ſeges erit maximarum cogitationũ, & optimarum animi affectionũ. quis enim erga eum non afficiatur animo, q & ſeipſum nobis tradidit, & ſuam etiam auctoritatẽ, & maieſtatem ad hominũ vtilitatẽ tranſtulit in hominẽ? quis ei ſe planè non dedicet, quẽ tantorũ munerũ largitorem tam liberalẽ intelligit? Sacerdotium ſummũ ſũmo roborauit, & ornauit ſacrificio Miſſæ, eodẽ ipſo, quanq̃ incruento, quo ſe in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Ad ſacerdotium, & ſacrificium Hierarchiam Eccleſiaſticã inſtituit cœleſti perſimilem, quæ beneficio ſacramenti *Ordinis* Chriſto ſupremo Hierarchæ conſecrata, in varios gradus & ordines diſtributa, Eccleſię faciẽ pulcherrimã reddit: ſuũ etiam bonũ populis laicis impartiens ſacramenti *Matrimonij* inſtitutione & dono, quo nuptias Chriſtianas quaſi ſacrari mandauit, vt ita exhiberet ſibi vndiquaq; glorioſam Eccleſiã non habentem maculam, neq; rugam. Eandem ſanctiſſimis legibus, & inſtitutis communiuit, quippe quibus cautũ voluit hominibus, non ſolum à flagitiis, & peccatis, quæ ſub aſpectum hominum, cùm cadant, ab hominibus vindicantur, ſed ab iis etiam criminibus, quæ voto, animoue commiſſa intra conſciẽtiæ latebras occultantur, & ſoli Deo nota cum ſint, eius ſolius iudicio, & ſeueritati reſeruantur. quę ſanctitas propria eſt euangelicarum legum, quæ vt ait Propheta, *animas conuertunt.* *Pſalm. 18.*

Adornauit præterea eccleſiam ſuam Chriſtus perfectioribus illis ſanctionibus, atq; cõſiliis, ad quæ paucos illos, qui ca-

pere poſſunt, inuitat quidem, non tamẽ cogit. Paupertate, ſcilicet, Caſtitate, & Obedientia. quibus cœleſtibus ornamentis adeò ſpecioſam, illuſtremq́; reddidit Eccleſiam, vt cum Angelica Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantiſſimus ſponſus à terris diſcedens in cœlos, pollicitus eſt ſe cum Eccleſia futurum ſemper *vſq; ad ſæculi conſumationem.* Quid hac prouidentia præclarius? quid ſanctius? quid diuinius? nempe omnipotens eſt, qui hęc potuit; ſummè ſapiens, qui diſpoſuit: infinitè bonus, qui voluit, & fecit abundantius, quã vel dicere vel intelligere poſſunt Angeli, ne dum nos abiectiſſimi homunciones.

Matth. 28.

Actionum internarum Chriſti Domini nonnulla virtutum exempla.

CAPVT XI.

IN hoc numero actionum, quas non laborioſas nominat S. Baſilius, cenſentur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicẽda ſunt, nõ de omnibus quidem, ſed de gaudio, ira, zelo, pauore, & triſtitia Sunt quippe hæ pręcipuæ & ad propoſitam exemplorum conſiderationem maximè pertinent.

Gaudium, & exultatio. Fructum Spiritus ſancti fuiſſe gaudium, quod fuit in Chriſto, ſcribunt Patres in Euangelium S. Lucæ. Obſeruandum autem eſt, quibus locis deſcribitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem ſignificari eum hunc affectum ſuſcepiſſe non tam ſui, quàm Apoſtolorum, & noſtri cauſa: *Lazarus,* inquit, *mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.* Et cùm reuerſi eſſent ſeptuaginta cum gaudio, quòd dæmonia ſubiicerentur illis, poſtquam paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertiſſet, in illa hora ait S. Lucas: *Exultauit in Spiritu ſancto, & dixit: Cõfiteor tibi Pater. Amator hominum,* ſcripſit S. Cyrillus, *gaudet de horum conuerſione, videns plurimos per Apoſtolos conuertendos.* Et Theophylactus: *Exultat,* inquit, *quia tantis bonis Apoſtoli facti ſunt digni.* Auctor igitur,

Luc. 10. *Ioan. 11.* *Luc. 10.* *S. Thomas in Catena.*

Igitur, & parens Chriſti lætitię eſt amor, & charitas. abſit igitur inuidentia, quæ propter aliorum bona noſtris paria, aut ſimilia tam facilè ſuſcipitur ab hominibus. ſed nec exultemus gaudio, niſi in Spiritu ſancto, & eo ſolo, quem gignit amor Dei, & proximi, qui cùm moderatiſſimus ſit, eſt etiam ab omni leuitate remotiſſimus. quare quē exultaſſe aliquando Dominum Ieſum legimus, riſiſſe nuſquam reperimus.

Ira, & zelus. appetitus vindictæ, ait S. Thomas, *aliquando eſt cum peccato. quando ſcilicet aliquis vindictam quærit abſque rationis ordine: & ſic ira in Christo eſſe non potuit: huiuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque talis appetitus eſt ſine peccato: immò eſt laudabilis, puta cùm aliquis appetit vindictam ſecundum ordinem iuſtitiæ, & hæc vocatur ira per Zelum.* hoc ſanctiſſimo exarſit zelo Dominus, cùm eiecit de tēplo ementes, & vendentes. quod S. Hieronymo viſum eſt *mirabilius ſignū, quàm transfiguratio cum voce Patris, quàm curatio cæci nati, quàm deniq; ipſamet Lazari ſuſcitatio.* vt intelligeremus, quam oderit dominus iniquitates, & peccata, ea præſertim quæ in locis Deo dicatis, & à perſonis ſacris aduerſus Deum, & homines committuntur, quando ad huiuſmodi ſcelera profliganda, quaſi vires diuinitatis exeruit, quæ, vt idem ait, *In hoc ipſo facinore, in eius facie relucebat.* 3. part. quæſt. 15. artic. 9. Matth. 21. Ioan. 11.

Legitur iterum iratus Dominus apud S. Marcum, iræ autem cauſam dederunt homines Iudæi in peccato obdurati: ita vt diuinum lumen quod à Chriſto per prædicationem, & miracula in eorum animis copioſiſſimè affulgebat, non admitterent. *Et circumſpiciens eos, cum ira*, ait, *contriſtatus eſt ſuper cæcitate cordis eorum.* Ex quo perſpicuum eſt, quàm deteſtabilis Deo ſit in peccandi conſuetudine obſtinata perſeuerantia: præſertim coniuncta cum rebellione à lumine diuino, cum id peccator iniurioſè repellit. hęc enim eſt cæcitas cordis, quam ſolet, vt plurimùm ſequi certa ruina. quod rarò peccatores huiuſmodi reſipiſcere ſoleant. Hæc primum fletum ciet Domino, qui propterea *videns ciuitatē fleuit ſuper illā.* poſtea verò etiam iram & vindictam. Marc. 3. Lucæ 19.

Indignè etiam tulit Saluator diſcipulos amouere eos, qui par- Marc. 10.

nulos Chriſto offerebant, vt eos tangeret. dixitque propterea illis: *Sinite paruulos venire ad me.* S. Chryſoſtomus eſt auctor, id Apoſtolos feciſſe, quod exiſtimarent *tanto viro, quantus erat Dominus, ex huiuſmodi paruulorum oblationibus iniuriam fieri.* quare arcebant dignitatis Chriſti cauſa. iraſcitur igitur Dominus, quod illi adimant Apoſtoli occaſionem humilitatis exercendæ. quare vt mundanum calcaret honorem, non ſolum admiſit infantes in conſpectum, ſed accepit, & in vlnis tenuit. Obſeruent etiam illi, qui facile auertũt adoleſcentes ab obſequio congreſſuque Chriſti, ne indignationem Domini aduerſum ſe concitent: etiamſi bono id zelo faciant, eodemque ipſo, quo Apoſtoli.

Hom. in Matth. 32. Incerti.

Matth. 26. Marc. 14. Luca 22.

Pauor, metuſue, & triſtitia. His affectionibus maximè tentari voluit Dominus in horto Gethſemani: quando (vt Euangeliſtæ tradunt) *cœpit pauere, tædere, & mæſtus eſſe, & fieri in agonia* ad vſque ſudorem ſanguinis. Cuius cauſa *condeſcenſio* nominata eſt à S. Bonauentura præſertim. de qua ſic ſcribit idem Doctor: *Condeſcenſio Chriſti, qua membris ſuis condeſcendebat infirmis & imperfectis, ex ſublimitate procedebat perfectiſſimæ charitatis. ſicut enim humanam aſſumendo naturam, in noſtris quidem factus eſt humilis, ſed in propriis permanſit excelſus, ſic & ſummæ charitatis dignatione ad actus quoſdam noſtræ imbecillitati, & imperfectioni conformes deprimitur, & à ſumma perfectionis rectitudine non curuatur.* hanc oſtendit in multis rebus Dominus; ſic enim ſcribit S. Chryſoſtomus: *Vides*, inquit, *quanta eſt Chriſti in condeſcenſione diligentia? ſicut cùm comedat & bibat, cùm videatur ex aduerſo Ioanni faciens, & hæc Iudæorum ſalutis gratia facit, magis autem orbis terrarum vniuerſi.* Inſigniter verò condeſcenſionis exemplum in prædicta animi anguſtia dedit, vt ibidem fusè docet S. Bonauentura, Patrum proferens teſtimonia. Sanctus enim Auguſtinus ſic habet: *Cùm videret Chriſtus multos promptos, & gaudentes ituros eſſe ad paſſionis martyrium, exultaturos in ipſa paſſione fortes, centenarios, maturos ad horreum, tamen infirmorum quorundam, quos videbat poſſe conturbari ventura paſſione, ne deficerent, ſed potius voluntatem humanam voluntati creatoris coniunge-*

In Apologia pauperum par. 1. art. 2.

Homil. 27. ſuper Matth.

Super Pſal. 103.

iungerent, ipſorum perſonam voluit ſuſcipere in paſſione, dicens: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. condeſcenſionem autem hanc maximum fuiſſe argumentum eius infinitę pietatis ſummæque charitatis, explicant inprimis S. Ambroſius, & S. Bernardus, ille quidem ſic: *Errant in hoc loco, qui triſtitiam Saluatoris ad argumentum inolitæ potius à principio, quàm ſuſceptæ ad tempus infirmitatis inclinant: & naturalis ſenſus cupiunt detorquere ſententiæ. nuſquam magis pietatem eius, maieſtatemq; demiror, minus enim mihi contulerat, niſi meum ſuſcepiſſet affectum.* Hic verò ſic: *Si fieri poteſt tranſeat à me calix iſte: Agnoſco,* inquit, *in belli duce puſillanimorum trepidationem; agnoſco ægroti vocem in medico; agnoſco infirmantem gallinam cum pullis. Conſidero charitatem: ſtupeo dignationem, & expaueſco humilitatem. miſericors Dominus non B. Andreæ robuſtum ſibi ſumpſit affectum: quia non eſt ſanis opus medicus, ſed malè habentibus. & ſi quem dignatio tanta ſcandalizet, planè meretur audire; An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum. huic enim odor vitæ in mortem eſt. Quid enim magnum fuit, Domine IESV, ſi accedente iam mortis hora, propter quam veneras, intrepidus ſtares, tanquam qui poteſtatem habebas, ponendi animam tuam, & nemo tollebat eam à te? aut non longè glorioſius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur: vt non ſolum corporis paſſio, ſed etiam cordis affectio pro nobis faceret, & quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepidatio robuſtos, & mæſtitia lætos, & tædium alacres & turbatio quietos faceret, & deſolatio conſolatos.*

Comment. in Lucam lib. 10. cap. 22.

In Serm. de B. Andrea Apoſtolo.

Matth. 20.

Generalia quædam præcepta ad eadem virtutum exempla ex actionibus Domini facilius eruenda.

CAPVT XII.

PRIMVM præceptum, quod iuuat meditantem ad inuenienda faciliore negocio virtutum exempla in antè iam dictis actionibus, & aliis, eſt conſideratio circumſtantiarum, quæ in quibuſque obſeruari ſolent

Primum præceptum.

lent actionibus, ab iis, qui de Chriſtianis moribus, officiiſque ſcribunt,& continentur vulgato illo verſiculo.

Quis,quid,vbi,quibus auxilijs,cur,quomodo,quando.

Vt exempli cauſa. Quis? *Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus,& Magiſter,& vos debetis alter alterius lauare pedes.* Ecce humilitatis magnæ inſigne, & maximum exemplum à perſona. Quid? *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato.* Ecce Chriſti charitatem, & benignitatem. qui nullum non mouit lapidem, nullum non aggreſſus eſt opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munerũ,& auget peccatum,& diuinã iram iuſtiſſimè concitat. Vbi? *Non capit Prophetã perire extra Hieruſalem. Bethleem,* ait S. Leo, *natiuitati praelegit, Hieroſolymam paſſioni, ad maximam ſimul ignominiam patientis,& ſimul maximam charitatem redemptorum.* Quibus auxiliis? *Pater in me manens ipſe facit opera.* Vide veritatis amantiſſimum filium,& gratitudinis. Cur? *Vt non ſcandalizemus eos, vade ad mare.* Ecce ſtudium ingens ædificationis in Chriſto. Quomodo? *Erat docens eos, ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum,& Phariſæi.* Ecce qua grauitate,& verborum, ſententiarumque pondere tractandum eſt verbum Dei. Quando? *Mane reuertens in ciuitatem, eſuriit.* more ſtudioſi operatoris, qui vt ait Gloſſa, *mane ſurgit.*

Ioan. 13. *Ioan. 15.* *Luca. 13.* *Sermone primo de Epiphania.* *Ioan 14.* *Matth 17.* *Matth 7.* *Matth. 21.*

Secundum præceptum. Secundum præceptum, in vnam et actione circumſtantiæ prædictæ obſeruari ſimiliter debent, ac in multis. adferantur aliquot exempla. Incarnatio. Quis? *Filius altiſſimi. Sanctum. Filius Dei. Vocabis nomen eius* IESVM. Quid? *Concipies.* Vbi? *In vtero. in ciuitate Nazaret.* Quibus auxiliis? *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo.* diuino ſcilicet,& Angelico. Cur? *Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Et alibi: *Vt ſaluetur mundus per ipſum.* Quomodo fiet iſtud? *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Quando? *& hic menſis eſt ſextus illi,* hoc eſt, vt ait Apoſtolus, *quando venit plenitudo temporis.* In his autem omnibus, quàm eximia ſunt virtutum exempla & quàm multa? In perſona filij Dei admirabilis, & ſtupen-

Luca 1.

ſtupenda dignatio. In conceptione eiuſdem exinanitio. In loco, hoc eſt, virginis vtero, ſanctitas, & innocentia ſingularis. In ciuitate Nazareth flos, odorque eiuſdem innocentiæ per vitæ exempla latè flagrantis. In diuino auxilio ſumma Dei poteſtas, ſapientia, bonitas, miſericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio beneuolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanum inexplicabilis. In modo, virginitatis votum in virgine Deo ita gratum, vt ne violaretur, aut vel minimum detrimentum pateretur, magna multaque in virgine miracula ediderit Deus: Vt quod virgo concipiat, virgo pariat, virgo ſimul & mater. In tempore, Dei ipſius condeſcenſio ad probandum virgini articulum fidei, quem per Angelum edixerat, ex ipſa ſterilis Eliſabeth conceptione, ſemeſtris temporis ſpatio confirmata.

Annunciatio etiam, quæ pars eſt huius myſterij ad eundem modum diſcuti poteſt inter meditandum. Quis nunciat? Angelus ex ſummis principibus vnus, quia vt ait S. Gregorius, *ſummum omnium nunciaturus aduenerat.* Summa enim hîc ſunt omnia, quia maxima etiam erãt hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum deſignabantur caro & ſanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quę illa virgo eſt, ad quam tantus nuncius deſtinatur. *Ad virginem*, ait, *deſponſatam viro de domo Dauid, & nomen virginis Maria, gratia plena,* & cui dicit Gabriel: *Dominus tecum,* hoc eſt, ait S. Auguſtini Gloſſa, *tecum magis, quàm mecum.* vt videlicet, ex tanta gratię plenitudine, non ſolum ipſa ſanctiſſima, & Deo chariſſima redderetur; ſed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, *paries filium.* Et: *Quod naſcetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.* ancilla denique Domini. nam ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Vide*, ait S. Ambroſius, *humilitatem: ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt.* Quid? *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Vbi? in virginis cubiculo: *Sola*, inquit idem, *in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperiret.* Quibus auxiliis? ſalutatione Angeli. cuius congreſſus cum virgine modeſtiſſi- *Lib. 2. in Lucam initio.*

mus Angelicoq; pudore,& reuerentia pleniſſimus fuit. Quare poſt ſalutationem, ſiluit Angelus, tacenteque virgine, & pro prudẽtia ſumma, qua prędita erat, cogitante, *qualis eſſet iſta ſalutatio:* tum demùm ſermonem repetiit, timorẽ excuſſit, conceptionem filij Dei integra virginitate Matris futurã dixit, & confirmauit. Cur? vt obtineret à virgine conſenſum. quem virgo, audita Dei voluntate pręſtitit liberaliter, dicens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Nec aliud à virgine adeo ad obſequendum parata, expectandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, ſed diuino primùm ore pronunciatis: *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Quando? *ad virginem iam deſponſatam.* vt ea ratione omnis iuſtæ calumniæ occaſio præuerteretur.

Natiuitatis myſterium eodem modo diſtingui poteſt cogitatione inter meditandũ. Quis? primogenitus virginis. Quid? naſcitur de virgine; *Et peperit filium ſuum primogenitum.* Vbi? *in Bethlehem Iudæ.* In ſtabulo: *& reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio.* Quibus auxiliis? diuino auxilio. quo præſente, non alio opus fuit. Cur? ob Patris gloriam. ob id Angeli: *Gloria in altiſſimis Deo.* Et ob hominis ſummũ bonũ. nam *paruulus datus eſt nobis.* Quomodo? ſalua matris virginitate, ac ſine eiuſdẽ vel minimo doloris ſenſu. Quando? Intempeſtæ noctis ſilentio, media hyeme, &, *cum exiit edictũ, à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.* Atq; hæc eſt ratio ſatis facilis, & accõmodata ad contemplãda myſteria omnia vitæ, paſſionis, reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod niſi breuitati ſtudendum eſſet, exemplis aliis adhuc oſtendi facile poſſet.

Lucæ 2.

Iſaia 9.

Tertium præceptum.

Tertium præceptũ eſt. Actiones contrarias Chriſti, quamuis pugnare inter ſe videantur, eſſe nihilominus virtutis regulas, ſicut & alias. nullam enim actionem excepit S. Baſilius; & vniuersè S. Auguſtinus affirmat, *totam Chriſti vitam diſciplinam morum fuiſſe.* Ex omnibus igitur exempla virtutũ à nobis colligenda ſunt. & quidem, vt ego arbitror, ex ſingulis omnia, ſi ij eſſemus, qui ea ſcirem⁹ eruere. Certè ex ſingulis aliqua. Et hæc

Lib. de vera religione, cap. 16.

cura

cura minimè negligenda eſt meditanti. *Ad ſanandum Reguli filium Dominus venire noluit*, ſcribit S. Anſelmus, *ne diuitias honoraſſe videretur, at ne conditionẽ ſpreuiſſe ſeruilem, ad Centurionis famulũ mox ire conſenſit.* Clamat in templo ex charitatis feruore, & ſalutis animarum zelo: & tamen prędictũ de eo fuerat, & refertur in Euangelio; *non contendet, neq; clamabit*: ad oſtendendam, videlicet, eius inſignem patientiam, & manſuetudinem. Arguit Petrum acriter cum magiſtrũ reuocat à mortis cogitatione, vt reprehenſionem acrem adhibendã ſciant Patres, cum filij grauiter labũtur, & impediunt diuinã gloriam, aut bonum publicũ. præſertim ſi eam ij ferre poſſint, vt Petrus. Nec tamen quicquam loquitur aduerſus Thomam id ſimiliter optãtem, verbiſque ſignificantem non obſcurè, vt doceat Rectores hominum diſſimulare in tempore errata ſibi ſubiectorũ, vt alio tempore commodius corrigant. *Quæſitum dignum eſt*, ait S. Chryſoſt. *qua gratia adeò Chriſtus indignatus eſt, aduerſus vendentes, & ementes in templo, & maximè cum alias iniuriis, contumeliisq; affectus, Samaritanus, & dæmonium habẽs appellatus, nihil tale fecerit. Aedificationi Dominus ſemper ſtuduit, æquiſſimè tulit irrogatas ſibi iniurias, &, cùm inferrentur, vel tacuit, vel ſimpliciter negauit. templi violationem, vt quâ diuinæ ceremoniæ polluebantur, tanquam iniuriam Patri factam, ſeuerè vindicauit: ſimulque oſtendit, ſe non vt eas ſperneret, quod illi calumniabantur, curaſſe Sabbato infirmos. Aliquando*, ait Beda, *fugit, ne facerent eum regem, Paſſurus autem patitur ſe regem vocari. docens ſe non temporalis, ſed æterni regni regem, eoque per contemptum mortis venire.* Origenes quoque in ea verba: *Ne ſcandalizemus eos*, ſcribit: *prohibet Dominus ſcandalum fieri hominibus, ne amplius peccent, ſiue vt ſaluentur, aliquando verò contemnit Phariſæorum ſcandalum: eſt enim cùm contemnendum eſt.* in quam ſententiam ſanctus Gregorius ſic ait: *Quantum ſine peccato poſſumus, ſcandalum proximorum vitare debemus; ſi autem de veritate ſcandalũ ſumitur, vtilius naſci permittitur quàm veritas relinquatur.*

In Matth. cap. 8. *Ioan. 7.* *Matth. 12.* *Matth. 16.* *Ioan. 11.* *Homil. 22. in Ioan.* *Marc. 11.* *Matth. 17.* *Homil. 7. in Ezechielem.*

Quartum præceptum eſt S. Bonauenturæ, qui ait: *Actionum Chriſti ſex eſſe genera, nec omnia à nobis imitanda. Primum actionis*

Quartum præceptum. *Apol. pauperũ prima. reſponſ. part. 2, art. 2.*

Primum genus. *ctionis genus ſpectat in Chriſto magnitudinem, & excellentiam poteſtatis eius. vt ſuper aquas ſiccis pedibus ambulare, Elementa conuertere, panes multiplicare, ſeipſum transfigurare, & cætera miracula facere.*
2. *re. Secundum actionis genus refertur ad eius ſapientiæ lucem, vt arcana cœleſtia explicare, ſecreta cordium ſcrutari, futura prædicere.*
3. *Tertium genus arguit in Chriſto ſeueritatem iudicij, vt vẽdentes eiicere de templo, cathedras vendentium columbas euertere, & dura increpatione ferire Pontifices.*
4. *Quartum eſt dignitatis officij Chriſti, vt ſacramentum conficere ſacratiſſimi corporis ſui, manus imponere, & relaxare peccata.*
5. *Quintum verò pertinet ad condeſcenſionem miſeriæ noſtræ, vt latere in perſecutione, trepidare, & contriſtari in morte,*
6. *te, Patremq; rogare, vt tranſiret ab eo calix. Sextum deniq; refertur ad inſtitutionem vitæ perfectæ, vt paupertatem, virginitatem ſequi: Deo & hominibus ſeipſum ſubiicere, noctes in oratione peruigiles ducere, pro crucifigentibus exorare, & morti ſe ſumma charitate etiam pro inimicis offerre. Vera imitatio, qua Chriſto ſimiles euadimus, non eſt poſita in repræſentando in nobis Chriſtum in actionibus poteſtatis, & excellẽtia ſingularis: nam hoc eſſet planè diabolicum, niſi contingat id ex ſingulari aliquo Dei dono. Seuerum eſſe, & actiones ſeueritatis ac dignitatis obire eſt Prælatorum, & Principum Eccleſiæ. Condeſcẽdere, quoad actiones externas infirmorum eſt. Actiones igitur, quæ vitam ad virtutem, & perfectionem informant ſolæ ſunt, quas propoſitas habere debemus ad imitandum.* Hæc ex S. Bonauentura.

Eiuſdem generis exempla virtutũ ex actionibus quibuſdam perſonarum nonnullarum Euangelicarum erga Chriſtum Dominum.

CAPVT XIII.

EX actionibus etiam eorum, qui Chriſtum viderũt, & cum eo egerunt, debent peti exempla virtutum inter orandum. Inprimis verò ex amore, quem erga eum habuerunt homines, diſcimus, quàm tunc amabilis fuerit Dominus, & multò magis nunc à nobis amandus ſit.

De

De Apoſtolis ſcriptum eſt, eos aliquando tentatos à Domino, *num & ipſi vellent abire*, hoc eſt, eius diſciplinam deſerere: nomineque omnium reſpondiſſe Simonem Petrum: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quanti amoris verbum?* ait S. Chryſoſtomus, *quo & patribus, & matribus, & omnibus rebus Chriſtus pretioſior oſtenditur: quodque qui ab eo diſcedunt non habent amplius, quò confugiãt*. Sed ne propterea, *ad quem ibimus*, dixiſſe viderentur, quod non haberent, qui ſe acciperent: ſubdit, *Verba vitæ æternæ habes*. quæ illi carnaliter, & ſecundum humanam rationem, & ij ſecundum ſpiritum, & fidem intellexerũt. Nec immeritò reſpondet, & quaſi fideiubet pro omnibus diſcipulis vnus Petrus, cùm de Chriſti amore agitur: nam Chriſtum amabat Petrus vehementiſſimè: *In omnibus locis*, vt ſcribit S. Hieronymus, *ardentiſsimæ fidei inuenitur Petrus. Interrogatis diſcipulis quem hominem dicerent Ieſum, Dei filium confitetur. Volentem ad paßionem pergere, prohibet, & licet erret in ſenſu, in affectu tamen non errat, nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulò antè confeſſus. In montem cum Saluatore inter primos primus aſcendit; & in paßione ſolus ſequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino deſcenderat timore, amoris ſtatim abluit lachrymis. Poſt paßionem verò, cum eſſet in lacu Geneſareth, & piſcaretur, & Dominus in littore ſtaret, ille non patitur moras, ſed accinctus ependyte ſuo ſtatim præcipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo ſemper, tunc quoque cæteris tacentibus, credit ſe poſſe per voluntatem magiſtri, quod ille poterat per naturam: Iube me venire ad te ſuper aquas.* Idem poſtea, explicans illa verba Petri: *Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Non eſt temeritas*, inquit S. Hieronymus, *neque mendacium, ſed fides eſt Apoſtoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Saluatorem*, de quo ſupra diximus. S. Chryſoſtomus quoque commemorans Petri factum in recuſando primùm, deinde in admittendo, vt ei à Domino pedes abluerentur: *In recuſando*, inquit, *vehemens Petrus, & in permittendo vehemẽtior: vtrunq; ex amore.*

Ioan. 6. *Homil. 46. in eand. loc. Ioan.* *In cap. Matth. 24.* *Matth. 26.* *Homil. 69. in Ioan.*

Quanto verò amore Chriſti Domini arſerit Maria Magdalena, notius eſt, quàm vt opus ſit, id longa oratione proſequi.

Luc. 7. Incepit enim ab amore: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* quos deinde progreſſus in eodem amore fecerit, teſtes ſunt hiſtoriæ Euãgelicæ omnes, illa autem inprimis, qua deſcribitur, *ſtans ad monumentum foris plorans.* vbi deſcribitur *non ſolùm*, vt aiunt Patres, *ſauciata, ſed ebria Chriſti Domini amore ſanctiſſimo, atq; caſtiſſimo.* Ioan. 20.

Verùm non modò adamarunt homines Chriſtũ, ſed eum ſingulari etiam obſeruantia reuerebantur, & colebant. De turbis ſcriptum eſt apud S. Marcum: *Confeſtim omnis populus videns Ieſum ſtupefactus eſt, & expauerunt, & accurrentes ſalutabant eum,* ſiue ꝙ *reliquiæ ſplendoris in transfiguratione ſuſcepti adhuc in fronte eius apparerent*, vt innuunt Theophylactus, & Euthymius, ſiue quod venerationem haberet Chriſti aſpectus, quam decebat habere Dei filium carne indutum. Marci 9.

Sed quantæ auctoritatis apud omnes eſſet Chriſtus, teſtantur, quæ fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipſiſmet Synagogę principibus, qui, vt ait S. Ioannes, *crediderũt in eum multi, quanquam eum confiteri*, vtpote gloriæ hominum amatores magis, quàm Dei, *non auſiſint*. Id certè in eius diſcipulis clariſſimum eſt. & vt alia omittam quàm plurima, cùm dixiſſet Dominus Apoſtolis: *Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me; aſpiciebant*, inquit idem S. Ioannes, *diſcipuli ad inuicem, hæſitantes, de quo diceret.* Vbi ſcribit S. Chryſoſtomus: *Nullius ſibi criminis conſcij Apoſtoli quam conſcientia ſua, Chriſti ſententiam veriorem duxerunt: ideo aſpiciebant inuicem diſcipuli.* Idem etiam cùm apparuiſſet Dominus in littore poſt reſurrectionẽ, & accurriſſent ad eum diſcipuli, *nec auderent eum interrogare*, animaduertit, eos ſolitam habuiſſe fiduciam: nec tamẽ ad eum loqui auſos; *ſed*, inquit, *ſilentio, metuque, & reuerentia in eum intenti diſcubuerunt.* Par amori, & reuerentiæ obſequium fuit Apoſtolorum in Chriſtum. quod ſæpe oſtendunt: ſed tunc maximè, cùm tam diligenter curant ei cibum, & tam amanter *rogant, vt manducet.* Et cum ingredienti cum humili illo triumpho Hieroſolymam propria ſternunt veſtimenta. Ioan. 13. Homil. 72. in Ioan. Ioan. 21. Homil. 86. in Ioan. Ioan. 4.

Magna etiam vtilitas capi poteſt ex conſideratione actionum ciuium, & conſanguineorum Chriſti erga ipſum. illa, videlicet, vt ex iis intelligamus, veriſſimè à Chriſto dictū: *Inimici hominis domeſtici eius.* Nam primò quidē illi *admirati ſunt* eius res geſtas,& dicta, vt docet S.Matthæus, poſtea admirationem verterunt in probra, & contumelias, aliaque facinora, quæ ne inimici quidem eius excogitarunt. Vocant fabrum: *Nonne hic eſt faber, filius Mariæ?* Scandalum capiunt ex eius vitæ ratione: *Scandalizabātur in eo*, eſt apud S.Matthæum. Sed grauiora multò ſcribunt S.Marcus,& S.Lucas; Ille quidem: *Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quia in furorem verſus eſt.* Hic autem: *Duxerunt eum ſuper ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.* Denique, vt qui non niſi terrena ſaperent, illi non niſi terrenorum conſiliorum auctores erant. Id quod ſolet caro,& ſanguis cum viris religioſis: *Si hæc facis*, aiunt, *manifeſta teipſum mundo:* hoc eſt, vt explicat ſanctus Auguſtinus, *appare hominibus, vt laudari poſſis ab hominibus*. qui etiam aſſerit *idcirco conſanguineos eius in eum non credidiſſe, quia humanam requirebant gloriam.*

Matth. 10. *Matth. 13.* *Marci 6.* *Matth. 13.* *Marci 3.* *Luc. 4.* *Ioan. 7.* *Tract. 28. in Ioan.*

Quo loco prætermitti non debet vſus, & conſuetudinis, quæ inter Chriſtum, & eius ſanctiſſimam Matrem interceſſit, commemoratio. Nam, vt certum eſt, Chriſtum, cùm eſſet infans,& puer, adoleſcens etiam, & iuuenis, matris imperio omnino ſubiectum fuiſſe, immo & ipſi Ioſepho, quamdiu vixit, quia ſcriptum eſt: *Et erat ſubditus illis*, & tantum filium, vt erat Chriſtus, talem matrem, & matrem viciſſim filium ardentiſſimè ſemper, conſtantiſſimeque dilexiſſe; aliquam tamen mouet admirationem aliquibus, quod Matrem nōnunquam minus hilarè accepiſſe videatur, & fortaſſe etiam durius. Hāc tollit admirationem S. Bernardus explicans illa verba: *Quid mihi & tibi eſt mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nonne quod filio, & matri? quid ad illam pertinet, quæris, cùm ſis benedictus fructus ventris eius immaculati? nonne ipſa eſt, quæ ſaluo pudore concepit, & ſine corruptione*

Luc. 2. *Ser. 2. de mutat. aquæ in vinum.*

ruptione te peperit? nõ ne ipſa eſt, in cuius vtero nouem menſibus moratus es, cuius virginis vberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hieruſalem deſcendiſti, & eras ſubditus illi? nunc ergo Domine, quid moleſtus es illi, dicens: quid mihi, & tibi? multum per omnem modũ. Sed manifeſtè iam video, quod nõ velut indignans, aut confundere volens Virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: quid mihi, & tibi? cum venientibus ad te (iuxta Matris præceptũ) miniſtris, nihil cunctatus facias, quod illa ſuggeſſit. Vt quid ergo, fratres, vt quid ſic reſpondeat prius? vtique propter nos; vt conuerſos ad Dominum iam non ſollicitet carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ nõ impediant ſpirituale exercitium. Quamdiu enim de mũdo ſumus, debitores nos conſtat eſſe parẽtibus. at poſtquam reliquimus noſmetipſos, multò magis ab eorum liberi ſumus ſollicitudine. Et paulò pòſt: *Optimè ergo nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquis carnis noſtræ, pluſquam religio poſtulet, quando ipſe Matri, & tali Matri reſpondit: Quid mihi, & tibi eſt mulier? ſed & in alio loco, cùm ſuggereret ei quidam, quoniam foris ſtaret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, reſpondit: quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Vbi modo ſunt, qui tam carnaliter, & inaniter ſuper carnalibus propinquis ſuis ſolent eſſe ſolliciti, ac ſi adhuc viuerẽt ei ipſi cũ eis?* Marci 3.

Porrò hic conſideranda ſimul eſt ſolicitudo, qua Chriſtus moriturus afficiebatur ex ſolitudine Matris. idcirco eam diſcipulo committit. quo loco ſic S. Chryſoſtomus: *Cur non aliùs cuiuſpiam mulieris meminit, cùm adeſſent? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Vt enim cum ſpiritualia impediunt parentes, ne cognoſcendi quidem ſunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his ſunt tribuenda, & omnibus præferendi: quia genuerunt, quòd educarunt, quòd innumeras pro ipſis moleſtias ſubierunt.* Ioan. 19. Homil. 84 in Ioan.

De

De reliquis actionibus diuerſarum perſonarum, quæ in Euangelio continentur.

CAPVT XIV.

ALIÆ adhuc ſuperſunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundem finem, quo ſuperiores. Videntur illę ſic numerari poſſe. Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Eccleſiaſticæ, Politicæ, Ciuiles, OEconomicæ, Perſonales.

Diuinæ Dei actiones proprię ſunt: & ſunt aliæ internæ, externæ aliæ (ad intra, & ad extra dicuntur à Theologis) Internæ ſunt generatio, qua Filius à Patre generatur, & ſpiratio, qua Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euãgelio continentur ſimul cum myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis perſonarũ Patris, & Filij, & Spiritus ſancti in vnius diuinæ naturæ vnitate. quod propterea à S. Hilario *ſacramentum Euangelicũ* appellatur: *Lib. 2. de Trin.* ſæpeque myſterij huius, aut totius, aut partis in eo fit mentio. Vt, *in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris. Tu es Filius meus dilectus. Vt Filius tuus clarificet te. Tu es Chriſtus, Filius Dei viui. Spiritus, qui à Patre procedit. quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater vnum ſumus. Ad eum veniemus.* Denique *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* *Ioan. 1. Luc. 9. Matth. 16. Ioan. 10. & 15. Matth. 28.*

Cùm hæc in meditationem incidunt, exercere debemus fidei actum, quo credamus tantum ſacramentum fide prompta & explicata, qualem Dominus exigebat, cùm diceret: *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* *Ioan. 14.* Deinde intelligendum eſt hanc fidem eſſe fundamẽtum æternæ vitæ. Propterea enim ait Dominus: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* *Ioan. 17.* In qua idcirco, *quantò magis proficimus*, vt ait S. Auguſtinus, *tantò magis viuere tendimus.* *Tract. 105 in Ioan.*

Ad hæc conſiderandum diligenter, tantum bonum in nos deriuatum eſſe per Chriſtum: *Ipſe enim erat lux vera.* Et ipſe de *Ioan. 11.*

Vu ſe ait:

Ioan. 8. ſe ait: *Ego ſum lux mundi.* Perſpicuè autem ad hoc propoſitum
Ioan. 17. ſcriptum eſt: *Vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* Et cla-
Lib. 3. de Trin. rius adhuc: *Manifeſtaui nomen tuum hominibus: non,* inquit S. Hi-
Hilar. ibid. larius, *quod Deus eſt, ſed quod Deus Pater eſt.* Et vt ſciamus, quantum etiam hoc nomine Chriſto debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula, quæ tam multa, & inaudita patrauit: *Factorum ſuorum,* ait S. Hilarius, *nobis exemplum poſuit, vt per inenarrabilem geſtorum ſuorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur: cùm aqua fit vinum: cùm quinque panibus ſaturatis quinq; millibus virorum, excepto ſexu, & ætate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim, cùm res cernitur, & neſcitur, fit, & non intelligitur, ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.* Sed in hac re quàm debita Chriſto gratia referenda, vt etiam in omnibus
Ioan. 1. aliis, docet Beda in ea verba: *Vnigenitus ipſe enarrauit: Homo factus,* inquit, *enarrauit quid de veritate Trinitatis ſentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus perueniendum ſit.* Enarrabit etiam, cùm electos ad claritatem ſuæ viſio-
Lib. 5. de Trin. nis inducet: *Eſt enim,* vt tradit S. Hilarius, *hoc ſacramentum cœleſte, quia in cœlis aperiendum nobis eſt, & demonſtrandum facie ad faciem, non tantum in ænigmate, & per fidem, vt in hac mortali vita.*

Occaſio porrò obeundi prædicta mentis munera non raro ſe ſe offert Euangelia meditanti, quando nimirum mentio fit Patris, nec additur noſter, aut veſter, aut quid ſimile, vel adiun-
Ioan. 3. gitur meus: *Pater diligit filium. Quicunq; fecerit voluntatem Patris*
Lib. 9. de Trin. *mei.* Quam ob cauſam myſterium Trinitatis à S. Hilario *ſacramentum paternum* dicitur: cùm filius nominatur eodem modo vel, *natus,* vel, *vnigenitus,* & ob id ab eodem dicitur, *ſacramẽtum*
Lib. 8. & 9. de Trinit. *Natiuitatis,* idem myſterium; ſicut &, *ſacramẽtum exitionis,* quia
Ioan. 16. ſcriptum eſt: *Exiui à Patre, & veni in mundum.* huc referendum
Ioan. 1. eſt, quod dicitur de filio, quando deſcribitur *in ſinu Patris, vide-*
Ioan. 6. *re Patrem, viuere propter Patrem, mitti à Patre, cognitum eſſe à Pa-*
Ioan. 10. Ioan. 17. *tre, & viciſſim ſe Patrem cognoſcere, ſe vnum eſſe cum Patre, Patrem in ipſo eſſe, & ipſum in Patre, Patrem ante quàm mundus fieret, clari-*
Ioan. 1. *tatem dediſſe filio,* & ſimilia complura: Cùm *Verbum* appellatur,

aut

aut *Dei ſapientia.* Similiter, cùm exprimitur *Spiritus ſancti* nomen, de eo quippe ſic ſcribit ſanctus Auguſtinus: *Spiritus ſanctus ineffabilis eſt quædam Patris, Filijq; communio: & ideo fortaſſe ſic appellatur, quia Patri & Filio poteſt eadem appellatio conuenire. nam hoc ipſe propriè dicitur, quod illi communiter. Et hac Trinitas vnus Deus, ſolus bonus, magnus, æternus, omnipotens, ipſe ſibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.* Luc. 7. & 11. Lib. 5. de Trin. cap. 11.

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & ſimilia vtiliter meditāda obſeruare rationem, quam Chriſtus Dominus ſecutus eſt in myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis commemorando. ab illo enim initium orationis facit: *Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum. Pater ſaluifica me ex hac hora. Confiteor tibi Pater.* Idque ſumma cum reuerentia, & pietate: *Pater ſancte, Pater iuſte, Pater Domine cœli, & terræ.* Summa item cum fiducia, & amore: *Pater mi. Pater ego ſciebam, quia ſemper me audis.* Pietati & amori adiungit humilitatem, cuius impulſu orat aliquando, non ſolum genibus flexis, ſed etiam proſtratus humi. nec ſolum preces offerens, ſed etiam *ſupplicationes*; hoc eſt, humillimas orationes, vt notat Apoſtolus. In ipſo orationis curſu, exituque vniuerſam voluntatem ſuam paternæ committit, in ea prorſus conquieſcens: *Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Vt autem ſe quàm gratiſſimum erga Patrem oſtendat, omnia illi accepta fert: opera: *Pater,* ait, *in me manens, ipſe facit opera.* Doctrinam: *Doctrina mea non eſt mea.* Vitam: *Et ego viuo propter Patrem.* Iudicij auctoritatem, & poteſtatem: *Dedit ei iudicium facere.* Et quod magis mirandum eſt, ob eandem cauſam in Patrem refert diuinitatem ſuam: *Pater, quod dedit mihi, maius omnibus eſt.* Proceſſionem quoque, & miſſionem Spiritus ſancti: de quo propterea ait, *qui à Patre procedit, quem mittet Pater in nomine meo.* Denique S. Chryſoſtomus, cùm exponeret illa verba: *Dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det ei vitam æternam: Si hoc loco,* ait, *ad humani ſermonis morem paulùm deſcendit, non admireris: facit enim, & dictarum cauſarum gratia, & vt*

Matth. 26. Ioan. 11. Matth. 11. Ioan. 12. Matth. 26. Marci 14. Hebr. 5. Luc. 22. Ioan. 14. Ioan. 6. Ioan. 5. Ioan. 10. Ioan. 14. & 15. Homil. 79. in Ioan. Ioan. 17.

ſemper de ſe magnificè dicere caueat. Et paulò antè: *Dixi, & ſemper dico, exceſſus humilitatis ſeruis multũ perſuaſit.* Quibus verbis hæc ſubeſt ſentẽtia. Chriſtum Dominum non ſolum humiliter de ſe locutum, vt patrem exaltaret, ſed longè etiam communes humilitatis limites egreſſum. ob quam animi moderationem

Luc. vlt. *Spiritui ſancto* tribuit quoque *ſanctificationem, & confirmationem* diſcipulorum, & ideo eum appellat *virtutem ex alto*, poteſtatẽ

Ioan. 14. & 20. dimittendi peccata, quam dedit Apoſtolis, *Accipite Spiritũ ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Eruditionem Apoſtolorum; *ille vos docebit omnia.*

Viciſſim Pater Chriſtum maximè honorat, habetque eum vt filium, vt delicias, ac velle ſe, vt à nobis audiatur, tanquam vnicus orbis terrarum magiſter, ſignificat ſæpe, ſed tunc inprimis, cùm ait:

Matth. 17. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.* Et quanquam amoris diuini, hoc eſt, immenſi & infiniti vi, noſtrique cauſa mandatum filio dat Pater, vt crucis mortem obeat, cum tamẽ turbata anima, rogat eum Chri-

Ioan. 12. ſtus, vt ſe clarificet, *venit vox de cælo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Per gloriam videlicet reſurrectionis. propter quã ſan-

Ioan. 1. ctus Ioannes ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à*

Ioan. 5. *Patre.* Denique: *Neq; enim,* ait, *Pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant Patrem.*

Sequuntur externæ Dei actiones, hæ autem ſic ad propoſitam meditãdi inſtitutionem numerari poſſunt, Creatio, Conſeruatio, Prouidentia, ſiue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Reſuſcitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium vltimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua ſunt ſigillatim attingenda.

De actionibus Dei externis quæ in Euangeliis continentur.

CAPVT XV.

CREATIO. Creationis rerum omnium meminit S. Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil.* Deinde vt exponit S. Auguſtinus, *indicat rationẽ, qua Deus fabricatus eſt mundum. Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Nempe quia Dei ſapientia, per quam facta ſunt omnia, ſecundum artem continet omnia: quidquid factum eſt, vita in illo eſt.* Et alibi: *Omnia*, inquit, *priuſquam fierent, erant in notitia facientis, & vtiq; ibi meliora, vbi veriora, vbi æterna & incommutabilia.* Addit autem tertio loco Euangeliſta; *Et vita erat lux hominum:* non omnium rerum, ſed hominum. *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt; & mundus eum non cognouit.* quod ſanè maximum fuit ingratitudinis ſcelus. In hac meditatione intelligendum eſt, in primis vnumquemque hominem, creaturam eſſe à Deo factam ad imaginem ſui conditoris in templum ſanctum ipſius. Ideoque debere nos adornare templum ſuum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorũ numero ſimus, quos reprehendit Euangeliſta, cùm addit: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Ioan. 1. Tract. 1. in Ioan. Lib. 5. ſuper Geneſ. cap. 15.

Conſeruatio. *Pater meus*, inquit Dominus, *vſq; modo operatur, & ego operor. Continuationem quandam*, ait S. Auguſtinus, *operis eius, qua vniuerſam creaturam continet, atq; adminiſtrat, oſtendit. Creatoris namq; potentia & omnipotentis, atq; omnitenentis virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ, quæ virtus ab eis, quæ creata ſunt regendis, ſi aliquando ceſſaret, ſimul & illorũ ceſſaret ſpecies, omnisq; natura concideret.* Quanta igitur humilitate viuendum eſt ſub potenti hac, nobiſque adeo neceſſaria perque benigna manu Dei? Ioan. 5. Lib. 4. de Gen. ad literam, ca. 12.

Prouidentia hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S. Matthæum, & S. Lucam, cùm prohibet ſolici- Matth. 6. Luca 12.

tudinem ſuperuacaneam cibi, potus, indumentorum, & ſimilium: quæ ſi attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quæquæ in rebus aliis omnibus, vt in plantulis, floribus, volucribus ita curæ ſunt, vt nihil omnino illis accidat abſque peculiari Dei nútu. *Quanto vos magis pluris eſtis illis?* dicit Dominus de hominibus, & iis præſertim, qui diſcipuli eius ſunt, aut diſcipulorum imitatores? Hos enim inprimis ſpectat oratio illa vniuerſa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè diſiunctos eſſe, volebat.

Ioan. 15. Reuelatio. *Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hæc*
Ioan. 1. *eſt lux illa, quæ venit in mundum*, cuius *filij* nominantur Chriſtia-
Epheſ. 5. ni ab Apoſtolo. ante quam in tetris ignorantiæ tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, qua tam multa eaque recondita præclaraque myſteria nobis ſunt diuinitùs reuelata, & qua iactum eſt fundamentum, & primus quaſi factus gradus, hominibus ad cœleſtem beatitudinem.
Matth. 16. Quam ob cauſam Dominus Petrum appellauit beatum. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* quo nomine non ſolum Patri debitores ſumus eximiæ gratitudinis, & amoris, ſed etiam filio; nam *ipſe*
Ioan 1. *enarrauit*, & Spiritui ſancto, qui Apoſtolis ſuggeſſit omnia,
Ioan. 16. eoſque *docuit omnem veritatem*. Denique, *hoc eſt opus Dei, vt cre-*
Ioan. 6. *datis in eum, quem miſit ille.*

Ioan. 1. Miſſio. *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic ve-*
Luca 1. *nit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine. Miſſus eſt*
Ioan. 10. *Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum.* Ecce tibi tres miſſiones, quarũ ſecunda præ-
Ioan. 3. ſtat primæ, ſed omnibus tertia, qua declarauit erga nos Deus
Marc. 13. immenſi amoris vim. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.*

Electio. *Propter electos, quos elegit, breuiauit dies. Tui erant, &*
Ioan. 17. *mihi eos dediſti. Dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Ego ſcio, quos elegerim.*

Vocatio.

Vocatio. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Ego elegi vos de mundo.* quo loco & ſimilibus, in mentem reuocandæ ſunt parabolæ illæ grauiſſimæ, quibus Dominus ad perſuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, conſtantiam, & virtutis omnis exercitationem perpetuam, clauſulam illam adiicit: *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* *Ioan. 15.* *Matth. 20. & 22.*

Sanctificatio. hæc multa inſignia, maximaque Dei beneficia complectitur: remiſſionem peccatorum. *Venit enim filius hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat.* quare & ab Apoſtolo deſcribitur: *Purgationem peccatorum faciens.* gratiæ diuinæ donum. *De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia.* virtutes omnes, & dona ſpiritus. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viuæ. hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* præſertim verò ignem diuini amoris, de quo Dominus ait. *Ignem veni mittere in terram.* *Matth. 18.* *Hebr. 1.* *Ioan. 1.* *Ioan. 7.* *Lucæ 12.*

Adoptio. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* ad quod inſtituit Dominus ſacramentum Baptiſmi, quod eſt *regenerationis* ſacramentum, vt ipſemet explicauit Nicodemo, hac Dei charitate, liberalitate, beneficentia, hac hominis dignitate, quid excellentius excogitari poterat? *Ioan. 1.* *Ioan. 3.*

Tractio. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*; quæ verba ſic exponit S. Auguſtinus: *Si qua inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quoniam verum eſt, trahit ſua quemque voluptas. non trahit reuelatus Chriſtus à Patre? quid enim fortius deſiderat anima, quàm veritatem? quo auidas fauces habere debet, vnde optare, vt ſanum ſit intus palatum vera iudicandi, niſi vt manducet, & bibat ſapientiam, iuſtitiam, veritatem, æternitatem?* Et paulò pòſt: *Videte, quomodo trahit Pater, docendo delectat, non neceſſitatem imponendo.* Quàm multa ab hominibus fiunt, Deo trahente & (vt ait Salomon:) *Cor quocunque vult, vertente*, quæ abſque felici hac neceſſitate nunquam fierent. Quales ſunt grauium tentationum inſignes victoriæ, frugi, caſtæque vitæ inſtitutio, religioſæ ac ſeuerioris electio diſciplinæ, *Ioan. 6.* *Tract. 26. in Ioan.* *Prouerb. 21.*

plinæ, perſeuerantia vſque in finem, fidei confeſſio cum mortis periculo.

Ioan 5. Reuocatio hominum mortuorum à morte: *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerũt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerũt, in reſurrectionem iudicij.* Et: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic filius, quos vult, viuificat.*

Ioan. 5.

Matth. 24. Renouatio mundi. *Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſumatio.* Et: *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

De reliquis actionibus, quæ ſimiliter in Euangelio deſcribuntur.

CAPVT XVI.

Luca. 1. ACTIONES Angelorum hierarchicæ: purgat Zachariam S. Gabriel, cùm incredulitatis eius pęnam exigit dicens: *Eris tacens, & non poteris loqui vſque in diem, quo hæc fiant; eò quòd non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.* quo loca Gloſſa S. Chryſoſtomi ſic habet, quaſi dicat: *Cùm oſtendero, quod dico, & noueris te iure punitum, tum de pœna eripiam.*

Illuminat Angelus Ioſephum & Magos in ſomnis, cum eos edocet Dei voluntatem, & cùm beatiſſimam Virginẽ Mariam filij Dei Incarnationem, vt S. Thomas opinatur. quamquam alij exiſtimant, Angelum Dei conſilium propoſuiſſe virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per ſeipſum illuſtraſſe.

3. part. quæſt. 30. artic. 2.

Perfeciſſe porrò videtur Angelus, id eſt, perficiendi munere fũctus, cum perterritis cuſtodibus ſepulchri Domini, conſolans ſanctas fœminas dixit: *Nolite timere vos.* Sequitur enim; *Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno.* vt nimirum intelligamus, initio quidẽ timuiſſe illas, poſt verò.

Matth. 28.

Chari-

Charitate foras mittente timorem, gaudio maximo fuiſſe perfu- 1. Ioan. 4.
ſas. quod etiam fecit Dominus, cum iiſdem occurrentibus in via dicit, *nolite timere*, quo loco S. Hieronymus: *In veteri & nouo teſtamento cùm auguſtior apparuerit viſio, primùm timor pellitur, vt mente placida poſſint quæ dicuntur audiri.* Denique S. Cyrillus verba illa Domini apud S. Ioannem: *Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra filium hominis*, ſic exponit, vt exiſtimet, *non tam ad Chriſti perſonam, quàm ad vniuerſam eius diſpenſationem pertinere.* Si quidem in Eccleſia adminiſtranda vtitur Deus Angelorũ opera, adhibet eos cuſtodes hominibus, ipſi Deo preces hominum offerunt, eoſdẽ ſuperiore lumine complent, & alia multa exercent Dei iuſſu officia pietatis, & charitatis, quibus ſe oſtendunt eſſe *adminiſtratores ſpiritus, in miniſterium miſſos propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

Matth. 28. Lib. 2. in Ioan cap. 21. Ioan. 1. Hebr. 1.

Actiones Hierarchicæ Eccleſiaſticæ ſunt prædicatio, ſacramentorum adminiſtratio, & alia huiuſmodi, quæ ad ordinum ſacrorum & poteſtatis Eccleſiaſticæ vniuerſæ functiones ſpectant, de quibus ſuperioribus capitibus nonnulla dicta ſunt.

Actiones Politicæ. *Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Aduertamus*, inquit S. Ambroſius, *hoc diuinum eſſe myſterium: quia dum profeſſio ſecularis oſtenditur, ſpiritualis impletur. Ortui ergo Chriſti Domini Auguſti Imperatoris inſeruit edictum.* Actio huius generis alia eſt, cùm Herodes *congregans omnes Principes ſacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. at illi dixerunt ei, In Bethleem Iudæ.* quo loco apparet Auguſtum Chriſti Domini incunabula præparaſſe, Herodem, & Synagogam vniuerſam Magos ad ea deſtinando, exornaſſe.

Luca 2. Lib. 2. in Lucam. Matth. 2.

Politica etiam actio eſt, quando *miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim*, ait S. Chryſoſtomus, *Ioannem habere magiſtrum, quàm Chriſtum, cùm ille de genere ſacerdotali, & ſanctitate illuſtris haberetur. hic autem genere humilis, victu, & veſtimentis cõmunibus vteretur.* Quare ſtatim intelligitur verum eſſe illud: Ioan. 1.

Ioan. 1. *In propria venit, & ſui eum non receperũt. Cùm veniſſent ad illum Sa-*
Ioan. 4. *maritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret, & manſit ibi duos dies; & multò plures crediderunt in eum propter ſermonem eius.* Ex ante dictis actionibus animaduertimus gẽtiles, & Samaritanos fauiſſe magis Chriſto, quàm Iudęos. hoſque iam inde ab initio odio capitali Chriſtum perſecutos eſſe.

Sed inſignis eſt politica illa actio, qua cogitur conſilium
Ioan. 11. principũ Synagogæ in domo Caiphæ, diciturq; ibi: *Quid facimus, quia homo hic multa ſigna facit? & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.* ab actione igitur politica deprauata, ortum habuit Chriſti mors. Eſt autem obſeruandum, hanc fuiſſe deprauatam; quia poſthabita omni religione, & pietate Principes propriam ſecuti ſunt vtilitatem; *Venient* (inquiunt) *Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Hanc nunc appellant ſtatus rationem. nec tamen talis eſt omnis ſtatus ratio.

Matth. 1. Actiones œconomicæ. Deſponſatio virginis actio œco-
Luca 1. nomica fuit. hæc ad bonam virginis, & filij eius famam conſeruandam diuinitùs inſtituta eſt. & ideo virgini nulla cura fuit filij ſui conceptionem indicare ſponſo. vt intelligamus, in iis, quæ vocationis noſtræ ſunt, ſoluto nos, & quieto animo debere in Dei patris amantiſſimi prouidentia penitus conquieſcere: Nec, ſi id fecerimus, falli nos vnquam.

Multę alię œconomicæ actiones in Euangeliis tanguntur, ex quibus imitationis poſſunt exempla peti plurima. Plerę que certè Domini parabolæ œconomicę ſunt. In parabola ſemi-
Matth. 13. nantis: *Terra bona nomine fidelem, & deuotam conſcientiam intelligi voluit, quæ fundamentum eſt virtutis œconomicæ. per fructum autem centeſimum æternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, ſignificat.* ſic habet Gloſſa. In parabola zizaniorum docet Chriſtus prudentiam & tolerantiam domeſticorũ erratorum, diſſimulationem, inquam ad tempus; ne ſi intempeſtiuè corrigãtur domeſticorum vitia, deteriora fiant. paternam in filios etiam rebelles, & perditos charitatem admirabilem cõtinet parabola filij prodigi. Similia poſſunt ex aliis multa colligi. Inſtituto noſtro ſatis eſt rem indicaſſe.

Sunt

Sunt etiam actiones eiuſdem generis pleræqueMarthæ, & Magdalenæ, Zachæi, Simonis leproſi, Matthęi, & aliorum, qui Chriſtum Dominum, & diſcipulos hoſpitio inuitarunt, vel receperunt. in quibus hoſpitalitatis laude excelluit Martha, quæ domum ſuam Chriſto Domino patere ſemper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Centurionis adeo ſolliciti, & diligentis in ſalute ſerui procuranda. Gratitudo ſocrus Petri, quæ febribus liberata Chriſti verbo: *Surgens continuò miniſtrabat illi.* Patientia mulieris Chananææ pro filia dęmoniaca deprecantis. Fraterna S. Andræę charitas, qui fratrē Petrum ad Chriſtum ab ſe cognitum, vt ab eodem agnoſcatur, adducit. quale etiam fuit S. Ioannis ſtudium diſcipulos ad Chriſtum mittendi, & in eius tutelam, & diſciplinam transferendi. Luca 4.

Sed inaudita prorſus, & ſingularis extitit obedientia œconomica filij Dei Chriſti Domini erga Matrem ſuam ſanctiſſimam, per totos triginta annos, quibus *ſubditus erat illi*, hocque Luca 2. inprimis tunc temporis profeſſus eſt. & nihilominus cū duodecim eſſet añorum remanſurus ipſe in templo, ad quod cum matre & Ioſeph, aſcēderat, nihilomnino curauit exquirere cōſilium eius: ſed Matre inconſulta, & neſciente, remanſit, rogatuſque cauſam, tandem dixit: *An neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* vt hoc præ clariſſimo exemplo diſcant liberi, alioquin parētibus in reliquis rebus omnibus obſequentes, ſe in iis, quæ Dei ſunt, minimè in eorum eſſe poteſtate: iiſque nec appellatis, poſſe ſe diuina conſilia, viamque perfectionis ſequi liberrimè. Luca 2.

Hiſtoria autem Epulonis, & Lazari maximè facit, ad emēdandos diuitum hominum corruptos mores, & permouēdos animos ad commiſerationem pauperum & calamitoſorum, qui ad emendicandam ſtipem, terunt limina potentiorum.

Perſonales actiones, vel naturales ſunt, vel artificioſæ, bonæ item, vel malæ. Naturales ſunt illæ: *Occurrerunt ei duo habētes dæmonia*; quo loco meditans rem ad animæ vtilitatem conuertat, oportet. vt hic; ô felicem occurſum. Eſuriunt diſcipuli: quid mirum, ſi eſuriunt Dei ſerui? hoc eſt proprium Chriſti Matth. 8. Matth. 12.

diſcipulorum. flebant & plangebant puellam mortuam domeſtici,qui Chriſtum deridebant: fleant,qui Chriſto non adhærent,aut ab eo vitioſè viuendo,diſſentiunt.Et idem in aliis.

Luca 8.

Matth. 4.

Artificioſę ſunt actiones. *Retia reficere, & retia in mare mittere* piſcandi gratia. Ecce tibi duo hominum genera,qui vocãtur à Chriſto. aliqui,qui retia parant,hoc eſt,inſtrumenta,quibus ſibi comparent opes,honores,delicias,quales ſunt adoleſcentes, qui in ſcholis verſantur, vt adiumentis doctrinæ ſibi ad mundana lucra aditum aperiant. alij, qui iam occupantur mundanis negotiis, & in hoc mari magno ſeculi piſcationem exercent laborioſam,vel negotiando,vel conſultoribus,ex legibus reſpondendo, cauſas agendo.

Matth. 8.11. & 17.

Bonæ actiones ſunt, Chriſtum ſequi, adorare, ad genua eius procumbere,mittere homines ad Chriſtum, vt eum ſequãtur,vocare per internuncium, quod fecerũt duæ ſorores, cùm miſerũt,qui diceret: *Ecce,quem amas, infirmatur.* Clamare poſt Ieſum,rogare Ieſum,loqui cum Ieſu,& ſimiles;ex quibus haud eſt difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur,quæ de ſanctis viris,aut mulieribus,ad eorum ſanctitatem collaudandam in Euangeliis commemorantur. Vt de beatiſſima Dei matre Maria, de S. Zacharia, & Eliſabeth, de S. Ioanne Baptiſta,de S. Ioſepho,S. Simeone, Anna vidua, Martha, & Maria,Moyſe & Elia,Apoſtolis omnibus. Nicodemo, altero Ioſepho, & aliis. in vſum enim noſtrum, quæ de virtutibus eorum dicuntur,conuertuntur facilè. Denique hi homines erant ſimiles nobis paſſibiles,virtutem tamen coluerunt,perfectionemque ſecuti ſunt, & illuſtribus Dei donis ſunt cumulati. non erit igitur erga nos abreuiata manus Domini, ſi nos erga Deum præſtiterimus, quales ipſi.

Ioan. 11.

Matth. 15.

Actiones malæ, quę in Euangelio narrantur, peccata vel hominum reproborum ſunt,vel ſanctorum. Reproborum,vt Iudæ,Caiphæ,Pilati,Herodis vtriuſque & ſimilium.quæ idcirco referuntur,vt ſciamus ea vituperanda,& fugienda eſſe, quæ Scriptura ſancta vituperat.Sanctorum,vt Matthęi,Petri,Magdalenæ,Thomæ,de quibus S. Auguſtinus: *Cùm attendunt, magnum*

In Pſal. 50.

gnum cecidiſſe, parui timeant. Et alibi: *Quorundam ſanè exempla, quos peccaſſe legimus, non ideo ſcripta dicit, qui ſanum ſapit, vt ad deſperationem non peccandi valeant, & ſecuritatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur, ſed vt diſceremus, vel pœnitendi humilitatem, vel etiam in talibus lapſibus non deſperandam ſalutem.* Matthæus ſanè & Magdalena exēplo ſunt peccatoribus ad magna etiam aſpirandi cum Dei gratia. Petrus verò, & Thomas iam conuerſis, vt nec feruori ſuo nimium credant, & de ſententiæ obſtinatione ſe deduci facilè ſinant. Hæc de primi generis actionibus Chriſti, aliiſque aliorum. nunc ad alterum genus accedamus. *De nat. & grat. cap. 35.*

De laborioſis actionibus, aut paſsionibus Chriſti Domini.

CAPVT XVII.

HÆ laborioſæ Chriſti actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis. Infantiles neceſſitates, labores in prædicando, fatigationes in diſcurrendo, tentationes in ieiunando, vigiliæ in orando, lachrymæ in compatiendo, inſidiæ in colloquendo, pericula in falſis fratribus, conuitia, ſputa, colaphi, flagella, ſpinæ, irriſiones, ſubſannationes, exprobrationes, claui, & his ſimiles. *Serm. de quadruplici deb. Ser. 43. in Cāt.*

Infantiles neceſſitates, de his S. Anſelmus ſic ſcribit: *Et tu Domine vniuerſorum, qui nullam habens indigentiam, inter ipſa natiuitatis tuæ initia non horruiſti abiectiſsimæ paupertatis deguſtare incommoda. Vt enim ait ſcriptura, tibi, cùm naſcereris, non erat locus in diuerſorio, neque cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuiſti: ſed tu in vili præſepio ſordentis ſtabuli, tu qui terram palmo cōcludis, inuolutus panniculis reclinatus es: & hoc ipſum à brutis animalibus Mater tua mutuò accepit. Conſolamini, conſolamini, qui in ſordibus paupertatis nutrimini. Non ſolùm autem illam infantiæ tuæ vexationem, in teipſo pertuliſti, ſed & mortem in puſillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas.* *In ſpeculo, c. 4.*

His doloribus mixtæ erant lachrymæ,& vagitus. Si quidem canit Eccleſia: *Vagit infans inter arcta conditus præſepia.* De quibus S.Bernardus: *Age*,inquit,*pœnitentiam.Hoc tibi prædicat ſtabulum iſtud, hoc præſepe clamat. hoc lachrymæ & vagitus euangelizant.plorat quippe Chriſtus,ſed non ſicut cæteri ſolent: in aliis ſenſus, in Chriſto præualebat affectus, patiuntur illi,non agunt;nec ipſius adhuc vſum voluntatis habētes. Illi ex paſſione lugent. Chriſtus ex compaſſione. illi iugum graue,quod eſt ſuper omnes filios Adæ, Chriſtus filiorum Adæ peccata deplorat.& certè pro quibus nunc lachrymas fundit;poſtea fundet & ſanguinem.Fratres,lachrymæ Chriſti mihi & pudorem pariunt, & dolorem.* Et poſt illa quæ retulimus libro primo de luſu noſtro & ſeria morte Filij Dei: *Pro nobis*,ait,*compatitur Filius Dei,& plorat,homo patitur,& ridebit?*

Ser.3.in nat. Domini.

Ad hoc caput reducenda eſt Circumciſio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & ſanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte,ab infantulo tenerrimo, & delicato neceſſe fuit ſentiri: iiſque ſe ſimul legis Moſaycæ vinculis inſeruit quibus hominem propria peccata deuinxerant. Qua de re eleganter idem S.Bernardus: *Totus mihi datus,totus in meos vſus expenſus eſt. ego enim audiens, quia tranſit ante carcerem filius magni Regis, cœpi altius gemere, & miſerabilius exclamare, dicens: Fili Dei,miſerere mei. at ille ſicut benigniſſimus: Quis nam eſt, inquit,iſte fletus,& vlulatus,quem audio? & dicunt ei;ipſe eſt Adam, proditor ille, quem pater veſter trudi fecit in carcerem, donec cogitet, quibus eum ſupplicijs faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere? deſcendit in carcerem, venit, vt educat vinctum de domo carceris.* Et pòſt: *Ante paucos dies celebrauimus Aduentum eius in carcerem huius mundi, id eſt, diem Natalis,hodie verò celebramus, quod catenas, & vincula noſtra ſuſcepit. hodie enim, qui peccatum non fecit, vt reos abſolueret, innoxias manus eorum catenis inſeruit:hodie ſub lege factus eſt, qui legem dedit.*

Ser.3.in circumciſ.Dom.

Ad hunc eūdem locum ſpectant quæ laborioſè geſſit, paſſuſque Dominus eſt, non ſolum cùm infans eſſet adhuc, ſed adultus

dultus iam, & ætatis prouectæ, quando ſubiectus Matri, & Ioſepho vixit priuatus, & incognitus hominibus, vt putabatur *fabri filius*, immo, & *faber* appellatus eſt. qua de re ſic S Baſilius: *Corporis verò cuiuſmodi, ac quanta? qui prima ſua ætate parentum ſuorum imperio eſſet ſubiectus, & labores corporis omnes æquo vna cum ipſis animo illis obediens toleraret. Veriſimile eſt enim, cùm homines illi eſſent & iuſtitiæ; & pietatis cultores, tenues tamen, neq; neceſſariis ad viuendum copiis ſatis inſtructi, quod ex præſepi poteſt intelligi, in quo venerabilis ille ſotus eſt fœtus, ſolitos eos in aſſiduis corporis laboribus verſari, & hac ratione quotidianum ſibi victum quærere. Porrò Ieſus, cum iis, vt diuina littera prædicant, eſſet ſubiectus, ſine dubio in perferendis etiam vnà cum ipſis laboribus, morigeram declarabat ſuam obedientiam.* *Matth. 13.* *Marci 6.* *Conſt. monaſt. cap. 5.* *Luc. 2.*

De aliis autem Chriſti laboribus, ſic idem addit: *Cæterùm, vbi poſt ætate progreſſus dominica iam, diuinaq; beneficia aperiret: diſcipulos deniq; eligeret, & de cæleſti regno promulgando cogitaret, nō in angulo aliquo abiectus, & corporis viribus deſtituto aliorum indigebat miniſterio; ſed aſſiduè nunc quidem itineribus faciendis, iiſdem continenter pedibus conficiendis, ſimulq; diſcipulis miniſtrando, vt ipſe ait: Ego enim, in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat: Et item ſicut filius hominis non venit, vt ſibi miniſtraretur, ſed vt miniſtraret, nunc diſcipulorum ſuorum pedes lauando; poſt doctrina eos & longioribus ſermonibus inſtruendo, impigreq; ex locis aliis in alia ſe transferendo, ſaluti noſtræ conſulere non intermittebat. Semelq; tantummodo iumento, eoq; ipſo ad exiguum tempus vſus reperitur: neq; id vt laſſitudinem corporis leuaret, ſed vt opere ipſo propheticum oraculum cōfirmaret.* Et S. Bernardus: *Sed dicit aliquis: Non valuit opus ſuum reparare creator abſque iſta difficultate? valuit. ſed maluit cum iniuria ſua, ne peſſimum atq; odioſiſſimum vitium ingratitudinis occaſionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoueretq; gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas.* Et paulò pòſt: *Luce clarius patet, quantum modo pro te ô homo diſpendium fecit, de Domino ſeruus, de diuite pauper, Caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non deſpexit. memēto iam* *Luc. 22.* *Matth. 20.* *Ser. 11. in Cāt.*

to iam te, & ſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus cōdidit omnia, & te inter omnia. at verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens? Carnis neceſſitates, hoſtis tentationes, nonne ſibi Crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Hæc meditamini, in his verſamini, talibus odoramentis refouete viſcera veſtra, quæ diu torſit odor moleſtior peccatorum. Et alia quæ ſequuntur.

Inſidiæ in colloquendo, aliæque Chriſti Domini noſtri actiones vſq; ad paſſionem. De conſuetudine ſermonis Iudæorum cum Chriſto, ſic ſcriptum eſt apud S. Lucam: *Cùm aūt hæc ad illos diceret, cœperunt Phariſæi, & legiſperiti grauiter inſiſtere, & os eius opprimere de multis, inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accuſarent eum.* Interrogabant enim eum, vt colligit Theophylactus ex Euangelio, nunc de lege, vt arguerent eum, quaſi blaſphemum, nunc de Cæſare, vt accuſarent eum, quaſi hoſtem Cæſareæ maieſtatis. Idque tanta importunitate, & barbarie, vt os eius opprimerent. Quare, compulſus aliquādo eſt modeſtiſſimus Dominus, eos acriter corripere, dicens: *Vſquequo apud vos ero, & patiar vos?* quod, videlicet (vt notat ſanctus Chryſoſtomus) *grauior illi eſſet eorum conuerſatio ipſo crucis patibulo.* Quid igitur doloris, & tormenti Chriſto attuliſſe putamus prauæ illius cōſuetudinis matrem nequiſſimam, vitam nimirum, Phariſæorum, qua *nec ipſi introibant*, vt dixit Dominus, *& intrare volentes, prohibebant.* Certè admirandæ patientię fuiſſe Dominum, luce ipſa meridiana clarius eſt, qui eos nihilominus tam humaniter accipiebat, patiēter audiebat, edocebat; nonnunquam etiam reprehenſionibus quaſi dormientes, & ſtupidos excutiebat: Denique flebat etiam præ nimio cordis mœrore ſuper illos, *quòd non cognouiſſent tempus viſitationis, & pacis.*

Luc. 11. — Gloſſa. — Luc. 11. — Luc. 19.

Eiuſdem generis eſt tentatio, qua vſus eſt Satanas aduerſus Dominum, cùm nō ſolum permiſſus eſt ab eo ſecum congredi, & omnes ſuperbiæ, & fraudis ſuæ aculeos exercere, ſed etiam tulit manibus eius ſe ſublime ferri. vt intelligeremus habere nos Pontificem, *qui poſſet compati infirmitatibus noſtris, tentatum per*

Hebr. 4.

per omnia. quæ maxima Domini Caritas & condeſcenſio fuit. quanquam ad vtilitatem eorum, qui tentandi aliquando erãt, ſeriem illam tentationum vniuerſam Dominus direxit. Inde enim voluit, vt ediſceremus naturalem ordinem tẽtationum diabolicarum. Primò enim Satanas allicit concupiſcẽtiam gulæ: deinde in monte (ſi quidem ſequamur S. Anſelmi expoſitionem, qui ex Euangelio S. Lucæ colligit, hanc tentationem fuiſſe ſecundam) concupiſcentiam rerum externarum Poſtremò bonæ vitæ ſuperbiam in pinnaculo templi. Intelligeremus etiam ex prima quidem diaboli fraudes. Chriſto enim non obtulit miraculum cõuerſionis lapidum in panes, eius vt famem reprimeret, ſed irritaret. nam vt ait S. Anſelmus, *viſo cibo creſcit, non ſedatur fames.* quare inuenta diaboli, etiamſi boni ſpeciem habeant, irritamenta ſunt maiorum malorum. Ex ſecunda verò, & tertia diabolum in ipſamet tentatione, dummodo proceſſus eius diligenter attendatur, ſeipſum prodere: *Mitte,* inquit, *te deorſum.* nec enim diabolus aliud ſuadere poteſt quàm præcipitium. *Si cadẽs, adoraueris me.* Et quis caſus grauior, quàm diabolo adhærere? denique ille verè cadit, qui auctorem conſiliorum ſuorum diabolum ſequitur.

Primò. *Secundò.* *In Matthæum.* *Tertiò.*

Huc etiam refertur penuria rerum terrenarum, & ſubſidiorum omnium humanorum, quibus plerunque deſtitui voluit Dominus ad extremæ voluntariæ paupertatis exemplum; caruit tecto lectoque proprio: *Vulpes enim,* ait, *foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput ſuum.* ab alieno autem excluſus eſt hoſpitio aliquando, non ſolum in Samaria, in qua peregrinus haberi voluit: ſed etiam in Iudæa, atque in ipſa Hieroſolymorum vrbe, eo videlicet tempore, quo in templo quotidianis concionibus in erudiendo populo deſudabat egregiè: *Et introiuit in Hieroſolymam in templum* (ſcriptum eſt apud S. Marcum) *& circumſpectis omnibus, cũ iam veſpera eſſet hora, exiit in Bethaniam.* quo loco Beda *(circumſpexit) an quis,* inquit, *eum hoſpitio ſuſciperet: tanta enim fuit paupertatis, & ita nulli adulatus, vt in tanta vrbe nullum inueniret hoſpitium.* Neque mirum, nam is eſt, cui dum naſceretur, non fuit

Matth. 8. *Luc. 9.* *Marci 11.*

locus in diuerſorio, & dum moreretur, propriis exutus veſtibus in alieno ſolo, & cruce ſanctiſſimum ſpiritum cœleſti Patri commendans corpus, alieno ſepulchro inferẽdum reliquit exanime: Et quanquam illi à piis mulieribus miniſtratum aliquando fuit de facultatibus ſuis, id rogatu eius factum non eſt, & ſæpenumerò ita vixit, vt in diem ſequẽtem reſeruaret nihil. Certè cum ab eo tributum exigitur tantæ fuit paupertatis, vt
In Matt 3. c. 17. *vnde tributa pro ſe & Apoſtolo redderet, non haberet*, vt ait S. Hieronym⁹. Quod ſi obiicias, Iudas in loculis portabat pecuniam? nos reſpondebimus (ſubdit idem Hieronymus) *rem pauperum in vſus ſuos conuertere nefas putauit, nobiſq́; idem tribuit exemplum.*

De reliquis Chriſti actionibus laborioſis, iis præſertim, in quibus Paßionis tempore verſatus eſt.

CAPVT XVIII.

EX præſcripta enumeratione Domini actionum, ſeu paſſionum potius, quæ cum acerbitate, & vexatione coniunctæ fuerunt, ſuperſunt conuitia, ſputa, colaphi, flagella, ſpinæ, irriſiones, ſubſannationes, exprobrationes, claui & crux ipſa: his quippe nominibus à S. Bernardo eas recenſeri perſpicuum eſt. In his tria maximè conſideranda videntur. Corporis, ſcilicet, detrimenta, animæ angores, honoris damnà: quanquam enim in horum pleriſque honoris damna ſtatim ac nominantur, apparent, quippe quæ vt Chriſtum afficerent ignominia, ſunt ab eius hoſtibus adinuẽta, qualia ſunt cõuitia, ſputa, irriſiones, ſubſannationes, exprobrationes: corporis item detrimenta illico cernuntur in aliis, colaphis, nimirum, flagellis, ſpinis, clauis, cruce; ſunt tamen in ſingulis omnia, eaque acerbiſſima, grauiſſima, maxima. ideoq; ſunt hæc in ſingulis diligenter recognoſcenda, meditationiſq́; tempore attentè cogitanda. Iuuabunt autem meditantem ad illa tria in verbis hiſtoriæ Paſſionis Domini inueſtiganda ſequentes notæ pleriſq; verbis eiuſdem hiſtoriæ præfixæ. Ex quibus

bus C. Corporis detrimenta, A. animę angores, H. Honoris dãna ſignificant. Et quia eodem verbo omnia ſimul tria aliquando continentur, aut certè duo, Nota 3. alicui verbo præfixa ibi haberi omnia indicat. duo verò quæ ſint, bina eadem elementa variè coniuncta demonſtrant. Exempli igitur cauſa, libet hic ex eadem hiſtoria, quæ ad hanc rem faciunt, Euangelij verba deſcribere, notis ad prædictum modum adhibitis.

Cœpit [a] contriſtari, & [a] mæſtus eſſe. Cœpit [a] pauere, & [a] tædere. Matth. 26.
Tunc ait illis. [a] Triſtis eſt anima mea [a] vſq; ad mortem, & ſuſtinete Marc. 14.
hîc, & vigilate [a] mecum. Et progreſſus puſillum [a] procidit in [a] faciem
ſuã, orans, & dicẽs: Pater [a] mi, ſi [a] poſsibile eſt, tranſeat à me calix [a] iſte:
veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Apparuit autem illi Ange- Luc. 22.
lus de cælo [a] confortans eum, & factus in [c. a.] agonia [a] prolixius ora- Marc. 14.
bat, & factus eſt [c. a.] ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in ter-
ram. Venit hora, Ecce filius hominis tradetur in manus [h] peccatorum. Matth. 26.
Surgite eamus: Ecce, qui me [h] tradet, [a] prope eſt. Adhuc, eo loquente. Marc. 14.
Ecce Iudas [a. h.] vnus de duodecim, & cũ eo [h] turba [h] multa, cũ [h] gladiis,
& [h] fuſtibus, [h] lignis [h] laternis, [h] facibus & [h] armis. 3 Manus 3 inie- Ioan. 18.
cerunt in Ieſum, & 3 tenuerunt eum. Et in illa hora dixit Ieſus turbis: Matth. 26.
tanquam ad [h] latronem exiſtis cum [h] gladiis, & fuſtibus 3 comprehen-
dere me. Tunc diſcipuli [a. h.] omnes, [a. h.] relicto eo, [a. h.] fugerũt. [h] Cohors,
[h] Tribunus, & [h] miniſtri [h] Iudæorum 3 cõprehenderũt Ieſum, & 3 li- Ioan. 18.
gauerunt, & 3 adduxerunt eum ad [h] Annam [h] primũ. Pontifex [h] in-
terrogauit Ieſum de [h] diſcipulis ſuis, & de [h] doctrina eius. Reſpondit ei
Ieſus; ego palam locutus ſum mundo, &c. Vnus [h] aſsiſtens [h] miniſtrorũ
dedit 3 alapam Ieſu dicens: [h] ſic reſpondes Pontifici? Et [h] miſit eum
Annas 3 ligatum ad [h] Caipham [h] Pontificẽ. Erat Simon Petrus ſtans, Luc. 22.
& calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei: nunquid tu ex diſcipulis [h] eius es?
[a. h.] negauit ille, & dixit [a] non [h] ſum. Et ſtatim gallus cantauit: & con-
uerſus Dominus, [a] reſpexit Petrum. & recordatus eſt Petrus verbi
Domini, & egreſſus foras, fleuit amarè. [h] Principes autẽ ſacerdotum, Matth. 26.
& [h] omne concilium quærebant [h] falſum teſtimonium contra Ieſum,
vt eum [h] morti traderent. Princeps ſacerdotum dicebat; [h] adiuro te
per Deum viuum, vt dicas [h] mihi, ſi tu es Chriſtus filius Dei. Dicit illi
Ieſus: Tu dixiſti. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua di-

cens,[a.h] *blaſphemauit: quid adhuc egemus* [a] *teſtibus? Ecce nunc audi-
ſtis*[h.a] *blaſphemiam, quid vobis videtur? at illi:*[h.a.] *reus eſt mortis. Tũc
Matth. 26. [h.a] *expuerunt in faciem eius, & [c.h.a] colaphis eum ceciderunt: Et cæpe-
Marc. 14. runt quidam*[h.a.] *conſpuere eum, &*[h.a.] *velare faciem eius, &*[c.h.] *cola-
phis eum cedere, & dicere ei:*[h] *Prophetiza*[h] *nobis,*[h] *Chriſte, quis eſt,
qui te percuſſit? Et miniſtri*[c.h.] *alapis eum cedebant,*[h.a.] *illudebant
ei,* 3 *cedentes, & alia*[h] *multa*[a.h] *blaſphemantes, dicebant in eum. Et
Luc. 22. vt factus eſt dies, conuenerunt*[h] *ſeniores plebis, &*[h] *principes ſacer-
dotum, &*[h] *ſcribæ, &*[h] *duxerunt illum in concilium ſuum dicentes, ſi
tu es Chriſtus, dic nobis. & ait illis, ſi vobis dixero, non credetis mihi.
Et*[h.c.] *vinctum*[h] *adduxerunt eum, &*[h] *tradiderunt*[h] *Pontio Pilato
præſidi. Exiuit Pilatus ad eos foras, & dixit, quam*[h] *accuſationem af-
Matth. 27. fertis aduerſus*[h] *hominem hunc? & dixerunt. ſi non eſſet hic*[h] *malefa-
ctor, non tibi tradidiſſemus eum. Cæperunt illum*[h] *accuſare, dicentes,
hunc inuenimus*[h] *ſubuertentem gentem noſtram, &*[h] *prohibentem
tributa dari Cæſari, &*[h] *dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe. Introiuit
Luc. 23. iterum in prætorium Pilatus, &*[h] *vocauit Ieſum, &c. Et illi*[h] *inuale-
ſcebant, dicentes;*[h] *cõmouit Populum, docens per vniuerſam Iudæam,
incipiẽs à Galilæa vſq; huc. Pilatus*[h] *remiſit eum ad Herodem.*[h] *Spre-
uit autem illum Herodes cum*[h] *exercitu ſuo, &*[h] *illuſit illum*[h] *indu-
tum veſte*[h] *alba &*[h] *remiſit ad Pilatum. Pilatus ergo*[h] *emendatum
illum dimittam.*[h] *Exclamauit autẽ*[h] *ſimul*[h] *vniuerſa turba:*[h] *Tol-
Luc. 23. le*[h] *hunc, & dimitte nobis*[h] *Barrabam, qui erat propter ſeditionem
quandam factam in Ciuitate, & homicidium miſſus in carcerem. Erat
Ioan. 18. aut Barrabas*[h] *latro. Tunc* 3 *apprehendit Pilatus Ieſum, &* 3 *flagella-
Ioan. 19. uit. Tunc milites præſidis* 3 *ſuſcipientes Ieſum in prætorium congrega-
uerunt ad*[h] *eum*[h] *vniuerſam cohortem, &* 3 *exuentes eum,*[h] *chla-
midem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de ſpi-
nis,* 3 *poſuerunt ſuper* 3 *caput eius, &*[a.h.] *arundinem in dextera eius,
Matth. 27. &*[h.a.] *genu flexo*[h] *illudebant ei, dicentes; Aue Rex Iudæorũ. &*[a.h.] *ex-
puentes in eum, acceperunt arundinem, &* 3 *percutiebant caput eius.
& dabant illi* 3 *alapas. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce
Ioan. 19. adduco*[h] *vobis*[a] *eum foras. Exiuit ergo Ieſus portans* 3 *ſpineam co-
ronam, &*[h] *purpureum veſtimentum, & dicit eis: Ecce* 3 *homo. Cùm
ergo vidiſſent eum Pontifices, & miniſtri,*[h] *clamabant;*[h.a.] *Cruci-
fige.*

ſige,[h.a.] crucifige eũ. Dicit eis Pilatus: [h] Accipite eũ vos, & [h] crucifigite. ego enim nõ inuenio in eo cauſam. Reſponderũt ei Iudæi: Nos legẽ habemus, & ſecundum [h] legem debet [h] mori: quia filium Dei ſe fecit, &c. Dicit ei Pilatus, mihi non [h] loqueris? neſcis quia poteſtatẽ habeo [h] crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpondit IESVS, *non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper: propterea qui me [h] tradidit tibi, maius peccatum habet. Exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem [h] clamabant, dicentes: Si [h] hunc dimittis, non es amicus Cæſaris; omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari. Pilatus autẽ cùm audiſſet hos ſermones, [h] adduxit [h] foras* IESVM, *& ſedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbata. Erat autem paraſceue Paſcha hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis: Ecce [h.a.] Rex veſter, illi aũt [h] clamabãt: [h] tolle, [h] tolle, [h.a.] crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regẽ veſtrum cru-* Matth. 27.
cifigam? Reſponderunt Pontifices, non habemus regem niſi [h] Cæſarem. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret. ſed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus corã populo dicens: Innocẽs ego ſum à [h] ſanguine iuſti huius. [h] hos [h] videritis? Et reſpondens vniuerſus populus, dixit, [h] ſanguis eius ſuper nos ſit, & ſuper filios noſtros. Tunc [h] dimiſit Luca 23.
illis [h] Barrabã, IESVM *aũt tradidit [h.a.] volũtatis eorũ, [h.a.] vt crucifige-* Ioan. 19.
retur, & poſtquã [h] illuſerũt ei, [c.h.] exuerunt eum clamydẽ, & induerũt Luca 23.
eum veſtimẽtis eius, & [h] duxerunt eum, vt [h] crucifigerent. Ducebãtur Luca 23.
aũt cum [h] eo, & alij [h] duo [h] nequã, vt interficerẽtur. & [3] baiulans ſibi [c] crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus, Hebraicè autẽ Golgotha. Sequebatur autem illum multa [h] turba populi & mulierum, quæ Ioan. 19.
[a.h.] plangebant, & [a.h.] lamentabantur eum. & venerunt in locũ, qui Luca 23.
dicitur Golgotha, & dederunt ei vinũ bibere cum [c.h.] felle miſtum. & Matth. 27.
dabant ei [3] mirrhatũ vinũ. Ibi [3] crucifixerũt eum, & [a.h.] latrones, Marc. 15.
vnũ à [h] dextris & alterum à [h] ſiniſtris. Scripſit & titulum Pilatus, & Luca 23.
poſuit [h] ſuper crucem, erat autem ſcriptum: IESVS, *Nazarenus, Rex* Ioan. 19.
Iudæorum. [h] Milites ergo cùm [h] crucifixiſſent eum, [h] acceperunt veſtimenta eius (& fecerunt [h] quatuor partes, [h] vnicuiq; militi partem) & tunicam. IESVS *autem [a] dicebat: Pater dimitte eis, non enim* Luca 23.
ſciunt, quid faciunt. prætereuntes [h] blaſphemabant eum, [h] mouentes capita ſua, & dicentes: [h.a.] Vah qui deſtruis templum Dei, & in tri-

duo reædificas illud, ſalua temetipſum, ſi filius Dei es, deſcende de cruce. Et [h]ſtabat populus [h]ſpectans. Similiter Principes ſacerdotum [h]illudẽ-
Matth. 27. *tes eum cum [h]ſcribis, & [h]ſenioribus [a.h] dicebant, alios ſaluos fecit, ſe-*
Marc. 15. *ipſum non poteſt ſaluum facere. Si Rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei. Id ipſum & latrones [h.h.] improperabant ei,*
Luca 23. *[a.h]conuitiabantur ei. Vnus de his, qui pendebant, latronibus, blaſphe-[a.h.] mabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac temetipſum, & nos.. Reſpondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, & nos quidem iuſtè: nam digna factis recipim⁹, hic verò [h] nihil mali geſſit: & dicebat ad* IESVM: *Domine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Et dixit illi* IESVS: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. [a]Stabat autem [a]iuxta [a]crucẽ Ieſu [a] mater eius, & [a]ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalena: cùm vidiſſet ergo* IESVS *[a] Matrem, & diſcipulum [a]ſtantem, quem [a] diligebat, dicit [a] matri ſuæ: [a] Mulier,*
Ioan. 19. *Ecce [a]filius [a] tuus; deinde dicit diſcipulo: Ecce [a] mater tua. A ſexta*
Matth. 27. *autem hora, [a] tenebræ factæ ſunt, ſuper vniuerſam terram, vſq; ad horam nonam. Et [a]obſcuratus eſt ſol, & circa horam nonam [3] clamauit*
Luca 23. *[a]* IESVS *voce [a]magna dicens: Eli, eli, lamaſabatani, [a] Deus, [a] Deus [a]meus, [a]vt quid [a]dereliquiſti [a] me? Poſtea ſciens* IESVS, *quia iam*
Matth. 27.
Ioan. 19. *omnia conſumata ſunt, vt conſumaretur Scriptura dicit [3]ſitio. Vas ergo, poſitum erat, aceto plenum, illi autem ſpongiam aceto plenam hyſſopo circumponentes, [h] obtulerunt ori eius. cùm ergo [c]accepiſſet* IESVS
Matth. 27. *[3] acetum, dixit; Conſummatum eſt.* IESVS *autem iterum [3]clamans*
Luca 23. *voce magna, ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, & hæc dicens, [3]expirauit, inclinato capite [3]tradidit ſpiritũ. Stabant autem & [h] noti eius à longe. Ad* IESVM *autem cùm veniſſent, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum [h] lancea [h] latus eius [h] aperuit.*

Ex Chriſti autem paſſione virtutes eruuntur omnes, maximè verò Heroicæ, vt antè ex S. Auguſtino adduximus, cap. 5. huius libri: hoc eſt, *inſignis & planè miranda patientia, humilitas, charitas, &c.*

De

De intellectus exercitatione circa Scripturæ ſacræ verba, quæ meditationi ſubiiciuntur.

CAPVT XIX.

VERBORVM diuinorum meditationem nobis familiarem eſſe debere, docet exemplo ſuo Dauid, cùm ſcribit: *Lex tua, mandata tua meditatio mea eſt.* Et: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* ad quam rem inprimis eſſe neceſſarium Dei ſupernaturale lumen, & auxilium, ſacræ literæ Patreſque teſtantur. Adfero S. Hieronymi verba: *Totum,* ait, *quod legimus in diuinis libris nitet quidem, & fulget etiam in cortice, ſed dulcius eſt in medulla. qui edere vult nucleum, frangat nucem. reuela, inquit Dauid, oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* ſunt igitur hîc aliqua ex Patribus depromenda, quæ ad fructum ſpiritualem ex verborum diuinorum contemplatione colligendũ, & vtilia ſunt, & neceſſaria. *Pſalm. 118.* *Epiſtola ad Paulinum.*

Ante omnia autem illud intelligendum eſt, quod à ſacris Scriptoribus paſſim traditur, perſpicuè magis à S. Eucherio, ſic ferè explicatur. *Quatuor ſunt diuinarum expoſitionum genera, Hiſtoricum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. Hiſtorica expoſitio eſt, quæ veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica ſiue moralis expoſitio eſt, quæ ad vitæ emendationem myſticos intellectus refert. Allegorica expoſitio eſt, quæ geſtorũ narrationem futurorum vmbram prætuliſſe demonſtrat. Anagogica expoſitio eſt, quæ ad ſacratiora cæleſtium figurarum ſecreta perducit. Hæc ipſa ſubiectis explicantur exemplis. Aqua ſecundum hiſtoriam elementarem aquam ſignificat, quæ terram alluit, & interluit, ſicut in principio Geneſeos: congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. Tropologicè aqua tribulationes ſignificat; Pſalmus: Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Et in Iſaia: Cùm tranſieris per aquam, tecum ero. Item ſapientiam ſignificat, dicente Salomone: Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ. Item hæreſes eodem Salomone ſcribente: Aquæ furtiuæ* *Eucher. lib. de ſpiritualibus formulis in præfatione.* *Geneſ. 1.* *Pſal. 65.* *Iſaia 43.* *Prouerb. 18.* *Prouerb. 9.*

furtiuæ dulciores ſunt. Item proſperitates apud Ioannem dicentem: Omnis, qui biberit ex hac aqua ſitiet iterum. Ioan. 4. *Allegoricè aqua baptiſmum ſignificat, de quo in Ezechielis volumine legitur: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Ezech. 36. *Anagogicè aqua exponitur de æterna beatitudine, ſicut in Hieremia: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Et in Apocalypſi: Deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Item de Angelis in Pſalmo canitur: Aquæ, quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini.* Hierem. 2. Apocal. 7. Pſal. 148. Hæc ex S. Eucherij doctrina.

Quod verò docet ſanctus hic Doctor ſingulis in verbis cõtineri, poteſt etiam in coniunctis animaduerti, atque adeo in membris periodi alicuius, & in vniuerſa aliqua verborũ comprehenſione. Sufficiat ad id oſtendendum, quod ſcribitur à S. Auguſtino dum exponit illa verba Domini: *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Lib. 2. de Serm. Domini in mõte, cap. 6. Hiſtoricè enim indicat intelligi de Dei præceptorum obſeruantia, *vt nempe hæc ita vigeat in hominibus in terra, ſicut in angelis in cælo.* Tropologicè verò, *vt quemadmodum ſpiritus non reſiſtit Deo, ita & corpus non reſiſtat ſpiritui vel animæ, quæ nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem conſuetudinem prona eſt.* Allegoricè autem *fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, ſicut in ipſo Domino noſtro* I E S V *Chriſto, ita & in Eccleſia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in fœmina, quæ illi deſpõſata eſt.* Anagogicè denique *orandum*, inquit, *eſt, vt quemadmodum corde condelectamur legi ſecundum interiorẽ hominem, ita etiam corporis immutatione facta per reſurrectionẽ, huic noſtræ delectationi nulla pars noſtra terrenis doloribus, ſeu voluptatibus aduerſetur.*

In his quatuor Scripturæ diuinę interpretationibus verſatur vtiliter intellectus dum meditamur, quia ex vnaquaque erui poteſt, quod profit animę ad ædificationẽ. Allegoria quidem, & anagogia proficientium ſunt potius & perfectorum hominum, quàm incipientium, & eorum magis qui contemplatrici viuendi rationi addicti ſunt: *Quando videlicet*, vt ſcribit S. Hieronymus, *in ſpirituali theoria ad ſublimiora tranſimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine, & cæleſtibus diſputamus:* Quæſt. 11. ad Hedibiam.

mus: vt præſentis vitæ meditatio vmbra futuræ beatitudinis ſit. Hiſtoria verò,& tropologia, vt quæ maximè ſpiritus vtilitati ſeruiunt magis propriæ ſunt meditantis. nam hiſtoria dum res geſtas narrat,docet. Tropologia autem mores etiam ipſos informat,& vt idem S. Hieronymus eſt auctor,*ea quæ dicuntur,ad animæ emolumenta conuertit.* De his duabus pauca hîc dicenda ſunt, non quidem exquiſitè, quod faciunt Theologi,ſed adumbratè potius,&quantum ad meditandum cuilibet vel leuiter ſacris literis imbuto ſufficiat; & primum de hiſtoria. *Ibidem.*

Ad hiſtoriam pertinent verba. hęc apud S. Auguſtinum in Scripturis ſacris duplicia eſſe perhibentur: *propria,& tranſlata.* Propria dicuntur cùm his rebus ſignificandis adhibentur,propter quas ſunt inſtituta, vt bos ad ſignificandum pecus. Tranſlata ſunt,cùm & ipſæ res,quas propriis verbis ſignificamus, ad aliud aliquid ſignificandum vſurpantur. vt cùm per bouem intelligimus Euangeliſtam, quem ſignificauit ſcriptura, interpretante Apoſtolo,dicens: *Bouem triturantem non infrænabis.* *Lib. 2. de doctr. Chriſtiana, ca. 10.* *1. Corinth. 10.*

Circa verba propria multa dicit idem S. Auguſtinus obſeruanda in interpretatione ſcripturę,quę ſuo tempore multiplex & varia circumferebatur. quibus nunc ſoluti ſumus, modò vulgatam editionem à S. Romana Eccleſia approbatam ſequamur. quamquam maximè intelligentiam iuuat cognitio Gręcę linguę,qua ſcripta Euangelia primùm ſunt (excepto Euangelio S. Matthæi, quod tamen licet Hebraicè ſcriptum ſit ab ipſo, Græcè prius verſum eſt, quàm latinè, & à Latinis ex Gręcis acceptum. ſicut etiam Euangelium S. Marci,quod primùm ſcriptum latinè putant nobiles Scriptores: nos tamen illud à Græcis accipimus.) huc quoque pertinent multi loquendi modi Hebræorum proprij,qui Euangeliſtis,vtpote Hebręis, aut Hebraicè doctis, familiares etiam ſunt.

Exemplum ſit ex Gręcis verbis, quod Dominus apud ſanctum Matthæum docet: *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis corā hominibus,vt videamini ab eis: cum ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt.* Alludit enim ad tragœdiarum,& comędiarum morem,quarum initio tubis cani- *Matth. 6.*

tur,vt populus admoneatur hiſtrionem exire,oculoſque & aures attendat, hoc enim loco quaſi tragœdiam, aut comœdiam Phariſæorum Chriſtus inducit. primùm enim nomen ipſum *ὑποκριτὴς hypocrita* quo vtitur, *hiſtrionem* propriè ſignificat, *qui alia perſona cùm ſit, aliam agit*, vt etiam S. Auguſtinus adnotauit. deinde verbum *θεαθῆναι*, *vt ſpectemini*, theatrale eſt, nam theatrum ipſum ab eodem ductum eſt verbo, & *tuba canere* proprium eſt etiam theatri. hæc omnia vt ſignificet, nihil in hypocritis eſſe verę ſolidęque virtutis, quicquid agunt, ſimulationem, laruam, tragœdiam, & comœdiam eſſe, ideoque ſpectari velle; nos ſolidam debere ſequi virtutē, nec alios ſpectatores quàm Deum deſiderare. hæc noſter Ioannes Maldonatus in eum locum.

Matth. 5. Quamquam coniuncta ſunt hæc cum aliqua metaphora. illud ſimplex eſt, *Eſto conſentiens aduerſario tuo.* Gręcè *εὐνοῶν*, id *Lib. de patientia.* eſt, beneuolus. quod Tertullianus vertit *beneuolentiam habeto.* *Matth. 26.* Item illud: *Alij autem palmas in faciem eius dedere.* Gręcè *οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν*, fuſtibus aut bacillis ceciderunt, vel fortè crepidis, quibus Iudæi plurimùm vtebantur. *ῥαπὶς* enim vnde verbum *ῥαπίζειν* ductum eſt, & virgam, aut fuſtem, & crepidam ſignificat, & eſt veriſimile, Iudæos contumelię cauſa crepidis faciem Chriſti cecidiſſe. *Luca 23.* Et apud S. Lucam vbi nos legimus: *Corripiam ergo illum*: Gręcè legitur *παιδεύσας οὖν αὐτὸν*, hoc eſt, puerorum more flagris ſubiiciam, tanquam hominem dignum ſcutica aut pædagogi ferula, quod magis auget ludibrium, & deſpectum, *Luca 22.* quo Chriſtus Pilato & Iudęis fuit. Sed & quantā vim ſanguinis Chriſtus profuderit in horto illo Gethſemani, cum in agonia poſitus ſanguinis guttas ſudauit, ex Gręco verbo intelligimus, quod eſt *θρόμβοι*, hoc eſt, craſſiores guttę.

Articulus etiam Gręcus quibuſdam nominibus prępoſi- *Luca 2.* tus magnā habet emphaſim, vt cum beatiſſima Virgo de Deo *Luca 7.* loquens ait: *Quia fecit mihi magna, qui potens eſt*, Gręcè *ὁ δυνατὸς*, ille potēs. Et: *Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis*, Propheta ille magnus. & in parabola filij prodigi *τὴν στολὴν τὴν πρώτην*, illam ſtolam illam primam, & ibidem vitulum illum ſaginatū,

& apud

& apud S. Ioannem: *Non erat ille lux*, τὸ φῶς lux illa. *Inuenimus* *Ioan.* 1.
τὸν μεσσίαν, illum Meſſiam. & illud Pilati: *Tu es Rex.* ὁ βασιλεὺς, ille *Luca* 23.
rex *Iudæorum?* & idem aliis in locis. Sed quia hæc non niſi Grę-
cę linguæ pręſidio ex Euangeliis erui poſſunt, ſat eſt hæc pauca
attigiſſe.

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebręorum propriis, qui tamẽ in Euangeliis paſſim occurrunt. Primùm enim Caro in ſcripturis Hebræorum more pro homine ponitur. Vt, *verbum caro factum eſt.* *Non ſunt duo, ſed vna caro.* Et: *Non fieret ſalua omnis caro:* ſimiliter anima pro vita: *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis.* Et: *Qui inuenit animam ſuam perdet eam.* veritas pro iuſtitia; *Qui facit veritatem venit ad lucem.* *Ioan.* 1. *Matth.* 19. *Matth.* 6. *Matth.* 10. *Ioan.* 3.

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus Hebraiſmi ſunt in Euangeliis quàm plurimi, vt *filius gehennæ*, pro eo qui eſt gehenna dignus. quomodo dicimus etiam *filium mortis*. *filius hominis*, id eſt, homo, quo nomine ſe Chriſtus Dominus appellat ſępę, nec eo vnquã appellatur ab aliis, vt intelligamus, ſe non honoris, ſed abiectionis cauſa ita vocare. *Commendans nobis*, ait S. Auguſtinus, *quid miſericorditer dignatus ſit eſſe pro nobis.* *filius pacis*, hoc eſt, pacis amicus, & dignus pace. *filius ſapientiæ* pro ſapiente. *filius ſponſi*, pro ſponſi amico. In oratione ipſa & partibus ſiue membris periodi alicuius. *Si te audierit*. *Qui vos audit*; hoc eſt, obedientem ſe prębuerit, aut prębet. *Inueniſti gratiam apud Dominum*, pro obtinuiſti. *Aue gratia plena.* pro valde gratioſa. *Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit ſpiritus meus.* hoc eſt, anima quanta quanta eſt. *Lib.* 1. *de conſenſu Euangel. cap.* 1. *Luca* 1. *Luca* 1.

Gręciſmus autem & Hebraiſmus ſimul eſt in illis verbis, quibus quærit Dominus ex diſcipulis: *Quem dicunt homines eſſe illum filium hominis?* hoc eſt, quem vulgarem, & plebeium, parumque nobilem reputant homines. *deceptio diuitiarum* apud S. Marcum, hoc eſt, diuitiæ deceptrices. *Omnis igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur*, ac ſi diceret, ſicut ſine ſale nulla hoſtia Deo accepta erat, ſic ſine tribulatione nemo Deo gratus. *Deſiderio deſideraui* (ait Dominus) *hoc paſcha mãducare vobiſcum*, hoc eſt, ex animo, & ſummo cum deſiderio deſideraui. & ſex- *Matth.* 16. *Marc.* 4. *Marc.* 9. *Luca* 22.

centæ aliæ ſententiæ quibus accõmodatè ad formam loquendi Hebræorum propriam plena ſunt quatuor Euangelia. quæ vſu legendi, & ſtudio adhibito præſertim ad eos cõmentarios, qui hiſtoricum ſenſum cum linguarum obſeruatione tractãt, facile cognoſcũtur. Inter hos excellunt ſcholia Vatabli correcta tamen, commentaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadem Euangelia & aliorum recentiorum ſcriptorum.

Illud hoc loco prętermittẽdum non eſt, meditationi ſubinde magnam lucem adferre interpretationem nominum Hebraicorũ, quæ in noſtra editione Euangelica retinentur. *IESV* Saluatoris; *Mariæ* Dominæ, aut illuminatricis, & patronæ; *Simonis*, obedientis; *Bethleem* domus panis, *Hieruſalem* viſionis pacis, & aliorum innumerabilium. quorum explicationem tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione ſcripſerit ſecutus Philonem, & Origenem. Et verò ſancti Patres ad morum informationem huiuſmodi interpretationem ſæpe adhibentes, docent nos, qua vtilitate eadem in meditando vtamur. Legatur expoſitio S. Anſelmi ad initium Euangelij ſecundùm Matthæum, in qua omnia illa nomina, quibus texitur Saluatoris genealogia accommodatiſſimè ad morum inſtitutionem perſequitur, latinè primùm vertens ſingula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quaſi ſterili ſolo vberem etiam frugem meditationis exiſtere. quod etiam facit auctor cõmen-
Marc. 3. tariorum in S. Marcum, qui S. Hieronymo tribuuntur, cùm ad eum locum peruenit, in quo ab Euangeliſta cõmemorantur omnium Apoſtolorum nomina.

Vtile etiam eſt non ignorare alia quædam Hebræorum Grammaticorum præcepta, quorum vſus frequens eſt in Euãgeliis: vt quod careant ſuperlatiuo, ideoque eius loco vel poſitiuo vtantur, vt *mandatum magnum* pro maximum, vel repetitione aliqua eiuſdem poſitiui, vt *Amen, amen dico vobis*, hoc eſt, veriſſimè affero: quod vnum tempus alius loco adhibent, vt;
Lucæ 1. *Ioan. 2.* *Depoſuit potẽtes de ſede.* pro deponet. *Soluite templum hoc*, pro ſoluetis: quod cum careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt *Bar Iona* filius Ionæ: & quia carent comparati-

paratiuo, vtuntur aliquo verbo, quod eam vim ſortitum ſit, vt: *Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria collo eius*, pro melius illi eſt. Matth. 18.
vel certè poſitiuo ipſo: *Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem*, Matth. 18.
id eſt, melius eſt. Sed hæc ex multorum ſcriptorum obſeruationibus notiora ſunt, quàm vt à me debeant pluribus verbis explicari, & non admodum meditationi neceſſaria ſunt, quippe quæ non his hæreat, ſed emolumenta animæ ſectetur ex his, quæ meditanti vtcunque manifeſta ſunt.

Vtiliſſima etiam eſt conſideratio aduerbiorum quorundam, & ſimilium particularum, quæ orationem Euangelicam ex variis occaſionibus ingrediuntur. quale eſt *(ecce)* quod rem nouam & inauditam ſæpe ſignificat: *Ecce Magi ab oriente venerunt:* Matth. 2. vel conſentientis & optantis animum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* animi item promptitudinem: *Ecce nos reliquimus omnia. Continuò & ſtatim*, aliquando & ipſa Matth. 19. vim habent oranti oportunam, vt: *Illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum. Et continuò ſurgens miniſtrabat eis.* Matth. 4. Luc. 4. Idem dicendum de aliis aduerbiis temporis, vt: *Tollat crucē ſuam quotidie: Da nobis hodie; Oportet ſemper orare: Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt: Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc.* Luc. 18. Matth. 26. Marci 10. Eadem vis eſt in particula *(ſic) Sic*, inquit Dominus, *decet nos implere omnem iuſtitiam: ſic Deus dilexit mundū, vt filium ſuum vnigenitū daret.* Matth. 4. Ioan 3. In pronominibus etiam: *Et ego dico tibi. Ego autem dico vobis. Quemadmodum ego feci vobis. Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* Matth. 15. Matth. 5. Ioan. 13. Luc. 22. In Epithetis: *Ignem æternum, panis viuus, paſtor bonus, iugum ſuaue, onus leue.* Longum eſſet, ſingula perſequi, ex his reliqua intelliguntur quæ in propriis verbis, & nominibus poſita ſunt.

De tranſlatis autem tam verbis, quàm aliis loquendi modis, ſic ſcriptū eſt à S. Auguſtino: *Sicut in verbis propriis, vbi res, vt dicuntur intelligēdæ ſunt, ſic in tranſlatis, quæ faciunt tropicas locutiones, vbi aliud ex alio intelligendum eſt, non ſolum admonēdi ſunt ſtudioſi venerabilium litterarum, vt in ſcripturis ſanctis genera locutionum ſciant, & quo modo apud eas aliquid dici ſoleat, vigilanter aduertant, memoriterq́; retineant; verùm etiam quod eſt præcipuum, &* Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 37.

terpretari, vno modo ad nocendum, altero ad præſtandum, ad beneuolentiam te potius charitas reuocet, vt intelligas carbones ignis eſſe vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus ſuperbia ſanatur eius, qui dolet ſe inimicum fuiſſe hominis, à quo eius miſeria ſubuenitur. Item cùm ait, Dominus, qui amat animam ſuam perdet eam, non vtilitatem vetare putandus eſt, qua debet quiſq; conſeruare animam ſuam, ſed figuratè dictum, perdat animam, id eſt, perimat, atq; amittat vſum eius, quem nunc habet peruerſum ſcilicet atq; præpoſterum, quo inclinatur temporalibus, vt æterna non quærat. Ioan. 12.

Ex quibus regulis non ſolùm facilè dignoſcimus figuratas locutiones, aut verba eſſe manifeſta illa: *Agnus Dei, ſponſus, via, oſtium, paſtor bonus, lapis angularis*, & alia, quæ Christo tribuuntur, *ſal terræ, lux mundi, filij ſponſi, filij tonitrui*, quæ Apoſtolis, ſed etiam abſtruſiores illas; *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Fidelis*, inquit S. Ambroſius, *ab infideli communicatione ſecernitur.* Matth. 8. Luc. 9. *Qui non odit patrem ſuum, & matrem, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Luc. 14. quatenus nimirum Chriſto contrarius eſt pater, & mater. *ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* quo loco inquit S. Hieronymus, *oculo & manu affectus propinquorum intelligitur.* Matth. 5. exponendæ ſunt aliæ eodem modo.

Metaphora cenſenda eſt parabola, quanquam longior, & continuata, cuius frequens eſt in Euangelio vſus. erat enim loquendi modus *familiaris Syris & Palæſtinis*, vt auctor eſt S. Hieronymus. Has S. Auguſtinus diuidit in duo genera: *Parabolas,* inquit, *Dominus aut ſecundum ſimilitudinem aliquam ponit, ſicut de ſeruo illo, cui Dominus dimiſit, quod ratione reddita debere inuentus eſt, & ipſe conſeruo ſuo dilationem ſaltem dare noluit: & de fœneratore, qui cum duobus debitoribus donaſſet, quod debebat, ab eo plus dilectus, cui plus donauit, & de homine, qui habebat duos filios, maiorem in agro ſibi propinquãtem, minorem autem in longinquo luxuriãtem. De his in quantum ſimilia ſunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad myſterium inſinuandæ, aut requirendæ veritatis. Aut ex ipſa diſſimilitudine aliquid probat, veluti eſt illud, quod ſi fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quantò magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de* Lib. 2 qq. Euãgelicar. q. 45. Matth. 18. Luc. 7. Matth. 6. Luc. 16.

ſeruo ait, cui Dominus denũciauerat, vt à villicatu remoueretur: fraudem quippe ille fecit Domino ſuo, vt falſatis chirographis debitoribus eius, quãtum commodum viſum eſt, relaxaret: neq; vllo modo nos Dominus, vt ſibi fraudem faciamus, hortatur, ſed ſi qui fraudãdo ſibi prouidit in poſterum, laudatum eum dicit à Domino, quanto maiore alacritate ſibi prouidere debent in æternam vitam?

Quamuis autem in parabolis non omnia ſint neceſſaria, vt aiunt patres, ſed pleraque ad ornatum hiſtoricum pertineant, nihil tamen myſterio vacat, & nonnunquam ex clauſula ipſa parabolæ, quæ ſit mens Chriſti Domini in vniuerſa illa metaphora facilè cognoſcitur. vt cùm legimus: *Multi vocati, pauci electi, & qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur.*

Tertium præceptum. Lib 2 de conſ. Euang. cap. 28. Denique vt quæ de verbis dicenda ſunt, breuiter concludantur, idem S. Auguſtinus ſic præcipit: *Nihil in ſcriptura verbis debemus inſpicere, niſi loquentis voluntatem, cui debent verba ſeruire, nec mentitur quiſquam, ſi aliis verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba non dicit.* hæc ſi quidem vnica ratio eſt ſenſus hiſtorici in Euangeliis indagandi.

Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo ſenſu morali cum hiſtorico.

CAPVT XX.

Lib. 12 in Ezech cap 41. Prior ratio. IN *hiſtoria*, inquit S. Hieronymus, *ſpiritualem habeas intelligentiam, & in tropologia hiſtoriæ veritatem. horũ vtrunque altero indiget.* Intelligentiæ autem moralis inueſtigãdæ duplex eſt ratio, vna ſimplex & aperta, qualis eſt in illis hiſtoriis, quæ per ſe ad mores ſpectant. De quibus loquens S. Gregorius: *Lib. 20. moral. cap. 31.* *Virtutum opera ex magna parte iuxta ſolius hiſtoriæ textum tenemus, ne ſi hæc ad indaganda myſteria trahimus, veritatem fortaſſe operis vacuare videamur.* Quare quando hiſtoria apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per ſe emicat virtus, & allicit, vt per myſticam expoſitionem nõ ſint vi meditationis quaſi ex ſilice excutiendæ nouæ virtutum latentium

tentium ſcintillæ. Quis enim in concione illa Domini, in qua tam multis verbis perſuadet Chriſtianam iuſtitiam Phariſaica longè ſuperiorem eſſe debere, adhibeat myſticam interpretationem? Quis item ad reconditiorem intelligentiam trahat apertas eius reprehẽſiones, præcepta virtutum, ieiuniorum obſeruationes, eleemoſynas, & alia multa miſericordiæ opera, quæ in Euangelio continentur? *Matth. 5.*

Inter meditandum igitur ea, quæ virtutum, aut vitiorum hiſtorias exempláue explicant, non ſunt myſticè exponenda, ſed diligenter animo infigenda, vt in vſus proprios virtutes, vitia in exempla conuertantur. hanc rationem perpetuò ſequitur S. Baſilius in ſuis moralibus: *Pœnitentiam*, inquit, *agentes debent amare, flere, & reliqua quæ ſunt pœnitentiæ ſigna edere. Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, quod dixerat: priuſquam gallus cantet, ter me negabis; & egreſſus foras fleuit amare.* In regulis item breuioribus, vt exempli cauſa: *Quomodo*, inquit, *alij aliis inter nos obedientiam præſtabimus? tanquam ſerui*, ait, *aduerſum Dominos, conuenienter illi præcepto Domini, Qui vult in vobis eſſe magnus, ſit omnium vltimus & ſeruus omnium. Quibus verbis adiungit, quod nos efficacius etiam poſſit mouere: ſicut filius hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret: & conſentaneum in modum etiam dicto illi Apoſtoli: per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem.* *Cap. 3.* *Matth. 26.* *Inter. 115.* *Matth. 10.* *Galat. 5.*

Illud porrò in hoc expoſitionis genere meditanti propoſitum eſſe debet, virtutum exempla ad ea, quæ cõditionis ipſius propria ſunt accommodare. exemplũ ex S. Anſelmo petamus, ſic enim ſcribit in ea Domini verba: *Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ſeculares homines dicuntur eſſe dediti rotæ huius mundi: iuxta illud: in circuitu impij ambulant. per molam ergo aſinariam ſecularis vitæ circuitus, & labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio deſignatur. dicit ergo, melius eſſet alicui contemplatiuo, vt volueret molam aſinorum, id eſt, ſecularis eſſet, voluens ſolicitudinem mundanorum, & per hoc demergeretur in profundum inferni, quàm eſſet cõtemplatiuus ſcandalizans fratres ſuos. lenior enim pœna eſſet ſibi in* *In Matth. c. 18.* *Pſalm. 11.*

Matth. 20. *inferno*. Idem in explicatione petitionis filiorum Zebedæi, ſic ſcribit: *Patitur frequenter Dominus diſcipulos ſuos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa inueniat occaſiones docendi, & exponendi regulam pietatis.* Et paulò pòſt: *Iſti ambitioſi, illi inuidioſi, vtrique tamen nobis profuerunt.* Sic meditetur vir religioſus, & ad hanc normam ſuam meditationem inſtituat etiam ſecularis, ea inueſtigans, & cogitans, quæ generi vitæ ab ſe inſtituto conueniant. Idemque de aliis humanæ vitæ conditionibus intelligendum: aliter enim meditatur matrimonio copulatus, ſolutus aliter. aliter paterfamilias. aliter filius. aliter princeps, aliter priuatus ciuis.

Altera ratio. Altera ratio moralis expoſitionis eſt, cùm ex hiſtoria planè perſpecta, rebuſque geſtis pietatem eruimus, documentaque virtutis, perſonas perſonis accommodãtes, res rebus, verbis verba. qua ratione in Euãgelio Herodes diabolus eſt. infans Chriſtus virtus enaſcens ſuis non dum firmata radicibus; ſatellites Herodis occaſiones oblatæ hominibus nec dum in virtute corroboratis, vt ab ea deficiant. qui prorſus eſt interitus paruulorum. à quo tamen angelorum monitu, & cuſtodia eripitur Chriſtus, hoc eſt, Virginis filius, is nimirum, qui virginem vt parentem habet, colit, imitatur.

In Nahum c. 1. Hanc ſequuntur plerique omnes Patres inprimis autem apud Græcos Origenes, & S. Cyrill⁹. apud Latinos verò S. Gregorius Papa. De ea ſic S. Hieronymus: *Hiſtoria ſtricta eſt, & euagandi non habet facultatem. Tropologia libera, & his tantum legibus circumſcripta, vt pietatem ſequatur intelligentia, ſermoniſque contextum, nec in rebus multum inter ſe contrariis violenta ſit copulandis.* Atque hæc dicta ſint de intellectus exercitatione. nunc de affectu, quæ reſtant, expediamus.

De

De exercitatione voluntatis, & affectus orationis tempore.

CAPVT XXI.

NON meditamur, vt intelligamus, aut diſcamus ſolum, ſed multò magis vt animo ac voluntate moueamur & afficiamur: *Et in meditatione mea,* inquit Dauid, *exardeſcet ignis.* Affici igitur erga bonũ proprius eſt orationis meditationíſue ſcopus. ex quo oratio vim, naturã, definitionẽque adepta eſt. idcirco enim dicitur à S. Auguſtino: *Aſcẽſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia,* à S. Damaſceno: *Aſcenſio mentis in Deum*, à S. Chryſoſtomo: *Colloquium cũ Deo*, à S. Gregorio Nyſſeno: *Conuerſatio ſermocinatióue cum Deo.* Quod quomodo fiat vniuersè à S. Auguſtino explicatur ſic: *Quid opus eſt ipſa oratione, ſi Deus iam nouit, quid nobis neceſſarium ſit, niſi quia ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat, & purgat, capaciuſq́; efficit, ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infundũtur.* Et poſt pauca: *Fit ergo in oratione conuerſio cordis ad eum, qui ſemper dare paratus eſt, ſi nos capiamus, quod dederit: & in ipſa cõuerſione purgatio interioris oculi cum excluduntur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis ſimplicis ferre poßit ſimplicem lucem, diuinitus ſine vllo occaſu, aut immutatione fulgentem, nec ſolum ferre, ſed etiam manere in illa, non tantum ſine moleſtia, ſed etiam cum ineffabili gaudio, quo verè, ac ſinceriter beata vita perficitur.*

Pſalm.38. *Serm. de tempore, cap. 230.* *Lib. 3. cap. 24.* *Homil. 30. in Gen.* *Lib. 2. de Serm. Dom. in mon. cap. 3.*

Oratione igitur purgatur cor, illuſtratur, perficitur. hoc eſt, inſtituitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias, quæ trito iã nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua ſiue vnitiua commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi vnicuiq; viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba ſcripturæ diuinæ & præſertim Euangelicæ per ſe apta ſunt ad mouendum hominis cor, ſunt enim vt verba ſponſæ, de quibus S. Bernardus ſcribens ait: *Sunt delicioſa ad ſa-* *Ser. 67. in Cãt.*

porem ſolida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. Ex eo enim, quod ſuauiter ſonant, affectum mulcent, & de ſenſuum vbertate mentem impinguant, & nutriunt, & de altitudine myſteriorum dum intellectum, quo plus exercent, plus terrent, miro modo tumorem ſanant inflantis ſcientiæ. Eſt tamen præterea neceſſaria hominis induſtria, & exercitatio, qua vna ſe quaſi verrere ſpiritum ſuum teſtatur Propheta. Vt enim Eliſęi ſpiritus nō niſi ad pſalterij concentum ſuſcitatus eſt; ſic humanum cor non niſi induſtria meditationis afficitur, & concaleſcit.

Alij autem ſunt affectus incipientium, & in via purgatiua conſtitutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfectorum, & viæ vnitiuæ. Affectus incipientium ſtatui accommodati, & quos orando in ſeipſis excitare vt plurimùm debent, qui purgantur, hi ferè ſunt, dolor de peccatis, ſiue deteſtatio peccatorū, timor iudicij Dei & iuſtitiæ eius, horror inferni, odium & contemptus ſui, vilitatis ſuæ cognitio, & *Affectus primus.*
2. erubeſcentia. Proficientium verò hi, virtutum amor, & deſiderium eas acquirendi humilitatis nimirum, patientię, caſtitatis,
3. obedientiæ, manſuetudinis, & ſimilium. Perfectorum poſtremò hi, amor Dei, ſpiritualis voluptas, & exultatio in contemplatione ac memoria immenſarum diuitiarum ac perfectionum Dei, eiuſque ſummæ, & inexplicabilis beatitudinis, deſiderium vehemens ſanctificationis nominis eius, aduentus regni eius, expletionis diuinæ volūtatis, ſicut in cœlo & in terra, gratiarum actio pro tantis, & tam multis beneficiis à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus omnibus grati animi ſpecimen illi exhibendi, admiratio maieſtatis eius, adoratio, & cultus ſummæ ac præpotentis diuinitatis, ſpes & fiducia propenſæ liberalitatis Dei, & infinitæ eius miſericordiæ, laudatio & prædicatio ipſius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos experientia potius, quàm doctrina cognoſci, optandum eſt.

Lib. 1. cap. 15. Incipientium ſunt affectus illi, quos copioſè deſcripſimus libro primo. quod etiam allato exemplo Dauidis in Pſalmis pœni-

pœnitentiæ,& præſertim quinquageſimo cõfirmauimus. non repeto hîc,quia inde peti poſſunt. nec illuſtrius exemplar pœnitenti ad imitandum,in oratione proponi poſſe video, quàm Dauidem ſeſe in pœnitentiæ Pſalmis meditandis tanta cum animi ſubmiſſione,& contritione cordis exercentem.

Huc pertinent multa, quæ S. Ambroſius inculcat virgini lapſæ,& S. Chryſoſtomus Theodoro ſimiliter lapſo,& ſanctus Anſelmus in deploratione amiſſæ virginitatis. & exemplum in promptu eſt in Pſalmo centeſimo vigeſimo nono. *De profundis.* Ecce cognitionem miſeriarum quibus premitur. Ecce item ſubmiſſionem animi magnam. *Clamaui.* Ecce magnitudinem doloris, & contritionis. eſt enim clamor hic hominis grauitate peccatorum oppreſſi,& ſupra modum afflicti. *Ad te Domine.* Ecce timorem ſerui erga Dominum. *Domine exaudi vocem meam.* Et: *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Ecce conuerſionem cordis ad Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem poſtulationem. *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine, quis ſuſtinebit?* Ecce peccati & grauitatis eius cognitionem,& ſimul deteſtationem eiuſdem. *Suſtinuit anima mea in verbo eius,ſperauit anima mea in Domino. Quia apud te propitiatio eſt.* Ecce ſpem veniæ, non ex operibus, quæ fecimus nos, ſed ex vi gratiæ, & miſericordiæ, quæ in Deo eſt maxima. Ecce etiam ſpem in Chriſti redemptoris meritis, ſi quidem *copioſa apud eum redemptio*,& alij multi affectus pœnitentiæ,quos habebat Dauid,cùm in eiuſmodi Pſalmis verſabatur.

Proficientium verò, & perfectorum inſignes affectus exprimit S. Auguſtinus in ſuis confeſſionibus multis in locis. quales illi ſunt in quinto libro. *Accipe ſacrificium confeſſionum* Cap. 1. *mearum de manu linguæ meæ, quam formaſti, & excitaſti,vt cõfiteatur nomini tuo, & ſana omnia oſſa mea,& dicent: Domine, quis ſimilis tibi? ſed te laudet anima mea, vt amet te, & confiteatur tibi miſerationes tuas, vt laudet te.* Et libro primo: *Quis mihi dabit,acquieſcere in te? quis mihi dabit,vt venias in cor meum, & inebries illud,* Cap. 34. *vt obliuiſcar mala mea,vt vnũ bonum meũ amplectar te? Quid mihi es? Miſerere vt loquar. Quid tibi ſum ipſe vt amari te iubeas à me, &*

 niſi

niſi faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias. parua ne ipſa eſt miſeria, ſi non amem te? & alij ſimiles, quos nobis attigiſſe ſatis eſt exempli cauſa.

In Euangelio multa eſt materia affectuum omnium, ſicut in aliis pleriſque Scripturis diuinis, & præſertim in Prophetis, maximè verò omnium in Pſalmis. Et in Euangelio quidem ad commouendos animos incipientium accommodatiſſima eſt parabola de filio prodigo; hiſtoria publicani, & Phariſæi in templum aſcendentium, & tam diſſimili euentu vota ſua promentium: conciones omnes Domini, in quibus aut minas intentat, aut ſupplicia peccatoribus inrerminatur.

Proficientes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quarum eſt illa clauſula: *Multi ſunt vocati pauci verò electi.* Et illa: *Qui ſe humiliat exaltabitur.* & in concionibus tam multis, quibus turbas aut diſcipulos docet mundi contemptum, & diuitiarum, ſui ipſius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem ſpiritus, caſtitatem, cordis puritatē, Dei ſolius timorem, & amorem, zelum ſalutis animarū; Denique quibus inſtruit ad omnem vitæ Chriſtianæ, atque Euangelicæ perfectionem, præcipuè verò ad ipſiuſmet vitæ, paſſionis, & mortis imitationem.

Matth. 20. & 23. Luca 14. & 18.

Vniuersè autem præcipiunt magiſtri doctrinæ ſpiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicunque ſit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perſeueret, minimè interim ſolicitus quidnam meditandum ſuperſit. Qua ex re obiter illud etiam intelligitur, quàm diuturna eſſe debeat meditatio cum affectu copulata, ſiue ille lenis ſit, ſiue vehemens. & an laudabilis ſit magis breuis, an longa oratio. Sic enim ſcribit S. Auguſtinus ad Probam: *Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breuiſſimas, & raptim quodammodo iaculatas. ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimū neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat, atq; hebetetur intentio. Ac per hoc etiam ipſi ſatis oſtendunt, hanc intentionem ſicut non eſt obtundenda, ſi perdurare non poteſt, ita ſi perdurauerit, non eſſe rumpendam.*

Epiſt. 121.

Ex

Ex vno, & ex multis etiam ſimul conglobatis affectibus exiſtit precatio ad Deum. de qua S. Auguſtinus, ſic ſcribit: *Abſit ab oratione multa locutio, ſed nō deſit multa precatio, ſi feruens perſeuerat intentio. nam multum loqui eſt in orando rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. multum autem precari, eſt ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulſare. nam plerumq; hoc negotiū plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur, plus fletu, quā affatu.* Ibidem.

Precatio autem, quamquam toto meditationis tempore permiſceri ſolet orationi, prout ab effectu ſuggeritur, propriè tamen clauſula eſt meditationis, & totius huius exercitationis extrema periodus. & à quibuſdam colloquium nominatur. in quo omnes neruos intendit mens, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obſecrationibus, & poſtulationibus, vt vincant, Deum, ad ſe trahant, eumq; ita teneant, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum ſtatuāt, donec benedixerit illis.

Verùm tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus poſita eſt, quàm in magna erga Deum ſubmiſſione, & reuerentia. Si quidem Dei donum eſt, potius quàm hominis induſtria. *Ipſe enim ſpiritus*, vt ait Apoſtolus, *poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, quia nimirum eos ipſos gemitus nobis ingenerās poſtulationes noſtras, quaſi dictat, & informat. Denique Dauid auxilio Dei tribuit *aſcenſiones cordis*, ſed *in valle lachrymarum*, quia vt ait S. Gregorius, *quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius ſubleuat aſcenſus contemplationis.* Pſal. 83. Lib. 30. moral. cap. 28.

QVONIAM tamen in recta prudentique exercitatione affectus tota meditationis noſtræ vis poſita eſt, quomodo in ea gerere ſe debeat proficiens, breuiter eſt explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices eſſe affectus animi, vehementes, & mites.

Affectus vehementes, ſi à Deo immittuntur, vt accidit, cùm ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ij humiliter admittendi ſunt, & quandiu Deus dederit, diligenter conſeruandi, & continuandi. Affectus vehementes.

Sed

Sed hi ſiue diuinitùs, ſiue noſtra etiam induſtria concurrente excitentur, diuturni eſſe non poſſunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, nec vim tantam, tantumque pondus, quantum ſecum adferunt vehemẽtes affectus, fragilis natura diu ſine nouo Dei munere ſuſtinet. Quam ob cauſam, ne videlicet capitis aut pectoris conſtitutio lædatur, cùm ſponte commouentur à nobis, ſunt quantocyus prudenti remiſſione eleuandi, & poſt etiam omnino deponendi.

Sunt nihilominus huiuſmodi affectus vtiles & neceſſarij in plerìſque vitæ ſpiritualis grauibus caſibus, cùm videlicet agitur ad abolenda peccata præterita de vehementiſſimo animi dolore concipiendo, qui contritio ſit, præſertim cùm inſtituitur in eum finem totius anteactæ vitæ generalis confeſſio.
Iſaia 38. Tunc enim ſunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus voluntatis ardor aſciſcendus eſt, cùm pulſamur graui aliqua, periculoſaque tentatione: qualis inſurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem, cum item deferueſcente paulatim ſpiritu in animi teporem miſerè delapſos nos deprehẽdimus, ac de vita renouanda, feruoreque ſpiritus reſuſcitando ſeriò cogitamus, cum denique ad diuinam gloriam illuſtrandam aliqua ineunda via eſt, quam iis difficultatibus obſtructã cernimus, quæ nõ ſine magna animi contentione ſuperari poſſunt. Ad hæc omnia præſtanda neceſſarius eſt magnus animi conatus ac vigor, cui coniunctus ſit par, aut etiã maior animi affectus. affectum hunc vehementem ſi Deus tunc non commouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum eſt, adhibita præſertim attenta conſideratione, contentaque precatione: ex his nempe duobus tanquam ex conflictu durorum corporum exardeſcit hic ignis. Sed hunc longiuſculæ meditationi, qualis eſt vnius horæ, aut etiam duarum, conuenire haud permittit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Affectus lenis. Quare meditationis de qua hîc agimus maximè proprius eſt lenis affectus. quippe qui protrahi diutius poteſt, nec dum protrahitur capiti pectoriue noxius eſt. hunc ſi non gignit in animo

animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipſi ſuprà explicata commentatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè verò perſonarum, Dei, aut ſanctiſſimę Trinitatis, Chriſti Domini, beatiſſimæ Virginis, & aliorum, quos ſuo loco numerauimus. id autem ferè ſit expleta ratiocinationis cuiuſque periodo, non amplius ratiocinando, ſed ſimpliciter apprehendendo perſonam, cuius illa ſunt verba, actionesue: in conſpectu eius nos ipſos ſiſtendo, eam humiliter intuendo mentis & phantaſiæ lumine, dulciterque alloquendo, non ore aut verbis, ſed cordis affectibus.

Id porrò fieri duplici ratione poteſt. prior eſt commotio affectus erga præſentem, verbigratia, Dominum Chriſtum reuerentiæ, timoris, admirationis, amoris, ſed ſtatim tranſcurrendo ab vna ratiocinatione ad aliam, aut ad eandē etiam recurrendo. ex quo non magna capitur vtilitas, quod ea commotio ponticulus tantum ſit, quo iungitur vtraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat. *Prior ratio.*

Poſterior eſt commotio alicuius affectus, aut eiuſdem etiam, ſed continuata, aut certè cum magna animi ſubmiſſione multo maximè repetita, idq; nō modico tempore, ſed quo lōgiore fieri poteſt. Hoc ſi bene fiat, vtiliſſimum eſt, & in eo poſitum eſt totum huius exercitationis momentum. *Poſterior.*

Hæc ipſa cœleſtium eſt ciuium apud Iſaiam oratio, qua diuinæ Maieſtatis admiratione ſuſpenſi illi perpetuò canunt: *Sanctus, ſanctus, ſanctus*, proptereaque apud S. Ioannem dicuntur requiem non habere, dum id dicunt, hoc eſt, nunquam intermittere orationem huiuſmodi. *Iſaia 6.* *Apocal. 4.*

Verùm quoniam hîc de noſtra, hoc eſt, mortalium hominū oratione agitur, fuit hæc Dauidi familiariſſima meditatio. Excitabat autem Dauid affectum in Deum, quem præſentem, dum pſalleret, intuebatur, dupliciter: vel ſimplici conceptione alicuius eius attributi, actioniſue; cuius repetitione eandem continuabat, aut refricabat animi motionem: vel ſi varias ac diſtinctas diuinas actiones meditaretur, tunc tamē nonniſi in vno eodemque animi affectu commouendo, augendoue perſiſtebat. 1. 2.

Exempla primi generis. Exempla primi generis ſunt illa: *O Domine ergo ſeruus tuus, ego ſeruus tuus.* affectus eſt dedicationis,& deuotionis. *Paratum* *Pſal. 115.* *Pſal. 56. & 117.* *cor meum Deus, paratum cor meũ.* dedicationis & prompti ſimul animi ad omnem Dei voluntatem obeundam. Deſiderij diui- *Pſal. 56.* næ gratiæ fauoriſque, illa: *Miſerere mei Deus, miſerere mei. Be-* *Pſalm. 66.* *nedicat nos Deus, Deus noſter, Benedicat nos Deus.* præclara illa di- *Pſalm 143.* uinæ ſpei & amoris: *Miſericordia mea, & refugium meum, ſuſce-* *Pſal. 17.* *ptor meus, & liberator meus, protector meus, & in ipſo ſperaui. Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & ſperabo in eum. Protector meus, & cornu ſalutis mea, & ſuſceptor meus.* Deni- *Pſalm. 46.* que diuinæ laudis; *Pſallite Deo noſtro, pſallite, pſallite Regi noſtro, pſallite, &c.*

Exempla ſecundi generis. Alterius generis exempla ſunt multa in Pſalmis. omnia nimirum illa, in quibus variatis ſententiis, quas Propheta contemplabatur, per quoſdam intercalares verſus, ad eundem redit affectum. Illuſtriora huius generis exempla ſunt Pſalmus centeſimus trigeſimus quintus. in quo ad illud: *Quoniam in æ-* *Pſal. 135.* *ternum miſericordia eius*, vigeſies ſepties repetitum ſe mirabiliter excitat ad diuinæ miſericordiæ miraculum prædicandum, *Pſalm. 150.* & Pſalmus vltimus, in cuius quinque ſolis verſiculis vndecies ad Dei laudes decantandas, prouocat.

Nec deſunt in Eccleſiaſtico officio documenta, quibus ad tam vtiles repetitiones affectuum nos inſtituit per verborum repetitiones ſancta mater Eccleſia. in ſacrificij quidem miſſæ initio, cùm excitat ad inſignem contritionem per illa; *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* cùm deinde ad expetendam Dei miſericordiam nouem Kyrieeleiſon accumulat, & deinceps alia plura. adeo vt aliquo anni tempore ſolemni concentione diuini officij vndecies Alleluia ad Dei laudes amplificandas pronunciet vnius Antiphonæ ſpiritu.

Lib. 10. confeſſ. cap. 27. Eandem rationem ſecuti ſunt Patres in ſuis meditationibus. *Serò te amaui*, ait ſanctus Auguſtinus, *pulchritudo tam an-* *Cap. 1.* *tiqua, & noua, ſerò te amaui. Et cognoſcam te cognitor meus, cognoſcam te, &c.* nimirum quod vt arbitror, hæc recta certaque via

eſt

eſt ad eam cum Deo coniunctionem, & conſuetudinem, quam ſcopum eſſe orationis & meditationis, Patres tradunt. *Cùm auida mente*, ait ſanctus Bernardus, *verſamus teſtimonia eius, & iudicia oris eius, ſciamus pro certo adeſſe ſponſum, & alloqui nos.* Serm. in Cant. 32. quare Caſſiodorus etiam obſeruauit, tunc Dominum adfuiſſe præſentem templo Salomonis, illudque ſua gloria compleuiſſe, quando repetitum illud carmen: *Quoniam in æternum miſericordia eius*, toties vti diximus, decantatum tunc etiam eſt iuſſu Regis. In Pſalm. 135. Quod ſi viciſſim loquimur nos cum Deo in ſecreto cordis per interna deſideria, vt ſanctus Gregorius ſcribit, quid hîc ad diuinam familiaritatem amplius optari poteſt? Lib. 10. moral. cap. 12.

Nec via ſolum, ſed compendium ſimul eſt ad veræ ſolidęque deuotionis habitum comparandum. hîc enim nonniſi frequentatis actibus efficitur. Sic habet S. Bonauentura: *Si quis per viam purgatiuam benè præparatus ſæpiſſimè hoc dictum corde frequentaret; O Domine, quando te diligam? quando te conſtringam? citiùs ſe ſciret experimentaliter inflammari, quàm ſi de ſecretiſſimis cœleſtibus, & æterna generatione, vel proceſſione millies cogitaret.* Lib. de myſtica Theol. q. vlt.

Hæc demum eſt ſtabilis animæ quies, & exultatio, de qua Dauid; *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Pſalm. 62. Siquidem, vt ſcriptum eſt apud B. P. Ignatium: *Non abundantia ſcientiæ, ſed ſenſus & guſtus rerum interior deſiderium animæ explere ſolet.* Annot. 2. ex prioribus.

Veruntamen ſunt in hac exercitatione hęc diligentiſſimè procuranda. 1.
Primum quidem ne eam ingrediamur ſine magna animi puritate, conſcientiæq; candore. nam vt ait Caſſianus: *Vnaquæq; mens in oratione ſua erigitur, aut formatur, ſecũdum puritatis ſuæ meritũ ac menſuram.* Collat. 10. cap. 6. Et Vgo Victorinus auctor eſt, Deum affectũ ſuę dulcedinis nõ exhibere niſi hominibꝰ Ioãni Euangeliſtæ ſimilibus, hoc eſt, mundis corde. Vgo de clauſtro animæ, cap. 10. Accedat deinde 2.
ad puritatem humilitas, & reuerentia maxima. *Loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis, & cinis*, dicebat Abraham. Geneſ. 18. Et ſanctus Bernardus iubet, prius ad oſcula pedum abiicere nos, Serm. 3. & 4. in Cantic.

 quàm

3. quàm audeamus ad manus oſque aſpirare. Poſtremò non ſiſtatur in guſtu, ſed guſtus dirigatur ad opus: & pro occaſione deuotionis habitus opportunè ac promptè virtutum vſui ſeruiat. denique vt eiuſdem S. Patris verbis loquar: *Perſiſtentibus nobis in oratione pingueſcat pectus, repleat viſcera inundatio pietatis, & ſi ſit, qui premat lac conceptæ dulcedinis vbertim fundere illa non tardabunt.*

Serm. 9. in Cantic.

De impedimentis contemplationis.

CAPVT XXII.

DE contemplationis gradibus nihil hîc dico. locus eſt in poſtremo libro. quod reliquum eſt ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, abſoluantur, eſt explicatio impedimentorum, quibus orantis animus detineri ſolet, ne oret ſicut oportet. Qua de re S. Bernardus: *In hoc arcanum, & in hoc ſanctuarium Dei, ſi quem fortè veſtrû aliqua hora ſic rapi, & ſic abſcondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, vel ſenſus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficilius amouentur, irruentia imaginum corporearum phantaſmata, poterit quidem hic, cùm ad nos redierit, gloriari, & dicere. Introduxit me Rex in cubiculum ſuum.* Quo loco S. Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonauentura quodam quaſi commentario explanauit. refero breuiter, quæ ille copioſius, adiectis quibuſdam.

Serm. 23. in Cantic. in fine.

Cantic. 1.

In meditationibus Vitæ Chriſti, cap. 56.

Primum impedimentum eſt *ſenſus egens.* eſt quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & ſenſibus corporis vtitur adminiſtris, vt cùm laboranthi, minimè apta ſit ad contemplandum. Quare cum ægro corpore ſumus, contemplationi non ſumus idonei, niſi Deus, peculiari ope iuuet, nec cum fame, ſiti, aut alio aliquo corporis incômodo cruciamur, & premimur. *In excelſis*, inquit ſanctus Ambroſius, *infirmi eſſe non poſſunt.*

Primum impedimentum.

Lib. 5. in Lucam, cap. 6.

Secun-

Secundum impedimentum eſt S. Bernardo: *Cura pungens*, hoc eſt, ſolicitudo rerum terrenarum. Cor enim, quod iis tenetur, diſtrahitur ab illis, vt ſe ſe minimè colligat ad orandum. *Secundum.*

Tertium impedimentum, nominat idẽ *culpam mordentem*. Et quidem tam de curis, quàm de culpis vberius ſcribens alibì ſic ait: *Sunt tria, quæ oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, pulnis iniectus. Hæc ipſa ſunt etiam quibus interior oculus impeditur, ſed alia nomina ſortiuntur. tenebræ ſcilicet peccatorum, recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum ſe plangebat propheta, cùm diceret: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. cum enim luce iuſtitiæ deſtituimur, nil aliud quàm peccatorum tenebras inuenimus. Item ſecundo ſe grauari ſentiebat, cùm dicebat: Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. Tertio occupari ſe conqueritur, cùm dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam. Cinerem ſcilicet actionis pro pane contemplationis. Quicunque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profectò neceſſe eſt, vt eum prius ab hoc triplici impedimento ſtudeat purgare. Quod ſi quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium: nam primus quidem per confeſſionem, ſecundus per orationem, tertius curatur per quietem.* His non valde diſſimilia leguntur apud ſanctum Gregorium in moralibus, præſertim *non refricandam eſſe memoriam peccatorum tempore orationis illius, qua inprimis quaritur animæ cum Deo per ſuauiſſimum ipſius amorem coniunctio*. Et primo libro huius operis quædam huc pertinentia explicata ſunt.

Tertium. Ser. 5 de Aſſumpt. Virg. Primus morbus. Pſalm. 37. Secundus. Pſalm. 31. Tertius. Lib. 10. cap. 17. & 18. Cap. 14.

Quartum Impedimentum eſt multitudo phantaſmatum irruentium. aduerſus hoc multa ſcribunt Patres. Et primùm quidem Caſſianus crebrò inculcat: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos eſſe oportet ante tempus orandi, neceſſe eſt enim mentem in tempore ſupplicationis ſuæ de ſtatu præcedenti formari.* Et ſanctus Gregorius: *Cùm ſe mens ad ſtudium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius otioſa premebatur.* Deinde monet idem Caſſianus oratione ad Deum agendum pro oratione contra eadem importuna phantaſmata: *Euagationibus animæ innumeris, ac diuerſis, & inſtabilitate cordis*

Quartum impedimentum. Col. 10. cap. 13. Lib. 10. moral. cap. 17. Col. 10. cap. 9.

exæſtuo, nec cogitationum diſperſiones valeo coërcere, ipſamq́, orationem meam fundere abſq́, interpellatione, atque phantaſmate inanium figurarum, neceſſariò proclamabo: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. S. Auguſtinus, cogitationem

In Pſalm. ſuſcipere iubet præſentiæ Dei, coram quo ſtamus, præſertim autem benignitatis, & patientiæ, qua nos tolerat, dum in conſpectum eius venimus, aut ſtamus, animo pleno occupatoque

2. Reg. 7. cogitationibus alienis, & ludicris: *Quoniam inueni Domine cor meum, vt orarem te. inuenire ſe dixit cor ſuum, quaſi ſoleret ab eo fugere, & ille ſequi quaſi fugitiuum, & non poſſe comprehendere, & clamare ad Dominum; quoniam Domine cor meum dereliquit me. Itaq́, fratres mei attendens quod hic ait: lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui, quoniam ſuauis, & mitis es; videor mihi videre ad hoc dixiſſe mitem Deum, quia patitur iſta noſtra, & expectat tamen à nobis orationem, vt perficiat nos, & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quãtas inconditè fundimus, & accipit vnam, quam vix inuenimus.* Et paulò pòſt: *Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuerſas res cogitantium, omitto dicere, & noxias, & peruerſas, & inimicas Deo. Quoniam tu ſuauis, ac mitis es. toleras me, quia tu ſuauis es Domine, ac mitis.*

In Pſalm. 39.

Nec parui pendendum eſt peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad ſcholaſticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in ſuo Theologico tomo tertio. in quo ſimiliter multa de virtutibus ſapienter tractata inueniet proficiens: *Nam quæ*, vt ait S. Cyprianus, *ſegnitia eſt, alienari, & rapi ineptis cogitationibus, & profanis, cùm Dominum deprecaris, quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo poſtulas, cùm te ipſe non audias? Vis eſſe Deum memorem tui cùm rogas, quando tu ipſe, memor tui non ſis? Hoc eſt ab hoſte in totum non cauere. hoc eſt, quando oras Deum, maieſtatem Dei negligentia orationis offendere: hoc eſt, vigilare oculis, & corde dormire.* S Baſilius eundem hunc locum tractat. quanquam locus S. Bernardi accipi etiam poteſt de ſummo contemplationis genere. in quo aſſe-

Diſp. 6 q. 2. puncto 9.

De orat. Domini.

Conſt. monaſt. cap. 2.

runt viri ſancti, mentem ita liberam eſſe à corpore, vt quaſi extra corpus poſita ſpiritualiter, & ſine corporis phantaſmate intelligat. ſed de re hac in quinto libro.

De pietate, & obſeruantia.

CAPVT XXIII.

EXPLICATIS iis, quæ pertinere viſa ſunt ad orationem, quæ magna pars eſt virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionē Pietas, quæ ſic deſcribitur à Cicerone: *Pietas eſt, per quam ſanguine iunctis patriæq́; beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus.* Explicat S. Thomas: *Ad religionem pertinet cultum Deo exhibere, ad pietatem autem parentibus, & patriæ quibus iunguntur conſanguinei, & amici. ac ſicut cultus nomine intelligitur honor, ſic officium obſequium ſignificat, vtrunque iubet pietas præſtari iis, quibus debetur à nobis.*

Lib. 2. de inuēt. — *2. 2. q. 101. art. 1.*

Pietati affinis eſt obſeruantia. per eam enim quaſi per alteram pietatem, vt ait Tullius, *reueremur, & colimus ætate, aut ſapientia, aut honore, aut dignitate aliqua antecedentes.* *Ibidem.*

Primus gradus eſt pietatis & obſeruātiæ propoſitum, mouentia autem voluntatem ad hoc propoſitum hęc ſunt. Primū eſt pietas innata nobis, nec nobis ſolùm, ſed penè belluis ipſis: *Beſtiæ*, ait S. Chryſoſtomus, *& mutæ pecudes pietatis iura conſeruant, & quibus natura denegat rationem, non tamen denegat pietatem.* Egregium exemplū pietatis huiuſcemodi exaggerat ſanctus Ambroſius in ciconiis, quæ artus patris plumis nudatos præ ſenectute fouent alarum ſuarum tegmine, & collatitio cibo paſcunt fameſcentem, immo & fulcro alarum ſuarum ſubleuant debilem, & quaſi reparando ad volandū exercent. hanc ob cauſam impij in parentes Iudæi dicti ſunt *genimina viperarum*, quoniam ſolæ viperæ naſcendo matres occidunt.

Primus gradus. — *Primum incitamentum.* — *Tom. 1. Ser. de Abſalon patrem perſequente.* — *Lib 5. Hexameron, cap. 16.* — *Matth. 23.*

Secundum mouens eſt vtilitas. nam magnū præmium proponitur piis filiis in lege Moyſis, nempe longitudo vitæ, & ter-

Secundum incitamentum. — *Exod. 22.* — *Deut. 5.*

rena

Leu.20. *Deut.21.* *Prouerb.20. 28. & 30.* rena felicitas. contra, diræ, & maledicta in impios paſſim conijciuntur, & apud Moyſem, & apud Salomonem. Hoc ipſum de virtute obſeruantiæ præceptum intelligitur ex ſacris libris, & præſertim ex Apoſtolo, cuius ad Romanos hæc ſunt verba: *Rom.13.* *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. non enim eſt poteſtas niſi à Deo: Quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaq. qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirũt. Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali.* Maximè verò exhibenda eſt obſeruãtia Principibus, & Dominis Eccleſiaſticis. nam *qui bene præſunt presbyteri*, ait Apoſtolus. *1.Tim.5.* *duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* Nec ab hoc numero ſenes, & maiores natu eximendi ſunt, ſiquidem ſcriptum eſt: *Leuit.19.* *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis; & time Dominum Deum tuum.*

Secundus gradus. *Prior modus.* Secundus gradus pietatis, & obſeruãtiæ eſt fortitudo. Dupliciter autem in hoc gradu ſe proficiens exercet, vno modo, cum tolerat æquo animo parentum, & maiorum ſiue incommoda, ſiue vitia, ſiue iniurias. Hoc enim quã difficile ſit, indicant illa S. Ambroſij verba: *Lib 5. Hexameron. cap. 16.* *Quis noſtrum leuare ægrum non faſtidiat patrem? quis feſſum ſenem humeris imponat? Quis vt pius ſit, non hoc ſeruulis mandat obſequium?* Ob eandem cauſam Salomon hac de re præſcriptum ſingulare dat: *Eccleſ 3.* *Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius, & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua. Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione.* *Geneſ 9.* Clariſſimum exemplum, & piis filiis ad imitandum proponitur in libro Geneſis, cùm duo filij Noë auerſa facie ne patrem nudum videant, deiecto de humeris pallio modeſtiſſimè contegunt.

Alter modus. Alter modus eſt priore ſuperior, tanto ſcilicet, quanto in Deum pietas, ſuperat pietatem in parẽtes. Cùm nimirum fortiter reſiſtimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores ſunt facinoris alicuius aduerſus ſanctam Dei legem, & voluntatem. quam actionem, vt egregiè fortitudini adſcribit ſcriptura diuina, ſic magno præmio dignam cenſet apud Moyſem illis verbis: *Deut.33.* *Qui dixit Patri ſuo & Matri ſuæ.* (ſermo eſt de Leui

contra

contra carnem & ſanguinem pro lege Dei dimicante) *Neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos: Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt. Benedic Domine fortitudini eius.* Maior quippe fortitudo fuit ſeipſos affectionemque naturæ viciſſe, quàm enſem aduerſus conſanguineos & affines diſtrinxiſſe. quæ res ſi laude digna habita eſt in veteri teſtamento, cùm ſpiritus perfectionis anguſtiſſimus erat, quid dicendum de tempore noui teſtamenti, in quo idem ſpiritus tam latè patet? certè à Domino in hanc ſententiam multa dicta ſunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens illa verba: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem & Matrem*, ait, *parentes quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo neſcire debemus.* Et S. Ambroſius: *Neceſſitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur.* Denique & S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Chriſtianæ perfectionis ſectatores multi ſunt in prædicando, dictis, & exemplis confirmando hoc parentum contemptu, quando ita neceſſe eſt ad ingrediendam, aut proſequendam viam ſalutis ac perfectionis. & quod quoque allatum eſt, ſcitũ eſt illud S. Chryſoſtomi: *Vt cùm ſpiritualia impediunt parentes, ne cognoſcendi quidem ſunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his ſunt tribuenda, & omnibus ipſi anteferendi.*

Luc. 14. *Homil.* 37. *in Euang.* *In Luc.* 9. & 12. *Tom.* 3. *Homil.* 84. *in* 19. *Ioan.*

Ad hoc facit obſeruantia & obedientia, quæ præſtanda à nobis eſt *Dominis non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.* vt S. Petrus præcipit, & cùm Deus vtitur *Aſſur furoris ſui virga* aduerſus ſcelera noſtra. *1. Pet.* 2. *Iſaia* 10.

Tertius gradus eſt voluptas. quæ percipitur ex pietatis & obſeruãtiæ actionibus repetitis. hanc certè optaſſe in filiorum obedientia S. Paulum, oſtenditur ex præcepto, quod imponit parentibus, cùm ait: *Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.* Et cùm affirmat, liberis *non expedire*, ſi patres imperent cum gemitu, apertè ſignificat, cupere ſe, vt filij *cum gaudio* pareant, vt prompto, & alacri obſequio lætitiam adferant imperantibus. *Tertius gradus.* *Coloſ.* 3. *Hebr.* 13.

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligãt homines,

& velint, non ſolùm mortalis vitæ parẽtibus obſequi, ſed multò etiam magis auctoribus ſecundum Deum vitæ noſtræ ſpiritualis: quos propterea patres ſpirituales nominamus. & vſque eò progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipſam profundendam pro ſpiritus parentibus ſpirituales filios paratiſſimos reddit. hanc enim vicem hi debent illis: *Pater ſum*, inquit S. Chryſoſtomus, *& pater nimis ſuper filios tremẽs, ita vt ſanguinem meum pro vobis fundere paratus ſim. Sed & vos eadem facite pro nobis: ſimili namq; erga nos deuincti eſtis affectu. Nam & Paulum audite, qui dicit; ſalutate Priſcillam, & Aquilam adiutores meos in Chriſto, qui pro anima mea ſuas ceruices poſuerunt. ſicut enim pulchrum eſt, paſtorem pro ouibus immolari; ita rurſum pulchrũ eſt, & oues à paſtore nec morte ſeiungi.* Probat idem alibi (quæ cauſa eſt cur nos tãtoperè eos diligere debeamus) *Patres ſpirituales maiore nos amore proſequi, quàm naturales: Paulo ita atteſtante: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? ſed demus patres huc uſq; affectu accedere poſſe, nos ſpirituales patres maiore appetere, oſtendemus. at hoc ipſum vnde? ab iiſdem viſceribus, & Moyſis verbis. ille verò quid dicit? ſi remittis eis peccatum, remitte. Sin minus, & me ipſum ex libro quem ſcripſiſti, dele. nullus ſanè eſt pater, cui, alioqui bonis infinitis perfrui liberum ſit, qui tamen malit vnà cum liberis ſuis pœnis affligi. At Apoſtolus, vt qui in gratiæ ſtatu verſatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit propter Chriſtum. non enim Moyſis exemplo cum illis pœnas dare malebat, ſed vt aliis bene eſſet, ſibi ipſe excidium imprecabatur. optarem ipſe anathema eſſe à Chriſto pro cognatis meis patribus ſecundum carnem. tanta certè miſericordia, & affectu olim ſanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur ſi pro tanto patrum ſpiritualium amore par rependatur amor à filiis? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter?* Quod eſt maximum veræ pietatis indicium.

Tom. 5. homil. 15. De recipiendo Seueriano. — *Rom. 16.* — *Lib. Vno contra gent. tom. 5.* — *2. Cor. 11.* — *Exod. 32.* — *Rom. 9.*

De

De obedientia.

CAPVT XXIV.

SANCTVS Thomas ſic obedientiam deſcribit, vt ſit *Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptã reddit ad implendam voluntatem alterius, ſcilicet præcipientis.* quæ deſcriptio latiſſimè patet. Complectitur enim obedientiam, quam Deo, & quã hominibus præſtamus. & hominibus quidem, ſiue parentibus, ſiue principibus, immo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquam Deo ſpiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. nobis hîc tractandum eſt de ea præſertim obedientia, quam propter Deum hominibus præſtat proficiens, & quam inter conſilia Chriſti, tanquam perfectionis cumulum ſemper adnumerauit Eccleſia. *2.2.q.104.art. 2.ad 3.*

Huius primus gradus ſit propoſitum obediendi. Ad quod mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc magni ſit apud Deum meriti. docent id Patres. inprimis ſanctus Gregorius illis verbis: *Longè altioris eſt apud Deum meriti, propriam volũtatem alienæ ſemper voluntati ſubiicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare: quia qui perfectè præceptoris ſui voluntatem implere didicit, in cæleſti regno, & abſtinentibus, & flentibus excellit.* Et ſancti Baſilij illa ſunt verba: *Præmium obedientiæ magis debetur, quàm rectè facto cum continentia.* Et tradunt Theologi, prçſertim ſanctus Thomas, actiones etiam parui momenti, ſi ex voto obedientiæ fiant, magni eſſe apud Deum meriti, & ſuperare etiam aliquas alias per ſe ipſas excellentiores, ſed ſine obedientiæ voto editas, quia, ait: *Nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem propter ipſum voluntati alterius ſubiiciat.* Quare in collationibus Patrũ dicitur deterrimum genus monachorum eſſe: *Sarabaitas, qui ſuas neceſſitates curantes abſoluti à ſeniorum iugo, habent libertatem agendi, quid libitum fuerit, & tamen*

Primus gradus *Primum incitamentum.* *Lib.6.in 1. Regum cap.2.* *2.2 q.186.art. 5.ad 5.* *Caſſ. coll.18. cap.7.*

magis quàm hi, qui in cœnobiis degunt, in operibus diebus ac noctibus conſumuntur.

Secundum incitamentum. Secundum mouens eſt, obedientiam præſtantiſſimam eſſe virtutem. ea enim maximum bonum, quod nobis eſt noſtra voluntas, non ſolùm poſthabemus, ſed etiam propter Deum contemnimus, Deoque litamus. quare *melior* in ſcripturis cenſetur, *quàm victima*. quia, vt exponit S. Gregorius, *Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.*

1. Reg. 15.
Lib. Vlt. moral. cap. 12.

Tertium incitamentum. Tertium mouens. obedientia tuta eſt, & recta ad virtutem via. vel quia præceptorum materia eſt virtus; & virtutis actio, vel quia eæ, quæ per ſe ipſæ actiones virtutis non eſſent, quales ſunt, quas appellant indifferentes, vt ambulare, dormire, ſi imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam ſuſcipiantur à nobis, obedientiæ vi rationem virtutis induunt. partas virtutes tuetur eadem obedientia, vt propterea à ſancto Gregorio ſcriptũ ſit; *Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertaſque cuſtodit.* Et à ſancto Auguſtino appellatur *virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo eſt omnium, cuſtoſque virtutum.*

Lib. 35. moral. cap. 12.
Lib. 14. de ciuitat. Dei, ca. 12.

Quartum incitamentum. Quartum mouens eſt. obedientia victoriam parat aduerſus dæmones & vitia. ſiquidem legimus: *Vir obediens loquetur victorias.* Et ſanctus Gregorius: *Victimæ ſunt obſequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo ſubiicimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus. cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt, qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam aliis perfectè ſubiiciunt, ipſi lapſis per obedientiam Angelis dominantur.* Sanctus Auguſtinus etiam, & ſanctus Bernardus auctores ſunt libidinis vitium facilè ſuperari ab eo, *qui ſuis Maioribus bene didicit obtemperare.*

Prouerb. 21.
Lib. 4. Reg. c. 4.
S. Aug. in Pſal. 143.
S. Bern. Ser. 1. in feſto omniũ Sanctorum.

Quintum incitamentum. Quintum mouens ſit Chriſti Domini exemplum, qui vt ait Apoſtolus: *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Et qui non ſolùm homo, ſed Deus erat, ait ſanctus Bernardus: *Pro obedientia non dubitauit mori.* Et alibi: *Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.*

Philip. 3.
De gradibus humil. cap. 2.
C. 13. lib. ad milites templi.

Secun-

Secundus obedientiæ gradus eſt fortitudo, de qua ſic S. Baſilius: *Sit tanta animi firmitate, vt ad mortem vſq; martyrũ conſtantiam, præſeferat, cum diuinis preceptis retinendis, tum obediẽtia aduerſus magiſtros ſuos conſeruanda.* in vſu quippe obedientiæ maximè oportet vt ſe animosè ac fortiter gerat proficiens aduerſus multas & magnas difficultates, quæ ſe plerunque offeruñt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potiſſimùm hæ. *Secundus gradus. Conſt. monaſt. cap. 20.*

Prima difficultas eſt penes rem, quæ imperatur. accidit enim aliquando, vt illa per ſe difficillima ſit, & ita ſuperet hominis vires, vt ſit etiam impoſſibilis. & tamen adniti debet proficiens, vt ſi quando huiuſmodi res illi committatur, eo ſit animo, vt eam aggrediatur implere, quatenus poteſt; ſic ſanè ſcribit Caſſianus de monachis Ægyptiis: *Vt*, inquit, *nonnunquam etiam impoſſibilia ſibimet imperata ea fide ac deuotione ſuſcipiant, vt virtute ac ſine vlla cordis hæſitatione perficere ea, aut conſumare nitantur, & nec impoſſibilitatem præcepti quidem pro ſenioris ſui reuerẽntia metiantur.* adfert deinde plura exempla, præſertim Ioannis, dono prophetiæ poſtea inſignis Abbatis, cui adoleſcenti adhuc cùm Præpoſitus impoſuiſſet, vt immane ſaxũ adualueret, confeſtim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto niſu, atque conatu prouoluere contendebat, vt ſudore omnium membrorum non ſolum totum infunderet veſtimentum, ſed etiam ſaxum ipſum ſuis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impoſsibilitatem præcepti. *Prima difficultas. Lib. 4. cap. 10. Cap. 26.*

Conſimilis difficultas incidit, cùm iubet Præpoſitus aduerſus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera ſit, aut ita certè videatur. parendũ enim etiam tunc eſt, & prorſus abiicienda ſanitatis ſuperflua cura. *Securè*, inquit Climachus, *maioribus credamus in domino, qui curam noſtri ſuſceperunt, etiã ſi quadam imperent, quæ contraria, ac ſaluti noſtræ videntur aduerſantia. tunc enim, tunc fides ad illos noſtra veluti in fornace humilitatis comprobatur.* *Grad. 4.*

Quid, inquies, ſi aliquid iubeat, quod legi Dei conſcientięque repugnet? conſentiunt Patres præſertim S. Baſilius, & S. Bern- *In conſt. monaſt. cap. 25.*

Tract. de præcepto & diſpenſatione. Bernard. tunc minimè obtemperandũ eſſe, cùm in mandato contineri peccatum perſpicuè cernitur. *Quidquid*, ait S. Bernardus, *vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum, diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendũ eſt, quàm ſi præcipiat Deus.* Quod ſi res dubia ſit, nec vlla culpa manifeſta ſit in præcepto, tunc ſtandum eſſe iudicio præcipientis, humilitas ratioque ſuadẽt. Et ſi quandoque aliquid imperet Rector, quod præcipuè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, ſed nec tamen repentè Rectoris mentem apud nos redarguere. *Grad. 4.* *Optimus*, inquit Climachus, *atq; præclarus ad promptè obtemperãdum modus eſt, ſi ſemper ita tecum reputes: Tentat te pater.* qua ex re illud etiam intelligitur, exempla quæ occurrunt nonnunquam in hiſtoriis ſanctorum Patrum, eorum, qui in huiuſmodi rebus promptè paruerunt, quale illud eſt apud Caſſianum de Mutio monacho *Lib. 4. cap. 27.* puerum de Abbatis mandato proiiciente in fluuium, ſuſpiciẽda eſſe, nullo modo imitanda, niſi quatenus referunt obediendi maximè prompta atque parata ſtudia.

Secunda difficultas. Secunda difficultas poſita eſt in victoria affectuũ, qui quaſi arma capiunt contra mandatum, ſi vt ferè fit, id ipſis aliquo modo repugnet. hæc autem pugna, quia acerrima eſt, & in nobis ipſis, maximã etiam requirit animi vim, ac fortitudinem, qua omnino ſedetur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appoſitum eſt exemplum Abrahæ, de quo ſanctus *Homil. 3. in 2. ad Corinth.* Chryſoſtomus ſic ſcribit: *Qui cùm iuberetur interficere filium, cogita, quàm multæ cogitationes tunc inſurrexerunt in illum, & tamen ſubegit omnes, omnes illum metuebant, magis quàm reges metuunt ſatellites, omneſque ſolò oculorum intuitu compeſcuit, nec vlla illarum auſa eſt erumpere, ſed ſubmittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuerſæ, quamuis erant acerrimæ omnes, vehemẽterq; perfractæ. neq; enim haſtarum cuſpides æquè metuendæ ſunt à multis ſubrectæ, atq; naturæ cognati affectus. Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quàm vlla cuſpis acuta.* Et paulò pòſt: *Nihil natura violentius: Etiam ſi decem millia tyrannicidarum produxeris, contemplator rem ipſam. Natura proſtrata erat humi cum armis ſuis,*

cum vniuerſo exercitu, atq; ille ſtabat porrecta manu non coronam tenente, ſed enſem quauis corona ſplendidiorem, & Angelorum populus applaudebat, & è cœlis Deus victorem pronunciabat. Idem dicendum de aliis animi affectionibus, cum obedientiæ vi rationi fortiter ſubiiciũtur. Si quidem idem S. Chryſoſtomus de eodem ſcribit: *Etiamſi maximum doloris ſenſum haberet in expellendo Iſmaele & matre eius, & in occidendo Iſaac, tamen propter obediẽtiam omnia tolerabat, ſicut & ipſe Iſaac.* *Homil. 42. in Geneſ.*

Tertia difficultas eſt, quæ oritur ex hominis obedientis voluntate, cuius vim ſuperare & frangere, cupiditates coërcere, libertatem alteri obligare, obedientiæ proprium eſt. quod quàm difficile ſit inchoare, quàm difficilius abſoluere, nemo non videt. Violentiæ certè adſcribitur à S. Baſilio, cùm ſic ait: *Violentorum eſt regnum cœlorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangelij ſunt. Violentiam appellauit aſſiduam, & acrem corporis in laborib⁹ fatigationem, quod nullius impulſu ſuapte ſpõte Chriſti diſcipuli faciunt, cùm & voluntatẽ propriam, & corporis laxamentũ abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi tibi in animo eſt rapere regnum Dei, violentia te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito, & eius loris collũ tuum arctè circumquaq; cohibeto.* Et S. Gregorius, vt diximus, aſſerit: *Ieiuniis & abſtinentia præſtare voluntatem propriam alienæ ſemper ſubiicere.* Et alibi ait: *Propriam voluntatem mactari per obedientiam.* & natura ita comparatum eſt, vt nihil feramus ęgrius, quàm quod fit, aut eſt contra voluntatem. ita nobis bene volumus, nobiſque blandimur. *Tertia difficultas.* *In ſerm. de abdicatione rerũ &c. Matth. 11.* *In lib. 4. Reg. cap. 2.* *In lib. 35. moral. cap. 12.*

Denique S. Thomas latè probat *votum obedientiæ eſſe præcipuum inter tria religionis vota.* quia propria voluntas, quæ Deo obedientiæ voto offertur, Maius bonum eſt, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. fit autem aliquando, vt quantumcunque initio nos Deo voluntariè ſacrificauerimus per obedientiæ votum, in eoque perſoluendo poſtea toti ſimus, nimirum vt omnino obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam diſpliceat, quod mandatur. quod etiam S. Thomas notauit. & ideo quamquã verum eſt, *22. quæſt. 186. artic. 8.* *Ibid. artic. 5. ad 5.*

vt idem

vt idem ait: *Vt quia neceſſitati aliqua faciendi, quæ ſecundum ſe non placent per votum obedientiæ homo ſe ſubiicit propter Deum, ex hoc ipſo ea, quæ facit, ſint magis Deo accepta, etiam ſi ſint minora, quia nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem propter ipſum voluntati alterius ſubiicit*; non ideo tamen eo ipſo tempore, quo, quę non placent, imperantur, non debet homo ſibi magnam vim afferre, ſeque peruincere viriliter, & obediĕtiæ virtute ſuam voluntatem adigere ad id ſequendum, quod auctoritate iubentis nō interpoſita libenter aſpernaretur, quæ excellens eſt animi fortitudo. nam *melior eſt*, ait Salomon, *qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium*. & Climachus hanc etiam ob cauſam appellat obedientiam *perfectam animæ abnegationem, mortem ſpontaneam, ſepulchrum voluntatis*.

Proverb. 16. Grad. 4.

Quarta difficultas eſt penes rationem, & mentem. fieri enim poteſt, vt quāuis voluntate propenſior quis ſit ad obtemperandum, argumĕtis & rationibus inde retrahatur. quæ longè maxima eſt difficultas. nam flectere voluntatem cum Dei gratia in noſtra eſt poteſtate, mentem etiam cùm mouetur rationibus, quæ ex coniectura pendent. at cùm mens ita certa eſt, ac ſi oculis cerneret rem aliter ſe habere, quàm exiſtimat ille, qui iubet, vel putat rem proceſſuram melius, ſi diuerſa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimum eſt, eam in iubentis ſententiam traducere, & voluntatem ita fingere, & accommodare ad arbitrium nutumque alterius, vt in eo penitus acquieſcat. quare fortem oportet eſſe admodumque virilem voluntatem, vt ſi hoc accidat, mentem tunc ad ſe pertrahat, cogatque ſecum vel inuitā ſentire. ſimiliter ac in rebus fidei facere conſueuimus; *In eius obſequium*, vt ait Apoſtolus, *intellectum captiuantes*. qui ſenſus eſt omnium ſanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderunt.

2. Corinth. 10. Conſt. monaſt. cap. 20. & cap. 23.

Sanctus Baſilius: *Monachi*, ait, *libentiſſimè obtemperent ſuo præpoſito, nec ab eo eorum, quæ ſibi imponuntur rationem repoſcant*. Et alibi: *Nihil omnino ipſorum iuſſa curioſius perſcrutando, quando libera ſunt à peccato*. S. Hieronymus: *Credas ſalutare quidquid Præpoſitus præceperit, nec de maiorum ſententia iudices*. Caſſianus ſic:

Epiſt. ad Ruſticum, lib. 4. cap. 10.

ſic: *Aegyptij monachi vniuerſa complere, quæcunq; fuerint à Præpoſito ſuo præcepta, tanquam ſi à Deo ſint cælitus edita ſine vlla diſcuſſione feſtinant, vt nonnunquam etiam impoſſibilia.* Et poſtea: *Nihil diſcernens, nihil diiudicans ex iis, quæ tibi fuerint imperata, ſed cum omni ſimplicitate ac fide obedientiam ſemper exhibeas.* S. Gregorius: *Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionẽ diſcutit, nec præcepta diſcernit. neſcit iudicare quiſquis perfectè didicit obedire.* S. Bernardus: *Imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indiciũ eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula, quæ iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere, ſeu expedire mõſtrauerit vel aperta ratio, vel indubitata authoritas.* Idem ſcripſerunt alij viri docti, & ſancti, qui poſtea ſecuti ſunt, vt S. Bonauentura & Vmbertus magiſter Generalis Quintus ordinis Prædicatorum. hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in vſum deduxerunt ſanctiſsimi quique Patriarchæ religionum fundatores, vt S. Benedictus, S. Franciſcus, nec de S. Dominico & aliis dubitandum eſt. Hanc appellant multi obediẽtiam cœcam. Et Climachus inprimis: *Dominus*, inquit, *illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas magiſtri virtutes, idemque eos excæcat ne defectus videant.* S. Bernardus deplorat eos, qui nolũt quaſi cœci ad manum trahi cum Saulo, quod ſe exiſtiment illuminatos, cùm non ſit illis credita diſpẽſatio, vt videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat fęlicem cœcitatem eorum, quorum oculi in conuerſione ſalubriter excœcantur, qui malè fuerant in præuaricatione illuminati. immò idem S. Bernardus nominat hanc obedientiam *indiſcretam*, quia neſcit diſcernere quid, vel quare præcipiatur. hæc eſt illa *ſimplicitas*, quam S. Paulus laudat in obedientiæ exercitatione, ſcribens Epheſiis, & Coloſſenſibus. Hac ſine dubio caruit Eua, cùm audiuit Satanam dicentem: *Cur præcepit vobis Dominus?* vt notant S. Bernardus, & S. Chryſoſtomus. Deniq; hac excelluit Abraham, cùm iuſſus eſt exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quã mun-

Cap. 41. *Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.* *De præcepto & diſpenſ. cap. 13.* *In ſpeculo diſciplinæ, p. 2. c. 3* *In epiſt. de obedient.* *Grad. 4.* *In ſerm. de conuerſione S. Pauli.* *Ad fratres de monte Dei.* *Epheſ. 6.* *Coloſſ. 3.* *Geneſ. 3.* *Serm. de S. Andrea.* *Homil. 16. in Geneſ.*

 di par-

Homil. 31. in Geneſ. di partem migraturus eſſet. *Nihil*, ait S. Chryſoſtomus, *in mentem ſuſcipiendum cenſuit, ſed ſicut voluntarius ſeruus ad ſolum imperium obediuit, nihil curioſè quærens.*

Tres igitur ſunt, quaſi partes obedientię, executio externę actionis, voluntas parata ad obediendum, vſuque interno libens præcepto conſentiens, & animi, mentiſque iudiciũ idem prorſus cum eo, quod facit de re, quæ materia præcepti eſt, ille qui præcipit. qui hanc non tenet, vix, aut ne vix quidem conſiſtet in prioribus duabus. ſiquidem voluntati facem præfert mens, vtraque executionem imperat. ſed quod maximè roborat obedientiam, eamq; quaſi trabali clauo figit in animo proficientis, eſt votum de ea Deo factum, ſi cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Si quidem vt doctus Theologus ſcribit: *Vouere nihil aliud, eſt, quàm immobilitare animum, ne poſſit retrogredi.* *Caietanus q. 186. artic. 6. Sec. ſecunda.*

Tertius gradus. Tertius obedientiæ gradus eſt delectatio. S. Bernardus ſeptem gradus ſtatuit obedientiæ hiſce nominibus diſtinctos: *Libenter, ſimpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indeſinenter.* Quorum quatuor *Simpliciter, viriliter, humiliter, & indeſinenter*, ad fortitudinem obedientię pertinent. *libenter, hilariter, velociter*, ad delectationem. S. Baſilius: *Apoſtoli ſubmiſſa mentis ceruice obedientiæ iugum ſubierunt, alacriq; animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces proceſſere. hanc obedientiam is, qui ſecundum Deum verè eſt monachus Antiſtiti ſuo præſtet, oportet.* hunc gradum cùm tenet proficiens, ſuauiſſimè non in ſua, ſed in præpoſiti ſui voluntate conquieſcit. eſtque vt ait Climachus adeptus *ſecurum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter.* hæc delectatio propria eſt obedientiæ perfectiſſimæ, eius, inquam, de qua S. Bernardus: *Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, neq; contenta anguſtiis profeſſionis largiori fertur voluntate in latitudinē charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontaneo vigore liberalis alacriſq; animi modum non conſiderans in infinitatem extenditur.*

In ſerm. de obedientia virtute.

Conſt. monaſt. cap. 23.

Lib. de diſp. & præcept.

Primum indicium. Indicia obedientiæ perfectæ quàmuis ex his, quæ ſcripſimus

mus intelligi poſſunt, nihil tamen oberit, ſi hîc breuiter attingantur. Primum ſit exterior promptitudo. *Verus obediens*, ait S. Bernardus, *mandatum non procraſtinat, ſed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri. & ſic ſe totum intra ſe colligit, vt mandatum peragat imperantis.* Secundum indicium eſt ex S. Gregorio, magna videlicet ſimplicitas animi. *Neſcit enim*, ait, *iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire.* Tertium indicium eſt præceptum Moyſis adlatum à S. Hieronymo ad hoc ipſum propoſitum, cùm nimirum interiorem obedientiam externo ſilentio declaramus. *Audi Iſraël, & tace.* Quartum indicium eſt in rebus omnibus eadem imago, & ſimilitudo ſui ad exemplũ corporis exanimis: vt aiebat S. Franciſcus. *Tolle* (ſcribit S. Bonauẽtura) *corpus exanime, & vbi placuerit, pone. videbis non repugnare motum, non murmurare ſitum, non reclamare dimiſſum. Quod ſi ſtatuatur in cathedra, non alta, ſed ima reſpiciet, ſi collocetur in purpura, palleſcet. Hic*, ait, *verus obediens eſt, qui cur moueatur, non diiudicat, vbi locetur, non curat, vbi tranſmutetur, non inſtat, Euectus ad officium, ſolitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat ſe indignum.* S. Baſilius vtitur exemplo ſingulorum artis inſtrumentorum, quibus faber, & ædificator pro arbitrio vtitur ſuo, aliis alij, quibus ſignificãt perfectæ obedientiæ ſignũ eſſe, nihil omnino quod ſuum ſit, ad obediendum adferre: ſed prorſus *vt iumentum fieri* cum Propheta *apud Deum, vt ſit ſemper ſecum.*

Serm. de Virtute obed.

2.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.

3.

Epiſtola ad Ruſticum.

Deut. 6.

4.

In Vita eius, cap. 6.

Conſt. monaſt. cap. 23.

Accedat tanquam cumulus affectus ille, qui in ſanctis viris obedientiæ cultoribus excellens fuit, vt non ſolùm omni animi ſubmiſſione, & alacritate mandata maiorum acciperent, & exequerentur; Sed etiam ſi ita ferret, vel natura ſeniorum, vel monaſterij conſuetudo, & regulæ inſtitutum, quotidianas contumelias, & conuitia, quibus eos inter imperandum conſectabantur, æquo animo ſuſtinerent, & quaſi haberent in deliciis. quod S. Damaſceno, vt in eius vita teſtatur Ioannes Patriarcha, & Achatio monacho apud Climachum, & aliis familiariſſimum fuit.

Grad. 4.

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

Lib. 2. de Inuēt.

APPELLANT latini gratitudinem gratiam. de qua ſic Tullius. *Gratia eſt in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas cōtinetur.* Gratitudo alia eſt erga Deum, erga homines alia.

1. *Paradiſo animæ, cap. 25.*

Prior ſic deſcribitur ab Alberto Magno: *Extollentia donorū Dei in anima cum anihilatione ſui, & debita cordis reuerentia.*

Pſal. 118.

ſic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei, dicens: *Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion.*

2. poſterior illa eſt, quam definitione ſua nobis explicat Cicero.

Primus gradus.

Primus gratitudinis gradus ſit propoſitum præbendi ſe gratum tam Deo, quàm hominibus. Inducunt autem ad gratitudinem iſta.

Primum incitamentum. Libro 1. de beneficiis, cap. 3.

primum quod ſemen virtutis huius nobis eſt à natura inditum. quare inquit Seneca: *Officia etiam feræ ſentiūt: nec vllum tam immanſuetum animal eſt, quod non cura mitiget, & in amorem ſui vertat. Leonum ora à magiſtris impunè tractantur. Elephantorum feritatem vſq; in ſeruile obſequium demeretur cibus.*

Homil. 27. in Geneſ.

Et S. Chryſoſtomus gratitudinem erga Deum colligit innatam hominibus eſſe ex ſacrificiis Abel & Noë, qui ea Deo ſponte ſua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti, ſed ſolum à ſe ipſis commoniti.

Serm. de gratiis reddendis, tom. 5.

Conqueritur idem alibi de hominibus in hæc verba: *Cùm cæi. ipſi Dei gloriam prædicent: ipſe verò cuius ob gratiam ſunt illi effecti, ita te geris, vt tui & fictor, & creator Deus propter te malè plerunq; audiat?*

Secundum incitamentum. Ibidem.

Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, *conſideratio dantis beneficium, qui eſt Deus omnipotentiſſimus, nobiliſſimus, amātiſſimus, fideliſſimus, optimus, beatiſſimus, perfectiſſimus.* Item donorum magnitudo. non enim eſt tam paruum donum ſpirituale cum corporali à Deo fluens, in quo non ſit incluſus immenſus Deus cum omni diuina virtute.

Lib. 4. de beneſ. cap. 5. & 6.

numerat Seneca beneficia corporis, luculenterque diſtinguit: *Vnde iſta, quæ poſſides? quæ das? quæ negas? quæ ſeruas? quæ rapis? vnde hæc innumerabilia*

rabilia oculos, aures, & animum mulcentia? vnde illa luxuriam quoq; inſtruens copia? neque enim neceſſitatibus noſtris tantummodo prouiſum eſt, vſq; in delicias amamur, tot arbuſta, non vno modo frugifera, tot herbæ ſalutares, tot varietates ciborum per totum annum digeſta, vt inerti quoq; fortuita terræ alimenta præberēt. Iam animalia omnis generis, alia in ſicco ſolidoq;, alia in humido innaſcentia, alia per ſublime dimiſſa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. flumina hæc amœniſſimis flexibus campos cingentia. illa præbitura commertiis viam vaſto & nauigabili curſu vadentia: ex quibus quædam ſtatis diebus mirabile incrementū trahūnt, vt anhela & feruenti loca ſubiecta cœlo ſubita vis æſtiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipſis littoribus aquarū calentium exundatio? Te maximè Lari, teq; fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donaſſet iugera, accepiſſe te diceres beneficium, immenſa terrarum latè patentium ſpatia negas eſſe beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emiſit in aëra, ſuper quæ decurrunt ſola aurum vehentia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inueſtigandi tibi facultatem dedit, ac latētium diuitiarum in ſumma terra ſigna diſpoſuit, negas te accepiſſe beneficium? Si Domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid reſplendeat, & tectum nitidius auro aut coloribus ſparſum, num mediocre munus vocabis? ingens tibi domicilium ſine vllo incendij, aut ruinæ periculo ſtruxit, in quo vides nō tenues cruſtas, & ipſa quæ ſecantur lamina graciliores, ſed integras lapidis pretioſiſſimi moles, ſed totas variæ diſtinctæq; materiæ, cuius tu paruula fruſta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens, negas te vllum munus accepiſſe? Et cùm iſta quæ habes, magno æſtimes, quod eſt ingrati animi nulli debere te iudicas? Vnde tibi iſtū, quem trahis ſpiritum? Vnde iſtam per actus vitæ tuæ diſponis, atque ordinas lucem? Vnde ſanguinem, cuius curſu vitalis continetur calor? Vnde iſta palatum tuum ſaporibus exquiſitis vltra ſatietatem laceſſentia? Vnde hæc irritamenta, iam laſſæ voluptatis? Vnde iſta quies, in qua putreſcis, ac marces? Nonne ſi gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò pòſt: *Ille tot artes, tot vocum varietates, tot ſonos, alios*

& velint, non ſolùm mortalis vitæ parẽtibus obſequi, ſed multò etiam magis auctoribus ſecundum Deum vitæ noſtræ ſpiritualis: quos propterea patres ſpirituales nominamus. & vſque eò progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipſam profundendam pro ſpiritus parentibus ſpirituales filios paratiſſimos reddit. hanc enim vicem hi debent illis: *Pater ſum*, inquit S. Chryſoſtomus, *& pater nimis ſuper filios tremẽs, ita vt ſanguinem meum pro vobis fundere paratus ſim. Sed & vos eadem facite pro nobis: ſimili namq; erga nos deuincti eſtis affectu. Nam & Paulum audite, qui dicit; ſalutate Priſcillam, & Aquilam adiutores meos in Chriſto, qui pro anima mea ſuas ceruices poſuerunt. ſicut enim pulchrum eſt, paſtorem pro ouibus immolari; ita rurſum pulchrũ eſt, & oues à paſtore nec morte ſeiungi.* Probat idem alibi (quæ cauſa eſt cur nos tãtoperè eos diligere debeamus) *Patres ſpirituales maiore nos amore proſequi, quàm naturales: Paulo ita atteſtante: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? ſed demus patres huc uſq; affectu accedere poſſe, nos ſpirituales patres maiore appetere, oſtendemus. at hoc ipſum vnde? ab iiſdem viſceribus, & Moyſis verbis. ille verò quid dicit? ſi remittis eis peccatum, remitte. Sin minus, & me ipſum ex libro quem ſcripſiſti, dele. nullus ſanè eſt pater, cui, alioqui bonis infinitis perfrui liberum ſit, qui tamen malit vnà cum liberis ſuis pœnis affligi. At Apoſtolus, vt qui in gratiæ ſtatu verſatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit propter Chriſtum. non enim Moyſis exemplo cum illis pœnas dare malebat, ſed vt aliis bene eſſet, ſibi ipſe excidium imprecabatur. optarem ipſe anathema eſſe à Chriſto pro cognatis meis patribus ſecundum carnem. tanta certè miſericordia, & affectu olim ſanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur ſi pro tanto patrum ſpiritualium amore par rependatur amor à filiis? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter?* Quod eſt maximum veræ pietatis indicium.

Tom. 5. homil. 15. De recipiendo Seueriano.

Rom. 16.

Lib. 1. contra gent. tom. 5.

2. Cor. 11.

Exod. 32.

Rom. 9.

De

De obedientia.

CAPVT XXIV.

SANCTVS Thomas ſic obedientiam deſcribit, vt ſit 2.2.q.104.art.
Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptã red- 2.ad 3.
dit ad implendam voluntatem alterius, ſcilicet præcipi-
entis. quæ deſcriptio latiſſimè patet. Complectitur
enim obedientiam, quam Deo, & quã hominibus præſtamus.
& hominibus quidem, ſiue parentibus, ſiue principibus, im-
mo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquam
Deo ſpiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. nobis
hîc tractandum eſt de ea præſertim obedientia, quam propter
Deum hominibus præſtat proficiens, & quam inter conſilia
Chriſti, tanquam perfectionis cumulum ſemper adnumerauit
Eccleſia.

Huius primus gradus ſit propoſitum obediendi. Ad quod *Primus gradus*
mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc ma- *Primum inci-*
gni ſit apud Deum meriti. docent id Patres. inprimis ſanctus *tamentum.*
Gregorius illis verbis: *Longè altioris eſt apud Deum meriti, pro-* *Lib. 6. in 1. Re-*
priam volũtatem alienæ ſemper voluntati ſubiicere, quàm magnis ie- *gum cap. 2.*
iuniis corpus atterere, aut per compunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio
mactare: quia qui perfectè præceptoris ſui voluntatem implere didi-
cit, in cœleſti regno, & abſtinentibus, & flentibus excellit. Et ſancti 2.2 q.186.art.
Baſilij illa ſunt verba: *Præmium obedientiæ magis debetur, quàm re-* 5. ad 5.
ctè facto cum continentia. Et tradunt Theologi, præſertim ſanctus
Thomas, actiones etiam parui momenti, ſi ex voto obedien-
tiæ fiant, magni eſſe apud Deum meriti, & ſuperare etiam ali-
quas alias per ſe ipſas excellentiores, ſed ſine obedientiæ voto
editas, quia, ait: *Nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod pro-*
priam voluntatem propter ipſum voluntati alterius ſubiiciat. Quare *Caſſ. coll. 18.*
in collationibus Patrũ dicitur deterrimum genus monacho- *cap. 7.*
rum eſſe: *Sarabaitas, qui ſuas neceſſitates curantes abſoluti à ſenio-*
rum iugo, habent libertatem agendi, quid libitum fuerit, & tamen

magis quàm hi, qui in cœnobiis degunt, in operibus diebus ac noctibus conſumuntur.

Secundum incitamentum. Secundum mouens eſt, obedientiam præſtantiſſimam eſſe virtutem. ea enim maximum bonum, quod nobis eſt noſtra voluntas, non ſolùm poſthabemus, ſed etiam propter Deum *1. Reg. 15.* contemnimus, Deoque litamus. quare *melior* in ſcripturis cen- *Lib. Vlt. moral. cap. 12.* ſetur, *quàm victima.* quia, vt exponit S. Gregorius, *Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.*

Tertium incitamentum. Tertium mouens. obedientia tuta eſt, & recta ad virtutem via. vel quia præceptorum materia eſt virtus, & virtutis actio, vel quia eæ, quæ per ſe ipſæ actiones virtutis non eſſent, quales ſunt, quas appellant indifferentes, vt ambulare, dormire, ſi imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam ſuſcipiantur à nobis, obedientiæ vi rationem virtutis induunt. partas virtutes tue- *Lib. 35. moral. cap. 12.* tur eadem obedientia, vt propterea à ſancto Gregorio ſcriptũ ſit; *Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes cæteras menti inſerit, in- Lib. 14. de ciuitat. Dei, ca. 12.* *ſertaſque cuſtodit.* Et à ſancto Auguſtino appellatur *virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo eſt omnium, cuſtoſque virtutum.*

Quartum incitamentum. Quartum mouens eſt. obedientia victoriam parat aduerſus dæmones & vitia. ſiquidem legimus: *Vir obediens loquetur Prouerb. 21. Lib. 4. Reg. c. 4.* *victorias.* Et ſanctus Gregorius: *Victimæ ſunt obſequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo ſubiicimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus. cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt, qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam aliis perfectè ſubiiciunt, ipſi lapſis per obedientiam Ange- S. Aug. in Pſal. 143.* *lis dominantur.* Sanctus Auguſtinus etiam, & ſanctus Bernardus auctores ſunt libidinis vitium facilè ſuperari ab eo, *qui ſuis Ma- S. Bern. Ser. 1. in feſto omniũ Sanctorum.* *ioribus bene didicit obtemperare.*

Quintum incitamentum. Quintum mouens ſit Chriſti Domini exemplum, qui vt ait Apoſtolus: *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem Philip. 3.* *crucis.* Et qui non ſolùm homo, ſed Deus erat, ait ſanctus Ber- *De gradibus humil. cap. 2.* nardus: *Pro obedientia non dubitauit mori.* Et alibi: *Ne obedientiam C. 13. lib. ad milites templi.* *perderet, perdidit vitam.*

Secun-

Secundus obedientiæ gradus eſt fortitudo, de qua ſic S. Baſilius: *Sit tanta animi firmitate, vt ad mortem vſq; martyrũ conſtantiam, præſeferat, cum diuinis præceptis retinendis, tum obediẽtia aduerſus magiſtros ſuos conſeruanda.* in vſu quippe obedientiæ maximè oportet vt ſe animosè ac fortiter gerat proficiens aduerſus multas & magnas difficultates, quæ ſe plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potiſſimùm hæ. *Secundus gradus. Conſt. monaſt. cap. 20.*

Prima difficultas eſt penes rem, quæ imperatur. accidit enim aliquando, vt illa per ſe difficillima ſit, & ita ſuperet hominis vires, vt ſit etiam impoſſibilis. & tamen adniti debet proficiens, vt ſi quando huiuſmodi res illi committatur, eo ſit animo, vt eam aggrediatur implere, quatenus poteſt; ſic ſanè ſcribit Caſſianus de monachis Ægyptiis: *Vt*, inquit, *nonnunquam etiam impoſſibilia ſibimet imperata ea fide ac deuotione ſuſcipiant, vt virtute ac ſine vlla cordis hæſitatione perficere ea, aut conſummare nitantur, & nec impoſſibilitatem præcepti quidem pro ſenioris ſui reuerentia metiantur.* adfert deinde plura exempla, præſertim Ioannis, dono prophetiæ poſtea inſignis Abbatis, cui adoleſcenti adhuc cùm Præpoſitus impoſuiſſet, vt immane ſaxũ aduolueret, confeſtim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto niſu, atque conatu prouoluere contendebat, vt ſudore omnium membrorum non ſolum totum infunderet veſtimentum, ſed etiam ſaxum ipſum ſuis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impoſſibilitatem præcepti. *Prima difficultas. Lib. 4. cap. 10. Cap. 26.*

Conſimilis difficultas incidit, cùm iubet Præpoſitus aduerſus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera ſit, aut ita certè videatur. parendũ enim etiam tunc eſt, & prorſus abiicienda ſanitatis ſuperflua cura. *Securè*, inquit Climachus, *maioribus credamus in domino, qui curam noſtri ſuſceperunt, etiã ſi quædam imperent, quæ contraria, ac ſaluti noſtræ videntur aduerſantia. tunc enim, tunc fides ad illos noſtra veluti in fornace humilitatis comprobatur.* *Grad. 4.*

Quid, inquies, ſi aliquid iubeat, quod legi Dei conſcientięque repugnet? conſentiunt Patres præſertim S. Baſilius, & S. Bern- *In conſt. monaſt. cap. 25.*

Tract. de præcepto & diſpenſatione. Bernard. tunc minimè obtemperandũ eſſe, cùm in mandato contineri peccatum perſpicuè cernitur. *Quidquid*, ait S. Bernardus, *vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum, diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendũ eſt, quàm ſi præcipiat Deus.* Quod ſi res dubia ſit, nec vlla culpa manifeſta ſit in præcepto, tunc ſtandum eſſe iudicio præcipientis, humilitas ratioque ſuadet. Et ſi quandoque aliquid imperet Rector, quod præcipuè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, ſed nec tamen repentè Rectoris mentem apud nos redarguere. *Grad. 4.* *Optimus*, inquit Climachus, *atq; præclarus ad promptè obtemperãdum modus eſt, ſi ſemper ita tecum reputes: Tentat te pater.* qua ex re illud etiam intelligitur, exempla quæ occurrunt nonnunquam in hiſtoriis ſanctorum Patrum, eorum, qui in huiuſmodi rebus promptè paruerunt, *Lib. 4. cap. 27.* quale illud eſt apud Caſſianum de Mutio monacho puerum de Abbatis mandato proiiciente in fluuium, ſuſpiciẽda eſſe, nullo modo imitanda, niſi quatenus referunt obediendi maximè prompta atque parata ſtudia.

Secunda difficultas. Secunda difficultas poſita eſt in victoria affectuũ, qui quaſi arma capiunt contra mandatum, ſi vt ferè fit, id ipſis aliquo modo repugnet. hæc autem pugna, quia acerrima eſt, & in nobis ipſis, maximã etiam requirit animi vim, ac fortitudinem, qua omnino ſedetur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appoſitum eſt exemplum Abrahæ, de quo ſanctus *Homil. 3. in 2. ad Corinth.* Chryſoſtomus ſic ſcribit: *Qui cùm iuberetur interficere filium, cogita, quàm multæ cogitationes tunc inſurrexerunt in illum, & tamen ſubegit omnes, omnes illum metuebant, magis quàm reges metuunt ſatellites, omneſque ſolò oculorum intuitu compeſcuit, nec vlla illarum auſa eſt erumpere, ſed ſubmittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuerſæ, quamuis erant acerrimæ omnes, vehemẽterq; perfractæ. neq; enim haſtarum cuſpides æquè metuendæ ſunt à multis ſubrectæ, atq; naturæ cognati affectus. Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quàm vlla cuſpis acuta.* Et paulò pòſt: *Nihil natura violentius: Etiam ſi decem millia tyrannicidarum produxeris, contemplator rem ipſam. Natura proſtrata erat humi cum armis ſuis,*

cum

cum vniuerſo exercitu, atq; ille ſtabat porrecta manu non coronam tenente, ſed enſem quauis corona ſplendidiorem, & Angelorum populus applaudebat, & è cœlis Deus victorem pronunciabat. Idem dicendum de aliis animi affectionibus, cum obedientiæ vi rationi fortiter ſubiiciũtur. Si quidem idem S. Chryſoſtomus de eodem ſcribit: *Etiamſi maximum doloris ſenſum haberet in expellendo Iſmaele & matre eius, & in occidendo Iſaac, tamen propter obediẽtiam omnia tolerabat, ſicut & ipſe Iſaac.* *Homil. 42. in Geneſ.*

Tertia difficultas eſt, quæ oritur ex hominis obedientis voluntate, cuius vim ſuperare & frangere, cupiditates coërcere, libertatem alteri obligare, obedientiæ proprium eſt. quod quàm difficile ſit inchoare, quàm difficilius abſoluere, nemo non videt. Violentiæ certè adſcribitur à S. Baſilio, cùm ſic ait: *Violentorum eſt regnum cœlorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangelij ſunt. Violentiam appellauit aſſiduam, & acrem corporis in laborib⁹ fatigationem, quod nullius impulſu ſuapte ſpõte Chriſti diſcipuli faciunt, cùm & voluntatẽ propriam, & corporis laxamentũ abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi tibi in animo eſt rapere regnum Dei, violentia te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito, & eius loris collũ tuum arctè circumquaq; cohibeto.* Et S. Gregorius, vt diximus, aſſerit: *Ieiuniis & abſtinentia præſtare voluntatem propriam alienæ ſemper ſubiicere.* Et alibi ait: *Propriam voluntatem mactari per obedientiam.* & natura ita comparatum eſt, vt nihil feramus ęgrius, quàm quod fit, aut eſt contra voluntatem. ita nobis bene volumus, nobiſque blandimur. *Tertia difficultas.* *In ſerm. de abdicatione rerũ &c. Matth. 11.* *In lib. 4. Reg. cap. 2.* *In lib. 35. moral. cap. 12.*

Denique S. Thomas latè probat *votum obedientiæ eſſe præcipuum inter tria religionis vota.* quia propria voluntas, quæ Deo obedientiæ voto offertur, Maius bonum eſt, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. fit autem aliquando, vt quantumcunque initio nos Deo voluntariè ſacrificauerimus per obedientiæ votum, in eoque perſoluendo poſtea toti ſimus, nimirum vt omnino obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam diſpliceat, quod mandatur. quod etiam S. Thomas notauit. & ideo quamquã verum eſt, *22. quæſt. 186. artic. 8.* *Ibid. artic. 5. ad 5.*

vt idem

ſic: *Aegyptij monachi vniuerſa complere, quæcunq; fuerint à Præpoſito ſuo præcepta, tanquam ſi à Deo ſint cælitus edita ſine vlla diſcuſſione feſtinant, vt nonnunquam etiam impoſſibilia.* Et poſtea: *Nihil diſcernens, nihil diiudicans ex iis, quæ tibi fuerint imperata, ſed cum omni ſimplicitate ac fide obedientiam ſemper exhibeas.* S. Gregorius: *Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionẽ diſcutit, nec præcepta diſcernit. neſcit iudicare quiſquis perfectè didicit obedire.* S. Bernardus: *Imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indiciũ eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula, quæ iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere, ſeu expedire mõſtrauerit vel aperta ratio, vel indubitata authoritas.* Idem ſcripſerunt alij viri docti, & ſancti, qui poſtea ſecuti ſunt, vt S. Bonauentura & Vmbertus magiſter Generalis Quintus ordinis Prædicatorum, hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in vſum deduxerunt ſanctiſsimi quique Patriarchæ religionum fundatores, vt S. Benedictus, S. Franciſcus, nec de S. Dominico & aliis dubitandum eſt. Hanc appellant multi obediẽtiam cœcam. Et Climachus inprimis: *Dominus*, inquit, *illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas magiſtri virtutes, idemque eos excæcat ne defectus videant.* S. Bernardus deplorat eos, qui nolũt quaſi cœci ad manum trahi cum Saulo, quod ſe exiſtiment illuminatos, cùm non ſit illis credita diſpẽſatio, vt videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat fœlicem cœcitatem eorum, quorum oculi in conuerſione ſalubriter excœcantur, qui malè fuerant in præuaricatione illuminati. immò idem S. Bernardus nominat hanc obedientiam *indiſcretam*, quia neſcit diſcernere quid, vel quare præcipiatur. hæc eſt illa *ſimplicitas*, quam S. Paulus laudat in obedientiæ exercitatione, ſcribens Epheſiis, & Coloſſenſibus. Hac ſine dubio caruit Eua, cùm audiuit Satanam dicentem: *Cur præcepit vobis Dominus?* vt notant S. Bernardus, & S. Chryſoſtomus. Deniq; hac excelluit Abraham, cùm iuſſus eſt exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quã mun-

Cap. 41.
Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.
De præcepto & diſpenſ. cap. 13.
In ſpeculo diſciplinæ, p. 2. c. 3
In epiſt. de obedient.
Grad. 4.
In ſerm. de conuerſione S. Pauli.
Ad fratres de monte Dei.
Epheſ. 6.
Coloſſ. 3.
Geneſ. 3.
Serm. de S. Andrea.
Homil. 16. in Geneſ.

Homil. 31. in Geneſ. di partem migraturus eſſet. *Nihil*, ait S. Chryſoſtomus, *in mentem ſuſcipiendum cenſuit, ſed ſicut voluntarius ſeruus ad ſolum imperium obediuit, nihil curioſè quærens.*

Tres igitur ſunt, quaſi partes obedientię, executio externę actionis, voluntas parata ad obediendum, vſuque interno libens præcepto conſentiens, & animi, mentiſque iudiciũ idem prorſus cum eo, quod facit de re, quæ materia præcepti eſt, ille qui præcipit. qui hanc non tenet, vix, aut ne vix quidem conſiſtet in prioribus duabus. ſiquidem voluntati facem præfert mens, vtraque executionem imperat. ſed quod maximè roborat obedientiam, eamq; quaſi trabali clauo figit in animo proficientis, eſt votum de ea Deo factum, ſi cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Si quidem vt doctus Theologus ſcribit: *Vouere nihil aliud, eſt, quàm immobilitare animum, ne poſſit retrogredi.* *Caietanus q. 186. artic. 6. Sec. ſecunda.*

Tertius gradus. Tertius obedientiæ gradus eſt delectatio. S. Bernardus ſeptem gradus ſtatuit obedientiæ hiſce nominibus diſtinctos: *Libenter, ſimpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indeſinenter.* Quorum quatuor: *Simpliciter, viriliter, humiliter, & indeſinenter*, ad fortitudinem obedientię pertinent. *libenter, hilariter, velociter*, ad delectationem. S. Baſilius: *Apoſtoli ſubmiſſa mentis ceruice obedientiæ iugum ſubierunt, alacriq; animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces proceſſere. hanc obedientiam is, qui ſecundum Deum verè eſt monachus Antiſtiti ſuo præſtet, oportet.* hunc gradum cùm tenet proficiens, ſuauiſſimè non in ſua, ſed in præpoſiti ſui voluntate conquieſcit. eſtque vt ait Climachus adeptus *ſecurum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter.* hæc delectatio propria eſt obedientiæ perfectiſſimæ, eius, inquam, de qua S. Bernardus: *Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, neq; contenta anguſtiis profeſſionis largiori fertur voluntate in latitudinẽ charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontaneo vigore liberalis alacriſq; animi modum non conſiderans in infinitatem extenditur.*

In ſerm. de obedientia & virtute.

Conſt. monaſt. cap. 23.

Lib. de diſp. & precept.

Primum indicium. Indicia obedientiæ perfectæ quamuis ex his, quæ ſcripſimus

mus intelligi poſſunt, nihil tamen oberit, ſi hîc breuiter attin-
gantur. Primum ſit exterior promptitudo. *Verus obediens*, ait
S. Bernardus, *mandatum non procraſtinat, ſed parat aures auditui,* *Serm. de virtute obed.*
linguam voci, manus operi, pedes itineri. & ſic ſe totum intra ſe colli-
git, vt mandatum peragat imperantis. Secundum indicium eſt 2.
ex S. Gregorio, magna videlicet ſimplicitas animi. *Neſcit enim,* *Lib. 2. in I. Reg. cap. 2.*
ait, *iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire.* Tertium indicium
eſt præceptum Moyſis adlatum à S. Hieronymo ad hoc ipſum 3. *Epiſtola ad Ruſticum.*
propoſitum, cùm nimirum interiorem obedientiam externo
ſilentio declaramus. *Audi Iſraël, & tace.* Quartum indicium eſt *Deut. 6.*
in rebus omnibus eadem imago, & ſimilitudo ſui ad exemplũ 4.
corporis exanimis: vt aiebat S. Franciſcus. *Tolle* (ſcribit S. Bo- *In vita eius, cap. 6.*
nauẽtura) *corpus exanime, & vbi placuerit, pone. videbis non repu-*
gnare motum, non murmurare ſitum, non reclamare dimiſſum. Quod
ſi ſtatuatur in cathedra, non alta, ſed ima reſpiciet, ſi collocetur in pur-
pura, palleſcet. Hic, ait, *verus obediens eſt, qui cur moueatur, non di-*
iudicat, vbi locetur, non curat, vbi tranſmutetur, non inſtat, Euectus
ad officium, ſolitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat ſe
indignum. S. Baſilius vtitur exemplo ſingulorum artis inſtru- *Conſt. monaſt. cap. 23.*
mentorum, quibus faber, & ædificator pro arbitrio vtitur ſuo,
aliis alij, quibus ſignificãt perfectæ obedientiæ ſignũ eſſe, nihil
omnino quod ſuum ſit, ad obediendum adferre: ſed prorſus
vt iumentum fieri cum Propheta *apud Deum, vt ſit ſemper ſecum.*

Accedat tanquam cumulus affectus ille, qui in ſanctis vi-
ris obedientiæ cultoribus excellens fuit, vt non ſolùm omni
animi ſubmiſſione, & alacritate mandata maiorum accipe-
rent, & exequerentur; Sed etiam ſi ita ferret, vel natura ſenio-
rum, vel monaſterij conſuetudo, & regulæ inſtitutum, quoti-
dianas contumelias, & conuitia, quibus eos inter imperan-
dum conſectabantur, æquo animo ſuſtinerent, & quaſi
haberent in deliciis. quod S. Damaſceno, vt in eius
vita teſtatur Ioannes Patriarcha, & Acha- *Grad. 4.*
tio monacho apud Climachum,
& aliis familiariſſimum
fuit.

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

Lib. 2. de Inuēt. APPELLANT latini gratitudinem gratiam. de qua
ſic Tullius. *Gratia eſt in qua amicitiarum, & officiorum*
1. *alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas cō-*
Paradiſo animæ, cap. 25. *tinetur.* Gratitudo alia eſt erga Deum, erga homi-
nes alia. Prior ſic deſcribitur ab Alberto Magno: *Extollentia do-*
norū Dei in anima cum anihilatione ſui, & debita cordis reuerentia.
Pſal. 118. ſic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei, dicens: *Dilexi*
2. *mandata tua ſuper aurum & topaZion.* poſterior illa eſt, quam de-
finitione ſua nobis explicat Cicero.

Primus gradus. Primus gratitudinis gradus ſit propoſitum præbendi ſe
gratum tam Deo, quàm hominibus. Inducunt autem ad gra-
Primum incitamentum. titudinem iſta. primum quod ſemen virtutis huius nobis eſt à
Libro 1. de beneficiis, cap. 3. natura inditum. quare inquit Seneca: *Officia etiam feræ ſentiūt:*
nec vllum tam immanſuetum animal eſt, quod non cura mitiget, & in
amorem ſui vertat. Leonum ora à magiſtris impunè tractantur. Ele-
phantorum feritatem vſq; in ſeruile obſequium demeretur cibus. Et
Homil. 27. in Geneſ. S. Chryſoſtomus gratitudinem erga Deum colligit innatam
hominibus eſſe ex ſacrificiis Abel & Noë, qui ea Deo ſponte
ſua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio ho-
Serm. de gratiis reddendis, tom. 5. mine edocti, ſed ſolum à ſe ipſis commoniti. Conqueritur i-
dem alibi de hominibus in hæc verba: *Cùm cœl. ipſi Dei gloriam*
prædicent: ipſe verò cuius ob gratiam ſunt illi effecti, ita te geris, vt
tui & fictor, & creator Deus propter te malè plerunq; audiat?

Secundum incitamentum. Ibidem. Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, *conſideratio*
dantis beneficium, qui eſt Deus omnipotentiſsimus, nobiliſsimus, amā-
tiſsimus, fideliſsimus, optimus, beatiſsimus, perfectiſsimus. Item do-
norum magnitudo. non enim eſt tam paruum donum ſpiri-
tuale cum corporali à Deo fluens, in quo non ſit incluſus im-
menſus Deus cum omni diuina virtute. numerat Seneca be-
Lib. 4. de benef. cap. 5. & 6. neficia corporis, luculenterque diſtinguit: *Vnde iſta, quæ poſſi-*
des? quæ das? quæ negas? quæ ſeruas? quæ rapis? vnde hæc innume-
rabilia

rabilia oculos, aures, & animum mulcentia? vnde illa luxuriam quoq; inſtruens copia? neque enim neceſſitatibus noſtris tantummodo prouiſum eſt, vſq; in delicias amamur, tot arbuſta, non vno modo frugifera, tot herbæ ſalutares, tot varietates ciborum per totum annum digeſta, vt inerti quoq; fortuita terræ alimenta præberēt. Iam animalia omnis generis, alia in ſicco ſolidoq;, alia in humido innaſcentia, alia per ſublime dimiſſa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. flumina hæc amœniſſimis flexibus campos cingentia. illa præbitura commertiis viam vaſto & nauigabili curſu vadentia: ex quibus quædam ſtatis diebus mirabile incrementū trahūnt, vt anhela & feruenti loca ſubiecta cœlo ſubita vis æſtiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipſis littoribus aquarū calentium exundatio? Te maximè Lari, teq; fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donaſſet iugera, accepiſſe te diceres beneficium, immenſa terrarum latè patentium ſpatia negas eſſe beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & aream tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emiſit in aëra, ſuper quæ decurrunt ſola aurum vehentia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inueſtigandi tibi facultatem dedit, ac latētium diuitiarum in ſumma terra ſigna diſpoſuit, negas te accepiſſe beneficium? Si Domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid reſplendeat, & tectum nitidius auro aut coloribus ſparſum, num mediocre munus vocabis? ingens tibi domicilium ſine vllo incendij, aut ruinæ periculo ſtruxit, in quo vides nō tenues cruſtas, & ipſa quæ ſecantur lamina graciliores, ſed integras lapidis pretioſiſſimi moles, ſed totas variæ diſtinctæq; materiæ, cuius tu paruula fruſta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens, negas te vllum munus accepiſſe? Et cùm iſta quæ habes, magno æſtimes, quod eſt ingrati animi nulli debere te iudicas? Vnde tibi iſtū, quem trahis ſpiritum? Vnde iſtam per actus vitæ tuæ diſponis, atque ordinas lucem? Vnde ſanguinem, cuius curſu vitalis continetur calor? Vnde iſta palatum tuum ſaporibus exquiſitis vltra ſatietatem laceſſentia? Vnde hæc irritamenta, iam laſſæ voluptatis? Vnde iſta quies, in qua putreſcis, ac marces? Nonne ſi gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò pòſt: *Ille tot artes, tot vocum varietates, tot ſonos, alios*

ſpiritu noſtro, alios externo cantus edituros commentus eſt. neq; enim noſtra iſta, quæ inuenimus, dixeris non magis, quàm quod creſcimus, quàm quod ad conſtitutum tempus ſua corpori officia reſpondent. nunc puerilium dentium lapſus, nunc adſurgentem iam ætatem, & in robuſtiorem gradum tranſeuntem pubertas, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Inſita ſunt nobis omnium ætatum, omniumq; artium ſemina, magiſterque ex occulto Deus producit ingenia. Hæc ille.

Corporis humani fabricam ſuſpicit Galenus, & meritò, eſt enim admirabilis. Quod ſi ipſum receptaculum tale eſt, qualis erit animus corpori diuinitus infuſus, vt in illo vigeat, ſentiat, meminerit, intelligat, præuideat, velit, illud denique tanquam præpoſitus moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum cenſendum eſt?

Sunt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad vſum tributa. Quid dicemus de ſpiritualibus beneficiis? de Dei gratia, qua diuinæ conſortes naturæ efficimur, de virtutibus, de donis, & fructibus Spiritus ſancti, de beatitudinibus, de diuinis inſtinctibus, de motionibus internis virtutũ animæ, de auxilio Dei ad omnes actiones, præſertim ſupernaturales præſentaneo ſemper, ſemper recenti ac nouo, de diuina prædeſtinatione, vocatione, iuſtificatione, de ſacramentis, de adminiſtratione Eccleſiæ, de principibus Eccleſiaſticis, de adminiſtratoriis ſpiritibus Angelorum, de Filij Dei incarnatione, vita, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuitiis. de gloria cœli, de ſpe, & pignore æternæ vitæ, de ſacrificio miſſæ, de ſacroſancta Euchariſtia, qua Chriſtus ipſe continetur, an nõ hæc eſt infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vnquã ſi fieri poſſet intermittendæ gratiarum actionis?

Tertium incitamentum. Tertio loco, inquit idem Albertus, *conſiderandus eſt affectus dantis Dei, nec enim hæc ſe dimidio dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel vt abſoluatur à nobis, ſed ex omni deſiderio diuino, ex tota delectatione & bonitate ſua.*

Quartum incitamentum. Quarto loco conſideranda eſt vtilitas donorum Dei: *Dat enim*

enim ſingula, ait idem, *ad ipſum cognoſcendum, amādum, fruendum, & ad nos beatificandum.*

Quinto conſideretur, quidnam præcipuè Deum moueat ad beneficia homini conferenda, non timor mali, non ſpes boni, non virtus hominis aliqua, ſed ſola immenſa ipſius & infinita bonitas. *Quintum incitamentum.*

Sexto cogitemus, quàm indigni ſimus, & immerentes, nō ſolùm tantorum bonorum, ſed etiam tantillæ lucis, cuius vſura fruimur. *Sextum incitamentum.*

Accedat poſtremò, & illa cogitatio, gratitudinem nobis eſſe vtiliſſimam, vt idem auctor ſcribit: *Quanto maior eſt in anima erga Deum grati animi affectio, tanto redditur idonea magis, & capax ad vberiorem Dei gratiam recipiendam, & tantò amplius liberaliſſimus Deus, quaſi cogitur ad largiendum.* Eſt igitur vt ait ſanctus Chryſoſtomus, gratitudo *maxima vtilitas hominis, qua cognoſcimus benefactorem, à quo propter hoc ipſum cumulatius bona recipiamus.* Præterquam quòd eſt *maxima cuſtos beneficiorum,* quorum recordatione vehementer inardeſcimus in amorem Dei, & obſeruantiam diuinæ legis. *Septimum incitamentum.* *Homil.72 ad Pop. Ant.*

Ad oſtendendum autem gratum animum homini de nobis bene merenti, inducunt multa. inprimis iuſtitiæ lex, qua redditur vnicuique ſuum. deinde amicitiæ vis, qua beneficium beneficio compēſandum eſt, vel certè grata voluntate, & memoria, ſiquidem, vt ſcribit Seneca: *Ingratus eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit. Ingratus eſt qui diſſimulat; Ingratus qui non reddit. Ingratiſſimus omnium qui oblitus eſt. illi enim ſi non ſoluunt, tamen debent, & extat apud illos veſtigium certè meritorum intra malam conſcientiam concluſorum. Hic nunquam fieri gratus poteſt, cui totum beneficium elapſum eſt.* quare peccatum ingratitudinis magnum peccatū eſt. Vnde *Iudæos*, ait S. Chryſoſtomus, *nihil æquè perdidit, atq; ingratitudo.* 1. 2. *Lib.3. de benef. cap.1.* *Homil.27. in 8. Matth.*

Secundus gradus eſt fortitudo. neque enim deeſt gratitudini ſuum robur, quo vti debeat aduerſus pericula, & tentationes. Siquidem laborioſum non eſt homini agere Deo gratias, *Secundus gradus.*

cùm

cùm illi cuncta proſperè, & ex ſententia eueniunt. hoc faciunt libenter omnes. ethnici ipſi. at verò ſi contrà accidat, à rebus aduerſis, & à calamitatibus ipſis occaſionem accipere gratiarũ actionis, hoc paucorum eſt; nec ſine gratiæ ſupernaturalis ope fieri poteſt. ac hoc ipſum efficit Chriſtianę gratitudinis virtus: *Gratias agere conuenit non diuites modò, ſed & paupertate oppreſſos* (ſic ſcribit ſanctus Chryſoſtomus) *non ſanos, ſed & ægrotantes, non eos, quibus proſpera omnia, ſed & eos, quibus aduerſa contingunt. Deo enim tum gratias agere, cùm ſecundo curſu res feruntur, nihil mirum fuerit. at verò cùm ingenti ſuborta tempeſtate, iactataq́ undiq́ nauis periculum incurrerit, tum demum magna exiſtit patientiæ æquanimitatiſq́ probatio*. Et alibi: *Pro omnibus, quæ accidunt, oportet gratias agere, etiam ſi ſit morbus, etiam ſi ſit paupertas, etiam ſi rationem neſcias, age gratias, hoc enim eſt reuera gratiarum actio. Sin autem, cùm ſis beneficiis affectus, opulentuſq́ & locuples, reſq́ tuas bene geras, & omnia tibi proſperè ſuccedant, agas gratias, nõ eſt magnum, nec admirandum. quod quæritur autem eſt, vt gratias agat, qui eſt in afflictionibus. pro ipſa gehenna oportet, Deo gratias agere, pro pœnis, & ſuppliciis, quæ ſunt illic. ea enim res valde iuuat eos, qui animaduertunt. pro fræno metus gehennæ imponatur cordibus noſtris*. Addit paulò pòſt: *Cùm paupertate, morbis premimur, cùm nobis inſultabitur maledictis, & calumniis, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neq́ linguis, ſed rebus & factis, & cogitatione, & corde.*

In epiſt. ad Roman. homil. 2.

Homil. 19. in epiſt. ad Eph.

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines abſentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vnquam. immo & in vita functos, cum pro illis oramus, eleemoſynas largimur, legata ſoluimus, miſſas celebramus, & alia pietatis officia exercemus, *quibus quaſi beneficiis*, vt ſanctus Damaſcenus loquitur, *multum iuuãtur animæ fidelium defunctorum. & in quibus eluceſcit gratitudo eorum, qui mortuis ſuperſtites ſunt.*

Ser. de defunctis.

Tertius gradus gratitudinis eſt delectatio, qualem fuiſſe in Domino noſtro Ieſu Chriſto auctor eſt ſanctus Lucas: *In ipſa hora exultauit ſpiritu, & dixit, confiteor tibi Pater cæli & terræ*. Talis etiam fuit in ſancto Paulo: *Gratias*, inquit, *Deo ſuper inenarrabili*

Tertius gradus.
Luc. 10.
2. Cor. 9.
Philip. 1.

bili dono eius, & gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri, ſemper in cunctis orationibus pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens. Illuſtris eſt Dauid in huiuſmodi affectionibus gaudij mixti actione gratiarum, præſertim in Pſalmis illis: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, lætabor & exultabo in te. Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Bonum eſt confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Domino. Benedictus Dominus Deus meus. Exaltabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum.* Et reliquis vſque ad vltimum. *Pſalm.9. & 110.137. Pſalm.31. Pſalm.91. Pſalm.102 & 103 104.105. 106.117.135. 143.144 145.*

Quod verò attinet ad gratitudinem, quam iis debemus, qui in nos benefici ſunt, prima lex Senecæ eſt: *Hilares accipiamus, profitentes gaudium. nam qui gratè beneficium accepit, primam eius penſionem ſoluit.* Secunda lex eſt: *Qui gratus futurus eſt, ſtatim dum accepit, de reddendo cogitat.* Denique *poteſt*, vt idem ait, *gratus etiam eſſe homo voluntate.* *Prima lex. Lib.2 de benef. cap.22.* 2. *Cap.25.* 3. *Cap.31.*

Indicium gratitudinis erga Deum eſt, quod Albertus Magnus adfert: *Cùm quis,* inquit, *penſatis ſingulis ſupra dictis, quæ valent ad gratitudinem, pro ſingulis donis paruis, & magnis ex toto corde gratias agit, cùm eas reuerenter ſuſceperit, & toto niſu gratias ab amantiſſimo Domino reuerenter ſuſceptas, impollutas conſeruare contendit. Sicut ingratitudinis magnæ argumentum eſt, vel non cognoſcere beneficia, ne dum conſeruare, vel ſi cognoſcas, non iis vti ad eius gloriam, qui ea adeò amanter liberaliterq́; largitus eſt.* *Indicium primum. Cap.25. Paradiſi.*

Sed maximè arguit gratum animum annihilatio illa, quam idem Albertus in deſcriptione gratitudinis allata commemorat, *Qua ſe cognoſcit, & profitetur homo indignum non ſolùm magnis beneficiis Dei: Sed etiam,* vt ait Iacob, *ſeriò reputat minorem ſe cunctis eius miſerationibus.* 2. *Geneſ.32.*

Indicium etiam eſt gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in rebus paruis, & in beneficiis, quæ exigui momenti æſtimantur, magnum & admirabilem. nec vnquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura, ſed iis contentos, quibus à Deo donati ſumus, ea augere conſideratione, & verbis: nec finem vllum facere diuinam bonitatem comendandi. Le- 3.

gatur Seneca in capite vigeſimo octauo, libri ſecundi de beneficiis, vbi oſtendit, quanto in errore verſentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephantos æquemus, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros. cùm potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum eſt, dari non potuit. & quod nos cariſſimos habuerit Deus, & nos illi in deliciis fuiſſe (quæ verba ſunt diuinæ ſapientiæ apud Salomonem: *Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*) & qui maximus tribui honos potuit, ab ipſo proximos nos collocauiſſe. qui ſenſus eſt Dauid in Pſalmis: *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum.*

Prouerb.8.

Pſalm.8.

De Veritate ſeu Veracitate, ac Simplicitate.

CAPVT XXVI.

VERITAS ſeu veracitas, ſic à ſancto Thoma deſcribitur Ariſtotelis verbis, vt ſit *virtus qua aliquis, & vita & ſermone talem ſe demonſtrat, qualis eſt, & non alia, quàm circa ipſum ſint, nec maiora, nec minora.* Docet ſanctus Doctor ſimplicitatem, & veritatem idem eſſe, quia eiuſdem virtutis ope oſtendimus, & quales ſimus vita & ſermone, quod eſt veritatis, & abiecta omni ſimulatione id nos animo reque intendere, quod ipſa ſpecie oſtentamus, quod eſt ſimplicitatis.

2.2.q.109.art.3.ad 3.
Lib.4.Ethic. cap.7.

2.2.q.109.art.2 ad 4.& 111. art.3.ad 3.

Virtuti veritatis contraria ſunt vitia mendacium, ſimulatio, hypocriſis, & ironia; ſimplicitati aſtutia, dolus, fraus. veritati affinis eſt humana fides, quæ eſt dictorum conuentorumque conſtantia.

Porrò veritatem hanc ſiue ſimplicitatem ſanctus Gregorius appellat *puritatem cordis*, alij, vt Apoſtolus *ſynceritatem*. Latini

Lib.8.moral. cap.38.

tini veracem hominem *ſimplicem & candidum* etiam nominarunt. Sed præclarè vt omnia, Dominus candidum, & ſimplicem circumſcribens ait: *Ecce verè Iſraëlita in quo dolus non eſt.* *Ioan. 1.* quo loco ſanctus Auguſtinus: *Dolus fraus eſt, ſimulatio eſt, quando aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus eſt, & tanquam duo corda habet: vnum quaſi ſinum cordis habet, vbi videt veritatem: & alterum ſinum vbi concipit mendacium. & vt noueritis hunc eſſe dolum, dictum eſt in pſalmis labia doloſa. quid eſt labia doloſa? ſequitur: in corde, & corde locuti ſunt mala. Quid eſt in corde, & corde, niſi duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in ſcripturis ſcilicet duplici corde, & duplex animo. nec vacat myſterio, quod vir minimè doloſus dicatur verè Iſraëlita ab Iſraële, qui & Iacob. nam de Iacob ſcriptum eſt, Iacob autem vir ſimplex.* *Tract. 7. in Ioan.* *Geneſ. 25.*

Primus gradus veritatis eſt propoſitum huius virtutis habendæ, & retinendæ. Ad quod mouent iſta. Primùm, Deo ita placet veritas, vt *Deus veritatis* appelletur. & Chriſtus Dominus ſeipſum *veritatem* appellat. & Spiritus ſanctus *Spiritus eſt veritatis.* & vt intelligamus, Chriſtum amare veritatem non ſolum verborum, ſed factorum etiam, dicitur apud ſanctum Ioannem: *Veritatem per Chriſtum factam eſſe.* & propter vllum incommodum, aut periculum etiam vitæ, veritatem nũquam non annunciauit, hypocriſin deteſtans & exterminãs omnem, ſemper palam præſeferens quod occultè gerebat in animo. denique *nec inuentus eſt dolus in ore eius:* & eos diſcipulos inſtituit, qui vbique veritatem prædicarent, & exhiberent præcones illius vocis: *Eſt veritas Chriſti in me, & eſt veritas in Ieſu:* ac demũ ad magiſtri exemplum vitam ipſam pro veritate profunderẽt. Contrà Diabolus *in veritate non ſtetit, & mendax eſt, & pater mendacij, & cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur.* *Primus gradus* *Primum incitamentum.* *Pſalm. 30.* *Ioan. 14.* *Ioan. 1.* *1. Pet. 2.* *2. Cor. 11.* *Epheſ. 4.* *Ioan. 8.*

Secundum. ſicut *mendacium oris abominatio eſt Domino*, vt ait Salomon, ſic mendacium vitæ aut actionum, qualia ſunt peccata omnia, quæ prædiximus, aduerſari veritati, & ſimplicitati. indicium etiam ea ſunt, & argumentum æternæ reprobationis: *Non intrabit in eam*, ait ſanctus Ioannes, *aliquod coinqui-* *Secundum incitamentum.* *Prouerb. 12.* *Apoc. 21.*

natum, aut abominationem faciens, & mēdacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ. Et poſtea: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.* Quo loco apertè deſcribit illud genus hominum, qui toti poſiti ſunt in fallaciis fraudibuſq; ſtruendis, & in quidlibet aliud agendo potius, quàm vt veritatem dicant, aut candidè, & ſimpliciter ſe cum hominibus gerant, nihil aliena curātes incommoda, modò ſuis commodis conſulant, votiſque potiantur ſuis, quos aliqui *politicos* vocant. quis enim neget hos eſſe, *qui amant, & faciunt mendacium?*

Apoc. 22.

Tertium incitamentum. *Lib. 2. cap. 6.*

Tertium. ſimulatio hominibus eſt execranda, & deteſtabilis, nec ante Deum culpa caret. exemplum ſcriptum legimus in hiſtoria Machabæorum, Eleazari optimi Iſraëlitæ, hominiſque nonagenarij: qui cùm duceretur ad mortem, quod nollet contra legem Dei comedere carnes ſuillas, quas illa vetabat, ſecretò rogatus ab amicis, vt comedens carnes, quas veſci licebat, ſimularet tantiſper ſe ſuillas eſitare: *Cœpit*, inquit ſcriptura, *cogitare ætatis ac ſenectutis ſuæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atq; à puero optimæ conuerſationis actus, & ſecundum ſancta, & à Deo condita legis conſtituta, reſpondit citò dicens: præmitti ſe velle in infernum. non enim ætati noſtræ,* inquit, *dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & propter hoc maculam, atq; execrationem ſenectuti meæ conquiram. nam etſi in præſenti tempore ſuppliciis hominum eripiar, ſed manum omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.*

Galat. 2.

Apoſtolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod ſimularet Legem Moyſis, & alios exemplo induceret in eandem ſimulationem, ita vt affirmet, *ſe ei in faciem reſtitiſſe, quòd reprehenſibilis eſſet.* quod peccatum tamen non maius erat, quàm veniale. vt intelligas ſimulationem etiam venialem, ſicut & omne aliud mēdacij genus Chriſtiano viro indignum eſſe, maximè verò proficiente.

Omitto

Omitto ſexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in ſcripturis, ſeuereque vindicatorum, ne longum faciam. certum illud eſt. *Virum doloſum abominabitur dominus, & doloſi nō dimidiabunt dies ſuos.* Et illud S. Ambroſij: *Turpis eſt omnis fraus. etiam in rebus vilibus: turpis eſt ſtateræ fallacia, & fraudulenta menſura. & ſi in foro execrabilis eſt, & in vſu cōmerciorum, poteſt ne irreprenſibilis videri inter officia virtutum?* *Pſalm. 5.* *Pſalm. 54.* *Lib. 3. offic. cap. 9.*

Secundus gradus eſt fortitudo. ſiquidem pro veritate ferenda multa ſunt. & pro eius defenſione certandum etiam vſque ad mortem, ait enim Dominus: *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & Patris & ſanctorum Angelorum.* Et Apoſtolus: *Non erubeſco Euangelium.* Denique idem ſcribit: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* quod nimirùm tunc neceſſe eſt fieri, cùm, vt ait S. Thomas, *ſubtrahitur Deo debitus honor, & vtilitas proximis impendenda: videlicet ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur vel quod non haberet fidem, vel quod fides non eſſet vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide.* *Secundus gradus.* *Lucæ 9.* *Rom. 1.* *Rom. 8.* *22. quæſt. 3. artic. 2.*

Deinde nobis inferamus vim, oportet, cùm datur occaſio opitulandi aliis noſtro mendacio officioſo, aut etiam iocoſo. non enim fas eſt noſtro malo cuiquam benefacere. nec audiendi illi ſunt, qui aliquando mentiri ad aliorum vtilitatem licere nobis, affirmarunt. cùm *non ſint facienda mala, vt eueniant bona.* quare communis eſt Theologorum ſummuſque conſenſus, etiamſi cœlum rueret, etiamſi præceps humanum genus vniuerſum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri poſſet, illo ipſo mendaciunculo tanquam fulcimento tantam molem ſuſtinere, ruinamque fulcire, minimè licere. aliqua hac de re diximus capite octauo libri ſecundi.

Sed imminet proficienti difficultas maior cum mundo hominumque mundanorum viuendi ratione. *Mundus enim totus,* ait S. Ioannes, *in maligno poſitus eſt, & non eſt, qui faciat bonum,* *1. Ioan. 5.*

 num,

Pſal. 15. Pſal. 115. Philip. 2. *num*, ait David, *ſed omnis homo mendax*. mirum enim eſt, quàm ſit mundus addictus ad quærenda, *quæ ſua ſunt*, & quàm nihil aut parùm curet *quæ ſunt* IESV *Chriſti, & aliorum hominũ*, modò ſibi ſuiſque rebus benè conſultũ videat. quare totus aptus, & coagmentatus eſt ex fallaciis, & fraudibus. & manu ferè tangitur tutum neminem eſſe, nec etiam inter domeſticos, & purum nihil iam eſſe, ſyncerum nihil. immò quod ſine lachrymis vix cogitari poteſt, hæc eſt hoc tempore in clariore etiam, & honoratiore hominum parte mundi ſapientia, profeſſio, diſciplina, vt ſi non poſſis aliter voti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munitus artificio omnis ſimulationis, ad omnem aſtutiam, fallaciam, malitiam, calliditatẽ. ac quidlibet aliud, quàm quod es, præ te feras. nam ſi ingenuus ac ſimplex ſis, hebes ſtultuſque nominaberis. *Apud* Lib. 8. moral. cap. 38. *hypocritarum*, ait S. Gregorius, *ſenſum ſimplicitas omnis in crimine eſt. apertas quippe mentes diiudicant, & puritatem cordis hebetudinem appellant*. Sed rem vniuerſam planius idem perſequitur alibi in illa verba Iob: Lib. 10. mor. cap. 17. Iob. 12. *Deridetur iuſti ſimplicitas, huius mundi ſapientia*, inquit, *eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt, vera oſtendere, quæ vera ſunt, falſa demonſtrare. hæc nimium prudentia vſu à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur, hanc qui ſciunt cæteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti, & timidi in aliis mirantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas æquitatis nomine palliata deligitur, dum mentis peruerſitas vrbanitas vocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta tẽporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multiplicius reddere, cùm vires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere, cùm virtutis poſſibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contrà ſapientia iuſtorum eſt, nil per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire, vera vti ſunt, diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. ſed hæc iuſtorum ſimplicitas deridetur, quia ab huius mundi ſapientibus puritatis virtus fatuitas creditur.*

Armet igitur ſe proficiens contra hanc mundi perniciem, & quan-

& quãtus quantus eſt, totus ſit ſimplex, ac candidus: illudq; & ſecũ reputet aſſiduè, & multò magis ingenua viuendi ratione profiteatur ipſe, & aliis inculcet: *Regulam iuſtitiæ* (vt ſcribit S. Ambroſius) *eſſe manifeſtam, quod à vero declinare virum non deceat bonum, nec damno iniuſto afficere quemquã, nec doli aliquid adnectere, fraudiſue componere. purum propterea ac ſyncerum oportere eſſe affectum, vt vnuſquiſq; ſimplicem ſermonem proferat, vas ſuum in ſanctificatione poſsideat, nec fratrem ſuum circumſcriptione verborum inducat.* Lib. 3. offic. cap. 11. Cap. 12.

Tertius gradus eſt delectatio, quæ ſpontè naſcitur ex veritatis, & ſynceritatis exercitatione. ſanè voluptatem ſpiritualem conſentaneam eſſe veritati, ſynceritatisque ſociam, indicat Apoſtolus, cùm ſcribit: *Itaq; epulemur non in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis, & veritatis.* ac ſicut tormentum nullum maius eſt, quàm ſtimulis conſcientiæ mendacis agitari; ſic nulla maior voluptas, quàm quæ percipitur ex amica veritatis conſcientia, & ex ingenuo ac candido vitæ inſtituto. *Tertius gradus.* 1. Corinth. 5.

Indicium virtutis huius eſt illud maximum, quod adfertur à S. Ambroſio, cùm loquitur de Ioſue, qui facilè fidem præſtitit Gabaonitis: *Adeò*, inquit, *ſancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos poſſe non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant? & quia ipſis amica eſt veritas, mentiri neminem putant, fallere quid ſit, ignorant, libenter credunt, quod ipſi ſunt, nec poſſunt ſuſpectum habere, quod non ſunt. hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo. non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas. hoc eſt, innocentem eſſe, ignorare quod noceat, & ſi circumſcribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem eſſe in omnibus arbitratur.* *Indicium primum.* Lib. 3. offi. cap. 10. Prouerb. 14.

Aliud indicium veræ ſimplicitatis eſt, rem vti eſt, ſimpliciter enunciare, nec amplificando aut exaggerando, aut figuratè loquendo aliter, aut amplius quàm res ſit, explicare. Et *ſit ſermo veſter eſt & non*, vt ait Dominus. immò nec rem iureiurãdo vnquam affirmare, niſi vrgeat neceſſitas. dixi *amplius*. quia minus, quàm res eſt, de nobis ipſis noſtriſque laudibus dicere, *Secundum indicium.* Matth. 5.

etiam

Lib. 4. Eth. c. 7. etiam Ariſtoteles intelbexit, virtuti veritatis conſentaneum eſſe. nam de ſe amplè loqui aliis moleſtum eſt, minus autem quàm res eſt, dicere, conſentaneum eſt decoro, & ab omni inuidia remotum.

De amicitia & affabilitate ſiue comitate.
CAPVT XXVII.

AMOR cum beneuolentia erga alium aliquem coniunctus amicitia eſt, quam ſequitur eius, quē amamus mutuus amor in nos. Affabilitas autem amicitia quædam eſt in verbis, corporis actione, & geſtu poſita, qua homo decenter ſe habet cum illis, quibus cum viuit, & conſueſcit. illa interior eſt, & in affectu ſedem habens, hæc exterior eſt, & in conſpectu, propriæque conſuetudinis, quæ nobis cum aliis intercedit. prior non eſt virtus, ſed vel virtutem conſequitur, vel propter virtutem initur. poſterior virtus eſt, hominem dirigens, vt in communi conſuetudine tam verbis quàm factis hominum naturæ conuenienter ſe gerat. maximè verò intereſt proficientis vtranque cognoſcere, & quomodo ſe in vtraque gerat, intelligere.

Homil. 1 epiſt. ad Coloſſ. Coll. 16. Et quidem de amicitia S. Chryſoſtomus, & poſtea diſcipulus eius Caſſianus differentias eaſdem, & ſpecies tradiderūt. *Aliæ enim*, ait S. Chryſoſtomus, *(vt omittamus turpes) ſunt amicitiæ temporales, aliæ naturales, aliæ ſpirituales. temporales oriuntur ex beneficio, ex communione menſæ, aut peregrinationis, aut artificij eiuſdē, aut ex vicinia eadem, aut ex huiuſmodi rebus aliis. Naturales ſunt patris erga filium, filij erga patrem, fratris erga fratrem, nepotis erga auum, matris erga liberos, vxoris erga maritum. hæ illis vehementiores eſſe videntur. videntur, inquam, quia ſæpe numero illis inferiores ſunt. etenim alibi viſi ſunt amici germanius affecti quàm fratres. Spiritualis verò amicitia omnes reliquas excellit, tanquam regina dominium ſuorum habens, ſplendido habitu conſpicua. nihil enim hîc terrenum eſt, vnde iſta naſcatur, quemadmodum in aliis. non enim*

enim ex conſuetudine naſcitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, ſed è ſupernis deſcendit, ex ipſo cœlo. De eadem Caſſianus: *Hæc eſt amicitia fida indiſſolubiliſq́; coniunctio, quæ ſola virtutum parilitate fundatur. Dominus enim inhabitare facit vnius moris in domo. & iccirco in his tantùm indirupta poteſt dilectio permanere, in quibus vnum propoſitum ac voluntas, vnum velle ac nolle conſiſtit.* Cap. 3. Pſal. 67.

Affabilitas verò, vt ait S. Thomas, *non eſt amicitia propriè loquendo, ſed quædam eius ſimilitudo, in quantum,* inquit, *aliquis decenter ſe habet ad illos cum quibus conuerſatur.* tam in amicitia igitur quàm in affabilitate conſiderari poſſunt proprij gradus. 22. quæſt. 113. art. 1. ad 1.

Primus gradus amicitiæ & affabilitatis ſit propoſitum. Ad amicitiam porrò ſpiritus inducunt iſta. Primum charitatis lex, qua nos inuicem diligere debemus. hæc enim amicitia charitas eſt, aut comes eius, & miniſtra. diligere autē iubemur maximè *domeſticos fidei*, & eos qui nobis arctiore ſpiritus vinculo coniuncti ſunt, quæ eſt amicitia ſpiritualis. ſic Chriſtus Dominus dilexit Apoſtolos, & *amicos* nominauit. ſic Apoſtoli diſcipulos, & auditores ſuos. *Salutate Epænetum dilectum mihi*, ſcribit Romanis Apoſtolus, & poſtea: *Salutate Ampliatum dilectiſſimum mihi in Domino.* quoties verò appellat eoſdem chariſſimos? illæ deinde voces, *viſcera mea, deſideratiſſimi, gaudiū meum, corona mea*, nonne ſingularem amicitiam Pauli erga alumnos ſuos oſtendunt? idem de aliis Apoſtolis dicimus. Primus gradus. Primum incitamentum. Ioan. 15. Rom. 16.

Secundum eſt vtilitas. omnem enim vtilitatem, quæ percipitur ex amicitiis temporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis amicitia ſpiritus. communicat quippe nobiſcum, amici terrenas facultates, opes, operam, conſilium, voluntatem, animum, at quod longè amplius eſt, bona etiam ſpiritualia, orationes, pœnitentias, bonarum actionum merita. nam *particeps*, ait Dauid, *ſum omniū timentiū te.* & quod ad huc excellentius eſt, adfert ſecū ſpiritualis amicitia in amore perſeuerantiam. *Nihil enim*, ait S. Chryſoſtomus, *nihil eſt unquam adeò firmū ac validum, atq; ſpiritus vinculū.* quod ab aliis amicitiis optare potius poſſumus, quàm ſperare. cuius rei cauſa Secundum incitamentum. Pſalm. 118. Homil. 1. in Epiſt. ad Coloſſ.

eſt,quia aliæ amicitiæ nituntur rebus caducis,& fluxis, & vt ait
Oratione in laudem S. Baſilij. S. Gregorius, Nazianzenus: *Rebus, quæ euaneſcunt, vt veris flores.* amicitiæ verò Deo gratæ,quia rei certæ innituntur, firmæ ſunt,& diuturnæ quantoque maior pulchritudo ipſis obuerſatur(nempe ſpiritus) tantò arctius & ſecum, & inter ſe coniungunt earundem rerum amatores.

Tertium incrementum. Ibidem. Tertium eſt dignitas amicitiæ ſpiritualis. eſt enim *ex ipſo cælo*, teſte S. Chryſoſtomo, *non terrena*: vt amicitia mercenaria, & quæſtuoſa, & ea ipſa quoque, quæ à natura inter conſanguineos affineſque conciliatur. ideoque tanti fit à Deo, vt amore
Iob. 42. amicorum fit etiam beneficus inimicis. *Dominus*, ait, *conuerſus*
Lucæ 16. *eſt ad pœnitentiam Iob cùm oraret ille pro amicis.* Et Chriſtus: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.*

1. Affabilitatem verò multa commendant. Scriptura ſacra
Eccleſiaſt. 5. inprimis: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et alibi
Eccleſiaſt. 23. precatur Salomon, non committi aliquando ſe *animo irreuerẽti, & infrunito.* Moyſes quoque ſi myſticam intelligentiam ſe-
Exod. 13. quamur, hoc indicauit, cùm dixit: *Primogenitum aſini mutabis*
2. *oue.* Deinde quia affabilitas magna pars eſt manſuetudinis, cu-
Lib. 8. Eth. cap. 5. ius proprium eſt *poſſidere terram*, amicitiæ quoque: vt propterea dixerit Ariſtoteles: *Vitio contrario ſæpe diſſolui amicitias, quas*
3. *vinxerat affabilitas.* immò eſt non exigui momenti ad ſalutem animarum procurandam. docet enim hæc, *omnia omnibus fieri, vt omnes Chriſto lucrifiant.* quod fecit Dominus, & Apoſto-
4. li. Denique vt ſcribit S. Hieronymus: *Sancta ruſticitas ſolùm ſibi*
Epiſt. 103. ad Paulinum. *prodeſt.*

Secundus gradus. Secundus gradus eſt fortitudo, qua maximè indiget amicitia ſpiritualis. Quia vt dicit S. Chryſoſtomus: *Quiſnam eſt labor abſolutè diligere? nullus labor. germanè autem, & ſyncerè diligere multus eſt labor.* oporret enim primò nuncium remittere amoribus omnibus, qui ſpirituales non ſunt, ſi vis ſpiritualiter, & ſyncerè diligere. quod quàm ſit difficile, experimento quotidie diſcimus. certè dominus, vt indicaret quantam vim adferre nobis ipſi deberemus non ſolum in abiiciendis terrenis rebus,

rebus, ſed etiam in poſthabendis parentibus, & conſanguineis, quorum nobis amorem inſeruit natura, odij mentionem inijcit, & ait: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, ad huc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et poſtea: *Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Luca 14.

Deinde in ipſa cum ſpiritualibus hominibus conſuetudine, maximè oportet proficientem præcauere, vt ſyncerè diligat; ne dum ſe putat ſpiritualiter amicum amare, impingat in amorem carnis, qui ſe aliquando nobis non animaduertentibus, velat nomine ſpiritualis amoris. Certè S. Baſilius ſeuerè monet iuuenes monachos, vt in hac re ſint quàm vigilantiſſimi. *Iuuenis ſiue ætate ſiue animo fueris, æqualium tuorum conſuetudinem defugito, ab illisq; non ſecus, atq; ab ardentiſſima flamma procul abducito: quando illorum opera vſus aduerſarius, pleroſq; olim incendio dedit, & ſempiterno igni cremãdos addixit: ac ſpiritualis primo charitatis vana quadam ſpecie illectos in teterrimam poſtea voraginem præcipites deturbauit; & qui ex medio pelago ſæuientibus vndiq; procellis tempeſtateq; incolumes euaſerant, eos iam intra portum ſecuros vnà cum ipſa naui vectoribusq; ſubmerſit.* quæ cauſa S. Baſilio fuit, vt poſtea in conſtitutionibus monaſticis ſanciuerit; *Ne in conuentu monachorum priuatæ coitiones, & ſodalitates permittantur, nec ſingularis amor, ſed æqualis in omnes ab omnibus oſtendatur. Et multò magis ne cum mulieribus monachus temerè congrediatur, aut colloquia texat.* quod latiſſimè & elegantiſſimè probat. in quo etiam argumento feliciter verſatus poſtea eſt S. Bonauentura, qui inter alia ſic ſcripſit: *Nouerint ſpirituales, quod licet carnalis affectio ſit omnibus periculoſa, & damnoſa, ipſis tamen magis eſt pernicioſa, maximè quando conuerſantur cum perſona, quæ ſpiritualis videtur. nam quamuis horum principium videatur eſſe purum, frequens tamen familiaritas domeſticum eſt periculum, delectabile detrimentum, & malum occultũ bono colore depictum.* Ad hoc idem pertinet, quod S. Hieronymus Nepotiano ſcribit: *Crebra munuſcula, & ſudariola, & faſciolas, & veſtes ori applicitas, & oblatos, ac deguſtatos cibos, blandasq; & dulces litterulas ſanctus*

Serm. de abdicatione rerum.

Lib. de inſtit. monachorum.

In conſt. monaſt. cap. 4.

Opuſculo de puritate conſcientiæ. ca. 14.

Epiſt. 2.

amor nō habet. principio igitur ne in hæc retia incurramus, præuideamus diligenter. deinde in ipſis congreſſionibus citò ſagaciterque odoremur, ſi quid ſubſit periculi, noſque ab huiuſmodi amicis, ſi periculum deprehenditur, quantocyus viriliterque abſtrahamus, quantumcunque in ea re vtiliter collocari opera, nobis alioquin videri poſſet.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis ſpiritualis amicitia in aliis rebus: *Si neceſſe eſt* (ait S. Ambroſius) *toleremus propter amicum etiam aſpera, & vt in amici aduerſis patientia & tolerantia neceſſaria, ſic in proſperis authoritas congrua eſt, vt inſolētiam extollentis ſe amici reprimat, & redarguat.* Sunt enim vt idē paulò antè ſcripſerat; *Bona correptiones, & meliores, quàm tacita amicitia. & ſi lædi ſe putat amicus, tu tamen corripe. & ſi amaritudo correptionis animum eius vulnerat, tu tamen corripere ne verearis. tolerabiliora enim ſunt amici vulnera, quàm adulantium oſcula. errantem igitur amicum corripe, innocentem ne deſeras. Conſtans enim debet eſſe amicitia.*

Lib. 3. offic. cap. 16.

Sed altius adhuc ſpectat fortitudo ſpiritus in amicitia Chriſtiana. *Optabam*, ait ſanctus Paulus, *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quis nam* (dicit S. Chryſoſtomus) *pater optauerit filij gratia in malis eſſe? Et iterum: deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto multò magis melius. permanere autem in carne neceſſarium propter vos. quæ mater mallet iſta dicere, vt quæ ſua ipſius ſunt negligeret? & rurſum audi ipſum dicentem: nos autem fratres deſolati à vobis ad tempus horæ aſpectu non corde. Et hic quidem pater ſi contumelia fuerit affectus, amicitiā dirimit, illic verò non item, ſed vſque ad lapidantes illos pertingit beneficiis illos afficiēs.* Et paulò pòſt: *Neq, tempus, neq, illata iniuria, neq, infamia, neq, rumor, neque aliud quidpiam audebit amicitiam ſpiritualem, neq, etiam poterit diſſoluere. & vt rem iſtam cognoſcas, lapidabatur Moyſes, & tamen pro eis orabat. Quis nam pater hoc pro lapidante ſe filio feciſſet? perſequamur igitur iſtam amicitiam, quæ eſt ex ſpiritu, eſt enim valida & inſolubilis.* Certè in his amicis, in quibus eſt tantum animi ſpiritusque robur, non defuturam fortitudinem ingentem dubitabit nemo, ſi quādo opus ſit, ſe Apoſtolū gerere pro amicis:

Rom. 9. Homil. 1. ad Coloſſ. Philip. 1. 1. Theſſal. 2. Exod. 17.

hoc

hoc eſt, vitam ipſam profundere in amici vtilitatem, quod feciſſet Apoſtolus, ſi res poſtulaſſet: *Impendam*, inquit, *& ſuper impendar ipſe pro animabus veſtris*, & ſignificauit Dominus cùm dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Vel etiam ſeipſum hoſtibus tradere ad perpetuam ſeruitutem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret, quod fecit S. Paulinus Nolanus Epiſcopus. *2. Cor. 12.* *Ioan. 15.*

Hæc eadem quæ de amicitiæ fortitudine dicta ſunt, iuuabunt proficientem, vt affabilitatem etiam cum hominibus agreſtibus barbaris, contumelioſis, ſi quando in hos incurrat, tueatur, & ſeruet. neq; enim benignè comiterq; ſe gerere erga faciles ac ſuaues homines, magna virtus eſt. Virtus nec naufragio obruitur, nec incendio abſumitur; tantum abeſt, vt verborum inclementium aura de ſuo ſtatu dimoueri poſſit.

Tertius gradus eſt delectatio. ſunt quippe amicitiæ ſpirituales fructus ſuauiſſimi: *Ego*, inquit Apoſtolus, *te fruar in Domino*. Et alibi: *Abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio, quoniam voluimus venire ad vos, Ego quidem Paulus ſemel & iterum, ſed impediuit nos Satanas: quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ eſtis in aduentu eius? vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium. Amicitia*, inquit S. Ambroſius, *eſt ſolatium vitæ huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas ſecretum pectoris; vt colloces tibi fidelem virum, qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur.* Quod S. Patris dictum exiſtimo intelligi oportere ſecundum ſententiam Caſſiani, qui diſtinguit *charitatem ſiue* ἀγάπην, *& affectionẽ ſiue* διάθεσιν, vt illa *omnibus exhibeatur etiam inimicis*, hæc autem *paucis admodum, & his, qui vel parilitate morum, vel virtutũ ſocietate connexi ſunt*. Licet etiam ipſa diatheſis multa in ſe differẽtiam habere videatur. de his, inquam, loquitur S. Ambroſius, nam addit poſtea: *Quid eſt enim amicus niſi conſors amoris, ad quem animum tuum adiungas, atque applices, vt vnum velis fieri ex duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas.* *Tertius gradus.* *Philem.* *1. Theſſal. 2.* *Lib. 3. off. c. 16.* *Col. 16. cap. 14.*

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate ſermonis.

Ioan. 6. *Prouerb. 15.*

quod Domino fatentur diſcipuli, cùm dicunt: *Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Et Salomon ait: *Lingua placabilis lignum vitæ.*

Primum indicium. *Rom. 1.* *Homil. 2. in epiſt. Rom.*

Primum indicium amicitiæ ſpiritualis eſt amare amicum in Domino, hoc eſt, propter Chriſtum, nihilque propter amicum velle, niſi quod Domino probatum eſſe intelligimus: *Obſecrans,* ait Apoſtolus, *ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Vides,* ait S. Chryſoſtomus, *& ſummo affectu deſiderantem eos videre, nec ſuſtinentem tamen id facere præter Dei placitum, ſed habẽtem deſiderium ſuum cum Dei timore coniunctum? amabat quidem illos, ad quos & ſolicitè feſtinabat, ſed tamen etiam ſi amaret, præter Dei voluntatem videre eos nolebat, quæ ipſa demum germana eſt charitas.*

Secundum indicium. *Ibidem.* *Homil. 25. in Matth.*

Secundum indicium eſt, illam veram eſſe amicitiam, quæ cum virtute & obſequio in Deum eſt, nam vt ait S. Ambroſius, *Virtus eſt amicitia, ea autem eſt cum virtute, quæ coniuncta eſt cum obſeruatione diuinorum mandatorum.* Nam ait idem: *Qui facit mãdatum Dei, amicus eſt, ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus eſt à peccato, nec in amicitia ſolùm, ſed in vniuerſa viuendi ratione. Eſt itaque,* ait S. Chryſoſtomus, *mendax omnis amicitia, quæ diuino non ligatur timore.*

Tertium indicium. *Ioan. Vlt.*

Tertium indicium eſt: imperfecta, & aliqua reprehenſione digna illa amicitia eſt, quæ commodo ſtudet ſuo, nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono. idcirco enim ait S. Chryſoſtomus: *Acriter Dominus reprehendit Petrum, quod curioſè inquireret de ſtatu Ioãnis, cum quo vt amicus diu viuere deſiderabat, intempeſtiuum eius corrigens affectum. cùm enim eſſent orbis terrarum curam ſuſcepturi, ſortiri etiam eos oportebat diuerſas mundi partes ac regiones, in quibus diſſeminarent verbum Dei ad ſalutem animarum, non autem tanto bono mundum priuare propter diuturnum indiuiduumq́; conuictum.*

Quartum indicium. *De inſtit. monach.*

Quartum indicium traditur à S. Baſilio: *Æqualis,* inquit, *ſimiliſq́; ab omnibus tenenda aduerſus cunctos charitas eſt: vnicuiq́; autem ſeparatim pro cuiuſq́; decoro honos habendus. in his autẽ, quos hoc modo charitas coniunxerit, ac copularit ad maioris amoris cumulum conci-*

conciliandum, nihilo plus momenti adfert naturalis ſanguinis neceſſitudo, neq; ſi aliquis quidem frater alicuius germanus ſit, filiúſue, aut filia, huic maiorem charitatem, quàm cæteris conſanguinitatis vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiuſmodi naturā ſequitur, is planè declarat ſe ipſum nōdum ex toto à naturali defeciſſe affectu, ſed adhuc regi carnis imperio.

Signa autem deprauati ſpiritualis amoris explicantur copioſè à S. Bonauētura in opere de proceſſu religionis tractatu ſexto, capite decimo quinto.

De Miſericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemoſyna.

CAPVT XXVIII.

MISERICORDIA beneficētia liberalitas & eleemoſyna virtutes & actiones, ſunt inter ſe maximè coniungatæ, ideoque non ſunt tractatione ſeparandæ. Miſericordia eſt & paſſio ſenſus humani, & actio voluntatis. hæc virtus eſt illam regēs: *Seruit enim rationi,* vt ſanctus Auguſtinus ait, *quando ita præbetur miſericordia, vt conſeruetur iuſtitia, ſiue cum indigenti tribuitur, ſiue cum ignoſcitur pœnitenti.* Definitur à S. Gregorio Nyſſeno: *Voluntaria triſtitia, quæ conflatur ob incommoda aliena.* *Lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 5.* *Lib. de beatitudinibus.*

Beneficentia verò eſt actio quædam externa charitatis & beneuolentiæ internæ, qua ſecundum Apoſtolum: *Operari debemus bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei,* & ad alios quoſcunque nobis aliquo vinculo colligatos. non eſt igitur virtus à charitate diuiſa. *Galat. vlt.*

Liberalitas verò vt ſcribit S. Thomas: *Spectat bonum dupliciter. vno modo primò & per ſe, alio modo ex conſequenti: primò quidem & per ſe tendit ad ordinandam propriam affectionem circa paſſionem pecuniarum, & vſum. quare* (vt idem antea) *propinqua materia liberalitatis ſunt interiores paſſiones, ſecundum quas homo afficitur circa pecunias, & ideò ad liberalitatem pertinet præcipuè, vt homo propter inordinatam affectionem ad pecuniam non prohibeatur à* *2. 2. q. 117. ar. 6.* *Art. 3. ad 3.*

quo-

quocunq; debito vſu eius. Alio modo ex conſequenti ordinatur liberalitas ad aliquod bonum, & ſecundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non eſt amatiuus pecuniæ, ſequitur, quod de facili vtatur ea, & ad ſeipſum, & ad vtilitatem aliorum; & ad honorem Dei.

Ad has virtutes pertinet eleemoſyna, vt actio earum celeberrima: *Eſt enim*, vt ait S. Chryſoſtomus, *eleemoſyna, non dare opes, ſed cum miſericordia illas dare. Quid eſt*, ait S. Auguſtinus, *facite eleemoſynam? facite miſericordiam.*

Homil. 13 in 2. Cor.
Ser. 30. de verbis Domini.
Primus gradus
Primum incitamentum.
Lib. 1 off. c. 11.

Primus gradus eius eſt propoſitum miſerendi, benefaciendi, & liberalitatem exercēdi. ad quod innumera ſunt, quæ mouent hominis animum. Primū miſericordia (ait S. Ambroſius) *perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem.* nihil tam commēdat Chriſtianam animam, quàm miſericordia. & Dominus: *Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.* Et Eccleſia prædicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonſtrare, quàm miſericordiam, qua hominibus benefacit, præſertim peccata condonando.

Secundum incitamentum.
Actor. 10.
Matth. 12.
Oratione de pauperum amore.

Secundum eſt Chriſti Domini exemplum, qui plenus miſeratione *pertranſiit benefaciendo.* qui & aliquando dixit: *Si autem ſciretis, quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium, nūquam condemnaſſetis innocentes.* Quare meritò S. Gregorius Nazianzenus: *Nihil tam diuinum homo habet, quàm de aliis bene mereri.* Et S. Chryſoſtomus auctor eſt: *Melius eſt artem dandi elemoſynam ſcire, quàm eſſe Regem, & diademate coronari.*

Tertium incitamentum.
Homil. 33. ad populum.
Daniel. 4.
Tob. 12.
Eccleſ. 3.
Serm. 76. de tempore.
Homil. 29. lib. 50. homil.
Hebr. 13.

Tertium eſt miſericordiam coniunctam cum beneficentia plurimum valere ad peccatorum relaxationem. *Peccata tua eleemoſynis redime,* dicit Daniel, & Angelus apud Tobiam: *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata.* Quam rem patres vno ore, conſenſuq; mirificè exaggerant. S. Auguſtinus appellat illam *ſecundum baptiſmum:* quia ſcriptum eſt; *ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatū*, & idem ait, eam eſſe *ſacrificium Chriſtiani.* quod ſanè ex Apoſtolo acceptum eſt, cùm ſcribit: *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci, talibus enim*

nim hoſtiis promeretur Deus. quæ omnia ſic intelligi oportere, docet S. Thomas: *Actus*, inquit, *miſericordiæ operatur circa peccatum per modum ſatisfactionis, & ſic ſequitur iuſtificationem. vel operatur per modum præparationis, in quantum miſericordes miſericordiam conſequuntur, & ſic etiam poteſt præcedere iuſtificationem, vel etiam concurrere ad iuſtificationem ſimul cum virtutibus quibuſdam, vt v.g. charitatis, ſecundum quod miſericordia includitur in dilectione proximi.* Et quoniam S. Ambroſius laudans miſericordiam dicit: *Omnem ſummam diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia, & pietate eſſe, quam aliquis ſequens ſi lubricũ carnis patitur ſine dubio vapulabit, ſed non peribit:* Idem S. Doctor, alibi exponit, vt qui huiuſmodi eſt, *liberetur à perditione æterna, in quãtum diſponitur per huiuſmodi opera ad hoc, quod gratiam conſequatur, per quã pœniteat, & in quantum per huiuſmodi opera ſatisfacit de lubrico carnis commiſſo. non autem ita, quod ſi in eo perſeueret vſq; ad mortem per pietatis opera liberetur.*

1.2.q.113.art.4. ad 1. — *1.Tim.4.* — *2.2.q.154.art. 2.ad 5.*

Solent etiam eleemoſynæ piis & ſanctis viris diſtributæ cõciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorandũ Deum, vt propitius ſit peccatis noſtris, itaq; impetrare aliquando peccatoribus donum pœnitentiæ, per quam etiam culpa remittatur. quem vnicum modũ quibuſdam eſſe ad ſalutem reliquũ, colligit S. Auguſtinus ex illis Domini verbis: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Eſt itaq;*, inquit, *quidam vitæ modus, nec tam malæ vt his, qui eam viuunt nihil proſit ad capeſſendum regnum cœlorum largitas eleemoſynarum, quibus etiam iuſtorum ſuſtentatur inopia, & fiant amici, qui in tabernacula æterna ſuſcipiant; nec tam bona, vt ad tãtam beatitudinem adipiſcendam eis ipſa ſufficiat, niſi eorum meritis, quos amicos fecerint, miſericordiam conſequantur.*

Lib.21.de ciuitat. Dei, ca.27. — *Luc.16.*

Quartum eſt, vtilem eſſe miſericordiam multis aliis nominibus. certè à S. Chryſoſtomo vocatur *ars omniũ artium quæſtuoſiſſima.* prodeſt ad æternam vitam, nam: *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* prodeſt in hac vita ad virtutem comparandam. Idem S. Chryſoſtomus: *Magnum eſt & pulchrum, & pretioſum eleemoſyna, donum eſt magnum, immo verò*

Quartum incitamentum. — *Homil.33. ad populum.* — *Pſalm.111.* — *Homil.36. ad populum.*

magnum bonum.ſi pecunias cõtemnere diſcamus, alia quoq; diſcemus. Dans eleemoſynas ſicut oportet dare, diſcit aſpernari diuitias, qui pecunias didicit aſpernari malorum radicem excidit. itaq; nõ minus accipit, quàm præſtat beneficium, nõ eo ſolùm quod retributio ſit eleemoſynæ repoſita, verùm & quod anima fiat ſapiens, alta & diues. diſcit enim non admirari pecunias neq; aurum. hoc autem inſtructa mẽte maximum in cœlum aſcendendi principium accepit, & innumeras contentionis, litis, inuidiæ, ac triſtitiæ ſuſtulit occaſiones. Quid verò cõmodi adferat eleemoſyna aut miſericordia iis, in quorum beneficium exercetur, clarius eſt, quàm vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Quintum incitamentum. Homil.33. ad populum.

Mouet quintò ad miſericordiam & beneficentiam natura: *Habemus*, ait S. Chryſoſtomus, *aliquid ad miſericordiam inclinatum à natura. & propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos cũ videmus, lachrymas impendimus. & ſuper omnia diſcat homo, quoniam & hoc eſt homo. magnum enim homo & pretioſum vir miſericors. itaq; niſi hoc habeat, deſiit eſſe homo. Diſcamus itaq; miſericordes eſſe, maximè quod nos multæ indigemus miſericordiæ.*

Sextum incitamentum. Homil.34. ad populum.

Accedit ſextò. diuites diſpenſatores eſſe bonorum à Deo conſtitutos potiùs quàm Dominos, quod idem S. Pater latè probat, & alij.

Septimum incitamentum. Serm. de eleemoſyna. Luc.12. Matth.6. Matth.19. Matth.13. Luc.19.

Denique præceptum diuinum eſt, & vt ait S. Cyprianus: *Ita frequens inter Chriſti præcepta, vt nihil crebrius mandet, quàm vt inſiſtamus eleemoſynis dandis, nec terrenis poſſeſſionibus incubemus, ſed cœleſtes theſauros potius recondamus. Vendite, inquit, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Et iterum: nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. ſi vis perfectus eſſe, vade, & vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus, & vendidit vniuerſa quæ habuit, & emit eam. denique Abrahæ filios dicit, quos iuuandis alendiſque pauperibus operarios cernit.* Dandum autem eſt de eo, quod ſupereſt. quod quomodo intelligendum ſit, ad theologum ſpectat exponere.

Secundus gradus. Homil.25. in c.14.

Secundus gradus eſt fortitudo. quam ineſſe animæ liberalitati deditæ teſtatur S. Chryſoſtomus: *Anima quæ ſic paſcitur omni ſuperior eſt morbo, omni fame, omni intemperie, & ægritudine.*

nullus

nullus illam poterit rapere, ſed ſicut adamantinum corpus nec ferrum
cadere valet, nec aliud quidpiam, ita & animam ob eleemoſynam con-
firmatam nihil tollere poteſt. hoc autem duabus ex cauſis accidit.
Prior eſt Dei optimi maximi cura & protectio, qua eam à pau- *Prima cauſa.*
pertate, à prædatoribus, & direptoribus, ab odio, ab inuidia, &
ab alia quauis iniuria tutam illæſamq; ſeruat. Poſterior eſt ipſa *Secũda cauſa.*
liberalitatis vis atque natura, quę corrigit affectionem erga di-
uitias immoderatam, redditque animum hominis longè ſupe-
riorem rebus facultatibuſq; terrenis. qua in re ſeipſum egregiè
vincat homo neceſſe eſt: nec id conſequitur liberalis niſi abne-
gatione laborioſa atq; diuturnâ: *In hac eleemoſynæ conſuetudine*
nos ipſos conſtituamus, ait S. Chryſoſtomus, *quot opus erat nobis la-* *Homil. 36. ad*
boribus, vt hoc remedium inueniretur? ac ſi diceret magnis, quibus *populum.*
tamen perfungi deberemus, vt rem tantam aſſequeremur.

Quid? quod *beneficium dare,* vt ait Seneca, *virtutis eſt, & tur-* *Lib. 4. de be-*
piſſimum eſt, id cauſa vllius alterius rei dare. Ad hoc aũt quis neget *nef. cap. 3.*
requiri abnegationem ſpei, & retributionis? loquimur autẽ de
humana retributione. p̃terea *permanere in dandis beneficiis etiam*
ingratis, & id etiam quando malè ceſſit, & eſſe aduerſus experimenta
pertinaces, vt idem ait, *liberalitatis eſt, & magnæ fortitudinis.* *Lib. 1. de benef.*

At verò quàm magni animi & de ſeipſo triumphantis eſt, *cap. 1.*
verſari aſſiduè inter pauperes, pãnoſos ægrotos, in carceribus,
in xenodochiis, morientibus adſiſtere, ſepulturę mandare cor-
pora mortuorum? Quantæ patientiæ, & charitatis à tyrannide
infidelium Turcarum, & hęreticorum redimere captiuos, pec-
cantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè con-
ſulere, pro incolumitate & ſalute aliorum Deum orare, affli-
ctos conſolari, iniurias illatas fortiter tolerare, ac condonare?
Certè Apoſtolus ſic loquitur: *Debemus nos firmiores imbecillita-* *Rom. 15.*
tem infirmorum ſuſtinere. Et: *Induite vos ſicut electi Dei ſancti, & di-* *Coloſ. 3.*
lecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, pa-
tientiam ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis ad-
uerſus aliquem habet querelam. Et: *Corripite inquietos, conſolamini* *1. Theſſal. 5.*
puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.

Tertius gradus eſt delectatio: *In omni dato,* ait Salomon, *hi-* *Tertius gra-*
larem fac vultum tuum. Et Dauid: *Iucundus homo, qui miſeretur, &* *dus.* *Eccleſ. 35.*

 com- *Pſalm. 111.*

1.Cor.9. *commodat.* Apoſtolus denique: *Hilarem datorem diligit Deus.* Et:
Rom.12. *Qui miſeretur in hilaritate.*

Primum incitamentum. Serm. 81. Hoc gaudium pariunt hęc. primum dicitur à S. Ambroſio: *Nonne te oportebat gratias agere Deo, exultare & lætari, quod non ipſe mendicans alienas circuis fores, ſed alij ante tuas ianuas ſedent à te*
2. *miſericordiam poſtulantes?* Deinde illud S. Gregorij Nazianzeni: In oratione de pauperum amore. *Beneficij gratia promptitudine, & celeritate congeminatur.* Sanè Seneca ſic definit beneficium: *Beneuola actio tribuens gaudium, capienſq; tribuendo, in id quod facit prona & ſpontè parata.* Et poſtea Lib.1. de benef. cap.6. docens quemadmodum dandum ſit beneficium: *Ante omnia,* Lib.2. cap.1. inquit, *libenter, citò, & ſine vlla hæſitatione.* Et S. Chryſoſtomus: Homil.34. ad Pop. *Eleemoſynæ magnitudo nõ in pecuniarum multitudine iudicatur, ſed* Luc.12. *in dantium promptitudine. & propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus eſt acceptabilis, & quæ duo minuta erogauit. vt diſcamus,* 2.Cor.8. *quod Deus vbiq; mentem requirit. Et Apoſtolus: ſi voluntas prompta*
3. *eſt, accepta eſt ſecundum id quod habet.* Poſtremò illud S. Leonis Ser.1. de collectis. Papæ: *Prompta ergo & facilis dilectiſſimi apud nos largitas eſſe debet, ſi credimus, ſibi vnumquemq; id præſtare quod indigentibus tribuit. Theſaurum enim ſuum condit in cœlo, qui Chriſtum paſcit in paupere.* Et verò quem non inflammet ad promptè alacriterque benefaciendum illud: Matth.25. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis?*

Primum indicium. Indicia liberalitatis perfectę ſunt multa. duo adfero: Vnum Lib.2. de benef. cap.11. eſt dati beneficij obliuiſci, ſi fieri poteſt, aut ſaltem illud non commemorare: *Qui dedit beneficium,* ait Seneca, *taceat: narret, qui accepit.*

Secundum indicium. Alterum. Eſt magnæ chriſtianæq; liberalitatis, non ſolùm ſeipſum ſpoliare facultatum ſuarum fructibus, ſed etiam facultatibus ipſis propter Chriſtum. nam in animi præparatione & promptitudine aiunt Theologi virtûs hæc ſana ſaluaq; eſt tota, ſi deſit tribuẽdi facultas, & nihil ſibi ad Chriſti imitationem retinuiſſe maxima liberalitas eſt. denique Hedibiæ ſcribit ſanEpiſt.150. q.1. ctus Hieronymus: *Vis eſſe perfecta, & in primo ſtare faſtigio dignitatis? fac quod fecerunt Apoſtoli. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere Saluatorem, & nudam ſolamq; crucem nuda ſequaris, & ſola.*

De

De Fortitudine.
CAPVT XXIX.

SANCTVS Auguſtinus ſic definit fortitudinem, *Lib. 1. de lib. arb. cap. 3.*
qua omnia incōmoda, & damna rerū non in noſtra pote-
ſtate cōſtitutarū contemnimus. Accuratius Theolo-
gi, *eſt virtus animi, qua labores mortisq; pericula conſtā-*
ter ſuſcipiuntur, & perferuntur. fortitudinis proprium eſt timo-
rem ex animo pellere, fiduciam animo largiri, hominem con-
ſtantē in conſiliis ritè ſuſceptis ad pericula etiā mortis prom-
ptum, ad mala quæque etiam grauiſſima toleranda paratum
efficere. eius duo ſunt potiſſima officia. Primum & potius ſu-
ſtinere aut pati, ſecundum adire, aut aggredi.

Primus gradus eſt propoſitum. Ad hoc inducunt multa. *Primus gradus.*
primum quia virtus eſt ex cardinalibus vna, & cui meritò ter-
tius debetur locus. ſi quidem cùm rationē prudentia mode- *Primum incitamentum.*
retur, iuſtitia verò rationis ordinem ac regulam in res huma-
nas inducat, & diſtribuat, ad fortitūdinem & temperantiam
pertinet tantum bonum vbi ſemel introductum eſt, ſeruare &
cuſtodire. id præſtat temperantia, reprimens ſenſuū volupta-
tes, fortitudo verò compeſcens timorem mortis, & roborans
animum aduerſus corporis dolores, quod ſanè ſuperat tempe-
rantiæ munus. nam timor mortis acrius multò pugnat contra
rationem, quàm voluptas: & vt ſcribit S. Auguſtinus: *Nemo* *Lib. 83. qq. q. 36.*
eſt qui non magis fugiat dolorem, quàm affectet voluptatem. namq;
videmus, & immaniſſimas beſtias à maximis voluptatibus ex-
terreri dolorum metu.

Secundum, quia ſacræ literæ ad fortitudinem nos inuitāt. *Secundum incitamentum.*
S. Petrus: *Timorem eorum ne timueritis, neq; conturbemini.* S. Pau- *1. Petr. 3.*
lus: *Fratres mei dilecti ſtabiles eſtote, & immobiles, abundantes in* *1. Corinth. 4.*
omni opere Domini ſemper. Dauid: *Viriliter agite, & confortetur* *Pſal. 30.*
cor veſtrum. Immò eſt Domini præceptum; *Nolite timere eos,* *Matth. 10.*
qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.

Tertium quia fortitudinis vſus eſt magni apud Deum me- *Tertium incitamentum.*

 riti.

1. Petr. 2. riti. S. Petrus: *Hac eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens iniuſtè; Quæ eſt enim gloria ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? ſed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hac eſt gratia apud Deum.*

Quartum incitamentum. Quartum eſt exemplum Chriſti, propterea enim addit princeps Apoſtolorum. *In hoc vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.* exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem paſſionis ſuæ tempore, vt cùm procedit obuiam inimicis cum ad necem quærentibus, cùm tacet dum vinculis conſtringitur, dum illuditur, dum cæditur, dum crucifigitur, immò & dum clamans voce magna emittit ſpiritum.

Secundus gradus. *Lib. 2 Eth. c. 4.* Secundus gradus eſt ipſa actionis fortitudinis vis, & firmitas. ſi quidem, vt ait Ariſtoteles: *Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari.* quare fortitudo virtus eſt communis virtutibus omnibus. vt propterea à ſingulis ſupra exegerimus ſecundo loco in vnaquaq; fortitudinis propriæ gradum. is etiã & multò magis in ipſa fortitudine reperitur. efficitque vt actio cui alioquin per ſe id conuenit, accedente hac communi proprietate virtutum omnium fortiſſima, robuſtiſſimaque reddatur, & penè dixerim inſuperabilis. S. Ambroſius: *Lib. 1. offic. cap. 35.* *Præclara,* inquit, *fortitudo illorum, qui per fidem magnitudine animi obſtruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu, & legionibus ſuccincti communem cum multis victoriam, ſed nuda virtute animi ſingularem de perfidis retulerunt triumphum. Quàm inſuperabilis Daniel, qui circa latera ſua rugientes non expauit leones? fremebant beſtiæ, & ille epulabatur.*

Lib. 1 offic. cap. 39. *Lib. 3 de vita contempl. cap. 20.* Huius autem præclariſſimæ actionis partes exponunt patres, præſertim verò S. Ambroſius, & S. Proſper. illius hæc ſunt verba: *Non eſt mediocris, nec diſcreta à cæteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, ſed quæ ſola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia cuſtodiat, & quæ inexpiabili prælio aduerſus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, quibus aurem deferre*

neſciat,

neſciat, nec vt dicitur, Aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat.

Quia verò actio hæc vires humanas maximè ſuperat, S. Proſper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Chriſtianæ vis. nempe vni Deo: *Sed hæc*, inquit, *animi fortitudo, ab illo eſt nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. fortitudo noſtra eſt, quia ita nos contra omnia vitia inuictâ protectione corroborat, vt animum noſtrum, nec blanda diſſoluant, nec aduerſa deiiciant, & tunc laus noſtra Dominus fit, ſi non nos de muneribus Dei, ſed diuina in nobis cupiamus munera prædicare. Is ergo cui Dominus eſt animi fortitudo, nullis carnalibus deſideriis cedat, nullis voluptatibus acquieſcat, ambitionem ac popularem gloriam vincat. non eum pecuniæ amor addicat, nō acerbitas paſſionum, damnorumq; ſubiiciat. ſit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, ſpes certa, ſecuritas firma, poſſibilitas ſana, ſanitas incorrupta, vt ei quicquid carnalibus placet, in hoc mundo diſpliceat, quicquid pretioſum videtur eſſe, vileſcat: quicquid nitidum, futurorū contemplatione ſordeſcat, nec ab his, quæ iam per gratiam eliſit, ſe patiatur elidi: quia & turpius videtur animum ab his vitiis vinci, quæ vicerat, & nihil eis proſit aliqua ſuperaſſe, ſi alicui quod neglexerit ſuperare, ſubiaceat: quando non ille fortis haberi ſolet, qui in adeundis laboribus periculisq; claruerit, aut frænandis voluptatibus ac domandis inſtiterit; ſed ille magnus, ille ſublimis, ille potens atq; dignus fortitudinis appellatione cenſendus eſt, qui nihil ſibi vitij rebellare, aut dominari permiſerit. modò abſit ignauia, ne nos id deſperemus poſſe, quod poſſumus: abſit præſumptio vitioſa, ne nobis hoc quod per Dei gratiam poſſumus, adſcribamus. animi fortitudo tam deſperādi ignauiam debet excutere, quam iactantiæ contraire.* Iſaie 12.

Porrò ex duabus partibus fortitudinis *ſuſtinere*, inquam & *aggredi*, præcipuum eſt *ſuſtinere*, vt ait Ariſtoteles, cuius rei tres cauſſas reddit S. Thomas; Prima eſt, quia toleramus valentiorem nobis, inuadimus, quem ſaltem putamus fore debiliorē. Secunda eſt, quia ferendo incumbentia iam mala ſentimus, inuadendo adhuc futura prænidemus. Tertia eſt quia in puncto temporis inuadimus, non niſi aliquo temporis interuallo ſuſtine- *Lib. 3. Eth. c. 9.* *22. quæſt. 123. artic. 6.* *Prima cauſa.* 2. 3.

ſuſtinemus. Certè non ſine cauſa vna ex beatitudinibus Chriſti Domini doctrina celebratis, eſt *pati perſecutionem propter iuſtitiam.* & certum eſt, voluntatis & amoris proprij in patiendo minimam aut nullam ſuſpicionem ſubeſſe, maximam in inuadendo. & quamquam contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamen aduerſus mortis pericula, timoreſque. quia enim timore mortis nullus vehementior, ad hujus victoriam hominis animum inprimis oportebat roborari virtute præſtanti, qualis eſt fortitudo.

Tertius gradus. *Lib. 2. de Gen. cōtra Manich. cap. 10.* Tertius gradus eſt delectatio. S. Auguſtinus accommodans quatuor fluuiis paradiſi quatuor cardinales virtutes; *Flumen quod alluit Aethiopiam calidam ac feruentem regionem.* dicit ſignificare *fortitudinem, calore actionis alacrem atq; impigrã.* Certè ſi de fortitudine viri Chriſtiani loquamur, vt loquimur, alacritatem illi etiam ſuam ineſſe negandum non eſt. quandoquidem ea ab eodem patre ſic alibi deſcribitur, vt ſit *amor omnia propter Deum facilè perferens.* Quod ſi Ariſtoteles id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers ſit vir fortis in mediis doloribus tormentorum, aut mortis poſitus, non autem de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipſamet actione fortitudinis, cuius vi cognoſcit vir fortis ſe dolores vitamque contemnere propter virtutem. quod multò maximè proprium eſt Chriſtianæ fortitudinis, qualis fuit illius viri fortiſſimi Eleazari, qui cum Deo agens: *Diros*, aiebat, *corporis ſuſtineo dolores, ſecundum animã verò propter timorem tuum libenter hæc patior.* Immò auctor eſt S. Thomas, & teſtata res eſt apud hiſtoricos ſacros, eo ipſo tempore Dei gratiam aliquando adeò copioſam mentes martyrum pérfundere, vt ne percipiatur quidem ab illis ſenſus doloris, quia dum corpore torquentur, animo ſic abſtrahuntur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & afflictionem penè abſorbeat diuina illa voluptas.

Lib. 2. de moribus Eccl. catholic. cap. 15. *Lib 3. Eth. c. 9.* *2. Machab. 6.* *22. quæſt. 124. artic. 8.*

Actor. 5. Magnam ſanè lætitiam adfert proficientis animo iniutiæ propter Chriſtum tolerantia. Siquidem *ibant gaudentes Apoſtoli à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine* I E S V *contu-*

contumeliam pati. nec non labores omnes ac cruciatus eiuſdē nomine ſuſcepti: *Gaudeo,* ait Apoſtolus, *in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Christi in carne mea.* *Coloſ. 3.*

Oritur autem hoc ſpirituale gaudium in martyribus præſertim, vel ex magna ſpe maximi præmij, quod expectant. Siquidem *operatur probatio ſpem, ſpes autem non confundit:* vel ex contemplatione eorum, quæ Christus Dominus pro nobis acerbiſſima tulit, vt propterea S. Bernardus dixerit: *Martyrem tripudiare, & triumphare toto licet lacero corpore & rimante latera ferro, nec modò fortiter, ſed & alacriter ſacrum è carne ſua circumſpicere ebullire cruorem, quod tunc ſit in tuto anima martyris, nempe in viſceribus, & vulneribus* IESV: vel denique quòd vt dicebamus paulò antè, Deus ſupernaturali voluptate animum martyris ita replet, aut Angelum aliquem ad martyris ſolatium ſubmittendo, aut etiam interdum ſeipſum coram martyre benigniſſimè ſiſtendo, vt ne dum dolorem ſentiat martyr, ſed præ Christi amore, & virtutis lętitia vix apud ſe ſit. *Oritur primo. Rom. 5.* 2. *Serm. 61. in Cantic.* 3.

Indicia fortitudinis ſunt hæc. primum ita ſe habere ad paſſiones quæ illi ſunt veluti miniſtræ, vt eas prorſus habeat in poteſtate, nec tam ab illis incitetur, aut moueatur, quàm illas ipſa regat, & moderetur ad nutum. vtitur enim ira fortis in adeundis periculis, ſed vt inſtrumento, & quaſi mancipio, non autem domino, nec ea turbatur eius ratio, ſed inflammatur affectus. atque hic eſt ille *ſapiens*, celebratus à Salomone, tanquā *melior viro forti, & qui animo ſuo dominetur.* adhibet etiam timorem vir fortis in ſuſtinendo, & quaſi præſtolando, non ſibi ab alio iniectum, ſed quem ſibi ipſe prudenter incutit, vt eo ad cunctationem qua ſeipſum ad patientiam inſtruit, vtiliter vtatur. *Indicium primum.*

Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vtpotè Stoicus, omnes animi affectiones etiam moderatas morbos eſſe, ſcripſit *rationem hominis per ſe ipſam ad res gerendas ſatis eſſe, & ſtultum eſſe, hanc ab iracundia petere præſidium.* vt quid enim naturæ paſſiones inſeruiſſet optimus artifex naturæ Deus, ſi nunquā non abuti illis oporteret? aut quæ demum vis rationis huma- *Lib. 1. cap. 16. de ira.*

Hhh næ fo-

næ foret, ſi earum motibus præeſſe poſſet nunquam? aut non eas iniecto quaſi frœno ad arbitrium ſuum moderari, vtilitatemque conuertere? ſapientius Dauid; *Iraſcimini & nolite peccare.* Et: *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam, & in matutino tamen interficiebam omnes peccatores terræ.* Et S. Iacobus, cùm præcipit, vt vir Chriſtianus ſit *tardus ad iram.* hoc eſt, non præceps & ardens, ac ſine ratione, ſed tarditate conſiderationis iram ſenſim rationi ſubiiciens, ſicque eam ad actiones virtutis adhibens.

Pſalm. 4. *Pſalm. 100.* *Iacobi 1.*

Secundum indicium. Secundum indicium Chriſtianæ fortitudinis eſt martyrij pro Chriſto obeundi deſiderium, ſi ſeſe offerret occaſio, aut verò eius ipſius occaſionis incēſa cupiditas, qualis fuit in beatis illis viris Franciſco & Antonio eius alumno, & multò antè in S. Andrea Apoſtolo. qui cùm veniſſet in conſpectum crucis, quæ ſibi ad vltimum ſupplicium parata erat: *O crux*, inquit, *diu deſiderata & iam concupiſcenti animo præparata.* Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorandum datus erat intuens; *Scio*, inquit, *quid mihi proſit, iam incipio Chriſti diſcipulus eſſe.* Et in S. Laurentio, qui magiſtrum ad mortem rapi videns; *Quò*, ait, *ſacerdos ſine miniſtro properas?* eſt enim martyrium princeps actionum omnium, quæ à fortitudine promanant. quare ardens eius deſiderium non poteſt in hominis animo procreari, niſi virtute incenſæ fortitudinis a c feruidæ charitatis. ſanè *hoc ipſum votum martyrium eſt.* S. Chryſoſtomo.

Homil. in Pſal. 96.

Tertium indicium. Tertium indicium eſt propenſa voluntas ad imminentia pericula præmeditanda, & ea præcipuè, ad quæ propulſanda magna animi fortitudine opus eſt. nam vt periculoſum eſt cogitatione verſare alia quæpiam vitia, quæ cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia coniuncta ſunt, ptopterea quòd illa ipſa cogitatio vix culpa caret, certè periculo proxima eſt: ſic laudandi ſunt illi, qui aſſidua vehementique præmeditatione futurorum malorum, ſeſe comparant ad ea ferenda, cùm adueniunt. ſiquidem fortitudo virtus eſt, quæ ſponte ſi tempus ferat, hanc ipſam curam ſuſcipit. nempe vt ſcribit S. Gregorius, *iacula quæ prauidentur, minus feriunt.*

Homil. 35. in Euangel.

Quar-

Quartum fortitudinis indicium eſt viriliter ferre, quæ repentè,& eximprouiſo accidunt mala. nam vt ait Ariſtoteles; *In repentinis periculis maximè apparet fortitudinis habitus.* perſpicuum enim eſt maximè roboratam in animo fortitudinem eſſe, cùm ſubitis calamitatibus minimè mouetur. præſertim cùm vt ait ille: *Omnia ſubita videantur maiora, quia quanta ſunt, quæ accidunt, conſiderandi ſpatium non datur.*

Quartum indicium. *Lib. 3. Eth. cap. 8.*

Cicero Tuſcul. quæſt. lib. 3.

De Magnanimitate Chriſtiana.

CAPVT XXX.

MAGNANIMITAS eſt Ariſtoteli *virtus, quæ verſatur circa res magnas, quas comitatur honor magnꝰ.* quare de ſententia Ariſtotelis magnanimꝰ vir vtrunq; ſpectat, & virtutis actionem inſignem, & honorē, qui huiuſmodi actioni debetur. S. Bonauētura ſic ſcribit quodam loco: *Notandū, quod Philoſophus dicit, quod magnanimꝰ eſt in appetitu honoris. ſed quicquid dicat ipſe, hoc nō docet veritas, niſi cùm honor eſt æternorum.* rem hanc acutiſſimè vt omnia definiuit S. Thomas, qui ſic habet: *Qui contemnūt honores, vt pro eis adipiſcēdis nihil inconueniens faciant, nec eos nimis appretientur, laudabiles ſunt. ſi quis aūt hoc modo contēneret honores, quod non curaret facere ea, quæ ſunt digna honore, hoc vituperabile eſſet. & hoc modo magnanimitas eſt circa honores, vt videlicet ſtudeat facere ea, quæ ſunt honore digna, non tamē ſic, vt pro magno æſtimet humanum honorē.* Ex quibus verbis illud efficitur apertè, magnanimū occupari in iis rebus, quæ honore dignæ ſunt, honorē autē per ſeipſum non quærere, immò nec humanum honorē magni facere. qua in re propriè magno animo eſt, hoc eſt, longè ſuperiore humani honoris aura.

Lib. 4. Eth. cap. 3.

Lib. ſuper Gen. de luminar. Eccleſ. Serm. 5.

22. quæſt. 129. artic. 1. ad 3.

Alia etiam ratione à calumnia liberare ſententiam Ariſtotelis nititur S. Thomas: *Magnanimus,* inquit, *intendit magnos honores, ſicut quibus eſt dignus, vel etiam minores his, quibus eſt di-*

Artic. 2. ad 3.

gnus. quia ſcilicet virtus non poteſt ſufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo, & ideo non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos ſupra ſe, ſed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et ſimiliter de honorationibus non frangitur, ſed eas contemnit, vtpotè quas reputat ſibi indignè adferri. quo loco videtur eandem doctrinā tradere, quam S. Bonauentura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiamſi vulgaris, & vilis ſit, qualis eſt humanus, quem magnanimus ad Chriſti normā inſtitutus non vult haberi ſibi, niſi referatur ad eum, quē virtuti decernit Deus. hunc ille appellabat *honorem æternorum*, hoc eſt, ad futuram æternitatē ſuo iam modo pertinentem. Quare aliqui Theologi rectè dicunt, magnanimitatem per ſe non ſpectare niſi magna virtutū omnium officia, actioneſue, quamuis harum comes ſit etiam magnus honor.

Lib. 5. moral. cap. 34.
Lib. 1. in lament. Hierem. cap. 3.
Homil. 48. in Acta Apoſt.

Et ſanè ſancti Patres hanc magnanimitatē agnoſcunt non aliam. S. Gregorius: *Magnus eſt, qui æterna concupiſcit.* S. Hieronymus: *Is verè & non ex parte perfectus eſt, qui & in eremo ſqualorem ſolitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrum æquali magnanimitate ſuſtentat.* S. Chryſoſtomus magnanimitatem *liberalitatē* vocat. poſtea hoc idē nomen aliarum virtutū officiis tribuens ait; *qui ab innumeris capitur affectionibus, quomodo magnæ eſſet animæ? qui inſumit vbi opus eſt, pecuniam, hic magnanimus eſt. magna enim reuera anima eſt, ſi affectioni non ſeruit, quæq; nihil putet eſſe pecunias. diſpenſans igitur, vt oportet, magni animi frater eſt. ne magnanimū vocemus eum, qui ſimpliciter erogat, ſed qui erogat, vt oportet. quanta diues ille inſumpſit, qui induebatur biſſum & purpuram, ſed nō erat magnanimus, anima enim eius crudelitate vexabatur, & à variis voluptatibus. magnanimus erat Abraham in pauperibus ſuſcipiendis multa inſumens, & vbi oportebat, non ſolum non opibus, ſed ne animæ quidem ſuæ parcebat,* & alia ſimilia, quæ in eandem ſententiam ibidem addit. S. Baſilius: *Nos,* inquit, *neq; diuitias, neq; honores, neq; regnum ipſum, neque quicquid mundanorum magnum quiſpiam dixerit, magni æſtimamus, ſed vires omnes animi ad futuræ vitæ præparationem intendimus.*

Geneſ. 18.
Oratione ad Iuuenes.

Sit

Sit igitur primus gradus Chriſtianę magnanimitatis honore humano contempto velle, & audere magna ad Dei gloriam, & propter æternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione. & quidem de poſthabendo honore terreno ſic habet S. Auguſtinus: *Quod ſi peruerſitas ſeculi admitteret, vt honoratiores eſſent quiq; meliores, nec ſic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius eſt ponderis fumus: Sed vtamur etiam in his rebus beneficio Domini Dei noſtri, conſideremus quanta contempſerint, quæ pertulerint, quas cupiditates ſubegerint pro humana gloria, qui eam tanquam mercedem talium virtutum accipere meruerunt, & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam ſuperbiam. vt cùm illa ciuitas, in qua nobis regnare permiſſum eſt, tantum ab hac diſtet, quantum diſtat cœlum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab inanibus laudibus ſolida gloria, à ſocietate mortalium ſocietas Angelorum, à lumine ſolis & lunæ lumen eius, qui fecit ſolem, & lunam; nihil ſibi magnum feciſſe videantur tantæ patriæ ciues, ſi pro illa adipiſcenda fecerint boni operis aliquid, vel mala aliqua ſuſtinuerint, cùm illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint, tanta perpeſſi ſint.* *Primus gradus* *Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 17.*

Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audendum aggrediendumque magna ad finem ante dictum, eſt maximum præmium paratum magnis actionibus. hoc autem non ſolum eſt æterna fælicitas, qua nihil ſecundum Deum maius excogitari poteſt, immo præ magnitudine, nec cogitari poteſt, quia *nec in cor hominis aſcendit*, ſed etiam ipſa ratio conſequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expeditè abſque graui dęmonum pugna in ipſo mortis articulo. viris enim magnis appropinquante morte vix negotium faceſſit diabolus, quod eos longè ſuperiores viribus eſſe animaduertit. ſed nec eos diu ignis purgatorius detinet, quia magnis & aſſiduis magnarum virtutum officiis, magniſq; pro Chriſto paſſionibus, quaſi per ignem illis omnes peccatorum ſuorum ſordes ac vitia excocta iam ſunt. quod tradit S. Gregorius: *Magna promiſit qui magna præcipiendo docuit: vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe eſt ſoli Domino ſeruire, videlicet inſtanter bona agere, bonis actibus reproba non miſcere: ſed ô quàm maximum* *Primum incitamentum.* *Lib. 3. in 1. Reg. cap. 7.*

in huius vitæ tranſitu poteſtatem cruentorum ſpirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectionū nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris noſtri præſidia ſentire, momentaneam ſæculi lucem perdere, ſed repentè ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. audiant ergo, audiant, qui de manu Philiſtiim liberari deſiderant, præparate corda veſtra Domino, ſeruite illi ſoli.

Secundum incitamentum. Secundum autem quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeūdas, eſt ipſemet Deus cui famulamur. ſiquidem *magnus es tu*, vt ait Propheta Ieremias, & Dauid: *Magnus Dominus & laudabilis nimis. Quis Deus magnus, ſicut Deus noſter?* Magnos igitur virtute, & ſanctitate eos oportet eſſe, qui adeò magno Domino ſeruiunt. Nec ſolùm magnus Dominus; ſed *magna virtus eius.* Nec eſt, qui iure dicere non poſſit; *Fecit mihi magna qui potens eſt.* Et vt omittamus alia, magna in remiſſione peccatorum, qua *redimit de interitu vitam noſtram.* magna in promiſſione præmij. nam *complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* magna in aſſiduis magniſque gratiæ ſuæ ſubſidiis, quæ nobis ſubmittit in rebus aduerſis; *Magna enim eſt*, ait Dauid, *miſericordia tua ſuper me*, magna in ſolatiis, quibus nos mulcet in rebus proſperis, ſcribit enim idem; *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis, qui ſperant in te?*

Hierem. 10. Pſalm. 47. Pſalm. 76. Pſalm. 146. Pſalm. 102. Luc. 12. Pſalm. 85. Pſalm. 30.

Tertium incitamentum. Tertium eſt admirabilis benignitas Dei erga nos, non ſolùm parcendo, miſerando, & ſubueniendo demonſtrata, ſed etiam dum tolerat nos, cùm in illum peccando arrogantes ſumus, dum ita ſe gerit diſſimulando, & patienter ferendo quæ in illum quotidie ſcelera committimus, ac ſi nihil ad ipſum illa pertineret iniuria, quæ tamē aduerſus ipſum inprimis infertur. quippe *illi ſoli peccamus, & malum coram illo facimus.* dum deniq; expectans ad pœnitentiam ita nos humanè & liberaliter tractat, ac ſi filij illi chariſſimi permanſiſſemus ſemper. adde etiam ſi vis honorificè ſic agit nobiſcum Deus, vt ſcripſerit Salomon: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos.*

Pſalm 50. Sap. 12.

Quar-

Quartum eſt, quia homo creatus eſt propter Deum, tanquã propter finem, & hoc quid præclarius? quid excellentius? factuſque proptérea eſt *ad imaginem & ſimilitudinem Dei*, hoc eſt, vt ait S. Auguſtinus, *Dei capax*. non aſcendit autem tam altè animus hominis, niſi Dei gratia, & virtutum magnarum auxilio ſubleuatus. his igitur informetur, has ſibi comparet neceſſe eſt; quod conſequitur nunquam, niſi in vſu virtutum ſpectet vniuſcuiuſque ſummum. Et ſanè ſi in aliis rebus non contenti ſecundis optamus, & quærimus prima, cur non id faciamus etiam in iis, quæ ſola veraque bona ſunt, quales ſunt animi virtutes? *Quartum incitamentum.* *S. Auguſt. lib. 14. de Trinit. cap. 8.*

Quintum eſt conſideratio diuinę liberalitatis in homines, maximè autem Chriſti Domini. nam & pater *pro nobis omnibus tradidit illum*, & ipſe *exinaniuit ſemetipſum pro nobis factus obediens vſq; ad mortem crucis*. Eccleſiam locupletauit theſauris inexhauſtis meritorum ſuorum: & abiturus in cœlum ſeipſum reliquit in hominis cibum & potum in ſacroſancto diuinoque illo inuento, Euchariſtiæ inquam myſterio. hanc liberalitatem imitari quomodo poſſumus, niſi noſmetipſos totos illi conſecrando, & conferendo quãtum in nobis eſt roboris animi neruorumque ad eum quàm proximè poſſumus imitandum? certè inuitat ille nos, cùm ait; *Eſtote perfecti, & diſcite à me*. *Quintum incitamentum.* *Matth. 5. & 11.*

Huc pertinet commemoratio dignitatis, quæ ex incarnatione Domini in homines deriuauit: *Agnoſce*, ait S. Leo, *ô Chriſtiane dignitatem tuam, & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vtilitatem degeneri conuerſatione redire*. *Serm. de natiuit.*

Sit ſecundus gradus huiuſce magnanimitatis chriſtianæ quoddam quaſi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis in dies maiora ad Dei gloriam, & hominum ſalutem, cuius rei illuſtriſſimum exemplum eſt Apoſtoli Pauli hiſtoria, vitaque vniuerſa. notior eſt, quàm vt à me debeat explicari. legãtur quæ ipſe ſcribit ad Corinthios præſertim. his cùm dixiſſet: *In carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter*, ac ſi nihil vel feciſſet, vel dixiſſet, addit: *Ego autem impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris*. Verè ait S. Chryſoſtomus: *Secundus gradus.* *2. Cor. 11. &c.* *Ibid. cap. 12.* *Homil. 48. in Acta.*

Magna

Magnæ animæ eſt ſuam deſpicere quietem, & curare alienam, qui non ſibi ipſis ſufficiunt ſolis; ſed etiam aliis meritò maiores ſunt.

Verùm hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum cum quo conſcientiæ puritate, & gratia eius nixus aliquando ita familiariter agit, audetque, vt plus ſatis videri poſſit his, qui in hac virtute adhuc ſunt inexercitati. tractat hunc

Ser. 32. in Cāt. locum S. Bernardus: *Iam verò magni patrisfamilias, ſeu regiæ maieſtatis ſchema apparere exiſtimo his, qui accedentes ad cor altum, de maiori ſpiritus libertate, & puritate conſcientiæ magnanimiores facti conſueuerunt audere maiora, inquieti prorſus & curioſi ſecretiora penetrare, & apprehendere ſublimiora, & tentare perfectiora non modò ſenſuum, ſed & virtutū. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniūtur, qui inducantur in omnē plenitudinem: nec eſt omnino in omnibus apothecis ſapientiæ, à quo Deus ſcientiarum Dominus arcēdos cenſeat*

Exod. 37. *cupidos veritatis, vanitatis non conſcios. Talis erat Moyſes, qui audebat dicere Deo: ſi inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi teipſum.*

Ioan. 14. *Talis Philippus, qui ſibi & ſuis condiſcipulis patrem poſtulabat oſtendi.*

Ioan. 20. *Talis & Thomas, qui niſi ſua manu tangeret vulnus, & foſſum latus, credere recuſabat. puſilla fides, ſed de magnitudine animi, miro modo*

Pſalm. 26. *deſcendens. Talis quoq; Dauid, qui & ipſe dicebat Deo: Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Tales*

Deut. 11. *itaq; magna audent, quoniam magni ſunt, & quæ audent, obtinent iuxta verbum promiſſionis ad ipſos, quod eſt iſtiuſmodi: Quemcunque locum calcauerit pes veſter, veſter erit. Magna ſiquidem fides magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiducia pedem porrexeris, eatenus*

Pſalm. 125. *nus poſſidebis.* Et paulò pòſt: *Iſtiuſmodi magnis ſpiritibus magnus occurrit ſponſus, & magnificabit facere cum eis.*

Sed non ſolùm erga Deum magnanimitas exercenda, nec ſolùm erga homines eos liberaliter tractando, ſed etiam inuictum ſe præbendo aduerſus eas iniurias calamitateſque, quæ nobis ab hominibus impendent. ad quam rem plurimum iuuat proficientem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accidant, & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipſo tempore, quo iam adſunt. explicat id Seneca ele-

Lib. non cadere iniuriam in cap. 19. ganter: *Omnia, ait, leuiora accidunt expectantibus. quò quiſque hone-*

ſtior

ſtior genere, fama, patrimonio eſt, hoc ſe fortius gerat: memor in prima acie altos ordines ſtare. cõtumelias, & verba probroſa, & ignominias, & cætera dehoneſtamenta velut clamorem hoſtium ferat, & longinqua tela, & ſaxa ſine vulnere circa galeas crepitantia. iniurias verò vt vulnera alia armis, alia pectori infixa, non deiectus, ne motus quidem gradu ſuſtineat. Etiam ſi premeris, & infeſta vi vrgeris, cedere turpe eſt. aſſignatum à natura locum tuere. Quæris, quis hic ſit locus? Viri.

Tertius gradus eſt gaudium magnanimi, etiam in iis magnanimitatis officiis, quæ alioquin per ſe mœrorem parere ſolent. quale fuit in Apoſtolo Paulo, cum ſcriberet: *Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes multos autem locupletãtes, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt. Multa* (infra) *fiducia apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* *Tertius gradus.* *2. Cor. 6.* *Cap. 7.*

Indicia magnanimitatis chriſtianę multa ſunt. Primum fuga omnis arrogantiæ, præſumptionis, ambitionis, inanis gloriæ. hæc enim vitia ſunt, quæ nullo modo poſſunt cum virtute congruere. *Indicium primum.*

Secundum eſt fuga honoris humani cuiuſcunq; quantum in nobis eſt, quod antiquiſſimum fuit viris ſanctis, & perfectis in Euangelica perfectione. exempla ſuppetũt innumera S. Syluestri, S. Gregorij, & aliorum omnis generis, & ſtatus bonorũ virorum. Immo docet S. Auguſtinus disertè: *Locus ſuperior etſi ita teneatur & adminiſtretur, vt decet, tamen indecenter appetitur.* quid hic dicet magnanimus Ariſtotelicus? *Indicium ſecundum.* *Lib. 19. de ciu. Dei, cap. 19.*

Tertium eſt ſola neceſſitate cogente adduci ad admittendos honores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus eſt. ſic habet idem S. Auguſtinus: *Quamobrem otium ſanctum quærit charitas veritatis, negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atq; intuendæ vacandum eſt veritati. ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter neceſſitatem charitatis.* *Indicium tertium.*

Indicium quartum.

Quartum ſignum eſt ſub honoris, quaſi ſub oneris pondere gemere, ſi ad eum aliquando homo vel inuitus aſcendat. S. Gregorius: *Quare data eſt miſero lux? lux enim miſeris datur, quando hi qui ſublimia contemplantes eſſe ſe in hac peregrinatione miſeros, agnoſcunt; claritatem tranſitoriæ proſperitatis accipiunt. & cùm valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur.* Et paulò pôſt: *Qui expectant mortem, & non venit, deſiderant ſe quippe mortificare ſe funditus, atq; ab omni vita gloriæ temporalis extinguere, ſed occultis ſæpe Dei iudiciis vel præeſſe in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hæc mortificationem pleniſſimam indeſinenter expectant. Sed expectata mors nõ venit, quia eorum vſus temporali gloriæ etiam nolens viuit. Quam tamen pro diuino amore tolerãt, & intus quidem ſeruant deſiderium pietatis, foris tamen explent miniſterium ordinis, quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec diſpoſitioni conditoris per ſuperbiam contradicant.* Idem ſenſus eſt S. Auguſtini & aliorum. Denique S. Chryſoſtomus: *Honor verus virtus animi eſt, hic neque à Cæſaribus præſtatur, nec adulatione conquiritur, neq; pecunia præparatur: nihil fucati in ſe habet, nihil ſimulati, nihil occulti: huius honoris ſucceſſor nullus eſt, accuſator nullus, nullus ingratus; hic honor temporibus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec picturam tabulæ metuit aliquando delendam.*

Lib. 5. moral. cap. 2.

Cap. 2.

Homil. quod nemo læditur niſi à ſe ipſo, Tom. 5.

De Patientia.

CAPVT XXXI.

SANCTVS Auguſtinus ſcribit: *Patientia hominis eſt, qua mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus.* Tullius autem: *Patientia eſt honeſtatis, & vtilitatis cauſa voluntaria ac diuturna perpeſſio rerum arduarum ac difficilium.* S. Thomas ſic exponit: *Quod dicit (arduarum) pertinet ad conſtantiam in bono. quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali, quam propriè reſpicit patientia. quod verò additur (diuturna ſiue diutina) pertinet ad longanimitatem, ſecundum quod conuenit cum patientia.*

Lib. de patientia, cap. 2.

Lib. 2. de Inuent.

2. 2. q. 136. art. 5. ad 2.

Materia

Materia patientiæ, vt docent Theologi, ſunt mœrores, & triſtitiæ, ſicuti fortitudinis timores, quibus ita repugnat patiẽtia, vt efficiat, ne illis homo ſuccumbat. triſtitiæ autem materia virtutis huius cenſentur, quatenus à rebus aduerſis quæ nobis accidunt, excitantur, quare etiam aduerſus externa mala hominem patientia firmat.

Primus patientiæ gradus eſt propoſitum acquirendi patientiam. Primum autem quod ad patientiam appetendam inducit, eſt peccati periculum, quod triſtitiæ plerunque ineſt. ſiquidem *triſtitia ſæculi mortem operatur*, ait Apoſtolus. & Salomon, *triſtitiam longè expelle à te, multos enim occidit triſtitia, & nõ eſt vtilitas in illa*. multa dicta ſunt de mœroris malitia libro ſecundo. *Primus gradus* *Primum incitamentum.* *2. Cor. 7.* *Eccleſ. 30.*

Secundum eſt, patientia virtus diuina eſt, nam vt copioſè declarant S. Cyprianus & S. Auguſtinus: *Eſt*, inquit ille, *nobis cũ Deo virtus iſtá communis. Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput ſumit. Deligenda res homini, quæ Deo chara eſt. bonum quod amat, maieſtas diuina commendat. probat autem id, quod Deus ſuſtinet hominum ſcelera in contumeliam ſui commiſſa, pluens ſuper iuſtos & iniuſtos, & ſolem ſuũ oriri faciens ſuper bonos & malos, quod cùm habeat in poteſtate vindictam, mauult diu tenere patientiam, vt vel ſerò ad Dominum homines conuertantur. quod commemorans Apoſtolus ait; An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* *Secundum incitamentum.* *Oratione de patientia.* *Lib. de patientia.* *Rom. 2.*

Tertium eſt Chriſti Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritiſſimò. *Mortalem ſe fieri patitur, Dominus baptizatur à ſeruo, diebus quadraginta ieiunat, eſurit, cum diabolo tentante congreditur, diſcipulis non vt ſeruis præfuit, Iudam potuit longa patientia ſuſtinere.* Numerat deinde tolerantiam Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, ſputamina, flagella, ſpinas, palmas, nuditatem, fel, inter facinoroſos deputationem, falſa teſtimonia, impium iudicium, ſilentium iudicati, qui nec loqueretur, nec moueretur, nec maieſtatem ſuam ſub ipſa ſaltem paſſione profiteretur, vt conſumaretur in Chriſto plena, & pfecta patientia. & poſt iſta interfectores etiam ſuos ſuſcipit; *Tertium incitamentum.*

Quid poteſt, ait, *patientius, quid benignius dici? viuificatur Chriſti ſanguine etiam qui fudit ſanguinem Chriſti. talis eſt Chriſti ac tanta patientia. quæ niſi talis ac tanta exiſteret, Paulum quoque Apoſtolum Eccleſia non haberet.*

Quartum incitamentum. Homil. 40 in cap. 17. Gen.

Quartum eſt, quia patientia via eſt ad perfectionem, & magna præmia. S. Chryſoſtomus adfert exemplum Abrahæ: *Conſidera*, inquit, *quomodo paulatim multam præ ſe ferens patientiam (vt potè viginti quatuor annis probatus) in faſtigium virtutis progreſſus, ita illuſtris & ſpectabilis factus eſt, vt ex eo nati aſtris cæli adæquentur. fortaſſe ſi quis bene velit intueri, non ſolùm centuplum accepit hic iuſtus, ſed decies millies millecupla. quando enim audis, quod omnes iuſti ab illo tempore vſq; nunc, & vſq; ad conſumationem mundi opus orationis faciunt, vt in ſinus patriarchæ occurant, quem alium hoc maiorem honorem commendare quis poterit?* Alibi idem oſtendit exemplo Ioſeph ex carcere ad regnum euecti, *patientiam hominem ab imo ad ſummum locum deducere.*

Homil. 64. in Gen.

Quintum incitamentum.

Quintum eſt, quia *patientia opus perfectum habet*, vt ait ſanctus Iacobus. facitq; hominem ſui ipſius dominum, ac regem: *Ipſa eſt*, ſcribit S. Cyprianus, *quæ iram temperat, quæ linguam refrænat, quæ mentem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium ſimultatis extinguit. facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoſcere, ſi ipſe delinquas, diu & multum rogare, tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſumat.*

Sextum incitamentum.

Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorum. Dei & Domini noſtri in ſcripturis præcepta patientiæ: *Patientes eſtote ad omnes; Patientia vobis neceſſaria eſt. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.*

1. Theſſ. 5. Hebr. 12. Matth 5.

Secundus gradus. Homil. 35. in 1. ad Cor.

Secundus patientiæ gradus eſt fortitudo maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chryſoſtomus: *Eſt patientia ſcutum inexpugnabile, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodum in abyſſum maris ſcintilla delata huic quidem nihil obeſt, ipſa extinguitur, ſic in animum tolerantem quicquid incidere maximarum etiam*

rerum

rerum poteſt, facilè quidem abſumitur ipſum, ille conturbabitur prorſus nihil. quando rebus omnibus ſolidior patientia eſt. exercitus, theſauros, equos, muros, arma & quodcunq; tandem memores licet, aquè firmum patientia nihil adduces. iniice mulctam, nihil hanc petram mouebis. contumelia pete, nondum turrim concuſſiſti. plagas incute, nihildum adamantem illum perterruiſti. longanimus idcirco etiam patiens vocatur, quia longum & ingentem animum habet.

Hæc porro patientiæ firmitas & immutabilitas in eo poſita eſt, vt S. Thomas tradit, *vt propter triſtitias quæ extrinſecus ab aliis inferuntur, quantacunq; ſint, homo non recedat à bono virtutis.* *22. quaſt. 136. art. 5. ad 2.* quare hominem munit patientia aduerſus paupertatis incommoda, aduerſus morbos, & valetudinis damna, aduerſus vulnera, tormenta, doloresque corporis, aduerſus contumelias, conuitia, probra, & cuiuſcunque generis iniurias, aduerſus infamiam, aduerſus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, conſanguineis, affinibus, amicis accidere poſſunt. idque illa vna ratione potiſſimùm, inſtituendo hominem, efficiendoque vt animosè repugnet triſtitiæ cuicunque, ex quacunque cauſa exorta ſit in animo, eum ita roborando, vt illam expellat omnino, quod eſt Salomonis præceptum: *Triſtitiam longè expelle à te.* vel certè ita temperet *Eccleſiaſt. 30.* primò, vt pòſt paulatim eadem adiutrice, & procedente patiẽtia, eam tollat, ac perimat. Denique ait S. Gregorius; *Patientia martyrium eſt in occulta cogitatione.* *Homil. 35. in Euangel.*

Tertius gradus eſt delectatio, ſimilis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus. eſt enim patientia æmula fortitudinis. quanquam maior adhuc patientiæ voluptas ineſſe poteſt, quod ſedem habeat, non vt illa in iraſcibili appetitu, ſed in concupiſcibili, qui parens eſt delectationis. adferunt hanc lętitiam multa. Primum eſt. pati præſertim pro Chriſto, aut virtutis cuiuſcunque cauſa, donum Dei eſt. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolùm vt in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini,* ait Apoſtolus. *Tertius gradus.* *Oritur primo.* *Philip. 1.*

Secundum eſt ſpes futuræ retributionis, nam *ſi ſuſtinemus, & conregnabimus.* quam ob cauſam Chriſtus Dominus inter *2.* *2. Timoth. 2.*

Matth. 5. beatitudines collocat *patientiam.* eſt autem beatitudinis huius & alacriter pati, & optare etiam pro Chriſto, & veritate grauiora pati.

3\. Tertium eſt, cui iucundum non ſit habere Dominum ſi nõ laboris & doloris, certaminis certè ſocium? ſiquidem ſcri-
Pſalm. 90. ptum eſt; *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Dominum inquam propter ipſas afflictiones homini peccata condonantem, neque e-
Pſalm. 24. nim ſine cauſa precatur Dauid: *Vide humilitatem meã, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* Dominum vota preceſque hominis afflicti gratioſè ſuſcipientem. *Ad Dominum,* inquit,
Pſalm. 119. *cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.*

4\. Quartum eſt ipſamet conſideratio vtilitatis, quæ magna & multiplex ex calamitatibus deriuatur in homines. *Demetrius,*
Epiſt. 86. inquit Seneca, *vitam ſecurã, & ſine vllis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat. nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione atque incurſu ſortẽ animi tui tentes, ſed in otio inconcuſſo iacere, non eſt tranquillitas, ſed malitia. Attalus item ſtoicus malo, inquit, fortuna me in caſtris ſuis, quàm in delicijs habeat. Torqueor, ſed fortiter, bene eſt. occidor, ſed fortiter, bene eſt.* Idẽ alio lo-
Lib de Prouidentia. co: *Miſerum te iudico, quod non fuiſti miſer. tranſiſti ſine aduerſario*
Pſal. 118. *vitam.* Certè Dauid huc ſpectat, cùm pſallit: *Bonum mihi quia*
Rom. 5. *humiliaſti me.* Et Apoſtolus: *Gloriamur in tribulationibus, ſciẽtes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem.*

Primum indicium. Indicia patientiæ multa ſunt. Primum à S. Gregorio poni-
Lib 5. moral. cap. 15. tur. *Ille verè perfectus eſt, qui erga imperfectionẽ proximi impatiens non eſt. nam qui alienam imperfectionem ferre non valens patientiã deſerit, ipſe ſibi teſtis eſt, quod perfectè nec dum proficit.*

Secundum indicium. Secundum indicium eſt apud eundem S. Gregorium: *Per*
Homil 35. in Euangel. *patientiam perfectè aduerſarius vincitur, quando mens noſtra & inter tentamẽta eius ad delectationem, atque conſenſum non trahitur, & inter contumelias proximi cuſtoditur ab odio, & inter flagella Dei compeſcitur à murmuratione.*

Tertium indicium. Tertium habetur apud eundem: *Patientia vera eſt, quæ &*
Super Ezech. Homil. 7. *ipſum amat, quem portat. nam tolerare, ſed odiſſe, nõ eſt virtus manſuetudinis, ſed velamentum furoris.*

Quar-

Quartum adfertur ab aliis. patientia perfecta eſt, cùm quis ſuſtinet patienter iniurias, etiam cùm innocens eſt: *Si benefacientes*, ait S. Petrus, *patienter ſuffertis, hæc eſt gratia apud Deum.* *Quartum indicium.* *1. Petr. 2.*

Quintum ſignum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam ſe excuſat, rem totam Deo committens, qui ſuo tempore *reuelabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* exemplo Domini, qui etiam prouocatus, vt ſe excuſaret, tacere maluit. *Quintum indicium.* *1. Corinth. 4.*

De Perſeuerantia.

CAPVT XXXII.

DVPLEX eſt perſeuerantia. Vna eſt, vt ait S. Thomas; *Ipſe actus perſeuerantiæ durans vſq; ad mortem, & ſecundum hoc homo non ſolùm indiget gratia habituali, ſed etiam gratuito Dei auxilio conſeruantis hominem in bono vſq; ad finem vitæ. quia cùm liberum arbitrium de ſe ſit vertibile, & hoc non tollatur ei per habitualem gratiam præſentis vitæ, non ſubeſt poteſtati liberi arbitrij etiam per gratiam reparati, vt ſe immobiliter in bono ſtatuat, licet ſit in poteſtate eius, quod hoc eligat. plerumq; enim cadit in noſtra poteſtate electio, ſed non executio.* & de hac perſeuerãtia nobis hîc agendũ non eſt, non enim ꝓpriè virtus eſt. *22. quæſt. 137. artic. 4.*

Altera perſeuerantia eſt habitus virtutis cuiuſdam, quæ deſcribitur à Tullio & à S. Auguſtino: *In ratione bene conſiderata ſtabilis & perpetua permanſio.* hæc eſt pars fortitudinis in appetitu iraſcibili ſedem habens, propterea quod fortitudinem imitatur in ſuperanda difficultate diuturnitatis, quæ reperiri poteſt in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia poteſt eſſe actio virtutis longinquitate producta. *Lib. 2. de. Inuẽt.* *lib. 83. qq. q. 31.*

Primus perſeuerantiæ gradus eſt voluntas perſeuerandi in actione virtutis inchoata, donec abſoluatur tota. Primum ad id mouens eſt Scriptura diuina. *Confortate*, inquit Iſaias, *manus diſſolutas, & genua debilia roborate. Dicite puſillanimis, confortamini & nolite timere.* *Primus gradus.* *Primum incitamentum.* *Iſaia 35.*

Secun-

Secundum incitamentum. *Iſaia 41.* Secundum eſt Dei auxilium, quod nobis præſto eſt in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur. ſic enim ait idẽ: *Ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicensq; tibi, Ne timeas. Ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob; qui mortui eſtis ex Iſrael, Ego auxiliatus ſum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus ſanctus Iſrael.* hoc idem ſpectat ſæpe Dauid, cùm Deum vocat *auxiliatorem, fortitudinem, refugium & ſuſceptorem ſuum.* cùm ait *Pſal. 22.* diſertè; *Quoniam tu mecum es.* & Apoſtolus cùm Chriſti exemplum, & præſens auxilium præfatus eſſet, adiungit: *Hebr. 12.* *Propter quod remiſſas manus, & ſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris: vt non claudicans, quis erret, magis autem ſanetur.*

Tertium incitamentum. *Matth. 11.* *Galat. 3.* *Eccleſiaſt. 27.* Tertium, quia inconſtantia in bene cœptis eſt magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenentur, appellat *arundines vẽto agitatas.* Apoſtolus ſtultos: *Sic ſtulti eſtis, vt cum ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?* Idem Sapiens: *Stultus ſicut luna mutatur.*

Quartum incitamentum. *Epiſt. 129.* Quartum eſt laudatio perſeuerantiæ habita à S. Bernardo, quæ quanquam pertineat ad perſeuerãtiam totius vitæ, attingit tamen etiam hanc virtutem quam tractamus: *Et nunc quid reſtat chariſſimi, niſi vt admoneamini de perſeuerantia, quæ ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? prorſus abſq; perſeuerantia, neq; qui pugnat victoriam, neq; palmam victor conſequitur. Vigor virium, virtutum cõſumatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. ſoror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanitatis. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.*

Secundus gradus. *Primus aduerſarius.* *1. Petr. 5.* *Eccleſiaſt. 10.* Secundus gradus eſt firmitas voluntatis in perſiſtendo in actione virtutis, reſiſtẽdoque iis quę aduerſantur. ſunt autem hæc. Primum Diabolus, qui *circuit quærens quem deuoret. Cui,* ait S. Petrus, *reſiſtite fortes in fide.* Et Salomõ: *Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris.* cùm enim Diabolus impedire non potuit, ne inchoaremus bonum, adnititur pro viribus, ne in eo perſeueremus.

2. Secundum eſt ipſamet temporis diuturnitas, quæ inanem timo-

timorem iniicit menti, de virium corporis & animi firmitate, deque ipſa perſeuerãtia propter virtutis aſperitatem quandã, quam ipſe ſibi aliquando obiicit, qui in ea exercetur. quæ tentatio eſt Incipientium, vt à nobis primo libro eſt explicatum, ita tamen, vt etiam proficientes percellat interdum. hæc fugatur curatione cogitationis, & falſæ opinionis, quam tunc proficiens concipit aliter, quàm res ſit. *Homines enim*, dicebat Epictetus, *perturbantur non rebus, ſed iis, quas de rebus habent opinionibus.* excogitentur igitur rationes, quibus deponatur, aut minuatur mali futuri opinio. ea enim ſublata, ruit timor. ſunt autem hæ rationes. *In Enchirid. cap.* 10.

In Deo poſſumus omnia, vt ait Apoſtolus, etiã tranſgredi muros difficultatum alioquin inſuperabilium, quod adfirmat Dauid, cùm ait: *In Deo meo tranſgrediar murum.* *Prima ratio. Philip.* 4. *Pſal.* 17.

Veniant in mentem exempla tam multa, multorumque hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perſeuerantia. dicamuſque nobis ipſis, quod ſibi S. Auguſtinus olim; *Tu non poteris, quod iſti, & iſtæ? ſufficiat diei malitia ſua.* vt quid enim eſt opus formidare ante tempus? *Tibi præcipio* (ait Seneca) *ne ſis miſer ante tempus, cum illa, quæ velut imminẽtia expauiſti, fortaſſe nunquam ventura ſint; certè nondum venerunt. quædam enim nos magis torquent, quàm debeant: quædam antè torquent, quàm debeãt. Infirmi, & imbecillis animi eſt timere id, quod nondũ accidit, vel longinquum eſt.* Seneca alibi ſic: *Quemadmodum in corporibus futuri languoris ſigna præcurrunt, ſic infirmus animus multum antè quàm opprimatur malis, quatitur.* *Secunda ratio. Lib. 8. confeſſ. cap.* 11. *Matth.* 6. *Epiſt.* 13. *Epiſt.* 75.

Denique donũ Dei eſt conſtantia in bonis actionibus vſq; ad finem earum. ad hanc me inuitat, qui eam mihi largiturus eſt. *In diſciplina*, inquit, *perſeuerate. tanquã filijs vobis ſe offert Deus.* miles Chriſti ſum, in acie ſto pro Chriſto, pergam igitur, *vt ei placeam, cui me probaui.* *Tertia ratio. Hebr.* 12. 2. *Timoth.* 2.

Tertius aduerſus quem nobis viriliter certandum eſt propter actionis bonæ perfectionem, eſt mundus. qui nos plerunque territat ſuis laruis, exemplis auertit. recipiamus tunc nos intra nos ipſos, & exuamus mundum ſua pompa qua homines *Tertius aduerſarius.*

 allicit,

allicit, ſuo ſatellitio, quod cùm videm*, expaueſcimus. iubeamus, vt perſonam deponat, intuebimur puerilia eſſe, quæ obiicit, ludicra, incerta, falſa quæ pollicetur; cùm eum ſequimur aberrare nos poſt alios, quærere aliena; cũ virtuti operam damus, cùm duramus, nec cedimus difficultati, tunc noſipſos excolere, curare quæ noſtra ſunt; mercaturam magnam copioſamque facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni cœlorum. denique quiſque ita ſibi à Deo commiſſus eſt, vt ipſe de ſe Deo ratione͂ redditur⁹ ſit: quicquid fecerint, dixerintue alij.

Tertius gradus. Tertius gradus eſt perſeuerantia cum gaudio. laborẽ quidem ſequitur merces, defatigationem quies. laborantibus igitur, & defatigatis vnicum ſolatium ſpes eſt. & hoc ait Apoſtolus: *Probatio verò operatur ſpem.* (*Rom. 5.*) certè de virtutis conſuetudine dicere meritò poſſumus, quod Salomon de ſapientia; *Non habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius, ſed lætitiam, & gaudium.* (*Sap. 8.*) Et quod Apoſtolus de diſciplina: *In præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mæroris: poſtea autem fructũ pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ.* (*Hebr. 12.*)

Indicium animi perſeueraturi in actione virtutis eſt vehemens deſiderium perficiendi, ſimile illi quod erat in Chriſto Domino. *Ignem,* dicebat, *veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur? baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vſquedum perficiatur?* (*Luca 12.*)

De Temperantia.

CAPVT XXXIII.

Lib. de moribus Eccleſ. c. 19.

MVNVS temperantiæ, ait S. Auguſtinus, *eſt in coërcendis ſedandiſq; cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius.* hæ autem cupiditates ſunt paſſiones appetitus concupiſcibilis, quæ verſantur circa ea quæ corpus delectant ſecundum ſenſum tactus in vſu cibi, potus, & rerũ venerearum. quapropter alibi idem S. Auguſtinus ſic ſcribit: *Temperantia eſt affectio coërcens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.* (*Lib. 1. de lib. arb. cap. 13.*)

tuntur. hæc vna eſt ex virtutibus cardinalibus, propterea quòd valdè optabile & laudabile ſit, magniq́ue ab omnibus fiat, moderati eas delectationes, à quibus quòd nobis ſint naturales, difficilius nos abſtrahimus.

Primus temperantiæ gradus eſt voluntas regendi appetitum, rationeq́ue moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa ſunt, quæ meritò hominem moueant. Primũ eſt quod voluptas, quæ mala eſt, vtpotè quæ ſequitur actionem malam (de hac enim loquimur) eſt impedimentũ, ne ſe Deus per verbum ſuum tam internum quàm externum immittat in animũ hominis, cumque vt par eſſet, ad ſe trahat, atque conuertat. *Semen*, inquit Dominus, *eſt verbum Dei, quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* propterea apud Prophetam anima voluptatibus diffluens filia vaga nominatur. *Vſq; quò deliciis diſſolueris filia vaga?* longè enim aberrat, vagaturq́ue à Deo animus, qui delectationes ſenſuum immoderatè ſequitur.

Primus gradus.

Primum incitamentum.

Lucæ 8.

Hierem. 31.

Immò gentiles ipſi, vt refert Cicero de Archita, auctores ſunt; *Nihil Deum homini dediſſe mente præſtabilius. huic autem diuino muneri ac dono, nihil eſſe tam inimicum quàm voluptatem. neq; enim libidine dominante temperantiæ locum eſſe omnino, nec in voluptatis regno virtutem poſſe conſiſtere. quod quò magis intelligi poſſet, fingere animo aliquẽ iubebat incitatũ voluptate corporis quanta poſſet percipi maxima, nemini cenſebat fore dubiũ, quin tamdiu dum ita gauderet, nihil agitare mẽte, nihil ratione, nihil cogitatione conſequi poſſet. quocirca nihil eſſe tam deteſtabile, tamq; peſtiferum, quàm voluptatem. Si quidem ea, cùm maior eſt, atq; longior omne animi lumen extingueret.* atque hoc ipſum eſt recipere non poſſe lumẽ diuinum; neque ſatus eius, hoc enim animi aures ab affectionibus inanibus liberas, ac præparatas requirit.

Lib. de ſenectute.

Secundum eſt natura voluptatis, quæ inanis, fluxa, momẽtanea eſt. S. Gregorius Nyſſenus oſtendit Salomonem de voluptate, quam impensè ex variis rebus captauerat pronunciaſſe illud: *Vanitas vanitatum.* Certè ipſe idem alibi, voluptatẽ va-

Secundum incitamentum.

Homil. 2. in Eccleſ.

Eccleſiaſt. 1.

Eccleſiaſt. 11.

1. Corinth. 7. Valerius Max. lib. 7. cap. 7. *nam* appellat. & Apoſtolus huc ſpectat, cùm ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. & laudatur proptereà dictum Ariſtotelis illud: *Voluptates abeuntes conſideremus. feſſas*, inquit ille, *pœnitentiaq́ plenas animis noſtris natura ſubiecit, quo minus cupidè repetantur.* adde, ſed nec vnquam, vel leuiter appetantur.

Tertium incitamentum. Tertium eſt, quod ipſo momento temporis quo ſuis illecebris hominẽ voluptas irretiuerit, tanto cum veneno dicam ne an vi ſuauitatis ſuæ animum capit, vt illi planè dominetur: quare blandiſſima Domina appellatur à quodam, & à S. Iacobo dicitur *concupiſcentia hominem illicere & abſtrahere*, & prohibet Apoſtolus; *Ne concupiſcentia dominetur in nobis*, aut quod perinde eſt, *ne regnet peccatum in noſtro mortali corpore*. Iacob. 1.

Quartum incitamentum. Rom. 13. Quartum. Valde indigna res eſt Chriſtiano homine vita intemperans. & quandoquidẽ de cœlo ea lux deſcendit, quæ tenebras ignorãtiæ prǽteritę iam pridẽ diſpulit, *ſicut in die*, præcipit Apoſtolus, vt *honeſtè ambulemus, nõ in cõmeſſationib⁹ & impudicitiis, ſed induamus Dominum IESVM Chriſtum, & carnis curam ne fecerimus in deſideriis*. Deliciæ nobis in cœlis paratæ ſunt, hîc *tanquam aduenæ & peregrini* iubemur à S. Petro *abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animã*. hic igitur militamus, vt in cœlo coronemur. vt proptereà moneat idem S. Paulus: *Omnis, qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam*. 1. Petr. 2. 1. Corinth. 9.

Quintum incitamentum. Lib. 3. de Vita contemp. ca. 19. Quintum admirabiles ſunt temperantiæ fructus, quos in eius laudibus numerant Philoſophi, & S. Patres. ſatis erit hoc loco vnus S. Proſper. *Temperantia*, inquit, *temperantẽ facit, abſtinentem, parcum, ſobrium, moderatum, pudicum, tacitum, ſerium, verecundum. hæc virtus ſi in animo habitat, virtutes frenat, affectus temperat, deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat, omnia intra nos cõfuſa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas, ignem libidinoſæ voluptatis extinguit, animi teporem deſiderio futuræ remunerationis accendit, mentẽ tacita tranquillitate componit, & totam ſemper ab omni vitiorũ tempeſtate defendit.*

Sextum incitamentum. Sextum ſit exemplum Chriſti Domini, & Sanctorum tam veteris quàm noui teſtamenti, in quorum vita ad Chriſti imitatio-

rationem conformata tanquam in præclariſſimo ſpeculo cernitur omnis temperantia, & honeſtas.

Secundus gradus eſt pugna aduerſus tyrannidem voluptatum, quæ ſanè velut immanes quædam belluæ animum hominis rationemq́ue ſuffocant, ſi in tempore non occurratur illis, hoc eſt initio. ſcribit Seneca: *Facilius eſt initia affectuum prohibere, quàm impetum regere.* Ideoq; cupiditates appellantur, vt ſunt plerunq; effrænatæ, indomitæ, furioſæ, præcipites. S. Hieronymus comparat temperantiam circumciſioni: vt intelligamus ea *quaſi gladio debere nos iugulum voluptatis petere.* S. Paulus poſtquam Theſſalonicenſes hortatus eſſet, vt temperãtiæ operam darent, addidit: *Nos autem, qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.* Vt videlicet nos inſtrueret armis illis, quibus ſuſtinendi ſunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, ſpe cæteriſq; virtutibus, in primis autem cardinalibus quatuor, quæ trium theologicarum comites ſunt, & donis ſeptem Spiritus ſancti, qui ſunt earum ſoboles. ſic S. Gregorius cùm dixiſſet: *Ventus vehemẽs quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit;* addit, *Donum ſpiritus, quod in ſubiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam format, eandem mentem, vt contra ſingula quæq; tentamẽta erudiat, in ſeptem mox virtutibus temperat.*

Secundus gradus. *Epiſt. 86.* *In Ezech. c 44.* *1. Theſſ. 5.* *Lib. 2. moral. cap. 36.*

Eſt autem temperãtiæ Chriſtianæ charitati innixæ propria altitudo quædam animi, qua ſimiliter S. Paulo, voluptates terrenaſque delicias *arbitratur vt ſtercora. Temperantia,* inquit ſanctus Ambroſius, *ſacratæ vinculo charitatis, myſteriorumq́; contemplatione cœleſtium negligit corporis voluptates.* Exempla huius magnanimitatis non deſunt in ſacris hiſtoriis, præſertim ſanctorũ martyrum & virginũ, hæc autem ex viua fide pendet. ſiquidem *fidei donum electum* promittitur temperantibus.

Philip. 3. *Lib. 3. de Virginibus.* *Sap. 3.*

Tertius gradus eſt voluptas ſpiritualis, quæ carnalem contemnentibus etiam in hac vita à Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna abſconditum* & Dei amor, qui amori carnis in animo temperantis ſuccedit, & vt voluptatem malam trudit, ſic

Tertius gradus. *Apoc. 2.*

pro ea ſubiicit ſpiritus ſuauitatem quãdam; quæ ſui victoriam quaſi quædam palma ſubſequitur. ſed non exiguam lætitiam adfert temperanti ipſa temperãtiæ pulchritudo, qua inprimis pulcher efficitur virtutis amator. temperãtiæ enim eſt proportione quadam partes animi affectuſque inter ſe temperare, & hominẽ voluptate reiecta turpitudinis nota liberare, quæ propriè pulchritudo animi eſt, admirabilem ſui amorem excitãs, cùm animo cernitur, vt re vera cernitur ab his, qui temperatè

Sap. 4. viuũt, vt propterea dixerit Sapiens: *Quàm pulchra eſt caſta generatio, cum claritate?* Et Cicero temperantiam *ornatum vitæ* cenſuerit eſſe, & in qua poſitum eſt maximè illud *decorum, & honeſtum*, quod tantoperè hominem decet.

Indicia temperãtiæ, externa quidem ſunt modeſtia, morum grauitas, conſideratus ſermo, ſilentium, vigiliæ, opera denique pœnitentiæ. Internum verò ſignum inprimis eſt dominium cogitationum & tentationum carnis. quod deprehenditur, cùm illæ inſurgunt quidem fortaſſe, ſed non afficiunt mẽ-

Lib. 8. Confeſſ. cap. 11. tem. *Non liberè contra dicentes*, vt dicit S. Auguſtinus, *eundo in obuiam, ſed veluti à dorſo muſſitantes, & diſcedentem quaſi furtim vellicantes.*

De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.

CAPVT XXXIV.

Lib 1. de Iacob. &c. cap. 2. SANCTVS Ambroſius de Temperantia ſcribens ait: *Eam paſſionum reſtinguere ardorem, & primùm ſobrietate, & moderatione animum temperare, mentem informare, Deinde etiam delitiarum abſtinentia reſtinguere habenas corporalis fælicitatis.* quare abſtinentia & ſobrietas partes ſunt temperantiæ.

2. 2. q. 146. ar. 1. Eſt autem Abſtinentia à S. Thoma deſcripta: *Virtus qua homo à cibis abſtinet, prout oportet, pro congruentia hominum, cum quibus viuit, & perſonæ ſuæ, & pro valetudinis ſuæ neceſſitate:* & hæc eſt illa abſtinentia, quam quia ratio moderatur S. Petrus iubet, vt

2. Pet. 1. *in ſcientia miniſtretur.* Sobrietas autem apud eundem S. Tho-

2. 2. q. 149. art. 1. mam:

niam: *Virtus eſt, quæ moderatur potum, non quemcunque, ſed eius rei, quæ ſua fumoſitate nata eſt caput conturbare, ſicut vinum, & omne quod inebriare poteſt.* Ieiunium verò *eſt inſignis abſtinentiæ actus,* vt idem eſt auctor, *ordinatus ad bonum honeſtum, nimirum ad concupiſcentias carnis reprimendas, mentem ad contemplandas res cæleſtes ſubleuandam, & ſatisfaciendum pro peccatis.* Et hoc eſt duplex, naturale, & Eccleſiaſticum. Naturale eſt, quod quiſq; naturæ legis inſtinctu ſpontè ſuſcipit, quatenus ſibi opus eſſe, intelligit ad ante dictum finem conſequendum. Eccleſiaſticum eſt cùm abſtinemus à cibis certis temporibus, & certa ratione iuxta Eccleſiæ morem atque præſcriptum. Quare Eccleſiaſticũ Ieiunium eſt ſimul abſtinentiæ, & obedientiæ officium. Sunt autem tria hæc ita inter ſe coniuncta, vt à nobis non debeant tractatione ſeparati. *2. 2. q. 147. art. 1. & 2.*

Primus igitur gradus eſt propoſitum abſtinentiæ ſobrietatis & ieiunij. non hîc loquimur de iis pro vt imperantur ab Eccleſia, aut inſtituti proprij diſciplina, qua ratione ad obedientiam pertinent: ſed prout actiones ſunt virtutis laudabiles. *Primus gradus*

Ad id inducũt primùm ſcripturæ antiquæ, & nouæ, in quibus abſtinentia, ſobrietas, ieiunium magnoperè commendantur. Salomon: *Vtere quaſi frugi his, quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis.* Et alibi: *Beata terra, cuius principes comedunt in tempore ſuo, ad reficiendum & non ad luxuriam. Qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam.* Item: *Exultatio animæ, & cordis vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ & corpori ſobrius potus.* Et Apoſtolus: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* S. Petrus: *Sobrij eſtote, & vigilate.* Denique: *Sanctificate ieiunium.* Et apud Apoſtolum: *Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, in ieiuniis, in vigiliis, in caſtitate.* *Primum incitamentum. Eccleſ. 31. Eccleſ. 10. Eccleſ. 31. Epheſ. 5. 1. Pet. 5. Ioel. 2. 2. Cor. 6.*

Secundum ſint mala, quæ ex vitiis his virtutibus contrariis oriuntur. Dominus ait: *Ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.* Et ille qui *epulabatur quotidie ſplendidè,* dicitur ab eodem mortuus *in inferno ſepultus*: Et Salomon, *vinum multum potatum,* ait, *facere irritationem, iram, vulnera, apoſtatare ſapientes, & ruinas multas: & ppter crapulam* ex qua morbi *Secundum incitamentum. Luc. 21. Luc. 16. Eccleſ. 31. Eccleſ. 19.*

exiſtunt

exiſtunt multi *obiiſſe multos*. Sanè cùm Chriſtus Dominus aſſerit *grauari corda crapula, & ebrietate*, ſimul indicat his vitiis mētem & animum obrui, itaque ventri obedientem reddi, vt de ſuperis ac cœleſtibus rebus, de virtutū officiis cogitare parùm, aut nihil poſſit.

Luc. 21.

Tertium incitamentum.

Lib. de Helia & ieiunio, c. 3.

Tertium ſint effectus præſtãtes ieiunij. Breuiter de his ſanctus Ambroſius: *Quid eſt ieiunium niſi ſubſtantia, & imago cœleſtis? ieiunium refectio animæ, cibus mentis eſt. Ieiunium vita eſt Angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum eſt caſtitatis. hoc ad Deum gradu citius peruenitur.*

Quartum incitamentum.

Matth. 4.

Quartum ſit exemplum Chriſti Domini, qui abſtinētiam, & ſobrietatem perpetuò coluit: ſed & *ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus* non manducans, neque bibens. Exemplum item S. Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum & omnium omnino ſanctorum virorum, quicunq; ante Chriſtum, & multò maximè poſt Chriſti aduentum in Chriſtiana philoſophia excelluerũt.

Secundus gradus.

Secundus gradus eſt fortitudo, quæ non exigua ad harum virtutum actiones neceſſaria eſt. Primùm enim nobis certa-
1. men eſt cum nobiſipſis, corpore, inquam, & appetitu noſtro.
2. quem vincere, vt difficile, ſic glorioſum eſt. Deinde cum diabolo, qui carnis noſtræ cauſam interna tẽtatione quaſi iuſtum patrocinium arripit. *Quid facis, quia ieiunas?* (ex S. Auguſtino) *defraudas animam tuam, non ei das, quod delectat, tibi ipſi ingeris pœnam? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet, quod te cruncias? ergo crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis.*

Tract. de vtilitate ieiunij.

Prima reſponſio.

Duplex eſt reſponſio. prior eſt ex eodem S. Auguſtino: *Reſponde*, ait, *huic tentationi, Excrutio me planè, vt ille parcat: do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauitatem eius. nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur. minus premet mentem meam caro mea. & tali diſſuaſori malo ſeruo ventri, reſponde per hanc ſimilitudinem, & dic: ſi iumento fortè inſideres, ſi equo vtereris, qui te geſtando poſſet præcipitare, nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem fræno*

*non poſſes? caro mea iumentum meum eſt. iter ago in Hieruſalem, ple-
rumq; me rapit, & de via conatur excludere. Via mea Chriſtus eſt. ita
exultātem non cohibeo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiam ipſo experimen-
to probat, quàm vtiliter ieiunetur.* Poſterior reſponſio eſt S. Chry- *Secunda reſponſio.*
ſoſtomi: *Si diligenter*, ait, *ſcrutari volueris; inuenies ieiunio corpora* *Homil. de Iona Prophet.*
*roborari validius. Etſi meum reſpuis ſermonem, medicorum te doceat
diſciplina: qui parcitatem ſalutis nominant matrem. nam pedum dolo-
res, capitis vertiginem, ſubitaneas mortes, & cætera quibus febris at-
que languores corporis comparantur, ex luxuriis atq; voluptatibus a-
iunt, generari, & tāquam de fonte noxios riuos ad corporum læſionem,
& ad animarum perturbationem commeare teſtantur.*

Quare præclara eſt Ariſtotelis ſententia: *Quod turpia appe-* *Lib. 3. Eth. c. 12.*
*tit, incrementumq; magnum accipit, caſtigandum eſt, ac temperan-
dum. Huiuſmodi maximè eſt cupiditas, & puer.*

Hęc aūt pugna ieiunij cōtra corpus ꝓpriè pertinet ad fomi-
tem, qui nobis eſt natura inſitus. corpus igitur ita coërcēdum,
vt negotium rationi vel nullum, vel paruum faceſſat. quod ſi-
militudine apta declarat S. Baſilius: *Quemadmodum*, inquit, *ver-* *Homil. 1. de laudibus Ieiunij.*
*mes, qui in puerorum inteſtinis germinant, pharmacis quibuſdam ve-
hementer acribus, & amaris excutiuntur, ita peccatum in intimis ſe-
ceſſibus habitans, extinguit enecatq;, ſimulatq; in animam ſuperuene-
rit ieiunium, & hoc ipſum ſuo dignum nomine, quod media purget a-
nimæ viſcera. enecat*, inquit, *cohibendo, & comprimendo.* quia nimi-
rum, vt ait S. Athanaſius, *efficit, ne inſurgant in nos concupiſcentiæ.* *Serm. 1. de Ieiunio.*
Idem S. Baſilius: *Sicut*, ait, *athleta oleo roboratur, ſic ieiunio animus*
ieiunantis, prę ſertim ſi cōtinuetur. ideo enim ſanctus Maximus *Homil. 2.* *Homil. 25.*
Taurinenſis ieiunia continuata comparat caſtris. & addit; *Mu-
rus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium inexpugnabilis diabolo, in-
tranſgreſſibilis inimico. Quis enim vnquam Chriſtianorum ieiuna-
uit, & captus eſt?*

Sed hæc oſtendunt ieiunia arma eſſe, quibus tegimur ad
reſiſtēdum diabolo, & repellendum à nobis hoſtem. at ſanctus
Leo auctor eſt, eadem prodeſſe nobis *ad eundem proſternendum,* *Ser. 4. de ieiunio decimi menſis.*
& elidendum. & Dominus: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi*
in oratione, & ieiunio. *Matth. 17.*

Tertius gradus. Tertius gradus eſt delectatio, quæ percipitur ex ieiunio. vt enim oneratur animus obruiturque crapula, ſic alleuatur abſtinentia, & ieiunio. magnus etiam voluptatis fructus capitur ex ſanitate, aut ſanitatis diuturnitate. vtraque autem ex ieiunio naſcitur. *Interroga medicos*, ait S. Baſilius, *ac dicent tibi, nihil* *Homil. 2. de ieiun.* *eſſe periculoſius habitudine corporis extremè bona. Eoque, qui peritiſſimi ſunt artis per ieiunium detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentiæ fracta ſuccumbat.* augent hanc lætitiam virtutes eximiæ, & multæ quas ieiunium corporis ingenerat animo. ſic ſcribit S. Ambroſius: *Epiſt. 82.* *Vt Eſaias ſpiritu diuino locutus eſt; oſſa tua pingueſcent, & eris ſicut hortus ebrius.* *Iſaiæ 58.* *pingueſcit igitur anima tua, virtuteſque eius ſpirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tuæ: vt ſit in te ſobria ebrietas, ſicut eſt illud poculum de quo ait propheta; & poculum tuum inebrians, quàm præclarum eſt.* *Pſalm. 22.*

Indicium primum. Indicia virtutum harum ſunt primum firma, ſtabilis, conſtans viuendi regula, quæ violetur nunquam, niſi charitas vrgeat. ad quod plurimùm iuuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando.
2. Secundum nunquam ad menſam ſine fame accedere, nec fame planè depulſa ab ea recedere. vide Caſſianum
3. libro quinto. Tertium non alia condimenta curare magis quàm famem ipſam.
4. Quartum eſt, nihil ſolicitari cogitationibus cibi potúſue, ac multò minus de iis miſcere ſermonem.

De

De Continentia, Caſtitate & Virginitate.

CAPVT XXXV.

QVAMVIS Ariſtoteles opinetur continentiam, non tam eſſe virtutem, quàm viam ad virtutem, propterea quòd exiſtimet, eius officium eſſe reſiſtere concupiſcentiis prauis, cùm vehementes ſunt, quas abeſſe à virtute prædito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quòd hoc nomen tribuendum cenſent cuicunq; principio actionis laudabilis: qualis eſt continentia. cuius eſt officium cohibere hominem non ſolùm ab impetu, ſed quantum poteſt ab omni motu turpis delectationis. quare ab Apoſtolo iungitur caſtitati, & ab aliis exiſtimatur æquè latè patere, ac temperantiam, candemque materiam habere. nos hîc de ea loquimur, vt eſt quædam caſtitatis, & Virginitatis communis ratio. *Lib. 7. Eth.* *Galat. 5.*

Eſt autem caſtitas S. Thomæ *virtus, qua homo ſecundum iudicium rationis, & electionē voluntatis moderatè vtitur corporis membris.* cui adiuncta eſt pudicitia, quæ re ipſa eadem eſt ac caſtitas, quamuis propriè externas actiones hominis ad honeſti normam dirigat. Virginitas verò à S. Auguſtino deſcribitur *in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* per meditationem intelligitur propoſitum, in quo perpetuò Virgo perſeuerat. huic adiungitur proxima viduarum continentia. *2. 2. q. 151. art. 1 ad 1.* *Lib. de Virg. cap. 13.*

Caſtitatis lege tenentur omnes, ſuo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti ſunt, ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officiis modeſtiæ fines non tranſiliant.

Primus gradus ſit propoſitum caſtitatis. ad quod mouent multa. Primum non eſt impuris hominibus aditus in cœlum. *Hoc ſcitote*, inquit Apoſtolus, *intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt Idolorum ſeruitus, non habet hæ-* *Primus gradus* *Primum incitamentum. Ad caſtitatem.* *Epheſ. 5.*

reditatem in regno Chriſti, & Dei. quod intelligitur de iis etiam, qui animo ſolum impudici ſunt, ſiue cupiditate, ſiue deliberato conſenſu ad carnis delectationes. Sanctiſſima enim Chriſti

Matth.5. ſententia eſt; *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*

Secundum incitamentum. Secundum eſt, multò maximè chriſtianis hominibus fugienda eſt omnis impuritas. quia per baptiſmum corpora noſtra membra Chriſti myſtica effecta cùm ſint, redundat culpæ huius iniuria in Chriſtum ipſum, quod Apoſtolus conſiderandum proponit, cùm dicit;

1. Cor.6. *Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?* quare alibi ad ſanctitatem gratiæ habitantis in

Epheſ.5. viris bonis prouocans idem Apoſtolus ait; *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos, aut turpitudo.*

Tertium incitamentum. Tertium, caſtitas non eſt obſcurum indicium prædeſtinationis. Siquidem prædeſtinati in ſcripturis *vaſa honoris* appel-

1.Theſſ.4. lantur. ait autem Apoſtolus: *Hac eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore.* Huc pertinent quæ diximus aduerſus luxuriam in ſecundo libro.

Ad Virginitatem, Incitamentum primum. Ad propoſitum porrò Virginitatis aut caſtitatis perpetuæ innumera ſunt, quæ mouent. Primum eius præſtantia tanta, vt vitæ propriæ à multis antepoſita ſit. quot enim ne perderent caſtitatem, vitam profuderunt, vel ablatam vi ab aliis, vel (nec ſine diuino inſtinctu) ſpontè abiectam? plenæ ſunt hiſtoriæ noſtræ. legatur S. Ambroſij liber tertius de Virginibus, & octa-

Cap. 4. uus liber hiſtoriæ Euſebij Cæſarienſis. quanti etiam fiat ab hominibus generis propagatio, nemo eſt, qui ignoret. huic autem tanto bono prætulerunt non vulgares ſolùm, & pauperes homines caſtitatem, ſed diuites multi ac præpotentes, Duces, Reges, Imperatores ipſi: glorioſiorem reputãtes mortem poſt cœlibem vitam immortalitate, quam ex liberis regnorum hæredibus ex honeſto matrimonio ſuſceptis facilè conſequi potuiſſent.

Secun-

Secundum eſt caſtitatis pulchritudo, eſt enim vt ſcripſit S. *Secundum in-*
Sulpitius: *Beata ſpecies eius, & Deo digna.* Et apud Salomonem *citamentum.*
legimus: *O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate.* Hac, ait *Dialog. 2.* *Sap. 4.*
S. Gregorius Nyſſenus, *reſtaurari, ac reſtitui deprauatam imaginẽ* *Lib. de Virgi-*
Dei in nobis. Ob hanc vnam maximè ſancti patres, Chryſoſto- *nit.*
mus, Nazianzenus, Baſilius, Ambroſius, & alij vitam caſtorum
hominum prædicant *vitam eſſe Angelorum.* nec obſcurè id à
Domino ſignificatur cùm ait; *Neq; nubent neq; nubentur, ſed e-* *Matth. 22.*
runt ſicut Angeli Dei in cœlo.

Tertium eſt vtilitas. Siquidem ab infinitis propemodum *Tertium inci-*
malis nos liberat caſtitas. attingit aliqua S. Paulus, vt illa: *Vo-* *tamentum.*
lo, vos ſine ſolicitudine eſſe. tribulationem tamen carnis habebunt 1.
huiuſmodi. & diuiſus eſt. cogitat quæ ſunt mundi. Plura hæc expli- *1. Corinth. 7.*
cans recenſet S. Chryſoſtomus. auget nos innumeris bonis. eſt *Lib. de Virgin.*
enim caſtitas radix ſapiētiæ Salomoni. quare ſapientiſſimi qui- 2.
que caſtiſſimi, Hieremias, Daniel, qui etiā virgines perſeuera- *Sap. 3.*
runt. Apoſtoli, Sancti quique noui teſtamenti, quò doctrina
præſtātiores, eò & caſtitate. Confert robur corporis, & animi. 3.
Confirmatum eſt cor tuum, eo quod caſtitatem amaueris, dictum eſt
Iudith: ſed cumulat animum cœleſti gratia præclariſq; donis *Iudith. 15.*
Dei. 4.

Quare pretioſa res eſt caſtitas. *Omnis ponderatio*, ait Salo- *Eccleſiaſt. 29.*
mon, *non eſt digna continentis animæ.* eoque pretioſior Virgini-
tas, quòd ſi ſemel amittatur, recuperari nunquam poteſt. certè
à ſanctis Patribus *ſacrificium* appellatur, *quo nihil Deo gratius, ni-* *Homil. 23. in*
hilq; magis ad eum nobis conciliandum aptius. ſic ab Origine, ſic à *Num.*
S. Ambroſio. propterea ſcriptum eſt: *Qui diligit cordis mundi-* *Lib. 2. de Virginibus.*
tiem, habebit amicum regem. *Prouerb 22.*

Quartum eſt exemplum Chriſti Domini, qui virgo ex vir- *Quartum inci-*
gine procreatus, primus virginibus, & caſtis hominibus virgi- *tamentum.*
nitatis perpetuæ ſignum ſuſtulit. quare qui caſtitatem ſectan-
tur, nomen Chriſto matrique eius ſanctiſſimæ dant. hos duces
ad ampliſſimam gloriam, hos anteſignanos habent. commili-
tones autem Sanctos omnes, illos autem inprimis, qui ne ca-
ſtitatem deſererent, vitam deſeruerunt.

Quintum incitamentum. *Apocal. 14.* Quintum eſt præmium, quod caſtis quidem omnibus paratum in cœlo eſt maximum, Virginibus autem multò maximum. hi enim *quod virgines ſint, ſequũtur agnum quocunq; ierit. & canunt canticum agni.* *Matth. 19.* Denique dicebat Dominus; *Qui poteſt capere capiat. proponens,* vt ait S. Hieronymus, *Agonothetis præmiũ, inuitans ad curſum, teneńſq; in manu virginitatis brauium oſtendit puriſſimum fontem, & clamitat; Qui ſitit, veniat, & bibat.* *Lib. 1. aduer. Iouinianum.*

Secundus gradus. Secundus gradus caſtitatis & virginitatis eſt fortitudo, quæ huic ſtatui magna à Deo conceditur, vt Iudith indicatum eſſe, ſuprà diximus, & perſpicuum eſt ex martyrum, & virginũ paſſionibus. propter quam cauſam virginitas *martyrio comparatur* à S. Hieronymo, & à S. Ambroſio, S. Bernardo & aliis, non tàm quod in martyribus reperiatur, quàm vt opinatur S. Ambroſius, *quod ipſa martyres faciat.* facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens eſt, augẽdo maximè, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilior, quòd non breue, ſed longum, diuturnũque martyrium cùm ſit, cõtinuam quaſi mortẽ carni adfert. quod quàm magnam grauemq; moleſtiam exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu, & propenſione omniũ hominum ad illas voluptates, quæ etiam nõnunquam malæ non ſunt; ſed neceſſariæ coniugibus ad filios procreandos. Sed de fortitudine caſtitatis præclarè S. Hieronymus: *Grandis fidei eſt grandiſq; virtutis Dei templum eſſe puriſſimũ, totum ſe holocauſtum offerre Domino, & iuxta eundem Apoſtolum ſanctum eſſe corpore & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſaiam quod pro filiis, & filiabus locum habeãt in cœlis paratum. Horum typus eſt Abimelech Eunuchus in Hieremia, & Spado ille reginæ Candaces in Actis Apoſtolorum, quod ob robur fidei viri nomen obtinuit.* *Epiſt. ad Demetr.* *Lib. 1. de Virginibus.* *Serm. 30. in Cantic.* *Lib. 1. in Iouin.* *1. Corinth. 7.* *Iſaia 56.* *Hierem. 38.* *Actor. 8.*

Tertius gradus. Tertius gradus eſt ſpiritualis delectatio. ob hanc ait S. Thomas, *caſtitatem, & continentiam* numerari ab Apoſtolo *in fructibus Spiritus ſancti.* fructus enim diuinus adnaſcitur in virtute ſibi cognata, & animũ proficientis in virtutis vſu miraſuauitate complet. quod experimẽto quotidiano probant hominis puri ac caſti. nam vt ait S. Cyprianus: *Voluptatem viciſſe, voluptas eſt* *Lib. de bono pudic.*

eſt maxima, & nulla maior victoria, quàm quæ de cupiditatibus refertur.

Caſtitatis indicia peti poſſunt ex illis ſex gradibus caſtitatis, quos numerat Caſſianus, de quibus ſententiam meam ſecundo libro explicaui. ſunt autem hi. Primus non impugnari carnaliter in vigilia. Secundus non immorari cogitationibus voluptariis. Tertius non moueri etiã tenuiter aſpectu fœmineo. Quartus non perferre in vigilia vel ſimplicem motũ carnis. Quintus cùm neceſſaria cogitatio ſuſcipitur humanæ generationis, nihil magis moueri, quàm ſi de lapidib' cogitares. Sextus non illudi etiam per ſomnũ obſcœnis phantaſmatibus.

Collat. 12. ca. 7. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

De Manſuetudine.

CAPVT XXXVI.

SANCTVS Thomas: *Manſuetudo,* inquit, *eſt, quæ ſecundum rationem rectam moderatur iras*, vt dicitur in libro quarto Ethicorum.

Primus gradus manſuetudinis eſt voluntas eam habendi. ad quam inducunt; primùm ipſa hominum natura communis. *Magna* (inquit Seneca) *laus eſt, ſi homo manſuetus homini eſt. omne quod vides, quo humana diuinaq; concluſa ſunt, vnum eſt. membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit cùm ex iiſdem, & in eadẽ gigneret. hæc nobis amorem indidit mutuũ, & ſociabiles fecit. illa æquum iuſtumq; compoſuit. ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi. ex illius imperio paratæ ſunt iuuantis manus. Iſte verſus & in pectore & in ore ſit, Homo ſum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati ſumus. ſocietas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt, quæ caſura niſi inuicem obſtarent, hoc ipſo ſuſtinetur.*

Lib. 4. cap. 5. *Primus gradus.* *Primum incitamentum.* *Epiſt. 95.*

Secundum manſuetudo pacem animo conciliat. S. Chryſoſtomus: *Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete eſſe facit, vt manſuetudo & modeſtia. hæc omni diademate & gloria conducibilior. Quid enim beatius, quàm inteſtino liberari bello? nam quamuis plurima pace ex cura externa fruamur, ſi intra nos cogitationũ naſcatur*

Secundum incitamentum. *Homil. 34. Geneſ. 13.*

tur tempeſtas, tumultus, ſeditio, nihil externa pax nobis proderit: ſicut & nihil miſerabilius eſt aliud ciuitate, quæ licet præſidiis & muris bene ſit munita, intus tamen ciues foueat proditores. Hoc igitur obſecro, vt ante omnia nobis ſit cura, quomodo animam à turbulẽtia vindicemus, & in tranquillo ſtatu educamus, & ab omni liberemus amaritudine, quo & ipſi multa fruamur quiete, & iis, qui familiaritatem nobiſcum habent, ſimus blandi. hoc enim certiſſimum ſignum, quo internoſcitur vir ratione præditus, ſi manſuetus fuerit, ſi lenis, ſi mitis, ſi modeſtus, & quietus, ſi non quaſi ſeruus ducatur & trahatur aut ab ira, aut ab aliis affectionibus, ſed ratione vincat internos illos incompoſitos motus, nobilemq́; ſuam generoſitatem ſeruet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret.

Tertium incitamentum. Homil. de manſuetudine.

Tertium eſt amor aliorum hominum erga manſuetum. Idem alibi: *Mitis orphanorum pater eſt, viduarum præſes, paupertatis procurator, iniuria affectorũ adiutor, ſemper ſtrenuè agit, quod iuſtum eſt. Mitis reuerendus pater pueris, & obſeruandus Dominus eſt ſeruis. nihil enim ita conciliat Domino familiares, vt quod illum vident tranquillum ſe offerre, & manſuetudine iucundum. nam & talẽ maioris faciunt, habentq́; pro patre non pro Domino. gratus, & amabilis eſt videntibus, gratus item & his, quibus tantũ nomine notus eſt. neq́; facilè vllum inuenies, qui audiens laudari hominem manſuetum illum videre, & exoſculari non deſideret, & non habeat in aliquanta lucri parte eius amicitia poſſe diu frui.*

Quartum incitamentum. Pſal. 146. Iudith. 9. Iſaia 61. Prouerb. 3. Pſal. 24.

Quartum, nõ ſolùm ab hominibus manſuetus amatur, ſed Deo etiã gratiſſimus eſt; *Suſcipiens*, ait Dauid, *manſuetos Dominus*. horum audit orationes. *humilium*, ait Iudith, *& manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.* ad hos filium certa ratione deſtinauit. *Ad annunciandũ*, ait, *manſuetis miſit me.* his gratiã ſuam largitur. *Manſuetis*, ait Salomon, *dabit gratiam.* hos dirigit in actionibus, & negotiis quaſi conſiliarius. *Diriget manſuetos in iudicio, docebit mites vias ſuas:* adeò vt ſcripſerit S. Chryſoſtomus; *Deus non ita diligit homines propter virginitatẽ, ieiunium, contemptum diuitiarũ, hilarem eleemoſynarum largitionẽ, vt propter mites beneq́; compoſitos mores.*

Quintum incitamentum.

Quintum. magna vis eſt manſuetudinis, nam non ſolùm homi-

hominem amabilem facit, ſed inimicum multò felicius ſuperat quàm iracundia, nempe ad pœnitentiā fletumque conuertens. Sic Apoſtolus commemorans illud Salomonis dictum; *Si eſurierit inimicus tuus ciba illū, ſi ſitit, potū da illi. hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius.* per carbones ignis, vt exponit S. Auguſtinus ſignificat *vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus ſuperbia ſanatur eius, qui dolet, ſe inimicum fuiſſe hominis, à quo eius miſeriæ ſubuenitur.* *Prouerb. 25.* *Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 16.*

Sextum eſt exemplum, nam vt ait S. Chryſoſtomus: *Vt hi qui laborant oculis, colorem aliquem ſuauem frequenter intuendo, nōnullum morbi capiunt leuamen, ſic is, qui hominum manſuetorū imaginē præ oculis habet, ſi in ea aſſiduè defigat oculos, etiamſi millies obtundat ira mentis oculum perturbans perfectam ſanitatem, puramque philoſophiam, ac tranquillitatem animi conſequetur.* *Sextum incitamentum.* *Homil. 3. de Dauid & Saul.*

Porrò exempla manſuetorum Ethnicorum multa ſcribit Plutarchus libro de ira cohibēda, & Seneca libro tertio de ira. Noſtrorum autem exemplis abundat ſcriptura diuina, Moyſis erga populum illum duræ ceruicis, Iacob erga Eſau, Ioſeph erga fratres, Dauidis in primis erga Saulem, & alios. Sed nullum eſt illuſtrius exemplo Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni vita, maximè verò paſſionis tempore. *Cùm enim malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè.* Et apud Iſaiam: *Tanquam agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.* Denique virtutes omnes in Chriſto illuſtriſſimæ fuerunt, & imitatione digniſſimæ: aliquid tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius manſuetudo. nam propterea dixit Apoſtolus; *Obſecro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti.* Et ipſe Dominus: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Huc etiam pertinet deſcriptio Iſaiæ, repetita apud S. Matthæū; *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinem quaſſatam non confringet, linum fumigans non extinguet.* *Poſt medium, cap. 12.* *Exod. 15. & 19.* *1. Petr. 2.* *Iſaia 53.* *2. Corinth. 10.* *Matth. 11.* *Iſaia 42.* *Matth. 12.*

Facit etiam ad iram deteſtandam, & excolendam manſuetudinem ipſius iræ turpitudinis conſideratio, quam attigimus libro ſecundo, & Scriptores tàm profani quàm ſacri, latè perſe-

[*Tuſculan. 4. Lib. de ira. Homil. de ira.*] quuntur. Cicero, Seneca, Plutarchus, S. Baſilius, S. Gregorius Magnus, S. Ambroſius.

Homil. 29. ad populum, & 30. & 31. Lib. 5. moral. cap. 30. 31 & 33. Lib. 8. epiſt. 51. Lib. 1. offic. c. 21.

[*Secundus gradus.* — *Homil. 29. ad populum.*] Secundus gradus manſuetudinis eſt fortitudo. nam ira ferox eſt bellua tã tua quàm alterius, qui in te debacchatur. *Nihil iracũdo homine*, ait S. Chryſoſtom[9], *infeſtius. Fera potius quàm iracundo homini cohabitandũ eſt, nam illa cùm ſemel manſuefacta fuerit, ſuam ſeruat legem: hunc autem quotieſcunq; mitigaueris, rurſus efferatur. ſicut enim dies clara & ſerena, & hyems multæ plena triſtitiæ, itidem & iraſcentis animus, & manſueti. Quis tortor ita laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex naturalibus ſenſibus ita excedere facit, ſicut furor, & ira conſternatio? ebrietas quædã eſt ira, immò verò difficilior ebrietate, & dæmone miſerabilior.* quę omnia his, quę in ſacris literis de ira ſcripta ſunt, [*Prouerb. 21.*] valde conſentanea ſunt. *Melius eſt* (inquit Salomon) *habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa, & iracunda.* Et propterea [*Prouerb. 22.*] alibi: *Noli*, ait, *eſſe amicus homini iracundo, neq; ambules cum viro furioſo, ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.*

Quomodo autem fortitudo manſuetudinis aduerſus iram [*Lib. 5. moral. cap. 31.* — *Primus modus.*] exerceri debeat, docet S. Gregorius. *Duobus modis fracta poſſidere animum ira deſueſcit. Primus quippe eſt, vt mens ſolicita antequã agere quodlibet incipiat, omnes ſibi quas pati poteſt, contumelias proponat, quatenus redemporis ſui probra cogitãs ad aduerſa ſe præparet. Quæ nimirũ venientia tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex præ*[*Secundus modus.*]*ſcientia armauit.* Et poſt pauca: *Secundus autem ſeruandæ manſuetudinis modus eſt, vt cùm alienos exceſſus adſpicimus, noſtra, quibus in aliis exceſſimus, delicta cogitemus. conſiderata quippe infirmitas* [*Serm. 13. in Pſal. Qui habitat.*] *propria mala nobis excuſat aliena.* S. Bernardus etiam auctor eſt; *Ex conſideratione iniquitatis propriæ, & ex dolore qui ob culpã in Deum cõmiſſam concipitur, oriri non ſolum manſuetudinem, cui draconis flatus non noceat, ſed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non terreat.*

[*Tertius gradus.* — *Lib. 1. off. cap. 21.*] Tertius manſuetudinis gradus eſt delectatio; hæc percipitur in vſu manſuetudinis inueteratæ, quæ habitus virtutis huius eſt. quẽ requirit inprimis S. Ambroſius cùm diſputat con-

tra iram. *Primum*, inquit, *eſt, ſi fieri poteſt, vt morũ tranquillitas vſu quodam affectionis propoſito in naturam vertatur.* habitus autem delectationem habet. præſertim verò manſuetudo. quæ inimica omnis perturbationis, pacis autem conciliatrix cùm ſit, mirabilem voluptatem animo adfert. magnæ etiam lętitiæ eſt amari ab hominibus amore gratuito, & liberali. hunc autem propria ratione captat manſuetudo. quare dicebat Dominus: *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* gaudium hoc ab A- *Matth. 5.*
poſtolo inter fructus ſpiritus adnumeratum manſuetudo nominatur. hoc eſt, delectatio, quam vſu manſuetudinis conſe- *Galat. 5.*
quitur proficiens.

Indicia manſuetudinis ſunt actiones virtutis manſuetudi- *Primum indicium.*
ni affinis, qualis eſt humilitas, quas propter affinitatem ſæpe ſcriptura diuina ſimul iungit. ſicut etiam patientiam. quare amans patientiæ, & humilitatis cultor ferè ſemper lenis, & mitis eſt. Indicium etiã manſuetudinis eſt interna quies. Siqui- 2.
dem Dominus ait; *Inuenietis requiem animabus veſtris.* *Matth. 11.*

De Modeſtia.

CAPVT XXXVII.

MODESTIA, quæ latè accepta moderatio eſt cupiditatum rationi obediens, propriè virtus eſt, vt S. Thomas docet, *quæ in rebus mediocribus ac minimis* *22. quæſt. 160. art. 1.*
modum ponit. iungitur autẽ temperantiæ, quæ per ſe paſſionum vehementium moderatrix eſt, ſicut modeſtia aliarum motionum animi, actionumque corporis externarum.

Andronicus quidam tres partes modeſtiæ ſtatuebat, vt refert S. Thomas, *ordinationem* ad quam pertinet ordinem con- *22. quæſt. 143. artic. 1.*
ſtituere in agendis rebus: quid ſcilicet ſit obeundum, quid omittendum, & qua ratione: *ornatũ*, quo homo agit, quod agit, vt decet: & *auſteritatem*, qua in alloquijs & congreſſibus requiſita maturitas retinetur.

Primus modeſtiæ gradus eſt voluntas eã habendi. ad quam *Primus gradus.*

Primum incitamentum. mouent. Primum, quòd in diuinis libris incompoſitæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. *Pro eo quod* (ſcribit Eſaias) *eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extento, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant, decaluabit Deus verticem filiarum Sion.* Salomon etiam *Apoſtatam hominem*, hoc eſt, perduellem, & perditum dicit, *annuere oculis, terere pede, digito loqui.* quo etiam loco *oculos ſublimes ſe deteſtare* confirmat. Idem ſæpe prudenter carpit tanquam ſtultos homines nimio *riſui* deditos, eoſque quorum *oculos*, ait, *non præcedere greſſus*, ſed auolare *in fineſtera.* Idem quàm plurima præcepta tradit humanæ conſuetudinis, & amicitiæ ad modeſtiam pertinentia in congreſſibus, in colloquiis, in conuiuiis, in itinere, in commercio, domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magiſtratum gerentibus, cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia, luctuue, cum parentibus, cum liberis, cum vxore, cum ſeruis, quæ longum planè eſſet numerare.

Iſaia 3. *Prouerb. 6.* *Eccleſiaſt. 7.* *Eccleſiaſt. 19. & 21.* *Prouerb. 4. & 17.*

Contrà verò Scriptura ſacra modeſtiam mirificè cõmendat, coniungit videlicet timori diuino. *Finis*, inquit, *modeſtiæ timor Domini. Cum modeſtia, & timore*, ait S. Petrus, *conſcientiam habentes bonam.* Et S. Paulus æquè vult nos modeſtia ornatos, & vt ille ait *indutos, ac patientia & humilitate.* & vehemẽter quidẽ vult *gaudere eos*, ſed addit *modeſtia nota veſtra ſit omnibus hominibus.* S. Ambroſius cũ dixiſſet etiam dum Deo preces fundimus, modeſtos nos eſſe debere, qualis erat ille publicanus, qui *non audebat oculos in cælum tollere*, addit, *ideoq; oremus in incorruptione quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt ante Deum locuples, vt ait Petrus.* Magna igitur modeſtia, quæ cùm ſit etiam ſui iuris remiſſior, nihil ſibi vſurpans, nihil vendicans, & quodammodo inter vires ſuas contractior, diues eſt apud Deum, apud quem nemo diues. Diues eſt modeſtia, quia portio Dei eſt.

Prouerb. 22. *2. Petr. 3.* *Coloſſ. 3.* *Philip. 4.* *Lib. 1. off. cap. 18.* *1. Petr. 3.*

Secundum incitamentum. Secundum eſt exemplum *modeſtiæ Chriſti Domini*, quã prædicat Apoſtolus *per eam* Corinthios obteſtans. & eadem teſtata eſt, ac manifeſta in vniuerſo Euangelio. Exemplum item modeſtiæ ſanctiſſimæ Dei matris. de qua ſic idem S. Ambroſius;

1. Corinth. 10. *Ibidem.*

ſius; *Bonus regendæ caſtitatis pudor eſt comes, qui ſi ſe prætendat ad ea, quæ prima pericula ſunt, pudicitiam temerari non ſinat. Hic primus in ipſo cognitionis ingreſſu Domini matrem commendat legentibus, & tanquam teſtis locuples dignam, quæ ad tale munus eligeretur aſtruit, quod in cubiculo, quod ſola, quod ſalutata ab Angelo tacet, & mota eſt in introitu eius, quod ad virilis ſexus ſpeciem peregrinam turbatur aſpectus Virginis. Itaq; quamuis eſſet humilis, præ verecundia tamen non reſalutauit.* Narrat S. Gregorius Virginem adoleſcentulam maturam, vt ita dicam cœlo, non antè ad cœleſtes nuptias admiſſam à diuino ſponſo, quàm leuitatem vanitatemque morum per modeſtiam exuiſſet. Tantum Deo diſplicet vanitas, & immodeſtia. *Lib. 4. Dialog. cap. 17.*

Tertium eſt. quoniam ſicut *corrumpunt bonos mores colloquia praua*; ſic deprauatæ, ac incompoſitę actiones hominis externę pernicies ſunt & peſtis virtutũ animi. ſeruit enim corpori nullo negotio animus, & ſeſe ad illius mores facillimè cõformat, ac fingit. *Studeamus modeſtiæ*, ait S. Baſilius, *nam ſtudiis, & exercitiis aſsimilatur anima, & qualia facit, talis formatur, & figuratur.* *Tertium incitamentum. 1. Cor. 15. Ser. de Humil.*

Secũdus gradus eſt fortitudo modeſtiæ. nam vt ait S. Gregorius: *Intus eſt cuſtodia, quæ compoſita ſeruat exterius membra. qui ergo ſtatum mentis perdidit, foris in inconſtantia motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice ſubſiſtat.* Et S. Baſilius: *In immanes cachinnos prorumpere, & corpore contra animi voluntatem ſubſultare, nequaquam eſt eius, qui animo compoſito ſit, aut planè probo, & compote ſui ipſius.* Quare tantam fortitudinem à nobis exigit modeſtiæ virtus, quanta neceſſaria eſt ad motus internos componendos, animumq; in officio rationis continendum. tantoque maior vis initio afferenda eſt animo nondum domito, quantò maiora mala ex paſſionibus in naturæ corruptæ gremio educatis tempore procedente deriuantur in vniuerſam hominum vitam. Sanè hãc vnam ob cauſam, vt arbitror, ſanctiſſimi, & ſapientiſſimi viri Ambroſius, & Gregorius Nazianzenus diuinarunt exitiales & notabiles exitus, ille duorum clericorum, quorum vnius geſtus plurimùm dedeceret, alterius inſolentis inceſſus quodam verbere oculos *Secundus gradus. 3. p. paſt. c. 24. Reg. fuſ. diſp. Inter. 17. Lib. 1 off. c. 18. Oratione 1. cont. Iul.*

eius feriret: hic Iuliani impiiſſimi Imperatoris Apoſtatæ. ex ceruice nimirum eius non ſtata, ex humeris ſubſultantibus, & ad æquilibrium ſubinde agitatis, ex oculo inſolenti & vago, furioſéque intuente, ex pedibus inſtabilibus, & titubantibus, ex naſo contumeliam, & contemptum ſpirante, ex riſu petulanti, & effrænato, ex nutibus, & renutibus temerariis, ex ſermone hærente, ſpirituque conciſo, ex interrogationibus ſtultis, & præcipitatis, ex reſponſionibus nihilò melioribus, aliis in alias inſultantibus, nec grauibus, nec conſtãtibus, nec diſciplinæ ordine progredientibus. *Hæc*, inquit, *vt conſpexi, ſtatim ſum prolocutus amicis: Quale malum Romanorum terra nutrit?*

Talem animum, qui natura aut educatione ſortitus eſt, ſi eum domat,& ad rectę rationis normam dirigit,vt ſe deinceps ad modeſtiam effingere facilè poſſe ſperare debet; ſic dum in id incumbit fortiſſimus eſt.

Quanquam aliam etiam ob cauſam robore animi præditum eſſe oportet modeſtiæ ſtudioſum. ſiquidẽ Chriſtiana modeſtia ſeuerior eſt, quàm gentilis. quod quanquam ex antedi-
Lib. 1. off. c. 23. ctis cernitur; explicatè etiam dicitur à S. Ambroſio: *Multa*, inquit, *prӕterea de ratione dicendi dant prӕcepta ſӕculares viri, quӕ nobis prӕtereunda arbitror, vt de iocandi diſciplina. Nam licet interdum honeſta ioca ac ſuauia ſint, tamen ab Eccleſiaſtica abhorrent regula: quoniam quӕ in ſcripturis ſanctis non reperimus, ea quemadmodum vſurpare poſſumus? Cauendum eſt etiam in fabulis, ne inflectant grauitatem ſeuerioris propoſiti. Veh vobis, qui ridetis, quia flebitis, ait*
Luc. 6. *Dominus. & nos ridendi materiam hîc requirimus, vt hîc ridentes, illic fleamus? Non ſolum profuſos, ſed omnes etiam iocos declinandos arbitror, plenum tamẽ ſuauitatis ſermonem eſſe non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam ſimplicem, & puram eſſe ſatis arbitror? canoram autem eſſe natura eſt, non induſtriӕ. ſit ſanè diſtincta pronunciationis modo, & plena ſucci virilis, vt agreſtem, & ſubruſticum fugiat ſonum, non vt rithmum affectet ſcenicum, ſed myſticum ſeruet.* Quo loco non prohibet S. Ambroſius omnem vrbanitatem, aut etiam in verbis,& factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam, ſed eam ſolùm, quam cùm S. Paulus appellaſſet Eutrape-

liam

liam (quandoq; enim & vitij & virtutis idem eſt nomen) noſter interpres in epiſtola eius ad Epheſios vertit *ſcurrilitatem*. alioquin certè *Eutrapelia* Ariſtoteli, & S. Thomæ *virtus eſt à bona conuerſione dicta, quia ſcilicet, qui ea præditus eſt, bene conuertit aliqua dicta vel facta in ſolatium honeſtum eorum, qui adſunt*. vel vt idem S. Thomas exponit, S. Ambroſius, nõ ab hominum conſuetudine iocos remouet, ſed, *à ſacra doctrina*, cuius proprium eſt, vt dicitur in prouerbiis *de magnis rebus loqui*. Vtut ſit, Chriſtiana modeſtia grauis eſt, matura, ac ſeueritatis potius amica, quàm leuitatis aut vanitatis cuiuſcunque. Quare poſtulat animum non ſolùm compotem ſui, ſed planè ſibi dominantem.

Cap. 5. *Lib. 4. cap. 8.* *2. 2. q. 168. art. 2.* *Prouerb. 8.*

Tertius gradus modeſtiæ eſt delectatio in vſu eius. nec eſt difficile cogitare lætitiæ ac voluptatis plenam eſſe modeſtiam. alioquin magno illi & repetito *gaudio* non adiunxiſſet Apoſtolus, *modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus*. S. Proſper cùm multa dixiſſet de laude temperantiæ, & modeſtiæ, concludit: *Ac per hoc ipſius temperantiæ eſt, quod non ſolùm temperantes in omnium membrorum officiis ſumus; ſed etiam quod omnia libenter, quæ nos moderatos, ac ſobrios faciunt, obſeruamus.*

Tertius gradus *Philip. 4.* *Lib. 3. de Vita Contempl. c. 19.*

Non haberi ſuſpicionem de nobis etiam in ipſa occaſione turpitudinis, indicium eſt modeſtię. Illuſtre eſt Nebridij exemplum apud S. Hieronymum.

Epiſt. ad Saluinam.

De Humilitate.

CAPVT XXXVIII.

QVIBVSDAM Theologis ſic deſcribitur humilitas ex S. Auguſtini ſententia: *Humilitas eſt ex intuitu propriæ conditionis, & ſui conditoris voluntaria mentis inclinatio in ſuo imo ordinabili ad ſuum conditorem.* Sanctus Thomas Humilitatis eſſentiam ſic declarat: *Humilitas eſſentialiter in appetitu conſiſtit, Secundum quod aliquis refrænat impetum animi ſui, ne inordinatè tendat in magna: ſed regulam habet in cognitione, vt ſcilicet aliquis non ſe exiſtimet ſupra id eſſe, quod eſt. & vtriuſq; principium, & radix eſt reuerentia, quã quis habet ad Deum.*

Peraldus tomo 1. p. 4. cap. 1. *2. 2. q. 161. ar. 6.*

ex

ex interiori autem diſpoſitione humilitatis procedunt quædam exteriora ſigna in verbis & factis, & geſtibus, quibus id quod interius latet manifeſtatur, ſicut & in cæteris virtutibus accidit.

Ex quibus illud eſt inprimis intelligendum, propriam humilitatis actionem eſſe ſubiectionem, & reuerentiam erga Deum omnipotentem. quod etiam in ſcripturis ſacris explicatur.
1 Pet. 5. *Humiliamini*, ait S. Petrus, *ſub potenti manu Dei.* Et Dauid: *Veruntamen*
Pſalm. 61. *Deo ſubiecta erit anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea. Quia ipſe Deus meus, & Saluator meus.* Quo loco aperitur ſimul ratio, ob quam Deo hominem humilitas ſubiicit. quia nimirũ *Deus* eſt, hoc eſt, omnipotens, & Dominus, & Saluator. S. Iaco-
Iacob. 4. bus etiam cùm dixiſſet: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*, adiungit, *ſubditi ergo eſtote Deo.* ac ſi diceret. hoc nempe eſt humilem eſſe.

Quod ſi hominibus nos ſubiicimus per humilitatem, ideo
2. 2. q. 161. art. 3. fit, quia vt S. Thomas docet: *Cùm in homine duo poſſint conſiderari; id quod eſt Dei, id eſt, dona Dei, & id quod hominis eſt, hoc eſt, defectus; quilibet homo ſecundum id, quod ſuum eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubiicere, quantum ad id, quod eſt Dei in ipſo.* qua in re Deum in homine agnoſcit, & quaſi reueretur ſe ſe illi ſubmittendo.
1. Pet. 2. quod expreſſit S. Petrus, cùm dixit: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Primus gradus. Primus gradus Humilitatis (ſi ſequamur ordinem inſtitutum in explicatione aliarum virtutũ) eſt velle omnino humilem eſſe, hoc eſt, ex animo ſeſe Deo prorſus ſubmittere, tanquam Deo & Domino, & hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

Primum incitamentum. Ad hoc propoſitum multa mouent hominem Chriſtianũ, & præſertim proficientem. Primum. Virtus Humilitatis Virtus eſt Chriſti, & Chriſtianorum propria, à philoſophis nec recepta,
Lib. 4 Eth. c. 5. nec agnita, nam etſi Ariſtoteles *eum, qui tendit in parua ſecundum modum ſuum, temperatum, non magnanimum* eſſe nominan-
S. Thomas 2. 2. q. 161. art. 4. dum, dicat, quem aliqui Theologi aiunt, à nobis poſſe vocari *humilem.* vim tamen, & amplitudinem Humilitatis Chriſtianæ, nec ipſe intellexit, nec alius Gentilis quiſquam diuinauit. Deus

Deus ipſe de humilitate doctrinam tradidit in ſcripturis antiquis, & antiquorum patrum confirmauit exemplis Abrahæ, Dauidis, Danielis, & aliorum. Magiſter autem & propagator eius Chriſtus eſt. qui propterea dicitur à ſanctis Patribus præſertim à S. Auguſtino: *Primus docuiſſe Humilitatem, & Doctor Humilitatis Chriſtus.* docuit autem non magis verbo, quàm exemplo. & verbo quidem ita eam, & tam ſæpe commendat, exemplis explicat, & parabolis, ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendā cenſet, vt dixerit idem S. Auguſtinus: *Humilitas penè tota diſciplina Chriſtiana eſt.* Et alibi: *Sicut Demoſthenes interrogatus, quid primùm obſeruari deberet in præceptis eloquentiæ, quid ſecundò, quid tertiò, ſemper reſpondit pronunciationem;* *ſic*, inquit, *ſi interrogares, & quoties interrogares de præceptis Chriſtianæ religionis, nihil me aliud reſpondere, niſi Humilitatem liberet.* Exempla autem Humilitatis Chriſti tam multa ſunt, & tam illuſtria, vt ſuperfluum ſit, ea nunc commemorare. Certum eſt, *Chriſtū humiliaſſe ſe*, vt ait idem, *vt nos humilitatem doceret.* Nec obſcurè id ſignificat, cùm ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Et iterum: *Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Monſtro igitur ſimile eſt caput humile, & membrum ſuperbum, & nolle humilem eſſe hominem, ſi dignatus eſt fieri humilis Deus. his ſimilia ſcribunt patres, præſertim idem S. Auguſtinus alibi.

Lib. de S. Virg. cap. 31. *Ibid. cap. 3.* *Epiſt. 56. ad Dioſcor.* *Matth. 11.* *Ioan. 13.* *Ser. 49. de Verbis Domini, & tract. in Ioā. 25.*

Secūdum. Res Deo gratiſſima Humilitas eſt. adeò, vt cùm ipſe in natura diuina humilis eſſe non poſſet, cui enim ſe Deus ſubiiceret? *Humiliauerit ſe*, vt ait Apoſtolus, *formā ſerui accipiens, & exinaniuerit ſe*, factus videlicet homo. quare chariſſimi Deo ſunt humiles, quippe *ſuper humiles requieſcit*, vt ait Propheta, *& humilium orationes exaudit, & humilia reſpicit in cælo & in terra.* & nihil cùm oderit magis quàm peccatum, & peccatores; non aliis hoſtiis placatur, quàm corde contrito, & humiliato. *Sacrificium Deo*, ait Dauid, *ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Immo ait S. Chryſoſtomus: *Sacrificium maximum Humilitas eſt; qui enim peccando ſe Deo ſubducit, eidem ſe per Humilitatem ſubiicit, cùm conuertitur ad pænitentiam.*

Secundum incitamentum. *Philip. 3.* *Iſaiæ 57.* *Pſalm. 101.* *Pſalm. 112.* *Pſalm. 50.* *Tom. 1. homil. 2. In Pſalm. 50.*

Tertium incitamentum. Tertium. Humilitas bona adfert ſecum multa, & magna. declarāt id patres multis locis copioſè, maximè omnium ſanctus Chryſoſtomus. is primò aſſerit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde ſæpe docet Humilitatem fundamentum eſſe omnium bonorum. probat autem; quia ſuperbia contrà cauſa eſt omnium malorum. & quia quicquid in ſpirituali ædificio ſuperextruitur ſine humilitate nec ſolidum eſt, & citò ruit. nam *ſiue orationem,* inquit, *ſiue ieiunium, ſiue miſericordiam, ſiue pudicitiam, ſiue aliud qd bonorū abſq; humilitate congreges, ſtatim cūcta diffluunt.* quod Phariſæo legimus accidiſſe. & hanc ob cauſam ſcribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarū, primam à Domino poſitam paupertatem ſpiritus, quæ humilitas eſt. cuius rei hæc ratio eſt, quod cùm à Deo ſit omne datū optimum, & omne donum perfectum, quales ſunt virtutes & dona ſancti Spiritus, nec is gratiam ſuam libenter collocet, niſi in animo humili, ac demiſſo, nec niſi humiles homines ad progreſſus in virtute faciendos adiuuet, neceſſe eſt fateri, ſecūdum Dei gratiam initia & incrementa virtutum Humilitatis eſſe ſobolem. Quare idem S. Chryſoſtomus alibi ſic: *Nihil conferēdum Humilitatis virtuti: ipſa enim mater eſt, ac radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.*

Tom. 4. Homil. 5. ad Phil. & tom. 1. Homil. de verbis Dauid. Quis ſum ego. Homil. 15. in Matth. Tom. 2. — *Luc. 18.* — *Homil. 30. in Acta. Tom. 3.*

Huc pertinet quod S. Auguſtinus fusè explicat: *Si velimus peruenire ad faſtigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis.* Et quod S. Baſilius dixit: *Humilitas eſt tutiſſimus Virtutum omnium theſaurus.*

Ser. 10. de verbis Domini. Conſt. monaſt. cap. 17.

Quartum incitamentum. Quartum. pretioſa dona Dei multa Deo grata non ſunt ſine Humilitatis ornamento. exemplum vnū inſtar omnium ſit Virginitas. de qua S. Auguſtinus ſic ſcripſit: *Quia perpetua continentia, maximeq; Virginitas magnum bonum eſt in ſanctis Dei, vigilantiſſimè cauendum eſt, ne ſuperbia corrumpatur.* quo loco præclarè pergit in adhortandis continentibus, & Virginibus, vt ſummo ſtudio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: *Laudabilis Virginitas, ſed magis neceſſaria Humilitas.*

Lib. de Virgin. cap. 33. Homil. 1. ſuper Miſſus eſt.

militas illa conſulitur, iſta præcipitur. ſine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Mariæ placuiſſet. Et poſtea: *Etſi placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.*

Secundus gradus Humilitatis eſt fortitudo, roborat enim animum Humilitas aduerſus incommoda, & calamitates præſentis vitæ. quarum impatientiſſimi ſunt ſuperbi, & arrogãtes, vtpotè ſui amantes, & delicatè viuentes. exemplum imbecillitatis huiuſmodi ſit vnus Antiochus, quem legimus animo prorſus perturbato, & abiecto, concidere ſolitum cùm res bellicæ non ſuccederent ex ſentẽtia. Contrà animo magno ſtabiliq; perſtitiſſe Iob acceptis acerbiſſimis illis nunciis prædationis bonorum omnium, incẽdiorum, mortis etiam chariſſimorum liberorum. nempe ſuperbiſſimus ille, hic humillimus. hãc ob cauſam ſcripſit S. Chryſoſtomus: *Nihil Humilitate potentius. fortior eſt petra, ſolidior adamãte, & in maiorem ſecuritatem nos collocat, quàm queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibuſq; diaboli machinamentis ſublimior facta contingere volentibus inſuperabiles facit. Nil magis odit dæmon q̃ humilem, & Dei amantem,* vt dicebat S. Antonius. quod adeò verũ eſt, vt cùm ad tentandũ accedit, ſi in hominẽ verè humilẽ incidat, ſtatim fractus procul abeat, nõ niſi longo tẽporis interuallo rediturus. De Iob certè ſcribit S. Gregorius: *Superbũ hoſtem humilitate perculit, crudelem patiẽtia ſtrauit.*

Secundus gradus.

Lib. 1. Machab. cap. 6.

Tom. 4. Homil. 20. in Acta Apoſt.

Lib. 2. moral. cap. 19.

Hæc porrò fortitudo Humilitatis nititur vt opinor, magnæ cuidam fiduciæ, quam de diuina virtute ſibi pollicetur humilis, cùm ſe totum Deo ſubmittit, ac tradit. *Agit hoc,* ait S. Bernardus, *in cordibus electorum gratia prærogatiua diuinæ, vt eos nec Humilitas puſillanimes faciat; nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur ſibi, vt nõ ſolùm nulla ex magnanimitate ſubintret elatio, ſed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non inueniantur ingrati, ac viciſſim ex occaſione Humilitatis puſillanimitas nulla ſurrepat: Sed quo minus de ſua quiſq; vel in minimis præſumere conſueuit, eò amplius etiam in magnis quibuſq; de diuina virtute confidat.*

De Maria Virgine de verbis Apoc.

Eſt aũt fortitudo maximè neceſſaria in vſu humilitatis, quia quamuis humilis oculos mẽtis defixos habeat in culpas, & er-

rata ſua potiſſimũ, non eſt tamen ignarus bonorum ſuorũ, etſi ea dona Dei eſſe ſciat. quare vt ſubtiliori ſupbiæ, quæ inde ſuboriri ſolet, repugnet, & ſe in humilitate cõtineat, quæ nõ parua ſui ipſius eſt victoria, illi magnoperè laborandũ eſt. rectè enim ſcriptũ eſt apud S. Gregoriũ: *Qui magna agit, quãuis de ſe humilia ſentiat, ſcit tamẽ magna eſſe, quæ agit. nam ſi magna eſſe neſcit, ea procul dubio minimè cuſtodit. Dum ergo bona noſtra opera ſcire neceſſe eſt, vt cuſtodiamus, ex ipſa eorum ſcientia elationis aditus panditur.*

Lib. 26. moral. cap. 37.

Deinde requiritur ad humilitatem fortitudo animi. quia Chriſtiana Humilitas non eſt contenta quacunq; demiſſione ſui, ſed ſummã exigit ab homine, eamq; voluntariam abiectionem, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus. qua in re gradus multi numerantur à patribus. & quia latius patent gradus duodecim Humilitatis à S. Benedicto ſapientiſſimè traditi, nec oẽs ad vnã hanc deiectionẽ, qua ſe ſpontè contemnit Humilis, pertinẽt; ſat eſt ſi recenſeamus hoc loco gradus ſeptẽ, quos ad hoc propoſitũ excogitauit S. Anſelmus. quorũ *primus eſt contẽptibilem ſe eſſe cognoſcere. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc aliis perſuadere tempore, & loco. Quintus, patienter ſuſtinere dum id ab aliis dicitur. Sextus æquo animo ferre ſe contẽptibiliter tractari. Septimus, hoc ipſum gratũ habere, appetere & amare.* annõ magna virtus magnumq; robur animo inſit, oportet, vt hos gradus aſcendat? cum.n. Humilitatis demiſſio ſit voluntatis actio, qua ſpõte ſe ſubmittit homo Deo, & voluntati eius; ſit verò voluntas Dei ſanctificatio & pfectio noſtra, pſpicuũ eſt, ſubiectionẽ hanc noſtrimet ſub Dei voluntatẽ tã multa, tã grauia à nobis exigẽtem, vt pfectionẽ Chriſtianã aſſequamur, non tã facilem deſcenſum eſſe, vt opinari poſſet inexercitatus huius diſciplinæ tyro, q̃ vim magnã potius quæ voluntati adfertur, vt cõtra naturalem propenſionẽ ſeſe iniuriis, opprobriis, contemptui, totam deuoueat propter Deum, ſi quando diuinæ gloriæ cauſa id poſtulet, & propriæ ſalutis occaſio.

In Regula c. 7.

Lib. de ſimil. cap. 10. & deincep.

Conſiderãdum verò hîc eſt, ſupremum, aut ſupremo proximum Humilitatis Euangelicæ gradum eſſe tolerantiam iniuriarum ad Chriſti Domini imitationem, quem certũ eſt præ-

clarum

clarum admodum & admirandum rei huius exemplum reliquiſſe nobis, vt eum ſequeremur. quas enim contumelias Dominus noſtri cauſa non pertulit? quod ſi *prædeſtinati ſumus conformes fieri imagini filij Dei*, & ipſe *paſſus eſt pro nobis, vt ſequamur veſtigia eius*, quis non intelligit, nos illi ſimiles eſſe oportere ſicuti in reliquis virtutibus omnibus, ſic etiam in humilitate illa, qua patienter ſuſtinemus, ſicut ipſe, iniuſtè nos & iniurioſè tractari? Certè hoc ſpectabat ipſe, cùm dicebat Apoſtolis: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam*, cùm Apoſtolos ſe mittere fatebatur *tanquam agnos inter lupos*, cùm Beatos repetebat eſſe, *cùm maledicerent illis homines*, cum animabat ad eiuſmodi glorioſam infamiam exemplo ſuo: *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius?* ergo ſi verum eſt, vt ait S. Auguſtinus: *Quia caput eſt humile, membrum ſuperbum eſſe non debere*, quia caput *opprobriis* onuſtum, & *ſaturatum eſt*, vt Scriptura loquitur, nequaquam fas eſt, vt membra aliò nutriantur cibo, aut indumento contegantur alio, quàm iniuriis, quibus opertum caput intuentur. *Rom. 8.* *1 Petr. 2.* *Matth. 5.* *Luca 10.* *Matth. 5.* *Matth. 10.* *Ibidem.* *Threnor. 3.*

Altiſſimus ſanè Humilitatis gradus, quem exemplis ſuis olim Ioſeph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt, illuſtrauit autem maximè Dominus, & poſt eum Apoſtoli, & omnes alij qui deinceps ſecuti ſunt Chriſtianæ philoſophiæ Sectatores. *Si enim*, vt ait S. Chryſoſtomus, *nihil ſic eſt amicum Deo, quàm ſi quis minimis ſe annumeret, eſtque id caput totius philoſophiæ, atque faſtigium*, quid dicendũ eſt, de eo, qui non ſolùm ſe in minimis ponit, ſed nihil etiam facit & æſtimat, & præterea animo forti & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficillimã, immeritò ſe malè verbis accipi, ſibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam veriſſimum eſt, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus ſupereſt nunc explicandus. *Tom. 2. Homil. 3. in Matth.*

Tertius igitur gradus Humilitatis omniumque maximus eſt ille, quem poſtremo loco poſuit ſanctus Anſelmus, appetere iniurias, & reliquam ſeriem malorum deteſtabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque pro- *Tertius gradus.*

 pter

pter Chriſtum, cùm inferuntur. In hoc erat Dux noſter Chriſtus, cùm ſtabulum naſciturus elegit, cùm vitam humilem, & abiectam ſponte traduxit, cùm *faber* nominari maluit, quàm creator & Dominus, cùm ſe *filium hominis*, hoc eſt, terræ filium nuncupauit, cùm aiebat *coarctari ſe*, hoc eſt, præ deſiderio non poſſe ſe diutius ferre tam longam moram temporis paſſioni ac morti ignominioſiſſimæ dedicati: cùm obuiam procedit hoſtibus manus ſibi tanquã latroni mox iniecturis, cùm adeo æquabiliter, ac ſedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, ſputa, blaſphemias, conuitia, flagella, ſpinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præſidẽ, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipſam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & ſi quid eſſe poteſt ignominia ignominioſius, probro probrioſius. talis erat crux ea tempeſtate, qua Chriſtus eam pro hominibus ſubiit adeo libenter, vt dicat Apoſtolus: *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta.* (Hebr. 12.)

In hoc eodem gradu pro menſura gratiæ Dei fuerunt Apoſtoli, cùm *ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti erant pro nomine eius contumeliã pati.* (Actor. 5.) Hunc attigerat Apoſtolus, cùm *gloriabatur in cruce*, cùm *ſe mundo crucifixum* gaudebat. (Galat. 6.) Ad hunc eundem hortabatur idem, cùm dixit: *Exhibeamus nos vt Dei miniſtros in multa patientia*, & poſt, *in ſuauitate*, poſt, *per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.* (2. Corinth. 6.) quibus locis ſimul aperitur ratio, cur ignominia ſit appetenda, nempe Chriſti amor, & ſtudium imitationis eius. ſed ponit etiam aliã cauſam S. Paulus, nempe æternæ felicitatis & gloriæ præmium. *Exeamus*, inquit, *ad eum extra caſtra improperiũ Chriſti portantes. non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.* (Hebr. 13. Hebr. 11.) & myſtico exemplo allato ſcribit: *Moyſes grandis factus negauit, ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum improperium Chriſti, aſpiciebat enim in remunerationem.* *Improperium Chriſti*, ait ſanctus

ctus Chryſoſtomus, *petra enim erat Chriſtus; & quid ſuſtinuit talia, quale Chriſtus ſuſtinuit improperium, nimirùm à ſuis, & propter ſimilem cauſam. pro Chriſto enim improperium ſuſtinere maius bonum putauit, quàm in delicijs eſſe. magnum ergo bonum eſt afflictio, ad quam ex faſtigio regali ſeipſum proiecit. Hæc enim faciebat magna quædam proſpiciens.* Tom. 4. Homil. 26. in Epiſt. ad Hebr. 1. Corinth. 10.

Cæterùm hæc noſtri met abiectio, & culpa noſtra carere debet, & aliorum, quantum in nobis eſt. nec enim appetere nobis licet alieno malo bonum noſtrum: nulla autem noſtra culpa accidit, cùm nos iuſtam occaſionem præbemus nullam, cur in nos incurrant ignominiæ, & probra, quicquid ipſis ita volentibus in hac re peccent alij. hac lege ſi expetatur ignominia propter Chriſtum, & æternam gloriam virtus eſt Humilitatis multò maxima.

Humilitatis indicia recenſentur à Patribus. Caſſianus ſic habet: *Humilitas his indicijs comprobatur. Primo, ſi homo mortificatas in ſe habeat omnes voluntates. Secundò, ſi non ſolum actuum ſuorum, verùm etiam cogitationum nihil ſuum celauerit ſeniorem.* Lib. 4. Inſtit. cap. 39. Indicium primum. 2.
Tertiò, ſi nihil ſua diſcretioni, ſed iudicio eius vniuerſa committat, ac monita eius ſitiens libenter auſcultet. Quartò, ſi in omnibus ſeruet obedientiam, manſuetudinem, & patientiæ conſtantiam. Sanctus Bernardus quoque auctor eſt, manſuetudinem, & humilitatem eſſe veluti ſorores collactaneas. *Quintò, ſi non ſolum iniuriam inferat nulli, ſed ne ab alio quidem ſibimet irrogatam doleat, atque triſtetur. Sextò, ſi nihil agat, nihil præſumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, ſi omni vilitate contentus ſit, & ad omnia ſe quæ ſibi prabentur, velut operarium malum iudicarit indignum. Octauò, ſi ſemetipſum cunctis inferiorem, non ſuperficie pronunciet labiorum, ſed intimo cordis credat affectu. Nonò, ſi linguam cohibeat, vel non ſit clamoſus in voce. Decimò, ſi non ſit facilis ac promptus in riſu.* 3. 4. Serm. de B. Maria. ſignum Magnum. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Quod ſi hæc cuipiam fortaſſe recondita videantur, nec communia omnibus, obſeruet is ſeipſum, examinetque ad alia indicia. Primum eſt. S. Auguſtini. *Quid eſt eſſe humilem? nolle laudari.* Aliud indicium primum. In Pſal. 33.

Secun-

Indicium ſecundum. Homil. 20. lib. 50. homil.

Secundum eſt eiuſdem. *Humilitas in Scripturis ſancta probatur infantia. hæc eſt ſancta ſimplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim tecta, aut obſcura poteſt eſſe humilitas ſolida.*

Indicium tertium. Lib. 22. moral. cap. 5.

Tertium S. Gregorij. *Si cor veraciter humile eſt, bona, quæ de ſe audit, aut minimè recognoſcit, & quia falſa dicuntur, metuit, aut certè ſi adeſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat, ne ab æterna Dei retributione ſint perdita, quò hæc conſiderat hominibus diuulgata: pauetq́; vehementer, ne ſpes futuri muneris in mercedem permutetur tranſitorij fauoris.*

Indiciū quartum. Lib. 34. moral. cap. 17. Pſalm. 130. Prouerb. 9.

Quartum eſt eiuſdem. *Hoc autem eſſe proprium ſpecimen electorum ſolet, quòd de ſe ſemper ſentiunt infra quàm ſunt. hinc namque ab Dauid dicitur; ſi non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. hinc Salomon ad ſapientiam paruulos vocat.* & plura, quæ adiungit S. Pater.

Indicium quintum. Homil. 10. ſuper Ezech.

Quintum apud eundē. *Neceſſe eſt*, inquit, *patres chariſſimi, vt in vobis hoc ſemper debeatis aſpicere, quod minus habetis: in proximis verò hoc quod vobis amplius acceperunt.*

Indicium ſextum. Lib. 22. moral. cap. 14.

Sextum ſimiliter ex S. Gregorio habetur, nimirum: *Humilitatis indicium eſt peccatum ſuum accuſare, & accuſantibus nō negare.*

Indicium ſeptimum. Lib. 2. in 1 Reg. cap. 3. & 4.

Septimum apud eundem. *Vera humilitas obedientiæ bonum in maioris imperia conſequenda comitatur. & verè humilis ſeſe ad emendationem culpæ, pro qua arguitur offert.* cui conſentaneum eſt, quod alibi tradit; *Humilem patienter ſe corrigentem audire, & humiliter correctionem admittere.*

Indicium octauum. Serm. 13. in Cantic.

Octauum ex S. Bernardo adfertur. *Magna, & rara profectò virtus eſt, vt magna licet operantem magnum te neſcias, & manifeſtam omnibus tuam, tè ſolùm latere ſanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. hoc ego ipſis virtutibus mirabilius iudico.*

Indicium nonum. Tom. 4. Homil. 1. in 1. ad Cor. Tom. 1. Homil. 12. in Gen. Tom. 1. homil. Verbis Dauid.

Nonum S. Chryſoſtomus (ne hoc etiam omittatur) *humilis euadit*, ait, *qui humana contemnit, qui ſua conſtitutionis initia conſiderat*, adde tu & progreſſiones & peccata. Item *qui ſe cognoſcit*, cognitionis autem ſui gradus duodecim numerat alibi idem pater. *qui Deum agnoſcit.* Denique humilibus exerci-

Quiſum ego. Tom. 1. homil. in Pſal. 115. Tom. 5. homil. 58. de vita monach.

tatio-

tationibus acquiritur,conſeruatur, & cognoſcitur humilitas.

Et vt colophonem huic tractationi addamus, ſi me mea non fallit opinio, perfectiſſimæ Humilitatis ſignum eſt,non ſolùm benefacere iis,qui oderunt nos,& orare pro perſequentibus nos, ſed etiam occaſiones captare bene merendi de iis, quos certò ſcimus vitæ ac nomini noſtro per ſummam iniuriam inſidiari. Exemplum dedit nobis Chriſtus in ea ratione, quam ſecutus eſt agendi cum diſcipulo proditore ſuæ ſalutis & famæ eo ipſo tempore, quo ille dolos ſtruebat, & tanto flagitio totus incumbebat, vt hoc quoque ait S. Auguſtinus; *Ad maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in ſcelere, immò & oſculari, & ex animo eum reuocandi à facinore, amicum vocare, humaniſſimeq́ commonefacere.* *Tractat. 55. in Ioan.*

Vſus Exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

MEDITATIONES de ſingulis virtutibus, tam in libro quarto, quàm in tertio formentur è ſingulis capitibus, quæ de ſingulis virtutibus ſunt, ſingulæ in quatuor puncta diſtinctæ.

Primum Punctum eſt virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiuſque capitis explicantur.

Secundum Punctum, eſt propoſitum acquirendæ eius virtutis, attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium Punctum, eſt Fortitudo aduerſus tentationes, quæ progreſſum & exercitationem illius virtutis impediunt.

Quartum Punctum, eſt Delectatio in vſu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen, quoad indicia illa quæ poſt vnamquamque virtutis cuiuſque explicationem afferuntur, ſeipſum quiſque diligenter exploret, quo ſcilicet modo ſe habeat in illa virtute, progrediaturne in ea an non, quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples eſt tractatio vniuerſa de ſpirituum diſcretione, à capite decimo, vſque ad vigeſimum tertij libri, nec minus locuples eſt explicatio de oratione, quæ eſt initio quarti libri, præſertim quæ de ea traduntur capite ſecundo, tertio, quarto, quinto, & poſtea vigeſimo, vigeſimo primo, & vigeſimo ſecundo; Quæ autem inter hęc capita ſunt interiecta, materia ſunt meditationis totius pænè Euangelicæ hiſtoriæ, cui nullus hic ordo præſcribitur, quòd id ab aliis diligenter præſtitum ſit.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVNTVR, QVÆ STATVI PERFECTORVM CONVENIVNT.

Quis ſit perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.

CAPVT I.

PERFECTIO hominis eſt Deo coniungi. coniunctio autem charitate conciliatur. Quare perfectio in charitate poſita eſt. *ſuper omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis*, ait Apoſtolus. Cùm enim res quælibet tunc perfecta cenſeatur, cum ſuo copulatur fini, finis autem hominis Deus ſit, perfici tum demum hominem neceſſe eſt, cùm perfectè Deo adhæret. *Deus* verò, vt ſcribit S. Ioannes, *charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Col. 3. 1. Ioan. 4. Lib. 1 de doct. Chriſt. cap. 22.

His conſentanea ſunt, quæ Patres tradunt. S. Auguſtinus: *Tunc quippe*, ait, *optimus eſt homo, cum tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi.* Et libro primo confeſſionum: *Bonus eſt qui fecit me, & ipſe eſt bonum meum.* Et alibi: *Viuit anima mea de te.* S. Gregorius etiam cùm dixiſſet, *omne mãdatum de ſola dilectione eſſe*, concludit, *omnia præcepta eſſe vnum in radice dilectionis.* quod eſt idem vt ſentit S. Chryſoſtomus, ac illud, quod S. Paulus aſſerit, *charitatem eſſe vinculum perfectionis: non dixit*, inquit, *vertex, ſed quod magis eſt, quæ vinculum eſt. neceſſarium magis eſt hoc, quàm illud. nam vertex quidem perfectionis eſt auctio, & intentio: Vinculum verò conſeruatio eorum eſt, quæ perfectionem efficiunt tanquam radix.* Cap. 20. Lib. 10. confeſſ. cap. 20. Homil. 27. in Euang. Homil. 7. ad Coloſ.

Charitatis autem perfectæ nomine intelligitur amor Dei, & amor proximi tantum perfectus, quantum in hac vita, dum ſumus, eſſe poteſt. Qua de re ſic S. Thomas: *In hac vita haberi poteſt perfectio charitatis, dupliciter: vno modo, in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati, ſicut eſt peccatum mortale, & ſine tali perfectione charitas eſſe non poteſt. Vnde eſt* 2. 2 q. 184. ar 2. Primo modo.

Secundo modo. *de eſt de neceſsitate ſalutis. Alio modo, in quantum ab affectu hominis excluditur non ſolùm illud, quod eſt charitati contrarium, ſed etiam omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum: ſine qua perfectione charitas eſſe poteſt,* putà In Incipientibus & Proficientibus. Et paulò pòſt:
Ad tertium. *Poteſt & circa dilectionem proximi*
Prima perfectio. *duplex perfectio attendi, ſicut, & circa dilectionem Dei. Vna quidem ſine qua charitas eſſe non poteſt, vt ſcilicet homo nihil habeat in*
Secunda perfectio. *affectu quod ſit contrarium dilectioni proximi: Alia autem ſine qua charitas inueniri poteſt. quæ quidem attenditur tripliciter, primò qui-*
1. *dem ſecundum extenſionem dilectionis, vt ſcilicet aliquis non ſolùm diligat amicos, & notos, ſed etiã extraneos, & vlterius inimicos. Hoc*
Cap.73. *enim vt dicit S. Auguſtinus in Enchiridio, eſt perfectorũ filiorum Dei.*
2. *Secundò ſecundum intentionem, quæ oſtenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit, vt ſcilicet homo contemnat non ſolùm exteriora bona propter proximum, ſed etiam afflictiones corporales, & vlterius mortem: ſecundum illud Ioannis decimo quinto. Maiorem dilectionem nemo habet quàm vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*
3. *Tertiò quantum ad effectum dilectionis, vt ſcilicet homo pro proximis impendat non ſolum temporalia beneficia, ſed etiam ſpiritualia, & vlterius ſeipſum: ſecundum illud Apoſtoli ſecunda ad Corinthios ſecundo, Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.*

Ex quibus intelligitur, perfectum Virũ qualem hîc requirimus, non eſſe eum qui in charitate eſt ſolùm, & qui extra peccati mortalis culpam eſt, ſed eum qui ſimul in charitate cùm ſit, & ideo nullius peccati mortalis reus, procul etiam eſt ab omni impedimento, quo retardari poteſt eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum. in Deum autem dirigitur etiam tunc, cùm diligitur proximus propter Deum, & ſi ſit inimicus. *Ille e-*
Homil.27 in Euang. *nim,* ait S. Gregorius, *veraciter,* hoc eſt, p̄fectè, *charitatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.*

Ratio amoris huius ea videlicet, quæ hominem ad aman-
Coll.11. cap.8. dum Deum mouere debet, *Deus eſt,* inquit S. Bernardus. quod copioſius explicat Caſſianus: *Non aliter,* ait, *ad illam veram perfectionem aſcendere poterimus, niſi quemadmodum nullius alterius*

rei,

rei, niſi noſtræ ſalutis gratia prior nos ille dilexit, ita eum nos quoque nullius alterius rei, niſi ſui tãtum amoris dilexerimus obtentu. Quamobrem ſtudendum nobis eſt, vt de timore ad ſpem, de ſpe ad charitatem Dei, vel ipſarum virtutum amorem perfecto mentis conſcendamus ardore.

Neque verò perfectio ita in vna charitate conſiſtit, vt ad eam aliæ etiam virtutes non pertineant, quando quidem ſcriptum eſt; *Charitas patiens eſt, benigna eſt.* Et S. Chryſoſtomus diſertè affirmat, *Virtutes in radice charitatis, perfectionem efficere.* Sed aliud eſt aliquid maximè perfectionem efficere, ſiue quod aiunt eſſentialiter, aliud proximè, ſiue quod aiunt, accidentaliter. ipſa enim charitatis affectio qua Deo coniungimur, propriè perfectio eſt, hoc eſt, vis ipſa, & ratio perfectionis: aliæ autem virtutes charitatis, & perfectionis adminiſtræ. propterea idem S. Chryſoſtomus alibi; *Virtutis principium & finis eſt dilectio. Hanc habet radicem, hanc materiam, hunc verticem. ſi itaq; illa principiũ eſt ac plenitudo, q̃d illi poterit adæquari?* Et S. etiam Gregorius Nyſſenus, cùm ad vitam perfectam indagandam de cæteris Moyſis virtutibus diſſeruiſſet, tanquam ad eam propria ratione ſpectantibus, concludit tandem *perfectionem humanæ vitæ poſitam eſſe in eo, vt à Deo cognoſcamur, & amici Dei efficiamur.* Sunt autem aliæ virtutes perfectionis adminiſtræ, tum actionum internarum exercitatione, tum externarũ, præſertim earum, quæ in edomandis paſſionibus, corporeque rationi ſubiiciendo occupantur.

1. Cor. 13.
Homil. 7. ad Coloſſ.
Homil. 23. ad Rom.
Libro de Vita Moyſis.

Igitur ſumma perfectionis euangelicę conſiſtit in duobus; initiò quidem in optimo, maximoq; omnium virtutum vſu, remouendiſque impedimentis omnibus non ſolùm oppoſitis perfectioni, ſed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipſo diuini amoris, & charitatis affectu, cũ Deoq; ſumma quantum poſſibile eſt, coniunctione. Quare ordo tractationis de perfectione poſtquam de abnegatione & virtutibus ſuprà diſſeruimus, poſtulat, vt de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde quomodo aliæ virtutes ſint inſtrumẽta, & adminicula ad perfectio-

1.
2.
Propoſitio & ordo tractandorum in hoc libro.

fectionem adipiſcendam: poſtea verò de ipſo charitatis affectu.

Quibus rationibus, & virtutibus ex Domini & Euangelij Doctrina tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

IMPEDIMENTA perfectionis non obſcura ſunt, & explicãtur à ſanctis Patribus, & à Theologis. & quidem vt nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ ſuperanda inſtituitur totus ſecundus liber operis huius, impedimenta proxima perfectionis ſunt affectiones hominis ad res temporales, vt S. Auguſtinus docet: *Venenum*, inquit, *charitatis eſt ſpes adipiſcendarum aut retinendarum rerum temporalium: Augmentum eius eſt cupiditatis diminutio: perfectio verò nulla cupiditas.*

Lib. 83. qq q. 36.

Cupiditas hæc triplex eſt. Prima boni cuiuſlibet externi, Secunda boni corporis proprij, Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri poſſit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autem oportere domuiſſe eum, qui ad perfectionem aſpirat, ex his, quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt, & breuiter etiam nunc eſt oſtendendum. multa in pauca, & quaſi in vnum colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum.

Quod ad primam attinet, certum eſt res temporales re ipſa abiiciendas eſſe ei, qui in ſtatu legis Euangelicæ perfectus eſſe cupit. Etenim dicitur à Domino; *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis Theſaurum in cœlis, & veni, ſequere me.* Quo loco dicunt Patres ad vnum omnes, *poni fundamentum primum, primumq́ gradum*, vt ait S. Thomas, *ad acquirẽdam perfectionem charitatis, quæ eſt voluntaria paupertas,*

Matth. 19.

Primus gradus

pertas, hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominem, vt loquitur S. Gregorius, *ad culmen perfectionis*. Lib. 2. moral. cap. 27.

Proximus gradus perfectionis huius eſt, exuere ſecundum abiectionem facultatum terrenarum affectionem animi omnem ad eaſdem. contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur. quippe *diuitiæ*, vt idem teſtatur, *veluti ſpinæ animum hominis timoribus, ſollicitudinibus, angoribus mirificè pungunt, vexant, cruentant:* cùm enim totũ amorem hominis diuitis in ſeipſas conuertant, dum poſſidentur, dum dimittentur ab eo, *quaſi eius membra præciduntur*, ait S. Auguſtinus. quæ præciſio ſine dubio *gladius* ille eſt, *quem venit Dominus mittere in terram*. quo non ſolum facultates noſtræ diuellantur à nobis, ſed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctiſſimè colligabamur. hic autem eſt, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: *Non enim*, vt ait Caſſianus, *perfectio ſtatim nuditate aut priuatione omnium facultatum, ſeu dignitatum abiectione contingit, ſed cordis puritate, hoc eſt, corde intacto à cunctis perturbationibus*. Secundus gradus. Epiſt. 34. Col. 1. cap. 6.

Magna porrò fit acceſſio perfectionis ad duas ſuperiores, ſi paupertati voluntariæ addatur perpetuitas. hęc enim non modò diuitiarum amorem compeſcit, ſed omnem ſpem earundem repetendarum prorſus extinguit. Tertius gradus.

Accedit tãquam cumulus quartus gradus, ſi voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum. quod feciſſe Apoſtolos S. Auguſtinus colligit ex illis S. Petri verbis: *Ecce nos reliquimus omnia*, & pleroſque ex primis illis Chriſtianis Apoſtolorum Diſcipulis factitaſſe, teſtantur Patres multi, inprimis S. Hieronymus, S. Auguſtinus, S. Gregorius, S. Chryſoſtomus. ex quibus fontibus deinde religioſa paupertas emanauit vniuerſa. Quartus gradus. Lib. 17 de ciuitat. Dei, cap. 4. Epiſt. ad Demetr. Ser. 27. de Ver. Apoſt. Lib. 1. epiſt. 33. S. Chryſoſt. Actor. 5.

Quod ſi obiicias Patres teſtamenti veteris ſanctos perfectoſque fuiſſe multos, & nihilominus diuites; reſpondere expeditius poſſumus, nos hîc tractare perfectionẽ Euangelicam, non veterem. quia tamen perfectio eadem eſt re ipſa, dicamus patres illos, pauperes affectu, ſpirituque fuiſſe, ſicut, & habitu

Lib. de bono coniugal. c. 22. continentes. &, vt ait S. Auguſtinus, *propter temporis differētiam non feciſſe eos, quod nos Euangelij tēpore facere profitemur.* qui etiam & illud addit: *Quod ego nunc ago, melius illi egiſſent, ſi tūc agendum eſſet. Quod autem illi egerunt, ſic ego non agerem, etſi nunc agendum eſſet.*

Etſi Epiſcopi quorum ſtatus perfectionis eſt, opulenti ple-
1. rique ſunt, vel ideo eſt, quia perfectio conſiſtit propriè in cha-
Opuſc. 18. c. 7. ritate, *paupertas* autem vt S. Thomas loquitur, *non tam perfectio cenſenda eſt, quàm via ad perfectionem:* Quare qui iam ſtatum perfectionis conſcenderunt, non eſt quod de via adeo ſint ſollici-
2. ti, ſicut qui adhuc in via ſunt, quales ſunt Religioſi: vel ideo eſt,
Lib. 2. de vita contempl. c. 9. quia Epiſcopi diſpenſatores eccleſiaſticorum bonorum à Deo conſtituti ſunt. *Quiſquis*, inquit S. Proſper, *omnibus quæ habuit dimiſſis aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cùm præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator*, adfertque exemplum S. Paulini & S. Hilarij Epiſcoporum.

Secundum genus. Altera cupiditas eſt boni proprij corporis. hanc ad duo capita reuocat S. Thomas: primum cōtinet affectiones erga ſan-
Primum caput Opuſc. 18. c. 8. Luc. 14. guine iunctos, quicunque illi ſint; Dominus enim dicit *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem, & animam ſuam, non poteſt*
Lib. 7. moral. cap. 17. & 18. *meus eſſe diſcipulus.* rem hanc fusè perſequitur S. Gregorius, qui poſtquam dixiſſet, aliquos cōtemptis terrenis facultatibus adhuc tamen in ſuorum affectionibus, tanquam in viſco inhæreſcere, addit: *Extra cognatos quiſq; ac proximos debet fieri, ſi vult parenti omnium verius iungi: quatenus eoſdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò ſolidius diligat, quantò in eis affectum ſolubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus vicinius iungimur, plus cæteris prodeſſe, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, ſed hoc ipſum prius vbi naſcitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoſcere, ſed tamen hanc, cum curſum mentis præpedit ignorare, quatenus fidelis animus diuino ſtudio accenſus, nec ea quæ ſibi ſunt in infimis coniuncta deſpiciat, & hæc apud ſemetipſum rectè ordinans ſummorum amore tranſcēdat.* Et paulò pòſt: *Neq; enim ſancti viri ad impendenda neceſſaria propinquos*

carnis

carnis non diligunt, ſed amore ſpiritualium ipſam in ſe dilectionē vincunt: quatenus ſic eam diſcretionis moderamine temperent, vt per hāc in pauco ſaltem, ac minimo à recto itinere non declinent. Eadem eſt ſententia aliorum ſanctorum Patrum, Hieronymi, Auguſtini, Bernardi & reliquorum, quos operæpretium non eſt hîc recenſere, vt breuitati neceſſariæ conſulatur.

Huc ſpectat affectio terrena erga amicos. de hac enim idē dicendum eſt, quod de amore carnis erga conſanguineos, affineſque. De quo vniuerſo genere S. Bernardus egregiè ſcripſit: *Ser. 50. in Cāt.* *Eſt*, inquit, *affectio, quam caro gignit, eſt, quam ratio regit, & eſt quā* *Prima affectio.* *condit ſapientia. prima eſt, quam Apoſtolus legi Dei dicit non eſſe ſub-* *Rom. 1.* *iectam, nec eſſe poſſe. Secunda quam perhibet è regione conſentientem* 2. *legi Dei, quoniam bona eſt. Nec dubium diſtare inter ſe contentioſam, & conſentaneam. Longè verò tertia ab vtroq; diſtat, qua & guſtat, &* 3. *ſapit quoniam ſuauis eſt Dominus, primam eliminans, ſecundam remunerans. nam prima quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſicca, ſed fortis: vltima pinguis, & ſuauis eſt.*

Aliæ autem cupiditates, quæ ſecundo capite continentur, *Secundum caput.* ſunt voluptatū corporis & ſenſus, etiam ſi hæ legitimæ nuptialéſue ſint: *Innupta enim & Virgo cogitat, quæ Domini ſunt, vt ſit ſan-* *1. Cor. 7.* *cta corpore & ſpiritu. & de arce mentis nihil eſt*, ait S. Auguſtinus, *quod hominem magis deiiciat.* Quare Dominus laudat Eunuchos *Sol. cap. 10.* voluntarios, *Qui ſeipſos caſtrauerunt propter Regnum cœlorum.* Ad *Matth. 19.* quem locum S. Hieronymus: *Grandis fidei eſt, grandiſq; virtutis* *Lib. 1. contra Iouin.* *Dei templum eſſe puriſsimum: totum ſe holocauſtum offerre Domino, & iuxta Apoſtolum eſſe ſanctum corpore, & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putātes, audiunt p Eſaiam, quod* *Iſaia 56.* *pro filiis & filiabus locum habeant in cœlis paratum. Ad hos Clemens ſucceſſor Apoſtoli Petri ſcribit epiſtolas, & deinceps multi Apoſtolici & Martyres, & illuſtres tam ſanctitate, quàm eloquentia viri quos ex propriis ſcriptis noſſe perfacilè eſt.*

Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum eſt *Primus gradus* nuncium remittere conſanguineis, *Exire*, inquam, *de domo &* *Geneſ. 12.* *de cognatione ſua*, nec non vxori ſaltem ducendæ. Secundus gra- 2. dus eſt exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus,

amiciſque colligamur, maximè verò iis, quæ voluptariæ ſunt, & ad libidinem pronæ: colereque perfectam corporis, & animi
3. caſtitatem. Tertius gradus eſt perpetuitas vitæ integrè, & caſtè
4. traductæ. Quartus eſt votum de hac ipſa re, quale votum primã emiſiſſe beatiſſimam Virginem, teſtantur Patres. S. Auguſtinus, S. Gregorius Nyſſenus, Beda, S. Anſelmus, & S. Bernardus: Idem feciſſe Apoſtolos auctor eſt S. Epiphanius, alioſque qui poſtea vitam monaſticam, & religioſam ſectati ſunt.

Lib. de Virg. cap. 4. Oratione de Natiuit. Dom. In cap. 1. Luc. lib. de excel. Virg. Ser. 4 de Annunc. Hæreſi 58.

Tertium cupiditatis genus eſt vt diximus, propriæ libertatis & voluntatis. nam, vt inquit S. Bernardus, *nihil omnino quod propria inquinatum ſit voluntate, guſtabit is, qui paſcitur inter lilia.* Et Caſſianus ſcribit: *Poſſe aſcendere ad ſumma perfectionis culmina eum, qui primitus edoctus fuerit ſuas vincere voluntates. & ſeniores tradidiſſe, Monachum nec poſſe voluptatem concupiſcentiæ ſuæ refrenare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel triſtitiam, vel ſpiritum fornicationis, ſed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatem perpetuam, nec firmã diuturnamq; poſſe retinere concordiam, ſed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates ſuas non didicerit ſuperare.*

Tertium genus Ser. 71. in Cant. Lib. 4. de inſt. cap 6.

Propria voluntas coërcetur obedientia Deo præſtita, & Homini propter Deum. de qua Dominus ait; *Qui vos audit me audit*, & de ſe ipſo dicit ipſe; *Non vt faciam voluntatem meam.* Et Apoſtolus: *Factus obediens vſq; ad mortem.*

Luc. 10. Ioan. 6. Philip. 2.

Primus obedientiæ gradus eſt ſubiicere ſe homini propter Deum. Secundus eſt eidem voluntatem ſententiamque animi omnem regendam committere. Tertius eſt id vſque ad mortem præſtare. Quartus ad obedientiam voto ſe obligare. quod faciunt Religioſi, & fecerunt olim religioſæ vitæ Inſtitutores omnes, & propagatores, qui, vt S. Auguſtinus ſcribit, *vitam ſuam Deo deuouerunt.* Aut vt S. Baſilius loquitur, *ſe ipſos Deo deuouerunt & conſecrauerunt.*

In Pſalm. 75. Reg. fuſius diſput. c. 14.

Honor

Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.

CAPVT III.

IN bonis externis numerantur honores, præſertim mundani, qui tamen paupertate non abiiciuntur, ſicut reliqua eiuſdem generis bona. & aliqui honores ſunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipſis accipiũtur ad Dei gloriam, & ſalutem animarũ. Quare dubitari meritò poteſt, num honor, & quis honor, ſi quis eſt, perfectioni ſit impedimento.

S.Thomas ſic habet: *Honori qui Deo, & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutẽ, vt dicitur in Pſalmo; Mihi autem honorificati ſunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religioſis, qui ad perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipſo, quòd ſecularem vitam derelinquunt.* 22. quæſt. 186. artic. 7. ad 4. Pſal. 138.

Duo igitur ſunt honoris genera, primum eſt, quod virtuti debetur. ſecundum, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, ſed alia quacunque ex cauſa, nobilitate nimirum gentis, aut Patriæ, opibus, poteſtate & huiuſmodi rebus aliis. primus honor eſt virtutis, ſecundus honor eſt mundi, ſiue ſeculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicę, perſpicuum eſt. id ſiquidem & verbo, & exemplo ſuo nobis confirmat Dominus, cùm facta contentione inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior, dixit: *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur.* (Euergetes Græcè) qui erat titulus ea tempeſtate principes delectans, ſicut noſtra hac (celſitudo) *vos autem autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* & protrita ſunt in Euangelio monita, quibus Chriſtus Dominus diſcipulos ſuos, eorumque ſectatores, paſſim admodum grauiter inſtruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certè Primus honor. Lucæ 22.

Chriſti imitator Paulus ſe pergere profitetur ad perfectiſſimã
2. Corinth. 6. charitatem *per infamiam & bonam famam.* Se nihil vile exiſti-
mare, quod cum ſalute animarum Chriſtique gloria coniun-
ctum ſit, etiamſi propterea neceſſe ſit, eſſe ſe ſpectaculo atque
1. Corinth. 4. ludibrio hominibus, omniumque, vt ait, *peripſema*, hoc eſt, ſor-
Galat. 6. des, & fœcem populi. Quare prædicabat: *Mihi mundus crucifi-
xus eſt, & ego mundo.* Quamobrem qui poſtea mundo renun-
ciarunt, vt Chriſtum ſequerentur, ſimul etiam honoribus ſe
Reg. fuſius di- abdicarunt, vitamque inſtituerunt remotiſſimam ab omni
ſput. inter 8. mundana pompa, atque ſplendore, quod non obſcurè docet
Inter. 10. S. Baſilius, cùm de renunciatione ſcribit, & poſtea cum noui-
tio probando leges dat; *Num*, inquit, *paratus ſit libenter ad omne
humilitatis genus deſcendere miſſa omni verecundia, ita videlicet,
vt ſordidiſſima quæq; artificia ſuſcipere non recuſet.* Et paulò pòſt:
*Maximè autem ei, qui ab ſplendido aliquo vitæ genere ad imitandũ
modeſtiſſimæ humilitatis Domini noſtri* I E S V *Chriſti exemplum fe-
ſtinat, munera quædam præſcribi debent, de numero eorum, quæ illi
ſordida exiſtimant, qui in ciuili vita verſantur, obſeruandumq́, num
in iis cum omni animi alacritate non erubeſcentem & inconfuſibilem
ſe Deo operarium exhibeat.*

Lib. 4. cap. 29. Ad quam doctrinam illuſtrandam adfert Caſſianus exem-
plum nobiliſſimi cuiuſdam viri, *& ſummæ*, vt ait, *familiæ*, res vi-
les iuſſu Abbatis vt venderet, circumferentis. ad cuius narra-
tionis calcem, hæc habet: *Nequaquã perterritus tam vilis, & tam
inſueti officij nouitate, nec conſiderans indignitatem rei, nataliumq́;
ſplendorem, ac venditionis iniuriam, dum illam Chriſti humilitatem,
quæ eſt vera nobilitas per obedientiæ gratiam deſiderat obtinere.*
Lib. 12. cap. 32. hanc porrò humilitatem ipſe tradit fundari in expoliatione o-
mnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciatio-
ne, qua deinde ſe ſubiiciat homo obedientiæ, ita vt nulla in
eo viuat voluntas præter Abbatis mandatum. *Quod*, inquit,
*non aliter obſeruari poteſt, niſi quis non ſolùm ſe mortuum huic mun-
do, verumetiam inſipientem iudicarit, ac ſtultum, vniuerſa quæ ſibi
fuerint imperata, ſine vlla diſcuſſione perficiens, ſacroſancta ea cre-
dens, ac diuinitùs promulgata.*

Hoc

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque S. Gregorius, attexens etiã tentationem, qua huiuſmodi homines poſt renũciationem vexari aliquãdo ſolent, remediumque curationis. *Alius*, inquit, *contempta mundi ſuperbia, honores, atq; dignitates huius ſeculi decreuit vitare, vltimum appetit inter homines locum tenere, vt tantò excelſior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aſpicitur in tranſeunte vita. is fortaſſe cùm ſubitò ſe à proximo deſpici agnoſcit, dedignatur, cur deſpicitur. vult quidem in loco humili, ſed tamen attendi contemptibilis non vult. hunc iam deuotio eleuat, ſed adhuc infirmitas grauat. iam ergo pro deuotione holocauſtum eſt, ſed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaq; qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate ſui culpa tanguntur, cùm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoſcunt, ſeq; ipſos pœnitentia lamentis afficiunt, holocauſtum in oſtio portarum lauant.* Hæc S. Gregorius. *Homil. 10. in Ezech.*

Sed quid eſt quod rem aliundè certiſſimam: hiſce rationibus vltra cõfirmemus? Quid enim certius quàm Chriſtum Dominum in cuius imitatione & ſimilitudine omnis Chriſtiana perfectio conſiſtit, proceſſiſſe obuiam non inimicis modò, ſed ſimul etiam iniuriis, ludibriis, blaſphemiis, execrationibus, diris, quibus eum aduerſarij atrociſſimè quantũ in ipſis fuit, contaminarunt? An, vt diximus in capite de humilitate, non *dedit percutienti ſe maxillam?* an non *ſaturatus eſt opprobriis?* an non *cùm pateretur, non comminabatur? tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè?* an non *coarctabatur, donec baptizaretur ſanguine*, quem non minus ignominioſè exorbuerunt Iudæi, quàm ille copioſè pro nobis glorioſeque perfudit? Mortem crucis oppetens ſimul acerbiſſimam, ſimul pleniſſimam contumeliis?

Eodem in loco reponimus beatiſſimã Dei matrem, quam quis dubitat, quin cùm cruci aſſiſteret *Chriſtum* amantiſſimum filium non *induerit*, hoc eſt, eius crucis, & mortis ignominiam non ita libenter adamauerit, amplexataque ſit, ac ſi *Chriſto confixa eſſet cruci?* Certè iam inde ab initio Chriſti ſpiritu imbuta, & educata *prætulit virginitatem*, vt S. Bernardus ſcribit, *Homil. 3. ſuper Miſſus eſt.* *op-*

probrio

probrio ſterilitatis, quia vnctio docebat eam de omnibus, ac ſermo Dei viuus, & efficax antè illi factus eſt magiſter, quàm filius: prius inſtruxit mentem, quam induit carnem, ob quam cauſam cùm ſuſpicionem criminis facilè dimouere poſſet, cùm occultè dimitteretur à Ioſeph, ne ſuſpirium quidem ad ſui defenſionem emiſit.

2. Corinth. 12. Denique vox illa Apoſtolica perfectorum Chriſti militum vox eſt: *Placeo mihi in contumeliis, in anguſtiis pro Chriſto.* Ergo procul eſt à Chriſti ignominioſæ gloriæ amatoribus mundani honoris appetentia, & luce clarius eſt, nihil Chriſtianæ perfectioni repugnare magis quàm ſuperbiam, ſine qua honor huiuſmodi nec deſiderari, nec quæri poteſt.

Ad extremum qui renunciat vitæ mundanæ, ac dignitati quæ eam ſequi ſolet vel propter magnitudinem opum, vel ob aliam quamcumque ſimilem cauſam, abiicit ſine dubio omnem ſpem mundani honoris ad eumque ſibi omnem aditum, & intercludit, & interdicit.

Secundus honor. Honor virtutis ab aliis ſanctus appellatur. complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus. Inter quos principem locũ obtinet Eccleſiaſtica dignitas, ſiue ſit ſecularis, ſiue regularis. In hoc autem quærendo ambitioſum eſſe, apertum flagitium eſt, non ſolùm perfectis viris, ſed Chriſtianis omnibus interdictum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere, itaque ſe in rebus omnibus gerere, vt vitam, ex virtute traductam laus poſſit comitari, honorque virtuti debitus tribui; ſic qui perfectionem ſectatur, ita in virtutum omnium exercitatione verſari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, quamuis iuſtè virtuti debiti ſuſcipiat. neque enim alium honorem amare, aut appetere poteſt perfectus, quàm æternum, vt ex his, quę diximus libro quarto, capite trigeſimo perſpicuũ eſt. Nec qui renunciat mundanis rebus, ſancto huic honori etiam renunciat: tum quia non eſt in eius poteſtate, ſed in honorante, tum quia ſimul nuncium remitteret virtutum actionibus, quæ per ſeſe maximè laudabiles ſunt, etiamſi à nemine honorentur, aut celebrentur. modò ſe attentè circumſpiciat profi-

proficiens, nec vlla vnquam ſpecie honoris obiecta ſibi non ſolùm aciem mentis præſtringi ſinat, ſed nec ad rem vel minimam honoris cauſa inchoandam moueri.

Cæterùm ſpiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Chriſti humilitatem totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Chriſtus ſe occultauit, & remouit ab oculis eorũ, qui eum Regem creare deliberauerãt, ſic qui Chriſtum, ex animo ſequuntur, non ſolùm honores non appetunt nondum ſibi conſtitutos, ſed delatos recuſant & reſpuunt, & ne ad eos contra voluntatem aſcendere cogantur, fugam arripiunt, latebras quærunt, ſibi etiam aliqui membrũ aliquod corporis amputant. quod de S. Marco Euangeliſta dicitur, & certum eſt de Amonio Monacho, qui ſibi cum pręſcidiſſet auriculam, *Pallad. Sect. 12.* interminatus eſt ſe etiam linguam inciſurum, ſi vrgere pergerent illi, qui hominem ad Epiſcopatum importunè vocabant. *Niceph. lib. 12. cap. 37.* admiranda ſanè facinora, & *ſolo diuino inſtinctu*, vt S. Thomas *22. quæſt. 185.* aſſerit, *excuſanda.* imitanda exempla priora, quæ multa, & illuſtria ſunt. *artic. 2. ad 3.* In hiſtoriis Sanctorũ, Silueſtri, Gregorij, Ambroſij, Auguſtini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senenſis, & aliorum multorum, quæ operępretium non eſt enumerare, quia notiſſima ſunt.

Eodem impulſi ſpiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exemplo abiecerunt perfectionis amore. vt Epiſcopatum Conſtantinopolitanum Nazianzenus, & ſummũ Pontificatum S. Cæleſtinus.

Quare vt benè faciũt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores qui ſibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam, & animarum vtilitatẽ, ſic laudandi illi ſunt maximè, qui humilitatis Chriſti amore ſuccẽſi ſe totos demittunt, abiiciunt, honores non quærunt, & verò etiam contemnunt, idq; toto vitæ ſuæ tempore profitentur, & niſi ad honorarios titulos adigantur præcipientis authoritate, ad idem ſe voti perpetui nexu obligatos volunt, qua in re præclaram habemus S. *22. quæſt. 185.* Thomæ doctrinam, qui ſic ſcribit: *Accipere Epiſcopatum non* *artic. 2. ad 3.* *eſt de neceſſitate ſalutis, ſed fit neceſſarium ex ſuperioris præcepto. His*

autem quæ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutem, poteſt aliquis impedimẽtum licitè apponere antequam fiat præceptum. Et paulò pòſt: *Qui votum emittit de non ſuſcipiendo Epiſcopatum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati ſuperioris accipiat, illicitè vouet. Si autem intendit, ad hoc ſe obligare, vt quantum eſt de ſe Epiſcopatum non quærat, nec ſuſcipiat, niſi imminente neceſſitate, licitum eſt votum, quia vouet ſe facturum id, quod hominem facere decet.* Quod S. Doctor affirmat de Epiſcopatu, ſine dubio dici poteſt de quocunque alio honoris gradu, etiam regulari.

Quod ſi quæratur, an præcipienti in re hac repugnandum ſit, nemo dubitat, quin liceat anhelanti ad humilitatis Chriſti perfectionem ſeipſum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis ſpecie, quam aperiẽtis quid ſit in homine. idque quantum, & quatenus neceſſe eſſe coram Domino iudicetur: denique quidlibet faciendum eſſe, vt procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ quod ſine magna obedientiæ iniuria non incurritur, omninò vitetur. quæ regula à S. Gregorio olim præſcripta eſt in hęc verba: *Tunc ante Dei oculos vera eſt humilitas, cum ad reſpuendum hoc, quod vtiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt.* *Paſtor. P. P. cap. 6.*

Quæ externæ virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

CAPVT IV.

ACTIONES virtutum ad charitatem tanquam finem referuntur. Et ſunt in vnaquaque virtute duplices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inſeruiunt. externæ quidem, quia quamuis perfectio in animo ſit, externa tamen actio excitat plerumque animum ad agendum, & honeſtiſſima voluptate, quæ ex ipſa actione à proficiente percipitur, vegetat vim facultatis internæ actum virtutis producentis. *Ex ſubſequenti enim opere*, ait S. Gregorius, *etiã dona ſuccreſcunt*. Qua ratione roboratur & creſcit charitas. *Lib. 1. dialog. cap. 4.*

Quænam

Quęnam verò ſint externæ actiones, quæ ad perfectionem potiſſimùm iuuandam diuinitùs ſint inſtitutæ, non eſt quod aliunde quàm ex ſacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Eſt autem ſcriptum apud Tobiam, Angelum de cœlo demiſſum ſic docuiſſe: *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* quo loco non ſolum eleemoſynæ corporalis mentio fit, ſed etiam ſpiritualis. Siquidem ibi commendatur ab Angelo illa miſericordia, quam vtiliter erga ſuos tribules exercuerat Tobias. quem certum eſt monita ſalutis ſolitum dare illis; non ſolum corporibus conſulere. *Tob. 12.* *Tob. 1.*

Perfectum virum fuiſſe Tobiam nemo dubitat, ſed nec dubitandum eſt, eum non niſi adminiculis harum actionum ad perfectionē aſcendiſſe. Etenim de his loquens S. Leo ſic ſcribit: *Hac triplex obſeruantia dilectiſſimi omnium virtutum comprehendit effectus. Hac ad imaginem, & ſimilitudinem Dei peruenit, vt à Spiritu ſancto inſeparabiles faciat.* Et S. Chryſologus; *Hac,* inquit, *vitia extingunt, virtutes iſta ſuccendunt, hac reddunt caſta corpora, corda pura, hac pacem membris, mentibus dant quietem, humanos iſta ſenſus ſcholam faciunt diſciplina: per hac in templum Dei pectora humana conſurgunt, hac hominem praſtant Angelum, homini Deitatis deferunt hac honorē. Hinc eſt quod ſit horum ſuffragio Moyſes Deus, per hac Helias neſcit mortem, relinquit terras, cælos intrat, commoratur Angelis, conuiuit Deo, & terrenus hoſpes ſupernas obtinet manſiones. per iſta Ioannes fit Angelus in carne, cæleſtis in terra, & auditu, viſu, tactu, totam ſolus capit, tenet, complectitur Trinitatem.* ſimilia ſcribunt alij. *Serm. 1. de ieiunio. 7. menſis.* *Serm. 43.*

Ex his porrò intelligimus, quas ob cauſſas hæ actiones tres ad perfectionem conſequendam præſtent aliis, tum quia omnium virtutum effectus comprehendant, nec ſine virtutum omnium præſidio exerceantur: tum verò quia animum hominis optimè pręparent ad diuinam perfectionem accipiendam. mortificant enim paſſiones & vitioſos habitus reuellunt. Quod ſignificat ſanctus Vir illis verbis; *Vitia extingũt, adferunt corpori & animo puritatem. Reddunt,* inquit, *caſta corpora, & corda pura.*

De ieiunio autem vniuerſaque corporis caſtigatione multa ad rem præſentem pertinentia ſcripta ſunt libro ſecundo, capite duodecimo. & libro quarto, capite trigeſimo quarto. ad quæ lectorem remitto. quem etiam hortor, vt animum ſeriò aduertat ad eam ſententiam Seraphini Firmani, quam retulimus libro tertio, capite decimo nono & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conducat ad veram abnegationẽ animi morborumque eius pietatis tàm ſpiritualis quàm corporalis exercitatio explicatum etiam à nobis libro quarto, capite vigeſimo octauo.

Lib. de cura pro mor. cap. 1. Quare ſupereſt vt de externa orantis Deum actione ponamus S. Auguſtini verba, quibus quantum proſit internis orantis motibus, ſic oſtendit: *Orantes de membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, vel etiam proſternuntur ſolo, & ſi quid aliud viſibiliter faciunt; quamuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indiciis, vt ei humanus pandatur animus: ſed his magis ſeipſum excitat homo ad orandum, gemendumq́; humilius atq; feruentius. Et neſcio quomodo cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente non poſſint, eiſdemq; rurſus exterius viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent, iſta præceſſit, quia facta ſunt, creſcit.*

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumeræ planè ſunt, vtiliſſimæque motionibus animi, quas virtus excitat. immò ad hoc ipſum inſtituti ſimul ſunt ſacrarum cęremoniarum ritus. qui propterea diligentiſſimè ſeruãdi, & obeundi ſunt à proficiente: maximè verò ij qui ad ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium ſpectant, & ad canonicas horas; aliaſque religioſas cęremonias, quibus tenentur, qui ad inſtituta religionum vocati ſunt. ſed maius momentum ad perfectionem eſt in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter eſt.

Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad Charitatem.

CAPVT V.

IN charitate in qua conſiſtit Chriſtiana perfectio cõſiderandi ſunt habitus ipſe infuſus, & actus vi eius ab animo productus. actus perfectior eſt, quam habitus. ſiquidem vt ait S. Thomas, *Melius eſt bene agere, quàm poſſe bene agere*, & habitus finis eſt actus. quare æterna beatitudo, quæ maxima eſt hominis perfectio, actus eſt. eò igitur maior eſt perfectio hominis, quò vehementior in eo eſt charitatis actus. 1. 2. q. 71. art. 3.

Augetur autem charitatis actus, non ſolum habitu charitatis, ſed etiam virtutibus acquiſitis, tũ quia hæ comprimunt hominis prauas inclinationes & paſſiones, eneruantque, ac tollunt vitioſos habitus, quibus animus in plura diſtractus ſtudia retardatur, ne totus toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: *Vno*, vt ait S. Hieronymus, *ædificante in nobis, & alio deſtruente*. Tum quia virtutes eædem animum incitant ad ea conſectanda bona, quæ conſonant Charitati, & quibuſdam quaſi igniculis appoſitis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniũgunt. ob id Apoſtolus: *Spiritu ambulate*, ait, hoc eſt, vt exponit S. Hieronymus, *ſpiritualibus actibus*, quos deſcribit infrà, cùm eos numerat, & *fructus ſpiritus* vocat. vbi etiam addit; *Cùm enim anima carnalia cogitat, caro dicitur, quando verò ſpiritualia, vnus cum Deo fit ſpiritus*, per charitatem nimirum hiſce ſpiritualibus actibus auctam. In Galat. 5.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hũc modum charitatem augent, creſcit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum, quæ acquiſitæ cùm ſint, ſimiles ſunt Theologicis, vtpotè procreatæ ex earum actibus, iiſque omnino ſimiles. quamuis non pares. cùm ſint hæ naturales, illæ ſupernaturales. fieri enim non poteſt, vt qui exercet fidem, ſpem, & charitatem erga Deum, iis ipſis actionibus, qua ratione ſunt

ab homine productæ, non acquirat habilitatem,& facilitatem animi maiorem ad eaſdem promptiſſimè repetendas. Hæc habilitas habitus eſt, & Virtus, vt ita dicam, Theologica, ſed acquiſita, non tamen ſine auxilio ſupernaturali Dei. Vſus certè eius tanquam charitati propinquæ, ad charitatis incremẽtum maximè facit, propterea quòd Theologicæ virtutes, cũ ſupernaturales ſint, hoc eſt, diuini cuiuſdam generis & ordinis, non frangunt directò Vires habituum vitioſorum, qui etiam homini Dei amico ineſſe plerumque ſolent, ſicut nec reliquarum naturalium propenſionum deprauatos motus, ſed ſubleuant hominis animum vireſque naturæ ad actiones illas nobiliſſimas, longeq; naturam hominis ſuperantes edendas, relicta in homine difficultate naturali ad eas reuocandas cum velit.

Hæc difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur præſidio, & ope aliarum virtutum quę exercitatione Theologicarum in homine progignuntur. Quare ſapienter S. Thomas: *Habitus*, inquit, *moralium virtutum infuſarum* (quod idem de Theologicis infuſis intelligitur) *patiuntur interdũ difficultatem in operãdo, propter aliquas diſpoſitiones contrarias ex præcedentibus actibus relictas, quæ quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquiſitis*, (ſicut nec in Theologicis acquiſitis) *quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contrariæ diſpoſitiones.*

1.2 q.65. art.3. ad 2.

Ecce igitur tibi, quàm neceſſaria ſit ad perfectionem acquirendam noſtrimet abnegatio continua, qua frangantur prauæ inclinationes naturæ, paſſiones ſedentur, vitioſi habitus abradantur, peruincaturque difficultas, quam tantæ rei nos ipſi ex naturæ corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem poſitum ſit, in frequenti diuturnoque vſu virtutum omnium, in obſtinata, vt ita dicam voluntate perfectionis culmen Deo iuuante, conſcendendi. Abnegatio enim vitia impugnat, eadem iterata, & continuata etiam expugnat, dumque id pręſtat ſimul interiorem hominem virtutum actibus excolit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi ſuique ipſius, paupertate, caſtitate, humilitate, obedientia, à re-
bus

bus creatis omnibus ita animum abalienans, vt eum in Dei a-
morem, & charitatem protinus rapiat. quod quanquam aliis
verbis non obſcurè docuerat Caſſianus: *Accipe paucis ordinem* *Lib.4.Inſtit.*
ad ſummam perfectionem. Principium noſtræ ſalutis ſapientiæq; ſecū- *cap. 43.*
dum ſcripturas timor Domini eſt. De timore Domini naſcitur com- eadem n.° 125
punctio ſalutaris. De compunctione cordis procedit abrenunciatio, id
eſt, nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate Humili-
tas procreatur. De Humilitate mortificatio voluntatum generatur.
Mortificatione voluntatum extirpantur, atq; marceſcunt vitia vni-
uerſa. Expulſione vitiorum virtutes fructificant, atq; ſuccreſcunt. pul-
lulatione virtutum Puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apoſto-
licæ charitatis perfectio poſſidetur. Frequens igitur, & aſſiduus ab-
negationis, virtutumq́ue vſus certa via eſt ad augendam chari-
tatem.

Eſt autem hoc loco diligentiſſimè obſeruandum, id quod
etiam ſecundo libro monuimus: *Duplici*, vt Caſſianus ſcribit, *Col.14.cap.3.*
nobis labore ſudandum in expellendis vitiis, quàm in virtutibus ac-
quirendis. Et hoc, inquit, *nō noſtra capimus coniectura, ſed illius ſen-*
tentia perdocemur, qui ſolus opificij ſui vires, rationemq́; cognouit. Ec-
ce, inquit, conſtitui te hodie ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & di- *Hierem.1.*
ſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. In expulſione enim noxia-
rum rerum quatuor eſſe neceſſaria deſignauit: id eſt, euellere, deſtrue-
re, diſperdere, diſſipare: in perficiendis verò virtutibus, & his quæ ad
iuſtitiam pertinent acquirendis, ædificare tantummodo atq; plantare.
Vnde liquidò patet, difficilius euelli ac deſtrui corporis animæq́; paſſio-
nes, quàm ſpirituales extrui, ædificariq́; virtutes.

Vberior quædam & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.

CAPVT VI.

SED præter mortificationem paſſionum maximè ad perfectionem neceſſaria eſt occultior quædam difficiliorq; propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaq; continua: non ſolùm initio exercitationis huius,

ius, ſed etiam & multò maximè in progreſſu ipſo, & complemento. quæ quidẽ abnegatio ex Dei omnipotentis Maieſtatis, poteſtatis, charitatis, voluntatiſq; cognitione pfecta ita hominem Deo ſubmittat, ac propriæ ſui ipſius deſpicientiæ amãtem faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quã aſſiduè frangi voluntates ſuas, itaque concuti amorem proprium, vt ſi fieri poſſit, cõuellatur omnino. Id ego ſic explico ex doctorum piorumq; hominum, qui currũt virtutis & perfectionis ſtadium, diſciplina & experimentis.

Certum eſt, nos noſtri iuris nec eſſe, ſed Dei, & voluntatem noſtram quantumcunque ſit in hominis poteſtate, diuini & ipſam iuris eſſe, & à nobis in vnius Dei voluntatis deditionem omninò redigendam: vt Deus ea, totiſque nobis vtatur, noſque verſet, quomodo ei placuerit.

Quæſtio. Quæri igitur poteſt, vtrum expediat, vt Deus regendæ voluntatis Dux, conſolationibus an afflictionibus adhibitis eam

Reſpondetur. dirigat ad perfectionem: Et reſpondetur de ſententia patrum, quos adduximus ſecundo libro, cùm ageremus de Abnegatione, ſatius eſſe, vt voluntatem Deus ad ſe trahat per ea, quæ cõtra voluntatem ſunt, quàm per ea, quæ voluntatem alliciunt, mulcentque, & ſi ſanctiſſima illa ſint, nec à nobis expetita propter nos, ſed propter Deum ſolum; ſiue externa bona malauè ſint, qualis eſt infamia, ignominia, paupertas, contemptus, & alia huiuſmodi: ſiue interna multoque id magis ſi interna ſint: quales ſunt deſolationes, derelictiones, tentationes grauiores, anguſtiæ cordis, tenebræ mentis, anxietates, perturbationes animi, & id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt. in his verſari nos, & his exagitari quietem voluntatis noſtræ; melius multò eſt, quàm frui contrariis bonis. Quamobrem proficiens non ſe comparat ad quietem aut tranquillitatem, ſed ad omnia potius genera afflictionum internarum: in vnaque Dei voluntatẽ pacem, quietemque collocat ſuam; quantumuis magnis perturbationũ fluctibus interius ſe iactandum præuideat.

Huius autem aſſertionis hæc eſt cauſa, quòd meriti apud Deum ratio poſita eſt maximè in abnegatione tum exiſtimationis,

tionis, tum amoris proprij : ad quorum vtrunq; abnegandum faciunt magis res aduerſæ, quam ſecundæ, ſiue extrinſecus accedant, ſiue exoriantur in animo.

Ad exiſtimationem propriam comprimendam eſt neceſſaria propriæ vilitatis cognitio. quæ quamuis per mentis illuſtrationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus concedatur, Viatorum tamen naturę accommodatius eſt, eam experimento nanciſci. Deus itaque qui naturam non deſtruit, ſed perficit, vult à nobis cognoſci vilitatem noſtram ipſo vſu, & experientia: dum experimur ſcilicet in nobis voluntatem repugnacem, & minimè quietam, vt perſpicuè cernamus, quid ex nobis ſit in nobis, & quid in nos ex Deo promanet. ex nobis quippe eſt ſentire motus illos turbidos contrarios rationi: ex Deo autem, iis non conſentire. ex nobis eſt caligo mentis, ſiccitas cordis, afflictio: ex Deo contraria Dona, quibus illa tanquam à ventis nubes diſpelluntur. Neque id iniuſtè vult Deus, ij enim ſumus, qui ob commiſſa facinora digni ſumus, in quos calicis, qui in manu Domini eſt, vniuerſa amaritudo, & ira delapſa nos obruat, cuius tamen vix minimam guttam nobis aſpergit Deus, cum nos affligi permittit. vt qui eam refugit, iniuſtè admodum à Dei iuſtitia ſe ſubtrahat præ amore ſui immoderato: ij ſumus, quos quanquam ſibi Deus reconciliauit per ſanguinem filij ſui, & condonato adulterio ſecum iterum copulauit vt ſponſas; velit tamen patrati ſceleris extare animis corporibuſque noſtris inuſtas perpetuò notas vexationum, & calamitatum: vt intelligamus, alirer nobiſcum agi, quàm ſi incorrupti integrique vixiſſemus ſemper: iiſque malis à Deo nos affici, vt ſuper nos recognoſcamus manum Domini, qua veluti de cœlo percutimur, cruciamurque, (quamuis infinitè minus quam par eſt) indeq; exurgamus ad maiorem reuerētiam. erga Dei maieſtatem, timoremque maiorem, ac in bonam partem accipiamus eius etiam verbera atque flagella, quando ab eius infinita miſericordia proficiſcuntur omnia. Deniq; ſicut tēporanea, ac terrena proſperitas, ſic ſpiritualis, hominis mentem occæcat, multoque magis hæc, quàm illa, quia irrepit, no-

cetque occultius, & cùm ſit nobilioris generis animum magis turgeſcentem reddit, & immemorem ſui nihili, veterumque delictorum, ideoq; lucifero propiorem. hæc ad configendam exiſtimationem propriam.

Ad ſuffringendos autem amoris proprij neruos, eundemque ex animo conuellendum valent illæ eædem deſolationes, & miſeriæ. cùm enim ipſo experimento compertum nobis eſt, ex nobis exiſtere adeò prauas propenſiones, & corruptelas, cõcitamur in noſtrimet odium, contemptum, nauſeam, indignationem, perſecutionem, in noſq; conuitia iactamus, & exprobramus nobis noſtra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex ſpiritus dulcedine fluit, qua nobis ipſis maximè placere ſolemus, màgis nutrit amorem noſtri, quàm illecebrę rerum mundanarum. eſt quippe idem in diuerſa materia vitium. idque accidit cum Dei dona magis quàm Deum ipſum quærimus, eiuſque propterea mercenarij ſerui ſumus. Idcirco in cor hominis amariſſima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet, aſſuefaciatq; diligere Deum propter Deum, non ſemet propter ſe ipſum. Id enim adeò præpoſterum eſt, adeoq; Deo diſplicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes, ac turpiter labi: tũ vt ex illa manifeſta turpitudine cognoſcamus occultam offenſam, in qua ſumus apud ipſum, tum vt vel ſic ablactemur à lacte noſtræ cupiditatis, & voluntatis.

Quare quamuìs debemus peccata in quæ incurrimus, quatenus Deo aduerſantur, & quia peccata ſunt, immortali odio proſequi, quatenus tamen apta ſunt nos demittere, nobis aliiſque viles efficere, noſtram denique erga nos ipſos affectionem retundere, patienter ferenda ſunt, cum ex illis hoc tantum bonum tanquam è tenebris lucem Deus educat. Immò actum ipſum bonum, ſi quia nobis placet, blanditurque naturæ & exiſtimationi propriæ, à nobis expetitur, non dicam à Deo ab alienare, dicam tamen, non copulare nos cum illo.

Accedit, quòd quandiu vas humani cordis non planè purgatur fæce amoris huius, Dei donis pluſquam par eſt inhærentis, & Deum ad æmulationem prouocantis, nõ expedit nobis,

Dei

Dei dona quædam qualia ſunt interna ſolatia, immunitas à tẽtatione, illuſtrationes mentis & ſimilia augeri in nobis: eo enim illa veluti ſordidata Deo malè olent, & homo iis locupletatus tãquam nobilioribus phaleris conueſtitus equus aduerſus dominum calcitrat. dometur ergo prius, & vexationibus ſubactus intelligat, non alia ratione vlla Dei dona à viro perfecto expetenda eſſe, niſi quia, & quatenus Deus vult: illaque ſic nos Deo coniungere, promptoſq; efficere ad Deo ſeruiendũ.

Sũma igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiuſmodi dona, quæ cum honeſta etiam voluptate, quàm ea, quæ cum afflictione animi diuinitus immiſſa, ſunt coniuncta; optet potius, hæc, quàm illa. tum quod ſint à ſuſpicione amoris priuati remotiora, tũ quia opera quæ Deo per iſta præſtatur, gratuita omninò eſt, nulloque planè modo mercenaria, tum quia voluptaria & mollis via diaboli eſt; vt docuimus libro ſecundo, capite trigeſimo quinto, contrà via Dei grauis, & ſeuera, tum denique quia cum illa quaſi mercede ſeruire Deo facile quidem eſt, ſed inordinatum quid, obliquum, impurum; addo imperfectum, & quaſi monſtruoſum: quoniam qui huiuſmodi eſt, partem dat ſui Deo, reliquam ſibi retinet, nondumque holocauſtum eſt, nec putum purum aurum: duobus ſeruit Dominis; in vtramque partem claudicat, Samaritanus potius quam Iſraëlita, qui Deo litat, & idolo. ſimilis ex parte Racheli, quæ in terram promiſſionis cõmigrans ſecum ſimul idola paterna tranſportat. atque vt Rachelem propter idola ſecutæ ſunt vexationes, ſic proficiens, donec ſe penitus exuat his amoris proprij deliciis perpetua tempeſtate diuerſarum perturbationum ſe quatiendum intelligat. *Matth. 6. 3. Reg. 18. 4. Reg. 17. Geneſ. 31.*

Quamuis autem illuſtrationibus, & conſolationibus internis promptior euadat homo, ad Deo ſeruiendum, qua ratione illæ, vt diximus in ſecundo libro, expeti poſſunt, & verò etiam magni faciendæ ſunt; perfecto tamen viro ſatius eſt poſſe, & velle ſeruire Deo ſine promptitudine, quæ inde proueniat, potius cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Prior error. Deponendus propterea falſæ opinionis error duplex. vnus eſt meritum apud Deum conſiſtere in illa facilitate voluntatis. cum ſub ea plerumque lateat pernicies meriti, vis amoris proprij multa, cuius expers eſt cōtraria difficultas. quæ idcirco magna ſeges eſt magnorum meritorũ. Quare Deus amantiſſimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitque ad ſe ſe per mille ſalebras afflictionum, & difficultatum, nec patitur amicos ſuos diu eſſe ſedatos. & qui in cœlis apud ſe filios, & adminiſtros habet ſibi ſumma voluptate coniũctiſſimos, quos perpetuò beata illa, & inexhauſta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obſequia perfecta quidem, illique perquàm gratiſſima, plena tamen perturbationis, & doloris. perinde quaſi fortunatiſſimus Rex quiſpiam, qui quanquam innumeros habet corporis ſtipatores miniſtroſq; ſuorum ſtudiorum ad nutum paratiſſimos, illiq; ad omnem volũtatem promptiſſimos, gratiſſimoſque; oblectat tamen ſeſe puſionis alicuius, aut diſtorti hominis lentis frigidiſque obſequiis. ob hanc ſcilicet cauſſam tantoperè laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duo minuta æris ſolùm miſit in Gazophylacium.

Alter error. Alter error corrigendus eſt proficienti, quo plerumq; fingimus animo, quærimuſq; nobis quietem quandam internam externamq; qua abiectis curis, reſtinctiſque perturbationum motibus Deo tranquillè placideq; ſeruiamus. contrà quàm res habeat, & vt ex antedictis intelligitur, contrà quàm velit Deus; qui vix dum hîc viuunt, tranquillat plenè animos amicorum ſuorum. ita poteſtatis ſuæ vim nobis manifeſtam faciens, qua nauiculam noſtram inter tot procellas calamitatũ tutò in portum valet deducere: ſimul, quia magnus potenſque eſt, nos itidem ad magna arduaq; obeunda præparans. præſertim cum iteratis conflictationibus internis virtutis habitus cõfirmetur,
2. Cor. 12. *Virtus enim in infirmitate perficitur:* iiſdemq; merces æterna quæ non habitibus, ſed actibus eſt debita, plurimum augeatur, & amplificetur. & hæc de ſubtiliore, occultioreq; abnegatione dicta ſunt breuiter.

De

De duobus proximis, & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione,
CAPVT VII.

DVo ſuper ſunt adminicula Perfectionis, & quidem omnium maxima & proxima: vnum eſt oratio ad DEVM; alterum eſt Contemplatio rerum earum, quibus Perfectio ipſa perficitur. Et vt à primo ordiamur, illud certum eſt, Charitatem donum DEI eſſe. *Charitas DEI*, ait Apoſtolus, *diffuſa eſt in cordibus noſtris per SPIRITVM ſanctum, qui datus eſt nobis.* Et S. Ioannes: *Charitas ex DEO eſt.* Et S. Auguſtinus: *In gratia eſt SPIRITVS viuificans. vnde eſt in hominibus charitas DEI, & Proximi, niſi ex ipſo DEO?* Quod de charitate aſſeritur dicendum ſimiliter eſt de omnibus aliis donis ad perfectionem pertinentibus, deque ipſo eorum incremento: quia vt ait S. Iacobus: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à PATRE luminum.* *Rom. 5.* *1. Ioan. 4.* *De gratia & lib. arbitr. cap. 18.* *Iacob. 1.*

Quod cum ita ſit, facilè intelligitur, quàm ſit proficienti neceſſaria oratio, vt perfectionem charitatis obtineat à DEO. *Cui*, inquit S. Auguſtinus, *donatur à DEO charitas DEI, & propter DEVM charitas proximi, profectò inſtanter orare debet, quò tantum ſibi augeatur hoc donum, vt nō ſolùm pro illo contemnat delectationes cæteras, ſed etiam quaſlibet perferat paſſiones.* quod quàm ſtudioſè ac frequēter faceret, idem met teſtatur in ſuis Cōfeſſionibus crebrò. *Quis mihi*, ait, *det, acquieſcere in te? Quis mihi dabit vt venias in cor meū, & inebries illud, & obliuiſcar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te?* Et alio loco: *Hei mihi quàm excelſus es in profundis, nuſquam recedis, & vix redimus ad te. Age Domine, & fac, excita, & reuoca nos: accende, & rape: flagra, & dulceſce: iam amemus & curramus.* Denique alibi: *Da mihi te DEVS meus, redde mihi te. En amo, & ſi parum eſt, amē validius. Non poſſum metiri, vt ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc tantum ſcio, quod mihi malè eſt prater* *In Pſalmorum 118. Concione 17.* *Lib. 1. Confeſſ. cap. 5.* *Lib. 8. Confeſſ. cap. 3. & 4.* *Lib. 3. cap. 8.*

ter te, non ſolùm extra me, ſed & in me ipſo: & omnis mihi copia, quæ DEVS *meus non eſt, egeſtas eſt.*

Nec ſolum ad incrementum charitatis nobis eſt oratio neceſſaria, ſed etiam ad impetranda tam multa DEI auxilia, quæ ad exercendas virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mortificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via perfectionis, ad perſeuerandum in ſancto propoſito, nobis maximè opus ſunt. Nam, vt ait

Lib. de Natura & Gratia, cap. 26. S. Auguſtinus: *Sicut oculus corporis etiã pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſſimè iuſtificatus, niſi æterna luce iuſtitiæ diuinitùs adiuuetur, rectè non po-*

Pſal. 126. *teſt viuere. Niſi Dominus,* ait Dauid, *cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.* Ad quam rem faciunt adeo varij & opportuni Pſalmorum affectus, quibus vt in rebus, actionibus, occaſionibusque omnibus adſit nobis Dominus poſtulamus.

Adminiculum alterum contemplatio eſt, vt dicebamus. Nomine autem contemplationis hoc loco intelligitur attenta conſideratio rerum ſpiritualium, tam diuinarum, quàm humanarum. huic enim qui vacat, vt debet, mirum eſt quàm magnos in virtutibus, charitate præſertim, progreſſus faciat.

Baſil. in Reg. fuſ. diſput. c. 5. Qua de re ſic S. Baſilius. cùm enim de perfecta renunciatione facienda diſſeruiſſet: *Hæc,* ait, *vbi præſtiterimus, omni cuſtodia cuſtodiendum fuerit cor noſtrum: neq; patiendum, vt aſſidua de Deo cogitatio ex animis noſtris elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo facta ſunt, memoria cõtaminetur perfutiles & euanidas cogitationes: contraq; illud agendum aſſiduè, vt ex puriſſima ac perpetua recordatione impreſſam in animis noſtris piam de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod ſignum circumferamus. Siquidem hæc eſt ratio, per quam erga Deum acquiri charitas conſueuit: quæ ſimul cùm ad conficiẽda Dei mandata nos excitet, tum viciſſim quoq; ab iiſdem ipſa ad perpetuitatem ſtabilis conſeruetur.*

Contemplatio porrò quamquam induſtriam noſtram requirit, donum tamen eſt gratuitum diuinę miſericordię. Deus

Pſal. 17. enim eſt, *qui illuminat tenebras noſtras,* vt ait Dauid, *qui illucet in*

2. Corinth. 4. *cordibus noſtris,* vt Apoſtolus ſcribit: quare & *lux,* & *illuminatio noſtra* dicitur.

Con-

Contemplatio igitur, & oratio ſimul miſceantur, & temperentur, oportet, ita, vix vt diſcerni poſsit vtra ſit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres. *Coruſcaſti* (inquit S. Auguſtinus) *ſplenduiſti, & fugaſti cæcitatē meam: Flagraſti, & duxi ſpiritum, & anhelo tibi. Guſtaui, & eſurio, & ſitio. Tetigiſti me, & exarſi in pacem tuam.* Et poſt pauca: *Hei mihi Domine miſerere mei.* Colligatio igitur ſumma eſt inter hæc tria, Orationem, Contemplationem, Amorem, vt niſi ſimul de Contemplatione vix quicquam poſsit de Amore dici. *Auguſt. lib. 10. Confeſſ. cap. 2.*

Qua via diuinus Amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.

CAPVT VIII.

DIVINI Amoris naturam, vires, & gradus in Cantico Canticorum à Salomone SPIRITVS ſancti inſtinctu deſcribi, & celebrari, certū eſt apud omnes, cui conſentaneum eſt illud, quod à Caſsiano ſcribitur, cùm de triplici Abrenunciationum genere loquitur. *Tribus*, ait, *abrenunciationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenunciationi conueniunt, quibus concupiſcentiæ carnalium rerum, ac terrena vitia reſecantur. Secundæ abrenunciationi Eccleſiaſtes, vbi vniuerſa quæ aguntur ſub ſole, VANITAS pronuntiantur. Tertiæ Canticum Canticorum, in quo mens viſibilia cuncta tranſcendens, verbo iam DEI cæleſtium rerum contemplatione coniungitur.* *Caſſian. coll. 3. cap. 6.*

Pro certo etiam habetur à pleriſque omnibus, Sponſi, & Sponſæ nominibus intelligi à Salomone DEVM aut CHRISTVM, & animam hominis DEI amici. Hanc autem imperfectam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. Sic S. Ambroſius; *Debuimus*, inquit, *in nuptiis ſponſæ crines Calamiſtris quibuſdam ſaltem orationis ornare, ne ſe prius Dominico iugo timefacta ſubduceret, quàm vocata inclinaret. Sic equorum vis plauſæ ſonitum diſcit amare ceruicis, ne recuſet iugum. Hoc nos magiſterium* *Ambroſ. lib. 2. de Virginibus.*

Cantic. 1. *rium non inuenimus, ſed accepimus. Sic inſtituit myſtici carminis doctrina cæleſtis: Oſculetur me oſculo oris ſui. Totus iſte deliciarum locus ludum ſonat, plauſum excitat, amorem prouocat. Ideo, inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te retro. In odorem vnguentorum tuorum curremus. Induxit me rex in tabernaculum ſuum. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum perueniret. Atque illa tam patiens duri laboris exercitataque virtutis, vt aperiat manu clauſtra, in agrum exeat, in caſtellis maneat; in principio tamen retro odorem currit vnguenti: mox cùm in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura caſtellis.* Origenes idem antè dixerat de ſponſæ curſu loquens: *Currit modò, quia adhuc curſu indiget, & profectu.* Et alio loco: *Hæc ipſa quæ nunc nigra, in fine Cantici huius dealbata memoratur aſcendere.*

Origenes Hom. 1. in Cantica. Homil. 2.

Dubitationem denique non habet, hunc profectũ Sponſæ conſiſtere in renunciatione rerum terrenarum, contemptu ſui, abnegatione paſsionum, vitiorum expulſione, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum ſibi faciat anima ad contemplationem, & amorem DEI. *Sed poteſt* (ſcribit S. Ambroſius) *hoc* (nimirum: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*) *ad animam deputari, quæ paſsiones corporis ſubigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnantesque motus ſibi obedientes efficit. Hæc igitur anima eleuans ſe à corpore, abdicatis luxuria atque delitiis, voluptatibusque carnalibus, exuta quoque ſolicitudine ſecularium vanitatum, iamdudum infuſionem ſibi diuinæ præſentiæ, & gratiam verbi ſalutaris exoptat, cùm moras eius ferre non poßit, quaſi vulnerata charitate conuerſa ad PATREM vrget vt mittat ſibi Deum VERBVM dicens: Oſculetur me ab oſculis oris ſui.* S. Bernardus idem docet, initio Canticorum, deſcribi Sponſam, etſi perfectam & ardentem amore, etſi oſculis Sponſi inhiantem, ſollicitam tamen adhuc, & anxia cura diſtentam *ſuper cuſtodia gregum ſuorum*, hoc eſt, mortificatione ſuarum paſsionum, dum ſibi illas ſtudet ſubiicere.

Ambroſ. lib. de Iſaac, cap. 4.

S. Bernardus Serm. 28 in Cantic.

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuò ſiſtit ſponſa: vocatur enim à contemplando ſponſo ad quærendas animas, earumque procurãdam ſalutem, amore videlicet impellente

lente, ac propè cogente: *Surge amica mea, ſponſa mea, & veni.* Cantic. 2.
Commendat, inquit S.Bernardus, *ſponſus multam dilectionē ſuam* S. Bernard.
iterando amoris voces: nam iteratio affectionis expreſſio eſt. & quod Serm. 61. in
rurſum ad laborem vinearum ſollicitat dilectam, oſtendit, quàm ſit de Cantic.
animarū ſalute ſollicitus: nam vineas animas eſſe, iam audiſtis. Pro- Idem Serm. 51.
pterea idem de ſe alibi: *Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis* in Cantic.
amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum veſtrorū. Minimè pigebit me intermiſſæ quietis pro cura ſermonis, cùm videro in vobis germinaſſe ſemen meum, atq; ex eo augeri incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Charitas enim quæ non quærit quæ ſua ſunt, id mihi iamdudum facilè perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtris præferre vtilitatibus.

Status quatuor Animæ D E V M *diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.*

CAPVT IX.

HIs quaſi fundamentis poſitis, accedendum tandem eſt ad ipſius charitatis indagationem, vidēdumque quo modo vis, & partes eius poſſint à nobis expeditè percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Salomone traduntur, & à ſanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino ſunt perfectiſſimi amoris & excellentiſſimę charitatis ſtatus animæ D E V M ſingulariter diligentis, qui in eo libro deſcribuntur verbis ab humano amore artificioſiſſimè translatis. Hi autem tanquam dies quidā noctibus, quietibus, vigiliiſque diſtinguntur. Quiete quippe contemplationem, actionem vigilia ſignificare mos Scriptu- Geneſ. 2.
rarum ſanctarum eſt: vt ſcribunt Patres in illa Geneſis verba: Ambroſ. lib. 1. de Iacob.
Immiſit ergo Dominus D E V S *ſoporem in Adam*, S. Ambroſius ni- Lib. 1. Reg. 3.
mirum, S. Gregorius, & S. Chryſoſtomus. Immò S. Hierony- Lib. 4. moral. cap. 30.
mus auctor eſt, verſionem aliam habere: *Immiſit* D E V S *exſta-* Lib. 23. moral.
ſim ſuper Adam. Et hoc ipſum dormire, & ſomnū capere; quod cap. 20. Chryſoſt. in ca.
38. Geneſis.

Apud Theod. lib. 3. in Cant. S. Bernardus in ſerm. 52. & 57. Rupert. lib. 5. 6. & 7.

aliquando ponitur in Canticis, contemplationem DEI eſſe, qua anima in amore DEI ſuauiſſimè conquieſcit, teſtantur S. Gregorius Nyſſenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: ſicut & dormientem excitare ſponſam, eſſe, eam ad animas lucrandas inuitare.

S. Bernardus Serm. 52. in Cantic. Primus ſtatus.

Primus ſtatus amoris eſt actuoſæ vitæ, in quo anima affectibus nondum edomitis Deum quidem odoratur, & quaſi deguſtat, currens in odorem vnguentorum eius, nō eo tamen ad arbitrium & voluptatem ſuam fruitur. *Et mirabar*, inquit S. Auguſtinus, *quod iam te amabam, & inſiſtebam frui Deo meo, ſed rapiebar à te decore tuo, moxq; diripiebar abs te pondere meo, & ruebam in iſta cum gemitu, & pondus hoc conſuetudo carnalis.* Et infrà: *Aciem figere non valui, & repercuſſa infirmitate redditus ſolitis, non mecum ferebam niſi amantem memoriam, & quaſi olfacta deſiderantem, quæ comedere nondum poſſem.*

Auguſt. lib. 7. Confeſſ. cap. 17.

Secundus ſtatus.

Secundus ſtatus eſt vitæ contemplatricis. In hoc collocatur anima, facto ſibi ad eum gradu vitioſorum habituum demolitione, paſſionum propriarum compreſsione, & perfecta rerum omnium ſuique abnegatione: & in eo conſtitura, non ſolùm ſicut in priore ſtatu Deum aliquando cōplectitur contemplationis & amoris actu, ſed eodem continuato aliquandiu ipſum contemplans amanſque pœnè poſsidet magna mētis tranquillitate: fitque ſuauiſsimus lectus pacifici Salomonis, & quaſi nuptiale ferculum, in quo ſponſus requieſcit, ac vehitur, animam in ſe quieſcentem fouens. Hunc quoque ſtatum optaſſe S. Auguſtinum, intelligimus vel ex eo loco Confeſsionū, qui ſic habet: *Noli eſſe vana anima mea, & obſurdeſcere in aure cordis tumultu vanitatis tuæ: audi & tu, VERBVM ipſum clamat, vt redeas, & ibi eſt loc⁹ quietis imperturbabilis, vbi nō deſeritur amor, ſi ipſe non deſerat. Ecce illa diſcedunt, vt alia ſuccedāt & omnib⁹ ſuis partibus conſtet infima vniuerſitas. Nunquid ego aliquo diſcedo, ait VERBVM DEI? ibi fige manſionem tuam, ibi commenda quicquid inde habes anima mea, ſaltem fatigata fallaciis. veritati commenda quicquid tibi eſt à veritate, & non perdes aliquid, & refloreſcent putrida tua, & ſanabuntur omnes languores tui, & fluxa tua reformabuntur,*

Auguſt. lib. 4. Confeſſ. cap. 11.

buntur, & renouabuntur, & conſtringentur ad te, & non te deponent quò deſcendunt, ſed ſtabunt tecum, & permanebunt ad ſemper ſtantem ac permanentem D E V M. *vt quid peruerſa ſequeris carnem tuã? ipſa te ſequatur conuerſa.*

Tertius ſtatus conflatur ex actione & contemplatione. In *Tertius ſtatus.*
eo anima, ſic iubente ſponſo, à contemplatione diuulſa, ſe
coniicit in turbã & gregem Paſtoris illius, qui propter nimiam
charitatem, qua dilexit nos, è ſinu P A T R I S in terras deſcendit,
quæſiturus magnis laboribus, & proprio ſanguine redempturus
ouiculas, quæ perierant. procellam nullam acerbiſsimorum
temporum, periculum nullum, pœnamue ſubterfugiens,
aut dedecus, dum illas recuperaret. Hunc affectũ ſponſę
exprimit ex Canticis S. Ambroſius in hunc modum: *Veni fra-* *Ambroſ. lib. de*
ter meus, exeamus in agrum, requieſcamus in caſtellis. Supra ad hor- *Iſaac & Anima, cap. 8.*
tum inuitabat; hìc ad agrum habentem non ſolùm florum gratiam, ſed *Cantic. 7.*
etiam triticum & hordeum, hoc eſt, ſolidiorum firmamenta virtutũ,
vt fructus eius aſpiciat. Requieſcamus, inquit, in caſtellis. Ad quæ
Adam, cùm de Paradiſo eiectus eſſet, fuerat relegatus, in his requieſce- *Geneſ. 3.*
bat, ſed terram operabatur. Qua autẽ ratione exire in agrum vellet,
intellectus manifeſtus eſt, vt quaſi bonus Paſtor paſcat gregem ſuum,
laſſos alleuet, reuocet errantes. Nam etſi iſta anima noua & vetera
ſeruauit, tamen ſunt adhuc velut agni, qui lactis ſucco nutriendi ſunt. *Pſalm. 18.*
Ergo quaſi perfecta non pro ſe, ſed pro aliis interuenit, vt de ſinu P A-
T R I S *exeat, vt procedat foras tanquam ſponſus procedens de thalamo*
ſuo: egrediens currat viam, vt infirmos lucretur. Hunc ſtatum tenebat
S. Auguſtinus, cùm in oratione cum D E O agebat ſic: *Auguſt. lib. 11.*
Domine D E V S *meus intende orationi meæ, & miſericordia tua exau-* *Confeſſ. cap. 2.*
diat deſiderium meum: quoniam non mihi ſoli æſtuat, ſed vſui vult eſſe
fraternæ charitati. & vides in corde meo, quia ſic eſt, vt ſacrificem tibi
famulatum cogitationis, & linguæ meæ, & da quod offeram tibi. Et
paulò pòſt: *Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dediſti.*

Quartus ſtatus eſt, cùm anima vitam ſupra humanam ac *Quartus ſta-*
pęnè diuinam ſupradictis longè ſuperiorem inexplebili deſi- *tus.*
derio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantaque
veluti zelotypia æſtuat, vt manere in carne, mors illi ſit, & pere-

grinari à Domino alter quaſi infernus illi videatur, ſoleturque propterea exilium ſuum, ac perferat vno ſtudio laboreque animarum lucrandarum dilectiſsimo ſponſo. De qua re ſic S. Gregorius: *Qui ſunt in ſancta Eccleſia thalami, niſi eorum corda, in quibus anima per amorem ſponſo inuiſibili iunguntur, vt eius deſiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo ſunt concupiſcat, præſentis vitæ longitudinem pœnam deputet, exire feſtinet, & amoris amplexu in cæleſtis ſponſi viſione requieſcere? Mens itaque, quæ iam talis eſt, nullam præſentis ſeculi conſolationē recipit, ſed ad illam quam diligit, medullitus ſuſpirat, feruet, anhelat, anxiatur. Vilis fit ipſa ſalus ſui corporis, quia transfixa eſt vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicitur: Vulnerata charitate ego ſum, mala autem ſalus eſt cordis, quæ dolorem huius vulneris neſcit. cùm verò anhelare iam cæleſti deſiderio, & ſentire vulnus amoris cœperit, fit anima ſalubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex ſalute. Menti autem ſponſum ſuum fortiter amanti de amore vitæ præſentis vna ſolet eſſe conſolatio, ſi per hoc, quod ipſa ab eius viſione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cæleſtem ſponſum amoris facibus inardeſcant. Mæret, quia differri ſe conſpicit. Triſte eſt ei omne quod aſpicit, quia illum adhuc nō videt, quem videre concupiſcit. Sed eſt, vt dixi, non parua conſolatio, ſi feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur, vt tardè eum cum multis videat, quem ſola videre citius volebat.* Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem ſententiam præclarè ſcribit.

S. Gregor. lib. 2. ſuper Ezech. Homil. 15.

Cantic. 2.

Hæc quamquam obſcurè, ſignificantur in Canticis. Primum ſtatum obtinet ſponſa, quando poſt ſomnū inter læuam & dexteram ſponſi in ſecundo capite ſuſcitatur illis verbis: *Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni.*

1\. (margin)

2\. In ſecundum ſtatum intelligitur perueniſſe, quando ſomno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum ſumma adoleſcentularum animarum admiratione audit ſponſa: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij.*

3\. In tertio ſtatu eſt eadem, quando tertio dormiens, denuò experrecta, in quinto capite de ſeipſa dicit: *Surrexi, vt aperirem dilecto meo.*

In

In quarto denique ſtatu, collocatur ſponſa, quando ei poſt quartam quietem, ad quartum perfectiſſimæ charitatis gradũ ſuſcitatæ, in octauo capite dicitur: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?*

Primus ſtatus, ni fallor, in toto primo & ſecundo; Secundus in tertio & quarto: Tertius, in quinto, ſexto, & ſeptimo; Quartus, in octauo capite Canticorum deſcribũtur, & canuntur.

Sed iam res appetit, vt breuem paraphraſim proponamus vniuerſi Cantici Canticorum, qua perſpicuè appareat tota illa narrationis ſeries, & hi amoris diuini gradus quatuor diſtinctius explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſæ ſtatus, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

¶ *OSCVLETVR me oſculo oris ſui: quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Cap. primũ Canticorũ.

ANIMA ſponſa Chriſti Domini fieri percupida à Chriſto flagitat oſculum ſpirituale, perfectum nimirum ſenſum, & guſtum dulcedinis, amoriſq; illius, qui ex contemplatione, arctiſſimaq; cum illo coniunctione percipitur. Amores enim, dulcedineſque eius quodlibet terreni amoris humaniq; ſolatij vinum longè ſuperare, certiſſimum eſt.

¶ *Oleum effuſum nomen tuum: Ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.*

Odorem bonitatis ſponſi, nomen, exiſtimationemq; eius fama celebratum inſtar alicuius ſuauiſſimi vnguenti, aut olei

aromatici effuſi fragrantiæ, ſe, ac cæteras animas dulcedinis eius adhuc expertes, inuitare, & ad ſponſum maximè allicere.

» ¶ *Trahe me, poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria ſua: exultabimus, & lætabimur in te memores vberum tuorum ſuper vinum: recti diligunt te.*

Proinde ſponſum rogat, vt ſe ſimul cum cæteris hac odoris illecebra trahat, & capiat: vt ſic poſt illum currẽdo, in cellaria eius abdita penetrare, ibiq; cum cęteris exultare, lætari, dulcedines eius ſuper cuiuſcunq; humanæ conſolationis vinum commemorare, & celebrare poſſit, ad bonos omnes diuini amoris facibus inflammandos.

» ¶ *Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Nolite me conſiderare quod fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. Filij matris meæ pugnarunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis, vineam meam non cuſtodiui.*

Verùm quoniam alicui fortaſſe anima adhuc mortali, & craſſo cõcluſa corpore videri poſſet minus idonea ac digna ad tantã cum cœleſti ſponſo familaritatem ineundam, ait eadem, ſe quidem, corpore quod corrumpitur aggrauante nigram eſſe & deformatam: ſed nigrorẽ hunc ſibi eſſe extrinſecus allapſum ab æſtu paſſionum ſenſus quaſi à ſole, vt ſub eo deſudantibus accidit: intus tamen ſe formoſam eſſe, vtpotè inſignitam Dei ſimilitudine, capacemq́ue diuinę contemplationis & luminis. Non diffiteri ſe tamen, *filios matris*, hoc eſt, ſenſus, quos ſecum eduxit ex vtero carnalis parentis, aduerſum ſe quaſi arma ſumpſiſſe, adeoq́ue inualuiſſe, vt eam addixerint cuſtodiæ ac curæ rerum terrenarum, quaſi vinearum extranearum, itaq; diſtraxiſſe, vt vineam animæ propriam pœnè videretur neglexiſſe.

» ¶ *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas,*

ſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt «
greges ſodalium tuorum. «

Idcirco obnixè rogat ſponſa ab ſponſo edoceri, quo modo ipſum poſſit per contemplationem inuenire, eoque inuento, ſub vmbra eius requieſcere, ac cubare tuta à meridiano calore paſſionum ſenſus, viciſſimque ab ipſo paſci ſuaui contemplationis & amoris paſtu: ne fortè deficiente intimę ac ſpiritualis dulcedinis guſtu, extra ſe per ſenſus externos poſita vagari incipiens per imitationem, poſt exempla brutorum & ſibi ſimilium animalium, Mundo, Diabolo, & Carni ſeruiat, extraneumque cibum ſeducta foris quærat.

¶ *Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum tuorum, & paſce hædos tuos iuxta tabernacula paſtorum. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: collum tuum ſicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus meas dedit odorem ſuum.* «

Annuit ſponſus optatis ſponſæ, eique viam oſtendit inueniendi ſponſum contemplatione: iubet enim vt mente quaſi è corpore excedat, aſcendenſque ex his quæ videntur, ad ea, quæ non videntur, corporearum imaginum veſtigia perſequatur. Quam ob cauſam hunc animæ ad contemplandum egreſſum collaudans, ſponſam ait, eſſe per ſimilem populo Iſraëlitico ex Ægypto per rubrum mare in oppoſitum continentem penetrati nullo ſuo aut damno, aut incommodo, extincto interim in eodem gurgite Pharaonis milite vniuerſo cum curribus & *Exod. 14.* equitatu, reliquoque apparatu bellico. triumphantibus Hebræis, & locupletatis infinita ſupellectili, veſte, argento, aliaqꝫ multa Ægyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas

ſubſi-

ſubſidia ſibi comparauerat. Sponſam quippe genas & faciem mentis, quam inter contemplandum ad ſponſum conuertit, quamplurimis ſpeciebus ab his, quæ ſub ſenſum cadunt, acceptis, quaſi quibuſdam ſpoliis, aut mundo muliebri Ægyptiis erepto ornatam cultamque habere. Aſcenſionem item ipſam mentis, qua veluti collum cum capite ſponſa cum ſpõſo coniũgitur, ex rerum creatarum formis, quibus ſibi ad creatorem ſponſum gradum facit, quaſi torquibus aureis veſtiri ac cingi. Decumbens igitur ac quieſcens ſponſus rex in lecto æternę ſuę beatitudinis ſponſam ad ſe iam iam meditando & contemplãdo aſcendentem commendans, affirmat ſimilem eſſe Nardo, quippe quæ humilis quidem ſit, vt adhuc in terra conſtituta, ſuauitatem tamen odoris ex ſe ipſa afflet talem, vt ad odoratũ ſponſi recreandum ſufficiat.

» ¶ *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter v-*
» *bera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus*
» *mihi in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica*
» *mea, ecce tu pulchra es, Oculi tui columbarum. Ecce*
» *tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noſter*
» *floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laque-*
» *aria noſtra cypreſſina.*

Coniuncta ſponſa ſponſo, contemplationiſque & amoris actibus quaſi quibuſdam brachiis ſponſum complexa, dulciſſimis verbis ipſum alloquitur. Comparatq; primo fragrantiſſimæ myrrhæ faſciculo inter vbera ſua commoranti: qua ſimilitudine conſtituit ſibi ante mentis oculos humanitatem ſponſi paſſionis ſuæ amaritudine multa confectam, in eiuſque meditationem toto pectore incumbit. Deinde ſimilem illum dicit botro Cypri, quæ arbor eſt ſuauiſſimi odoris in Engaddi prope mare mortuum, vt indicet teneri ſe ſimul contemplatione & amore beatiſſimæ Diuinitatis ſponſi, tantaque ſe ſuauitate cõpleri conſideratione ſuauiſſimi amoris diuini, quanto vulneratur

ratur dolore cogitatione Humanitatis doloribus mortiq; obnoxiæ. In qua contemplatione occupatam ſponſam ſponſus viciſſim complectẽs laudat eius pulchritudinem repetita laudatione,eamq; ſibi ab eadem liberaliſſimè reddi intelligit,tandemque inuitari ſe ad ſeſe demittendum, collocandumque in lectulo ſiue refertum floribus,ſiue vmbroſum, poſitum in domo cedrina atque cypreſſina,hoc eſt, in interiore parte animæ ſolidis virtutibus firmatæ,quod non audeat ad eum in ſua maieſtate regnantem accedere.

¶ *Ego flos campi,& lilium cõuallium.ſicut lilium inter ſpinas,ſic amica mea inter filias. Sicut malus inter ligna ſyluarum,ſic dilectus meus inter filios.ſub vmbra illius,quem deſideraueram,ſedi,& fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam,ordinauit in me charitatem.Fulcite me floribus,ſtipate me malis, quia amore langueo. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cap. 2. Cantic.

Reſpondet ſponſæ votis humaniſſimus ſponſus, ſeq; tanquam lilium vallium, & florem campeſtrem in humili cordis ſponſæ cubili collocat, vbi ſe mutuis iterum colloquiis oblectant. Sponſus enim ſponſam ſimilem ſibi videri dicit roſæ inter ſpinas emicanti. ſponſa verò ſpõſum malo arbori inter ſteriles ſyluas fructus multos afferenti. Inter quæ verba ſenſim ſponſus illapſus ad ſponſæ animum, ſenſus eius planè occupat, & ecſtaſi quadam ligat, ac ſuſpendit, eiuſque terrenos affectus refrigerans cor eius & ſpiritum,ſibi in amore copulat,atq; quieſcenti ſub vmbra ſua veluti ſub arbore obumbrante, amoris ſui ſuauiſſima oſcula tanquã dulciſſima poma degũſtanda præbet. Vnde ſponſa dulcedine & amore ſponſi ebria facta, & in cellam eius vinariam ad diuini amoris vinũ hauriendum,quodammodo introducta,vehementiſſimo illius feruore omnem

ordinem ſeriemque amandi ſuperante capitur, eoq; quaſi charitatis vexillo ſuper cordis arcem poſito, occupatur tanto caſtiſſimæ voluptatis ſenſu, vt ne præ magnitudine eius deficiat, verita, poſtulet ſe diuinarum conſolationum oſculis, quaſi florum, pomorúmue odore foueri, ſuſtentarique: quibus recreata in vita quadam inter præſentem atque futuram media, quaſi inter læuam & dexteram ſponſi, ex mentis exceſſu cōſtituta inter eius charitatis amplexus ſuauiſſimo contēplationis ſomno conſopitur.

„ ¶ *Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas cer-* „ *uoſq; camporum, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis* „ *dilectam quoadusq; ipſa velit.*

„ Venatorum iuramento venator animarum ſpōſus adiurat res omnes creatas, maximè verò homines & Angelos, ciues videlicet vtriuſque Hieruſalem, ne excitent à tam ſuaui ſomno ſponſam. Cuſtos quippe eius factus, contemplatione, amoreq; illius oblectatus, quietem tantam incurſu rerum alienarū perturbari nullo pacto vult, *quoadusq; ipſa velit:* hoc eſt, ipſa ſua voluntate ſe ipſam ab ſponſi amplexu diuellat.

„ ¶ *Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſaliens in monti-* „ *bus, trāſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ,* „ *hinnuloq; ceruorum: En ipſe ſtat poſt parietem no-* „ *ſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cācellos.*

Hoc diuino ſopita ſomno ſponſa mundo quidem dormit, ſed peruigilat Dilecto, eius ſecreta, & intima voce commonita: ac mirabili viſo oſtendi ſibi indicat vniuerſæ contemplationis progreſſus & gradus. Cernit enim ad ſe accedentem ſponſum inſtar capreæ hinnulique ceruorum mira velocitate & incitatiſſimo curſu cœlorum montes colleſque tranſilire: nec ſe ſummā eius excellentiam clara mentis comprehenſione poſſe percipere, quòd, vt opinor, corporis ergaſtulo impediatur: poſſe tantùm eum quaſi poſt corporis parietem deliteſcētem per

rimas,

rimas, feneſtras, cancelloſque, vt per ſpeculum in ænigmate, ſubauſcultare & attendere potius, quàm videre perſpicuè.

¶ *En dilectus meus loquitur mihi: ſurge propera « amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Iã « enim hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit. Flores « apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis ad- « uenit. vox turturis audita eſt in terra noſtra: ficus « protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem « ſuum. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni: Co- « lumba mea in foraminibus petræ, in cauerna mace- « riæ. Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in au- « rib⁹ meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora. «*

Eodem arcano viſo ſponſa intuetur ſponſum inuitantem, & allicientem ſe ad primum contemplationis, & ſanctæ charitatis gradum. Allectat primum leniſſimis, amãtiſſimiſque, mirabilemque amorem excitantibus verbis: Deinde ait ſublatam eſſe temporis inclementiam omnem, hoc eſt, omnia contemplationis impedimenta remota. Verni temporis adeſſe ſuauitatem, hoc eſt, omnia præſidia contemplationis. Quinque internis Animæ ſenſibus paſtum paratum eſſe proprium ſingulis: oculis flores, cantum auribus, guſtui epulas, ſuaueolentes vineas olfactui: quæ ſunt ſpirituales deliciæ, ac dona, quibus præparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem, quæ cum Deo fit, aditum ad eam aperiente Chriſti Domini Humanitate, vulnerum eius intima meditatione, doloriſque & amoris plena commiſeratione. Quo loco anima, optata ſua omnia, vniuerſamque conſcientiæ ſuę faciem ſummo cum gaudio ob oculos ſponſi proponit.

¶ *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliun- « tur vineas: nam vinea noſtra floruit. Dilectus meus «*

» *mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret*
» *dies, & inclinentur vmbræ.*

Pergit per idem viſum ſponſa videre ſponſum Angelis imperantem, vt ſuis cuſtodiis defendant ſponſam ab aſtutiis Dæmonum, qui inſtar vulpecularum virtutes veluti floreſcentes vineas demoliri conantur: vt tutò, diuque poſſit ſponſi conuictu frui. Quandoquidem ille adeo libenter vnà cum ea moratur, ac ſi inter lilia ambularet: idque quandiu eam obumbrat ſponſus, illique dies contemplationis luceſcit.

» ¶ *Reuertere, ſimilis eſto dilecte mi, capreæ, hinnu-*
» *loq; ceruorum ſuper montes Bethel.*

Quo tempore quandoquidem illa propter corporis imbecillitatem, præſentiam tanti ſolis diutius ferre non poteſt, rogat ſponſum vt more capreæ hinnuliq́ue ceruorum velociſſimè reuertatur *ſuper montes diuiſionis*, hoc eſt, cœlos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi diuini Amoris gradus, ſiue ſecundi ſponſæ ſtatus, qui in tertio & quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.

CAPVT XI.

Cant. cap 3. » ¶ *In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit*
» *anima mea: quæſiui illum, & non inueni. ſurgam, &*
» *circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quē*
» *diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. In-*
» *uenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem: num*
» *quem diligit anima mea, vidiſtis?*

In

IN primo amoris ſtatu ſponſa contemplationis actu ſponſum aſſecuta, ad ſeipſam æſtu paſſionum ſuarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in actione vtiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, ſubinde ad ſponſi præſentiam aſpirat, quæritque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebræ eum non comprehenderunt. & multò minus, dum vitæ neceſſitatibus ſeruiens in eius commodis quęrendis, quaſi in lectulo conquieſcit. Quærit in exercitatione vitæ actuoſæ, ciuilis, œconomicæ, ethicæ, quę paſſiones ipſas in primis rationi ſubiicit: nec etiam inuenit. Quærit tertiò rem Chriſtianam gerendo, animarum nimirum curam, qua cuſtodibus vigilantibus ſociatur: nec tamen inuenit: quòd nulla prædictarum actionum contemplatio ſit.

¶ *Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem* « *diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec* « *introducam illum in domum matris meæ, & in cu-* « *biculum genitricis meæ.* «

Actionis & mortificationis præſidiis adiutæ ſponſæ minimum laborandum eſt, præſertim ſponſi deſiderio iam æſtuanti, vt exurgat, erigatque ſe ad contemplandum ſponſum, comparandumque ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo nō iam tranſitione ſponſum cernat, ſed diuturna crebraque contemplatione ac charitate ſic poſsideat, vt quamuis mole corporis impedita, ab eo abeſſe aliquando cogatur, integrum tamē illi ſit, ad eum redire, cùm velit, eumq; apud ſe retinere, donec introducat illum in lectum & *cubiculum matris*, hoc eſt, ad quieſcendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita eſt.

¶ *Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas cer-* « *uosq́; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare facia-* « *tis dilectam, donec ipſa velit.* «

Ergo dormit ſecundò ſponſa arctiore ſanè ſomno conſopita in hoc ſecundo amoris gradu, quàm fuerat in primo. Quippe habitu contemplationis donata à ſponſo, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omnes quaſi muſcas abigit, & occaſiones earum præcidit.

„ ¶ *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut*
„ *virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, &*
„ *vniuerſi pulueris pigmentarij?*

Indicant hæc verba, quàm recta via pergat ad ſpõſum anima, quæ ſecundum amoris gradum tenet, quantumque, cùm hoc iter ingreditur, deſeratur à rebus humanis, aliiſque contemplationis impedimentis. ſed & hunc ingreſſum anteuertiſſe mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum ſuauitates.

„ ¶ *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambi-*
„ *unt ex fortiſſimis Iſraël, omnes tenentes gladios, & ad*
„ *bella doctiſſimi: vniuſcuiuſq; enſis ſuper femur ſuum,*
„ *propter timores nocturnos. Ferculum fecit ſibi rex*
„ *Salomon de lignis Libani: & columnas eius fecit*
„ *argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpu-*
„ *reum: media charitate conſtrauit propter filias Hie-*
„ *ruſalem. Egredimini, & videte filiæ Sion regem Sa-*
„ *lomonẽ in diademate. quo coronauit illũ mater ſua*
„ *in die deſpõſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.*

Mutuus ſponſi amor in ſponſam. ſicut enim dulci amoris ſomno conſopitur in eo ſponſa, ſic viciſſim ipſe in ea quaſi in lectulo conquieſcit. Dicitur autem lectulus ſeptus cuſtodiis Heroum ſexaginta promptiſſimorum ad pugnam, propterea quòd diuinum hunc ſomnum vt conciliat Deus per verbum diuinum, ſupernaturaleſque illuſtrationes, ſic nutrit, fouet, tuetur

tuetur eiuſdem diuini verbi vi, prædicatorumque eius præſidio aduerſus Diaboli fraudes, mundique tenebricoſas acies. Sponſo ſimul inſtar vmbraculi, ſiue tentorij eſt ſomnus ſponſæ, quo ſeipſum mirificè recreat. quòd id ſit de lignis Libani, virtutibus nempe ſolidioribus compactum, quod habeat columnas argenteas diuinæ doctrinæ firmitatem & perſpicuitatem: quòd operiatur purpura ſanguine nimirum Chriſti Saluatoris: quòd auro ſternatur, ſiquidem partem mediam charitate conſtrauit amore animarum pacificarum. Hoc ipſum vmbraculum ferculum pompæ ſponſo eſt, quo vehitur, quaſi triumphans, conſpicique in eo vult ab animabus ſanctis: quas iccirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndum eum in ſuo ferculo deportatum, coronatum ſponſę amore corona humanitatis, qua circumdatus eſt in die deſponſationis ſeu incarnationis: eodem enim in ſomno anima per Chriſti humanitatis oſtium contemplatione ingreditur, & egreditur, & paſcua amoris inuenit.

¶ *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra* " Cantic. cap. 4.
es? Oculi tui columbarum, abſq; eo quod intrinſecus "
latet. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcende- "
runt de monte Galaad. Dentes tui ſicut greges ton- "
ſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis "
fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. ſicut vitta cocci- "
nea labia tua, & eloquium tuum dulce. ſicut fragmẽ "
mali punici, ita genæ tuæ, abſq; eo quod intrinſecus la- "
tet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata "
eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, o- "
mnis armatura fortium. Duo vbera tua ſicut duo "
capreæ gemelli, qui paſcuntur in liliis. "

SECVNDI ſponſæ ſtatus proprietates ac vires numerans ſponſus, animæ cõtemplantis pulchritudinem fŏrmãque deſcribit,

ſcribit, adhibitis variis elegantibusq́; comparationibus. Comparat vim animæ ac ſpiritus, qua ſponſa à Deo vocata in puncto temporis rapitur in ipſum, & nulla re interpoſita, ſcintillãtes mentis oculos defigit in ſponſum, amabiliſſimis columbarum oculis, miri, intusque latentis candoris indicibus. Cogitatus verò ſpirituales, & ſubtiliſſima conſilia, quibus anima vtitur, vt ſe ad eundem ſponſum contemplandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite ſuper frontem dependentibus: & pilo caprarum candidarum, quæ ſe quaſi ſpectandas proponũt in monte Galaad, eum ornantes ſua præſentia atque albore. Meditationem ſponſæ, quæ res diuinas deguſtans eas deinde accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonſarum, & è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamen gemellis fœtibus ſint fœcundæ: Propterea quod meditatur res diuinas ſponſa, non vt meditationi inſiſtat ſolùm, ſed vt ex ea vberes ſanctarum actionum fructus capiat, exerceatque fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem ſponſæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus incitata prorumpit, labris ad fili coccinei ſimilitudinem rubris, quibus locutio eius redditur gratioſa. Conuerſionem faciei ſponſæ ad ſponſum magna erga eum reuerentia rubore quodam miſta, qua indicatur amabiliſſimus, ac inprimis ingenuus animæ ſanctæ pudor, malorum punicorum acinis fragmine quopiam diffracto apparentibus. Mentis ſponſæ in Deum erectionẽ recto cuipiam collo, & turri Dauid admirabili arte conſtructæ, ac munitiſsimæ. Spiritualem denique guſtum, vbertatem diuini Spiritus, ſaturitatem animæ ex ſponſi quantumcumque ænigmatico conſpectu, quæ inter contemplandum tum affectu, tum mente à ſponſa percipitur, vberibus duobus, inſtar duorum hinnulorum capreæ rotundorum, amoris, intelligentiæque lacte pleniſsimis.

" ¶ *Donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ, va-*
" *dam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.*

Quamuis anima contemplationis habitũ ſit adepta, corpore ta-

re tamen incluſa corpori vt ſeruiat, à contemplationis actu aliquando ceſſet, neceſſe eſt: tumque ea ratione à ſponſo deſeritur. Idcirco enim dicit: Dum flagrantiſsimus eſt æſtus, & fugiunt vmbræ, hoc eſt, eo ipſo tempore quo adhuc vis diuinæ charitatis ſponſam inflammat, & fugatis terrenis illuſtrat mentem eius, vel dum illa tantiſper redit ad humanum diem, ſiue vmbram noctis, ſecedam, inquit ſponſus, ad tempus in cœlos omni odorum ſuauitate abundantes.

¶ *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonũ, de montibus pardorum. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa? pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillans labia tua ſponſa; mel & lac ſub lingua tua; & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa: hortus concluſus, fons ſignatus. Emiſsiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus, & crocus, fiſtula & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani; myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorũ: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*

Sponſus ac ſi ſponſæ abſentiã diu ferre non poſsit, paruo interuallo ad eam reuertitur: eiuſque puritate ac forma collaudata,

data, poſtulat vt eodem mentis candore ac robore ad ipſum redeat, alliciens eam amantiſsima inuitatione, eaque repetita, præſenti ac præſtanti amoris præmio, adducto ante eius oculos horrore mundi, ad quem eſt regreſſa, vtpote difficultatibus pleni, & qui receptaculum etiam ſit leonum atque pardorum, hominum nimirum vi, & arte à ſolitudinis quiete animam reuocantium: Inprimis autem quòd corde ab ea vulneratus ſit, quaſi ſagitta, vno contemplationis eius oculo, ligatusque ab eadem vno recti amoris eius vinculo, quaſi vno crine colli: quòd caſtiſsimi eius amores, ſuauitatesque, quas expertus eſt, eam ſpiritualiter amando, ſuperent omnia terrena ſolatia, illa quoque, quæ vel odorum fragrantia homines mulcent ac tenent, vel ſuæ dulcedinis vi etiam inebriant. Oſculum eius, ſiue coniunctionem ipſam charitatis fauum eſſe, ex quo diſtillat mel, & lac in ore ſponſæ, hoc eſt, in ipſo eius amoris ſpiritualis actu. exitum de corpore veluti de indumento ad contemplationem ſponſi, odorē eſſe ſuauiſsimum. ſtatum denique ſponſæ contemplantis ſolutū omnino & vacuum rerum creaturarum cura & cogitatione, vt ſoli ſponſo vacet, hortum eſſe conclusum omni pretioſorum fructuum vbertate conſpicuum, fontem obſignatū, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iuuandos alios, eò maiore impetu ad internarum animę facultatum hortos irrigandos, erumpit.

Tertius amoris gradus, ſiue tertius ſponſæ ſtatus, qui in quinto, ſexto, & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.

CAPVT XII.

Cantic. cap. 5.

¶ Surge Aquilo, & veni Auſter, & perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

TRANSITIO eſt ad tertium amoris ſtatum, ad quem ſponſam præparat ſponſus oratione conuerſa ad Aquilonem & Auſtrum. Aquiloni imperat, vt maturet fugam, volens ſponſam ab eo ſomno excitare, quo

re,quo tota in vnius ſponſi contemplatione defixa; & in eius ſolius amore conquieſcens, frigefacta & penè mortua externis actionibus cernitur. contrà, Auſtrum inuitat, vt calore ſuo virtutum ſponſę, charitatis præſertim, aromata liquefaciat, vt dilapſus eorum odor latè diffundatur in ſalutem animarum.

¶ *Veniat dilectus in hortum ſuum; & comedat fructum pomorum ſuorum.* "

Flare Auſtrum feruentioris charitatis ad ſalutem animarum quærendam, idem eſſe ac fluere ad conſolationem propriam augendam opinata ſponſa, rogat ſponſum, vt hortum ſui cordis inuiſat, hoc eſt, nouo amoris additamento cumulet. quo viciſsim ipſe ſuauitate eius quaſi recentibus pomis paſcatur.

¶ *Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa: meſſui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauũ cum melle meo, bibi vinũ meum cum lacte meo. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſsimi.* "

Se iam hoc functum munere reſpondet ſponſus: ac hortum cordis ingreſſum charitatis eius dulcedine ſaturatum ſæpius eſſe. nunc velle ſe, vt fructus amoris ſui proponat etiam aliis, & eos conſuetudine ac prædicatione ſua in amicos homines chariſſimosque deriuet.

¶ *Ego dormio, & cor meum vigilat. vox dilecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* "

Sponſa adhuc ſecundo contemplationis ſomno detenta corporis ſenſibus, Deo tamen animo vigilante, ſponſus queritur, ſe quaſi in viam eiectum extra domum, hoc eſt, extra multorum corda manere, & in cæcitatis eorum tenebricoſis noctibus rore quodam frigoreque nocturno madētem

 comam,

comam,& rorantes cincinnorum fimbrias gerere. quòd cœleſtis ſapientia, quæ à Deo tanquã à capite fluit, eiuſq; admirabilis pulchritudo quaſi frigeat,& obſcurata deliteſcat penuria eorum hominum, quorum eſt eam exemplo verboque illuſtrare. Obnixè igitur & amantiſſimè obſecrat ſponſam, vt ſibi aditum aperiat in hominum animos.

„ ¶ *Expoliaui me tunica mea, quo modo induar il-*
„ *la? laui pedes meos, quo modo inquinabo illos? Di-*
„ *lectus meus miſit manum ſuam per foramen,& ven-*
„ *ter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi vt ape-*
„ *rirem dilecto meo: manus meæ ſtillauerũt myrrham,*
„ *& digiti mei pleni myrrha probatiſſima.*

Recuſat ſponſa, quæ corpus mente ex eo excedendo quodammodo exuerat, illud iterum induere, dum reſtituitur corporis actionibus, & quæ liberando affectus omni admiſtione terrena, quaſi pedes animi abluerat, illos iterũ inquinare ſordibus humanæ conſuetudinis, cum hominibus agendo. Ab hac ſententia deducitur à ſponſo inſtinctu quodam occultiore, quo is viſcera miſericordiæ eius ad commiſerandos humanos caſus flectit. Quare vehementi miſerationis affectu experrecta ſponſa, tertium ſtatũ amoris ingreditur, ſurgitq; à contemplatione, vt in hominum corda ſponſo aditum patefaciat actionibus & prædicationibus pœnitentiæ, quæ myrrha eſt, eaque probatiſſima.

„ ¶ *Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo; at ille*
„ *declinauerat, atq; tranſierat. Anima mea liquefa-*
„ *cta eſt, vt locutus eſt. Quæſiui & non inueni illum:*
„ *vocaui, & non reſpondit mihi. Inuenerunt me cu-*
„ *ſtodes, qui circumeunt ciuitatem: percuſſerunt me,*
„ *& vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mihi*
„ *cuſtodes murorum.*

Statuit

Statuit ſponſa intermittere contemplationis actum,& impedimētum hoc ſalutis hominum,quaſi peſſulum tollere. vacat ergo aperiendo oſtio ſalutis animarum. Sed interim abiſſe ſponſum animaduertens eius abſentiam deplorat. Commemorat vim ſuauitatis eius, eam videlicet, qua intus commota ſunt viſcera eius ad commiſerationem aliorum, quærit illum, & vocat,nec ille ſe reſtituit. Quin inuentam ſe dicit, in animabus ſcilicet, quas ſponſo acquiſiuerat, à cuſtodibus luſtrantibus ciuitatem,hoc eſt,à Rectoribus mundi,& tenebrarum,qui circumeunt *quærentes quem deuorent:* qui percuſſerunt eam,colaphizantes eam ſtimulis carnis, & grauibus tentationibus: & vulnerauerunt,allicientes ad peccati conſenſum:Denique expoliauerunt eam pallio ſuo, hoc eſt, Chriſto, quo animas illas laborioſis ſuis actionibus induerat. 1.Pet.5.

¶ Adiuro vos filiæ Hieruſalem,ſi inueneritis Dilectum meum, vt indicetis ei, quia amore langueo. Qualis eſt Dilectus tuus ex dilecto ò pulcherrima mulierum;qualis eſt Dilectus tuus ex Dilecto,quia ſic adiuraſti nos?

Adiurat ſponſa adoleſcentulas perfectionis ſtudioſas, vt quando ab ſe diſceſſit ſponſus,ſignificent illi,ſi fortè occurrāt, ſe præ nimio eius amore deficere. Supplicibus hiſce verbis excitatæ Adoleſcentulæ,pulchritudinem ſponſę quam antè non agnouerant,prædicantes rogant eam obnixè, vt quoniam tam grauiter ipſas adiurauit, ediſſerat, qualis tandem ſit ille ſpōſus, quem præ aliis & amat,& amabilem prædicat.

¶ Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Coma eius ſicut Elathæ palmarum,nigræ quaſi coruus. Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuos aquarum, quæ lactæ ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima.

» *Genæ illius ſicut areolæ aromatum conſitæ à pigmen-*
» *tariis. Labia eius lilia diſtillantia myrrham primã.*
» *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*
» *Venter eius eburneus, diſtinctus ſapphiris. Crura il-*
» *lius, columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper ba-*
» *ſes aureas. Species eius vt Libani, electus vt cedri.*
» *Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis.*
» *Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, fi-*
» *liæ Hieruſalem.*

Satisfacit Adoleſcentularum poſtulationi ſponſa, pingitque diuinis coloribus ſponſum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæque naturæ ſocietas & complexus eſt, quo anteſignanus eſt omnium Prædeſtinatorum Chriſtus: Aureum caput gratia & charitas fons reliquarum virtutum eius. Capillus pulcher & bene pexus ad ſimilitudinẽ multiplicis fili, quod ex palmæ theca primum erumpens nigricanti colore ſplendeſcit, cogitationes eius ſunt atque conſilia euigilatiſſima, ſaluberrima, & quæ ſua ſpecie alliciant intuentes, nigroreque diſſipatas oculorum vires & intentionem cogant in vnũ ſponſum. Manſuetudo ſponſi eſt colũbæ oculus, & quæ eum ambit quaſi purpureus orbis, ignea amoris eius vis: ſiue dona ipſa Spiritus ſancti, quæ Chriſto inſunt tanquam fonti, & ex eo vt flumina in homines influunt. Genæ eius areolæ diuerſorum florum cõſpiratione pulcherrimæ virtutes ſunt in Chriſti externa ſpecie, quaſi in vno conſpectu poſitæ ad conciliandum amorem, modeſtia, verecundia, ingenuitas, probitas. Labia diſtillantia myrrham diuina Chriſti eſt eloquentia, & dicẽdi vis maxima: lilia autem, nempe purpurea, propter amantiſſima, amabiliſſimaque eius verba. Manus teretes, & ornatæ hyacinthis actiones perfectiſſimæ, & infinito pretio pretioſiſſimæ. Vẽter eburneus, ſiue ebur intelligens, ſapphiris diſtinctus, cor affectionũ Chriſti ſedes, eas ita temperans, vt omnino rationi ſubiiciat, efficiat-

efficiatque omni prædicatione digniſſimas. Fortitudo autem, qua nos quoq; fortes Chriſtus reddit eius maximo amore nixa, ſine dubio crura & columnæ marmoreæ ſunt, fundatæ ſuper aureas baſes. Vt autem explicet admirabilem Chriſti excellentiam, qua Angelos ipſos longè ſuperat, cedro altiſſimæ ſuper altiſſimum Libanum ſitæ ſimilem dicit. Denique guttur eius ſuauiſſimum vox Chriſti eſt, qua animam intus alloquens ſenſim in cor eius illabitur tanta ſuauitatis affluentia, vt ea eius amore incenſa clamet: *Totus eſt deſiderabilis.* Vel, *Totus deſideria. Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus.* Vel, *Talis eſt Amor meus, filiæ Hieruſalem.*

¶ *Quo abiit Dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quo declinauit Dilectus, & quæremus eum tecum?* « « «

Verbis ſponſæ de ſponſo adeo eleganter ſuauiterque colloquentis, ita captæ atque incenſæ ſunt ſponſi amore fideles animæ, vt ſolicitè quærant ex ea, vt ediſſerat, quonam ille diuerterit: ſe enim ſolicitudinis eum quærendi ſocias eſſe velle.

¶ *DILECTVS meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatum, vt paſcatur in liliis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* « Cap. 6. Cant. « « «

QVIBVS illicò reſpondet ſponſa, ſe adhuc inter homines ad eorum ſalutem commorante, ad cordis ſui hortulum ſponſum eſſe reuerſum, ac ſe rationem adinueniſſe, qua etiam inter hominum turbas ipſa ſponſo, & ſibi viciſſim ſponſus mutuò poſſet amore coniungi. In hoc enim amoris ſtatu, quamuis initio, cum à contemplatione diſceditur, internum illud diuinæ præſentiæ ſolatium, æſtuſque amoris deferueſcat: progreſſu tamen temporis ac laboris propter ſponſum ſuſcepti inuenit, facilè anima etiam inter homines tempus vacandi Deo, eoque ſumma cum animi ſuauitate perfruendi.

Pulchra

» ¶ *Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut*
» *Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.*

In hoc ſtatu ſponſus laudat fidelem animam, dicitq; ipſam adeo pulchram nobilemque eſſe ac Therſa & Hieruſalem Regum Iſraël & Iuda Regias principeſque ciuitates; eiuſque oculorum coniectum adeo vehementem eſſe atq; violentum, vt eorum acies ei ita formidoloſa ſit ac acies militum ad dimicãdum inſtructa. Proinde ſequitur:

» ¶ *Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare*
» *fecerunt.*

Hoc eſt, deiice paululum oculos tuos à me: eorum enim acerrimam vim ferre non valens, ab ea, in cuius, ait, vultu alioquin oculi mei habitãt, oculos abſtinere compellor, tantiſper dum reſpiro.

» ¶ *Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparue-*
» *runt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ a-*
» *ſcenderunt de lauacro; omnes gemellis fetibus, & ſte-*
» *rilis non eſt in eis. ſicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ*
» *abſq; occultis tuis.*

Laudat ſpõſam ſimiliter ad laudationem primi ſtatus pulchritudine, vt oculorum, ſic capillorum, dentium, genarum: quæ quid ſignificent, capite ſecundo expoſuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

» ¶ *Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ,*
» *& adoleſcentularum non eſt numerus. Vna eſt co-*
» *lumba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa*
» *genetrici ſuæ.*

SERMONEM paucis concludens, affirmat, animas in ſecundo contemplationis ſtatu eſſe veluti reginas, vxoreſq; multas: in primo vero ſtatu qui actuoſus eſt, tanquam concubinas plures:

plures: Incipientes, quæ quaſi adoleſcentulæ ad nullum adhuc perfectionis ſtatum peruenerunt, ad perfectionem tamen aſpirare cœperunt, innumerabiles eſſe. Animam autem, quæ tertium hunc ſtatum actione & contemplatione conflatum tenet, vnam eſſe veluti columbam, pulcherrimam, perfectiſſimam, vniceque à ſe dilectam.

¶ *Viderunt eam filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt: reginæ, & concubinæ, & laudauerunt eam.* " "

Prærogatiuam & excellentiam ſponſæ agnitam eſſe ait atque laudatam ab aliis animabus, quæ multis rebus ea inferiores ſunt.

¶ *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Deſcendi in hortum meum vt viderem poma conuallium, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica. Neſciui, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te.* " " " " " " " "

Propter dignitatem autem, qua ſponſa eminet inter alias animas, affirmat ſponſus, illam, ſicut Auroræ ſtellam inter alias ſtellas emicare. Et quidem ob actionis perfectionem qua prædita eſt, extare inter eas ſicut lunam: At propter contemplationis lucem inſtar ſolis maximo fulgore compleri. Propter vitam denique, quæ ex vtroque gradu conſtat, ſimilem eſſe dicit militiæ caſtrorum, nimirum cœleſtis exercitus, quæ innumeris radiis, quaſi tot amoris iaculis ſponſo traiecto terrorem iniecerit. Idque ex eo confirmat, quod cùm aliquando ad ſponſam tanquam ad hortum nucum pomorumque animi gratia diuertiſſet ſponſus, ſtatim ac in eam oculos intendit, ita eius

aſpectu ardentem amorem ſpirante perculſus, & conſternatus animo eſt, ac ſi in expeditiſſimas nobiliſſimi exercitus in ipſum ruentis quadrigas & acies ex inopinatò incidiſſet. Id porrò intelligens ſponſa declinat ad tempus ſponſi præſentiam. quod ille minimè ferens, terque quaterque eam ad ſe ſuauiſſimè reuocat.

Cap. 7. Cant. " ¶ *QVID videbis in Sunamite, niſi choros caſtro-*
" rum? Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamen-
" tis filia Principis? Junctura fœmorum tuorum ſicut
" monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis. Vmbili-
" cus tuus crater tornatilis, nunquam indigens pocu-
" lis. Venter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus liliis.
" Duo vbera tua ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. Col-
" lum tuum ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſci-
" næ in Heſebon, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis.
" Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra
" Damaſcum. Caput tuum vt Carmelus, & comæ
" capitis tui ſicut purpura Regis iuncta canalibus.
" Quàm pulchra es & quàm decora chariſſima in deli-
" ciis. Statura tua aſſimilata eſt palmæ, & vbera tua
" botris. Dixi, aſcendam in palmam, & apprehen-
" dam fructus eius, & erunt vbera tua ſicut botri vi-
" neæ: & odor oris tui ſicut malorum. Guttur tuum ſi-
" cut vinum optimum dignum dilecto meo ad potan-
" dum, labiiſque & dentibus illius ad ruminandum.

SPONSA reuertente, mirificè illius aſpectu delectatus ſponſus, pulchritudinem perfectionis, quam in hoc gradu tertio obtinet à pedibus ad caput vſque non ſine magno myſtici cuiuſ-

cuiuſdam ordinis Sacramento miris quibuſdam laudibus præconiiſque extollit, ſuas in ea delicias omnes poſitas affirmans. ſeque eius virtutibus admirabilibus, clariſſimiſq; inter ſe concinentibus captum. Pedes, greſſuſque officia ſunt virtutum externa, quibus virtutes internæ nituntur, præcipuè verò humilitas, lenitas, manſuetudo, quæ perfectam animam amabilem reddunt, & principis filiæ nomine, hoc eſt, animo excelſo ac generoſo dignam. Iuncturæ femorum ſicut monilia, fortitudo Chriſtiana eſt inſtar artificiati monilis teres atq; perfecta. Vmbilicus & venter temperantia: Vbera Iuſtitia, liberalitas. Collum & oculi, oratio, & contemplatio amoris pleniſſima: Naſus grauitas, & prudentia: Caput gratia, & charitas. Capilli purpurei cogitationes ſunt amoris à quo deriuantur, colore diffuſæ. Admiratus propterea ſponſus tantam pulchritudinē, ſponſam ſibi in ſancto amore ac in deliciis eſſe cōmemorat. ſimulque ſtructuram virtutum antedictarum adeo excelſam eſſe, & altam, vt ſibi etiam cum labore multo tanquam in proceram palmam aſcendendum in eam omnino ſit, ad colligendos guſtandoſque ſuauiſſimos earū fructus. Denique ſermones ſponſæ de rebus ſpiritualib⁹ ac diuinis vberrimos eſſe, dulciſſimos, efficaciſſimos, nec dignos ſolùm qui ſumma gratia à ſpōſo excipiantur, ſed etiam quos ille aſſiduè animo repetat, ac ruminetur.

¶ *Ego Dilecto meo, & ad me conuerſio eius, veni Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane ſurgamus ad vineas. Videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt. ſi floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Mandragoræ dederunt odorem. In portis noſtris omnia poma: noua, & vetera, Dilecte mi, ſeruaui tibi.*

Sponſa ſtatim Dilecto in amore reſpondens, ſe totam, & quæ ſua ſunt omnia cum ſumma animi demiſſione ſponſo cōmittit,

mittit, inuitans eum ad ſolitudinem cordis ſui, vt in ea tempeſtiuè, hoc eſt, opportunè, & magna cum vigilantia ſimul cum ſponſa colluſtret vineam animæ, num flores bonorum deſideriorum fructus edãt actionum ſanctarum: num magna ſit ſpes, vt eſſe debet, maioris in dies progreſſionis in via perfectionis: quo modo creſcant amor Dei, & proximi, duo vbera ſponſæ, quibus ſuauiſſimè paſcitur ſponſus: an latè fundatur euangelicæ caſtitatis odor. Hæc omnia, ait ſponſa, domi noſtræ tibi cõdita ſeruo ô ſponſe; *Noua*, inquam, *& vetera*, hoc eſt, Quicquid mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum eſt, & deinceps quotidie datur: & quicquid item antiquo tuo beneficio abs te mihi inſitum fuerat à natura.

Quarti Amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus, qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.

CAPVT XIII.

Cap. 8. Cant. " ¶ *QVIS mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te, & me iam nemo deſpiciat? Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.*

SPONSA

SPONSA à tertio amoris & ꝑfectionis ſtatu ad quartum ſtatũ, ſummũque charitatis gradũ contendit; vt ſicut ante in tertio à Dei contẽplatione miſeratione compulſa ad ſubleuandos homines deſcẽderat: ſic nunc ab hominũ ſalute procurata ad Deum iterum cõtemplandũ, amoreq; poſſidendũ reuertatur. Siquidẽ in Canticis vterq; ꝓgreſſus continetur: ille nimirũ, quo anima rectà ad Deũ proficiſcitur, Deoq; ſe iungit, & is, quo cum eadem à Deo ad homines deflexiſſet, rurſus ab hominibus redit ad Deũ. Primus eſt veluti motus rectus, quo anima Deum diligens ad Deum aſcendit vi contemplationis. Secundus eſt quaſi circulus, cuius exordium Deus eſt: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad quem eiuſdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoribus, & perfectionis gradibus. Secundus, poſterioribus duobus. Initium prioris progreſſionis primus gradus eſt, finis ſecundus: poſterioris initium tertius eſt, quartus finis.

Primus progreſſus.

Secundus progreſſus.

Sponſa igitur in tertio gradu poſita, poſt multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, poſtque vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartum amoris gradum, æternam inquam remunerationem & requiem expetendam accenditur. Libertatem namque filiorum Dei ardentiſſimè appetens, ſimulq; vinculis carnis exolui, & eſſe cum Chriſto, non amplius inuitat ad amplexus vt ſub vmbris occultatum, aut quaſi præ pudore velatum ſponſum, ſed omni ſuſpicionis timore ſublato, palàm, & coram Angelis Dei, caſtiſſimè vt fratrem amplecti, oſcularique percupit, aſſerens tunc ſibi beati complexus & amoris vinculis tenendum eum ac fruendum, introducendumque in ſanctam domum cœleſtis Hieruſalem matris noſtræ: ibique hauſturã ſe ex eo rectam rationem illum perfectè amandi, amoribuſque illius inſeruiendi, viciſſimque illi amorem ſuum quaſi præſtantiſſimi vini, & iucundiſſimæ potionis poculum propinaturam. Ad hanc igitur libertatis ſpem exardeſcens ſponſa caput mentis tollens ſuper

ſiniſtram manum vitæ præſentis,& propinquam iamiam æternæ vitę dexteram arripiens,quaſi inter ſponſi amplexus placidiſſimè conquieſcit, vt propterea res creatas, aut alias animas adiuret ſponſus,ne eam ab hoc ſpirituali ſomno vlla vitę mortalis illecebra audeant excitare.

» ¶ *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto deliciis af-*
» *fluens,innixa ſuper dilectum ſuum?*

In hoc ſomno ſponſa quartum tenet perfectionis gradum: in eoque duce cupiditate ac deſiderio cœleſtis patriæ ab huius mundi deſerto in paradiſum, deliciarum domicilium penetrans, non ſolùm rerum corporearum incurrentibus imaginibus, ſed ea etiam ſollicitudine liberata, qua in lucrandis hominibus tertius ſtatus occupatur, ita quieſcit, vt cum ſumma cæterarum ſpiritualium animarum admiratione, præ nouo quodã amoris æſtu ſuper dilectum ſuũ quiete dulciſſima ſeipſam declinans, in cœleſtis patriæ ac ſempiternæ lucis ſplendore peruigilet.

» ¶ *Sub arbore malo ſuſcitaui te: ibi corrupta eſt*
» *mater tua, ibi violata eſt genitrix tua. Pone me vt*
» *ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculũ ſuper bra-*
» *chium tuum: quia fortis eſt vt mors dilectio; dura*
» *ſicut infernus æmulatio, lampades eius, lampades*
» *ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt*
» *extinguere charitatem, nec flumina obruent illam:*
» *ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro*
» *dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.*

1. Ordinem commemorat ſui progreſſus ſponſa. Primò, ait, ſe conciliaſſe ſibi ſponſum, & quaſi excitaſſe ad amorem ſuum in primo contemplationis ſtatu, occultè tamen, & ſub arboris
2. vmbra; ſit hæc meditatio crucis & paſſionis Chriſti. Secundò excitauit illum ſibi ſub eadem vmbra, ſiue vt alij legunt, *de-*

ſtruxit

ſtruxit illũ, contemplans quomodo ipſamet ſponſa cauſa fuit, cur per mortem excinderetur filius Dei ſponſus eius Chriſtus factus homo, & in eius paſſionis, mortis, & multò maximè amoris contemplatione conquieſcens ad ſecundum perfectionis gradum peruenit. In tertio autem ſtatu affirmat ſe genuiſſe illum magno cum dolore in viſceribus earum animarum, ad quarum ſalutem magno ſtudio & labore, ob amorem ſponſi incubuerat. 3. Nunc autem aſpirare ſe iam tandẽ ad quartum amoris & perfectionis ſtatũ, in quo eam inter cor & brachium 4. veluti ſignaculum firmum ac minimè mutabile conſtitutam arctiſſimè complectatur ſponſus, atq; deinceps ſemper in corde, & in oculis habeat. Ita ſiquidem Zelotypiæ in animo eius creuiſſe flammam, vt eius violentia, mortis, inferniq́ue vires inexpugnabiles ſuperet, eundemque ignem nec vexationum afflictionumq́ue aquis extingui, nec vlla conſolationum terrenarum, aut facultatum quanta vis copia obrui poſſe.

¶ Soror noſtra parua & vbera non habet: quid « faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt? « ſi murus eſt, ædificemus ſuper eam propugnacula ar- « gentea: ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis ce- « drinis. Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo « facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens.

Magna penuria in terris eorum hominum eſt, qui infirmam multitudinem regant, eique vberibus miſerationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiam illi ſint vice turris, & propugnaculi aduerſus ſpiritales inimicos. ob quam cauſam deſiderium cœleſtis patriæ, quo ſponſa exardeſcit, ſæpenumerò propter hominum ſalutem à ſponſo differtur, dum animas, quæ intra ſecundi contemplationis ſtatus murum, quaſi intra amœniſſimi pomœrij clauſtra concluduntur, promoueat ad tertij ſtatus vbera miſericordiæ induenda, in ſalute hominum curãda, muniendaque contemplationis illius mœnia hiſce actuoſæ vitæ muneribus quaſi propugnaculis iiſque argenteis, quòd

argen-

argenti ſonitum reddant acutum diuina concionatorum verba, dum pertinent vſque ad intimas animorum cogitationes & volũtates: alias item animas, quæ primi ſtatus ſunt, quarum idcirco oſtium patet adhuc rebus creatis, quòd nondum ſibi planè comparauerint cõtemplationis habitum, quo illud tanquam tabula cedrina occluditur, ad perfectiorẽ hunc ſtatum prouehat. Hac igitur ſpõſione facta tantiſper iuuandi animas, dum ſponſo ſit factum ſatis, aſſerit ſponſa ſe murum, vbera, & turrim aliis animabus euaſiſſe, ſeque eam, penè in hac re pacẽ adeptam eſſe, quam ex ea quam optabat felicitate eſſet aſſecuta, atque ita in Dei voluntate prorſus acquieſcit.

» ¶ *Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos:*
» *tradidit eam cuſtodibus, vir affert pro fructu eius*
» *mille argenteos. vinea mea coram me eſt. mille tui*
» *pacifice, & ducenti his qui cuſtodiunt fructus eius.*
» *Quæ habitas in hortis, amici auſcultant: fac me au-*
» *dire vocem tuam.*

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineã multitudinis populorum animabus perfectioribus, quę ſponſę ſunt, excolendam, cuſtodiendamque committere. non ſolùm vt hominum ad ſalutem redeuntium fructũ milleſimum Deo referant, ſed vt etiam ſibi ducenteſimũ colligant: dumq; ſuam aliorumque ſalutem curant, *duplici honore, vt qui benè præſunt, digni* habeãtur. Nunc autem vineam ſibi curæ eſſe fatetur Deus, ſeque illi cuſtodes præficere, non minus tamen ſibi cordi eſſe ſponſam: quare ad ſponſam Eccleſiarum in hortulis commorantem conuerſus, hortatur eam, vt ſi quidem amici, hoc eſt, fideles populi eam auſcultent, dum paſcuntur ab ea verbo, & eius præcepto obtemperant, velle ſe tamen vocem quoque eius audire, in oratione nimirum, ac contemplationis feruore. *1. Timoth. 5.*

» ¶ *Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreæ, hinnuloq;*
» *ceruorum ſuper montes aromatum.*

Ad

Ad extremum ſponſa vel amoris vim ſponſique præſentiã ferre non valens, vel vt ſignificet vniuerſum hoc amoris canticum ita plenum eſſe altiſſimis Sacramentis, vt ea omnem humanam intelligentiam longè ſuperent, ad fugam capeſſendam ſponſum hortatur, idque tanta velocitate, quanta id facerent cœleſtes mentes: fugam autem non in quemcunque locum, ſed ſuper montes aromatum, qui ſunt cœleſtes orbes, in quibus beati ſpiritus omnium virtutum odore fragrantes vt ratione præditi montes excellũt etiam ea capacitate, & perſpicacia, quæ par eſt tantis myſteriis.

Hæc adumbrate, ex Cantico Canticorum. nunc ex Patribus diſtinctè, & copioſè quoad poſſumus eadem illuſtremus.

Comparatio Actionis & Contemplationis.

CAPVT XIV.

DOCTRINAM Chriſtianæ perfectionis ex ſacrorum librorum fontibus hauſerunt Patres, vberius etiam explicarunt.

Ac primò illud ponunt, actionem antecedere debere contemplationi perfectæ. Actionis autem nomine accipienda eſt hoc loco, prauorum affectuum, cogitationũ non ſolùm iniuſtarum & turpium, ſed etiam inutilium, animæ & vitæ vniuerſæ mortificatio, diuinorum præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic ſæpè S. Baſilius, ibi præſertim, vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem, quæ ſanè vel contemplatio eſt, vel contemplationi vnicè inſeruit.

Primum.

Baſil. ſerm. ad Baptiſmum. Et conſtitut. monaſt. cap. 5.

Ob hanc deinde rationem illud tanquam conſequens ſubiiciunt iidem Patres, vitam quæ in actione eſt, priorem eſſe ea, quæ in contemplatione verſatur. Sic S. Gregorius: *Duæ ſunt, inquit, ſanctorum prædicatorum vitæ, actiua ſcilicet, & contemplatiua. ſed actiua prior eſt tempore quàm contemplatiua, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.* Et S. Bernardus: *Quid eſt quod intran-*

Secundum.

Homil. 3. in Ezechiel.

S. Bernardus ſerm. 3. in Aſſumpt. B. Mariæ Virginis.

intrantem I E S V M *Martha excipit, diſcurrit, & miniſtrat; Maria verò ſecus pedes ſedens ingreſſi, in eius verbũ cor ſuſpendit? niſi quia prius eſt actio, poſtea verò contemplatio?* Hoc idem adeò inculcat Caſſianus, vt ſine hac affectuum actuoſa compreſſione, ingentique vitæ puritate obtineri poſſe ſacrarum Scripturarum intelligentiam neget. quod vel intelligendum eſt ad eum modũ, quem antè ſcripſerat S. Athanaſius, ad ſcripturarum nimirum ſanctitatem capeſſendam, non magis dignè pręparari hominis animũ, quàm conſcientiæ puritate & vitæ ſanctimonia; Tunc enim diuinè de Deo philoſophamur, cùm Deum glorificamus, & portamus in corpore noſtro: vel dicendum (quod non obſcurè ipſemet indicat) loqui Caſſianum de donis S P I R I T V S, qui *Scientia, Intellectus, & Sapientia* nominantur. S. Auguſtinus certè de dono intellectus diſſerens affirmat, nõniſi *mundis corde* congruere, & conſtans eſt magnorum Theologorum ſententia, S P I R I T V S ſancti dona nonniſi hominibus ſanctis Deique amicis dari.

Caſſianus collat. 1. & 14.

Lib. de Incarnat. Verbi.

Auguſt. lib. 1. de ſerm. Domini, cap. 9.

Tertium.

Tertiò ſtatuunt Patres, actionem longè diuturniorẽ contemplatione eſſe oportere, non ſolùm antè, ſed in ipſo etiam contemplationis vſu, ita ac ſi ſeptenario in ſex & vnum diſpertito ſex partibus actioni tributis, ſeptimam ſolam contemplationi relinqueremus. *Seruus Hebræus*, inquit S. Gregorius, *emptus ſex annis ſeruire præcipitur, ita vt in ſeptimo liber exeat gratis. Quid enim per ſenarium numerum niſi actiua vitæ perfectio deſignatur? Quid per ſeptenarium, niſi contemplatiua vita exprimitur? Sex ergo annis ſeruit, & ſeptimo egreditur liber, qui per actiuam vitam, quam perfectè exhibuerit, ad contemplatiuæ vitæ libertatem tranſit.* Et adhuc explicatius alibi: *Cùm ab actiua vita ad contemplatiuam ſurgimus, quia diu mens ſtare in contemplatione non valet, ſed omne quod de æternitate per ſpeculũ, & in ænigmate cõſpicitur, quaſi furtim hoc, & per tranſitum videt, ipſa ſua infirmitate, ab immenſitate tantæ celſitudinis animus repulſus, in ſemetipſo relabitur, & neceſſe eſt, vt ad actiuam redeat, ſeq; ipſum continuè in vſu bonæ operationis exerceat, ſicq; fit, vt ipſis ſuis bonis actibus ad ſuperiora rurſus in contemplationem ſurgat.*

S. Gregor. hom. 3. in Ezechiel.

Homil. 5. in Ezechiel.

Aſſe-

Aſſerunt quartò iidem, meritis contemplationem actioni præſtare. *Quia*, ait S. Gregorius, *contemplatiua vita minor quidem tempore, ſed merito maior eſt quàm actiua, ſacri Euangelij verbis oſtenditur, in quo duæ mulieres diuerſa egiſſe referuntur. Martha cura non reprehenditur, Maria verò etiam laudatur, quia magna ſunt actiuæ vitæ merita, ſed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vnquã Mariæ pars dicitur, quia actiuæ vitæ opera cum corpore tranſeunt; contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualeſcunt.* Quartum. Lib. 6. moral. cap. 28. Lucæ 10.

Quintò, contemplatio de Patrum ſententia, præmium eſt actionis: nec tamen eam quærentibus, aut procurãtibus ſemper datur. idque duas ob cauſas. Prior eſt, quia ad eam aſpirant aliqui nõnunquam non planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. *En fortè appetis & ipſe* (ſcribit S. Bernardus) *contemplationis quietem, & bene facis, tantum ne obliuiſcaris flores, quibus lectulum ſponſæ legis aſperſum. Ergo cura & tu tuum ſimiliter circumdare bonorũ floribus operũ, virtutum exercitio, tanquam flore fructum, ſanctum otium præuenire: alioqnin delicato ſatis otio dormitare voles, ſi non exercitatus quieſcere appetas, & Liæ fœcunditate neglecta, ſolis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & præpoſterus ordo eſt ante meritum exigere præmium, & ante laborem ſumere cibum; cùm dicat Apoſtolus; Qui non laborat, non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt ſcias niſi obedientiæ mandatorum contemplationis guſtum penitùs non deberi.* Quintum. Prima cauſa. Serm. 46. in Cantic. 2. Theſſal. 3. Pſal. 118.

Poſterior cauſa eſt, quia inepti nonnulli natura ſunt ad contemplationem, non item ad virtutum actuoſarum exercitationem: quare hi arcendi ſunt, vt S. Gregorius monet, à contemplatione, in qua non ſine erroris periculo verſari poſſunt, & continendi intra fines actionis, in cuius muneribus fructuosè occupantur. Secunda cauſa. Lib. 6. moral. cap. 26.

Ex his eſt & aliud S. Gregorij dictum, actionem ad ſalutem nobis adultis eſſe neceſſariam: neque enim carere poſſumus vſu virtutum, contemplatione poſſumus. *Quandiu*, ait, *inter proximos viuimus, quamuis vtraq; ex dono ſit gratiæ, vna nobis in neceſſitate eſt, altera in voluntate. Quis enim cognoſcens Deum ad eius regnum ingreditur, niſi prius bene operetur? Sine contemplatiuæ er-* Homil. 3. in Ezechiel.

ua ergo vita intrare poſſunt ad cæleſtem patriam, qui bona quæ poſſunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non poſſunt, ſi negligunt bona operari, quæ poſſunt. Illa ergo in neceſſitate eſt, hæc in voluntate, illa in ſeruitute, hæc in libertate.

Denique intelligat hic proficiens, ſicut ineptum natura ad contemplationem accedere ſuperuacaneum eſt; ſic in ea velle verſari eum, qui non antè diuque in excolenda virtute, & ſe ipſo peruincendo laborauerit, præpoſterum & omnino inutile ac noxium. Et quia de actione hoc nomine accepta à principio ſecundi libri huius operis ad hunc vſque locum ſcriptum eſt ſatis, finem facio, ſi prius vt clauſulam tractationis, verba hîc S. Gregorij adſcripſero, quæ ſic habent: *Quiſquis ergo iam in ſe contumelias carnis edomuit, ſupereſt vt mentem per ſtudia ſanctæ operationis exerceat: & quiſquis iam mentem per ſanctæ opera dilatat, ſupereſt vt hanc vſq; ad ſecreta intima contemplationis extendat.*

Lib. 6. moral. cap. 25.

De duplici genere actionis; & de ea vita, quæ ex actione & contemplatione conflatur.

CAPVT XV.

SED & alia adhuc ratione vſurpatur à Patribus nomen actionis, pro exercitatione nimirum ſanctæ prædicationis, & functionibus eorum miniſteriorum, quæ ad proximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus neceſſariæ ſunt. Sit *Rector*, ait S. Gregorius, *actione præcipuus.* Et alibi: *Actiua vita eſt, panem eſurienti tribuere, verbo Sapientiæ neſcientem docere.* Hæc actio contemplationi iuncta efficit aliud genus vitæ, quod quia componitur ex vtraque, à pleriſque mixta vita dicitur: qua ſimul vtilitati hominum incumbitur, & Deo ſuo tempore vacatur. Atque vt contemplatio præſtat actioni, ſic vita mixta dignitate vtramque ſuperat.

In Paſtorali Par. 2. cap. 1. Et homil. 14. in Ezechiel.

In actione hac verſari poteſt homo dupliciter: vel cùm nulla,

nulla, aut exigua deprauatarum affectionum mortificatione, expers item contemplationis, aut penè expers: vel contrà planè domitis perturbationibus animi, & factis iã in virtute progreſſionibus magnis.

Non deſunt, qui rudes adhuc & tyrones in vtroque exercitationis genere, mortificationis nempe & contemplationis operam nauant animabus iuuandis, & vt videtur, nõ inutilem. qui etiam audent ſe iis, qui ſeuocant ſe ab omni negocio contemplandi gratia, præferre, quòd ipſi orent aliquando, agantq; cum Deo ſicut illi, homines etiam à peccatis ad virtutem vocent, quod non faciunt illi. Ideoque nobiliſſimum illud vitæ genus ex actione, & contemplatione coniunctũ teneant, quod ipſam per ſe contemplationem antecellit.

Verùm hi falluntur maximè, nec rem huius pręſtantiſſimę viuendi rationis, ſed nomen vſurpant. ſtudium ſanè tradendæ doctrinæ ſacræ populo de Auguſtini ſententia, à quo nec ſanctus Thomas diſſentit, ad contemplationis ſtatum aliquo modo pertinet; ſed nec hoc, nec qualecunque orationis ſtudium ſatis ſunt, vt obtineatur ille perfectiſſimus ſtatus contemplatione ſuperior: nec enim qui in hoc eſt conſtitutus, ad animarum lucra deſcendit ex actione ſtudióue prædicto, ſed ex continua mortificatione, altiſſimaque contemplatione vi diuini maximique amoris ex his quaſi fontibus deriuati. quæ ſententia ſanctorum Patrum eſt conſtantiſſima. *Ser. 27. de Verbis Domini. 2. 2. 181. art. 3.*

Sanctus Gregorius vbi dixiſſet, eum, qui carne domita, ſanctæ operationis ſtudia exercuit, antequam doceat alios, debere ſe ad ſecreta intimæ contemplationis extendere, addit: *Neq; enim perfectus prædicator eſt, qui vel propter cõtemplationis ſtudium operanda negligit, vel propter operationis inſtantiam contemplanda poſtponit. Hinc eſt enim quod Abraham coniugem mortuam in ſepulchro duplici ſepelit; quia nimirum perfectus quiſque prædicator extinctam à præſentis vitæ deſideriis animam ſuam ſub bona operationis tegmine & contemplationis abſcondit, vt à carnali concupiſcentia ſub actiua contemplatiuaq; vita quaſi inſenſibilis lateat, quæ prius mundi deſideria ſentiens mortaliter viuebat. Hinc eſt, quod humani generis* *Lib. 6. moral. cap. 25. Geneſ. 23.*

Luc. 6. *Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet, & ad orationis ſtudium in mõte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore ſpeculationis funditus deſerãt, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnãt: ſed quieti contemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos loquẽtes refundant. Speculando quippe in Dei amorem ſurgitur, ſed prædicando ad proximi vtilitatem reditur.* Et paulò pòſt: *Quem implet charitas, incendit: vnde & in Euangelio veritas dicit: Ignem veni mittere in terram.* Idem antè tradiderat S. Auguſtinus, præcipiens vt prædicator prius ad Deum leuet animam ſitientem, vt bibat, quàm eructet, & prius impleat, quàm fundat.* Et diſtinctius alibi: *Ex tribus,* inquit, *illis vitæ generibus, ocioſo, actuoſo, & ex vtroq; compoſito, quamuis ſalua fide quiſq; poſſit in quolibet eorum vitam ducere, & ad ſempiterna præmia peruenire: intereſt tamen quid amore teneat veritatis, & quid officio charitatis impendat. Nec ſic quiſq; debet eſſe ocioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi; nec ſic actuoſus, vt contemplationem non requirat. In otio non iners vacatio delectare debet, ſed aut inquiſitio, aut inuẽtio veritatis, vt in ea quiſq; proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat.*

Luc. 12. — Lib. 4. de doctr. Chriſt cap. 14. — Lib. 19. de ciu. Dei, cap. 19.

Ser. 18. in Cant. Sed vtrumque genus vitæ, quod miſtum aut eſt, aut videri poteſt, imperfectum, & perfectum aptiſſimè deſcribens S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem & pericula, huius emolumenta perfectionemque commemorat. Sic enim habet: *Sed ſanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus; aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, ſi verbi cauſa plenus virtutibus cùm ſis, foriſq; nihilominus donis ſcientiæ & eloquentiæ adornatus, metu fortè aut ſegnitie, aut minus diſcreta humilitate verbum bonum, quod poſſet prodeſſe multis, inutili, immo & damnabili ligas ſilentio. Certè maledictus quòd frumenta abſcondis in populis. Rurſum quod tuum eſt ſpargis, & perdis, ſi priuſquam infundaris tu totus, ſemiplenus feſtines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita atq; ſalute, quam alteri das, te ipſum fraudas, dùm ſana vacuus intentione, gloria inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apoſtemate turgens interis. Quamobrem ſi ſapis, concham te*

Deut. 15.

exhi-

exhibebis, & non canalem. Hic ſiquidem penè ſimul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat, & ſic quod ſuperabundat, ſine ſuo damno communicat, ſciēs maledictum, qui partem ſuam facit deteriorem. Adhibet ad hoc idem confirmandum diuerſos ſcripturæ locos: Salomonis; *Stultus profert totū ſpiritum ſuum ſimul:* *Proverb. 29.* *Miſerere animæ tuæ placens Deo: Noli nimium eſſe iuſtus:* Matthæi; *Eccleſ. 30.* *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emite* *Matth. 25.* *vobis:* Apoſtoli: *Non quod aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio,* *2. Cor. 8.* *ſed ex æqualitate.* Concludit denique: *Implere prius, & ſic curato effundere: benigna, prudensq́ charitas affluere conſueuit, non effluere. Fili mi ne pereffluas, ait Salomō; Et Apoſtolus: Propterea debemus in-* *Proverb. 3.* *tendere his, quæ dicuntur, ne fortè pereffluamus. Quid enim? Tu ne* *Hebr. 2.* *Paulo ſanctior? Sapientior Salomone? Alioqui nec mihi ſedet ditari ex* *Eccleſ. 14.* *te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo, ſi vales, adiuua me: ſin autem, parcito tibi.* Alibi etiam acriter reprehen- *Ser. in Cāt. 62.* dit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem perueniant, prædicant.

Hæc S. Bernardus. qui poſtquam his locis exagitauit eos, qui audaciores ſunt ad Apoſtolica miniſteria, quàm par eſt, & vires eorum ſpirituales ſuppetunt, alio deinde loco docet, qua ratione qui ſeſe in contemplatione poſt mortificationem exercuerunt, adiungendis Chriſto hominibus alacriter inuigilare debeāt: *Hoc ſiquidem vera & caſta contemplatio habet, vt mentem quā* *Ser. in Cāt. 57.* *diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat zelo, & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligant, vt otium cōtemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſſimè intermittat, & rurſum potita votis aliquatenus, in hac parte tantò ardentius redeat in idipſum, quantò ſe fructuoſius intermiſiſſe meminerit; & item ſumpto contemplationis guſtu, valentius ad conquirenda lucra, ſolita alacritate recurrat.*

Sanctus Thomas etiam illud in primis opus doctrinæ, & *2.2.q.188. ar. 6.* prædicationis commendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur.

Quod ſi qui hunc ſtatum obtinet, fortaſſe dubitat, quando, contemplatione intermiſſa, actioni, aut contemplationi operam

ram dare debeat; is intelligat, nō ſolùm contemplatorem, ſed rudem etiam hominem & inexercitatum, cùm proximi ſpiritualis neceſſitas poſtulat, poſthabitis omnibus rebus occupationibuſq; in eo inſtituendo, & excolendo, quacunq; ratione poſſit, ſtrenuè ſe laborare debere: *Vnicuique enim mandauit Deus de proximo ſuo.* Idque multò magis præſtet oportet is, cui cura animarum commiſſa eſt, non ſolùm cùm neceſſe eſt, ſed etiam ſuo tempore aſſiduè. *Clama*, inquit Iſaias, *ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam. Præconis quippe*, ait S. Gregorius, *officium ſuſcipit, quiſquis ad Sacerdotium accedit, vt ante aduentum Iudicis, qui terribiliter ſequitur, clamando gradiatur.* Et hæc quidem neceſſitas & ipſa quædam eſt officij, licet non à charitate ſeiuncta. quando apud S. Auguſtinum ſcriptum eſt: *Negocium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis.* Extra verò hos caſus neceſſitatis, S. Bernardus regulam huius deliberationis ſtatuit eſſe orationem. Sic enim ait: *Vnicum in huiuſmodi remedium, ſeu refugium oratio eſt, & frequens gemitus ad Deum, vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, aſſiduè nobis demonſtrare dignetur.*

Eccleſ. 17. *Iſaia 40.* *2 part. Paſtoral. cap. 4.* *Lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 19.* *Ser. in Cāt. 57.*

Habent præterea religioſi homines perfugium aliud non minus tutum, maiorum ſuorum conſilium, iuſſionémue, quibus cum explorata planè eſt tam doctrina, quàm vita noſtra, nihil eſt cur in huiuſmodi rebus cùm imperantur, non promptiſſimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui ſine mortificatione, & contemplatione ſe dant actuoſæ vitæ ad ſalutem animarum (nihil dico de neceſſitate aut hominum, aut officiorum) non eſſe in eo perfectiſſimo ſtatu, quem ipſi putant, ſibique eos in re hac tamdiu lenocinari, ac fucum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua ſui victoria, & recta contemplādi ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine ſeſe oblectant.

Sit etiam certum, actuoſam vitam duplicem eſſe; vnam im-
1. perfectam, quæ primo ſtatui ſponſæ à nobis ex Canticis expli-
2. cato reſpondet, alteram perfectam, & alioquin miſta dicitur, quæ eadem eſt cum tertio ſtatu eiuſdem ſponſæ. Supereſt nunc

de

de ipſa contemplatione agere, quæ in priore actione præguſtatur tantùm, habetur autem in poſteriore, cuius ipſa fons & caput eſt, & ſecundus amoris ſtatus eſt apud Salomonem.

De Contemplatione.

CAPVT XVI.

ANTIQVISSIMVM eſſe Contemplationis vſum, intelligitur ex Scripturis ſacris, in quibus præter *ſoporem immiſſum in Adam à Domino*, quem *exſtaſim* fuiſſe, dubitandum non eſt; *Geneſ. 2.* Legimus Iſaac inclinato iam die egreſſum in agrum *ad meditandum*. *Geneſ. 24.* Et vt de aliis taceam, Dauid certè poſuiſſe ſe totum in contemplandis, perſpiciendiſque diuinis rebus, legibus præſertim ac mandatis Dei perſpicuum eſt in Pſalmis. Qui ètiam cum Deo agens canit: *Mane adſtabo tibi, & videbo.* Vel vt legit S. Auguſtinus, *Cōtemplabor.* *Pſalm 5.* Immo, *Vnam*, ait, *petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt contempler* (ſic idem legit) *delectationem Domini.* *In Pſalm. 26.*

Dominum Ieſum contemplationi noctibus inprimis operam dediſſe, ſuprà retulimus ex S. Gregorio. Apoſtolos non minus contemplatores, quàm prædicatores fuiſſe, ex Actis Apoſtolorū apparet manifeſtè, & ex epiſtolis S. Pauli, qui etiam de ſe ſuique ſimilibus ſcribit: *2. Cor. 4.* *Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur æterna.*

Patres oēs communi conſenſu ſtatuunt, in Eccleſia Chriſtiana duas eſſe vitas, Lia & Rachele primùm, deinde Martha, *Luc. 10.* & Maria diuino conſilio adumbratas, actiuam & contemplatiuam nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Richardus de S. Victore: *Vt poſſimus*, inquit, *commodius capere, quæ de contemplatione dicēda ſunt, debemus primò, quid ipſa ſit, definiendo, quærere, & quomodo differat à cogitatione, vel meditatione.* *Lib. 1 de Contemplat. cap. 3. & 4.* Et poſtea: *Cogitatio per deuia quæque lento pede ſine reſpectu peruentio-*

uentionis paſſim huc illucq́; vagatur. Meditatio per ardua ſæpè, & aſpera ad directionis finē cum magna animi induſtria nititur. Contemplatio libero volatu quocunq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur. Et paulò pòſt: *Contemplatio, eſt perſpicax & liber animi cōtuitus in res perſpiciendas vſquequaque diffuſus. Meditatio verò, eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens. Vel eſt, prouidus animi obtutus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, eſt improuidus animi obtutus ad euagationem pronus.*

2.2.q.180.art.3. ad 1. Sanctus Thomas ſic exponit: *Cogitatio, ſecūdum Richardum; videtur pertinere ad multorum inſpectionem, ex quibus aliquis colligere intendit vnam ſimplicem veritatem. Vnde ſub cogitatione comprehendi poſſunt & perceptiones ſenſuum ad cognoſcendum aliquos effectus, & imaginationes, & diſcurſus rationis circa diuerſa ſigna, vel quæcunque perducentia in cognitionem veritatis latentis: quamuis ſe-* Lib.14.cap.7. *cundum Auguſtinum decimo quarto de Trinitate, cogitatio dici poſſit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio verò pertinere videtur ad proceſſum rationis ex principiis aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationem. & ad idem pertinet conſideratio ſecū-* Lib 3.de Anima. *dum Bernardum, quamuis ſecundum Philoſophum, omnis operatio intellectus, conſideratio dicatur. ſed contemplatio pertinet ad ipſum ſimplicem intuitum veritatis.* Hæc S. Thomas.

Ex his facilè conſtat, quàm longè abſint à vera contemplatione illi, qui etiam ſine mentis euagatione multa animo voluunt, ex vno in aliud continuò dilabentes. Et quàm propriè de Richardi ſententia, hi cogitantes potius, quàm meditantes vel contemplantes dici poſſint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hæc poſſunt omnia; illud hîc intelligendum eſt, in Euangelicam contemplationem iiſdem gradibus nixam eadem o-
1. mnia conuenire, & ſimul alia plura, longeq́; præſtantiora. Pri-
Pſalm.118. mò enim eſt hæc Dei donum: *Reuela*, inquit Dauid, *oculos meos,*
Ibidem. *& conſiderabo mirabilia de lege tua*; Et: *Da mihi intellectum, & ſcru-*
Pſalm. 26. *tabor legem tuam. Dominus* denique *illuminatio mea*; qui & pro-
Iacob. 1. pterea *Pater luminum* à S. Iacobo appellatur.

Eſt

Eſt deinde donum Dei contemplatio, vel quoniam Deus menti imprimit ſpecies ſpirituales, per quas intelligantur res, quæ imaginibus illis adumbrantur, non ſine phantaſmatibus tamen: vel quia abſq; phantaſmatibus vllis diuino ac ſupernaturali lumine illuſtrata mens infixa hæret rei quam cõtemplatur. Quamobrem, quòd poſt explicandum eſt, Patres Dei gratiam contemplationi præſentem agnoſcunt. 2.

Tertiò, vera contemplatio ita altè aſcendit, vt infra ſe relictis corporeis ſimilitudinibus, in ſinum conuolet æternæ veritatis. Adfero aliqua teſtimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neq; enim neceſſe eſt omnia. 3.

Sanctus Bernardus: *Moriatur anima mea morte etiam, ſi dici poteſt, Angelorum* (mortificationem mortem hominũ dixerat) *vt præſentium memoria excedens, rerum ſe inferiorum corporearumque non modò cupiditatibus, ſed & ſimilitudinibus exuat, ſitq; ei pura cum illis conuerſatio, cum quibus eſt puritatis ſimilitudo. Talis vt opinor, exceſſus aut tantùm, aut maximè contemplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humanæ virtutis eſt; corporũ verò ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, Angelicæ puritatis eſt: vtrumq; tamen diuini muneris eſt: vtrumq; excedere, vtrumq; te ipſum tranſcendere eſt. Sed longè vnum alterum. Beatus qui dicere poteſt: Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Non fuit contentus exire, niſi & longè ſe faceret, vt poſſet quieſcere. Tranſiliſti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias concupiſcentiis eius, nec tenearis illecebris: profeciſti, ſeparaſti te, ſed nondum elongaſti, niſi & irruentia vndiq; phantaſmata corporearum ſimilitudinum tranſuolare mentis puritate præualeas.* Ser. 52. in Cãt. Pſalm. 54.

Sanctus Gregorius in eadem eſt ſententia: *Qui*, inquit, *culmen perfectionis apprehendere nituntur, cùm contemplationis arcem tenere deſiderant, prius ſe in campo operis per exercitium probent.* Et paulò pòſt: *Ac deinde perpendant, ſi cùm ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahunt; vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt: ſi incircumſcriptum lumẽ videre cupientes, cunctas circumſcriptionis ſuæ imagines deprimũt; & in eo quod ſuper ſe contingere appetũt, vincunt quod ſunt.* Lib. 6. moral. cap. 27.

2.2.q.180. ar.5. ad 2. Sanctus Thomas huiuſmodi ſanctorum Patrum dicta ſic exponit: *Contemplatio humana ſecundum ſtatum præſentis vitæ, non poteſt eſſe abſq; phantaſmatibus: quia connaturale eſt homini vt ſpecies intelligibiles in phantaſmatibus videat. Tamen intellectualis cognitio non ſiſtit in phantaſmatibus, ſed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis. Et hoc non ſolùm in cognitione naturali, ſed etiam in eis quæ per reuelationem cognoſcimus. Dicit enim Dionyſius,* Lib. de cœleſti hierarchia, cap. 2. *quod Angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam Symbolis figuratis, in cuius virtute reſtituimur in ſimplum radium, id eſt, in ſimplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et ſic intelligendum eſt, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes corporalium rerum vmbras non ſecum trahunt, quia videlicet in eis non ſiſtit eorum contemplatio: ſed potius in conſideratione intelligibilis veritatis.*

Lib. 7. Etymologiarum, c. 8. His conſentanea ſunt, quæ ſcribit S. Iſidorus: *Tria eſſe genera viſionum, per oculos corporis, per ſpiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem poſtremo genere ſupremum locum tenet Raptus & Ecſtaſis, quæ vt ſomnia diuinitus immiſſa, diuinaq; allocutiones, per imagines fieri aliquando poſſunt; ſic certum eſt ſæpenumero accidere hominibus à ſenſibus ſimulacriſq; corporeis penitus abſtractis.* 2. Cor. 5. *Ait enim Apoſtolus: ſiue mente excedimus, Deo: Deus autem propriè imagine creata caret, quare multò magis corporea. quanquam negandum non eſt, in imagine etiam creata atque corporea diuinum aliquid aliquando Deo reuelante, conſpici, quod ſine illa nequaquam cerneretur. Neq; enim, ait S. Gregorius, omnipotens Deus iam in ſua claritate conſpicitur, ſed quiddam ſub illa ſpeculatur anima, vnde refota proficiat, & poſt ad viſionis eius gloriam pertingat.*

De

De primo genere contemplationis, quæ verſatur circa DEI *maieſtatem.*

CAPVT XVII.

DE rebus iis, circa quas verſari contemplatio debet, differens S. Bernardus, tria ſtatuit genera contemplationis: Primum, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut proficientium: Tertium, eorum, qui à duobus ſuperioribus gradibus adhuc abſunt, ſint incipientes. *Serm. 62. in Cantica.*

Primum dicit eſſe de Regis ipſius, hoc eſt, Dei maieſtate, æternitate, dignitate, atque de hoc ſimul docēs quanta humilitate, puritate, & reuerentia tanta contemplatio ſubeunda ſit, ſic pergit; *Ne verearis illud, quod Scriptura minatur ſcrutatoribus maieſtatis: tantùm affer purum & ſimplicem oculum, non opprimêris à gloria, ſed admittêris niſi non Dei, ſed tuam quæſieris gloriam. Hac excuſſa, ſecuri ſcrutemur in petra, qua theſauri abſconditi ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Eccleſia columba non opprimitur, quia non ſcrutatrix maieſtatis eſt, ſed voluntatis: nam quod maieſtati attinet, interdum quidem & in ipſam intendere audet; ſed quaſi admirans, non quaſi ſcrutans. Sed etſi quando per exceſſum rapi in illam contingat, digitus Dei eſt iſte dignanter leuans hominem, non hominis temeritas inſolēter Dei alta peruadens. Cùm enim Apoſtolus raptum ſe commemoret, vt auſum excuſet, quiſnam alter præſumat mortalium, huic ſe diuinæ Maieſtatis horrendo ſcrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irruere in arcana? ergo formidoloſa ſcrutatio Maieſtatis. at voluntatis, tam tuta quàm pia. Quid ni tota diligentia ſcrutando inſtem Sacramento gloriæ voluntatis, cui mihi parendum per omnia ſcio?* *Primum genus.* *Prouerb. 25.* *Pſal. 54.* *2. Corinth. 12.*

Idem S. Bernardus materiam contemplationis huius latiſſimè tractat ad Eugenium ſcribens. Ego de plurimis pauca delibo. *Quid eſt*, ait, *Deus? Non ſanè occurrit melius, quàm*, QVI EST, QVI EST, *miſit me ad vos. Quid item Deus? ſine quo nihil eſt.* *Lib. 5 de Conſid. ad Eugenium.* *Exod. 3.*

eſt. Quid eſt Deus? Principium. Quid eſt Deus? Cui ſecula nec acceſſerunt, nec deceſſerunt, nec coæterna tamen. Quid eſt Deus? ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipſe vbi? Incomprehenſibilis Rom. 11.
eſt Deus. Antequam mundus fieret, præter ipſum nihil erat. ergo in ſeipſo erat. Quid eſt Deus? quo nihil melius cogitari poteſt. Deus Trinitas eſt, Deus trium ſingula perſonarum. Quid eſt ergo Deus? quod ad vniuerſum ſpectat, finis: Quod ad electionem, ſalus: Quod ad ſe, ipſe nouit. Quid eſt Deus? voluntas omnipotens, beneuolentiſſima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe participandum, viuificans ad ſentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iuſtificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad ſapientiam, roborans ad virtutem, viſitans ad conſolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad ſecuritatem. Quid eſt Deus? Non minus pœna peruerſorum, quàm humilium gloria. Quid eſt Deus? Longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Longitudo æternitas, latitudo charitas, ſublimitas potẽtia, profundum ſapientia. Timore, & amore affecta anima, velut quibuſdam duobus brachiis ſuis comprehendit, amplectitur, ſtringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem ſublimi profundo, amor lato, longoq́; reſpondet. Cantic. 3.

Poſſunt ad eandem rationem recenſeri à contemplatore ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditãdo occupetur vel ſcholaſtico modo, vt exempli gratia, Deus eſt ens neceſſarium, & à ſe, & ideo præter ipſum non eſt aliud, quare eſt vnus. Item quia eſt ipſum ens aut eſſe, eſt ſubſtantia infinitè perfecta, ac ideo maximè perfectus, immò infinitæ perfectionis; quare ſimpliciſſimus, immutabilis, æternus, immenſus, incomprehenſibilis, vbique præſens, ob eandẽ ſummam perfectionẽ, vita viuens intellectuali, & feliciſſima, omnia ſciens; libertate præditus voluntatis, quod ſpectat ad res, quę extra ipſum ſunt, potens quicquid vult facere, immò & omnipotens, prædeſtinãs ad ſalutem æternam quos elegit per gratiam, reprobans ad ſempiternam pœnam quos culpa condemnat, & ſimi-

ſimilia: vel certè proponendo ante mẽtis oculos quæ de Deo vno,&trino,Patre,Filio,& Spiritu ſancto ex ſacris literis intelligimus,&Symbolis Apoſtolicis & œcumenicis continentur, præſertim verò S. Athanaſij Symbolo: vel denique ipſaſmet ſanctę Scripturę ſententias, quibus de Deo, eiuſque natura, proprietatibus,ac virtutibus agitur,eruere,in eiſque recogitãdis attentè,pieq́ue verſari.

Porro duplex eſt vſus contemplationis huius, duplexque ratio. Primùm quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiuſque Maieſtatem ſumma cum reuerentia intueantur,in eaque conquieſcant per ſe,nihil præterea quærentes. *Quis dabit mihi pennas,*aiebat Dauid,*ſicut columba,& volabo,& requieſcam*? Et: *Guſtate, & videte. Oſtende*, petebat Moyſes,*faciem tuam mihi.* Et iterum Dauid: *Exquiſiuit te facies mea,faciem tuam Domine requiram. Vacate,& videte quoniam ego ſum Deus.* Comparatur hic contemplationis actus auium volatui,quo ſe in aëre quaſi immobiles ſiſtunt ad optatę alicuius rei aſpectum. Quare S. Gregorius: *Quid per pennas animalium niſi contemplationes poſſumus ſentire Sanctorum, quibus ad ſumma tranſuolant, & terrena deſerentes, ſeſe in cæleſtibus librant?*

Primus vſus. *Pſalm. 54.* *Pſal. 33.* *Exod. 33.* *Pſal. 26.* *Pſal. 45.* *Lib. 6. moral. cap. 28.*

Deinde verò contemplatione hac vtuntur homines ſancti,non ſolùm vt cõtemplentur Deum, ſed vt per contemplationẽ afficiantur à Deo,hauriantq́ue ex immenſo illo Diuinitatis Oceano aquas æternę ſalutis. Ad quem modum conformandam eſſe ſuam contemplationem à monachis Caſſianus opinari videtur: *Cum arena,* inquit,*maris, vndarumq; numerum dimenſum ei,cognitumq; pauidi cogitamus*, & alia. Sed perſpicuè S. Bernardus,cùm de primo vſu dixiſſet: *Prima & maxima contemplatio eſt admiratio Maieſtatis; Hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis liberum,atq; exoneratum peccatis facile ad ſuperna leuet,interdum quoq; vel per aliquas morulas ſtupore & eccſtaſi ſuſpenſum teneat admirantem*; Addit de ſecundo vſu: *Secunda autem neceſſaria eſt huic. eſt enim intuẽs iudicia Dei. Quo ſanè pauido aſpectu dum vehementius cõcutit intuentem,fugat vitia,fundat virtutes,initiat ad ſapien-*

Secundus vſus. *Collat. 1. Cap. 15.* *Eccleſiaſt. 1.* *Lib. 5. de Conſiderat. in fine. Prima contemplatio.* 2.

pientiam, humilitatem ſeruat. Tertia contemplatio occupatur, vel 3.
potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratũ,
ſollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Pro-
pheta loquens ad Dominum: Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ *Pſalm. 144.*
eructabunt. Eructatio, gratiarum actio eſt. Quarta quæ retrò ſunt 4.
obliuiſcens in ſola requieſcit expectatione promiſſorum, quæ cùm ſit *Philip. 3.*
meditatio æternitatis (ſiquidem quæ promittuntur, æterna ſunt) lon- *1. Corinth. 4.*
ganimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorem. Concludit, qua-
tuor hæc reſpõdere longitudini, latitudini, ſublimitati, & pro-
fundo, quæ Apoſtolus de Deo cogitanda proponit.

S. Auguſt. li. 12. ſuper Gen. cap. 27. & 28. Epiſt. 112. ad Paulinam, cap. 12.

Quod ſi quæras, Quemnam terminum habeat contempla-
tio illa omnium maxima de Deo, quamúe in hac vita de Diui-
na Maieſtate cognitionem aſſequi poſſit contemplando mor-
talis homo; Aio S. Auguſtinum, & alios pleroſque Patres exi-
ſtimaſſe, diuino munere S. Paulum adeo altè ſublatum, vt Di-
uinam Eſſentiam attigerit mente. quod quia illi accidit in ra-
ptu, S. Thomas explicat ſic: *In hac vita poteſt eſſe aliquis duplici-* *22. quæſt. 180. artic. 5.*
ter, vno modo ſecundum actum, in quantum ſcilicet actualiter vtitur *Primo modo.*
ſenſibus corporis, & ſic nullo modo contemplatio præſentis vitæ poteſt
pertingere ad videndum Dei Eſſentiam. Alio modo poteſt eſſe ali- *Secundo modo.*
quis in hac vita potentialiter, & non ſecundum actum: in quantum
anima eius eſt mortali corpori coniuncta vt forma, ita tamen, vt non
vtatur corporis ſenſibus, aut etiam imaginatione, ſicut accidit in ra-
ptu: & ſic poteſt contemplatio huius vitæ pertingere ad viſionem Di-
uinæ Eſſentiæ. Vnde ſupremus gradus contemplationis præſentis vi-
tæ eſt, qualem habuit Paulus in raptu, ſecundum quem fuit medio
modo ſe habens inter ſtatum præſentis vitæ, & futuræ.

Cæterùm extra raptum, & in ſtatu contemplantium com-
muni ſic habet S. Gregorius: *Quandiu in hac mortali carne viui-* *Homil. 14. in Ezechiel.*
tur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipſo incircũ-
ſcripto luminis radio mentis oculos infigat. Neque enim omnipotens
Deus iam in ſua claritate conſpicitur: ſed quiddam ſub illa ſpeculatur
anima, vnde refota proficiat, & poſt ad eius viſionis gloriam pertin-
gat. Et pòſt: *Ea quæ ſub ipſo erant implebant templum. Quia quic-*
quid de illo modo conſpicitur, adhuc non eſt ipſe, ſed ſub ipſo eſt. Sic Ia- *Geneſ. 33.*
cob

cob Angelum vidit, & vidiſſe Deum fatetur: quia cùm miniſteria eius conſpicimus, iam multum eſt quod ſuper noſmetipſos leuamur. Notandum verò eſt, quod dicitur: Implebant templum: quoniā etſi Angelus apparet, infirmæ tamen mentis deſiderio ſatisfacit, vt ſi adhuc maius non poteſt, iam tamen minus quod videt, admiretur. Hæc S. Gregorius, quibus hæc ſubeſt ſententia. Quod ſi quando intelligimus Deum tanquam rem aliquam, quæ ſub ſenſum cadat, vt lucem, nubem, & ſimile quid, non exiſtimemus, Deum eſſe notionem illam, ſimulachrumúe mētis, quòd phantaſiæ obiicitur, ſed potius quod res eſt: ibi duas eſſe animi notiones, vnam rei illius corporeæ, quam phantaſia comprehendimus, & reuoluimus, aliam indiſtinctam, & quaſi reſpicientem Deum, quem apprehendimus animo, vt ſimilē rei illi corporeę, quam præſentem mente verſamus, ad eum modum, quo cum cogitamus Deum eſſe ſolem, illico apprehendimus admirabilem Dei ſapientiam, poteſtatem, charitatem, vim effectricem omnium rerum, non quidē notione ſolis, ſed ipſiuſmet Dei, confusè tamen apprehenſi, & cum reſpectu ſimilitudinis, ſeu analogiæ ad lucem, calorem, & vim ſolis.

Sed hæc ſcholaſtica ſunt, illud noſtrum, quod quicquid ſit de imagine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea elucet, menti, vt S. Gregorius, ait, *ſatisfacit*; & in eius contemplatione quietis internæ guſtus contingitur.

De ſecundo, & tertio genere contemplationis cæleſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, mundi & hominis.

CAPVT XVIII.

ALTERVM contemplationis genus, ait S. Bernardus, eſſe de ſtatu & felicitate, & gloria ciuitatis ſupernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cœleſtium ciuiū occupata ſit multitudo, & perfectis quidem, *Secundum genus.*

qui rimari ac penetrare arcana ſapientiæ, & puritate conſcientiæ audent, & intelligentiæ acumine poſſunt, habitare Deum in foraminibus petræ, in qua difficilius cauatur, nempe in Dei Maieſtate. *De reliquo*, inquit, *in cauernis maceriæ, vt qui in petra per ſemetipſos fodere, aut non ſufficiunt, aut non præſumunt, in maceria fodiant, contenti vel gloriam Sanctorum mente intueri.*

Cantic. 2.

Primus gradus. *Serm. 37. de Sanctis.*

Primus huius contemplationis gradus eſt conſiderare quæ ibi non ſunt calamitates, & mala. S. Auguſtinus: *Vbi non eſt paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo læditur, iraſcitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas nulla exardeſcit, nullum cibi deſiderium, nullius honoris, aut poteſtatis pulſat ambitio, nullus ibi Diaboli metus, inſidiæ Dæmonum nullæ, terror gehennæ procul, ibi mors neq; corporis erit, neq; animæ.*

Secundus gradus. *Lib. de Similitudinibus, cap. 48.*

Secundus gradus eſt, contemplari quę ibi ſint bona. *Partes beatitudinis*, ſcribit S. Anſelmus, *ſunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, ſanitas, voluptas, longæuitas, ſapientia, amicitia, concordia, honor, poteſtas, ſecuritas, gaudium. ſeptem priores, ad corporis; ſeptem poſteriores, ad animæ pertinent beatitudinem.*

Tertius gradus. *S. Auguſt. loco citato.*

Tertius gradus eſt Sanctorum, Angelorumque ſocietas. *Verùm*, ait S. Auguſtinus, *ſuper hæc omnia eſt conſociari Angelorũ, & Archangelorum cœtibus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, & Poteſtatibus, omniumq; cœleſtium ſupernarumq; Virtutum contuberniis perfrui, & intueri agmina Sanctorum ſplendidius ſyderibus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum ſpe lætantia, Apoſtolorum in duodecim tribubus Iſraël orbem iudicantia, Martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, Virginumq; choros candentia ſerta geſtantes inſpicere.*

Quartus gradus.

Quartus ſupremusque huiuſce contemplationis gradus eſt in ipſiſmet Angelicis ordinibus, Sanctorumque choris diuina quæ in iis illucent, attributa conſiderare. Facit hoc latè ſanctus Bernardus. *Cernere*, inquit, *eſt in his, qui Seraphim appellantur, quomodo amet, qui vnde amet, non habet. In Cherubin, qui plenitudo ſcientiæ dicitur, Deum ſcientiarum Dominum eſſe, qui ſolus neſciat ignorantiam, totus ſit lux. In Thronis, quàm non ſuſpectus omni innocentiæ iudex ſedeat in his. In Dominationibus, quanta ſit Dominus*

Lib. 5. de Conſiderat.

1. Reg. 2.

maieſta-

maieſtatis,cuius nutu imperium cōſtat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In Poteſtatibus, quàm poteſtatiuè idem Princeps qui regit,protegat,contrarias poteſtates arcens,& propulſans. In Virtutibus vnam vbiq; æqualiter præſto eſſe virtutem,per quam omnia,viuificam,efficacem,inuiſibilem,immobilemq́;, omnia tamen mouentem vtiliter,tenentem fortiter. Quæ cùm in minus vſitata effecta apud mortales eruperit, miracula, ſiue prodigia vocant. Poſtremò in Angelis & Archangelis veritatem atq; experientiā vocis illius: Quoniam ipſi cura eſt de nobis: qui talium nos & tantorum non deſinit iucundare viſitationibus,inſtruere reuelationibus,ſuggeſtionibus commonere,ſedulitate fouere. Et poſt multa præclariſſimè in eundem ſenſum explicata: *Deus*, inquit, *amat vt charitas, nouit vt veritas,ſedet vt æquitas, dominatur vt maieſtas, regit vt principiū, tuetur vt ſalus,operatur vt virtus,reuelat vt lux, aſſiſtit vt pietas.* 1. Petr. 5.

Poteſt etiam (vt huic gradui accedat cumulus) ſi velit contemplator, diuina attributa, in beatiſſima Dei Matre, immò & in ſacroſancta Chriſti Domini humanitate ad eandem rationem inueſtigare eo excellentiore conſideratione, quo tanto Angelorum omnium Ordinibus præſtat ſanctiſſima Virgo, & ipſam Virginem tam longè antecellit ſacratiſſima Humanitas Chriſti, Filij Dei.

Tertium deniq; genus contemplationis ſubiicit S. Bernardus in hæc verba: *Si cui ne hoc quidem poſſibile ſit, huic ſanè proponet IESVM & hunc crucifixum,vt & ipſe abſq; ſuo labore habitet in foraminibus petræ,in quibus non laborauit. Nec verendum quod patiatur repulſam,qui & vocatur,vt intret. Ingredere,inquit, in petrā,abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius. Infirma adhuc & inerti anima,quæ iuxta quod in Euāgelio quidam de ſemetipſo confitetur,fodere nō valet, mendicare erubeſcit, foſſa oſtenditur humus, vbi lateat,donec conualeſcat, & proficiat, vt poſſit & ipſa per ſe ſibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi animi vtique vigore & puritate.* Tertiū genus. Serm. 62. in Cantic. Iſaia 2. Luca 16.

Sed his addi poſſunt alia genera contemplationis. Quartum nimirum, & eſt rerum creatarum conſideratio: *Meditatus ſum*, ait Dauid, *in omnibus operibus tuis, & in factis manuum* Quartum genus. Pſal. 142.

Lib. de Vera Religione, cap. 29. *tuarum meditabar.* Et quia vt S. Auguſtinus docet, *ne in conſideratione creaturarum vana, & peritura curioſitas exerceatur, gradus ex iis ad immortalia & ſemper manentia faciendus eſt*; ideo adiungit Propheta: *Expandi manus meas ad te.* Hæc contemplatio eſt valde vtilis; Siquidem *inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas.* & res creatæ gloriam Dei prædicant: *Cæli enim enarrant gloriam Dei.* (Rom. 1. — Pſal. 18.)

Multæ autem ſunt rationes, quibus contemplator aſcendit ad Deum à creaturis: ſed illa præſtantiſſima, qua vſus eſt S. Auguſtinus cum Deo agens: *Tu Domine feciſti ea, qui pulcher es: pulchra ſunt enim; qui bonus es, bona ſunt enim; qui es, ſunt enim. Nec ita pulchra ſunt, nec ita bona ſunt, nec ita ſunt, ſicut tu conditor eorum, cui comparata, nec pulchra ſunt, nec bona ſunt, nec ſunt: Scimus hæc, gratias tibi, & ſcientia noſtra ſcientiæ tuæ comparata ignorantia eſt.* Legatur etiam Richardus de S. Victore. (Lib. 11. Confeſſ. cap. 4. — Lib. 3. de Contemplat. ca. 7. 8. & 9.)

Quintũ genus. Quintum etiam accedat genus contemplationis, ex conſideratione noſtrimet. Nam rectè ſcriptum eſt apud eundem Richardum: *Fruſtra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus eſt ad videndum ſeipſum.* Et poſtea: *Præcipuum & principale ſpeculum ad videndum Deum, eſt animus rationalis.* Sic enim *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Vbi quæſo, quàm in eius imagine cognitionis veſtigia expreſſius impreſſa reperiuntur? *Mirabilis*, ait Dauid, *facta eſt ſcientia tua ex me*; Et: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Certè S. Auguſtinus ait: *Per ipſam animam meam aſcendam ad illum:* nempe anima ſpiritus eſt, & ſpiritus eſt Deus. Anima intelligens eſt, & Deus ſumma Sapientia. Anima memorans eſt rerum antiquiſſimarum; & Deus æternus eſt. Anima liberè vult, & amat: & Deus ſumma libertas, ſummus amor & charitas. Anima corpus adminiſtrat, Deus mundum. Quid dixerim de donis ſupernaturalibus, quibus exornantur à Deo amicorum eius animæ? ſpeculum denique ad videndum Deum eſt anima. Sed ait Richardus: *Illud verus Ioſeph tenere, tergere, & indeſinenter inſpicere debet. Tenere, ne deorſum corruens terræ* (Lib. de Præparat. cap. 61. & 62. — Pſal. 138. — Pſalm. 4. — Lib. 10. Confeſſ. cap. 7. — Ibidem.)

per

per amorem inhæreat: tergere, ne inanium cogitationum puluere ſordeſcat: inſpicere, ne ad inania ſtudia intentionis ſuæ oculum reflectat.

De iis quæ cum contemplatione coniuncta ſunt: & qua ratione ad eam perueniatur.

CAPVT XIX.

POSTQVAM de ipſa contemplatione, vt potuimus, diſſeruimus, ea explicare oportet, quæ contemplationem, vel antecedunt, vel comitantur, vel conſequuntur. Ex quo etiam cõſtabit, qua ratione ad eam præparandus ſit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod ſpectat ad ea, quæ antecedunt, non repeto, quæ ſcripſi tertio libro, capite vigeſimo primo de impedimẽtis orationis, præſertim de ſenſu egente, & culpa mordente.

Vniuersè igitur loquendo: *Duo ſunt,* inquit S.Thomas, *quæ impediunt actum contemplationis: Vehementia paſſionum, per quam abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & tumultus exteriores occupationum.* Hinc cõficit S.Doctor, virtutes morales neceſſarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exuperantiam paſſionum, & ſedent exteriorum occupationum tumultus. Et propterea S.Gregorius: *Neceſſe eſt, vt perfectus quiſque prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hãc poſtmodum in horreum quietis condat.*

2.2.q.180 ar.2. *Primum antecedens.* *Lib.6. moral. cap.28.*

Illæ autem virtutes præcipuè contemplatori ſunt exercendæ ſtrenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguũt: quia vt explicat Caſſianus: *Non poteris,* ait Dominus, *videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet, ſcilicet mundo huic affectibusq; terrenis.* Illæ item virtutes quæ animũ ſeuocant à negotiis: quæ negotia numerata à S.Bonauentura ſunt: *Res vel communes, vel propriæ; externa obſequia, etiam quæ hominibus præſtita, cùm ſatis ſit eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea deniq; omnia, quæ ad nos ipſos pertinent, etiamſi ad corpus ipſum, eiusq; neceſſitatem ſpectent.*

Collat.1.cap.15. *Exod.33.*

Vt autem intelligamus, quàm exquiſitam perfectamq; eſſe oporteat affectionum compreſſionem; legantur quæ tanquam normam, ad quam ſe diſcutere debeant contemplationis ſtudioſi, ſcribit S. Gregorius; *Si nulla*, inquit, *iam mala proximis irrogant; ſi irrogata à proximis æquanimiter portant; ſi obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitia ſoluitur: ſi ſubtractis non nimio mœrore ſauciatur*. De rerum autem externarum turba, incurſioneque abigenda, ſic ſubiungit: *Si cùm ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahunt*. Et paulò pòſt: *In abundantia ſepulchrum ingreditur, qui poſt congeſta vitæ præſentis opera, mutabilitati ſuæ planè mortuus in ſecreto veri luminis occultatur: Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum*.

Lib. 6. moral. cap. 27. — *Cap. 29.* — *Pſalm. 30.*

Secundum antecedens. Hæc omnia ſecundo loco ſequitur magna ſpiritus contentio, & perfecta ſui victoria in colligendo corde, & excitãda vehementi conſtantiq; omnium virium animi ac mentis attentione ad eam rem, quam conſiderandam ſuſcipimus. Sic habet ſanctus Gregorius: *Eſt in contemplatiua vita magna mentis contẽtio, cùm ſeſe ad cœleſtia erigit; cùm in rebus ſpiritualibus animum tendit; cùm tranſgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cùm ſeſe anguſtat, vt dilatet*. Hęc autem comparatur potiſſimum duabus rationibus, examine conſcientiæ diligentiſſimo, & diuini iudicij commemoratione.

Homil. 14 in Ezechielem.

1\. Examen autem proprium ſit oportet cogitationum, animum auocando *non ſolum à turpibus, ſed etiam à ludicris & inutilibus imaginibus*, vt S. Baſilius docuit, vt ſicut otioſa verba, ſic etiam otioſa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & ſi fieri poſſit, continuum, quo dicere poſſit proficiens: *Super ſpeculam Domini ego ſum, ſtans iugiter per diem, & ſuper cuſtodiam meam ſtans totis noctibus*. Sit exquiſitum: *Cum iis quæ feceris pridiè, conferto*, inquit idem S. Baſilius, *& cum iis etiam quæ cogitaueris*. Sit ſeuerum, ac ſi non contra te, ſed aduerſus inimicum exerceretur. Nihil enim mentem obſcurat magis, efficitq; ne ſe ipſam perſpiciat, quàm amor proprius: hũc iugulamus, cùm in nos ipſos tan-

Conſtit. monaſt. cap. 5. — *Iſaiæ 21.* — *Homil. de Abdicat. rerum.*

tanquam in aduerſarios inuehimur. Quod monuit S. Gregorius his verbis: *Ille veraciter ſe ante ſe ponit, qui ſe in ſuis actibus tanquam alium attendit, Nam multa ſunt peccata, quæ committimus; ſed idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur: & ſcimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus.* Et S. Bernardus: *In eo ſe quiſq; iudicet profeciſſe, non cùm non inuenerit quod reprehēdat; ſed cùm quod inuenerit, reprehendet.* Sit indefeſſum: nec enim induſtria hæc intermitti à contemplatore debet, nec durare ad exiguum tempus, ſed ad mortem vſque. *Tunc te non fruſtra ſcrutatus es*, ait S. Bernardus, *ſi rurſum opus eſſe ſcrutinio aduertiſti: & toties non te fefellit inquiſitio tua, quoties iterandam putaueris.* Et vniuerſè de tota re differens alibi ſic habet: *Diſcito tibi præeſſe, & vitam ordinare, mores cōponere, temetipſum iudicare, & temetipſum apud temetipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicās iuſtitia, ſtet reā & temetipſum accuſans conſcientia. Nemo te plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Manè præterita noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito canonem: veſpere præteritæ diei rationem exige, & ſuperuenientis noctis fac inductionem. ſic diſtricto nunquam aliunde laſciuire vacabit.*

Homil. 4. in Ezechiel.

Ser. 68. in Cāt.

Ibidem.

Epiſt. ad Fratres de monte Dei.

De diuini autem iudicij memoria hoc dictum modò ſit, mundos eſſe oculos Domini ne malum videant, quòd ſcilicet ea Deus deteſtetur, & nihilominus eum ita accuratè illa peruestigare, vt dicat, ſi quid næui ſit, aut latentis maculæ in actionibus bonis, illud etiam ſeuerè ſe vindicaturum. 2.

Tertium, quod antecedit cōtemplationem, amor Dei eſt: ſiquidem contemplatiuæ vitæ S. Gregorius proprium eſſe dicit, vt nihil iam agere debeat, *ſed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem ſui creatoris inardeſcere.* Amor enim Dei vt S. Thomas explicat, *mouet intellectum amantis ad contemplandum Deum quem amat, eiuſq; pulchritudinem inſpiciendam.*

Tertium antecedens.

Homil. 14. in Ezech.

2. 2. q. 180. art. 1.

Quæ verò comitantur contemplationē, multa ſunt & magna, & quæ nemo nouit, niſi qui accipit. Hîc tamen adſcribo, quæ à Patribus accepimus, vtpotè rem expertis. Et quidē quod attinet ad actum intellectus, qui per ſe contemplatio eſt, dubitandum

Quæ comitentur.

Iacob.1. tandum non eſt, hunc à Deo eſſe, qui ſol noſter eſt, & *parens luminum*. Quanquam enim actus hic à mente fit, & mentis partus; eius tamen initium, progreſſus, & exitus in mēte diuinitus eſt.
Lib. de ſpiritu & anima, c.32. *Spiritus*, ait S. Auguſtinus, *meditatione, atq; contemplatione ad Deū aſcendit; Deus verò reuelatione atq; diuina inſpiratione ad eum deſcēdit. Meditatio ſiquidem, eſt occulta veritatis ſtudioſa inueſtigatio: Cōtemplatio, perſpicuæ veritatis iucunda admiratio. Illam namq; diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat: iſtam verò diuina inſpiratio inflammat; vt illam diligat.*

1. Primus igitur actus qui coniunctus eſt diuinæ illuſtrationi mentis, quæ contemplationem efficit, eſt ipſe contuitus Dei, aut diuinæ veritatis.

2. Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeo atq; amanter homini in amoris domicilium, thalamumque ſponſi benignè recepto ſe videndum præbet, eumq; ad ſe amandum allicit, amoriſq; ſuauitate paſcit, ac detinet. *Cùm duo* *Ser. in Cāt. 49.* *ſint*, ait S. Bernardus, *beatæ contemplationis exceſſus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, & alter in feruore: vnus in cognitione, & alter in deuotione: pius ſanè affectus, & pectus amore calens, & ſanctæ deuotionis infuſio, etiam & vehementis ſpiritus repletus zelo, non planè aliunde, quàm è cella vinaria reportantur; & cuicunq; cum horum copia ſurgere ab oratione donatur, poteſt in veritate* *Cantic.1.* *loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariam.* Ob hanc cauſam *Collat.1 cap.13.* Caſſianus iungit contemplationi, *inhærere Deo.* Et idem S. Ber-*Bern. Serm. par in 52.* nardus alibi docet, contemplationē fieri *ex condeſcenſione verbi Dei ad humanam naturā per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipſum verbum per diuinum amorem.*

3. Interiicitur contemplationi & amori quaſi intermedia admiratio diuinæ benignitatis, reuerentia tātæ maieſtatis, timorque filiorum Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem *De Spiritu, &c. cap.32.* ſanctorum patrum, Auguſtini præſertim, & Bernardi.
Lib.5 de Conſid. Sed quod expetendam maximè, optabilemq; reddit contemplationē, eſt incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ
4. vt neceſſe eſt, ex ea notitia, eoque amore percipitur à contem-*Homil.14 in Ezechiel.* platore. *Contemplatiua vita*, ait S. Gregorius, *amabilis valdè dulcedo eſt,*

do eſt, quæ ſuper ſemetipſam animam rapit, cæleſtia aperit, terrena autem debere eſſe contemptui, oſtendit; ſpiritalia mentis oculis patefacit, corporalia abſcondit. Idcirco in ſcripturis ſacris ebrietati ſobriiſſimæ, & placidiſſimo ſomno comparatur, in quo aſcendit anima ad congreſſum colloquiumq; cum Deo, immo & ad caſtiſſimos amplexus admittitur, præſtatque ei Deus, quod pollicetur: *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* Et viciſſim reſpondetur illi: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* *Oſea 2.* *Pſalm. 84.*

Eſt autem hoc colloquium, & quaſi cõuictus, vt planè ſpiritualis, ſic omnino inexplicabilis. Certum eſt illud, quod de hac Dei & animæ lingua ſcribit S. Bernardus: *Verbi quidem lingua, fauor dignationis eius; animæ verò, deuotionis feruor.* *Ser. 44. in Cãt.* In hoc etiam accidunt homini aliquãdo ecſtaſes, & raptus. Huius ſunt multi variiq; gradus, prout quiſque propria ratione in Deum à Deo ſubleuatur, aſcenditue altius.

Inter ea quæ contemplationem ſequuntur, primum potiſſimumq; locum amor obtinet. *Amoris enim paſtum*, ait S. Gregorius, *de pabulo contemplatæ veritatis accipit contemplatiuus.* *Quæ ſequãtur.* 1. *In Ezech. Homil. 5.*

Sed illuſtris eſt mortificatio paſſionum, ac totius veteris hominis, quã efficit contemplatio. *Excedente anima*, ait S. Bernardus, *etſi non vita, certè vitæ ſenſu, neceſſe eſt etiam, vt nec vitæ tentatio ſentiatur. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non ſentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimẽta: vt non obſtupeſcam ad ſenſum libidinis, ad æſtum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ ſtimulos, ad angores ſolicitudinũ, & moleſtias curarum. Moriatur anima mea morte iuſtorũ, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius.* 2. *Ser. 52. in Cãt.*

Sed perutilis Eccleſiæ, & Deo gratiſſimus contemplationis fructus eſt animarum zelus, quo *in hac cella vinaria*, vt auctor eſt S. Bernardus, *incenditur animus contemplantis* zelus, inquam, vt diſcretione regendus, ſic ad actuoſam vitam, animarumque lucra vehementer concitans. Qua de re ſic ſcribit ſanctus Gregorius: *Sicut bonus ordo viuendi eſt, vt ab actiua in contempla-* 3. *Homil. 14. in Ezechiel.*

templatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos actiua ad contemplatiuam transmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrſus mente conſpeximus, ad actiuam melius contemplata reuocare. Et S. Bernardus: *Hoc vera & caſta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat Zelo & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligant, vt otium contemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſſimè intermittat.* & cętera. Et hic tertius eſt ſponſæ ſtatus, quem ſuperius deſcribebamus: ſicut contemplatio ſola per ſe ſine relapſione ad actionem, ſecũdus.

Ser. 57. in Cãt.

De natura diuini amoris, & partibus.

CAPVT XX.

Lib. de Moribus, Eccleſ. c. 11.

CHARITATEM ſic deſcripſit S. Auguſtinus: *Charitas eſt virtus coniungens nos Deo: qua ipſum diligimus.* De hac nunc breuiter agendum, quando de contemplatione ſatis eſt dictum.

Ariſt. lib. 8. Ethic. cap. 2. Primus amor. Lib. 1. de Natura Deorum.

Duplex autem eſt dilectio, ſiue amor, vt Philoſophis placuit, concupiſcentiæ, vt vocant, & beneuolentiæ. Amor concupiſcentiæ eſt, cùm, vt ait Cicero: *Amicitiam ad fructum noſtrũ referimus, non ad illius commoda, quem diligimus. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex eis capiuntur: hominum charitas & amicitia gratuita eſt.* Hæc ille. Eſt autem hic poſterior amor beneuolentiæ, quo ſic amamus aliquem, vt ei bene, aut bonum velimus propter ipſum.

Secũdus amor.

Primus amor Dei. Pſalm. 17.

Deum amamus amore concupiſcentiæ, cùm dicimus cum Dauid: *Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meũ, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & ſperabo in eum: protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus.* Item: *Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? Ab ipſo enim ſalutare meum. Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus, ſuſceptor meus.* Ex eodem amore ſunt voces illæ: *Firmamentum meum; refugium meum,*

Pſalm. 70.

meum, patientia mea, ſpes mea, fortitudo mea, miſericordia mea, expectatio, exultatio, gloria, ſalus, Deus auxilij mei, pars mea, & ſimilia. *Pſalm.61.*

Sed hic amor longè eſt inferior altero amore, quo Deum beneuolentia quaſi complectimur, non propter nos, aut commodum noſtrũ, ſed propter ipſummet, eiuſq; gloriam: *Etiamſi occiderit me, in ipſum ſperabo,* ait Iob. Sed & hoc, vtpote perfecto, exarſerunt primi Euangelicæ perfectionis propagatores; quorum ſunt illa: *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſit anathema, maranatha.* *Secũdus amor Dei.* *Iob 13.* *Rom. 9.* *Supra 8.* *1 Cor. ült.*

Duo porrò ſunt genera bonorum, quæ Deo propter ſeipſum optare, & velle poſſumus: quædam, vt aiunt Theologi, in ipſo, quædam ad ipſum. Priora ſunt, eſſe, viuere, poteſtas, ſapiẽtia, bonitas, iuſtitia, miſericordia, & alia eiuſmodi, quæ nihil ſunt aliud, quàm ipſemet Deus. Poſteriora ſunt, honor, gloria, regnum, obedientia, ac denique optare vt omnia in eius gloriam fiant. Illa Deo volumus, contemplatione nos oblectando, quòd ea Deus habeat, illis ditiſſimus ſit; talis, inquam ſit, qualis eſt: *Vacate,* inquit, *& videte, quoniam ego ſum Deus: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum,* ait Dauid. Et Salomon: *Exultabimus, & lætabimur in te.* Huc nos inuitat diuina ſcriptura, cùm Deum per ſe conſiderãdum proponit: *Ego ſum qui ſum. Qui eſt, miſit me ad vos. Dominus ipſe eſt Deus. Deus deorum Dominus. Ego Dominus, & non mutor.* Circumfertur, & à quibuſdam etiam affertur dictum quoddam ſancti Auguſtini exultantis in Deum, quod ſanè à quocunq; ſit, ex huiuſmodi amoris fonte promanat, *Ego,* inquit, *Domine, Auguſtinus ſum, tu Deus. Sed ſi, quod nec eſt, & eſſe nequit, ego Deus eſſem, & tu Auguſtinus, vellem omninò commutatis perſonis, ego eſſe Auguſtinus, vt tu Deus eſſes.* *Caiet. 2. 2. q. 13. art. 1.* *Priora bona.* *Poſteriora.* 1. *Pſalm. 45.* *Pſalm. 83.* *Cant. 1.* *Exod. 3.* *3. Reg 18.* *Pſalm. 99.* *Pſalm. 83.* *Malach. 3.*

2. Hæc autem bona quæ dicuntur ad ipſum, Deo volumus per amorem non ſolum oblectatione, ſed etiam deſiderio, quo optamus Deo ſimilia illis quæ in Apocalypſi Deo precantur beati: *Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor,* *Apoc. 5.*

 virtus,

virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Huc pertinent
Matth. 6. tres priores petitiones Dominicæ orationis: *Sanctificetur nomē tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in*
Luc. 2. *terra.* Hymnus angelicus: *Gloria in excelſis Deo.* Hortatio Dauidis:
Pſalm. 94. *Venite adoremus Dominum: procidamus ante Deum. Afferte Do-*
Pſalm. 28. *mino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domino gloriam*
Pſalm. 65. *& honorem. Omnis terra adoret te, & pſallat tibi.* Nec optamus ſolùm hæc bona Deo, ſed gaudemus cùm adſunt, cùm abſunt, dolemus & angimur, & quantum in nobis eſt, curamus vt adſint, pugnamus aduerſus eos, qui hæc Deo vel negant, vel non
Pſalm. 118. tribuunt, vel ne ab aliis tribuantur, efficiunt. *Tabeſcere me fecit zelus meus,* ait Dauid, *quia obliti ſunt verba tua inimici mei. In quo*
2. Tim. 3. (Euangelio Chriſti) *laboro vſq; ad vincula*, ait Apoſtolus: qui e-
1. Cor. 3. tiam viros Apoſtolicos, *Adiutores Dei* nominat. Et ipſemet
Iſaia 49. Deus ſalutem hominum, ſalutem appellat ſuam. *Vt ſis,* ait, *ſalus mea vſq; ad extremum terræ.*

De proprietatibus diuini amoris.

CAPVT XXI.

PROPRIETATES diuini amoris ſunt planè diuinæ. à Theologis accipiemus de more, quæ hîc ſcribimus.

Prima proprietas. Prima proprietas à S. Dionyſio Areopagita traditur: *Amor*
Lib. de diuinis nominibus, cap. 4. *eſt virtus vnionem faciens.* Sic exponitur à S. Thoma: Amor facit vnionem, vel *effectiuè*, vt amor concupiſcentiæ mouens ad
1.2 q. 27. art. 2. deſiderandum, & amandum præſentiam amati quaſi ſibi conuenientis, & ad ſe pertinentis: vel *formaliter*, vt amor amicitiæ,
Lib. 8. de Trinitate, cap. 10. qui eſt talis vnio vel nexus. Vnde Auguſtinus dicit, quod *amor eſt quaſi iunctura quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur.* Quod enim dicit, *(copulans)* refert ad vnionem affectus, ſine qua non eſt amor: quod verò dicit, *(copulare intendens)* pertinet ad vnionem realem. Vtramq;

amoris

amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem quidem illis verbis: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* poſteriorem verò ſequentibus: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Sic S. Auguſtinus: *Quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiſcar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Noli abſcondere faciem tuam. Moriar ne moriar, vt eam videam.* *Pſalm. 41.* *Lib. 1. Confeſſ. cap. 5.*

Secunda amoris diuini proprietas eſt mutua inhæſio, quo ſe mutuò amant & redamant Deus & homo, ſibique viciſſim bona volunt, & procurant. *Deus enim*, inquit S. Ioannes, *charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* hoc tamen diſcrimine, quod ipſe *prior*, vt idem ait, *dilexit nos:* quod in hominum amicitia raró accidit. *Hæc eſt*, inquit quidam vir ſanctus, *iuſtitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te: Rarus autem eſt, qui dicere poſſit: Amo te, vt ames me. Hoc tu feciſti Domine: quia ſicut clamat, & prædicat ſeruus amoris tui, Prior dilexiſti nos. Et ſic planè ſic eſt: Prior amaſti nos, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis; ſed quia quod nos feciſti, eſſe non poteramus, niſi amando te.* Hæc ille. *Secunda proprietas.* *1. Ioan. 4.* *Ibidem.* *Gulielmus Abbas S. Theodorici in libello de Amore.*

Tertia amoris diuini proprietas eſt Ecſtaſis. eſt enim vt idem ſcribit S. Dionyſius: *Ecſtaſim faciens diuinus amor*, nō quidem amor concupiſcentiæ, nam cùm hic bonum proprium quærat ſemper, nunquā animum extra ſe ponit: Amor autem amicitiæ, cùm hominem rapiat in rem amatam per ſe, eius vt bonum non ſibi, ſed illi velit, extra ſe, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat. Quare obliuionem ſui parit verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, vt non quærat homo quæ ſua ſunt, ſed quæ IESV Chriſti. Sed S. Dionyſius diuiniorem ecſtaſim diuino amori tribuit: cùm enim dixiſſet, illum ecſtaſim facere, addit: *Amatores ſui iuris eſſe non ſinit, ſed in ea quæ amant, penitùs transfert. Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, exceſſiuè illius virtutis particeps factus: Viuo, inquit, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus: tanquam verus amator mentis exceſſum patiens. Audebimus & id loqui, quod ipſe quoq; auctor omnium pro amatoriæ bonitatis magni-* *Tertia proprietas.* *Lib. de Diuinis nomi. cap. 4.* *Galat. 2.*

tudine extra ſe ſit, ad omnia quæ ſunt pertingendo multiplicis prouidentiæ ratione. Hæc ſanctus Pater. Verùm Dei ecſtaſim ab amore eius in nos profectam eſſe ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ aſſumptione, planè manifeſtum eſt. *Exinaniuit enim ſemetipſum pro nobis, formam ſerui accipiens.*

Philip. 2.

Quarta proprietas. Quarta proprietas diuini amoris eſt cogitare aſſiduè, & in oculis mentis habere Deum. & ita ſanè fieri neceſſe eſt ex eo, quod diximus, amorem nexum eſſe animorum: non enim nectit animos, ſi non iungit cogitationes. Et idcirco affectũ Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquiſitionem ita accendit, & acuit, vt nonniſi de Deo homo cogitare poſſit: immò eius intima quæque penetrare contendat, ſimiliter ad Spiritum ſanctum, qui *amor Dei eſt, & ſcrutatur profunda Dei.* Huiuſmodi amanti occurrit Deus non modò inter orandum, ſed etiam in actionibus externis. Res ipſę creatę inſtar ſpeculi illi ſunt, in quibus Deum intueatur. *Integer quippe amator Dei,* ait Richardus de S. Victore, *quocunq; ſe vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus his pro ſpeculis vtitur, & in omne quod cernit, ſui amatoris ſibi reſultat memoria. Aſpicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit fine, & in his non tam admirabilis, quàm amabilis ſibi occurrit: atq; ex arrha dilectionis quam præcontulit, ſapienter æſtimat, quanta reſeruauit in dotem. Caſtus profectò columbinusq; oculus amor eſt, qui in rebus humano vſui conceſſis nulla libidine figitur, ſed in tranſitoriis contemplatur æternum.*

1. Corinth. 2.

De gradibus charita. cap. 3.

Quinta proprietas. Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei eſt: neque enim, vt ita dicam, poteſt Deus non ſe cognoſcendum præbere amico adeo ardenter id expetenti, & quantum in ipſo eſt, curanti. *Amor ipſe,* ait S. Gregorius, *notitia eſt.* Et S. Auguſtinus loquens de Dei luce inacceſſibili: *Qui nouit,* ait, *veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam.* Et alibi rationem huius rei reddit ſic: *Amor vehemens non poteſt non videre quem amat: quia amor oculus eſt, & amare, videre eſt.* Quo modo id accidat, explicant hoc modo quidam. Amor guſtatus quidam eſt ſpiritus, igitur cognitio eſt ſpiritualis: ſicut ſenſus guſtatus & ipſe cognitio quædam ſenſus eſt. Hanc ob

Homil. 27. in Euangel.
Lib. 7. Confeſſ. cap. 10.
Citatur à Richardo, cap. 3. de gradibus charitatis.

ob cauſam dicitur à Dauid: *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* hæc eſt illa ſuauitas, & vnctio Spiritus, de qua ſcriptũ eſt: *Vnctio eius docebit vos de omnibus.* hæc ſapientia iuſtorum, qnam idcirco S. Bernardus definit *ſaporem boni*. Quare hæc cognitio tantum præſtat illi mentis intelligentiæ, quæ ſine amore eſt, quantum ſapientia ſcientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio eſt, vt ſcripſerit illuſtris Doctor; *Inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum, & agnoſcere facit illum, ſuamq́ bonitatem, quam iſta delectatio, quæ cum placentia ſpirituali recipitur in anima, cùm ipſe Deus eam ſecretè viſitat poſtquam ſe profundè humiliauerit ante eius Maieſtatem.* Qua de re S. Ambroſius: *Anima iuſta ſponſa eſt verbi. Hæc ſi deſideret, ſi cupiat, ſi oret, & oret aſſiduè, & oret ſine vlla diſceptatione, & tota intẽdat in verbũ, ſubitò vocem ſibi videtur eius audire quem non videt, & intimo ſenſu odorem diuinitatis eius agnoſcit. quod patiuntur plerumq́ qui bene credunt. Replentur ſubitò nares animæ ſpirituali gratia, & ſentit ſibi præſentia eius flatum aſpirare quem quærit, & dicit: Ecce iſte eſt, quem requiro, ipſe quem deſidero.* Ex quo fit, vt plerumque maximè antecellat cognitione Dei animus illiteratus, ſed amore Dei flagrans homines alioquin doctiſſimos, ſed Dei amore deſtitutos, aut ſolùm tinctos. Hæc eſt illa Theologia myſtica, quæ ab Dei amantiſſimo Apoſtolo Paulo tradita, diſcipulo Dionyſio explicata deinceps ab eo eſt doctiſſimo illo de Theologia myſtica libro: quam alij plures poſtea & commentariis & præceptis amplificauerunt.

Pſalm. 33. *1. Ioan. 2.* *Serm. 85. in Cantica.* *Gulielmus Pariſien. citat Gerſon. de mõte contemplat. cap. 8.* *Ambroſius ſerm. 6. in Pſal. 118.*

Sexta proprietas: Diuinus amor fortis eſt. Eſt enim, ait Salomon, *fortis vt mors dilectio.* ſuperat quippe omnia, à re nulla ipſe ſuperatur. Et res creatas quidem ab Dei amore vinci, facile cernitur in hominibus mundum, & eius opes contemnentibus propter Deum; nec mundum ſolùm, ſed ſe ipſos, & qua nihil carius, vitam. Sed permirum illud eſt, amorem diuinum vincere etiam Deum ipſum. *Quæſiui*, inquit Deus apud Ezechielem, *de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus cõtra me pro terra, ne diſſiparem eam, & non inueni. Quærit Deus*, ait Richardus, *qui ſibi ſe opponat irato, cuius profectò proprium eſt miſereri,*

Sextra proprietas. *Cantic. 8.* *Ezech. 22.* *Cap. 2. de gradib. charitatis.*

ſereri,peregrinum vlciſci. Charitas igitur ſua fortitudine extentam Dei manum,ne feriat,continet.

Septima proprietas. Septima proprietas eſt: Ita paſcit animam diuinus ámor, vt non ſatiet tamen. tanta quippe ſuauitate complet pij amatoris mentem cùm adeſt,vt cùm abeſt,quod accidit relabente ad corpus,& ad actiones animo,ſolatium ille inueniat nullum *Pſal. 76.* niſi in Deo,quem diligit. Quare,inquit Propheta,*renuit conſolari anima mea: memor fui Dei,& delectatus ſum.* Nihil aliud igitur cogitat,nil quærit aliud,niſi Deum, & hunc quo plus inuenit, *Eccleſiaſt. 24.* plus optat. *Et qui edunt me,*ait,*adhuc eſurient. Non poſſum metiri,* *Lib. 13. Confeſſ. cap. 8.* inquit S. Auguſtinus, *vt ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt,vt currat vita mea in amplexus tuos;nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc tantum ſcio, quia malè mihi eſt præter te, non ſolum extra me,ſed & in me ipſo: & omnis mihi copia,quæ Deus meus non eſt,egeſtas eſt.*

Non deſunt aliæ & quidem præſtantès proprietates amoris diuini;ſed non eſt neceſſe ſingulas percurrere præcipuas explicanti: & ex his palàm eſt, Dei amorem mentē quam tenet, planè occupare,voluntatem quidem vnione,inhæſione,ecſtaſi,intelligentiam inquiſitione, & cognitione; Appetitum verò fortitudine & deſiderio. viciſſimque animum amore Dei incenſum poſſe quantum fas eſt mortali, quaſi vicem referre auctori ſancti amoris,eum ſuper omnia diligendo toto corde, tota mente,tota anima,tota virtute,omnibuſque viribus ſuis.

De gradibus ad diuinum amorem per diuina beneficia.

CAPVT XXII.

Pſalm. 24. GRADVS diuini amoris inueſtigaturi, precamur Deum,vt nobis *vias ſuas demōſtret, & ſemitas ſuas nos* *Prouerb. 3.* *edoceat.* ſunt enim *viæ eius pulchræ*, ſed ipſi ſoli notæ, qui eas ſolus ſibi parat,& ſternit. Quis enim mortalium Deo non reuelante intellexit vnquā, quomodo primum ingreſſus

ingreſſus in animam Dominus, eam ſibi iungat, & copulet per amorem, quaúe deinde ratione ſibi ſemel coniunctam deinceps in amore contineat, exerceat, promoueat? Nempe ſponſus eſt, qui ſolus nuptialem thalamum ſubit, ſibique *ſecretum ſuum ſeruat.* Et ſi qui ſic amatur homo id experientia percipit, ſibi ſolus ſcit, non nobis, quia *nemo nouit, niſi qui accipit.* Conandum tamen ex amicis ſponſi, ex ſanctis inquã Patribus aliquid explorare, & accipere; quod ſi non explicet eam vim amoris, quam ſolus Deus intelligit, adumbret certè: & qui nondum ex diuino fonte haurientes qualis ſit diuinus amor ignoramus, ad eius experientiam hac quaſi prægustatione accendamur.

Iſaia 24. *Apocal. 2.*

Apud Patres igitur ſcriptum eſt, primum gradum ad diuinum amorem nobis eſſe creatam naturam: *Omnia veſtra ſunt,* ait Apoſtolus, *ſuperiora ſcilicet*, (vt ſcribit aut Auguſtinus, aut alius pius certè, & eruditus Auctor) *ſiue æqualia, ſiue inferiora. Superiora quidem noſtra ſunt, ad perfruendum, vt Deus Trinitas, Aequalia noſtra ſunt ad conuiuendum, ſcilicet Angeli, qui etſi modo ſint ſuperiores, in futuro erunt æquales. Et inferiora noſtra ſunt, quæ ad vſum nobis ſunt. Ipſiq; Angeli in quibuſdam Scripturæ locis nobis inſeruire dicuntur, dum propter nos in miniſterium mittuntur, vt ait Apoſtolus. ſed & ipſe Rex Angelorum voluit miniſtrare, non miniſtrari.* S. Chryſoſtomus eandem rem multis explicat: *Vides,* inquit, *Deum propter te cælum extendiſſe, accendiſſe ſolem, fundaſſe terram, & maria fudiſſe, & aëra pandiſſe, & lunæ diſpoſuiſſe curſus,* & cætera.

Primus gradus. *1. Corinth. 3.* *Lib. de Diligẽdo Deo qui ſecundus eſt meditationum S. Auguſtini, cap. 3.* *Luca 20.* *Hebr. 1.* *Matth. 20.* *Homil. 13. in cap. 4. Actor.*

S. Bernardus ponderanda cenſet inter tam multa tria inprimis diuina beneficia, quæ in corpus humanum per res creatas deriuat Deus: *Quis alius,* ait, *adminiſtrat cibum omni veſcenti, cernenti lucem, ſpiranti flatum? ſtultum eſt velle enumerare, quæ innumera ſunt, ſatis ad exemplum præcipua protuliſſe, panem, ſolem, & aërem.*

De diligendo Deo.

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus vt Dei dona; ſed diligamus magis Deum donatorẽ. *Si iſta diligis,* ait S. Auguſtinus, *vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt ar-*

rham ſponſi, vt munera amici, vt beneficia domini; ſic tamen, vt memineris, ſemper quod illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum: nec iſta cum illo, ſed iſta propter illum, & per iſta illum, & ſuper iſta diligas illum.

Secundus gradus. De diligendo Deo. Secundus gradus ad diuinum amorem nos ipſi ſumus. & vt de corpore nihil dicam: *Quærat,* ait S. Bernardus, *homo eminentiora bona ſua in ea parte ſui, qua præeminet ſibi, hoc eſt, in anima, quæ ſunt dignitas, ſcientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum eſt, cæteris non ſolùm præeminere, ſed & præſidere animantibus: Scientiam verò, qua eandem in ſe dignitatem agnoſcat, non à ſe tamen. Porrò virtutem, qua ſubinde ipſum, à quo eſt, & inquirat non ſegniter, & teneat fortiter, cùm inuenerit.* Creſcet autem hic amor in nobis conſideratione S. Auguſtini: *Cogita ô anima, quod aliquando non fueris, & vt eſſe inciperes, hoc Dei dono acceperis. Dedit autem non ſolùm eſſe, ſed pulchrum eſſe. Adhuc aliquid plus dedit, nos ad ſimilitudinem ſuam traxit: accepiſti autem hoc per dilectionem: non melius quàm per dilectionem rependi poteſt.* *Cap. 6.*

Sed his quæ naturaliter percipi poſſunt etiam ad amorem Dei excitari poteſt infidelis: non ita iis quæ ſequuntur, quæ ad fideles ſolùm pertinere poſſunt.

Tertius gradus. Tertius gradus ad diuinum amorem eſt Chriſtus Dominus. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret.* Superioribus beneficiis inducuntur homines ad diuinũ amorem: at hoc vno non inducuntur ſolùm, ſed trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè facto nil potuit Deus, vt ipſe ait, *facere vineæ, quod ipſe non fecerit. Norunt fideles,* ait S. Bernardus, *quàm omnino neceſſarium habeant* IESVM, *& hunc crucifixum, dum admirantes, & amplexantes ſupereminentem charitatem Dei in ipſo, id vel tantillum quod ſunt, in tantæ dilectionis, & dignationis vicem non rependere confunduntur. Facilè proinde plus diligunt, qui ſe amplius dilectos intelligunt. Cui autem minus donatũ eſt, minus diligit. Iudæus ſanè ſiue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Eccleſia experitur, quæ ait: Vulnerata charitate ego ſum. Et rurſum: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Cernit regem* *Iſaia 5. Lib. de diligendo Deo. Luca 7. Cantic. 2.*

uit regem Salomonẽ in diademate, quo coronauit eum mater ſua. Cernit vnicum Patris crucem ſibi baiulantem. Cernit cæſum, & conſputum Dominũ maieſtatis, cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percuſſum lancea, opprobriis ſaturatum, tandem illam dilectam animam ſuam ponere pro amicis ſuis. Cernit hæc, & ſuam magis ipſius animam gladius amoris tranſuerberat. Pergit deinde S. Bernardus in numerandis reliquis partibus extremæ Christi mortis, ſepulturę, reſurrectionis, aſcenſionis, miſſionis Spiritus ſancti, & reditus ad iudicium, quæ id ſimul omnia faciunt, vt iis facibus noſter amor non ſolùm accendatur, ſed totus in Chriſtum & Patrem qui miſit illum, rapiatur. Ibidem

Huic tanto amoris diuini incitamento ſubiiciuntur innumeri alij amoris eiuſdem gradus & ſtimuli, & ab eo quaſi ignes ab ardenti fornace in nos emicant. hos breuiter percurro.

Vocatio ad fidem & gratiam Chriſti. *O anima,* inquit S. Auguſtinus, *quot & quales in cõparatione tui abiecti ſunt, qui hanc quæ tibi data eſt gratiã conſequi non potuerunt. Elegit te, & prælegit te ſponſus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus. hoc autẽ gratis: Alioquin gratia iam non eſt gratia, vt inquit Apoſtolus: immò cùm inimici eſſemus.* 1. Cap. 7. Rom. 11. Supra 5.

Ornamẽta virtutum omnium Theologicarũ, & moralium. *Hoc etiam ad dilectionem pertinere ſcias* (ſubiicit idem) *quod habes anima vnde te ornare poſſis, nempe virtutes, & virtutis actiones. Accedit, quod hæc eadem quoties per peccatũ abiicis, vel amittis, cõcedit,* inquit, *iterũ atq; iterũ ſi volueris, reparare, videlicet per pœnitentiã.* 2.

Cognitio Dei & noſtri maior quàm aliis multis hominibus data ſit, & perſeuerantia in via mandatorum eius. *Quando cecidi,* ait idem, *erexiſti me: quando ſteti, tenuiſti me. Tu dediſti mihi verius agnoſcere te, purius diligere te, ſyncerius credere in te, ardentius ſequi te. O Domine Deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumen oculorũ meorum; Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuiſti mihi?* 3. Cap. 8. Pſalm. 115.

Singularis erga vnumquemque noſtrum cura & prouidẽtia Dei. *Si fas eſt dicere* (ſcribit idem) *nihil aliud agit Deus, niſi vt meæ ſaluti prouideat. & eum ita totum ad ſalutem meam occupatum video, quaſi omnium oblitus ſit, & mihi ſoli vacare velit.* 4.

5. Viſitatio Dei interior. *Sed, ô anima* (pergit idem Sanctus) *quid illud dulce eſt, quod in eius recordatione me tangere ſolet? ſubitò tota innouor, & immutor, & bene mihi eſſe incipit vltra quàm dicere ſufficiam, exhilaratur conſcientia, in obliuionem venit præteritorum malorũ miſeriæ: exultat animus, clareſcit intellectus, cor illuminatur, deſiderio iucũdatur: amore intus teneo, & quid illud ſit neſcio. Et cùm illud retinere ſemper laboro, luctatur delectabiliter anima, ne recedat ab eo, quod ſemper amplecti deſiderat. Numquid ille eſt dilectus? verè ille eſt Dominus meus, qui viſitat me. ſed venit inuiſibiliter, venit occultus, venit vt tangat me, nõ vt videatur à me. venit vt admoneat, non vt ſe totum infundat in me, ſed vt guſtandum præbeat ſe.*

6. Præſeruatio à peccatis. *Gratiæ tuæ deputo*, ait S. Auguſtinus, *& quæcunque non feci mala.* Et libro ante dicto: *Sicut in multa peccata decidi, ſic in multò plura, niſi me conſeruaſſes, cecidiſſem. Tribus autẽ modis à peccato me memini cõſeruatum, occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data virtute, affectionis ſanitate.*

Lib. 2. Confeſſ. cap. 7. Cap. 12.

7. Merita bonorũ operũ, & vitæ æternę ſpes. *Poſthac*, ait, *dedit mihi Deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quã in tribus maximè poſitam arbitror, In odio præteritorũ malorum, In contemptu præſentium bonorum, In deſiderio futurorũ. Addidit ſpem eadem obtinendi. Tria conſidero, in quibus ea poſita eſt, charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis.*

Cap. 13.

8. Vocatio ad vitã ſpiritualem & perfectã per tribulationes, & cõſolationes. *Magna* (addit idẽ) *gratia fuit, quod me Deus à ſe fugientẽ perſecutus eſt, timenti blanditus, quod erexit in ſpem toties deſperatũ, quòd ſuis obruit beneficiis ingratũ, quod guſtu interioris dulcedinis immũdis aſſuetum delectationibus attraxit & illexit, quòd indiſſolubilia mala delectationis vincula dirupit, & abſtractũ ſeculo benignè ſuſcepit. Adhuc anima, illa, quibus tibi ſola conſcia es, diuinæ bonitatis inſpice munera, quam iucunda facie abrenunciãti ſeculo, tibi Chriſtus occultus occurrit? quas eſurienti delicias præparauit? quas miſerationum ſuarum diuitias, & abſconditos inſpirauit affectus? quo te charitatis poculo delectauit?* Vide tu reliqua.

Cap. 15.

9. Mors Chriſti filij Dei. Ante diximus datum, ſed nondum ad mortem. *Quod me plus omnibus accendit* (ſcribit S. Auguſtinus)

Cap. 16.

nus) *vrget, monet, & promouet ad te diligendum, ſuper omnia, inquam, amabilem te mihi reddidit, ô bone* Iesv, *ignominioſiſſima, & amara mors eſt, quam ſuſtinuiſti opus noſtræ redemptionis. Hoc ſolum, vel hoc omnino totam vitam noſtram, totum laborem noſtrum, totum obſequium noſtrum, amorem denique noſtrum facilè ſibi vendicat: totum hoc, inquam eſt, quod deuotionem noſtram & excitat melius, & quærit ſuauius, & auget amplius.* 10.

Promiſſiones Dei. *Magna*, ait, *dedit, ſed maiora promiſit. Promiſit à labore requiem, à ſeruitute libertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore conſolationem, à morte reſurrectionem, à reſurrectione ſummum, plenum & indeficiens gaudium, deniq; promiſit nobis ſeipſum.* *Cap.* 17. 11.

Cognitio deniq; æternæ felicitatis etiam in hac vita. *Amemus vnum bonum, in quo ſunt omnia bona:* Concludit idem pius auctor.

De gradibus amoris Dei erga homines, eiuſq; mirabilibus effectibus.

CAPVT XXIII.

Actenvs de iis, quibus quaſi gradibus ad Deum amandum conſcendendum nobis eſt, nunc agendum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos quodam modo deſcendit.

Æternus eſt amor Dei in nos. *Dilexit enim nos*, ait Apoſtolus, *ante mundi conſtitutionem.* 1. *Epheſ.* 1.

Conſtans. *In charitate enim perpetua*, inquit, *dilexi te.* 2. *Hierem.* 31.

Actuoſus, quandoquidem Deum diuina eius bonitas & amor adduxit ad creandum mundum, & in mundo angelos, & homines. Item ad conſeruanda ea, quæ producta ab illo fuerant, hominem inprimis: Deniq; ad regendum mundum, hominem verò ſingulari etiam prouidentia gubernandum. 3.

Induſtrius: Non enim Dei amor Deum mouet ad hominis curam quamcunque gerendam, ſed illi, vt ita dicam, iniicit induſtriam, ſtruit ſolicitudinem, efficitque vt ſit verus ac germanus amicus, qui vt amicum iuuet, ſe ad illius ingenium, natu- 4.

ramq; accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapientia, quæ huius amicitiæ inuẽtrix & conciliatrix eſt: *Quoniam*
Sap. 6. *dignos ſeipſa circuit quærens, & in viis oſtendit ſe illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.*

5. Patiens. *Diſsimulat enim Deus peccata hominum propter pœnitentiam*, & redeuntibus ad ſe per pœnitentiam libenter peccata condonat, & obuiam amantiſſimè procedit.
Infrà 11.

6. Habens perfectiones omnium amorum. Paſtoris: *Dominus enim*, ait Dauid, *regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcua ibi me collocauit.* Opificis. *Ipſe enim fecit nos.* Domini: *Ego enim ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Legiſlatoris: *Notas enim nobis fecit vias vitæ, & ambulabunt recti cum vultu eius: cuius lumen ſignatum eſt ſuper nos.* Patris: *Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te*, (vel *genuit ad ſimilitudinem ſuam) & fecit, & creauit te?* Matris: *Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Sponſi: *Et ſponſabo te mihi in ſempiternum.*
Pſalm. 22. *Pſalm.* 99. *Pſalm.* 115. *Pſalm.* 3. *Pſalm.* 4. *Deut.* 32. *Iſaia* 49. *Oſea* 2.

7. Efficax. *Dedit enim nobis Filium: Pro nobis omnibus tradidit illum.* Dedit Sacramenta, & ſacrificium Euchariſtiæ, in quo recõtinetur, & offertur ipſe vnicus & verus Dei Filius factus homo. Dedit gratiam & virtutes, Vicarium Chriſti in terris conſtituit, cum poteſtate in Eccleſia dimittendi peccata: Paſtores item, & Doctores. Dictauit ſcripturam ſacram; dedit præcepta ſalutis, conſilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præſertim ſtatus futuræ vitæ. vocat, & portat ad ſalutem electos.
Iſaia 9. *Rom.* 8.

8. Vehemens, ardens, feruens, ardoreſque mirabiles gignens in nobis, quibus tranſcendit & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam noſtrimet. Qua de re egregiè Richardus de S. Victore: qui huius quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus diſtinguit, his ferè verbis: *Charitas vulnerat, ligat, languidum facit, in defectum adducit: Vulnerat. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa. Ligat: In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Languidum facit: Annunciate ei, quia*
Tractatu de 4. gradibus violentæ charitatis. *Cant.* 4. *Oſea* 11. *Cant.* 5.

quia amore langueo. In defectũ adducit: Defecit in ſalutare tuum anima mea. Pſalm.118.

Sic explicat primum gradum: *Nonne tibi corde percuſſus videtur, quando igneus ille amoris aculeus mentem hominis medullitus penetrat, affectumq́ transfuerberat interim, vt deſiderij ſui æſtus cohibere, vel diſſimulare omnino non valeat. Deſiderio ardet, feruet affectu, æſtuat, anhelat, profundè ingemiſcens, & longa ſuſpiria trahens. hæc tibi anima vulneratæ certa ſigna ſint gemitus atque ſuſpiria, vultus pallens atq; tabeſcens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbentium negotiorum curis & ſolicitudinibus cedit. Febritãtium itaq; more qui hoc typo vexantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum ſuarum occaſione aliquantulum recreantur. Sed iterum poſt modicam interpolationem æſtuãs, ardor feruẽtior redit, animumque iam fractum acrius incendit, & vehementius vrit.* Primus gradus

Secundum ſic: *Sæpè itaq; recedens, ſemperq́ ſeipſo maior rediẽs, paulatim animum emollit, vireſq́ effringit, atq; exhaurit, donec planè animũ ſibi ſubigat atq; ſubſternat, iugiq́ ſui memoria totum occupet, totum implicet, totum obliget, ita vt hoc ei excidere, aut aliud cogitare non poſſit, & iam de primo gradu ad ſecundum tranſit. Nonnè ligatus eſt animus, quando hoc vnum obliuiſci, aut aliud meditari non poteſt, quicquid agat, quicquid dicat, hoc ſemper mente reuoluitur, perenniq́ memoria retinetur. hoc dormiens ſomniat, hoc vigilans, omni hora retractat. Hic gradus, non ſicut ille ſuperior, aliquam interpolationem recipit; ſed acutæ febris more, continuo ardore animum vrit, iugiq́ deſiderij ſui æſtu incendit, nec die, nec nocte animam quieſcere ſinit.* Secundus gradus.

Tertium ſic perſequitur: *Summus eſt ſecundus, ſed non ſolus. In tertio itaq; violentæ charitatis gradu nil omnino ſatisfacere poteſt præter vnum, ſicut & nihil ſapere, niſi propter vnum. Vnum amat, vnum diligit, vnum ſitit, vnum concupiſcit, ſolum eſt, in quo reficitur, ſolum, ex quo ſatiatur. Quis affectus huius tyrannidem dignè deſcribat? quo modo omne deſiderium expellit, omne ſtudium excludit. In ſecundo gradu alienis negocijs, per actionem vtiq; occupari poteſt, ſed per cogitationem non poteſt, quia eius quod diligit, omnino obliuiſci non poteſt. In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida,* Tertius gradus

guida, ſicut non poteſt alia meditari, ſic nec poteſt aliena operari. Ille ligat in cogitatione, iſte eneruat in actione. In illo gradu manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more huc atq; illuc extendere atq; iactare poſſumus, quia pro diſcretionis arbitrio adhuc eos extendere, & in bono opere exercere & poſſumus, & debemus. In hoc autem gradu amoris nimietas ad languoris ſimilitudinem, manus ac pedes eneruat, vt deinceps mens nil prorſus pro arbitrio agat.

Quartus gradus. *Quartus* (pergit Richardus) *violentæ charitatis gradus eſt, quando æſtuantis animi deſiderio iam omnino nihil ſatisfacere poteſt. Hic gradus quia humanæ poſſibilitatis metas ſemel exceſſit, creſcendi, vt cæteri, terminum neſcit, quia ſemper inuenit, quod adhuc concupiſcere poſſit. Quicquid agat, quicquid ſibi fiat, deſiderium ardentis animæ non ſatiat, ſitit, & bibit, bibendo tamen ſitim ſuam non extinguit; ſed quo amplius bibit, eo amplius & ſitit. Hic eſt ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam deſperare facit: Et ſic deſperatus æger, qui quaſi præmortuis membris iacet, iam vlterius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet. Vltimum iam ſpiritum trahit, & quid circa ſe agatur, vel quid ſibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum eſt illud: Fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus* *Cant. 8.* *æmulatio.* Addit his alia multa idem auctor, & interea explicat latè quo modo in quarto gradu anima concipit Chriſto filios, *Galat. 4.* eidemque parturit cum Apoſtolo: & ambulat in dilectione, a- *Rom. 9.* nimam ſuam tradit ſicut Chriſtus pro fratribus, & cum Paulo optat pro iiſdem anathema eſſe à Domino, vt fratres Domino lucretur.

Quare diuinus amor non ita languefacit, aut in defectum adducit, vt voluntatem debilitet, ſed potius etiam in medio dolore ac deſiderio ſpōſi eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatem in rebus etiam difficillimis, qualis eſt animarum ſalus. *Si enim adhuc,* dicebat ſanctiſſimus vir Martinus, *populo tuo ſum neceſſarius, nō recuſo laborem.* Et hic eſt quartus ſponſæ ſtatus, quem ſuperius ex Canticis exprimebamus: illa inquā conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipſa eſt amoris perfectio, vel perfecti amoris ſingularis proprietas, de qua nunc aliqua dicenda ſunt.

De

De conformitate noſtræ voluntatis cum diuina, deq́; proxima ad eam præparatione.

CAPVT XXIV.

SVPREMVS amicitiæ humanę gradus eſt amicorum eſſe idem velle, & idem nolle. Hũc etiam ſummum eſſe in amicitia Dei, & hominis, perſpicuum eſt per ſe, & aſſeritur à Patribus.

Sanctus Auguſtinus ait, hominem ſic affectum eſſe optimũ Dei miniſtrum: *Optimus miniſter tuus eſt, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipſe voluerit: ſed potius hoc velle, quod à te audierit.* Caſſianus videtur eam appellare *tranſmigrationem in affectũ boni ipſius.* Siquidem vt S. Dionyſius ſcribit, *dimouet de ſtatu diuinus amor, nec ſuos eſſe amantes patitur.* *Lib.10.Confeſſ.cap.26.* *Collat.11.cap.8.* *De diuin. nominib. cap.4. par.1.*

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quã S. Bernardus, ex quo ea, quæ ille variis locis ſcribit, colligentes, ſic diſponere viſum eſt.

Primò enim per conformitatem voluntatum affirmat Deũ propria ratione in bonis exiſtere, & ab eis capi. *Deus*, inquit, *à rationalibus omnibus capi poteſt per cognitionem; ſed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, vt etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Nam dum ſuas voluntates ita iuſtitiæ ſubdunt, vt, Deum non dedeceat velle quod ipſi volunt, per hoc, quòd ab eius voluntate non diſſentiunt, Deum ſibi ſpecialiter iungunt.* *Homil.3 ſuper Miſſus eſt.*

Tres deinde ex doctrina & ſententia eiuſdem Patris ſtatui poſſe videntur conformitatis huius gradus.

Primus conformitatis gradus eſt conſpiratio duarum voluntatum humanæ & diuinæ in vnam, qua ſibi mutuo in omnibus, ſummèque conſentiunt Deus & homo. ex hac exiſtunt in hominis animo diuini planè effectus, maxima nimirum cõmunicatio familiaritaſq́ue cum Deo, atq; adeo ſpirituales nuptiæ, mira voluptas, qua perfunditur anima; æſtus denique tan- *Primus gradus Conformitat.*

tus diuini amoris, vt eo abſorbeantur omnes aliæ animę etiam vehementes alteque defixæ affectiones. Sic habet ſanctus Bernardus: *Talis conformitas maritat animam Verbo, cùm cui videlicet ſimilis eſt per naturam, ſimilem nihilominus ipſi ſe exhibet per voluntatem, diligens ſicut dilecta eſt. Ergo ſi perfectè diligit, nupſit. Quid hac conformitate iucundius? Quid optabilius charitate? qua fit vt humano magiſterio non contenta per temet ô anima fiducialiter accedens ad Verbum, Verbo conſtanter inhæreas, Verbum familiariter percончteris, conſulteſq; de omni re, quantum intellectu capax, tantum audax deſiderio. Verè ſpiritualis ſanctiq; connubij contractus eſt iſte. Parum dixi, cōtractus, complexus eſt. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle idem vnum facit ſpiritum de duobus. Nec verendum, ne diſparitas perſonarū, claudicare faciat conuenientiam voluntatū, qa amor reuerentiam neſcit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret ſanè, qui horret, qui ſtupet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor ſibi abundat, amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipſe qui honori meritò, meritò ſtupori, & miraculo eſt; amari tamē plus amat. Sponſus & ſponſa ſunt. Quam quæris aliam inter ſponſos neceſſitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios.* Et cùm declaraſſet, alios affectus ſine amore Deo gratos non eſſe, addit: *Is* (nempe amor) *per ſe ſufficit, is per ſe placet, & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmium ſibi eſt amor, præter ſe non requirit cauſam, non fructum. Fructus eius vſus eius. Amo, quia amo. Amo, vt amem. Magna res amor, ſi tamen ad ſuum recurrat principium, ſi ſuæ origini redditus, ſi refuſus ſuo fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat.*

Ser. 38. in Cāt.

Quod ſi obiicias ſancto Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates eſſe poſſe, quod diuina humanam tanto interuallo ſuperet, quamuis dici poſſet, hîc tantam eſſe Dei dignationem, vt ſe, *qui ſuperior eſt, amando quaſi parem faciat* homini, *quod maximum in amicitia* exiſtimatur à ſapientibus: nihilominus reſpondet ſanctus Pater: *Non planè pari vbertate fluunt amās & amor, anima & verbum, ſponſa, & ſponſus, Creator & creatura,*

Cic. de Amicitia.

non magis quàm ſitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nuptura votum, deſiderium ſuſpirantis, amantis ardor, præſumentis fiducia, quia non valet ex æquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum agno, candore cum lilio, claritate cum ſole, charitate cum eo, qui charitas eſt? Non. Nam etſi minus diligit creatura, quoniam minor eſt, tamen ſi ex tota ſe diligit, nihil deeſt, vbi totum eſt. Propterea dixi, ſic amare nupſiſſe eſt: quoniam non poteſt ſic diligere, & parum dilecta eſſe, vt in conſenſu duorum integrum ſtet perfectumque connubium. niſi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus. prorſus & præuenitur amando, & vincitur. Felix quæ meruit præueniri in tanta benedictione dulcedinis. Felix, cui tantæ ſuauitatis complexum experiri donatum eſt. Quod non eſt aliud, quàm amor ſanctus & caſtus, amor ſuauis & dulcis, amor tantæ ſecuritatis, quantæ & ſinceritatis, amor mutuus, intimus, validuſque, qui non in carne vna, ſed vno planè in ſpiritu duos iungat, duos faciat, iam non duos, ſed vnum, Paulo ita dicente: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. *1. Ioan. 4.* *1. Cor. 6.*

Secundus conformitatis gradus eſt, cùm humana voluntas non ſolum vult quod Deus vult, aut non vult, quod nec Deus vult, ſed propter hoc ipſum ſolum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult propter idem Dei non velle. quod eſt idem ac moueri ad volendum, & nõ volendum propter diuinam voluntatem ſolùm, atque adeò propter Deum ipſum, & nullam prorſus ob aliam quamcunque cauſam, etiamſi nos maximè & intimè tangat. *Secundus gradus Vniformitas.*

Hoc autem explicatur dupliciter. Primò quidem, quia amat tunc homo ipſum Deum allectus ad amandum ſolum ab ipſo Deo, ſeu ab amore Dei, vt vocant, obiectiuo, nec aliud quærens quàm amare, quandoquidem hoc ipſum Deo ſummè placere intelligit. *Amo quia amo,* ait ſanctus Bernardus, *& amo vt amem.* In quam ſententiam ſcriptum etiam fuerat à ſancto Auguſtino: *Quid mihi ſum ipſe, vt amari te iubeas à me, & ni faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias? Paruane ipſa eſt miſeria, ſi non amem te?* *Primo modo.* *Ibidem.* *Lib. 1. confeſſ. cap. 5.*

2. Deinde verò intelligitur velle nos Dei voluntatem propter ipſam voluntatem, quæ id vult nos velle: *Oportet*, dicit idem, *in eundem nos affectum quandocunque transire, vt quomodo Deus omnia eſſe voluit propter ſemetipſum, ſic nos quoque nec nos ipſos, nec aliud aliquid fuiſſe, vel eſſe velimus, niſi æquè propter ipſum, ob ſolam videlicet ipſius voluntatem, non noſtram voluptatem.*

Lib. de diligendo Deo.

Tertius gradus Deiformitas.

Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus eſt, ita ſe per amorem in Deum transfundere, ita totius voluntatis ſuæ niſu ac pondere in immenſum Oceanum amabiliſſimæ & amantiſſimæ Dei voluntatis immergere, ita denique per ſummam, conſtantiſſimamque duarum voluntatum coniunctionem eandem in Dei beneplacito rebus in omnibus perpetuoque acquieſcere, vt illi nullum omnino bonum, nulla omnino vita quãtumlibet beatiſſima potior ſit quàm Deus, nihil ſcire, cogitare, ac velle nihil, immo nec eſſe, & viuere niſi Dei placitum, & voluntas. *Sic affici*, ait ſanctus Bernardus, *Deificari eſt*, quo etiam nomine vtitur ſanctus Nazianzenus. quare & quidam hanc appellant *Deiformitatem.* Explicat idem hoc modo: *Quo modo ſtilla aquæ modica multo infuſa vino, deficere à ſe tota videtur, dum & ſaporem vini induit, & colorem, & quo modo ferrum ignitum & candens, igni ſimillimum fit priſtina propriaque forma exutum: & quomodo ſolis luce perfuſus aër, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo vt non tam illuminatus quàm ipſum lumen eſſe videatur: ſic omnem tunc in ſanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo neceſſe erit à ſeipſa liqueſcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.* Et quanquam ſanctus Bernardus dicit in mortali vita id vix accidere; *Putamus tamen*, ait, *hanc gratiam vel ex parte ſanctos Martyres aſſecutos in illis adhuc victorioſis corporibus conſtitutos. Magna vis prorſus amoris illas animas introrſum rapuerat, quæ ita ſua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt.*

Lib. de diligendo Deo. Oratione 21.

Quoniam

Quoniam verò in arcana hac communicatione mutuò ſibi reſpondent voluntates ambæ, altera in altera ſumma amoris ſuauitate quieſcens; ideo ſancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutuæ actioni, qua Deus ſeipſo paſcit hominem, homini ore interno, voluntate videlicet, ſe manducandum præbens, & viciſſim ab homine paſcitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quaſi in os eius ſe totum ingerit. Quod ſignificat S. Auguſtinus, cùm in contemplatione poſitus intelligit quàm adhuc longè abſit ab hoc perfectionis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: *Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* Sed expreſsè S. Bernardus: *Deus cùm paſcit, paſcitur, & paſcitur cùm paſcit, ſimul nos ſuo gaudio ſpirituali reficiens, & de noſtro æque ſpirituali profectu gaudens.* Et paulò pòſt: *Mandor, cùm arguor: glutior, cùm inſtituor: decoquor, cùm immutor: digeror, cùm transformor: vnior, cùm conformor. Nolite mirari hoc: & manducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illi adſtringamur. Non ſanè aliàs perfectè vnimur illi. Nam ſi manduco, & non manducor, videbitur in me eſſe ille, ſed nondum in illo ego. Quod ſi manducor quidem nec manduco, me in ſe habere ille, ſed non etiam in me eſſe videbitur.* Adfert ſimilitudinem Filij Dei, qui eſt in Patre, & Pater eſt in Filio, & ideo vnum ſunt. Et concludit: *Sic igitur anima cui, adhærere Deo bonum eſt, non ante ſe exiſtimet ipſi perfectè vnitam, niſi cum & illum in ſe, & ſe in illo manētem perſenſerit.* Lib. 7. Confeſſ. cap. 10. Serm. 71. in Cantic. Ioan. 10. Pſalm. 72.

Ad diuinam hanc & ſummam hominis cum Deo coniunctionem tribus præparationibus opus eſt.

Prima præparatio, eſt renunciatio omniū rerum, etiam ſupernaturalium, quæ ad nos quoquo modo pertinēt, aut poſſunt pertinere præ ſolius Dei eiuſque voluntatis amore, & deſiderio, quam aliqui vocant *expropriationem*. Abdicatio certè eſt omnis amoris concupiſcentię etiam circa res ſpirituales: non quod hæ amādæ non ſint, & expetendę, ſed quòd illis Dei voluntas longè anteponenda eſt: nec illæ optandæ vllo modo ſunt, niſi ad normam vnius voluntatis Dei. *Minus enim te* Prima præparatio. Expropriatio.

Lib. 10. Confeſſ. cap. 29. *amat*, ait S. Auguſtinus, *qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat:* Et certũ eſt, cùm ſiſtit amor in rebus aliis, quæ Deus non ſunt, amari potius illas; aut nos in illis, quàm Deum. *Quoniam Scriptura loquitur*, ait S. Bernardus, *Deum omnia feciſſe propter ſemetipſum, erit profectò, vt factura ſeſe quodãmodo conformet, & concordet auctori.* Et paulò pòſt: *Delectabit ſanè non tam noſtra vel ſopita neceſſitas, vel ſortita felicitas, quàm quòd eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpleta videbitur. O pura, & defæcata intentio voluntatis, eo certè defæcatior & purior, quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo ſuauior & dulcior, quo totum diuinum eſt, quod ſentitur.*

Lib. de diligẽdo Deo. Prouerb. 16.

Secunda præparatio. Annihilatio. 1. Corinth. 15. Secunda præparatio, eſt altiſſima quędam ſuiipſius deſpectio, qua quod ex nobis nihil ſimus agnoſcimus, & verò etiam vt ſit Deus omnia in omnibus, nos ex nobis nihil eſſe, vehementiſsimè volumus, & nihil ab hominibus, Angeliſque haberi non minus vehementer optamus. Hanc appellant aliqui anihilationem, aut annullationem voluntariam. *Intelligamus*, ait S. Nazianzenus, *nos nihil eſſe, ſi cum illa prima & vera ſapientia conferamur. eamq; ob rem ad ipſum vnum tendamus, nec quicquam aliud quæramus, quàm vt promanantibus illinc radiis colluſtremur.* Et Tertullianus (lib. 3. contra Marcionem) verbum Pſalmi (Pſal. 21.) *abiectio plebis* legit, aut vertit *nulliſicamen.*

Orat. 17.

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitùs ex cognitione quòd nihil fuimus, antequam eſſemus: Quod in nihilum nullo negotio relaberemur, niſi diuina manu continuò ſuſtineremur. Quod ſi conferamus nos ipſos cum tam multis aliis rebus creatis, exiles ſumus, minuti homunciones, ac propè nihil: ſi cum rebus ſempiternis, fumum nos eſſe ac vmbram, puncto temporis euaneſcentem. Magis tamen attenta conſideratione peccatorum & miſeriarum, quibus, obruimur. Quod præclarè S. Bernardus: *Si animam*, inquit, *prout in ſe eſt, & ex ſe, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius ſentire poſſum, quàm ad nihilum eſſe redactam. Quid modò neceſſe eſt ſingulas eius miſerias enumerare, quàm ſit onerata peccatis, offuſa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiſcentiis, obnoxia paſſionibus, impleta*

Serm. 5 in Dedicat. Eccleſiæ.

impleta illuſionibus, prona ſemper ad malum, in vitium omne procliuis, poſtremò totius confuſionis, & ignominia impleta. Nimirum ſi ipſa quoque iuſtitiæ noſtræ omnes ad lumen veritatis inſpecta, velut pannus menſtruatæ inueniũtur, iniuſtitiæ deinceps quales reputabũtur? Si lumen quod in nobis eſt tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Facile eſt, cuiq; noſtrum, ſi ſua melius vniuerſa, & ſine diſſimulatione veſtiget, & iudicet ſine acceptione perſonæ, atteſtari per omnia Apoſtolicæ veritati, & liberè proclamare: Qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Quid eſt homo, quia magnificas eum, (ait fidelis & deuota confeſſio) aut apponis erga eum cor tuum? Quid? ſine dubio vanitati ſimilis eſt homo, ad nihilum redactus eſt homo, nihil eſt homo. Huc ſpectant fortaſſe illa S. Auguſtini in oratione verba: *Et reuerberaſti infirmitatem aſpectus mei radians in me vehementer, & contremui amore, & horrore, & inueni longè me eſſe à te in regione diſſimilitudinis.*

Iſaia 64. Matth. 6. Galat. 6. Iob 7. Pſal. 38. Lib. 7. Conf. cap. 10.

De hac affectione & gradu ad diuinum amorem, qui in ea eſt, ſic alibi docet S. Bernardus: *Quando huiuſmodi experitur affectum, vt diuino inebriatus amore animus, oblitus ſui, factusq; ſibi ipſi tanquam vas perditum, totus pergat in Deum, & adhærens Deo vnus cum eo ſpiritus fiat, & dicat: Deficit caro mea, & cor meũ: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum: Beatum dixerim & ſanctũ, cui tale aliquid in hac mortali vita, rarò interdum, aut vel ſemel, & hoc ipſum raptim, atq; vnius vix momenti ſpatio experiri donatũ eſt. Te enim quodammodo perdere tanquam qui non ſis, & omnino non ſentire te ipſum, & à temetipſo exinaniri, & penè annullari, cæleſtis eſt conuerſationis, non humanæ affectionis.*

Lib. de diligẽdo Deo. 1. Corinth. 6. Pſal. 72.

Tertia p̃paratio eſt deſideriũ Dei animæ in hunc finẽ à Deo inſpiratũ. *Inuoco te in animã meam*, ait S. Auguſt. *quam præparas ad capiendũ te ex deſiderio, quod inſpiras ei.* Qua de re etiã S. Bernardus nonnulla ſcribit: *Si ſermo*, inquit, *venit gratus & placidus, quatenus pulſo faſtidio, cum deſiderio audiatur: iam non modò venire ſponſus, ſed & accelerare, id eſt, cũ deſiderio venire credendus eſt. Illius namq; deſiderium tuum creat: & quod tu eius properas ſermonem admittere, inde eſt, quod ipſe feſtinat intrare. Non enim nos eum, ſed ipſe (inquit) prior dilexit nos.* Ex quo etiam intelligimus quantum momen-

Tertia præparatio. Deſiderium Dei. Lib 13. Confeſſ. cap 1. Serm 57. in Cantic. 1. Ioan. 4.

momentum ſit in lectione, aut auditione verbi diuini ad deſiderium hoc excitandum, & ſponſo aduentanti animam præparandam.

Exempla quædam ex ſanctis Patribus ad vſum contemplationis & amoris Dei.

CAPVT XXV.

QVANQVAM vſus contemplationis, & amoris Dei donum Dei eſt; Ipſe enim eſt *qui trahit nos*, ipſe *qui facit vtraq; vnum*: & is ipſe vſus *datum optimum eſt, & donum perfectum deſcendens à Patre luminum*. Nihilominus operæpretium eſt ad acuendam induſtriã, quam ad hanc rem adferre etiam debemus, ex ſanctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad quæ quiſque pro ratione doni, quod diuinitùs acceperit, poſsit ſe tanquã ad normam quoquo modo dirigere. *Non enim ſe communicat Deus*, vt ſcribit S. Bernardus, *vniformiter omnibus: oportet namq; pro variis animæ deſideriis diuinæ guſtum præſentiæ variari, & infuſum ſaporem ſupernæ dulcedinis diuerſa appetentis animi aliter atq; aliter oblectare palatum*. Idque oſtendit vel ex vno Cantico Canticorũ, in quo Deus aliquando inſtar verecundi ſponſi ſanctæ animæ ſecretos petit amplexus, & oſculis delectatur: aliquãdo in oleo & vnguentis medicũ exhibet propter adoleſcentulas teneras, & infirmas animas fomentis & medicamẽtis egentes: aliquando quaſi viator quiſpiam itinerantibus ſponſæ ſimul atque adoleſcentulis ſeſe aſſociat, & eas poſt ſe currere facit quadã vnguentorum ſuaueolentia tractas. Aliquando denique occurrit quaſi prædiues paterfamilias, immò quaſi rex magnificus & potens, qui ſponſæ pauperis videtur erigere puſillanimitatem, prouocare cupiditatem, demonſtrans illi omnia deſiderabilia gloriæ ſuæ, diuitias torculariũ ac promptuariorum, hortorum, & agrorum copias; eam etiam introducens in ipſa ſecreta cubiculi. *Atq; ita non ceſſat*, inquit, *ſiue hoc, ſiue illo modo interno iugiter apparere conſpectui quærentium ſe*.

Epheſ. 2. Iacob. 1.

Serm. 31. in Cantic.

Igitur

Igitur aliquando obiicit ſe Deus homini vt magiſter, ſpecie pulcherrima animum illuſtrans, & infinitæ altitudinis atq; diſtantiæ, qua eum ſuperat cognitione, erudiens ad omnem ſubmiſsionem, & reuerentiam. *Primũ exemplum.*

Exemplum ſit contemplatio S. Auguſtini ab eo ſumpta in hæc verba: *Intraui in intima mea duce te. Intraui, & vidi qualicũq; oculo animæ meæ, ſupra eundem oculum animæ meæ, ſupra mentem meam lucem Domini incommutabilem, non hanc vulgarem & conſpicuam omni carni, nec quaſi ex eodem genere. Grandior erat, tanquam ſi iſta multò multoq; clarius clareſceret, totumq; occuparet magnitudine: non hoc illa erat, ſed aliud, aliud valde ab iſtis omnibus. Nec ita erat ſupra mentem meã, ſicut oleum ſuper aquam, nec ſicut cœlũ ſuper terrã, ſed ſuperior, quia ipſe fecit me, & ego inferior, quia factus ſum, ab ea. Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas. Tu es Deus meus, tibi ſuſpiro die ac nocte. cùm te primùm cognoui, tu aſſumpſiſti me, vt viderem eſſe, quod viderẽ, & nondum me eſſe, qui viderem. & reuerberaſti infirmitatem aſpectus mei, radians in me vehementer, & contremui amore & horrore, & inueni longè me eſſe à te in regione diſsimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelſo: Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me: nec tu me in te mutabis ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Et cognoui quoniam pro iniquitate erudiſti hominem, & tabeſcere feciſti ſicut araneam animam meam, & dixi: Num quid nihil eſt veritas, quoniam neq; per finita neq; per infinita locorum ſpatia diffuſa eſt? Et clamaſti de longinquo, Immò verò ego ſum qui ſum: & audiui, ſicut auditur in corde, & non erat prorſus vnde dubitarem.* *Lib. 7. Confeſſ cap. 10.* *Pſal. 38.* *Exod. 3.*

Aliquando vt moueat admirationem, vti Rex magnificẽtiſſimus explicat Deus immenſas opes Eſſentiæ ſuæ, & ſe quaſi Oceanum maximarum, infinitarumque perfectionũ ſuarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apoſtolus, cùm exclamauit: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.* Sed eam explanat S. Auguſtinus: vno quidem loco, cùm dicit: *Tanquã ſi mare eſſet vbiq;, & vndiq; per immenſa ſpatia infinitum, & haberet intra ſe ſpongiã quamlibet magnã,* *Secundum exemplum.* *Rom. 11.* *Lib. 7. Confeſſ. cap. 5.*

ſed finitam, tamen plena eſſet vndiq; ſpongia illa ex omni ſua parte ex immenſo mari. ſic creaturam tuam finitam te infinito plenã putabam, & dicebam: Ecce Deus, ecce quæ creauit Deus, & bonus eſt Deus, atq; his validiſsimè, longiſsimeq; præſtantior. Alio verò loco ſic idem: *Quid eſt Deus meus, quid rogo, niſi Dominus Deus? ſumme, optime, potentiſsime, omnipotentiſsime, miſericordiſsime, & iuſtiſsime, ſecretiſsime, & præſentiſsime, pulcherrime, & fortiſsime, ſtabilis, & incomprehenſibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetuſtatem perducens ſuperbos, & neſciunt, ſemper agens, ſemper quietus, colligens, & non egens, portans & implens, & protegens; creans & nutriens & perficiens; quærens, cùm nihil deſit tibi: Amas, nec æſtuas, zelas, & ſecurus es: pœnitet, & non doles: iraſceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas conſilium: recipis quod inuenis, & nunquam amiſiſti. Nunquam inops, & gaudes lucris: nunquam auarus, & vſuras exigis: ſupererogatur tibi, vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens: donas debita nihil perdens. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea ſancta: Aut quid dicit aliquis, cùm de te dicit? & væ tacentibus de te, quoniam loquaces muti ſunt. Quis mihi det acquieſcere in te? Quis mihi det, vt venias in cor meum, & inebries illud?*

Lib. 1. Confeſſ. cap. 4. & 5.

Tertiũ exemplum.

Tertiò induit nonnunquam Dominus ſponſi perſonam, & ad intimam conſuetudinem ſpiritualemque complexum ſollicitat amore ardentem animam. Qualis eſt illa, quæ initio Canticorum ſic loquitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quo loco ſic S. Gregorius: *Os ſponſi inſpiratio Chriſti: Oſculum oris, dulcis amor inſpirationis. Dicit ergo ſponſa deſiderio æſtuans, & in amplexũ ſponſi ſui inardeſcens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Ac ſi diceret: Ille quem ſuper omnia, immò ſolũ diligo, veniat: qui dulcedine ſuæ inſpirationis me tangat: quia cũ eius oſculum ſentio, ſubita mutatione me derelinquo, & in eius ſimilitudinẽ illico liquefacta transformor. Faſtidit quippe ſancta mens omnia, quæ per corpus ſentit, & in illa ſpiritualia tota tranſmutari concupiſcit: & dum iſta obſtrepunt, in illa fugit, ſeq; abſcondere, ne hæc ſentiat, appetit. Ideoq; oſculum ſponſi quærit, quia ſi ille gratiſsimi amoris vinculo hanc nõ trahit: hæc vi ſua moleſtiſsimæ graue-*

In Cantic. ca. 1.

grauedinis detenta, quo modo ſe ad illum conferat, omnino nō inuenit.

Hæc eſt illa dulcedo ſpiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & mira ſuauitas animi, quam expertus S. Auguſtinus, ſæpe dicit eſſe *principium futuræ æternæq; beatitudinis*: ad cuius guſtū quomodo cum matre peruenerit, ſic exponit ipſe: *Erigentes nos,* inquit, *ardētiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipſum cœlū, & adhuc aſcendebamus interius cogitādo & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, vt attingeremus regionē vbertatis indeficientis, vbi paſcis Iſraël in æternū veritatis pabulo; & vbi vita ſapientia eſt, & dum loquimur, & inhiam⁹ illi, attingimus eā modicè toto ictu cordis, & ſuſpirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias ſpiritus, & remeauimus ad ſtrepitū oris noſtri, vbi verbum & incipitur, & finitur. Dicebamus ergo: Si cui ſileat tumultus carnis, ſileant phantaſiæ terræ, & aquarum, & aëris, ſileāt & poli, & ipſa ſibi anima ſileat, & tranſeat ſe, non ſe cogitando; ſileant ſomnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne ſignū, & quidquid tranſeundo fit, ſi cui ſileat omnino; & loquatur per ſe ſolus qui fecit ea, non per ea, ſed per ſeipſum, vt audiamus verbū eius non per linguam carnis, neque per vocē Angeli, neq; per ſonitum nubis, neq; per ænigma ſimilitudinis, ſed ipſum, quem in his amamus, ipſum ſine his audiamus: ſicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternā ſapientiam ſuper omnia manentē. Si continuetur hoc, & ſubtrahātur aliæ viſiones longè imparis generis, & hæc vna rapiat, & abſorbeat, & recondat in interiora gaudia ſpectatorem ſuum, vt talis ſit ſempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui ſuſpirauimus. Nonne hoc eſt: Intra in gaudium Domini tui?* (Lib. 9. Confeſſ. cap. 10.) (Matth. 25.)

Quoniam verò hoc quod S. Auguſtinus inſinuat, contemplatorem fieri quaſi participem cuiuſdam beatitudinis, appoſitè à S. Gregorio declaratur, viſum eſt hîc eius verba adſcribere: *Prius*, inquit, *à mentis acie exurente triſtitia interpoſita malorum caligo detergitur, & tunc reſplendente raptim coruſcatione incircumſcripti luminis illuſtratur. Quo vtcunque conſpectu in gaudio cuiuſdam ſeueritatis abſorbetur: & quaſi poſt defectum vitæ præſentis vltra ſe rapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur.* (Lib. 24. moral cap. 6.)

Ibi mens ex immenſo fonte infuſione ſuperioris aſpergitur: ibi non ſe ſufficere ad id quod rapta eſt contemplatur: & veritatem ſentiendo, videt, quia quanta eſt ipſa veritas, non videt. Cui veritati tanto magis ſe longè exiſtimat, quanto magis appropinquat: quia niſi illam, vtcunq; conſpiceret, nequaquam eam conſpicere ſe non poſſe ſentiret. Adniſus ergò animi dum in illam intenditur, immenſitatis eius coruſcante circumſtantia reuerberatur. Ipſaquippe cuncta implens, cuncta circumſtat: & idcirco mens noſtra nequaquam ſe ad comprehendendam incircumſcriptam circumſtantiam dilatat: quia eam inopia ſuæ circũſcriptionis anguſtat. Vnde ad ſemetipſam citius labitur: & proſpectis quaſi quibuſdam veritatis veſtigiis ad ſua ima reuocatur. Hæc ipſa tamen per contemplationem facta non ſolida & permanens viſio: ſed vt ita dixerim quaſi quædam viſionis imitatio Dei facies dicitur. Hæc ille.

Quartum exemplum. Interdum etiam Deus recognoſci vult tanquam Zelator animæ ſibi deſponſæ, qui valde ſollicitus ſit, ne ea, quam tantoperè amat, potiatur vnquam præter ipſum quiſpiam, qui non ſit ipſe. Quare vt induſtrij ſolent eſſe Zelotypi, ſic Deus ea prouidentia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata non poteſt diu ſponſo per amorem cohærere, iis ſubinde malis, miſeriiſque prematur, quibus nullum aut remediũ, aut alleuamentum inueniatur aliud, quàm amoris repetitio.

Immittit igitur Deus quandoque in animam faſtidium magnum domeſticarum, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abſtrahitur continenter à ſponſi ſuauiſſima conſuetudine, vt eo ſtimulata ſuſpiret ad cœleſtem lucem: *Habitaui*, dicebat Dauid, *cum habitantibus Cedar.* Et S. Bernardus inducit ſponſam ſic ſuſpirantem: *O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, ſolis ſtatio, vmbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio. O perenne ſolſtitium quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum, ô vernalis temperies, ô æſtiua venuſtas, & autumnalis vbertas. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob, Moyſes, Iſaias, Paulus, ita ego quoq; te in lumine tuo, & in decore tuo per mentis exceſſum merear contemplari præſentem vberius, quieſcentem ſecurius.* Adiun-

Pſalm. 119.
Serm. 23. in Cantic.

Adiungit Deus ad præcedentem ſtimulum & alium non minus excitantem animam ad amorem, tædium nimirum non ſolùm ignorantiæ, ſed errorum, aliarumq́; animi perturbationum, quibus animus, dum hîc viuimus, aſſiduè vexatur, & laceratur. *O,* clamat S. Bernardus, *veritas, charitas, æternitas: ô beata, & beatificans Trinitas ad te mea miſera Trinitas miſerabiliter ſuſpirat, quoniam à te infeliciter exulat. Diſcedens à te quantis ſe intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te commutauimus Trinitatem. Cor meum conturbatum eſt, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen oculorum meorum non eſt mecum, & inde error. En, quàm diſsimilem Trinitatem ô anima mea Trinitas exulans offendiſti. Veruntamen quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cùm error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis receſſerit: & ſucceſſerit illa quam ſperamus, mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. Primum illud faciet veritas Deus: ſecũdum, charitas Deus: tertium, ſumma poteſtas Deus. Vt ſit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucem inextinguibilem: voluntate pacem imperturbabilem conſequẽte: memoria fonti indeficienti æternaliter inhærente.*

Quintum exemplum. *Ser. 11. in Cant.* *Pſalm. 57.* *Pſalm. 41.* *2. Cor. 15.*

Denique ipſa exilij præſentis ſatietate vtitur Deus ad repõſcendum amorem ſponſæ: *Sed vbi ille,* ait idem, *& quando iſta? Quod flens dico, quouſq; odoramur, & non guſtamus; proſpicientes patriam, & non apprehendentes; ſuſpirantes, & longè ſalutantes? O veritas exulum patria, exilij finis. Video te, ſed intrare non ſinor carne retentus, ſed nec dignus admitti, peccatis ſordens.*

Sextum exemplum.

Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſsimi amoris exemplar.

CAPVT XXVI.

NVNQVAM magis aut melius amoris diuini vſum docuit Deus, quàm cum miſſo vnigenito Filio ſuo in mundum, amoris quaſi gymnaſio patefacto ad

perfectum Dei amorem ediſcendum, & exercendum in Chriſto magiſterium inſtituens homines amantiſſimè inuitauit, Chriſti amore vt optimo exemplari, eius amandi ratione vt optima amoris norma propoſita. Hæc mihi vt huius operis extremus actus & clauſula explicanda nunc eſt, quamuis non mihi, nec enim tantum mihi ſumo, ſed ſanctiſſimo viro magiſtro Ioanni Auilæ, celeberrimo in Hiſpania ſuperioris ſeculi concionatori. Is de re tanta ſic habet vulgari Hiſpanico ſermone, vt hic latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contemplemur obſecro ſanctiſſimam illam Chriſti animam, in eo quo procreata eſt articulo temporis rerũ omnium Dominam, ad illiuſque beatiſſimos pedes deiectos cœli choros atque ordines vniuerſos, eam, vt Apoſtolus ait, adorantes, *Hebr. 1.* ac ſi quis poſſit, ediſſerat, quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eum, qui ſe tam magnificè extulit, & adeò glorioſis magniſque donis cumulauit, quàm ingenti ſtudio, quanto ardore exoptauerit obiici ſibi occaſionem, qua tantorum bonorum largitori placere ac ſeruire poſſet? An tu aptas Cherubinorum & Seraphinorum linguas eſſe putas, quæ rem hanc poſſint pro dignitate aperire? Si ad ardorem illum acceſſerit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus ſui honoris cauſa obedientiſſimo Filio demandet curam ſaluandi humani generis vnius hominis cauſa perditi ac profligati, quem putas vt tãto Patri ſatisfaceret, ſe Filius exhiberet hominibus vniuerſis, quantoque amoris æſtu paterni mandati quaſi igne ſubiecto efferueſceret animus eius erga homines ſuæ huic curę ſolicitudinique commiſſos?

Cùm ingenti vi inflammatoq; puluere ex æneo tormento diſclusus globus oppoſitam molem ferit, tãto maiore impetu retro commeat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Chriſti vis, qua in Patrem per amorem cor illius propellebatur: hoc igitur cum primùm tanta gratiæ contentione pulſum oppoſitum Patris pectus rectà vulnerauit, ea oppoſitione quãto putamus lætitiæ ac ardoris impetu reſilierit ad homines peramandos, in eorumque ſalutem procurandam penitus incumben-

cumbendum? Hæc eſt illa vis, cuius meminit Propheta, cùm dicit: *Exultauit vt gigas ad currendam viam: A ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius.* Pſalm. 18.

O diuinum amorem, qui ex Deo digreſſus es, ad hominem veniſti, ac rurſus ad Deum ipſum commeaſti. Non enim, ô Chriſte, hominem hominis cauſa amaſti, ſed Dei cauſa, idque ardore incredibili, vt qui in hunc amorem animum intenderit, nullo ſe poſſit modo à tuo amore defendere. Is enim vim affert cordibus, vt ait Apoſtolus: *Charitas Chriſti vrget nos.* Hic ille feruor animique lætitia, quam ſancta Eccleſia in Canticis indicauit: *Ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles.* Hoc ipſum indicauit Iſaias: *Non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius inſulæ expectabunt.* Ex eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: *Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Ergo hîc tandem origo eſt & fons, vnde Chriſti in homines amor effluxit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Chriſtum ad amandum hominum genus incitauit, ſed ſola Chriſti virtus ac gratia, gratique in Deum animi vis inexplicabilis. Hoc ſignificāt eius verba: *Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater ſic facio, ſurgite, eamus.* Et quò tandem Domine? Ad mortem in cruce pro hominibus obeundam. Ecce tibi anima mea cauſam magnitudinis amoris huius. 2. Cor. 5. Cant. 2. Iſaia 42. Pſalm. 131. Ioan. 14.

Solis ſplendor tantò ardet atque vrit magis, quanto vehementiores ſunt retrò commeantes radij eius. Solis huius diuini radij cor Patris verberabant, indeq; in homines reuolabant. Si tantus ignis in radiis, quantus erit ſplendoris ipſius feruor? Nulla, ne Angelica quidem mens aſſequi vnquam poteſt, quātum ardeat, quantumque vrat is ignis. Non enim mortis, cruciſque, vt apparet, terminis definitur: nam quemadmodum ſemel mortuus eſt, ita millies, & vt omnium hominum cauſa mortuus eſt, ſic vnius tantùm cauſa, ſi eum Pater mori iuſſiſ-

ſet,

ſet, abundantiſſimum ille & paratiſſimum amorem, animumque ad tot cædes habuiſſet: & ſi res poſtulaſſet, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribuſq; confectus, ſed vt idem pateretur ad extremum vſque iudicij diem, vires ſubminiſtraſſet amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Chriſti pectore claudebatur, vt multò amauerit magis, quàm paſſus ſit, maioremque amorem Chriſtus intra viſcera occluſerit, quàm nobis per vulnera commõſtrarit. Vt non ſine myſterio illud in ſacris litteris ſcriptum ſit, feneſtras ex interiori Salomonis templi parte multò maiores fuiſſe quàm extrinſecus apparerent.

O diuinum amorem qui maiores, quàm videris. Extra etiam magnus appares, cùm amorem hunc ingentem plagę, flagella, vulnera monſtrent. Sed hæc ipſa eam magnitudinem amoris non omni ex parte declarant. maior quippe pars tecta concluditur, quàm poſſint hominum oculi conſpicari. Scintilla hæc eſt, quæ proſiliit ex illo igne: ramus eſt, qui ex illa arbore pullulauit: riuulus eſt, qui ex amoris immenſi pelago deriuatus eſt. Idem ipſum maximum eſt amoris indicium, *vt ponat quis animam ſuam pro amicis ſuis:* Sed indicium eſt, non æqualitas. Iam ſi tantũ tibi me Domine IESV debere profiteor, quod tantum feceris, quantò etiam magis debere par eſt, quod alia plura facere volueris?

Ioan. 15.

O amoris pelagus, ô Oceanum ſine fine profundum, plenũ vndique amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Chriſti amore? Quis non ſeſe ditiorem omnium putet, quem tantus Dominus tantopere amat? ſupplex te Domine rogo per viſcera miſericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiendum compulere, vt oculos etiam, mentemque, quæ donum hoc ingens ſentiant, & intelligant, largiaris, quò ſemper in tuis miſericordiis gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

At ſi vis anima mea in aliquo præterea contueri magnitudinem amoris Chriſti, eiuſque ardorem aduerſa quæque perferendi; tecum quæſo recogita magnitudinem deſiderij, quo exarſerunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde

ſancti ſanctorum ardorem agnoſces. is enim tantò eis ſanctitate & gratia præſtat, quantò tenebris ſolis lux, & multò magis.

Beat⁹ ſanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, & perinde ac vna ei mors non eſſet ſatis, pluribus vt ita dicam mortibus optabat omnia ſua membra concidi.

Intuete æſtum ardoris Andteæ feliciſſimi Apoſtoli: an nō ille paratam ſibi crucem, atque in ea mortem aſpiciens longè certiſſimam, crucis perinde ac ſponſæ ſuauiſſimæ amorem captabat, atque orabat, vt ſecum gauderet illa, quemadmodum viciſſim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus multò nobiliùs, atque præſtantius, id in ſancto Apoſtolo Paulo fuit, qui cùm parum vel omnia tormentotum genera duceret; vt ardentiſſimā patiendi cupiditatem expletet, ad illum amoris exceſſum præteruectus eſt; vt ipſas etiam inferorū pœnas ob Dei honorem hominumque ſalutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis: *Ferens interea*, vt Chryſoſtomus ait, *non à Chriſti gratia atq; amore, ſed à beatitudine ſeparari*. Arripe tibi igitur alas anima mea, atque hinc ad Chriſti vſque viſcera & cor tanquam per gradus aſcende: ac vide, & intellige, ſi ſanctus Apoſtolus vnica gratiæ gutta ita vehementer ad amorem hominum inflammabatur, vt optaret pro iis inferotum tormēta perferre, in tantò maiore Chriſti gratia & charitate, quātò maiores atque adeo accenſæ amoris flammæ pectus eius perurgerent.

Rom. 9.
Lib. de compunct. cordis. Et in Homil. de laudibus Pauli.

Verè Domine nil aliud innuebas, cùm diceres: *Baptiſmo habeo baptizari, & quo modo coarctor vſq; dum perficiatur?* Coarctaris, inquam, quòd tantus eſſet ardor, quo tuo ſanguine tingi te ac mergi noſtra hominū ſalute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine quælibet hora mille tibi anni viderētur. Hinc ille Palmarum luce glorioſus triumphus, quem ideo, cùm ad mortem ires, fieri potiſſimum iuſſiſti, vt cordis tui ingentem lætitiam toti orbi declarares. Cùm enim tanta cum pompa, & exultatione omnium ordinum viam illam ingteſſus ſis, ſigni-

Luc. 12.

ficaſti roſarum & florum ſerto redimitum ad crucis thalamum te non quaſi ad crucem, ſed quaſi ad nuptias feſtinare. *Egredimini & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis ſuæ, & in die lætitiæ cordis eius.* Ego Domine, non aliud in te ſertum agnoſco præter id, ꝙ feria illa ſexta crucis tibi mater ſynagoga contexuit: illud autem non liliis aut roſis, ſed ad tui capitis tormenta ſpinis compactum eſt. Cur ergo diem hunc, diem feſtum, & lætitiam cordis appellas? an forſan te non pungunt ſpinæ iſtæ? Immo verò, mi Domine pungunt, teque magis, Deus meus, quàm quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profuſa liberalitas, vt præ magnitudine illius non tam aduerteres dolorem tuum, quàm remedium noſtri, non tua vulnera, ſed ægrarum animarum medelam. Si Iacob Patriarchæ viſi ſunt dies pauci ſeptem ſeruitutis anni, vt Rachelem ſibi ſpõſam adiungeret præ amoris magnitudine; quàm breuem diem vnum crucis tibi fuiſſe cenſebimus, vt deſponderes tibi Eccleſiam, faceresſque glorioſam, *non habentem maculam, neq; rugam?* Hic amor facit te libenter adeo mortem appetere, hîc ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat; *opprobrium hominum factum.* Tu ille Noë es, qui vineam plantaſti, atque meri illius tantam copiam exhauſiſti, vt præ vini poteſtate factus ebrius in cruce dormiens iacueris, in eaque tales ignominias paſſus ſis, vt filij etiam ipſi tui in te ſcandalizarentur, & maieſtatem tuam contumelioſiſſimè deriderent.

Cant. 3. *Geneſ. 29.* *Ephes. 5.* *Pſalm. 21.* *Geneſ. 9.*

O mirum Chriſti amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde cauſam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuiſſent ad te magis amandum. Dic amor ſanctiſſime, ſi hæc vna ſcintilla amoris nobis à te oſtenſa cum hominibus ſtuporem incuſſit, vt *ſcandalum Iudæis* eſſet, *Gentibus ſtultitia*; quid feciſſet amor ipſe, ſi tu eius nundinas explicaſſes, vniuerſamque eius magnitudinem in hominum conſpectum adduxiſſes. Etſi amoris tui ſola delibatio mentes hominum extra ſe rapit, & aciem oculorum obtundit in media ſplendoris luce; quid fiat cum filiis amiciſque tuis,

1. Cor. 1.

tuis,qui vlteriores amoris tui metas, fineſq; adeo firmiter credunt,& agnoſcunt? Ille amor ille eſt,qui eos trahit extra ſe,qui reddit attonitos,cum primùm ad tui cordis ſecreta recollectis aperis, experirique concedis adeo miranda myſteria. hinc illa viſcerum liquefactio,qua cordis ima diuino amore inflammātur; hinc martyriorum deſideria, hinc lætitia in aduerſis, hinc refrigeria craticulæ.hinc inambulationes in ardentiſſimis prunis cum ea voluptate,quæ perciperetur ex roſis.hinc cupiditas tormētorum,perinde ac epularum: Gaudere de iis rebus, quas reſpuit mundus,eas amplecti, quas idem horret; & captare abominationes Ægyptiorū, vt ex iis Deo ſacrificium fiat. *Mens,* aiebat S. Ambroſius, *quæ Chriſto Ieſu feliciter nupſit, quæque ei in crucis thalamo libens,volenſq; coniuncta eſt,nihil tam glorioſum exiſtimat, quàm vt crucifixi ſui iniurias ſecum ferat.*

Qua ratione ergo ô mi amantiſſime amator,compenſabo ego iſtum tuum amorem? Illa vera ac ſola compenſatio eſt, cū ſanguis ſanguine ſoluitur. Sanguis ille,quo inter Deum populumque Iſraëlis amicitiæ pacta firmata ſunt, quique diuinum tuum ſanguinem adumbrabat, partim ſuper altare diffundebatur, partim ſuper populum, quò illum in Dei gratiam reſtitueret.qui in altare effluxit ad Deum auerſum placandum fundebatur:qui in populi capita, ad homines Deo deuinciendos. Dulciſſime Domine agnoſco hoc debitum,agnoſco;ne quæſo permittas, me vnquam ab eo exolui:iube potius, me iſto tuo ſanguine delibutum, confixumq; clauis ex iſta cruce pendere.

O crux recipe me ſinu ac complexu tuo,recipe corpus meum, & demitte corpus Domini mei: Dilatare corona, vt inter iſtas ſpinas caput quoque meum inſeram. Dimittite claui iſtas innocentes manus, configite cor meum, illudque compaſſione,& amore vulnerate. Ob hanc cauſſam Apoſtolus tuus ſcribit, mortuum te eſſe, vt in viuos & mortuos imperium obtineres, non minis & pœnis, ſed amoris operibus. Refer me in numerum ſiue viuorum malis,ſiue mortuorum, & agnoſcam, me captiuum ſub tui amoris dominio. *2.Cor. 5.* *1.Theſſal. 5.*

O quam mirabili pugnandi genere pugnaſti Domine, vt habemus in Prophetis. Non enim eluuione iterum, aut igne cœleſti, ſed pacis, amoriſque illecebris in tuam poteſtatem humana pectora redegiſti: non occidens, ſed occiſus: non alienum, ſed proprium è cruce cruorem largè, abundanterque profundens. O miram, ô nouam veritatem, quod antè è cœlis, vbi tibi miniſtrant Angeli, non feciſti, peregiſti poſt in cruce latronibus aſſociatus. O cordium fur, ac prædo, diripe quæſo cor meũ tu, qui violens feſtinuſq; prædator haberis. Quod tandem ferrum ita acutum erit, quis arcus adeo fortis ac contentus, qui verum poſſit adamantem penetrare ac rumpere? Tu cordium noſtrorum duritiem effregiſti: tu mundum vniuerſum amore tuo inflammaſti: quod tu ipſe per Prophetam pollicitus eras: *Igne zeli & amoris mei deuorabitur omnis terra.* Et in Euangelio idem ais: *Ignem veni mittere in terram; & quid volo niſi vt accendatur?* Hoc idem agnouit vates ille, qui dixit: *Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes, aquæ arderent igne.* O dulcem amorem, ô ſuauem flammam, quæ ſic incendis pectora glacie ipſa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic eſt præcipuus ſcopus aduentus tui, vt mundum amore compleres. *Viſitaſti terram*, ait Propheta, *& inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam.*

Sophon. 3. *Luc. 12.* *Iſaiæ 64.* *Pſalm. 64.*

O amantiſſime, ſuauiſſime, benigniſſime, pulcherrime, clementiſſime corda noſtra inebria iſto vino, igne iſto ſuccende, iſto iaculo traiice. Quid enim, vt baliſta ſpiritualis ſit iſta tua crux, deſiderari poteſt, quando ima cordium adeo exſauciat? ſane baliſta ligno, atque egregiè extento funiculo conſtare ſolet. additur ad mediam nux, ex qua deſiliente elabenteque funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, ꝓfundioraque vulnera inferantur. Crux quoq; tua iſta lignum eſt, protenſum iſtud corpus, brachiaque porrecta funiculus: iſtius lateris tui vulnus nux eſt, in qua ſagitta inſeritur amoris, vt inde dimiſſa hominum corda iaculetur. Sciat igitur mundus totus me vulneratum cor geſtare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud ſupereſt curationis remedium, niſi mori. Quando, ô bone IESV, intueor iſtud

lanceæ

lanceæ ferrum ſanguine cruentatum ex tuo pectore prodire, videre mihi videor amoris ſagittam, quæ vulnerat, atque adeo traiicit mihi cor, vt in eo ſine vulnere partem non relinquat. Quid feciſti amor dulciſſime, quid facere cogitaſti intra cor meum? Huc acceſſi medicamenta quæſiturus, & tu me vulneraſti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in inſaniam vertis? O dulciſſimum vulnus, ô ſapientiſſimam inſaniam. ſine te viuam nunquam.

Non modò crux, ſed ipſa corporis ſpecies atque poſitio nos ad amorem vocat. Inclinas caput, vt peccatores, quantũlibet ab illis iniuria affectus, oſculeris: diſtendis brachia, vt ampleƈtaris: oſtendis traiectas manus, vt bona omnia largiaris: apertum pectus, vt intra viſcera abſcondas: cõfixos pedes, vt nos opperiaris, atque vt nullo vnquam tempore à nobis excedas: Quamobrẽ cùm te Domine in crucẽ cõtemplor, quicquid meis ſeſe obiicit oculis, ad amandum inuitat. Lignum, ſpecies, myſteriũ, vulnera tui corporis, ſed inprimis amor interior clamat vt amem, nec vnquã ex memoria excidat amor tuus. *Si oblitus fuero tui*, ô bone IESV, *obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui, & ſi non propoſuero te in principio lætitiæ meæ.* *Pſalm.* 136.

Ergo ô anima mea habes explicatam cauſam amoris, quem Chriſtus erga nos habet. Non enim amor hic hominum, aut quod in homine inerat, ſed Deum, ex cuius voluntatis perficiendæ deſiderio originem habuit. Hinc intelliges vnde ad homines ex Deo dona progreſſa, vnde diuina promiſſa, vt inde vim ſumat ſpes, quæ tam firmo ſtabilique nititur fundamento. ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Chriſtum ad amandum hominem, non homo, ſed Deus; ſic ratio, qua Deus tot homini beneficia pollicitus eſt, non homo fuit, ſed Chriſtus. Cauſa, cur nos Filius amet, eſt, quia iubet Pater. Cauſa, cur noſtri curam & patrocinium Pater gerit, eſt, quia poſtulat, & meretur Filius. Hi ſunt ſupra cęleſtes planetæ, quorum aſpectu Eccleſia gubernatur, & qui influunt in mundum diuinorum munerum chariſmata.

O quàm ſunt ſtabiles amoris noſtri baſes, nec minus firma ſunt ſpei noſtrę fundamenta. Amas nos bone IESV quia ſic præcipit Pater, & parcit nobis Pater, quoniam tu ſupplex petis. Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia ſic iubet obedientia Patris. ex eo quod ipſe tua tormenta, ac vulnera reſpicit, parcit, & ſeruat me: quia ita exigunt altiſſima merita tua. Aſpicite vos oro ſemper Pater & Fili, nec vnquam ab aſpectu ceſſate, vt ita ſalus mea perficiatur.

O intuitum excellentiſſimarum virium. O aſpectum ſupra cœleſtium planetarum, vnde certiſſimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando non obediet Filius? quando non reſpiciet Pater? Ergo ſi Filius obediet, amabor: & ſi Pater reſpicit, mihi venia non negabitur. Ad vnicum Axæ coram patre Caleb ſuſpirium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. Quid ergo negari poterit tanti Filij ſuſpiriis, & lachrymis? Ergo ſi quæſiero, quando poterit vnquam deeſſe remedium? Quando merita mea, ſi tua ſunt, exhaurientur? Quando ita fœtidum ſpirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè ſuauius oleat ſacrificium paſſionis tuæ? Tanta quippe cùm ſit pulchritudo tua, eam omnia totius mūdi peccata non deformant magis, quàm pulcherrimum os næuus longè minimus.

Ioſue 15.

O igitur imbecillum animum & omni fiducia deſtitutum, qui in aduerſis ad Deum recurrere neſcis. Cur affligaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogita rem hanc non in te, ſed in Chriſto fundari: non tuis modò, ſed Chriſti etiam meritis ſalutem conſequeris. Si enim primi hominis demeritum poſt tot annorum luſtra tantam vim habuit ad perniciem, quantò maiorem vim Chriſti merita conferent ad ſalutem? Primus Adam terrrenus tui caſus origo fuit: Secundus cœleſtis Adam finis atque principium tuæ medelæ. Conare tantùm, & ſtude, vt ſic cum illo fide, & amore cōiungaris, quemadmodum vinculo neceſsitudinis iungeris. Id ſi fiet, ſicut nō obedientis culpam naturali ſanguinis participatione contraxiſti; ſic ſpiritualis debiti viri iuſti ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniun-

Geneſ. 3.
Rom 5.
1. Corinth. 15.

coniunctione perſiſtes, vbi ipſe erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Eadem patris, & filij, eadem capitis & membrorum fortuna eſt, & : *Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Mane mecum*, inquit Dauid, *ne timeas. Si quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumq; ſeruaberis.* Noli quæſo ad proprias vires reſpicere. Efficient enim hæ, vt animo cadas. ſed hunc potius medicum & liberatorem intuere, hinc enim tibi corporis, & animi fortitudo ſufficietur. *Matth. 24.* *1. Reg. 22.*

Si tibi flumen tranſuadanti dira caput vertigine conturbatur, quid præterfluentem vndam aſpectas? tolle oculos, aſpice crucifixum, ita incolumis tutuſque tranſmittes. Si te malus diffidentiæ ſpiritus torquet, & vexat, pulſa cytharam Dauidis, qui eſt IESVS Chriſtus crucifixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiuſque prouidētia inter aduerſa confide. Quod ſi Patrem Filium tibi dediſſe conſtanter credis, crede eum, quod reliquum eſt, quod certè minus eſt, præbiturum. Noli credere, quod cœlos aſcenderit, oblitum illum eſſe tui, neque enim cum amore ſimul eſſe poſſit obliuio. Optimum omnium pignus cùm eò migrauit, tibi reliquit, pallium videlicet pretioſæ carnis in tui amoris argumentum. Perpende illum non ſolùm pro te paſſum dum viueret, ſed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduerſo pectore accepiſſe, vt intelligas, eum non viuentem modò, ſed etiam mortuum, verum tibi eſſe amicum, & eum, cùm in extremo ſpiritu cōſtitutus dicebat; *Conſummatum eſt*, ſignificare voluiſſe, conſummata tormenta, non conſummatum illius in te amorem. *IESVS CHRISTVS*, ait S. Paulus, *heri & hodie; ipſe & in ſæcula:* qualem enim, dum in mundo viueret, ſe præſtitit iis, qui ei adhęſerunt, talem & nunc, & ſemper ſeſe quærentibus præſtat. Qui ſimul cum Patre, & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſęcula ſęculorum. Amen. *Ioan. 19.* *Hebr. 13.*

De

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

PERFECTI viri ij ſunt, qui alios in tentationibus iuuant, ne deficiant. quare non tam ſui ipſorum, quàm aliorum cauſa in tentationum periculis degendis verſantur. Quia tamē hos etiam ſuo modo tentari ſacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum eſt; hîc pauca quædam ex ſanctis Patribus de eorum tentationibus proferenda ſunt.

Primum genus. Duplex igitur perfectorum hominum eſt tentationis genus. Primum genus tentationis eſt à Deo ad vtilitatē, maioremque perfectionem eius, qui tentatur, immiſſum: quod tribus adhuc modis accidere teſtatur S. Gregorius, his verbis: *Tribus modis nos conditor noſter interrogare conſueuit. Primò cùm flagelli diſtrictione nos percutit, & quanta nobis inſit, vel deſit patientia, oſtenditur.* Adfert exemplum Iob, cuius mentem ſibi bene per tranquillitatem ſubditam afflictionibus pulſauit, vt eius eluceret patientia. *Secundò: aut quædam quæ nolumus, præcipit, & noſtram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit: Sicut Abraham terram ſuam iubetur egredi, & pergere quò neſciebat: in montem vnicum filium ducere, & quem ad conſolationem ſenex acceperat, immolare. Tertiò: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abſcondit, & nobis menſuram humilitatis noſtræ innoteſcit, ſi nimirum diuina iudicia vel clauſa non ſtimulant, vel aperta non inflant. Hac interrogatione Paulus probatus eſt, qui poſt perceptam internam ſapientiam, poſt aperta clauſtra Paradiſi, poſt aſcenſum tertij cœli, poſt ſupernæ locutionis myſteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe. Et rurſum: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus. Et rurſum: Non quia ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Lib. 28. moral. cap. 7. & 8.
Primus modus.
Secundus modus.
Geneſ. 12.
Infrà 22.
Tertius modus.
2. Corinth. 12.
Philip. 3.
1. Corinth. 15.
2. Corinth. 3.

In his & ſimilibus tentationibus, quando perſpicua eſt Dei mens atque voluntas, illi ſe penitus committit perfectus vir:

cùm

cùm verò latet, precibus apud Deum, ſuique diligenti diſcuſſione laborat, vt eam perueſtiget, & perueſtigatam diligentiſſimè ac libentiſſimè expleat.

Secundum tentationis genus eſt, cùm viri etiam perfecti non ſolum calamitatibus, ſed vitiis etiam petuntur. De qua re idem S. Gregorius: *Eis*, inquit, *quoq;, quos viros nouimus fuiſſe virtutum, tentationes atq; certamina non defuere vitiorum. Hinc eſt enim, quod ad conſolationem noſtram prædicator egregius de ſe quadam talia prodere dignatur, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat ſpiritus: & ad alta ſuſtollit ſpiritus, ne proſternat caro. ſpiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex ſummis.* Hoc argumentum egregiè ibidem, & antè tractat S. Gregorius & pòſt. Et ſumma eſt, Deum perfectis permittere huiuſmodi tentationes; *Ne extollantur ſuperbia, qua*, ait Caſſianus, *perfecti quiq;, deuictis omnibus vitiis, poſſunt pulſari.* *Secundum genus.* *Lib. 19. moral. cap. 6.* *Rom. 7.* *Collat. 5. cap. 6.*

Nulla certè tentatio perfectis facilius imminet quàm ſuperbia, quippe ex rectè factis oritur. & quidē vitia omnia imitantur virtutes, proximè tamen ſuperbia, quæ, vt ex S. Auguſtino attulimus libro ſecūdo, ipſius etiam *charitatis æmula eſt.* huic medetur infirmitatibus & corporis, & animæ Dominus. *Ne enim*, aiebat Apoſtolus, vir certè perfectus, *magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet. Et miro modo agitur* (addit S. Gregorius) *vt nec de virtute quiſquam extolli debeat, nec de tentatione deſperare: quia dum ſpiritus trahit, & caro retrahit, ſubtiliſſimo iudicij interni moderamine infrà ſumma, & ſuprà infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appendit in menſura.* *Cap. 14.* *2. Corinth. 12.* *Iob 29.*

Ab radice ſuperbiæ exoritur multiplex curioſitas, quę perfectis etiam viris moleſtiam adferre ſolet aliquando non exiguam: qualis eſt in oratione experiendi diuina ſolatia, raptus, viſiones, reuelationes, in iis ſiſtendo, & in illis ſui ipſius aliquid quærendo, quod haud ſincerè ſpectet vnicam Dei gloriam ac voluntatem. Ad quas tentationes propulſandas etiam iuuant

ea quæ ſcripta ſunt in extremo capite ſexto, & capite vigeſimo quarto libri huius, nec exiſtimo inueniri remedium opportunius, quàm perfectam abnegationem ſui, ac præſertim amoris proprij, etiam circa res ſpirituales, nihil aliud optãdo aut quærendo, quam Dei voluntatem & beneplacitum ſiue adſint illa, ſiue abſint. cùm adſunt, ea non pluris faciendo, quàm ſi abeſſent. Succiditur autem curioſitatis & appetitus huiuſmodi radix, cum conſenſus ipſo in exortu curioſitatis citiſſimè, vehementiſſimèque cohibetur. Ad eum modum, quo cupiditatem miraculorum, aut ſignorum coërcuiſſe

Lib. 10. Confeſſ. cap. 35. ſe dicit S. Auguſtinus illis verbis: *A te Domine Deus meus, cui humilem famulatum ac ſimplicem debeo, quantis mecũ ſuggeſtionum machinationibus agit inimicus, vt ſignum aliquod petam? Sed obſecro te per Regem noſtrum, & patriam Hieruſalem, ſimplicem, caſtam, vt quemadmodum longè eſt à me iſta conſenſio, ita ſit ſemper longè atque longius.*

Ex eodem ſuperbiæ fonte manat inanis fiducia, qua viri ſancti aliquando facile laborant, niſi ſe ipſos diligenter circũſpiciant, ac obſeruent. quæ cauſa eſt cur Deus in hominibus etiam ſanctiſſimis næuos aliquos ſpirituales tanquam in pulchro corpore maculas ineſſe, diuque eos in erroribus non magni momenti perſeuerare permittit, vt cùm intelligunt ſe minimis vrgeri, agnoſcant ſe non ſuis viribus, ſed Dei ſolius dono à maximis non ſuperari. Huic malo miniſtra eſt natura hominis deprauata, ſenſus inprimis, qui *proni ſunt natura ſua ad malum*, vt Scriptura dicit, ita vt nec etiam in ſanctis hominibus quamdiu hîc viuunt, aliud appareat, quàm quod Apoſtolus aiebat: *Vanitati creatura ſubiecta eſt non volens.* Quare de his

Geneſ. 6.

Lib. 21. moral. cap. 2. ſic S. Gregorius: *Quantalibet virtute mens polleat, quãtalibet grauitate vigeat, carnales tamen ſenſus puerile quiddam exterius perſtrepunt: & niſi interioris grauitatis pondere, & quaſi iuuenili quodam rigore refrænentur, ad fluxa quæque & leuia mentem eneruem trahunt.*

Quare virum perfectum oportet in vigilia ſui ſtare ſemper, nullumque ſibi ſuſpectiorem putare, quàm ſe ipſum ſibi. Nec

deſunt

deſunt huius vigilantiæ documenta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiuſdā Presbyteri, qui cùm vxorem haberet ante, factus poſt ſacerdos, ita ſe per totos quadraginta annos ab ea ſeiunxerat, ac ſi nunquam ei conuixiſſet. *Sed cùm illa conſpiceret,* inquit, *Presbyterum ſolutis iam membris, quaſi in morte diſtentum, ſi quod adhuc ei vitale ſpiramen ineſſet, naribus eius appoſita curauit aure dignoſcere. Quod ille ſentiens, cui tenuiſſimus inerat flatus, quātulo adniſu valuit, vt loqui potuiſſet, inferueſcente ſpiritu collegit vocem, atque erupit dicens: Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit: paleam tolle.* Hoc timore perculſus S. Franciſcus aiebat: *Nolite me ſanctum nominare, quia poſſum adhuc filios procreare.* *Lib. 4. Dialog. cap. 11.*

Et quoniam *ſpiritualis omnia diiudicat*, ait Apoſtolus, caueant ſibi, qui perfectioni dant operam, ne ſubitò præcipitique 1. *1. Corinth. 2.*
iudicio dicta factaque aliorum condemnent, multò minus
cogitatus & animos. Eſt enim hæc non obſcura ſuperbia, ſi- 2.
cut & illa libertas loquendi, qua plerunque homines etiam
boni in aliorum vitia acrius inuehuntur, quàm par eſt. His 3.
duobus addi poteſt & aliud tertiū ſuperbiæ genus, quam poſſumus appellare immiſericordiam, quæ eo grauior eſt, quo illius aliquando comes eſt & ſocius contemptus hominum aliorum, quos nondum eam perfectionem, quam ipſi aſſecutos ſe eſſe intelligunt. Vitia ſanè periculoſa, quod ſimulatę virtutis ſpeciem gerant, illius præſertim quæ altiſſima quædam eſt rerum omnium creatarum deſpicientia: iubetque virum perfectionis ſtudioſum non ſolùm res, ſed opiniones etiam humanas proterere & conculcare.

Sed legatur Caſſianus, qui ſic ſcribit: *Euidens indicium eſt animæ necdum vitiorum fæcibus eliquatæ, in criminibus alienis non affectu miſericordiæ condolere; ſed rigidam iudicantis tenere cenſuram. Nam quemadmodum perfectionem cordis poterit obtinere is, qui non habet illud, quod Apoſtolus plenitudinem legis conſummare ſignauit. Alterutrum, inquiens, onera veſtra portate: & ſic adimplebitis legem Chriſti. ſed nec illam virtutem poſſidet charitatis, quæ non irritatur, non inflatur, non cogitat malum: quæ omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, omnia credit. Iuſtus enim miſeretur animas pecorum* *Collat. 11. cap. 11.* *Galat. 6.* *1. Corinth. 13.*

Prouerb. 11. Secundum LXX. *ſuorum; viſcera autem impiorum ſine miſericordia. Ideoq́; iiſdem vitiis monachum ſubiacere certiſſimum eſt, qua in alio in clementi atque inhumana ſeueritate condemnat. Rex enim rigidus incurret mala: & qui obturat aures ſuas ne audiat infirmum, & ipſe inuocabit, & non erit qui exaudiat eum.*

Prouerb. 21. Secundum LXX.

Ibidem. Signum porrò adeptæ perfectionis non eſt non peccare aliquando: nam etiam iuſti labuntur nonnunquam, vt Scriptura docet: & Caſſianus ſic explicat: *Impoſſibile eſt, quemlibet Sanctorum non iſtis minutis, quæ per ſermonem, per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem, per neceſſitatem, per voluntatem,* (intellige non omnino deliberatam, vt ille alibi inſinuat,) *per obreptionem, per ſomnium admittuntur, incurrere.* Sed eſt potius amor ſanctus filiorum proprius. *Quiſquis igitur,* ait idem, *in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, neceſſe eſt vt ad illum ſubliniorem timorem gradu excellentiore conſcendat, quem non pœnarum terror, nō cupido præmiorum, ſed amoris generat magnitudo, quo vel filius indulgentiſſimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum amicus, vel coniugem coniux ſollicito reueretur affectu; dum eius non verbera, neque conuitia, ſed vel tenuem amoris formidat offenſam, atque in omnibus non ſolum actibus, verùm verbis attonita ſemper pietate diſtenditur, ne erga ſe quantulumcunque feruor dilectionis illius intepeſcat.*

Collat. 20. cap. 11. Collat. 22. cap. 13. Collat. 11. cap. 13.

Huic libro nihil eſt opus exempla vſus ſubiicere. ſiquidem nec his eget vir perfectus, & quæ proximè allata ſunt ex Patribus ſatis ſufficiunt. Examinis porro materiam vberem ſubminiſtrant omnia ferè antecedentia capita, inprimis verò illa, quæ de præparatione ad perfectionem proxima differunt.

APPRO-

APPROBATIO.

Hos quinque libros R.P. Bernardi Roſignolij, Societatis IESV, de Chriſtianæ diſciplinæ perfectione, digniſsimos arbitror, qui in lucem prodeant: Eruditione enim & pietate pleni ſunt; & lectoribus maximum ad vitam rectè inſtituendam adiumentum adferent.

PETRVS STEVARTIVS Leodius, SS. Theologiæ Doctor, Profeſſor, Parochus Mauricianus, & Academiæ Ingolſtadienſis pro tempore RECTOR.

COPIOSISSIMVS INDEX RERVM NOTATV DIGNIORVM.

A.

Abel typus proficientium. 103. Sacrificia Deo ſpōtè in gratiarum actionem obtulit. 655.

Abnegatio ſui ad perfectionem acquirendam maximè neceſſaria. 752. Eius frequens & aſſiduus vſus certa via ad perfectionem. 753. Ex diuinæ maieſtatis, poteſtatis, charitatis & voluntatis cognitione proficiſcitur. 754. In ea poſita eſt ratio meriti apud Deū. ibid. Duplex eſt, tum exiſtimationis, tum amoris proprij. ibid. Eam res aduerſæ plus promouent quam ſecundæ. 755. Eam item plurimum iuuat propria vilitatis cognitio. ibidem. Optimum remedium eſt contra curioſitatē. 860. In eam ſummo ſtudio incumbēdum. 317. Eius vis. ibid. Remedium ſuperbiæ. 324. Indicium curata ſuperbiæ. ibid. Non fit in momento. 329. Omnis abnegationis ſumma & faſtigiū. 357. Omnium virtutum mater. 361. Eius quinq; gradus tanquam ſcala Iacob. 362. Fundamentum & robur omnium aliarum abnegationum. 349.

Abraham coniugem ſuam in ſepulchro duplici ſepeliendo, typum refert perfecti prædicatoris. 799. Eius à Deo variè tentata obedientia. 858. Cur à Deo iuſſus filium ſuum mactare. 425. Minimè fuit curioſus ſcrutator iuſſi diuini. 436. An malè feciſſet ſi filium ſuum mactaſſet. 488. A Loth conſultus. 520. Eius humilitas & reuerentia. 638. Eius interior pugna cùm cogitationibus cùm iuberetur interficere filium. 649. Naturam cum vniuerſo exercitu ſuo proſtrauit. ibid. Eius enſis quauis corona ſplendidior. 650. Illi Deus & Angeli applaudebant. ibid. Maximo doloris ſenſu expulit Iſmaëlem cum matre eius. ibid. Ad ſolum imperium obediens, nihil curioſè quærens. 653. Verè magnanimus. 687. Vbi oportebat, ne animæ quidē ſuæ parcebat. ibid. Viginti quatuor annis probatus. 695. Pro centuplo decies millies millecupla accepit. ibid. Eius ſinus. ibidem.

Abſtinentia quid, & qualis virtus. 705. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius indicia. 709.

Acedia quid ſit. 290. Quomodo diſtinguatur à triſtitia. ibid. Vnde naſcatur. ibid. Vitium religioſorum proprium. 291. Somno & torpori comparatur. ibid. Eius effectus. ibid. Eius remedia. 292. Non declinando fugienda, ſed reſiſtendo ſuperāda. ibid. Eius languor

guor abiiciendus.293. Negligentiæ otiiq; parens.ibidem. Semper coniuncta cum grauioris culpæ periculo: ibidem. Non eſt idem quod tædium.ibid. Eius abnegationis indicium. ibid. Generat in homine nouendecim mala, quæ ex Caßiano deſcribuntur. 295. Eius filia puſillanimitas. 308. Eius morbus quomodo curetur. 487.

Actio diuina externa, creatio. 600. Conſeruatio. ibid. Prouidentia. ibid. Reuelatio. 601. Mißio triplex. ibid. Electio. ibid. Vocatio. 602. Sanctificatio. ibid. Adoptio. ibid. Tractio. ibidē. Reſuſcitatio mortuorum. 603. Renouatio mundi. ibid.

Actiones Euāgelicæ diuinæ duplicis generis. 596. Angelicæ hierarchiæ. 603. Eccleſiaſticæ hierarchiæ. 604. Politicæ. ibid. OEconomicæ. 605. Perſonales, eæq; vel naturales vel artificioſæ, bonæ vel malæ. 606.

Actiua vita prior eſt contemplatiua. 795. Per Martham Chriſto miniſtrantem ſignificatur. 796. Eſt contemplatiua diuturnior. ibid. Septenario numero in ſcripturis ſignificatur. ibid. Magna ſunt eius merita. 797. Opera eius cum corpore tranſeunt. ibidem. Eſt ad ſalutem neceſſaria. ibid. Eſt ex dono gratiæ. ibid. Eſt duplex. 798. Eſt prauorum affectuum totiuſq; vitæ mortificatio. 795. Virtutum exercitatio. ibid. Accipitur & pro functionibus miniſteriorum ad proximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus, neceſſariis. 798. In hac verſari poteſt homo dupliciter. ibid. Imperfecta eſt ſine contemplatione. 802. Mortificatione præcedentē, & contemplatione ſubſequēte perficitur. ibid. Vnde dicatur. 803. A Lia in veteri teſtamento figurata. ibid. A Martha in Euangelio deſignata. ibid. Ab ea ad contemplatiuam tendendum. 820.

Actiui duplicis generis. 798. In prauorū affectuum mortificatione & virtutū exercitatione verſantur. 795. Alij in officio ſanctæ prædicationis exercentur. 798. Item in functionibus quæ ad proximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus neceſſaria ſunt. ibid. Rudes adhuc & tyrones mortificationis & contemplationis, qui audent ſe præferre contēplatiuis, maximè falluntur. 799. Qua in re maximè illis elaborādū. 802.

Adam immiſſo ſibi à Domino ſopore, contemplatiuorum typum geßit. 803. Eius cum Chriſto collatio. 856. Conſenſit Euæ & ſerpenti. 28. Requiſitus confiteri culpam noluit. ibid. Mulieri præpoſitus. ſpiritum carni præpoſitum ſignificat. ibid. Quare nō conſecutus veniam. 39. Malè excuſauit culpam. ibid. Eius cum ſecundo Adam collatio, ex D. Bernardo. 41. per Euam tentatus. 368

Ædificatio proximi quātam vim habeat ad conuerſionem peccatorum. 451. Eius cura Apoſtolis à Chriſto inculcata. 571. Eius ſtudium ingens in Chriſto. 587. Eius gratia quæ non fecerit & tulerit Chriſtus. 590.

Affabilitas quid ſit. 667. Quomodo differat ab amicitia. ibid. Eſt virtus. ibid. Eſt quædam amicitiæ ſimilitudo. 668. Eius gradus & incitamenta. ibid. Cōmēdatur in ſcripturis. 669.

Vincit

Vincit amicitias.ibid. Nō ſibi ſoli prodeſt.ibid. Etiam barbaris & contumelioſis exhibenda. 672. Magna ex ea voluptas percipitur. 672.

Affectus in Deum dirigitur quomodo. 736. Impedimentum perfectionis, quis. 738. Ei multi tanquam viſco inhæreſcunt. 740. Eſt exuendus. 741. Erga amicos triplex.ibid. Quis bonus, quis malus. ibid. Erga voluptates corporis & ſenſus qui. ibid. Eius victoriæ quatuor gradus.ibid. Eorum compreſſio quā exquiſita perfectaq́ꝫ eſſe debeat. 816. Pius & deuotus vnde. 818. Per amorem Deo iungitur. 824. Nullus Deo gratus ſine amore. 836. In Dei voluntatem penitus transfuſus Deificatur. 838. Comparatur gutta aquæ in dolio vini, ferro candenti, & aëri illuminato. ibid. Sanctorum & beatorū in hac vita qualis. 841. Puluereus & luteus quis. 310. Humanus in Chriſto verus. 342. Quantò ſuperbiores, tantò maligniores. 385. Sunt eſcæ aptæ ad arripiendū ignem diabolicæ tentationis. 387. Qui prædominium aliquod ſuper alios obtineāt. 388. Quinqꝫ ante diuinæ maieſtatis conſpectum conſtitutis excitandi. 539. Tres in meditatione commouēdi. 555. Propinquorum intelligitur per oculum & manum ſcandalizantem. 626. Incipientium, proficientium & perfectorum qui. 631. Eorum materia in Euangeliis & aliis ſcripturis. 633. In iis quamdiu perſeuerandum. ibid. Duplices ſunt, vehementes & mites. 634. Vehementes quando neceſſarij. 635. Vehementes vtiles quidem ſed nō diuturni.ibid. Adhibita conſideratione & precatione exardeſcunt. ibidem. Mitis ſiue lenis qualis. ibid. In oratione duobus modis commoueri poſſunt. 636. Si contra obedientiam inſurgant, quomodo ſedandi. 649. Naturæ cognati magis metuendi quàm haſtarū cuſpides.ibidem. Sit purus ac ſincerus. 666. Carnalis quàm ſit periculoſus & damnoſus. 670. Facilius eſt eorum initia prohibere, quam impetum regere. 704.

Afflictio an conſolatio magis nobis expediat. 754. Eâ voluntatem noſtram Deus ad ſe trahit. ibidem. Duplex. ibidem. Vitam acerbam facit.ibid. Conſolatione multò nobis vtilior. 754. Ad eam ſe præparet proficiens. ibidem. Eam cur Deus permittat. 755. Qui eam refugit, à Dei iuſtitia ſe ſubtrahit. ibid. Manus Domini eſt qua veluti de cœlo percutimur, quamuis infinitè minus quàm par eſt. ibid. Ab infinita Dei miſericordia proficiſcitur. ibid. Eius qui expers eſt quantis in periculis verſetur. ibid. Optanda potius quàm conſolatio. 757. Opera per eam præſtita, nullo modo ſunt mercenaria.ibid. Lapis Lydius eſt, quo probetur quis bonus quis malus. 500.

Alipius D. Auguſtino in conuerſione quaſi magiſter ſpiritus aſtitit. 470. Infirmum in fide ſuſcepit.ibid.

Amalech Iſraëli aſcendenti de Ægypto reſiſtens quid ſignificet. 266. Nō tam armis quàm precibus Moyſis victus. 267. Interficiendus à viro vſqꝫ ad mulierem, paruulum, lactentem, bouem, aſinum, ouem & camelum quid ſignificet.ibid.

Ambroſius Epiſcopus virginem lapſam ad pœnitentiam quomodo inſtituerit. 42. Duorum clericorum exitiales exitus ex morum leuitate diuinauit. 720. Omnes iocos à ſacra doctrina remouendos cenſet. 722.

Amicitia hominum gratuita eſt. 820. Eius inuentrix & conciliatrix diuina ſapientia. 832. Summus eius gradus eſt idem velle & idem nolle. 835. In ea maximum eſt, vt qui ſuperior eſt, amando quaſi parem ſe faciat. 836. Eius amor quomodo gratuitus. 444. Eius regula. ibid. Propter eam tolerātur etiam quæ offendunt. ibid. Eius amor quærit bonum amici. 449. Eius lex, arcanorū participatio. 502. Quid propriè ſit. 667. An ſit virtus. ibidem. Quomodo differat ab affabilitate. ibid. Triplex, temporalis, naturalis & ſpiritualis. ibid. Spiritualis tanquam regina, omnes alias excellit. ibid. Eius gradus & incitamenta. 668. Charitatis comes & miniſtra. ibid. Sit cōſtās. 671. Eſt ſolatium vitæ huius. 672. Omnis ea mendax, quæ diuino non ligatur timore. 673.

Amicitia ſpiritualis quæ & qualis. 668. eius vtilitates, & bona. ibid. Nihil ea firmius ac validius. ibid. Comparatur cum aliis amicitiis. 669. Eius dignitas, & quanti fiat à Deo. ibid. Maximè indiget fortitudine. ibid. Paterno & materno affectui præfertur. 671. Vitam & fortunas pro amico exponit. 672. Eius ſuauiſsimi fructus. ibid. Eius indicia. 673.

Amicus verus ac germanus quis ſit. 831. Idē vult quod amicus & idem nō vult. 835. Verus noſter viuus & defunctus, Chriſtus eſt. 857. Cum amico omnia tractanda ſunt, ſed prius de eo. 519. Aliquādo fratre germanior. 667. In aduerſis patientiam, in proſperis authoritatem adhibeat. 671. Eius vulnera tolerabiliora, quam adulantium oſcula. ibid. Errans corripiendus, innocens non deſerendus. ibid. Conſors amoris, vnum ex duobus. 672.

Ammonius monachus ne Epiſcopus fieret, auriculam ſibi præſcidit, etiam linguam inciſurus ſi vrgeretur. 747. Exemplum admirandum, non imitandum. ibid. Origeniſta. 341.

Amor duplex eſt concupiſcentiæ & beneuolentiæ. 820. Eſt quaſi iunctura quædam duo aliqua copulans vel copulare appetens. 822. Facit vnionem vel effectiuè vel formaliter. 822. Hominem rapit in rem amatam. 823. Extra ſe in re quæ amatur affectum hominis collocat. ibid. Obliuionē ſui parit. ibid. Nexus eſt animorum. 824. Copulat mentem per cogitationem. ibid. Amor oculus eſt, & amare videre eſt. ibid. Notitia eſt. ibid. Guſtatus quidam eſt ſpiritus. ibid. Multiplex eſt. 832. Reuerentiam neſcit. 836. Sibi abundat. ibid. Omnes in ſe traducit & captiuat affectus. ibid. Vincit etiam quod natura arctius vinxit. ibid. Per ſe ſufficit, per ſe placet & propter ſe. ibid. Ipſe meritum ipſe præmium ſibi eſt. ibid. Fructus eius vſus eius. ibid. Dicit amo quia amo, & amo vt amem. ibidem. Refuſus ſuo fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat. ibidem. Eius gymnaſium in Chriſto patefactum. 847. Eius magiſter

& optimum exemplar Chriſtus.848. Non poteſt cum eo ſimul eſſe obliuio. 857. Generat timorem filiorum proprium.862. Duplex.121. Carnalis quis. ibidem. Rationalis & ſpiritualis quis. 123. Inordinatus cognationis quis. 304. Quantum caliginis nobis, quantum lucis aliis afferat. 348. Priuatus quis ſit, & vnde dictus. 359. Duplex, ſanctus & immundus. ibid. Vincit omnia. 416. Spiritualis ſæpe generat carnalem, & quomodo. 491. Singularis periculoſus. 670. Iuuenum & mulierum pernicioſus. ibid. Crebra munuſcula, blandaſque & dulces litterulas ſanctus amor non habet. ibid. Mutuus nobis à natura inditus. 714.

Amor Dei quantus. 736. Quid ad eum nos mouere debeat. ibid. Non poſſum metiri, inq̃t D. Auguſtinus, quantum deſit mihi amoris ad id quod ſatis eſt. 759. Summa eſt inter orationem, contemplationem, & amorem Dei colligatio. 761. Eius naturam, vires & gradus Salomon in Canticis Cãticorum deſcribit. ibid. Quibus gradibus ad eum anima perueniat. 762. Quatuor eius ſtatus in Canticis Canticorum deſcribũtur. 763. Anima in eo ſuauiſſimè per contemplationẽ conquieſcit. 764. Eo mouetur intellectus amantis ad contemplandum Deum quẽ amat. 817. Comitatur contuitum Dei aut diuinæ veritatis. 818. Quanta ſit eius vis in contemplatione. ibid. Ex eo incredibilis quædam & diuina voluptas percipitur. ibid. Duplex eſt, Concupiſcentia & Beneuolentia. 820. Concupiſcentia longè inferior eſt amore beneuolentiæ. 821. Eius proprietates. 822. Eſt germanus charitatis filius. 823. Amatores ſui iuris eſſe non ſinit. ibid. Piam de Deo inquiſitionem acuit. 824. Intima Dei penetrare contendit. ibid. Caſtus columbinuſq; oculus eſt. ibid. In tranſitoriis contemplatur æternum. ibid. Eſt vnctio ſpiritus, quæ docet nos de omnibus. 825. Eſt ſapientia iuſtorum. ibid. Eſt ſapor boni. ibid. Contemnit opes, mundum, ſeipſum, ipſam denique vitam. ibid. Vincit omnia, etiam ipſum Deum. ibidem. Triplex eius gradus. 827. Quibus rebus ad hunc amorem inducantur homines. 828. Quibus rebus ad eum trahantur & penè cogãtur. ibidẽ. Eius ſtimuli & gradus quidam. 829. Dimouet de ſtatu, nec ſuos eſſe amantes patitur. 835. Eius æſtu abſorbentur omnes etiam vehementiſſimæ aliæ affectiones. 836. Sine hoc, nullus affectus Deo gratus. ibid. Non eſt par amanti. ibid. Eo carere, magna eſt miſeria. 837. Donum Dei eſt. 842. Eius gymnaſium in Chriſto patefactũ. 847. Eius magiſter & optimum exemplar Chriſtus. 848. Diuinorum beneficiorum conſideratione excitatur. 21. Eum ſpes comitatur vel anteit. 36. Eius vnguenti ſuauitatem quanam muſcæ morientes perdant. 58. Quantum bonum ſit. 117. Eius ſtimulus, authore D. Bonauentura. 124. Eius incitamenta. ibid. Cogitationes turpes vel leuiſſimas expellit. 271. Gratuitus conſumit cupiditates. 344. Conſtituit ciuitatem cæleſtem vſq; ad contemptum ſui. 360.

Eius

Eius gradus qui. 421. Quomodo probetur. 429. Eius primi gradus actiones quę. 444. Eius maxima ſortitudo. 445. Qualis ſit. 453. Vult Deo conſormari. 495.

Amor Dei in nos eſt æternus. 831. Conſtans, actuoſus, induſtrius, patiens. ibid. Habet perfectiones omnium amorum, paſtoris, opificis, domini, legiſlatoris, patris, matris, ſponſi. 832. Eſt efficax, vehemens & ardens. ibid. Adduxit Deum ad creandum, conſeruãdum, regendum mundum, maximè hominem. 831. Tranſcendit & extinguit omnem alium amorem. 832.

Amor ſui quomodo omnino euellendus & extirpandus. 756. Afflictiones refugit. 755. A Dei iuſtitia ſe ſubtrahit. ibid. Ad eum ſuffringendum plurimum valent deſolationes & miſeriæ. 756. Nutritur ea voluptate quæ ex ſpiritus dulcedine fluit. ibid. Dei donis plus quàm par eſt inhæret. ibidem. Deum ad æmulationem prouocat. ibidem. Domandus, & vexationibus ſubigendus. 757. Nihil eo magis obſcurat mentem, efficitq; ne ſeipſam perſpiciat. 816. Hunc iugulamus, cùm in noſipſos tanquam in aduerſarios inuehimur. ibid. Vehementer claudit oculum cordis. 817. Facit vt peccata noſtra nobis grauia eſſe non videantur. ibidem. Cauſa eſt multorum ſcrupulorum. 78. Submiſſione quomodo curandus. ibidem. Lucifero comparatur. 117. Æmulus Deo appellatur à D. Auguſtino. ibidem. Origo peccati. ibidem. Sibi placet plus quàm par eſt. 312. Parens ſuperbiæ. 324. Vſque ad Dei contemptum progreditur. ibidem. Eum qui impugnat, omnia vitia impugnat. 357. Quomodo profligandus. ibidem. Duplex. 358. Natural'' non vitioſus, regula amoris proximi. ibidem. Priuatus & immodicus quis. ibidem. Eius ſigna. ibidem. Eius finis perditio. ibid. Carnalis quis. ibidem. Eius proprietates. ibidem. Priuat ſancta ſocietate turgidum ſpiritum. 359. Comparatur cũ charitate. ibidem. Conſtituit ciuitatem iniquorum. ibidem. Nulla peſtis deteſtabilior. 360. Pertrahit hominem vſq; ad contemptum Dei. ibidem. Inquinat & peruertit intentionem. ibidem. De primatu finis cum Deo contendit. ibidem. Inſatiabilis eſt. ibidem. Seipſum quærit. 361. Hominem reddit igni & inferno ſimilem. ibidem. Fons plurimorum malorum, & quorum. ibid. Eius veneni antidotus ardens abnegatio. ibidem. Scelerum omnium caput. ibid. Prima hominis perditio. ibid. Diſce amare te, non amando te, inquit D. Auguſtinus. 362. Eius exemplum illuſtre in filio prodigo. ibidem. Quomodo radicitus conuellatur. ibid. Indicia eius abnegationis. ibidem. Valde claudit oculum cordis. 363.

Ananias D. Paulum inuenit. 22. Ad ſe à Deo miſſum erudiit. 4.

Andreas Apoſtolus crucem ſibi paratam aſpiciens, exultabat. 851. Orabat vt crux ſecum gauderet, quemadmodum viciſſim ille cum ea. ibid. Simonem fratrẽ quomodo inuenerit. 22. Diuina conſolatione repletus amplexus eſt crucem. 399. Eius robuſtus af-

 fectus.

fectus.586.Eius diuturnum crucis deſiderium.685.

Angelus in carne S. Ioannes Baptiſta à ſancto Chryſologo dicitur.749. Mortem angelorum D. Bernardus mortificationem appellat.805. Corporum ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, angelicæ puritatis eſt. ibidem. Angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam ſymbolis figuratis.806. Iacob angelum vidit & vidiſſe Deum ſe fatetur,quomodo intelligendum.811. Angelus apparens, infirmæ mentis deſiderio ſatisfacit.ibid. Eorum cœtibus ſociari quanta erit gloria. 812. Illorum chori, officia, & diuina attributa. ibid. Illorum nos Deus viſitationibus iucundat, inſtruit reuelationibus, ſuggeſtionibus monet, ſedulitate fouet. 813. Noſtri ſunt ad conuiuendum.827.Modò ſunt ſuperiores,in futuro erunt æquales.ibid. Nobis inſeruiunt.ibid.Non poſſunt aſſequi amoris Chriſti magnitudinem. 849.Eorum munera à S.Dionyſio Areopagita tradita.1. Peccatis abiguntur.19.Inuocandi. 66. Nobis ad præſidium dati.ibid. Deſiderant nos & exultant noſtri cauſa. 109. Eorum imitatio ieiunium eſt, ex D. Chryſoſtomo. 246.Partes noſtras ſtudioſiſſimè tuentur. 364. Nunquam loquuntur ex ſemetipſis, ſed Deus per ipſos. 482. Ad eorum aſpectum ſancti trementes ceciderunt in terram. 508. Super quos, & quomodo ſedere dicatur Deus. 539. Qui & cur dicantur Throni.ibid. Ab omni corporis & materiæ concretione remoti quomodo concipiendi. 541. Erga nos optimè affecti.558.Debemus eis reuerentiam, deuotionem, fiduciam. ibid. Maximè in oratione adſunt nobis.ibid. Ex ſummis vnus ſummum omnium nunciauit.588. Eorum actiones hierarchicæ quæ. 603. Purgarunt, illuminarunt, perfecerũt. ibid. Eorum opera vtitur Deus in Eccleſia adminiſtranda. 604. Quomodo aſcenderint & deſcenderint ſuper filium hominis. ibid. Eorum perpetua in cœlis oratio qualis. 636. Ad martyrum ſolatia aliquando ſubmittuntur. 684.

Angelus cuſtos peccatis abigitur. 19. Præſto eſt in tentationibus. 397. Meditantes in cœlum introducit. 537. Vnus de ſodalibus ſponſi. 540. Sedulus quidam pediſequus animæ. ibid. Fidelis paranymphus diſcurrit medius inter dilectum & dilectam. 541. Debemus ei reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia. 558. Deo preces hominũ offert. 604. Superiore lumine hominem complet. 604.

Anima noſtra viuit de Deo. 735. Copulatur Deo tanquam ſponſa. 755. Quæ carnalia cogitat caro dicitur, quæ ſpiritualia, vnus cum Deo fit ſpiritus. 751. Per virtutes cum Deo coniungitur, ibidem. In Canticis Canticorum nomine ſponſæ intelligitur. 761. Eius profectus in quo conſiſtat. 762. Quibus gradibus ad contemplationem & amorem Dei conſcendat. ibidem. Charitate vulnerata quid optet. ibidem. In ſcripturis vineæ comparatur. 763. In amore Dei per contemplationem ſuauiſſimè conquieſcit. 764.

*Quatuor eius ſtatus in Canticis Canti-
corum deſcribuntur.763. Fit ſuauiſſi-
mus lectus pacifici Salomonis. 764.
Manere in carne mors illi eſt.765. ſo-
latur exilium ſuum ſtudio laboreq́ a-
nimarum lucrandarum.766. Per a-
morem ſponſo inuiſibili iungitur. ibid.
Speculatur ſub diuina claritate, vnde
refota proficiat, inquit D. Gregorius.
806. In raptu ſiue ecſtaſi quomodo ſe
habeat.810. Eſt mortali corpori con-
iūcta vt forma.ibid. Non vtitur in ra-
ptu ſenſibus corporis aut imaginatio-
ne.810. Infirma adhuc & iners fodere
non valet, mendicare erubeſcit. 813.
Oſtenditur ei foſſa humus vbi lateat
donec conualeſcat, id eſt, Ieſus crucifi-
xus.813. Quomodo ſibi cauare poſſit fo-
ramina petræ, per quæ ingrediatur ad
interiora verbi. ibid. Eſt præcipuum
& principale ſpeculum ad videndum
Deum.814. Eſt imago Dei. 814. Spi-
ritus eſt. ibid. Liberè vult & amat.
ibid. Corpus adminiſtrat. ibid. Donis
ſupernaturalibus à Deo exornatur. i-
bid. Speculum eſt quod verus Ioſeph
tenere, tergere & indeſinenter inſpicere
debet. ibid. In contemplatione aſcen-
dit ad congreſſum colloquiumq́ cum
Deo.819. Qualenā ſit hoc eius cū Deo
colloquiū.819. Eius lingua, deuotionis
feruor, Dei lingua, fauor dignationis e-
ius.ibi. Anima iuſti eſt ſpōſa verbi.825
In ea ſunt eminentiora hominis bona,
dignitas, ſciētia, virtus.828. A Deo ha
bet nō ſolū eſſe ſed pulchrū eſſe.ibid. Dū
Chriſtum crucifixum cogitat, gladio
amoris transuerberatur.829. Electa et
praelecta à Deo, quanta gratia.ibid.
Ornatur virtutibus & virtutis actio-
nibus.ibid. Quomodo à Deo occultè
viſitetur. 830. Quibus eā modis Deus
ad vitam ſpiritualem & perfectam alli-
ciat.ibi. Vulnerata amore, certa ſigna,
gemitus & ſuſpiria, vultus pallens &
tabeſcens. 833. Eius ſalus res difficilli-
ma. 834. Diligit dilecta. 837. Si perfe-
ctè diligit nupſit. ibi. Quantum intel-
lectu capax, tantum audax deſiderio.
836. Amore præuenitur à verbo et vin
citur.837. Felix quæ.ibi. Quando Deo
perfectè vnita ſit. 839. Quid in ſe & ex
ſe ſit.840. Peccatis oneratæ quāta mi-
ſeria.ibid. Quomodo ſe præparet in ad-
uentum ſponſi.841. Eius zelator Deus
ſponſus. 846. Extimulatur à Deo ſpō-
ſo ad amorem, vel tribulatione, vel fa-
ſtidio quodam immiſſo.ibid. Corporis
pōdere ab amore diuino reuocatur.ibi.
Qua prouidētia à Deo gubernetur.ibi.
Eius ſuſpiria.847. Eius miſera trini-
tas. ibid. Spiritum trahente, & carne
retrahente libratur.859. Eius perditio
vnde.5. Quomodo in eam diabolus in-
grediatur. 6. Eam languentem verſat
ad arbitrium ſuum Sathanas. 6. Eam
quomodo diabolus circumueniat ac
perdat. 7. Deplorata quomodo reuo-
canda ac ſuſcitanda. 14. Quando eſt
ſub ſeipſa.16. Diabolo quomodo ven-
datur.19. Gratia Dei erigitur, illumi-
natur, Deoq́ ſubiicitur. 23. Non ſuffi-
cit ſibi. 23. Quomodo adhæreat poſt
Deum.23. Quid illi maximè dulce ſa-
piat. 24. Eius olfactus ſanus vbi. 30.
Peccatis laceratur. 30. Eius frenum
timor Dei. 32. Deum ſitiens timet &
amat. 35. In pace in idipſum dormiens*

& requieſcent. 37. Quomodo dormiat inter medios cleros. ibi. Eius ſalus Chriſtus. 40. A peccatis libera & expurgata quæ. 45. Quam periculosè ei ſecuritatis frena laxentur. 52. Sedes ſapientiæ. 61. Eius ſolum bonum Deus. 62. In peccatum lapſa quam ſit miſera. 86 Quomodo præparetur Deo. 126. Fœdatur peccatis etiam venialibus. 231. Senſim ac paulatim perit. 232. Eius adhuc imperfectæ vitia quæ. 240. Eius tres partes, rationalis, iraſcibilis & cōcupiſcibilis. 242. Eius alimonia ieiunium. 246. Hilareſcit infelix qua in re. 250. Ei ſubiicienda caro. 271. Eius porta ſenſus. 272. Eius eſca ſpiritualia exercitia. 291. Eius macies & ſterilitas quæ. 294. Comparatur naui contra ictum fluminis condeſcendenti. 300 Ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. 300. Tepida qualis. 302. Torpēs otio defletur per Prophetam. 305. Eius purgationis vis. 312. Quomodo impinguetur ex D. Gregorio. 312. Comparatur vineæ. 316. Quomodo aggrauetur corruptibili corpore. 337. Inde punita eſt, vnde delectata. 337. Quo pulchrior es deſcende, inquit Ezechiel, qui explicatur. 380. Eius tres virtutes, intellectus, memoria, voluntas. 349. Eius partes infirmiores quæ ſint. 368. Eius frigus quodnam, & quam periculoſum. 372. Cauendum ne minima ad eam rimula diabolo pateat. 381. Quomodo à diabolo illudatur. ibid. Comparatur vineæ. 375. Tantò grauius ruitura, quantò ſibi videtur euecta ſublimius. 385. Otio diſtenta inuaditur à diabolo. 386. Elicit ex ea diabolus voluptates quomodo. 387. Eius ſterilitas triplex. 406. Fœda atq; deformis redditur peccato veniali. 410. Nihil ei poteſt æquiparari, ne vniuerſus quidem mundus. 450. Si ei exterior euagatio clauditur, interior ſeceſſus aperitur. 463. Comparatur arbori & fonti. 464 Eius deſiderium vox eſt & quidem valida. 478. Optimarum virtutum exercitatione excolenda. 482. Quomodo liquefacta dilecto locuto. 494. Eius ſimplicitas eſt imago diuina ſimplicitatis. 495. Eius à Deo permotæ ſignum quod. 499. Non omnis eaſdem vires et propenſiones habet. 525. Eius virtus iudicatiua corrigat phantaſiam. 541. Eius dignitas etiam cœleſte corpus excedit. 543. Eius varia morborum genera. 575. Fortiſſimè deſiderat veritatem. 602. Quomodo perdenda vt inueniatur. 626. Eius deſiderium qua re expleri poſſit. 638. Quantum Dei donū ſit. 657. Filia vaga quæ dicatur. 702 Adipe ieiunij pingueſcit. 709. Facillimè ſe conformat externis moribus. 720.

Antiochus rex ſuperbiſſimus. 726. Animo abiecto, cum res bellicæ nō ſuccederent ex ſententia. 726.

Antonius vir ſanctus à Deo ſolitus edoceri. 3. Eius primum & commune mandatum. 111. Eius morientis teſtamentum. ibid. Eius vita audita, exarſit D. Auguſtinus ad amplectendam continentiam. 467.

Apollo Abbas monachum adoleſcētem deſperabundū mirabiliter recreauit. 12. A Deo obtinuit, vt quidam experiretur ad tempus tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. 370.

Apo-

Apoſtoli vouerunt paupertatẽ teſte D. Auguſtino. 739. Primi item illorũ diſcipuli. ibid. Sunt perfecti Chriſti milites. 746. Non minus contemplatores quàm prædicatores. 803. Adiutores Dei appellantur. 822. Adhuc viuentes aſſiduè orarunt pro ſuis chariſſimis filiis. 26. Corporalis Chriſti præſentia amore reliquerunt omnia. 122. Eorum officium quodnam. 257. Eorum viuendi ratio. 259. Eorum curioſitas olim à Chriſto reprehenſa. 351. Pullum aſinæ ad Chriſtum adducentes quid nos doceant. 376. Virtute ſublimes. 509. Placidè ſeſe illis Deus infudit. 509. A Spiritu ſancto edocti, inter ſe conſilia ſæpius inierunt. 518. A Chriſto quaſi conſulti. 518. Exemplum Euangelicæ perfectionis, forma Prælatorum & omnium religioſorum. 559. Vocati à Chriſto ad quid. 559. A Chriſto humaniſſimè allecti & detenti. 566. Cur ſponſi filij appellati. 568. Data illis à Chriſto præcepta tum interna, tum externa. 569. Omnis illis pecuniæ ſpecies interdicta. 570. Doctores veræ religionis. ibid. Cur illis Chriſtus interdixerit duabus tunicis, calceamentis & baculo. 570. Præceptũ illud, ne in ſublime tollãtur, quid ſibi velit. 570. Tradidit illis Chriſtus initia diſciplinæ religioſæ. ibid. A Chriſto inſtituti ſilentium ſeruare, mendicare, Catechiſmũ docere, & ſimilia. 571. Cõceſſa illis ſandalia & virga, quæ antè erãt prohibita. 571. Eorũ Princeps S. Petrus. 582. Cur paruulos ad Chriſtum venire prohibuerint. 585. Chriſti ſententiam veriorem quam conſcientiarum ſuarũ duxerunt. 593. Eorũ amor, reuerentia & obſequiũ in Chriſtum. 593. Sal terræ, lux mundi, filij ſponſi, filij tonitrui. 628 Cur permiſerit Chriſtus illos aliquãdo labi. 629. Illorum ambitio vel inuidia quomodo nobis profuerit. 629.

Attentio vehemens & conſtans omnium viriũ animi ac mentis requiritur ad contemplationem. 816. In oratione quam neceſſaria. 641.

Auaritia cur idolorũ ſeruitus ab Apoſtolo dicatur. 277. Cum hæreſi comparatur. 278. Eius deteſtatio ex D. Chryſoſt. 278. eius tentatio duplex. ibi. Quomodo monachi vel religioſi ab ea tententur. 279. Eius effectus. ibid. Eſt ſuperfluus amor habendi diuitias. ibid. In duobus excedit. ibid. Principiũ & cauſa aliorũ peccatorum. 280. Vnde oriatur. 281. Eius exempla ex ſacris literis. ibid. Eius remedia. 280. De ea ſumma victoria. 282. Cur concupiſcẽtia oculorum ab Apoſtolo nominetur. 283. Generalis quæ ſit. 359. Specialis idẽ quod amor pecuniæ. ibid. Eius caput ſuperbia. ibid. Propria hominum quæ. ibid. Ei contraria charitas. ibid. Fugienda tanquã labes quædam quæ virtutem effœminat. 682.

Auguſt. Epiſcop. & Eccleſiæ Doctor quã feruẽs fuerit in oratione. 759. Eius feruentis & flagrãtis orationis exemplũ ex libris Confeſſionũ. 759. Omnis, inquit, mihi copia, quæ Deus meus nõ eſt, egeſtas eſt. 760. Ex conſideratione rerũ creatarũ aſcendit ad Deũ. 814. Per ipſam animã ſuam aſcẽdit ad Deũ. ibid. Eius dictum ad Deum: ſi ego Deus eſſem & tu Auguſtinus eſſes, vellem Auguſti-

guſtinus eſſe vt tu Deus eſſes. 821. Aliud eius dictum: Moriar ne moriar. 823. Nō poſſum (inquit) metiri vt ſciā quantum deſit mihi amoris ad id quod ſatis eſt. 826. Gratiæ Dei deputat quæcunq; nō fecit mala. 830. Audiuit Deū ſibi loquentem: Cibus ſum grandium, creſce & māducabis me. 839. Minus, inquit, te Domine amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat 840. In cōtemplatione diuinam lucem vidit, diuinam vocē audiuit. 843. Expertus eſt principium futuræ æternæq; beatitudinis. 845. Ad eius guſtū quomodo cum matre peruenerit. ibid. Cupiditatem miraculorū quomodo coërcuerit. 860. Duplici modo cōuerſus. 16 Adoleſcens grauem peccati tyrannidē in ſe expertus. 19. Suſpirabat ferrea ſua voluntate ligatus. 20. orabat: Domine da quod iubes, & iube quod vis. 23. Maius opus eſſe putat ex impio piū facere, quàm mundum condidiſſe. 25. Cur in libris Confeſsionum peccata ſua commemoret. 53. Dicere ſolitus, Chriſtianos & ſacerdotes ſine pœnitētia exire de corpore non debere. 53. Filius tot lachrymarum perire non potuit. 66. Scrupulis olim conflictatus. 74. Non immunditiam obſonij timuit, ſed immunditiam cupiditatis. 74. Oratio ei familiaris. 87. Eius voces, ô ire, ô ſibi perire, ô ad Deum peruenire. 126. Omne mendacium etiam officioſum peccatum eſſe, cum Eccleſia docuit. 239. Non timuit immunditiam obſonij, ſed immunditiam cupiditatis. 249. Certauit quotidie aduerſus gulam. 249. Quemadmodum medicamēta, ſic alimenta ſumpturus acceſsit. 250. Suo nos exemplo inſtituit aduerſus gulam pugnare. 250. Eius ad Deum preces pro continentia. 251. Eius admirandum ingenij & ſpiritus acumen. 277. Cùm me amplius cantus, inquit, quàm res quæ canitur, mouet, pœnaliter me peccare confiteor. 277. Reſtitit ſeductionibus oculorum. 277. Qualis homo. 310. Eius ſpes in miſericordia Dei. 315. Humanam linguam dixit eſſe quotidianā noſtram fornacem. 328. Laudatus cōtriſtabatur. 328. Exarſit ad imitandū Victorini exemplum. 466. Ligatus nō ferro, ſed ſua ferrea voluntate. 466. Eius duæ voluntates inter ſe cōfligentes. 466. Melius eſt, inquit, ô Deus, tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere 466. Exemplis D. Antonij & aliorum commotus eſt ad amplectendam caſtitatem. 467. Decennium & amplius deliberauit de caſtitate ſeruanda. 467. Surgunt, inquit, indocti, & cœlum rapiunt, & nos cum noſtris doctrinis volutamur in carne & ſanguine. 468. Plus loquebantur animum eius frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quàm verba quæ promebat. 468. Inſaniebat ſalubriter, & moriebatur vitaliter. 468. Eius luctæ inter carnem & ſpiritum graphica & neruoſa deſcriptio. 468. Caſta continentiæ dignitas ei mirabiliter repræſentata. 469. Sub arbore fico ſtratus, dimiſit habenas lachrymis. 469. Audit vocem cum cantu: Tolle lege, tolle lege. ibid. Pia lectione ſubitò mirabiliter illuſtratus. 469. Seipſum Deo in holocauſtum obtulit. 470. Eius humilitas cordis. 527.

A popu-

A populo ſibi commiſſo veniam è ſuperiore loco petiit. 528. Eius inſignes animi erga Deum affectus in libris confeſſionum expreſſi. 632. Exemplis aliorum ſeipſum excitauit. 700. De præceptis Chriſtianæ religionis interrogatus, quid reſponſurus. 724.

Auguſtus Cæſar quantum bonos conſiliarios deſiderarit. 517. Eius edictum quomodo inſeruierit ortui Chriſti Domini. 604.

B.

Baptiſmus Sacramentum quo vaſa fortis diripiuntur. 17. Eius figura Moyſes in aqua veniens. ibi. In eo pœna omnis condonatur. 41. Peccata per eum dimiſſa plorat Apoſtolus. 52. Religioni comparatus. 59. Eo dimittuntur peccata, non autem praua affectiones. 241. Eo ſumus expiati à peccato, & liberati à ſeruitute diaboli. 354. Eo aperitur ianua Eccleſiæ. 579. Eius decem honores ſiue priuilegia. 580. Sufficit continuò tranſituris. 580. Sacramẽtum regenerationis cur inſtitutum. 602.

Baſilius Epiſcopus monachis ſui tẽporis leges ſanctiſſimas præſcripſit. 253. Medicinæ ſcientiam valdè commendat. 253. Eius dictum in religioſum auarum ex ſenatore factum. 282.

Beatitudo æterna, maxima hominis perfectio. 751. Non habitibus ſed actibus debita. 758. Caret omnibus malis. 812. Omnibus bonis abundat. 812. Eius partes quæ ſint ex D. Anſelmo. ibid. Duplex eſt, corporis & animæ ibid. In hac vita qualis eſſe poſſit. 841. Eius principium expertus eſt D. Auguſtinus. 845. Ad eius guſtum quomodo cum matre peruenerit. ibid. Eius quaſi participes fiunt contemplatores. ibid. Mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. 847. Non in hac vita, ſed in futura quærenda. 439. Ad eam obtinẽdam quæ ſint neceſſaria vel vtilia. 440. Primus ad eam gradus fides. 601.

Benedictus Pererius Soc. Ie. magiſter Auctoris. 362. Scalam Iacob quomodo explicarit. 362.

Beneficentia quid. 674. Eius gradus & incitamenta. 675. Nihil tam diuinum homo habet. 675. Ad eam à natura mouemur. 677. Eius actus heroici. 678. Promptitudinè & celeritate congeminatur. 679. Tribuit gaudiũ capitiq; tribuendo. 679.

Beneficia diuina tria maximè per creaturas in nos deriuat Deus. panem, ſolem & aërem. 827. Gradus ſunt ad amorem diuinum. ibid. Varia deſcribuntur. ibid. Eorum conſideratio diuinum in nobis amorem excitat. 21. Iis Deus peccatorem mulcere ſolet vt reſipiſcat. 25. Vna ex diuinis præuentionibus ſunt. 25. A Deo dantur, non venduntur. 36. Sine pœnitentia ſunt. 36. Eorum meditatio conſiſtit in tribus. 493. Plurima enumerantur ex ſacris literis. 554. Corporea eleganter ex Seneca deſcribũtur. 656. Spiritualia quæ & quanta. 657. Infinita ſunt materia diuinæ laudis & gratiarum actionis. 657. Quo affectu à Deo proficiſcantur. 657. Cur à Deo immerentibus collata. 658. Eorum maxima cu-

ſtos gratitudo. 658. Augenda ſunt conſideratione & verbis. 660.

Beniamin monachus in abſtinentia ſeruanda pertinax, ad ſæculũ tandem rediit. 43.

Bernardus Abbas vir ſanctus ſe nihil eſſe reputat. 24. Plantatorem & rigatorem ſe vocat. ibid. Aſpirando à Deo preuentus vt alios de ſalute ſua moneret. ibid. Elegans eius parabola de Chriſto & peccatore. 30. Eius praxis. 33. Pauet gehennam & extremum iudicium. ibid. Eius lamenta ex perſona damnati hominis. 34. Minus laudauit Humbertum propter nimium ſuam abſtinentiam. 43. Eius ad ſacerdotem ſcrupuloſum verba: Vade fili, & in fide mea celebres. 77. Eius dictum ad Eugenium Pontificem, inter ſeculares nugæ, in ore ſacerdotis blaſphemiæ. 235. Ciſtercienſium maximus amplificator. 253. Monachis ægrotis omnibus medicinis interdicit. ibid. Septem in ſe miſericordias Domini celebrat. 439. Diuinam viſitationem in ſe ſæpe expertus. 477. Ex motu cordis Spiritus ſancti præſentiam ſæpe cognouit. 512.

Bona temporalia triplicia, bonorum externorum, corporis, & propriæ voluntatis. 738. Sunt abiicienda ei qui perfectus eſſe cupit. ibid. Eorum cupiditas coërcenda, idq́; paupertate. 739. Patriarchæ haberunt qui tamen perfecti fuerunt. ibid. Habent Epiſcopi quorum ſtatus eſt perfectionis. 740. Inter bona externa numerantur etiam honores. 743. Iis obiectis vel ſubtractis quid agendum contemplatiuo. 816. Non propter ea benefaciendum. 114. Eorum peruerſo deſiderio qui tenentur. 304. Eorum amor diabolo viam præparat. 379. Eorum ſollicitudo maior quàm par ſit in religioſis. 374. Euaneſcunt vt veris flores. 669. Eorum diſpenſatores non Domini, diuites. 677. Quantum diſtent ab æternis. 688.

Bonauentura pius author ſtimuli diuini amoris. 124. Eius dictum, ô Domine quando te diligam? quam ſit efficax. 638.

C.

Cæleſtinus ſummum Pontificatum reſignauit. 747.

Cœleſtis gloria caret omnibus malis. 812. Omnibus bonis abundat. ibidem. Eius contemplationis quatuor gradus. ibid. Eius amor qualis. 35. Eius recordatio praua deſideria vt cuneus cuneum expellit. 350. Eius quædam prægustatio eſt diuina in hac vita conſolatio. 399. Eius principium quoddam & pignus in hac vita. 403. Quomodo contemplanda. 537. Eius cõtemplandæ duplex ratio ex D. Bernardo. 538. Tribus modis animo repræſentãda. 547. Nec cogitari quidem poteſt. 688.

Cæſar Baronius doctiſſimus Cardinalis 343. Euagrium damnat ibid.

Caleb ad vnicum ſuſpirium filiæ ſuæ Axa dedit, quæ illa rogauerat. 856. Figura Patris cœleſtis. 856.

Caro caſtiganda quomodo. 42. Eius dolor cum cordis dolore collatus. 63. In

63. In eam animus quibus verbis inuehatur, ex D.Bernardo. 70. A ſpiritu in ſeruitutem redigenda. 70. Eius macerationes ne ſint immodicæ. 71. Eius nimia excruciatio diaboli eſt tentatio. ibid. In ea caſtiganda ſtandum eſt iudicio magiſtri ſpiritualis. ibid. Eius inueterata delectatio quam periculoſa. 82. Eius & ſpiritus lucta. ibid. Eſt laqueus diaboli & inferni rudens. 84. Indomita caſtigari renuit. 87. Quomodo non proſit quicquam. 122. Eius nomine mundi gloria comprehenditur. ibid. Eius illecebræ quomodo eludendæ. 247. Non eam, ſed eius vitia eſſe mactanda. 249. Eius caſtigationem fides Catholica probat. 252. Animæ ſubiicienda. 271. Ei ſubiicietur qui ſe Deo prius ſubiecerit. 272. Eius lex & motus. 273. Eius motus ſimplex quis. ibid. Eius varia deſideria. 274. Eius motus tolli non poſſe. 275. Secundum eam ſapere quid. 310. Eius nomine in Scripturis aliquando homo intelligitur. 336. Eius corruptio qualis. ibid. Non ſunt ei tribuenda omnia vitia. ibid. Eius nomine aliquando fomes concupiſcentiæ intelligitur. ibid. Accipitur aliquando pro corpore ſubiecto viribus animæ ſentientis. 338. Eius corruptela mors ab Apoſtolo dicta. ibid. Humana à quibuſdam barbaris barbara immanitate comeditur. 340. Pauimento comparatur. 345. Eius voluntates quæ dicantur. 357. Eius cum diabolo fœdus contra nos initum. 363. Quod eam facit viuere, ſuper eam eſt. 415. Eius incentiua quomodo extinguantur. 426. Eius opus, ſecta. 437. Eius prudentia qualis ſit. 454. Dum plus iuſto reſtringitur, ab exercitatione boni operis eneruatur. 458. Eius ſpiritus ſatelles diaboli. 483. Eius ſpiritus quomodo dignoſcendus. ibidem. Eius amor ſæpe latet ſub nomine ſpiritualis amoris. 670. Eius patrocinium arripit diabolus, ne ieiunare cogatur. 707. Comparatur iumento ferocienti & fame domando. ibidem.

Carolomannus Caroli Martelli Francorum regis filius. 474. Regno fratri demandato, monachum induit. ibidem.

Caſtitas perfecta corporis & animi colenda. 742. Eius expertes antiqui philoſophi. 119. Primus eam docuit Chriſtus. ibidem. Duplex. 251. Eius perfectio. ibid. Ei contrarius etiam neceſſarius naturæ appetitus. 252 Perfecta quæ. 273. Eius gradus ex Caſſiano. 275. Eius imperium quodnam. 276. Eius conſummatio ſecundum Caſſianum. ibidem. Eius feruens zelus. 277. Quid ſit, & an à pudicitia differat. 710. Eius lege qui teneantur. ibidem. Eius gradus & incitamenta. ibidem. Non obſcurum indicium prædeſtinationis. 711. Ad eam perpetuò ſeruandam incitamenta. ibidem. Vita Angelorum. 712. A plurimis malis liberat, innumeris bonis auget. ibidem. Confert robur corporis & animi. ibidem. Sacrificium, quo

nihil Deogratius, nihil ad eum conciliandum aptius.ibid. Eam qui ſectantur,nomen Chriſto & B.Virgini dant, Sanctos commilitones habent.712. Eius indicia & gradus ex Caßiano.714. Eius regendæ bonus comes pudor.720.

Ceremoniæ ad quid inſtitutæ. 750. Diligentißimè ſeruandæ & obeundæ. 750.Maximè quæ ad ſacroſanctū Miſſe ſacrificiū ſpectāt.ibi. Incinerationis initio Quadrageſimæ origo. 48. Circa eas variæ dæmonū tentationes. 374.

Charitas cur dicatur vinculum perfectionis. 735. Perfecta quæ ſit. ibid. In hac vita haberi poteſt dupliciter. 735. A quo veraciter & perfectè habeatur. 736. Ad eam quomodo pertingemus. 737. Eius adminiſtræ ſunt virtutes. 737. Venenum charitatis eſt cupiditas rerum temporalium. 738. Eius augmentum, cupiditatis diminutio. 738. Eius perfectio, nulla cupiditas. ibi. Ad eā virtutes omnes vt ad finem referuntur. 748. qua ratione roboretur & creſcat. 748. Quo vehementior charitas eò maior perfectio. 751. Augetur virtutib. acquiſitis. 751. Per eam anima fit vnus cum Deo ſpiritus. 751. Donū Dei eſt. 759. Quatuor eius gradus in Canticis Canticorum deſcribuntur. 763. Quem implet, incendit. 800. Affluere conſueuit, non effluere. 801. Eius neceßitas negotium iuſtū ſuſcipit. 802. Eſt virtus cōiungens nos Deo, qua ipsū diligimus. 820. Extentam Dei manum ne feriat continet. 826. Violenta eſt. 832. Quatuor gradus habet. vulnerat, ligat, languidum facit, & in defectū adducit. 832. Comparatur febri. 833. Eſt quodammodo tyrannis. 833. Concipit Chriſto filios eidemq́; parturit. 834. Nihil ea optabilius. 836. Nata nutritur, roboratur, perficitur. 1. Eius ſolatium in afflicti hominis animo. 12. Ea ferculum Salomonis quomodo conſtratum. 37. Eius feruor omnem pœnam peccatis debitam abſorbuit. 58. Latronis in cruce quanta. 58. Vrget nos. 111. Quomodo diſtinguatur à puritate cordis. 125. Minuitur peccatis venialibus. 232. Eius cum inani gloria cōparatio. 325. Auaritiæ contraria. 359. Quomodo non quærat quæ ſua ſunt. 359. Comparatur cum amore ſui. 359. Conſtituit ciuitatem iuſtorum. 359. Eius deliciæ quæ. 399. Cui à Deo donetur. 400. Duplex. ibid. Suauitas & bonitas quanta. ibid. Comparatur ingenti flammæ. ibi. Non quærens quæ ſua ſunt, qualis ſit. 402. Eius comes diuina conſolatio. ibid. Ab ea pendet virtutum progreſſus. 421. Eam comitantur dona Spiritus ſancti. 423. Quam vehementes affectus in Sanctis excitarit. 431. Virtus Theologica maxima. 443. Arx virtutum à D. Auguſtino appellata. ibid. Copioſè & eleganter deſcribitur à D. Proſpero. ibid. Bonos & Dei amicos nos facit. ibid. Nihil eſt ea excellentius. ibid. Duplex eſt, Dei & proximi. 444. Eius definitio ex D. Auguſtino. ibid. Salus morum, finis cæleſtium præceptorum. 443. Mors criminum, vita virtutum. ibid. Virtus pugnantium, palma victorum. ibid. Ignis inextinguibilis. 445. Comparatur cum morte à contrario. 445.

Eſt

Eſt mors quædã ſpiritualis. 446. Eius argumentum zelus animarum. 449. Eius feruor ſine diſcretione iacet. 458. Eſt oculus dexter quem Naas volebat eruere Iabitis. 491. Quomodo ædificet. 492. Signũ eſt præſentiæ Spiritus ſancti. 509. Eam ſolam diabolus imitari non poteſt. ibid. Præſidem propriè Patrem efficit. 530. Comparatur vino. 531. Gaudij parens & cauſa. 584. Condeſcenſionis Chriſti cauſa. 585. Germana qualis. 673. Æqualis ab omnibus tenenda aduerſus cunctos. ibidem. Ad eius faſtigium quomodo perueniendũ. 725.

Charitas erga proximum, eſt eadẽ virtus cum charitate Dei. 446. Quomodo non æmuletur, non agat perperam, non ſit ambitioſa. 447. Eius ordo quis. ibid. Eius gradus qui. ibid. Non eſt mercenaria, nunquam tamen vacua. ibid. Eius finis Deus. ibid. Eius actiones. ibid. Omnia ſuffert animo, omnia ſuſtinet corpore. 448. Oleo comparatur in Euangelio, & quare. ibid.

Clemẽs ſucceſſor Apoſtoli Petri ſcripſit epiſtolas ad Virgines. 741.

Cogitatio eſt improuidus animi obtutus ad euagationem pronus. 804. Secundùm D. Auguſtinum, eſt omnis actualis operatio intellectus. ibid. Non ſolùm iniuſta & turpis, ſed etiam inutilis mortificanda eſt. 795. Referenda ad magiſtrum ſpiritualem. 6. Quæ ſit quæ Domino diem feſtum agat, ex D. Auguſtino. 58. Quæ & quomodo reiicienda. 86. Diaboli titillatio & coluber quæ. ibid. Fonti comparatur. 115. Suſpẽdẽda in equuleo ſecũdũ D. Chryſoſtomũ quomodo. 234. Praua ſtatim atque in animo excitatur, expellenda. 271. Exquirenda bona. ibid. Mala præcedit ruinam. 301. Libidinoſa & turpis otioſis immititur à diabolo. 304. Sanctis mentibus ſubiicitur. 311. Spinoſa & perplexa quibus regulis dignoſcenda. 312. Vana oranti ſubrepũt. 315. Frequens & non accerſita alicuius rei quale ſignũ. 347. Otioſa peccatũ. 349.

Cogitationes quadruplices. 349. Otioſæ quales. ibid. Ad neceſſitatem naturæ pertinentes. ibid. Si paululum inſederint, difficulter auelluntur. ibid. Otioſæ quomodo repellendæ. ibid. Solent effluere tanquam vilis plebs in atrium. ibid. Earũ delectatio ſuccidenda. 350. Immundæ à nobis exufflandæ. ibid. Curioſæ periculoſæ. ibid. Ad quam regulam dirigendæ vt ſint laudabiles. 352. Earum voluntates quæ dicantur. 357. Quæ abnegandæ. ibid. Quæ teporem oleant & frigus ſpirẽt. 373. Bonas quomodo deprauet diabolus. 384. Somniis perſimiles quæ. 385. A carne, mundo vel diabolo ꝓfectæ quomodo dignoſcendæ. 483. Comparantur rotis ab Ezechiele viſis. 494. Occultæ an à diabolo cognoſci poſſint. 501. Comparantur nubibus. 505. Earum ſinus quomodo conſtringendi. 514. Leues tanquam muſcæ abigendæ ſunt manu grauitatis. 535.

Compunctio donum Dei. 34. Quãdo cognoſcatur præſens eſſe. ibid. Comparatur caligini, amaritudini, & tenebroſo turbini. ibid. Eius tria genera. 35. In lachrymas ſaltem cordis erumpit. 34. A S. Bernardo pudor appellatur.

tur.35. Firmum emendationis propoſitum requirit. 37. Compunctio ficta & ſimulata quæ. 38. Quam ſolicitudinem operetur. ibid. Ad eam exercitia ſpiritualia quæ iuuent. ibidem. Eius ſenſum tollit peccatum. 40. Eius vis conterens naues Tharſis, explicatur. 70. Comparatur à Iob tenebroſo turbini. ibid. Eius vis quanta. 80. Eius indicium certum, ſubtractio occaſionis. 98. Vulgato nomine deuotio appellatur. 542.

Concupiſcentia nobis cauſa multarum tentationum. 96. Domeſticus hoſtis. ibi. Qua in re nobis inſidietur. 250. Meretrici comparatur. 268. Poteſt minui; non poteſt conſumi, ſecundum D. Auguſtinum. 274. Virtute & frequenti abnegationis vſu frāgitur. ibid. Eius ſtimuli & incitamenta an omnino poſſint extingui. 275. Peccatum dicitur ab Apoſtolo. 336. Eius Prima motio tentatio dicitur. ibid. Eſt peccati effectus, pœna & fons. ibid. Non eſt idem quod deſiderium. ibid. Redundat etiam in appetitum rationis. ibid. Antecedit omnes prauos habitus & paſſiones. ibid. Quid propriè. 338. Eius proprietates. ibid. Non vincitur in hac vita. 343. Quotidie minuitur in proficiētibus & continentibus. 344. Vt eam compeſcas contine. ibid. Eius motionibus reſiſtendum. ibidē. Relicta eſt ad certamen. ibid. Eius vires. 345. Eius radices non conuelluntur omninò dum viuimus. 346. Eius motus primò primi, & primi tantum. ibidem. Nobis eſt innata. 385. Eius titillationibus obuiā eundum. ibid.

Concupiſcentiæ fomes quid. 335. Generat vitioſas paſſiones. ibid. Etiā poſt baptiſmum in regeneratis manet. ibid. Inclinat hominem ad peccatum. ibid. Nunquā tollitur in hac vita. 339. Iuſtos etiam viros quaſi compedibus irretitos tenet. ibidē. Ex eius corruptela ineſt nobis peccādi quædam neceſſitas. ibid. Non extinguitur niſi morte. 345. Eius vires quomodo ſedētur. 346. Eius reliquiæ cur relinquantur in homine. ibid. Ieiunio coërcendus. 708.

Confeſſio ſacramentalis altera poſt naufragium tabula. 38. Facienda eſt humiliter, purè, fideliter. ibid. Sit ſimplex. 39. Sit & fidelis in ſpe. ibid. Eius auctor & inſtitutor Chriſtus. ibid. Eius ſignū in afflictione pœnitentiæ. 40. Vnde vim habeat. 41. Nō fit Deo vt ignaro. 47. Græcis exhomologeſis eſt. ibid. Proſternendi & humilificandi hominis diſciplina, ex Tertulliano. ibid. Cū accuſat hominē, excuſat, cùm condemnat, abſoluit. 48. Eius inſignis deſcriptio & commendatio ex Tertulliano. 47. Eam qui ſuffugiunt vel differunt, cum erubeſcentia ſua pereunt. 48. Per eam peccata teguntur. 65. Eſt frequentanda & quare. 86. Ante omnem de re graui conſultationem inſtituēda. 463. Eius frequens vſus, certum ſalutis inſtrumentū. 505. Generalis cur & quomodo inſtituenda. 635.

Confirmatio ſacramentum quale. 437. Cur à Chriſto inſtitutum. ibidē. Eius vis & efficacia, ibidē. Confirmat & roborat ad pugnam. 580. Neceſſaria victuris. ibid. Eius cum baptiſmo comparatio. ibid.

Conſcientia peccatorū excutitur & concutitur à Deo mirabiliter. 25. Examinanda eſt quotidie. 816. Inter ſpem & ti-

& timorem fluctuãs.37. Eius tenebras Chriſtus quomodo diſsiciat. 39. Quoſnam terreat & cruciet. 67. Eius tranquillitas à Deo expectanda. ibid. Eius tranquillitas ſignum gratiæ. ibid. Ad Deum conuerſos nõ nimis cruciet. 74. Perplexa redditur ſcrupulis.77. Erronea quæ & vnde. 79. Obſcuratur peccatis venialibus.232. Codici comparatur.233. Eius iudicium in cibo ſumendo. 260. Vel minuto nummo polluitur. 282. Eius anguſtiæ vnde.309. Eius trãquillitas quæ mala, & flagellum Dei. 316. Eius diſsipatio, ſuperſtitioſa abſtinentia.378. Eius gloria quæ.399. Eius oculus fides.433. Eius munditia quàm ſit neceſſaria & quomodo acquirenda. 462. Comparatur curiæ. 514. In ea Deus cœnat.ibidem. Fidelis & deuota terræ bonæ comparatur. 605. In ea ſpes ſua cuiq; eſt. 625. Eius candor quàm neceſſarius.638. Amica veritatis ſummam voluptatem parit.666.

Conſideratio à D. Bernardo pietas appellatur. 515. Ei nullam operam dare, eſt vitam perdere. ibid. Eius vtilitates ex D. Bernardo. ibid. Potiſsima omnium quæ. ibid. Triplex. ibid. Quæ ſit maximè oportuna ſeceſsioni ſpirituali. 516. Eius materia ſubiecta. ibid. In rebus ſubitis eſſe nulla poteſt. 686.

Conſiliarius eligendus fidelis & beneuolus. 518. Eligendus vir bonus & timens Deum. 519. Eius graphica deſcriptio. ibid. Conſultorem ſuum ſimiliter bonum reddat. ibid. Bonus facilè inuenitur à conſultore bono. ibid. Sit prudens & peritus rei de qua conſulẽdus eſt.520. Cui & quantum ſit credẽdum. ibid. Sint ſeniores. ibid. Eius proprietates, qui principibus præſertim Eccleſiaſticis aſsiſtit, ibid.

Conſilium cui neceſſarium. 517. Capiendum aliquando ex hiſtoria. 521. Donum Spiritus ſancti quale. 523.

Conſolatio diuina, merces eſt laborum. 399. Prægustatio eſt cœleſtis voluptatis. ibid. Eſt centuplum illud Euangelicum. ibid. Eſt regnum Dei intra nos. ibid. Comparatur igni. ibid. Eſt virtus ex alto. ibid. Maximum in ea momentum ad victoriam tentationũ. ibid. Quanti æſtimetur à ſanctis Patribus. 400. Pretioſiſsimum Dei donum. ibid. Suauitas ſpiritus. ibid. Duplex. 401. Comparatur cytharæ & cantui. 402. Eius proprietates. ibid. Eſt charitatis comes. ibid. Animæ ſitim non extinguit. 403. Eſt principium quoddam & pignus felicitatis æternæ. ibid. Rapit aliquando mentem extra ſe in Deum. ibid. Delicata eſt, nec datur admittentibus alienam. 404. Comparatur cum carnali vt ignis & aqua. ibidem. Plus neruorum ac roboris habet quàm voluptatis. ibid. Eius præſentia in anima indicia quæ. ibid. Etiam peccatoribus communicatur. 475. Comparatur adipi frumenti & melli. ibid. Donum Dei eſt cui hominẽ cooperari oportet. 483. Sub eius ſpecie multi decepti. 486. Ex ſpirituali ſeceſſu quanta. 514.

Conſolationes an afflictiones magis nobis expediãt. 754. Donum Dei ſunt. 756. Qua ratione à viro perfecto expetendæ ſint. 757. Quomodo nos Deo cõiungant. ibid. Quomodo non coniungant,

gant, ne dicam abalienent. 756. Propter illas Deo ſeruire, monſtruoſum quiddam eſt. 757. Promptiorem efficiunt hominem ad Deo ſeruiendum. ibid. Iis adhibēdæ qui puſillanimes ſunt. 314. Ex ſacris literis deprompte. ibid. Omni armorum genere valentiores. 398. In martyribus quantæ. ibid. Vim ignis exuperant. ibid. Primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis. 399. An ſint deſiderandæ cùm abſunt. ibid. Non conſiſtit in eis vis virtutis. ibid. Cùm non habentur, in faſtidio ſunt, cùm habentur, in deſiderio. 403. Comparantur cū corporalibus delicijs. ibid. Comparantur lacti nutricis. 501.

Contemplatio maximum perfectionis adminiculum. 759. Eſt attenta cōſideratio rerum ſpiritualium tam diuinarum quàm humanarū. 760. Huic qui vacat, magnos in virtutibus progreſſus faciet. ibid. Donum eſt gratuitum diuinæ miſericordiæ. ibid. Induſtriam quoq; noſtram requirit. ibidem. Cum oratione miſcenda & temperanda eſt. 761. Eius ſumma cum oratione & amore Dei colligatio. ibid. Quibus gradibus ad eam anima conſcendat. 762. Quietis ſiue ſomni nomine in ſcripturis ſignificatur. 763. Per eam anima in amore Dei ſuauiſſimè conquieſcit. 764. In ea mens diu ſtare non valet ſecūdum D. Gregorium. 796. Meritis præſtat actioni. 797. Præmium eſt actionis. ibid. Non ſemper eam quærētibus aut procurātibus datur. ibidem. Ad eam aſpirant aliqui nòn domitis terrenis affectibus. ibid. Eſt ſanctum otium. ibid. Eſt bonorum operum & virtutum fructus. ibidem. Eius guſtus non debetur niſi obedientiæ mandatorum. ibid. Ad eam nonnulli naturâ inepti. ibid. Ab ea arcendi. ibid. In qua nō ſine erroris periculo verſari poſſunt. ibid. Ea poſſumus carere. ibid. Non eſt ad ſalutem neceſſaria. ibid. Eſt in noſtra voluntate. ibid. Eſt ex dono gratiæ. ibid. Quis ad eam aptus. 798. Intermittenda eſt, quando proximi ſpiritualis neceſſitas id requirit. 800. Eius vſus antiquiſſimus in ſcripturis. 801. Chriſtus huic vacauit noctibus, teſte D. Gregorio. 803. Libero volatu quocunq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur. 804. Eſt perſpicax & liber animi contuitus, in res perſpiciendas vſquequaq; diffuſus. ibid. Pertinet ad ſimplicem intuitum veritatis. ibid. Eſt Dei donum. 805. Præſentem habet Dei gratiam. ibid. In ſinum conuolat æternæ veritatis. ibid. A D. Bernardo mors angelorum dicitur. ibid. Secundum ſtatum præſentis vitæ non poteſt eſſe abſq; phātaſmatibus. 806. Tria ſunt contemplationis genera. Perfectorum, Proficientium & Incipientium. 807. Verſatur circa diuinam maieſtatem duplici ratione. 809. Comparatur auium volatui. ibid. Eſt quadruplex. 810. Requirit cor purgatum. 809. Per aliquas morulas ſtupore & ecſtaſi ſuſpēſum tenet admirantem. ibid. Fugat vitia, fundat virtutes. ibid. Initiat ad ſapientiam. ibid. Supremus eius gradus in hac vita quis ſit. 810. Eius quinque genera. 811. Impeditur duabus rebus, vehementiâ ſcilicet paſſionum, & tumultu occupationum. 815. Ad eam

qua

quæ requirantur. ibid. Præcedit illam amor Dei. 817. Quænam eam comitẽtur. ibid. Eſt actus intellectus. ibid. Eſt à Deo. 818. Eſt præcipua veritatis iucunda admiratio. ibid. A diuina inſpiratione inflammatur vt illam diligat. ibid. Eius exceſſus duplex, vnus in intellectu, alter in affectu. ibid. Fit ex condeſcenſione Dei ad hominem, & exaltatione hominis ad Deum. ibid. Incredibilis quædam & diuina voluptas ex ea percipitur. ibid. Efficit amorem Dei, mortificationem paſsionum & zelum animarum. 819. Comparatur torrenti qui tranſiri nequit. 426. Subleuat, quos conuallis humilitatis continet. 634. Eius quatuor impedimenta. 639. Ad eam inepti qui. ibid. Comparatur oculo qui tribus rebus impediri poteſt. 640. Eius impedimenta quomodo tollenda. ibid. Comparatur pani, vt actio cineri. ibidem. Eius ſummum genus quodnam ſit. 641.

Contemplatiua vita poſterior eſt actiua. 795. Per Mariam Magdalenam ad pedes Chriſti ſedentem ſignificatur. 796. Senario numero in ſcripturis denotatur. ibid. Minor tempore quam actiua. ibid. Merito maior actiua. 797. Eius gaudia ex fine conualeſcunt. ibid. Ad hanc aliquo modo pertinet ſtudium tradẽdæ doctrinæ ſacræ populo. 799. A Rachele in veteri teſtamento figurata. 803. A Maria Magdalena in Euangelio deſignata. ibid. Vnde dicatur contemplatiua. ibidem. Magna eſt in ea mentis contentio. 816. Tranſgredi nititur omne quod corporaliter videtur. ibid. Anguſtat ſeſe vt dilatet. ibid. Proprium eius eſt, vt calcatis curis omnibus, ad videndã faciem ſui creatoris inardeſcat. 817. Amabilis valde dulcedo eſt. 818. Animam ſuper ſemetipſam rapit. 819. Ebrietati ſobriiſsimæ & placidiſsimo ſomno in ſcripturis comparatur. ibid. Mẽtem accendit. 820. Ab ea animus ad actiuam reflectatur. ibid.

Contemplatiui contemplationẽ ſuã intermittere debent quando proximi ſpiritualis neceſsitas poſtulat. 800. Typum illorum geſsit Adam, Iſaac & Dauid. 803. Tales Chriſtus & Apoſtoli fuẽre. ibid. Qui contemplationis arcem tenere deſiderant, prius ſe in campo operis per exercitium probent. 805. Nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahũt vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt. ibid. Vincunt quod ſunt. ibid. Contemplãtur Deum vt per contemplationem afficiantur à Deo. 809. A creaturis ad Deum aſcẽdunt, idq; variis rationibus. 814. Ad quam normam ſeſe diſcutere debeant. 816. Nulla mala irrogant, irrogata æquanimiter portãt. ibid. Obiectis temporalibus bonis lætitia non ſoluuntur, ſubtractis mœrore nimio non affliguntur. ibid. Mutabilitati planè mortui, in ſecreto veri luminis occultantur. ibid. In examinanda propria conſcientia perdurãt vſq; ad mortem. 817. Inhærent Deo. 818. Incredibilem & diuinam voluptatẽ ex contemplatione percipiunt. ibid. Amoris paſtum de pabulo cõtemplatæ veritatis accipiunt. 819. Participes quaſi cuiuſdam beatitudinis fiunt. 845. Satius illis eſſet ſecula-

rei eſſe, quàm alios ſcandalizare. 628.

Contentio quale vitium. 255. Fugiẽda. ibid. An cum hereticis ſit ineunda. 265.

Continẽtia quid ſit. 344. Quid eius nomine D. Auguſtinus intellexerit. ibid. Quomodo ad finem vſq; vita retineri poſſit. 390. Eius ars qualis, & quis eam teneat. 458. Immoderata perniciosius quàm ſaturitas remiſſa ſupplãtat. 459. Eius caſta dignitas D. Auguſtino mirabiliter repræſentata. 469. Extendens pius manus ad amplectẽdum plenas gregibus bonorum exemplorum. ibid. Ariſtoteli non tam virtus quàm via ad virtutem. 710. Perpetua magnum Dei donum. 725. Comparatur cum humilitate. ibid.

Conuerſio ad Deum varia. 16. Deo aſcribẽda. 20. De peccato ad gratiam. 16. De gratia & virtute ad virtutem. 24. Maius opus eſt peccatorem conuertere quam mundũ condere. 26. Secretum eſt ſoli Deo planè cognitum. ibid. Ad eam duo plurimũ iuuant. ibid. A timore Dei ſeruili inchoanda. 33. Perfecta quæ ſit. 37. Quæ ad eam neceſſariò requirantur. 40. Signum veræ conuerſionis. ibid. Coniectura eiuſdem plures. 45. Eam plurimum iuuat conuerſatio cum ædificatione. 452. Ab hypocrita profecta non eſt ſtabilis. 502.

Corinthij laudabiliter triſtes. 38. Ab Apoſtolo Paulo commendati. ibid.

Cornelius Centurio eleemoſynis & orationibus promeruit venire ad fidẽ. 22. A S. Petro inuentus. ibidem. Præuentus à Domino. ibid.

Creaturæ gloriam Dei prædicant. 814. In earum conſideratione vana & peritura curioſitas exerceri poteſt. ibid. Ex iis ad immortalia & ſemper manentia gradus faciendus eſt. ibid. Præſtantiſſima ratio ab iis ad Deum aſcẽdendi. ibid. Conditori comparata nec pulchræ ſunt, nec bonæ ſunt, nec ſunt. ibid. Speculum ſunt in quo Deum intueamur. 824. Propter nos conditæ ſunt. 827. Tria maximè per eas beneficia in nos deriuat Deus. panem, ſolem, & aërem. ibid. Diligendæ ſunt vt Dei dona, vt ſubiecta, vt famulãtes, vt arrha ſponſi. ibid. Non propter ſe ſed propter Deum diligendæ, nec cum illo, ſed per iſtas & ſuper iſtas ille diligendus. 828. Non ſunt pares creatori. 836. Conformare ſe debent & cõcordare auctori. 840. Quamuis finitæ, Deo tamẽ infinito plenæ. 844. Inſtar ſpongiæ finitæ in infinito mari. 843. Earum deſpiciẽtia qualis ſit virtus. 861. Contremiſcẽt omnes in extremo iudicio. 32. Eas Deus teſtes aduerſus peccatores inſtaurabit. 36. Quomodo ſint odium & muſcipula pedibus inſipientium. 97. Ex iis homines vt aranea ex floribus venenum ſugunt. ibid. Cur creatæ. 113. Non ſunt finis hominis. ibid. Iis vtendum, non fruendum. ibid. Ab earum amore animus auertendus. 334. Ex eis honeſta voluptas percipi poteſt. ibid. Priuſquam fierẽt, erant in notitia facientis, quomodo. 600. A Deo conſeruantur. ibid. Omnes in vſum humanum à Deo conditæ, ex Seneca eleganter deſcriptæ. 656.

Crux Chriſti baliſta ſpiritualis. 854. Ad eam deuota anima ſuſpiria. 853.

853. Chriſti in ea pēdentis contemplatio.854. Clamat amorem.855. In periculis ante oculos ponenda.857. Per cytharam Dauidis figurata. ibid. Eius virtute & gratia vbiq; coruſcante, retuſa eſt nequitia dæmonum.373. Nihil ea olim ignominioſius aut probroſius. 729.

Cupiditas rerum temporalium eſt impedimentum perfectionis. 738. Eſt venenum charitatis.ibid. Eius diminutio eſt charitatis augmentum. ibid. Triplex eſt. ibid. Domanda eſt aſpiranti ad perfectionem.ibid. Eius victoria gradus quatuor.741. Tenet cor captiuum.278. Licitum ſuadet eſſe malum quod imperat. ibid. Ab ea quid nos auocet.280. Quicquid ei demis, vtilitati accedit.331. Ea amputetur, vt virtus roboretur. ibidem. Nullum ſibi modum ponit.354. Aperit ianuam ſuggeſtioni diaboli.388. Excæcat mentem.464. Caſtiganda inſtar pueri, ex Ariſtotelis ſententia.708.

Cupiditates plerunq; effrenatæ, indomitæ, furioſæ, præcipites.704. Earum victoria longè maximè.714.

Curioſitas ex ſuperbia oritur.859. Succiditur abnegatione ſui & amoris proprij.860. In ipſo eius exortu, conſenſus citiſſimè cohibendus eſt. ibid. Culpa non vacat.44. Impedit ne peccata noſtra notemus. 316. Quam ſit deteſtanda.350. Inſtigat ad experiendi noſcendiq; libidinem. ibid. Spectaculorum horrenda.351. Quæ mala ex illa oriantur. ibid. Noſtra quotidie in minutiſſimis rebus tentatur. ibid. Reſecanda tanquam multorum criminū ſeminarium. ibid. Eius curationis rationes quæ.ibid. Paſcit hœdos, id eſt, oculos & aures.ibid. Egregiè à D.Chryſoſtomo caſtigatur.ibid. Quibus quaſi telis & armis profliganda ſit.435.

Cyprianus Epiſcopus in epiſtolis affectata oratione vſus.262.

D.

Daniel Propheta adhuc puer à Deo impulſus ad innocētis Suſannæ defenſionem.465. Inter frementes beſtias epulabatur.681.

Dauid typus contemplatiuorum. 803. Vnam petiit à Domino vt contemplaretur delectationem Domini, vt legit D. Auguſtinus.ibid. Pēnas columbinas ſibi exoptat vt volet & requieſcat. quid hæc ſignificent. 809. Eius fidelitas in ſeruandis aliis, Chriſti typus. 857. Eius cythara crucis Chriſti figura. ibidem. Donum diſcretionis ſpirituum habuit.10. Eius cicatrices putreſcentes quid ſignificent.19. Quid per benedictionem dulcedinis intellexerit in Pſalmis.23. Quid per memoriam abundātiæ ſuauitatis Dei inſinuare voluerit. 24. Deum poſt lapſum duabus rebus ad miſerationem commouit.27. Verus pœnitens.38. Quomodo iurarit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei. ibid. Quæ ſigna in ſe habuerit gratiæ Dei.45. Eius mirabilis miſericordia erga peccatores. ibid. Eius continua pœnitentia.52. Illuſtre pœnitentiæ exemplar.60. Animæ ſuæ interitum ſeptem Pſalmis deplorauit. ibidem. Eius quinquageſimi Pſalmi paraphraſis affectibus plena. ibid. Quomodo ſimilis factus pellicano.

61. Quantum timuerit extremum iudicij diem.63. Eius rugitus qualis.ibid. Eius ſpes,amor & propoſitum.64. Mauult occidi quàm vinci. 65. Eius confeſſio & ſatisfactio. ibid. Eius cor contritum & humiliatũ quale.ibid. Eius pſeuerãtia in oratione.66. A Deo percuti maluit, quàm ab hominibus. 93. A Berſabee tentatus.97. Eius ſitis ſpiritualis. 102. Eius adoleſcentia ſpiritualis. ibid. Typus proficientium. 103. Propter aquæ deſiderium ſeipſum reprahendit. 249. Quid à Deo petierit cùm viuificari petiit.345. Quid in eius Pſalmis per corruptas cicatrices intelligendum. 371. Eius ludus qualis,& cuius rei figura.377. Cupit à Deo deſolari,non tamen vſquequaq;.409. Vitæ tædio affectus quomodo & quare. 431. Duplex ab hoſte vulnus acceperat. 472. Oportuna plagis medicamenta impoſuit, lachrymas, preces, peccatorũ confeſſionem.ibid. Salomonis vitia obumbrauit. ibid. Amore ſui robore feſſus. 493. Eius oratio, cùm ſe furentem finxit coram Achimelech. 524. Illuſtriſſimum exemplar pœnitentiæ. 632. Eius Pſalmus cẽteſimus vigeſimus nonus explicatus. ibid. Affectum in Deũ pſallendo duobus modis excitabat.636. Eius affectuum variorum in Pſalmis exempla.637. Quomodo inuenerit cor ſuum vt oraret. 641. Manſuetus erga Saulem.716.

Demetrias virgo de virginitate ſeruanda deliberat.473. Inflammatur ad virginitatem ſeruandam exemplis ſcriptura. ibid. Timet ne auiam matremq; offendat.ibid. Quid nocte nuptiis proxima egerit.ibid. Quibus ſtimulis inflammata mundum ſpreuerit. 474.

Demoſthenes primas, ſecundas & tertias in eloquentia tribuit pronunciationi. 724.

Deſolatio ex quibus cauſis oriatur in anima. 405. Cur ita dicatur. 404. Deſcribitur accuratè à D. Bernardo. 405. Eius cauſæ. 406. A Deo immittitur quas ob cauſas. 408. Sine ea virtutes ferè non comparantur. ibid. Eius vtilitates & fructus. 409.

Deuotio vnde. 818. Nihil eam excitat melius, quærit ſuauius, & auget amplius,atque mors Chriſti.831. Eius menſura quæ.122. Erga carnem Chriſti qualis. ibidẽ. Fulcit omnem veram religionem.375. Quomodo accẽdenda. 483. Eius feruor feruido conatu comparandus.495. Quid eo nomine intelligatur.542. Mentem hominis ſubleuat ad res ſpirituales percipiendas. ibid. Compendium ad eius habitũ comparãdum quod.638. Eius habitus virtutum vſui ſeruiat. 639.

Didacus Perez in obſeruationibus ſuis ſpiritualibus excellens.315.

Dilectio maxima quæ. 736. Eſt principium & finis virtutis. 737. Eſt radix, materia, & vertex eiuſdem. ibid. Ei nihil poteſt adæquari. ibid. Duplex eſt. Concupiſcentiæ & Beneuolẽtiæ.820. Quod per dilectionem accepimus,non melius quàm per dilectionem rependi poteſt.828. Frangitur nunquã, quieſcit nunquam, donec mortalium vitas ſibi ſubegerit.416. Eius perfectio duplex.736. Eius effectus quis.ibid.

Dilectio inimicorum eſt perfectorum filiorum Dei. 736. Ad ſecundum charitatis proximi gradũ ſpectat. 448. qualis eſſe debeat, ex D. Auguſtino. ibid. Eius actus. ibid. Indicium ſpiritus diuini. 500. Quomodo congerat carbones ignis ſuper capita eorum. 625. Eius vis & effectus. 716. Perfectiſſima humilitatis argumentum. 732.

Dionyſius Areopagita Theologiam myſticam à D. Paulo magiſtro ſuo ſibi traditam literis mandauit. 825.

Diſcretio omni virtuti ordinem ponit. 453. Auriga virtutum, ordinatrix affectuum, & morum doctrix. 454. Diuina tantùm largitate confertur. ibid. Quid ſit propriè. 457. Eius copioſa deſcriptio ex Alberto Magno. ibid. Eſt magiſtra omnium virtutum. 458. Eius neceſſitas & vtilitas maxima. ibid. Omnium virtutum generatrix, cuſtos, & moderatrix eſt. ibid. Magnum Dei donum. ibid. Difficillima eius adeptio. ibid. Eius præcepta. ibid. Abſq; charitatis feruore iacet. ibid. Lumini comparatur. 459. Mater eſt virtutum & conſummatio perfectionis. ibid. Rara auis in terris. ibid. Eam ſupplet virtus obedientia. ibid. Comparatur oculo. 516. Eius caliginis cauſſa dua. ibid.

Diſcretio ſpirituũ magiſtro ſpirituali neceſſaria. 10. Abſtruſas animi latebras non retegit. 11. Gratia gratis data. 475. Etiam in peccatoribus reperitur. ibid. Plerumq; in Sanctis tantùm inuenitur, non tamẽ in omnib. ibid. Prudẽtia quædã ſpiritualis eſt. ibi. Inſtituta, ad explicanda cordium occulta. ibid. Difficillima eſt. 476. Diſcernit ſpiritus, id eſt, voluntates hominum bonas à malis. ibid. Quorum ſpirituum ſit. ibid. Quæ circa eam conſiderãda. ibid. Eius regula. 498. Cur neceſſaria. 508. Quàm difficilis ſit. 512.

Diuitiæ abiiciendæ perfecto futuro. 739. Spinæ ſunt pungentes animũ. ibid. Totum amorem diuitis in ſe conuertũt. ibid. Quaſi membra præciduntur à poſſidente. 739. Laquei ſunt & tentationes. 280. Religioſorum veræ quæ ſint. 283.

Dominicus vir ſanctus, quanto martyrij deſiderio flagrârit. 851. Omnia ſua membra concidi optabat. ibid.

E.

Eccleſia columba non opprimitur, quia non ſcrutatrix maieſtatis eſt. 807. Iudæus ſiue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, qualibus illa. 828 Chriſto deſponſa eſt. 852. Quibus quaſi ſuper cœleſtibus quibuſdam planetis regatur. 855. Eius conſuetudo & praxis. 4 Quomodo electa ante mundi conſtitutionem. 21. Eius claues quam ſint certa. 46. Ei ſe humiliare, quàm ſit honeſtum, facile, vtile. ibid. Multum remiſit de publica pœnitentiæ ſeueritate. 50. Eius definitio de remiſſa culpa & pœna reſtãte temporaria. 51. Quomodo progrediatur quaſi aurora, luna & ſol. 107. Eius caput Chriſtus. 118. Eius peſtis auaritia. 278. Comparatur ouili. ibid. Eius puritatem qui macularint. 343. Militans & triumphans. 398. Eius ſuffragia proſunt tentatis. ibid. Rationem ſtatus, tyrannicam politiam appellat. 454. Eius varia

varia

variæ quaſi ætates. 504. In ea donum inuenitur diſcretionis ſpirituum. 510. Eius doctores Euangelici ſerui. 514. In ea Deus certis temporib. & cauſis Concilia voluit indici. 518. Fundata à Chriſto actionibus quibuſdam præclariſſimis. 579 Eius vocatio quotuplex. ibid. Verbo Dei & ſeptem Sacramentis à Chriſto inſtructa. 581. Eius fabrica à Chriſto conſtructa. ibid. Eius hierarchia cœleſti ſimilis. 582. Conſiliis Euangelicis adornata. 582 In ea adminiſtranda vtitur Deus Angelorum opera. 604. Eius hierarchicæ actiones quæ. 604. Cur in Eccleſiaſtico officio verba quædam ſæpius repetat. 637

Eleazarus Iudæus nobilis. 663. Quam fuerit deteſtatus ſimulationem. ibid. Eius fortitudo cum alacritate coniuncta. 683.

Electio prudentiæ proles. 461. Sine prudentia, nulla eſt. ibid. Eſt actionis humanæ anima. ibid. Libera eſt. ibid. Rectè ſanctèq; exercenda. ibid. Eam ex inſtituto tractauit B. P. Ignatius. 462. Requirit ſeceſſum ad tempus ſub diſciplina alicuius Patris ſpiritualis. 463. Ad eam maximè neceſſarius animus ab omni perturbatione liber. 464. Eius materia ſubiecta duplex. ibid. Eius duplex ratio ſeu modus. ibid. Eius illuſtre exemplum in D. Auguſtino. 466.

Eleemoſyna duplex, corporalis & ſpiritualis. 749. Spiritualem exercuit etiã Tobias. ibid. Eius cum oratione & ieiunio coniunctæ vis & præſtantia. ibid. Opus bonum & ſatiſfactorium. 42. Remedium auaritiæ. 281. Spiritualis corporali præſtantior. 451. Eroganda etiam pro defunctis. 659. Non eſt dare opes, ſed cum miſericordia dare. 675. Eam facere, eſt miſericordiam facere. ibid. Eius artem noſſe melius eſt quàm regem eſſe. ibid. A D. Auguſtino ſecundus Baptiſmus, & ſacrificium Chriſtiani appellatur. ibid. Piis & ſanctis viris diſtributa quam vim habeat. 676. Magnum donum & magnum bonum. ibid. Animam ſapientem & altam reddit. 677. Danda de eo quod ſupereſt. ibid. Eam Chriſtus creberrimè inculcauit. ibid. Animam vt adamãtinum corpus quoddam obfirmat. 678. Eius conſuetudo laborioſa. ibid. Non in pecuniarum multitudine, ſed in dantium promptitudine ſpectatur. 679.

Elias neſcit mortẽ, commoratur Angelis, conuiuit Deo, ex S. Chryſologo. 749. Cibo carnis reficitur. 249. Ab Angelo prius excitatur, deinde paſcitur. 488. Ab Heliſæo conſultus. 520.

Emanuel Sa, Soc. Ie. in commentariis in Euangelia excellens. 623. Hiſtoricum ſenſum cum obſeruatione linguarum tractauit. ibid.

Ephraim typus proficientium. 103.

Ephrem adhuc iuuenis de extremo iudicio cogitans, mundum reliquit. 474.

Epiſcopatus delatus amore Chriſti repudiatus. 747. Iam ſuſceptus, magno animo & nouo exemplo depoſitus. ibid. An & quando ſit de neceſſitate ſalutis eum ſuſcipere ibid. Votum de eo non ſuſcipiendo an & quatenus licitum ſit. 748 An præcipiẽti Epiſcopatum in ſe ſuſcipere, repugnandum ſit. ibid.

Epiſcopi ſtatum perfectionis iam conſcenderunt. 740. Diſpenſatores Eccleſiaſticorum bonorũ à Deo conſtituti. ibid.

Eorum ſtatus perfectionis eſt, tametſi ſint opulenti. ibid. Ab iis damnati Origeniſtæ. 341. Ab iis in rebus grauibus conſultus Romanus Pontifex. 518.

Eſau lenticula concupiſcentia deceptus. 249.

Eua ſerpentis ſuaſione delectata carnem ſignificat. 28. Tentata à pomo. 97. eius imitator curioſus. 351. Per eam Adam tentatus eſt. 368. Non ſimpliciter obediens. 652.

Euagrius impeccantiam aſſeruit. 129. Inſignis propagator erroris Origenis. 341. Eius diſcipuli Palladius & Rufinus. ibid. A Ioanne Climaco reprehenſus. 343. Impaſſibilitatem alacritatem ſenſus appellat. ibid. A Cæſare Baronio damnatus. ibidem.

Euchariſtia pretioſiſſimum vas. 86. Frequentanda. ibid. Eius vis & effectus. ibid. Vinum eſt germinans virgines. 87. Ea ſola ſancti quidam vitam ſuſtentarunt. 256. Ea qui indigni. 304. Eius frequens vſus quam vim habeat. 345. Deum certiſſimo in ea contineri profeſſus eſt moribundus S. Ludouicus. 436. Eius frequens vſus ſalutis inſtrumentum. 505. Sacroſanctum myſterium, continens Sanctum Sanctorum, Saluatorem mundi. 544.

Euſebius monachus leue peccatum in ſe quam ſeuerè punijerit. 235. Origeniſta 341.

Eutrapelia, quandoq; vitij, quandoq; virtutis nomen. 722. Virtus qualis, & vnde dicta. ibid. Vitium idem quod ſcurrilitas. ibid.

Examen conſcientiæ ſit quotidianum; & ſi fieri poſſit continuum. 816. Sit proprium cogitationum. ibid. Auocando animum etiam à ludicris & inutilibus imaginibus. ibid. Sit exquiſitum. ibid. Sit ſeuerum. ibid. Sit indefeſſum ad mortem vſque. 817. Tunc non fruſtra factum eſt, ſi rurſum opus eſſe aduerterimus. ibid. Vide elegantem eius deſcriptionem ex D. Bernardo. ibid. Sit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor, ex D. Auguſtino. 34. Ad omnia vitia conuellenda ſingulare remedium. 233. Quorum etiam peccatorum facienda. 234. Quotidie neceſſariũ. ibid. Cõparatur labori exhauriẽdæ ſentinæ. ibid. De peccatis venialibus exquiſitũ. 410.

Exemplum humilitatis ex Caſſiano. 744. Sanctorum qui Eccleſiaſticas dignitates fugerunt, vel iam adeptas depoſuerunt. 747. Vigilantiæ cuiuſdam presbyteri ex D. Gregorio. 861 Patrum ſpiritualium in ſanandis ſuorum diſcipulorũ animis prudentiæ. 12. Occulti peccati detecti, ex Caſſiano. 14 Abſtinentiæ immodicæ & pertinacis, ex eodem. 43. Pœnitentium mirabiliũ ex Climacho. 49. Sanctorum qui continuam pœnitentiam egerunt. 52. Mirabilis pœnitentiæ & reuelationis dimiſſi peccati ex S. Gregorio. 68. Monachi à ſcrupulis vno patris ſpiritualis verbo poſt 20. annorum cruciamenta liberati. 77. Leue peccatũ ſeueriſſima pœnitẽtia expiantis. 235. Gulæ multiplex. 244. Monachorum Ægyptiorũ abſtinentia. 253. Sanctorum corpora ſua acerrimè caſtigantium. 256.

Auari-

Auaritiæ diuinitus punitæ. 281. Hominis perplexi triplex. 309. Inuidi cuiuſdam monachi. 318. Senis monachi paßionum extirpationẽ docentis. 330. Tentati ſenis, vt diſceret compati infirmioribus. 370. Cuiuſdam ſcholaſtici qui de inuenta pecunia retinere nihil voluit. 429. Sanctimonialium à diabolo illuſarum. 502. Cuiuſdam per S. Stephani interceßionem mirabiliter ſanati, ex D. Auguſtino. 508. Obedientiæ ſtudio conãtis ingens ſaxum loco mouere. 648. Monachi de Abbatis mandato puerum in fluuium proiicientis, non imitandum. 649. Excellentium obedientiæ cultorum. 654. Cuiuſdam puellæ à cœleſtibus nuptiis ob leuitatẽ morum aliquandiu ſuſpenſæ. 720.

Ezechiel Propheta fodere parietem iuſſus quid ſignificet. 11. Eius viſio de viro fluuium dimetiente explicatur. 426.

F.

Feruor ſpiritus nutritius & comes conuerſionis. 6. Fractus & debilitatus, quomodo iuuandus. 6. Quamdiu in religioſis familiis olim viguerit. 8. Quomodo conſeruandus. ibid. Quantum ei indulgendum. 70. Quomodo excitandus. 293. Eius graphica deſcriptio ex D. Bernardo. 294. Eum languentem & ſopitum reddit tepiditas & ſuperbia. 303. Eum exuſcitat abnegatio ſui & humilitas. ibid. Eſt algor carnis & ſenſus. 333. Quidam eo rapi ſe ſinunt ad ea quæ vires eorum excedunt. 377. Quomodo moderandus. ibid. Perpetuò fouendus. 497.

Fides Dei donum. 5. Ex auditu prædicationis percipitur. 5. Ea tanquã fundamento nititur doctrina Chriſtianæ perfectionis. ibid. Eius vis contra tentationes diaboli. 95. Inprimis à diabolo oppugnatur. 390. Deum inuenit. 421. In exordiis ſuis & nutat, & ſolida eſt. 425. Certis gradibus proficit. ibid. Virtus Theologica. 432. Primũ Dei donum animæ infuſum. ibid. Eius definitio ex Apoſtolo. ibid. Eius motiua quæ. ibid. Eius laudes & encomia ex Sanct. Patribus. 433. Eſt bonorum omnium fundamentum. ibid. Eſt oculus illuminans conſcientiam. ibid. Eſt ianua & via in vitam. ibid. Quomodo nobis infundatur. 433. Iter homini ad Deum per hominem Deum. ibid. Eius cauſa efficiens, meritoria, finalis, exemplar & regula. ibid. An in Chriſto fuerit. 434. Duplex, informis & formata. ibid. Eius progreſſus & gradus. ibid. Eius tres actiones. ibid. An & qualis ſit in hæreticis. ibid. Non eſt æſtimatio, ſed certitudo. 435. Quomodo ſuperandæ tentationes contra eam inſurgentes. ibid. Non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. ibid. Eius fortitudo duplici ratione acquiritur. 436. Augetur à Deo duobus item modis. ibid. Eius confeßio neceſſaria etiam cum vitæ diſcrimine. ibid. Eius plenitudo quæ. 437. Eius actiones heroicæ. ibid. Eius ſigna feruor operis & puritas intentionis. 438 Quomodo diſtinguatur à ſpe. ibidem. Quò quis altius credit, inquit S. Chryſologus, eo etiam altius dubitat. 506. Ad eam in animis hominum gignendam

dã miracula fecit Chriſtus. 579. Fundamentum æterna vitæ. 596. Quanto magis in ea proficimus, tanto magis viuere tendimus. ibid. Per eam Chriſtiani ſunt filij lucis. 601. Fundamentum & primus gradus ad beatitudinem. ibid.

Finis hominis Deus eſt. 735. Non eſt idem cum ſcopo. 124. In eo ne corrumpamus. 418. Nobiliſſimus vita æterna. 422. Præclariſſimus & omnium optabiliſſimus, maior Dei gloria. 462. Obſeruandus maximè in inſpirationibus. 487. Actionum & paſſionum Chriſti duplex. 561.

Fortitudo noſtra à Deo. 857. Per patientiam declaratur. 288. Duplex. 393. Neceſſaria nobis. ibid. Vnde, & quomodo conſeruanda. 408. Virtus, donum Spiritus ſancti, & beatitudo, quomodo inter ſe differant. 427. Si improuida fuerit, ſæpe in caſum ruit. 461. In pietate & obſeruantia exercenda duplex. 643. Quid propriè, qualiſq; virtus ſit. 680. Eius officia, gradus, incitamenta. ibid. Virtutum Cardinalium tertia. ibid. Eius plurima exempla in Chriſto patiente. 681. Virtus communis omnibus virtutibus. 681. Virtutum omnium fortiſſima. ibid. Sola defendit ornamenta virtutum omnium. 681. Eius partes quæ. ibidem. Vni Deo innittiur. 682. Quis verè ea præditus cenſendus. 682. Tam deſperationis ignauiam excutit, quàm iactantiæ contrait. ibid. Eius duæ partes ſuſtinere & aggredi. ibid. Inprimis armat hominẽ aduerſus timorẽ mortis. 683. Comparatur flumini paradiſi, quod alluit Æthiopiam. ibid. Eſt amor ſecundum D. Auguſtinum, omnia propter Deum perferens. ibid. Eius delectatio qualis. ibid. Eius indicia. 684. Ad imminentia mala ſe preparat. 685. In repentinis periculis maximè apparet. 686.

Franciſcus vir ſanctus, aiebat; nolite me ſanctum appellare, quia poſſum adhuc filios procreare. 861. Diſcretor ſpiritũ. 490. Seraphin è cœlo deſcendens, ei ſtigmata paſſionis Dominicæ impreſſit. 547.

Fraus ſimplicitati contraria. 661. Omnis turpis, etiã in rebus vilib. 664.

G.

Gabriel Archangelus ex his eſt qui ſumma nunciant. 558. Fortitudo Dei dicitur. ibid. Purgat Zachariam, cùm incredulitatis eius pœnam exigit. 603.

Græca lingua primum Euangelia conſcripta, excepto Euangelio D. Matthæi. 620. Eius cognitio maximè iuuat intelligentiam ſcripturarum. ibid. Eius voces ὑποκριτὴς, διαθῆναι, ἐννοῶν, ἐῤῥάπισαν, παιδεύσας & θόρυβοι Explicantur. 621. Articulus in ea magnam habet emphaſin. ibid. Eius idiotiſmi cum hebraiſmis in ſcripturis coniuncti. 622. Quid propriè ſit ἀγάπη & διάθεσις. 672.

Gratia Dei comparatur lumini. 2. Quid in incipientibus, proficientibus, perfectis operetur. ibid. Maius bonum eſt, quàm bonum naturæ totius vniuerſitatis creatæ. 18. Eſt benedictio dulcedinis. 21. Præuenit pœnitentem. 22.

Duplex, præueniens & ſubſequens. 22. Eius decor amittitur per peccatum. ibid. Animam erigit, illuminat & Deo ſubiicit. 23. Omnibus iuſtificationibus principaliter praeminet. 25. Non trahit ignorantem, ſed intelligentem ſequentemq; præcedit. 26. Comparatur rori. 31. Eam nobis Chriſtus promeruit. 39. An in aliquo verè inſit, incertum eſſe cur Deus voluerit. 44 Eius ſigna quædam & coniecturæ. 45. Vnicuiq; quomodo detur ad menſurã. 59. Eius probabile ſignum conſcientiæ tranquillitas. 67. Certam nobis de diabolo victoriã pollicetur. 94. Eius filius quis. 103. Comparatur luci ſolis. 197. Dat animis calorem, fœcunditatem & lumen. ibid. Comparatur auroræ. ibid. Naturam longè excellit. ibid. Non cogit voluntatem. 108. Cur hic plus, ille minus ab ea adiuuetur. 127. Eius menſura à Deo temperatur. ibid. Ea deſtituitur tepidus. 305. Eius vires. 345. Eius opus maximum, abnegatio propriæ voluntatis. 353. Quomodo attingat à fine ad finem fortiter & ſuauiter. ibid. Eius auxilio quid poſſit proficiens. 385. Eius eſt inter illuſiones atque reuelationes poſſe diſcernere. 389 Ad eam acquirendam & conſeruandam maximè efficax timor. 405. Eius priuatio, argumentum eſt ſuperbiæ. ibid. Aliquando ſe vtiliter ſubtrahit. 408. Non eſt per ſe actuoſa, ſed per virtutes. 428. Creſcit & augetur ad virtutum exercitationem. ibidem. Erga ingratum & parui pendentem quanta. 439. Neceſſaria & vtilis ad beatitudinem obtinendam. 440. Bonos & amicos Dei efficit. 443. Ad eam quæ præparatio noſtra neceſſaria. 463. Qui ei non reſpondet, ad cumulum damnationis eam ſibi vertit. 475. Comparatur vino. 486. Eius motus quomodo differat à motu naturæ. 491. Eius conatus quò tendat. 492. Eius verba quæ. 573.

Gratiarum actio in conſpectu diuinæ maieſtatis adhibenda. 540. Ad eam commoneat difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas. 610. In aduerſis & calamitatibus maximè exhibenda. 659. Pro ipſa gehenna etiam adhibenda. ibid. Cur & pro quibus maximè beneficiis debita. 661. Eſt eorum etiam, qui aliis benefaciunt. 679.

Gratitudo Latinis gratia dicitur. 655. Quid & quotuplex. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Etiam feris ineſſe videtur. ibid. Eſt maxima hominis vtilitas. 658. Eſt maxima cuſtos beneficiorum. 658. Quæ ad eam inducant. ibid. Eius fortitudo. ibidem. Eius vis & efficacitas. 659. Superſtitum erga vita functos, qualis. ibidem. Eius delectatio. ibid. Eius leges. 660. Eius indicia. ibidem.

Gregorius de Valentia Societ. Ieſu peccatum negligentiæ in officio diuino accuratè ad normam ſcholaſticam ex Patribus etiam explicat. 641. Tomo ſuo tertio multa de virtutibus ſapienter tractat. ibidem.

Gregorius Nazianzenus Epiſcopatum Conſtantinopolitanum reſignauit. 747. Cur eum reſignarit. ibidem.

Iuliani

Iuliani Apoſtatæ Imperatoris exitium ex morum leuitate diuinauit. 721.

Gregorius Papa nobili fœminæ de certitudine gratiæ quærenti quid reſponderit. 44. Tres annos pœnitentiæ conſtituentes condemnat. 52. Eius expoſitio Pſalmorum pœnitentialium affectibus plena. 60. Eius celebre dictum: Bonarum mentium eſt culpam timere vbi culpa non eſt. 74. Explicatur eius ſententia de licito peccato veniali ad declinandum mortale. 313. An ſingulis hominibus, vt bonus Angelus, ita etiam malus deputatus ſit, eius ſententia. 367. Optimum conſiliarium ſe offert Venantio Italiæ Cancellario. 519.

Gula alio nomine gaſtrimargia. 243. Ante alia vitia debellanda. 243. Innumera vitiorum agmina producit. 244. Eius compreſſio quantum bonum. ibidem. Eius natura & vis. ibi. Quinque nos modis tentat. ibid. Eius ex ſacris literis exempla. ibid. Eius effectus, ſiue filiæ. 245. In quo propriè conſiſtat. ibid. Eius remedia. 246. Fons eſt aliorum vitiorum. 246. Eius tentationi qui ſuccumbant. 247. Per abſtinentiam frangitur. ibid. Quomodo differat ab aliis vitiis. 248. Eius abnegationis indicia. 249. Ex ea quæ vitia prodeant. 251. Quomodo reſtringenda. ibidem.

H.

Hebræi carent comparatiuis & ſuperlatiuis, & quid eorum loco ponant. 623. Vnum tempus pro alio ponunt. ibid. Pro agnomine ponunt filium cum nomine patris. ibi. Carnem ponunt pro homine, animam pro vita, veritatem pro iuſtitia. 622. Dicunt filium gehennæ, mortis, hominis, pacis, ſapientiæ, ſponſi. ibid. Illorum varij modi loquẽdi. ibid. Illorum nomina quædam propria interpretata. 623.

Heliſæus Propheta non niſi ad pſalterij concentum ſuſcitatus quid ſignificet. 631.

Hieremias Propheta conſtitutus à Deo vt euellat & plantet quid. 127.

Hieronymus Eccleſiæ Doctor deliberauit quo in loco vitam religioſam traduceret. 464.

Honor duplex. 743. An & quis perfectioni ſit impedimento. ibid. Cuinam abrenuncient religioſi, hoc ipſo quod religioſi ſunt. ibid. Quis ſit honor virtutis. ibid. Quis mundi ſiue ſæculi. ibid. Nec deſideratur nec quæritur ſine ſuperbia. 746. Non niſi æternus à perfecto appetitur. ibid. Obiecta eius ſpecie mentis acies ne præſtringatur cauendum. 747. Vnicuiq; ſeparatim pro cuiuſq; decoro habendus. 673. An & quomodo contemnendus. 686. Æternorum quis. 687. Non niſi neceſſitate cogente admittẽdus. 692. Sub eo quaſi ſub onere gemendum. 693. Luci comparatur. ibid. Verus quis. ibidem.

Humbertus monachus ob nimiam abſtinẽtiam minus à S. Bernardo laudatus. 43.

Humilis vltimũ appetit inter homines locũ tenere. 745. Tanto excelſior in gloria, quãto humilior in hac vita. ibi. Per deuotionẽ holocauſtum fit. ibid.

Verè ſapiens. 104. Intelligit miſerationes Domini. ibid. Comparatur ranunculæ. 538. Obtritus corde. 543. Vires frangit diaboli tentantis. 726. Quo minus de ſua, eò amplius de diuina virtute confidit. ibid. Non ignarus bonorũ ſuorum. 727. Non vult laudari. 730. Laudatus ab aliis quid cogitet. 731. Seſe ad emendationem culpæ pro qua arguitur, offert. ibid. Quomodo quis talis euadat. ibidem.

Humilitas à Chriſto tradita & præcepta. 743. Religioſo maximè neceſſaria. 744. Maximè neceſſaria nouitio. ibid. Sordidiſſima quæq; miniſteria non recuſat. ibidem. Chriſti exemplo commendatur. 745. Quam verecundiam excludat. 744. Inconfuſibilem ſe Deo operarium exhibet. ibid. Chriſti humilitas vera nobilitas. ibid. Per obedientiæ gratiam obtinetur. ibid. Eius exemplum ex Caſſiano. ibid. Fundatur in perfecta abrenunciatione & obedientia. ibid. Vt in ea nos contineamus quidlibet faciendum eſt. 748. Ante Dei oculos vera quæ ſit. ibid. Non eſt pertinax. ibid. Procreatur à nuditate & abrenuntiatione omnium rerum. 753. Parit mortificationem voluntatum. ibid. Indiſcreta eſt, cùm verbum bonum, quod poſſet prodeſſe multis, damnabili ligat ſilentio. 800. Quomodo conſeruetur. 2. Signum eſt gratia Spiritus ſancti. 3. Quanti apud Deum meriti ſit. 7. Commemoratione antiquorum peccatorum conſeruata. 57. Vera quæ ſit. 65. Eius teſtimonia quæ. ibid. Philoſophis nec de nomine quidem cognita. 119. Primus eam docuit Chriſtus. ibid. Sine ea nullius vitij poterit triumphus acquiri. 270. Parit cognitionem maximè ſalutarem. ibid. Exſuſcitat feruorem ſpiritus. 303. Ea proſternitur occulta ſuperbia. 312. Scrupuloſo neceſſaria. ibidem. Curat ſuperbiam. 316. Eam vt doceret, maximus factus eſt minimus. 323. Signum eſt electionis diuinæ. ibidem. Eius officia exercenda & accerſenda. 327. Incitamentum eſt abnegandæ propriæ voluntatis. 356. Eius ſigna in tempore à proficiente exhibenda quæ. 376. Eius etiam externa exercitatio quanti æſtimanda. 377. Quaſi amiſſa, ſolidius recipitur. 409. Nihil eſt ea excelſius. 473. Omnibus rebus dominatur. ibid. In ea requieſcit Deus. ibidem. Nimia quæ. 503. Quam dubitationem in animam inducat. 506. Signum eſt præſentiæ Spiritus ſancti. 509. Quid à nobis requirat. 518. Eius prima probatio. 522. Reliquarum virtutum fundamentum neceſſarium. 526. In præpoſitis qualis eſſe debeat. 527. Prodit ſe & oſtendit dictis & factis. 528. Communes eius limites ſupergreſſus eſt Chriſtus. 599. Eius definitio, eſſentia, regula & radix. 722. Eius propria actio quæ. 723. Per eam nos etiã hominibus ſubiicimus, & quomodo. ibid. Eius gradus & incitamẽta. ibid. Eſt virtus Chriſti & Chriſtianorum propria. 723. A Philoſophis nec recepta nec agnita. ibid. Eius primus Doctor, magiſter & propagator Chriſtus. 724. Penè tota diſciplina Chriſtiana eſt. ibid. Quo loco inter præcepta Chriſtianæ religionis ponenda. ibid. Deo gratiſſima. ibid. Sacrificium maximum. ibid. Omnem vitiorum turbam fugat. 725.

Funda-

Fundamentum, mater, radix, altrix, fulcimētum & vinculum omnium bonorum. 725. Sine ea virtutes aliæ citò diffluunt. ibid. Nihil ei conferendum. ibid. Eſt tutiſſimus virtutum omnium theſaurus. ibid. Virginitate magis neceſſaria. ibidem. Sine ea nec virginitas Mariæ Deo placuiſſet. 726. Nihil ea potentius. ibid. Fortior eſt petra, ſolidior adamante. ibid. Eſt non parua victoria ſui. 727. Summam demiſſionem eandemq; voluntariam exigit ab homine. ibidem. Eius ſeptem gradus ex D. Anſelmo. ibid. Eius difficultas. ibid. Supremus eius gradus quis. 728. Caput atque faſtigium totius philoſophiæ Chriſtianæ. ibid. Expetit ignominiam propter Chriſtum & æternam gloriam. 730. Eius indicia ex ſanctis Patribus. ibid. Manſuetudinis ſoror collactanea. ibid. Sancta infantia & ſancta ſimplicitas. 731. Obedientiæ comes. ibid. Magna & rara virtus. ibid. Ipſis virtutibus mirabilior. ibid. Humilibus exercitationibus acquiritur, conſeruatur & cognoſcitur. 732. Perfectiſſima quæ. ibid.

I.

Iacob Patriarcha angelum videns, quomodo ſe Deū vidiſſe fateatur. 811. Contemplator cœleſtis lucis. 847. Septem anni pauci dies ei viſi ſunt præ amoris magnitudine. 852. Tempore famis deſcendens in Ægyptum quid ſignificet. 17. Typus proficientium. 103. Eius ſcala quid ſignificet. 107. Deum vidit ſcalæ innixum. 112. Eius primogenitus Ruben appetitum carnalem ſignificat. 350. Eius ſcalæ quinq; gradus ſpirituales. 362. In quo imitandus, vt benedictionem conſequamur. 634. Manſuetus erga Eſau. 716.

Ieiunium bonū opus ab angelo Raphaele commendatum. 42. Eius cum oratione & eleemoſyna coniuncti vis et præſtantia. 749. Opus pœnitentiæ & ſatisfactionis. 42. Eius forma non poteſt omnibus eadem præſcribi. 43. In eius obſeruatione traditionibus ſeniorum acquieſcendum. ibidem. Superborum Deo minimè acceptum. 71. Eſt angelorum imitatio, ſchola prēcum, alimonia animæ, frenū oris. 246. Quomodo differat à temperantia. ibid. Eius encomium & deſcriptio ex D. Chryſoſtomo. ibid. Sanctum. 252. De eo non poteſt vniformis regula conſtitui. 254. Quomodo differat à cæteris virtutibus. ibid. Quæ in eo regula ſeruanda. 260. Non tam perfectio quàm inſtrumentum perfectionis. ibid. Superſtitioſum & omnibus moleſtum quodnam. 378. Ei antecellit obediētia. 650. Quid & quotuplex. 706. Naturale & Eccleſiaſticum quid vnumquodq;. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius effectus. 707. Vita eſt angelorum. ibid. Eius inſignia epitheta & encomia ex D. Ambroſio. ibid. Remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum caſtitatis. ibid. Refectio animæ, cibus mentis. ibid. Contra id quæ diabolus obiiciat, & quomodo reſpondendum ex D. Auguſtino. ibid. Eo corpora roborantur validius. 708. Sanitatis mater. ibid. Peccatum enecat, animæ viſcera purgat. ibid. Eo roboramur vt oleo athletæ. ibid.

bid. Murus inexpugnabilis diabolo. ibid. Comparatur caſtris.ibid. Comparatur pharmaco vermes enecanti.ibid. Ex eo naſcitur ſanitas,& ſanitatis diuturnitas.709. Eo alleuamur,vt crapula grauamur.ibid. Eius adipe pingueſcit anima.ibid. Eius indicia.ibid.

Ieſus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus.551. Eſt & medicina.ibidem. Nomen vitæ.552. Nomen virtutis.ibid. Nomen adiutorij.ibid. Vaſculum ſalutiferi electuarij.ibid. Eius conſideratio ex ſcripturis.555. Eius fructus & vtilitas. ibid.

Ignatius Loiola Societatis Ieſu parens.7. De electione ex inſtituto tractauit.462. Eius conuerſio conuerſioni diui Auguſtini ex parte ſimilis.470. Quid communi nomine conſolationis & deſolationis intellexerit.477.

Ignatius martyr leonibus diſcerpẽdus obiectus, Iam,inquit,incipio Chriſti diſcipulus eſſe. 685.

Inanis gloria quid ſit.324. Eius natura,vis,& proprietates. ibid. Vndiq; bellatori & victori occurrit.ibid. Cepa & bulbis comparatur.325. Quomodo differat à reliquis vitiis. ibid. Deiecta acrius reſurgit.ibidem. Nocte dimicat quomodo.ibid. In externis actionibus virtutes ipſas imitatur & refert. ibid. Facit paria charitati quomodo. ibidẽ. Eius diuiſio.ibid. Eius effectus & finis. ibid. Dulcis ſpiritualium operum expoliatrix, blandiſſima bonorũ noſtrorum deprædatrix.326. Eius remedia. ibid. Eius damna.ibid. Impedit Deum ne influat in animam,eamq; donis ſuis cumulet. ibid. Præcipua cauſa tepiditatis.ibid. Eius abnegationis indicia. 327.

Inconſtantia magnum & graue vitium.699. Exterior interioris ſignum. 720.

Infernus peccato debitus. 20. Graphicè deſcribitur. 32. Eius cõparatione omnia quæ patimur deliciæ ſunt. 88. Eius recordatio cuſtos eſt rationis.350. Non erit,ſi ceſſet propria volũtas.354. Comparatur profundo maris.628.

Ingratitudo quale vitium.237. Nouem leproſorum Euãgelicorum reprahẽditur. 238. Peſſimum & odioſiſſimũ vitium.610. Magnum peccatum.658. Iudæos perdidit. ibid. Eius indicium quodnam.660.

Ingratus quis ſit. 658. Conqueritur de diuinis beneficiis.661.

Inſtinctus quadruplex.487. Diuinus & angelicus quibus ſignis dignoſcantur.ibid. Diabolicus à diuino quomodo diſcernatur. 488. Diabolicus quomodo differat ab Angelico. 489. Comparatur roſæ pungenti. ibid. Diabolicus in fide humilitatis fieri poteſt angelicus.490. Diabolicus comparatur terreſtreitati florum.ibid. Comparatur veneno.491. Naturalis quomodo diſtinguatur ab aliis.ibid. Naturalis quomodo defatigetur & debilitetur.493. Diuinus quid ſuggerat.ibid. Diuinus maximè attendendus & ſequendus. 494. Comparatur calculo nouo in Apocalypſi. 496. Naturalis deprauat meditationes noſtras. 497. Eorum regula ſacra ſcriptura. 499. Quomodo probãdi an ex Deo ſint.510. Gnomes qualis.524.

Intellectus fons eſt perpetuus infinitarum cogitationum.349. Abnegandus quomodo & quare.352. Eius illuſtratio quàm ſuauis.354. Abnegetur prior, vt & voluntas abnegetur.356. A Chriſto etiam fuit abnegatus.357. Quomodo ei tenebras obducat diabolus.385. Eum non ſemper ſequitur voluntas.401. Quid & quomodo voluntati imperare debeat.460. Quid faciẽdum ſi moderari ſe neſciat.461. Eius illuminatio duplex.481.

Intentio mentis oculus.112. Eius ſplendorem quæ maculent.114. Eius peſtis inanis gloria.115. Capiti comparatur.ibi. Pura integraq́; duobus modis ſeruatur.116. Eius perfectio in quo conſiſtat.ibid. Quomodo in Deum ferri debeat.ibid. Duplex.121. Inquinatur & peruertitur ab amore proprio.360. Recta & nitida argumentum eſt ſancti Spiritus.507. Ad quã actiones noſtras omnes referri velit Deus.605. Oranti plurimum neceſſaria.633. In oratione nec obtundenda, nec rumpenda.ibid.

Inuidia latens tranquillitatem iudicij maculat.11. Quid ſit & quæ eius proprietates.317. Difficillimè curabilis quam ob cauſam.ibid. Fœdum malum. ibid. Eius deſcriptio.318. Etiam ſpirituales viros aliquando conficit. ibidẽ. Comparatur vulturi & muſcæ. ibidẽ. Virtutem ex vicinitate vitij calumniatur.ibid. Non ineſt dæmoni aduerſus alium dæmonem.ibid. Eius effectus. ibid. Eius principium, medium & terminus.319. Eius remedia.ibid. Cui dominari non poſſit. ibid. Quæ mala ex ea tanquam ex fonte promanent. ibid. Eius exempla ex ſacris literis deprompta.ibid. Difficilius quàm cætera vitia curatur.320. Comparatur lui & ſerpẽtibus.ibid. Secus ac alia vitia, creſcit virtutibus aliorum.ibid. Eius curationis indicium.ibid. Eius plena mors eſt perfectus amor æternitatis. ibid. Eius ſoboles detractio.ibid.

Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta ſcripſit ad paruulos, ad iuuenes, & ad patres, quo ſenſu.2. Perfectionis gradus elegantibus tranſlationibus illuſtrat. ibid. Ei ſimiles ſunt qui mundo corde ſunt.638. Ei ſimiles maximè à Deo amantur.ibid.

Ioannes Auila celeberrimus in Hiſpania concionator.848. Sanctitate vitæ conſpicuus.ibid.

Ioannes Baptiſta angelus in carne, cœleſtis in terra.749. Magiſtrum habuiſſe non legitur.3. Malè conuerſos Iudæos increpat.40. Animalia, id eſt, locuſtas comedit.240. Quantis ſanctitatis nominibus ſit illuſtris.558. Commouet animum ad magna.ibid.

Ioannes Caſſianus ſine vitæ puritate ſacrarum ſcripturarum intelligẽtiam haberi poſſe negat.796. Eius de peccatorum expiatorum recordatione ſentẽtia.55. Eius de officioſo mendacio licito ſententia ab Eccleſia reiecta.239. Eius ſententia de motibus carnis piè explicatur.275. Suadet aquam temperatè bibendam.276. Eius frigidus ignis.ibidem. Eius ſententia de bono & malo angelo ſingulis deputato diſcutitur.367.

Ioãnes Chryſoſtomus Epiſcopus magnus Dei amator.232. Curioſitatem egregiè

gregiè caſtigat. 351. Theodorum monachum lapſum ſanitati & monaſticæ exercitationi reſtituit. 470. Epiſtolam planè diuinam ad Theodorum lapſum conſcripſit. 471. Neminem ſcripſit à dæmone lædi poſſe niſi per mœrorem. 490. Reprehenſores ſuos laudauit, illiſque gratias egit. 521.

Ioannes Climacus vidit mirabilem quendam pœnitentiæ locum, eumq́ deſcripſit. 49. Perpetuam & continuam pœnitentiam probat. 53. Euagrium ob impaſſibilitatem reprehendit. 343.

Ioannes Gerſon ſenſit aliquando nõ tam meritorium eſſe credere, quã velle credere. 79. nobilis Theologus. 510.

Ioannes Maldonatus Societatis Ieſu, in commentariis in Euangelia excellens. 623. Hiſtoricum ſenſum cum linguarum obſeruatione tractauit. ibidem.

Iob afflictionibus à Deo pulſatus, vt eius eluceret patientia. 858. Eius mens ſibi bene per tranquillitatem ſubdita. ibid. Eius deſperatio quomodo intelligenda. 335. Per vxorem tentatus. 368. Figura eorum qui in animo tentantur à diabolo. 381. Eius inuicta tolerantia. 393. Eius tentatio à D. Chryſoſtomo eleganter deſcripta. 485. Eius vxor à diabolo ſubornata. ibid. Adamante fortior. ibid. Magno animo ſtabiliq́ perſtitit, acceptis acerbiſſimis nuntiis. 726. Eius humilitas quanta. ibid. Superbũ hoſtem humilitate percuſſit, crudelem patientia ſtrauit. ibid.

Ioſaphat regis Indorum filius. 474. Mortis neceſſitate valdè commotus. ibid. A S. Barlaam monacho ad fidem conuerſus. ibidem. Rege patre regnoq́ contempto, in eremo ſanctiſſimè vixit. ibidem.

Ioſeph Patriarcha in Ægypto venditus. 558. Ab hera tentatus. 97. Figura illius Ioſeph qui ſponſus fuit B. Virginis. 558. Ex carcere ad regnum euectus. 695. Manſuetus erga fratres. 716.

Ioſeph ſponſus B. Virginis cur voluerit occultè dimittere eam. 557. Pater Dei dictus & creditus. 558. Eius nomen augmentum ſignificat. ibidem. Comparatur cum Ioſeph Patriarcha. ibid. Seruus bonus, fidelis & prudens. ibid. Magni conſilij coadiutor fidiſſimus. ibid. Nobilis genere, mente nobilior. 559. Comparatur cũ rege Dauid. ibid. Filius Dauid quomodo. ibid. Virgo corpore & mente fuit. ibid. Ei quamdiu vixit, Chriſtus ſubiectus. 594. Illuminatus ab angelo in ſomnis. 603.

Ioſue cur tam facile fidem præſtiterit Gabaonitis. 666.

Ira præceps iudicium perturbat. 11. Eius natura & proprietates. 284. Differt ab indignatione quomodo. ibidem. Exuit hominem ſimilitudine Dei. ibidem. Dilaniat mentem. ibid. Eius graphica deſcriptio ex D. Gregorio. ibid. Ea percitus homo abreptitiis comparatur. 285. Eius quatuor genera. ibidem. Semper eſt cum imagine ſaltem rationis coniuncta. ibid. Initium inſania. ibid. Eius tentatio. ibid. Eius effectus. ibid. Tripliciter poteſt conſiderari. ibid. Eius remedia. 286. Eius victoria indicia. 287. Eius turpis ſpecies auerſanda animo. ibid. Leuis eſt animi atq́ infirmi.

mi.ibid. Alteri occaſio philoſophiæ & meritorum.288. Vnde ortum habeat. ibid. Eius victoria.ibid. Non omnis repudianda.ibid. Equo iugali comparatur.ibid. Vt miles duci, ſic illa rationi adiutrix eſt contra peccatum.ibidem. Duplex eſt.ibid. Melior eſt riſu quæ.289. Comparatur collyrio & nubi.ibid. Ancilla rationis.ibid. Duplex, per vitium & per zelum.584. Ea vtitur vir fortis vt inſtrumento, & quaſi mancipio.684. Ad eam tardi eſſe quomodo debeamus.685. Mentis oculum perturbat.716. Quomodo ſananda.ibid. Eius turpitudo quanta.ibid. Pluſquā ferox eſt bellua.717. Comparatur triſti hyemi.ibid. Comparatur tortori, ignito telo, furori, ebrietati, dæmoni.ibidem. Duobus modis manſuetudine frangitur. ibid.

Iſaac egreſſus in agrum ad meditādum, figura fuit contemplatiuorū.803. Typus proficientium.103. Eius deciſio patri demandata, an fuiſſet mala.488. Eius obedientia quanta.650.

Iſaias Propheta contemplator cæleſtis lucis.847.

Iudæa animæ figura.115.

Iudæi malè conuerſi à S. Ioāne Baptiſta increpati.40. Eorum æqualis ſeruitus Baalim & Chuſarſaton quid ſignificet.53. Eorum inconſtantia & inaudita barbaries.83. Corde redeuntes in Ægyptum qui ſint.84. In eremo cur aduerſus Deum murmurarint.249. Canibus venaticis comparati.273. Quanta inuidia Chriſtum ſint proſecuti 319. Cur ſint aſpernati māna.416. Cur illis Deus legem cum terrore dederit.509. Eorum vitia quæ.559. Eorum ſumma inconſtantia & ſcelus, in Chriſto cōdemnādo.560. Symbolum ſunt peccatorum.ibid. Eorum Principes quales.ibid. Cur Ioānem Baptiſtam maluerint habere magiſtrum quàm Chriſtum.604. Os Chriſti quomodo oppreſſerint, vt inquit diuus Lucas.611. Eorum conuerſatio Chriſto grauior ipſo crucis patibulo.ibid. Cur genimina viperarum dicti.642. Eos nihil æquè perdidit atque ingratitudo.658. Chriſtum in paſſione etiam crepidis in faciem ceciderunt, vt ex contextu græco elici poteſt.621.

Iudas Iſcarioth à Chriſto cur tam diu toleratus.15. A Chriſto monitus vt reſipiſcat.ibid. Eius peccatum apoſtaſia quibus timendum.84. Tentatus à loculis quos portabat.97. Ex auaritia prodidit Chriſtum.280. Quomodo à diabolo tentatus.490. Quàm prudenter & amanter à Chriſto in cœna monitus & correctus fuerit.567. Pecunias pauperum in loculis ſuis portabat.613. Eius pedes ſūma humilitate Chriſtus lauit eo tempore quo proditionem animo agitabat.732.

Iudicium extremū formidabile & intolerabile deſcribitur.32. Aſſiduè ad mentem reuocandum.ibidem. Pauendum & tremēdum etiam Sanctis.33.

Iulianus Apoſtata Imperator quibus moribus fuerit præditus.721. Eius exitialem interitum vnde diuinarit D.Gregorius Nazianzenus.720.

Iuſtitia inuitat Deū ad inhabitandum animum.543. Eius amor quomodo creſcat.402.

L.

Laurentius martyr quanto deſiderio martyrij flagrarit. 685.

Lectio pia cõmendatur. 842. Quãtum in ea momentum ſit. ibid. Plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 27. Scrupuloſis cautè adhibenda. 79. Plurimum iuuat ad cognitionem noſtri. 394. Per eam D. Auguſtinus quantum ſubitò fuerit commotus & illuſtratus. 469. Multò efficacior quàm profana. 493. Quorum librorum eſſe debeat. 521. Per eam Deus nobis loquitur. 536. Inſtruit nos ad orationem & operationem, actiuam & contemplatiuam vitam. ibid. Valde eſt neceſſaria. ibid.

Leo Papa Epiſcopos Campaniæ ob publicata quædam peccata reprehendit. 50.

Lia fœcunda ſignificat vitam actiuam. 763. Non eſt negligenda. 797.

Liberalitas quid & quotuplex. 674. Eius gradus & incitamẽta. 675. Eius fortitudo adamantina. 677. Aduerſus experimenta pertinax. 678. Benefacit etiam ingratis. ibid. Eius indicia. 679. Salua eſt in animi promptitudine. ibidem. Maxima eſt, nihil ſibi, exemplo Chriſti, retinuiſſe. ibid.

Ludouicus rex moribundus Deum ſub ſacramento Euchariſtiæ certiſsimò contineri profeſſus eſt. 436.

Luxuria per Amalech ſignificata. 267. Aduerſus eam graue & diuturnum certamen ineundum. ibid. Eius natura à D. Gregorio deſcripta. ibidẽ. Exemplo Amalechitarum funditus extirpanda. 268. Ignis eſt ad perditionẽ deuorans & omnia eradicans genimina. 269. Eius effectus ſiue filiæ. 269. In vino eſt. 270. Eius remedia. ibid. De corde tanquam de fonte procedit. 271. quos morbos generet. 708.

M.

Macarius eremita monachum qui ſolus diaboli poculum deguſtarat, mirabiliter curauit. 12.

Magiſter ſpiritualis perfectionis homo. 4. Ei aperienda omnia quæ intus in nobis ſunt. 5. Referenda ad illum vniuerſæ mentis cogitationes. 6. Neceſſaria eius cura ad præcauendas ſathanæ inſidias. ibid. Eius doctrina & prudentia maximè neceſſaria. 7. Eius cogitationibus Deus adeſt. ibid. Eum qui audit, Deum audit. 8. Eum egregiè deſcripſit D. Baſilius. ibid. Ornatus virtutibus ſit. 9. Diuinarum literarum ſcientiam habeat. ibid. Natura ſit propenſus ad docendum. ibid. Eius officium. ibid. Comparatur medico. ibid. Quomodo diſcipulorum ſuorum propenſiones inueſtigabit. 10. Petat à Domino cor docile. ibid. Inhæreat veſtigiis ſanctorum Patrum. ibid. Imitetur Deum cuius adiutor eſt. ibid. Interueniente correctione, ex minimis maiora cognoſcat. 11. Acutis inquiſitionibus duritiam cordis aperiat. ibid. Verſatus ſit in dignoſcendis cogitationum initiis & ſeminibus. ibidem. Sciat certum diſcrimen inter tentationes & vitia. ibidem. Adhibeat remedia accommodata ad cuiuſ-

cuiuſq; naturam.ibid. Preſtoletur cu-
rationis opportunitatem.12. Bonarum
virtutum exemplo alumnum ſuum ſi-
bi conciliet.ibidem. Viſcera matris in-
duat. ibid. Tribus maximè modis pie-
tatem erga alumnos ſuos exercere po-
terit.ibid. Nihil ſic probat ſpiritualem
virum, inquit D. Auguſtinus, quàm
peccati alieni tractatio.13. Sancta cha-
ritatis zelo & ſpirituali prudentia præ-
ditus ſit. ibid. Cum Deo maximè con-
iunctus viuat.ibid. Quomodo ſe gerat
cum deſperatis.14. Quod arguendo nõ
valet, orando conetur obtinere. 15. Eo
inſcio quod ſit, furtum ac ſacrilegium
reputandum. ibid. Comparatur à diuo
Baſilio excantatori ſerpẽtum. ibidem.
Quo loco apud nos eſſe debeat, ex diuo
Bernardo. 24. Quando conſulendus.
43. Quid ab eo potiſſimum conſideran-
dum. ibid. Eius diſciplina incipienti-
bus maximè neceſſaria. 71. Eius indi-
cio ſtandum in caſtigatione carnis.ibi-
dem. Eius conſilio parendum in ſcru-
pulis.77. Quomodo ſuos tyrones debeat
exercere. 99. Eius cura quibus inpri-
mis neceſſaria. 238. In ſuſcipiendis ie-
iuniis vel vigiliis cõſulendus.256. Spi-
ritualis medicus. 303. Spiritualis pa-
ter.ibid. Manſuetus cordis medicus.
314. Eius conſilium generale aduerſus
ſcrupulos remedium.316. Secundum
Deum, vitæ noſtræ ſpiritualis auctor.
645. Pro filiis ſuis ſpiritualibus mori
paratus, & illi viciſſim pro illo.ibidem.
Spiritualis paſtor ouium.645.

Magnanimitas Chriſtiana in quo
propriè conſiſtat.686. Quomodo diffe-
rat ab ea quam Ariſtoteles tradidit. i-
bid. Quomodo verſetur circa honores.
ibid. Quomodo à ſanctis Patribus de-
ſcribatur. 687. Eius gradus & incita-
mẽta.688. Iniurias & calamitates im-
minentes expectat. 691. Eius indicia
quæ.692. Vnde oriatur.717. Non eam
terret rugitus leonis.ibid.

Magnanimus verè quis ſit. 687.
In articulo mortis à diabolo parum in-
ſiſtatur.688. In purgatorio non diu de-
tinetur. ibid. A magno Deo magna
beneficia recipit. 689. Suam deſpicit
quietem, & curat alienam. 691. Eius
magna cum Deo familiaritas, vt ni-
mia quibuſdam videri poſſit.ibid. In-
ducitur in apothecas ſapientiæ. ibidem.
Magna audet, & quæ audet obtinet.
ibid. Quo animo contumelias ferre de-
beat, ex Seneca. 692. Eius gaudium
quodnam. ibid.

Malachias Epiſcopus conſueuit ad
tempus ſecedere ad cœnobia monacho-
rum, ſeſe colligendi gratia. 376. Diſci-
plinam quam aliis imponebat, magis
ipſe portabat.ibid. In ordine vicis ſuæ
coquinæ miniſterio inſeruiebat.ibid.

Manſuetudo quomodo conſeruan-
da.287. Iram mitigat. ibid. Eius defi-
nitio, gradus, & incitamẽta.714. Eam
natura communis docet.ibid. Pacem
animo conciliat.ibid. Omni diadema-
te & gloria conducibilior.ibidem. Deo
gratior ipſa virginitate, ieiunio, con-
temptu diuitiarum, eleemoſynis.715.
Eius vis quanta.ibid. Comparatur co-
lori infirmis oculis grato. 716. Inter o-
mnes Chriſti virtutes eminet.ibidem.

Duobus modis exercetur. 717. Vnde oriatur. ibid. Non nocet ei flatus draconis. ibid. Quomodo in naturam vertatur. 718. Inimica perturbationis, pacis conciliatrix. ibid. Fructus ſpiritus, qualis. ibid. Eius indicia. ibid. Virtutes ei affines quæ. ibid. Humilitatis ſoror collactanea. 730.

Marcus Euangeliſta vt Eccleſiaſticam dignitatē ſubterfugeret, membrum ſibi præcidiſſe dicitur. 747. Exemplum nō tam imitandum quàm admirandum. ibid.

Mardochæus indutus veſtibus regiis equo regio inſidens. 497. Typus veri proficientis. ibid.

Maria Magdalena ad pedes Chriſti reſidens, vitam contemplatiuam ſignificat. 796. Laudatur à Chriſto præ Martha. 797. Eius pars nunquam auferetur, quomodo. ibid. Eius ingens dilectio omnem pœnam peccatis debitam abſorbuit. 58. Triginta annorū vitam ſeueriſſima pœnitentia tranſegit. 59. Cum hæmorrhoiſſa Euangelica comparatur. 67. Propoſuerat in corde ſuo à peccatis deinceps abſtinere. ibid. Piè impudens, & frontoſior ad ſalutem quā fuerat ad peccatum. 70. Condonata illi cum culpa omnis tēporaria pœna. 80. Poſthabito mundanæ nobilitatis ſplēdore, pedibus Chriſti affixa, ſe totam dedicauit. 559. Chriſti æmula ſingularis. ibidem. Non ſolum ſaucia, ſed ebria Chriſti Domini amore ſanctiſſimo atq; caſtiſſimo. 593.

Maria mater Dei votum virginitatis emiſit teſtibus ſanctis Patribus. 742. Cruci aſſiſtens Chriſtum filium induit. 745. Prætulit Virginitatem opprobrio ſterilitatis. ibid. Vnctio eam docebat de omnibus. 746. Non indignè tulit, cùm dimitteretur à Ioſeph. ibidem. Chriſto confixa eſt cruci. 745. Plurimum præſtat omnium angelorū ordinibus. 813. Diuina attributa in ea contemplandi ratio. ibidem. Quomodo inuenta fuerit in vtero habens. 22. Aduocata peccatorum ab Eccleſia & ſanctis Patribus appellatur. 66. Spes vnica peccatorum vocatur à D. Auguſtino. ibid. Eius fomes, aut nullus, aut ita Dei gratia ſopitus, ac ſi nullus. 343. Eius animi corporiſq; dolor proximè acceſſit ad ipſius Chriſti crucifixi dolorē. 431. Eius verba illa, reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, non plorātis aut trepidantis ſunt, ſed gaudentis. 479. In meditatione ad cœlum introducit. 537. De ea quid cogitare debeamus orando. 556. Virgo nō ſolùm corpore, ſed etiam mente. 557. Loquendi parcior, legendi ſtudioſior. ibid. Eius ſanctitas in facie relucebat. ibid. Eius aſpectus ad amorem caſtitatis incitauit. ibid. Mater Dei, mea, noſtra. ibid. Quæ miracula in illa Deus ediderit. 588. Quomodo cum illa Dominus. ibid. Eius ſalutationis myſterium explicatum. ibid. Ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur. ibid. Sola in cubiculo ab Angelo inuenta. ibidē. Eius imperio Chriſtus infans & puer, adoleſcens etiam & iuuenis, ſubiectus. 594. Ipſa Chriſtum filium ipſamq; Chriſtus vt matrem, ardentiſſimè ſemper conſtantiſſimeq; dilexit. ibidē. In eius vtero Chriſtus nouem menſibus delituit. 595. Suis vberibus

bus virgineis Chriſtum lactauit. 595. Cur eam in nuptiis Chriſtus duriuſculè compellarit. ibid. Ab angelo filij Dei incarnationem edocta, ex ſententia D. Thomæ. 603. Eius deſponſatio cur inſtituta. 605. Cur filij ſui conceptionem Ioſepho non indicarit. ibid. Ei Chriſtus per totos triginta annos ſubditus. 606. Eius nominis interpretatio Dominam aut illuminatricem & patronam ſignificat. 623. Eius filius eſt, qui eam vt parentem habet, colit, imitatur. 629. Eam plurimum commendat caſtus pudor. 720. Angelum præ verecundia non reſalutauit. ibid. Placuit Deo ex virginitate, ſed ex humilitate concepit. 726. Eius virginitas Deo ſine humilitate non placuiſſet. ibid.

Martha Chriſto miniſtrans vitam actiuam ſignificat. 796. Eius miniſterium non reprehenditur, quia meritorium. 797. Diſcipula fuit Chriſti. 559. Chriſti Domini hoſpita, eiuſque menſæ adminiſtra. ibid. Hoſpitalitatis laude excelluit. 606.

Martinus Epiſcopus, Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. 834.

Martyres in mortali adhuc vita deiformitatem conſecuti. 838. Eorum duo genera. 851. Quanto martyrij deſiderio flagrarint. ibid. Quam grauia amore Chriſti cum voluptate pertulerint. 853. Pleriq; duplici modo conuerſi. 16. Inuocandi. 66. Reliquiæ eorum ſalutares. ibid Poſſunt pro peccatis rogare noſtris. ibid. Etiam noſtri ſæculi plurimi. 366. Diuinis conſolationibus quantum confirmati. 398. Eorum exempla quædam. 399. Eorum ſumma charitas & nobiliſſima omniũ actionum. 446. In tormentis affirmabant ſe nunquam lautius epulatos eſſe. ibid. Quibuſdam non tam turpe fuit Chriſtum negaſſe, quam poſtmodum pro eodem mortem ſubiiſſe glorioſum. 471. Innocentes ab Herode trucidati multa millia. 608. In tormentis diuina voluptate affluentes, vt ea nec ſenſerint quidem. 683. Tripudiant & triumphant toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro. 684. Vnde oriatur in illis ſpirituale gaudiũ. ibid. Ad eorum ſolatia ſubmittuntur aliquando Angeli. ibidem.

Martyrium omnium actionum quæ à fortitudine promanant princeps. 685. Eius votum ipſum eſt martyriũ. ibid. Eius ingens deſiderium in quibuſdam Sanctis. ibidem.

Matthæus Apoſtolus & Euangeliſta diuina virtute ad Chriſtum imitandum impulſus. 464. Eius Euangelium ab ipſo hebraicè ſcriptum, græcè prius verſum quàm latinè. 620.

Meditatio eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens. 804. Per ardua ſæpe & aſpera ad directionis finem nititur. ibid. Eſt prouidus animi obtutus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. ibid. Pertinet ad proceſſum rationis. ibid. Quomodo differat à cõſideratione. ibid. Longanimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorem. 810. Eſt occulta veritatis ſtudioſa inueſtigatio. 818. Hanc diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat. ibid.

Comparatur exercitui mētem tanquam regem circumſtanti. 483. Ferculum eſt quia paſcit mentem. ibid. Docet quid deſit, oratione quid deſit obtinet. 544. Eius cum oratione comparatio. ibidem. Exercet memoriam, intelligentiam & voluntatem. 545. In ea ordo ſeruandus. ibid. Eius materia ad certa capita & puncta reducenda. ibid. Eius ordo duplex. ibidem. Eius fructus in quo potiſſimùm conſiſtat. 546. Intellectus exercitationem requirit. 548. Eſt neceſſaria, ſi deſit diuina reuelatio. 549. Eius materia eſt Scriptura ſacra. ibid. Tres affectus in ea commouendi. 555. Eius potiſſima materia eſt hiſtoria Chriſti. 561. Conditioni vitæ meditantis conueniat. 629. Eius proprius ſcopus quis. 630. Ad eam hominis quoq; induſtria neceſſaria. 631. Quam diuturna eſſe debeat. 633. Eius clauſula colloquium quale. 634. Tota eius vis conſiſtit in prudenti exercitatione affectus. ibi. Eius ſcopus coniunctio cū Deo. 638.

Mendacium duplex. 662. Quodnam ſit argumentum æternæ reprobationis. ibid. Illud amant & faciunt qui politici vocantur. 663. Chriſtiano viro indignum. ibid. Officioſum aut iocoſum pro quacunq; aliorum vtilitate nunquam licitum. 664. Si cœli ruinam fulcire poſſet, non tamen committendum. ibidem.

Meritum apud Deum in quo conſiſtat. 754. Eius pernicies latitans ſub promptitudine animi ex cōſolationibus diuinis. 758. Contemplationis maius quàm actionis. 797. Præpoſterus ordo ante meritum exigere præmium. ibid. Conſiſtit in tribus. In odio præteritorum malorum, contemptu præſentium, & deſiderio futurorum. 830. Chriſti & noſtrum quantam vim iuncta habeant. 856. Quanti apud Deum ſit ſubmiſſio & humilitas. 7. A Deo non inuenitur ſed præuenitur. 24. Maius eſt velle dolere de peccatis & non poſſe, quam actu de iis dolere ſecundum Gerſonem. 79. Sanguinis Chriſti quantum. 345. Sanctorum de deuictis dæmonibus quantum. 373. Quomodo creſcat. 391. Corrumpitur admiſtione peccati etiam venialis. 419. Neceſſarium & vtile ad beatitudinem obtinendam. 440. Obedientiæ quantum. 646.

Michael Paphlago Conſtantinopolitanus Imperator, monachus factus. 474.

Miracula ſiue prodigia quæ vocentur. 813. Quæ ſit illorum ratio & cauſa. ibid. Eorum cupiditatem quomodo coërcuerit D. Auguſtinus. 860. Exhibentur in ſpectaculis. 351. Cùm flagitantur ſolius experientiæ cauſa, Deus tentatur. 351. Curiis Deus vtatur. 432. Motiua ſunt fidei. ibid. Duplicia. 502. Eum à quo eduntur, Deo charum eſſe aliquando ſignificant. 502. Quædam non ſubiiciuntur oculis, ſed in animis patrantur. ibid. Quæ Chriſtus corporaliter faciebat, & ſpiritualiter volebat intelligi. 574. Cur Chriſtus tam multa fecerit. ibid. Quàm multa fecerit. ibid. Quomodo meditanda. 575. Inter ſe quædam comparata. 584. In B. Virgine à Deo edita. 588. Quò ea retulerit Chriſtus q̃ fecit. 597.

Miſericordia quid & quotuplex. 674. Eius gradus & incitamenta. 675. Maximè demonſtrat Dei omnipotentiam. ibid. Eius actus an præcedat vel ſequatur iuſtificationem. 676. In ea conſiſtit ſumma diſciplinæ Chriſtianæ. ibid. An & quomodo liberet à perditione æterna. ibid. Ars omnium artium quæſtuoſiſſima. ibid. Ad eam inclinamur à natura. 677. Eam diſcamus, qui ea maximè indigemus. ibid. Eius actus heroici. 678.

Miſſa ſacrificium pro peccatis. 67. Impetrat donum pœnitentiæ. ibidem. Summum ſacrificium ſummi ſacerdotij. 582. Idem cum ſacrificio crucis, quamuis inernentum. ibid. Offerenda etiam pro defunctis. 659.

Mitis & manſuetus orphanorum pater, viduarum præſes. 715. Reuerēdus pater pueris, obſeruandus Dominus ſeruis. ibidem. Eius laudes ex D. Chryſoſtomo. ibid. Quam gratus Deo. ibid. Eius exemplum quantum valeat. 716. Comparantur diei ſerenæ. 717.

Modeſtia quid ſit & à temperantia quomodo differat. 718. Eius partes & gradus. ibid. Ad eam amplectendam incitamenta. 719. Eius neglectus in Scripturis damnatur. ibid. In Scripturis mirificè commendatur. ibidem. In oratione qualis adhibenda. ibidem. Diues apud Deum, & portio Dei. ibid. Chriſti & B. Virginis quanta. ibidē. Ei repugnant immanes cachinni & ſaltus. 720. Chriſtiana ſeuerior eſt quàm gentilis. 721. An admittat iocos, fabulas & riſum. ibidem. In voce quæ ſeruanda. ibid. Grauis, matura, ſeuera, animum poſtulat ſibi planè dominantem. 722. Eius indicium quod. 722.

Monica S. Auguſtini bis mater. 66. Ingentem lachrymarum vim pro filij ſui ſalute profudit. ibidem. Diſcreuit inter Deum reuelantem & animam ſuam ſomniantem. 510.

Mors pro Chriſto ſubeunda ſi opus fuerit. 90. Ad eius portas appropinquare qui dicuntur. 291. Eius vmbra quæ. 302. Eius meditatio remedium tepiditatis. 306. Euangelica qualis. 310. Subeunda potius quàm committatur peccatum mortale. 313. Viuificatrix qualis. 335. Eius nomine quid intelligat Apoſtolus ad Romanos. 338. In quo caſu pro veritate ſubeunda. 664. Eius timore nullus vehementior. 683.

Mortificatio bona mors eſt, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius. 819. De ea D. Auguſtini dictum Moriar ne moriar. 823. Tremendum eius ſpectaculum in antiquis pœnitentibus. 48. Cum corporis viribus eſt commetienda. 258. Gradus ad virtutes & ad perfectionem. 260. Eius ratio varia & multiplex. ibid. In ea quotidie proficiendum. 317. Morti comparatur. 693.

Mortui dimittendi ſepelire mortuos ſuos, qui & quos. 626. Eorum animæ quibus modis iuuari poſſint. 659.

Moyſes orationis, ieiunij & eleemoſynæ ſuffragio factus Deo ſimilis. 749. Quid petierit, cùm faciem Dei ſibi oſtendi petiit. 809. Contemplatur cæle-

cœleſtis lucis. 847. In eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit. 3. In aqua veniens, figura Chriſti & Baptiſmatis. 17. Eius ſerpens Chriſti typus. 121. Olim imperfectus. 240. Cur contra Amalech non ſolis armis, ſed etiam precibus pugnarit. 267. Eius fidei actiones heroicæ. 437. Quid eius frequens ingreſſus in tabernaculũ ſignificarit. 514. Sapientiſſimus Deoq́; coniunctiſſimus. 518. Ab ipſo Deo ad omnem diſciplinam inſtitutus. ibidem. Conſilia ſoceri ſui iuſſus eſt ſequi. ibid. A Ioſue conſultus. 520. Sponſus ſanguinum, figura Chriſti. 581. Eius amor in ſibi commiſſos maior quàm naturalis patris. 645. Manſuetus erga populum duræ ceruicis. 716. Quomodo ſuſtinuerit improperium Chriſti. 729.

Mundus antequam fieret, præter Deum nihil erat. 808. Eius & eorum quæ in illo ſunt contemplatio. 814. Eum Deus quare condiderit, conſeruet & gubernet. 831. Eum condidiſſe, minus opus eſt, quàm ex impio pium facere. 26. Propriæ voluntati non ſufficit. 354. Theatrum eſt, ſpectator Deus. 430. Eius quædam quaſi ætates. 504. Mare magnum eiusq́; varij piſcatores. 607.

Mundus D. Paulo crucifixus quomodo. 744. Ei renunciãdum vt Chriſtum ſequaris. ibid. Ei mortuus eſt religioſus. ibid. Eius vanitas. 36. Eius moribus quàm fuerit contrarius Chriſtus. 120. Eum perfectè qui nõ deſerant. 304. Eius cum diabolo fœdus ad oppugnandum nos. 363. Eius ſpiritus ſatelles diaboli. 483. Eius ſpiritus quomodo internoſcendus. ibid. Comparatur rotæ & molæ aſinariæ. 628. Totus ex fraudibus compoſitus. 665. Eius ſapientia & profeſſio quæ. ibidẽ. Terret nos laruis, auertit exemplis. 700. Exuendus ſua pompa & ſatellitio. 700.

N.

Nathanael à S. Philippo inuentus quomodo. 22.

Natura redit ad ingenium. 6. Eius mira varietas. 11. Eius bonum à peccato corrumpitur. 23. A gratia longè ſuperatur. 107. Sequitur motionem & ductum gratiæ. ibid. Eius neceſſitas cibum potumq́; à nobis exigit. 248. Eius etiam neceſſarius appetitus calcãdus. 252. Paucis contenta eſt. 280. Eius corruptionem ſequuntur inclinationes ad peccatum. 340. Eius ſecreta ſcrutari curioſorum eſt. 351. Animalculorum quorundam admirabilis & hominibus ignota. 352. Humana quam fragilis & deprauata ſit. 400. Comparatur Samſoni. ibid. Continenter ad malum procliuis. 416. Eius exterminium affectio indiſcreta. 454. Eius motus quomodo diſcernatur à motu gratiæ. 491. Ad quam cognitionem inſtiget. 492. Quomodo ab ea impugnetur qui proficit in gratia. 493. Nihil vult pati aut quàm minimum. 497. Sine Dei virtute concideret. 600. Nihil ea violentius, neq; decem millia quidem tyrannicidarum. 649. Proſtrata ab Abrahamo filium immolaturo. 650. Ad miſericordiam & beneficentiam nos mouet. 677. Locus ab ea nobis aſſignatus,

gnatus, tuendus. 692. Nos cognatos edidit. 714. Ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi, inquit Seneca. ibid. Eius vis quanta. ibidem.

Negligentia filia acediæ. 293. Eius mater eſt ſecuritas. 44. Exterioris diſciplinæ cauenda. 375. Quæ mala per eam incurramus. 419. Illius tria magna mala. 496. Diabolicum vitium. 497. Auget peccatum, & diuinam iram concitat. 587.

Noë vineam plantans & inde inebriatus figura Chriſti crucifixi. 852. Deriſus a filiis ſuis, Chriſtum in cruce deriſum ſignificauit. ibid. Omne genus carnium manducauit. 249. Sacrificia Deo ſponte in gratiarum actionem obtulit. 655.

O.

Obediens ſine diſcuſſione perficit imperata. 744. Credit ea ſacroſancta & diuinitùs promulgata. ibid. Inſipientem ſe iudicat ac ſtultum. ibidem. Nulla in eo viuit voluntas propria. ibid. In cœleſti regno & abſtinentibus & flentibus excellit. 646. Lapſis per obedientiam Angelis dominatur. 647. Facilè ſuperat vitium libidinis. ibid. Conatur, etiam ſi impoßibile quid iubeatur. 648. Si dubitet an peccatum ſit quod iubetur, quid facere debeat. 649. Semper ſecum reputat ſe à ſuperiore tentari. ibid. Rationem & mentem ſuam etſi repugnantem in ſuperioris ſententiam traducat. 651. Superiorum ſententiam non diiudicat, nec curioſius perſcrutatur, ibid. Neſcit indicare, quiſquis perfectè didicit obedire. 652. Adeptus ſecurum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo iter. 653. Parat aures audituі, manus operi, pedes itineri. 654. Interiorem obedientiam externo ſilentio declarat. ibidem. Comparatur corpori exanimi. ibid. Comparatur inſtrumentis artificum. ibidem. Nihil quod ſuum eſt ad obediendum adfert. ibid. Conuitia imperantium habet in deliciis. ibidem.

Obedientia coërcet propriam voluntatem. 742. Eius quatuor gradus. ibid. Eius votum ex D. Auguſtino & D. Baſilio. 742. Per eius gratiam vera nobilitas obtinetur. 744. Eius exemplum ex Caßiano. ibid. Ad eam quæ requirantur. ibidem. Ei repugnat pertinacia. 748. Ei debetur guſtus contemplationis. 797. Tutißimum eſt religioſi hominis perfugium. 802. Eam ſubiectis non imperet, qui Prælatis non nouit exhibere. 3. Eius via eſt via regia. 5. Homines inoffenſo pede ducit ad ſummũ 5. Quanti apud Deum meriti ſit. 7. Melior eſt quàm abſtinentia contumacium. 71. Inſulſa quæ. 114. Paupertatis comes. 282. Supplet virtutem diſcretionis in incipientibus & religioſis. 459. Eam inprimis amat ſpiritus Dei. 503. Regula eſt diuinæ voluntatis extra Scripturas reuelatæ, intelligendæ. ibidem. Quomodo cum prudentia coniungenda. 522. Eius ſingulare exemplum œconomicum in Chriſto. 606. Eam Chriſtus per totos triginta annos profeſſus. ibid. Quomodo & qualis à nobis præſtanda. 628.

NNn Eius

Eius definitio. 646. Quotuplex. ibid. Conſilium Chriſti & perfectionis cumulus. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius meritum quantum. 646. Præſtantiſſima virtus. 647. Comparatur victimis. ibid. Tuta eſt & recta ad virtutem via. ibidem. Sola virtus eſt quæ cæteras virtutes menti inſerit, inſertaſq; cuſtodit. ibid. Mater omnium cuſtoſq; virtutum. ibid. Cæteris virtutibus dæmones impugnamus, per hanc vincimus. ibidem. Ne Chriſtus eam perderet, vitam perdidit. ibid. Martyrum conſtantiam præſeferat. 648. Eius difficultates. ibid. Præſtanda etiam in his quæ ſanitati videntur aduerſari. ibid. Optimus eius modus eſt, vt ſemper ita tecum reputes, tentat te pater. 649. Eius violentia quanta. 650. Ieiuniis & abſtinentiæ præſtat. 650. Per eam propria voluntas mactatur. ibid. Eius votum præcipuum inter tria religionis vota. ibid. Eſt perfecta animæ abnegatio, mors ſpontanea, ſepulchrum voluntatis. 651. Nec præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit. 652. Cæca quæ. ibid. Indiſcreta quæ. ibid. Eius ſimplicitas à D. Paulo laudata. ibid. Eius tres partes. 653. Eius votum immobilitat animum, ne poſſit retrogredi. ibi. Eius ſeptem gradus, ex D. Bernar. ibid. Apoſtolica quæ, ex D. Baſilio. ibi. Perfecta legē neſcit, terminis nō arctatur. ibi. Eius indicia. 654.

Obſeruātia qd ſit. 642. Eius gradus & incitamenta. ibid. Exhibenda maximè Princip. & Dom. Eccleſiaſt. 643. Exhibenda etiam ſenioribus. ibidem.

Obſtinati in propria ſententia leproſis comparantur. 456. A D. Bernardo ſuis coloribus depinguntur. ibid. Ariolis & idololatris comparantur. ibid. Deo quàm deteſtabiles. 584.

Opera bona tria maximè. 42. Ab Angelo Raphaele commendata. ibid. In his ſita eſt in hac vita hominis iuſtitia. ibid. His ſtat fides, deuotio & virtus. ibid. An ea ab omnibus eodem modo ſubeunda ſint. 43. Ea diabolus tribus modis inſequitur. 115. Propter laudem facta vana ſunt. 116. Variis modis fiunt. 291. Moritura quæ. 300. Sæpe non ſunt talia in oculis Dei qualia videntur hominibus. 327. Ea comitatur vel ſequitur gloria & aliquādo ignominia. 328.

Orans intrare debet in curiam cœleſtem & quomodo. 538. Quàm tremebundus, ſupplex, & humilis Deo aſſiſtere debeat. ibid. Cogitet ſe tanquā præſentatum Domino maieſtatis. ibid. Quomodo præſentiam Dei ſibi repræſentare poſſit. ibid. Deum ſibi præſentem maxima reuerentia & humilitate proſequatur. 544. Comparatur Angelis & Archangelis, Cherubin & Seraphin. 545. Talis ſit ante orationem, qualis in ipſa oratione vult inueniri. 640. Vana cogitans, cùm orat, grauiter peccat. 641.

Oratio quantum iuuetur externis geſtibus & actionibus. 750. Eius cum ieiunio & eleemoſyna coniuncta vis & præſtantia. 749. Maximum perfectionis adminiculum. 759. Maximè neceſſaria proficienti. ibidem. Feruens ſit exemplo D. Auguſtini. ibid. Neceſ-

ſaria

ſaria eſt ad impetrandum Dei auxilium. 760. Eius ſumma cum contemplatione & amore Dei colligatio. 761 Non qualecunq; eius ſtudium ad perfectionem obtinendam ſatis eſſe. 799. Unicum eſt in dubiis remedium & refugium. 802. Quæ in ea bonorum copia donetur. 818. Quando maximè requiratur. 14. D. Auguſtini: Domine da quod iubes & iube quod vis. 23. Sanctorũ aſſidua plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 26. Peccatoris ipſius conſtans & deuota plurimum valet. ibid. Opus bonum & ſatisfactorium. 42. Pœnitentis qualis eſſe debeat. 59. In ea perſeuerandum. 66. Ab obſecratione quomodo differat. 67. Eſt oris ratio. ibid. Eius tres modi. 69. D. Auguſtino familiaris. 87. Præſidium contra tentationes. 93. Ad profectum ſpiritus impetrandum neceſſaria. 103. Eius non poſtrema pars gratiarum actio. 104. Holocauſto comparatur. 121. Aſtat in ea oranti ſacra Chriſti imago. 122. Prædicatori neceſſaria. 265. Plus poteſt quàm oratorum facultas. ibid. Remedium acediæ. 292. Eius forma ex D. Bernardo. ibidem. Humilis & feruens quantum valeat. 345. Minutiſſimis rebus ſæpe interrumpitur atque turbatur. 351. Eius præſidio ſancti dæmones profligarunt. 373. Non vincitur diabolus melius quã per eam. 392. Adhibenda eſt ad omnia. ibid. Inexpugnabilis murus, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus. 393. Piorum pro afflictis placat diuinũ numen. 398. Dei donum eſt. 414. Partas virtutes tuetur. 416. Iuuat ad virtutum omniũ incrementũ. 424. Qualis eſſe debeat, ex D. Hieronymo. 438. Fundenda pro iis qui ope noſtra ſpirituali indigent. 451. Comparatur à S. Dionyſio aureæ catenæ. 494. Eſt mentis in Deum eleuatio. ibid. In ſpirituali ſeceſſu maximè exercenda. 516. Vim & robur adfert exemplo. 524. Maior eſt verbo & exẽplo. ibidẽ. Quibus maximè actionibus adhibẽda à præſide. ibid. Ad eã præparatio duplex, pxima & remota. 534. Etiã quæ ſuper cœlos ſunt penetrat. 535. Nullo vitiorũ pondere pgrauata, ad Deum aſcendit. ibi. Ad eã mens euagationibus vacua adferenda. ibi. Ad eã neceſſaria ſolitudo cordis. ibi. Eius proxima pparatio duplex. 536. Eius intentio cor noſtrũ ſerenat. 537. Eius deſiderij quãta ſit vtilitas. ibi. Eius initio quid cogitandũ. 538. Cur olim facta Orientem verſus. 543. Mẽtalis quæ. 544. Partes eius duæ. ibi. A meditatione quomodo differat. ibi. In ea ordo ſeruãdus. 545. Eius ordo duplex. ibid. Eſt inquiſitio ſupernorũ, ſecundũ D. Auguſt. 548. In quem finem à Deo tradita. 571. Nocte faciẽda, exemplo Chriſti. 573. Proprius eius ſcopus quis. 630. Eius variæ definitiones ex S. Patribus. ibid. Cur neceſſaria. ibi. Quomodo purget, illuſtret & perficiat cor. ibi. Lõgáne an breuis laudabilior. 633. Ægyptiorũ crebra, ſed breuiſſima, & raptim quodãmodo iaculata. ibid. Abſit ab ea multa locutio, ſed non deſit multa precatio. 634. Quomodo differt à precatione. ibidem. Eius ſcopus coniunctio cum Deo. 638.

Eius quatuor impedimenta. 639. Eius tempore non refricanda memoria peccatorum. 640. Quomodo ab ea excludēda importuna phantaſmata. 641. Negligenter facta Deum maximè offendit. ibid. Fundenda etiam pro defunctis. 659. In ea quæ modeſtia neceſſaria. 719.

Origenes impeccantiam malè aſſeruit. 129. Maledicta etiam animo non maledico prolata, rectè deteſtatus eſt. 239. Aſſeruit virum ſanctum nec cogitatione quidem aliqua titillari. 341. Eius erroris propagatores qui, ibidem.

Otium vitandum. 293. Eius parens acedia. ibid. Eo diſtentam animam inuadit diabolus. 386. Ei non minus quàm ipſi Sathanæ bellum indicunt ſancti. ibid. Vitandum, & quibus occupationibus. ibid. In ipſo otio cauendum. 516. Mater nugarum, nouerca virtutum. ibidem.

P.

Parabola eſt longior & continuata metaphora. 626. Familiaris Syris & Palaſtinis. ibid. Dupliciter ad aliquid probandum aſſumitur. ibid. De villico iniquitatis laudato explicatur. 627. In ea non omnia neceſſaria, nihil tamen myſterio vacat. ibidem.

Parentes cur & quando in honore habendi. 595. Eorum cura non ſollicitet nimium conuerſos ad Dominum. ibid. Quantum iis debeant religioſi. ibid. Cùm ſpiritualia impediunt, ne cognoſcendi quidem ſunt. ibid. Iis nec appellatis poſſunt filij viam perfectionis ſequi liberrimè. 606. Quomodo odio habendi à diſcipulis Chriſti. 626. Eorum incommoda ſiue vitia piè tolerāda. 643. Eos quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſcire debemus. 644.

Paſsiones animi vehementes impediunt contemplationem. 815. Per eas abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus, ad ſenſibilia. 815. Earū mortificatio effectus etiam contemplationis. 819. Difficilius mortificantur, quā virtutes acquirantur. 129. Earum irritamēta comparantur ſtillicidiis. 301. Earum exigua aut nulla mortificatio, cauſa ſcrupulorū. 316. Affligunt animū nobis minus cogitantibus. 316. Radices prauorum habituū. 329. Cur paſsiones dictæ. ibid. An ſint natura ſua laudabiles an vituperatione digna. ibi. Numerantur à Philoſophis vndecim. 329. Earum quatuor fontes & principes. ibi. Immoderatæ & corroboratæ in vitia abeunt. ibi. Magno ſtudio à proficiente coërcendæ. 330. Statim in initio faciliùs extirpantur. ibid. Amputandi earū rami. 331. In iis totum cor eſt. 332. Quomodo purgandæ primū, deinde ordinandæ ſint. ibid. Ordinatæ, virtutes ſunt, inordinatæ vitia. ibid. Quomodo corrigendæ & bonæ efficiēdæ. 333. Mēti ſubijciuntur moderandæ & regendæ. ibid. In iis curandis gradus quidā. 334. Praeueniunt aliquādo ſubitaneo ſuo motu rationē hominis. 338. Cùm rectā rationem ſequuntur, non ſunt vitioſæ. 341. Vitioſæ in hac vita non omninò extinguuntur. 343. Magis magiſq; minuuntur proficientibus ad meliora. 344.

Diſcedente anima peribunt, ſurgente corpore non redibunt. ibid. Supercecidit earum ignis, & non viderunt homines ſolem. 464. Viri fortis miniſtra. 684. In natura corrupta gremio educata. 720. Quanta ab iis mala deriuētur in vniuerſam hominū vitam. 720.

Pater cœleſtis intuēdo Chriſti vulnera parcit nobis. 855. Eius aſpectus comparatur aſpectui ſupra cœleſtis alicuius planetæ. 856. Eius cum patre terreſtri comparatio. 35. Eius quanta bonitas erga tam ingratos filios. 36. Eſt in cœlis, id eſt, in ſanctis & iuſtis. 542. Dicitur ſanctus, iuſtus, noſter, meus & tuus, & quare. 550. Eius nomine myſterium Trinitatis continetur. 598. Omnia illi Chriſtus accepta fert. ibidem. Chriſtum viciſſim honorat. 599. Quomodo trahat nos ad ſe. 602.

Patientia quando maximè neceſſaria. 14. Aſſueſcit rebus difficilibus. 89. In tentationibus inuicta. 93. Eius Symbolum iumētum. 94. Inſulſa quæ. 114. Ea tanquam thorace munimur ad aduerſa ferenda. 286. Quomodo ſeruāda. 287. Iram ſuperat. 288. Eam quis veraciter ſeruet. 380. Eius bonum in quiete perit, in perturbatione cuſtoditur. ibidē. Proficienti neceſſaria. 393. Quare neceſſaria. 407. Præſidi Euangelico etiam neceſſaria. 529. Eius in Chriſto admirandum exemplum. 611. Eius definitio ex D. Auguſtino & Cicerone. 693. Eius materia, gradus, & incitamēta. 694. Nobis cum Deo virtus communis. ibid. Eius illuſtriſſimū exemplar Chriſtus patiens. ibid. Via ad perfectionē & magna præmia. 695. Facit hominem ſuiipſius Dominum ac regem. ibid. Scutum inexpugnabile, turris firma. ibid. Comparatur petræ, turri, adamanti. 696. Martyrium eſt in occulta cogitatione. ibid. Triſtitiam longè expellit. ibid. Æmula fortitudinis. ibid. Beatitudo qualis. 697. De ea Ethnicorum Philoſophorum ſententia. ibid. Eius indicia. ibid. Per eam perfectè aduerſarius vincitur. ibid. Vera eſt ea, quæ & ipſum amat quem portat. ibid. Perfecta quæ. 698.

Patres de contemplatione ea ſcripſerunt quæ ipſi experti ſunt. 817. Amici ſponſi ſunt. 827. Eorum de ſtatu perfectionis in Eccleſia conſenſus. 1. Eorundē de tribus perfectionis gradibus ſententia. ibidem. Quinam maximè de Chriſtiana perfectione ſcripſerunt. 2. Eorum de via perfectionis conſenſus. 4. E vita Chriſti admiranda virtutū exempla deducunt. 120. Cur iis tam diſſimiles ſimus. 237. Quanti æſtimarint diuinam conſolationem. 400. Quibus rationibus probent ſpiritus ſi ex Deo ſint. 510. Quam rationem in meditationibus ſuis ſint ſecuti. 637.

Patriarchæ tametſi diuites, ſpiritu tamen & affectu pauperes fuerūt. 739. Sicut & habitu continentes. ibid.

Paulinus Epiſcopus vendi ſe voluit pro filio viduæ redimendo. 453. Perpetuæ ſeruituti ſe pro amicis captiuis tradidit. 672.

Paulus Apoſtolus Chriſti imitator qualis. 744. Nihil vile exiſtimat quod cum animarum ſalute Chriſtiq́; gloria coniunctum ſit. ibid. Mundo crucifixus eſt & mundus illi quomodo. ibid.

Non tam prædicator quàm contemplator.803. Raptum ſe commemorat vt auſum excuſet.807. An in raptu diuinam eſſentiam attigerit.810. In raptu quomodo ſe habuerit. ibid. Supremum gradum contemplationis attigit qui in hac vita haberi potuit. ibid. Exceſsiuè diuino amore flagrauit. 823. Theologiam myſticam diſcipulo ſuo diuo Dionyſio tradidit.825. Eius violenta charitas.834. Contemplator cœleſtis lucis.847. Quanto martyrij deſiderio flagrarit. 851. Ipſas etiam inferorum pœnas ob Dei honorem hominumq; ſalutem pati expetiit.861. A Deo tentata eius humilitas.858. Diuina eum iudicia clauſa non ſtimularunt, aperta non inflarunt. ibid. Poſt aſcenſum tertij cœli, adhuc dicit: Ego me non arbitror *comprehendiſſe. ibidem. Quam legem viderit in membris ſuis repugnãtem legi mentis ſuæ.859. Cur eum conuerſum Deus ad Ananiam miſerit. 4. Dei iuſſu aſcendit Hieroſolymam ad Apoſtolos. ibidem. Duobus modis conuerſus.16. Ab Anania inuentus.22. Præuentus à Domino & præparatus. ibid. Corinthiorum triſtitiam laudauit.38. In tertium cœlum & paradiſum ductus.44. Timet peccatum. ibidem. Eius præceptum de mortificandis membris quale.45. Eius mirabilis miſericordia aduerſus peccatores. ibidem. Peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat.52. Peccata ſua priora cur tam ſæpe commemoret. ibid. Culpa præſente carens, præterita luxit.54. Exemplum proponitur pœnitẽtibus. ibidem. Eius humillima confeſsio. 57. Diuinè inſtinctu triduum integrum vigilat in oratione ſine cibo & potu.70. Frequenter pro ſuis in Chriſto filiis orat. 103. Luctæ ſpiritualis eximius Agoniſtes. 106. Eius de ſe diffidentia.236. Eius ante conuerſionem vitia.240. Vni imperium, alteri patiẽtiam præcipit.264. Cur ſe infelicem nominet. 311. Rogatus tacuit quod ad rem erat, ſed non quod ad cauſam. 313. Cur Cæſarem appellàrit. 314. Cùm haberet donum linguarum, eo tamen non eſt vſus. 327. Per vetus fermentum expurgandum quid intellexerit.340. Eius affectiones.342. Romam ſæpius ire prohibitus, non tamen deſtitit, quoad effecit quod ſtatuit. 393. Stimulos carnis ſuſtinebat inuitus, non quia extolleretur, ſed ne extolleretur. 406. Cur gauiſus in laboribus. 416. Vitæ tædio affectus quomodo & quare 431. Diuina vi & impulſu ſubitò conuerſus.464. A Deo impulſus ad Hieroſolymam cum periculo vitæ adeundam, & Cæſarem appellãdum.465. Conſilij gratia Petrũ & Iacobum Hieroſolymam vſq; adiit.518. A iunioribus conſultus.520. Arripuit quamcunq; occaſionem prædicandi Euãgelij.526. Eius amor erga ſuos in Chriſto filios maior quàm naturalis patris. 645. Vt aliis bene eſſet, ſibi ipſe exitium imprecatus. ibid.*

Paulus Eremita dimidium panem in victum quotidiãnum à Deo accepit. 256.

Paupertas voluntaria fundamentum primum primuſque gradus perfectionis.

ctionis. 738. Accingit hominem ad culmen perfectionis. 739. Eius quatuor gradus. ibidem. Eiuſdem voto ſeſe obſtrinxerunt Apoſtoli, & pleriq; Apoſtolorum primi diſcipuli. ibid. Via eſt ad perfectionem, nō ipſa perfectio. 740. Eâ non abiiciuntur honores. 743. Eius metus non erit in cœleſti gloria. 812. Vera quæ. 279. Reges cœli facit. ibidem. Eam quidam ſic diligunt, vt nullam inopiam patiantur. ibid. Nititur ſpe & Dei prouidentia. 281. Eius comes obedientia. 282. Eius exemplum in Chriſto. ibidem. Chriſti recens nati quanta. 608. Chriſti Euangelizantis quanta. 612.

Peccatum veniale ineſt iuſtificato ſine iuſtitiæ detrimento. 129. Ab iis quantum fieri poteſt, precauendum. ibid. Cur multa Deus voluerit eſſe occulta. 230. Non remittitur ſine mutatione propoſiti in eo perſiſtendi. ibidem. Eſt contra Dei mandatum. ibidem. Non tam contra, quàm præter Dei voluntatem. ibidem. Animam fœdat. 231. Comparatur ſordibus pedum. ibidem. Igne purgatorio expiatur, ſi non in hac vita, ex D. Auguſtino. ibidem. Interitum adferunt ſi multa ſint. ibidem. Prognoſticon peccati mortalis. 232. Ex paruo maximum fit negligentia noſtra. ibidem. Comparatur compedibus, vinculis, & amaris ſuccis. ibidem. Eius remedia varia & facilia. 233. Nebulæ comparatur. 236. Septem eius genera ex Caſſiano. ibidem. Spinis comparatur & qualibus. 237. Eius principiis obſtandum. 240. Non remittitur, niſi eius peccatorem pœniteat. ibidem. Quoddam laudatur ſpe frugis ſicut herba ſegetis. ibidem. Nemo ad id inuitus trahitur. 313. An liceat, ſi aliter mortale declinari nequeat. ibidem. Rimula eſt per quam in animam irrumpit diabolus. 381. Diſplicet Deo. 410. Reddit animam fœdam atq; deformem. ibidem. Eius macula quomodo eluenda. ibidem. Sternit viam ad peccatum mortale. ibidē. Examen de eo haberi debet exquiſitum. ibidem. Actionem moralem alioqui bonā, facit non eſſe meritoriam. 419.

Pelagius hæreticus impeccantiam aſſeruit. 129. Origenis errorem de impaſſibilitate deteriorem reddidit. 341. Hæreſiarcha. ibid.

Perfectio hominis eſt Deo coniungi. 735. Poſita eſt in charitate. ibidem. In hac vita an haberi poſſit. ibidem. Quæ ſit de neceſſitate ſalutis. 736. Dilectionis dulpex. ibidem. An in ſola charitate conſiſtat. 737. Quæ ſit propriè perfectio. ibidem. Eius adminiſtra ſunt virtutes. ibidem. In quibus potiſſimùm virtutibus conſiſtat. ibidem. Eius ſumma. ibidem. Eius impedimenta duplicia. 738. Ad eam tendunt religioſi. 743. Ei repugnat honor mundanus. ibidem. Conſiſtit in imitatione & ſimilitudine Chriſti. 745. Ei maximè repugnat ſuperbia. 746. Non ei repugnat honorem virtuti debitum ſuſcipere, ſed eum appetere. ibid. Ad eam conſequēdam quæ actiones maximè conſerant. 749.

Non tam prędicator quàm contemplator.803.Raptum ſe commemorat vt auſum excuſet.807. An in raptu diuinam eſſentiam attigerit.810. In raptu quomodo ſe habuerit. ibid. Supremum gradum contemplationis attigit qui in hac vita haberi potuit. ibid. Exceßiuè diuino amore flagrauit. 823. Theologiam myſticam diſcipulo ſuo diuo Dionyſio tradidit.825.Eius violenta charitas.834.Contemplator cœleſtis lucis.847. Quanto martyrij deſiderio flagrarit. 851. Ipſas etiam inferorum pœnas ob Dei honorem hominumq́; ſalutem pati expetiit.861. A Deo tentata eius humilitas.858.Diuina eum iudicia clauſa non ſtimularunt, aperta non inflarunt.ibid.Poſt aſcenſum tertij cœli, adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe.ibidem.Quam legem viderit in membris ſuis repugnãtem legi mentis ſuę.859.Cur eum conuerſum Deus ad Ananiam miſerit.4. Dei iuſſu aſcendit Hieroſolymam ad Apoſtolos.ibidem.Duobus modis conuerſus.16. Ab Anania inuentus.22. Præuentus à Domino & preparatus. ibid. Corinthiorum triſtitiam laudauit.38. In tertium cœlum & paradiſum ductus.44.Timet peccatum.ibidem.Eius præceptum de mortificandis membris quale.45. Eius mirabilis miſericordia aduerſus peccatores.ibidem. Peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat.52.Peccata ſua priora cur tam ſæpe commemoret.ibid.Culpa præſente carens,præterita luxit.54.Exemplum proponitur pœnitẽtibus.ibidem. Eius humillima confeßio. 57. Diuinò inſtinctu triduum integrum vigilat in oratione ſine cibo & potu.70.Frequenter pro ſuis in Chriſto filiis orat.103. Luctę ſpiritualis eximius Agoniſtes. 106. Eius de ſe diffidentia.236. Eius ante conuerſionem vitia.240.Vni imperium,alteri patiẽtiam pręcipit.264. Cur ſe infelicem nominet.311. Rogatus tacuit quod ad rem erat, ſed non quod ad cauſam.313. Cur Ceſarem appellârit.314. Cùm haberet donum linguarum,eo tamen non eſt vſus.327. Per vetus fermentum expurgandum quid intellexerit.340.Eius affectiones.342. Romam ſæpius ire prohibitus, non tamen deſtitit,quoad effecit quod ſtatuit. 393. Stimulos carnis ſuſtinebat inuitus,non quia extolleretur,ſed ne extolleretur.406.Cur gauiſus in laboribus. 416. Vitę tędio affectus quomodo & quare 431.Diuina vi & impulſu ſubitò conuerſus.464. A Deo impulſus ad Hieroſolymam cum periculo vitę adeundam,& Cæſarem appellãdum.465. Conſilij gratia Petrũ & Iacobum Hieroſolymam vſq; adiit.518.A iunioribus conſultus.520. Arripuit quamcunq; occaſionem prędicandi Euãgelij.526. Eius amor erga ſuos in Chriſto filios maior quàm naturalis patris. 645. Vt aliis bene eſſet,ſibi ipſe exitium imprecatus.ibid.

Paulus Eremita dimidium panem in victum quotidianum à Deo accepit. 256.

Paupertas voluntaria fundamentum primum primuſque gradus perfectionis.

ctionis. 738. Accingit hominem ad culmen perfectionis. 739. Eius quatuor gradus. ibidem. Eiuſdem voto ſeſe obſtrinxerunt Apoſtoli, & pleriq; Apoſtolorum primi diſcipuli. ibid. Via eſt ad perfectionem, nō ipſa perfectio. 740. Eā non abiiciuntur honores. 743. Eius metus non erit in cœleſti gloria. 812. Vera quæ. 279. Reges cœli facit. ibidem. Eam quidam ſic diligunt, vt nullam inopiam patiantur. ibid. Nititur ſpe & Dei prouidentia. 281. Eius comes obedientia. 282. Eius exemplum in Chriſto. ibidem. Chriſti recens nati quanta. 608. Chriſti Euangelizantis quanta. 612.

Peccatum veniale ineſt iuſtificato ſine iuſtitiæ detrimento. 129. Ab iis quantum fieri poteſt, præcauendum. ibid. Cur multa Deus voluerit eſſe occulta. 230. Non remittitur ſine mutatione propoſiti in eo perſiſtendi. ibidem. Eſt contra Dei mandatum. ibidem. Non tam contra, quàm præter Dei voluntatem. ibidem. Animam fœdat. 231. Comparatur ſordibus pedum. ibidem. Igne purgatorio expiatur, ſi non in hac vita, ex D. Auguſtino. ibidem. Interitum adferunt ſi multa ſint. ibidem. Prognoſticon peccati mortalis. 232. Ex paruo maximum fit negligentia noſtra. ibidem. Comparatur compedibus, vinculis, & amaris ſuccis. ibidem. Eius remedia varia & facilia. 233. Nebulæ comparatur. 236. Septem eius genera ex Caſſiano. ibidem. Spinis comparatur & qualibus. 237. Eius principiis obſtandum. 240. Non remittitur, niſi eius peccatorem pœniteat. ibidem. Quoddam laudatur ſpe frugis ſicut herba ſegetis. ibidem. Nemo ad id inuitus trahitur. 313. An liceat, ſi aliter mortale declinari nequeat. ibidem. Rimula eſt per quam in animam irrumpit diabolus. 381. Diſplicet Deo. 410. Reddit animam fœdam atq; deformem. ibidem. Eius macula quomodo eluenda. ibidem. Sternit viam ad peccatum mortale. ibidē. Examen de eo haberi debet exquiſitum. ibidem. Actionem moralem alioqui bonā, facit non eſſe meritoriam. 419.

Pelagius hæreticus impeccantiam aſſeruit. 129. Origenis errorem de impaſſibilitate deteriorem reddidit. 341. Hæreſiarcha. ibid.

Perfectio hominis eſt Deo coniungi. 735. Poſita eſt in charitate. ibidem. In hac vita an haberi poſſit. ibidem. Quæ ſit de neceſſitate ſalutis. 736. Dilectionis dulpex. ibidem. An in ſola charitate conſiſtat. 737. Quæ ſit propriè perfectio. ibidem. Eius adminiſtræ ſunt virtutes. ibidem. In quibus potiſſimùm virtutibus conſiſtat. ibidem. Eius ſumma. ibidem. Eius impedimenta duplicia. 738. Ad eam tendunt religioſi. 743. Ei repugnat honor mundanus. ibidem. Conſiſtit in imitatione & ſimilitudine Chriſti. 745. Ei maximè repugnat ſuperbia. 746. Non ei repugnat honorem virtuti debitum ſuſcipere, ſed eum appetere. ibid. Ad eam conſequēdam quæ actiones maximè conferant. 749.

749. *Ad eam quæ preparatio commodiſſima. ibid. Ad eam quantum conferant oratio, ieiunium & eleemoſyna. ibid. Maxima hominis perfectio quæ. 751. Eo maior perfectio, quo vehementior charitas. ibid. Ad eam dirigimur afflictione plus quàm cõſolatione. 754. Eius maxima duo adminicula Oratio & Contemplatio. 759. Ad eam obtinendam non eſt ſatis qualecunq; orationis ſtudium. 799. Eius ſtudioſi humanas etiã opiniones proterere & conculcare deberent. 861. Eius adeptæ ſignum amor ſanctus filiorum proprius. 862. Eius ſtatus in Eccleſia militante inſtitutus à Chriſto. 1. Eius tres gradus. ibid. Per ſex hominis interioris ætates metienda. ibid. De ea qui ſancti Patres maximè ſcripſerunt. 2. Eius via quoſnam lateat. 4. Eam nemo aggrediatur ſine magiſtro. ibid. Eius diſciplina eſt inuiſibilis & occulta. 5. Ad eam quomodo perueniatur. 106. Comparatur meridiei. 107. Eſt inueniſſe, ſe non eſſe perfectum. 111. Eſt ſciẽtia Sanctorum. ibid. Eius idea Chriſtus. 118. Eam omnino ignorarunt philoſophi. 119. Eius author & magiſter Chriſtus. 120. Quibus rebus acquiratur. 126. Neq; ſeculares ab ea excluduntur. 128. Ad eius culmen qui perueniant. 251. Eius inſtrumenta quæ. 260. Duplex. 274. Eius faſtigium citius attingit carnalis quàm monachus tepidus. 301. Eius cõſummatio, vera diſcretio. 459. Via ad eam patientia. 695. Eius fundamenta & gradus. 738. Eius propria principia. 2. Eius diſciplina eget doctore. 5. Eius initia & quaſi incunabula quæ. 15.*

Perfectus vir quis. 736. Debet res temporales abiicere. 738. Non poteſt alium honorem appetere, quàm æternũ. 746. Deo ſeruit etiam cum interna repugnantia & difficultate. 757. Mente & animo in Deum eiuſq; maieſtatem ſumma cum reuerentia intuetur. 809. In Deo conquieſcit per ſe, nihil præterea quærens. ibid. Rimari ac penetrare arcana ſapientiæ & puritate conſcientiæ audet, & intelligentia acumine poteſt. 812. Prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hanc poſtmodum in horreum quietis condat. 815. Is eſt, qui alios in tentationibus iuuat ne deficiant. 858. Etiã ipſe ſuo modo tẽtari poteſt. ib. Quomodo ſe in tentationibus habeat. ibid. Precibus inueſtigat latentem Dei voluntatem. 859. Non ſolum calamitatibus ſed vitiis etiam tentatur. ibid. Ne extollatur ſuperbia. ibid. Deuictis omnibus vitiis poteſt pulſari ſuperbia. ibidem. Semper ſtet in vigilia ſui. 860. Nullum ſibi ſuſpectiorem putet quàm ſeipſum ſibi. ibid. Non ſolum res ſed opiniones etiam humanas proterat atq; conculcet. 861. In eo etiam ſemper eſt aliquid quod expietur. 2. Quid ſit illi proprium. ibid. Cœlo comparatur, vt imperfectus terra. 104. Qui ſtudet perfectioni. 111. Eius peccata grauiora. 234. Leuia peccata quaſi grauiſſima luget. 235. Cuiuſmodi peccata ſint in quæ nõnunquam labitur. 236. Simplices motus carnis contra voluntatem ſuſtinet. 274. Quomodo ſe habeat in aduerſis. 500. Erga imperfectionem proximi impatiens non eſt. 697.

Perfecti pauci. 494. Cur ſint tam

pauci. 496. Eorum affectus qui. 631. Honores humanos fugiunt. 692.

Perſeuerantia neceſſaria pœnitenti. 65. In operibus & orationibus. 67. Obtinet à Deo quicquid petit. ibid. Donum ſolius Dei eſt. 104. Eius aßiduus comes profectus ſpiritus. ibid. Paßiones vitioſas retundit. 343. Magnum malum ſi iungatur vitio. 382. Proficienti neceſſaria. 393. A Deo probatur quomodo. 407. Duplex. 698. Eius definitio & natura. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Vigor virium, virtutum conſummatio. 699. Soror patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis. ibid. Amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanitatis. ibid. Eius laudes ex D. Bernardo. ibid. Dei donum. 700. Eius indicium. 701.

Pertinacia ſine magna obedientiæ iniuria non incurritur. 748. Vera humilitati repugnat. ibid. Quam ſit periculoſa. 6. Eſt cauſa grauißimorum lapſuum. ibid. Aperit diabolo viam in animam. ibid. In abſtinentia ſeruanda Beniamin monacho apoſtaſia cauſa fuit. 43. Fulmine Apoſtolico feritur. ibid.

Petrus Apoſtolus Cornelium Centurionem quomodo inuenerit. 22. Ab Andrea fratre quomodo inuentus. ibid. Eius oculi iam ſeneſcentis ſanguine reſperſi viſi ob aßiduum ploratum. 53. Orat in cœlo pro nobis. 67. Auocare Chriſtũ à cogitatione mortis nec quicquam conatus. 106. Olim imperfectus. 240. Reuerentiæ cauſa recuſauit ſibi à Magiſtro lauari pedes. 529. Eius cor acutißimo amoris telo ſauciatum, in lachrymas reſolutum. 564. Eius feruor intempeſtiuus à Chriſto retunditur. 567. Zelo ſalutis Chriſti percitus. ibid. Apoſtolorũ princeps, & Chriſti in terris Vicarius. 582. Eius verba, Domine ad quem ibimus? explicãtur. 592. Quaſi fideiubet pro omnibus diſcipulis, cùm de Chriſti amore agitur. ibid. In omnibus locis ardentißima fidei inuenitur. ibid. Peccatum negationis quod ex repentino deſcenderat timore, amoris ſtatim abluit lachrymis. ibid. In recuſando vehemens, in permittendo vehementior, vtrumq; ex amore. ibid. Cum Ioanne diu viuere deſiderabat, ob id à Chriſto reprehenſus. 673.

Philippus Apoſtolus Nathanaelem inuenit. 22.

Philoſophi nec nomen quidem humilitatis nouerunt. 119. Vera caſtitatis expertes. ibid. Perfectionem ignorarũt. ibid. Patriarchæ hæreticorũ. 343. Eccleſiæ puritatem peruerſa maculauere doctrina. ibid. Viri boni qui & quales. 421. Tam à vera virtute, quam à vera religione alieni. 422. Eorum de ſenſu doloris falſa opinio. 431. Spem veram non agnouerunt. 438. Eorum errores in inueſtigando ſummo bono. ibidem. Summum bonum in hac vita fruſtra quæſierunt. 439. Eorum ſcientia quãtum differat à ſcientia Sanctorũ. 492. Quo ſpiritu impulſi libros ſuos ſcripſerint. ibid. Eorum de patientia ſententia & apophthegmata. 697. Humilitatis Chriſtianæ virtutem nec receperũt nec agnouerunt. 723.

Pietas cum ſufficientia ab Apoſtolo laudata quæ. 280. Cui tribuẽda. 409.

quaſi amiſſa plenius amatur.ibid.Sine ea timor Dei nullus eſt.460.Per inordinatam miſericordiam ſæpe errat.ibidem. Inordinata quæ & quàm periculoſa ſit.ibid.Vera & ordinata qua.461. Eius excolendæ regula quæ.561. Eius definitiones.642. Eius gradus & incitamenta. ibidem. Innata nobis,& ipſis belluis.ibid. Ciconiarum qualis.ibid. Eius vtilitas & premium.ibid. Eius exemplũ inſigne in duobus filiis Noë. 643. Neceſsitudini generis anteferenda.644. Eius vis & efficacia.ibid.Erga patres ſpirituales quanta eſſe debeat. 645.Eius indicium maximum quodnam.ibid. In ea conſiſtit ſumma diſciplinæ Chriſtianæ.676.

Pœnitẽtes à Deo praeueniuntur.22. quas affectiones illis De⁹ immittat.26. Eorum verba & lamenta ex D. Bernardo. 36. In eorum cordibus quid operetur Chriſtus.40. Oportet eos pœnas luere quibus diuina iuſtitiæ ſatiſfaciant.41. Comparantur iis qui Imperatori offenſo ſupplicant.46. Eorum ſtatus in Eccleſia veteri.47. Olim in foribus Eccleſiæ cilicio induti cinere conſpergebantur.48. Arcebantur olim ab omni genere honeſtæ voluptatis, imò etiàm ab ipſis ſacramentis. ibid. Viri primo die ieiuniorum tondebantur.ibid.Carnem ieiuniis,ciliciis,& orationibus affligebant.ibid. Totis noctibus ſub diuo ſtantes peruigiles.49. Faciem genibus operientes, frontem in terram collidentes,pectora iugiter tundentes.ibid. Flentes,gementes,rugientes,velut inſenſibiles.ibid. Quam felices iudicio Climaci.ibid.Eorum domicilia quæ.53. Cilicio accingãtur, cubent vel dormiant in ſacco.ibidem.Tantundem temporis pœnitentiam agant, quanto in peccato perſeuerarunt. ibid. A licitis & conceſsis etiam abſtineant, & quare.54. Imitentur Zachæum quomodo.ibid.Imitentur Apoſtolum Paulum quomodo. ibid. Eorum oratio ad Deum qualis eſſe debeat.59. Eorum gemitus & lamẽta graphicè deſcripta. 62. Adhibeant deprecatores Sanctos, maximè B.Virginem.66. Temerarij & imprudentes qui.70. Relapſi proditoribus comparantur.83.Timidi quomodo iuuandi.89. Cur in propoſito aliquando non perſeuerent.97. Debent amarè flere.628.Proponant ſibi exemplar Dauid regis ad imitandum.632.

Pœnitentia nulla ſine Dei auxilio. 22.Per eam reparantur virtutes.829. Peccata à Deo libenter condonantur. 832.Per eam peccatores emergunt.22. Signum eſt prædeſtinationis.23.De ea nemo ſecurus peccet.37. Firmum propoſitũ emendationis omnino requirit. ibid.Pœnitentia ficta & ſimulata quæ. 38.Corinthiorũ qualis. ibid. Eius cauſa & tanquam parens. ibid. E fructu cognoſcenda eſt.41. Eius fructus quis.ibid. Per eam culpa remittitur,pœna in temporaneam commutatur. ibid. Vnde vim habeat.42. Quæ vim maiorem habeat.ibid. Eius graphica deſcriptio, ex D. Ambroſio. ibid. An ea ſit ab omnibus eodem modo ſubeunda.43. Ea Deus mitigatur.47.Publica & ſolennis quæ & quare deſierit.50. Eam agere difficilius eſt quàm innocẽtiam ſeruare. 51. Iiſdẽ finibus quibus vita terminatur.

minatur. ibid. Quotidiana eſſe debet & quare. ibid. Eius digni fructus requirũtur. 52. Quomodo poſſit eſſe perpetua, ex D. Auguſtino. ibid. Magna virtus ſi ſit continua. ibid. Ad eam agendam cur in monaſteria quidam cõiiciantur. 53. Eius agendæ modus varius. ibid. Eius digni fructus qui ſint, ex D. Hieronymo. ibid. Eius ſchola Religioſus ſtatus. 59. Eius inſigne exemplar rex Dauid. 60. Eius immoderatus fruitor. 70. Eius ſpiritus conterit naues Tharſis quomodo. ibid. Quis modus ei adhibendus. ibid. Quis eam vtiliter & tutò aggreſſus ſit. 72. Ea contra nos abutitur diabolus. 82. Peccatorũ ſæpe repetitorum difficilis ferè q́; impoſſibilis. 84. Comparatur diluculo. 107. Sanat peccati vulnus. 372. Nullus ei locus poſt hanc vitam. 473. Eam vt agamus clamat ſtabulum, præſepe, lachrymæ & vagitus Chriſti nati. 609. Comparatur carbonibus ignis. 626. Eius gemitus vrunt & ſanant. 716.

Pontifex ſummus Chriſti vicarius, paſtorum princeps. 510. De grauibus rebus conſultus ab Epiſcopis tum Græcis tum Latinis, totoq́; orbe. 518. Diui Petri ſucceſſor. 582.

Potitianus commemorando exempla Sanctorum D. Auguſtinum quantum commouerit. 467.

Prædeſtinati vaſa honoris in ſcripturis appellantur. 711.

Prædeſtinatio electorum etiam beatis ſpiritibus ignota. 21. Tempore ſuo reuelanda. ibid. Non inquirenda à nobis. 23. Eius ſignum eſt pœnitentia. ibidem. Tentationes de ea quomodo depellendæ. 390. Eius firma opinio vnde cõcipienda. 441.

Prædicatio ea commendatur à diuo Thoma quæ ex plenitudine cõtemplationis deriuatur. 801. Eius ſtudio intermittendum nonnunq̃ otium contemplationis. 820. actio eſt hierarchia. 514.

Prædicator perfectus quis ſit. 799. Propter contemplationis ſtudium operanda non negligit. ibid. Propter operationis inſtantiam contemplanda non poſtponit. ibid. Huius typũ geſſit Abrahã coniugem ſuam in ſpelunca duplici ſepeliens. ibid. Quietus contemplãs ſorbeat, q; occupatus erga p̃ximos loquẽs refundat. 800. Prius ad Deum leuet animã ſitiẽtem vt bibat, q̃ eructet. ibid. Vitiis ſcatens, vita atque ſalute q̃ aliis dat, ſeipſum fraudat. ibid. Concham ſe exhibeat, nõ canalem. ibid. Impleatur prius, & ſic curet effundere. 801. Eius officium ſuſcipit, quiſq; ad ſacerdotiũ accedit. 802. Per vigiles in Cãticis Cãticorũ ſignificatur. 21. Oratione otioſa q; vtatur. 262. Intelligenter, libenter & obediẽter audiatur. 265. Sit orator anteq̃ dictor. ibid. Loq̃tur in eo Spiritus ſanctus. ibid. Malit rebus placere q̃ verbis. ibid. Seruo arãti aut paſcenti in Euangelio comparatur. 514. Seceſſione ſpirituali maximè indiget. ibidẽ. Comparatur boui trituranti. 620.

Præſes Euangelicus qualis eſſe debeat. 522. Conſilio & iudicio excellat. ibid. Orationi deditus ſit. 523. Addictus ſtudiis doctrinæ, ſed maximè curæ animæ ſuæ. ibid. Vtilis illi lectio, vtilis eruditio, ſed magis neceſſaria vnctio. ibid. Cur illi maximè neceſſaria oratio.

524. Exemplo & verbo prædicationis paſcat animas ſubiectas. ibid. Paſcat & oratione oues ſuas.ibid. Quas maximè ad res adhibenda ſit illi oratio.ibid. Ad officia deligat viros probatos, non probandos.525. Vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus.ibid. Iudicio quomodo vti debeat.ibid. Quomodo omnia omnibus fieri debeat.526. Quomodo ſe comparet ad benè præcipiendum.ibid. Neglectis propriis inuentis, Patrum decretis inhæreat.527. Sit humilis corde quomodo.ibid. Non tam ipſe regit alios, quàm Deus per ipſum.528. Forti animo toleret vitia ſibi ſubiectorum.529. Inquantum grauatur, intantum lucratur.ibid. Charitate propriè Pater efficitur.530. Comparatur capiti ad ſpinam calcaneo infixam euellendam inclinato.ibid. Eius in corrigendo lenitas paterna ſiue materna.ibid. Mater fouendo, pater corripiendo.ibid. Obiurgans ſiue reprehēdens libenter audiendus.531. Quid facere debeat, ſi qui reprehenditur non corrigatur. ibidem. Comparatur matri filium mortuum deplorāti. ibidem. Charitatem cum diſcretione coniungat. ibid. Vſque ad contemptum ſui ſe abiicit, vt aliis proſit. ibid. A Spiritu ſancto artem regendi animas edocendus.ibid. Quomodo irrrumpet iniquitatem.532. Imperet ſibimetipſi, & quomodo.ibid.

Præſumptio quàm periculoſa.3. Eius exemplum malum.ibid. Quomodo ex animo euellenda.72. Ingratitudinis arguitur.238.

Prophetæ quidam decepti, putantes ſe à Spiritu ſancto loqui. 486. Veri, quales.508. Quomodo à Deo impellantur. ibid. Quomodo falſi à ſanctis diſcernantur.ibid.

Prudentia in diiudicandis cogitationibus neceſſaria.271. Proficienti neceſſaria qualis.393. Cum Chriſtiana ſimplicitate coniūcta ſit.ibid. Eius duæ præcipuè partes.ibid. Efficaciter voluntati imperat deligere media ad finem propoſitum neceſſaria.395. Eius pars prouidentia quid ſit.ibidem. Omnium virtutum eſt imperatrix.422. Diuino auxilio aſcribenda.ibid. Duplex, carnis & ſpiritus.454. Carnis ſiue carnalis, qualis.ibid. Comparatur prudētiæ ſerpentis, & œconomi Euangelici.ibid. Ratio ſtatus à quibuſdam dicitur.ibid. Eius finis mors quomodo.ibidem. Eius proles electio.461. Eius ſyllogiſmus, principia & concluſio. ibid. Magis propria eorum qui præſunt, quàm eorum qui ſubſunt.517. Eius actiones tres, Conſilium, Iudicium, & Præceptum.ibid. Etiam ad ſubditos pertinet. 522. Eius vis in quo conſiſtat.ibid.

Prudentia ſpiritualis quid ſit.453. Maxima virtus eſt.ibid. Aliarum virtutum norma. ibid. Triplex.454. Politica duplex.455. Eius gradus tres & qui. ibid. Eſt virtus principalis benè præceptiua.460. Eius prima actio munuſq; præcipuum.ibid. Sine bona electione nulla eſt.461. Regula eſt diuinæ voluntatis extra ſcripturas inueſtigandæ.503. Eius aſſidua comes docilitas, & qualis.521.

Puritas

Puritas cordis quid. 739. In ea perfectio conſiſtit. ibid. Virtutibus acquiritur. 753. Ea qui ſunt præditi, donum Spiritus ſancti quod intellectus dicitur aſſequuntur. 796. Scopus eſt proficientium. 125. Sanctificatio ab Apoſtolo nominatur. ibid. Quomodo diſtinguatur à charitate. ibid. Quibus partibus conſtet. 128. A Deo donata, ab eodem repoſcenda. 407. Sine ea nõ obtinetur ſapientia. 523. Reddit homines D. Ioanni Euãgeliſtæ ſimiles. 638

Puſillanimitas timor eſt animum mœrore deiiciens. 80. Longanimitati contraria. ibidem. Eius curatio quare difficilis. ibid. Eius finis deſperatio. 81. Scala ad interitum. ibid. Cauſa & effectus ſcrupulorum. ibid. Effectus acediæ. 308. Impedit profectum ſpiritus. ibid. Contraria magnitudini animi. ibid. Eius effectus varij. 309. Ex ea oriuntur anguſtiæ conſcientiæ. 309. Eius pericula. 310. Parit varia ſcrupulorum genera. 311. Eius remedia. ibid. Magno animo ei repugnandum. ibidem. Duplex ex eius tentatione vtilitas. 312. Radix ſcrupulorum. 314.

R.

Rachel ſecum ſimul idola paterna in terram promiſſionis transportauit. 757. Propter idola variè vexata. ibid. Eum hoc facto denotat qui conſolationũ tantum cauſa Deo ſeruit. ibid. Infœcunda contemplationem ſignificat. 763. Nimium delicati eſt, ſolis eius amplexibus oblectari. 797.

Raphael Angelus bona opera commen- (dauit. 42.

Raptus ſiue ecſtaſis quid ſit. 806. Fit aliquando per imagines. 806. Aliquando accidit hominibus à ſenſibus ſimulachriſq́; corporeis penitus abſtractis. ibidem. In eo anima non vtitur corporis ſenſibus aut imaginatione. 810. In eo poteſt homo pertingere ad viſionem diuinæ eſſentiæ. Ibid. In eo D. Paulus medio modo ſe habuit inter ſtatum præſentis vitæ & futuræ. ibid. Eſt ſupremus gradus contemplationis, qui in hac vita haberi poteſt. ibid. Quando ſoleat contingere. 819. In Deo quodammodo præ amoris magnitudine fuit. 824.

Religio laudatur à ſanctis Patribus. 4. Earum fundatores plurimi à Deo edocti. 3. Earum ſapientiſſimum inſtitutum de cogitationibus ſuperiori aperiendis. 7. Quare maximè labefactata cõciderit. 8. Quare maximè in priſtinum ſtatum reſtituenda. ibid. Eius ingreſſus tanquam alter Baptiſmus. 59. Quoddam martyrij genus eſt & ſchola pœnitentiæ. ibidẽ. In ea Sancti quam vitam egerint. ibid. Eius leges ſiue regulæ diligenter obſeruandæ. 253. Non eadem omnibus conuenit. ibid. Alia aliis ſanctiſſimis inſtitutis & regulis vtitur. 254. Ab ea turpiſſimus ſaltus in apoſtaſiam. 305. Fulcitur deuotione. 375. Comparatur cuidam ludo. 377. Eius regulæ & diſciplina diligenter ſeruanda, & quare. ibid. Eius diſciplina duplex, interior & exterior. ibid. Dei donum eſt. 414. Vera non eſt, vbi vera virtus non eſt. ibid. Ab ea deſciſcere quam graue flagitiũ. 471. Eſt inſtar rupis excelſæ. 473. Eius magna pars oratio. 642.

Religioſi ad perfectionem virtutũ tendunt. 743. Sæcularem vitam relin-

 quunt.

quunt. 743. Quibus honoribus renuncient. ibid. Eorum vita remotiſſima ab omni mundana pompa. 744. Eis maximè neceſſaria humilitas. ibid. Mundo ſunt mortui. ibidem. Tutiſſimum eorum perfugium eſt obedientia. 802. Item maiorum ſuorum conſilium in rebus dubiis. ibid. Veſtitu tantum qui tales ſint. 38. Eorum monaſteria domicilia ſunt pœnitentium. 53. Olim aſcetæ dicti ab exercitatione. 105. Secularibus hominibus aliquando imperfectiores, qui. 128. Eorum peccata grauiora, & quare. 234. Regulas ſui Ordinis diligenter obſeruent. 253. In Ægypto quanta abſtinentia viuant. ibid. An conueniat illis medicinis vti. ibid. Aliorum alia inſtituta circa ieiunia & caſtigationem carnis. 254. Ne latum quidem vnguem à ſuis inſtitutis recedere debent. 255. A ſingularitate ſibi caueant. ibidem. Non eſt illis permittendum vt pro libito ieiunent vel vigilent. ibidem. Ab auaritia quomodo tententur. 279. Monſtroſi qui. 282. Eorum veræ diuitiæ quæ. 283. Eorum vitium proprium acedia. 291. Tepidi ſecularibus deteriores. 301. Nimium ſolliciti de bonis temporalibus qui. 374 Eorum externa modeſtia ex D. Baſilio deſcribitur & commendatur. 376. Ioculatoribus & ſaltatoribus quibuſdam comparantur. 377. Comparantur athletis, militibus, & nautis. 471. Lapſi animantur vt reſipiſcant. ibidē. Qui in ſæculo Imperatores, Reges, Duces & Comites fuerint. 474. Iis caro & ſanguis non niſi terrena ſuggerunt. 594. Carnalis quorundam affectio, domeſticum malum, delectabile detrimentum. 670.

Renunciatio honorum temporalium neceſſaria ad perfectionem. 738. Item affectionum erga ſanguine iunctos. 740. Voluptatum item corporis. 741. Propriæ voluntatis. 742. Præterea honorum mundanorum. 743. Eius quinque gradus tanquam ſcala Iacob. 362.

Ruffinus impeccātiam aſſeruit. 129 Diſcipulus Euagrij Pontici. 341. Origeniſta. ibidem.

S.

Sacerdos geſtans iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo quid ſignificet. 10. Portans rationale iudicij quid ſignificet. 11. Illorū olim erat iudicare quæ peccata publicanda eſſent. 50. Pœnitentibus pœnam ex officio imponit. 51. Seculares nugæ, in eius ore blaſphemia. 235. Conſecrauit os ſuum Euangelio. ibidem. Auarus reprehenditur. 278. Ad eum paruulos oportet tanquam ad ſinum recurrere matris. 530.

Salomon rex figura Chriſti. 852. Petiit à Domino cor docile, & quare. 10. Eius ferculum media charitate conſtratum. 37. Continentiam à Deo expetiit. 270. Diuinitùs omnem ſapientiam edoctus. 518. Prudentes viros in conſilium ſemper adhibuit. ibidem. Ad Pſalmum quendam illius iuſſu decantatum, Deum templo illius fuiſſe præſentem. 638.

Samaritani ſunt potius quàm Iſraelitæ.

liciæ, qui Deo propter conſolationes ſeruiunt. 757. Fauerunt magis Chriſto quàm Iudæi. 605.

Samſon fortiſsimus importunitate vnius fœminæ victus naturam humanam ſignificat. 400. A Deo inſpiratus occidit ſe cum Philiſteis. 425.

Samuel typus proficientium. 103.

Sanguis Chriſti non niſi ſanguine compenſandus. 853. Sanguine veteris teſtamenti ſuper altare & ſuper populum diffuſo ſignificatus. ibidem. Balſamo comparatus. 30. Clamat contra peccatores. 36. Ex eo vim habet confeſsio & ſatisfactio noſtra. 41. A peccatore conculcatur. 62. Eius meritum. 345.

Sapientia diuina veræ & germanæ amicitiæ inuentrix & conciliatrix. 832. Eius dulcedo. 403. Vnde quaſi amittitur, inde certius poßidetur. 408. Ab ea deriuantur in nos quatuor virtutes Cardinales. 414. Bonorum operum magiſtra. 426. Quomodo in nobis augeatur. ibidem. Carnis incentiua extinguit. ibid. Maturè diſponit, quod acutè intellectus inuenit. 461. Quomodo pudica & pacifica ſit. 509. Non obtinetur ſine puritate cordis. 523. Secundum artem continet omnia. 600.

Satisfactio cur ad pœnitentiam neceſſaria. 41. Cur non etiam neceſſaria ad Baptiſmum. 41. Vnde vim habeat. 41. Propria cuiq; non ſufficit. 41. Quomodo ritè fiat. 42. Eius opera duobus modis exercentur. ibidem. An ab omnibus eodem modo ſubeunda. 43 Vſq; ad vltimũ quadrantẽ debita. 52.

Saul à diabolo Deo permittente exagitatus. 92.

Scandalum fieri Chriſtus prohibuit, aliquando verò contempſit. 590. Vtilius naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. ibid. Propter illud, oculus eruendus, id eſt, affectus propinquorum. 626. Expedit ei à quo venit, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, quomodo intelligendum. 628.

Scripturæ ſine actuoſa affectuum compreßione intelligi nequeunt auctore Caßiano. 796. Dictata à Deo. 832. Quomodo iis vtendum aduerſus tentationes. 390. Iis tanquam excantamentis quibuſdã abigitur dæmon. ibi. Regulæ ſunt diuinorum inſtinctuum, non contrà. 499. Iis quæ conſona ſunt, vera, & à Deo ſunt. 510. In iis duo cõſideranda. Res, & ſigna, ſiue verba. 549. In iis verba propria & tranſlata. 620. Earum intelligentiam plurimum iuuat Græcæ linguæ cognitio. ibidem. In iis etiam aduerbia, pronomina & epitheta conſideranda. 624. Earum ſtudioſo maximè neceſſaria oratio. 625 In earum explicatione quæ præcepta obſeruanda. ibidem. De iis quomodo intelligendum, literam occidere, ſpiritum viuificare. ibidem. In eius verbis maximè attendenda loquentis voluntas. 627. Ad mouendum cor hominis per ſe aptæ. 630. Earum verba delicioſa ad ſaporem, ſolida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. 631. Incompoſitas actiones ac mores tanquam peccata damnant. 719.

Scripturarum interpretatio quadruplex.

druplex. 618. Hiſtorica tropologica, allegorica, & anagogica, quæ & qualis. ibid. Huius vocis (aqua) quamvaria, & multiplex. ibid. Huius ſententia (Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & terra) quàm varia. 619. Allegorica & anagogica proficientium ſunt & perfectorum. ibid. Hiſtorica & tropologica propria ſunt meditantis. 620. Tropològica, ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit. ibid. Hiſtorica in Euangeliis quomodo indaganda. 627. Tropologica duobus modis inueſtigatur. ibid. Quando quæq; adhibenda. 628. Hiſtorica cum tropologica comparatur. 629. Ab ea remouendi omnes ioci. 722.

Scrupuli vnde in incipientibus oriantur. 73. Circa confeſſionem periculoſi. ibid. Iis antiqui etiam olim pulſati. 74. Duplicis generis. ibid. Vtiles incipientibus & quare. ibid. Quando pernicioſi. 75. Eorum remedia. ibid. Eorum cauſa metus extremi iudicij. ibid. A diabolo immittuntur quo conſilio. 74. In iis recurrendum ad conſilium magiſtri ſpiritualis. 77. Perplexam reddunt conſcientiam. ibid. Eorum altera cauſa ſuperbia. 78. Eorum ſeges & materia confeſſiones non neceſſariæ. ibid. Sæpè ab ignorantia & puſillanimitate proficiſcuntur. 79. Iis maximè obnoxij puſillanimes. 80. Iis fortiter reſiſtendum. 81. Antè extinguendi quàm exoriantur. ibid. Eorum cauſa & effectus idem. ibid. Eorum varia genera recenſentur. 311. Humilitate pelluntur. 312. Quibus regulis dignoſcendi. ibid. Plerumq; videtur potius quàm ſint peccata. 313. De iis cōſulendi ſpirituales medici. 314. Ex ſuperbia orti qui. ibid. Eorum radix puſillanimitas. ibid. Eorum altera radix mœror & rancor. ibid. Fortiter ſine mora repellendi. 315. Quid ſint, & à dubitatione quomodo differant. ibid. Eorum finis quis. ibid. Indicium futuræ ſalutis quomodo. ibid. Iis qui non affligantur. 316. Eorum cauſæ efficiētes. ibid. Eorum cauſis quomodo occurrendum. ibid. Eorum generale remedium. ibid. Acerrimi ſtimuli ad excolendam animæ vineam. ibidem. Dei beneficium quomodo. ibid. Quanam ex cauſa oriantur in nobis. 317. Periculoſæ tentationes. ibid. Suſpiciones peccatorum à diabolo generatæ. 383. Quis, & cur iis agitetur. 302.

Seceſſus ſpiritualis quibus & quādo neceſſarius. 513. Eius neceſſitas etiā ex profanis ſcriptoribus comprobatur. 514. Diuina conſolatione redundat. ibid. Spirituales deliciæ. 515 Comparatur monti. ibid. Commodus ad explorandam diuinam voluntatem. ibid. Eius vtilitates ex D. Bernardo. ibid. In eo maximè exercenda oratio. 516.

Seneca Philoſophus de virtutibus multa ignorauit. 119. Optat Lucilio facultatem ſui. 514. Non audiendus cùm docet vt Stoicus, omnes affectiones morbos eſſe. 684. Miſerum indicat eum qui miſer nunquam fuiſſet. 697. Eius præceptum, ne miſer ſis ante tempus. 700.

Senſus carnales mentem eneruant niſi refrenentur. 860. Intelliguntur per porcos quos pauit filius prodigus. 17.

Quomodo & quare per pœnitentiam cruciandi, ex S. Ambroſio. 42. Eorum cuſtodia cur neceſſaria. 272. Comparantur quinque virginibus. ibidem. Eorum incuria quàm periculoſa. ibid. Porta animæ. ibid. In eorum abnegatione quantum momenti ſit poſitum. ibid. De eis Sanctorum victoria. 274. Eorum abnegationis indicia. 273. Eorum diligentiſſima cuſtodia. 227. Eorum tum externorum tum internorũ abnegatio quàm neceſſaria. 351. Quomodo per eos diabolus in animum irrepat. 384. Minus diligenter cuſtoditi patent diabolo. 387. Quomodo eneruentur. ibid. Eorum applicatio in meditatione maximè commendatur. 546. Varij modi eos in meditatione applicandi. 547.

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis & egregius concionator. 498. Italicè ſcripſit de diſcernendis ſpiritibus. ibidem.

Serapion monachus poſtquam peccatum ſuum occultum detexit, ex eius ſinu flamma prodiit. 14.

Sermo qualis eſſe debeat. 264. Quæ & quot in eo conſideranda ſint. ibid. Vtilis quis, & eius indicia. 265. In eo quanta cautio adhibenda. 503. Pro qualitate audientium formandus. 525. Decoro maximè conſentaneus, & ab omni inuidia remotus quis. 667. In eo quæ modeſtia adhibenda. 721.

Simeon Stilites in columna pedibus innixus vitam egit. 256.

Simplex Latinis dicitur homo candidus. 662. Non eſt in eo dolus ſine cor duplex. ibid. A Chriſto verè Iſraelita dicitur, & cur. ibidem.

Simplicitas quomodo differat à veritate. 661. Eius contraria vitia quæ. ibid. Puritas cordis & ſynceritas appellatur. ibid. Apud hypocritas in crimine eſt. 665. A ſapientibus huius mundi fatuitas creditur. ibid. Iuſtorum qualis. ibid. Eius eſt res non amplificare verbis. 666.

Simulatio veritati contraria. 661. Deo & hominibus deteſtabilis. 663. Etiam venialis Chriſtiano homine indigna. ibid. Quantũ ab ea abhorruerit Eleazarus nonagenarius. ibi. Eius artificio inſtructus egregiè mundus. 665.

Sobrietas quid. 706. Eius gradus & incitamenta. ibid. Sobria ebrietas quæ. 709. Eius indicia. ibidem.

Spes æternæ vitæ conſiſtit in charitate adoptionis, veritate promiſſionis, & poteſtate redditionis. 830. Eius dilatæ & affligentis deſcriptio, ex D. Bernardo. 847. Vnde vim ſuã ſumat, & quo nitatur fundamento. 855. Gradus eſt ad charitatem. 737. Eius excitamenta. 856. Amorem comitatur vel anteit. 36. Eius vis & efficacia. ibid. In ea ſingulariter conſtitutus quis ſit. 37. In tentatione præſidium. 93. De diuina prouidentia quanta. 311. Incitamentũ & ſolatium certaminis. 345. Quomodo alatur & augeatur. 391. Deum quærit. 421. Virtus Theologica. 438. Quomodo diſtinguatur à fide. ibid. Eius præcipua laus. ibid. Si qua beatitudo in hac vita eſſe poteſt, ea eſt. ibid. Eam non agnouerunt antiqui Philoſophi. ibid. Duplex eſt, informis & formata. 439. Eius gradus. ibidẽ.

Eius primum actum quæ antecedant. 440. Quibus adminiculis ad eam excitandum opus ſit. ibid. Eius actiones variæ. ibid. Quomodo conſeruanda. 441. Eius fortitudo comparatur galeæ & anchoræ. 442. In tribus conſiſtit. ibidem. Comparatur funiculo triplici. ibid. Eius alacritas quàm dulcis & efficax. ibid. Maximè iuuat proficientem ad perſeuerandum. ibidem. Laborantibus & defatigatis vnicum ſolatium. 701.

Spiritus diuinus à ſanctis Patribus appellatur inſpiratio & viſitatio. 477. Eſt locutio Dei interna cum affectione. ibid. Eius internoſcendi regulæ. ibid. Eius præſentiæ ſigna & effectus. 478. Quomodo nobis præſentibus tranſeat. ibid. Præteriens teneri vult, abiens reuocari. ibidem. Quomodo renocetur. ibidem. Eius duplex viſitatio, quia duplex animorum præparatio. 479. Proprium illius eſt conſolari, terrere autem per accidens. 480. Quæ ſigna illum antecedant. ibi. Eius præſentiæ ſigna ex D. Bernardo. 481. Quomodo differat ab Angelico. 482. Omnibus votis expetendus. ibid. Clandeſtinus & furtiuus aduenit. ibid. Verecundus amator. ibid. Quomodo retinendus. ibid. Eius indicium quod. 499. Eius effectus. ibidem.

Spiritus ſanctus nonnullos intrinſecus tantùm docet. 3. Eius dona non niſi hominibus ſanctis Deiq́ amicis dari. 796. Eius dona legibus non conſtringi. 3. De eius præſentia quis ferat teſtimoniũ. ibid. Eius gratiæ quæ ſint ſigna propria. ibid. Ab eo dirigimur in viam veritatis. 5. Eius ſuauitas. 23. Per eum quid nobis donatum ſit. 39. Quos & quomodo irradiet. 67. In eum blaſphemia quæ. 230. Contriſtatur verbis otioſis. 263. Loquitur in prædicatoribus. 265. Eſt in æſtu temperies. 345. Eius chariſmata fluminibus aquæ viuæ comparantur. ibid. Eius viſitatio centuplum Euangelicum. 399. Quanto noſtro malo eius inſtinctum non ſequamur. 420. Eius dona ſemper charitatem comitantur. 423. Eius dona non conſtringuntur legibus. 425. Eius dona quomodo à virtutibus & beatitudinibus diſtinguantur. 427. Eius fructus alacritas in fide. 437. Eius donum conſilium quale. 455. Eius conſilij regula quæ. ibi. Eius donis quomodo iuuetur proficiẽs. 460. Vnicus & multiplex quomodo. 479. Quales homines eligat ad res magnas. 498. Cur in die Pentecoſtes cum ſonitu aduenerit. 509. Eius præſentiæ ſigna quæ. ibid. Libenter ſe adiungit humilibus. 511. Eius fructus gaudiũ quale. 583. Eſt ineffabilis quædam Patris Filijq́ communio. 598. Quæ & quanta ei tribuat Chriſtus. 599. Eius dona ſeptem. 704.

Superbia maximè repugnat perfectioni. 746. Sine ea nec deſideratur nec quæritur honor. ibid. Ea etiam perfecti deuictis omnibus vitiis pulſari poſſunt. 859. Nulla tentatio perfectis facilius imminet. ibid. Ex rectè factis oritur. ibidem. Virtutum & ipſius etiam charitatis æmula eſt. ibid. Ei medetur Deus infirmitatibus mentis & corporis. ibid. Ex ea naſcitur curioſitas. ibid. Ex ea item promanat inanis fiducia.

ducia. 860. Triplex eius genus. 861. Quomodo detumeſcat & extinguatur. 23. Etiam rectè factis inſidias ſtruit. 104. Occulta quæ. 296. Eius graphica deſcriptio. ibid. Eius origo. 297. Languentem reddit feruorem ſpiritus. 303. Cauſa ſcrupulorum. 316. Curatur humilitate. ibid. Vltimus & primus eius morbus. 320. Sauiſſima beſtia. 320. Eſt amor propriæ excellentiæ. ibid. Regina vitiorum. ibid. Omnibus virtutibus contraria. 321. Radix omnium vitiorum. ibid. Generalis ac peſtifer morbus ac tyrannus. 321. Aliter præpoſitos tentat, aliter ſubditos. ibid. Eius deſcriptio ex D. Gregorio. ibid. Eius quatuor ſpecies. 322. Eius aliæ tres ſpecies. ibid. Eius effectus. ibid. Eius duces ſiue ſoboles ſeptem principalia vitia. ibid. Dupliciter cõſiderari poteſt. ibid. Mater omnium vitiorum. ibid. Ex ea naſcuntur hæreſes. ibid. Eius remedia. ibid. Peccatum Luciferi. ibid. Eius diuinitùs punita exempla ex Scripturis. ibid. Deus ſingulariter habet contrarium. 323. Signum eſt reprobationis. ibid. Eius curationis indicium. 324. Eſt foris videri velle quod non eſt. ibidem. Gignit obſtinationem propriæ voluntatis. 356. Vnde vult eminere, inde deprimitur. 359. Caput auaritiæ. ibid. Luciferi quanta. 364. Omnibus donis diuinis inimiciſſima. 405. Cauſa deſolationis animæ. ibidẽ. Cauſa ſubtractæ gratiæ 406. Dominatur vel rationi vel voluntati. 511. Cauſa omniũ malorũ. 725.

T.

Temperantia quid, eiuſq; munus. 701. Eius gradus & incitamenta. 702. Admirabiles eius fructus. 703. Mentem ab omni vitiorum tempeſtate defendit, inquit S. Proſper. ibid. Comparatur circumciſioni à D. Hieronymo. 704. Voluptatis iugulũ quaſi gladio petit. ibid. Aliis virtutibus innexa. ibid. Eius pulchritudo qualis. 705. Eſt ornatus vitæ, cui maximè decorũ & honeſtum ineſt. ibid. Eius indicia tum externa tum interna. ibid. Paſſionum reſtinguit ardorem. ibid. Eius partes, abſtinentia & ſobrietas. ibidẽ. Omnia quæ nos moderatos ac ſobrios faciunt, libenter obſeruat. 722.

Tempus quam pretioſum. 264. Quare nobis à Deo conceſſum. ibidem. Eius diuturnitas aduerſarius noſter. 699.

Tentatio renunciantium. 745. Eius remedium ex D. Gregorio. ibid. Sæpe nobis expedit. 754. Eſt aliquando conſolatione potior. ibid. Permittitur interdum à Deo grauior, & quare. 756. Quæ per timorem nocturnum in Pſalmis ſignificetur. 87. Spinis & tribulis vuas & ficus ferentibus comparata. 88. Maximus eius fructus. 90. Via eſt Sanctorum. ibid. Exploratio eſt amicitiæ cum Deo initæ. ibid. Eius ſemina in nobis ſunt, & quando ſe prodant. 91. Spinis cardui comparatur. 91. A Deo temperata erudit nos. 93. Ad probandum non ad ſeducendũ, quæ. ibid. Quæ redimat inferni cruciatus. ibid. Suaue põdus. ſarcina ſalutaris. 94. Chamo & freno cõparatur. 94. Nõ eſt cauſa lapſus & ruinæ. 96. Sine ea nemo viuit. 98. Humana apud Apoſtolũ quæ dicatur. 244.

Comparatur hyemi. 301. Eius effectus. 308. Comparatur ſpinis. 309. Eius ſtimuli tanto minus pauendi quanto magis aſſueti. ibid. Puſillanimitatis quæ & quàm vtilis. 312. Ea pulſante marceſcunt oſſa. ibid. Comparatur laqueis. 340. Sine ea non poteſt eſſe vita noſtra. 364. Sine ea nullus profectus noſter. ibid. Quanti æſtimata à Chriſto. ibid. Cur à Chriſto admiſſa. ibid. Ea carere, non eſt ſemper virtutis indicium, ſed plerunq; teporis & ignauiæ. 370. Aquiloni comparatur quæ & quare. 372. Facit ne ſuperbiamus. 402. Comparatur dæmonio meridiano, quæ & quare. 485. Fraudulenta, qua diabolus vtitur aduerſus homines pios. ibid. Grauis & periculoſa quæ. 635.

Tentationes etiam perfectis accidũt ad vtilitatem maioremq; perfectionem illorum. 858. Incipientium quæ. 69. Eas Deus quomodo moderetur. ibidẽ. Earum fontes qui. 91. Earum principia periculoſiora. 92. Earum cauſa vniuerſaliores quatuor. ibid. Eas cur Deus permittat. ibid. Earum vtilitates. ibid. A Deo mirabiliter diſpenſantur. 98. Pauci nunc ſunt qui grauiſsimis vrgẽtur, & quare. 373. Voluptuariæ quæ, & quotuplices. 389. De prædeſtinatione quomodo depellendæ. 390. Faciunt nos fortiores. 392. In iis ad Deum, vt pueri ad matrem, confugiamus. ibid. Earum impetus quomodo retardãdus. 396. Ad eas animus quomodo præparandus. ibid. Earum victoria in quo potiſsimum conſiſtat. 399. Earum ſeptem genera. 484. Comparantur timori nocturno & ſagittæ volanti. ibid. Earum varij effectus. 485. Earum ordo naturalis quis. 612.

Tepiditas quomodo differat ab acedia vel à torpore. 294. Eâ capitaliorem hoſtem non habet proficiens. ibid. Duplex eſt. ibid. Comparatur ſomno. ibid. Penuria ſpiritus, macies & ſterilitas animæ. ibid. Eius proprietates. ibid. Eius graphica deſcriptio ex D. Bernardo. 295. Eius origo. 297. Eius indicia. ibid. Malitioſa. 299. Eius remedia. 300. Eius pericula. ibid. Comparatur gurgiti. 301. Quẽ ſemel abſorbuit, retinet ſemper. ibid. Eius ſtatus periculoſiſſimus. 302. Pernicioſa abiicienda. ibid. Deo vomitum prouocat. ibid. Moleſtiſsima, inferno proxima & vmbra mortis. ibid. Languentem & ſopitum reddit feruorẽ ſpiritus. 303. Quædam eſt frigiditas. ibid. Comparatur auſtro. ibid. Eius deſcriptio ex D. Bernardo alia. 304. Eius remedia. 305. Vnde oriatur. 306. De ea exẽpla ſcripturæ. 307. Omnibus diſplicet. ibid. Eius præcipua & propria cauſa inanis gloria. 326. Eam fouet propria voluntas. 356. Quorundam quanta. 374. Cauſa auaritiæ. 281.

Theodorus monachus lapſus S. Chryſoſtomo hortatore, ſanitati & monaſticæ exercitationi reſtitutus. 470. Scripturæ ſacræ peritus, Orator & Philoſophus. ibidem. Veterum exemplis inſtructus, & variæ lectionis. 471. In matrimonio contrahendo occupatus. ibid. Nuptiis abdicatis ad religioſam vitam regreſſus. ibidem. Eius lapſus comparatur morſui ſerpentis. ibidem. Admirabilium ſigna virtutum initio

ſua

ſuæ conuerſionis ediderat. 472. Comparatur leoni leui vulnere efferato. ibid. Comparatur mercatori à piratis ſpoliato. ibid. Magnam in eloquentiæ ſtudiis laudem conſecutus. ibidem. Clauſtrum repetiit in quo religioſè & ſanctè vixit. 473. Tandem Mopſueſtia in Cilicia Epiſcopus creatus. ibid.

Theonas Abbas exhortatione ſua monuit Serapionem vt occultum ſuum peccatum detegeret. 14.

Timor gradus eſt ad charitatem. 737. Brachium eſt quo Deum anima ſtringit & amplectitur. 808. Eius gradus excellentior, quem amoris generat magnitudo. 862. Comparatur camino. 88. Nocturnus in Pſalmis quis. ibid. Quomodo excutiendus. ibidem. Seruilis quis ſit. 114. Maximè efficax ad acquirendam & retinendam gratiam Dei. 405. Triplex. ibidem. Nocturnus quis. 501. Acrius pugnat contra rationem quàm voluptas. 680. Eo vir fortis an & quomodo vtatur. 684. Quibus rationibus pellendus. 700. Infirmi & imbecillis animi eſt. ibid.

Timor Dei principium noſtræ ſalutis. 753. Parit compunctionem ſalutarem. ibid. Filiorum Dei proprius. 818. Contemplationi & amori diuino intermedius. ibid. Quibus cogitationibus foueatur. 23. Eius fons quis. 31. Eius ortus & incrementa. 32. Comparatur freno. ibid. A Deo per fidem docetur. ibid. Triplex eſt. ibid. Seruilis qualis, & vnde excitetur. 33. Regem Dauid extimulauit. 63. Indicium humilitatis. 324. Sine pietate nullus eſt. 460.

Tobias perfectus vir fuit. 749. Eleemoſyna corporali & ſpirituali maximè inſignis. ibid. Externis virtutum actionibus ad perfectionem conſcendit. ibid. Eius bona opera commendauit Angelus Raphael. 42.

Trinitatis myſterium in Euangelio continetur. 596. Sacramentum Euangelicum à S. Hilario appellatur. ibid. Prompta & explicata fide credendum. ibid. A Chriſto manifeſtatum. 597. Eſt Sacramentum cæleſte, quia in cælis nobis aperiendum. ibid. Sacramentum paternum, item Natiuitatis & exitionis à S. Hilario dicitur. ibid. Qua ratione à Chriſto traditum. 598.

V.

Verba otioſa gulæ ſoboles. 261. Fons omnium linguæ malorum. ibid. Quæ talia ſint & dicantur à ſanctis Patribus. ibid. Quomodo differant à criminoſis. ibid. Eorum effectus. 262. Duplex eorum peccatum. ibid. Quàm periculoſa. ibid. Quot ex iis mala proueniant. 263. Contriſtant Spiritum ſanctum. ibidem.

Verbum Dei cum deſiderio audiatur. 842. Quantum in eius auditione momentum ſit. ibid. Plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 27. Non eſt inani ſermone eleuandum. 265. Eo quomodo vtendum aduerſus tentationes. 390. Quomodo ei aditus vel ianua aperiatur. 452. Quomodo viuum ſit. 492. Comparatur cum verbis ſecularibus. ibidē. Figuris communibus & vſitatis abūdat. 572.

A D. Petro lumen admirabile nominatur. 581. Quomodo tractādum. 587. Eius meditatio quomodo nobis reddēda familiaris. 618. Nitet quidem in cortice, ſed dulcius eſt in medulla. ibid. Nux eſt frangenda, vt nucleus fructus ſpiritualis eruatur. ibid. Animi aures ab affectionibus inanibus liberas requirit. 702.

Veritas luci comparatur. 464. Oculis caproæ comparatur. 482. Amara eſt ſine condimento gratia. ibid. Ei nihil abſcōditum. ibid. Abſq; ea inſolens deuotio. ibid. Fortiſſimè deſideratur ab anima. 602. Eius definitio. 661. Idem eſt cum ſimplicitate. ibidem. Eius contraria vitia quæ. ibid. Affinis ei humana fides. ibid. Puritas cordis & ſynceritas appellatur. ibidem. Eius gradus & incitamenta. 662. Ita Deo placet, vt ab ea denominetur. ibid. Quando pro ea mors ſubeunda ſit. 664. Ex ea naſcitur voluptas ſpiritualis. 666. Amica ſanctis. ibid. Eius indicium, facile aliis credere. ibid. Eius cupidi, vanitatis non conſcij. 691.

Victorinus monachus pœnitētiam mirabilem egit. 68. Furtiuas orationes quæſiuit. ibid. Lux ſuper eum cœlitus emiſſa cum voce: Dimiſſum eſt peccatum tuum. ibid.

Virginitas cōmendatur. 741. Templum eſt puriſſimum. ibidem. Offert ſe holocauſtum Domino. ibid. Grandis fidei eſt grandiſq; virtutis. ibid. Eius votum commendatur. 742. Eius votum emiſſum à B. Virgine, teſtibus ſanctis Patribus. ibid. Quomodo ſeruanda. 272. Quomodo corrumpatur. ibid. A Chriſto ſuaſa. 273. Eius auctor, commendator, & ſingulare exemplum Chriſtus. ibid. Eius votum quam Deo gratum. 588. Eius definitio ex D. Auguſtino. 710. Ad eius propoſitum incitamenta. 711. Eius præſtantia. ibidem. Plurimi vitam propriam ei poſtpoſuerunt. ibid. Generis immortalitati præpoſita, etiam à regibus, & Imperatoribus. ibidem. Martyrio comparatur à ſanctis Patribus. 713. Martyres facit, quomodo. ibidem. Eſt longum diuturnumq; martyrium. ibid. Holocauſto comparatur. ibid. Eius præmium ſingulare in cœlis. ibidem. Eius laudes ex D. Hieronymo. ibid. Comparatur cum humilitate. 725.

Viſiones aliquando fieri poſſunt per imagines. 806. Aliquando accidunt hominibus à ſenſibus ſimulacriſq; corporeis penitus abſtractis. ibid. Earum tria genera. ibid. Quid circa illas maximè cauendum 386. Quando à Deo vel diabolo proficiſcantur, varia indicia. 502. Eas præcedere ſolent horrores quidam & exanimationes. 508. Quomodo probandæ an ex Deo ſint. 510. Earum teſtes Moyſes & Elias, Lex & Propheta. 511. In iis duplex cautela adhibenda. 512. Quinq; modis diiudicantur inſtar monetæ aureæ. ibid. Antequam appareant, timor pelli ſolet. 604.

Volūtas propria Deo aduerſa. 742. Eius victoria ad perfectionis culmen aſcendit. ibid. Neceſſariò eſt refrænanda. ibid. Coercetur obedientia. ibid. In obediente nulla eſt. 744. Eius mortificatio ſalutaris. 753. In vnius Dei voluntatis

luntatis deditionem redigenda. 754. Eius regendæ dux Deus.ibid. Quibus modis à Deo dirigatur ad perfectionẽ. ibid. Afflictione ad Deum trahitur potius quàm conſolatione.ibid. Quicquid ex ea fit, alienum eſt à cultu pietatis,teſte D.Baſilio. 255. Eius deſcriptio ex D.Bernardo.353. Eius remedium oportuniſſimum.ibid.Eius abnegatio mirabilis.ibidem.Contra ſeipſam inſurgit, cùm ſeipſam abnegat.ibidem. Eius ſtatus qualis.354. Deum proprio furore impugnat.ibid. Mundus vniuerſus ei non ſufficit.ibid. Deum,quãtum in ipſa eſt,perimit.ibid. Si ceſſet, infernus non erit. ibid. In ſeruitutem diaboli nos denuò ſola abducit.ibidem. Sola diabolum intra nos admittit.ibidem. Diuinam voluntatem ad ſuam deflectere conatur. 355. Cor prauum in ſcripturis appellatur. ibid. Eius ſoboles peruicacia & contumacia.ibid. Etiam in religioſis aliquando reperitur. ibid. Cor durum appellatur. ibid. Graphicè deſcribitur. ibid. Maxima abnegatione indiget.356. Omnium ſcelerum mater & ſentina. ibid. Fouet tepiditatem.gignit deſperationem, creat apoſtaſiam.ibid.Chriſti exemplo abneganda.ibidem. Seminarium eſt & fons omnium perturbationum.505.Eius indicium, facilè de aliis obloqui. ibidem. Nihil ea maius homo Deo dare poteſt. 646. Per obedientiam mactatur.647. Quantum bonum ſit.650.

Voluptates corporis etiam legitimæ hominẽ de arce mentis deiiciunt. 741. Refrenandæ ſunt etiam legitimæ ſiue nuptiales. ibid. Eſcarum præſentium quomodo refrenandæ.252. Earum incendia vinum & adoleſcentia. 270. Quid earum nomine intelligatur.387. Per eas inſinuat ſe diabolus.ibid.Ex anima eliciuntur dupliciter. ibid. Vitia comitãtur,vnaquæq; ſuum.388. Quomodo refrenandæ. 459. Sua quemque trahunt.602. Omnium maxima quæ ſit.666. Malæ quæ, & quæ bona impediant. 702. Nihil iis deteſtabilius,etiam ethnicis auctoribus. ibid. Omne animi lumen extinguunt.ibid. Earum natura & vanitas.ibid. Feſſas eas pœnitentiæq; plenas animis noſtris naturæ ſubiecit,inqt Ariſtoteles.703.Blandiſſimæ Dominæ. ibid. Indignæ Chriſtiano homine.ibid. Earum tyrannis. 704. Velut immanes belluæ.ibid. Earum impetus quibus armis ſuſtinendi & frangendi.ibid. Quos morbos generent. 708. Eas viciſſe, maxima voluptas eſt.714.

Votum paupertatis fecerunt Apoſtoli teſte D. Auguſtino, & pleriq; ex primis illis Apoſtolorũ diſcipulis. 739. Votum caſtitatis vouit B. Virgo teſtibus ſanctis Patribus. 742. Votum Obedientiæ ex S. Auguſtino & S. Baſilio.ibid. Non recipiendi Eccleſiaſticas dignitates niſi ex obedientia, an ſit licitum. 747.

VVilhelmus de Vrimaria librum ſcripſit de inſtinctibus.487.

Z.

Zacharias Propheta quomodo deſcribat peccatum.29.

Zachæus exemplum pœnitentium, peccata contrariis factis compenſauit. 54.

54. *Ei ſe vltro hoſpitem obtulit Chriſtus, & quare.* 576.

Zelus animarum vnde. 819. *Perutilis Eccleſia Deoq; gratiſsimus. ibid. Diſcretione regendus. ibid. Indicium eſt charitatis.* 449. *Effectus eſt charitatis. ibid. Duplex eſt. ibid. Eo maximè flagrare debet proficiens. ibid. Nihil ita gratum & cura eſt Deo. ibidē. Propria noſtræ ſalutis argumentum eſt & occaſio.* 450. *Chriſti exemplo in nobis excitandus. ibid. Omnibus aliis vitæ curis anteferendus. ibidem. Nullum tam gratum Deo ſacrificium. ibidem. Eius gradus.* 451. *Eius actiones. ibid. Abſque ſcientia plerunq; pernicioſus.* 452. *Quo eſt ille feruidior ac vehemētior, eò vigilantiori ſcientia opus eſt. ibid. Eius fortitudo & conſtantia qualis. ibid. Quid ſit eo comedi. ibid.*

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Errata,

In Admonit. ad Lect. lin. 15 *pro, arcana, lege, arcana. In Proœm fol.* 1 *lin.* 20 *Vtilitatem habet, lege, maturitatem habet. f.* 15. *l.* 24. *niſi ad se, lege, ne ſi ad se. f.* 40. *l. antepenult. lege, afflictionis auſteritate. f.* 60. *l* 8. *ad iuuandam. f* 64. *l.* 6. *poſt, peccatū suum, diſtingue. f.* 65 *l. Vlt Vt perſeneres. f.* 236. *l* 6. *Vita claritate. f.* 244. *l.* 1 *agone f.* 254 *l.* 3 *Vt iis. f* 282. *l.* 13. *perfectioni f* 314. *l* 28. *ſcribunt. f.* 334 *l.* 31. *Voluntas. f.* 373 *l.* 11. *Neq; enim latrones. f.* 395. *l* 26. *arripiunt f.* 415. *l.* 23 *mandatorum diuinorum. f.* 475. *l.* 25. *Viſio Dei à Chriſto. f.* 475. *l.* 14 *aſſueſierent fol.* 584. *lin. Vlt. Indignè etiam. f.* 628. *l.* 13. *amare flere.* 634. *l.* 9. *ab affectu. f.* 635. *l.* 25. *coniunctus f.* 704 *l.* 17. *qua, pro, qui.*